NAZIONALE
8
32 C
32
R. BIBLIOTECA CENTRALE V. E. II
ROMA

8 32. C 32

Preceptorium Nider

¶ Hoc eſt opus preclariſſimū eximij ſacre theo
logie profeſſoris fratris Joannis Nider ordi=
nis predicatorum: in expoſitionē preceptorū
decalogi: diligentiſſime nunc tandem cum ori=
ginalibus collatū et recognitum ac multis lo=
cis terſum et emendatum.

7

Venundātur Parrhiſijs ab Udalrico Gerig
in ſole Aureo vici Sorbonici: ⁊ ab Joāne par=
uo: ſub Leone argenteo in via diui Jacobi.

Conuentus Sanctæ
Mariæ Transpontinæ

16

¶ Eximij ſacre theologie profeſſo-
ris fratris Johãnis Nyder ordinis
predicatorũ in expoſitionẽ precepto
rum decalogi: prologus incipit.

Exo.31.d Decalogi legẽ ſacra-
tiſſimã / primũ diui-
nit⁹ prothoplaſtoꝝ in
ſertã cordibus: ⁊ de-
nuo dei digito in ta-
bulis exaratam lapi
Mat.19. deis: poſtremoq̃ꝫ p ĩ
carnatum altiſſimi verbũ ꝑpalataꝫ
chriſticolis / vbi cuidã ait. Si vis ad
vitã ingredi ſerua mãdata. Hãc nor
mã cũctorũ fideliũ regulã / iter / ⁊ di-
rectoriũ eſſe cõſiderãs: et fratrũ mei
ordinis (qui predicatoꝝ eſt) votis ſa
tiſfacere cupiẽs: per multorũ tempo
rum curricula / ex famoſoꝝ dictis: di
uine ſophie p̃ceptoꝝ tam pro predi-
cantiũ q̃ꝫ pro confeſſoꝝ debitis exer
citijs particularia ⁊ ſpecialia dei et
eccleſie mãdata: in vnũ preceptoriũ
colligere in ſequentibus ſtudui / ſin-
gula decalogi p̃cepta ſubdiſtinguẽ-
do per ſpecialia capitula: vt ita pre-
cepta paterẽt cuiq̃ꝫ lucidius ¶ Pro
quo labore / mihi precor a lectore ſe-
quẽtium orationẽ impartiri quãtu-
lãcunq̃ꝫ paruulã: vt eterne ſapientie
a qua cũcta bona procedũt: pro pre-
mio copulari ĩ patria tãdẽ merear.

¶ Finit prologus.

¶ Preclarũ opus in expoſitionem
preceptoꝝ decalogi: Feliciter incipit.

¶ Capitulũ primũ tractat q̃ꝫ ſtricte
deus velit precepta ſeruari.

Sunt igitur tria principa
liter prenotanda prece-
ptorũ preambula. Pri-
mo q̃ꝫ ſtricte deus velit p̃
cepta ſua cuſtodiri. Secundo q̃ꝫ ra-
tiõabile ſit deo in preceptis ſuis per
obediẽtiã ſubijci. Tertio quomodo
p̃cepta habẽt diſtigui. A ¶ Quã-
tum ad primũ illud docet ſcriptura:
multipliciter. Nã pro trãſgreſſione
p̃cepti vni⁹ de nõ edẽdo fructũ veti-
tũ / p̃mi parẽtes et tota poſteritas dã
nata eſt. Gen.iij. Itẽ precepta iuben
tur meditãda in domo / extra / in via /
dormiẽdo / et vigilãdo. Deutero.vi.
Itẽ primũ p̃ceptũ per blaſphemiam
q̃dã tranſgrediẽs a deo iubeẗ extra
caſtra ab oĩbus lapidari. Leui.xxiiij
Itẽ q̃dã modica ligna ſabbato colli
gens: ſimiliter lapidaẗ. Numeri.xv.
Itẽ ſaul ſm ſonũ littere cõtra dei p̃-
ceptũ ſeruans victimanda: de regno
eijciẗ: et a demone poſſideẗ. i. regũ.
xvi. Itẽ oza archã contra dñi p̃ceptũ
tangẽs ſubitanee a deo occidiẗ. ij. re
gũ. vi. Itẽ propheta bonus ꝯtra dei
p̃ceptũ mãducãs paterno ſepulchro
priuaẗ et vita. iij. regũ. xiij. q̃ tria exẽ
pla ſunt cõtra excuſantes ſe in trãſ-
greſſione dei preceptoꝝ vt inquiũt p
intentionẽ bonam. ideo dicit ps. Tu ps.118.
mandaſti mandata tua cuſtodiri ni-
mis / id eſt valde. B ¶ Quo ad
ſecundũ ad ſeruandum dei mãdata:
ſeptẽ nos inducere debent. Primo
ſũma auctoritas dei precipiẽtis / qui
habet in nos vniuerſale et plenũ do
miniũ. tũ q̃a creauit. tuꝫ q̃r regit ſeu
gubernat cuncta. Ad talẽ aũt prin-
cipẽ pertinet cõdere leges nobis: et
nos obedire ſibi: et honorare corde /
ṽbo / ⁊ factis: ideo preceptis frequẽ
ter p̃mittit. Exodi. xx. Ego dñs. de⁹
tuus. Secũdo ad idẽ nos debet ĩdu
cere imẽſa dei dignitas et maieſtas
quã habet per potentiã / eminẽtiam /
pulchritudineꝫ / et alia ſua propria:
ꝑpter q̃ merito deberemus eũ reue
reri. ⁊ ei obedire / ⁊ eũ honorare. Ma
gnũ enĩ eſt nõ obedire prelato mino
ri / maius ſuperiori: ſed maximũ ĩfi-
nite dignitatis principi vt per ſimile
patet ĩ policia humana. Tertio p̃ce-
ptorũ ratiõabilitas. tũ q̃r ꝑcedũt a
ſapiẽtiſſimo. tum quia ſunt oĩa ſc̃dꝫ
dictamẽ recte rõnis naturalis. vt de
claraẗ ĩ. iij. li. ſentẽtiaꝝ. diſti. xxxvij.
Ideo roma. vij. diciẗ. Mandatũ ſan
ctũ / iuſtũ / ⁊ bonũ. C ¶ Quar-
to preceptoꝝ maxima vtilitas. quia
quintuplex. Nã bona eccleſie ꝑpria
facit obſeruatio mãdatoꝝ. ſecũdum
illud. p̃s. participẽ me fac deus om- ps.118
niũ timẽtiũ te. ⁊ cuſto. mã. tua. Totũ

hominē rectificat. Eccliaſti. xv. De
dit deus hoī mandata: que ſi ſerua=
ret: ſeruarent eū ſcꝫ in iuſtitia/ ⁊ eq=
tate/ ⁊ rectitudine. Amicū dei conſti
tuit. Jo. xv. Uos amici mei eſtis ſi fe
ceritis que precipio vobis. Manſio
nē trinitatis ſacratiſſime efficit. Jo.
xiiij. Si quis diligit me: ⁊ pater meꝰ
diliget eū: et ad eū veniemus/ ⁊ mā
ſionē apud eū faciemꝰ. Ad vitā eter
nam ducit. qꝛ ſi vis ad vitā ingredi:
ſerua mādata. Mat. xix. Sed aduer
te ꝙ oportet oīa ſeruare. qꝛ dicit̄ Ja
co. ij. Si quis in vno offenderit: factꝰ
eſt oīm reus/ ſic videlꝫ ꝙ qui in vno
peccato mortali deū offendit: inimi=
cus dei cōſtituit̄. ⁊ ſi ſic decedit eter=
naliter dānabitur/ nō tamē tāta pe=
na: q̄ta ille qui in multis preceptis
trāſgreſſor reperit̄. Pudor eſt certe
pro tēporali precio tā prompte ſerui
re hoī: et deo pro mercede eterna tā
ſegniter obſequi. D ¶ Quinto
ad ſeruādū dei p̄cepta: mouere nos
debet malorū multiplicitas/ quam
incurrūt dei precepta nō ſeruantes.
Nam aufert hoī ſeipſum. tū quia in
ſeruitutē diaboli redigit. quia oīs q̄
facit peccatū: ſeruus eſt pctī. Johā.
viij. Tum etiā: qꝛ meliꝰ eſſet hoī iſti
ſi natus nō fuiſſet: ſi ſic moritur. Au
fert homini oīa bona opa. quia ſi ca
ritatem nō habuero: nichil ſum. Dic̄
aplūs. i. ad corinth. xiij. Aufert etiā
fraternitatē eccleſie: quaꝫ credimus
in articulo. Sctōrū cōmunionē. de q̄
pš. 118. pš. Particeps ego ſum oīm timen
tiū. ⁊c. vt p̄dictū eſt. Aufert ſocieta=
tem ſanctoꝝ in patria/ ⁊ vitā eternā.
de qua Apo. ad gal̄. v. enumeratis
preceptoꝝ trāſgreſſionibꝰ: ſic cōclu=
dit. Qui talia agūt: regnū dī nō poſ
ſidebūt. Sexto nos mouē debet bñ=
ficioꝝ diuinoꝝ magnitudo ⁊ multi=
tudo i[illegible]erādo mala noſtra vt peni
teamus. dādo eukariſtiā et ſacrā vn
ctionē vt ſanemur. vocando nos va
rie vt reſurgamꝰ. cuſtodiēdo ne mo
riamur. ⁊ vitā eternā ꝓmittendo ne
deſpēmꝰ. vñ ſi tot bñficijs īgrati fue
rimus: grauiꝰ peccamꝰ. Cuius exē=
plū hēmꝰ Mat. xviij. in ſeruo cui de
bita dimiſſa fuerāt q̄ alteri dimitte=
re noluit. ⁊ Mat. xxv. de ſuo nequā=
q̄ dñi talētū abſcōdit. Septimo nos
mouere dꝫ mādatoꝝ poſſibilitas. nā
leue eſt mādata dei ſuare. Math. xi.
Jugū enī meū ſuaue eſt: ⁊ onus meū
leue. Et. i. ioh. v. Mādata eiꝰ grauia
nō ſūt. Et hiero. ī expōne ſidi catholī
ce. Anathema ſit ſq̄t q̄ dicit deū ali=
quid nobis p̄cepiſſe: ⁊ hoīeꝫ īplere il
lud nō poſſe. E Nō leuitat̄ ē quā
tuplex. Nā leuia facit p̄mo caritas q̄
oīa ſuffert: oīa ſuſtinet ſcōm aplꝫ. i.
corīth. xiij. vñ paruꝰ in caritate labo
rat/ p̄ceptis parēdo. de qbꝰ Mat. vij
Arta eſt via q̄ ducit ad vitā. ⁊. pš dic̄ pš. 16.
ꝓpt̄ vba labioꝝ tuoꝝ ego cuſtodiui
vias duras. ſꝫ magnꝰ in caritate viā
mādatoꝝ currit. dicēte pš. Uiā man pš. 118
datoꝝ tu. cu. cū dila. cor meū/ ſcilꝫ in
caritate. Scdo: qꝛ natura ad mādā=
toꝝ obſuationē īclinat. oīa eī bonū
appetūt. i. ethi. Tertio qꝛ p̄miū ma=
ximū ꝓmittit̄ qd oculꝰ nō vidit deꝰ
abs te q̄ p̄paraſti expectātibꝰ te. yſa.
lxiiij. Quarto qꝛ coadiutor eſt chri=
ſtus. qui ſm apo. operatur in nobis
velle et pficere pro bona voluntate.
Phil. ij. Quīto: qꝛ iuuāt nos virtu=
tes infuſe. angelus noſter/ oro eccl̄e
ſacramēta ⁊ multa ſīlia. F Uiā
aūt vicioꝝ ī ſe viceuerſa propt̄ quīqꝫ
dura eſt. Primo propter iuſtitiā dei
q̄ nō ſinit hic peccatū īpunitū. vnde
Augu. i. ꝯfeſ. Juſſiſti dñe/ ⁊ ita eſt vt
pena ſit ſibi oīs animus inordinatꝰ.
Scdo: qꝛ eſt cōtra naturā/ eo ꝙ ꝯtra
rationē. vñ. ij. ethi. in diffinitiōe vtu
tis dr̄ eſſe determīata ratiōe ꝓut ſa=
piēs determīabit. Tertio: qꝛ eternū
ſuppliciū meret̄ ꝓpt̄ quod vicioſis
Math. xxv. iudex dicet. Diſcedite a
me maledicti in ig. eter. Quarto q̄a
vicia ſibi cōtrariātur. puta ꝓdigali=
tas auaritie/ ⁊ ſic de alijs. vt dic̄ phs
iiij. ethico. Quinto qꝛ viam vicio=
rum nō adiuuāt ſctī angeli/ nec deꝰ
q̄ neſcit patrociniū p̄ſtare criminibꝰ

¶ Sed quid facit vicia dulcia? Re-
ſpondeo: q quinq;. corpus aīale / ha
bitus radicati. multitudo delinquē-
tium. ſuaſus ĩimicoꝝ. et affectus te-
pidus ad ardua. De primo dicit gal'
v. Caro cōcupiſcit aduerſus ſpiritū /
et ſpiritus aduerſus carnē. Et iterū:
Manifeſta ſunt opera carnis: q̄ ſunt
fornicatio / immundicia / luxuria. ꝛc.
De radicatis habitibus malis dicit
phs. ij. ethi. q ꝓ̄pte et delectabili-
ter faciūt vicia opari: a qb⁹ difficile
ē recedere. vnde Hiere. xiij. Si ethi-
ops poteſt mutare pellē ſuā: aut par
dus varietates ſuas: et vos poteritꝫ
bñfacere cū didiceritis malū. De ter
tio: videlicet de multitudine delīquē
ps̄.17. tiū patet in ps̄. dicēte. Cū ſancto ſan
ctus eris: ꝛ cū peruerſo peruerteris.
hinc eſt q Petrus inter xp̄i diſcipu
los manens ſanct⁹ fuit: ſed cū in tur
ba populariū fuit / ter xp̄m negauit.
De quarto: videlicet de ſuaſu inimi
coꝝ dicit Apl'o. ij. ad corinth. xi. Ip̄e
ſathanas transfigurat ſe in angeluꝫ
lucis: ſicut fecit xp̄o Math. iiij. dicēs
ſi filius dei es: dic vt lapides iſti pa-
nes fiant. De quīto videlicet affectu
tepido ꝛ ſenſualitate remurmurāte.
ait xp̄s math. xxvi. Spūs quidē ꝓ̄
ptus eſt: caro autem infirma. G
¶ Quantū autē ad tertiū de diſtin-
ctione p̄ceptoꝝ notādū q ſcdm ſan-
ctū tho. prima ſcđe. q̄ſtiōe. xci. q lex
quintuplex eſt. Una generalis / quā
deus naturaliter cuilibet indidit rei:
vt ſuo creatori obediret. hāc legē nul
la creatura tranſgredit̄ irrationalis
Nam celū quotidie circuit. de quo ĩ
ps̄. 148. ps̄. Statuit ea ineternū / et in ſeculū
ſeculi: preceptū poſuit: ꝛ non preteri
bit. Quattuor elemēta / ꝛ aues iura
naturalia ſeruant: ꝛ alia ſimiliter na
turalia. Scđa lex eſt nature. de qua
Ro. ij. Gentes que legē nō habēt: na
turaliter ea que legis ſunt faciunt.
Hec dictat virtutes eſſe faciēdas / vi
cia fugienda. Que volum⁹ vt faciāt
nobis hoīes: eadē eis faciamus. ꝛ ſi
militer de dimiſſione. Vñ math. vij.
ait ſaluator. Oīa quecunq; vultis vt
faciant vobis hoīes: et vos facite il-
lis. Hec eſt enim lex ꝛ prophete. Lex
hec etiam ad felicitatē naturalē per
virtutes morales docet venire. vt pa
tuit in phis. Tertia eſt lex humana
ciuilis: quā prelati ſeculares ſtatuūt
de qua prouerb. viij. Per me reges
regnāt: ꝛ legū cōditores iuſta decer-
nunt. Quarta humana eccleſiaſtica
per Apoſtolos / ꝛ cōcilia / ac dioceſa-
nos / et ſupiores ſpūales tradita. de
qua decretoꝝ et decretaliū libri ple-
ni ſunt. Quīta diuina prīcipaliter in
decalogo contēta. de qua vbi thema
He leges oēs tunc recte ſūt cum ab
eterna lege / id ē a diuina ratiōe om-
nia rite p̄concipiēte deriuantur / diri
guntur / et mouētur ſcđꝫ Tho. ibidē.
H ¶ In decalogo itaq; Exo. xx.
Deus hoībus prouidit vt dicit ſan-
ctus Tho. ibiđ. q. cētesima. ſicut pri
ceps reipublice prouidere debet / ad
quē ſpectat tria prouidere in ſubdi-
tis. Primo quomō ſe bene habeant
ad ſupiorē. Scđo quō ſe bene habe-
ant inferiores ad ſe mutuo. Tertio
quomō q̄ſq; ſit intra ſe bene ordina-
tus. Secūdū hec igitur prīcipaliter
p̄mo neceſſaria ſunt p̄cepta ordinan
tia ſubditos debite ad principē ſuū.
Primo ſic q fideliter obediat ei / et
cōtēnātur ĩimici p̄ncipis / qđ deo fa-
cimus colēdo eū / nō demonia. Secū
do ſic vt honoret caute: ita q ore nō
ĩuanū nomen eius aſſumat. Tertio
q obſequiis certo die honoret. Se-
cūdo neceſſaria ſūt p̄cepta pacē ĩter
famulos adinuicē cōſeruātia. Prīo
ſic q ꝓpīquis ſubuciam⁹: honoran
do parētes. Scđo vt ꝓximū corpore
nō ledam⁹ per occiſionē. Tertio nec
in pſona cōiuncta: puta vxore vel fi-
lia. Quarto nec in reb⁹ per furtum.
Quīto nō v̄bo per falſū teſtimoniū.
Tertio neceſſarium eſt vt q̄ſq; dei fa
mulus intra ſe pacifice regat: qđ re-
gimē null⁹ p̄nceps deo dēpto face-
re poteſt. q2 ĩteriora non videt: ideo
voluntas duob⁹ vltimis p̄ceptis cōpe

ſcitur:ne cupiam⁹ vxorē ꝓximi nec
res eius.Et ſic ſatiſfit ꝑcepto tripli=
cis dilectiōis:ſcilicet dei per tria.ꝓ=
ximi per quīqꝫ.⁊ ſui per vltima duo.
Deus enī3 math.xxij.tria in genere
ꝑcipit/videl3 ſui dilectionē:dicēdo.
Diliges dn̄m deū tuū ex toto corde
tuo.Dilectionē ꝓximi.ibi:⁊ ꝓximū
tuū.Dilectionē ſui.ibi:ſicut te/id eſt
ſicut te debes diligere. I ¶In=
grediendo igitur decalogū notandū
Primo ſcḋm Tho.prima ſcḋe.q.c.ꝙ
decalogus tanꝙ capitalia q̄dā pre=
cepta:continet oīa precepta alia:vi=
delicet legis naturalis:⁊ que ſcriptu
ra ⁊ ſapiētes alij tradiderunt. Secū
do notādū ꝙ q̄dā ꝑcepta ſecūdu3 eū=
dē ibidē ſunt affirmatiua.vt illa duo
Sabbata ſanctifices.Habeas in ho
nore parentes. Alia ſunt negatiua:
vtoīa alia octo ſecundū eū.Aliquod
tū ſcḋm Bonauen.in.iij.diſt.xxxvij.eſt
plus affirmatiuū ꝙ̄ negatiuū vt pri=
mū preceptū. Affirmatiua ſemper li
gant:non pro ſemper/id eſt nōn pro
oī tempore ⁊ hora. Negatiua vtroqꝫ
mō.Tertio notandū ꝙ ſcḋm Joſephū
quinqꝫ precepta erant in vna tabula
prima videl3 q̄nqꝫ.alia quīqꝫ erāt in
alia tabula.ſed qꝛ due tabule erāt cō
tinētes totū decalogū: ſignificabant
ꝙ duo mādata:ſcilicet dilectiōis dei
et proximi cōtinerent totū decalogū
ideo ſcḋm Aug.ſequēdo ſignatum nō
litterā:prima tabula continebat tria
precepta ꝑma/deo ſeruiētia. ſecūda
cōtinebat alia ſeptē ad ꝓximū perti
nentia. K ¶Eſt itaqꝫ ꝑmū mā=
datū Exo.xx.ſic poſitū.Ego ſum do
minus deus tu⁹.q̄ eduxi te de terra
egypti de domo ſeruitutis.nō habe=
bis deos alienos corā me.nō facies
tibi ſculptile.neqꝫ omnē ſimilitudi=
nem que eſt in celo deſup:et q̄ in ter
ra deorſum:nec eoꝝ que ſunt in aqs
ſub terra:non adorabis ea neqꝫ co=
les.Hoc ꝑceptū partim eſt affirma=
tiuū videl3 ego ſum dn̄s deus tuus.
et reſiduū eſt negatiuū.Unde xp̄s ex
ponit Math.iiij.hoc ꝑceptū dicens.
Dn̄m deū tuū adorabis ⁊ illi ſoli ſer
uies:ſcil3 cultu latrie. Nā ſ3 Hiero.
in prima parte precipitur cultus la=
trie:id eſt honor deo debitus. Pre=
ceptū igitur hoc primū continet plu
ra precepta particularia q̄ in.xxij.ca
pitulis ſequētibus recitabūtur: q̄dā
affirmatiua/⁊ quedā negatiua. Cu3
enī a dn̄o deo habeam⁹ tria: animā/
corpus/⁊ res:iuſtiſſimū eſt vt ei ſer=
uiamus iſtis/et deū ſic colam⁹.Sed
ſ3 Aug.in enchiridion.deus colitur
optime/fide/ſpe/et caritate:quibus
aīa deū colimus.Secūdo debemus
colere corpore/per adorationē. Ter
tio rebus per oblationē/decimā ⁊ ſi
milibus.Alia pars ꝑcepti eſt negati
ua tripliciter.Fuerūt enī quidā q̄ co
luerunt.plures deos ſine īſtitutione
imaginū/videl3 ſolē/lunā/⁊ ſimilia.
Contra quos dicit̄:nō habebis deoſ
alienos.Alij coluerunt ſub imagini=
bus plures deos.Contra quos dici
tur: non facies tibi ſculptile.⁊c̄.non
tamen tales coluerūt imagines: ſed
imaginata ſicut nos hodie vnū deū.
Alij ipſas imagines adorauerunt:⁊
aliquid diuini eis attribuerūt.Con=
tra quos cōcluditur.nō adorabis ea
neqꝫ coles.Unde oīs ſupſtitio ī hoc
precepto ꝓhibetur.Item hic prohi=
bentur quedam capitalia vicia ꝓut
ſunt mortalia.Primo ſuperbia.Nā
dicit Tho.ſecūda ſcḋe.q.clxij.ar.v.
ꝙ humilitas proprie reſpicit ſubie=
ctionē hoīs ad deū.et ecōuerſo ſup=
bia defectū hui⁹ ſubiectionis ſcilicet
ſcḋm ꝙ aliquis extollit ſe ſup id quod
eſt ſibi prefixū ſcḋm diuinā regulā vel
menſurā/qua mēſus eſt nobis de⁹.
Unde eccl̄iaſti.x.Superbia hoīs eſt
apoſtatare a deo. vbi etiam īobediē
tia notatur.Secūdo prohibet̄ hic ac
cidia quam tedet diuini obſequij.⁊c̄
¶Capitulū ſecundū tractat de fide.

Circa primū ꝑceptū particu
lare videl3 de tenēda vera
fide que ſub precepto cadit
Mar.vlti. Qui crediderit
et baptiſatus fuerit:ſaluus erit. qui

vero nō crediderit condemnabitur.
tria principaliter ponentur. Primo
q̄ et quot credenda ſint ſimplici chri
ſtiano/id eſt nō habēti curam aīarū
nec officiuȝ docēdi publice ſcripturā
ſacrā. Scdo q̄mō ꝛ q̄lr̄ credē debea
mus credēda. Tertio q̄tuplices ho=
mines p̄ceptū hoc trāſgrediātur. B
¶ Quātū ad p̄mū notādū ſm Tho.
ſecūda ſcde. queſt.ij. ar. viij. et ſcdm
alios doctores: q̄ cuilȝ ſimplici ſuf=
ficit ad ſaluteȝ credere explicite ea q̄
continentur in ſymbolo apoſtolorū.
et q̄ ibi articuli cōmunes continen=
tur ordinate breuiter ꝛ vtiliter: idcir
co ſtatuit eccleſia tales eſſe creden=
dos a ſingulis/et addiſcendos eſſe.
Et ſunt numero. xij. articuli conſide
rando auctores eorū qui fuerūt. xij.
apoſtoli. ſed diſtinguēdo ſcdm credi
ta ſunt. xiiij. ſcilicet ſeptē de diuinita
te/et ſeptem de humanitate. quia fi=
des videt ea in quibus felicitabimur
Eſt autē vita eterna. vt dicit per chri
ſtum Jo. xvij. vt cognoſcāt te ſolum
verū deū/et quem miſiſti ieſum chri
ſtum. Primus igitur articul⁹ reſpi
cit vnitatē diuine eſſentie. Secūdus
patrē. Tertius filiū. Quartus ſpiri=
tum ſanctū. Tres alij cōcernunt ope
rationeȝ dei ad extra quo ad triplex
opus. Primū nature ibi. Creatorē
celi et terre. Secūdū opus eſt gratie
Credo eccleſiā ſanctā catholicā ſan=
ctorū cōmunionē/remiſſionē pecca=
torum. et ſub his cōtinentur omnia
ſacramēta. Tertiū glorie. Carnis re
ſurrectionē/et vitā eternam. Amen.
Septeȝ de humanitate ſunt. Prim⁹
Conceptus de ſpiritu ſancto. Scds
Natus ex maria v̄gine. Terti⁹: paſ
ſus/crucifixus/mortuus/et ſepult⁹.
Quartus. Deſcendit ad inferna ſm
animā. Quintus. Reſurrexit a mor
tuis. Sextus. Aſcendit ad celos/ſe=
det ad dexterā dei patris oīpotētis.
Septimus. Inde venturus eſt iudi
care viuos ꝛ mortuos. B ¶ Hos
articulos ſic ſcire ordinate/ſic diſtin
guere/et enumerare/non eſt neceſſa
rium cuilibet ſimplici fideli. ſed ſuf=
ficit et exigitur primo q̄ credat/itel=
ligat/et aſſentiat in genere et impli=
cite oībus que credit eccleſia catho=
lica ꝛ q̄ nulli articulo explicite diſſē
tiat. et ſic ſimplices oīa credunt/licet
implicite ſolū: que maiores credunt
inquantū maiores adherent doctri=
ne diuine. Sic enī ſm Grego. ſuper
Job p̄mo. Boues arabāt et aſine (id
eſt ſimplices) paſcūtur iuxta eas. vn̄
Apoſtol⁹. i. corinth. iiij. Imitatores
mei eſtote: ſicut et ego chriſti. Secun
do exigitur q̄ quis in ſpecie cogno=
ſcat illos articlos ꝛ explicite ſeu iſta
de quibus feſtiuatur in eccleſia in fe
ſtis p̄icipalib⁹ āni. Unde dicit tho.
vbi prius articlo. vij. poſt tēpus gra
tie reuelate: etiam maiores q̄ mīores
tenētur habere fidē explicitā de chri
ſti miſterijs/precipue quātum ad ea
que cōmuniter in eccleſia ſolēniſant
et publice ꝓponūt. ſicut ſunt articli
īcarnatiōis. vt ſ̄. Et q̄ vt dicit Tho.
vbi ſ̄. ar. viij. Miſteriū xp̄i explicite
fidei credi nō pōt ſine fidē trinitatis q̄
in miſterio xp̄i hic cōtinetur/ vtputa
q̄ filius dei carnē aſſumpſerit/ ꝛ per
gratiā ſpūſſancti mūdū renouauerit
ꝛ iter̄ de ſpū ſctō cōceptus fuerit: idō
poſt tp̄s grē diuulgate tenētur oēs
ad explicite credendū miſteriū trini
tatis. et etiā oēs q̄ renaſcūtur in xp̄o
hoc adipiſcūtur per īuocationē trini
tatis. ſm illud Math. vlti. Eūtes in
mundū vniuerſū docete oēs gentes/
baptiſantes eos in noīe p̄ris et fi. et
ſſ. Hec tho. C ¶ Hic declarat de
articlis latius Johānes kunſheym/
tractatu de eruditiōe ꝯfeſſorꝫ ſic. Te
nēt īquit ſimplex vt in ſpecie cogno=
ſcat ꝛ credat articlos ſeu iſta de q̄b⁹
feſtiuat in feſtis p̄ncipalib⁹ āni. Te=
nēt enī tles (iuxta illud qd̄ celebrat
ī feſto trinitatis) credere q̄ tres pſone
in diuinis ſunt vnus de⁹ creator om
nium rerū in cuius trinitatis ſeu pſo=
narum nomīe baptiſantur. Itē te=
nētur credē (ſꝫ feſtū natiuitatis xp̄i)
q̄ filius dei nat⁹ eſt ex v̄gine maria.

Item circa paraſceuē/ꝙ xp̄s ſit paſ-
ſus pro nobis mortuus/⁊ ſepultus.
Itē circa paſcha ꝙ reſurrexit/⁊ ꝙ re
ſurgem⁹ vere. Itē circa aſcēſionē ꝙ
aſcēdit in celū. Circa pēthecoſtē xp̄z
miſiſſe ſp̄zſāctū apoſtolis ⁊ eccleſie.
Q̄ vna eccleſia ſit extra quā non eſt
ſalus. ⁊ vnū caput eccleſie in terris.
Circa corporꝭ xp̄i feſtum ꝙ xp̄s vere
cōtinet in euchariſtia. Et cōſequēter
ſacramētū pnīe/⁊ oīa alia ſacramen
ta in medicinā a xp̄i paſſione nobis
effluxa. Circa feſtū oīm ſctōꝝ ꝙ fiet
finale iudiciū/reſurrectio mortuorū
remuneratio bonoꝝ in eterna beati
tudine in regno celoꝝ/maloꝝ puni-
tio in eterna dānatiōe in īferno: et ꝓ
ꝯñs ꝙ bona ſunt faciēda/⁊ mala ca-
uēda. Hec ſūt q̄ q̄libet fidelis adul-
tus explicite credere tenet. et aſſen-
ſus debet eſſe reſpectu oīꝫ articuloꝝ
⁊ credēdoꝝ vt p̄mo tactū eſt: ſed app̄
henſio in ſpecie nō eſt niſi eoꝝ q̄ iam
ſūt ſcd̄o enumerata. D ¶ Ratio
autem dictoꝝ eſt ſ3 bonauen̄. in. iij.
circa di. xxxvij. q2 ſi aliq̄s excuſaret
de īfimis ſeu ſimplicib⁹ a talib⁹ cre-
dendis explicite in eccleſia: hoc ma-
xime eſſet ex ignorātia. ſed hoc non:
cū articuli tales ſint de tā manifeſtꝭ
ꝙ nō poſſunt latere ſine culpa. Sunt
enī aliq̄ articuli tā manifeſti ꝙ null⁹
xp̄ianus habēs vſum rōnis ignorat
eos: niſi oīno negligat/⁊ cōtēnat dei
cultū ⁊ ſalutē ꝓpriā. ⁊ per cōſequēs
taliū ignorātia nō eſt ſine culpa: niſi
forte q̄s excuſaret de illoꝝ notitia ꝑ
defectū doctorꝭ/vel per breuitatē vi
te poſt inceptū vſū rōnis/vel ꝑ imbe
cillitatē vſus rōnis. Nā ꝓpter vlti-
mū hoc dicit Scotus in. iij. diſt. xxv.
nō req̄rit in quolibet neceſſario etiā
ꝓ ſtatu iſto: ꝙ oēs iſtos articulos ex
plicite ⁊ diſtīcte credat. q2 de⁹ nullū
obligat ad īpoſſibile. extra de re. iu.
li. vi. Nemo enī poteſt ad īpoſſibile
obligari. ⁊ ideo ſi q̄s rudis eſt ꝙ non
pōt cōſiderare q̄d ſit natura/et quid
ꝑſona: non eſt neceſſe ꝙ habeat actū
explicitū de articulo ꝑtinēte ad natu

re vnitatē ⁊ ꝑſonaꝝ trinitatē diſtin-
cte/ſicut hn̄t clerici litterati: ſed ſuffi
cit ſibi ſi nō pōt hm̄ōi diſtinctionē in
telligere/q2 nec terminos: ꝙ credat
ſicut q̄libet credit vſū habēs rōnis.
Hec Scotus. Nō tn̄ videt aliq̄s tam
groſſus vtēs rōne: q̄ nō poſſit aliqua
liter manuductiōibus/et exēplis ad
miſteriū trinitatꝭ ītelligēdū aptari.
E ¶ Dicit etiā ſecūdo: niſi q̄s ex-
cuſet ꝓpter breuitatem vite/vñ q̄rit
Altiſiodoreñ. in. iij. ſuo materia de
fide: in quo īſtanti p̄ıo homo teneat
credere ſub pena ꝑuatiōis caritatis
dabilis. Et ponit caſū ꝙ paruul⁹ ſta
tim poſt baptiſmū deferat ad paga-
nos: et ibi moret vſq3 ad adultā eta
tem. Rñdet ꝙ ſ̄m ap̄lm. Inuiſibilia Rom. i.
dei a creatura mundi: per ea q̄ facta
ſūt ītellecta ꝯſpiciūtur. Ergo ad hoc
ꝙ aliq̄s credat: oportet ꝙ prius con
ſideret viſibilia ⁊ cōferat illa ſue cau
ſe. ſed ad oīa iſta exigit tēporis tra-
ctus: ideo īpoſſibile eſt ꝑ ſe ꝙ aliq̄s
in p̄mo inſtāti vſus rōnis credat. nul
lus aūt tenet ad īpoſſibile per ſe. vñ
nullus tenet credere in p̄ıo inſtan-
ti etatis adulte. Iudex enī ſecularis
dat īducias ad credēdū in ſe. ſ3 quā-
tum preciſe tēp⁹ de⁹ det ad hm̄ōi de
liberationē: nullus ſcit niſi de⁹. Ex
quo patet ꝙ hoc argumētū nō valet
iſte eſt adultus ⁊ nū̄q̄ credidit ī deū
⁊ ſic decedit: ergo dānabit. Ratio ē:
q2 nū̄q̄ fuit in hora vel mora creden
di: et ideo iudicat vt paruul⁹ donec
tēpus deliberatiōis fuerit elapſum.
Hec ibi. Dicit etiam notāter: niſi q̄s
excuſaret ꝓpter defectum doctoris.
Unde dicit Tho. in. iij diſtin. xxv. Si
q̄s de miſterio īcarnatiōis credendo
vl' hm̄ōi īſtructorē nō haberet/ei de⁹
reuelaret: niſi ex culpa ſua remane-
ret. Unde explicatio eoꝝ que ſunt de
neceſſitate ſalutꝭ: vel diuinit⁹ hoī ꝓ-
uideret per p̄dicatorē fidei/ſicut pa-
tet de cornelio. actuū. x. Uel per rela
tionē: qua ſuppoſita ī poteſtate libe-
ri arbitrij eſt vt in actum fidei exeat.
Idem etiā ponit Tho. ſcd̄a ſcd̄e. q. ij

ar.vij.vbi recitat exẽplũ famoſũ qđ etiã refert Vincẽtius in ſpeculo hyſtoriali.li.xxiiij.ca.clxxij. Nã in ꝯſtãtinopoli q̃dã laminã aureã inuenit: ⁊ ſub ea virũ iacẽtem cũ hac ſcriptura/xp̃s naſcetur ex virgine maria: et credo in eũ. Sub cõſtantini ⁊ hirene temporibus. O ſol iterꝝ me videbis. Pro tũc aũt hirena ſiue helena mater cũ filio ſuo ſcilꝫ cõſtãtino imperauit.

F ¶ Tertio etiam oportet quẽlibet ſimplicẽ ĩterdum explicite credere articulos nõ expreſſe cõtentos in ſymbolo apoſtoloꝝ. puta cum eccleſia cõdemnat aliquẽ articulum cõtra hereticos in certa terra. Vñ ſꝫ Tho. ⁊ Scotũ i.iij. Si ſit aliquid qđ credendũ eſt: qđ tñ cõiter nõ p̄dicat̃ in eccleſia/ſed ꝓponit̃ ſpecialiter in vno loco de nouo: nõ eſt illud neceſſariũ ſimplici credere firmit̃/illi tañ̃ vero adherẽdo: ĩmo neceſſariũ ẽ magis illi nõ adherere/quouſqꝫ ſciat illud credi ab eccleſia tanq̃ veꝝ. Et ſi hoc ſibi conſtiterit: tenet̃ illi firmiter adherere. Sicut in moralib⁹ qñ ſũt altercatiões de aliquo pctõ qñ ẽ peccatũ mortale: vt ſi vnus dicat expertus in ſciẽtia ꝙ nõ licet ſic mercari/alius dicit ꝙ ſic: tutius eſt ſic non ꝓcedere quouſqꝫ veritas pateat aliunde. Sic dicit Sco. in forma. et directe cõcordat Tho. Ex quo patet ꝙ ſi q̃s inter hereticos nutrit̃: nullũ habẽs doctorem catholicũ: ſi errat in neceſſario credẽdis: non in toto excuſat̃. Quia aut nimis cito credit alicui errori: aut diuinũ auxiliũ nõ ĩuocat. aut ſuis peccatis exigẽtib⁹ ĩformatorẽ habere nõ meruit. vt dicit Altiſiodorẽ.

G ¶ Scđo p̃ncipaliter ſciendũ eſt quomõ et qualiter credere debeam⁹ deũ colẽdo. Ubi notandũ ꝙ modus fidei neceſſario eſt debite habẽdus: videlicet in corde per aſſenſũ. in ore per verbũ. ⁊ in opere per p̄ceptorum dei exercitiũ. Quo ad primũ de credendo in corde. Sciẽdũ ꝙ actus habitus fidei eſt credere et noſcere ſeu ĩtelligere et firmiter aſſentire ac adherere his q̃ lex chriſtiana nobis ꝓponit credenda. Et ſic credere ſeu fides habet duo/ ſcilicet apprehẽſionem ſeu cognitionẽ/⁊ aſſenſum ſiue adheſionẽ. Et q̃dã plus habẽt de primo: q̃dã plus de ſcđo. oẽs tñ fideles vtrũqꝫ habẽt. ⁊ ſecundũ videlꝫ aſſentire ſeu adherere eſt magis meritoriũ q̃ p̄mũ videlꝫ cognoſcere ſeu apprehẽdere. De p̄mo nõnũq̃ ſepe pl⁹ habẽt litterati/et de ſcđo econuerſo ſimplices amplius. patet illud/quia ſimplices firmius credũt nõnunq̃ doctis ſcripture q̃ litterati. cuius ſignũ eſt ꝙ ſimplices ſepe plus operibus demõſtrant ea q̃ ſcriptura iubet q̃ lr̃ati faciãt. ſi enĩ lr̃ati firmit̃ aſſẽtirẽt: ⁊ pfecte vtiqꝫ in op⁹ exirẽt. Signũ enĩꝫ magne fidei ẽ: qñ fides cordis ĩ op⁹ exuberat/per opera bona ex fide ꝓcedentia. Signũ vero parue fidei eſt qñ modicũ redũdat in virtutũ exercitia. Jlla vtiqꝫ quib⁹ in ſpeciali per fidẽ eſt aſſentiendũ cõprehendũtur in articulo ſymboli. vt ſupra patuit.

H ¶ Scđo etiã exigit̃ ꝙ q̃s ĩterdũ fidẽ ꝓfiteat̃ ore. Vñ Roma.x. Corde creditur ad iuſtitiã: ore aũt cõfeſſio fit ad ſalutẽ. vbi ſꝫ glo. Corde credere ſufficit ad iuſtificationẽ: ſꝫ oris confeſſio exigit̃ cũ quis in martyrio de fide querit̃: quod martyriũ multi fugerũt corde credentes: ſed ore dãnabiliter veritatẽ negãtes. vñ Luce ix. Chriſtus ait. Qui me erubuerit et meos ſermones: hunc filius hoĩs erubeſcet cũ venerit ĩ maieſtate ſua. Et math.x. Qui me cõfeſſus fuerit: cõfitebor ⁊ ego eũ coram patre meo. Dicit aũt Tho. ſcđa ſcđe. q.iij. ar.ij. Cõfeſſio fidei eſt preceptũ affirmatiuũ. ideo licet ſemp liget: nõ tamen pro ſemp: ſed eſt neceſſaria ad ſalutem in aliquo loco et tp̃e/qñ ſcilicet per omiſſionẽ huius cõfeſſiõis ſubtraheretur honor debit⁹ deo. vel etiã vtilitas ꝓximis impẽdenda. puta ſi aliquis interrogatus de fide taceret ⁊ ex hoc crederetur vel ꝙ nõ haberet fidẽ/vel ꝙ fides nõ eſſet vera/vel alij

per eius taciturnitatẽ auerterẽtur a fide. In hmõi enĩ caſibus cõfeſſio fidei eſt de neceſſitate ſalutis. Itẽ dicit ibi in caſu neceſſitatis/ vbi fides periclitaꝛ: qlibet teneꝛ fidẽ ſuã ꝓpalare/ vel ad inſtructionẽ alioꝝ fideliũ ſiue cõfirmationẽ/ vel ad reprimẽdũ infideliũ inſultationẽ. Si tñ turbatio infideliũ oꝛiretur de ꝯfeſſione fidei maĩfeſta abſqꝫ vtilitate fidei vel fideliũ: nõ eſſet laudabile in tali caſu fidem publice cõfiteri. Unde mat. vij Nolite ſanctũ dare canibꝰ/ neqꝫ margaritas ſpargere ante poꝛcos: ne cõuerſi dirumpant vos. Sed ſi vtilitas aliqua fidei ſperetur/ aut neceſſitas adſit: cõtempta turbatione infideliũ debet homo fidẽ publice cõfiteri. ſm illud Math. xv. Sinite illos (ſcilicet turbari) ceci ſũt/ ⁊ duces cecoꝝ. Hec ibi. I ¶ Sed quereres. teneꝛne aliqs ſub ꝑcepto martyꝛiũ ſubire ꝓpter chriſtũ? Rñdet tho. quotl. iiij. q. x. ar. ij. Illud qḋ hic qritur non cadit abſolute ſub precepto. id eſt non eſt preceptũ abſolute: ſicut honoꝛare parẽtes: ſed cadit ſub ꝑcepto ſecũdũ preparationẽ animi/ id eſt in caſu. ſic ſcilicet ꝙ homo habeat animũ preparatũ ad faciendũ illud qḋ debitũ redditur ex aliqua cauſa occurrẽte. Cuꝫ enĩ opus eſſet/ et hoc exigeret ſalus alioꝝ homo debet eſſe paratꝰ ad hoc faciendũ. Per hunc nãqꝫ modũ ſuſtinere martyꝛiũ ꝓpter xp̃ꝫ cadit ſub precepto. qꝛ ſcilicet homo debet habere animũ paratũ vt prius ꝑmitteret ſe occidi: ꝙ̃ xp̃m negaret/ vel peccaret moꝛtaliter. Et ſic etiã relinquẽ ꝓpꝛia bona cadit ſub precepto. quia deberet eſſe paratus animus xp̃iani magis ſuſtinere rapinã bonoꝝ ſuoꝝ: ꝙ̃ xp̃m negare/ vel moꝛtaliter peccare. De hoc tñ multũ ſecũ cogitare: et ad particularia deſcẽdere/ an homo potiꝰ vellet tali vel tali hoꝛribili moꝛte plecti ꝙ̃ fidẽ negare/ vel moꝛtaliꝛ peccare: cauẽ debẽt ſimplices: ꝑſertim ne ſeipſos cogitãdo/ vel alloquẽdo tẽptent. Sufficit enĩ in genere de hoc habere bonũ ꝓpoſitum/ ⁊ ſperare ꝙ per dei gratiã bene acturi eẽnt ſi neceſſitas adueniret. In neceſſitatꝭ enĩ articulo multi prius etiaꝫ in fide exigui: repti ſunt diuino aſſiſtẽte auxilio martyꝛium animoſiſſ.me toleraſſe. Unñ tho. qtli. i. q. viij. dic̃. Cõtritus tenetur ĩ gñali velle pati magis quãcũqꝫ penã: ꝙ̃ peccare. Ideo Anſelmus libꝛo de ſimilitudinibꝰ dicit. ꝙ aliquis debet magis eligere eſſe in inferno ſine culpa: ꝙ̃ in paradiſo cũ culpa. quia ĩnocẽs in ĩferno non ſentiret penã/ ⁊ pctõꝛ in paradiſo nõ gauderet de gloꝛia. Et qꝛ cõtritio nõ poteſt eſſe ſine caritate/ per quã oĩa dimittunꝛ pctã. ex caritate enĩ plus hõ diligit deũ ꝙ̃ ſeip̃m. peccare autẽ eſt facere ꝯtra deũ. puniri autẽ ẽ aliquid pati contra ſeip̃m: ideo caritas hoc reqrit: vt quãlibet penã hõ cõtritus preeligat culpe. Sed in ſpeciali deſcẽdere ad hãc penã/ vel ad iſtã nõ teneꝛ. qnĩmo ſtulte faceret ſi qs ſeipſum vꝉ aliũ ſollicitaret ſup hmõi ꝑticularibus penis. Manifeſtũ eſt eniꝫ ꝙ ſicut delectabilia plus mouent in particulari cõſiderata ꝙ̃ in cõmuni. ita terribilia plus terrent ſi in particulari conſiderẽtur. Et aliq ſunt q in minoꝛi tẽptatiõe nõ cadũt: qui foꝛte in maioꝛi caderẽt. Sicut aliqs audiens adulteriũ nõ incitaꝛ ad libidinẽ ſed ſi ꝑ cõſiderationẽ deſcẽdat ad ſingulares illecebꝛas magꝭ moueretur Et ſimiliꝛ aliquis nõ refugeret pati moꝛtẽ pro xp̃o: ſed ſi ꝑ ꝯſiderationeꝫ deſcẽdẽt ad cõſiderãdũ ſingulas penas magis retraheretꝛ. Et iõ deſcendere in talibus ad ſingularia eſt ĩducere homineꝫ in tẽptationẽ/ ⁊ ꝑbere occaſionẽ peccãdi. Hec tho. ¶ Utrũ autẽ qs poſſit effici martyr ſine moꝛte? Rñdeꝛ ꝙ ſic ſex mõis. De tribꝰ dicit Ber. Triplex eſt martyꝛiũ ſine ſãguine: ſcilꝫ parcitas in vbertate. quã habuit Dauid. Largitas in paupertate: quã exhibuit Thobias et vidua. Et caſtitas ĩ iuuẽtute: q̃ vſus eſt Ioſeph ĩ egypto. ſm Greg. etiã triplex

eſt/ videlʒ paciẽtia aduerſoꝝ. Uñ dı̄c
Sine ferro martyres eſſe poſſumus
ſi paciẽtiã veraciẽ in aı̄o cuſtodim⁹.
Cõpaſſio afflictoꝝ. Uñ dicit. oı̄s qui
dolorem exhibet ĩ aliena neceſſitate:
crucẽ portat in mẽte. Dilectio ĩimico
rum. Uñ dicit ferre cõtumelias. odiẽ
tem diligere: martyriũ eſt in occulta
cogitatione. K ¶ Sed q̄rit an
hñs caritatẽ impfectã poſſit ſuſtinẽ
martyriũ? Hãc q̄ſtionẽ mouet ſctũs
doc. quotl. iiij. q. xxij. ſub hac forma.
Utrum aliq̇s abſq; perfecta caritate
poſſit ſe ad martyriũ offerre? Rñdet
in opibus virtutũ duo ſunt attẽden=
da: ſcʒ illud quod fit: et modus faciẽ
di. Contingit aũt idẽ factũ qđ fit ſm
aliquã pfectã caritatẽ fieri etiã nõ ſo
lũ ab habẽte paruã caritatẽ: ſed etiã
a nõ habente virtutẽ. ſicut aliq̇s non
hñs iuſtitiã põt facere aliqđ op⁹ iu=
ſtum. Sed ſi attẽdimus ad modũ fa
ciendi: is q̄ nõ habet virtutẽ non põt
opari: ſicut ille q̄ hʒ. nec ille q̄ hʒ par
uã: ſicut ille qui hʒ magnã q̄ opatur
faciliter et prõpte et delectabiliẽ. qđ
nõ facit ille qui caret vtute: vel q̄ par
uã habet. Sic ergo dicẽdũ eſt q̄ hoc
opus quod eſt offerre ſe martyrio/ vł
etiã martyriũ ſufferre poteſt facẽ nõ
ſolũ caritas pfecta. iuxta illđ Johã.
xv. Maiorẽ caritatẽ nemo habet vt
animã ſuã ponat q̇s pro amicis ſuis
ſed etiã ĩperfecta caritas. vñ glo. ſup
ps̃. 118. illđ ps. Dilexi mãdata tua ſup auꝝ
ꝛ topaſiõ: dicit minima caritas pl⁹ di
ligit dei legẽ q̄ milia auri et argenti.
ꝛ eadẽ rõne q̄ oı̄a tp̄alia. Et qđ plus
eſt: ille q̄ caret caritate ſe offerre põt
martyrio/ ꝛ ſufferre. ſm illud. i. cori.
xiij. Si tradidero corpus meũ ita vt
ardeã: caritatẽ aũt non habeã: nichil
michi pdeſt. Sed caritas pfecta hoc
facit prõpte ꝛ delectabiliẽ: vt ptʒ de
Laurentio ꝛ Uincentio qui in tormẽtꝭ
hilaritatẽ oſtẽderũt. hoc aũt non põt
facere caritas ĩperfecta: vel etiã ille
qui caritate caret. Hec tho. Sʒ an ex
pediat ĩperfecto ſe ſubijcere ſponte
martyrio? Rñdeẽ q̄ niſi diuinit⁹ q̇s
fit motus: hoc incautũ eſt: et tales in
magna multitudine reperiũtur fidẽ
negaſſe. vt pʒ per Euſebiũ. lib. vi. ec=
cleſia. hiſt. ca. xxx. Tertio exigiẽ vt fi
dem quilʒ fateaẽ opere ſi vult ad vi=
tam ĩgredi: et meritorie agere. Nam
fides ſine operib⁹ mortua eſt. Jaco.
ij. Et ſi vis ad vitã ĩgredi: ſerua man
data. vbi thema. L ¶ Tertio
pricipaliter vidẽdũ eſt quot ſunt ge=
nera hoı̄m q̄ p̄ceptũ de fide trãſgre=
diũtur. Sunt aũt quiq;. Primo fide
addiſcere negligẽtes. Nã in decretꝭ
per Aug. de ꝯſe. di. iiij. Statutũ eſt q̄
patrini teneẽ filios docere ſymboluʒ
aplorũ. Et rõ eſt: qꝛ ibi ea vel paulo
plura cõtineẽ q̄ quilʒ credere tenea
tur/ ꝛ ordinate ibi articuli ponũtur:
ꝛ memorie facili⁹ imprimũtur. Te=
neẽ inquã diſcere neſciẽtes. niſi ex=
cuſarẽtur: vt ſupra ĩbecillitate inge=
nij/ carẽtia doctoꝝ: aut ppinquitate
puericie. M ¶ Secũdo in fi=
de dubitãtes. Nã tales dicũtur here
tici qui dubitãt de fide catholica. vt
patet auctoritate ex̄ de hereticis. li.
v. vbi dicitur dubius in fide ĩfidelis
eſt. nec eis oı̄no credendũ eſt: qui fi=
dem veritatis ignorãt. Hec ibi. Nõ
credẽdum dicit apparatus: id eſt te=
ſtimoniũ eoꝝ non recipiendũ. Et pa
tẽt illa de Thoma Johã. xx. cui xp̄s
Noli eſſe incredulus: ſed fidelis. vñ
ꝛ didimus dicitur ideo qꝛ dubitauit.
Rõne etiã patet. qꝛ dubitans non eſt
ĩ fide: eo q̄ nõ aſſentiat alicui articu
lo certo vel oı̄b⁹. Et q̄ nõ eſt in fide: ẽ
cõtra fidẽ. ſm illud Math. xij. ꝛ Lu.
xi. Qui nõ eſt mecũ: ꝯtra me eſt. Sic
apl̄i fuerũt tp̄e paſſiõis chriſti: lʒ cõ=
firmati fuerint in aduẽtu ſpũſſancti.
Nã glo. ſup illud ps. Ego cõfirmaui ps̃.74.
colũnas eius dicit: aplos qui in paſ
ſione titubauerũt. Jdẽ dicere videtur
beatus Auguſt. ſatis expreſſe libro
de origine ad venatũ. vbi dicit latro
nem bene de xp̄o: et apoſtolos male
de chriſti diuinitate ſenſiſſe. Tertio
preſumptuoſe fidei articulos ſcruta
ri volentes. ſicut Auguſtinus ante

vide alias ra noes in Aſteſ: nono

cōuerſionē fecit contra illud Eccle.
iij. Altiora te ne q̄ſieris. ⁊ fortiora te
ne ſcrutatus fueris. et qui ſcrutator
eſt maieſtatis: opprimet̄ a gloria. vñ
Bern. fidē ſcrutari preſumptuoſe: te
meritas eſt. credere pietas eſt. noſcē
x̄po vita eterna eſt. M ¶ Quar
to fidē ore negātes licet corde tene=
ant: tales mortaliter peccāt. vt ſupra
patuit. q̄les fuerūt Nicodemus/Jo
ſeph ab arimathia/⁊ multi pn̄cipes
iudeoꝝ in chriſtū credētes: ſed ne ex̄
ſynagogā eiſcerētur: eū non fatētes
de q̄bus habetur Johan. xij. Pecca
uerūt enī mortaliter. dicit ibi Nico.
de ly. q̄ principes erāt qui plus te=
nebātur fidem aſtruere. et q̄ erat de
neceſſitate ſalutis chriſtū cōfiteri ibi
et vt ibidē dicit̄: Dilexerūt gloriā ho
minū magis q̄ gloriā dei. Nā vt di=
cit Tho. ſc̄da ſc̄de. q. cxxxi. Quando
quis gloriā ſuam prefert teſtimonio
dei: ſicut cōtra prefatos pn̄cipes di=
citur: peccat. Similiter ⁊ Petr⁹/ter
peccauit mortaliter negādo chriſtū.
vt probat Thomas in quotlib. ſuis.
O ¶ Quīto heretici/⁊ ipſis credē
tes eoꝝ defēſores/receptores/et fau
tores. Omnes iſti q̄nq̄ etiā ſūt excō
municati q̄ñ viciū eoꝝ in aliquē actū
exteriorē publice vel occulte progre
ditur: vt plura iura expreſſe dicunt.

¶ Ca. iij. tractat de ſpe.

Ecūdo ſpes cadit ſub pre
cepto. vt dic̄ ſanct⁹ Tho.
ſc̄da ſc̄de. q. xvij. ar. i. vñ
Hiere. xvij. Maledictus q̄ cōfidit in
hoīe: et ponit carnem brachiū ſuū/et
a dño recedit cor eius. Unde ſpe etiā
colit̄ deus corde: q̄ ꝓcedit ab habi=
tu infuſo. A ¶ Eſt autē ſpes (vt
dicit magiſter in. iij. diſti. xxvi.) certa
expectatio future btītudinis/veniēs
ex dei gratia: ⁊ ex meritis p̄cedētib⁹
Hic autē tria pn̄cipaliter ſunt viden
da. Primo que principaliter ſpera=
re et appetere debeamus. Secundo
quomō cōtra hoc mādatū excedant
deſperātes. Tertio quomō preſumē
tes. ¶ Circa primū pro itellectu ha
bitus ſpei et exercicio eius actus: eſt
ſciendū q̄ actus huius ſc̄de virtutis
eſt cōfidere firmiter/vel certa cōfidē
tia quā quilibet debet habere/q̄ñq̄ ī
actu: ſed ſemper in habitu de hoc q̄
eternaliter ſaluetur: q̄ cōfidētia de=
bet īniti ex vna parte ſup diuina gra
tia ⁊ mīa/cui debet confidere q̄ ipſū
ſaluabit et ex alia pte ſup ꝓprijs me
ritis que ad hoc vult habere/ gratia
adiutrice. Debet enī firmiter ꝓponē
in corde ſuo q̄ pctā vitādo/⁊ bene vi
uendo velit mereri vitā eternā. quia
ſine hoc propoſito eſſet magis preſū
ptio q̄ ſpes. ſicut ſunt q̄ cōfidunt fa=
tue q̄ ſaluabūtur/⁊ tamē nichil facē
volunt/vel dimittere pro ſalute ſua.
B ¶ Illa autē que ſunt ſperāda ⁊
deſiderāda/quia nō poſſum⁹ virtute
ꝓpria conſequi: debemus ea petere
a deo. Et iſta ſub numero ſeptēplici
enumerātur breuiter/vtiliter et ordi
natiſſime Math. vi. in oratiōe dñica
in q̄ ſʒ Tho. ſc̄da ſc̄de. q. lxxxiij. arti.
ix. Inuocamus p̄mo deū rememorā
do quis ē: q̄ pater noſter. puta fide=
liſſimus/piiſſim⁹/ditiſſimus/ ſūm⁹/
⁊ prudētiſſimus. Pater inquā crea
tione/gubernatiōe/redēptiōe/grati=
ficatione/et glorificatione. Sed vbi
eſt? In celis ſpecialiori effectu et ſū=
ma poſſeſſiōe. Primū igitur. dicitur
pater noſter: vt nichil diffidam⁹. Se
cundū additur in celis: vt cor ſurſuʒ
habeam⁹. Poſt hoc ſeptē per ordi=
nem petimus vbi ſicut eſt ordo: ita ⁊
dignitas ſeptē bonoꝝ. Petim⁹ eniʒ
primo Sāctificetur nomē tuū/id eſt
honorificetur et laudet̄: vt memoria
tui noīs: quo de⁹ noſter/et pater di=
ceris: ſemp ⁊ vbiq̄ in reuerentia ha=
beatur. et hoc in cūctis operibus/pn̄
cipaliter debem⁹ intēdere. Et perfe=
ctiſſime fiet ī patria: vbi memoria eo
fecūdabitur/intellect⁹ vniet̄/⁊ volū=
tas amore amplexabit̄. Nō autēʒ ſic
petitur ſm Aug. in ſermōe dñi in mō
te quaſi nō ſit ſanctū nomē dei: ſed vt
ſanctū habeat̄ ab hominib⁹ id ē ita
īnoteſcat illis domin⁹ vt nō eſtimēt

aliquid ſanctius qđ magis offendẽ timeãt. Sʒ qꝛ pfecte in nob̄ ſanctifi=cari nõ põt nomẽ pr̄is/niſi in patria tuto loco: ideo dicimus ſcđo Adue=niat regnũ tuum. Eſt aũt ſola debita via ad hoc regnũ: vt volũtas dei im pleat̃: q̃ p̃cepti inoteſcit clare. Ideo tertio dr̃ Fiat volũtas tua ſicut ĩ ce=lo ꝛ in terra. Ad hec aũt p̃cepta cõti=nuãda meritorie: neceſſarius eſt pa=nis ꝛ ſubſidiũ tã corporiꝭ q̃ aĩe. quod petim⁹ quarto dicẽdo Panẽ noſtrũ q̃tidianũ. ꝛc̃. Et hec q̃tuoꝛ ſunt bona poſitiua. reſidua ſunt liberationis a malis q̃ ſunt tria. Primũ ꝛ peſſimũ eſt culpa p̃terita/ꝯ quã dicimus. Di mitte nob̄. ꝛc̃. Tenemur eĩ ad penã etnã/ad irã dĩ/ꝛ ad multa mala alia ſuſtinẽda. Scđʒ eſt futuꝝ malũ ĩ qđ ĩcidere poſſum⁹ ĩclinãte tẽptatione cõtra qđ dicim⁹ Et ne nos ĩdu. ĩ ten. Ultimo petim⁹: libera nos a malo/ pene ſcʒ: ꝛ ab oĩ qđ põt ĩpedire ſerui tiũ dei. Amen. i. fiat qđ optam⁹. ❡ Sʒ notandũ ꝙ orõ qñq3 eſt ĩ p̃cepto ſm Tho. in diuerſis locis. vt in. iiii. di. xv. ꝛ ſcđa ſcđe. q. lxxxiii. Primo ad horas canonicas tenẽt̃ miniſtri eccleſie. qꝛ medij ſunt ĩter deũ ꝛ po=pulũ. qꝛ nutriũtur a pplo. ꝛ qꝛ ad eu kariſtie ſacramentũ debẽt eſſe diſpo ſiti ãplius. Unde bñficiati/ꝛ ĩ ſacris cõſtituti/ꝛ religioſi ꝓfeſſi: ad horas tenẽtur. Scđo: q̃libet tenet̃ interdũ pro ſe orare: et ſibi ꝓcurare bona ſpi ritualia. q̃ nec marie ꝟgini data ſunt ſemꝑ ſine orõne: preſertim tñ ad hoc tũc aliq̃s tenet̃: qñ ĝuiter tẽptat̃ nec aliter põt adiuuari. Tertio ꝓ ꝓxĩo in caſu neceſſitatis: quo ꝑ aliũ nõ iu uaret̃ in tẽptatiõibus ſuis in morta libus me ſciente hoc: ꝛ cũ nec ſe alio mõ iuuare poſſet. Tũc enĩ locũ hʒ il lud Ambro. paſce fame (ſcʒ ſpũali) morientẽ. ſi nõ paniſti: occidiſti. ſed hoc difficile eſt ſcire. Quarto dñicis diebus et in feſtis precipuis ad con=formandũ ſe miniſtris eccleſie. Hec ſententialiter Tho. ſuper. iiii. di. xv. D Quinto quãdo quis vouit ali=quid orare. Sexto ſi ſatiſfactionem in pnĩe ſacramento ꝑ orationẽ rece=pit ꝓ ſe. Septimo ſi ſatiſfactionem orationũ ꝓ alio ꝓmiſit. Octauo ex bñficio recepto in elemoſina ſpũali vel corporali ꝓ dãte bñficium: ſicut pauperes ꝓ diuitibus a q̃bus ele=moſinã recipiũt. ꝛ diuites ꝓ clero a quo ſermonẽ et ſacramenta recipiũt niſi aliũde refundant. Prefati aũt vltimi q̃ttuoꝛ modi ſunt ſaltẽ debiti et ſi nõ p̃cepti ſꝑ q̃ ad oẽs. ❡ Con tra hoc mandatũ ſpei excedit̃. Pri=mo ꝑ deſperantes. Ubi ſciendũ ſm Tho. et Bonauẽ. ſuꝑ ſecũdo circa finem. ꝙ deſꝑatio nõ eſt ſemꝑ pctm̃ in ſpm̃ſctm̃. Aliquãdo enĩ quis de=ſperat ſm Bonauẽ. ex puſillanimi=tate: ita ꝙ in ipa deſperatiõe non ve nit cõplacẽtia: ſed dolet et renititur cõtra ipam: et ſic nõ eſt in ſpm̃ſctm̃: qꝛ ex tali deſperatione nõ ꝓiicit̃ hõ in ꝓfundũ. Poteſt enĩ hoc ex vehe mẽti demonis tẽptatiõe prouenire: vl' aliqñ ex naturali ĩfirmitate: vt ex mania vt crebro contingit reperire ĩ feminis. Unde bonauẽ. ſuꝑ ſcđo di cit. deſperat aliqñ quis ex puſillani mitate: ita ꝙ in ipa deſꝑatione nõ ve nit cõplacẽtia: ſed dolet et renititur cõtra ipam: et ſic nõ eſt peccatũ ĩ ſpi ritũ ſanctũ. Hec in ſecũdo. diſ. xliii. Eſt alia deſperatio qua q̃s deſperat diffinitiue abſcõdẽs ſe q̃ſi a facie di uine miſericordie. ſecũdum ꝙ cayn fecit qui dixit: a facie tua eiicis me hodie: ꝛ hoc ſimplicit̃ eſt pctm̃ ĩ ſpi ritũ ſanctũ: quia eſt in contumeliam diuine miſericordie: cui ſuam pre=fert iniquitatem. ſicut ait cayn: ma=ioꝛ eſt iniquitas mea: q̃ vt veniã me rear. Ex hoc tñ Gen. iiii. b. iudicatur infidelis. aut qꝛ talis bene ſentit de aliis/et male de ſe: aut certe qꝛ non eſtiat deũ miſereri velle. Et tl'e pec=catũ in ſpm̃ſctm̃ ſemꝑ hʒ cõiũctam maliciã ꝓ eo ꝙ q̃ ſic deſperat in tali culpa vult vitã ſuã finire. Un̄ tl'es de ſperatiſſimi frequẽter ſibi inferunt mortẽ. Et tho. dr̃ ꝙ deſꝑatio ĩquãtũ

deſperatio eſt ſpecies pctī in ſpūſan
ctū:ꝙ nō ꝓuenit ex hoc ꝙ aliqs ne=
get remiſſionē pctōꝝ:ſed remiſſionē
pctōꝝ quā fieri credit:vt liberius va
cet pctīs ſponte a ſe abiicit duz non
vult tēdere in hoc ꝙ remiſſionē pec
catorū cōſequat̃. ¶ Cauſa āt quare
deſperatio eſt pctm̄ ſm Tho. vbi ſ.
Quia oīs mot⁹ appetitiu⁹ cōformit̃
ſe habēs ītellectui falſo/eſt ſecūduz
ſe malus. ⁊ ecōuerſo bon⁹ de vero de
deo eſtimatio. Sz circa deū vera eſti
matio ītellectus eſt:ꝙ ex ipō ꝓuenit
hoīm ſalus ⁊ venia pctōrib⁹ dat̃. ſz
illud Ezechie. xviii. Nolo mortē pec
catoris:ſz vt cōuertat̃ ⁊ viuat. Falſa
aūt opinio pctōꝝ eſt ꝙ hoī penitenti
pctōri/veniā deneget. vel ꝙ pctōres
ad ſe nō cōuertat ꝑ grām iuſtificātē.
Et ideo ſicut mot⁹ ſpei ꝙ cōformiter
ſe hz ad eſtimationē verā eſt laudabi
lis/et virtuoſus:ita oppoſit⁹ motus
deſperatiōis ꝙ ſe hz cōformiter eſti=
mationi falſe de deo eſt vicioſus et
peccatū. ¶ Secūdo peccāt cōtra
ſpem p̄ſumētes. Ubi notādū ſz Bo
nauen. ꝙ p̄ſumptio duplex eſt. Una
eſt de meritis. Alia eſt de impunitate
Prima eſt qua quis de meritis ſuis
p̄ſumit:et eſt ſupbie. Secunda eſt ꝙ
quis preſumit de impunitate dās to
tum diuine miſericordie/⁊ auferens
ei oīno rigorē iuſtitie. et hoc eſt pec=
catum in ſpiritū ſanctum. qꝛ claudit
viā ad gratiā/⁊ ad culpaz aperit. Et
ſm Tho. preſumptuoſus nō peccat
ex hoc ꝙ miaz dei nimis magnā ar=
bitratur/cū ſit īfinita:ſed qꝛ iuſtitiaz
eius cōtemnit/et in hoc etiā mīe de=
rogat:abutens ea/ac ſi non eſſet iu=
ſta. Et vt dicit ſcda ſcde. q. xxii. ar. ii.
Preſumptio ideo pctm̄ eſt: qꝛ ſicut
falſuz eſt ꝙ deus penitētibus nō in=
dulgeat/vel ꝙ peccātes ad peniten=
tiā nō reuocet:ita falſuz eſt ꝙ in pec
cato pſeuerātib⁹ veniā cōcedat/et a
bono opere ceſſantib⁹ gloriā largia
tur. cui eſtimationi cōformiter ſe ha
bet preſumptionis mot⁹. ⁊ ideo pre
ſumptio eſt minus pctm̄ ꝙ deſpera=
tio:ꝙto magis eſt propriū deo miſe=
reri et parcere/ꝙ punire ꝓpter ei⁹ ī
finitā bonitatē. Illud enī ſecundū ſe
ꝯuenit deo:hoc āt ꝓpt̃ pctā nrā. Un̄
peccare cū ꝓpoſito perſeuerandi in
pctō ſub ſpe venie:ad p̄ſumptionem
ꝑtinet. et hoc nō diminuit:ſed auget
pctm̄. ¶ Peccare aūt ſub ſpe ve
nie qn̄qꝫ ꝑcipiende cū ꝓpoſito abſti
nēdi a pctō/⁊ penitendi de pctō: hoc
non eſt p̄ſumptiōis ſed hoc pctm̄ di=
minuit. qꝛ per hmōi videt̃ habere vo
luntatē minus firmatā ad peccādū:
ideo magr̃ dicit lib. ii. di. xxii. ꝙ Adā
minus peccauit:qꝛ ſub ſpe venie pec
cauit. Hec tho. Caueāt hic pmo īor=
dinatā ſpē in quoſdā ſanctos ponen
tes:qui ſeruiūt btē Barbare/Rathe
rine et ſſilibus. ꝙ lz bn̄faciāt his ſer=
uiēdo:videāt tn̄ vt ſpem ſuā cū exe=
cutione dei vocationū et mādatoꝝ
roborent. Secūdo caueāt/ſpē in ho=
minē aliquē nimis ponētes. ſicut fa
ciūt parētes interdū ꝓpter liberos.
negocia ⁊ opa cōtra p̄cepta dei acti=
tātes. cōtra quos dr̃ Hiere. xvii. Ma
ledictus ꝙ ꝯfidit in hoīe. ⁊ ponit car
nē brachiuz ſuū:et a dn̄o recedit cor
eius. Caueāt tertio penitētiā ꝓcra=
ſtinātes/⁊ ſic ſperātes tandē cōuerti
in fine. qđ difficile eſt nō īpoſſibile
ꝓpter ſex. videlz ꝓpter infirmitatez
vſuz rōnis ⁊ volūtatis tardantē. ꝓpt̃
dolorē mentem prepedientē. propt̃
habitū vicioſum ad mala inclinantē
propter timorē mortis naturā terren
tem. propter familiā reliquendā ꝑ=
ſtrepētem/et demonem tēptantem.
Tertio peccāt ꝯ hoc p̄ceptū orōnem
dn̄icā et ſymbolū aplōꝝ nō addiſcē=
tes : quia ibi continentur ſperanda.
¶ Capitulū. iiii. tractat de dilectiōe
TErtio dilctio dei cadit ſub
precepto/qua ſibi ſeruire
debem⁹. De qua dilectio
ne primo videbit̃ ꝙ ſtricte p̄cipit̃:et
ꝙ neceſſaria eſt. Scdo ꝙ vtilis. Ter
tio ꝙliter cadat ſub precepto. Quar
to ꝙ rōnabiliter/⁊ cur p̄cipit̃. Quin
to quot modis cōtra eam peccetur.

B Quātū ad primū ꝙ ſtricte pre=
cipiat dei dilectio.patz ꝑ plura. Nā
exodi.xx.deū diligentibus et deum
odientibus terribilis pena indicit/
et pmiū ꝓmittit.cū poſt primū pce=
ptū imediate addit.Ego ſū dñs de⁹
tuus/fortis zelotes/ viſitans iniqui
tatem patrū in filios ī tertiā ꝛ quar
tam generationē eoꝝ ꝗ oderūt me:
et faciens mīam in milia his qui di
ligunt me/ꝛ cuſtodiūt pcepta mea.
Prima pars vt dicit tho. ſcda ſcde
q.cviij. habet veritatē de pena tpali
qua filij puniunt qui ſunt aliqd pa=
rentum.ꝛ ſic de cognatis qui ſepe vi
uunt vſqꝫ ad quartā gñationē.Secū
do ſm magiſtrū in.ij.diſ.xxxij.habꝫ
ꝟitatē de filijs et cognatis imitanti
bus pctā parentū.Sed tertio nunꝙ
intelligitur ꝙ filius vel alius punia
tur pena culpe vel eterna ꝓ pctō al=
terius.Scda pars patz.qꝛ ſepe tota
terra vna melius bꝫ ꝓ ꝑfecto in cha
ritate hoīe.vt ptꝫ de Joſeph/ dauid
abrahā.et de helia celſi aperiēte ad
pluēdū. B Itē neceſſitas oſtēdit
Deut.vi.vbi ſic dr.Diliges dñz deū
tuuz ex toto corde tuo/et ex tota aīa
tua:ꝛ ex tota fortitudine tua Math.
xxij.Addit ex oī mente tua. Eruntqꝫ
ꝟba hec ꝗ pcipio tibi hodie ī corde
tuo:et narrabis ea filijs tuis : ꝛ me=
ditaberis ſedens in domo tua/ꝛ am
bulans in itinere.dormiens atqꝫ cō
ſurgens:et ligabis ea qſi ſignū ī ma
nu tua:eruntqꝫ et mouebunt añ ocu=
los tuos:ſcribeſqꝫ ea ī limīe ꝛ oſtijs
domus tue. Nō tñ debēt ad lrāz (di
cit Glo.)in manu corporali ligari:ſꝫ
ſpūali/id eſt in oī ope adiūgi. Jdeo
dicit qſi. Alias ſicut phariſei facere
mus:ſi in manib⁹ corpeis ea defer=
remus/nec ſcribere ad litterā in li=
minibus et oſtijs oportet ſed in om
ni egreſſu ad opus debēt ſuari. Nā
ſm Tho.dilectio dei et proximi de=
bet eē regula oīm humanoꝝ actuū
Jtem Math.xxij.Exiſtens ſine veſte
charitatis licet in nuptijs ſit eccłie
quo ad fidē:tñ ligatis manib⁹ ꝛ pe=
dibus ꝓijcit i n tenebras exteriores
vbi erit fletus et ſtridor dētium. C
C Jtem.i.Coꝛ.xiij.Oñdit ꝙ nulla
eloquētia nec ſcīa/nec miracła/ nec
elargitio elemoſinarū/nec paſſio va
let ſine charitate. Si inquit linguis
hoīm loquar et angeloꝝ:caritatē au
tē nō habuero: factus ſum velut es
ſonās/ꝛ cimbalum tinniēs.Et ſi ha
buero ꝓphiaꝫ ꝛ nouerī miſteria oīa
ſcripture:ꝛ omnē ſcientiā . Et ſi ha=
buero fidem ita vt mōtes transferā:
charitatē aūt nō habuero/nihil ſum
ſcꝫ qꝛ vita charitatis careo.Et ſi di=
ſtribuero in cibos pauperū oēs fa=
cultates meas/et ſi tradidero corp⁹
meū ita vt ardeā charitatē autē non
habuero:nichil michi ꝓdeſt . Jtem
i.Coꝛ.vi.Si quis nō amat dñm ie=
ſum xpꝫ:ſit anathema ſcꝫ maledict⁹
ſm Glo.qꝛ maledicet in iudicio illa
maledictiōe de qua Math.xxv. Jte
maledicti in ignē eťnū. D Qʒ
vtilis ꝟo ſit dei dilectio/ptꝫ ex ſeptē
Primo filiū dei cōſtituit charitas:
qꝛ miſit deus ſpm filij ſui:in quo cla
mamus. Abba pater.Roma.viij.et
Gal. iiij. et Johan.i.Dedit eis qui
eum receperunt poteſtatē filios dei
fieri qui credunt in nomine ei⁹. Nā
charitas peccatorem de infinita di=
ſtantia in quam cecidit per mortale
peccatū a deo:in qua fuit in regiōe
longinqua filius prodigus : eleuat
ad vnionem cū patre celeſti:hoc eñ
gratie officium eſt dicit Albertus.ij.
de mirabili ſcientia dei. Secundo
facit mereri quolibet opere morali=
ter bono vitam eternam:aut ei⁹ au=
gmentum: quia ſi filij et heredes vt
dicitur Gal.iiij.et Roma.viij.Ter=
tio facit ꝙ per modica bona tempo
ralia in charitate pro deo data ꝛ ſic
de alijs:tñ meretur quis quātū ali
us per młta tpalia data: vt pꝫ de vi
dua cum duobus minutis miſſis in
gazophilatium.Luce.xxi.que chri=
ſti teſtimonio pluſꝙ omēs miſit.Et
de ſancto petro:qui licet modicū re=
liquerit cuꝫ ait Math.xix.Ecce nos
reliquimus omnia et ſecuti ſumus
te/quid ergo erit nobis?Reſpondit

amen dico vobis ⁊c̄.centupl̄ū acci-
pietis/et vitam eternam poſſidebi-
tis. Non eñ vt dicit ſup eodē Greg.
quantū:ſed ex quāto/id eſt ex quan
ta charitate quis dat de⁹ ponderat:
tunc ſcʒ qñ nō adeſt facultas exteri-
or. Quarto facit interduʒ nichil ha
bentē de bonis exterioribus tm̄ me
reri de premio eſſentiali quantū ali
us mereł ꝗ multum dat. vt pʒ in eo
vicʒ qui in pauptate exiſtens:ex ma
gna charitate vellet dare centū flo-
renos et nō poteſt dare:tantū in ca-
ſu poteſt mereri ſicut qui cētū flore-
nos dat. Exēpli grā:paup nichil ha
bens/in charitate tn̄ exiſtens vt duo
quo ad gradū qui pfectū aīm hʒ dā
di alteri mēdico decē florenos: tātū
mereł de premio eſſentiali/ quantū
diues ex equali charitate dans actu
decē florenos. ſecūdus tn̄ premiū ac
cidētale habebit: quia gaudebit de
eo ꝙ volūtatem dandi habuit/et ꝙ
dedit:et pauper mendicus ꝓ eo in-
tercedet:ſed hec modica ſunt reſpe-
ctu eſſentialis p̄mij qđ erit de crea-
tore. Hoc ꝓbat ſententialiť ſanctus
Tho. prima ſcđe. q.xx. ar. iiij. ¶
Quinto impetrat et mereł ſcientiā
magnā in patria et gaudiū: ſic ꝙ ſi
ſimplex vetula in charitate decedit
ꝗ habet charitatē vt quattuor:⁊ ma
giſter in theologia ſi decedit in cha-
ritate vt duo:vetula habebit clario-
rem et pfectiorem ſciam de viſis in
deo ꝗ̄ theologus:licet de habitibuſ
ſciētificis acquiſitis magiſter plus
habiturus ſit de ſciētia:ſed hoc mo-
dicū eſt reſpectu ſcie de deo īmedia
te habēde. Rōnē hui⁹ aſſignat tho.
in prima parte.q.xij.ar.vi. Ꝙ ma-
gnitudinem charitatis vie ſequitur
in patria magnitudo luminis glie.
Et magnitudinē luminis glorie:ſe-
quitur intimior vnio et viſio diuine
eſſentie:et quāto intimius videł de
us et vnitur alicui intellectui: tanto
plura ⁊ intenſius ſciet ds ea ꝗ relu-
cent in deo.et ꝑ ꝯñs maior delecta-
tio ſeq̄tur et maius gaudiū. Chari-
tas eñ ſinū cordis p̄mo aperit/ id ē
capaciorē reddit. ¶ Sexto cha
ritas facit ꝙ diligentibus deū omia
cooperanł in bonū. Roma.viij. Dis
celū eſt p̄miū. infern⁹ a pctīs prohi
bitoriū:⁊ ſilr limbus ⁊ purgatoriuʒ
bona tp̄alia ſuſtētamentū: et oīs ad
uerſitas/lucrū ꝑ patientie meritum
qꝛ dicit Gre.nulla nocebit aduerſi-
tas ſi nulla dñeł iniq̄tas. Nulla eñ
prudēti pōt adeſſe mala fortuna. qꝛ
vt dicit Boeti. de ꝯſola. In ptāte ei⁹
eſt aduerſis bene vti vt ꝓſperis. Se
ptimo in via facit oē opus leue: Iu
gū enī(inquit xp̄s)meū ſuaue eſt/ et
onus meū leue. Math.xi.īmo finis
p̄cepti eſt charitas.p̄ma thimo.p̄mo
G Tertio qualiter cadat dilectio
dei ſup oīa ſub p̄cepto vidēdū ē. Ubi
notādū ꝓut elicił ex varijs dictis:
ſcʒ tho.et alioꝝ videł ꝙ tripl̄r dile-
ctio dei intelligił p̄cepta. Prio pla
cabiliter ſeu fauorabiliť. Scđo ordi
nabiliť. Tertio appreciabiliť. Pri-
mo debet diligi placabiliter ſup oīa
ſic ꝙ velis deo bonū/et cōplacētiaʒ
in hoc habeas ſine relatione ipi⁹ in
qđcūqꝫ aliud bonū. Pro cui⁹ ītelle
ctu notāda ſūt aliq̄. Primo q̄d ſit di
ligere? Rñdeł ſm pbm ī retho. Eſt
alicui bonū velle: vt diligere hoīem
eſt ſibi bonū velle. Scđo q̄d ſit homī
bonū? Rñdet phs.i.ethico.et.x. Fe-
licitas ſua/virtutes/⁊ ſcie.⁊ hec nūs
ꝗ̄ ob ſūt ſibi quātū eſt de ſe. ſilr ⁊ bo
na tp̄alia/et mala pene deſeruiētia
ad v̄tutes. H Tertio nota ꝙ du
plex eſt dilectio in hoīb⁹. q̄dam ꝯcu
piſcentie ꝗ vtilitatis nr̄e grā eſt: pu
ta cū aliquis diligit aliquā rē pp ſe
diligentē.et ſic diligimus aſinū/ ca-
prā/cibū/⁊ ſilia: qꝛ vtilia nobis ad
honorem/ad delectationē/vel ad cō
modū nr̄m:⁊ tali dilectōe diligit hō
ſe p̄ncipaliť nō aliꝰ. Alia ē dilectio
amicitie puta cū ds diligit aliquem
hoīeʒ pp ipʒ dilectū hoīem:vt cū ds
videt aliquē ſapiētē/v̄tuoſū/⁊ hmōi
et ſibi iſta vult ineſſe ⁊ complacet in
eis:diligit eum dilectione amicitie.

Quarto nota ꝙ ꝓprie deo nichil bo
num eſt:niſi id quod ipſe eſt / videlʒ
ꝙ eſt oīpotēs:oīſciens: miſericordiſ
ſimus /patientiſſimus / ditiſſimꝰ /et
ſimilia. Nā ieiunare/orare/virtutes
acquirere/vicia vitare:non ſunt deo
bona:licet corā nobis ei ſint honori
fica.qꝛ bonoꝝ noſtroꝝ non indiget:
ſed nobis prefata bona ſunt.et ꝑ ea
corā nobis glorificatur pater qui in
celis eſt.Ex quo patet quid ſit deuʒ
ſuper oīa diligere.qꝛ ſibi bonū velle
videlʒ meditari velle et cōplacentiā
habere ꝙ eſt oīpotēs/ſapiētiſſimus
optimus/ꝛ ſimilia.Et ſic amamꝰ ſe-
cūdo amore videlʒ amicitie nō ꝓpꝫ
aliud/nec relatiue ad aliud.nō autē
diligere debemus eū pmo amore ſci
licet cōcupiſcētie/videlʒ vt velimus
ſibi bonū maxime:qꝛ nob dona dat:
qꝛ tunc nos plus diligeremꝰ. Unde
ber.li.i.de diligēdo deū:abſqꝫ intui
tu premiſ/diligēdus eſt deus. verus
enī amor in ſeipſo contentus eſt.Et
iteꝝ:licet deus ſit abſqꝫ intuitu pmiſ
diligendus/nō tn̄ abſqꝫ premio dili
gitur.Unde quāto quis purius dili
git deū propter ſe/et quāto minꝰ ha
bet reſpectū ad ſe diligentē:tāto deo
dilectio plus placet/et amplius ho-
mo meretur.Rō aūt quare ſic diligē
debemus deū ꝓpter ſe eſt. Prima:
qꝛ niſi ſic tunc nō diligeremꝰ eū no-
biliori modo ꝙ diligimus equū/aſi-
num.ꝛc̄.quibus bonū volumꝰ ꝓpꝫ
nos.Itē naturaliter mater filio vult
bonū ſepe ſine oī reſpectu vtilitatis
ꝓprie:vt ī caſu quo filiꝰ iuuenis mo
reretur:ergo plus tenemur deo.Itē
idē patet in amicis veriſ/ad quos exi
gitur vt nō diligāt vtilitatis aut de-
lectatiōis gratia/ſed amicū ꝓpte ſe:
Itē experiētia eſt ꝙ quis diligit ꝓ-
pter ſe eū quē nūꝙ videbit vltra ma
re exiſtentē.vt ſi audis de probo mi-
lite in armis ꝛ virtutibꝰ:vis ſibi bo-
nū et cōplacētiam habes in eo: licet
nulla vtilitas tibi īde ſeqꝛeṫ. Cur ꝗ
nō diligeremus deū ꝓpter ſe ſine oī
reſpectu ad aliud ab eo. Ex quo pꝫ
ꝙ multū merētur qui dei ꝑfectiōes
ſepe meditando ꝯſiderāt: ꝛ corde ſi-
bi in hoc cōplaceant.Optimus eniʒ
actus eſt diligere deū. I ¶ Hic
querit̄ pmo.an deuʒ diligere poſſim
vt det michi vitā eternā/ ſeu celum?
Rn̄deṫ nō:ſed ꝑ plura opa alia deo
ſeruire poſſumꝰ ꝓpter vitā eternā.
Nā differūt ſuire deo/ꝛ diligē:ſicut
genꝰ ꝛ ſpecies. Un̄ opa bona debeo
facere plura ꝛ conari īplere alia pre
cepta/ꝛ alia: ꝓpter vitā eternā.quia
opera talia bona:ſunt vie ad celū.ſʒ
diligere deū non debeo/vt vitā eter-
nā michi donet.qꝛ ſic ordinarē deuʒ
in creaturā/et in vtilitatem meā:qꝺ
illicitū eſt.Tum qꝛ hoc eſſet vti fruē
dis:qꝺ nunꝙ licet vt dic̄ Augu.i.de
doctrina xp̄iana.Tū qꝛ ſic me pꝛīci
paliter quererē.Tū etiā:qꝛ deterio-
ra,debēt eſſe gratia melioꝝ ſm pħm
in polit.qꝺ hic non fieret.Scd̄o q̄riṫ
poſſum ne diligē deū ꝓpter bn̄ficia
q̄ michi dedit? Rn̄dit tho.ſcd̄a ſcd̄e
q.xxvij.ar.iij.Si li ꝓpter dicat cām
finalē non debeo.qꝛ ſic vterer eo.Si
āt dicat cāʒ occaſionalē/vł motiuā:
poſſuʒ.ſʒ illꝺ pſ̄. Inclinaui cor meū pſ̄. 118.
ad faci. iuſtifi.tu.in eternū ꝓpter re
tributionē.Bn̄ficia enī que deus no
bis dedit:velut facule nos accēdere
debent ad deū diligendū ꝛ occaſio-
nem p̄ſtare.Hec autem q̄ſtio ſicut et
precedēs et ſiſes:aut nunꝙ/aut cau
te debent p̄dicari ſecularibus. K
¶ Tertio q̄ritur cur tam durū appa
ret ſecularibus deū a nobis nō debē
diligi ꝓpter bn̄ficia? Rn̄ſio ſʒ Guil.
pariſien̄.li.de virtutibꝰ.Hoc faciunt
carētia doctoꝝ realiū/ꝛ ignorātia ſe
culariū q̄ ꝓuenit ex eo ꝙ ſe querunt
nō que dei ſunt/qꝺ caritas dei nō fa
cit:ſed dilectio curua.Querunt eniʒ
hoīes nimis terrena/honores/diui-
tias/ꝛ ſiſia.que lʒ ſint minima bona
tn̄ in eis cōtentant̄.Similes pueris
qui in piro plus amorē figūt:ꝙ in to
ta domo.Cōtra hunc modū diligen
di deū peccāt directe quidā pctōres
qui vellēt ꝙ deus non noſceret pctā

coꝛum/vel vt ſibi peccata coꝝ place
pš.49. rent.cōtra quos in p̄s dicit dn̄s.Exi
ſtimaſti inique ꝙ ero tui ſimilis.ar=
guam te ⁊ ſtatuā cōtra faciē tuā.ta=
les enī vellent deū non eſſe oīſcientē
vel ſumme bonū.Et hoc eſt deū vel=
le nō eſſe deū.qꝛ ſcientia ſua eſt deuſ
met. L ¶Secundo cōtra hoc fa
ciunt odientes deū.vellēt enī eū nō
eſſe iuſtū punientē īmo triſtāť ꝙ iu=
ſtus eſt vt faciūt etiā damnati.Dicit
autē Tho.ij.ſcđe.q.xxxiiij.ꝙ odire
deū inter oīa pctā grauius eſt.quia
in eo per ſe eſt auerſio ab incōmuta=
bili bono:in aliis autē eſt auerſio ꝑ
accidens.Vnde lꝫ deus clare viſus a
nullo poſſit odiri:qꝛ ſic in eo nec ap=
parēs/nec verū malū videreť:tamē
oditur a malis viſus in ſuis effecti=
bus/videlꝫ punitionis.Sicut enī vi
dens per croceū vitrū pulchꝛū hoīeꝫ
iudicat pulchꝛū ⁊ bn̄ coloꝛatū hoīeꝫ
pallidū vel croceū eſſe:ſic ꝑuerſi per
penas a deo īflictas eū iudicāt cru=
pš.54. delem.ſꝫ illđ p̄s. Superecidit ignis
(ſcꝫ pctī et maloꝝ effectuū)⁊ non vi
derūt ſolē. M ¶Scđo p̄ceptū
de diligēdo deū ſuꝑ omīa debet fieri
oꝛdinabiliter.ſic videlꝫ ꝙ nos ⁊ oīa
noſtra in deū referamꝰ ⁊ in ſuā glo=
riā vltimate:ita ꝙ quicqđ diligimꝰ/
volumꝰ/agimus ꝓpter deū et eius
gloriā diligamus/agamꝰ/et omitta
mus.qꝛ tūc ī oībꝰ rebꝰ plꝰ diligimꝰ
deū ꝙ̄ res ip̄as:qn̄ ſuā gl̄iaꝫ ī oībus
q̄rimꝰ vltīate qꝛ ꝓpť qđ vnūqđqꝫ ta
le ⁊ ip̄ꝫ magis.i.poſte. N ¶Et
ſcđm hoc intelligi debet p̄ceptū.Di
Mat.22.d. lige dn̄ꝫ.⁊c̄. Qđ breuius ⁊ clarꝰ ſic
Mar.10.b. exponit Tho.tractatu de ꝑfectione
Lu.10. ſpūalis vite.Et eſt mēs ſctī Aug.li.
.i.de doctrina xp̄i.Nam dilectio eſt
actus volūtatis que ſignificať ꝑ coꝛ.
qꝛ ſicut coꝛ eſt p̄ncipiū materiale oīꝫ
motuū coꝛpoꝛaliū/ita voluntas q̄tū
ad intētionem finis vltimi q̄ eſt obie
ctū caritatis eſt p̄ncipiū oīm actuuꝫ
quarūcunqꝫ potētiaꝝ q̄ mouentur a
volūtate.He autē ſunt tres/ſcꝫ ītel=
lectus q̄ ſignificať per mētē.Vis ap

petitiua īferioꝛ q̄ ſignificať hic ꝑ ani
mā.vn̄ ſm eā dicimur agere vitā ani
malē.Et vis executiua exterioꝛ que
ſignificať ꝑ foꝛtitudinē ſiue v̄tuteꝫ/
ſiue vires.Precipiť ḡ nobis ꝙ tota
noſtra ītētio ferať in deū:ſic ꝙ omīa
actu vel habitu in deū referantur ſi=
cut in finē.Qđ īpletur cū aliqs vitā
ſuā ad dei ſuiciū oꝛdinat.⁊ per cōſe=
quēs oīa que ꝓpter ſeip̄m agit:vir=
tualiter oꝛdināť ī deū.niſi ſint talia
que a deo abducant ſicut pctā.Et ſic
diligiť deus ex toto coꝛde. Scđo vt
ītellectus noſter totaliť ſubdať deo:
ſic ꝙ hō credat ea q̄ diuinitꝰ traduntť
ſm illud.ij.coꝛinth.x.In captiuita=
tem redigētes omnē ītellectū in ob=
ſequiū xp̄i. Et etiā in meditatis dei
ꝑfectionibus ei talia īeſſe velimus ⁊
oīa memoꝛata alia ſcꝫ bn̄ficia in deū
oꝛdinemus.Et hoc eſt tota mēte di=
ligere.Tertio vt appetitus nr̄ infe=
rioꝛ reguletur ſm deū.Et quecunqꝫ
homo amat/ſperat/⁊ ſic de aliis paſ
ſionibus in deo amet:vniuerſaliter
omnē affectionē ad dei dilectionē re
ferens nō in voluptates carnis.Et q̄
ſic perdit animā ſuā in vitā eternam
cuſtodit eā.Io.xij.Et hoc eſt ex tota
aīa diligere.Quarto vt oīa exterio=
ra noſtra v̄ba ⁊ oꝑa ex diuina carita
te deriuētur:⁊ in dei honoꝛē dirigāť
ſm illud.i.coꝛin.vlt.Oīa oꝑa veſtra
in caritate fiant. Et ſic diligitur deꝰ
ex tota foꝛtitudine.⁊ talis perfectio
deū diligendi cadit ſub p̄cepto. Qꝛ
autē oīa ſint in deū referēda et ſuuꝫ
honoꝛē.patet.i.Coꝛīth.x.Siue mā=
ducatis:ſiue bibitꝭ/ſiue q̄d aliud fa=
ciatis oīa in gloꝛiā dei facite:vt in oī
bus honoꝛificeť deus.Sic enī fit de
bita recōpēſa deo:qui oīa in nos oꝛ
dinauit.vt dic̄ magr̄ in.ij.diſt.i:Qꝛ
.i.coꝛin.iij.Oīa nr̄a ſunt.ius id do=
cet naturale vt cuiꝰ eſt arboꝛ vľ ager
eius etiā totus ſit fructus.Sed totū
qđ ſumus ⁊ poſſumus:⁊ a deo acce
pimus/⁊ dei propꝛiū eſt.ergo fructꝰ
opeꝝ noſtroꝝ deo cedere debēt. Sꝫ
per talia deo nullā vtilitatē adiicere

pſ.15. poſſumus. Cū ſm pſ. Bonoꝝ nroꝝ
nō idigeat. ideo oportet vt ad eius fi
ant honorē. Itē cuiuſlibet veri ſerui
oīa opa cedūt dño lege ciuili. ſed dei
ſerui ſumus per oīa: a quo/animam
corpus ⁊ res: ⁊ quicquid in illis bo=
ni cōtinet habemꝰ: ergo noſtra opa
dei honori ſeruire iuſtiſſimū eſt. No
tandū tñ ꝙ ꝗuis oīa ſint in deū ordi
nanda vltimate: nō tñ de neceſſitate
ſunt oīa imediate ⁊ in ſolū deū ordi=
nāda. Quia ſunt multi fines adīui=
cē ſubordinati: in quos res recte or=
dinari pñt: vltimate tñ totū ē in deū
ordinandū. Exempli grā: comedere
debes vt viuas non ecōuerſo. viuere
vt opa licita facias ad q̄ creatus es.
O pari bene vt vitā eternā habeas.
q̄ ſunt vidē deū btīfice et eo frui. ⁊ vi
tā eternā habere/nō ꝓpter cōmodū
ꝓpriū vltimate: ſed proptꝰ gloriā dei
q̄ ibi plus exercet. O ¶ Sȝ q̄ri
tur. Cū nō debeā deū diligere ꝓpter
vitā etnā ex pma expōne: poſſuȝ ne
alia bona opa facē ꝑter deū dilige=
re/videlȝ deū laudare/orare/ ieiuna
re/ ⁊ ſimilia ꝓpter acq̄rēdam vitam
eternā? Rñdet ꝙ ſic: rō ē. q2 oīa pre=
enumerata opa bona vie nō ſunt for
maliter dei dilectio ſȝ effectꝰ dilectio
nis. dilectio enī dei facit quē deū co
lere/orare/ ſctificare ſabbatū/multa
ꝑcepta ſuare/et ſilia. Et talia tanꝙ
minus bona ordinant in maius bo
nū/ ſcȝ in vitā eternā: videlȝ in dei vi
ſionē clarā ⁊ dilectionē: ⁊ hic eſt re=
ctus ordo. P ¶ Scdo q̄rit an
ad bonitatē actuū nroꝝ req̄rat vt qs
actualiter tendat p res ꝑnoīatas in
deū ordine tacto? Rñdet ꝙ nō opor
tet actualiter ſic tēdere: ſȝ vt actꝰ nri
ſint vere boni ſufficit ⁊ req̄rit vt ca=
dāt ſup debitā materiā: ⁊ vt als ſint
bñ circūſtātionati: ⁊ ꝙ referantur in
deū actualit vl vtualit. tñ quāto plꝰ
qs actu ī deū referret: tāto plus me=
reretur. Sicut mercator ad remotaȝ
terrā paruā rē portās lucrat plus ꝙ
alter cū equali re ī ꝓpīquo manēs.
Oportet enī ad minꝰ hominē taliter
eſſe diſpoſitū in aīo per habitū acq̄ſi
tum ex actualibꝰ relationibꝰ ī deū:
aut per habitū infuſuȝ/aut per gene
ralem ītentionē faciēdi oīa propter
deū: ꝙ ſi ſe reſolueret ⁊ actualit co=
gitaret de deo ⁊ de relatiōe in ipȝ ſta
tim referret in eū. Exēplū in ſimili.
Pater amat filiū propter quē ditan
dum mercatur/circūit maria/terras
perābulat/nō ſemp actualit talia or
dinās in filij ditationē: ſed ſufficit ꝙ
labores ꝑnoīati imperati ſint aliqñ
a dilectiōe filij cuiꝰ imperij vtus ma
net in ſequētibꝰ. Simile de volenti
ire romā: nō oportet ꝙ in itinē pere
grinus talis ſemp actu cogitet de fi=
ne ſcȝ de roma: ſed mediāte vna ciui
tate attingit aliā/ ⁊ ſic eſt in ꝓpoſito.
Q ¶ Tertio queritur an ad hoc
ꝙ actus noſtri ſint boni moralit vel
meritorie exigatur ꝙ a caritate ſeu a
dilectiōe dei icipiant/et terminētur/
originentur/et ordinētur? Rñdet ꝙ
ſic. Nā ꝙ oriri oporteat a dilectōne
dei: ptȝ per Augu. in de ſpū. et lrā. d
Nā eſt fructus bonꝰ q̄ de radice cari
tatis non ſurgit. Caritas aūt eſt dei
dilectio ex acquiſito habitu vel infu=
ſo procedēs. Q2 etiam nullꝰ actus
ſit bonus moraliter niſi imediate tē
dat in deū: vt dei dilectio priario ex=
poſita vel immediate tēdat per alia
opera in deū vt finaliter: patet p Au
guſt. de ciuitate dei. lib. xix. vbi dicit
nullas eſſe vras vtutes ſi in deum fi
naliter non referātur. Ex quibus pa
tet neceſſariū fore actus noſtros ori
ginari et terminari a deo in deū. ver
bi gratia. Ad hoc ꝙ dilectio tua vel
proximi ſit bona moralit: exigitur
vt dei dilectio ſit cauſa dilectiōis ꝓ=
ximi et ꝙ proximū diligas finaliter
propter deum. Sic de elemoſina et
de alijs. Sed vt ſint opera noſtra
etiam meritoria oportet vt ex infu=
ſa dilectione procedant/videlicet ex
caritatis habitu. i. Corinth. xiij.

¶ Capitulum quintum de errore
multiplici circa dilectionē. ⁊ q̄mō poſ
ſunt cognoſci pctā mortalia. A

Ontra hoc preceptū
faciūt plurimi:crea=
turā ſibi pro fine ſta=
tuēdo:quā creaturā
plus deo diligunt.vt
honores/diuitias vo
luptates/ſciētiam/et
plura alia.¶ Pro cui⁹ ītellectu no
tandū ſcḋm Tho.pria ſcḋe.q.i.ꝙ ſem
per eſt aliquid in corde hoīs qḋ ho=
mo ſumme diligit/et in qḋ maxime
vitā ſuam ordinat.Et hoc dicit̄ vlti=
mus finis homīs.Et ad illud hꝫ ho
mo quaſi ſpecialit̄ faciē aīe:id eſt ſu
premā ītentionē conuerſā.Et ſi hoc
eſt deus:tunc hō eſt in ſtatu ſalutis.
et ſi ſubito moreret̄ ſaluaret̄. Si ꝯo
eſt creatura:iam eſt in ſtatu dānatio
nis. B ¶ Vn̄ regula talis a do
ctoribus ſacre theologie elicitur.Et
ſit prima.Ad noſcēdū peccata mor=
talia a venialibus:qn̄ amor vel affe
ctio ad creaturā ad ſe vel aliū tn̄ cre
ſcit/vel eſt amor tā magn⁹ ꝙ ī eo cō=
ſtituitur vltim⁹ finis/id eſt ꝙ aliqs
nec actu/nec habitu ordinat illā cre
aturā vel eius dilectionē:aut etiam
ſeipſuꝫ in deū:ſed vellet cū tali crea
tura cōtentari ⁊ nō curare deū offen
dere nec p̄ceptū eius tranſgredi ꝓ=
pter illā creaturā:eſt mortale pctm̄.
quia eſt aliqualis contēptus dei.Et
licet nō ſit formalis:tamē eſt fruitio
creature.et p̄ponitur creatura deo.
vl̄ etiā cū aliquis vellet cuꝫ creatura
hic ſemꝑ manere nō curando de bti
tudine.Licet enī non ſint rudes ſuꝑ
hoc tēptādi:tn̄ ſemꝑ talis amor eſt
pctm̄ mortale.Quando aūt aliquis
diligit creaturā pluſq̄ deberet:ſꝫ tn̄
propter hoc nollet deuꝫ offendē nec
amicitiā eius perdere:nec trāſgredi
eius preceptū:nō oportet ꝙ tunc ſit
mortale.Alia regula/ ſcḋa videlicet
ſatis cōcordans cū p̄ma eſt.ꝙ quan
do aliquid cōmittit̄ notabiliter ꝯtra
dilectionē dei:hoc eſt mortale:qn̄ nō
tunc eſt veniale.Qn̄ autē aliquid ſit
cōtra dilectionē dei poteſt attēdi pe
nes hoc qḋ repugnat caritati ⁊ ami
citie quā ad deū habere debem⁹ ſuꝑ
oīa. C ¶ Tertio mō diligend⁹
eſt deus ſuper oīa app̄ciabiliter. ſic
ꝙ tam care habeamus ⁊ app̄ciemur
deū:ꝙ propter nullā creaturā eo ca
rere vellemus:ſed oībus aliis a deo
cū eis preponim⁹.⁊ ꝙ tā firmo amo
re deo adhereamus:ꝙ ꝓpter nullā
creaturā nec propt̄ oēs ſimul aliqd
faciamus aut velim⁹ cōtrariū diui=
ne dilectioni id eſt cōtrariū dei pre=
ceptis.que enī deliberate ſiunt con=
tra diuina precepta/ſunt cōtraria di
uine dilectioni ⁊ caritati:qꝛ ſunt pec
cata mortalia que tollūt caritatē.Il
lud etiā videtur velle Sco.in.iij. di.
xxvij.vbi dicit ꝙ homo debet deum
extēſiue diligere ſuꝑ oīa:ita ꝙ nullū
aliud/nec omīa alia ſimul ſint eque
appreciabilia ſicut de⁹.ſed ꝙ omīa
alia vellet citius nō eſſe q̄ deū nō eē.
Et debet etiā intenſiue deū diligere
ſuper oīa:ita ꝙ facilius deberet īcli
nari ad cōtrariū dilectiōis cuiuſcūqꝫ
alteri⁹ q̄ ad cōtrariū dilectiōis dei.
Eſt autē ratio hoꝝ:qꝛ de⁹ eſt illa pre
cioſa margarita:quā negociator il=
le inuenit q̄ abijt ⁊ vendidit vniuer=
ſa que habuit ⁊ emit eam. Mat.xiij.
Itē cū deus īfinitus ſit in bonitate/
mīa ⁊ ſimilib⁹ attributis ītenſiue et
extēſiue:ideo pro īfinitis mūdis nō
deberet offendi. ſꝫ Aug. Cur deus.
Itē ſtultiſſimus eſſet qui ꝯtēpto the
ſauro grandi:papiliones īſequeret̄/
ſicut pueri quod tamē faciūt q̄ crea=
turā pluſq̄ deū diligunt. D ¶ Cō
tra hoc p̄ceptū faciunt quicunqꝫ in=
tuitu alicuius lucri tēporalis conſe
quendi/vt ſit in emēdo vel venden=
do.Aut delectationis vt ſit luxuriā=
do.Aut honoris/vt ſit ſuꝑbiēdo/vel
vane gloriādo:faciunt cōtra dei pre
ceptum.Tales nō diligūt deum ſuꝑ
oīa: ſꝫ diligūt creaturā plus q̄ deū.
quia ꝓpter eā plus placet eis talis
creatura:q̄ diuina voluntas in pre=
ceptis.Et appreciātur vere vel īter=
pretatiue creaturā pl⁹ q̄ deū. Unde
Aug.libro de libero arbi. diffiniens

peccatū mortale dicit. Eſt ſpreto īcō
mutabili bono: rebꝰ mutabilibꝰ ad=
herere. Vñ math.x. Qui amat p̄rē
aut matrē plus ꝙ me: non eſt me di=
gnus. aut qui amat filium aut filiā
ſuper me: non eſt me dignus. Secū=
do cōtra hoc preceptum faciunt qui
amore alicuius perſone vt Adam re
ſpectu Eue: et malo amore capti re=
ſpectu ꝑſone dilecte ne ꝑſonā talem
cōtriſtent: negligūt dei p̄ceptū/⁊ cō=
tra ipſuz faciūt dei bñplacitū nō cu=
rātes. Tertio q̄ timore alicuiꝰ ꝑſone
vt ſerui ꝓpter dños: deo obedire in
p̄ceptis omittunt: ⁊ ſic creaturā vilē
E creatori p̄cioſiſſimo preponūt. ¶ Ex
dictis patere p̄t doctorꝫ q̄dā regule
⁊ ſit tertia in ordine. Quicq̄d cōmit
titur vel omittit̄ cōtra p̄ceptū dei vel
eccleſie/vel legis nature/vel ſuꝑiorꝫ
ſi talia p̄cepta ſint de neceſſitate ſalu
tis/vel cōtra votū ſolēne/vl' priuatū/
vel cōtra iuramētū licitū: ſemꝑ ē pec
catū mortale. Quia eſt dictū/vel fa
ctū/vel cōcupitū contra legē eternā.
Sic eni diffinit Aug. ⁊ allegat ꝑ ma
giſtrū.ij.di.xxxv. Qñ vero citra tūc
nō oportet ꝙ ſit mortale. Itē patꝫ ꝙ
talia ſub dei mādatis p̄ceptiuis cōti
F nētur. ¶ Alia regula eſt quarta
videlꝫ. Qñ aliquid fit cōtra cōſcien=
tiā vere vel falſe dictantē aliq̄d eſſe
mortale: eſt mortale pctm̄ q2 eſt ſpre
to vere vel īterpretatiue incōmutabi
li bono: rebus mutabilibꝰ adherere
vt beatus Aug. diffinit pctm̄ morta
le in de libe. arbi. et eſt cōtra tertiam
expōnē/⁊ cōtra apl'ꝫ Ro.xiiij. Qui
diſcernit ſi māducauerit dānatus ē.
q2 nō eſt ex fide. glo. id eſt ſ3 cōſcien
tiā. Vñ cōſcientia erronea ligat: non
īquātū erronea: ſed īquātū cōſciētia
Itē vel qui facit ꝯ cōſcientiā formi=
dantē ꝓbabilit̄ vl' dubitatiue an ali
quid ſit mortale tūc ſemꝑ eſt morta=
le pctm̄. Qd' āt nō fit ꝯ cōſciētiā: ad
huc pōt eſſe mortale/ſi conſcīa nō ſit
ſatis īſtructa ⁊ ſufficient̄. Vñ eſt r'la
magr̄alis. Dubitās de aliq̄ an ſit illi
citū/et ſtante dubio illud agēs pec=
cat. Sed hāc regulā exponit Cancel.
pariſieñ. Joh. de gerſono tractatu de
pollutione vna cū Guilhel. altiſſio. di=
cens. Intelligēdam eſſe de dubio ta=
li quod eſt vehemens/et magꝭ aut eq̄
ſaltem inducit mentē credere ꝙ mor=
tale eſt illicitum: ſicut ꝙ eſt licitum.
Imo Albertus adhuc facilior eſt. Se=
cus eſt vbi mens plus inclinatur ⁊ iu
dicat quod eſt licitū ꝙ illicitū: quāuis
nō habeat vſquaq3 certitudinē eui
dentem aut fixā. q2 nec hocipſum re=
quiritur. Itē cancel. in de vita anime
dicit iſtā regulā ſic. Exponēs ſe diſcri
mini peccati mortalis: peccat morta=
liter: debere intelligi non de omni du
bio: ſed de ꝓbabili et vehemēti. Pro
batur per illud eccl'iaſt.iij. Qui amat
periculū: peribit in illo. Exemplū po
nitur de ſcienter ponēte ſe dormiturū
prope ſerpētes: qui ſe periculo cōmit
tit intoxicationis. Pro intellectu ta=
liū ſunt notāde regule.xiij. quas po=
nit in diuerſis locis Cācel. in floribꝰ
regularū moraliū. Et li.iiij de conſo=
latione theologie. Prima: Equitas
quā nomīat phs epykeiā prepōderat
iuris rigori. Eſt autē equitas iuſtitia
penſatis omnibus circūſtantijs par=
ticularibus/dulcore miſericordie tē=
perata. hoc intellexit qui dixit. Ipſe
etiam leges cupiunt vt iure regātur.
Et ſapiens. Noli eſſe iuſtus nimis.
alioquin ſumma iuſtitia ſumma iniu
ſtitia fit. Et pſ. Omnia mādata tua ps. 118.
equitas. dei ſcilicet id eſt cū eq̄tate pē
ſanda. Secūda Ambulādū eſt in via
virtutū doctrina via regia. vt nec ſtri
ctius fiat dei mandatū/nec latius ꝙ
ipſe mādauerit. quāuis inde ſumere
poſſint aliqui aut malicie velamē aut
econtra in deſperationē corruere. nō
tamē oībus pro omni tempore et lo=
co predicandaz aſſerimus quanlibet
veritatē. Tertia Bonarū mentiū eſt
ibi agnoſcere culpā: vbi culpa nō eſt.
Agnoſcere inquaz non per aſſenſum
firmū. hoc enī ſtultū ꝑiculoſumq3 fo=
ret: ſed ſic vt doleat/aut peniteat ho=
mo poſtmodū quaſi veraciter iā cul=

pa teneretur/hoc intelligitur de pre-
teritis. Ratio dicti eſt quia certiſſimū
eſt ꝙ ſine dei gratia damnati ſumus.
Et ꝙ nullus oīmode certus eſt ſe eſſe
in gratia: nichilqꝫ noſtruꝫ eſt/et a no-
bis niſi peccata. Quarta. Loquendo
de futuris agibilibus/vel credibilibꝰ
non reputetur culpa vbi culpa nō eſt.
alioquin cauſaret erronea cōſcientia
hic. ꝯ quā ſi aliqd attēptetur fieri: iaꝫ
culpa eſt ſi fluctuet animus. Quinta:
Sub hac dubitatione fluctuās velut
ad vtrumlibet neſciens quid acturus
ſit: cōſilium eſt vt non agat. qꝛ expo-
neret ſe diſcrimini quo caſu certū ha-
beat ꝙ peccet. Sexta. Si vis qcꝙ ſe-
curus agere certꝰ ſis illud eſſe bonū/
neqꝫ virtuti cōtrariū. Sed refert qua
certitudine. ſufficit nempe certitudo
moralis que eſt īfima: nec exigit̄ ſcḋa
certitudo ſupnaturalis q̄ eſt nobiliſſi
ma clare euidentie ꝑ quā videt̄ deus in
gloria. nec ꝓpħalis reuelatio vt ī ꝓ-
phetie dono. nec adherentie que diui
ne auctoritati innititur vt in articulis
fidei/ꝛ ſacre ſcripture. nec tertia cer-
titudo exigitur naturalis que habet̄
ex demōſtratione vt prima principia.
Eſt autē moralis ſiue ciuilis certitu-
do que tangitur ab Ariſtotele in pnci
pio ethicoꝝ. cuius ſentētia eſt. Diſci-
plinati eſſe in vnaquaqꝫ re certitudi-
nem querere inꝫ exigētiam materie.
Eque enī vicioſum eſt (īquit) perſua-
dētem q̄rere mathematicā: et mora-
lem demōſtrare. Non eñ ꝯſurgit cer
titudo moralis ex euidētia demōſtra
tionis: ſed ex ꝓbabilibus cōiecturis
groſſis et figuralibus magꝭ ad vnam
partem ꝙ̄ ad alterā: hec certitudo mo
ralis ſufficit: vt vel non ſis in peccato
dū facis quod in te eſt/ id eſt dū bene
vteris donis iā habitis: aut ſaltē pec
catū nō incurris nouū per temeritatē
Exēpli gratia in celebrando. Orta ē
eñ ex diligētia tua preparatiōis excu
ſatio. Septima rl'a. Certitudo mora-
lis per doctrinā colligitur altero triū
modoꝝ/quoꝝ vnus prouenit ex alte-
rius auctoritate. Alius ex ꝓpria eru-
ditiōe. Tertius ab experimētali cer
titudine. Sub primo viuūt īſipiētes
et animales: qui aūt nō habent cla-
ram ſue ꝯplexionis armoniā vl' aliā
gratiā gratis datā/qua faciliter cōci
piūtur agēda ab eis qui ſcripturas
ītelligūt. vt Aug. Tales ab aliis re-
cipere habent ītelligētiā ſcripturaꝝ
ꝛ aliis credere ꝛ obedire litteratiorī
bus. Sub ſcḋo ſunt ꝓficiētes et rō-
nales: qui ꝓuenīūt ſcꝫ ex ꝓpꝛia eru
d'tione/ꝛ oritur hic modus nutrit̄qꝫ
ex ſtudioſa ꝑſcrutatiōe diuinorū mā
datoꝝ in ſacra ſcriptura cōtentoꝝ q̄
legi debēt puro fideli/ꝛ integro cor
de. Sub tertio ſunt ꝑfecti ꝛ ſpūales
ſcꝫ ſub experimētali cōſuetudine. de
qbus Apl's. Spiritalis hō oīa iudi 1. cori. 2
cat: et ipſe a nemine iudicat̄. Et ali-
bi dicit̄. Nichil dulcius ꝙ̄ reſpicē in Eccl. 23
mādatis dei. habētes eñ virtutū ha
bitus: ex eiſdē inclinātur ad recte iu
dicādum de agibilibꝰ coꝝ/nō ex ha
bitu ſcientie ſolū: ſed ex naturali vir
tutis īclinatiōe. Puto ꝙ religionuꝫ
īſtituendaꝝ pncipalis cauſa fuit au-
ctoritas regiminis: cui obediētia ꝓ-
ſtaretur plus ꝙ̄ ꝓpē rationi/que ī
plurimis dubia eſt valde et debilis/
et īcerta. Humana eñ agibilia tantā
habent variabilitatē (dicēte Ariſto-
tele. ꝛ teſte expꝛientia) vt vſu magꝭ ꝙ̄
arte cōſtare videantur. Octaua eſt.
Certitudo moralis nō ſemꝑ ſcrupu
los oēs abiicit: ſufficit tñ vt cōtēnat
vel ſuperet ſic opando: quaſi nō ſint.
Eſt aūt ſcrupulꝰ in ꝓpoſito: vacilla-
tio ſeu dubitatio quedā cōſurgēs cū
formidine ex aliqbus cōiecturis de-
bilibus ꝛ incertis: alioqn ſi ex vehe-
mētibus argumētis et ꝓbabiliori-
bus pro hac pte ꝙ̄ pro altera dubita
tio cōſurgeret: iam nō ſcrupulus ſo-
lus vel leuis dubitatio cū trepidatio
ne dici oportet: ſed moralis de tranſ
greſſiōe certitudo. Nona rl'a eſt Mo
ralis certitudo non pōt ſub vna rl'a
tradi: que ſufficiat in omni caſu con
ſcientiā agētis reddere ſecurā ſe nō
deliquiſſe. Jd ex euētu rerū ppendi

ſepius ſolet.propterea cōſtitute ſunt
in figura tres ciuitates refugij.fides/
ſpes/caritas.cōtinentes lauacrū pe-
nitentie/⁊ īmunitatis aſilū:quatenus
pax cōturbata per ea q̄ ſe feciſſe for-
midat homo:reformetur.Decima re
gula eſt. Oīs agēs cōtra ꝯſciaꝫ edifi
cat ad gehēnā/ſi conſciētia ſit fixa ꝙ
id qđ agitur eſt mortale:vł veniale ſo
lum:quantū eſt ex parte vniꝰ circūſtā
tie que eſt facere cōtra conſcientiā: ſi
cōſciētia iudicet illud ſolū eſſe venia-
le. Undecima.Exponere ſe periculo
peccati mortalis:eſt peccatū morta-
le.Uel ſic agere incertū/et dimittere
certū in materia morali:eſt pctm̄ mor
tale/ſi tale ſit incertū ꝙ ſit mortale nō
ſolū per coniecturas leues aut ex ſu-
ſpitiōe trepida aut ſcrupuloſa proue-
niente ex nimio timore cadēdi in via
dei.ſed intelligitur dūm tale eſt vehe
menter et ꝓbabiliter incertū eque ſi
cut oppoſitū vel magis/tunc enī illđ
quod agitur nō carebit mortali culpa
aliter nō oportet. Jdem dicit Altiſio.
Albertus adhuc eſt benignior ī libro
de homine:vbi ſic querit. Utrū cōſciē
tia ſemꝑ obligat ad faciendū? Rñdet
ſine preiudicio loquendo dicimus ꝙ
nō obligat ad faciendū:niſi ſit vt opi-
natum/vel vt creditum/vel vt ſcitum
illud quod eſt in cōſciētia.Et tūc obli
gat:ſiue cōſcientia ſit erronea ſiue nō
erronea. Nō autē obligat ſecundum
eandē:ſi eſt vt dubitatū/aut vt ambi-
guum. Duodecima regula eſt. Conſi
lium ſalubre eſt frequēter agere con-
tra ſcrupuloſos leues ⁊ trepidos/ci-
tando eos ad aliorū iudiciū:quatenꝰ
ex cōſuetudine fiat homo robuſtꝰ/ſo
lidus/⁊ trāquillus in exercitio ſpūa-
li.Exemplū in domificatoribus ⁊ fun
dibularijs.Tredecima. Jn nullo ca-
ſu eſt ꝑplexus aliquis inter duo pctā
quin ei pateat exitus abſq̧ nouo pctō
Nā ſi iurauerat quiſpiā ſe occiſurum
Petrū innocentē:nō occidat eū:ipſe
nō peccauit nouiter.ſed iam peccaue
rat iurando.Si autē dictet ſibi cōſcīa
erronea ꝙ Petrus innocēs eſt ſtatī
occidendus ab eo:dimittat hanc con
ſcientiā et liberatus eſt.Si poſtremo
incidant duo p̄cepta incōpoſſibilia ex
culpa ſua:agat id quod de ſe eſt ma-
gis obligatoriū ⁊ a nouo pctō īmunis
exiſtet. ¶ Dubia plura hic occurrūt. b
Primo qn̄ hō teneatur diligere deū
ſuꝑ oīa. Rñ.ꝙ nō ſemꝑ ⁊ pro ſemper
qꝛ eſt p̄ceptuꝫ affirmatiuū.Rō eſt. qꝛ
actualiter deū diligere ſemꝑ eſſet im-
poſſibile ꝓpter humanā infirmitatē/
neceſſitatē/et ꝓpter multa īpedimē
ta.Dicit tamē Sco.in.iij.di.xxxvij.ꝙ
ad actualiter implendū obligat die-
bus feſtiuis:ita ꝙ oī die feſtiuo et po
tiſſime dñicis diebus ⁊ in p̄ncipalibꝰ
feſtis teneatur homo ſe recolligere/
et deum ſuꝑ oīa actualiter diligere vt
patebit de ſanctificatione ſabbati cla
rius.Et lꝫ ꝓtunc teneatur ex p̄cepto:
tamē oī momēto tenetur peccata vi-
tare/et bene agere.Et forte nimis in
chriſtianū eſſet ſiue foret nō quotidie
de mane ſaltē aliqualiter cor ad deuꝫ
ꝯuertere.Et q̄uis p̄peditus legitime
excuſetur de audiētia miſſe īterdum
die dñico:tamē nunq̄ videtur q̄s ex-
cuſari/quin in die tali teneat̄ deū dili
gere ſuꝑ oīa.qꝛ ſolo corde īpleri pōt.
Uñ dicī Sco.in.iij.di.xxvij.ſi aliq̄ ne-
ceſſitas excuſat ab executiōe audien-
tie miſſe dñico die:neceſſe eſt ſupple-
re in aliq̄ equalēte vt ſaltē die illo de-
putato in ſpēali cultui diuino aliquis
actꝰ habeat̄ relatꝰ īmediate ī deū ad
eius reuerentiā ¶ Dubitat̄ ſcđo an h
p̄ceptū hoc de dilectione/in via poſſit
īpleri a nobis? Rñ.ſꝫ Tho.ī li.de ꝑ-
fectiōe ſpūalis vite.Triplex eſt ḡdus
deū diligēdi. Primꝰ vt diligat̄ quā-
tum diligibilis eſt.et hic a ſolo deo at
tingit̄.Rō qꝛ ſimpliciter īfinite bonꝰ
diligibilis ⁊ amabilis eſt.et ſic nec in
patria a creatura quacunq̧ diligitur.
Scđs vt diligat̄ deus ſꝫm totā virtu-
tem alicuius diligētis/et ſic ſolum in
patria a nobis perficietur. Et ad hoc
hic ſuſpirare debemus. Jbi enim oīa
nr̄a/ſcꝫ cor id eſt ītentio.Mens id eſt
ītellectus.Anima/id eſt omīs noſter

appetitus:et fortitudo/ id eſt exterio
ra nr̄a:totalr̄ in deū ferent̄ dilectiue.
Tertius gradus eſt deū diligendi:ſi-
cut expoſitū eſt tripl̄r hoc p̄ceptū: et
I ſic in via impleri poteſt. ¶ Dubitat̄
tertio:an deū plus amare deberes ſi
ꝓ te ſolo mūdū creaſſet/ redemiſſet/
et glorificaturus eſſet te ſolū ī patria
et nō alijs vel ꝓ alijs hec faceret vel
factur⁹ eſſet? R̄ndet Hugo.li.ſolilo-
quij ſui vbi hō cū ſua aīa loq̄tur. Im-
īmo plus q: plura ſic ſingulis ꝯtulit
Nā aīa dicit. Ecce vnice dilectū ⁊ ele
ctū diligo. Sȝ hanc huius dilectōnis
mee iniuriā patior ꝙ ſolū diligēs:ſo-
la nō amor. vbi r̄ndet hō. Caue aīa ne
(qđ abſit) nō ſpōſa:ſȝ meretrix dicarꝭ/
ſi munera dātis/id ē dei bn̄ficia pluſ-
ꝗ amātꝭ affectū diligas. Et poſt hoc
oñdit ꝙ tria velut arras q̄ſdā q̄lȝ aīa
a deo ſpōſo ſuo recepit. Primo q̄daȝ
cōiter. Scđo q̄dā ſpecial̄r. Tertio q̄-
dā ſingularit̄. Cōiter vt celū et t̄ram
et eoꝝ ornatū q̊ p̄ticipāt piſces/aues
et beſtie. Special̄r ītellectū/ mēoriā/
volūtatē/dominiū t̄re/redēptionē in
paſſione/⁊ glorificationē. Singulari
ter vero ꝙ in vtero mortuus nō fuiſti
ꝙ peccantē te expectauit: pn̄iam de-
dit:⁊ īnumerabilia alia. Cōia finalit̄
de⁹ pp̄ te creauit.q̊ licet de⁹ amet/pl⁹
tñ te:q: in tuū obſequiū: q̊ ſi de⁹ non
creaſſet:quot oblectamētis careres?
Specialia pp̄ ſe in via fecit. vt p̄ ſocie
tatē ſine qua nulli⁹ boni iocūda ē poſ
ſeſſio p̄ ꝓximos hoīes haberes. In
patria vero quot indicibilib⁹ careres
gaudijs ſi ſola ſaluareris? Plus ꝗ ti
bi cōtulit alia diligēdo:ꝗ ſi ſola ama
reris. Nec putes diſtrahi deū:q̊ infi-
nitus nō minus te diligit/plures dili
i.cor.3. gendo. Oīa enī vt ait apl̄s nr̄a ſunt.
K Hec eſt ſn̄ia ibi Hugonis. ¶ Quar
to videndū eſt ꝗ rationabile ſit deum
diligere ſup̄ oīa/ et quare teneamur.
Primo quia ſimpliciter ſūme bonus
eſt/immo bonitas ip̄a: ⁊ ſic eſt ama-
bilis infinite et deſiderabilis. ideo ſi
poſſibile eſſet infinite a nobis diligē
dus foret. Unde Bern̄. de diligendo
deū In qualibet alia affectiōe nr̄a oȝ
ſeruare moduȝ/et terminū cōſtituere
vltra quē aſcendēdo fieret affectio vi
tuperabilis:vt p̄tȝ de dormitione ⁊ vi
gilia. gaudio ⁊ triſtitia:et ſic de ſimili
bus aīe paſſionib⁹. In dilectione aūt
dei p̄ quā maxime attingimus finem
nr̄m vltimū:non poteſt eſſe exceſſus.
Item naturale eſt vt bonū diligat̄/et
melius amplius .·ergo optimū ſūme
diligendū eſt:demonſtratio enī natu
ralis iſta ē. Et hec ſcilicet bonitas di
uina debet eē finis ⁊ cā noſtre dilecti
onis:ſed oīa q̊ in ſequentibus dicent̄
debent eſſe occaſiones ⁊ cauſe efficiē
tes:āmonētes nos vt deū pp̄ ſeip̄m fi
naliter diligamus. Et ꝓpter hoc ſo-
lum quia bonus eſt. Secūda ratio q:
ipſe prior dilexit nos/et pluſꝗ noſip-
ſos diligamus:q: ſȝ Auguſt. de ca-
thecizandis rudibus. Nulla maior ē
ad amorē inuitatio ꝗ preuenire amā
tem. Et nimis durus eſt qui preimpē
dentē dilectionem reamare negligit:
dilexit enī nos deus infinite p̄fectus
miſeros:dilexit eternaliter:dilexit ne
ſcientes et reſiſtentes. Ephe.ij. De⁹
cū diues eſſet in mīa: pp̄ nimiā chari
tatē ſuā q̊ dilexit nos/et cū eēm⁹ mor
tui pctīs:ꝯuiuificauit nos in xp̄o. Cu
ius gr̄a ſaluati eſtis. Joh.iij. Sic de⁹
dilexit mundū:vt filiū ſuū vnigenitū
daret:vt oīs qui credit in eū nō pere-
at:ſȝ habeat vitā eternā. Tertia ratio
Q: pater noſter eſt ampli⁹ ꝗ paren-
tes carnis:eo ꝙ deus nos ⁊ parentes
creauit vt dicit Damaſc.li.i.c.xv. Uñ
cū naturale ſit ius ⁊ diuinū/parentes
diligere:plus deum tenemur dilige-
re. Perpendamus ꝗta bn̄ficia cōtu-
lit in ſingulis mēbris corp̄is ⁊ poten
tijs aīe:de quibus ſi oculis priuati a
medico gratis reſtitutionem recipere
mus:grati valde eſſem⁹ ei. Unde pl⁹
ei dilectio exhibenda eſt qui totū cor
pus dedit. Quarta.q: noſter guber-
nator.regit enī/fouet/⁊ ꝓtegit. mul-
tum diligit̄ rex optime regens : ergo
ſumme diligat̄ qui celū terrāq̧ ⁊ om
nia elementa optimo ordine regit,ꝓ-

pter homines electos potiſſime. Ro.
viii. Scimus quoniam diligentibus
deū omnia cooperantur in bonū. Nā
ſm Aug. Deus mala fieri non ſine-
ret: niſi meliora inde elicere ſciret. Itē
multū diligitur paterfamilias qui re
gendo cibaria et neceſſaria miniſtra-
ret: plus ergo diligendus eſt qui pro
pter noſtrum cōmodū omīa creauit.
1.Cor.3. Omnia eñ ſm apl̄m noſtra ſunt. An
geli nunc miniſtrando: tandem in pa
tria colletando: mala etiam propter
nos in bonū vertuntur: magnū bene
ficiū quod generalem influentiā no-
bis et aliis propter nos irradiat / quā
ſm Grego. ſi ad inſtans ſubtraheret:
in nichilū omnia fluerent. Quīta. qr
noſter redemptor eſt. Quanta eñ no
bis bona in hoc contulit qui eramus
in captiuitate diaboli: morti ef ne ad
dicti: precio carentes redemptionis:
quos per filium ſuū vnigenitum / di-
lectiſſimū ſibi / per eius vitam perfe-
ctiſſimā / per mortem / crucem qꝫ rede
mit. Qui (Roñ. viii) proprio filio ſuo
non pepercit: ſed pro nobis omnibuſ
tradidit illum. Et quāuis omnia dei
beneficia ſint īnumerabilia multitu-
dine / et ineſtiabilia magnitudine cre
bro pre oculis cordis tenēda ſunt ve
lut ſcintille diuine charitatis ad nos
calefaciendum apta. Ea tamen q̄ mo
riendo pertulit: tanq̄ ingēs ignis de
bent nos maxime mouere ad deū di-
ligendum. Sexta. quia ſuam preſen-
tiam veriſſime quotidie in eucariſtie
ſacramento / cū īmmolatur: porrigit.
paratus nos exaudire amplius q̄ ſi
oculis videremus directe corporeis.
Jo.20. Beati inquit qui non viderunt / et cre
diderūt. Ait eñ de hoc. Ego vobiſcū
ſum vſqꝫ ad conſūmationē ſcl'i. math.
vlti. Septimo: qr promiſit ſe diligē-
tibus premiū inexcogitabile. Quia
Joh. xiiii. Si quis diligit me ſermo-
nē meū ſeruabit et pater meus dili-
get eum / et ad eum veniemus / ꝛ man
ſionem apud eum faciemus: qd̄ erit ī
patria perfectiſſime.

Capitulū. vi. de ſeruitute dei / et
veneratione ſanctorum.

Quarto hic mandat nobis
ſeruitus deo exhibenda a A
noſtro corpore. Hoc eī xp̄s
oſtendit cum dixit Math. iiii. Domi-
nū deum tuū adorabis / et illi ſoli ſer-
uies. Ubi primo videndum de ratio-
ne ſeruitutis corporalis: quā deo te-
nemur. et quot ſint quibus corporali
ter deo ſeruire debemus. Scd̄o cur il
la facere debemus: et quando. Ter-
tio qui contra hoc faciunt. Quo ad p̄
mū notandum q̄ ſm hiero. in primo
mandato precipitur latria / id eſt ſer-
uitus / adoratio ſeu reuerentia / et ho-
nor deo ſoli exhibenda. Et hoc fit cor
de p fidem / ſpem / et charitatem. Sed
corpore fit ſicut in precedenti cap̄. di-
ctum eſt. Rebus vero aliis per plura
alia. Et de tali dicit Tho. ſecūda ſcd̄e
queſt. lxxxv. q̄ adoratio duplex eſt.
Una interior in vera mentis deuotio
ne. Alia exterior in corporis exhibiti
one: que fit alicui tanq̄ ſupremo om-
niū domino: ꝛ talis cultus eſt ſoli deo
debitus. quia deus eſt ſummus no-
ſter dominus / rex et pater ratiōe crea
tionis. Unde in recognitionē noſtre
ſubiectionis ad talem dominū: ei ob
ſequia exhibere tenemur corporalia.
Sicut et ſerui dominis tēporalibus
corporaliter ſeruiunt: et etiam reuerē
tiam eis faciunt corporalem. Et hoc
tangitur Malach. i. Si ego pater ve-
ſter: vbi honor meus? patris eñ eſt p
ducere ꝛ gubernare. Unde apl's Ro.
xii. Exhibeatis corpora veſtra hoſtiā
ſanctā / viuentem / deo placentem / ra-
tionabile obſequiū veſtrū. Exhi- B
betur autē reuerentia et honor ac ſer
uitus deo a noſtro corpore multiplici
ter per geſtus. Quidam ſunt cōmu-
nes. Alii quibuſdam ſpeciales. Com
munes ſunt inclinatio capitis. Ora-
tio: vel laus dei vocalis. Pectoris tū
ſio per manū. Dorſi inclinatio. Genu
flectio. Ambulatio ad loca ſctā. To-
tius carnis maceratio p ieiuniū eccle
ſie ꝛ toti⁹ corporis pſtratio. Uel ma-

nuū ad modū crucis extēſio. Fletꝰ et gemitus: ac his ſimilia: que deo reuerenī exhiberi poſſunt in recognitōnē vr̄is ſui dominij. Sed notandū ꝙ taliū geſtuū quidam fiūt cōīter ī eccl'ia vel in publico. et talibus reuereri debemus in publico. Quia de hoc mat. v. dr̄. Sic luceat lux veſtra corā hoībꝰ vt videāt opa veſtra bona ⁊ glorificēt patrē veſtrū qui in celis eſt. Alia vero licet ſint ſigna humilitatis ⁊ dei obſequia: tamen ſi nō ſolent fieri a multis deuotis in publico: debent fieri ſolū in ſecreto: vt ſunt manuū ad modum crucis expanſio. Magna pectoris tūſio. Et de his dr̄ Math. vi. Tu autem cū oraueris itra in cubiculū ⁊c. Nā ſm Glo. ſup illud Math. xvij. Hoc genus demoniorū non eijcit: niſi in ieiunio / et orōne. Oratio hic capit̄ ꝓ talibus geſtibus / qbus deo ſeruimꝰ / ⁊ eiſ mediantibus ꝯtinue oramus. Alij geſtus corporis ſunt quibuſdam deuotis ſpeciales. vt criniū abſciſio. Oculorū ad celū leuatio. Auriū ad dei verba vel laudes attentio. Nariū in hoſpitalibus corā infirmis fetidis afflictio. Oīm ſex operū miſericordie exhibitio. Quia qð minimo feciſtis: michi feciſtis. Math. xxv. Lingue p abſtinentiā aliquorū delectabiliū licitorū cruciatio. Veſtiū durarū induitio: quibus tactus affligit̄. Et p caſtitatē cōiugalē / vidualem / ac virgineā corporis ſui īmolatio. Talia eñ corpori obſeqa deo exhibere debemꝰ. ¶ Sꝫ diceres / poſſumus ne talibꝰ ſctōs venerari? Rñð. ꝙ ſic ſaltem quo ad aliqua. aliter tamen ꝙ̄ deū veneramur: talia eñ debemus deo exhibere in recognitionē vr̄is ſui dominij. ⁊ tl̄is honor iſto modo nullatenus exhibēdus eſt ſanctis: ſed eoſdē geſtus aliquos ſaltem exhibere poſſumus ſanctis tā ꝙ̄ dei amicis: quorū reſpectu ſumꝰ inferiores q̄ ſunt dn̄i noſtri: ſed non pn̄cipales potentes nos iuuare. Ubi notandū ꝙ venerari ſeu adorare poſſumus aliqua tripliciter. Latria / dulia et ipdulia. vt declarat Tho. in. iij. diſ. ix. Et cōmuniter doctores ibidē. Latria idē eſt ꝙ ſeruitus deo exhibita: ⁊ poteſt fieri vel potuit licite his videlꝫ Trinitati perſonarū diuinarū. Tribus angelis quos abrahā vidit. Coſlūbe ſup xp̄m apparenti. Uoci paterne. Scripture ſacre verbis inq̄ꝛtum a deo ꝓceſſerunt. Humanitati xp̄i deo vnite. Cruci xp̄i. Imagini xp̄i. Sacramēto eukariſtie. Ueſtimētis. Clauis et lancee xp̄i. Dulia vero ſeruitus eſt exhibita creature ⁊ veneratio q̄ honorare poſſumus hec / videlicet angelū Animā beatam: beatā virginem / imaginem vtriuſqꝫ. Corpus alicuius ſancti canoniſati / ꝑſerti ⁊ publice. Pulueres eiuſdem / oſſa / talos / veſtes / vngues / et ſimilia cōtrectata a ſanctꝫ canoniſatis preſertim. Et materiam de qua poteſt percipi ꝙ fuerit in corpore alicuius talis ſancti. Sed iperdulia / id eſt maior dulia: qua venerari poſſumus chriſti crucem. Mariā virginem et ſex ſacramenta alia ab eukariſtia. Hec henricus de gandauo in quotli. et Bern. claremontēſ ibidē. Sed q̄ritur / poſſet ne aliquis licite aliquē defunctum quē ꝓbabiliter crederet eē in celo venerari / ⁊ inuocare? Reſpondit Hoſti. ⁊ Johan. andree in nouellis. de reliquijs ⁊ eorū veneratiōe. ca. Cū ex eo. Reliquie omnino de nouo inuente nō debent venerari ſine licentia ſūmi pontificis: ſic ꝙ publice et ꝑ vniuerſalem eccleſiam venerent̄. Tn̄ ſi antique reliquie nouiter inuenirentur licet eas venerari ſecrete: tamē licet deuotionē ad talem de quo queritur habere / et eum in occulto precari. Item ibidē capl'o audiuimus. Refert tamē Hoſtien. ex tolerātia romane eccl'ie magnificū karolū in ſola capella aquiſgrani / et nō in alijs eccleſijs venerari. Hec de iohan. andree. Nota. Idem patet de quibuſdam ſanctꝫ patribus ordinis fratrum predicatorū vt de fratre merculino / et de FFe ambroſio: qui in quibuſdā ciuitatibꝰ italie de pape licentia feſtiuantur / lꝫ nō ſint canoniſati vniuerſaliter per eccle

ſiam. Sed quereres qui geſtus ſunt
meliores ꝓ deuotōne? Rñdet ſm hũ
bertum ꝙ genufleꝛio/manuũ aliqua
lis ꝓtenſio/et oculoꝝ in celũ leuatio:
videntur corpus/cor et ſenſum ſurſũ
eleuare occaſionaliter pl⁹ ꝙ alia. vni
tñ ſeruit qđ non alteri: ergo eligat quiſq;
D ſibi accōmodũ. ¶ Quo ad ſcđz. Cur
iſta deo debemus a corpe exhibere q̄
bonoꝝ nřoꝝ nō indiget? Rñđ. idō pri
mo ſic. De⁹ honorat quē honorē no-
bis facit vtilem. Scđo vt ꝓxim⁹ edi
ficetur per hoc. Tertio vt p talia ex-
teriora adintra deuotione caleamus.
Retinent eñ animũ vt minus ad ma
la ꝓfluat: quia ſigna ſenſibĺia pl⁹ mo
nent. De corpe vero ſunt ſpeciales ra
tiones. nam q2 de⁹ corpus nřm crea-
uit/rexit/aſſumpſit/redemit/ac glori
ficabit: dignũ eſt vt ei obſequia p̄beat
a quo talia ſunt/ꝛ erunt. Sed queris
quādo tenemur ad corporalia obſe-
quia deo exhibenda? Rñdet ſm Sco
tũ in.iij.diſ.xxvij. ꝙ die dñico/ꝛ ĩ ma-
gnis feſtiuitatib⁹ pedibus ire debes
ad eccĺiam/audire miſſam totam: ꝓ
pter preceptũ/et reuerenter inclinare
ad eleuationē corporis xp̄i: ĩmo hoc
tenet ſacerdos docere populũ. vt ha
bet extra. li.iij. de cele. miſſaꝝ. c. Sa-
ne. Siĺiter quando portatur corpus
xp̄i p ciuitatē. Et quando quis vadit
ꝓpe locũ vbi ſituat: debet reuereri tã
tum dñz. Caute tñ ſcotus de hac ma
teria ſic vbi ſupra dicit. Quando ho-
mo teneatur deũ diligere gratuite ex
precepto forte determinauit illud p̄-
ceptum diuinũ. Sabbata ſanctifices
et maneat vnuſq̄ſq; apud ſe recolligē
do ſe et aſcēdendo ad deũ ſuũ. Et ec-
cleſia ſpecificauit quantũ ad miſſam
audiēdā. de ꝯſe. diſ.i. miſſas. Hec ille
E di.xxvij. ¶ Quo ad tertiũ notandũ
ꝙ cōtra talē cultũ dei faciũt. Primo
Male eukariſtiā ſumētes. Scđo Lo
ca ſancta deſtruētes. Tertio Coram
eukariſtia et reliquiis ſanctoꝝ ac cru
ce/irreuerenter ſe habētes. Quis eñ
dñs ſuſtineret a ruſtico: vt lutoſis pe-
dibus irreuerenter ante eius menſā
ambularet? Similes exceſſus ponde
ra ſm geſtus ſupra allegatos.

¶ Capitulum.viij. de ſacrificiis: oblationibus/ꝛ decimis.

Quinto mādat nobis
ſeruitus diuina deo
exhibenda per ope-
ra exteriora triplicit
Sacrificiis/Oblati
onibus/ꝛ decimatio
ne. Sacrificia vt di-
cit Tho. ſcđa ſcđe. q.lxxxvi. ꝓprie di
cit qñ circa res deo oblatas aliquid
fit: ſicut ꝙ aīalia occidebātur a ſacer-
dote: et panis benedicit hodie. Vñ ſa
crificiũ dicit: q2 aliquis ſacrũ eo facit
Oblatio vero eſt deo oblatũ: ꝛ ſi ni-
chil circa ip̄m fiat. ¶ Sed queritur B
Tenemur ne hodie ſacrificia proprie
offerre? Rñdet ꝙ ſic. Ubi notandum
ſm eũdem ꝙ lex naturalis dictat deo
ſacrificiũ offerēdũ/videlicet ꝙ homo
ſenſibilibus rebus vtat offerens eas
deo in ſignũ debite ſubiectionis ꝛ ho
noris. ſm ſiĺitudinem eoꝝ qui hodie
in q̄buſdā regnis dñis eoꝝ aliq̄ offe-
rũt ĩ recognitionē dñij. ſm illđ eccĺa.
xxxv. Nō apparebis āte ꝯſpectũ dei
vacu⁹. ¶ Eſt aũt duplex ſacrificiũ. B
Vnũ p̄ncipale interi⁹ q̄ aīa ſe offert
deo ĩ ſacrificiũ/ſicut p̄ncipio ſue crea
tiōis: et ſicut fini ſue btĩficatiōis. de q̄
Ps. Sacrificiũ deo ſpũs ꝯtribulat⁹ ps.50.
cor cōtritũ/et hũiliatũ de⁹ nō deſpici
as. Et ad hoc ſacrificiũ oēs tenemur.
Aliđ eſt exterius q̄ xp̄s a ſacerdote in
eukariſtia ſacrificat/et etiā aliĳ act⁹
exteriores aliarũ virtutũ q̄ ĩ diuinam
reuerētiā aſſumũt: q̄ꝝ aliq̄ cadũt ſub
p̄cepto/aliĳ ſub cōſilio. Vñ q̄lz xp̄ian⁹
ꝓ modulo ſuo miſſe ſacrificio debet
coopari: qđ ſacrificiũ digni⁹ eſt oībus
ſacrificiis. q2 ibi ſocietas āgelica. Fōs
oīs gr̄e. Mēoriale xp̄i caritatĳ ſũme:
quā patiēdo exhibuit. Actio ſacerdo
tis digniſſima: et p̄ñtia veriſſima infi
niti boni. Sunt aũt q̄nq; genera ho
minũ participantiũ de hoc ſacrificio
miſſe. Primo fideles etiam peccato
res. Scđo fideles in charitate exñtes

extra materialē eccleſiā. Tertio aſtā-
tes miſſe / ſiue ſint in caritate / ſiue ex-
tra. Quarto offerentes bona ſua. de
quibus omnibus patet ꝙ in canone
orat ſacerdos. Quinto ſacerdos met
qui ſi diſpoſitus eſt: plus oībus perci
pere poteſt: ſed precedētes plus ⁊ mi
C nus ordine quo nūerati ſunt. ¶ Se-
cundo de oblatiōe queritur. Primo
quādo ſit preceptū offerre? Rū. tho.
vbi prius. q. lxxxviij. Ratio naturalis
dictat ꝙ eis ꝗ diuino cultui miniſtrāt
ad ſalutē totius populi: populꝰ totus
neceſſaria victus miniſtret ſicut ⁊ his
qui cōmuni vtilitati inuigilāt / ſcilicȝ
pncipibꝰ / et militibus / ⁊ aliijs hmōi ſti
pendia victus debentur. probat hoc
Apoſto. i. corinth. ix. per humanas cō
ſuetudines dicēs. Quis militat ſuis
ſtipendijs vnꝗ̄? Unde vt habetꝛ Gen.
xlvij. Rex gētilis pharao ſacerdotibꝰ
ſpecialē terrā dederat / ⁊ omnibꝰ ſecu
laribus pre fame poſſeſſiōes ſuas vē
dētibus ſacerdotes terrā ſuam quie-
te poſſidebant / et eis cibaria ex horre
is publicis porrigebātur. Sequitur ī
dictis Tho. poſtea / ꝙ contingere pōt
ꝙ aliquis ad oblationes teneatꝛ qua-
drupliciratiōe. Primo ex precedēti
cōuentione. ſicut cū alicui conceditur
aliquis fundus eccleſie vt certis tem
poribus certas oblationes faciat: qđ
tamē habet rationē cenſus. Secūdo
propter precedentē deputationē ſiue
ꝓmiſſionē. ſicut cū aliquis offert do-
nationē inter viuos / vel cū relinquit
in teſtamēto eccleſie aliquā rem mo-
bilem vel īmobilē in poſterū ſoluēdā.
Tertio modo propter eccleſie neceſſi
tatem. puta ſi miniſtri eccleſie non ha
berent vnde ſuſtentarentur. Quarto
propter conſuetudinē. tenētur enī fi-
deles in aliquibus ſolēnitatibus ad
aliquas oblationes conſuetas. Et idō
illi qui debitas oblationes nō reddūt
poſſunt puniri per ſubtractionem ſa-
cramentorū: non per ipſum ſacerdo-
tem cui ſunt oblationes faciende: ne
videatur pro ſacramētorū exhibitio-
ne aliquid exigere: ſȝ per ſuperiorem

aliquē. Hec ille. Sed ꝗ̄ritur: quante
quātitatis debet eſſe oblatio vel cuiꝰ
ſpeciei? Rū. idē: ꝙ quo ad talia in vl-
timis duobus caſibus remanet obla
tio quodāmodo volūtaria ſcȝ quo ad
quātitatē et ſpeciē. Alicubi enī offertꝛ
panis et vinū. alicubi anīalia. alicubi
pecunia. alicubi candele ⁊ ſimilia. D
¶ Queritꝛ cur ſolis ſacerdotibꝰ de-
beātur oblatiōes? Rū. tho. dama. pa-
pa. di. x. q. i. oblationes ꝗ īntra eccl'iaȝ
offerūtur tm̄mō ſacerdotibꝰ ꝗ quoti-
die dn̄o ſeruire vidētur lȝ comedere ⁊
habere. Et rō eſt pma: qꝛ ſacerdos ꝗ-
dāmō cōſtituitur ſequeſter ⁊ medius
īter populū et deū. ſicut de ipſo Moy
ſe legitꝛ Deutero. v. Ego īquit ſeꝗ̄ſter
et medius fui inter deū / ⁊ vos. Et idō
ad eū ptinet diuina dogmata / ⁊ ſacra
menta exhibere pplo. Scđa: ea ꝗ ſunt
populi puta preces et ſacrificia ⁊ obla
tiones per eum dn̄o debent exhiberi.
ſm illud Hebreo. v. Omis pōtifex ex
hoibus aſſumptus pro hoibus cōſti-
tuitur / in his que ſunt ad deū: vt offe
rat dona et ſacrificia pro peccatis. Et
ideo oblationes que deo a populo ex
hibentur ad ſacerdotes pertinēt. non
ſolum vt eas in ſuos vſus cōuertant
verūetiam vt eas fideliter diſpēſent.
partim quidem exponēdo eas in his
que pertinent ad cultū diuinū. partī
vero in his que pertinent ad propriū
victum. quia qui altari deſeruiunt cū
altari participantur. i. Corinthio. ix.
partim etiā in vſus pauperū qui ſunt
quantū poteſt de rebus eccleſie ſuſtē
tādi. qꝛ et dn̄s in vſus pauperū locu-
los habebat. vt dicit Hiero. ſup Mat.
Ea aūt ꝗ dantur al's pauperibꝰ: nec
ſunt ꝓpe ſacrificia nec oblatiōes / licȝ
dētur ꝓpꝛ deū. qꝛ nō īmediate deo of
ferūtur. ¶ Queritꝛ ꝗ̄liter ſint oblatio E
nes dāde? Rū. dn̄s Alber. ſup miſſaȝ
Oblatio exterior dȝ eſſe vtilis valore.
Pinguis deuotione. Oblata in cari-
tatis dilectione / et munda in acꝗ̄ſitio
ne. Utilis quidem vt poſſit miniſtris
dei ꝯuerti ad vtilitatē. Uñ Malach. i.
Male offerre dicitꝛ ꝗ debile offert.

Similiter qui falſam monetā offe=
runt. Pingue aūt vt plus de cordis
deuotione ꝓcedat ꝙ de manu. Si=
cut vidua duo era. Lu.xxi. Munus
enī extrinſecū: recognitio debet eſſe
cenſualis vt ipſe qui offert munꝰ re=
cognoſcat ꝙ dominꝰ deus in ipſum
habeat dominiū/cui animā/corpus
⁊ res ſubdit. Simile factū eſt ī tpali
bus. Lu.ij. vbi dicit̄ quemlꝫ dediſſe
denariū cenſualē imperatori roma=
noꝝ. Poſſumus etiā intendere per
oblationē. Sacerdotū promotioneꝫ
pro vite accōmodis. Reuerētiā exhi
bēdam ſancto: cuius ſolēnitas agit̄
ad profectum viui vel mortui ꝓ quo
miſſa valebit. De deuota oblatione:
dicit̄ Eccl'ia. vij. De negligētia pur=
ga te cum paucis. vbi glo. Quāuis
parua oblatio ſit: multoꝝ delictoꝛuꝫ
purgat negligentiā. Sup que Tho.
ſcda ſcde. q. lxxxvj. ar. iij. ſic dicit. Par
ua oblatio cuꝫ humili mente ⁊ pura
dilectiōe facta (vt ibidē dicit̄) nō ſolū
purgat pctā venialia: ſed etiā morta
lia. De. iij. Math. v. Si offers munꝰ
tuū ad altare/⁊ ibi recordatus fuerꝭ
⁊c̄. De. iiij. ꝓuerb. iij. Honora dn̄m
de tua ſubſtantia. Et ſꝫ Tho. vbi ſ.
oblatio triplicit̄ viciat̄ ⁊ refutatur.
Primo ſi merces meretricis eſt/ ꝓ=
pter ſcandalū. ne eccleſia videat̄ fo=
uere pctā ſi de lucro peccati oblatio=
nem recipiat. Secūdo: de illicite acq̄
ſitis. q2 de tua ſubſtantia eſſe debet.
Tertio ſi oblatio vergat in detrimē=
tum alterius: vt ſi filius offerat de q̄
patrē nutrire debet: quod improbat
xp̄s Mat. xv. ẜ ¶ Tertio de de=
cimis querit̄ de quibꝰ rebus ſint dā
de? Rn̄detur ſm doctores ꝙ de pſo=
na propria ſi eſt cōſuetū. Et de rebꝰ
proprijs extrinſecis ſm ꝙ cōſuetu=
do iubet. Vn̄ dicit Tho. quotl'. ij. q.
viij. ar. iij. Nulla cōſuetudo cōtraria
ſoluit hominē ab obligatiōe redden
di decimas. q2 hec obligatio funda=
tur ſuper ius diuinū/⁊ ſuper ius na
turale. Unde ſemp tenētur homīes
reddē decimas ſi eccl'ia exigat: etiaꝫ
cōtraria conſuetudine nō obſtāte. ⁊
in terris in quibus eſt cōſuetudo ꝙ
decime ſoluātur: ipſa cōſuetudo q̄ſi
expoſtulat decimas. Unde peccaret
qui non redderet. Sed in terris in
quibus nō eſt ꝯſuetudo cōmunis ꝙ
decime dentur/et eccleſia nō petit vi
detur eccleſia remittere dū diſſimu=
lat. al's hoīes italie ⁊ oriētaliū par=
tium dānarentur qui decimas non
ſoluunt. Hec Tho. Et poſtq̄ proba=
uit ꝙ in ſimili Ap'ls non poſtulauit
victū ab his quibꝰ predicabat ꝓpt̄
ſcandalū tollendū. addit Tho. Re=
ctores inquit eccleſiaꝝ nō bene face
rent/ſi in terris talibus decimas exi
gerent/in quibus nō eſt cōſuetū da=
ri: quādo probabiliter crederent ꝙ
ex hoc ſcandalū naſceretur. Hec ille
ẜ ¶ Dubitatur vtrū paup tenea
tur ſoluē decimas diuiti ſacerdoti?
Rn̄detur ſꝫ Tho. quotli. vi. q. v. ar.
iiij. Reddere debitū eſt actꝰ iuſtitie/
et ideo ad hoc ꝙ alicui reddatur qđ
ei debetur: nō refert vtrum ſit diues
vel pauper. Decime autē ſacerdoti=
bus debent̄ in cōmuni quidē ſꝫ ius
naturale. naturalis eniꝫ ratio dictat
ꝙ illi qui pro populo in ſpūalibꝰ la=
borant: a populo ſtipendia ſue acci=
piant ſuſtentatiōis. Et ſm hoc etiaꝫ
ī nouo teſtamēto eſt iure diuino ſan
citū. Nā. i. corinth. ix. dn̄s ordinauit
his q̄ euangeliū annūciāt/vt de euā
gelio viuant. In veteri autē teſtamē
to quātitas fuit determinata/ ſcilicꝫ
decima. ⁊ ideꝫ ſtatuit eccl'ia in nouo
teſtamēto ſoluendū. Unde cū ſacer=
dotibus decime debeātur tam de iu
re naturali ꝙ diuino: ⁊ etiā ex ſtatu=
to eccleſie: q̄uis ſacerdos ſit diues:
nichilominus pauper tenet̄ ei deci=
mas ſoluere. Sed dicis. al's hꝫ vnde
ſuſtentetur: cur ergo ſibi dabit̄? Rn̄
detur p̄mo ꝙ decimaꝝ ſolutio etiaꝫ
propter pauperes eſt inſtituta ſuſtē=
tandos: ſed his ſacerdos prouidere
debet de decima. Secūdo ꝙ effectuꝫ
eſt alicui debitū per ſtatutū eccleſie:
nichilominus ei debetur/quāuis ſit

dines. Qui eñ in ſimili emit rē ali-
quā: debet ſoluere tm̄ quantū valet:
ſiue a paupe ſiue a diuite emat. Ad
dit Ray. in ſūma. Clerici hñtes ſuf
ficiens patrimoniū vel reddit9: re
cipiētes adhuc decimas (ſi tales de
ſeruiūt eccl'ie) et decimas pcipiunt
non vt eas in malos vſus: ſ3 in pios
cōſumant: nō peccāt. al's ſacrilegiu3
ꝯmittunt. xvi. q. i. quoniā. Alie diffi
cultates he ſunt: ſc3 an laici ſine feu
do poſſint decimas habere: ſed hoc
ad preſens relinquo.

¶ Capitulū. viij. de veneratiōe
imaginū ⁊ reliquijs ſctōꝝ. A.

SExtū mandatū eſt negati-
uū: ſicut et ſequentia. Nō
habebis deos alienos co-
ram me. Cōtra hoc facerent q̄ etia3
ſine imaginib9 ſolem aut lunā vl' ali
quid aliud ꝓ deo colerēt: ſicut q̄da3
fecerūt. Sed q2 hic erroꝛ etiam īter
paganos multos extinctus eſt: idō
nichil de iſto iam opus eſt dicere.
B ¶ Sed ꝯñter ſeptimo mandat'
ꝙ nec imagines deoꝛū habere debe
mus eas venerando deitatis cultu.
Cōtra hoc faciunt imaginib9 abutē
tes. Unde quia hic monemur adoꝛa
re deu3: et cauere ab imaginū cultu
malo: ideo hic tria vidēda ſunt. Pri
mo de inſtitutiōe imaginū. Scdō de
veneratiōe reliquiarū. Tertio ver-
ſus quas mundi partes adoꝛare de
beamus. Pro pmo notandū ꝙ ado
rare eſt ſe totū adoꝛato ſubijcere ꝓ-
pter eminentiam virtutis et ſancti-
tatis totāq3 ſpem in ipm ponere: vñ
et cult9 ſiue ſuit9 dr̄ ⁊ ſic deo ꝯpetit
ſoli. nā ſine eo nichil poſſum9. Joh.
xv. Uenerari vero ſctōs poſſum9/
nos eis ſubijciendo tanq̄ dei amic'
et nr̄is interceſſoꝛibus/ et hec ſpeci
es eſt ſuffragij. Sed diceres. Cur fa
ciūt xpiani imagines ꝯtra illud pce
Exo.20 ptū. Nō facies tibi ſculptile? Rñ. p
mo ꝙ deus abſolute nō ꝓhibuit fie
ri imagines. q2 iuſſit cherubin effi-
giari obumbrātia propiciatoꝛium.
Exo. xxv. Sed ꝓhibuit modo q̄ ſed
tur ſc3: nō adoꝛabis ea neq3 coles ea
nō videl3 ſicut gentiles qui putabāt
aut aliq̄d diuini in imagine eſſe/ aut
creatū q̄d deū effigiare. C Fuit
tm̄ in veteri teſtamento pꝛohibitum
fieri imagines maxime dei. Tū pro
pter pꝛonitatē ppl'i ad idolatriā pro
tunc/ et inter idolatras cōmoꝛantis
Tū etiam q2 de9 nōdū homo fact9
fuit. vnde nec effigiari debuit: hodie
autem introduct9 eſt vſus imaginū
Primo a xpō q̄ ſuā imaginē abaga
ro regi panno impſſam miſit: vt re-
fert Euſebius in eccl'iaſti. hiſto. Et
damaſius lib. ſnīaꝝ ſuarū. Scdō ab
apl'is. nā tpē eoꝝ hec fuerūt. Uñ lu-
cas imagines virginis marie/ ⁊ filij
ei9 ſculpſiſſe legit'. Et apl'oꝝ tpē ſan
ctus ſeruacius imaginē xpi crucifi-
xi ſecū detuliſſe repit' in ſua hiſtoꝛia
Tertio a cōtinuato ritu eccl'ie: q̄ ap
pꝛobationē imaginū ꝯcilio romano
fere mille epoꝝ cōgregato diffiniuit
D S3 cur inuente ſunt? Rñō. ſm
Tho. in. iij. diſ. ix. Triplici de cā ſm
tres partes imaginis aīe. Ex parte
memoꝛie/ ad frequētē recoꝛdationē
ſalutis nr̄e et inſtrumentoꝝ ſalutis.
Ex pte intellectus/ ad infoꝛmationē
rudiū qui l'ras ignoꝛant q̄ docentur
imaginibus loco l'raꝝ. Ex parte vo-
luntatis/ ad maioꝛē excitationē de-
uotionis. Plus eñ mouent viſa q̄
audita. Et ſic īſtitute ſunt ꝓpter me
moꝛie labilitatē/ intellect9 ruditatē
et affectus tarditatē. Item notādū
ꝙ ſ3 doctoꝛes cōiter di. ix. tertij ado
rat' de9 in q̄buſdā ſignis latria/ pu
ta eucariſtia/ imagine crucifixi/ ima
gine crucis/ et in ſcriptura ſacra: po
tiſſime in euangelio poſſet a prudē
te adoꝛari. Ueneramur etiā ſanctos
in quibuſdā dulia vt in imaginibus
ſanctoꝝ alioꝛū/ eccleſiis/ altarib9/ re
liquijs et ſimilib9. E Quo ad
ſcdm. Cur venerande ſunt reliquie
ſanctoꝝ? Rñdet' ſ3 Damaſce. ī hiſt.
barlaā vbi recitat' de ꝓceſſione ſan
ctoꝝ patrū poꝛtātiū reliquias ꝙ q̄-
druplici de cā. Primo vt ex venera

tione coꝝ auxiliū ſentiam⁹. Scḋo vt exempla eorū quorū ſunt/hic imitemur. Tertio vt requiē patrie vbi ale eorū ſūt: ſperem⁹. Quarto: vt nos ī puluerē redigendos memoremur.
F ¶ Quo ad tertiū ſ3 Tho. vbi ſupra. Ad orientē adoramus/ꝛ altaria cōſtruūtur qntuplici de cā. Primo in ſignū ꝙ a xp̄o eſt nr̄a illumiātio q̄ eſt lux mūdi: ſicut ſol eſt ab oriēte. Scḋo q2 oriēs eſt nobilior pars orbis: ī ſignū nos ibi vertim⁹: ꝙ credamus oīa nobis a deo ꝯferri/ꝛ nobiliora vt ḡtuita īmediate. Tertio ſicut motus incipit ab oriente ꝑ angelū: ita oīs noſtra actio a deo. Quarto q2 ꝑadiſus eſt ibi a quo cecidim⁹ ideo memoremur vt in celi ꝑadiſu3 intremus. Quinto quia ab oriente ad iudiciū veniet xp̄s.

¶ Capitulū.ix. de ſpeciebꝰ ſuꝑſtitionū: ꝛ de grauitate pctī hui⁹: ac de remediīs licit|ꝛ illicitis. ꝛ qb⁹ ex cauſis demōes ſciāt futura ꝛc. A

Octauo ꝓhibeť hic oīs ſuꝑſtitio/diuinatio/ꝛ ſilr̄a in q̄bus illud qḋ a ſolo deo vľ a ſctis expectare debem⁹: a creaturis illicite requirim⁹. Non inquit adorabis ea neꝗ coles. Circa hāc materiā videndū. Primo de ſpeciebꝰ ſuꝑſtitionū. Secūdo de grauitate huius pctī. Tertio de remediīs licitis et illicitis. B Quo ad p̄mū ſ̄m Iſido. viij. ethimo. et ſ̄m tho. ſcḋa ſecūde. q. xcij. Suꝑſtitionis ſunt capitales. xiiij. ſpēs. Prima eſt phitonū hoīm/videlicet in quib⁹ demō loquiť. Ad quā reduci videnť putantes ſe localiter ad herodianā traduci. Item q̄dā mulieres in quattuor tp̄ib⁹ extaſim ꝑ demonem patiētes. Secunda eſt ſomnia habentiū ꝛ deceptorie ibi iudicantiū. Tertia mathematicoꝝ: qui ſ̄m natiuitates hominū/et ſ̄m influxus celeſtium iudicant diffinitiue de volūtatibus hūanis. nā mathematici iudicāt ſ̄m cōſtellationes. Quarta ſortilegiorum Quīta arioloꝝ/id eſt in aris idoloꝝ reſponſa dantes. Similiter geomātici in terreſtribus iudicantes: vt in inſpectione vnguis/calibis politi/ſpatula/manu/et in ſil̄ibus: futura vel ſecreta predicentes. Sexta auguria practicantiū: auditu ſc3 et cantu/et volatu/et motu auiū iudicantiū. Septima carminatoꝝ ꝑ verba/et exorciſtarum/demones et illicite ſerpētes adiurātes. Octaua fit ꝑ remedia ſuꝑſtitioſa alia ꝓ ſanitatibꝰ/vľ aliīs exercēdis. vt ī ligaturī/ verbiſ īordinatis/vel iuſitatis caracteribꝰ ꝛhmōi. Nona auruſpicū/id eſt horarum/ꝛ dierū vani īſpectatores. Decima necromanticorum: id eſt mortuos ſuſcitāntiū. vt. i. reg. xxviij. Et hodie ex dubio fidei morituros ad redeundum inuitantiū. Undecima eſt tranſformantiū ſe vel alia in ſimilitudines aīalium/vt ī lupos ꝛ beſtias alias. Duodecima fortunā inculpātiu3/aut euforttuniū. Tertiadecima artem illicitā addiſcentiū. vt diuinationes/artē notoriā/et ſi que ſunt ſimiles. Quartadecima maleficoru3 qui nitūtur immutare corpora a ſanitate certa/generationem impedire/animum in amorem vel odium ꝯcitare/et his ſimilia. C Quo ad ſecundū de grauitate huius peccati: notandum hoc primo. Prohibitum eſt in ſacra ſcriptura multiplici pena etiam ſub pena mortis anime et corporis. Unde leuiť. xix. Anima que declinauerit ad magos et ad ariolos et fornicata fuerit in eis ponam faciem meam contra eam ꝛ interficiam eam de medio ppl̄i mei Item ibidem. xx. Uir ſiue mulier in quibus phitonicus vel diuinus ſpiritus fuerit moriatur. lapidib⁹ obruent eos. ſanguis eorum ſit ſuꝑ eos. Unde propter hoc peccatum ochozias infirmus mortuus eſt. iiij. Re. p̄mo. Et ſaul p̄mi paralipo. x. Item ſ̄m canones. Si diuinatoꝝ ꝛ maleſicoꝝ pctm̄ occultū ſit: imponitur penitentia. xl. dierū. Extra eodē cap. i. Si notorium: eucariſtia denegatur.

de ꝯſecra.diſ.ij.pro dilectōne. Si ſit
clericus: deponendus eſt.et in mo-
naſterio detrudendus. Si laicus/ex
cōmunicādus.xxvi.q.v.nō oportet.
Tales etiā īfames ſunt/ ⁊ q̄ ad eos
cōcurrūt.vñ nec ad accuſatiōem de-
bēt admitti.ij.q.viij.Quiſquis nec.
Itē tales ſm leges debēt plecti pe-
na capitij.Et ſi accedāt ad domū al-
terius:debēt cremari: ⁊ bona eorū
oīa debent publicari. C.de maleficij.
l.nemo.l.culpa.⁊.l.nulla.Cōtra om
nes diuinatores ⁊ maleficos iura ci
uilia ſeuiſſima ſunt.Vñ libro.ix.C.
de maleficis ⁊ mathematicis:⁊ cete
ris ſilib⁹ vt dicit Azo in ſumma.Di
uinantes circa ſomnia vel in garri-
tu auiū:⁊ in ſilibus:talib⁹ nō pmit-
tit ad limē alteri⁹ accedere: alioqn
cōcremant/nec aliqs debet eos ſu-
ſcipe vel cōſulere. Alioqn deportat
in inſulā/⁊ oīa bona publicāt. Qui
aūt arte magica vite innocētū inſidi
ant:animos mulierū ad libidinē fle
ctūt:⁊ hi beſtijs obijciūtur.vt.l.mili
ti.Itē nemini pmittit diuinare:alio
qn ſuppliciū capitis feret gladio vl-
tore ꝓſtrat⁹.vt in ſupradictis legi-
bus patet.Itē btūs Aug.dicit: ⁊ ha
bet.xxvi.q.vij.nō obſeruabitis: vbi
enumeratis multis ſupſtitiōib⁹ ſic
ꝯcludit.Qui has et quaſcūq diui-
nationes/aut fata/aut auguria ob-
ſeruat/aut attendit/aut cōſentit ob
ſeruātib⁹/aut talibus credit:aut ad
domū eoꝝ vadit:aut in ſuā domū ī-
troducit/aut interrogat:ſciat ſe fidē
xp̄ianam ⁊ baptiſmū p̄uaricaſſe: et
paganū ⁊ apoſtatā et dei inimicum:
irā dei grauiter ineternū incurrere:
niſi eccl'iaſtica pnīa emēdat⁹ deo re
cōciliet. P ¶ Sz dubitat an ſp ſit
pctm̄ mortale talib⁹ eſſe implicatū?
Rñd.ſm quoſdā q actū diuinatōis
et hmōi poteſt qs tripliciter exerce-
re.Primo ſic:q credat p illū actū
realiter aſſequi qđ intēdit.puta ali-
cuius amorē/vel furti reuelationez
vel futuri euēt⁹ precognitionē de cō
tingentib⁹.Certū eſt q qui talia cre
dit cōſequi poſſe p actū illū: oportet
q credat ī illo actu aliquid exiſtere
diuini numinis : q̄ a deo ſolo expe-
ctare debem⁹:aut q̄ ſoli deo cōueni
unt:vt īmutare volūtatē/aut contin
gentia futura certitudinaliter predi
cere.Et tunc talis fidē abnegat. vt ī
auctoritate Aug.īmediate tactū eſt
Et ſic de grauiſſimis pctīs mortali-
bus vnū eſt.q2 fidē tollit debitā.Se
cundo modo ſic fieri pōt q licet ali-
qs nō credat p actū illū realiter aſſe
qui qđ intendit:tñ vult carioſe expe
riri vtrum aliquid efficacie ſit in tali
actu vel nō. Et hoc iterꝝ eſt peccatū
mortale minus p̄mo.Ratio eſt q2 ta
lis eſt dubius ⁊ fluctuās ī fide: poſt
q cōtra veritatē ⁊ firmitatē fidei ꝓ
ponit experiri talia/ que ſcit vel ſci-
re deberet p fidem catholicā eſſe re-
probata.Tertio modo ſi ex ſola le-
uitate vel ſimplicitate hec exerceat:
nichil tñ in hoc credens eſſe ỽtutis
et efficacie:nec etiā expiri intēdit an
in hoc aliqua efficacia exiſtat/ſed ſo
lum leuitate et ſimplicitate hoc fa-
cit.Et hoc videt quibuſdā eē venia-
le pctm̄/maxime apud laicos ⁊ idio
tas.Sed quātum ad clericos qui te
nent hoc ſcire iure ꝓhibitū: ſemper
eſt mortale peccatū.Quia excōican
di ſunt ſm iura.Excōicatio aūt a iu
re ſolū ꝓ mortali īfligit. E ¶ Quo
ad tertiū dubitat:q̄ ſunt remedia lli
cita hoī pro adeptione bonoꝝ quo-
rūcūq/⁊ pro euitandis malis q̄buſ
cūq? Rñdet quinq. Primo faciat
homo id qđ poteſt ex propria indu-
ſtria/ex propria potentia / ⁊ virium
ſuarū exercitatōe.Qđ apl's.i.Coꝝ.
ix.iubet dicēs. Abundetis in omne
opus bonū.Scđo homo recurſū ha
beat pro conſilio ad alios homīes q̄
ſunt in hoc prudētiores : et ſup hoc
imploret auxiliū potentioris.vt cū
perito in arte medicandi : ſi eſt infir
mitas naturalis. Ideo eccl'.xxxviij.
Honora medicū ꝓpter neceſſitatē.
etem̄ eū creauit altiſſim⁹ ⁊c.a deo eī
eſt oīs medela. Tertio ſe cōmendet

precibus iuſtorū huius vie. Vn̄ eccle.
xxxvij. Cū viro ſancto aſſiduus eſto/
quē cunq̄ agnoueris obſeruātē timo
rem dei/cuius anima eſt ſm aīaꝫ tuā
Quarto deuote inuocet ſanctos pa=
trie. de quo Job. v. dr̄. Voca ſi eſt qui
tibi reſpondeat/et ad aliquē ſanctoꝝ
conuertere. Quinto ad deū īmediate
pro adiutorio recurrat humiliter. Si
cut in veteri teſtamento ſancta virgo
Sarra fecit Thobie. iij. que ait. Hoc
pro certo habet oīs qui colit te:qꝛ vi=
ta eius ſi in ꝓbatione fuerit coronabi
tur. Si autē in tribulatiōe fuerit:libe
rabitur. et ſi in correptione fuerit: ad
miſericordiā tuam peruenire licebit.
Et Joſaphat rex iuda in tribulatiōe
inimicorū exiſtens. ij. Paralipo. xx.
ait cū ignoremus quid agere debea=
mus:hoc ſolū habemꝰ reſidui vt ocu
los noſtros dirigamus ad te. Et ſi in
tentum nō adipiſcitur quis ꝑ primaꝫ
viā:addat ſecundā/ꝛ ſic ſi oportet ter
tiam vſq̄ ad vltimam. Et ſi perſeue
rauerit:ꝛ ſi ad ſalutem eſt/vtiq̄ exau
dietur/aut in propꝛ̄a petiti forma/aut
in equiualenti. Exēpli gratia. Si vis
carere vicio/aut occaſiōe eius/aut ha
bere virtutes/deuotionē/et hmōi ſpi
ritualia bona/ſiue habere tēporalia/
vel carere malis huiꝰ vite aliquibus
primo primum arripe. Secūdo adde
ſcdm. ꝛ ſic cōſequēter. Sed alia reme
dia querere ſuperſticioſa illicitum eſt
Sunt autē tria quibus nō ꝓhibemur
vti in remediū. Primo herbis lapidi
bus/et ſimilibꝰ:que naturalē habent
virtutē/de quo ratio ſm naturales et
medicos reddi poteſt. Vn̄ beatꝰ Hie=
ro. dicit. et ponitur. xxvi. q. vij. Demo
niū ſuſtinētē licet petras ꝛ herbas ha
bere:ſine incātatione. Itē verbis ſa=
cris que alicuius autoritatis ſunt/ et
aliis ſacris rebus. Unde ſi aliq̄s colli
gat herbā medicinalē cū ſymbolo di=
uino/vel oratiōe dn̄ica/vel ſcribat in
carta ſymbolū/vel dn̄icā orationeꝫ et
ponat ſuper aliquē īfirmū/vt ſic ī iſtiſ
tantū deus creator oīm honoretur:non
reprobatur/dūmodo nulla alia ſuꝑ=
ſtitio admiſceatur. vt habetur ex cōci
lio martini pape. xxvi. q. v. nō liceat.
Tertio in ieiuniis/orōnibus/elemoſi
nis/et aliis operibus que ſunt de ge=
nere bonoꝝ:que certū eſt placere deo
¶ Sed dubitatur vn̄ maleficia effica F
ciam habeant? Reſpōdetur ex quinq̄.
Primo ex parua cōfidentia quā ho=
mines habēt in deū:ideo ꝑmittit eos
a demonibus impediri. ſm illud pſ. pſ.90
Qm̄ in me ſperauit liberabo eū/ſcilꝫ
iuſtū. Et per argumētū a cōtrario ſen
ſu/qui nō ſperāt in deū:demonis po=
teſtati relinquūtur. Scdo ex errore q̄
in hoībus eſt:cuius pena frequēter ē
effectus maleficij. ſm illd̄ Ro. i. Cum
cognouiſſent deū:nō ſicut deū glori=
ficauerūt ꝛc̄. et obſcuratū eſt inſipiēs
cor eoꝝ. Tertio vt fides probetur bono
rum:ſm Aug. quod probat per illud
Deutero. xiij. Si ſurrexerit in medio
tui propheta/aut qui ſomniū ſe vidiſ=
ſe dicat:et predixerit ſignū: aut por=
tentū/et euenerit quod locutus eſt:et
dixerit tibi:eamus ꝛ ſequamur deos
alienos quos ignoras/et ſeruiamus
eis:nō audias v̄ba ꝓphete illius aut
ſomniatoris. Quia temptat vos dn̄s
deus:vt palā fiat an diligatis eū aut
non. Quarto ꝓpter pactū expreſſum
vel tacitū cū demonibus initū et ſocie
tatem:qualiter fit in oī ſuꝑſtitione. vt
dicit Augu. de doctrina xp̄iana li. ij. q̄
ſocietas oī (vt ibi dicit) penitus fugiē
da eſt xp̄iano. Quīto ex deſiderio dia
boli/qui conatur cōtinue decipere nos
i. pe. v. Aduerſarius veſter diabolus:
tanq̄ leo rugiēs circuit/querens quē
deuoret:cui reſiſtite fortes in fide.
¶ Dubitatur iterū quibus ex cauſis G
demones ſciant futura interdū:ꝛ vn̄
tam miros effectus poſſunt/cū deus
permittit efficere? Rn̄. ſcdꝫ Aug. li. de
natura demonū aſſignādo ſentētiali=
ter. vij. cauſas/nō ꝙ futura ꝯtingētia
ſciāt:ſed cōiecturāt ꝓbabiliter. Pri=
ma qꝛ vigent ſubtilitate naturali plꝰ
ꝙ homines. Secunda. plura ſciunt ꝙ
nos propter experientiā temporum.
Tertia propter celeritatē motus. de=

mon multa futura predicere poteſt:q̄
hominē latent. Quarta.nā potentia
(cū deus pmittit)poſſunt morbos im
mittere/et hos predicere. Quīta per
ſigna futura poſſunt predicere ſubti-
lius q̄ medicus vidēdo pulſum ⁊ vri-
nam. Nam ſicut medicus videt per ſi
gna aliquid ī īfirmo quod homo ſim-
plex non videt:ita demon quod nul-
lus homo naturaliter videt.Sexta ex
ſignis que procedūt ab aīo hoīs: con
iecturant ea q̄ ſunt vel erūt in aīa aſtu
tius prudēti viro.Sciūt enī qui īſtin-
ctus eorū ſunt veriſimiliter ſecuturi.
Septima acta prophetarū et ſcripta
noſcunt:ex quibus futura predicere
poſſunt. Et hec tangūtur.xxvi.q.iiij.
ca.Sciendum.

¶ Capitulū decimum.de falſa tranſ
latiōe hoīs:⁊ ſomniis:⁊ de ſortib⁹.⁊c̄

A Quo ad primū modū
notandū q̄ ꝓut ha-
betur.xxvi.q.v.Epi
ſcopi ex cōcilio acq̄-
renſi/tales pſonenō
transferunt a demo-
ne localiter ad loca ī
quibus dicūt ſe fuiſſe ſed ipſe Satha
nas cū mentē cuiuſq̄ mulieris cepit/
et hanc per infidelitatē ſibi ſubiuga-
uerit:ilico trāſformat ſe in diuerſarū
formarū ſpecies:et mētem quā capti
uam tenet in ſomnis deludēs modo
per leta/modo per triſtia:imaginarie
ſolū deducit non veraciter.Et cū ſola
aīa hoc patiaſ infidelis :hec nō in aīo
ſed in corpore euenire opinatur. Exē
plum refertur de vetula:quā cū con-
uertere non poſſet frater pdicator ad
hanc: ex cōdicto venit frater qn̄ in cu
bella ſe tranſiturā dixit verſus dn̄am
Herodiadē vel venerē.Nā protūc ve
tula ſine motu locali dormire cepit/ ⁊
cū iam ſe ſomniaret verſus Herodia-
dem vehi/et manus leta ꝓiceret:ver
ſum eſt ex motu vas/et vetulam cum
cōfuſione ad terram proiecit.Eadem
de cauſa ficta ſunt interdū et imagi-
naria ſolū/quādo quedā in quatuor
temporibus ſe in raptu dicunt videre
animas purgatorij/⁊ plura alia fan-
taſmata. Nec mouere dz q̄ quarūdā
vetularū pedes protūc aduſti nō ſen-
tiunt ignem : quia demō fantaſmata
in imaginatione mulieris tanto incē
dere poteſt:vt anima extra nichil ſen
tiat.Exemplū de habentibus morbū
caducū qui etiam aduſtionē non ſen-
tiunt in īfirmitate ſua.quia anima in
interioribus paſſionib⁹ vel dolorib⁹
preſſa:extra non ſentit ignē. Itē na-
turaliter quidā (ſpecialiter mulieres
quedā) faciliter ex imaginationibus
poſſunt rapi ad intra:adeo vt nō ſen-
tiant exteriora vt ponit exemplū Au-
guſt.xiiij.de ciuitate dei.cap.xxiiij.de
quodam reſtituto nomīe. qui ad mo-
dicum alicuius gemitū ſe ad interio-
ra ꝯuertere poterat:vt nec voces/ nec
pūcturas/nec vellicātes ſentiret im-
mo tanq̄ in defuncto nullus anheli-
tus ſentiebatur. ¶ Quo ad ſecun- B
dum de ſomniis:notandū q̄ raro ali-
quis debet tenere de ſomniis/et iudi
care. Interdum tamē poteſt/⁊ de ali-
quibus debet. Primum patet.quia
cauſe ſomniorū ſunt tam varie q̄ pau
ci ſciant a quo fiant. Nam ſm̄ Greg.
libro.iiij.dialo.aliquādo fiunt pleni-
tudine ventris. Aliquādo ventris et
capitis exinanitione:et hec experien-
tia didicimus.Aliquādo demonū il-
luſione.Eccleſiaſt.xxxiiij. Multos er
rare fecerunt ſomnia.Aliquando dei
reuelatione. Gene.xxvij.ait Ioſeph.
Audite ſomniū meū quod vidi. Ali-
quando cogitatione naturali/ſimul ⁊
illuſione. Unde eccl's.v. Ubi multa
ſunt ſomnia:multe ſunt vanitates.Et
ſupra.Multas curas ſequuntur ſom
nia.Aliquando fiunt cogitatione/ſi-
mul ⁊ reuelatione dei. Danie.vij.vbi
oſtēditur q̄ ſomniū Pharaonis ce-
pit a cogitatione/ et terminabatur in
reuelatione.Quidā tamē aliqualiter
ſed caute iudicare poſſunt interdū de
ſomniis.vt ſi poſt ſomnium de cruce/
aqua vel calice expertus es:tibi tribu
lationem ſepe ſubſecutam timere po
tes q̄ eueniat. Et paciencia/⁊ ora-

tione/et aliis:te contra temptationez
preparare:et forte ideo deus reuela-
uit. Similiter ſi de extremo iudicio te
ſomnias damnatū:poſtea ſcrutare cō
ſcientiā Sed nunq̄ curāda ſunt ſom-
nia de theſauris inueniendis. De ini
C mico inuadēdo et ſimilibus. ¶ Poſ-
ſunt autē quintupliciter vt dic Tho.
ſomnia ſigna eſſe futurorū. Prio qn̄
eſt cauſa effectus futuri. vt quia ſom
niaſti te iturum ad eccleſiā certā:ideo
poſtea vadis. Secūdo ſomniū eſt ſi-
gnum futuri:cuius cauſa in ſomnian
te eſt. vt colera preſſus ſomniat de ni
gro:et ſic vtuntur medici ſomniis.
Tertio interdū a caſu euenit de quo
quis ſomniauit. vt de igne ſomniaſti
et eadem die a caſu domus incinera-
tur. Quarto quando impreſſio aeris
vel celi corpus dormientis alterat ſe-
quitur interdū ſimile ſomniū. vt ſi aer
vel celum eſt diſpoſitum influere hu-
mide corpus facit ſomniare animam
de pluuia. Et eſt hoc commune in for
mica/muſcis/pulicibus/et gallo/et
in brutis aliis:que ex talibus īmutā-
tur. et iudicant prudentes ex talibus
quoſdam euentus naturales. Quin-
to quando ab angelis bonis vel ma-
lis influxus aliquis de futuro recipi-
tur. tamen qui haberet de ſomnio di-
ſcretionē ſpirituum/que eſt ſm ap̄l'm
.i. Corinth. xii. gratia ſpecialis ſpiri-
tusſancti iudicare poſſet ⁊ deberet. de
ſomnio. vt ſancti ⁊ ꝓphete ſancti (in-
quit Grego. vbi ſupra) viſiones et re-
uelationes quodā intimo ſapore di-
ſcernūt:vt ſciant quid a bono ſpiritu
percipiant/vel quid ab illuſore patiā
D tur ¶ Quo ad tertium notandū eſt
q̄ Gene. i. dixit deus. Fiant lumina-
ria in firmamēto celi. ⁊ diuidant diez
ac noctē. ⁊ ſint in ſigna. glo. ſerenitatꝭ
et tempeſtatis. et tp̄a. glo. veris/eſta-
tis/autūni/et hiemis. Vn̄ primū mi-
niſteriū quod faciunt nobis corpora
celi eſt q̄ faciūt diē ad laborandū hoī
bus:et noctem pro q̄ete noſtra. Scd̄o
ſeruiunt inquātū ſunt ſigna natura-
liū effectuū vt pluuie/ſiccitatis/calo-
ris/⁊ ſimiliū. ſed nō ſic ſunt ſigna eoꝝ
q̄ depēdēt a libero arbitrio noſtro: ſic
q̄ aliquis ex eis iudicare poſſit hunc
furē omnino fiendū/luxurioſuz/et hu
iuſmodi. Nā ⁊ Tolome⁹ ait. Sapiēs
dominabitur aſtris. Nā hec diuerſi-
mode influūt ſm q̄ deo ſeruimus vel
nō. Unde Leui. xxvi. Si non feceritis
mandata mea. ⁊c̄. dabo celum vobis
deſuper ferreū:et terrā eneam. ⁊ con
ſumetur incaſſum labor veſter. Si āt
in preceptis meis ambulaueritis da-
bo vobis pluuias temporibus ſuis/⁊
terra gignet germen ſuum. Unde ſꝫ
Tho. li. iii. cōtra gētiles. Tria ſunt in
homīe/videlicꝫ corpus ſeu corpora-
lia/intellectus/⁊ voluntas. Item tria
alia ſunt in celeſtibus/videlꝫ celū/an
gelus/⁊ de⁹. Celū ſolum poteſt ī cor-
pus vt illuminādo/frigefaciendo/et
calefaciendo. Angelus bonus poteſt
intellectū illuminare. et malus nō po
teſt intellectui quicq̄ imprimere. de⁹
ſolus poteſt volūtatem vertere ad pla
citū. poteſt etiam in intellectū et ī cor
pus īprimere quicq̄d vult. Quicq̄d
vltra prefata aſtris aſcribitur de actī
bus ad liberū arbitriū pertinentibus
eſt ſuperſticioſum vel ſupſtitioni ꝓpī
quum. ¶ Quo ad quartū de ſorti- E
bus notandū ſꝫ Tho. ſecūda ſcd̄e. q.
xcv. ar. viii. Et ſm Nicolaū de lyra ſu
per illo Actuū. i. Sors cecidit ſuper
mathiam:q̄ vti ſortibus eſt ex vario
euentu ſeu diſpoſitione alicuius reī
ſenſibilis propoſite:determinare ali-
quod dubium vel incertum. Sicut ex
feſtucis propoſitis:per hoc q̄ aliquis
accipit breuiorem vel longiorem: ſeu
in proiectione taxillorū ex hoc q̄ ali-
quis proiicit plura vel pauca puncta
vel ex ſimilibus aliquod dubium in- F
ter homines determinatur. ¶ Se-
cundo notandum q̄ ſortibus vti con
tingit dupliciter. Aliquando eſt ma-
luz:aliqn̄ eſt bonū. Malū eſt octo mo
dis. Prīo qn̄ q̄s ea intentione vtitur
ſortib⁹/q̄ſi actus humani q̄ requirū-
tur ad ſortes vel euētus eoꝝ ſubdanē
diſpoſitioni ſtellaꝝ. hoc eñ falſuz eſſꝫ

non carens demonū ſuggeſtiōe. Secundo quādo quis expectaret ſortiū iudiciū a demonibus. quod fit quādo fiunt in quibus veriſimile eſt demonis ibi eſſe opus. Sicut legitur Eze. xxi. ꝙ rex babilonis ſtetit ī biuio ī capite duaꝝ viarum cōmiſcēs ſagittas interrogabat ydola: exta conſuluit. Tertio qñ quis expectaret ſortialiuꝫ actuum euentus euenire a fortuna/ ⁊ hoc ſolū locū haberet in ſorte/ que vocatur diui ſoria. vt ſi q̄rat̄ iudicio ſortium: quid cui ſit exhibendū/ ſiue illō ſit res poſſeſſa/ ſiue ſit honor: ſiue dignitas/ ſiue pena: aut aliqua actio. et talis ſors nō videtur habere: niſi forte viciū vanitatis. Sicut ſi aliqui non valentes aliquid diuidere cōcorditer velint ſortibus ad diuiſionē vti quaſi fortune exponētes: quis quā partem accipiat vt Tho dicit. Sed nicola. de lyra ſic dicit. Si diſpoſitio vel euētus ſortiū expectetur in fortuna tñ: nullū eſt viciū ſi mittātur ſortes ad determinandū inter hoīes quis quā partē accipiat alicuius rei/ ⁊ hoc ex communi cōmittitur cōſenſu fortune. Cauſa tñ motiua poteſt eſſe pctm̄. vt ſi propter cupiditatē propriā vel aliud viciū nō poſſumus cōcorditer alio mō diuidē.

b ¶ Quarto qñ quis expectaret ſortium iudiciū vel euentuū ſolum a deo vel a ſanctis angelis. Et licet hoc de ſe nō ſit illicitū/ qñ fieret in neceſſitate ⁊ cū reuerētia/ tamē fit quadrupliciter cū peccato. Primo ſi abſq̧ vlla neceſſitate ad ſortes recurrat̄. hoc em̄ videtur ad dei temptationē pertinere vt dicit Ambro. ſup luc. Qui (inquit) ſorte eligitur humano iudicio nō deprehenditur. Secundo ſi quis etiā in neceſſitate abſq̧ reuerētia debita: ſortibus vtatur. Videant tales (dicit Beda ſup act. i.) hoc ipſos apl̄os non niſi collecto fratrū cetu/ et precibꝰ ad deū fuſis egiſſe. Tertio ſi diuina oracula ad terrena negocia conuertātur. Vñ Aug. ad inq̄ſitiones ianuarij. his qui de paginis euangelicis ſortes legunt/ ⁊ ſi optandū ſit ꝙ hoc faciāt/ id eſt permittendū ne maius malū fiat/ vt potius ꝙ̄ ad demonia conſulenda concurrant: tamen michi diſplicet illa cōſuetudo ad negocia ſecularia: et ad vite huius vanitatē diuina oracula velle cōuertere. Quarto ſi electionibus eccleſiaſticis q̄ ex ſpūſſancti inſpiratione fieri debēt: aliqui vtantur ſortibus contra prohibitionem. ex̄ de ſortil̄. ca. vlti. Nec obſtat ꝙ Mathias eſt ſorte electus. hoc eniꝫ adhuc non erat prohibitū. Item cū reuerētia ſpeciali ſpūſſancti īſtinctu fiebat: quod ī conſequentiā nō eſt trahendū. Unde ⁊ Beda vbi ſupra/ dato ſpūſancto/ ſtatim. vij. diaconi non ſortibus: ſed electione facti ſunt. ¶ Sortibus tamē b licite q̄s vti pōt quītupliciter. Primo qñ prefata vitat: licet vtat̄ ſorte in tēporalibus dignitatibꝰ qꝛ talia officia ordināntur ad terrena diſponēda. Secūdo in diuiſione rerū temporaliū: dū modo vitentur vicia prius tacta. Tertio qñ neceſſitas aliqua ab electione dignitatꝭ eccleſiaſtice īmineret. Tūc em̄ licitū eſt cū debita reuerētia ſortibus diuinū auxiliū īplorare. Vñ aug. in epl̄a ad honoratū. Si inter dei miniſtros ſit diſceptatio/ qui eorū in tpe ꝑſecutionis maneāt in fuga omnium et qui eoꝝ fugiant/ ne morte eorū oīꝫ deſeratur eccl̄ia: ſi hec diſceptatio aliter nō poterit terminari: quātū michi videtur q̄ maneāt/ et qui fugiāt/ ſorte eligendi ſunt. Et hoc mō vſi ſunt ſortibus ſancti viri/ qui in veteri et nouo teſtamēto legūtur vſi fuiſſe ſortibus. ſicut Joſue achor reperit. ibidem. vij. Saul ionathā. i. re. xiiij. ⁊ Zacharias ſorte exiit. Luc. i. Quarto licitū eſt. vt dicit Augu. i. de doctrina xp̄iana. Si tibi abūdaret aliq̄d qđ oporteret dare ei q̄ nō haberet/ nec duobꝰ dari potuiſſet. ſi tibi occurrerēt duo quorum neut̄ aliū vel īdigētia vel erga te aliq̄ neceſſitate ſuparet: nichil tutius faceres: ꝙ̄ vt ſorte eligeres cui dandū eſſꝫ qđ dari vtriq̧ non poſſet. De talibus ſortibus dicit̄ prouer. xvi. Sortes mittuntur in ſinū: ſed a dño tēperantur.

Quinto fit licite ſm Innocen.ꝛ Ho=
ſtieñ. pro litibus dirimẽdis ĩ his que
tẽporalia ſunt qñ fit ſorte ſimplici cũ
paleis vel hmõi. cõcordat Hamfred⁹.
¶ Capitulũ xi. recapitulat ſpecies ſu
perſtitionum de lupis.

DE alijs aũt ſupra enu
meratis modis ſup=
ſtitioſis vt melius a=
gnoſcãtur/ et vitẽtur
a fidelibus mouebũ=
tur plures breues et
vtiles q̃ſtiones/ nũe=
A ro.xlv. ꝛ ſoluẽtur. ¶ Primo tñ no=
tandũ eſt ſm Tho. ſcđa ſcđe. q.xcij. et
xciij. ꝙ cũ ſuperſtitio ſit religio ſupra
modũ ſeruata. Supſtitionis duo ſunt
genera. idolatria ſcilꝫ/ et diuinatio: ꝑ
quã quis aut occulta/ aut futura ĩue=
ſtigare nititur. per pacta aut occulta/
aut manifeſta inita cum demonibus.
Diuinatio ãt vt dicit Iſidorus li. viij.
ethimo. habet plures ſpecies. Et ſm
tho. numerãtur: de quibus ĩfra dicet
B diſtinctius. ¶ Una eſt preſtigiũ qua
oculi hominũ preſtrĩgũtur. Alia ſom
nioꝝ diuinatio. Tertia phitonica per
quã futura diſcuntur per viuos aut ꝑ
arreptitios aut per phitones. Quar=
ta necromãtia qua adhibitis precan=
tationibus quibuſdã/ et ſanguine: vi=
dentur reſuſcitari mortui/ diuinare/ ꝛ
ad interrogata reſpondere. Quinta:
geomãtia qua in materia terreſtri ſcꝫ
vngue/ ferro/ vel lapide futura prenũ
ciãtur per aliquas figuras vel ſigna
inaĩata. Uerũtñ ad hoc genus ꝑtinet
diuinatio que fit ex conſideratiõe eoꝝ
que eueniũt ſerio per protractionem
punctorũ: ſed ibi nõ fit inuocatio de=
monũ niſi tacita. Sexta idromantia
que in aqua idẽ facit. Septima aero=
mantia in aere. Octaua in igne piro
mantia idẽ facit. Nona ariſpitiũ: per
quod in viſceribus aĩaliũ ĩmolatorũ
in aris demonũ/ idẽ fit ſcilꝫ inueſtiga
tio occultoruꝫ vel futurorũ. Et ꝑ oẽs
iſtas ſpecies fiunt talia: per expreſſaꝫ
demonũ inuocationẽ. ſequẽtes aũt ꝑ
tacitam. Unde decima eſt matheſis q̃
ex ſideribus natiuitates hominũ con
ſiderat et diuinat futura. Undecima
eſt auguriũ a garritu auiũ dicta: licet
ſe extendat ad motus vel voces auiũ
ſeu quorũlibet aĩaliũ/ ſiue per ſterni=
tationes hominũ fiat vel mẽbroꝝ ſal
tus. Auſpiciũ tamẽ ab ĩſpectiõe auiũ
dictũ: ad oculos proprie pertinet. Au
guriũ vero ꝓpe ad garritũ auiũ. qꝛ
in duobus iſtis pĩcipaliter diuinatio
in auibus fieri ſolet. Duodecima eſt
omen: et fit in verbis/ et circa eadem
qñ quis verba hominũ certa intentio
ne dicta: alia intentione retorquet ad
futuruꝫ quod vult prenoſcere. Sicut
maximus Ualeri⁹ dicit. Oĩꝫ obſerua
tio aliquo cõtractu religioni ĩnixa eſt
qm̃ nõ fortuitu motu: ſed diuina ꝓui
dẽtia cõſtare creditur que fecit celos.
Tertiadecima eſt ciromantia. quãdo
alique diſpoſitiões figurarũ conſide=
rantur in aliquibus corporibus viſui
occurrẽtes/ vt ex lineamẽtis man⁹ o=
ſideratis. Quartadecima eſt ſpatula
mantia/ et eſt diuinatio facta in figu=
ris ſpatule alicuius aĩalis. Quĩtade
cima ſortilegiũ eſt: quod fit per conſi=
derationẽ figurarũ que ꝓueniunt ex
plumbo liquefacto in aquã proiecto.
ſiue ex quibuſdã cedulis ſcriptis/ vel
non ſcriptis in occulto repoſitis/ duꝫ
cõſideratur quis quã accipiat. vł etiã
ex feſtucis inequalibus ꝓpoſitis/ qs
maiorẽ vel minorẽ accipiat. Uel etiaꝫ
ex taxilloꝝ proiectione quis plura pũ
cta proijciat: vel etiã dũ conſideratur
quid aperienti librũ occurrat: que oĩa
ſortiũ nomen habent. ¶ Primo igi C
tur queritur de preſtigijs: quot mo=
dis oculi hominũ poſſint deludi. Eſt
aũt preuidẽdũ ꝙ preſtigiũ eſt ſenſuũ
quedã deluſio/ oculorũ preſertim. Et
dicitur a preſtringo: qꝛ aciem oculoꝝ
preſtringit. Dicit yſido. viij. eth. c. ix.
Ita ꝙ res videãtur aliter eſſe q̃ ſint.
Et vt Alexan. de hał. parte ſcđa dicit
Preſtigiũ ꝓpe ſumptũ: eſt illa illu=
ſio demonis q̃ non habet cauſam ex
parte mutatiõis rei/ ſed ſolũmodo ex
parte cognoſcẽtis qui deluditur/ ſiue

quantū ad īteriores ſenſus/ſiue quā-
D tum ad exteriores. ¶ Rñ. alexan. de
hal. parte ſecūda ꝙ tribus modis in
genere poteſt fieri pſtigiū. Una: Delu
ſio nāq; fit abſq; demonibus et artifi-
cialiter/ſola videlicz agitatione hoīz
oſtendētiū et occultantiū. Sicut fit in
traiectionib⁹ p ioculatores/vel p mi-
mos. Ali⁹ mod⁹ fit etiā ſine ꝟtute de
monū ꝛ naturalī ꝟtute qrūdā corpo
rū mineraliū: q̄ q̄ hīt poſſunt ſm quā
dā ꝟtutē hmōi corporib⁹ īditā rē oſtē
dere vel facere apparere nō ſicut eſt.
Uñ ſm Tho. prima parte. q. cxiiij. ar.
iiij. et ſm alios plures: quedaz herba
accenſa fumigans: facit trabes appa
rere ſerpētes. Tertius mod⁹ deluſio-
nis eſt qui fit per demones deo tamē
pmittente. habēt eñi demones quan
dam poteſtatem ex ordine nature ſu
per quaſdā res īferiores: quam poſ-
ſunt exercere circa iſtas res qñ deus
ſinit/et tunc etiā res apparent aliter
E ꝙ ſint. ¶ Poteſt eñi demon quinq;
modis aliquē illudere ꝙ iudicat rem
aliter ꝙ̄ eſt. Primo modo artificiali
traiectiōe. Scdo naturali applicatio-
ne alicuius rei de quibus dictum eſt.
quia poteſtatem habet in hoc plus ꝙ̄
homo et ſcientiā/et cū deus permittit
exequi. Tertio modo poteſt in aſſum
pto corpore ſe oſtendere eſſe aliquam
rem q̄ non eſt: vt lactucā. ſicut accidiſ
ſe videtur moniali: de qua refert Gre
go. i. li. dialogoꝝ. vel in maſſa auri. vt
de beato Antonio factū legitur. vl lu
pum. vt infra dicetur ſe oſtendere po
teſt. Et ſic tegere rē alienā ſuo aſſum-
pto corpore. Quarto poteſt turbare
organū viſus vt videatur res nubilo-
ſa que eſt clara: et hmōi. Sicut etiam
poſt fletū: lumen apparet aliter ꝙ̄ an-
te. Quīto mō in imaginatiuā poten-
tiam operando tranſmutatione ſpe-
cierum ſenſibiliū ſm Tho. vel humo
res varioſ mouēdo vt appareāt ignea
vel aquea/et huiuſcemōi. Sicut ī me-
lācolicis naturaliter fit/vel in mania
F cis. ¶ Queſtio ſecunda: vnde pro-
ueniāt res viſe: quas vident virgines
in ſpeculis ſiue vnguibus malefico-
rum: ad furta ſublata ꝛ huiuſcemodi
reperienda. Et cur malefici potius re
cipiunt virgines mares vel feminas
ꝙ̄ corruptos? Rñ. ſʒ Guiller. pariſieñ
in vltima parte de vniuerſo: ꝙ opere
demonū fit per modum vnum vl plu
res precedenti dubio expreſſos. Uir-
gines autem tantum ad hoc idoneas
demon mentitur triplici de cauſa: licʒ
corruptis idē oſtendere valeret. Pri
ma vt fingat falſo ſe caſtitatem ama-
re/quam odit. quia caſtiſſimā virginē
ſumme odit que contriuit caput eiuſ-
dem ſerpentis vnde inſidiatur calca-
neo eius. Unde deus ait ſerpenti. inī
micitias ponam inter te ꝛ mulierem/
et ſemen tuū et ſemen illius. ipſa con
teret caput tuum: ꝛ tu īſidiaberis cal-
caneo eius. Geneſ. iij. Secundo vt ſic
aīas maleficorū et eis credētiū deci-
piat/ad amicitiā demonū īclinatas p
īfidelitatē viciū ſub ſpecie boni nō ſub
ſpecie mali. Tertio vt corpora ſic le-
dat īnocentū vel min⁹ viciis īfectoꝝ.
Nam poſtea vt per experientiam pa-
tet: tales habent viſum frequēter hor
ribiliorem ꝙ̄ antea ex veſtigiis demo
num relictis in oculis vel facie viden
tis. ¶ Queſtio tertia: an veritas ali G
qua ſubſit his que dicūtur de monte
veneris. vbi cum pulcherrimis femi-
nis dicuntur quidā frui luxuria et vo
luptate ad placitum? Rñ. guiller. vbi
ſupra. li. de vniuerſo ꝙ fictitiū eſt totū
licet demonū opere tales homines il
ludantur modis tactis in primo du-
bio: vt ī veritate eis fieri videatur: qđ
tātum in apparentia fit. Unde refert
ꝙ quidā miles ſe ſic putabat frui qua
dam femina luxurioſe: qui euigilans
ſe reperit in luto quodā/realiter am-
plecti quoddā cadauer mortue beſtie
¶ Queſtio quarta: an veritas ſit (qđ H
quedam in linea rheni bigutte famāt
et eis credentes) de quodam monte
circa Bernenſe oppidum: in quo re
feruntur eſſe abſconditi in antro vi-
ri et femine deuotiſſime viuentes nul
lam cōmunionem habētes cum aliis

fidelibus:niſi ꝙ in feſtiuitatibus pro
ſacramentis recipiendis transferun-
tur per aera ad quoſdam ſibi notos
preſbyteros in parrochiis? Rň. ꝙ de-
monis iſta opera ſunt prout funditꝰ
inueſtigaui:et laquei innocentum ſi-
cut in precedentibus duobus dictum
eſt dubiis. Noui enim quandam de-
uotam ſanctimonialem:quam diabo
lus quidam multo tempore īpugna-
uit etiam viſibiliter:qui hanc de mo-
naſterio conabatur educere illeſam
ſub tali de quo querit mendacio: ſed
mentita eſt iniquitas ſibi. Nam ipſa
reſtitit de conſilio prudentum/et de-
monē nō curauit. ¶ Queſtio quīta
Quid ſentiendū eſt de nocturnis ex-
ercitibus qui aliquando dicuntur vi-
deri/et vnde proueniant tales appa-
rentie/et cur apparent? Rň. ſm Guil
ler. vbi prius. Et ſm Tho. in. iiii. diſt.
xlv. Q ꝫ aliquando viuentibus tales
apparent. Et poteſt contingere ꝙ ſep
tem modis fit apparentia talium ex-
ercituum. Aliquando opere et preſen
tia bonorum angelorū/ ſicut Heliſeo
factum eſt in adiutorium contra Sy-
rios eum capere volentes. iiii. Reg.
vi. Aliquando fiunt exercitus demo-
num ab eiſdem viuos deludere volē-
tes:ſicut rex demonum cum ſuis ap-
paruit beato Martino in ſpecie chri-
ſti martinum coronare geſtiens pro
meritis. Ita in vitas patrum de qui-
buſdam legitur. Item in libro dialo-
gorum beati Gregorii de congrega-
tione demonum iudicia īter ſe diſcer-
nentium ſuper reos legimus. Aliquā
do fit apparētia ſanctorum in patria
exiſtentium:qui propria virtute ad vi
uos veniſſe leguntur eis in adiutoriū
ſicut ſanctus Felix martyr/ qui ciui-
bus Nolanis apparuit a Barbaris
obſeſſis. et idem credēdum eſſe de a-
liis ſanctis prout Augu. recitat libro
de cura pro mortuis habenda. Aliqñ
fit ab animabus que ſunt in purga-
torio vt ſuffragia expetant. vt beatus
Grego. iiii. dialogoꝝ probat multipli
citer. Et guiller. ſimiliter. Aliquando
fit ab animabus damnatis ad erudi-
tionē hominū/et ad terrorem. Aliqñ
fieri poteſt eruditione ꝛ īmiſſione bo-
norum angelorū in ſpiritum viuētis
alicuius ſine reali apparentia. Aliqñ
etiā fieri poteſt mera deceptiōe demo
num/ſicut in primo dubio dictum eſt.
Ex quo ptꝫ falſum eſſe ꝙ dānate ani-
me nunꝙ infernū exeant:īmo hoc ali
quādo fit (dicit ſanctus Tho.) ſed pro
tūc dānationē ſecum ferunt. Vñ dicit
Tho. etiā modū quo iſte apparitiōes
fiūt aſſignādo. Quāuis īquit aīe ſan
ctorum/vel dānatoꝝ preſentialiter aſ
ſint vbi apparēt:non tñ credendū eſt
hoc ſemper accidere. Aliqñ enī hmōi
apparitiōes fiunt vel in dormiēdo vel
in vigilādo operatiōe bonoꝝ vel ma-
lorum ſpirituū:ad inſtructionē vel de
ceptiōeꝫ viuētiū. Sicut etiā ꝛ viui ho
mines aliqñ aliis apparēt/ꝛ eis mul
ta dicūt in ſomnis/cū tñ cōſtet eos nō
eſſe pſentes:ſicut aug. ꝑ multa exem-
pla probat in li. de cura pro mortuis
habēda. ¶ Queſtio. vi. an verum ſit
ꝙ aliq̄ hoīes ſint ſiluestres? Rň. alb.
in de aīali. ꝙ ſic/vel ſaltē mōſtra hoīꝫ
ſunt. Sunt enī in quītuplici differen-
tia q̄ in ſiluis apparēt in humana ſpe
cie. Aliqñ veri hoīes rationales:ſicut
plures patres ſancti legūtur in vitaſ
patrū:nudi ꝛ hirſuti quodāmodo/vl
tecti foliis heremiticā vitaꝫ ſoli duxiſ-
ſe. Et aliqñ ꝑ beſtiis a tirānis a caſu
in retibꝰ feraꝝ capti. Aliqñ ſunt mō-
ſtra quedā in humana natura rōnabi
lia tñ ſicut ſatyri:qualē vidit btūs an-
tonius cū Paulū pmū heremitā q̄ſi-
uit. ſicut ſcribit beatus Hiero. Ait enī
ſatyrꝰ ille ad antoniū. Mortalis ego
ſum:vnꝰ ex accolis heremi/legatione
fungor gregis mei:p̄camur ꝙ vt ꝯmu
nē dñꝫ ꝑ nobis dep̄ceris: quē ꝑ ſalu
te mūdi oliveniſſe cognouimꝰ ꝛ ī oēꝫ
terrā exiuit ſonꝰ eius. Erat aūt homū
tio adūcis naribꝰ frōte cornibus exa-
ſperatus/cuiꝰ extrema pars corporis
in capraꝝ fines deſinebat. Aliqñ ſūt
qui apparēt veri homines: ſed negle
cti/ꝛ velut beſtie facti ſicut hodie ſunt

ꝙ corpus hominis mortui reuiuiſcat
Qȯ ſi fieri videaṫ:apparētia eſt ſicut
N oſtēſum eſt q̄ſtiōe pma. ¶ Queſtio
nona. Unde ergo ꝑuenit ꝙ quidā lu
pi tam crudeliter aſtute et particula=
riter homines comedunt? Rn̄. ſꝫ Al=
ber. in de aīalibus/et ſm alios: ꝙ ex
ſeptem cauſis ꝑuenire poteſt. Aliqn̄
ꝑpter famis augmentū:ſicut ⁊ cerui
aliquādo ⁊ alie beſtie hoībus appro=
pinquant. Aliquando ꝑpter ferocita
tem viriū. In frigidis em̄ regionibus
ſunt corpore minores ⁊ magis aſpe=
ri ⁊ feroces: ſicut etiam tp̄e coitus: et
quando habent catulos:vt Ariſto. di
cit li. de aīalibus ſunt magis ſeui:ſi=
cut canicule. Aliqn̄ ꝑpter aſtutiam/
et ſeniū. Lupi em̄ quanto ſunt ſenio=
res:tanto deteriores/et nocent homi
nibus:quia non poſſunt venari beſti
as ꝑpter etatem/et dentes eoꝝ ꝯſtri
guntur. Aliqn̄ ꝑpter experiēntiā hu
manarū carniū:que qꝛ optime cōple
xionate ſunt et ꝑ ꝯñs dulciores ſunt.
Unde ſicut voluptas leccatorē trahit
ad voluptuoſum cibū : ſic hūane car=
nes a lupis/aut ī ſepulchro / aut poſt
bellū hominū/vel alio modo guſtate
Aliqn̄ ꝑpter cerebrū rabidum. Effi=
ciunṫ em̄ ſicut canes rabidi:⁊ tūc quē
cūqꝫ inuenerint trucidant:ſicut et ca=
nes aliqui. Aliquādo ꝑpter operatio
nem demonū/vt hoīes credāt hoīes
et vetulas falſo in beſtias mutari/ſi=
cut pagani putabant. Unde demōis
opere potuit illud fieri qȯ refert Uin
cē. in ſpeculo hyſtoriali. li. vi. c. xl. In
gallia inquit ante xp̄i incarnatōnē/ ⁊
ante bellū punicū/lupus vigilie vagi
na gladiū abſtulit Et guilꝉ. vbi ſupra
refert de quodam viro qui ſe cōuerti
putabat in lupum certis temporibus
quibus in antris latitabat. Illuc em̄
certo tp̄e iuit/⁊ opere demonis velut
dormiens iacuit:⁊ ſibi interim cum ſi
xus maneret:videbatur ꝙ lupus ip̄e
factus circūiret pueros deuorādo Et
cū illud realiter ſolum demon quēdā
lupū poſſidens faceret:putabat falſo
ſe ſomniās circūire:quo mō tādiu de
mentatus eſt vir ille: quouſqꝫ inuen=
tus eſt iacere in ſilua raptus mentali
ter. Aliquando etiā fit ꝑpter occultū
vel manifeſtū dei iudiciū/ ꝙ demonū
vel diuino inſtinctu lupi ꝑpter pecca
ta parentū vel pueroꝝ / tales dānifi=
cant:ſicut factū eſſe legimus. xlij. pue
ris/q̄ deridēdo heliſeū/dicēdo. Aſcē=
de calue:Aſcende calue:a duobus vr
ſis de ſilua exeuntibus ſtatim iugula
ti ſūt. iiij. Reg. ij. Et de leone q̄ ꝓphe
tam dei iuſſum non implentē occidit.
iij. Reg. xiij. Sic etiā vt in hyſtorijs le
gimꝰ tp̄e Auiti ep̄i vien̄. Letanie mi=
nores que ante aſcēſionē dn̄i celebrā
tur triduo/inuente ſunt:qn̄ lupi ciui=
tates intrantes ibi hoīes vorauerunt
publice. Hec deus cōminatus eſt Le
uiṫ. xvi. dicens. Si nō feceritis man=
data mea:emittā in vos beſtias agri:
que cōſumant vos ⁊ pecora veſtra. Et
deuṫ. xxxij. Dentes beſtiarū īmittam
in eos/cū furore trahentiū ſup terrā
atqꝫ ſerpētiū. Qȯ oſtēdit deꝰ effectu.
iiij. Reg. xvij. qn̄ leones īmiſit qui de
uorabant idolatras in terrā ſamarie
loco verorum dei cultorum poſitos.
¶ Queſtio decima. Quid de raptis O
feminis in angaria ⁊ alꝉs/ q̄ reſtitute
ſenſibꝰ mira dicūt de animabꝰ ī pur=
gatorio/in inferno: de furtis ꝑditis/
⁊ ſimilibꝰ? Rn̄. ꝙ ſupſtitioſe agūt iſta
ope demonū deluſe:ſicut in pma que
ſtione dictū eſt. Nec obſtat ꝙ cande=
lā aduſtā nō ſentiant qn̄ ſunt in raptu
quia diabolus mentē interiorem ſic
ſtringit:ꝙ exteriꝰ nichil ſentiunt. Si
cut fit aliquādo in melācolicis/vꝉ eti
am naturaliter. Sicut de quodā viro
noīe reſtituto refert btūs augu. de ci.
dei q̄ quādo voluit rapiebaṫ a ſenſibꝰ
adeo ꝙ etiam vellicantes nō ſenſit.
¶ Queſtio. xi. Utrū demones ſint q̄ P
nocturno tp̄e in collis equoꝝ q̄ſi ſtre
pas faciunt de crinibus/vbi gutte ce
ree reperiunṫ/et plura in ſtabulis be
ſtiarum facere videntur? Rn̄. Guilꝉ.
ꝙ ſic/niſi homines talia ex aſtutia fa
cerent artificialiter. ¶ Queſtio. xij. Q
Utrum demonū ope cāpſiones pue=

ROMA

roꝛum ſiant/ſic ꝙ infantes ponanẗ q̄
non impinguantur / ſed ſemper miſe
ri ſunt? Rñ. Guilẗ. ꝙ ſic. qñ parentes
infantes non oꝛationib⁹ ⁊ cruce mu-
niũt: tunc eñ demon vicē infantis ge
rere poteſt vel trāſlationē facere deo
pmittente. Uix tñ talia ſunt credēda
fieri ope demonũ: niſi litteratoꝝ iudi-
B cia aſſint. ℂ Queſtio. xiiij. Utrũ de-
mon localiter poſſit tranſferre aliquē
hoiez de loco ad locũ inuitũ? Rñ. guilẗ.
ꝙ ſic. Sicut etiam bon⁹ angelus tu-
lit ī circinno capitis abacuc de iudea
in caldeā. Exemplũ aliud habes du-
bio. iij. Sed vt in p̄cedēti dubio dictũ
eſt ⁊ in ſolutiōe p̄mi dubij: credenduz
eſt talia ſolũ vt plurimũ in ſpũ / id eſt ī
imaginatiua hominis fieri / nō realiẗ
niſi foꝛte raro vt tenet dñs Alber. et
Udal. in ſumma. Q꞉ autem aliquan
do coꝛpoꝛaliter fiat ⁊ localiter ptꝫ de
de puero quinquēnij cuiuſdā nobiliſ
ſimi viri: q̄ puer monachus ꝯtunc fa
ctus a monaſterio nocte illatus eſt pi
ſtrino clauſo. vbi repertus mane / ſe p
quoſdam dixit ad magnũ ꝯuiuiũ de-
latum et vt comederet iuſſum: ⁊ p ſu
perioꝛa a piſtrino īmiſſũ: vt refert pe.
damiani. Et habeẗ ī ſpeculo hyſtoꝛia
li. lib. xxvi. c. xliij. Q꞉ aũt aliqui ma-
leficiati vel amoꝛe mulierum capti di
cũt ſe nō poſſe cōtinere: quin opoꝛte-
at eos currere ad amaſias: verum eſt
in parte / et in parte falſum. Nam ſi
dei gratiā vellent inuocare / et facere
qđ ī ſe eſt vt ꝯtererenẗ de peccatis: de
us illa eis dimitteret et gratiam īfun
dendo robur reſiſtēdi demoni tribue
ret. Et ſic eos ad peccandũ nemo poſ
ſet cogere vel mouere localiter. Sed
ſi illa rēnuũt: nō mirũ eſt ſi in poteſta
te demonis poſiti: eoꝝ dñs eis domi-
naẗ diabolus / vel voluptatꝭ appetit⁹.
Dicit eñ beatus augu. in omelia ſup
illo verbo Iohā. vi. Nemo poteſt ve-
nire ad me niſi pater me⁹ traxerit eũ.
Trahit vnũquēq꞉ ſua voluptas: oſten
dis oui viridem ramũ: ⁊ te ſequiẗ nul
lo ſcꝫ coꝛpoꝛaliter trahente. Sic chꝛi-
ſoſto. dicit ſup Math. xx. ꝙ aſina quā

xp̄s equitauit: ꝙ cũ demon voluntatē
homīs peccato poſſidet: quaſi ad libi
tum trahit quo placet. Exemplũ dās
de naui in mari perdito gubernaculo
que ad vēti libitũ pꝛoijcitur: ita equo
potenter inſidens: ita rex tyꝛanni ha-
bēs poſſeſſionem. ℂ Queſtio. xiiij. S
Quis faciat illos ſtrepitus ⁊ luſoꝛia
illa que audiuntur aliquādo / et viden
tur: vt in inquietationibus domoꝛum
nocturnis / vbi ꝓijciuntur lapides / vẗ
inquietantur pulſu homīes / vel vidē
tur incendi fantaſtici ignes / vel alie
ludicre operatiōes? Rñ. ſm Guilẗ. et
Caſſianũ in colla. patꝝ. Quādoq꞉ il-
la fiunt / ⁊ ſepe ope demonũ taliũ / qui
plus nocere non poſſunt homīb⁹: ni-
ſi in talib⁹ poteſtate diuina ligati. Ri
diculoſi eñ ⁊ tales inutiles effectus
demonũ malignoꝝ opera oſtendunt.
Aliqñ fiunt ſtudio malignoꝝũ homi-
nũ: qui domos volunt euacuari ho-
minib⁹ / vel lucrari tēpoꝛalia ſub titu
lo falſo apparentiũ aiarũ / vel ſub il-
lo pꝛetextu introducere luxuriam / vẗ
furtũ cōmittere. Aliqñ etiam fieri pñt
ex curioſitate hoīm volētiũ terrere ꝓ
ximos ioco / vel ex fantaſticis ⁊ melā
colicis debilitatibus: put experiētia
docet in pꝛefatis eos q̄ mũdũ īmũdũ
nouerunt. Anime eñ ſiue ſint damna
te / ſiue in purgatoꝛio / ſiue in celo: nul
latenus ſunt credēde talia facere: qꝛ
pꝛimis nō legiẗ pmiſſum: reliquis qꝛ
in charitate ſunt: iſta truffatoꝛia inti-
lia nō conueniũt. Unde nō eſt dubiuz
quin demones aliquādo tales etiam
inquietudines faciant: vt erroꝛ paga
nicus redeat: quo credebaẗ aīas de-
functoꝝ circa tumulos / vẗ circa aras
habitare / non in inferno: ſi aũt adeſ-
ſent anime de purgatoꝛio: tales veri
ſimiliter / aut vtilia opa / vẗ ſalubꝛia fa
cerent et oſtenderēt / aut auxilia a vi-
uis peterēt. Sicut beatus Grego. po
nit exemplum in. iiij. dialogoꝛum.
ℂ Queſtio. xv. An demones poſſint T
et audeant grauiter homines ledere?
Rñ. ſꝫ Tho. ꝙ ſic. poſſunt eñ deo p-
mittente quītupliciter ledere / videlꝫ

in rebus:fama:corpore:vſu rōnis: et
in vita. De rebus p̄tz Job.i.et.ij.cui
pecora/ domū abſtulit ꝛ liberos. De
fama p̄tz in legenda beati hiero. vt re
fert Jo.an.ī hieronymiano: ꝙ diabo
lus ſe trāſſormauit in formam ſcti ſil
uani ep̄i ī nazaret amatoris hierony
mi. Qui demon primo feminā nobi=
lem nocte in lecto ꝓcare et ꝓuocare
cepit ad luxuriam verbis/et deīde fa
ctis ſollicitauit ad malū:q̄ cū clama=
ret:demon in ſpecie ep̄i ſancti ſub le=
cto femine ſe abſcondit: vbi requiſit⁹
et inuentus:ꝑ luxurioſa ꝟba ſe men=
titus eſt eē ep̄m ſiluanū. Jn craſtinuz
igit̄ ſanctus vir diſparēte diabolo:dif
famatus eſt grauiſſime/q̄ infamia tā
dem circa ſepulchꝛū ſancti hierony.
fatente diabolo in obſeſſo corꝑe/ pur
gata eſt. De corpore patet in btō iob.
q̄ ꝑcuſſus eſt a demōe vlcere peſſimo.
iob.ij. De tali refert Sigiſbert⁹.ꝛ Ui
cen.in ſpeculo hyſtoriali.li. xxv. cap̄.
xxxvij.ꝙ tēpore Ludouici ſcōi impa=
toris in ꝑochia magūtina q̄dam de=
mon p̄mo ſepe lapides iecit / et quaſi
malleo ad domos ꝑcuſſit. Et deinde
publice loquēdo/furta ꝓdēdo/ et di=
ſcordias ſeminando:plures inquieta
uit:deinde omnes cōtra vnū irritauit
cuius hoſpitiū vbicūq; manebat incē
dit:ꝛ ob illius peccata omnes pati af
firmauit. vnde tandem tm̄ agros pro
hoſpitio habere potuit: ꝓpter qđ cuꝫ
pbr̄i letanias celebrarent multos la=
pidū iactibus demon vſq; ad cruenta
tionem leſit:aliquādo quieuit : aliq̄n
ſeuit:ꝛ ꝑ triēniū iſta cōtinuauit q̄uſq;
ibidem om̄ia edificia incendio ꝯſum
pta ſunt. De nocumento vſus rōnis ꝛ
vexatione inferiorꝫ ſenſuū p̄tz in poſ=
ſeſſis ꝛ arreptitijs/ꝑ euangelicas eti
am hyſtorias de morte: et ꝙ vita etiā
quoſdā priuat:p̄tz thobie.vi. de ſeptē
viris ſare virginis occiſis:q̄ ꝓpter lu
xurioſum effrenē appetitū in virginē
ſaram/eiuſdem nō erant digni matri
a monio. ¶ Queſtio.xvi. Utrū male
fici poſſint veraciter ſuis maleficijs
homines ledere/ ꝛ ſi ſic quibus mo=
dis:et quibus rebus? Dicuntur autē
malefici vt dicit yſido. viij. ethimolo.
ca.ix. ob facinorū magnitudinem : hĭ
elementa concutiūt ſcilicet opere de=
monū:turbant mentes hominū : ac ſi
ne vllo veneni hauſtu/ violentia tan=
tum carminis interimūt vt Lucanus
dicit. hec yſido. Rn̄. ſm Tho. in.ij.cir
ca diſtin. vij.et.viij.et in quarto. diſtī.
xxxiiij.et cōmuniter ſm omnes theo
logos ibidem ſcribentes : ꝙ malefici
omnibus iſtis modis poſſunt ꝓcura
re leſiones in hoībus et eorū rebus
cooperante demone:in quibus demō
poteſt ſolum ledere vel decipere:de q̄
bus modis iam dictum eſt a p̄ncipio
huius materie de ſupſtitionib⁹/p̄ſer=
tim queſtione īmediate precedenti vi
delicet. xv. de hoc etiā infra dicetur.
Non autem faciunt iſta īmediate ma
leficoruꝫ opera/actione propria ꝛ im
mediata:ſed talia fiunt per demones
qui viſis maleficijs immediate ex pa
cto dudum cum maleficis a pricipio
mūdi/ꝛ tempore veteris idolatrie ha
bito:ſciunt qualem effectum debent
ad intentionem maleficorū procura=
re:vt exempli gratia Scopa quā ma
lefica intingit aque vt pluat : nō cau
ſat pluuiā/ſed demon talibus viſis/q̄
(ſi deus permiſerit) poteſtatem habꝫ
in omnia corporalia/et in aerem/ven
tos / et nubes vt ſtatim talia procu=
rare/et cauſare valeat. Maga ſiqui=
dem ſignum dat per ſcopam:ſed de=
mon illud procurat : et agit vt pluat
per demonis actionem cui maga ma
la fide et ope ſeruit/et ſe tradidit ob=
ſequijs illius vel alijs. Sic quando
imaginem ceream vel ſimile ad ma=
leficiendum aliquem/ maleficus fa=
cit: vel quando maleficio alicuius in
aqua vel plumbo imago apparet:q̄c=
quid moleſtie infertur tali imagini/
tale experitur fieri imaginato / id eſt
homini maleficiato: puta pūctura vl̄
alia leſura quecūq;:que leſio realiter
quidem infertur imagini per malefi=
cū vel per aliū hoīeꝫ: ſed inuiſibiliter
demon maleficiatum hominē eodem

modo ledit dei permiſſione/ſi deme=
X ruerit reus. ¶ Queſtio.xvij.an lici
tum eſt talia malefica tollere? Rñ.ƒʒ
doc.ſub di. Aut tolli poſſunt ſine ſup
ſtitioſis mōis/vt per licitū exorciſmū
aut per orationē/vel ītercellionē ſan=
ctorum/ vel per ſacramentalē malefi
ciati confeſſionē/vel per p̄ſciſam oſtē
ſionē ſeu iudicationē alicuius qui ſcit
vbi eſt imago/vel per ſolū motū loca=
lem/vel modo congruo ſimili:⁊ ſic eſt
licitū. Aut nō poſſunt tolli niſi per ſu=
perſtitioſum modū vel per noua ma=
leficiorū opera.et ſic eſt illicitū.q2 ƒm
Ro.3.b aplm nō ſunt facienda mala:vt eue=
Y niant bona. ¶ Queſtio.xviij. An ne
hi qui in caritate ſunt ledi poſſint per
maleficos ſicut hi qui ī pctō mortali
ſūt? Rñ.ƒʒ Caſſianū ī collatiōe patrū
ꝙ nequaꝙ̄.boni enī in rebus per de=
monē et ſuos ledi poſſunt in meritūʒ
eoꝝ et probationē.vt in bonis fortu=
ne q̄ ſunt exteriores res/fama/⁊ ſani
tate corporis. Sicut de beato Job pa
tuit qui in talibꝰ leſus fuit per demo
nem.ſed in nullū pctm/bonis hoibꝰ
inuitis per maleficia trahi poſſunt:lʒ
temptari valeāt ab intra ⁊ in carne eē
ſed nullatenꝰ violētari. Sicut enī po=
nit exemplū Caſſianus de duobꝰ ma
leficis:qui beatū Antoniū per tres de
mones ſucceſſiue miſſos de cella mo
uere nequerunt:lʒ temptatū ſe p hoc
ſentiret. Sed q2 ſigno crucis/⁊ orone
tēptationi reſtitit:inefficacia oīm fuerēt
maleficia. verū in pctōribus demō po
teſtatē maiorē hʒ et magnā. Unū veri=
tas ait Luc.xi. Cū fortis armatus cu
ſtodit atriū ſuūʒ:in pace ſunt oīa que
poſſidet. Si aūt fortior ſupueniēs vi=
cerit illū:vniuerſa arma eius aufert ī
quibus confidebat. ¶ Queſtio.xix.
Z Cur malefici inſtrumēta ſue malitie
p ſacramēta eccleſie/vel p alia diuina
tangi pcurāt: vt filum trahendo per
criſma ſacrū/vel imaginem cereā ſub
palla altaris ad tēpus ponēdo/et ſi=
milia faciēdo? Rñ.demonis īſtinctu
iſta fiunt triplici de cā. Primo vt non
ſolū homīes per talia perfidi fiant: ſʒ

etiam ſacrilegi/diuina quantū in eis
eſt ɔtaminādo.plus deū creatorē ſuū
offendāt.intimius aīas ꝓprias cōdē
nent.⁊ plures in peccata ruere faciāt
Scdo vt deus ſic grauiter per hoīes
offenſus ƒm bti Aug.ſententiā demo
ni maiorē poteſtateʒ in hoīes malos
tribuat:quibus deus cōcedit iratus:
quod denegaret propicius. Tertio vt
ſic ſub ſpecie boni apparentis plures
ſimplices facilius decipiāt qui tacta
diuinis rebus/et oronibus a deo pu=
tant etiā aliquid numinis obtinuiſſe
vbi ſolū maiora pctā ſunt commiſſa.
¶ Queſtio.xx.eſt. Cur plura malefi= Aa
cia in ſupſtitiōes exerceri ſolēt ſacra
tioribus anni tp̄ibus/et p̄ſertim circa
feſtū natiuitatꝭ xp̄i? Rñ.ꝙ triplici de
cauſa ſicut in p̄cedēti dubio p oīa. q2
feſta plus frāguntur pctīs mortalibꝰ
q̄ mechanicis opibꝰ vt Aug.dicit.li.
de decē cordis. Supſtitio autē de ma
ximis ſeruilibus operibꝰ demonis ē
cōtra diuinā reuerentiā. Ratio ſecūdā
eſt ſpēalis de kal. ianuarij:q2 vt yſi=
do.dicit li.viij.etħ.c.ij. Janus:a quo
ianuarius mēſis dictus eſt q̄ in circū
ciſionis chriſti die īcipit:idolū fuit di
uerſis faciebus cōfictū.vna tanꝙ̄ eſſʒ
finis āni p̄cedentis:et alia tanꝙ̄ eſſet
principiū futuri/⁊ īminētis anni ꝓte
ctor et fortunatus auctor:in cuius re
uerentiā potius demonis in idolo ve
nerati ſunt demones:varias cōmotio
nes luxurioſas fecerunt.ſtrenas ⁊ lo
calia ſibi mutuo homines tradiderūt
choreas varias duxerunt.menſas p̄o
parauerunt.de quibus mentio fit per
beatum Auguſt.in multis locis et li=
bris. Et.xxvi.q.v.habes fere per to=
tum. Sed has corruptelas falſi chri=
ſtiani imitantur hodie circa eadē fe=
ſta:licet predicatione ſanctoꝝ extirpa
te ſint in multis locis:et tamē demo=
nū operatione:alicubi tranſlata ad tē
pora carniſpriuij: qñ cū laruis et lu=
dis et aliīs ſupſtitionibus ſīlia fiunt.
¶ Queſtio.xxi. Unde prouenit ꝙ Bb
femine ſepe in maiori multitudine
reperiuntur ſuperſtitioſe/et maliſice

ꝙ viri? Rñd. triplici de cā. Primo qꝛ
ꝓne ſunt ad credendū: fidem aūt ma
laꝫ demō ꝑncipaliter q̄rit. vnde eccle.
xix. Qui cito credit: leuis eſt corde / ⁊
minorabit̃. Scđo qꝛ a natura pp flu
xibilitatem complexionis faciliorís
ſunt impreſſionis ad reuelatōnes ca
piendas p impreſſionem ſeparatorū
ſpirituū. vt Guil. dicit vbi ſupra. qua
cōplexione cum bene vtuntur multū
bone ſunt / cū male: peiores ſunt. Ter
tio qꝛ linguam lubricam habēt: et ea
que mala arte ſciunt: eis cōparib⁹ fe
minis vix celare poſſunt: ſeqꝫ occulte
cum vires non habeāt: p maleficia vī
dicare querunt faciliter. vnde eccle.
xxv. Cōmorari leoni et draconi plus
placebit: ꝙ hītare cū muliere nequā.
Breuis omnis malicia ſup maliciam
Cc mulieris. ¶ Queſtio. xxii. Vtrū cre
di poſſit licite ꝙ demones incubi ſint
et ſuccubi mulieribus infeſti / et femi
nas cognoſcētes? Rñdet auguſt. de
ci. dei ꝙ ſic. Et yſido. li. viii. ethimo. et
Tho. in multis locis. Quomō autē
et quibus de cauſis illa ꝓueniāt: quo
modo / et an liberari poſſit quis ab
hac vexatione: vide in dialogo quem
collegi de formicarum proprietatib⁹
Dd li. v. ¶ Queſtio. xxiii. An ne poſſint
alique regule dari per quas agnoſca
tur vtrū aliquid ſit ſupſtitioſuꝫ vl̃ nō?
Dicitur autem ſupſtitio / vt ptꝫ Coll̃.
ii. ſup illo / q̄ ſunt rōnem habentia ſa
pientie in ſupſtitōne / gloſa ei. dicit ibi
ꝙ ſupſtitio eſt religio ſupra modū ſer
uata / id eſt modis vel circūſtātijs ma
lis et defectuoſis. Eſt vero religio vir
tus inclinans ad exhibēdum deo / ra
tione ſue excellentie debitum cultum
et honorē / tam in cordis q̄ in corpo
ris actibus? Rñ. ſm tho. ſcđa ſcđe. q.
xciii. ꝙ ſic ſaltē in genere et litteratis.
ꝓut ex verbis elicit̃ eiuſdē ſancti. Et
ſunt quinqꝫ. Prima eſt cū gloria dei
ſit finis noſter principalis quē in om
nibus querere debem⁹. Attendat̃ an
opus ſit ad gloriam dei / ⁊ hō in opere
deo det principaliter gloriam. p ipm
ꝙ opus mēs hoīs deo ſubijciat̃. iuxͣ
aliud. i. Cor. x. Siue mādūcatis ſiue
bibitis / ſiue aliud quid faciatis: om
nia in dei gloriā facite. Scđa videat̃
an op⁹ quod fit et qđ pertinet ad ali
quā abſtinētiā corporalem vel ad cor
poris exercitiū vtrum ſit refrenatiuū
cōcupiſcētie modo, ⁊ vtuti debito / ſꝫ ri
tū eccl̃ie / vl̃ ſm moralem doctrinam
quia apl̃s dicit Ro. xii. Rationabile
ſit obſequiū veſtrū: loquendo de cor
poralibus exercitijs. Tertia videatur
an opus ſit ſm ſtatutum vl̃is eccleſie
vel ſm ſcripture ſacre teſtimoniū / vel
ſaltem ſm particularis eccl̃ie ritum
aut de cōſuetudine generali q̄ ſꝫ Au
guſtinū ꝓ lege habenda eſt. Vñ bea
tus Greg. ſcribit augu. angloꝝ epō di
centi / ꝙ ſunt diuerſe eccl̃ie cōſuetudi
nes in miſſarū celebratiōe: michi īdꝫ
grego. placet: vt ſiue in romana / ſiue
in galliarū / ſeu in quacūqꝫ eccl̃ia ali
quid inueniſti qđ plus oīpotenti deo
poſſit placere: ſollicite eligas. Diuer
ſe inquit Tho. eccl̃ie cōſuetudines in
cultu diuino: in nullo veritati diuine
repugnant: et ideo ſunt ſuande ⁊ eas
preterire illicitū eſt. Quarta inſpicia
tur an opus adhibitum vel exercitiū
ad effectū qui expectat̃ habeat natu
ralē ꝓprietatem vel nō / de quo phiſi
ci / medici / ⁊ aſtrologi in quantū tales
multa iudicare poſſunt / et theologi.
Quinta conſideretur ſi opus non eſt
merito res alicuius ſcandali dati pre
bens occaſionem ruine: qꝛ tunc licet
non eſſet ſupſtitioſū: tñ ꝓpter ſcanda
lū eſſet dimittendū / vel differēdū / vel
occulte ſine ſcādalo faciēdū. Quicqd
eſt vni ex premiſſis cōtrariū timēduꝫ
eſt vt ſupſtitioſum / vel vt petm̄. Pro
pter primā illicitū eſt exercere in no
uo teſtamento cerimonialia vel iudi
cialia veteris teſtamenti / niſi de nouo
inſtituta eēnt ab eccl̃ia vel gēte. Pro
pter idem ⁊ ꝓpter regulam ſcđam fa
tue faciūt vouentes non pectinare ca
put ſabbato / vel ieiunare die dñico tā
q̄ meliori die / ⁊ ſil̃ia. Propter tertiā
ſupſtitioſe agunt qui in ritib⁹ alicui⁹
eccl̃ie particularis in ꝓceſſionib⁹ vel

huiuſcemodi ſe non conformant cōi=
tati/niſi aliunde excuſentur. Propꝫ
quartam ſupſtitioſe agunt qui vtunꝫ
caracteribus ignotis vel noīb⁹ ſuſpe
ctis/vel alligationū modis nichil co=
operātib⁹ naturalr̄ effectui q̄ expecta
tur:q2 p̄fata ḋ ſe naturalr̄ nulli⁹ acti
uitatis ſunt:cum ſint artificialia ſolū
ꝛ quātitates. Idem eſt de imaginib⁹
ꝑ aſtrologos factis/et anulis ac lapi
dibus ſuis artificialibus. Silr̄ q̄ cre=
dūt ꝙ celi vel ſtellarum influētia ali=
quē neceſſitet ad aliqḋ viciū. Propꝫ
quintam ſi res ſcādaloſa eēt notabili
ter:etiā bn̄dictiones alique q̄ a ſecu=
laribus ꝑ verba deuota fiunt ſine ma
lis ritibus ſup infirmos eſſent nō pu
Ee blice faciēde. ¶ Queſtio.xxiiij. Utrꝫ
faſcinationes ſeu iuultuatiōes habe=
ant efficaciā malā in pueris a vetulis
malis? Rn̄. Tho. ſcḋa ſcḋe.q.xxxvi.
nō eſſet illicitū cauere:ſi quis timeret
nocumētū alicui puero ex oculo faſci
nāte:quā faſciatōez ſic declarat papa
ꝑma.q.cxvij. Nā vt inq̄t ex forti ima
ginatione aīe imutanꝫ ſpūs corporis
cōiūcti q̄ quidē imutatio ſpirituū ma
xime fit in oclis ad q̄s ſubtiliores ſpi
ritus ꝓueniunt:oculi eñ inficiunt ae
rem cōtinuū vſqꝫ ad determinatū ſpa
ciū:ꝑ quē modū ſpecula ſi ſint noua ꝛ
pura contrahunt quādā impuritatez
ex aſpectu mulieris mēſtruate. vt ari
ſtoteles dicit in lib. de ſomno et vigi=
lia. Sic igiꝫ cū aliq̄ aīa fuerit vehemē
ter cōmota ad maliciam. ſicē maxime
in vetulis contingit efficitur ſm mo=
dum p̄dictū aſpectus ei⁹ venenoſus
et noxius:ꝛ maxime pueris q̄ hn̄t cor
pus tenerū et de facili receptiuū im=
preſſionis. Poſſibile eſt etiam ꝙ dei
ꝑmiſſione vel ex aliquo occulto fato
cooperꝫ ad hoc malignitas demonuz
cum quibus ſortilege vetule pactum
Ff aliquod hn̄t. hec Tho. ¶ Queſtio
xxv. Cur plus videntur vexari fanta
ſijs vel mirabilibus apparitionibus
puerpere ꝛ purgatiōis ſue tp̄e:ꝙ alie
infirme ꝑſone? Rn̄. ꝙ triplici de cau=
ſa. Prima ſm alb. in de ſomno et vi=
gilia. ꝓpter cōditionē ſue infirmitatꝭ
ꝓtunc horrende imagines facili⁹ na
turaliter eis in cerebro p̄ſentanꝫ q̄s
demones vel ſimilia credūt eſſe:cū ni
chil ſit realiter. Scḋa q2 tales ſepe ve
tulas ꝓ famulabus habēt/q̄ ſunt ple
ne ſupſtitionib⁹. Un̄ gladio puerpe=
ras de ſero quodāmō bn̄dicūt: galli=
nā nigrā lecto cōiungunt:ſi puerpere
moriuntur in puerperio:eas iam de=
functas in eiſdē calceis et veſtimētis
quibus veſtite erant viuentibus ꝓpꝫ
quare certo tp̄e affirmant:ꝛ multa ſi=
milia fatua aſſerūt. Tertia q2 alie fe=
mine ſupſtitioſe puerperas crebro vi
ſitant:q̄ etiam plura ſupſtitioſa ſolēt
ſeminare ꝓpꝫ q̄ ſi puerpere cito tali=
bus credunt:non mirū ſi plus ꝙ alie
vel alij infirmi fantaſijs fatuis a deo
vexari ꝑmittuntur. iuxta illud Eccle.
xxxiiij. Fātaſias patiꝫ cor tuū:niſi ab
altiſſimo emiſſa fuerit viſitatio.
¶ Queſtio.xxvi. Utrū licitū ſit ꝑ car Gg
mina ſcp̄ta/vel v̄ba ſacra:bn̄dicere i=
firmos hoīes/vel iumēta? Et an lici=
tum ſit eadem ſecū deferre et portare
q̄ incantationis ſpeciē habere videnꝫ
Incātatores eī dn̄r qui artem aliquā
v̄bis peragunt/vt dicit Iſiḋ. viij. li. ethi
mo. Rn̄det Tho. ſcḋa ſcḋe vbi ſupra
ꝙ ſic:ſeptem cōditiōib⁹ ſeruatiſ. Una
eſt vt videatur ne verba aliq̄d ꝯtineāt
qḋ ꝑtineat ad iuocatiōes demonum
expreſſas/vel tacitas. Scḋa ne conti
neant ignota noīa:q2 ſm Chriſoſt. ta
lia metuenda ſunt/ne aliquid ſupſti=
tionis lateat. Tertia ne materia ver=
boꝝ aliq̄d falſitatis ꝯtineat:q2 ſic ei⁹
effectus nō poſſet expectari a deo: q̄
nō eſt teſtis falſitatis. Quarta. ne ibi
cōtineanꝫ vana: vt caracteres inſcri
pti p̄ter ſignū crucis. Quinta ne ſpeſ
habeatur in modo ſcribendi/aut ligā
di/aut in quacūqꝫ huiuſmodi natiui=
tate/que ad diuinā reuerentiam non
pertineat:quia alr̄s iudicareꝫ ſupſtiti
oſum eſſe. Sexta vt in alligatione/ꝓ
latione/vel ſcriptura diuinoꝝ verbo=
rū reſpectus ſolū habeatur ad ſacra
verba et ad intellectum eoꝝ/ꝛ ad dei

reuerentiam ſeu ad virtutem diuinaꝫ
a qua expectatur effectus: vel ad ſan
ctoꝝ reliquias a quibus etiam pꝛefa
ta expectantur ſecūdario/licet a deo
ꝑncipaliter. Septima vt cōmittatꝛ ef=
fectus qui expectatur diuine volun=
tati/ꝗ ſcit vtrum ſanitas vel tribula=
tio plus pꝛoſit inuocāti vel minus: vl'
an obſit? Et hanc ꝯditionē ponit tho.
in pꝛima ſcōe ī materia de gratia. Et
di.xv.ī.iiij. Alias erit licitū ſi nulla di
ctarum ſeptem conditionū opus infe
cerit. Pꝛobat Tho. per illud marci
vlti. xpo dicente. Signa eos ꝗ credi=
derit hec ſequentur. In nomine meo
demonia eijcient: linguis loquentꝛ no
uis: ſerpentes tollent. ꝛc. Item nō mi
noris ſanctitatis ſunt verba dei: ꝙ ſā
ctoꝛū reliquie. dicente Augu. Nō eſt
minus verbum dei ꝙ coꝛpus chꝛiſti:
ſed ſm omnes licet reliquias ſancto=
rum ſecū reuerēter poꝛtare. ergo qua
litercūqꝫ nomen dei inuocetur rite ꝑ
oꝛationē dn̄icam/per ſalutationē an=
gelicam/vel alio modo licito ſpes ha
beri poteſt in eo cōmittendo effectuꝫ
diuine voluntati. Ex pꝛedictis elicit
ſanctus doctoꝛ ꝙ pꝛedictis ſeruatis
conditionibus per diuina verba lici=
tum eſt arcere ſerpētes. Et eadem ra
tione vt dicit quecūqꝫ animalia: ſi ſolꝰ
reſpectus habeatur ad ſacra verba/ꝛ
ad diuinā virtutem. De ſerpentibꝰ ta
men caute eſt agendum in incantatio
nibus: quia vt dicit ſepe tales habēt
illicitas obſeruātias: et per demones
ſoꝛtiūtur effectū pꝛecipue in ſerpenti
bus: quia ſerpens fuit pꝛimū demo=
nis inſtrumentum ad hominē decipi
Hh endū. ¶ Queſtio.xxvij. Unde oꝛtū
habeant benedictiones et carminati
ones quas vetule hodie ſuper infir=
mos/et viri quidam faciunt? Reſpon
detur ꝙ pꝛincipiū hoꝛum fuit ſanctiſ
ſimū. Sed ſicut om̄ia demonis inſtin
ctu depꝛauātur mediantibus demo=
nibus/et malis hominibus: ita et di=
uina nomina. Nam apoſtoli et ſancti
viri ſm illō Math. xvi. In noīe meo
demonia eijcient: infirmos viſitarunt
et oꝛationes ſuper eos ꝑ ſacra verba
fuderūt/deinde ſacerdotes deuoti ſi=
milia rite ꝑegerunt: pꝛopter quod de
notiſſime oꝛationes et exoꝛciſmi ſan
cti reperiuntur in antiquis hodie ec=
cleſijs/ad omnia que homines face=
re vel pati poterant/ꝑ deuotos viros
applicati olim ſine omni ſuperſtitio=
ne. ſicut etiaꝫ hodie litteratos ꝛ ſacre
theologie doctoꝛes noui: qui īfirmos
viſitātes ſimilia verba egrotis appli=
cauerunt: non ſolum demoniacis: ſed
ſuꝑſtitioſi homines a ſe multa vana ꝛ
illicita adinſtar hoꝛū inuenerūt qui=
bus hodie vtuntur circa infirmos ho
mines et iumēta: nec clerus amplius
ex ſua deſidia licitis vtitur verbis vi
ſitādo īfirmos: niſi raro. ꝓpter quod
guillr̄. dictus durandi/gloſatoꝛ ray=
mundi dic̄. ꝙ talia pꝛefata ſacerdos/
religioſus et diſcretus/aut etiam lai
cus vir/ſiue mulier excellentis vite ꝛ
pꝛobate diſcretionis facere poteſt fu
ſa oꝛatione licita ſuꝑ infirmū: non ſu
per pomū aut ſuper cingulum et ſimi
lia: ſed ſuꝑ infirmantes. Iuxta dictuꝫ
Marci vlti. Suꝑ egros manus impo
nent: nec ſunt huiuſmodi ꝑſone ꝓhi=
bende a talibus/niſi foꝛte timeatꝛ ꝙ
ad exemplum illoꝛum/indiſcreti ꝛ ſu
ꝑſtitioſi alij carminationis ſibi vſur=
pent abuſum/tuentes ſe exemplo il=
loꝝ ¶ Queſtio.xxviij. Utrū ne cre= Ii
di poſſit licite: ꝙ demōiaci iuuari poſ
ſint/et melius habere ꝑ herbarum vl'
lapidū aliquoꝝ applicationem? Rn̄.
ꝙ licet demon talibus īmediate arce
ri non poſſit/quia ſuper omnia coꝛpo
ralia potentioꝛ eſt/iuxta illud Iohā.
xli. Non eſt poteſtas ſuper terram ꝗ
ei cōparari poſſet: tamen per pꝛefata
que naturaliter compeſcere habent
aliquas manie vel alterius infirmita
tis ſpecies quibus demon inſtrumen
taliter vtitur in poſſeſſo homine/leui
us habere poteſt demoniacus. Et ſꝫ
quoſdā totaliter liberari. vnde.xxvi.
queſtione vltima dicitur. Et eſt aucto
ritas beati Hierony. Demoniū ſuſti=
nenti licet petras vl' herbas hēre ſine

incantatione. Ad idem eſt magiſter ī
hyſtoꝛia ſcholaſtica ſup Thobiam: et
Kk Nicolaus de lyꝛa ſup p̄mo regum de
ſaul obſeſſione. ❡ Queſtio. xxix.
Utrū ſit licitum demones adiurare?
Rñd. ſm Tho. ſcđa ſcđe. q. xc. ꝙ ſic:
dūmodo modi teneāt debiti expreſſi
ſupꝛa. q. xxiij. et. xxvi. Pꝛo cuius ītel
lectu ſm eūdem Tho. Pꝛimo notan
dum ꝙ iurare pꝛomiſſoꝛie eſt ſeipſuȝ
īmobiliter oꝛdinare ad aliquid agen
dū. Nam ille q̄ iurat iuramēto ꝓmiſ=
ſoꝛio p reuerentiā diuini noīs qđ ad
cōfirmationem ſue ꝓmiſſionis indu
cit: ſeip̄m obligat ad faciendū qđ pꝛo
mittit. Scđo notandū ꝙ adiurare eſt
p quādā ſilitudinē iurām̄ti ꝓmiſſoꝛij
a ſe inducti: aliū ad aliq̄d agēdū ꝓuo
care. Tertio notādū ꝙ ſicut homo iu
rando ꝓmiſſoꝛie ſeip̄m ad aliq̄d agē
dum oꝛdinat / ſeu ꝓuocat: ita pōt aliū
ad agendū dupl̄r ꝓuocare. Superio
res quidem depꝛecādo: inferioꝛes au
tem imperando ſeu compellendo. Et
ſic eſt duplex adiurandi modus. Un⁹
q̄dem p modū depꝛecationis vel īdu
ctionis ob reuerētiam alicuius ſacri
vel p modum amicitie ſeu beniuolen
tie. Alius modus eſt via imperij ſeu
cōpulſionis: per hoc ad ꝓpoſitū. Pꝛi
mo eñ modo non licet demones ad=
iurare: quia videtur ad amicitiā ⁊ be
niuolentiam ptinere qua nō licet ad
demones vti. De quo dicit oꝛigenes
ſup Math. Nō licet ſm poteſtatē da
taȝ a ſaluatoꝛe: adiurare ſic demonia
Judaicū eñ eſt hoc: iſto modo vtūtur
necromantici ī adiurationib⁹ demonū
Scđo autem modo adiuratōnis / per
compulſionē videlȝ: licet nobis aliq̄d
vti / et aliquid nō. Demones eñ ī cur
ſu huius vite nobis aduerſarij conſti
tuūtur: non autē eoꝝ actus nr̄e diſpo
ſitioni ſubdunt / ſed diſpoſitiōi diuine
et ſanctoꝝ angeloꝝ: quia vt dič Aug.
tertio de trinita. Spūs deceptoꝛ regi
tur p ſpm̄ iuſtū. Poſſumus ḡ demo
nes adiurando p virtutem diuini no
minis tanq̄ inimicos repellere: ne no
bis noceant vel ſpiritualiter vel coꝛ=
poꝛaliter ſm poteſtatē datam a chꝛi=
ſto Luce. x. Ecce dedi vobis poteſta=
tē calcandi ſup ſerpētes ⁊ ſup ſcoꝛpio
nes ⁊ ſup oēm poteſtatem inimici / et
nichil vobis nocebit. Non tñ licitum
eſt eos adiurare ad aliquid diſcēdū
ab eis / vel etiam ad aliquid p eos ob
tinēdum: qꝛ hoc ptineret ad ſocietatē
aliquam cū ipſis habitā: ꝓpter quod
ſup illo xp̄i. Obmuteſce ⁊ exi: dič chꝛi
ſo. Mar. i. Salutiferū nobis dogma
dat: ne credamus demonibus quātū
cūq; denūciēt veritatē: niſi foꝛte ex ſpe
ciali inſtinctu / vel reuelatione diuina
aliqui ſancti ad aliquos effectus de=
monū operatiōe vtant. Sicut legitur
de beato Jacobo ꝙ p demones fecit
hermogenē ad ſe adduci. hec de tho.
❡ Queſtio. xxx. Utrum licet adiura= Ll
re irrationalē creaturā? Rñd. Tho.
ibidem ꝙ ſic p modū cōpulſiōis / que
referri tunc debet ad diabolū, qui ī no
cumētū noſtrū vtit irrōnabilib⁹ crea
turis: ⁊ talis eſt modus adiurandi in
eccl̄ie exoꝛciſmis: p quos demonū po
teſtas excludit ab irratiōabl̄ib⁹ crea
turis. Si eñ referret intentio ad irra
tionalem creaturā: quo ad ſe / que ni=
chil ītelligit / vana eſſet. ❡ Queſtio Mm
xxxi. Utrū homī liceat aliū hoīem ad
iurare? Rñſio ſm Tho. ibidem p mo
dum depcatiōis licet quēlibet hoīem
īmo deū ⁊ angelū adiurare p inuoca=
tionē diuini nomīs / vel alicui⁹ rei ſa=
cre: ſed p modum cōpulſionis licet ſu
perioꝛibus reſpectu inferioꝛum / q̄b⁹
etiam iuramenta imponere poſſunt ī
caſu: nō tñ poſſunt inferioꝛes ſuperio
ribus p adiurationem p modū cōpul
ſionis neceſſitatē imponere. Sicut ſe
ad iuramenta ligare pñt: quia ſic vſur
parent poteſtatem in aliū quā nō ha=
bent: licet poſſint ꝓpter aliquā neceſ
ſitatem īferioꝛes ſuos ſuperioꝛes re=
ſtringere tali genere adiurationis.
❡ Queſtio. xxxij. Utrū ſecularib⁹ nō Nn
oꝛdinatis ad exoꝛciſtatū licitū ſit de=
moniacos adiurare? Rñ. ſm Tho. ī
iiij. diſ. xxiij. q. iij. ar. i. ſub ar. iij. ꝙ ſic
nō tñ tāq̄ ex officio: ſicut etiam quod

matus eſt:miniſtrare ad miſſam p̄ua=
tam preſertim:licet ſeculari puro can
delas accēdere/ ⁊ huiuſmōi que acco
litat⁹ ſunt ordinis.⁊ tñ laicus pōt ea
Oo facere:ſed nō ex officio. ❡ Queſtio
xxxiij. Utrū vreum ſit ꝙ malefice alie
nas vaccas lacte priuare valeāt: et ſi
ſic quale remedium poſſit applicari?
Rñ.ſ3 predicta pro p̄ma q̄ſtione ꝙ ſic
vt p3 q̄ſtione xvi. Cū eñ ſm alber. in
de aīalibus lac de natura ſit mēſtrui
in aīali quolibet:ſicut fluxus talis hu
moris infirmitate aliqua reſtrīgitur/
vt dicūt medici de femina: idē poteſt
demon ſi a deo p̄mittitur in beſtia fa=
cere. Notandū tamē pro ſolutione ſe
cunde q̄ſtionis ꝙ iſtius fluxus.ſ.lacti
reſtrictio tripliciter fieri pōt. vno mō
ex cōditione naturali/ ſicut poſt con=
ceptū fetū.alio mō ex īfirmitate acci=
dentali.ſicut forte ex cōmeſtiōe alicu
ius herbe/que lac reſtrīgere habeat/
et alterare vaccā. Tertio mō ex male=
ficio. Primo mō remedio nō īdiget:
Scđo mō ſi quis ſciret naturale reme
dium applicare poſſet. Sicut etiā cō=
tra alias infirmitates poteſt/ ſecluſis
ſupſtitionib⁹ tactis q̄ſti.xxiij.⁊ .xxvi.
Cōtra tertium modū diuina remedia
applicari poſſent/ſicut eſt dictum q̄ſt.
xxvi. Unde a deuotis perſonis et vir=
ginib⁹ expertū habeo ꝙ adhibito ſi=
gno crucis/et dñica oratione/cū ſalu
tatiōe angelica/trinis vel circiter: ceſ
ſat opus demonis ſi eſt per maleficiū
De hoc habuiſti capitulo.ix.ſupra.E
Non autem licet applicare ſupſtitio
ſa/vt quedā faciunt ſeruātes quoddā
brodium de die carniſp̄uiū/qđ notat
Pp ſuperſtitionē demonis. ❡ Queſtio
xxxiiij. Utrū per ſacra ꝟba modis an
tedictis/liceat cōtra grādines ſeu cō=
tra tempeſtates procedere? Rñ. ꝙ ſic
Certū eñ eſt ſicut beatus Tho. dicit
Job.i. ꝙ demones grādines/ fulmi=
na/⁊ tempeſtates deo p̄mittēte ꝓcu=
rare poſſunt./ſicut cōtra iob fecerunt
cuius oues igne cōſumpte ſunt cele=
ſti/id eſt de aere deſcendēte per demo
nes procurato/ etiā ad cōſumptionē
paſtorū. Similiter vehementē ventū
qui domū deiecit et ſeptē filios ⁊ tres
filias interfecit ruina. Unde licitis re
mediis demonis reſiſtere quis poteſt
Hanc enī ob cauſam vniuerſaliter vl'
cōmuniter in eccleſia cāpane ꝯtra au
ram pulſantur. Tum vt tanꝙ per tu=
bas deo cōſecratas demones recedāt
a ſuis maleficiis. Tū etiā vt populus
excitatus deū contra tēpeſtates inuo
cet. Et eandē ob cauſam:cū altaris ſa
cramento/⁊ ſacris verbis ad aurā ſe=
dandam proceditur cōmuniter ex an
tiquiſſima conſuetudine eccleſiarū in
gallia/ ⁊ in germania. Fiunt ergo ta=
lia ⁊ non cōtra ea que dicta ſunt q̄ſti.
xxiij. Et in aliis et in his cōcordare vi
dētur iura ciuilia. C.de maleficis.⁊c̄
Ubi notāter dicit: ꝙ qui faciunt illud
id eſt impedientes ne labores hoīꝫ vē
torum grandiniſꝗ lapidatiōe ſternā=
tur:nō pena ſed premio digni ſunt.l.
coꝝ.ibidē. ❡ Queſtio.xxxv. de ge= Qq
netaliacis et fortuna. Utrū aliqui ho
mines ſint a natura bñ vel male for=
tunati. Et q̄d de fortuna tenendū ſit?
Dicūtur autē genetaliaci vt dicit yſi
do.viii.ethimo.ca.ix. ꝓpter natura=
lium cōſiderationē ſyderum: q̄ vulgo
mathematici vocāt. Fortuna vero vt
ibidē dicit.c.ii.a fortuitis nomē habe
re dicitur/quaſi deā quādam res hu=
manas variis caſibus ⁊ fortunis illu
dentem. Unde et cecā appellāt/ eo ꝙ
paſſim in quoſlibet incurrēs ſine vllo
examine meritorum ⁊ ad bonos ⁊ ad
malos venit. Hec yſido. Sed talē deā
credere idolatria eſſet:nec ita de for=
tuna loq̄tur Ariſt.ii.phiſicoꝝ. nec īde
fortuna bona.nec theologi. Unde q̄=
ſtioni p̄fate rñdet ſanctus Tho.li.iii.
ſumme cōtra gētiles.q.lxxxvii. et ſe=
quētibus. Pro quoꝝ ītellectu notan
dū ſm eū: Primo ꝙ alicui tunc bene
dicitur a fortuna contingere qñ aliqđ
bonū accidit ſibi p̄ter intentionē pro=
priam:ſicut q̄ fodit vineā intentiōe vi
tes nutriēdi:inuenit theſaurū.potuit
tñ talis intētione aliena videlꝫ dñi ſui
qui ſciuit ibi theſauꝝ abſcōditum/ex

ītentione dirigi. Male autē fortuna-
ri dicitur: ſi fodiēdo frangit tibiā. Se
cūdo notat ꝙ in hoīe ſunt tria q̄ a tri-
bus celeſtib⁹ cauſis dirigūt. volūtatꝭ
act⁹: ītellect⁹ act⁹: ⁊ corporalia. Quo
rū primū a deo tm̄ ⁊ īmediate. ſcd̄ʒ ab
angelo. ⁊ tertiū a celeſti corpore diri-
gitur. Nā electiones ⁊ volūtates īme
diate a deo dirigūtur: dicente ꝓuerb.
xxi. ſcriptura. Cor regis in manu dn̄i
et quocunq̄ voluerit inclinabit illud.
Et apl's ad philippen. ij. Deus eſt q̄
operatur in nobis / ⁊ velle ⁊ perficere
pro bona volūtate. Cognitio vero hu
mana ītellectiua a deo mediātib⁹ āge
lis ordinaꝫ. Ea vo q̄ ad corporalia ꝑ-
tinēt / ſiue ſint exteriora ſiue īteriora ī
vſum hoīs veniētia: a deo medianti-
bus angelis ⁊ celeſtibus corporibus
diſpenſantur. Dicit eñ beat⁹ Diony.
ca. iiij. de diuinis noīb⁹: ꝙ corpora ce
leſtia ſunt cauſe coꝝ que in hoc mun-
do fiunt. Cū igitur homo ſit ordinat⁹
ſʒ corpus ſub corporibus celeſtibus
ſm intellectū vero ſub angelis. ſm vo
luntatē autē ſub deo: poteſt cōtingere
aliquid preter intentionē hoīs / qḋ tn̄
eſt ſm ordinē celeſtiū corpoꝝ / vel di-
ſpoſitionē angeloꝝ / vel etiā dei. Ter-
tio notat ꝙ nichil prohibet ꝙ etiā ali-
quis homo habeat ex impſſione cor-
poris celeſtis aliquā efficaciā in aliq̄-
bus corporalibus faciēdis: quā ali⁹
non hʒ. puta medicus in ſanando / et
agricola in plantando / ⁊ miles in ex-
pugnādo. hanc etiā efficaciā multo ꝑ
fectius de⁹ hoībus largiꝫ ad ſua ope
ra efficaciter exequēda. Hec tho. Vñ
Guil. in de vniuerſo dicit: ꝙ ꝑ experiē
tiā habeꝫ. Si meretrix nititur plātare
oliuā: nō efficitur fructifera / que tn̄ ꝑ
caſtam plātata fructifera efficiꝫ. Ad-
uertendū tamē hic dicit Tho. ꝙ pre-
fata corporis diſpoſitio / ⁊ etiā angeli
ꝑſuaſio nō neceſſitāt hoīem ad eligē-
dum qui liber eſt. poteſt eñ homo nō
ſequi inclinationē qualitatꝭ corpora-
lis / et angeli ꝑſuaſionē. Quarto notā
dum: ꝙ aliqḋ bonū pōt accidere hoī /
et preter intentionē propriā et preter
inclinationē celeſtiū corpoꝝ / ⁊ preter
angeloꝝ illuminationē: nō aūt preter
diuinā prouidentiā que eſt factiua et
gubernatiua cuiuſlibet entis. Vñ re-
ſpectu dei ſimpliciter nichil dicꝫ / nec
pōt eſſe a caſu vel a fortuna: ſed reſpe
ctu noſtre vel āgelice nature. ¶ Que Rr
ſtio. xxxvi. Utrū vel quomō differt ali
quem eſſe bene natū vel male / bñ for
tunatū vel male / bene gubernatū / et
bene cuſtoditū? Rñ. tho. ibidē. q. cl.
Ex diſpoſitione relicta a corpore cele
ſti in corpore noſtro: dicitur aliq̄s nō
ſolum bene fortunatus / aut male ſed
etiam bene natus. ſm vero ꝙ ab ange
lo illuminatur / dicitur bñ cuſtoditus.
Sed ſm ꝙ a deo in bonū īclinatur: dī
citur bene gubernat⁹. Et qñ aliq̄s ex
impreſſione celeſtiū corpoꝝ īclinatur
ad aliquas electiones ſibi vtiles / qua
rum tamē vtilitatē propria rōne non
cognouit: et cū homo ex lumine ītelle
ctualiū ſubſtātiaꝝ illumīatur eius in
tellectus ad eadē agenda: ⁊ ex diuina
operatione inclinatur eius voluntas
ad eligendū aliq̄d ſibi vtile cuius ra-
tionem ignorat: dicitur bene fortu-
natus. Et econtrario male fortuna-
tus qñ ex ſuperioribus cauſis ad con
traria eius electio inclinatur. ſicut de
quodā dicitur Hiere. xxij. Scribe iſtū
ſterilē virū qui in dieb⁹ ſuis nō ꝓſpe
rabitur. ¶ Queſtio. xxxvij. Utrū hō Sf
poſſit eſſe bene fortunatus vniuerſa-
liter / id eſt vt aliquis hō habeat in na
tura ſua aliquā diſpoſitionē vt eligat
ſemꝑ: vel vt in pluribus aliqua quib⁹
ꝯiuncta ſint ꝑ accidēs aliqua ꝯmoda
vel incōmoda? Rñdet tho. ibideʒ. Ex
corpore celeſti homo pōt habere taleʒ
impſſionē: quia natura tm̄ ad vnū or-
dinatur: ea aūt ſʒ que homini accidit
bene vel male ſʒ fortunā: non ſunt re
ducibilia in aliquod vnū: ſʒ ſunt īde-
terminata ⁊ infinita. ij. phiſi̅c. Sed po
teſt eſſe ꝙ ex inclinatiōe celeſti incli-
netur ad eligendū aliq̄d cui cōiungiꝫ
per accidens aliquod cōmoduʒ. et ex
alia inclinatione aliud / et ex tertia ter
tium. nō aūt ꝙ ex vna inclinatione ad

omnia. Ex vna autẽ diuina diſpoſitio
ne poteſt homo ad oīa dirigi. hec tho.
Tt ¶ Queſtio.xxxviij. Utrũ per aſtra li=
cite futura cognoſci poſſint / quod di=
uinare dicitur p aſtra? Rñ. tho. ſcḋa
ſcḋe. q̄ſt.xcv.ar.v. Quedam ſciri pñt
pro certo. quedã nequaꝗ̄. quedam ex
cõiectura / nõ certitudinaliter. Certi=
tudinaliter poſſunt ſciri per aſtrono=
mos que neceſſario eueniũt per cur=
ſus celorũ. vt eclipſes / et aſpectus ſy=
derum adiuicẽ. Non poſſunt autem
ſciri per ſydera duo que ſubtrahũtur
eis que per certitudinẽ ſic ſciri nõ poſ
ſunt. Primo effectus cõtingentes p
accidens / ſiue in rebus humanis ſiue
in naturalibus. ſicut ſunt euẽtus for=
tuiti / ꝛ caſuales. qꝛ ex.vi. meth. ens p
accidens nõ habet cauſam / et p̄cipue
naturalẽ. cuiuſmõi eſt virtus celeſtiũ
corporũ. Secundo meri actus liberi
arbitrij quod eſt facultas voluntatis
et rõnis. ſicut ſunt futura opera hoim
ſolũ a libero arbitrio dependẽtia. qꝛ
nullũ corpus poteſt ſic directe impri=
mere rem incorporeã qualis eſt volũ
tas et intellectus. Iſtis ergo duobus
modis ex aſtris diuinare eſt ſuperſti=
tioſum et illicitũ. Poſſunt tamen cor
pora celeſtia ad hoc inclinare liberuʒ
arbitriũ diſpoſitiue inquantũ impri=
munt in corpus humanũ: ꝛ per conſe
quens in vires ſenſitiuas / q̄ ſunt actꝰ
corporaliũ organorum que inclinant
ad humanos actus. quia tñ vires ſen
ſitiue obediũt rationi. ex.iij. de aīa / et
i. ethico. ideo nulla neceſſitas ex hoc
libero arbitrio imponitur: ſed contra
inclinationem celeſtiũ corporum ho=
mo poteſt per rationem operari. Si
quis vero vtatur conſideratiõe aſtro=
rum ad precognoſcenduʒ futura que
ex celeſtibus cauſantur corporibꝰ pu
ta ſiccitates et pluuias / et alia hmõi:
nõ erit diuinatio ſuperſtitioſa ꝛ illici=
ta. Hec de tho. Dicit etiã dñs Alber.
ſuper.iiij.c. de di. nomini. ꝙ inferiora
non poſſunt in ſuperioribus cognoſci
certitudinaliter: ſed tñ cõiecturaliter
Et adducit ad hoc Tolomeũ Ariſto.
et Auicenñ multis rationibꝰ. ¶ Que= Av
ſtio.xxxix. Unde ergo ꝓuenit ꝙ aſtro
logi ex conſideratione aſtroꝝ: frequẽ
ter vera pronunciant / etiã in his que
pertinent ad humanos actus? Rñ.
Tho. ſcḋa ſcḋe. q.xcv.ar.v. Hoc cõtin
git dupliciter. Uno quidẽ modo quia
plures hoīm paſſiões corporales ſe=
quuntur: et ideo actus eorum diſpo=
nuntur vt in pluribus ſm inclinatio=
nem celeſtium corporũ. pauci autem
ſunt / id eſt ſoli ſapientes qui rõne hu=
iuſcemodi inclinationes moderẽtur.
Et ideo aſtrologi in multis vera pro
nunciant. et precipue in cōibus euen
tibus / qui dependent ex multitudine
ꝛc. Alio mõ propter demones ſe imi=
ſcẽtes. Unde Aug. dicit in.ij. ſup geñ.
ad litteram. Fatendũ eſt quãdo a ma
thematicis vera dicũtur: īſtinctu quo
dam occultiſſimo dici / quod neſcien=
tes humane mentes patiuntur: quod
cum ad decipiendos homines fit ſpi=
rituum imũdorũ / et ſeductorum ope=
ratio eſt quibus quedã vera de tẽpo=
ralibus rebus noſſe promittunt. Un=
de concludit. Quapropter bono chri
ſtiano: ſiue mathematici / ſiue quilibet
impie diuinantiũ / ꝛ maxime dicentes
vera / cauendi ſunt: ne cõſortio demo=
niorũ: aīam deceptã pacto quodã ſo=
cietatis irretiãt. ¶ Queſtio.xl. Utrũ Xx
licitũ ſit ꝯiecturare futura per augu=
ria / ꝛ per alioꝝ aīaliũ motꝰ / ſeu voces
vel geſtus. Augures aũt ſunt: dič yſi
do. vbi prius / q̄ per volatus auiũ ꝛ vo
ces intendũt aliqua ſigna reꝝ vel ob=
ſeruatiões īprouiſas hoībus occurrẽ
tes: q̄ ꝛ auruſpices dicũtur. Auruſpi=
ces tñ ꝓprie q̄ oculis ꝛ viſu: auſpices
vero q̄ auditu ꝛ ex voce cõiecturant.
Rñ. tho. ibidẽ ꝙ ſic. Sub diſtinctione
tñ. Nã cũ bruta aīalia nõ habeãt niſi
animã ſenſitiuaʒ / cuius oēs potentie
ſunt actꝰ corporaliũ organoꝝ: iõ ſub=
iacet eoꝝ aīa diſpoſitioni ꝯtinẽtiũ cor
porũ ꝛ p̄mordialiter celeſtiũ corporũ.
Et iõ nichil ꝓhibet aliquas eoꝝ opa=
tiones eſſe futurorũ ſigna: īquantum
ꝯformantur diſpoſitionibus corporũ

celeſtiū / ⁊ aeris cōtinētis. ex qua ꝓue
niunt aliqui futuri euent⁹. In hoc tñ
duo cōſiderari oportet. Primū q̄dez
vt hmōi operationes nō extendātur:
niſi ad precognoſcenda futura q̄ cau
ſantur per motus celeſtiū corpoꝝ. vt
ſupra dictū eſt. Scđo vt nō extēdātur
niſi ad ea que aliqualiter poſſunt ad
huiuſcemōi aīalia pertinere. Conſe=
quitur enī aīalia cognitionē quādaz
naturalē et inſtinctū tripliciter. Uno
mō per celeſtia corpora ad ea q̄ eorū
vite ſunt neceſſaria. ſicut ſunt īmuta=
tiones que fiunt per pluuias / ventos
et alia huiuſcemodi. Unde ſi quis in
hoc ꝙ cornicula frequenter crocitat:
ꝑdicat pluuiā cito venturā / non eſt il=
licitū. Alio modo īſtinct⁹ huiuſcemo
di cauſantur ex cauſa ſpirituali / bono
angelo / vel ex deo. vt pꝫ in colūba ſuꝑ
chriſtū deſcēdente. Luc. iij. Et in cor=
uo qui pauit Heliā. iij. Reg. xvij. Et ī
ceto qui abſorbuit / ⁊ eiecit Ionā. Io=
ne. i. Alio mō ex cauſa ſpirituali ma=
la / vt ex demonibus qui vtūtur huiuſ
cemodi operationibus brutoꝝ aīaliū
ad implicandū aīas vanis opinioni=
bus. Et eadē ratio videtur eſſe de om
nibus alijs hmōi. Omnis igitur hu=
iuſmodi diuinatio ſi extendaꝛ vltra il
lud ad quod poteſt attingere ſm or=
dinē nature vel diuine prouidētie: eſt
yr ſupſtitioſa ⁊ illicita. Hec tho. ¶ Que
ſtio. xli. Utrū per omen poſſint futura
cognoſci? eſt aūt ſm Tho. omen vbū
ex īſperato prolatū. ex quo ſeq̄tur bo
num alicuius. Et tūc dicitur omen il=
lius. Et poniꝛ exēplū de romanis q̄rē
tibus locū aptū vt ibi manerent et ci=
uitatem edificarēt. Et cum veniſſent
ad locū vbi nunc eſt Roma: vexillari⁹
qui ferebat vexillum ꝓcedendo fixit
illud in terra: dicens. Stemus: q2 hic
optime manebimus. ⁊ hoc verbū fuit
acceptū pro omine. Rñ. tho. ibidem.
Aliter eſt dicendū de omine q̄ꝫ de ꝑſa
tis augurijs: q2 verba humana q̄ acci
piunꝛ pro omine non ſubdūtur diſpo
ſitioni ſtellaꝝ. diſponūtur tamē dupli
citer. Aliquādo ſm diuinā prouiden=
tiam. Aliquādo vero ſꝫ demonis ope
rationem. Scđꝫ primū modū cōiectu
rare eſt licitū. Unde Gedeon qui in ca
thalogo ſanctoꝝ Hebreo. xi. ponitur:
vſus fuit omine / ex hoc ꝙ audiuit re=
citationē et interpretationē cuiuſdaz
ſomnij. vt legitur Iudicū. vij. Et ſimi
liter Heliezer ſeruus Abrahe. vt legi
tur Geñ. xxiiij. Sed Gedeon obſerua
uit recitationē ⁊ expoſitōnem ſomnij
accipiens eandē pro omine quaſi or=
dinata ad ſui inſtructōeꝫ a diuina pro
uidentia. Et ſimiliter Heliezer atten=
dit verba puelle oratiōe premiſſa ad
deū. Hec tho. Scđo mō coniecturare
eſt illicitū: quomodo receperūt omen
ſerui Benadab regis ſirie qui audien
tes ab ore regis Iſrael achab / hoc vi=
delicet verbū: ſi adhuc viuit fraꝛ me⁹
eſt: acceperunt pro omine. et feſtinan
tes rapuerunt verbū ex ore eius: atq3
dixerunt: frater tuus Benadab viuit.
iij. Reg. xx. ¶ Queſtio. xlij. Utrum Z5
ex arte phiſonomie diuinare licitū ſit:
id eſt ex diſpoſitione membroꝝ homī
nis coniecturare de moribus hoīm?
Rñ. alb. li. i. de aīalibus tractatu ſcđo
ꝙ ſic. dūmodo caute fiat. videlicet ſo=
lum de natura coniecturaliter: ſed de
moribus ⁊ electionibus nō diffiniti=
ue indicādo: et ad hoc plures allegat
pħos. vbi notat primo ꝙ phiſonomia
eſt ſcientia docens diuinare / id eſt cō=
iecturare de affectibus hoīm per phi
ſicas formas mēbroꝝ. Scđo notat ꝙ
ex multis que ſunt in homine accipiꝛ
coniectura illa. Primo ex ſanguine
ſiue humore. q2 ex talibus paſſionaꝛ
faciliter homo / ⁊ afficitur humore vi=
delicet quadruplici: ſanguineo / melā
colico / colerico / ⁊ flegmatico. Secun=
do ex ſexu maſculinitatis ⁊ femineita
tis. Tertio ex oculis / capillis / aurib⁹
facie / ⁊ alijs mēbris patentibus. pro=
pter quod Tolomeus dicit diuinare
melius ex ſtellis ſcđis ⁊ verius. Stel
las ſecūdas vocans figuras ⁊ accidē
tia inuēta in rebus phiſicis: que a ſtel
lis ſuperioribus impreſſa materie ſci
mus: ſed ſuperiores ſtelle aliquando

nichil imprimūt:licet in eis non defi=
ciat:ſed in materia inferius ĩdiſpoſi=
ta. Tertio notat ꝙ nichil prefatoꝝ ne
ceſſitat voluntatē. Uñ nullus diffini=
tiue iudicādus eſt ex talibus mal⁹ eſ=
ſe:niſi manifeſtū ſit ſuū malū. licȝ p̄ſa
ta aliqñ inclinēt aut ſignēt inclinatio
neȝ affectus. Unde per tria poteſt q̄s
contra talia operari. Primo per hoc
ꝙ membrū quod inſpicitur eſt forte ſi
gnum per accidens ĩfirmitatis alicu
ius/et nō nature. Secundo per liberū
arbitriū. quo (vt p̄hs in.iij.ethi.dicit)
ſumus dñi noſtrarū actionū. Tertio
per habitū virtutis vel vicij ſeu ꝑ con
ſuetudinē. Unde ariſtoteles refert di
ſcipulos ipocratis/eiuſdem faciē op=
time depictā obtuliſſe philemoni op=
timo phiſonomo: qui iudicauit illud
eſſe viri luxurioſi et deceptoris idolū/
quod cū indignāter Ipocrati retuliſ=
ſent:reſpōdit vere iudicauit. q2 ad hec
natura ĩclinauit: ſed illud q̄d natura
non dedit:amor virtutū et ph̄ie contu
lit ſcȝ continentiā ⁊ fidē. hec de alber.
Certū autē eſt ꝙ gratia plus valet q̄
oīa ante dicta. Unde deuoti viri min⁹
alijs ſunt iudicandi. Unde artē prefa
tam approbat Salomō. ꝓuerb.xvij.
In facie prudētis lucet ſapiētia. ocu=
li ſtultoꝝ ĩ finibus terre. Et eccle.xix
Ex viſu cognoſcitur vir. ⁊ ab occurſu
faciei cognoſcitur ſenſatus. Sed iudi
cia veritas vitare iubet/cū iudeis ait
Johan.vij. Nolite iudicare ſm faciē:
ſed iuſtum iudiciū iudicare. ¶ Que
ſtio.xliij. Utrū aliqua vera ſciētia per
artem notoriā poſſit acquiri? Eſt aūt
ars notoria quedaȝ obſeruantia:qua
per ieiunia/abſtinētias/⁊ oratōes ver
bales cū inſpectiōe quarūdā figuraꝝ
ſeu caracterū/ac prolatiōe verborum
ignotorū et ſimiliū:quis ſcientiā adi=
piſci molit̄? Rñ. tho.ij.ſ̄be. q̄ſt.x.c.vi.
ar.i.ꝙ ars notoria illicita et ineſſicax
eſt. et ideo penitus repudianda et fu=
gienda a xp̄iano. Primū ꝓbat quia
vtitur ignotis caracteribus et verbis
vt.q.xxvi.dictū eſt. Unde ſupuacuis
ſignis vtens:tacita demonū pacta hȝ

Secundū pȝ quia nullus demō intel=
lectum hoīs illuminare pōt:quem ex
obſtinatione obtenebrare intendit ſꝑ
vt docet tho.i.parte. Acquiſitio auteȝ
ſcientie ⁊ ſapiētie ſit per illuminatio=
nem. Unde ⁊ Augu.dicit.x.li.de ciui.
dei.etiā teſte Porphirio philoſopho
demonū operationibus/⁊ obſeruan=
tijs/⁊ purgationibus:aīa nec diuinā
nec veram ſcientiam adipiſcitur. Ter
tiū pȝ ex Augu.li.ij.de doctrina chri
ſtiana:eadem ratione ſicut de ſuperſti
tionibus ceteris/quas ibi improbat.
¶ Queſtio.xliiij. Utrum ſaliatores
peccent iudicātes in ſuis cōiecturis?
Sunt eñ ſaliatores vt dicit yſido.li.
viij.ethimo. ſic dicti:quia dū eis mem
brorū quecūq̄ partes ſalierit: aliq̄d
ſibi ex inde proſperū ſeu triſte ſignifi=
care predicunt. Rñdet idem ibideȝ ꝙ
ſic. Idem ex queſtiōibus.xxiij.⁊.xxvi
patet. Unde concludit ex ſupradictis
oībus yſido. ꝙ in his oībus ars de=
monum ex quadā peſtifera ſocietate
hominū et angeloꝝ malorū exorta ē.
Unde et cuncta vitanda ſunt chriſtia
no/et omni penitus execratione repu
dianda atq̄ damnanda. Hec yſidor⁹.
¶ Queſtio.xlv. Utrum ne licitum ſit
dies/annos obſeruare/aut mēſes/ad
exeundū de domo per itinera/ad ĩdu
endum nouas veſtes/et ad faciendū
ſimilia/pro habēda proſperitate ⁊ vi=
tanda aduerſitate? Rñdet text⁹.xxvi.
q̄ſt.vi. non licet:et ſequentibus multȷ
auctoritatibus ſummoꝝ pontificū/et
aug. ꝙ non. Uñ ibi improbātur obſer
uatores kal' ianuarij/ſub ritu paga=
norū/videlȝ ne aliquid plus noui fiat
propter annū nouum. ne menſe cum
epulis parentur/vel lampadibus. ne
per vicos et plateas chori ducantur.
ne cātioneſ fiant. Et tales anathema
ſunt qui faciūt. Item in alio ca. dicit̄
nō obſeruetis dies qui dicūtur egyp=
tiaci. glo. quos egyptij inuenerint. vt
qui aliquod opus in die tali ĩchoaret
maluȝ haberet exitū. Tamē ex antiq̄
tate eccleſia ſignat hos dies in kalen
darijs ſuis. Hec ibi. Unde aug. in en=

chiridion/ꝛ ibidē in decreto habetur
quis exiſtimaret ꝙ magnum pctm̄ ſit
dies obſeruare et mēſes ꝛ annos ꝛ tē
pora/ſicut obſeruāt qui certis diebus
ſiue annis/ſiue mēſibus volunt vł no
lunt inchoare aliquid/eo ꝙ ſ꞉ varias
doctrinas hoīm fauſta vel īfauſta exi
ſtimant tempora:niſi huius mali ma
gnitudinē ex timore apoſtoli penſa=
Gal.4. remus:qui de talibus ait. Nunc co=
gnouiſtis deum:immo cogniti eſtis a
deo:quo modo cōuertimini iterꝫ ad ī
firma et egena elemēta ꝗbus denuo
ſeruire vultis.dies obſeruatis ꝛ men
ſes/et tēpora ꝛ annos. Timeo vos:ne
forte ſine cauſa laborauerim in vobis
Tñ bene quis obſeruare poteſt tēpo
ra:quādo luna eſt in certa quota/pro
ſecandis lignis vt diutius durēt ꝛ mi
nus a vermibus rodātur. Sic de po=
morū colligēdis fructibus/et de ſimi
lib⁹:que ex naturali philoſophia:vel
ex arte autentica ſine ſupſtitionibus
ſeruari debent vel poſſunt.

¶ Ca.xij.tractat de ſuperbia et eius
ſpeciebus.

A NOno prohibeť in co=
lendo vnū deū ſuper
bia qua quis rēnuit
deo obedire ſicut hu
militate deū reuere=
mur debite. Ubi pri=
mo videnduꝫ erit ꝗd
ſit ſuperbia:ꝛ quomō differat ab ina
ni gloria:et ꝙ deteſtabile viciū ſit. Se
cundo que ſint eius ſpecies. Tertio
qn̄ ſit mortale pctm̄ et de eius reme=
dijs. ¶ Circa pͥmū notādū ſm tho.ij.
ſcđe.q.clxij.et ꝗſtionib⁹ de malo. ꝗſt.
de ſuperbia. Q꞉ ſupbia eſt cōtēptus
dei vel ſuperiorꝭ/vel nolle obedire ta
lium p̄ceptis. Et hoc eſt formale/ꝛ pͥn
cipale. Sed materiale eſt audax ſeu
preſumptuoſus appetit⁹ ꝛ inordina=
B tus proprie excellētie. ¶ Dicitur pri
mo contemptus. Ubi nota ꝙ tunc ſ꞉
Tho.ij.ſcđe.q.clxxxvi.ar.ix. aliquis
cōmittit vel tranſgreditur aliꝗd ex cō
temptu quando volūtas eius rēnuit
ſubijci ordinationi legis vel regule/ꝛ
ex hoc ꝓcedit ad faciendū cōtra legē
vel regulā. Qn̄ autē econtra propter
aliquā particularē cauſam/puta con
cupiſcentiā/vel iram/ vel deſiderium
cuiuſcunqꝫ alterius rei induciť ad ali
quid faciendū contra ſtatuta legis vł
regule nō peccat ex cōtemptu: ſed ex
aliꝗ alia cauſa. etiā et ſi frequēť ex ea
dem cauſa vel alia ſimili peccatū ite=
ret:frequētia tamē diſpoſitiue īducit
ad contēptum. Nā ſm Bern. Contē=
ptus eſt timor ſupbie. Dicitur conſe=
quenter in deſcriptione ſupbie nolle
obedire. quod declarat cōtemptū/ id
eſt rēnuē obedire. Eſt eīm trāſgreſſio
precepti effectus exterior ſupbie ꝗ eſt
in oī mortali pctō. Sed contemptus
precepti eſt interior actus et non eſt ī
omni peccato mortali. quia quedam
fiunt ex ignorantia/alia ex fragilita=
te:ſed ſuperbia ex quadā malicia. Di
citur vel ſuperioris : quia quemlibet
debem⁹ ſuperiorē arbitrari vt poſtea
dicetur. Dicitur appetitus audax. q꞉
ſuperbia eſt in iraſcibili de ꝓprio bo=
no preſumptio quedā/qua ſe erigit cō
tra deū vel alios homines/eos vel eo
rum mandata paruipendendo ſeu cō
temnendo. Dicitur inordinatus. q꞉ ſi
ordinate quis appeteret excellentias
ſuas:nō peccaret. Nam rex francie p̄
ferre pōt diuitias ſuas diuitijs militꝫ
Et cōſiderare dona temporalia ꝛ ſpi=
ritualia ſibi collata a deo:ſed cū gra=
tiarumactione in deum debet ea re=
ducere. ꝙ ſi ſe extollat de eis ꝯtra deū
aut proximū/aut eoꝝ mandata:inor=
dinate tunc appetit. Dicitur ꝓpͤe ex
cellētie. Unde diť alex. de haľ in ſum
ma:ꝙ cū ſuperbia ſit appetere excel=
lentiam ſui:aliud eſt appetere excellē
tiam/ꝛ aliud appetere excellentiā vt
propriā. Appetere enī excellentiā/cū
ſit naturale homini et angelo inquan
tum ſunt facti ad dei imaginem: non
eſt peccatū: ſed appetere excellentiā
propriā vt propriā:ſemꝑ eſt peccatū.
Et ſit multipliciter:vt in ſpecieb⁹ ap=
parebit quattuor. ¶ Ex quibus pat꞉ C
primo ꝙ ſuperbia duplici ꝟtuti con=

trariaꝫ directe/humilitati quo ad for
male in ſuperbia:et quo ad materia-
le magnanimitati/ꝗ virtus importat
extenſionē animi ad magna/⁊ ardua
in oī ꝟtute. Scḋo ſuperbia differt ab
appetitu inanis glorie ſeu ab īani glo
ria. Pro cuius intellectu nota ſm au
reolū in.ij.di.xxi.q.ij.ꝙ aliud eſt com
placere et delectari in ſui excellentia
habita:quod eſt vane glorie:et aliud
eſt erigere ſe ſuper alios/quod eſt ſu-
perbie. Affectiones enī appetitus ſe-
quuntur conformiter exiſtimationes
intellectus. Sed alia eſt exiſtimatio ī
intellectu exiſtimare quantitatem ſue
excellentie abſolute:et aliud eſt exiſti
mare excellentiā ſuam comparatiue
ad alios ſm exceſſum. immo hec ſcḋa
oritur ex prima. Primo enī ītellectꝰ
inordinatus exiſtimat ſuas ſufficien-
tias eſſe magnas et ſupremi gradus.
Scḋo ex hac exiſtimatione oritur ſta
tim exiſtimatio inſufficientie aliorū:
ꝗ exiſtimat excellētias alioꝝ paruas
Et hoc dupliciter/vl' exiſtimando ſuf
ficientias ꝓprias magni ḡdus:vl' ſuf
ficientias ſibi equaliuꝫ modicas. igiꝉ
in appetitu erunt conformiter due af
fectiones correſpondētes vltimis exi
ſtimationibus duabus. Primā quiḋ
exiſtimationeꝫ qua inordinate exiſti-
mat excellentiā ſuam magni gradus
abſolute ſequitur in appetitu delecta
tio et cōplacentia in propria excellen
tia:que eſt inanis gloria. Sed ſecun-
dam exiſtimationē qua paruipendit
aliorū bona ſequiꝉ erectio/⁊ talis ere
ctio eſt ſuꝑbia. Et ſi erectio talis eſt re
ſpectu ſupioꝝ vel maioꝝ tūc dꝛ irreue
rentia. et ſequiꝉ exiſtimationē ꝗ indi-
cat ꝗs ſuas ſufficiētias magnas ⁊ ſu-
periorum paruas. Reſpectu vero eꝗ-
lium dicitur prefata erectio contem-
ptus qui ſequitur exiſtimationē qua
quis bona equalia aliorū reputat ꝗſi
nulla. Videtur igitur ꝙ ſuperbia qua
druplicitur differt ab inani gloria:qꝛ
ſuperbia eſt in appetitu iraſcibili/ re-
ſpectu alicuius ardui cū quodā contē
ptu aliquando ⁊ in illo qui non curat
manifeſtationē. Sed inanis gloria ē

in concupiſcibili/non ſemꝑ de arduo
nec ſemper cū contemptu:et ſemꝑ eſt
in appetitu manifeſtationis. ¶ Du D
bitatur ꝗ ſint radices ſuperbie? Rñ-
detur ꝙ triplices. Prima eſt inordi-
natus amor ſui. Ex illo eī quis faci-
liter retorquet inordinate in ſe excel-
lentias veras vel falſas. Secunda ē
conſideratio incauta bonorū ſuorum
que cū omnia ſint a deo principaliter
aut totaliter/ſi per gratiarū actionem
nō in deū diriguntur:ſe erigit animꝰ
in ſuperbiā. Tertia eſt negligētia cō
ſiderandi deū et proximū. Nam ſi ſe-
pe conſideraremus deū omnipotētiſ
ſimū/ſapientiſſimū et optimū/a quo
manant precepta:nō faciliter nos cō
tra eum erigeremus. Similiter ſi cō-
ſideraremus debite proximū non fa-
ciliter eum cōtemneremus:ſi equalis
eſt. aut irreuerēter tractaremus:ſi ſu-
perior eſt. Conſidera igitur in proxīo
quolibet: quomodo raro eſt aliꝗs tā
paruus quin aliquando magno pro-
deſſe poſſit. Itē ꝙ aliquā virtutē oc-
cultā habet qua cares. Itē ꝙ forte ꝑ-
deſtinatus eſt ⁊ tu damnandus. vt in
Juda ⁊ Magdalena claruit/īprouiſe
in multis. ¶ Dubitatur: Cū ſuꝑbire E
ſit ſupra regulā a deo nobis traditaꝫ
ire:que ſint regule ſm quas menſura
re debemus opera ne ſuperbiamus?
Rñ. ꝙ quattuor oppoſita ꝗttuor ſpe-
ciebus ſuperbie de quibus Greg. dicē
xxiiij. mora. Prima vt credamus fir-
miter omnia bona noſtra que nō ſunt
peccata et defectus:a deo nobis da-
ta. Secunda vt ſi que meruimꝰ deus
principaliſſimus auctor extitit/ ſine
quo nedum ſumus aliquid ſufficien-
tes facere aut velle bonum:ſed nec co
gitare. vt dicit apoſtolus. Tertia eſt
agnoſcere bona noſtra que habemus
a deo eſſe:nichil alieni nobis aſcribē-
do. Quarta amare proximum in nul
lo eum decipiendo. ¶ Quantū ma- F
lum ſit ſuperbia patet primo auctori-
tatibus. Eſt eī ꝗſi rex vl' regina alioꝝ
viciorū. Vñ pſ. Emūdabor a delicto pſ.18.
maximo. i. ſuperbia ſꝫ glo. Item eccl'.
x. Initiū omīs pctī ſuꝑbia:ꝗ tenuerit

eam implebitur maledictis. Jtē tho-
bie.iiij. ſupbiā nūq̄ in tuo ſenſu: aut ī
tuo vbo dñari pmittas: in ipa eīn ini
ciū ſumpſit oīs pditio. Scdo ptʒ exē-
plis. Nā ſupbia de ſupremo āgelo fe
cit peſſimū demonē. Eſa.xiiij. Quō
cecidiſti lucifer de celo q̄ mane orie-
baris? Ecce de angelo fit demon: de
nobiliſſima creatura fit peſſima: et de
celo eiecit in infernū. Jtē eua p ſuper
biā q̄ voluit effici ſciēs vt deꝰ; facta ē
pš.48. inſciēs quodāmodo vt pecꝰ. Pš. Hō
cū in honore eēt/ nō intellexit: cōpara
tus eſt iumentis inſipientibus/ ⁊ ſimi
lis factus eſt illis. Jtē ſaul poſtq̄ hu-
militate ī regnū p deū ducit: ſuperbi
ens deijcit ⁊ poſteri ſui/ et a demone
poſſidet.i.Reg.xv. Jtē nabugodono
ſor. Dan.v. ſupbiens depoſitus eſt de
ſolio regni ſui: ⁊ glīa eiꝰ ablata eſt/ et
a filijs hoīm electus. Jtē phariſeus
qui ſe dixit nō eſſe vt ceteros/ vt ſe ſu
per ceteros extolleret nō eſt iuſtifica-
tus: ſʒ humilis publicanꝰ. Luc.xviij.
Jtē petrus q̄ pre ceteris p̄ſumpſit di-
cēs/ et ſi oēs fuerint ſcandaliſati in te
ego nō ſcādaliſabor. Math.xxvi. Al-
lius ceteris lapſus eſt per ancillā per
B iurando ⁊ trina vice. ¶ Quo ad ſe
cūdū principale de ſpeciebus ſupbie
notandū p intellectu earūdē ſʒ tho.
queſt. de malo: materia de ſupbia.q.
iij. q̄ quedā ſe habēt antecedenter ad
ſuperbiā vt ſunt ex quibꝰ orit facilit.
Alia ſūt ī qbꝰ eēntialit oſiſtit ſupbia.
Alia autē ſunt q̄ conſequūt ſupbiam
et ab ipa eliciunt. Et qlibet iſtoꝝ eſt
multiplex. Nam cū ſupbia ſit inordi
natus amor pprie excellētie: tot erūt
antecedētia ⁊ cauſe ⁊ origines / quot
bona in quibus qs excellentiā inordi
nate appetere poteſt. Sunt autem in
genere triplicia bona. Primo infi-
ma que dicuntur fortune/ vt diuitie:
delitie: dignitates officiorum: amici
et honores. Secundo bona nature q̄
ad corpus: vt pulchritudo: fortitudo:
ſanitas ⁊ nobilitas. quo ad animam:
intellectus/ perſpicacitas naturalis:
ſciētia acquiſita: memorie tenacitas.

Ad virtutes naturales habilitas ſeu
virtus naturalis: virtus acquiſita: po
teſtas tolerandi exercitia ſpiritualia:
⁊ artes acquiſite. Tertio bona gratie
vt fides/ ſpes/ charitas ⁊ talia. Cum
igitur homo inordinate diligit ſe qḋ
eſt radix omniū peccatoꝝ/ id eſt cū nō
refert oīa bona in deum primo prin-
cipaliter et finaliter put in primo pre
cepto dictum eſt: quodlibet prefatoꝝ
bonoꝝ faciliter homo retorquet in ſe
et ſe extollit vltra q̄ debet. ¶ Eſſen b
tialiter vero ſupbia ſm Grego.xxiij.
mora. conſiſtit in quattuor ſpeciebus
quas declarat ſanctꝰ Tho. vbi ſupra
Nam ſm Auguſti.li. ſniarū proſpe-
ri. Superbia eſt inordinatus amor p
prie excellentie: vt cuʒ homo vult ſibi
aliquod bonū ſolū ideo / qr hoc habē
do vel iſto modo habendo excellenti
or eſt q̄ nō habēdo vel nō ſic habēdo.
Jn iſto autē ca. ſolū de primis duabꝰ
ſpeciebꝰ dicet. Prima igitur ſpecies
ſupbie eſt: cū bonū qḋ ſibi ieſt ab alio
a ſemetipo habere ſe exiſtimat. Excel
lentius eīn eſt q̄ aliqḋ bonū inſit ali-
cui a ſe: q̄ ab alio. Qū ḡ homo pter
inordinatū amorē pprie excellentie
mouet ad eſtimādū illud bonū qḋ hʒ
ab alio/ ſe ſolū hēre a ſe: ⁊ vult etiā ſic
hēre a ſeipo: tūc ſuperbit p̄ma ſpecie
cōtra illḋ.i.Cor.iiij. Quid habes qḋ
nō accepiſti? Sup quo glo. aug. Sciē
dum neminē poſſe diſcerni ab illa p-
ditionis maſſa: niſi q̄ hoc bonū habet
q̄ credat: q̄ quicqd boni habet: a gr̄a
ſaluatoris acceperit. Vñ phs in p̄mo
de celo et mundo. Ab hoc qdem ente
ſcʒ deo dependet celum ⁊ tota eiꝰ na-
tura: ⁊ ab vno ente ſingulis cōicatum
eſt eſſe et viuere. Nā quicqd habemꝰ
a deo habemꝰ/ aut īmediate a ſua ma
nu potēti nobis porrecta vt aīam: in-
tellectuʒ: voluntatē: memoriam: fidē
et vtutes infuſas: aut mediantibꝰ vel
nuncijs qui ſunt celum/ elementa/ ho
mines/ beſtie/ et alia temporalia no-
bis porrecta: patet illḋ Math.vi. vbi
dicitur q̄ aues non nent/ neq̄ ſerunt
et tamē pater celeſtis paſcit eas. Nō

inquit ipſe ſe paſcunt / licet volent et
querant. Item patet experientia : nã
agricola qui interdũ ex vno anno be-
ne colit vineam minus percipit:ꝙ pre
cedenti anno quando male coluerat
vineam. Cur? quia labor human⁹ nõ
ſufficit:ſed ſolis et celorum influẽtia
aeris temperies / et natura: in qua de
J us dominatur / nõ homo. ❡ Sed di
cis. Credo me oĩa bona a deo habe-
re:ergo careo prima ſpecie ſuperbie?
Rñdet guill. in ſũma vicioꝝ / ꝙ etiam
ideo dicitur de ſupbo / ꝙ ipſe credit bo
na ſua habere a ſe:q2 ſcʒ facit ac ſi cre
deret. Sicut ĩ ſiſti aliquis dicit nõ cre
dere xp̃m filiũ dei:qui nec illius terre
tur cõminationibus: nec attrahit ꝓ-
miſſionib⁹ / nec p̃ceptis obtemperat /
nec ↄſilijs acqeſcit:vt dic̃ Bern. Sũt
autẽ tria quãtũ ad hoc ꝙ dr ſuperb⁹
facere quaſi crederet bona ſua a ſe ha
bere / et nõ a deo. Primo ſi gloriatur
in corde ſuo de bonis ſuis pūerſe: ꝓ-
pter qð aplus dicit vbi ſupra: qd ha-
bes qð non accepiſti? ſi autẽ accepiſti
quare gloriaris / quaſi nõ acceperis?
Scðo quantũ ad hoc ꝙ aliqs de bõis
ſuis ſe iactat. contra illud Job. xxxi.
ſi oſculat⁹ ſum manũ meaʒ: in manu
opatio:in oſculo vero intelligitur lau
datio. vnde oſculũ manus eſt lauda-
tio ꝓprie opationis. Tertio q2 de bo
nis ſuis deo gratias nõ agit / ideo in-
gratus dr vulgariter non agnoſcere
beneficiũ. Unde grego. Nõ eſt dign⁹
dandis / qui nõ agit gratias de datis.
K ❡ Scða ſpecies ſuperbie eſt cũ quis
bonũ qð habet ab alio de gr̃a cogno-
ſcit / ꝛ fatet ſe ab alio habere:ſed pu-
tat ſibi hoc debitũ fuiſſe ꝛ ꝓ meritis
recepiſſe. Excellẽtius eñ eſt aliqd ha
bere ab alio ex meritꝭ ſuis:ꝙ mere de
gratia. Cum ergo homo ꝓpter amo-
rem ꝓprie excellentie mouet ad eſti-
mandũ illud bonũ qð ab alio habet
de gratia : habere ſe ab eo meritis ꝓ
priis:vt ſi famulum habes ſuo labo-
re vix merentem calceos: qui datis ſi
bi tunica / et caligis: ꝛ calceis : puta-
ret hec ſe bene meruiſſe:hoc eſt ſuper
bire contra deũ vl' hominẽ. Scire aũt
debes ꝙ qcqd habes: a deo habes. i.
Cor. xii. Deus operat omnia in om-
nibus:imo deus in omni actione no-
ſtra principalius concurrit. Sed di-
cis: Diuitias et ſcientiã ſtudio ꝛ labo
re ꝓprio acquiſiui : quomodo ergo a
deo habeo? Rñ. ꝙ deus tibi man⁹ cõ
tulit / pedes ꝛc̃. et intellectus tui indu
ſtriam. Et hoc eſt primũ qð habes: ſʒ
a deo. Hec autem omnia velut penna
mortua / manu ſcriptoris nõ recta ni-
chil feciſſent ad tuã ſcientiam / aut di
uitias tuas:niſi ſũmus artifex eſſe et
intelligere tibi dediſſet et cõſeruaſſet
et hec ſunt principaliſſima et ſine no-
ſtra induſtria et ĩmediate a deo. Un-
de luce. xvij. Cum oĩa feceritis q̃ pre
cepta ſunt vobis:dicite ſerui inutiles
ſumus / qð debuimus facere fecim⁹.
Et merito inutiles:quia nichil deo ꝓ
ficim⁹:ſed nobis ex ſua bonitate. Me
rito qð facere debuimus ꝛc̃. quia dei
veriſſime ſerui ſumus creatione : ra-
tiõe cuius omnia noſtra ſibi debem⁹.
Plus ſi poſſibile eſſet tenemur ex cõ
ſeruatione amplius ex redẽptiõe ꝛc̃.
Dicit etiã alex. de halis in ſũma. Cre
dere ſe habere bonũ ꝓ meritis inquã
tum credit ſe quis eẽ cauſam princi-
palem meritorũ illorum deũ vero ſe-
cũdariã eſt peccatum et ſuperbia. Si
militer cum ſe credit habere bonuʒ a
deo pro meritis / inquantum ſe ponit
cauſam ſecũdariam tanꝙ ex merito
condigni illud tribuentem:eſt ſecun-
da ſpecies. Credere autem ſe habere
aliquod bonũ pro meritis ponẽdo de
um cauſam principalem:non eſt pec-
catũ. Unde ſuperb⁹ ſecũda ſpecie ap
petit excellentiam ꝓpriam vt ꝓpriã:
inquãtũ ponit ſe cauſam principalẽ /
deũ vero ſecũdariam. Hec ille. Cõtra
iſta quidam putant merita ſua tã ma
gna:vt merito de⁹ pro eis debeat eis
dare vitam eternã:preſeruare a tribu
lationibus ꝛ a ſimilibus. Qð ſi nõ fa
cit deus:murmurãt ſuperbe. ❡ Ad L
illam ſpeciẽ ꝛ ad primã etiã reducit
ingratitudinis vicium ſm Tho. Q2

ingratus eſt qui ſibi attribuit qđ ab
alio habet. ¶ Contra hāc ſpeciē peccās
multipliciter errat. Primo quia libe
raliſſimū largitorē deū putat vendito
rem: dū credit emere meritis a deo/ q̄
non eſt eſtimator meriti: id eſt opꝰ nō
eſt de ſe meritoriū: ſed a dei miſericor
dia. Secūdo talis putat ſoluere qđ i=
poſſibile eſt ſibi ſoluere: quia alīs om
nia tenemur deo: vt pretactū eſt. Ter
tio quia ⁊ ea que in oculis noſtris in=
terdū putanꝰ merita: ſunt demerita.
Unde iob. iiij. Ecce qui ſeruiūt ei non
ſunt ſtabiles: et in angelis ſuis reppe
rit prauitatē: q̄ꝫtomagis hi qui habi=
tant domos luteas/ q̄ terrenū habent
fundamentū: ꝯſumētur velut a tine=
is. Eſa. lxiiij. Facti ſumus vt īmundi
omnes nos quaſi pannus menſtrua=
te vniuerſe iuſticie noſtre.

¶ Capitulum. xiiij. de iactantia et
remedijs ſuperbie.

Quia igitur ſuperbia
multis rebꝰ ſe immi
ſcet: ideo hic tria ſūt
videnda. Primo de
duabus vltimis ſup=
bie ſpeciebus in cap̄.
precedēti enumeratī
et quibus rebus ſe immiſceat. Secū=
do quando ſit peccatū mortale. Ter
tio que ſunt remedia cōtra eandem.
A ¶ Quantū igitur ad primū notādū
ꝙ tertia ſpecies eſt: cū iactat ſe q̄s de
bono qđ non habet. Excellentius enī
eſt habere ī ſe aliquid bonū q̄ꝫ nō ha=
bere illud. Et quāto bonū eſt maius:
tanto eſt excellentius ⁊ tanto maiorē
excellentiam habens per hoc conſeq̄
tur. Cum igitur quis ex appetitu pro
prie excellentie mouetur ad attribuē
dū ſibi aliqđ bonū qđ non habet/ aut
maius bonū q̄ꝫ habeat: tunc eſt tertia
ſpecies. Exempli gratia cum homo ꝑ
pter appetitū proprie excellentie eſti
mat ſe ſapientem/ pulchrum/ iuſtum/
fortē: et ſic de aliis bonis nature/ aut
gratie: aut etiā eſtimatꝰ ſe magī ſapiē=
tem/ aut doctū/ iuſtū/ fortē: ⁊ in p̄reno
minatis q̄ꝫ ſit: aut dicit ſe ſapientē/ do
ctū/ fortem/ iuſtū: et ſimilia: aut magī
q̄ꝫ ſit in talibus dictis: aut etiam ſi ta=
lia alio modo q̄ꝫ per verba oſtendat:
vt in precioſitate veſtiū/ ampla fami=
milia vel quacūq; exteriori alia habi
tudine: eſt in tertia ſpecie ſuperbie.
¶ Ad idem pertinet cum quis negat B
aliquod viciū qđ in ſe eſt: per hoc enī
attribuit ſibi virtutē oppoſitam: vł at
tribuit ſibi bonū innocentie qđ nō ha
bet. Unde auguſti. iiij. de ciui. dei di=
cit ꝙ excuſare ſe de peccato cōmiſſo:
ad ſuperbiam ꝑtinet. Et dixi notāter
quando ex amore proprie excellentie
mouetur ad ſe ſic iactādū: ſi enī ex ali
qua alia cauſa moueretꝰ/ vt ex vanita
te quadam vel delectatione ſola quā
hꝫ in mētiendo: vel ꝓpter lucrū tunc
nō reduceretꝰ ad ſuperbiā: ſed ad ali=
quod aliud viciū. Et licet iactātia op=
ponatꝰ veritati: tamen ꝓprie ratione
cauſe ex qua frequēter ꝓcedit ponitꝰ
hic ſpecies ſuperbie. Unde dicit tho.
q. de malo vbi ſupra. et Alexander de
halis in ſūma: licet in iactantia ſit fal
ſa vocis ſignificatio: quia tamen eius
intentio principalis nō eſt: vt fallat: ſꝫ
vt excellat: dicitꝰ ſpecies ſupbie ⁊ non
mendacij. Iactātia ponitꝰ ſpecies ſu=
perbie nō quātū ad ipꝫ exteriorē actū
q̄ cōſequenter ſe habet ad ſupbiā: ſed
quātū ad īteriorem affectū: ex quo ta
lis actus exterior procedit dum ſcilꝫ
hō p̄ſumit de ſeipō ac ſi hēret qđ non
habet. Et in talem excellētiā animus
eius tendit: que ſibi nō cōpetit niſi ha
beret que nō habet. Et in ſūma dicꝰ ꝙ
iactantia ꝓcedit ex ſupbia ſicut ex cā
interius motiua ⁊ impellente: ex hoc
enī ꝙ aliquis interius ꝑ arrogantiā
ſupra ſeipm eleuatꝰ: ſequitꝰ plerūq; ꝙ
exterius maiora de ſe iactet: licet qn=
q; non ex arrogantia ſed ex quadā va
nitate aliquis ad iactantiā ꝓcedat ⁊
in hoc delectetur: quia eſt talis hꝫ ha
bitū: ⁊ ideo arrogantia ꝑ quā aliquis
ſupra ſeipm extollitur eſt ſpecies ſup
bie: nō tamen idē iactantie/ ſed vt fre
quentius eiꝰ cauſa. ideo ponit Greg.

ſpeciem tertiam. Tendit aũt iactator plerũqꝫ ad hoc ꝙ gloriã cõſequatur ꝑ ſuã iactantiã: ⁊ ideo ſꝫ Grego. ex inani glĩa oriť ſm rationẽ finis. De hac materia vide infra ꝓcepto. viij. cap. ij.

C ¶ Quarta ſpecies eſt ſm Grego. cũ quis deſpectis alijs ſingulariter vult videri. Excellentius enĩ eſt ꝙ q̃s habeat aliquod bonũ: qđ alij nõ hñt: aut ꝑfectius illud habeat ꝙ̃ alij. Cũ igiť inordinatus amor ꝓprie excellentie facit ꝙ quis deſpectis alijs vult ſol⁹ videri habere qđ non habet: tunc eſt quarta ſpecies. Verum eſt tamẽ ꝙ illud videri plus ꝑtinet ad inanem gloriã/ cuius cauſa eſt ſuperbia. Vñ dic Tho. vbi ſupra. q. de malo. Peccatũ ſupbie q̃uis magis euidentius appareat ꝑ aliqua precedẽtia ⁊ ſubſequẽtia ꝙ̃ ꝑ illud in quo eſſentialiter cõſiſtit: ideo btũs Grego. ſpecies ſuperbie aſſignauit ſm aliquos actus antecedẽtes vł ꝯſequẽtes: cum tamẽ oẽs ſpecies ſupbie in quadam preſumptiõe animi eſſentialiter cõſiſtant: velle enĩ ſingulariter videri: cõſequẽter ad ſupbiã ꝑtinet. Eſſentialiter autẽ quarta ſpecies ſupbie in hoc cõſiſtit: ꝙ homo preſumit de ſe/ ac ſi oẽs ſingulariť excelleret. Ad hmõi enĩ excellentiã animus eius afficiť: hec ibi. Supbia enĩ inordinate ꝓpriã excellentiam appetit: ſed inanis gloria appetit excellentie inordinate manifeſtationem. Ad hanc ſpeciẽ reduciť: cũ quis aliquod bonũ habet in ſe quod alij nõ habent Aut etiam excellenti⁹ poſſidet ꝙ̃ alij. ⁊ ſibi in hoc complacet inordinate/ inquantũ ꝑ hoc ſupra alios eſt et eis excellentior. Vł cũ quis nõ habet/ ſꝫ appetit habere aliquod bonũ maius: vt ꝑ hoc ſuper alios ſit ⁊ eis excellẽtior/ et ꝑ hoc ſe eſtimat alijs ſimpliciť meliorẽ/ et ſic vult eis ꝓferri/ nec vult eis in alijs ſubeſſe vbi deberet: tũc eſt in illa quarta ſpecie ſupbie. Exẽpli gratia. Si q̃s habet maiorẽ ſciẽtiã alijs et in hoc cõplacet/ aut appetit habere magnã: ꝓpť hoc vt ꝑ eã ſup alios ſit ⁊ eis excellẽtior: eſt quarta ſpecies. Si aũt cognoſceret ſe eam habere de munere dei ⁊ complacet in ipſa/ ideo vt melius noſcat quid bonũ ⁊ q̃d malum ſit ad ſe ⁊ alios regendum ad dei laudem: tunc eſt virtus. Sed ſi ꝓpter huiuſmodi ſcientiã eſtimat ſe nõ ſciẽtibus meliorẽ iterũ eſt in iſta quarta ſpecie: q2 ſi ip̃e excellit in ſcĩa/ ⁊ ĩ iſta eſt ſuperior: in alio deberet putare aliq̃ bona q̃ ignoraret: ratione quorũ alter eſt multũ melior. Et ſicut dictuꝫ eſt de ſcĩa: ita de quacũqꝫ alia virtute ĩmo de diuitijs/ ⁊ robore corporali/ et de alijs quibuſcũqꝫ bonis corporalibus ⁊ ſpũalib⁹.

D ¶ Ad hãc ſpeciem ꝑtinet: qñ q̃s preſumptuoſe tendit in aliquid/ qđ eſt ſupra ſe/ ⁊ ſupra ſuam dignitatẽ: vt ſi q̃s non eſſet ſufficiẽs ad regendũ ciuitatẽ: q̃ ex amore ꝓp̃e excellentie moueretur ad appetendum fieri magiſter ciuiũ/ aut ſiľe: aut inſufficiens ad curam aĩaꝝ/ attñ ad talem ſtatũ appetitu tenderet/ aut ſe ingereret/ ⁊ hoc ꝓpter inordinatũ amorem ꝓprie excellentie/ quo vellet alijs p̃ferri ĩ ſtatu ep̃ali vel ĩ hmõi alijs: eẽt q̃rta ſpecies. Et nũc dicta ſint de his in q̃b⁹ eẽntialiť ſupbia ꝯſiſtit/ et de interiori ſupbia. Ad hãc etiã ſpeciẽ ꝑtinere videť iudiciũ temerariũ de malicia ꝓximi. Vbi notandũ ꝙ triplex eſt iudiciũ. Vnũ ꝑfectoꝝ. de quo. i. Coꝝ. ij. Spiritualis oĩa iudicat. Aliud ẽ iudiciũ auctoritatis. de quo Sap̃. i. Diligite iuſticiã: q̃ iudicatis orbem. Tertiũ eſt iudiciũ ſuſpitionis. de quo ſm Tho. ſcđa ſcđe. q. lx. tria ſunt notãda Primo an iudiciũ ex ſuſpitione ꝓcedens ſit illicitũ. Vbi ſciẽdũ ꝙ ſicut dicit Tullius. Suſpitio importat opinionẽ mali: qñ ex leuibus indicijs ꝓcedit. Et cõtingit ex tribus. Vno q̃dẽ mõ ex hoc ꝙ aliq̃s in ſeip̃o malus eſt et ex hoc ip̃o q̃ſi ꝯſcius ſue malicie faciliter malum de alijs opinať. ſm illud Eccleſi. x. In via ſtult⁹ ambulãs cũ ip̃e ſit inſipiens/ omẽs ſtultos eſtimat. Alio modo ꝓuenit ex hoc ꝙ aliquis male afficitur ad alterum. Cuꝫ enim aliquis contemnit/ aut odit

aliquem/aut iraſcitur/ vel inuidet ei
ex leuib⁹ ſignis opinatur mala de ip=
ſo.qꝛ vnuſquiſqꝫ faciliꝰ credit qđ ap=
petit. Tertio mō prouenit ex lōga ex=
perientia. Unde pħs dicit.ij.rhetori=
ce ꝙ ſenes ſunt maxime ſuſpicioſi.qꝛ
multotiēs experti ſunt alioꝝ defect⁹.
Prime aūt due ſuſpitionis cauſe ma
nifeſte pertinēt ad peruerſitatē affe=
ctus. Tertia vero cā diminuit rationē
ſuſpitiōis/ꝛ ideo ſuſpitio viciū quod=
dam importat:ꝛ quanto magis ꝓce=
dit ſuſpitio:tāto magis eſt vicioſum.
Hec tho. Secūdo notandū ſm eundē
ꝙ triplex eſt gradus ſuſpitiōis. Pri=
mus vt homo ex leuibus indicijs de
bonitate alicuius dubitare incipiat:ꝛ
hoc eſt veniale et leue pctm̄.ꝑtinet eīm
ad temptationē humanā ſine qua iſta
vita non duciꝰ. vt habeꝰ in glo.ſup il
lud.i.Corinth.iiij. Nolite ante tēpus
iudicare. Addit hic cancel.pariſieñ.
Judicare propria eſtimatione alium
ex aptis ſignis exterioribus que non
poſſunt bñ fieri:non eſt ex ſe mortale/
licꝫ qñqꝫ ſit curioſitas venialis. Qñqꝫ
mortalis dum homo ab alijs meliori
bus aut debitis nimis impediꝰ. Aut
dum per hoc in ſuperbiā erigitur. Se
cundus gradus dicit Tho.eſt cū ali=
quis pro certo maliciā alterius exiſti
mat ex leuibus īdicijs ꝛ ſignis/ꝛ hoc
ſi ſit de aliquo graui eſt pctm̄ mortale
inquātū nō eſt ſine cōtemptu ꝓximi.
Ex eo enim aliquis malā opinionē hꝫ
de aliquo ſine cauſa ſufficienti:ex iſto
indebite cōtemnit ipſum:et ideo iniu=
riatur ei. vñ glo.ibidē dicit. Et ſi ergo
ſuſpitiones vitare non poſſumus/qꝛ
hoīes ſumus:iudicia tñ/id eſt diffini=
tiuas firmaſqꝫ ſententias cōtinere de
bemus. Cancellarius etiam dicit:iu=
dicare alterū leui ſuſpitione ſm pre=
ſumptiones exteriores/preſertim ve=
hementes:nō ex ſe mortale eſt. ſecus
eſt ſi firma aſſertione interiori vel ex=
teriori illud fieret in magnū proximi
dedecus et malū. Nullus etiā in vita
iudicandus eſt tanꝙ dignus inferno.
qm̄ ſpūſſanct⁹ operatur ſubito. Facta
igitur a nobis:nō perſona/ſunt iudi=
canda. Zelotipia etiam que eſt vehe=
mens amor ſuſpitioſus nō ſatis fidēs
de re amata/et alie ſuſpitiōes maliuo
le/vt dum quis ſemꝑ putat irrideri et
falli. vt quidā melancolici/ꝛ quidā ex
religioſis faciliter cadunt:ſi nō depri
mantur:ſed ſi addatur cōſenſus liber
ſunt vt plurimū mortalia delicta/ aut
mortaliū delictorū vehemēs cā. Ter=
tius gradus eſt vt dicit Tho.cū aliqͥs
iudex ex ſuſpitiōe procedit ad aliquē
condemnandū.ꝛ hoc directe ad iniu=
ſtitiam pertinet vnde eſt peccatū mor
tale. Tertio notandū ſm eundē ꝙ du
bia ſunt in meliorē partē interpretan
da. vt dicit glo.ſup illo Ro.xiiij. Qui
non mādūcat:manducantē non iudi
cet. Cuius ratio eſt:quia ex hoc ipo ꝙ
aliquis habet malā opinionē de alio
abſqꝫ ſufficienti cauſa:iniuriatur ei et
contemnit ipſum/nullus autē debet
alterū contemnere vel quodcunqꝫ no
cumentū inferre abſqꝫ cā cogente. Et
ideo vbi nō apparent manifeſta indi=
cia de malicia alicuius:debemus euꝫ
vt bonū habere/in meliorē partē īter
pretādo quod dubiū eſt. Sed diceres
cū homo debet diligere ꝓximū ſicut
ſeipſum:ſed circa ſeipſum homo de=
bet dubia interpretari in peiorē partē
ſm illud Job.ix. Verebar oīa opera
mea:ergo videꝰ ꝙ ea q̄ ſunt dubia cir
ca ꝓximos ſint in peiorē partē īterp̄=
tanda? Rñ.tho. īterp̄tari aliqͥd in me
liorē partē vel deteriorē cōtīgit dupli
citer. Uno mō per quandā ſuſpitionē
ꝛ ſic cū debemus aliqͥbus malis adhi
bere remediū ſiue noſtris ſiue alienis
expedit ad hoc vt ſecurius remediuꝫ
apponaꝰ/ꝙ ſupponatur id quod de=
terius eſt.qꝛ remediū quod eſt efficax
ꝯ maius malū:multo magiſ eſt efficax
cōtra min⁹ malū. Alio mō interpreta
mur aliqͥd in bonū vel malū diffiniē=
do ſiue determinādo. Et ſic in rerū iu
dicio debet aliqͥs niti ad hoc vt inter
pretetur vnūquodqꝫ ſm quod eſt. In
iudicio autē perſonarū vt interpreteꝰ
in melius/ſicut dictum eſt. Hec tho.

E ¶ Nunc videndū eſt de cōſequenti=
bus ſupbiā interiorem/q̄ a vulgo vo=
cat' ſupbia. Ubi ſciendū ꝙ ſupbia im
perat et inuoluit ſe multis opib⁹ exte
riorib⁹ ⁊ in genere q̇ntuplicib⁹. Pri
mo corpori:ibi ſſit ſupbia criniū:ocu=
loꝝ excellētia:ceruix erecta:labia ma
gniloqua:greſſus pompoſus et bra=
chia minantia. Scḋo in ornatu corpo
ris cōmittit' ſupbia:p̄cioſitate:molli=
cie:extraneitate:multitudine:ampli=
tudīe:vl' ſtrictitudīe. Et hec oīa com=
mitti p̄nt in peplis/capucijs/tunicis/
pallijs/ſubfoderaturi̇/camiſijs/ cīgu
lis/caligis/et in calciamētis. Tertio
in cōuiuijs:p īuitationem diuitū mul
toꝝ/et pauperū paucoꝝ:in multitudi
ne ferculoꝝ:et in precioſitate cibario
rum. Et ƀm verſum. Pre/prope/lau
te/nimis/ardenter/ſtudioſe. Quarto
in equis et curribus: p multitudineʒ
equoꝝ:p ornatū eoꝝ/aut curruū: p ni
mis coꝝ frequentem vſum. Pro deo
eñi ⁊ ꝓ pctīs deberemus aliqn̄ pedi=
tare xp̄i exemplo / ⁊ virginis marie.
Quinto in voce aut p ꝟba: vt iactan=
do ſe:aut in cantu/in quo multi ſuper
biunt frequētando/ſuauiter vociferā
do/⁊ notas frangendo:nec ſolū exte=
riora:verūetiā ſimpl'r oīa bona ſupra
enumerata hominis ſupbia poteſt de
ſtruere. Unde beatus augu. in regula
Alia quippe iniquitas in malis ope=
ribus exercetur vt fiant: ſupbia vero
etiā bonis opibus inſidiat': vt pereāt
Poteſt eñi quis de virtutib⁹:imo de
humilitate veſtiū ⁊ in ſimilibus ſe ex
F altare. ¶ Notādū aūt ꝙ ſupbia mľ
tis nocet. Prio q̇dāmōdo deo cuius
templa exurit. Templū inquit aplus
dei. i. Cor. iij. ſanctum eſt: quod eſtis
vos. Sed hoc ſupbia deuaſtat. Scḋo
nocet ſanctis:quia in feſtiuitatib⁹ eo
rū pl⁹ ſolēt multi in ſupbia veſtiū/cri
niū/⁊ ſertoꝝ offendere: q̄ in dieb⁹ fe
rialib⁹. Tertio nocet angelis in cuſto
diam nr̄am deputatis: q̇ gaudiū ha=
berent ſup vno pctōre p humilē peni
tentiā redeunte: q̇ p̄uant' cū in ſupbia
excedim⁹. Uñ etiā. i. Cor. xi. dr̄. Mu=
lier debet habere velamen ſup caput
ſuū ꝓpt' angelos/ſcʒ ne offendat eos
Uñ glo. ibi āgelici ſpūs adeſſe credē=
di ſunt: maxime cū diuinis miſterijs/
vel obſequijs mancipamur/id eſt cuʒ
eccleſiā ingreſſi/ vl' lectiōibus ſacris
aurem accōmodam⁹/vel orōni inci=
bimus/vel miſſarū ſollēnia celebra=
m⁹ vl' pſalmodie operā dam⁹. Quar
to nocet alteri cōiugū interdū: cū mu
lieri ſuperbe vir p fas ⁊ nefas expen
ſas lucrat': ⁊ ecōuerſo mulier viro aſ=
ſentit. Quinto nocet ip̄i ſupbiēti. Su
perbis eñi de⁹ reſiſtit. Jaco. iiij. Sex=
to nocet alijs hoībus q̇bus dat' ſcāda
lum/⁊ occaſio ſimilia faciendi. Septi
mo aīabus in purgatorio. Nam cū ex
penſe in apparatu ſupbo creſcūt: ele=
moſine pauperibus hic ⁊ in purgato
rio decreſcūt. ¶ Quo ad ſecūdū p̄n G
cipale qn̄ ſuperbia ſit pctm̄ mortale:
notat tho. vbi ſupra/ꝙ ſupbia ƀʒ ſuū
genus eſt pctm̄ mortale. Accidit tñ ꝙ
aliqui motus ſupbie ꝓpter ſui īperfe
ctionē ſunt ſolū venialia pctā. vt q̇ p̄=
ueniūt rōnis iudiciū: aut ſunt preter
ei⁹ cōſenſuʒ. Dicit autē de malicia ſu
perbie beat⁹ Grego. ꝙ euidentiſſimū
ſignū reprobo ꝝ eſt ſupbia. Et chriſo.
ſuper Math. Nichil nos ita a dei cle
mentia alienos facit / et gehēne tra=
dit igni: vt ſuperbie tyrann⁹. Que au
tē ſit dr̄ia in grauitate quattuor ſpe=
cierū ſuperbie: oñdit' ƀʒ Alexā. ď hal'.
in ſumma. Prima eſt de ſe grauiſſi=
ma: quia ibi maior deo fit iniuria. Se
cunda eſt minus grauis: q̄r minor fit
deo iiuria. Aliq̇d eñi a deo ſe quis re
cepiſſe fatet'. Tertia de ſe ē min⁹ gra
uis q̄ ſecunda. Uerū qn̄ ſuperbia vel
aliđ quodcūq; viciū ſit mortale vl' nō
menſurandū eēt penes q̄ttuor regu=
las de hoc datas/in expoſitione ſecū
da et tertia p̄mi precepti de dilectiōe
dei ſuper oīa. ¶ Unde ꝓ intellectu D
taliū ſit hec alia regula ſimilis q̄ſi pri
me: et ſit q̇nta in ordine: alie eñi ca. v.
ſunt poſite: quādo aliquid cōmittitur
notabiliter cōtra dilectionem ꝓximi:
tunc eſt mortale. qn̄ non: tunc eſt ve=

niale. Quando autem ſit aliquid cō-
tra dilectionem proximi: poteſt atten
di penes iſta precepta leg͡ꝭ nature: qđ
tibi nō vis fieri alteri nō feceris: ⁊ qđ
tibi vis rōnabiliter / et ex debito fieri:
alteri hoc idem facias. Et poteſt etiā
hoc attendi penes ſcandalū actiuum
qđ ego infero ꝓximo meo / malo exē-
plo. Sed in quarto oporteat aliquid
eē cōtra dilectionē ꝓximi vel quantū
ſit illud ſcandalū ad hoc ꝙ ſit morta-
le: non eſt determinatū preciſe: quia ī
modico facere cōtra ꝓximū nō ē mor
tale: aut in paruo eū ſcādaliſare. Vñ
attendat quilibet penes ſeipm̄ quid
ſibi vellet / vel nō vellet fieri / ⁊ ꝑ qđ fa
ctū ſeruaret̄ inter ſe ⁊ ꝓximū amici-
cia vel nō: ſm̄ hoc quis iudicet aliqđ
I mortale vel veniale. ¶ Eſt igit̄ ſup-
bia pctm̄ mortale / ꝑ ꝑmā regulā ſu-
pra c. v. poſitam: dū quis ſe nitit̄ ſub-
iectioni diuine ſubtrahere / ſic ꝙ totā
vitā ſuā ⁊ actus ſuos ad humanā lau
dem ⁊ gloriā mundanā ordinat: ⁊ in
his finē vltimū ꝯſtituit / ⁊ hoc quo ad
inanē gloriā q̄ ex ſuperbia ꝓcedit: vl̄
qñ habet nolle obedire dei mandatis
vel deo / ſeu cōtemnit: vt in deſcriptio
ne ſuperbie patuit. Similiter eſt ſup-
bia pctm̄ mortale penes quintā regu
lam: cū qs ꝓximos ꝓ ſua ſuperbia ꝑ
ficienda grauat: ſicut faciunt nobiles
ꝓ ſtatu ſuo pauperes excoriantes / et
viri ꝓ ornatu mulierꝝ ꝓximos dāniſi
cātes. Eſt etiā ſuperbia pctm̄ morta-
le ꝑ quintā regulā: cū quis ꝑ ſupbiaꝫ
non curat ſcādaliſare alios: ſicut mu
lieres q̄dā alienos viros ad lapſū ꝓ-
uocantes: et ideo ſe ornantes et occa
ſionē dātes lapſui mentis. Eſt etiam
mortale ꝑ tertiā regulā: cū quis ꝓpt̄
ſupbiā tranſgredit̄ ꝑceptū eccl̄ie. Si
cut ſm̄ quoſdam doctores: milites ex
ercētes torneamēta per eccl̄iam ꝓhi
K bita. ¶ Sūt autē remedia plura cō
tra ſupbiā ⁊ inanē gloriā. Primū cō-
ſideratio magnitudinis diuinarū per
fectionū: cōtra quē deū vel eiꝰ ordina
tionē qs ſupbit. Cōtra qđ dr̄ Job. xv.
Quid tumet cōtra deū ſpūs tuꝰ? Ad
huiuſmodi intuitū / ⁊ dei locutionem
abrahā ſe cinerē. Gen̄. xviij. ⁊ moyſes
impeditioris līgue ꝓfitebāt̄ humilit̄
Exo. iiij. Scđm eſt cōſideratio hūilita
tis xp̄i ⁊ ſctōꝝ. vñ phil. ij. Xp̄s factꝰ
eſt ꝓ nobis obediēs vſqꝫ ad mortem /
mortē autē crucis. Math. xi. Diſcite
a me: q2 mitis ſū / ⁊ hūilis corde. Ter
tiū eſt ꝯſideratio ſui in ꝑfectiōibꝰ q̄s
hēmꝰ. Nā corpus ⁊ eiꝰ ꝑfectionē: ani
mā ⁊ eiꝰ perfectionē a ſolo deo ꝑnci-
paliter accepimꝰ: ꝓ qbꝰ tāto plꝰ gra
ti eē debemus: q̄to excellētiora dona
recepimꝰ: al̄s ampliꝰ puniremur. Fa
cilit̄ etiā ꝑdere poſſumꝰ oīa bona no
ſtra: q2 Eſa. xl. Oīs caro fenuꝫ / ⁊ oīs
gl̄ia eiꝰ ſicut flos agri. Quartū eſt cō
ſideratio ꝓpriarū ipfectionū cōiū oī-
bus. Nā corpus deuiliſſima materia
cōceptū eſt: ⁊ ī vermibꝰ finalit̄ putre-
ſcet defunctū: medio vero tp̄e ſup oīa
animātia in naribꝰ / auribus / oculis /
ore / ⁊ alibi emittit īmūdicias: ꝑter ea
q̄ latēt ītrinſecus. ſꝫ illđ Michee. vi.
Humiliatio tua ī medio tui ē. Aīa au
tem ebet intellectu: curua eſt affectu:
labilis memoria: prona ad lapſum et
tarda ad reſurgendū. vñ Hiere. xvij.
Prauū eſt cor hoīs ⁊ inſcrutabile: et
qs cognoſſet illđ? Quītū eſt ꝯſidera-
tio ipfectionū moraliū. Nā neſcimꝰ:
licet ſperare poſſumus: an aliqđ opꝰ
meritoriū fecerimꝰ cūctis diebꝰ vite
nr̄e. Tū q2 ſepe vicia / ꝟtutis palliū ī-
duūt. Tū q2 obmiſſio vniꝰ. circūſtātie
debite totū opus viciat: ⁊ pauci ibi di
ligētiā adhibēt. Tū q2 ſupbia vl̄ ina-
nis gl̄ia ſepe totū opꝰ viciat. vñ Eſa.
lxiiij. Sicut pānus mēſtruate vniuer
ſe iuſticie nr̄e. Et iob. ix. Verebar oīa
oꝑa mea: ſciēs ꝙ nō ꝑcis delinquēti.
Et greg. v. mor. Sepe iuſticia nr̄a ad
examen diuine iuſticie deducta: iniu-
ſticia eſt / et ſordet in cōſpectu diſtricti
iudicis: qđ in oculis fulget oꝑantis.
Sextū eſt cohabitatio humiliū in cor
pore / ⁊ oꝑe. Sicut eñ ille q̄ cōicat ſu-
perbo / induet ſupbiā. Eccle. xiij. ſic q̄
cōicauerit humili / īduet humilitatē.
Vñ odo ep̄s Pariſieñ. in menſa ſem-

per ante ſe poſuit deſpectiores paupe
res/ꝛ a latere alios. Requiſitus autē
quomō poſſet hoc tolerare? Rñdit ꝙ
qdā nobilis miles eum docuerat. iob
v. ſcꝫ dicens: viſitās ſpeciē tuā nō pec
cabis. Septimū eſt ꝛ forte optimū: cō
ſideratio ꝓpꝛiorum pctōꝝ/ q̄ quilibet me-
lius ſcit ꝙ alter/ vł ſcire debet. Si em̄
peccaſti ſemel moꝛtaliter: deū et oēm
creaturā ſibi ſeruiētē offendiſti: ideo
ſm dei iuſticiā panis te ſuffocare de-
beret: aqua ſubmergere: ignis incine
rare: aer inficere: beſtie deuoꝛare: et
ita de ſimilibꝰ intelligendū eſt ſꝫ Hu
go. Quia ſm augu. peccatoꝛ nō eſt di
gnus pane quo veſcitᷣ. Quid igitᷣ de
te qui forte cēties peccaſti moꝛtaliter
Cōſideremus igitᷣ in aliis bona/ non
mala: in nobis vero frequenter, no-
ſtra mala.

¶ Capitulū. xiiii. de inani gloꝛia ꝛ
remediis eius.

A Ecio pꝛohibetᷣ pmo
pꝛecepto inanis gl̃ia
ꝓut pctm̄ moꝛtale: q̄
pꝛopꝛiū dei videlꝫ re-
gis ſcłoꝝ/ ꝛ immoꝛta
lis honoꝛ/ ꝛ gloꝛia. i.
Thi. i. tollitᷣ quodā-
modo. Et Roma. i. Qui cum cogno-
uiſſent deū: nō ſicut deū gloꝛificaue-
rūt: ꝛ ob ſcuratū eſt inſipiens coꝛ eoꝝ
De hoc videndū eſt. Pꝛio quāte pꝛa
uitatis ſit hoc viciū ꝛ piculi. Scdo q̄ ꝛ
quotuplex ſit ĩanis gloꝛia. Tertio qñ
B ſit pctm̄ moꝛtale/ vel non. ¶ Quan
tum ad pmū notādū ſm Tho. ſcda ſe
cūde. q. xxxi. Qꝛ inanis gl̃ia differt
a ſuperbia. Nā ſuperbia nō eſt ĩanis
gl̃ia/ nec appetitio eiꝰ: ſꝫ ſupbia eſt cā
appetitiōis inanis gl̃ie. Vñ ſupbia fa
cit appetere inoꝛdinate ꝓpꝛiā excel-
lentiam: ꝛ ex iſto facilitᷣ mouetᷣ hō ad
appetendū manifeſtationē eiuſdē ex
cellentie: ꝛ illa eſt appetitio ĩanis glo
rie. Et ꝯcurrere ibi poſſunt quattuoꝛ.
Nam vane gloꝛioſus putat in ſe eſſe
aliquid excellentia certa dignū/ qua-
liter tñ non eſt: appetit vt alii hoc co-
gnoſcant/ ꝛ manifeſtū fiat: vult vt hoc
alii appꝛobent/ laudent/ ꝛ honoꝛēt: et
in tali laude vel appꝛobatiōe delecta
tur. Secūdo notandū ſm eūdē ꝙ ina
nis gloꝛia/ licet non ſit ſemꝑ peccatū
moꝛtale: eſt tamē valde piculoſuꝫ pec
catū triplici de cā. Pꝛimo quia nullī
ꝑſone ꝑcit: iuuenes impugnat: vt ptꝫ
in vitas patrū de pueris/ vno in duo-
decimo anno: alio in. xv. ſerpētē illeſe
ad monaſterium poꝛtantibꝰ quos ab
bas flagellauit: cur non diſcerent mi
tes/ ꝛ humiles eſſe coꝛde. Senes exce
cat vt patet in ſolitario ꝑdicāte ꝛ miſ
ſam cantante cathecuminis: cum nul
lus adeſſet niſi pater obſeruās. No-
biles ꝓiſcit: vt patet in ezechia rege:
qui vnica oꝛatione obtinuit percuſſio
nem centum octuagintaquinqꝫ miliū
hominū: alia oꝛatione. xv. annos ad-
iectos vite. Et regreſſum ſolis facien
tem. xxxii. hoꝛas die: qui tamen tan-
dem eleuatus: niſi penitentiā egiſſet/
deo valde diſplicuiſſet: vt dicit Caſſi.
de. viii. pꝛincipalibus viciis. Et oꝛigi
naliter ponitᷣ. iiii. Regum. xx. et Eſa.
xxxviii. et. xxxix. Rurales īflat: vt pa-
tet in fratre mattā veſtibus alligāte/
vt eſſent longioꝛes. Cui demon ait: o
monache: ſi maioꝛa valeres: maioꝛa
faceres. Feminas etiam ſanctas infi
cere nititur: vt patet de ſancta mela-
nia romana vidua. ccc. libꝛas argen-
ti ſancto bābone pꝛeſentante: cui cuꝫ
pater nichil grande reſponderet: mu
lier ait pater. ccc. libꝛe ſunt. Reſpōdit
pater: ſi deo dediſti/ ſcit quātū: ſi mi-
chi/ mercedē perdidiſti in celo. Viros
ſanctos decipit vt ptꝫ de ſancto eleu-
terio abbate: de quo refert Grego. iii.
dialogoꝝ: qui cū puerū a demone no
cte vexatū ad monaſteriū ſuū detulit
ſet/ et ibi puero exiſtente illeſo patᷣ di
ceret/ ecce fratres quomō demon mo
nialibus illis illuſit: ſtatim puer obſi
detᷣ iterato: ꝛ pater eleuterius ploꝛās
imperat: vt nemo cibū guſtet niſi pu-
er ſanetᷣ. Qd̄ cū fletu factū eſt: nā iſtis
oꝛōibus demō abſceſſit/ ꝛ pater dein-
ceps humilioꝛ fuit. Secūdo quia hoc
viciuꝫ oībus oꝑibꝰ ſe inſlectit. Malis

quidem in his q̄ gloriantur cuȝ male
fecerint/ꝛ exultant in reb⁹ peſſimis.
Prouerb.ij. Bonis etiam vt oratiōi/
predicationi/lectioni/correctioni/cā-
tui/taciturnitati/veſtimentis humili
bus/religioſo īceſſui/diuinis officijs
et ſimilibus inſidiať opibus vt pere-
ant/qđ alia vicia nō faciunt. Uñ au-
guſti.in regula. Superbia etiā bonis
operib⁹ inſidiať. Ideo ſctī patres: vt
Caſſi.refert: hoc viciū aſſimilauerunt
cepe: vbi vna ſublata pellicula/conti-
nue decorticāda alia reſtat. Item aſſi
milatur ſcopulo maris: ad quē illiſa
nauis referta oīb⁹ bonis: ſtatim mer
gitur. Item ſm Grego. latroni q̄ the-
ſaurū in via eripit oſtenſum. Item ſȝ
Chriſo. arbori iuxta viā plantate: cu-
ius poma raro matureſcunt. Itē ven
to vrenti qui fructū tenerū ſtatim de-
ſtruit. Exēplū in vitas patrū: vbi frať
vt putabatur deuotus onagros in ſo
litudine vocauit: vt onera portarent:
qđ cū Antonio fratres retuliſſent ait
Iſte inquit eſt velut nauis plena diui
tijs piculo expoſita maris. Poſt pau
ca aūt tpa/flente antonio q̄ſitū eſt q̄d
fleret? Rñ. Lapſum inquit illius de q̄
michi dixiſtis/ite ꝛ videte ī matta eū
flentem: iuerunt/ꝛ reperierūt: ꝛ quin-
to die defunctus eſt. Tertio eſt hoc vi
ciū deteſtabile: quia in oī loco hoīem
reperit etiam in ſolitudine. Uñ beat⁹
appolonius cū.xv.annoꝝ exiſtēs he
remū intraret: ꝛ ibi per triginta ānos
manſiſſet/vocatus ab angelo vt exi-
ret/ꝛ p v̄ba ſua egyptios conuerte-
ret plures: ait. Aufer a me queſo ſpm̄
inanis glorie. Cui angelus: ſubter pe
des ꝓiice quicq̄d circa ceruicē tuam
reperis: quo facto diabolū ꝓiecit cla
mantem/et ſic p̄mo liber effectus eſt.
Item de alio patre qui cū obſeſſos li
beraret: impugnatus ab hoc victo ob
tinuit obſideri: ꝛ tandē fratrū oratiōe
ſanatus/liberatus eſt a demone et ab
inani gloria. Immo hoc viciū victum
acrius inſurgit: ꝛ p̄mū eſt in vite ſan-
cte inchoatione et vltimū in victoria:
qđ nec xp̄m dimiſit/quin cum impu-
gnaret/ꝛ in pinnaculo cum eo demō
aſcendit. ¶ Sunt autē quinq̧ reme C
dia. Primū vt ſollicite videam⁹ ne ī
p̄ncipio/medio/aut in fine opis boni
vana gloria ſe īmiſceat: ſȝ oīa in deū
dirigam⁹. ſm illud Pſ. Non nobis pſ.113.
dn̄e non nobis: ſed noī tuo da gloriā.
Sic ſanctus Tho. feciſſe dr̄ crucifixo
qn̄ honorabať cum pollice videlȝ ſe-
crete crucem faciendo ſub ſcapulari/
et dicēdo prefatū verſiculū. Scđo vt
vereamur oīa opera nr̄a cuȝ btō Iob
ix. Ne forte non fecerimus vt debui-
mus. ſm illud Luc. xvij. Cū oīa fece
ritis q̄ precepta ſunt vobis: dicite ſer
ui inutiles ſumus: qđ facere debui-
mus: fecim⁹. Tertio cōſiderem⁹ quā
tū malū faciat: q2 oīa opera bona po
teſt deſtruere. ſm illud xp̄i. Recepe-
runt mercedem ſuam: qđ xp̄us ait de
hypocritis Math. vi. Quarto vt opa
apparenter rara ꝛ bona occultemus
quātum poſſumus: vt neſciat ſiniſtra
q̄d faciat dextera tua. Math. vi. Quī
to vt oremus cōtra tm̄ viciū. Uñ ſup
illud. i. Theſſaľ. ij. deo q̄ ꝓbat corda
nr̄a. dicit glo. vt ſibi nō homīb⁹ pla-
ceamus: qđ niſi ip̄e in nobis opereť:
vitare nequimus. Et Augu. idē dicit.
Quas vires nocendi habeat huma-
ne glorie amor: nemo ſentit niſi qui
ei bellū indixerit. ¶ Quo ad ſecun D
dū p̄ncipale notandū q͞ȝ gloria in pro
poſito ſignificat q͞ȝ bonū alicuius de-
ueniat in noticiam alterius vel alioꝝ:
et ad approbationē eoꝝ. Et ſic appe-
tere gloriā eſt aliquē appetere: vt bo-
nū ſuū verū vel apparēs veniat in no
ticiā ꝛ ad approbationem alterius vľ
alioꝝ. Sed aliquē querere gloriā per
exteriora facta: fit p hoc q͞ȝ aliq̄s opa
ſua agit corā alijs/aut loquiť: aut qn̄
manifeſtať per laudem alienā. vt qn̄
honoratur ab alijs/quia tunc vidētes
eum honorari maiora de eo eſtimant
Et iſta pertinēt ad filias inanis glľe:
de quibus poſtea diceť. Scđo notan-
dū q͞ȝ nō oīs appetitus glorie eſt ma-
lus: ſed appetitus inanis glorie ſem
per eſt malus. Nam vt Tho. vbi ſ̄us

dicit.ad perfectionē hoīs ꝑtinet ꝙ ip
ſe ſe cognoſcat.ſed ꝙ ipſe cognoſcat
ab aliis:nō pertinet ad eius ꝑfectio=
nem.Et ideo nō eſt per ſe appetendū:
pōt tñ appeti inquātū eſt vtile ad ali=
E quid.¶ Uñ tripliciter eſt vtile ⁊ lici=
tum ꝙ aliqs cognoſcatur ab aliis bo
nus.Primo ad hoc vt de⁹ ab hoībus
glorificetur.Uñ Math.v.Sic luceat
lux veſtra corā hoībus:vt videāt ope
ra veſtra bona/⁊ glorificent patrē ve=
ſtrum qui in celis eſt.Secūdo ad hoc
ꝙ hoīes proficiant in bono qđ ī aliis
cognoſcūt.vt in p̄cedenti auctoritate
etiā p₃.Et ſic fecit apl'us.ii.Cor.xi.⁊
xii.vt diſcipuli ſui per pſeudo apl'os
nō deciperētur:vel eis plus crederēt
ait.Ter virgis ceſus ſum:⁊ multa alia
que ibi enumerat de ſe apl'us bona.
Tertio ad hoc ꝙ ipſe homo ex bonis
que in ſe cognoſcit per teſtimoniū lau
dis aliene ſtudeat in eis perſeuerare
et ad meliora proficere.Et ſic licet ha
bere curā de fama et eam tueri.Etiā
ſic fit in treugis que fiūt ſuꝑ graduan
dis in vniuerſitatibus.et ſm hec tria
laudabile eſt ꝙ quis habeat curā de
bono noīe/⁊ ꝙ ꝓuideat quis bona co
ram hoībus non tñ corā deo.Ro.xii.
non tñ ꝙ in hoīm laude inaniter dele
ctetur.Poteſt igitur laudabiliter ad
alioꝝ vtilitatē gloriam ſuā querere ſi=
cut et deus gloriā ſuam querit/nō ꝓ=
F pter ſe ſed propter nos. ¶ Eſt ergo
notandū hic ꝙ in genere eſt gloria tri
plex.Una vera.Secūda vana.Tertia
diabolica.Prima eſt ſextuplex.Uera
qñ quis nullius pctī ſibi conſcius eſt
de qua.ii.Cor.i.Gloria noſtra hec eſt
teſtimoniū conſcientie noſtre.Uerior
qñ dulcedo ſancti ſpiritus manifeſte
ſentitur.qui ſpiritusſanct⁹ teſtimoniū
dat ſpiritui noſtro:ꝙ ſumus filii dei.
Ro.viii.Sed hic cauendū eſt ne quis
decipiatur in dulcedine ſpūali ⁊ ſenti
mentis:qꝛ quedā ſunt cōmunes ma=
lis ⁊ bonis.alie ſpēales tñ bonis.vt
beatus berñ.tradit ī epl'a ad fratres
de mōte dei.Ueriſſima eſt eterna glo
ria.Alie tres ſunt ẛpus recitate.Ter=
tio notandū ꝙ gloriā ſuā poteſt qs q̄=
rere vt p̄miſſum eſt.ſ₃ illđ cōpetit po
tiſſime perfectis viris.vñ ⁊ Math.v.
chriſtus diſcipulis ait ⁊ doctoribus.
Sic luceat ⁊c̄.Nec tñ talib⁹ ſemꝑ cō=
petit:ſed qñ ē notabilis neceſſitas vel
vtilitas.Infirmis aūt et īperfectis nō
eſt tā cautū ꝓpter periculū īanis glo
rie.qꝛ ſm Greg.Bona īnoteſcere hoī
bus ſine periculo vix fieri pōt.Patēt
hec vbi ẛpus ꝑ aplm q̄ ait.ii.Cor.xii.
Inſipiēs fact⁹ ſum.i.ad modū inſipiē
tis quodammō feci gloriādo.vos me
coegiſtis/ſc₃ malis faciliter acqeſcen
do doctoribus. ¶ Scđa glr̄ia videl₃ G
vana fit qntupliciter.ſm tho.Primo
ex ꝑte materie bone glorie.paulo ſu=
pra.cū ſc₃ qs appetit ꝙ aliis appare=
ant aliq̄ bona ī ſe.⁊ illa approbēt tāꝙ
bona ⁊ magna/que tñ nō ſunt ī eo:vt
cū appetit ꝙ alii eū eſtimēt doctū/aut
deuotū/aut multū doctū/aut liberalē
aut diuitē/aut pulchrū/nobilem:⁊ ſic
de ſimilib⁹:cū non ſit talis.Aut cū ap
petit vt alii putēt eū feciſſe tale opus
quod tñ non fecit.Scđo gloria eſt va
na:cū quis q̄rit gloriam de re q̄ nō eſt
gloria digna.vt de caduca re᷑ et fragi
li.Sicut eſt pulchritudo corporis/diui
tie/criſpitudo crinium ⁊ hmōi.Inane
enī eſt ⁊ vanū ꝙ hō hmōi res caducas
fragiles et modicas q̄ cōiter magis no
cent ꝙ ꝓſint:tam magnas reputet/ꝙ
etiā gloriā de eis q̄rit:et vult ꝙ alii in
eo talia noſcāt ⁊ tanꝙ bona et magna
reputent et approbent.Tertio eſt va=
na cū quis gloriā q̄rit de reb⁹ īutilib⁹
⁊ nociuis q̄ nō ſunt apud multos gra
uia pctā reputata.vt de ſuꝑfluis ſum
ptibus in cōuiuiis/īveſtib⁹/edificiis/
familia.⁊ fit gloria ſic vana ex ꝑte ma
terie.Quarto eſt vana ex ꝑte eius a q̄
quis gloriā q̄rit.puta cū quis appetit
bona ſua vera vel apparētia/fieri ma
nifeſta hoībus vt ea approbēt:quorū
tñ hoīm iudiciū eſt fallibile ⁊ incertū.
vt hoībus ſimplicibus mūdanis ⁊ ſe
cularibus:qui act⁹ hoīs frequēter ſo
lū extrīſecus cōſiderāt:⁊ multotiens
non bona/aut modicū bona eſtimant

magna ⁊ excellẽtia. Imo frequẽter de rebus/modicũ aut nichil iudicare ſciunt. vt ſi qs appeteret doctus apparẽ apud idiotas ⁊ rudes. qꝛ de huiuſcemodi iudicare nõ ſciũt. Tales em̃ noſcunt ſolũ ſenſibilia et preſentia. vt diuitias/potẽtiã/pulchritudinẽ/⁊ ſimilia modica. Imo talia ſunt bona minima/nõ media vt virtutes. nec maxima vt beatitudines faciẽtes. que tñ minima bona maxima eſtimãt. ⁊ illos qui talia habẽt: eſtimãt glorioſos. ⁊ reuerenꝭ tales et honorãt. Uera aũt bona habẽtes ⁊ vere bona vt virtutes: ipſi non noſcũt. aut modicũ reputant. aut paruipendũt. aut (qḋ deterius eſt) cõtemnũt: ⁊ ideo inane ⁊ vanum eſt teſtimoniũ hmõi bonoꝝ ab eis querere. Quĩto modo gloria ſit inanis ⁊ vana ex parte ipſius qui gloriã querit. vt q̇ gloriã ſuã nõ refert in debitũ finẽ. puta in dei honorẽ ⁊ ꝓximi ſalutẽ. Omne em̃ bonũ de quo quis recte gloriaꝫ querit: dꝫ credere a deo ſibi eſſe datũ: ⁊ ita non hꝫ homo hoc a ſe: ſꝫ eſt quaſi quoddã bonũ diuinũ. ⁊ deo de iſto p̄ncipaliter debetur gloria ⁊ laus. Et iõ qñ homo appetit vt bonũ ſuũ aliis fiat manifeſtũ: dꝫ hoc appetere ad iſtũ finẽ: vt deus ex hoc laudetur: qui tale bonũ largitus eſt. Ideo diċ aplus. ij. Cor. x. Qui gloriaꝛ: in dño glorietur id ẽ de bono opere nõ q̄rat ſibi gloriã ſed deo. Tale em̃ bonum datur hoĩ a deo: vt ex illo aliis ꝓſit/⁊ ideo intãtũ debet appetere gloriã de tali inquãtũ per eã paratur ſibi via ad hoc vt aliis proſit ſicut apľs. vt ſupra patuit. Qñ ergo hõ appetit gloriã/⁊ in illa ſiſtit: aut in ſeipſum ſolũ refert in ſui laudẽ et recõmẽdationẽ/et nõ in ꝓfectũ ꝓximi/aut in dei laudẽ et gloriã finaliꝫ tunc eſt vana gloria ⁊ inanis/⁊ pctm̃. qꝛ quodcũqꝫ vanũ appetere eſt pctm̃. ẽm illud pš. filii hoĩm vſqꝫquo graui corde vt quid diligitis vanitatẽ/⁊ q̄ritis mẽdaciũ. ⁊c̃. ¶ Tertia gloria videlꝫ diabolica eſt etiã ex pte materie/ qñ quis gloriã q̄rit de pctis notabilibus/et de reb⁹ magis ignominioſis q̄ glorioſis. Ut cũ quis per potentiã aliquẽ opprimit: aut cũꝫ notabili pſona luxuriatus eſt: aut aliquid iniuſte abſtulit: aut haſtiluſit in pctis: aut ꝓ multo luſit et vult vt alii hoc noſcãt ⁊ approbent: hoc eſt diabolicũ pctm̃. qꝛ demones ſic corã ſuo pr̄icipe gloriari ſolẽt de malis in q̄ alios ꝓieceꝛt. Cõtra quos in pš. Quid gloriarꝭ in malicia: qui potẽs es in iniquitate. Dilexiſti maliciã ſup benignitatẽ: iniquitateꝫ magis q̄ loqui equitatẽ: ꝓpterea deſtruet te de⁹ in finẽ. pš. 51. ¶ Quo ad tertiũ pr̄icipale/qñ ſcꝫ inanis gloria ſit pctm̃ mortale: notandũ ẽm Tho. vbi ſupra q̄ aliqñ vane glorie appetit⁹ eſt mortale: aliqñ veniale. De em̃ pctm̃ qḋ ſit contra caritatẽ: eſt mortale/⁊ ſolũ tale. mõ inanis gloria quedã eſt ꝯ caritatem quedã nõ. Et lꝫ pctm̃ inanis glꝛie p̄ciſe ẽm ſe cõſideratũ/⁊ prout ſibi nõ cõiungiꝛ aliud pctm̃ nõ repugnat caritati proximi. vt q̄ quis appetat bona q̄ in ipſo ſunt vľ apparẽt manifeſta fieri aliis ⁊ laudari/⁊ hoc p̄ciſe ꝓpter delectationẽ quã hꝫ in alioꝝ laude/hoc non eſt ꝯ caritatẽ proximi nec aliquo mõ in nocumentũ eius. põt tñ inanis gloria eſſe ꝯ caritatẽ ꝓximi/inquantũ aliud pctm̃ ei ſcꝫ inani glorie cõiunctũ eſt. ¶ Uñ hec p̄ma rľa eſt. q̄ qñcũqꝫ ordinaꝛ inanis gloria in aliud pctm̃ mortale tanq̄ in finẽ eſt peccatũ mortale: vt cũ quis vult videri doct⁹ vt alii ſibi credãt ⁊ ſic eos p̄ducat in pfidiam. vel cũ quis ſe laudat de fidelitate vel facit ſimulata opa vt eum eſtiment probum ⁊ fidelẽ/⁊ ſic poſſit eos dãnificare in rebus per furtũ/vel per aliã fraudẽ notabiliter p̄ſertim dãnoſam. Uel cũ quis vult videri diues vel nobilis ꝓpter hoc vt mulierẽ aliquaꝫ poſſit allicere in ſui amorẽ ⁊ cõſenſuꝫ luxurioſuꝫ. tũc qꝛ illud eẽt cõtra caritatẽ proximi: qꝛ in magnũ nocumẽtum fieret pctm̃ mortale. Et de illo ſonabãt etiã regule poſite ſupra de ſupbia/qñ ſit pctm̃ mortale. ¶ Secunda regula eſt. Quãuis pctm̃ inanis glorie preciſe ẽm ſe conſideratũ ⁊ ſine cõ

iunctione alterius peccati nõ ſit con=
tra caritatem proximi:tñ eſt vt ſic cõ=
tra caritatem dei tripliciter ſm Tho.
Primo ratione materie de qua quis
gloriatur.vt cũ quis gloriatur de ali=
quo falſo quod eſt contrarium diuine
reuerentie.ſicut illud Ezechie.xxviij.
Eleuatũ eſt cor tuũ/et dixiſti:deꝰ ego
ſum.Suo mõ ſi gloriaret̃ de oĩpotẽ=
tia/omniſcientia/vel ꝙ eſſet deus/et
ſic laudari appeteret:valde peccaret
cõtra dei reuerentiã ⁊ mortaliter.Si=
cut fecit Alexãder magnus qui filius
Jouis a multis dici delectabat̃.attñ
cum telo grauiter in expugnatiõe ciui
tatis vulneratus eſſet/ait:omnes me
filiũ dei clamant:ſed hoc telũ me ho=
minem eſſe fatetur. Item idẽ cum ſe
pro deo adorari vellet:quidã miles ei
ait.Si dij corpꝰ animo tuo equaſſent
capite celũ/et manibus vtroſq; fines
terre caperes aut tãgeres.Cũ ſis igi=
tur equalis alijs:alijs nõ te preferas
Sic feciſſe voluit octauianus:ſi ſybil=
la maiorem eo nõ oſtendiſſet.Et hero
des ſe fecit adorari pro deo.vt pꝫ act.
xij.Similiter ſi quis gloriam quere=
ret de aliquo bono tanq̃ a ſe habito ⁊
nõ tanq̃ a deo accepto mere gratuito
gloriaretur de falſo/ſcilꝫ ꝙ aliq̃d ha=
beret a ſeipſo et non a deo:eſſet cõtra
dei reuerentiam ⁊ peccatuꝫ mortale.
Sicut feciſſe videtur Nabugodono=
ſor monarcha/qui in palatio deambu
lans ait. Nõne hec eſt babilõ ciuitas
magna quam ego edificaui in domũ
regni/in robore fortitudinis mee/⁊ ĩ
gloria decoris mei Daniel.iiij. Quo
loquente ſtatim vox ſibi cõminabat̃
ꝙ ſeptem annis vt bos fenũ comede=
re deberet/⁊ priuari ſenſibus.Ad illũ
primũ modũ etiam pertinet ſꝫ Tho.
cum quis bonũ temporale de quo q̃s
gloriatur preferret deo.quia hoc pro
hibetur Hiere.ix.Nõ glorietur ſapiẽs
in ſapiẽtia ſua/nec fortis in fortitudi
ne ſua/nec diues in diuitijs ſuis.ſed
in hoc glorietur:qui gloriatur ſcire et
noſſe me.quia ego ſum dominus qui
facio miſericordiã et iudicium et iuſti
tiam in terra.Hec enim placẽt michi:
ait dominus. ¶ Secundo modo M
appetitus inanis glorie contrariatur
dilectioni dei ex parte eius a quo glo
ria queritur.vt cum quis teſtimoniuꝫ
et approbationem hominũ prefert te
ſtimonijs et approbatiõibus dei. Si=
cut contra quoſdam de principibꝰ ſa
cerdotum dicitur Johan.xij.ꝙ plus
dilexerunt gloriã hoĩm/q̃ gloriã dei.
Nam vt ibi habetur.multi ex princi=
pibus et legiſperitis/et ſacerdotibus
crediderunt in chriſtum:ſed propter
phariſeos nõ ↄfitebãtur/ne de ſinago
ga eijcerent̃:quod erat apud eos val=
de ignominioſum. Iſti ergo plus re=
fugerunt illã ignominiã/et plus dile
xerunt gloriam hominũ.⁊ plus volue
runt honorari ⁊ tanq̃ boni reputari ⁊
approbari ab hoĩbus:q̃ gloriam dei/
id eſt q̃ appetierũt a deo approbari ⁊
corã eo iuſti exiſtere.Et ſm Nicolauꝫ
de lyra de iſtorum numero in parte vel ĩ
toto fuerunt Nicodemus/qui ad Je=
ſum venit nocte ⁊ principes.⁊c̃. Joh.
vbi ſupra.⁊ Joſeph ab arimathia/et
Gamaliel.⁊c̃.¶ Tertio modo appeti N
tus vane glẽe repugnat dilectioni dei
⁊ hoc ex parte ipſius gloriantis/ſcilꝫ
qui intentionẽ ſuam refert ad gloriã
tanq̃ ad vltimũ finem:ita ꝙ gloriam
appetit propter ſeipſum/nullo modo
referendo eam in vtilitatem proximi
aut dei honorem finaliter.Ut qui ope
ra virtutum ordinat vltimate in glo=
riam ſuam tanq̃ in ſuum et optimuꝫ
ſibi/vt qui ieiunat/dat elemoſinam.
⁊ ſimilia.vt alij ſciant et eum glorifi=
cent:et qui tantum diligit eam et ap=
petit ꝙ etiam propter ipſam cõſequẽ
dam non dimittit facere cõtra deum:
ſic enim eſt peccatum mortale.Quã=
do vero gloria eſt vana aliquo modo
rum ſupra poſitorum circa ſecundam
propoſitionẽ.attamen non repugnat
dilectioni aliquorum modorum nũc
pretactorũ:tunc appetitus vane glo=
rie non eſt peccatum mortale:ſed ſo=
lum veniale vt dicit Thomas.

¶ Ca.xv. de hypocriſi quid ſit: ⁊ qualiter cōmittitur. et de ſimulatione.

A Vndecimo hic ꝓhibetur hypocriſis. Nā ex pmiſſis pȝ: ſicut ſinis ſupbie ē ꝓpa excellētia quā ītēdit ſupbus: ſic finis appetitōis īanis glie ē manifeſtatio ꝓprie excellētie. qȝ illā ītendit vane glorioſus. Ad hāc autē manifeſtationē ſm tho. ii. ſcde. q. cxxxii. ar. v. pōt qs tendere ⁊ directe tripliciṫ Primo per v̄ba ⁊ ſic eſt iactātia. Secundo per facta falſa / ⁊ ſic eſt hypocriſis. Tertio p facta vera habētia quādam admirationē. et ſic eſt p̄ſumptio nouitatū. De hypocriſi ergo tria ſunt dicēda. Primo qd ſit ⁊ qualiter ꝯmittitur et ꝙ mala ſit. Scdo qn̄ ſit pctm̄ mortale ſeu ſub p̄cepto ꝓhibita. Tertio an quis ſe minorē poſſit oſtēdere ꝙ ſit in re / qd vocatur ironia.

B ¶ Quātum ad primū notandū ſm Tho. vbi ſupra. ꝙ hypocriſis dupliciter capiṫ. Uno mō cōiter. Alio mō ꝓprie. Communiter ſeu gn̄aliter hypocriſis idem eſt ꝙ ſimulatio: ⁊ ſic eſt mēdaciū cōſiſtens in ſignis exterioꝝ factoꝝ. vt cuȝ quis p aliqua exteriora ſigna rerum / aut factoꝝ: aliquid de ſe ſignat quod in eo nō eſt. aut melius aut excellēti⁹ ꝙ in eo veraciter exiſtat / ⁊ iſto mō magnus apparatus veſtiū eſt ſimulatio ſeu hypocriſis litterature ſiue ſapientie. Et magn⁹ ſtatus et ſumptuoſus ī equis / ſeruis et ſimilib⁹ eſt ſimulatio diuitiarū ⁊ potētie. Et ſic oīs ſimulatio ſeu hypocriſis eſt mendaciū / ⁊ ideo pctm̄. ⁊ aliqn̄ mortale ſi eſt cōtra caritatem. aliqn̄ veniale ſicut de mēdacio

C diceṫ infra in p̄cepto. viii. c. i. ¶ Cauſa autē quare ſimulatio eſt pctm̄ eſt illa: dicit Tho. ibidē. qȝ ad virtutē veritatis ptinet vt aliqs talē ſe exhibeat exterius p ſigna exteriora qualis eſt. Signa aūt exteriora nō ſolū ſunt verba ſȝ etiā facta. Sicut ḡ v̄itati oppoṅiṫ ꝙ aliqs p v̄ba exteriora ſignificet aliud / ꝙ hȝ apud ſe / qd ad mendaciū ptinet: ita etiā v̄itati opponiṫ ꝙ aliquis per aliqua ſigna factoꝝ vel reꝝ aliqd de ſe ſignificet cōtrariū eius qd in eo eſt: quod ꝓprie ſimulatio diciṫ.

D ¶ Tamen ſic dicit Aug. in li. de q̄ſt. euāgelii. Nō oē quod fingimus mendaciū eſt: ſed qn̄ illud fingimus qd nichil ſignificat: tunc eſt mēdaciū. Cū autē fictio noſtra referṫ ad aliquā ſignificationē nō eſt mēdaciū / ſȝ aliqua figura v̄itatis. Et ſubiūgit exēplū de figuratiuis locutionibus in qbus quidē fingim⁹ res: nō vt aſſeraṫ ita eſſe / ſed eas ꝓponimus vt figurā alteri⁹ qd aſſerē volumus. Sic igiṫ ſe finxit dn̄s longius ire. Luc. vlt. Quia cōpoſuit motū ſuū quaſi volentis lōgius ire: ad aliud figuratiue ſignificādū / ſcȝ ꝙ ipſe ab eorū fide lōge erat. vt Greg. dicit. Eſt igiṫ vt dicit Tho. ſimulatio pctm̄ ſimpliciṫ. qȝ nō refert vtrū qs v̄bo vel quocūqȝ facto alii mētiatur. Tn̄ vdalricus dicit ſi qs dat p aliqd opus vel p verbū duplex / aliqd ītelligere quod nō eſt: non ītentiōe fallēdi / ſed ītentiōe vtilitatis cōſequētis: talem ſimulationē nō eſſe pctm̄.

E ¶ Circa quod tn̄ notat tho. ꝙ ſicut aliqs v̄bo mētiṫ / qn̄ ſignificat qd nō eſt: nō aūt qn̄ tacet qd eſt qd quidē aliqn̄ licet: ita ſimulatio eſt qn̄ aliqs p exteriora ſigna factoꝝ vel rerū ſignificat aliqd quod nō eſt: nō aūt ſi aliquis p̄termittat ſignificare qd ē. Vn̄ aliqs pōt occultare ſuū pctm̄ ſine pctō. alio mō capitur hypocriſis ī ſacra ſcriptura ꝓprie / ⁊ eſt ſimulatio ſctītatis ⁊ iuſtitie quā qs nō hȝ. ⁊ ſic hypocrita eſt q per exteriora ſigna factoꝝ ſctītatem aut quācūqȝ v̄tutē quā nō hȝ ſimulat cū intentiōe vt alii credāt eū talē eſſe. Et talis hypocriſis ſemp eſt pctm̄. ſicut et omne mēdacium eſt peccatū: ipſa aūt hypocriſis eſt mēdaciū in facto Vn̄ hypocriſis duo dicit ſcȝ defectū ſctītatis ⁊ ſimlatione ſctītatis ipſius. Ideo aug. dicit ſup pſ. lxiiii. Simulata eqtas nō eſt equitas: ſed duplex eſt iniqtas. Eſt em̄ ibi duplex peccatū ſcȝ in hypocrita videlicȝ iniquitas occulta / ⁊ falſitas ſanctitatis in oſtenſione.

F ¶ Hec

autē hypocriſis in quinq͡ꝫ perſonis ſe
īflectere ſolet ſepius. Primo in here
ticis. de quibus Math. vij. Attendite
a falſis prophetis qui veniūt ad vos
in veſtimētis ouiū: intrinſecus autem
ſunt lupi rapaces. Scd̄o in fictis cleri
cis et religioſis. de quibus dicitur. dū
ore et habitu / non corde deo ſe ſerui-
re oſtendunt / per xp̄m Math. xv. Hy-
pocrite bn̄ ꝓphetauit de vobis Eſai.
xxix. Popul⁹ hic labijs me honorat:
cor āt eorū lōge eſt a me. ⁊ Mat. xxiij
Ve vobis ſcribe ⁊ phariſei hypocrite
qui clauditis regnū celoꝝ ante hoīes
vos eñ non intratis ſcꝫ male viuēdo:
neq͡ꝫ introeuntes ſinitis intrare / ſcilꝫ
per exempla mala eos inficiēdo. Ter
tio in fictis iudicib⁹ ⁊ ſcabinis ac do-
minis tēporalib⁹ qui cū iuſticiā debe
rent defendere / ⁊ ſe hoc facere preten
dant. intrīſecus ſunt pleni dolo ⁊ aua
ricia. De quib⁹ math. xxiij. Ve vobis
ſcribe et phariſei hypocrite qui mun-
datis qd̄ deforis eſt calicis et paropſi-
dis: intus autē pleni eſtis rapina ⁊ ī-
mundicia. Ve vobis ſcribe ⁊ phariſei
hypocrite / qui ſimiles eſtiſ ſepulchris
dealbatis que foris apparēt hoībus
ſpecioſa: intus vero plena ſunt oſſib⁹
mortuoꝝ et oī ſpurcitia. Quarto in fi
ctis viduis ⁊ virginibus / que in deli-
tijs viuētes vel nequitijs / alijs ꝓhono
rari volunt. Vñ Iob. xx. Si aſcenderit
vſq͡ꝫ ad celos ſupbia eius / ⁊ caput ei⁹
nubes tetigerit: quaſi ſterquiliniuꝫ in
fine perdetur. Quīto in pauperibus
ficte mēdicātibus. De quib⁹ Luč. xx.
ait chriſtus. Attēdite a ſcribis qui vo
lunt ambulare in ſtolis ⁊ amāt ſaluta
tiones in foro / et ꝓmas cathedras in
ſinagogis / ⁊ primos accubitus in cō-
uiuijs / qui deuorant domos viduarū
ſimulantes longā orationē. hi accipi-
G ent damnationē maiorē. ¶ Sed quō
cognoſcitur quis hypocrita eſſe? Rñ.
aug. ſup illo Luč. vi. Nō poteſt arbor
bona malos fructus facere ⁊c. ꝙ a tri
bus cognoſcitur hypocrite. Primū
eſt bonoꝝ oppreſſio / vel perſequendo
vel detrahendo. Omnes eñ hypocri
te detractores ſunt. Secundū eſt faci
lis reprehenſio alioꝝ quod faciunt: vt
videantur habere zelū. Tertiū eſt im
pacientia in aduerſis. Super oēs eñ
mouentur et offendūtur ad contume
lias ſibi dictas. quia querūt gloriam
ideo dolent ad cōtumeliā. Unde dicit
hiero. Non queras gloriā: ⁊ nō dole-
bis cū inglorioſus fueris. qui laudeꝫ
non appetit: non ſentit contumelias.
¶ Sed diceres / ſunt ergo mali reli- H
gioſi vel clerici hypocrite? Rñ. tho. ha
bitus ſanctitatis puta religionis vel
clericatus ſignificat ſtatū quo q̄s obli
gatur ad opera perfectōnis: ⁊ ideo cū
quis habitū ſanctitatiſ aſſumit: inten-
dens ſe ad ſtatū perfectionis trāſfer-
re: ſi per infirmitatē deficiat / nō eſt ſi-
mulator vel hypocrita quia non tene
tur manifeſtare ſuū pctm̄: ſanctitatis
habitū deponēdo. Si autē ad hoc ha
bitum ſanctitatis aſſumeret: vt ſe iu-
ſtum oſtenderet / eſſet hypocrita et ſi-
mulator. vnde Greg. dič. xxxi. mora.
Sunt nōnulli qui et ſanctitatis habi-
tum tenent: ⁊ perfectiōis merita exeq̄
non valent: hos nequaq̄ꝫ credendū ē
in hypocritarū numero currere. quia
aliud eſt īfirmitate peccare: aliud ma
licia. ¶ Sed iterum dubitares. Utrū I
aliquis ſimulans ſanctitatē ad hono
rem dei ⁊ edificationē ꝓximi peccet?
Rñ. pe. de tharentaſia in quotlibe. du
plex eſt ſimulatio. Quedā que fit ab
aliquo vt iniquitas ſua pallietur / ⁊ ip
ſe ab hoībus laudetur et bonus repu
tetur ⁊ hec eſt peccatū. Alia fit ad dei
honorē et proximorū edificationē. vt
ſi aliquis religioſus maiorem religio
nem oſtendit corā ſecularibus / ꝙ co-
ram ſuis fratribus vt ipſi magis edi-
ficentur: iſte non peccat / ſed meretur.
hec ille. Exemplū in beato dñico / per
quadrageſimā ī pane ⁊ aqua cū ſocio
ieiunante vt hereticos cōuerteret. Et
ſic ep̄s oxoniēſis didac⁹ / olim ꝯtra he
reticos albiēſes hortabatur abbates
eadē intentiōe: vt pedes irent in pau-
pertate. ¶ Quo ad ſecundū princi- K
pale notandū ſm̄ Tho. ꝙ hypocriſiſ

ſecundo modo ſumpta/aliqñ eſt pec=
catum mortale/et aliquãdo veniale.
Qñ autē ſit mortale vel veniale eſt at
tēdēdū ex fine quē ipſe fingēs inten=
dit. Si nanqȝ talis finis eſt contra ca
ritatem/eſt peccatum mortale. Sicut
cum quis ſimulat ſanctitatē/vt falſaȝ
doctrinã ſeminet/in qua ſibi non tam
cito crederet niſi ſanctus ⁊ iuſtus ap=
pareret. quales ſunt cōmuniter here=
tici. propter quod dicit dñs Math. vij
Attēdite a falſis pphetis qui veniūt
ad vos in veſtimētis ouiū: intrīſecus
autē ſunt lupi rapaces. Uel cū quis ſi
mulat ſanctitatē: vt dignus adipiſcat
eccleſiaſticã dignitatem/vel vt adipi=
ſcatur alia tēporalia quecūqȝ cū dam
no alioꝝ: vel ſimulat ſanctitatē: vt fa=
miliarior fiat alicui mulieri aliene: vt
eam per hoc decipiat/et in ſuū conſen
ſum alliciat/⁊ ſic de aliis hmōi finibꝰ
qui ſunt contra caritatē dei vel proxi
mi. Hec videtur eſſe mens ſancti do=
ctoris. Unde ⁊ vdalricus. li. vi. tracta
tu. iij. ca. xxviij. dicit. Cum aliquis ſi=
mulat ſanctitatē quã non habet: ppt
hoc vt det ei aliquid (ſicut illi de qbꝰ
mat. xxiij. dr. Ue vobis hypocrite qui
cōeditis domos viduaꝝ) pctm̄ mortale
ē: qꝛ rapit qd debet ſancto: qꝛ qd dat
ei: datur in nomine iuſti. Item qñ ta=
lem ſimulationē facit ex inſatiabili a=
uaricia. Si aūt aliqs pro ſua neceſſita
te ſimulet ampliorē indigentiã ꝙ ha
beat: non eſt hoc mortale pctm̄. Sicut
faciunt illi cōmuniter qui trutanni vo
cantur. De his enim dicit Criſoſtomꝰ
ꝙ talis ſimulatio potius eſt culpa di=
uitum ꝙ pauperū qui ex ſui indigen=
L tia ad hoc cōpelluntur. ¶ Si autem
ſm tho. finis intentus non repugnat
caritati: tunc manet veniale. vt cū qs
fingit ſolū quia delectatur in ſic fingē
do. de quo dicit phūs. iiij. ethi. ꝙ ma=
gis videtur vanus ꝙ malus. Uel ſi fin
geret propter iocū. Eadē enī eſt ratio
de fictione ⁊ mendacio/vt dictū eſt in
precedēti capitulo. Tñ ſiue hypocri=
ſis ſit veniale ſiue mortale peccatū: eſt
piculoſum et multipliciter nociuū. vt
patet primo ex verbis chriſti/q̄ hypo
critas fere pre aliis ipugnauit. Mat.
xxiij. ſeptēpliciter. Et math. vi. Exter
minãt em̄ facies ſuas/vt appareãt ho
minibus ieiunãtes. Et luc. xij. Atten=
dite a fermēto phariſeoꝝ qd eſt hypo
criſis. Et mat. vij. hypocrita eiice pmū
trabē de oculo tuo. Scdo qꝛ raro ad
meliꝰ cōuãtur. Tū qꝛ ſe bonos putãt
aliorū laude delectati. Job. xxxvi. Ut
eti nō clamabūt. glo. qꝛ humane lau=
dis auiditate ſuperati ſanctos ſe eſſe:
miſeri etiã cū in peccatis morent/pu=
tant. Tum quia ſpūſſanctus eos fu=
git ſine quo cōuerti non pñt. Sapiē. i.
Spūſſanctus diſcipline effugiet fictū
Tum etiã. quia diabolꝰ noſcit eſſe in
eis ⁊ dormit. Job. xl. Sub vmbra dor
mit in ſecreto talami. ſcȝ in quo nullꝰ
fructꝰ. ſtipes vacuus. et radix in limo
laudis eſt fundatus. Tertio quia ſūt
ſimiles ſterquilinio niue tecto. ſepul=
chris pulchris cadaueribꝰ plenis: vul
pibus: quaꝝ pellis eſt bona et carnes
inanes. ſymoni qui angariatꝰ crucem
dñi portauit. Et vulpi que ſe mortuã
fingit/quoadusqȝ cornicē capiat. Ci=
gno qui exterius eſt albus/caro autē
eius nigra. ¶ Quo ad tertiū princi M
pale queritur vtrū ironia per quã ali=
qs minora de ſe fingit/ſit pctm̄. Rñ.
ſm tho. ij. ſcde. q. cxiij. ꝙ aliquis de ſe
ipſo minora dicat: pōt ꝯtingere dupli
citer. Uno modo ſalua ꝟitate/dū ſcilȝ
maiora que ſunt i ſeipſis reticēt/que=
dam ꝟo minora detegūt ⁊ de ſe profe
runt q̄ tñ in ſe eſſe cognoſcunt. Et ſic
minora de ſe dicere nō pertinet ad iro
niam: nec etiã eſt pctm̄ ſm genus ſuū
niſi per alicuius circūſtãtie corruptio
nem. Alio mō aliquis dicit minora a
ꝟitate declinãs. puta cū aſſerit aliqd
vile de ſe quod in ſe nō cognoſcit. aut
cū negat de ſe aliqd magnū/qd tñ pci
pit i ſeipſo eſſe. ⁊ hoc ptinet ad ironiã
⁊ eſt ſemp pctm̄. vñ Aug. li. de verbis
dñi. Cū humilitatis cã mentiris: ſi nō
eras peccator añꝙ mentireris: mētiē
do peccator efficieris. Et ſi obiicis il=
lud gre. ad aug. angloꝝ epm̄. Bonaꝝ

mentiū eſt ibi culpas agnoſcere: vbi culpa nō eſt. B̄ñ.tho. Q̄ꝫ ad bonitatē mentis ptinet vt homo ad iuſtitie pfectionē tendat. ideo in culpā reputat: non ſolū ſi deficiat a cōmuni iuſtitia q̄ vere culpa eſt: ſed etiā ſi deficiat a iuſtitie pfectione: q̄ qn̄qꝫ culpa non eſt. nō aūt culpā dicit: quod pro culpa nō recognoſcit/ quod ad ironie mēdaciū ptinet. Nota tñ ꝙ ironia per defectuꝫ proprie opponit iactantie. q̄ ambo cō ſiſtunt in verbis. in factis aūt videtur aliquid opponi hypocriſi per diminutionē ſuo modo ſicut de ironia.

¶ Ca.xvi. De p̄ſumptione nouitatū.

Duodecimo prohibetur preſumptio/ ſiue ſit nouitatum ſiue alia. ¶ Vñ eccl.xxxvij A
O preſumptio nequiſſima vnde creata es? glo. a mala voluntate/ ſcꝫ deficiente. Ubi notandū ꝙ preſumptio q̄dam eſt bona: qua ſcꝫ in quibuſdā id quod in nobis eſt/ facimus: et de reſiduo in diuinū auxilium ſperamus/ et de deo preſumimus. Alia mala q̄ qs de ſe inordinate ꝛ nimis confidit. De vtraqꝫ dicitur Judith. vi. Qui nō deſeris p̄ſumētes de te. ꝛ de ſe preſumētes humilias. Mala preſumptio ē duplex. Quedā vocatur p̄ſumptio nouitatum: que eſt filia inanis glorie. fm greg. Alia eſt p̄ſumptio reſpectu aliorum illicite que etiā nō habēt nouitatem ſeu āmirationē ſpecialē. Itē q̄dā eſt p̄ſumptio que eſt pctm̄ in ſpm̄ ſanctum. Alia eſt pctī alleuiatiua. de qb⁹ duabus habes ſupra in p̄mo p̄cepto/ videlꝫ de ſpe. Eſt igitur p̄ſumptio q̄ntuplex. Prima bona de meritis/ vel de dei bonitate confidētia humilis. Secunda pctī excuſatiua in parte: ſed bene faciēdi ptelatiua. Tertia p̄ſumptō generalis. Quarta ſpecialis q̄ dicit nouitatū preſumptio. Quinta peccatum in ſpiritū ſanctū.
B ¶ De preſumptione igitur nouitatū: primo aduertendum ꝙ nouitatum inuentio eſt triplex. Quedā licita ꝛ virtuoſa: vt modus acquirendi perfectionē vite ſpiritualis. Sic ſamuel cuneos reperit ꝓphetarū. Dauid cantorꝫ numerꝫ. Helias anachoreſim/ in veteri teſtamēto Jn nouo Johannes baptiſta. Itē maria ꝛ Joſeph matrimoniū v̄ginem. Antonius monachatū. vel poti⁹ xp̄s vel iohannes baptiſta. fm criſo. Alia eſt vana et ſupflua vel modicū peccatum: vt ſubtiliter in artibus laborādo/ in alchumia/ ꝛ in aliis experientiis vltra q̄ oportet ſe occupādo. Tertia eſt nouitatum inuentio vicioſa/ q̄ nouus peccandi mod⁹ reperitur. per quē alii pficiētes: in malis imbuūtur.
¶ Secundo notandū ꝙ hoc viciū multis generibus hoīm ſe iflectit. C
Primo i hereticos: qui de ſuo igenio p̄ſumentes noua confingūt. Scd'o in religioſos: qui ꝯtra vel ſupra ſtatuta ſeniorꝫ ſicut phariſei ſingularia quedā interdū cōfingūt viſiones/ vt ſancti appareāt et ſicta. Tertio i artifices mechanicos vt ſutores/ ſartores/ fabros ꝛ etiā hoīes ſe ſupbe veſtiētes. Quarto i mercatores: cū cōtractib⁹ raris/ cābiis/ reemptiōibus vitalicijs/ ꝛ finibus vanis. nā cū per vſurā manifeſtā lucrari non audeant p auaros cōtract⁹/ tanq̄ variis viis ad lucrū tendūt. Quīto iudices/ ſcabini/ aduocati/ ꝛ hm̄oi nouis mōis iuſtitiā defendētes. Sexto dn̄i tp̄ales nouos modos illicitos exactionandi reperiētes in taxis/ in ſteuris/ ꝛ in ſimilib⁹. Septimo clerici ꝛ religioſi nouos modos cātādi theatricos ꝓpter queſtū vl' ob apparentiā reperientes
¶ Tertio notādū q̄n ſit mortale. D
Nā q̄n aliqs p̄ſumit aliqd iuenire de ſcīetia vt nouos errores: vt alios i errorē ducat. vl' nouos modos qb⁹ alios notabiliter depr̄mat. vl' exactionē idebite iueniat: vel i finē q̄ tēdit vt in mortale pctm̄ aliquē iducat. Jn his ꝛ aliis q̄n caritati dei vel proximi repugnat ſic ſupra dictum eſt: mortale pctm̄ eſt. Et q̄ quis particeps efficit in malis ſequētibus que qs p̄mo iuenit: valde latum peccatum eſt ꝛ periculoſum/ nouitatū inuentio illicita. vt inuentores veſtium ſuperbie deſeruientiū: nouarum cantilenarum/ et ſimilium.

E ¶ Quarto notandū ꝙ ꝗuis nõ ſem-
per ſit pctm̄ mortale nouitatū inuen
tio:tñ ꝑiculoſum eſt vt oñdunt plura.
Primo vt dictum eſt/ꝙ aliqs tot ma
loꝝ hic ꝑ pctã/⁊ ĩ futuro ꝑ penas par
ticeps efficiẗ:quot malis aliijs futurĳ
⁊ p̄ntibus hoĩbus occaſionem ꝑ inuẽ
tionẽ nouã ãmiſtrat. Scḋo qꝛ oẽs in
uentores nouitatū illicitaꝝ:oẽs mali
fuerunt/⁊ filĳ hoĩm. Nam p̄mus in-
uentor auaritie fuit cain:q̇ p̄mus ciui
tatẽ fecit. Geñ.iiij. Iniuriam faciẽs il
luc fugit:menſuras fecit/⁊ terminos
in agris ſtatuit. Ab iſto cain ſeptimo
gradu deſcendit lamech: qui primus
bigamiã repit:⁊ ſic p̄mus adulter fu-
it. Huius filĳ ⁊ filie oẽs fere curioſas
artes reperiẽt: vt habes Geñ.iiij. qꝛ
ci⁹ filius iabel pater fuit habitantiū ĩ
tẽtorĳs. Tubalchain p̄mus ſculptu-
ras metalloꝝ curioſas fecit. Noema
filia primo variam texturã reperit:cū
a p̄ncipio a deo aĩaliū pellib⁹ cooperi
menta fuerint ordinata. Tubal ipſe
fuit pater canẽtiū ĩ cithara ⁊ organo.
hec oĩa Geñ.iiij.et lib.ĳ.ſpecu.hyſto.
vincentĳ. Ibi etiã cū oĩ ſua cognatiõe
diluuio interierũt. Tertio qꝛ oẽs qui
poſtea auxeruntvel dilatauerũt noui
tatum inuentiones mali fuerũt/⁊ mi
ſerabiliẗ mortui vt ex martiniana pa
tet hyſtoria:vbi legitur ꝙ tulli⁹ hoſti
lius tertius de p̄mis regib⁹ romano-
rū/ſcȝ poſt romulū ſecũdus q̇ prim⁹
purpura eſt vſus:⁊ tãdem cū tota do-
mo ſua fulmine arſit. Nero impator
et quīt⁹ ab octauiano q̇ piſcabaẗ rhe
tibus aureis q̄ ſericis funibus exten-
debanẗ/nullã veſtẽ bis induit/ſoleas
argenteas mulis fecit: tandẽ a roma
nis de palatio fugatus extra romam
ſeip̄m ĩterfecit.et a lupis dẗ comeſt⁹.
Aureli⁹ ĩpator romanus/p̄mū apud
romanos diadema capiti ĩuexit gem
mis:fulmine corripiẗ:ſȝ nõ moriẗ/tã
dẽ fraude ſerui ſui occiſus eſt. Diocle
cianus ĩpator/p̄mus gẽmas veſtib⁹/
calciamẽtiſq; ĩmiſit. Cū oẽs retro p̄n
cipes ſola purpura vterenẗ:tandẽ ve
neno periit. Tarquinius ſuꝑbus rex
romanoꝝ a romulo ſeptimus/excogi
tauit oĩa tormentoꝝ genera/ cathe
nas/tormenta/carceres/ compedes/
exiliū/⁊ hmõi:hic ꝓpter tarquinū fili
um ſuū q̇ lucretiã nobilem feminam
corrupit:a regno ⁊ a roma eſt expulſ⁹
in exiliū. Hec de martiniana. Item ſi
mon magus volare volẽs : corruit oc
ciſus. Item ethierus monachus poſt
ea:p̄mo iuuenis ĩgenioſus volare vo
lens cecidit nõ mortuus: ſed confra-
ctis pedibus vt refert Vincentius in
ſpeculo hyſtoriali. Ecce quomõ oĩs
curioſitatum inuentores grauiter pu
niti ſunt.

¶ Capitulū.xvĳ.de veſtibus.

T Ertiodecimo hic pro A
hibeẗ precioſitas ve
ſtium/que ex ſuꝑbia
inani gloria/ vł ex p̄
ſumptione procedit
Modeſtia eñ vt am
broſius lib.i.de offi-
cĳs dicit:circa exteriorem cultuȝ ſeu
ornatum cõſiſtit:cui opponiẗ ĩmode-
ſtia. Circa qḋ p̄mo videndū de illicitĳ
veſtimentis. Scḋo de his q̄ diſſuadẽt
taliū ſuꝑbiam. Tertio an vilitas ve-
ſtiū ſit laudabilis. Quantum ad pri
mū eſt dubiū. Utrū circa exteriorem
ornatum poſſit eſſe virtus ⁊ vicium?
Bñ.tho.ſecũda ſcḋe.q.clxix. In ĩpis
rebus exterioribus quibus homo vti
tur non eſt aliqḋ viciū:ſed ex parte ho
minis qui ĩmoderate vtiẗ eis. Sed qꝛ
quidam dicũt ꝙ cū in corde ſit virt⁹/
non autẽ in veſtibus/põt quis eq̄ de-
ferre tunicã precioſaȝ/et in habitu ſe
culari latere cor humile:ſicut in hu-
mili veſte ecõuerſo et ouili/cor lupinū
poteſt latere. Idcirco tria ſunt notã-
da. ¶ Primo ꝙ circa exteriorẽ ve- B
ſtitū virtutes cõſiſtunt ſiue exercẽtur
quia licet omnes virtutes ſubiectiue
ſint in aĩa/et eſſentialiter : tamen cir-
ca actus exteriores exercenẗ:qui eoꝝ
ſunt materia. Exempli gratia. miſeri
cordia eſt mentis habitus/ſed ĩ diſtri
butione pecuniaꝝ exercetur: ſic fides
confeſſione. Sic etiam humilitatẽ et

ſimplicitatem:nolat andronicus/ di-
cit tho. habitus moderatiuos veſtimē
toꝝ. Unde ſicut ſtultū eſt dicere: ſi coꝛ
eſt miſericoꝛs:nulla vis de operibus
miſericoꝛdie exterioꝛib⁹. ſic etiaꝫ .iiij.
ethicoꝝ eutropelia ponit̄ habit⁹ mo-
dificatiuus v̄boꝝ vl̄ factoꝝ ſolacioꝝ
Scd̄o nota ꝙ p̄ exterioꝛem veſtitū v̄-
tutes menti adeſſe compꝛobant̄. Un
de ſi humiliter in veſtimento proce-
dis:ex coꝛde hoc manauit: dicēte ber
nardo in appologetico. Ex coꝛdis the
ſauro ſine dubio ꝓcedit quicq̄d foꝛis
apparet/vicioꝝ ſcꝫ ſiue virtutū. Un̄ ſi
precioſum defers veſtitum : de coꝛde
vicioſo ꝓceſſit. Nam ſm̄ p̄hm̄. ij. ethi
coꝝ habitus ſemꝑ inclinant ad actus
ex quibus generant̄. Tertio notan-
dum ꝙ per exterioꝛem veſtitū virtu-
tes acquiruntur. pꝫ quia ſtudendo ꝛ
legendo ſcientia acquiritur. Et eadeꝫ
rōne humilia veſtimenta poꝛtādo:hu
militatis habitus acquiritur. Patet
igitur ꝙ̄ fatue dicant qui inquiūt. Si
coꝛ bonū eſt:nulla vis erit ī veſtimēto
C ¶ Dubitat̄ ſcd̄o. Utrū veſtes precio-
ſas deferre ſit peccatū? R̄ndet̄ ꝙ ſic.
Un̄ ſuper illo Lu. xvi. Induebat̄ pur
pura et biſſo:dicit glo. Grego. Si cul
tus p̄cioſarū veſtiū in culpa non eſſet
ſermo dei nō tam vigilanter exprime
ret/ꝙ diues purpura et biſſo indutus
apud inferos toꝛquebatur . Et ꝓbat̄
rōne. q2 precioſuꝫ dicit̄ relatiue: ꝛ ita
ſonat p̄cioſitas in exceſſum ꝓprij mo
di:immo includit coꝛruptionē modi
circa ꝓpriū ſtatum:ſed coꝛruptio vel
exceſſus modi ē peccatū dicit Augu.
lib. de natura boni. Peccatū cōſiſtit ī
coꝛruptiōe boni/qd̄ conſiſtit in modo
D ſpecie/ꝛ oꝛdine. ¶ Dicit tamē tho.
vbi ſupra. Si illi qui in dignitatib⁹ cō
ſtituūt̄/vel etiā miniſtri altaris/p̄cio-
ſioꝛibus veſtibus ꝙ̄ ceteri induūtur:
hoc non eſt ꝓpter ſui gloꝛiā: ſed ad ſi
gnificandū excellentiam ſui miniſte-
rij:vel cultus diuini:et ideo eis nō eſt
vicioſum. Et ſm̄ pe. de palude in q̄r-
to. diſt. xxiiij. Precioſa veſtis ad pō-
pam mūdi/eſt in culpa : ſꝫ ad honoꝛē

dei poꝛtata eſt latria. De hac mate-
ria dixit alex. de halis in ſumma ſic.
Uti precioſis veſtibus eſt in ſe malū:
eo ꝙ vſus veſtis debet eſſe ad neceſſi
tatem/nō ad curioſitateꝫ vel volupta
tem. precioſitas autē veſtis curioſita
tē dicit:et id̄o in ſe malū eſt. Unde. i.
thi. vi. Habentes alimenta et quibus
tegamur his ↄtenti ſimus. glo. qui vl
tra tendit:malū inuenit. Poteſt aūt
bene fieri:vt cum aliq̄s vtit̄ precioſis
veſtibus ex officio dignitatꝭ:vt reges
et nobiles ꝛ eis aſſiſtentes:qui lꝫ pau
peres ſint:vtunt̄ t̄n precioſis:non ad
oſtentationem ſui vel honoꝛem: ſꝫ ad
honoꝛē dn̄oꝝ ſuoꝛuꝫ. Similiter ꝛ mu
lieres cū vtunt̄ precioſis veſtib⁹ non
ad oſtentationē ſui vel ad voluptateꝫ
carnis:ſed t̄m vt placeant viris ſuis:
vti precioſis non eſt eis peccatū. Et ſi
dicis ꝙ oīa facta ſunt ꝓpter hoīem.
Dicendū:licet hoc verū ſit:tamē pre-
cioſitas veſtiū non eſt facta ꝓpter ſta
tum oīm hominū:ſed ꝓpter eos qui-
bus ↄuenit ex officio dignitatis. Hec
alexād̄er de halis. Et poſt pauca dic̄:
ꝛ licet mulieres oꝛnari auro ꝛ marga
ritis in ſe malū ſit: ꝓpter cōiūctioneꝫ
actus ad materiā indebitā:eo ꝙ mu-
lier cum ſit facta ad dei imaginē non
debet querere decoꝛē ex artificio: ta-
men qn̄ de volūtate maritoꝝ faciunt
vt cōſeruent eoꝝ gratiam: vl̄ vt moꝛē
regionis vel ciuitatis obſeruent cum
modeſtia tamen/vel vt gradū digni-
tatis obſeruent:excuſant̄ a pc̄tō. Si-
cut de heſter legit̄ Heſter. v. ꝙ induta
erat regalibus indumentis:habebat
etiam coꝛonā in capite ſuo quā nō ge
ſtabat cū ſuꝑbie:ſed vt gradū dignita
tis obſeruaret. Heſter. xiiij. hec ille.
¶ Sed quid de virginibus vel de il- E
lis q̄ maritos nō habent? R̄n̄. idem ſi
virgo nō ꝓponat nubere/ peccat gra
uiter:ſe precioſis oꝛnando niſi hoc fa
ciat vt cōſeruet gradū dignitatis: q2
in tali virgine debet eſſe oꝛnatus ſim
plex nō precioſus. ſicut dicit Hiero. q̄
ſcꝫ neſciat eſſe pulchꝛa/ et que negli-
gat foꝛme bonum:et ꝓcedens ad pu

blicum: nō pectus aut collū denudet/
nec pallio reuelato ceruicē operiat: ſz
que celet faciem: virgo eñ dum ꝟgo
eſt cogitet que dei ſunt. vt dič. i. Coꝛ.
vij. Si autem ꝓponit nubere: nō pec-
cat ſe precioſis oꝛnando/ vt placeat il
li cui ꝓponit nubere/ moderate tamē
vt nō prouocet ad libidinē: ſed ī ſe ha
beat decētiā muliebꝛem. Vñ. i. Coꝛ.
vij. Uirgo nō peccat ſi nubat: ḡ nec oꝛ
nando vt nubat. Hec ille. Huic cōcoꝛ
dare videť augu. ad poſſidoniū ī epľa
Nolo inquit de oꝛnamētis auri vľ ve
ſtis preproperam habeas in ꝓhiben
do ſententiam/ niſi in eos qui neqꝫ cō
iugati/ neqꝫ cōiugari cupientes: cogi
tare debent quomodo placeant deo.
Illi autem cogitant que ſunt mundi
quomodo placeant vľ viri vxoꝛibus/
vel mulieres maritis: niſi ꝙ capillos
nudare feminas/ quas etiam velare
caput apľs iubet/ nec maritatas de-
f cet. ¶ Ex premiſſis ptꝫ ꝙ precioſi-
tas veſtiū nouē generibus hoīm pl⁹
et minus cōcediť. Pꝛimo ſacerdoti-
bus in diuino officio cōcediť: et in eis
eſt cultus latrie: et quibus competit
ex officio dignitatis. Sicut dñs papa
vt dicit alexander vbi pꝛius vtiť p̄cio
ſis ex officio dignitatis: ſcꝫ romani ī-
perij: quā dignitatem cōſtantin⁹ dici
tur romane eccľe cōtuliſſe. Unde ī ſi
gnū huius dñs papa defert ſigna im
perialia. Scďo reges ⁊ nobiles/ ⁊ eis
aſſiſtentes etiā ſi ſint pauperes. Ter
tio quicūqꝫ alius qñ hoc exigit cōſue
tudo regionis/ et moꝛes coꝝ inter q̄s
aliqui viuūt: tunc eñ poſſunt precio-
ſis veſtibus vti/ ſm tho. et alexan. Vñ
diſt. xli. diciť. Sicut in cibis moꝛes eo
rū cū quibus viuimus obſeruare mo
nemur: ſic de indumentis intelligen-
dū eſt. Et loquitur ſpecialiter de cleri
cis. Clerici etiam qui nō habēt de pa
trimonio crucifixi/ ſed tantū viuūt de
ꝓpꝛio patrimonio: poſſunt vti p̄cio-
ſis veſtibus ea intentione/ vt ſeruent
gradū ſue nobilitatis. Qui autem vi
uūt de patrimonio crucifixi/ vľ ſunt ī
ſacris oꝛdinibus cōſtituti: peccāt vtē
do veſtib⁹ p̄cioſis/ niſi eis cōpetat ex
officio dignitatis: vt de papa dictum
fuit. Unde ſup illo Math. iij. Johan-
nes hēbāt veſtimentū. gloſa/ ſeruus
dei non debet habere veſtimentuꝫ ad
decoꝛem vľ ad delectationē ſed tm̄ ad
tegēdū nuditatē. Et. xxxi. q. iiij. Om-
nis iactātia ⁊ iactura coꝛpoꝛalis alie
na eſt a ſacro oꝛdine. Omēs ḡ ep̄os ⁊
clericos qui ſe fulgidis ⁊ claris veſti-
mētis oꝛnāt: emēdari opꝫ. Item diſt.
xli. parcimoniā cū veſte humili nō re
pꝛobamus: ſicut ⁊ oꝛnatū p̄ter coꝛpo-
ris diligētiam infucatum: laudamus
diſſolutos ⁊ fractos veſtib⁹/ nō recipi
mus. Nec obſtat illď. i. pe. ij. Uos eſtꝭ
genus electū regale ſacerdotiū. Ex q̄
videť ꝙ cū habeāt dñationē in popu-
lo rōne dñationis pñt vti veſtibus p̄-
cioſis? Rñ. ꝙ licet aliq̄ habeāt dñatio
nē in pplo: qꝛ tñ eis data eſt in elemo
ſinā/ nō teneň eā dñationis talis vti
veſtib⁹ p̄cioſis. Poſſunt tñ clerici (vt
premiſſum eſt) veſtibus precioſis vti
ex officio dignitatis/ vel ſm patrie cō
ſuetudinem: moderate tñ. Et his ex-
ceptis q̄ expreſſe ꝓhibenť extra. ī de
vi. ⁊ ho. clericoꝝ. vbi dť pānis rubeis
aut viridib⁹ clerici nō vtāť. Coꝛrigi-
as auri vľ argēti oꝛnatū hñtes nō fe-
rāt: ſꝫ neqꝫ ānulos: niſi q̄b⁹ cōpetit ex
officio dignitatꝭ. Hec oīa alex. Quar
to cōiugate pñt vti veſtimētis notabi
lib⁹ ſm ſuū ſtatū. Quīto ꝟgines nu-
pture: vt dictū ē. Sexto ꝟgīes nobi-
les etiā nō nupture. Vñ cecilia int⁹ ci
licio/ ⁊ ex̄ aureis veſtib⁹ tegebať. Se-
ptimo vidue nupture eadē rōne ſicut
ꝟgīes nupture. Octauo humili habi
tu et decēti vti debēt ꝟgīes ⁊ vidue ī
caſtitate viuere volentes nō ſuperbo.
Nono religioſi mīme. ¶ Dubitať G
tertio quot modis in veſtitu quis pec
care poſſit? Rñ. ſm tho. multiplr tā ī
īmoderātia q̄ in defectu: īter q̄ virt⁹
mediū tenet/ q̄ modeſtia dť. Igiť pec
cať. xij. modis in īmoderātia. Pꝛio
mō p ꝯpatiōem ad cōſuetudinē hoīm
cū q̄b⁹ aliq̄s viuit. Vñ dič btūs augu
ſti. iij. ꝯfeſſi. Que cōtra moꝛē hoīꝫ ſūt

flagitia pro morū diuerſitate vitanda
ſunt/vt pactū inter ſe ciuitatis et gen
tis cōſuetudine vel lege firmatū:nul=
la ciuis aut pegrini libidine violetur.
Turpis enī eſt pars oīs vniuerſo ſuo
nō cōgruens. Ex quo patet ꝙ peccāt
nouarū inciſionū īuentores in veſti=
bus ⁊ alijs pegrinis modis ſe veſtiē=
tes:quia cōtra cōſuetudinē faciūt: et
ſub iſto cōtinet̄ extneitas veſtiū.i.cum
quis vult hr̄e veſtes alijs diſſiles. Vñ
ſoph.i. Viſitabo ſup pncipes ⁊ ſuper
filios regis/⁊ ſup oēs q̄ veſtiti ſunt et
induti veſte pegrina. Scdo mō pōt eē
īmoderatio in vſu taliū rex ex inordi
nato affectu mētis:ex quo q̄nq̧ cōtin
git ꝙ hō nimis libidinoſe vtat̄ talib⁹:
ſiue ſm cōſuetudinē eox cū quib⁹ vi=
uit/ſiue etiā pter eox cōſuetudinē: et
ſit p ſupabūdantiā. Tertio mō p hoc
ꝙ homo ex ſupfluo cultu veſtiū gloriā
hoīm querit:put ſcȝ veſtes et alia hu
iuſmodi ptinent ad quēdā ornatū: vt
patuit in pbatiōe p Greg.in ſcdo du
bio. Nemo q̄ppe veſtimenta pcipua
vel precioſa ſcȝ excedentia ſtatū pro=
priū:niſi ad inanē gloriā querit. Ne=
mo etiā vult ibi precioſis veſtibus in
dui:vbi a nemine pōt videri. Quarto
modo ſcdm ꝙ homo p ſupfluū cultuȝ
veſtiū querit delicias/ſcdm ꝙ veſtes
ordinant̄ ad corporis fomentū. Et iō
mollicies veſtiū eſt viciū. de q̄ Math.
xi. Qui mollib⁹ veſtiunt̄ in domibus
regū ſunt:vbi grego. Nemo eſtimet ī
luxu atq̧ in ſtudio pcioſax veſtiū pec
catū deeſſe:quia ſi hoc culpa nō eſſet
nullo mō dñs Iohānē de veſtimēti ſui
aſperitate laudaſſet. Hanc mollicie̅
Chriſo.ſup aplm etiam in mulierib⁹
reprobat:eas oñdens nō ſemp natu=
raliter delicatas eſſe/ſȝ ex cōſuetudīe
mala:vt apparet in ruſticis feminis
dura ſuſtinentibus:et in delicatis vir
ginibus q̄ cilicio corpus domabant.
Quinto modo ſcdm ꝙ nimiā ſollici=
tudinē qs apponit ad exteriorū veſti
um culturā/etiā ſi nō ſit aliqua inor=
dinatio ex parte finis. Vñ in vitiſpa=
trū quidam pater videns ornatā me=
retricem fleuit/et querētibus cauſam
ait:due res me flere faciunt:iſti⁹ mu=
lieris pditio/et ꝙ deo meo nūq̄ tanto
ſtudio animā meam ornaui. Item de
ſancto nōno epo ibidem ſilr legit̄: ꝙ
viſa ornatiſſima meretrice margari=
ta noīe fleuit:ob ſecūdā cauſam dictā
Has quinq̧ ponit tho. Sexto ſupflui
tas in quantitate cōtinua vt ſunt qui
nimis longas veſtes portant terram
cooperientes/ pulueres ſuſcitantes/
pulices colligentes/⁊ demones inter
dum vehentes. Exemplū de patre vi
dente diabolū ridere:a quo cauſaȝ q̄=
rens? Rñdit demon. ſociū meū in cau
da mulieris equitantem vidi: et ī tra
ctu lutū incidere. Et de alio ſolitario
legimus ꝙ pre paupertate matta ve=
ſtem prolongauit et vocē audiuit. Si
amplius poſſes: grandiora faceres.
Sic quidā viri vt longiores ſint faci=
unt et calopedia alta induūt: contra
quos Ps. Neq̧ in tibijs viri bñplaci ps.146
tum erit ei. Et.i.Reg.xvi. Cū pat da=
uid preſentaret ſamueli eliab primo=
genitū tanq̄ regno dignū: dixit dñs
ad ſamuel. Ne reſpicias vultū ei⁹/ et
altitudinē ſtature ei⁹:qm̄ abieci eum:
nec iuxta intuitum hominum iudico.
Septimo ſuperfluitas in quantitate
diſcreta:qui volūt habere diuerſa pa
ria veſtium: et potius a tineis come=
di q̄ chriſtum indui. Cōtra quos Ja=
cobi.v. Agite nunc diuites et plorate
vlulantes in miſerijs veſtris que eue
nient vobis:diuitie veſtre putrefacte
ſunt/ et veſtimenta a tineis comeſta.
Bern. Clamant nudi:clamant fame=
lici:cōquerūtur vobis frigore ⁊ fame
miſerabiliter laborantes. Quid con=
ferunt tot mutatoria veſtiū extēſa in
ptic̄/vl' plicata ī manicis? ¶ Octa h
uo materie precioſitas in ſerico/auro
vel argento. Vbi nota quomodo de=
fecit in curioſitate humana induſtria
Primo fuit veſtis pellis cum lana:
quia Geñ.iij.dicitur. Fecit deus ade
et vxori ſue tunicas pelliceas. Secū=
do proceſſit ad puram lanam que le=
nior ē pelle:quā artē noema repperit

filia Lamech primi adulteri. Tertio proceſſum eſt ad cortices herbarꝝ/ſcz ad linũ. Quarto ad ſtercora vermiũ/ſcz ſericũ. Quĩto ad aurifrigiũ et ad lapides precioſos qui nunꝗ viui fuerũt: nec pars rei viuẽtis. Nono coloris varietas. Nã clericis prohibeẽ color viridis et rubeus et varius. Rõ qꝛ deꝰ naturam velleris in neutro ſic colorauit. Exẽplũ. Quedã deuotiſſima virgo talia ferre noluit dicens: ouis que nũꝗ peccauit: naturali cõtentatur colore. Cur ego q̃ peccaui vtar p̃cioſo? Decimo veſtem habẽdi iniuſta ĩportunitas. Uolentes eñ veſtiri ſupflue: occaſionẽ dant ꝙ pecunia acquiritur arte illicita. vñ Hiere. ij. In alis tuis inuentus eſt ſanguis aiarũ pauperũ/ ꝛ innocentũ. Undecimo ex parte defectus habitus fit reprehẽſibilis dupliciter dicit Tho. ſm affectũ. Uno modo ex negligentia hoĩs qui non adhibet ſtudiũ vel laborẽ ad hoc ꝙ exteriori ornatu vtatur ſm ꝙ oportet. vñ philoſophus dicit. vij. ethi. ꝙ ad molliciẽ ptinet ꝙ aliquis trahat veſtimentum per terram vt nõ laboret eleuando ipſum. Alio modo ꝛ eſt duodecimus ex eo ꝙ ipſum defectũ exterioris cultus ad gloriã ordinat. vñ dič Aug. in ſermone dñi in monte. non in ſolo rerũ corporearũ nitore atqꝫ pompa: ſed in ipſis ſordibus et lutoſis eſſe iactãtiã/ ꝛ eo perículoſiorẽ: quo ſub noĩe ſeruitutis dei decipit. Et phs dicit. iiij. eth. ꝙ et ſuperabũdãtia ꝛ ĩmoderatus defectus ad iactantiam ptinent: ideo de btõ aug. dicitur: ꝙ nec veſtes nimis p̃cioſas: nec nimis abiectas habere voluit. qꝛ in vtroqꝫ hoĩes ſuã glãꝫ q̃rũt.

¶ Ca. xviij. an mulieres peccẽt mortaliter: ſe ornantes.

B DUbitatur Utrum mulieres peccent mortaliter in ſupfluo ornatu? Rñ. tho. vbi ſupra. Circa ornatũ mulierꝝ ſunt eadẽ attendẽda que ſupra cõmuniter dicta ſunt circa exteriorẽ cultum/ videlicet quinqꝫ prima: ꝛ duo vltima: ꝛ inſuper quoddã aliud ſpeciale/ſcilicꝫ ꝙ muliebris cultus viros ad laſciuiã prouocat. ſm illud ꝓuer. vij. Ecce mulier occurrit illi in ornatu meretricio preparata ad capiendas aĩas. Poteſt tamen mulier licite operam dare ad hoc vt viro ſuo placeat: ne per eius contemptũ in adulterium labatur. vñ i. cor. vij. Mulier que nupta eſt cogitat que mũdi ſunt/ quomodo placeat viro. Et ideo ſi mulier coniugata/ ad hoc ſe ornet vt viro ſuo placeat. poteſt hoc facere abſqꝫ pctõ. Uñ. i. thimo. ij. dicit apo. Mulieres in habitu ornato cum reuerentia et ſobrietate ornãtes ſe: nõ in tortis crinibus/nec auro nec margaritis/aut veſte precioſa. Per quod datur intelligi: ꝙ ſobrius ꝛ moderatus ornatus non prohibeẽ mulieribus/ſed ſupfluus ꝛ inuerecũdus et ĩpudicus. Ille autẽ mulieres q̃ viros non habẽt nec volunt habere/et ſunt in ſtatu nõ habẽdi/non poſſunt abſqꝫ pctõ appetere placere virorꝫ aſpectibus ad cõcupiſcendũ. quia hoc eſt dare eis incentiuũ peccãdi. Et ſi quedaꝫ hac intentione ſe ornẽt vt alios prouocent ad concupiſcentiã mortaliẽ peccant. Si autẽ ex quadã leuitate/vł ex vanitate propter quandã iactãtiã/ nõ ſemper eſt mortale pctm̃: ſed qñqꝫ veniale. Et eadẽ rõ eſt quantũ ad hoc de viris. Et lꝫ mulieres caput nudantes a peccato poſſunt excuſari: qñ hoc nõ fit ex aliqua vanitate/ſed propter terre conſuetudinẽ. tamẽ conſuetudo talis non eſt laudabilis. hec tho. ¶ Sꝫ quid de religioſis? Rñdet vdalricus li. vi. tractatu. ij. c. x. Precioſitas veſtium vel ornatus tũc eſt mortale peccatum: cum eſt contra profeſſionẽ alicuius. Sicut cum alique moniales ꝓfeſſe paupertatẽ et ſeculi abrenunciationem ornant ſe admodum theatricarum mulierum: vel etiam monachi abiecto habitu religionis ſue deferũt habitũ clericorũ ſecularium vel cũ hoc ꝓcedit ex ſupbia dãnabiliter. vł ordinatur ad ꝓuocãdũ alios ad ꝯcupiſcẽ B

tias illicitas. Inexcuſabiles aūt ſunt
mulieres:cū a viris prohibite nichi-
lominus īmoderate ſe ornant. Paꝝ
enī ꝙ tunc faciunt ex ſuperbia vl' ex li
bidine. Peccata aūt oīm habentium
incitamentū libidinis ex tali ornatu
redundant in talē pſonā p aggraua-
C tionem culpe. Hec vdal. ¶ Sed quō
tenebit ſe vxor ꝓpter maritū ſuū ſe or
nans ne peccet:alijs occaſio ruine exi
ſtendo? Rñ. duran. in. iij. diſt. xxxvij.
non ſolū peccat q̄ dat alij directe occa
ſionē peccandi:ſed etiam q̄ ſcienter ⁊
abſqꝫ iuſta neceſſitate ꝓponit alicui
materiā vnde ſumit occaſiōem peccā
di:maxime qñ credit eū diſpoſitū eſſe
ad tale peccatuꝫ. Verbigrā. ſi mulier
credit aliquē male diſpoſitū ad cōcu-
piſcēdū eam:ſi ſcienter ⁊ abſqꝫ neceſſi
tate iuſta vel debita vtilitate preſen-
tet ſe ei:peccat. Unicuiqꝫ enī deus mā
dauit de ꝓximo ſuo:nō autē diſplicet
ſatis alicui dānatio ꝓximi qui ſciēter
ꝓponit ei materiā vnde ſumit occaſio
D. nē peccandi. ¶ Sed nunquid ē mor
tale peccatū viris induere muliebria
veſtimenta:⁊ ecōuerſo mulierib⁹ in-
duere veſtimentū virile? Rñ. alexan.
vbi ſupra. Uirū indui muliebri veſte
et mulierē veſte virili ī ſe malū eſt:eo
ꝙ vtriqꝫ ſexui diuerſa indumēta dedit
natura. vt dr̄ Deut. xxij. in glo. ſuper
illud. Nō induet ⁊c̄. Tñ excuſatur a
pctō cū aliquis hoc facit cauſa neceſ-
ſitatis:vt ſi q̄s q̄reretur ad mortē/⁊ vt
occultaret veſtimentū acciperet mu-
liebre:vel cū mulier vt ſeruet corporꝭ
caſtitatem:veſte viri induitur. Sicut
legitur de btā marina/⁊ btā eugenia.
Cū autē hoc fit ex cōſuetudine vt poſ
ſit licentius libidinem ſuam implere
vir cū mulieribus/ et mulier cū viris
ſicut aliqñ factū eſt:vel cum hoc fit vt
alij hoc videntes ad libidinem ꝓuo-
cent:mortale peccatū eſt. Hec alexā.
Concordat tho. vbi prius dicēs. Cul
tus exterior cōpetere debet cōditioni
pſone ſc̄m cōem conſuetudinē:⁊ ideo
de ſe vicioſum eſt:ꝙ mulier vtatur ve
ſte virili/vel ecōuerſo. Specialit̄ autē
hoc ꝓhibet in lege Deut. xxij. q2 gen
tiles tali mutatione habitus vtebā
tur ad idolatrie ſupſticōnē. Poteſt tñ
hoc qñqꝫ fieri ſine pctō ꝓpter aliquaꝫ
neceſſitatem:vel cā occultandi ab ho
ſtibus vel ꝓpter defectū alterius ve-
ſtimenti:vel ꝓpter aliquid aliud hu-
iuſmodi. Hec Tho. ¶ Sed quid de E
mulieribus ſe colorantibus vel alia
figmenta ad apparentem pulchritu-
dinē adhibentibus? Rñ. cipria. li. de
habitu ꝟginū. Nō virgīes tm̄/ aut vi
duas:ſed etiā nuptas puto/etiā oēs
feminas omnino eſſe admonēdas/ꝙ
opus dei ⁊ facturā ei⁹ ⁊ plaſma:adul
terare nullo mō debeāt/adhibito fla-
uo colore/vel nigro puluere/vel rubo
re/aut quolibet lineamēta natiua cor
rūpente medicamine. Manus deo in
ferunt/qñ illud qđ ille formauit: re-
formare contendunt. Impugnatio
iſta diuini operis eſt preuaricatio / et
veritatis:deū videre nō poteris:cum
oculi tibi non ſint quos deus fecit: ſꝫ
quos diabolus īfecit: de inimico tuo
tēpta cū illo pariter arſura. Ubi tho.
dicit fucatio de qua loquit̄ ciprianus
eſt q̄dam ſpecies fictionis que nō po
teſt eſſe ſine peccato:que etiā vt nō du
bitat aug. in ep'la ad poſſidoniū tp̄is
maritis nolentibus decipi diſplicet.
Non tamē ſemp talis fucatio eſt pec
catū mortale:ſꝫ ſolū quādo fit ꝓpt̄ la
ſciuiā/vel in dei cōtemptū:de quibus
caſibus loquitur cipria. Sciendū ta-
men ꝙ aliud eſt fingere pulchritudi-
nem non habitā/et aliud eſt occulta-
re turpitudinem ex aliqua cauſa ꝓue
nientē/puta egritudine vel aliquo hu
iuſmodi. Hoc eī eſt licitū:quia ſꝫ apo
ſtolum. i. Cor. xij. Que putam⁹ igno
biliora membra eſſe corporis:his ho
norem abūdantiorem circūdamus.
¶ Queritur vtrum artifices ornamē F
toꝝ ſupfluoꝝ prefatoꝝ factores pec-
cent mortaliter? Rñdet tho. ibidem.
Si qua eſt ars ad faciendū opera ali
qua quibus homīes vti non poſſunt
abſqꝫ pctō:p ꝯñs artifices talia faciē
do peccarent/vtputa prebentes vire-

ete aliīs occaſionem peccandi:puta ſi
quis fabricaret idola/ vel aliq̄ ad cul
tum idolatrie pertinētia.Si q̄ꝰo ars
ſit cuius operibus pñt homines be=
ne vel male vti ſicut gladij/ſagitte/ et
alia hmōi:vſus taliū artiū nō eſt pec=
catū et he artes ſole ſunt dicende ſm
Chriſoſto.ſup Math.Si tñ operibus
alicuius artis/vt pluries aliqui male
vterentur:q̄uis de ſe non ſint illicite
ſunt tñ ꝓpter officiū principis a ciui=
tate extirpande/ſm documenta pla=
tonis. Quia ergo mulieres licite ſe
poſſunt ornare/vel vt cōſeruent decē
tiam ſui ſtatus/vel aliquid etiam ſu=
peraddere vt placeant viris:ꝯſequēs
eſt ꝙ artifices taliū ornamentorū nō
peccant in vſu talis artis:niſi forte ī=
ueniendo aliqua ſupflua et curioſa.
Unde chriſo.dicit ſup Math.ꝙ ab ar
te calceoꝝ ꝛ textoꝝ multa abſcindere
opꝫ:etenī ad luxuriam deduxerūt ne=
ceſſitatem eius/corrūpētes arteꝫ:ma
le arti cōmiſcentes. Hec tho. Alexan
der vbi ſupra dicit. Qui viris faciūt
indumenta muliebria/et mulieribus
virilia:vt ſe inuicē magis excitent ad
luxuriam/ꝛ vt licentius poſſint exple
re libidinē:tales artifices peccāt mor
taliter. De talibus loquitur Chriſo=
ſto. cum inquit viros in mulierū for=
mas deducant/ꝛ molleſcere faciāt p
calciamenta laſciuie cū ſupfluis/ꝛ no
ciuis:eas arceri ſtatuimus: et loquiť
de arte textoria:qua fiunt veſtimenta
viris/ꝛ arte ſutoria qua fiunt eis cal=
ciamenta muliebria. Hec alexander.
B ¶ Sed nunqd ſi artifex requiratur ꝛ
petatur vt ſibi faciat veſtē vane diſpo
ſitiōis curioſam vel vanā nouiter īuē
tam/et ſic de domibꝰ ꝛc̄. nunqd ꝓpť
lucrum debet facere talia? Rñdet ma
giſter henricus de haſſia in lectura.ſu
per Geñ.ꝙ artifices non debent eſſe
talium veſtiū excogitatores:et a for=
tiori non taliū factores niſi forte ca=
ſus ſpecialis aliq̄d aliud expoſcat. Ra=
tio eſt qꝛ nullus debet aliū ad vanita
tes ꝓuocare/nec ad ſupfluos ſumptꝰ
occaſionare: nec quiſq̄ iuuare debet
vt vani homines ſuas adinuentiōes
friuolas et cogitatus noxios expleāt
in opere. Hec ille. Sed nunquid hu=
iuſmodi ornamēta aliqñ p ꝯſuetudi=
nē ſine graui peccato pñt deferri? Re
ſpondet magiſter iohānes de tābaco
lib.de cōſol.theol.in his que ſunt ſo=
lū mala/quia ꝓhibita: multum excu
ſat in toto vel in tanto cōſuetudo:ideo
in talibus ex vi rōnabilis cōſuetudīs
preſertim ſi preſcripta ſit/eſt ꝯtra ius
ſcriptum multotiens faciendū. Nam
vt gratianus ille gratioſe dicit: ꝙ cō=
ſtitutio vtentium moribus cōfirmať:
quāuis etiā ſupflua ornamēta geſta=
re ad cōplacendū:multis ſanctoꝝ au
ctoritatibus reprobeť/tamē hoc fine
excluſo rōne cōſuetudinis geſtari pñt
ſine graui pecato. Cauſa aūt quare ī
talibꝰ ſaltē circūſcripto ſcandalo ex=
cuſare valeat cōſuetudo eſt:qꝛ res alī
que ꝓpter ſui nouitatē/et p cōſequēs
raritatem imaginationē excitāt/ ꝛ ꝓ
uocant ad libidinem/eo ſcꝫ ꝙ ꝓpter
āmirari hoīes res huiuſmodi magis
cōſiderant et ꝓfundius cogitāt. Ille
quidem res qñ in cōſuetudinem venī
unt ceſſant imaginationē excitare/ et
ad libidinē ꝓuocare:eo ꝙ tunc ceſſāt
q̄dam rara eſſe / et āmiratione digna
et cogitare conſideratione profunda.
Hec ibi. ¶ Quo ad ſecūdum princi D
pale notādū eſt ꝙ ſuperbiam ornatꝰ
diſſuadet primo peccatū multiplex ī
de oriens. Primū inanis glīa quam
rariſſime ibi qs deuitat. Exemplū de
diuite epulone in purpura. Luce.xvi.
Unde Grego.in omelia ibidē. Nemo
veſtimēta p̄cipua:niſi ad īanē gloriā
q̄rit. Scd̄m eſt tumor mentis ſup ali=
os. Unde herodes veſte p̄cioſa indu=
tus elatus in ſeip̄o:ab angelo necať.
Actu.xij. Tertiū eſt ꝙ cōfundūt pau=
peres talia nō habentes. Nam ſicut
p apl'm.i.Coꝝ.xi.corinthij arguūtur
ꝙ p eſcā ſuā cōfundebant nō habētes
ſic p veſtimēta fieri pōt/ſm baſiliū in
regula. Quarto mollē ꝛ effeminatuꝫ
efficiūt. Exemplū de epulone: q ſic ꝓ
pter ſupbiā purpura induebať ab ep=

tra:ita biſſo ꝓpter molliciē ad intra:
ſm glo. Quintū eſt rapina vel furtū
aut illicitus labor qui a talib⁹ facilit
exercet/vt ſuꝑflua veſtimenta habeāt
et ſpoliāt paupes. Vñ pe. damiani de
cōtēptu mūdi. Illa veſtis nō imerito
rapina eē nūcupat:q̄ duoꝝ vel trium
etiā veſtiū ſumma coemit. Rapinam
ꝓculdubio ꝑpetrat:q̄ vani honorꝭ ar
dore ſucceſus duarū impēſas veſtiū
in vnā redigit:ꝛ ꝓximū ſuū quē ſicut
ſeipm̄ amare debuerat: in ſua nudita
te relinquit. Sextū eſt ſcandalū ꝓxi
mi. Nā q̄ ſcādaliſauerit vnū ex mini
mis iſtis q̄ in me credūt: expedit ei vt
ſuſpendat mola aſinaria in collo ei⁹/
ꝛ demergat in ꝓfundū maris. math.
xviij. Septimū eſt ꝑticipatio oīm cri
minū q̄ alij eius exēplo faciūt. Uel ad
pē.108. lſam ſm Pē. Pctm̄ comitet eū quo
dāmō ſicut veſtimētū quo coopit ꝛ ſi
J cut zona qua ſemꝑ ꝑcingit. ¶ Se
cūdo diſſuadēt ſuꝑbiā veſtiū exēpla
ſctōꝝ. Primo dei q̄ nobiliſſimū ſpm̄ i
nobis veſtiuit carne fragili. ſm illud
Job. x. Pelle ꝛ carne veſtiſti me. Se
cūdo de⁹ q̄ pmis parētibus fecit tu
nicas pelliceas. Gen. iij. Item heſter
xiiij. ait. Tu ſcis dñe infirmitatē meā
et neceſſitatē meā: q̄ abominer ſignū
ſuꝑbie/ꝛ glīe mee qḋ ē ſuꝑ caput me
um i dieb⁹ oſtētatiōis mee:ꝛ deteſtor
illḋ q̄ſi pānū mēſtruate:ꝛ nō portē il
lud in dieb⁹ ſilētij mei. Item iob. xvi.
Saccū cōſui ſuꝑ cutē meā. Itē math.
iij. Ipe iohānes erat veſtitus de pilis
cameloꝝ. Item ſm maximū in ſermo
ne. Btiſſima virgo vix tunicā vnā ha
buit. Item xp̄s ſm Chriſoſt. veſtimē
ta abiecta habuit. Item de antiquis
patrib⁹ dicit apl's hebre. xi. Circuie
rūt in melotis/i pellib⁹ caprinis. Itē
augu. dixit: vt ei⁹ canit legēda fateor
K de ꝑcioſa veſte erubeſco. ¶ Tertio:
idē diſſuadet mltiplex ſuꝑboꝝ i veſti
tu ſtultitia. Quarū pma eſt q̄ exterio
ra vilia/interiorib⁹ nobiliſſimis ꝑpo
nūt/ſcꝫ corpus anime. Scḋo q̄ dei or
dinem peruertunt/et nature: quia an
cillam ſcilicet carnem preponunt do
mine/id eſt anime:et dominā propri
am ancille tradunt. Tertio q̄ pl⁹ ex
pendūt vt oculos alioꝝ paſcant:q̄ ꝓ
priū ventrem. Quarto putant q̄ ex ꝑ
cioſitate ſelle ꝛ freni equus/id eſt cor
pus appreciētur. Quinto: quia om̄ia
bona ſua volunt habere bona et orna
ta/et ſolā animā ſm Augu. turpem.
¶ Quo ad tertium principale queri
tur vtrum ſit virtuoſum et laudabile
deferre veſtimenta humilia vel abie
cta non precioſa? Rñ. ſm Tho. q̄tli.
x. q. xiiij. Quo ad iſtud: aliter loquen
dum eſt de perſona publica in digni
tate aliqua vel in prelatura conſtitu
ta: aliter de pſona ꝑuata cui nulla cu
ra regiminis vel prelationis eſt com
miſſa. In perſona eñ publica duo cō
ſiderantur/ſcꝫ ſtatus dignitatis/ꝛ ꝓ
prie pſone cōditio. Circa que duo ita
ſe debet habere: ne dignitatis auctori
tas veniat in contemptū/et ne ipe i ſu
perbiā efferat: vtrūq; igit ei poteſt eē
laudabile:ꝛ q̄ ꝑcioſis vtatur ad reue
rentiā auctoritatis inducendā/ꝛ q̄ vi
lib⁹ vtat rōne ꝓprie humilitatꝭ. Sic
dūtaxat: ne q̄ ad auctoritatē cōſeruā
dā fiunt: in ſuꝑbiā degenerēt: ꝛ ne dū
nimis ſeruat humilitas: regendi frā
gatur auctoritas: ſicut dicit Auguſti.
Hec tho. Ex quo ſequitur q̄ virtuoſū
et laudabile ſit in perſona publica ſi
ꝓprie infirmitatis intuitu: veſtimēta
deferat humilia. Unde i laudem bea
ti martini epiſcopi dicit: q̄ poſt ſuſce
ptum epiſcopatū: eadem in eius veſti
bus māſit vilitas ꝛ abiectio. Et de de
moſthene pħo legitur: q̄ tādiu vteba
tur toga philoſophica/q̄diu fuit vul
go incognitus. Sed vita et eloq̄ntia
cognitus: ait. Malo venerari vitam ꝛ
ſapiētiā: q̄ togam. Unde tunc cōib⁹
vtebatur veſtibus. Item Grego. i. dia
logoꝝ de beato equitio abbate dicit
q̄ tā vilis erat in veſtibus atq; ita de
ſpectus: vt ſi quis illū fortaſſe neſci
ret/ſalutatus etiam reſalutare deſpi
ceret: vñ vix aut nunq̄ legit de ſanctꝭ
q̄ auctoritatem ſuam in regimine ve
ſtiū ꝑcioſitate exhibuerant venerādā:

ſed potius veſtium vilitate/ moꝝū hu
militate ⁊ vite ſanctitate :vt apl̄i de q̄
bus legit̄ ꝙ fuerunt pannoſi/id eſt vi
libus pannis induti. Et xp̄m pannis
mater inuoluit/id eſt ſm Berſi.⁊ Al=
ber.vilibus. Non inquit Berſi.fit mē
tio de pellibus/aut aliis ꝑcioſis ſupel
lectilibus : vt nobis cōmendet paup
tatem habitus/⁊ indumenti vilitatē.
De pſonis vero priuatis q̄bus mul=
ta cura regiminis vel prelationis eſt
cōmiſſa dicendū ſm Tho.loco preal=
legato.Meritorie et virtuoſe agūt :ſi
portant intuitu ꝓprie humilitatis ⁊
amore cōtemptus mūdi veſtimēta hu
milia ⁊ humiliora ⁊ viliora:ꝙ ſtat⁹ ꝓ
M prius requirit. ¶ Nec obſtant cauil
lationes iniquoꝝ:q̄ p̄mo in cōtrariuꝫ
arguūt/attendendū ab his q̄ in veſti
mentis ouiū veniūt:intrinſecus autē
ſūt lupi rapaces? Rn̄. ſꝫ Tho. ꝙ hoc
eſt ꝓ vilitate veſtiū quia nūꝙ lupi vi=
lia inducerent niſi xp̄i ouibus hec ve=
ſtimenta eſſent ꝓpria. Scd̄o dicūt ta
lē habitū deferentes ſcādaliſare. Rn̄.
hierony.in ep̄l̄a ad marcellam.Scā=
daliſat quēpiā veſtis fuſcior:ſcanda=
liſet ⁊ iohannes/quo inter natos mu
lierū nullus maior fuit: q̄ angelus di
ctus/dn̄m q̄ꝫ baptizauit:qui camelo=
rū veſtitus tegmine:zona pellicea cin
gebatur. Tertio dicūt:cū in corde vir
tus lateat:nichil officit veſtimentum
ſi cor fuerit bonū. Rn̄ſuꝫ eſt de hoc ſu
pra. Quarto obiiciūt augu.iii.de do=
ctrina xp̄iana/et habet̄ diſt.xli.c.q̄ſ=
quis.quiſq̄s rebus tranſeuntib⁹ ſtri
ctius vtit̄ ꝙ ſe hꝫ cōſuetudo eoꝝ cum
quibus viuit:aut intemperās eſt/aut
ſupſtitioſus. Rn̄.ꝙ gratian⁹ falſe al=
legat:quia in oībus correctis origina
libus beati aug.habet̄ tēperās / ⁊ nō
intēperās. Et ſic Tho. et oēs famoſi
allegant. Quinto arguūt beatū Bar
tho.vſum fuiſſe purpura clauata. Re
ſpōdit Bonauen̄.lib. de ꝑfectiōe euā
gelica:ꝙ illud in legenda romana nō
habetur. Et ſi verū eſt qd̄ dicit̄:dico ꝙ
neceſſitate ductus hoc fecit: q2 aliud
in regione illa calida veſtimentū por
tabile non inuenit. Item nota ꝙ dia=
bolus dixit cōſimilia v̄ba ꝑ idolum.
Chriſti etiam veſtimentū tunice incō
ſutilis precioſū fuiſſe negat expreſſe
chriſoſt. ſup Math.in ope īperfecto.
¶ Quātum vero ſit meritoriū t̄lia de N
ferre:patꝫ per Petrū damiani lib.de
cōtemptu mūdi/dicētem. Rex niniue
purpura indutus ꝓpter ciuitatis ex=
cidium cooptus ſacco/ diuini furoris
motū cōtritu cordis humilitate placa
uit. Ezechias q̄ꝫ cultu regio decorat⁹
terribiles regiſ aſſirioꝝ minas treme=
factus audiuit. Sꝫ mox vt ipſe cilicio
tegitur/ciliciocꝫ tectos ad ꝓphetam
mittere nūcios nō erubuit: ꝓpinquū
diē victorie/⁊ optate ꝓſperitatis ora
culū reportauit. Nam ecce angel⁹ do
mini centum octuagitaquincꝫ millia
aſſirioꝝ vna nocte ꝑcuſſit. Egregi⁹ il
le ꝓphetarū Eſaias ad diuine iuſſio=
nis impiū veſtimēta depoſuit: ⁊ triuꝫ
annoꝝ ſpacio nudus ⁊ diſcalciat⁹ in=
ceſſit. Erubeſcat igitur:dicit petr⁹ da
miani humana ſupbia. Ex quo ptꝫ ꝙ
humilitas veſtiū deū placat/gratiam
meretur/et proximū edificat. Vn̄ tho.
ſcd̄a ſecūde. vbi ſupra dicit ſic. Si vi=
lioribus veſtibus ꝙ ceteri q̄s induat̄:
nō ſemꝑ peccat:ſꝫ ſi hoc faciat ꝓpter
macerationem corporis/vel humilia
tionē ſpiritus: ad virtutē temperan=
tie ꝑtinet. Hoc autē ꝑcipue ꝑtinet ad
hos qui alios verbo et exemplo ad pe
nitentiam hortant̄. Hec tho.

¶ Ca.xix.de tēptatione dei.

Quartodecīo ꝓhibet̄ hic dei
tēptatio. Vn̄ deut̄.vi. Non
tēptabis dn̄m deū tuū. Et
idem xp̄s cōtra diabolum allegauit.
Math.iiii. Ubi primo videnduꝫ quid
ſit deū tēptare. Scd̄o quot genera ho
minū in illud viciū incidant. Tertio
de gradib⁹ deū tēptantiū. ¶ Quo O
ad primū ſm Tho.ſecunda ſcd̄e.q̄ſt.
xcvii.ꝑ totum. Deum tēptat qui expe
rimētum ſumit ſeu explorat ex inten=
tione rōne proprie pſone per ſua v̄ba
vel facta de dei potentia/ſapiētia/pie
tate/bonitate/vel voluntate ſpecula=

tiue/ſine ſpeciali dei inſtinctu / ſine iu
ſta neceſſitate/vel pia vtilitate/et ſine
alijs debitis circūſtantijs. Uel qui eti
am preter intentionem talia experiē=
di aliquid loquitˀ/petit vl facit qđ ad
nichil aliud vtile eſt: niſi ad ꝓbanduꝫ
dei poteſtatem: ſapientiam/volunta=
tatem/ vel bonitatem. Unde ſup illo
Deutˀ.vi. Non temptabis dñm deū tu
um: dicit glo. Deum temptat: qui ha=
bens qđ faciat/ſine rōne ꝯmittit ſe di
ſcrimini/vel periculo: experiens vtrū
poſſit liberari a deo. Dicitˀ p̄mo q̄ ex=
perimentum ſumit ſeu explorat: quia
temptare eſt experimentū de aliquo
ſumere: nullus autē expimētū ſumit:
niſi de re ignota/vel dubia. Ex q̄ patꝫ
ꝙ oīs deū temptans deū ignorat: vel
dubitat de aliqua pfectione dei: qđ ſp
eſt peccatū. Ex quo ptꝫ ꝙ deum tēpta
re ſemper eſt pctm̄. Dicitˀ ex intentio
ne: ad differentiam temptationis pre
B ter intentionem. ¶ Ubi notandum
ꝙ duplex eſt dei temptatio. Una in=
tenta: alia non intēta. Intenta fit du
pliciter. vno mō expreſſe: alio mō īter
pretatiue. Expreſſe cū aliquis dicto
vel facto intendit experimentum de
aliquo ſumere. Interpretatiue ꝟo qñ
nō intendit experimentū ſumere per
ſua dicta vel facta: tamē agit vel dicit
qđ ad nichil aliud videtˀ ordinabile:
niſi ad experimentum ſumendū. Uñ
quaſi īterpretatiue deū temptat: qui
etſi non intendat de deo experimen=
tum ſumere: aliquid tamē petit vl fa
cit/ad nichil aliud vtile: niſi ad probā
dum dei poteſtatem/ bonitatem/ꝛ ſi=
milia. Dicitˀ rōne ꝓprie pſone: quia ſi
quis experimentum ſumeret de deo/
vel ad deum ptinentibus/non vt ipſe
experimentū ſumens de his/ſeu ta=
lia explorans talia cognoſcat: ſed vt
ea alijs demonſtret: qñ eſt iuſta neceſ
ſitas/aut pia vtilitas hoc non eſſet tē
ptare deū. Dicitur p ſua verba vel fa
cta non cogitata: ad differentiaꝫ infi
delitatis. Nā īfidelis inquātū huiuſ=
modi in mente dubitat de dei pfectio
ne: puta bonitate/potentia ꝛ ſīlibus.

Sed deum temptare cum directe op
ponatˀ cultui diuino ſeu latrie vel reli
gioni in exterioribus cōſiſtit actibus
Dicitur etiam p ſua verba vel facta:
quia homo deū tēptat expreſſe dupli
citer. Quandoqꝫ expreſſe verbis qñ
homo in ſua petitione orando: vel ſi=
milia verba formando: ea intentione
aliquid a deo poſtulat vt exploret dei
ſapientiam/ potētiā/vel bonitatē vel
voluntatē. Factis autē deuꝫ expreſſe
tēptat: qñ p ea q̄ facit intendit experi
mentū ſumere diuine ptātis ſiue pie=
tatis/aut ſapientie. ¶ Dicitˀ de dei C
potentia bonitate ꝛc̄. ſpeculatiue/ nō
practice. Nam duplex eſt cognitio di
uine voluntatis/ vel bonitatis. Una
q̄dē ſpeculatiua. Et quantū ad hanc
non licet dubitare nec ꝓbare vtrū dei
volūtas ſit bona/vel vtrū deus ſit ſua
uis. Alia practica effectiua ſeu experi=
mentalis: dū qs expitˀ in ſeipō guſtuꝫ
diuine dulcedinis/et complacentiam
diuine volūtatis. Sicut de ierotheo
dicit dionyſius de diuinis noibꝰ. c. ij.
ꝙ didicit diuina ex compaſſiōe ad ip=
ſa. Et hoc modo mouemur vt probe=
mus dei voluntatem et guſtemꝰ eius
ſuauitatem ſm illud Ro. xij. Probe
tis q̄ ſit volūtas dei bona/ bñplacēs ꝛ
pfecta. Et ī Pš. Guſtate ꝛ videte qm̄ pš.33.
ſuauis eſt dñs. Dicitˀ ſine ſpeciali dei
inſtinctu. Uñ abrahā nō peccauit Ge
neſ. xv. cū dixit ad dñꝫ: vñ ſcire poſſū
ꝙ poſſeſſurus ſim eā ſcꝫ terram repro
miſſam a deo? Similiter nec btā aga
tha q̄ noluit medicinā recipere: qꝛ ex
perta erat erga ſe diuinā beniuolētiā
vt vel infirmitates nō paterertˀ pro q̄=
bus corporali medicina indigeret: vl
ſtatim ſentiret diuine bonitatis effe=
ctum. Sed achas peccauit non petēs
ſignū. Nō eñ ſi petiſſet deū temptaſ=
ſet: quia deus iuſſit eū petere: et etiaꝫ
quia ptinebat ad cōmunē vtilitatem
Gedeon vero q̄ Iudic̄. vi. ſignū a deo
petiſſe legitˀ de victoria repromiſſa: ex
debilitate fidei ſm glo. petiſſe videtˀ:
ideo peccauit. Sicut ꝛ zacharias Lu
ce. i. qui dixit ad angelum. Unde hoc

ſciam? Unde ꝓpter incredulitatē pu
D nitus fuit. ¶ Ubi ſciendū ꝙ dupl'r
aliqḋ ſignū petitur a deo. Uno modo
ad explorandū diuinā poteſtatē / aut
veritatē dicti eius: et hoc de ſe ptinet
ad dei temptationē. Alio mō ad hoc
ꝙ inſtruatur quid ſit circa aliquod fa
ctū placitū deo: ⁊ hoc nullo modo pti
net ad dei temptationē. Dicit̄ ſine iu-
ſta neceſſitate: quia ſi iuſta neceſſitas
foret: nō eſſet peccatuȝ. vñ. ij. Paral'.
xx. Cū ignoram⁹ q̄d agere debeam⁹:
hoc ſolū habem⁹ reſiduū vt oculos no
ſtros dirigamus ad te. Dicit̄ ſine pia
vtilitate: qꝛ ex pia vtilitate ſcti ⁊ apl'i
petierūt: vt in noīe chriſti fierent mi-
racula. Act. iiij. Similit̄ de quodā .i.
dialogo. refert Grego. qui ſuſcitauit
paruulū ad lachrymas matris eius.
Similiter q̄uis predicatores pro vi-
ctu corporali non ſint ſolliciti / vt ver-
bo dei et doctrine vacēt: ſi ſic ſoli deo
īnitant̄ non deū temptant: quia nō ſi
ne neceſſitate vel vtilitate faciunt: ſȝ
ſi ſine tali facerent deū temptarēt. vñ
Augu. xxiij. cōtra fauſtū dicit: ꝙ pau
lus nō fugit quaſi nō credendo ī deū
ſed ne deum temptaret ſi fugere no-
luiſſet: cū fugere potuiſſet. Dicit̄ et ſi
ne aliis debitis circūſtantiis: qꝛ pie ⁊
humiliter petēdum eſt aliquid a deo /
et ſic ſeruiendū eſt deo. Dicit̄ vel qui
etiam preter intentionē: ꝓpter tēpta
E tionē dei interpretatiuā. ¶ Quo ad
ſcḋm principale notandū ꝙ ꝯtra hoc
mādatū excedit̄ quintupliciter. Pri
mo veritatē inquirendo de alia vita q̄
in fide nutantes reuocant morituros
Secūdo iuſticiā / qui volunt p duellū
oſtendi vnius innocētiā / ⁊ alteri⁹ ma
lum. Tertio ſapiētiam / qui pretermiſ
ſo ſtudio humano artes vel ſcientias
deſup expectant per orationes ſoluȝ.
Quarto potentiam / qui non fugiunt
necem cum poſſint et debeant. Pau
lus eñ per ſportam fugit: ⁊ xp̄s de tē
plo deorſum ſe nō dimiſit / ſed deſcen
dit. Quinto bonitatem qui refutant
medicinalia in caſu ſine neceſſitate
et vtilitate. Similiter qui tempus mi

ſerendi deo conſtituunt / vt dicit̄ Iu-
dith. viij. Hi eñ omnes aliquo modo
videt̄ explorare diuina illicite. Quo
ad primū querit ſanctus Tho. quotl'.
iij. queſt. ix. ar. ij. Utrum liceat ab ali-
quo moriēte requirere / vt reuelet ſta
tum ſuū poſt mortem? Rñ. ꝙ ſic ſup-
ponendo hoc tamē diuino iudicio: et
dūmodo non ex dubitatione fidei de
futuro ſtatu: quaſi temptādo inq̄rat:
et pia / et humilis intentio habeatur:
videlicet ad ſubueniendū defuncto p
ſuffragia. Ratio eſt quia ſm Dam. li.
iij. Impletio naturalis deſiderij non
eſt peccatū: niſi aliqua īordinatio ad-
iungat̄: vt patet de cibo: naturaliter
autē ſcire deſideramus .i. Meth. Sed
cū prefatis tribus cōditionibus deſi-
derare ſcire ſtatum alicuius poſt mor
tem nichil īordinate videt̄ habere an
nexum. Unde. ij. Machab. xij. Sācta
ergo et ſalubris eſt cogitatio pro de-
functis exorare: vt a peccatis ſoluan-
tur. Hec thomas. Quidā alius do-
ctor addit ꝙ qui expeteret redituȝ vt
certificari vellet de ſtatu illo an vide-
licet celū ſit / vel infernus / qḋ cōmunit̄
ter predicatur: mortalit̄ peccaret: qꝛ
infidelis foret. Dicit etiā ꝙ iſtam pe-
titionem non debēt facere niſi homi-
nes deuoti. Et illi poſſunt ſic expeti q̄
fuerunt in ſtatu iſto deuoti: et de qui-
bus p̄ſumitur ꝙ ſint ſaluādi. Diabo-
lus eñ ſepe īmiſcere poteſt illuſiones
quādo ſic mortui reuocātur. Contin-
git eñ quādoq̄ȝ mortuū eſſe in purga
torio: et demon in eius ſpecie dicit eū
eſſe in inferno: vt aīa ſuffragio priue
tur: et viu⁹ de deuota vita mortui quā
recolit imitari deſiſtit. Secūdo cōtin-
gere poteſt animā eſſe in purgatorio
quā demon dicit eſſe ī celo: vt anima
ſuffragio priuetur. Sed queris: nun-
q̄d tenet̄ viuus apparenti credere qḋ
aperit? Rñ. idem doctor: poſito ꝙ de-
functus reuerteretur: non eſſet quis
obligatus credere ea que reuelaret / li
cet etiā eſſent vera. Hec ille. ¶ Se- F
cūdo poſſunt peccare cōtra iſtud du-
bitantes. Ubi notādū ꝙ ſm Nicolaū

de lira ſup materia duelli dauid cū go
lia.i.Regū.xvij. Duellū poteſt dupli=
citer accipi. Uno modo ꝓprie ⁊ ſic eſt
ſingularis pugna duoꝝ/ vt per victo=
riā vnius appareat tandē eius iuſti=
tia ꝑ diuinū iudiciū/⁊ alterius iniuſti
tia. Et ſic ſm oēs doctores duellū eſt
illicitū/tam ex parte appellātis ꝙ re
cipientis: et etiā iudicantis:⁊ cōſulen
tiū/ſcilꝫ ex officio:⁊ fauorē preſtātiū.
Similiter ſacerdotes qui darēt bene
dictionē talibꝰ: quia ibi manifeſte eſt
tēptatio diuina/ grauiter ibi videtur
peccare appellatus inuite ſeu ſuſcipi
ens inuite: grauius qui ſponte ſꝫ offe
rēs grauiſſime. Similiter videtur de
iudice ⁊ cooperantibus. Hec videtur
Raymūdi ſentētia. Et hoc modo ſm
quoſdam videnᷓ loqui de duello iu=
ra/ipm̄ duellum prohibentia.xi.q.v.
monarchiā. et extra de purgatiōe vul
gari. cū ſuſcepiſti. niſi per reuelationē
diuinā manifeſtatum fuerit/ ꝙ deus
vult ſic iudicare ſuā iuſtitiam: et hoc
modo Dauid aggreſſus eſt goliā: qa
ei dixit: ego venio contra te in nomīe
domini viuentis: nec proprie ſic da=
uid fuit duellator/ ſed diuine iuſtitie
G executor. ¶ Alio modo poteſt acci=
pi duellum large/prout eſt bellū ſin=
gulare vnius cum vno abſqꝫ expecta
tione diuini iudicij: ſed vt per virtutē
artem/vel fortunā: vel omnibus iſtis
vel aliquibus eoꝝ concurrētibus ali=
qua cōtrouerſia inter eos criminalis
vľ ciuilis terminenᷓ. An tale duellum
ſemꝑ ſit peccatū mortale: diſcordant
tam theologi ꝙ iuriſte. Fit autē duel
lum tripliciter. Primo a ſpirituſan=
cto. vt in dauid.i.Regū.xvij. et in Ro
lando/vt habenᷓ in hyſto. Karoli. Se=
cūdo ſm multos/ preſertim ex parte
appellantis cum peccato: vt in ſecun
do modo dictum eſt. Tertio ſemper
eſt graue peccatum: vt in primo caſu
Et notandum ꝙ iudicium ferri cādē
tis/et aque feruentis/ et ſimilia pro=
hibita ſunt/ ſicut et de duello dictum
eſt. Tertio peccare poſſunt cōtra hoc
volentes per artem notoriam vel ſi=
milem ſine humano ſtudio ſcientiam
adipiſci. Quarto qui non fugiūt vbi
tenenᷓ et poſſunt/ dei auxiliū ad hoc
ſine cauſa expectantes. Contra quos
chriſtus ait. Cum vos perſequentur
in vna ciuitate: fugite ad aliā. Math.
x. Quando autem fugienda ſit mors
in chriſtiana perſecutione/ ⁊ quando
non: vnctio/⁊ cōſideratio ſcandali/pe
riculum gregis/⁊ huiuſmodi/ docere
poſſunt. Nā aliquādo cōtingit eodeꝫ
tēpore/⁊ in eodē loco: vnū debere fu=
gere alterū nō vt de ſantulo quē gla=
dius ferire nō potuit: ⁊ de diacono re
cedente Greg. ponit exemplū ī li. dia
lo. Quinto quidam fugiūt medicina
lia vbi oportet: qḋ licet agatha feciſſe
videanᷓ: tamē vt Tho. ſecunda ſcḋe.q.
xcvi. dicit/ fuit certa de dei adiutorio
vt ſupra. ¶ Quo ad tertiū principa H
le nota ſm Tho. quadruplex eſt gra=
dus deū tēptantiū non oēs tamē ſūt
ꝓprij. Primus eoꝝ qui animū nō ꝑ=
parant ante orationē: ſed diſtrahunᷓ
ſcienter ⁊ negligenter/qui labijs deū
honorāt ſolū. Secūdus eoꝝ qui nō di
mittunt ante orationem debitoribus
rancorem tenentes. De ambobus di
citur Eccleſiaſt.xviij. Ante orationeꝫ
prepara animā tuam ⁊ noli eſſe qua=
ſi homo qui temptat deum. vbi dicit
glo. īterliñ. Temptat deum qui orat
quod docuit: ſed non facit quod iuſ=
ſit. Supra que dicit Thomas ſecun=
da ſecunde vbi prius: ꝙ iſte qui ante
orationem ſuam animam non prepa
rat dimittendo ſi quid aduerſus quē
habet: vel aliquis ſe ad deuotionem
non diſponendo: non facit quod in ſe
eſt/vt exaudiatur a deo: et ideo qua=
ſi interpretatiue tēptat deum: ⁊ quā=
uis huiuſmodi quaſi interpretatiua
temptatio videatur ex preſumptione
ſeu indiſcretione procedere: tamen
hoc ipſum ad dei irreuerentiam per=
tinet/ vt homo preſumptuoſe/ et ſi=
ne debita diligentia ſe habeat in his
que ad deum pertinēt. Dicitur enim
ꝑme Petri.v. Humiliamini ſub po=
tēti manu dei. ⁊.ij. thimo.ij. Sollicite

cura teipſum ꝓbabilē exhibere deo.
Unde etiā huiuſmodi tēptatio ē ſpe=
cies irreligioſitatis. Hec tho. Terti⁹
eoꝝ qui preter intentionē petūt vel fa
ciunt ꝗ dicit in diffinitionis declara=
tione/interpretatiua tēptatio. Quar
tus eoꝝ qui ex intentione talia faciūt
vt ibidem patuit.

¶ Capitulū.xx.de accidia:ꝛ ſpecie
bus eius:et remediis.

Quintodecimo prohi
betur hic accidia:cu
ius ꝓpriū eſt triſta=
ri de obſequio diui=
no:ſicut charitatis eſt
gaudere in bono di=
A uio. ¶ Ubi tria pn
cipaliter ſūt vidēda. Primo de quid
ditate ꝛ malicia ꝛ origine accidie. Se
cundo de ſpeciebus. Tertio de reme=
diis. Quantū ad primū notandū ſꝫ
Tho. ſcđa ſecunde. queſt. xxxv. Acci=
dia eſt triſticia de bono diuino qđ hō
debet facere. Dicitur pmo triſticia/ ſꝫ
nō quelibet. Eſt eñ ꝗdam triſticia bo
na:vt illa qua cōpatimur miſerie pro
ximi:ſicut miſeria facit triſtari:et paſ
ſionis xp̄i meditatio. Similiter triſti
cia quā habemus de peccatis cōmiſ=
ſis in cōtritione. Alia eſt triſticia ma=
la in appetitu vindicte inordinato: et
cōſtituit ſpeciē peccati ire:vel triſticia
de bono proximi:ꝛ facit odiū vel inui
diā. Sed triſticia de bono diuino con
ſtituit accidiā. Dicit ſcđo de bono di
uino/id eſt de bonis ſpiritualib⁹ iſtis
potiſſime ꝗ hoīem per ſe ordinant in
deū:vt ſunt ſeruitutes deo exhibēde/
corde:ore vel ope:de quibus dictum
fuit a primo precepto particulari vſ=
ꝙ ad ſextum. Et ſic etiā ſunt oīa opa
virtutum:nō inquātū circa talem ma
teriā:ſed inquantū ꝓpter deū facta/ꝛ
in deū relata. Ex quo patet ꝙ eſt acci
dia oris/ cordis/et operis. Quia ꝗs
tediū ꝛ triſticiā habere poteſt meditā
do fidem: ſperādū in deo:deū diligen
do quo ad cor:ꝗ ad os laudādo/oran
do/loquendo de deo ꝛ ſiſtis. Et ī ope
multipliciter fit. Dicit ꝯſequenter ꝙ
homo debet facere:quia ſi quis triſta
retur de ſpirituali bono ad quod ꝗs
non teneretur ſub pena pcti venialis
aut mortalis: puta de pficiendo aliq̇
qđ ſolū cadit ſub cōſilio:non eſſet ac=
cidia. Exemplū de iuuene euangeli=
co qui triſtis abſceſſit cū ei xp̄s dixit.
Si vis pfectus eſſe vade ꝛ vende oīa
que habes:et da pauperibus. Math.
xix. ¶ Sed quot ſunt radices ꝛ cau B
ſe triſticie? Rñ. ꝙ tres. Prima cū ꝗs
non amat deū:nec gaudet in eo: ideo
conſequenter non amat opa ſpūalia:
nec in eis gaudet:ſed triſtatur. Scđa
cū ꝗs nō noſcit vel nō aduertit:vel nō
meditatur honeſtatem/ ꝛ vtilitatē ac
ſuauitatem ſpūaliū bonorū:ex hoc ꝓ
uenit ꝙ nō reputat ſpiritualia:ſed ea
vilia et quaſi nichil valentia eſtimat:
ꝛ triſte ea facit:aut ea refugit. Tertia
quia ſenſus apprehēdit ſpirituale bo
nū vt laborioſuꝫ et priuatiuū delecta
tionis ſenſibilis:et ideo ſenſualitas a
ſpirituali bono fugit ad delectabilia
ſenſualitatis. Et talis ſenſualitas in=
terdū ad ſe trahit rōnem ꝛ voluntatē
que triſtantur de ſpiritualibus bo=
nis et diuinis. ¶ Sꝫ quare accidia C
eſt peccatū? Rñ. ſm Tho. triplici de
cauſa. Primo quia in ſe malū eſt tri=
ſtari de bonis optimis: qualia ſūt di
uina:de talib⁹ eñ ſumma cōplacētia
eſſet habenda. Scđo quia īmediatus
accidie effectus eſt: ꝙ facit tedioſum
et grauē in ſpiritualibus diuinis ope
randis. Tertio qꝛ multa alia mala ex
accidia ſequitur in ſpecieb⁹ ꝛ effecti
bus eius. Quādo vero ſit peccatū:no
ta ſm tho. vbi prius ꝙ triſticia de bo=
no ſpirituali aliquādo nullū eſt pecca
tum:ſed forte defectus nature: vt qñ
opus diuinū eſt ſolum conſiliū: ꝛ nul
lo mō debitū. Secūdo aliquādo ma=
teria eſt meriti. Tertio aliquādo ē ve
niale. Quarto aliqñ mortale. Pro q̇
rum intellectu notandū primo ꝙ ī no
bis ſunt duo. Primū eſt caro ſiue ſen
ſualitas ſimilis beſtiis aliis:hoc dem
pto ꝙ per rationē poteſt frenari. Hec
caro habet cōplacentiam in luxuria/

vana gloria/gula/ira/et in ſimilibus
Et habet triſticiaꝫ de oībus que ſunt
cōtraria carni:vt patet in ieiunio/ora
tione/humilitate/patiētia ⁊c̄. Scđm
eſt aīa rōnalis a deo optimo īmedia=
te creata:q̄ naturaliter vellet beatifi=
cari. Hec deſiderare deberet virtutes
deū/⁊ beatitudinē et ſpūalia bona:et
de ſolo peccato ꝓ̇ncipalit̄ triſtari. Si=
cut etiam naturaliter pħi reperierūt:
et de hoc ſcripſerunt:⁊ fides amplius
D inſtruit. ¶ Scđo notandum ꝙ ca=
ro cōcupiſcit aduerſus ſpiritū:⁊ ſpiri
tus aduerſus carnē. Gal.v. Qđ idē
ſenſit Ro.vij.dicens. video aliam le=
gem in membris meis repugnanteꝫ
legi mentis mee. Et idem q̄libet expe
ritur. Exēpli gratia. Ratio iubet di=
uitem vel religioſum ad matutinam
ſurgere:⁊ premiū delectat rationē:ſꝫ
mollicies lecti ⁊ calor corpus tenent
ꝙ non vult ſurgere. Ex iſto cauſat̄ q̄=
dam triſticia in ſenſualitate. Unde ſi
ꝓpter talem repugnātiā: triſticia de
bono ſpirituali veniat homini ſubito
et indeliberate/et omnino contra aut
preter voluntatem:tunc eſt ſolū ꝓ̇mꝰ
motus et mere naturalis: ⁊ ꝙ̄diu ma
net ſolum primus et naturalis motꝰ
nullo modo dependens a voluntate:
tūc nullū eſt peccatum mortale ſꝫ de=
fectus/ſeu peccatum nature:quia nō
eſt in poteſtate hominis dicente bea=
to Auguſti. Non eſt in poteſtate no=
E ſtra quibus viſis tangamur. ¶ Et ſi
homo ſtatim vt huiuſmodi motum ac
cidie ratione percipit:incipit reſiſtere
ratione et voluntate:tunc illa reſiſten
tia eſt ſibi meritoria. Sicut ſepe acci=
dit ꝙ homo ſentit aliquod tedium in
exercitio ſpirituali ratione ſenſuali=
tatis: qđ tamē rationi diſplicet:ideo
etiam reſiſtit conando ꝑ exercitia bo=
na delectari ī diuinis pro poſſe: talis
triſticia non eſt peccatum:quia in ſo=
la ſenſualitate conſiſtit:ſed eſt mate=
ria meriti:quia voluntas deteſtat̄ eā.
Si vero homo huiuſmodi primo mo
tui accidie non cōſentit ſm rationem
plene ſaltem:nec ſufficienter ſe ei op=
ponit poſtꝙ ipm̄ percipit:ſed volūtas
aliquo modo ad ſenſum inclinata ha
bet ſe circa hoc negligenter in reſiſtē
do:tunc illa accidia eſt peccatū venia
le:ſi fuerit de ope debito. Et hoc eſt ꝓ
pter negligētiā volūtatis:que ei īpu=
tabilis eſt. Et ſm Caſſio. de inſtitutis
monachoꝝ etiam in ꝑfectos viros ca
dit. Sed ſi motus ille accidie pertin=
git vſqꝫ ad rationē: ita ꝙ carne totali
ter cōtra ſpiritū preualente/⁊ triſticia
ſic in rōne inualeſcente ꝙ ipa ratio ex
hoc cōſentiat in fugam ⁊ horrorē aut
deteſtationem boni ſpiritualis diuini
qđ homo facere tenetur:tunc eſt pec=
catuꝫ mortale:vt dicit ſanctus Tho.
Cuius rōnem aſſignat: quia illud eſt
mortale ex genere qđ de ſe ⁊ ſm pro=
priā rōnem cōtrariat̄ charitati:ſꝫ acci
dia huiuſmodi eſt talis: quia ꝓprius
effectus charitatis eſt gaudiū de deo
et de diuinis rebus:cui ꝯtrariatur ac
cidia que eſt triſticia de bono ſpiritu=
ali inq̄ꝝtū diuinū. Exemplū ī ſimili de
concupiſcentia adulterij/ qđ de gene
re ſuo eſt peccatum mortale:hec con=
cupiſcentia ꝙ̄diu eſt naturalis motꝰ
manens in ſenſualitate/et nullo mo=
do dependens a volūtate:tunc nō eſt
peccatū. Sed ſi homo ei reſiſtit ꝓpter
deū eſt ei meritoriū. Si vero volūtas
non cōſentiendo in opus nec in dele=
ctationem non excludit concupiſcen
tiam/ ſed permittit eam morari ī aīo
tūc venialis fit culpa. Si vero pertin=
gat vſqꝫ ad rationē/ita ꝙ ratio ſupa=
ta cōſentiat in opus adulterij fit cul=
pa mortalis. Ita in ꝓpoſito/ſimile eſt
de ira. ¶ Quo ad ſcđm principale F
notandū prout colligit̄ ex dictis gre=
go.xxxij.mor.et ex Iſid. de ſūmo bo.
et Caſſ.de.viij. principalibus vicijs/
et ex Guilł. in ſūma vitioꝝ ꝙ viginti
ſunt ſpecies vel modi peccandi acci=
die. Primus eſt origo alioꝝ/videliꝫ
tepiditas que vomitū prouocat. Un=
de apocal.iij.chriſtus dicit. Scio ope
ra tua:quia neqꝫ frigidus es/neqꝫ ca
lidus:ſed quia tepidus es/et nec fri=
gidus nec calidus:incipiā te euome=

re de ore meo. Euomiꝶ cū in deterio=
ra labi pmittiꝶ: hec fiduciā temptādi
diabolo preſtat: quia de multꝭ tēptat
tepidū: vbi non feruidū. Exemplū de
olla feruenti cui muſce nō inſidēt. hec
etiam hoīem q̄ſi cōtractum facit. Q2
ſm Bern. Forſitan ideo nō poſſum⁹:
quia nō multū volum⁹. Scd̄s eſt mol
licies q̄ eſt impatiētia dure rei. de q̄ ꝓ
uer. xviij. Qui mollis ꝛ diſſolut⁹ eſt ī
ope ſuo: frater eſt opera ſua diſſipan=
tis / ꝛ reperiꝶ cōiter in delicate nutritꝭ
hec eſt culcitra diaboli. hec facit vt hō
velut niueus globus ad ignem tribu
lationis liqueſcat. Terti⁹ / ſomnolen=
tia. de qua ꝓuer. xix. Pigredo imit=
tit ſoporē. A nimietate eñ ſomni pro
hibere deberent auicule de mane ca=
nentes / ꝛ galli ꝛ ineptia actus dormi
endi: qui pſit eē nimia brutalitas / ſur
gendi triſticia / importunitas dormiē
G di. ¶ Quartus ē ocioſitas. ꝓuerb.
xij. Qui operatur terrā ſuā ſaturabiꝶ
panibus: q̄ autem ſectaꝶ ociū ſtultiſſi
mus eſt. Ubi nota ꝙ terra ſiue ſolum
oīs octo fructus ꝓferre poteſt / ſcilꝫ
dei laudationeꝫ: grāꝝ actionē: oronē
ꝯfeſſionē: v̄boꝝ modificatōꝫ: abſtinē
tiaꝫ / fraternā correptionē / ꝛ fraternā
eruditionē. Stultiſſim⁹ inq̄t eſt ſtult⁹
quia in vita negligit neceſſaria vite ce
leſtis acquirere: ſtultior quia vitā ho
ſtibus exponit: ſtultiſſim⁹ quia aīam
interficientes ſolet paſcere: puta cor=
pus et demonē. Quintus eſt dilata=
pš. 118 tio. Pš. Tempus faciendi dñe diſ=
ſipauerunt legem tuam. Tardant q̄=
dam ꝯuerti / aliꝭ confiteri / aliꝭ perfici.
H ¶ Ad conuerſionem accelerādā mo=
uere deberent q̄nq̄ꝫ: ſcꝫ mortis incerti
tudo. Luč. xij. Uos eſtote parati quia
neſcitis qua hora dñs veſter ventur⁹
ſit. Scd̄o multiplex bonū inde ꝓueni
ens / ſcꝫ vite iocūditas: maior viuendi
et moriendi ſecuritas: pene maioris
euaſio: ꝛ premij mľtiplicitas. Tertio
periculū male conſuetudinis. Hiere.
xiij. Si mutare poteſt ethiops pelleꝫ
ſuam et vos poteritis bñfacere / cū di
diceritis malefacere. Quarto ꝙ ini=
quus eſt in deū: in angelū / in ſe et pro
ximū. ſm illud Augu. Peccator nō
eſt dignus pane quo veſciꝶ. Quinto
qꝛ difficile eſt aliquē vere ad deū con
uerti. Ambro. Plures inueni baptiſ
malem innocētiā ſeruaſſe: q̄ verā pe=
nitentiā egiſſe. Sext⁹ eſt tarditas. Si
cut eñ accidioſus differt conuerti: ſic
tardus tarde ꝓcedit in ope iam īcho
ato. ꝓuer. xi. Sicut acetum dentibus
et fumus oculis: ſic piger moleſt⁹ eſt
his q̄ miſerunt illū. Quo cōtra terre=
re deberent: tp̄is breuitas / maloꝝ in
malis ſtrēnuitas ꝛ bonoꝝ viroꝝ ꝛ mu
lierū ſollertia. Septimus eſt negligē
tia / in hoc cōſiſtens ꝙ hō nō curat q̄lꝛ
ter opus inchoatū faciat vtrū bene vľ
male: ſꝫ hoc ſolū curat vt ab onere la
boris īchoati ſe expediat. ꝓuer. xxiiij
Diligenter exerce agrum tuū. Hiere.
xlviij. Maledictus qui facit opus dei
negligēter. Alia littera hꝫ fraudulen
ter. Talis terrere deberet irrōnabili=
um: vt apū et formicaꝝ diligentia ad
corpus ꝓpriū ꝛ dei intuitus. Octau⁹
eſt impſeuerātia / quā habēt q̄ op⁹ in=
choatū ad pfectū nō ducūt. Que ſaul
deiecit. i. Reg. xv. Ad quam vitandā
xp̄us de cruce deſcendere noluit vt in⁹
Math. xxvij. Perſeuerantia eñ cib⁹
eſt dei. Johā. iiij. Me⁹ cibus eſt vt fa
ciā volūtatem ei⁹ q̄ miſit me: vt perfi=
ciā opus ei⁹. Huic demon inſidiatur.
Geñ. iij. Tu inſidiaberis calcaneo ei⁹
Nonus eſt remiſſio. In eo eñ eſt qui
quotidie deterior efficitur. Uerſus.
Feruidus ī pmis: medio tepet: alget
in imis. ꝓuer. x. Egeſtatē opata ē ma
nus remiſſa: manus aūt fortiū diuiti
as parat. Quocontra ꝓuerb. iiij. Ju=
ſtoꝝ ſemita quaſi lux ſplendens pro=
cedit: et creſcit vſq̄ꝫ ad pfectum diem
Ubi nota quid ſit ꝓficere / videlicet ſi
mul oīa peccata propoſito dimittere:
et exercitia ꝓ vitatione vicioꝝ neceſſa
ria / et acquiſitione virtutū apta iuxta
ſuū ſtatū arripe. ¶ Decimus eſt diſ I
ſolutio. Diſſolutus eñ difficultatē in
ueniēs in ſuo regimīe ſe dimittit om=
nino abſq̄ꝫ gubernatione. ſm illō ꝓ=

uer.xxiii.Eris ſicut dormiens in me-
dio mari: et quaſi ſopitus guberna-
tor amiſſo clauo. Talis animū ſuum
non recolligit: eſt eñ tāq̄ puluis quē
ꝓiicit ventus a facie terre: et quaſi do
lium non ligatum. Hanc diſſolutio-
nem Grego. videtur vocare importu-
nitatem mentis qua mēs propter tri
ſticiam in ſpiritualibus ſe importune
transfert ad delectabilia corporalia
tedioſe ſpūalia implendo. Undecim⁹
eſt incuria: q̄ ſuoꝝ debitam curā non
habet: cui opponit̄ diligentia. Incu-
rioſus ſua non colit: culta nō colligit/
et collecta non cuſtodit. Uñ verſus.
Non minor eſt virtus q̄ q̄rere/ parta
tueri. Hoc vicio laborant qui audita
non curant mēorie tradere/ mente vł
ſcripto/ vel opere. Qui dilacerate am
bulant ⁊ īmūdicias ſine rōne ſuſtinēt
Cōtra quos eſt q̄ ordinate natura ꝓ
cedit: q̄ ornatus interdū eſt virt⁹: ⁊ q̄
exteriora notant interiorē incuriam.
K ¶ Duodecimus eſt ignauia: qua la-
borat qui eligit poti⁹ in miſeria ma-
gna permanere: q̄ aliquantulum la-
boris ſubire. Et videt̄ idem eē cū pu-
ſillanimitate. Nā magnanimitas eſt
virtus inclinans ad opa magno ho-
nore digna. ſm pħm.iiii.ethi. Preſū
ptio eſt exceſſus: ſed puſillanimitas
defectus eſt: ſpecialr̄ in his q̄ ſpecia-
liter cadūt ſub conſilio. Et ſm Tho.
ſcda ſecunde.queſt.cxxxiii. Puſilla-
nimis deficit a ꝓportione ſue poten-
tie: dū recuſat ad id tēdere qđ eſt ſue
potentie cōmenſuratiuū. Et inde eſt
q̄ Math.xxv.et Luc.xix. Seruus q̄
acceptam pecuniā dñi ſui fodit in ter
ram/ nec eſt operatus ex ea ꝓpt̄ quē-
dam puſillanimitatꝭ timorē/ punit̄ a
L domino. ¶ Tertiuſdecimus eſt in-
deuotio: ſcꝫ q̄dam ariditas ſpūalis/ ⁊
carentia feruoris mentalis. de qua in
pſ.142 Pſ. Anima mea ſicut t̄ra ſine aqua
tibi. Et Nūeri.xi. Aīa nr̄a arida eſt:
nichil reſpiciunt ocłi nr̄i niſi mā. ⁊c̄.
Orit̄ aūt aliqñ ex ſupbia que ē quaſi
mōs gelboe: ſup quē nec ros/ nec plu
uia deuotōis/ ſꝫ berñ. deſcēdit. Aliqñ
ex defectu cibi ſpiritual. Pſ. Aruit pſ.101
cor meū: quia oblitus ſum comedere
panem meum. Aliquando ex accidia
Nam alie creature ocio impinguant̄
ſed homo labore ſpirituali. ꝓuerbio.
xiii. Uult ⁊ non vult piger. Anima au
tem laborantium impinguabitur.
¶ Decimuſquartus eſt triſticia in di M
uino ſcilꝫ officio. Et Grego. videt̄ vo
care torporem: qui eſt circa precepta
que pertinant ad cōmunē iuſtitiam.
Nō inquit auguſtin⁹/ ex triſticia aut
neceſſitate: quia hilarē datorem dili-
git de⁹.ii.Coꝝ.ix. Hoc viciū eſt quaſi
abſintheū poſitum in eſca dei. Itē cū
omnia a deo acceperimus: iuſtiſſimū
eſt vt ei reſtituendo lete ſeruiamus.
Item ꝓuerb.xxv. Sicut tinea veſti-
mento et vermis ligno: ſic triſticia vi
ri nocet cordi. ¶ Decimuſquintus/ N
tedium vite: qđ aliquando orit̄ ex dei
amore et celeſtis patrie. Sicut patet ī
apło. qui cōcupiuit diſſolui et eſſe cū
xp̄o. Aliqñ ex maloꝝ preſertim alie-
noꝝ conſideratione quibus mundus
plenus eſt. Eccleſi.ii. Teduit me vite
mee videntem mala eſſe vniuerſa ſub
ſole/ et cuncta vanitatē et afflictioneꝫ
ſpirit⁹. Aliquando ex vehementia tri
bulationis proprie.ii.Corinth.i. Su-
pra modum grauati ſumus/ et ſupra
virtutem ita vt tederet etiam nos vi-
uere. Aliquando ex accidia: et tūc eſt
peccatū: et prouenit ex longa triſticia
poſtq̄ nō ſolū tedet deo ſeruire/ ſꝫ eti
am viuere. Decimuſſextus eſt deſpe-
ratio. quā docet apłs fugere peniten
tes.ii.Coꝝ.ii. Ne nimia triſticia ab-
ſorbeant̄ huiuſmodi. Decimuſſepti-
mus eſt rancor ⁊ q̄dā mētis amaritu
do cōtra illos q̄ hoīem volunt ad ſpi-
ritualia exercitia inducere. Exemplū
de monacho accidioſo cōtra prelatuꝫ
amaricato. Decimuſoctau⁹ eſt inſta-
bilitas ꝓpoſiti: cum homo in dei ſer-
uitio diuerſa ꝓpōit/ et mł'ta attēptat
et frequenter ꝓpoſitum mutat: nō ex
impotentia/ aut ex rōnabili cauſa: ſed
ꝓpter tedium qđ hꝫ in coꝝ executio
ne ſpūaliū. Decimuſnon⁹ ē indetudo

corporis ⁊ inſtabilitas loci/vt appa-
ret in multis. Uiceſimus eſt malicia:
quando propter triſtitiā quā quis ha
bet in diuinis:intātū malus efficitur:
ꝙ etiā ſpūalia modica aut nulla eſti-
mat/et etiam impugnat. ¶ Quo ad
tertiū principale notandū ꝙ plura re
media ſunt contra accidiā. Primum
eſt conſideratio deteſtabilitatis hui⁹
vicij:vt apparet primo in cōſideratiōe
exemplorꝫ oīm rerꝫ laborantiū. Nam
in vita carētibus ſol et aſtra quotidie
girū mundi circūeunt:in habētib⁹ vi-
tam vegetabilē herbe et arbores mi-
nimū initiū habētes/in multis aduer
ſis/ad magnā quātitatē ꝑueniūt. In-
ſenſibilibus dicit ſalomon ꝓuerb. vi.
Uade ad formicā o piger:et cōſidera
vias eius/et diſce ſapientiā. in malis
hoībus quot ſunt ſtudia mūdo ſeruiē
di.in bonis hoīb⁹/ cecilia quaſi apis
argumētoſa deo ſeruit.in angelis bo
nis ⁊ malis ꝯtinua ſunt exercitia. Se
cundū eſt ꝙ tantū diſpliceat deo. Un-
de apo.iij. Quia tepidus es: incipiaꝫ
te euomere. Cauſa ſm glo.qꝛ quādaꝫ
ſecuritatē accipiunt de bonis aliqb⁹.
Itē luc.xv. Gaudiū eſt angelis ſuper
vno peccatore/ſcilꝫ feruido penitētiā
agente ꝙ̄ ſuper.xcix.iuſtis qui nō in-
digent penitētia/ſcilicet tepide viuen
tibus ſm greg. Item luc.xiij. de ficul
nea infructifera dicit. Succide illam
vt quid etiam terrā occupat? Tertiuꝫ
eſt ꝙ accidia multū placet diabolo.vñ
Math.xij. Immūdus ſpūs exiens ab
hoīe inueniens domū vacantē: vadit
et aſſumit alios ſeptē nequiores ſe/et
intrantes habitant ibi. Itē math.viij
demones dixerūt chriſto. Deijcis nos:
mitte nos in gregē porcorū.⁊ Iob. xl
dicit dormire ſcꝫ demon in loco cala-
mi.per quod vacuitas deſignat. Se-
cundū remediū eſt rationabilis diuer
ſitas occupationū:ſed ordinata debet
eſſe ⁊ rōnabilis/vt docet exemplū ī vi
taſpatrū.vbi beato Antonio accidia
temptato angelus apparuit:quem vi
dit primo funiculū torquentē.deinde
orantem.deīde ſportas texentē/⁊ ite-
rum orationi vacantē/⁊ ſic facere An
toniū iubentē contra accidiam. Ter-
tium eſt vt cum ſentit triſtitiā accidie:
quis interdū querat bonā ſocietatem
cum qua veriſimiliter ſolum de deo ⁊
licitis tractet lete. Exēplum ī vitaſpa
trum. vbi ſepe illud fecerunt. In cui⁹
figura legit Exo.xvij.ꝙ ioſue pugnā-
te contra amalech orabat moiſes:le-
uans manus ad deū:cuius man⁹ erāt
graues. Sed hur/⁊ aaron ſuſtētabāt
manus eius ex vtraqꝫ parte. Quartū
vt homo ſe cogat ad exercitiū ſpūaliū
que faſtidit. Nā habit⁹ delectabilis:
nō niſi per actus interdū triſtes mul-
tiplicatos acquirit.ex.ij.ethi. Quītū
vt cuꝫ magno conatu quis memoret
dei tot bñficia.⁊ ſi ſm pſ. Rennuit pſ. 76.
conſolari aīa mea:credat quod ſequi
tur:memor fui dei ⁊ delectatus ſum.
Oportet autē hunc conatum magnū
eſſe.qꝛ homo in triſtitia conſtitutus:
difficulter talibus īmoratur. Sextuꝫ
eſt excluſio pro poſſe triuꝫ radicū ac-
cidie ſupra in principio capituli poſi-
tarum. In cuius figura dicitur Leui.
vi. Ignis in altari meo ſemꝑ ardebit:
quem nutriet ſacerdos/ſubijciens li-
gna mane per ſingulos dies. Septi-
mū eſt cōſideratio pene inferni/⁊ pur
gatorij/et beatitudinis:q̄ expectam⁹
ſm noſtrū meritū vel demeritū. Uñ in
vitaſpatrū quidā pater cōqueſtus eſt
patri achilli accidiā. Reſpondit alter
ideo pateris:quia nondū vidiſti reqē
celi/nec penā inferni. Octauū ⁊ ſum-
mū remediū:dei gratia eſt.pſal. Uiā
mādatorꝫ tuorum cucurri:cū dilataſti pſ.118.
cor meū. Unde in canticis. Trahe me
poſt te.curremus in odore vnguētorꝫ
tuorꝫ.cāti.i.pſ.erraui ſicꝫ ouis q̄ pe.⁊c̄
¶ Ca.xxi.de erubeſcentia/chriſtum pſ.118
ſequendi et remedijs.

Extodecimo prohibet eru
beſcentia/chriſtum ſequē-
di/et eius doctrinā in ne-
ceſſarijs ad ſalutē. ¶ Uñ B
Luc.ix.alt. Qui me erubuerit/⁊ me-
os ſermones:hunc filius hoīs erube
ſcet:cū venerit in maieſtate ſua ⁊ pa

tris/et ſanctorum angelorū/id eſt ad=
modū erubeſcentis ſe habebit: dicēs:
neſcio vos. ſicut ait virginibus fatuis
Math.xxv. et clauſa eſt ianua. Tria
ſunt hic dicēda ⁊ videnda. Primo de
verecundia/ſeu erubeſcētia bona. Se
cundo de mala. de quib⁹ dr̄ Eccl.iiij.
eſt confuſio adducēs pctm̄/⁊ eſt cōfu=
ſio gratiā et gloriam adducens. Ter=
tio de remediis male erubeſcentie.
B ¶ Quantū ad primū notandum ſm
Tho. ſcda ſcde. q. cxliiij. q̄ verecūdia
eſt timor de actu exprobrabili facto vl
fiendo. Dicitur primo: timor qui eſt re=
ſpectu ardui poſſibilis/ reſpectu cui⁹
non eſt triſtitia. Ex quo pꝫ q̄ perfecti
non erubeſcūt faciliter de futuris ma
lis perpetrabilibus. q2 nō apprehen=
dunt mala opera: vt difficulter ab eis
mediāte gratia vitabilia. Itē patet q̄
malicioſi non ſunt verecūdi. q2 ex ha
bitu facilia putant mala. Dicitur de
actu turpi in quo includitur cogitatio
verbū vel omiſſio turpis. Dicitur tur
pis ſeu exprobrabilis. Sed que ſunt
turpia exprobrabilia ſeu inhoneſta?
Rn̄. q̄ nuditas corporis in adulto re=
ſpectu alterius. Item diſcoopertura
mēbri īmundi/ſcꝫ genitaliū/ poſterio
rum et vber. Ex quo pꝫ q̄ male faciāt
veſtes curtas portātes quo ad viros:
⁊ vbera nudātes quo ad mulieres. et
tunicas leuātes ſine cā. Rō iſtorū eſt:
q2 a natura talia veremur. vt dic̄ bea=
tus Aug. li. de ci. dei cōtra diogenem.
Itē oē peccatū eſt erubeſcibile. preci=
pue tn̄ luxurie/furti/ſeu ſubtractiōis
alieni boni/⁊ mendacij. de quib⁹ īter
cetera dr̄ Eccl.xli. Erubeſcite a patre
et matre de fornicatione. Et a preſidē
te et potente de mendacio. Et a prin=
C cipe ⁊ a duce de delicto. ¶ Qꝫ autē
turpe ſit omne peccatū: patet triplicit̄
Primo q2 pctm̄ nuditatē fecit erube
ſcibilem. Nā gen.ij. dicit̄. Erat vterq̄
nudus Adam ſcilꝫ ⁊ vxor eius/⁊ non
erubeſcebāt. Ratio quia nullū pecca=
tum fecerant: et futurū faciliter vita=
re poterant. Interim eni q̄ mens ſu=
periori obediebat creatori quicqd in=
fra mentem erat/vt mēbra corporis ⁊
etiam beſtie: homini obediebant. Sꝫ
eo ipſo q̄ homo deo inobediens fuit
obedientia multoꝝ homini eſt ſubtra
cta. ideo Gen. iij. dicitur. Poſtq̄ am=
bo de fructu vetito guſtauerunt: aper
ti ſunt oculi amborum: videlicet expe
rientiam habēdo q̄ malum prius mē
te nouerūt. Cumq̄ cognouiſſent ſe eſ=
ſe nudos: conſuerunt folia ficus/⁊ fe=
cerunt ſibi perizomata. Plura ibi de
verecundia/videlꝫ q̄ a voce dei fuge
runt quando deus queſiuit Adā/vbi
es? q̄ deus ait: quis tibi indicauit. ⁊c̄.
¶ Secundo cum erubeſcentia ſit fu= D
ga rei turpis/⁊ peccatū ſit opus dia=
boli contra naturam: immo eo remo
to omnia decētia forent: cōſtat pecca
tum eſſe maxīe erubeſcibile/ et quod
plus eſt in eius cōparatione/alia eru
beſcibilia non ſunt. teſte Grego. dicē=
te de maria magdalena. quia ſemet=
ipſam grauiter intus erubeſcebat: ni
chil eſſe credidit quod verecundaret̄
foris. Tertio erubeſcentia eſt reſpe=
ctu īmundorum: ſed in comparatiōe
peccati/alia īmunda munda ſunt. vn
de Math.xv. Que de ore procedunt
de corde exeunt/et ea coinquināt ho=
minem. de corde eñ exeunt cogitatio
nes male. homicidia/adulteria/forni
cationes/furta/falſa teſtimonia/blaſ
phemie. hec ſunt que coinquinant ho
minem. Ps̄. Corrupti ſunt et abomi
nabiles facti ſunt/ſcꝫ iniqui. Dicit̄ fa Ps̄.13.
cto vel fiendo. quia plura fecim⁹ que
erubeſcere debemus et neſcimus an
de facto luere coram deo habeamus.
Plura etiā ſunt q̄ perpetrare poſſe=
mus turpia. ¶ Notandū ſcdo ſꝫ tho. E
vbi prius/⁊ phm̄. ij. ⁊. iiij. ethi. q̄ vere
cūdia q̄uis non ſit virtus/eo q̄ virtus
dicit perfectionē habitus. perfect⁹ au
tem vir non timet aliquid vt futurum
arduū poſſibile vel difficulter vitabi=
le/ſed propter habitū faciliter vitabi=
le. turpe tamen verecūdia eſt bonum
quid et laudabilis paſſio. et habitus
conſimilis eius acquiri poteſt. Lau=
dabilis inquā quītuplici ratiōe. Pri

mo quia frenū eſt ſenſualitatis. quod
dū quis habet a multis malis preſer-
uatur actibus ⁊ ſpes eſt de eius corre-
ctione. Unde quidam phus dicit. Eru-
buit/res ſalua eſt. Secundo eſt orna-
mentū precioſum quo decorat̃ iuuē-
tus et muliebris ſexus. vnde Eccl̃. vij
Gratia verecundie eius ſcȝ mulieris
ſenſate et bone ſuper aurū. Tertio eſt
oculus quidā mentis oſtendens op⁹
de quo quis verecūdatur eſſe exami-
nandum an bonū. ⁊ tunc erubeſcētia
eſt expellēda: ſi malū tunc eſt dimitten
da ſm illud Math. vi. Si oculus tu⁹
nequā fuerit: totū corp⁹ tuū tenebro-
ſum erit. Quarto eſt priuilegium hu-
mane conditionis in hac vita quo ca
rent oīa aīalia irrōnabilia qꝛ nullum
eorū verecūdatur ꝓprie. qꝛ turpe nō
percipit. vt pȝ in eorū actibus. Quin
to gratiam a deo meretur. Unde geñ.
ix. Sem verecūdus: bñdicitur: ⁊ cham
maledicitur. ⁊ Luc̃. i. Ad īgreſſuȝ an-
geli maria verecunda et timida audi
uit. ne timeas maria: inueniſti gratiā
apud dominū. Quo cōtra quinqꝫ ma
la incurrūt īuerecūdi per oppoſituȝ. q̄
faciliter conſiderare potes. vñ Hiere.
iij. Frons meretricis facta eſt tibi: no
luiſti erubeſcere. Itē ibidem. vi. Con
fuſione nō ſunt ꝯfuſi ⁊ erubeſcere ne-
ſcierunt. ¶ Tertio notandū ꝙ verecū
dia que etiā non eſt peccatū reperit̃ in
multis. Primo in ꝑfectis et ſenibus/
quo ad habitum multū/ ⁊ parum quo
ad actū. qꝛ nō apprehendūt turpia/ vt
poſſibilia ſibi/ ⁊ difficulter euaſibilia.
Sed tñ ſunt ſic diſpoſiti: vt ſi in eis eſ
ſet aliquid turpe/ de hoc verecūdaren
tur. vt dicit phs. iiij. ethi. Secundo re
peritur plus in mediocriter bonis. qꝛ
in eis eſt aliquid de amore boni. attñ
non ſunt totaliter immunes a malo.
Tertio plus reperiendū eſt de verecū
dia in feminis. Quarto plus in virgi
nibus adultis. Quinto maxime in iu
uenibus vtriuſqꝫ ſexus poſtꝙ venerīt
ad vſum rōnis. Uerecūdia autē carēt
qui ſunt in patria. Item vſu rationis
carentes in via. Adā ⁊ Eua caruerūt
in paradiſo. Et malicioſi qui nihil ap
prehendūt vt turpe/ nec malū timēt.
Eſt preterea triplex verecūdia. Que-
dam naturalis vſum rōnis preueniēs
ſicut alie paſſiones. Alia eſt materia
merendi. vt illa que īſurgit rōne infa-
mie innocentis. Tertia eſt meritoria/
⁊ ſatiſſactoria. vt illa quā habemus ī
cōfitendo pctā. vñ Ber. Quātū diſpli
cet deo impudicitia pctōris: tantū pla
cet deo erubeſcentia penitentis.
¶ Quo ad ſcdm principale notandū
ꝙ ſm tho. vbi ſupra. mala verecūdia
eſt timor īordinatus de actu non vere
ſȝ apparēter exprobrabili ſeu turpi fa
cto vel fiendo. ¶ Pro cuius declara-
tione aduertendum/ cuȝ timor ſit de
eſſentia verecundie quātū ad ꝓpoſitū
ſufficit: timor vel metus ſm tho. i. iiij.
di. xxxix. eſt inſtantis vel futuri peri-
culi cū mētiſ trepidatio. Et eſt duplex
metus. Quidā qui cadit in conſtantē
virū. Alius q̄ nō cadit in conſtātē vir.
Cōſtans eñ ꝓprie eſt virtuoſus/ ⁊ in-
conſtās vicioſus. Metus aūt cadens
in cōſtantē virū eſt: qñ minus malum
ſuſtinendū cogit̃ metu maioris mali.
hic timor cadit in cōſtantē virū. Cui⁹
rō eſt: qꝛ ſm phm. ij. ethi. cōſtans ⁊ vir
tuoſus eſt mēſura oīm opeꝝ ſuorum.
Scit eñ q̄d fugiendū/ ⁊ quid faciēdū
ſit. Idcirco eligit magiſ ſuſtinere min⁹
malū ꝙ maius malū īcidere: vbi vnū
fieri oportet. Et differt cōſtās ab incō
ſtanti dupliciter. Primo electiōe. qꝛ
preeligit quocūqꝫ malū pene pati. pu-
ta ꝑuationē bonoꝝ exterioꝝ fame vel
vite/ ꝙ peccare. de quo dic̃ anſel. in li.
Cur deus homo. ꝙ ꝓ īfinitis mūdis
ſaluādis ſcȝ corporaliter: nō eſſet cō-
mittendū pctm̄. Incōſtans aūt ⁊ vicio
ſus eligit potius ſubire maius malū.
puta pctm̄ propter delectationē anne
xā: ꝙ vitare minus malū/ puta ꝑdere
tēporalia. Nā minimū peccatū ē ma-
ius malū: ꝙ maximū malum pene ſit
malū. Alia differentia eſt quantū ad
eſtimationem periculi vel pene immī
nentis: quia conſtans nō cogitur niſi
forti et probabili eſtimatione. Icōſtās

aūt pro leui eſtimatione et fugit quo=
D dāmodo nemine perſequente. ¶ Eſt
autem quadruplex metus qui cadit ī
conſtantem virū. Primus eſt metus
mortis ab eo qui intendit et poteſt oc
cidere. Secund⁹ eſt grauis cruciatus
corporis. puta verberatio/torſio/īcar
ceratio/⁊ hmōi. Tertius eſt met⁹ ſtu=
pri: qui bonis viris maior ꝙ mortꝭ eſ
ſe debet. Itez ſi quis dedit aliquid ne
ſtuprū patiatur vir vel mulier. Quar
tus ſeruitutis metus. Et dicit tho.pe.
⁊ alber. ꝙ non differt vtrum hec predi
cta quatuor fiant in perſona propria/
ſiue in perſona liberorū/ſiue vxoris.
Item ſi quis in adulterio vel furto vl̄
flagitio alio deprehenſus: dedit aliqd
vl̄ ſe obligauit: ad predicta quattuor
pertinet. quia timuit mortem vel peri
cula/vel vincula. Itē ſi deprehenſus
dedit quid deprehenſori vel promiſit
ne proderetur: pertinet ad quattuor
prefata. quia proditus p̄nolata po=
tuit pati. Metus autē cadens in con=
ſtantem virū eſt qui fit per minas ver
borum vt niſi hoc feceris: nō habebis
gratiā meam. vel non diligā te/⁊ ſimi
lia. Etiam ſm legiſtas timor infamie
et vexationis nō caderet in conſtantē
virum/et ſub quattuor prefatis. quia
talibus multis modis ſubueniri po=
teſt. Et nota ꝙ metus cadit in vnum:
qui non diceretur cadere in aliū. Nō
eñ eſt veriſimile regem timere debuiſ
ſe militem paruū. et minor metus ex=
cuſat in caſu feminam ꝙ virum. Me=
tus igitur cadens in conſtantē virum
facit ꝙ pmiſſa vel data tali metu: nec
coram deo/nec coram eccleſia tenent
Ut matrimoniū tali metu contractū
⁊ alia data vel promiſſa. Ratio eſt: qꝛ
conſenſus in talibus non eſt liber me
re: ſed coactus. nichil ergo dedit libe
re: immo metus cadens in conſtantē
virum impetrat reſtitutionē in ītegrū
I ¶ Sed queritur vtrum ille qui p me
tum cadentem in conſtantem virum
compulſus/aliquid promittit de tem
poralibus: teneatur illud firme poſt=
modum adimplere? Rn̄. alber. in. iiij.

Credo ꝙ vbi eſt iudicium per quod ſ=
ueniri poteſt defenſio a iudicāte: etiā
coactus debet ſoluere promiſſum/ et
competit ei actio ex lege ⁊ ex canone.
et iudex debet eum reſtituere in inte=
grum. Si autem defectus ſit iudicum
puto ꝙ non debet ſoluere: ſed aliquā
leuem propter cautelam facere peni=
tentiam de promiſſo precipue ſi fides
vel iuramentū non interuenit. Si aūt
iuramentū interuenit dicunt multi/et
etiam michi ſatis probabile videtur
eſſe ſoluendum. Si autē non ſoluit/et
iuramentū violauerit/et poſtea venit
ad penitentiam: videtur michi nō eſſe
cogendus ad ſolutionē: ſed tantū ad
fracti iuramenti emendationem. Hec
albertus. ¶ Dubitatur an timor ī ge K
nere de timore loquēdo: excuſet a pec
cato? Rn̄. ſm tho. ſcda ſcde. q̄ſt. cxxij.
ar. iiij. Timor intantū habet rationē
peccati inquantū eſt contra ordinem
recte rationis/que eſt regula huma=
norum actuū. Recta autez ratio iudi=
cat quedamꝭ mala magis eſſe alijs fu
gienda. Et ideo quicunqꝫ vt refugiat
mala q̄ ſcdm rationē magis ſunt fu=
giēda/nō refugit mala q̄ ſunt min⁹ fu
giēda: nō eſt pctm̄. Sicut magꝭ eſt fu=
gienda mors corporalis ꝙ amiſſio re
rum. vn̄ ſi q̄s ꝓpter timorē mortis la
tronibus ꝓmitteret/aut daret/ excu=
ſaret a pctō q̄d īcurreret ſi ſine cā legi
tima p̄termiſſis bonis hoīb⁹ q̄b⁹ ma
gis eſſet dandū/pctōrib⁹ largiret. Si
aūt aliq̄s p timorē fugiēs mala q̄ ſm
rationē ſunt min⁹ fugiēda īcurrat ma
la q̄ ſm rationē ſunt magis fugiēda:
non pōt a pctō totalit excuſari. qꝛ ta=
lis timor inordinat⁹ eſſet. Sūt aūt ti=
menda magꝭ mala aīe ꝙ corporis et
mala corporis ꝙ exteriorū rerū. Et tō
ſi q̄s īcurrat mala aīe/id eſt pctā/fu=
giens mala corporꝭ. puta flagella vel
mortē: aut mala exteriorum puta dā
nū pecunie: aut ſi ſuſtineat mala cor=
poris vt vitet dānum pecunie: non ex
cuſatur totaliter a peccato: diminuit
tn̄ aliq̄d eius peccatū qꝛ min⁹ volūta
rium eſt q̄d ex timore agit. Imponit

enim homini quedam neceſſitas ali-
quid faciendi propter imminētē timo-
rem: vt faciat voluntariū mixtum ſm
L phm. ¶ Sed quando eſt timor pec-
catū mortale? Rñ. eiuſdem. ar. iij. Ti
mor eſt peccatū ſm ꝙ eſt inordinatꝰ
ꝓut ſcilȝ refugit quis qđ ſm rōnē nō
eſt fugiendum. Hec autem inordina
tio timoris quādoqȝ quidem cōſiſtit ī
ſolo appetitu ſenſitiuo nō veniente ex
cōſenſu ratiōalis appetitus: et ſic nō
eſt peccatū mortale: ſed veniale ſolū.
Quādoqȝ vero huiuſmodi inordina-
tio timoris pertingit vſqȝ ad appetitū
rationalem qui dicit voluntas: que vo
luntas ex libero arbitrio refugit ali-
quid non ſm rōnem. Et talis inordi-
natio timoris qñqȝ eſt peccatū venia-
le qñqȝ mortale. Si eñ quis ꝓpter ti
morem quo refugit quis periculum
mortis/ vel quodcūqȝ aliud tempora
le malū: ſic diſpoſitus eſt vt faciat ali
quod ꝓhibitum: vel pretermittit ali-
quid qđ eſt preceptū in lege diuina:
talis timor eſt peccatū mortale: alio-
quin erit peccatū veniale. Unde apo
cal. xxi. Timidis ⁊ incredulis ⁊ exce-
catis pars erit in ſtagno ignis ⁊ ſul-
phuris qđ eſt mors ſecunda. Hec de
Tho. Quicqđ igitur de timore dictū
eſt: illud ad verecūdiā applicandū eſt
M ¶ Ad ſciendum quādo verecūdia ſit
peccatū veniale vel mortale/ notādū
ſȝ Tho. ſecūda ſcđe. q. xix. ar. iij. ⁊. ij.
ꝙ timor mūdanus eſt quo quis inor-
dinate timet amittere bona exteriora
Humanus quo qs timet proprie per
ſone: et ꝑtinent ad vnū timorē in re:
quo quis a deo recedit ꝓpter amorē
creature ⁊ corporis detrimentū: etiā
timere taliū ꝑditōnē: īterdū ē natura
le/ interdū viciū. Naturale eñ eſt: ꝙ
refugit ꝓpriū corporis detrimentum/
vel etiam damnū tꝑaliū rerū. Sed ꝙ
homo ꝓpter iſta recedit a iuſticia: eſt
cōtra rōnem naturalem. Unde phus
iij. ethico. dicit ꝙ quedam ſunt pecca
toꝝ opera: ad que nullo timore dȝ qs
cogi: quia peius eſt huiuſmodi pecca
ta cōmittere: ꝙ penas quaſcūqȝ pati.

¶ Dicitur in diffinitione de actu nō N
vere: ſed apparent exprobrabili. Ubi
nota ꝙ duplices ſunt actus. Quidā
vere exprobrabiles: vt in ꝑncipio ca-
pituli patuit. Alij non vere exprobra
biles: ſed apud filios huius ſeculi. de
quibus dicit Job. xij. Deridetur iuſti
ſimplicitas. Super quo Grego. lib. x.
mor. ſic dicit. Animus quippe viri iu
ſti nōnūꝙ operi recto ꝯſtanter initit/
et tamen humanis irriſionibꝰ vrget.
Miranda agit / ⁊ opprobria recipit:
quia ab huius mundi ſapientibꝰ pu-
ritatis virtus: fatuitas credit. Quid
nāqȝ mūdo ſtultius videt: ꝙ mentem
verbis oſtendere/ nichil callida ma-
chinatione ſimulare: nullas iniurijs
contumelias reddere/ ꝓ maledicen-
tibus orare/ pauꝑtatem querere/ poſ
ſeſſa relinquere: rapienti non reſiſte-
re/ ꝑcutienti vnā maxillā/ alterā ꝑbe-
re? ſed qđ abominant egyptij: iſraeli
te deo offerunt. Subditur. lāpas con
tēpta apud cogitatōnes diuitū/ id eſt
ſuperboꝝ parata ad tempus ſtatutū
¶ Item notandum ꝙ malam verecū O
diā multi habēt/ ſȝ ꝙ multiplicit ali
qui peccant vt in. vij. peccatis mor-
talibus. Primo qdam verecundan-
tur humiles eſſe: aut in veſte: cōtra ex
emplū Joh. baptiſte veſtiti zona pelli
cea Math. iij. Aut non querendo ne-
ceſſaria dubia. cōtra chriſti exemplū
qui in medio doctorū qſiuit. Luc. ij.
Aut verecūdantes qñ nō ſciūt reſpō-
dere ad qdam inutilia: ſicut Homerꝰ
vt refert policratus/ q ꝓbleuma pedi
culoꝝ ſoluere neqens: ꝑ triſticia mor
tuus eſt. Aut ſacramēto reuerētiā nō
facientes. cōtra exēplū militis qui ꝑ-
cioſe indutus equū deſcēdit ī luto ge
nua flectēdo ad eukariſtiā ſm ſuā cō
ſuetudinē/ vt ceſariꝰ refert in ſuo dia
logo. Scđo ſunt alij verecūdātes pau
ꝑtatē: q eſt inſtrumētū hūilitatꝭ: lima
peccatoꝝ/ ⁊ chriſti ornatus. Alij celāt
genealogiam pauperum. Quocōtra
dicitur de Guill. epō Pariſień. q ſco
bā cū qua pater ſuus piſtor fornacē
purgare ſolebat: in camera ſua ſemꝑ

habebat/vt videret ſe de paupertate
eleuatū.Et eſa.xlviij. Ecce excoxi te/
ſed non quaſi argentū.elegi te in ca=
mino paupertatis pꝛopter me faciam
vt non blaſphemer.gloꝛiā meā alteri
non dabo.Tertio alij verentur detra=
ctiones caſtitatis ⁊ cōtrahunt.Cōtra
exempla virginū que etiā ſanguinem
effundere non erubuerūt. Unde ſapie
iiij.Multigena autē īpioꝝ multitudo
non erit vtilis.et adulterine plātatio
nes non dabūt radices altas.nec ſta=
bile firmamentū collocabūt.⁊ ſi in ra
mis in tempoꝛe germinauerit. īfirmi
ter poſita a vento cōmouebuntur/⁊ a
nimietate ventoꝝ eradicabūt. Quar
to alij pacientiā recuſantes verecūdā
tur iram ſopire.cōtra xp̄i verbum. In
patientia veſtra poſſidebitis aīas ve=
ſtras.Luc.xxi. Quinto alij verentur
ignoſcere in ſe peccantibus cōtra exē
plum chꝛiſti qui totiēs: pꝛeſertim die
crucifixionis/offenſus oīa cōdonauit
Sexto alij abſtinētiam verentur pꝛo=
pter obloquētes.ꝯtra exemplū hono
rati pꝛimo dialogoꝝ greg.vbi dr̄ ꝙ in
cōuiuio carnes comedere nolens mi=
raculoſe piſcē obtinuit. Septimo alij
ex inertia ⁊ puſillanimitate timēt mo
rituris moꝛtē annūciare.cōtra exem=
plū yſaie dicētis Ezechie.diſpone do
mui tue/qꝛ moꝛieris tu et non viues.
yſaie.xxxviij.Alij verecūdantur infir
mis obſequi xp̄m fugiētes.Alij vere=
cundātur coꝛrigere vicia filioꝝ ancil=
larum/⁊ familie.Quos omnes valde
terrere deberet foꝛmida hec xp̄i ſentē
tia.luc.ix.Qui me erubuerit ⁊ meos
ſermones:hūc filiꝰ hoīs erubeſcet cū
P venerit in maieſtate ſua.⁊c̄. ¶Quo
ad tertium pꝛincipale notandū ꝙ ad
expellendā verecundiam valent. vij.
Pꝛimo conſiderare chꝛiſti maximaȝ
dehonoꝛationeȝ in ſua moꝛte. Nā ad
feſtuȝ paſche de oī terra quaſi ⁊aliqui
hieruſalē venerāt:chꝛiſtus famoſiſſi=
mus in verbo facto et virtute fuerat
crux turpiſſima fuit pena.attū voluit
in medio latronū educi/⁊ moꝛi.et nu=
dus oīno exui.que omīa aliā ⁊ aliam
verecūdiā maximā īcutere potuerūt.
Attū ad hebꝛe.xij.pꝛopoſito ſibi gau=
dio ſuſtinuit crucē/confuſione cōtem
pta.Quare vt ibidē dicit. Exeamus
extra caſtra impꝛoperiū eius poꝛtan=
tes.Scdo videamꝰ exēpla ſanctoꝛū/
qui verecundiā poſtponētes /virtuti=
bus inſudarūt.Nā hebꝛe.xi.fide moi
ſes grandis factus negauit ſe eſſe fi=
lium filie pharaonis.voluit eñ magi
affligi cum populo dei:ꝙ tempoꝛalis
peccati habere iocūditatē. Suſanna
magis voluit moꝛi turpiter ꝙ purita
tem matrimonialē perdere. Dañ.xiij
Itē act.v.Ibant apoſtoli gaudentes
a conſpectu conſilij: qm̄ digni habiti
ſunt contumeliam pꝛo noīe ieſu pati.
Tertio ponderandū eſt ꝙ malū ⁊ ſtul
tum ſit dimittere opera bona ex vere=
cundia.Nam tales faciunt ſicut vir q
pꝛopter latratū caniculi: caſtrū nō de
fenderet.Sicut equus qui truncū vm
bꝛoſum foꝛmidaret.Et ſicut videntes
recti ⁊ ſani.irriſionē cecoꝝ/curuoꝝ et
lepꝛoſoꝛū:⁊ iudicia eoꝛum falſa cura
re nō debent.Pꝛo nichilo eñ irriſio=
nes curande ſunt talium. Quo cōtra
Leuit.xxvi.dr̄.Terrebit eos ſonitus
folij volantis.Quarto valet conſide=
rare erubeſcentiā quā in futuro ſuſti=
nebunt/bona facere erubeſcentes. lu
ce.ix.Qui me erubuerit et meos ſer=
mones ⁊c̄.Quinto/ ſexto/et ſeptimo
valet conſiderare tres radices verecū
die male ⁊ illas extirpare. Pꝛima ra
dix eſt amoꝛ complacendi mūdo. Se
neca.Deſines timere ſi ſperare deſie=
ris.Idem Nōdū felix es:ſi nō turba
deridet te.Math.v.Beati eſtis cū vo=
bis maledixerint hoīes.Secūda elō=
gatio dei ab aīa.qꝛ ſi p̄ſens eſſet:mul
tum diceret quis illud Pſ̄.Si ambu pſ.21.
lauero in medio vmbꝛe moꝛtis:non ti
mebo mala:qm̄ tu mecū es dñe. Als
timeret.Figura huius eſt ī petro qui
chꝛiſtum ſequēs a lōge ter negauit ex
timoꝛe et verecundia.Tertia cauſa ē
auiditas honoꝛis tranſitoꝛij:qui cum
a falſis attribuitur:faciliter perditur.
et apud neminē vniuerſaliter honoꝛ

Gal. 17 habetur. Si inquit aplˢ hominibus placerem: christi ſeruus non eſſem.

¶ Ca. xvij. de cōtēptu & inobedientia.

Uia igitur ſupbie vitium cauſat iobedientiam et pceptoꝝ trāſgreſſionē atqꝫ cōtemptum: iccirco decimo ſeptimo tria pricipaliter de hmōi pronūcſunt videnda. Prīo quibus ex pcepto ſit obediendū. Scdo quid ſit contemptus et quādo mortale peccatū. Tertio de inobedientia qñ ſit mortale peccatū.

A ¶ Quantū ad primū dubitatur an ſubditus teneatur prelatis ſuis in oībus obedire? Rñ. tho. ij. ſcde. q. ciiij arti. v. Obediēs mouetur ad iperiū precipiētis qua dā neceſſitate iuſtitie. Poteſt autē cōtingere ex duobus / qꝫ ſubditus non teneatur ſupiori ſuo in omnibus obedire. Uno modo proptē pceptū maioris. vt dicit Ro. xiij. ſup illō. Qui poteſtati reſiſtit / dei ordinationi reſiſtit. qui reſiſtūt: ipſi ſibi dānationē acquirūt. vbi glo. aug. Si quid iuſſerit imperator nūquid faciendū ē ſi cōtra procōſulem iubeat? Rurſum ſi quid ipſe procōſul iubeat et aliud īperator: nunqd dubitatur illo cōtempto: iſti eſt ſeruiēdū? Ergo ſi aliud imperator aliud deus iubeat: illo contēpto / obtēperandū eſt deo. Ray. addit Si tñ dubitat ſubditus vtrū id qđ pcipitur ſit cōtra deū vel nō: debet obedire niſi eſſet tale qđ in q̄ nullo modo eſſet excuſabilis ignorātia. puta contra articulū fidei. pcepta vel phibitiones vel generale ſtatutū eccłie. al's bonuꝫ ſine quo poteſt eſſe ſalus: debet dimittere interdū propter bonū obedientie.

B ¶ Alio modo dicit Tho. non tenetur īferior ſuo ſupiori obedire: ſi ei aliqd precipiat in quo ei nō ſubditur. Dicit eñ Seneca. iij. li. de bñficijs. Errat ſi quis eſtimat ſeruitutē ī totū hominez deſcēdere. pars eius melior excepta ē corpora obnoxia ſunt et aſcripta dominis. mēs quidē eſt ſui iuris: et ideo in his q̄ ptinēt ad interiorē motū voluntatis: homo nō tenetur hoī obedire ſed in his que exterius per corpꝰ ſunt agenda. In quibus tñ ſm ea q̄ ad naturā corporis ptinēt: homo hoī obedire nō tenetur: ſed ſoli deo. qꝛ omēs homines natura ſunt pares. puta in his que ptinent ad corporꝭ ſuſtentationē: et prolis generationē. Unō nō tenētur nec ſerui dñis: nec filij parētibus obedire de matrimonio contrahendo: vel virginitate ſeruanda: aut aliquo alio hmōi. Sꝫ in his q̄ pertinēt ad diſpēſationē vel diſpoſitionē actuū & rerū humanarū: tenet ſubditus ſuo ſuperiori obedire ſm rōneꝫ ſupioritatis. Sicut miles duci exercitus / in his q̄ ptinent ad bellū. ſeruus dño / in his q̄ pertinēt ad ſeruilia opera exequēda. filius patri / in his q̄ ptinent ad diſciplinā vite & curā domeſticā. & ſic de alijs. Udalricus in ſumma addit. Laici nō tenent prelatis eccleſiaſticis obedire: niſi in his ad quoꝝ obſeruātiam ſe in baptiſmo obligauerūt: ſcilꝫ vt teneāt veram fidē cū operibus / q̄bus abrenūciauerunt diabolo & oībus pōpis eius. Clerici autē tenētur eis obedire in his q̄ pertinēt ad officiū clericale.

C ¶ Dubitatur ſcdo: vtrū religioſus teneatur ī oībus p̄lato ſuo obedire? Rñ. ſm tho. vbi ſ. & pe. de tharā. ſup ſcdo diſt. vlti. qꝫ triplex eſt obedientia. Prima ſufficiens ad ſalutē ſeu neceſſitatē / q̄ ſcilꝫ obedit quis in his ad que obligatur. obligatur aūt religioſus / & ad illa ſolum obedire tenetur / q̄ pñt ad regularem obſeruationē ptinere vt ſunt promiſſa / & illa ſine quibus religiōis profeſſio nō ſeruaretur. vt mutua obſeqa officia & hmōi. Et ī his p̄lato ſuo obedire eſt neceſſitatis. Secunda eſt obedientia perfecta / qua obedit in oībus licitis: ſed illa nō eſt neceſſitatis. ideo Ber. li. de diſpē. & pcep. dicit. Subditus nec citra pmiſſa eſt inhibendus. nec vltra pmiſſum cogēdus per legē obedire. Tertia obedientia eſt indiſcreta / qua in illicitis obediret.

D ¶ Dubitatur tertio: vtrū religioſus teneatur obedire prelato ſuo in his que ſunt ꝯ

regulã?Rñ.ſm petrũ de tharã.ĩ q̃tli.
Eorũ que religioſo a p̄lato ſuo iniun-
guntur tria ſunt gña. Quedã ſunt ſʒ
regulã.vt ea que in rl̃a cõtinẽtur.⁊ ea
q̃ ad illoꝝ debitã obſeruãtiã expediũt
vel requirũtur.In his nõ eſt dubium
quin abbati p̄cipienti teneatur mona
chus obedire:niſi excuſetur rationa-
bili ĩpedimẽto.Alia ſunt p̄ter regulã
vt que nec ibi cõtinẽtur/nec ad illa ex
pediunt vel ordinãtur/vt leuare feſtu
cam.Et de his eſt verior et cõmunior
opinio/ꝙ in leuiorib⁹ q̄ꝫ ſit regula te-
netur obedire/ſed nõ in grauioribus.
Que autẽ oĩno preter regulã ſunt in
his non tenetur obedire.qꝛ non tenet̃
niſi quantũ ſe obligauit ſua ꝓfeſſione
perfecta tamẽ obediẽtia etiam in his
obedit.Alia ſunt cõtra regulã.vt q̃rũ
oppoſita ibi p̄cipiuntur vel ꝓhibẽtur.
De his diſtinguendũ eſt: qꝛ quedam
ſunt in quibus p̄latus poteſt diſpen-
ſare.quedã in quib⁹ nõ poteſt:eo ꝙ re
gula vel cõſtitutio ꝓhibet. Aut ergo
certũ eſt religioſo ꝙ p̄latus in tali ca-
ſu in quo p̄cipit nõ poteſt diſpenſare.
⁊ tũc non dꝫ obedire.Aut certũ eſt ꝙ
poteſt ⁊ tũc debet obedire.Aut dubiũ
eſt an poſſit:⁊ tũc rõne dubij dico ſim
pliciter ꝙ tenetur obedire.Hec de pe.
E ¶ In dubijs em̃ obediẽdo alteri p̄ſer
tim ſuperiori:quis multiplicit̃ excu-
ſatur.Prĩo ſm Ray.in ſumma.Sub
ditus q̃ mouet bellũ dño ſuo ſibi man
dante.Qñ em̃ ſubdit⁹ ꝓbabiliter du
bitat an dñs habeat iuſtũ bellũ : excu
ſatur ibi ſubditus ꝓpter bonũ obedi
entie:licꝫ forte peccet dñs contra deũ
mala p̄cipiẽdo.Vñ aug.li.contra ma
nicheũ .Vir iuſtus ſi forte ſub rege ſa
crilego militet recte põt illo iubente
militare vel bellare:ſi qꝺ iubet̃ vel nõ
eſſe cõtra preceptũ dei certum eſt/vel
vtrũ ſit certũ/nõ eſt ita vt fortaſſe reũ
faciat iniq̃tas ĩperandi:ĩnocentẽ aũt
militẽ oſtendat ordo ſeruiendi.Sed ĩ
tellige ſm guil.qñ dubitat miles: an
aſſint conditiones requiſite ad bellũ
iuſtum/videlꝫ perſona.res.cã.anim⁹
et auctoritas.Itẽ ſm hoſtien.intelli-
ge probabiliter dubitantẽ quãdo inq̃
ſiuit q̄ꝫtum potuit/⁊ peritiores conſu
luit/⁊ ſemper dubi⁹ remãſit/ne in cõ-
ſciẽtia ſit affectator ignorantie.Unde
in rebus dubijs homo pro illumina-
tiõe ſui laborare debet.vt docet aug.
li.lxxxiij.q̃ſtionũ.Et habet̃ di.xxxvij.
.§.finali.dicẽs.Nõ oĩs ignorans im-
munis eſt a pena.Ille em̃ ignorãs po
teſt excuſari a pena q̃ qꝺ diſceret non
inuenit.Illis aũt ignoſci hoc non po-
terit:qui habẽtes a quo diſcerẽt/ope-
ram non dederũt.Secũdo excuſat du
bium aliqualiter in reddendo debitũ
in matrimonio/ĩ caſu quo mulier cre
deret primũ virũ defunctũ/⁊ iã alium
duxit:⁊ nũc audit primũ virũ viuere.
Nã vt tho.dicit.q.litterali ſup.iiij.di.
xxxviij. Si poſt ſcđꝫ cõtractũ oriatur
aliqua dubitatio de vita prioris viri
ex aliqua cã que certitudinẽ facẽ poſ
ſit/nec reddere debet nec exigere de-
bitũ.Si aũt cauſa illa faciat ꝓbabilẽ
dubitationẽ debet reddere:ſed nõ exi
gere.Si autẽ ſit leuis ſuſpitio poteſt
vtrunq̄ꝫ licite facere.qꝛ debet illã cau
ſam potius abijcere q̄ꝫ ſm hoc cõſciẽ-
tiam formare.hec tho.Tertio excuſa
tur in dubio/etiam vbi ſuperioris nõ
arcet mandatum.vt in ſcrupuloſis et
timoratis dictũ eſt ſupra p̄mo p̄cepto
de regula tertia peccati mortalis.Itẽ
iiij.p̄cepto de ſacramẽto eukariſtie/ ⁊
de accedẽtibus cum remorſu peccati.
Quarto excuſant̃ in dubijs obedien
do religioſi eo mõ quo dictũ eſt nunc
iij.dubio.Quĩto excuſat̃ q̃s poſſeſſor
alicuius rei quam credidit bona fide
fuiſſe ſuam/eo ꝙ habet cõtinuationẽ
poſſeſſiõis bona fide/iuſto titulo ⁊ rẽ
preſcriptibilẽ ibi eſſe credidit.et ſic p̄-
ſcriptionẽ habere locũ credit:lꝫ iã in-
cipiat ex aliquo motiuo dubitare an
res ſit ſua.Dicit enim Hoſtien. ꝙ ta-
lis adhuc dicitur habere bonam fidẽ
⁊ vtetur fructibus/et ſic preſcribit.de
bet tamẽ ab alijs inquirere veritatem
vt ſic ad eam perueniat.et illa probat
per iura canonica et ciuilia.Idem di
cit Bernar.in glo. extra de preſcrip.

ſup ca. Quoniā omne. Idem inno. in
F glo. ibidē. ¶ Dubitatur quarto quo
modo in dubijs quis ſibi rectā cōſciē
tiam debeat formare? Rn̄. ſm ioh. de
tābaco. li. de cōſolatiōe theologie. xiiij
c. viij. In dubijs inquit bonoꝝ viroꝝ
vita / alijs viuendi debet eſſe regula.
Eſt igitur reſpiciendū ad facta bono-
rum viroꝝ ꝛ diſcretoꝝ. ꝛ ſi plures ta-
les vel vt in pluribus caſu tali eis oc-
currente ſic vel ſic ſe habere īuenires /
aut eſtimatione tua iudicares: tunc et
tu ſimiliter agere nō formides. Hec il
le. Ad idē eſt Cancel. pariſieñ. de ger
ſono tractatu de vita aīe / lectiōe ſexta
ſic dicens. Generale damus documē-
tum / credere ſcilꝫ faciliter ſapientum
ꝛ bonoꝝ iudicio: ꝛ ꝯtra eoꝝ cōmunes
ſententias nō leuiter ſibimet formare
ſcrupulos anxios ꝛ timidos. Fallor ſi
non iubet ſapiēs. Fili ne īnitaris pru
dentie tue. Et rurſus. Noli trāſgredi
terminos quos poſuerūt patres tui.
Hoc precipue neceſſariū eſt apud reli
gioſos reſpectu ſuperioꝝ ſuoꝝ. hoc
etiam apud ignaros diuinarū legum
Hec ille. Idē dicit de iunioribus theo
logis reſpectu ſentētie ſenioꝝ / in q̄bꝰ
vita et doctrina in moribus bonis cō-
cordat. Et cauſam aſſignat. Quia vir
tus longe certius arte operatur: et iu
uenes paſſionibus obtenebrāt̄. Pre
fatis cōcordat hiero. ſup illud ꝓuer.
iij. dicens. Ne innitaris prudētie tue.
Prudentie ſue inquit īnititur: qui ea
que ſibi agenda vel dicēda videntur:
G patrū decretis preponit. ¶ Quo ad
ſecundū principale de contemptu q̄d
ſit: ꝛ qñ mortale peccatum? Rn̄. cācel.
de vita aīe lectione. v. vbi ſic dicit. Cō
ſului ſummā dn̄i altiſiodoreñ: vbi loq̄
tur de contemptu: ꝛ dicit ꝙ cōtēptus
eſt appreciari rem minus iuſto. Alio
modo eſt rem negligere / et de ea non
curare: vt dū peccans habet circūſtā-
tias retrahentes: ſed eas nō curat ad
uertere: claudit quoqꝫ oculū quodam
modo ꝛ vertit tergum ad eas. Tertio
modo eſt iraſci rei tanq̄ vili et eā aſp-
nari. Primū eſt malū. ſcdꝫ eſt peius.

tertium peſſimū. Dicamus ergo ꝙ in
omni peccato etiam veniali cōmitit̄
contemptus dei. Primo modo vere
vel interpretatiue. Secūdus contem
ptus interuenire poteſt tam in morta
li: q̄ in ſolo veniali. Tertius contēptꝰ
circa deum precipientē et erga prela-
tum ſuum inquantū prelatus eſt: non
videtur vnq̄ fieri cū deliberatione cō
pleta abſqꝫ peccato mortali. ꝛ hoc vo
catur proprie contēptus. Nichilomi-
nus aduertendū eſt diligēter ꝙ refert
plurimum dicere aliquid fieri ex con
temptu: et aliquid eſſe cum contem-
ptu: ſicut refert aliquid fieri ignoran-
ter: et aliquid ex ignorātia. Dicit̄ ꝑp-
pe fieri ex cōtemptu: qñ contemptus
eſt pr̄ſcipalis cauſa talis actionis: ſic
ꝙ illo non exiſtente non fieret actio.
Ita quis operatur ex ignorantia: qñ
illa non exiſtente nullo modo fieret il
lud quod fit. Prouenit autem actus
nōnunq̄ cū cōtemptu vere vel interp̄-
tatiue / non tñ ex contēptu: qꝛ contem
ptus non eſt in cauſa: ſed vel infirmi-
tas: aut debilitas: aut ignorantia: aut
affectio vicioſa / aut libidinoſa dn̄atur
Sicut peccat aliquis qñqꝫ ignorāter:
ita tñ ꝙ non minus operaretur quod
operatur ſi illō cognoſceret. ꝓpterea
palam eſt ignorantiā tunc nō eſſe cau
ſam agentē: ſed circūſtantē. Quēad-
modū contingit in ſubditis: qui dicūt
ſe ſcādaliſari de factꝭ ſuperioꝝ quos
tñ ab actionibus malis nō cōpeſceret
ſcandali ceſſatio / ꝛ p̄latoꝝ vita bona
ſed ita ſibi blandiūtur / et ſuper alios
querunt excuſationes in peccatis.
¶ Ex his oībus nō videtur regula ge H
neralis poſſe ſumi de diſtinctione in-
ter mortale ꝛ veniale: penes hoc q̄d ē
eſſe vel nō eſſe ex contemptu. Qm̄ ſi
capiatur cōtemptus primo mō: nō eſt
neceſſe omnē actum factum ex cōtem
ptu eſſe mortalē: dū ſcilꝫ deus aut p̄-
latus appreciatur minus iuſto ſolum
venialiter / et ex contēptu tali mētitur
aliquis: aut ocioſe iocatur / vel lēte re
ſiſtit primis motibus. Similiter ex ſe
cundo contēptu poteſt euenire: Quis

nō ita leuit̄ et frequēter. Deniq̄ act⁹
qui ꝓuenit deliberate/ deliberatione
completa ex tertio contemptu:vt mi=
chi videtur eſt ſemꝑ mortalis. Hoc eſt
ſit quando peccans attendit ad preci
pientem/ꝛ ad preceptū eius licitū:ſi=
ue deus ſit ſiue prelatus:ꝛ ꝓpter vili
penſionem et aſpernationem precipi
entis/ſiue precepti:aſſurgit effrena=
te ad actū talem faciendū omitten=
dum:alioquin non facturus vel non
omiſſurus hoc ꝓprie eſt agere ex con
temptu: tanq̄ ſi dicat vt aliqui. Ego ī
deſpectū veſtri/et q2 ſic p̄cipitis : agā
oppoſitū. Hec cācel. pariſieñ. de ger=
ſonno. Ad idē eſt Tho. vt ſupra pre=
cepto primo de ſupbia. Satis etiā cō
cordare videt̄ Humbert⁹ ſup libro cō
ſtitutionū. Ubi addit q̄ maioritas et
minoritas ꝯtemptus inſurgit ex mul
tis. Aliquādo ex magnitudine rei cō=
tempte. Aliqñ ex numero contempto
rū. Aliqñ ex ꝯtemnētis magis debi=
ta ſubiectione. Aliqñ ex actus inten=
ſione. Aliqñ ex frequentia. Aliqñ ex
obſtinatione. Aliqñ ex cōtēnētis mo
dicitate. Eſt autē differentia inter ne
gligentiam et cōtemptū ſm btm̄ Ber
nar. quia negligētia eſt languor iner
tie: ſed cōtemptus eſt tumor ſuperbie
I ¶ Quo ad tertium principale quale
ſit peccatū inobedientia? Rñ. vdal. li.
vi. tract. iiii. Inobedientia exhibita p̄
lato non eſt ſm ſe mortale peccatum
niſi ſit cōtra p̄ceptū eius. Quia ip̄e p̄
latus ideo mandatū temperat: q2 nō
vult ip̄m ſubditū ꝓ qualibet leui cau
ſa exponere diſcrimini mortalis pec=
cati. Diximus autem ſm ſe: q2 ex aſo
non obedientis ſimplici mandato po
teſt hoc fieri mortale peccatū/ ſcʒ cū
hoc facit ex tali cōtemptu auctoritat̄
prelati/q̄ intendit ei non obedire: eti
am ſi preciperet id quod mandat.

¶ Preceptum ſecundum.

¶ Capitulum primū de aſſumptio=
ne nominis dei et iuramento.

PReceptū ſecūdum eſt
Non aſſumes nomen
dei tui inuanū. Nō eſt
habebit deus inſontē
qui aſſumpſerit nomē
ei⁹ fruſtra. ¶ Circa A
qd̄ ponent̄ quinq̄ ca=
pitula. Primū eſt de intellectu verbo
rum huius precepti in generali/ et de
iuramento licito. Alia vo erūt de mo
dis hoc preceptum tranſgrediendi
¶ Quantum ad primū notandū ſm B
Tho. ſecūda ſcđe. q. cxii. ꝛ ſm alexā=
drū de hal' in ſuo. iii. di. xxxvii. q̄ non
eſt intelligendū hoc preceptum ſolū
de hoc noīe deus/q̄ illud nō ſit inua=
nū aſſumendū: ſed eſt intelligendum
de oī noīe per qd̄ rationali menti de⁹
innoteſcit: ſicut ſunt illa noīa creator
redemptor/gubernator mūdi/ ꝛ ſilia
Non eñ differt ꝑ qd̄cūq̄ nomen dei
ꝑiuriū cōmittat̄. Noīb⁹ q̄ppe dei de=
bet̄ reuerentia ex parte rei ſignifica=
te que eſt vna: non autē ex parte vocū
ideo dicit̄ in ſingulari nō aſſumes no
men dei tui inuanū. ¶ Scđo notan C
dum q̄ ibi nō ꝓhibetur oīs aſſūptio
diuini nominis: q2 illa poteſt multis
modis bñ fieri: vt in oratōib⁹/dei lau
dibus/ꝛ bñdictionibus eccl'ie/ ꝛ exor
ciſmis/ꝛ in ſermonibus. Nec ꝓhibe
tur hic oīs iuratio ꝑ nomen dei: q2 il=
la poteſt etiam multis modis bñ fieri
Sed hic ꝓprie ꝓhibetur vana aſſum
ptio diuini noīs q̄ fieri poteſt vana ſʒ
Tho. vbi prius dupl'r. Uno mō ſm ſe
ip̄am/ſcʒ q2 non habet firmamentū
veritatis: vt qñ q̄s falſum iurat: q̄ iu=
ratio eſt hic ꝓhibita/ꝛ p̄ncipaliter eſt
ꝑiurium/ꝛ pctm̄ mortale: vt dicet̄. Et
hoc volunt gloſe. prima Exodi. xx. ſu
per hoc precepto: q̄ dicit nō aſſumes
ſcʒ iurando ꝓ nichilo. Scđa eſt deut̄.
v. Non aſſumes ſcʒ iurando ꝓ re que
non eſt. Scđo dicitur aſſumptio diui
ni noīs vana ex parte iurantis: vt qñ
quis iurat verū ꝛ tamen ex leuitate/ꝛ
ſine iudicio diſcretionis: ꝛ tunc lʒ nō
ſit ſemꝑ pctm̄ mortale/eſt tñ ſꝑ pecca
tū/ꝛ diſponit ad lapſum ꝛ periurium

Tertio notandū ꝙ dei nomen valde honorifice eſt tractādū ꝓpter cauſas recitatas ꝑmo precepto circa finem ꝛ tertio ꝑcepto pticulari. Et quādo aliter fit: grauiter peccare contingit. Addit autē huic ſicut ꝛ ꝑmo precepto penā ideo quia ad ea ad q̄ homiēs ꝓni ſunt: pene tanq̄ medicine addēde ſūt ſm pħm. iij. ethico. Ad idolatriā autē ꝓni fuerūt iudei: quia inter vel circa idolatras degebant. Ex lingue autem lubricitate hoīes ꝓni ſūt ꝑiurare: iō dicit. Non eñ habebit deus inſontē: qui aſſumpſerit nomen eius fruſtra.

D ¶ Dubitatur primo an licitum ſit iurare? Rñ. ſm tho. ſecūda ſcđe. queſt. lxxxix. et ſm alios doctores cōiter ſuper. iij. diſt. xxxix. Iuramētū ſm ſe nō eſt malū: ſꝫ poteſt eſſe licitū ꝛ honeſtū. Patet ꝑmo deut. vi. Dñm deū tuū timebis: et ꝑ nomē eius iurabis. Item apl'us iurauit in epl'is ſuis. ij. Cor. i. Ego teſtem deū inuoco in aīam meā. Roma. i. Teſtis eſt michi deꝰ cui ſeruio. Scđo ad idem eſt auguſti. lib. cōtra mēdaciū. Et in ſermone dñi ī mōte: et in ſermone de xbis apl'i. Tertio patet ex bona origine iuramēti/ et fine. Introductuꝫ eñ eſt ex vera fide q̄ credūt homines habere infallibilem veritatem deum/ ꝛ vniuerſalē omniū cognitionem ꝛ preuiſionē: et ideo ipꝫ in teſtē dictoꝝ ſuoꝝ inducunt: tāq̄ eū qui nec fallere/ nec falli poteſt/ quem nichil latet. Finis etiam iuramēti eē debet ad certificandū hoīes de dictis ad finiendū cōtrouerſias vt dicit apoſtolꝰ Hebre. vi. Nec obſtat illō math. v. Ego autē dico vobis nō iurare omnino: quia cum ibi negatio preponit ſigno vniuerſali affirmatiuo: eſt ſenſus ſm Bonauēt. nō iurare oīmode/ et non in omni caſu/ qđ verū eſt: q2 nō debet fieri leuiter et ſine cominbꝰ dicendis. Si autē xp̄s dixiſſet omnino non iurare/ cū ibi negatio ſequat: ſenſus eſſet ꝙ in nullo caſu eſſet iurādū/ nec iuramētū deſiderandū tanq̄ per ſe bonū: ſed tanq̄ medicina quedam contra malū ꝓximi: ſine qua non curatur ꝓximus vel iuuatur: vt dicit auguſti. ſup epl'am ad Gal. Ideo math. v. Sit ſermo veſter/ eſt eſt: non nō: qđ autem his abūdantius eſt: a malo eſt.

E ¶ Scđo dubitatur qđ ſit iuramētū? Rñ. augu. Iurare ꝑ deū/ eſt deū teſtē inuocare. Ray. dicit. Iuramētū eſt affirmatio vel negatio de aliq̄ ſacre rei atteſtatione firmata. Dicit etiam Hoſtien. ꝙ ꝑ fidei interpoſitionem obligatur quis ſicut ꝑ iuramentū. Sed q̄reres qđ eſt iuramentū licitū? Rñ. ꝙ iurare licite eſt reuerenter deū teſtem inuocare ad confirmationē veritatis/ de qua audiens non eſt certus: et cui non aſſentit ſimplici aſſertione in cauſa vtili ei qui iurat/ vel ei cui iuramentum ꝑſtatur/ vel cōmunitati. Ex quo patet. Primo male iurare eū qui irreuerenter iurat: puta in loco/ tp̄e vel verbo indecenti diuinū nomē aſſumēdo in teſtimoniū. Secūdo male iurat qui de certis alteri iurat: vt ꝙ cras dies erit/ et ſimilibꝰ. Tertio vane iurat qñ ſine iuramento alter crederet dicēti. Quarto vane iurat qñ aliquis dicenti non credit in cauſa/ nullius vel modice vtilitatis: et tamen iurat. Patent omnia ex deſcriptione. Quinto ſequitur ꝙ omne iuramentū a malo aliquo occaſionem habet: patet. q2 a malo ignorantie alterius quē certificare oportet. Idō dñs ait. Sit ſermo math. 5 veſter/ eſt eſt: non nō. qđ autē his abūdantius eſt: a malo eſt/ ſcꝫ ignorantie non ſemper a malo peccati proprij.

F ¶ Tertio dubitatur quot modis/ ꝛ ꝑ que verba fiat iuramentū? Rñ. in genere triplex eſt iuramentū. Primū: qñ homo inducit diuinū teſtimoniuꝫ ad confirmationem preſentium/ aut preteritorum: et vocatur aſſertoriuꝫ. vt cum dicitur. Teſtis eſt michi deus ꝙ ita eſt/ vel ꝙ ita fuit. Aut dicit ꝑ deū ita fuit ꝛ ſic de alijs. Hoc eñ eſt ita ſicut deus eſt michi teſtis: vt dicit Auguſti. in quodam ſermone de ꝑiurio. Vel dicit deus ſcit ꝙ verū loquor ꝛ ſic de alijs ſimilibus locutionibus. Secundū iuramentū dicit promiſſoriuꝫ

cum quis diuinū teſtimoniū inducit ad confirmandū aliquid futurum: vt cum dicit quis: per deū ita faciam: vł teſtis eſt michi deus ꝙ volo cras ſoluere. Tertiū eſt execratoriū: cuȝ qs ſe aut aliquid ſui / vel ad ſe ptinēs obligat deo: vt iudiciū ſuū in illud exerceat / ſi nō eſt verū qḋ dicit: aut ſi non faciat qḋ ꝓmittit / ⁊ ſimilia. Et hoc vocatur execratoriū iuramētū: qꝛ hō creaturā aliquā / vel magis ꝓpꝫ bonuȝ qḋ ex aliq̄ creatura percipit: deo obligat vel impignorat / vt ſcȝ ī illo puniatur: niſi eueniat illud ꝓ quo ipe iurat aut ita ſit ſicut ipe iurat: vt cum dicit ita viuat filius me⁹: eſt ſenſus: niſi ita ſit ſicut dico aut niſi impleuero qḋ ꝓmitto: nō viuat filius me⁹. Aut cū dicit: ſic me deus adiuuet / eſt ſenſus: nī ſi ita ſit ſicut dico / aut faciā qḋ ꝓmitto: non adiuuet me de⁹. Aut cū dicit: ꝑ ſalutē meā: eſt ſenſus: niſi ita ſit nō ſim ſalu⁹. Et ſic iurauit ioſeph. Gen. xlij. ꝑ ſalutem pharaonis: vt ſit ſenſ⁹: niſi ita faciam vt dixi / non ſit ſal⁹ pharaoni. Aut cū iurat qs ꝑ animā ſuam aut ꝑ aliā rem quā diligit: ſicut apl'us iurauit. ij. Coꝛ. i. dicens. Teſtem deū inuoco in animā meā. Et ẜm alexan. vbi prius. Execratoriū iuramentū eſt graue iuramētū: quia ibi de⁹ inducit et vt teſtis / ⁊ etiam vt iudex: ſcȝ vt in puniendo oſtendat aliquem mendacē: et ſic det teſtimoniū cōtra iurantē ꝑ penam eius. Item notandū ẜm doctores diſt. xxxix. tertiū: non eſt maius ſaltē ẜm ſe: vł adminus ita magnū iuramētum qḋ fit ꝑ ſolū deū: ſicut quādo contingit iurare ꝑ euangeliū: aut ſuꝑ corpus xp̄i / aut ſuꝑ crucē. Itē nō eſt putandū ꝙ paruū ſit iuramētum / quādo fit extra iudiciū / aut ſine ſollēnitate: imo iuramētum ꝑ deū eſt maximū: qn̄ fit extra iudiciū / aut ſine ſollēnitate vt dicit Grego. ⁊ Auguſti. ad publicolam. Ideo dicit btūs Hiero.

Leuit. 19. habem⁹ in lege dei ſcriptū. Non ꝑiurabis in nomīe meo: nec pollues nomen dei inuanum. Ideoq̄ āmonendi ſunt: vt oēs diligēter caueant ꝑiurium / nō ſolū ī altari / ſeu ſctōꝝ reliquijs ſed etiam in cōmuni loquela. Sed diceres: quare tunc facit iſta eccl'ia ſcilȝ ſuꝑ crucem / eukariſtiā / vel ſuꝑ euāgeliū iurare ⁊c̄. Et quare iuramenta publica cum cerimonijs plus reputat? Rn̄. triplici ratione. Primo vt iurās timeat eo magis falſitatem dicere / ex hoc ꝙ ſibi ad memoriā reducit beneficium redēptiōis noſtre factū ꝑ xp̄m: ꝓpť qḋ nullo modo debet offendere deū. Scḋo vt magis et expreſſius recordet ſe iuraſſe / et ſciat plurib⁹ cōſtare: et ſic nō faciliter tranſgrediatur. Tertio vt ex hoc appareat ꝙ oīno deliberate iurauerit: vt poſtea ſe non excuſare poſſit ꝑ hoc ꝙ inopinate et ſurreptitie applicatus fuit. ¶ Quarto B dubitatur: Dictū eſt ꝙ iurare eſt deuȝ teſtem inuocare / et cū aliqs inducit ī teſtem / fit illo fine: vt ipſe teſtis manifeſtet veritatem circa ea que dicuntur: modo deus non manifeſtat veritateȝ ꝗ per nomen eius iurat? Rn̄. ẜm tho. ſecunda ſecūde. queſt. lxxxix. ꝙ immo deus ſepe manifeſtat an verum ſit qḋ dicitur etiam in preſenti: aliquando per internam inſpirationem: aliquando per facti nudationeȝ / dum ſcilicet ꝓducitur ī publicū qḋ occultum fuit aliquādo etiam manifeſtat ꝑ penam mentientis: quādo quis execratorie iurauit vbi deus ſimul eſt iudex et teſtis. Ad propoſitum refert vincenti⁹ in ſpeculo hyſtori. lib. xxiiij. ca. xxiiij. ꝙ ad karolum magnū venerūt due ſorores ducis cuiuſdam francoꝝ cōtra eum de tp̄alib⁹ rebus conquerentes Karolus igitur negātem ducē iurare fecit per ſanctum ſiluanū martyꝛem / ꝙ nichil teneretur ſoroꝛibus de his ī quibus contra eum agebant: qui cuȝ letus iuraſſet: crepuit medius ſtatim et per aluū ſtercora ꝓtrupꝑūt: ſanguiſq̄ poſtea exiuit ꝑ oculos / aures / os / et ei⁹ nares: et vitā infra duas horas terminauit. Item refert idem. li. xij. ca. lxxviij. ⁊ Grego. turonenſis: ꝙ ad ſepulchꝛum beati pancracij martyris per dioclecianū martyꝛiſati an=

no.xv.etatis ſue.quiſquis falſum iu=
rare voluerit/ nūq̄ ad cancellū chori
eccleſie venit:quin aut ſtatim a demo
ne captus inſanit:aut cadēs in paui=
mentū protinus expirat. Item idē li.
xxiij.ca.xx. Quidā noīe berninus ī re
bus ecclie ſancti Quintini martyris
falſuʒ ferebat teſtimoniū volēs aufer
re quādā ſiluā. Quē martyr inſōnis
redarguens:eius naſum tenēdo fal=
ſatorē ꝓclamauit: expgefactuſq; cuʒ
viſum vxori recitaret/et faciē aq̄ laua
ret:naſus in aquam cecidit. Quo ter
ritus ad placitū quo eadē cā citatus
erat ire recuſans:naſum aureū cū ca=
thenis aureis artificialiter appendit
Quē iterū minis ſanct⁹ p viſum coe=
git vt naſum artificialē/peiora nō paſ
ſurus deponeret in teſtimoniū falſita
tis:qd̕ et factū eſt in ecclia p̄fati ſan=
cti. Item idē.li.xxiij.ca.cix. Quidaʒ
ſolidum argenteū a patre mutuauit
quē iuramento poſtea negauit ſe ac=
cepiſſe a patre:cui pater/iura michi p
ſanctū andonianū te veritatem aſſe=
rere:qd̕ cum faceret erecta manu ſta
tim oculi eius crepuerūt / ⁊ die tertia
miſerrima morte deceſſit. Idē lib.x.
ca.cxv.refert. Quomō ī alexādria vi
dua ditiſſima melantia accuſauit iu=
dicialiter eugeniā virginē/ que ſe ve=
ſte monachi induit. Accuſauit inquā
melantia eugenium quem iuuencu=
lum putauit:eo q̄ ſuis copulis iungi
nollet. Et famule famuliq; vidue teſti
moniū dederūt ibidē falſum/dicētes
ſe vidiſſe eugeniū velle vidue vim in=
tuliſſe. Eugenius igitur cū ſe virginē
oſtderet patri ſuo iudici liberatus eſt
Sed nō diu poſt vidue domus cū om
nibus inibi exiſtētib⁹/celica flāma cō
buſſit. Perhibebit autē de⁹ teſtimo=
niū veritatis occulte:in iudicio finali
manifeſte:qm̄ illuminabit abſcondita
tenebrarū:et manifeſtabit cōſilia cor
diū.i.Cor.iiij. Et illud teſtioniū nul=
h li iuranti deficiet. ¶ Quinto dubita
batur q̄/⁊ quot requiruntur ad hoc q̄
iuramētū ſit licitū? Rn̄. q̄ tria. hiere.
iiij.poſita:vbi dicit. Iurabis viuit do
minus in veritate/ iudicio/⁊ iuſticia.
Sup quo dicit hiero. Tres eſſe debēt
comites iuramēti. Iudiciū videlʒ/ve
ritas/⁊ iuſticia. Primū hoꝝ qd̕ ſe te=
net ex parte iurātis:eſt iudiciū diſcre
tionis:vt ſcʒ nō iuret leuiter/ſed cum
diſcretione/et diſcuſſione quintupli=
ci. Primo q̄ illud qd̕ iurare vult poſ
ſit facere. Scdo an ſit faciendū/ et qd
ex hoc ſequi poſſit/⁊ accidere. Tertio
locus debitus/ ⁊ tempus debitū. In
cōuiuio eñ/et loco ſolatioſo / et ſic de
tp̄e:periculoſum eſt iurare: q2 ibi mi=
nus cōſueuit homo deliberare. Silr
qn̄ quis iraſcit. Quarto an ſubſit cā
rōnabilis ⁊ neceſſaria quarū vna eſt vti
litas ꝓximi/q̄ non credit niſi qs iura
uerit:vbi tamē ꝓximo non expediret
nō credere. Alia cā ꝓpter quā qs po
teſt iurare eſt vtilitas ſui ſcʒ iurantis
vt in caſu quo oportet hoīeʒ ſe expur
gare p iuramētū. Alia cā eſt vt exerce
atur publica iuſtitia. Ideo iudices
hn̄t compellere teſtes ad iurandū in
caſibus de veritate dicēda. Alia cau=
ſa eſt cōis vtilitas : vt cū p̄ncipes iter
ſe volūt facere federa pacis: aut ſub=
diti iurant fidelitatem ſuis ſuperiori
bus:aut ꝓ cōſuetudine ecclie ſeruan
da. Quinto vt fiat reuerenter ⁊ deuo
te. Cauſa eſt:q2 in quolibet iuramēto
p nomen dei:ſiue fiat in iudicio/ ſiue
extra iudiciū adducit in teſtem deus
ideo quodlibet iuramentū debet cuʒ
maxima reuerētia fieri/ꝓpter ſingu=
lariſſimū honorē quē homo tenet tā=
to dn̄o tanq̄ tremende maieſtati/ pro
quanto eſt deus qui nominat/et ī te=
ſtem adducitur omni ſreno dn̄o ⁊ te=
ſte reueribilior. Ob cuius rei oſtēſio
nem pueri iurare nō pmittunt an̄ eta
tē pubertatis : quia deliberare plene
nō p̄ſumunt. Periuri etiā nō admit=
tunt iurare:quia p̄ſumit ex priori eoſ
reuerentiam debitā iuramento nō ex
hibere. Et.xxij.queſt.v.dicit. Hone=
ſtum eſt/vt qui ſanctis audet iurare:
hoc ieiunus faciat cuʒ omni honeſta=
te et timore dei. Ex quibus patet q̄
male faciant hi quorum fere ſemper

ſecundum verbum eſt/ꝑ deum:ꝑ deū
ſanctū/per creatorem meū:ſic me deꝰ
adiuuet:teſtis eſt michi deus/⁊ ꝑ ſi-
milia. Si eñ famuli ꝑ̄ncipū audiente
eoꝝ dño:non niſi cum timore et reue-
rentia eū noīare audēt:vt corā papa
ſit/et corā regibus ambaſſatores eos
nominando/caput et genua inclināt:
et oppoſitum faciendo paruipendere
iudicantur dños:q̄̄to plus cum ſūma
reuerentia deus in teſtem aſſumēdꝰ
eſt. Scḋs et tertius iuramenti comi-
tes ſe tenent ex parte eius qḋ ꝑ iura-
mentum confirmatur. Eſt eñ ſecūdꝰ
comes veritas: vt ſcꝫ verum ſit id qḋ
quis iurat iuramento aſſertorio/et ꝙ
quis ꝓponat facere illud qḋ iurat iu
ramento promiſſorio: et vt adhibeat
diligentiam ſibi poſſibilem vt adim-
pleat et verū faciat qḋ iurat. Tertius
eſt iuſtitia et requiritur in iuramento
ꝓmiſſorio: vt ſcꝫ illud qḋ ꝗs ꝓmittit
mediante iuramento ꝓmiſſorio: ſit li
citū:nec ſit impedimentū melioris bo
ni: ⁊ ſic nullā includens iniquitatem
quantū homini apparere poteſt hūa-
nitus qñ iurat. Quando igitur vnum
deficit de tribus comitibꝰ/aut plura
deficiunt eſt iuramentum illicitū:⁊ tā
to peius:quāto plures et principalio
res circūſtantie deſunt. Quādo vero
tres comites aſſunt iuramentū eſt li-
citum/et meritoriū:imo cultus virtu
tis latrie. Vñ auguſt. in ſermo. de piu
rio. Quātū īquit ad me ptīet iuro ma
gna neceſſitate cōpulſus cū video ꝙ
niſi iurem nō michi credi:⁊ ei ꝗ michi
non credit nō expedire qḋ nō credit
hac ꝑpenſa rōne et cōſideratione deli
berata:cū magno dico timore coram
deo ita eſt/aut teſtiſ eſt michi deꝰ: aut
ſcit chriſtus ꝙ ſic eſt.

¶ Ca. ij. de periurio: et quando ſit
mortale.

B Contra hoc preceptū peccāt
multi. Primo piuri. ¶ Ubi
tria ſunt principaliter notā
da. Primo quid ſit piuriū.
Secūdo quotupliciter fiat piuriū/ et
quando ſit mortale/vel veniale pctm̄.
Tertio an piurium ſit maius pctm̄ ꝙ̄
homicidium/⁊ que pene ſint piurij.
Eſt autem piuriū vt dicit magiſter lib.
iij. diſt. xxxix. mendaciū iuramēto fir-
matū:et capiꝭ ibi mendaciū large tā
pro eo qḋ diciꝭ contra mentem ꝙ̄ pro
eo qḋ nō diciꝭ cōtra mētē:dū tñ ſit fal
ſum ꝗd dꝭ. Vel ſm alios piuriū eſt iu
ramētum illicitū ⁊ indebitum. Unde
quodcūqꝫ ex tribus comitibus iura-
menti defuerit/ſcꝫ veritas/iuſtitia/vł
iudiciū/ piuriū eſt:nō tñ eodē ordine.
Sed primo quidem et principaliꝭ ꝑ-
iurium eſt:qñ deeſt veritas:ſecūdario
autem qñ deeſt iuſtitia. Quicūqꝫ eñ
iurat illicitum: ex hoc ipo falſitatem
incurrit:quia obligatus eſt ad hoc ꝙ
cōtrarium faciat. Tertio vero qñ de-
eſt iudiciū:qꝛ cum indiſcrete iurat:ex
hoc ipo periculo ſe ꝯmittit falſitatem
incurrendi. Et ſic capiꝭ piurium lar-
ge:et non eſt ſemꝑ mortale pctm̄ piu-
riū iſtis modis oībus. ¶ Secundo B
notandū ꝙ ꝗ ſcienter iurat falſū/ſciē
ter inquā quo ad dictum et quo ad iu
ramentum:eſt vere ⁊ proprie piurus
et eſt ſemꝑ pctm̄ mortale. Cuius ra-
tio aſſignatur ſm tho. vbi prius:quia
piurium de ſui rōne importat cōtem-
ptum dei. Unde de ſe importat irre-
uerentiam dei ipm inducendo in te-
ſtem falſitatis: quia ꝑ hoc ſignificaꝭ/
vel ꝙ deus veritatē nō cognoſcit:⁊ ſic
teſtificatur falſum ex ignorantia: aut
ſignificaꝭ ꝙ teſtificaꝭ falſitatē: quoꝝ
vtrūqꝫ eſt magna dei irreuerētia. Eſt
eñ ſic deum inuocare tm̄/ac ſi deꝰ nō
cognoſceret veritatem:⁊ ſic ex ignorā
tia teſtificeꝭ falſuꝫ:vel ſi cognoſcit eā
tunc eſt/ac ſi ſcienter approbet ⁊ teſti
ficeꝭ falſitatem. Item piurium ꝓprie
eſt mortale:quia directe contra prece
ptū dei: ſcꝫ nō aſſumes nomē dei tui ī
nanū. Et cōtra illud leuiti. xix. Nō ꝑ-
iurabis in nomīe meo. ¶ Ex quibꝰ C
ſequitur ꝙ piuriū ad minꝰ nouē mo-
dis cōmittiꝭ. Primo quādo quis fal
ſum iurat ſollēniter in ꝑ̄ſentia iudicis
qui deliberauit tam de dicto cōfirma
to ꝙ̄ de iuramēto. Talis piurans nō

ſolum mortaliter: ſed etiam enormiſ
peccat. Unde per tres digitos quos
ponit: ſignificaſ ꝙ corpus animā ꝛ fa
mā impignorat deo / derelicto ipi dia
bolo. Nam ibi propter circūſtantias
grauius quis peccat: quia in iudicio.
Et quia multum deliberate ꝑiurat: vt
dicit Ray. Qui inquit iurat per deū:
multum obligatur: qui vero ꝑ deū / et
euangeliū: magis obligatur. qui iſtis
adiungit ſanctoꝝ reliq̄as: magis obli
gatur: et ita creſcētibus ſollēnitatibꝰ
creſcit obligatio. Scđo periuriū facit
qui extra iudiciū / vel nō ſollēniter fal
ſum iurat / deliberans prius de dicto
et de iuramento / ꝛ talis etiam peccat
mortaliter / minus tamē ꝙ̄ precedēs.
Uñ tho. ſecunda ſcđe. q. xcviij. ar. iij.
vult ꝙ grauiꝰ eſt peccatū ſi q̄s ꝑ euan
gelium ſollēniter iurans ꝑiuret / ꝙ̄ ſi
per deū cōmuni ſermone ꝑiuret: tum
ꝓpter ſcandalū: tum ꝓpter maiorem
deliberationē. Quibꝰ equaliſ hīcin=
de poſitis: grauius eſt ſi quis ꝑ deum
iurans ꝑiuret / ꝙ̄ iurans ꝑ euangeliū
Et ſunt talia ꝑiuria valde grauia pec
cata: quia cū deus ſic aſſumitur / tāꝙ̄
teſtis falſitatis aſſumiſ / cōtra ſcđm ꝓ
ceptum. Eſt eñ vt pauloante dictum
eſt: ac ſi deus nō cognoſcat veritatem
et ſic ex ignorātia teſtificeſ falſum: vſ
ſi cognoſcat eam: tunc eſt ac ſi ſciēter
approbet / ꝛ teſtificeſ falſitatē: quorū
vtrūqꝫ eſt magna diuine ꝟitati iniuria.
D ⁋ Tertio ꝑiurat qui ex lapſu lingue
iurat: ſiquidem aduertat ſe iurare / et
falſum eſſe qđ iurat: non excuſatur a
peccato mortali: ſicut nec a dei contē=
ptu. Nā ad hoc ꝙ aliquis peccet mor
taliter / ſaltem non ex habitu: requiriſ
ꝙ ſuū pctm̄ plene ſit voluntariū / dire
cte / vel interꝑtatiue: qđ diciſ ꝓpſ iſtū
q̄ cū deliberare poſſet: deliberare con
tēnit. Si ex tali contēptu deliberatio
nis / ex ſurreptione ꝑiurat: videſ mul
tis ꝙ talis non eſt excuſandus a pec=
cato mortali. Nō autē ſic ꝑ omnia de
iſto qui deliberare omittit: nō ex cōtē
ptu / ſꝫ ex negligentia. Si autē nō ad=
uertat aliq̄s ſe iurare falſum / nec fal=
ſum eſſe qđ aſſerit tūc non videtur hᵃ
bere intentionē iurandi niſi ex habi=
tu male ītroducto forte iuraret: ideo
a crimine ꝑiurij excuſatur. Sicut cuꝫ
quis iurat in cōmuni ſermone / nō ad
uertens quē inuocet / ꝛ ad quid / ſꝫ ex
quadā cōſuetudine mala / aut alia ſur
reptione mala iurat / tunc non peccat
mortaliter: ſꝫ appropinquat ad mor=
tale. ⁋ Quarto ꝑiurat quis ioco fal E
ſuꝫ ſcienſ ꝯfirmādo / ꝛ mortaliter pec
cat. Unde dicit ſanctꝰ tho. vbi prius.
ꝙ ille qui iocoſe periurat nō euitat di
uinā irreuerentiam: ſed quo ad aliq̄d
adauget eā: magnū eñ eſt / ꝛ maior ir
reuerētia dei / cū in ioco aſſumitur te=
ſtimoniū falſitatis ꝙ̄ ex aliqua neceſ
ſitate homīs. Et ſicut homo nō euitat
diuinam irreuerentiam / ſic nec pec=
catū mortale. ⁋ Quinto periurat ꝛ F
peccat mortaliter qui iurat aliq̄d ve=
rum / quod tñ credit falſum: quia iu=
rando mentiſ: ꝛ fallere intendit me=
diante iuramēto: ꝛ intendit illud qđ
credit falſum cōfirmare mediante iu
ramēto / ꝛ ꝑ teſtimoniū diuinū. Exem
pli gratia. mercator hꝫ duo dolia vini
ad vendēdū: ī vno ſcit corruptū vinū
eē / in alio ſanū ſꝫ a caſu tranſponunſ
iſta dolia: ſi igiſ mercator ītēdit am=
bo in eq̄li ꝑcio vēdere / ꝛ ex errore iu=
rat ꝙ in a. dolio ſit ſanū vinū / ī q̄ ī ve=
ritate ita eſt: ſꝫ mercator putat ſolum
ſanū vinū eſſe in b. dolio: verū iurādo
ꝑiurus eſt: qꝛ mentiſ / ꝛ cōtra cor loq̄ſ
Sexto ꝑiurat q̄ dubitat an ſit verum
qđ iurat / et tñ dicit ſe ſcire ꝙ verū ſit.
Et ſi hoc ex deliberatiōe ꝛ ex ꝓpoſito
facit / eſt mortale peccatū: ꝛ maius ſi
eſt ſollēniſatū. Rō eſt: qꝛ talis iurat ſe
ſcire certū eſſe ſermonē ſic eſſe / et hoc
eſt mēdaciū: quia non ſcit ſic eſſe / ſed
dubitat: eſt ģ mēdaciū iuramento fir=
matū. Scita igſ ꝓ ſcitis ꝑt q̄s iurare.
Credita ſolū ꝓ creditiſ ꝛ dubia ꝓ du=
biis dꝫ q̄s iurare: vſ tacē. Septio ꝑiu
rat ille q̄ firm̄ iurat qđ credit eē verꝫ: lꝫ
nō tam grauiter peccet ſicut q̄ntus: cū
ille nō intendat fallere ſicut quintus:
nec intendat mēdoſe ꝑ nomē dei teſti

moniũ eius inducere: nõ tñ eſt a pec=
cato ĩmunis. Quia vt dicit Bonauẽ.
ſup.iij.diſt.xxxix. Quãuis talis non
cõtẽnat veritatem ex certa ſciẽtia/ ad
ducendo eam in teſtimoniũ falſitatis
cõtẽnit tamẽ ex ipa temeritate. Adeo
cũ nomen dei terribile eſt ⁊ venera=
bile: ꝙ nullus debet ipm in teſtẽ aſſu
mere: niſi nouerit qđ loquaẽ: ⁊ ſit cer=
tus de veritate dicti ſui. Nam ignorã
tia non excuſat in toto in tali iuramẽ
B to. ❡ Octauo piurat qs q̃ iurat fal=
ſum deliberans de dicto: ſed non de
iuramento. Et ſic forte poteſt contin=
gere ꝙ homo piuret ſine peccato mor
tali: tamẽ ad minus eſt veniale groſ=
ſum ⁊ periculoſum: et multum appro
pinquat ad mortale peccatum. No=
no contingit aliquem iurare qui nec
deliberat de dicto/nec de iuramẽto: ſꝫ
totum ꝓfert ex quadam ſurreptione:
non ex conſuetudine vel habitu: ſiue
quando iurat in cõmuni ſermone: nõ
attendens quẽ inuocat ⁊ ad quid: ſed
ex quadam ſurreptione iurat: et tunc
ſic non peccat mortaliter: ſed veniali=
ter: minus tamẽ q̃ ille q̃ deliberat de
dicto/non de iuramẽto. Qđ ẽi ex ſur
reptione ꝓcedit: pfecte volũtariũ nõ
eſt. Ad hoc aũt ꝙ quis peccet morta=
liter requiriẽ ꝙ ſuũ peccatũ ſit plene
volũtariũ directe vel interpretatiue/
D qđ additẽ vt ĩ tertio patuit. ❡ Quãte
vo ꝗuitatꝭ ſit piuriũ q̃ ad ẽtiã: pꝫ p ſã
ctũ tho. vbi ꝓus. ⁊ q̃tlib. i. q. ix. ar. ij. ex
q̃nqꝫ. Tum q̃ ĩ ſe ꝗuius eſt q̃ homi=
cidiũ ſm Tho. Tum quia diuini no=
minis eſt quedam abnegatio. Tum
quia eſt dei in ſuo nomine infamatio.
Tum quia ab eccleſia grauiter puni=
tur. Tum etiam quia a gẽtibus hor=
rendũ cẽſetur. Omnia preter quartũ
patẽt per tho. ĩ quotli. vbi prius. Ubi
ſic dicit. Apoſtolus dicit ad hebre. vi.
Homines p maiores ſui iurãt/ et om
nis controuerſie eoꝝ finis ad confir=
mationem eſt iuramẽtũ. Fruſtra au=
tem in cauſa homicidij controuerſie
finis eſſet iuramentũ: ſi homicidium
grauius eſſet q̃ periuriũ: preſumereẽ
enim ꝙ qui maiorem culpam homici
dij cõmitiẽ non vereretẽ minorẽ periu
rij incurrere. Unde ex hoc ipõ qđ ĩ cã
cuiuſlibet peccati defertur iuramẽto:
manifeſte oſtenditur ꝙ piuriũ ꝓ ma=
ximo peccato debet haberi. Nec ĩme
rito: quia piurare nomen dei videtur
quedam diuini noĩs denegatio. Un=
de ſm locum poſt idolatriã: peccatuꝫ
piurij tenet vt ex ordine preceptoꝝ pa
tet. Sed ⁊ apud gentiles iuſiurandũ
erat honoratiſſimũ vt diciẽ in princi=
pio metha. Item ſm Bern. Nec deꝰ/
nec homo poteſt diſpenſare in prece=
ptis p̃me tabule: ſed piuriũ eſt contra
p̃ceptum prime tabule: homicidiũ au
tem cõtra preceptũ ſcđe tabule. Non
occides: cũ quo deus vel homo poteſt
diſpenſare: g̃ piuriũ eſt grauius ho=
micidio. Item piuriũ ex obiecto ẽ pec
catum in deũ: homicidiũ ex obiecto ĩ
ꝓximũ: ſed ex obiecto attenditur gra
uitas peccati p̃ncipaliter. g̃ ⁊c. Qꝫ au
tẽ homicidiũ grauius puniẽ in ecclĩa
rõ eſt: q̃ grauius nocumẽtũ interdũ
hominibꝰ ĩminet/etiã ex minori cul=
pa. ſm iudicium tñ dei maius pecca=
tũ grauiꝰ puniẽ. Hec tho. Richar. te=
net ꝙ homicidiũ ſit grauiꝰ piurio: q̃a
cõtra charitatem qua ꝓximus eſt di=
ligendus. Periuriũ vero eſt cõtra vir
tutem latrie: piurus eñ iurat verum:
qđ falſuꝫ eſt. Quartum ꝙ eccĩa gra
uiter puniat piuriũ: patet q̃ piurꝰ de
bet agere penitẽtiam. vij. annis. xxij.
q. i. predicandũ. Et Hoſtien. dicit lib.
ij. ꝙ piurus quãtũcũqꝫ agat peniten=
tiam teſtificari nõ poteſt: q̃uis alij pe
nitentes licet fuerit criminoſi poſſint
teſtificari: intellige qñ ſemel cõtra p=
iuriũ probatum eſt. Ratio dicti eſt: q̃
alĩs nimis facile piurium fieret. Et q̃
ipm iuramentum eſt de ſe ſubſtantia
teſtimonij: infamis eſt periurus iura
mento promiſſorio quando periurat
ſollẽniter/ et quando ꝓ tali periurio
fertur contra eũ ſentẽtia diffinitiua ĩ
cauſa accuſationis. ⁊c. ❡ Ad dete= E
ſtationem periurij faciunt quattuor
alia. Primo ꝙ peior eſt quodãmodo

diabolo.qꝛ demon res ſacras timet ⁊
quaſi veretur. demones eñ credunt ⁊
cōtremiſcunt. Jacobi.ij.⁊ Philippē.
ij. Jn nomine ieſu omne genu flectat̃
celeſtiū/terreſtriū/et infernoꝝ. Per=
iurus vero nomen dei ſacratiſſimum
nō reueretur. Secūdo periurās quo=
dāmodo peioꝛ eſt fure. quia periurās
fur et ſacrilegus eſſe videtur. Sacri=
legus eñ eſt qui rem ſacram furatur
inuito dño. ſic periurans pꝛohibente
deo:non aſſumes nomē dei tui inua=
num:⁊ ſacrilegiū quodāmodo cōmit
tit. Tertio periurus quaſi falſarius ē.
ſi quis ſigillū alicuius dñi ad confir=
mandum aliquam veritatē ſibi cōmiſ
ſam inferret ad aliquod cōfirmandū
falſum:ipſe falſarius iudicaretur. Et
ſi hoc faceret de ſigillo pape: de facto
eſſꝫ excōmunicatus. Sic cum deus ꝑ
miſerit hoībus vt aſſumant nomē ſuū
ad confirmationem veritatis:ſi vtan=
tur nomine eius ad cōfirmationē fal=
ſitatis/falſarij ſunt quo ad deū/et ex=
cōmunicati:illa excōmunicatiōe qua
dicit apl̃us.i.coꝛ.xvi. Si quis non a=
mat dominū ieſum chꝛiſtū anathema
ſit. Quarto qui illicite iurat quaſi la=
queum ad collū ſuum ponit. ſm illud
ꝓuer.vi. Jllaqueatus es verbis oꝛis
tui:⁊ captus pꝛopꝛijs ſermonibꝰ. Ju=
ramentum autē tranſgrediens quaſi
ſe pꝛopꝛijs manibus in anima iugu=
lat. Pꝛopt̃ hec pericula dicit ſcriptu=
ra.eccl̃.xxiij. Uir multū iurans/reple
bitur iniquitate:et non diſcedet a do=
pš.23 mo eius plaga. et pš. Quis aſcendet
in montē domini.id eſt in celū. Et ſeq̃
tur Qui non iurauit in dolo pꝛoximo
ſuo. Ergo a ſenſu contrario/doloſe iu
rans non aſcēdet:ſed deſcendet in in
fernū. Et eccl̃.xxiij. Jurationi nō aſſu
ꝫſcat os tuū. multi eñ ſunt caſus in il
R la. ¶ Remedia ergo ꝯtra ꝑiuriū q̇ſq̧
ſibi debet adhibere:pꝛeſertim aſſuetꝰ
periurare. Pꝛimo vt nō diffidat quin
cum pꝛopꝛio conatu et dei gratia hoc
viciū poſſit eradicare. Exemplū:noui
militē in periurijs aſſuetiſſimū:tandē
cōpunctū per ſermones/qui cum de=
ſiſtere non valeret periuria: tandem
ſibi inflixit/totiēs a carnibus vna die
abſtinere/quotiens periuriū faceret:
⁊ fecit:licet in curia foret magni prin
cipis et plene ſanatus eſt. Audiui de
quodā alio/qui quotiens iurauit:gut
tam ſui ſanguinis per puncturam de
coꝛpoꝛe extoꝛſit. Poteſt quis totiens
quotiens iurat/ſi diues eſt/denariū ī
elemoſinam dare/alias nō dandū. vel
ſi pauper eſt/aliquid oꝛare. Sc̃do de=
bet quilibet in animo ſtatuere potius
velle emolumento coꝛpoꝛali carere ꝙ̃
in conſuetudine periurij perſeuerare.
ſm illud chꝛiſti Math.xvi. Quid ꝓ=
derit homini ſi vniuerſum mundum
lucretur:aīe vero ſue detrimētū patia
tur. et ſic tādem habitū malum depo=
net. ⁊ lucrum tēpoꝛale habere poterit
Exemplū ceſarij in dialogo. Duo co=
lonienſes mercatoꝛes ad quendā cō=
feſſoꝛem venerunt de habitu periurā
di conquerentes/quibus perſuaſit:vt
per annū venderent ſine iuramento:
fecerunt. ⁊ anno euoluto ad cōfeſſoꝛē
redeūtes:ſe dixerūt valde depaupera
tos eo ꝙ ſine iuramēto nullus eis cre
dere vellet:quibus confeſſoꝛ ſecundo
perſuaſit demonis illud eſſe negociū/
nec curandū:ſed ſecundo anno ceptū
cōtinuare. qđ cū facerent:maioꝛē fidē
homines in ipſis ſine iuramētis habē
tes ꝙ̃ antea:eos multum ditauerunt
Tertio inſpiciēda ſunt teſtimonia pa
ganoꝝ/iuramēta in maxima reueren
tia habētiū:⁊ ſine iuramēto verba eo
rum tā firma tenuiſſe:vt eis crederet̃
Exemplū.i.metha.vtē. Jtem in vitis
phoꝝ Solon phs ait. ne metiaris ꝓbi
tatem iureiurādo certioꝛē haberi. Cu
ius eñ dictum nō habet ſine iureiurā
do pondus:eius quoq̧ iuſiurandum
vile eſt. Jtem ibidē Xenocrates phus
platonis diſcipulus fuit. qui/vt ait va
lerius:tantā auctoꝛitatē ſue ſapientie
attulerat:vt cum de re aliqua teſtimo
nium coactus a iudice diceret ⁊ ad a=
ram acceſſiſſet vt iuraret oēs ſevere
retuliſſe:pꝛohibitus eſt a ſenatu iura
re. Quarto pꝛe oībus conſideret q̇ſq̧

mala ꝑnotata ipſius periurij. Quilibet oret deum vt hoc vicium euadat.

Capitulū tertium precepti ſecundi quomodo iuramentū fit multipliciť.

COntra hoc ꝑceptū faciunt ſecūdo incaute
A iurantes. Ubi videndū erit:an/et qñ/ et q̄tum īcautū iuramentū liget. Fit autē incautū iuramentum quītupliciter. Primo qñ irreuerēter fit iuramentū/vel leuiter:vel ſine cauſa rōnabili.q2 tunc comes iudicij ſeu diſcretiōis offendiť.et etiā ſi verū ſit et licitū pro quo iuratur. Secundo fit incautū iuramentū:qñ quis indeliberate iurat ex impetu:ſic q̄ ſi plene deliberaſſet illud non iuraſſet. Et tunc ſꝫ Guil. quis ſeruare tenetur:ſi licitū eſt qđ iurauit. Sufficit enim ad hoc q̄ ſit obligat9:q̄ intēderit deū inducere teſtem illius rei quā dixit. Itē ſi homo propter omiſſionē deliberatiōis ſufficientis/aut vndecūq3/iurat ꝓmiſſione aliquid ſibi impoſſibile:tunc deeſt iudicium.et eſt illicitū et ſic iurās peccat. Imo ſi illud quod iurat credit ſibi poſſibile fore/cū tñ ſit impoſſibile:nō excuſatur a pctō totaliter.quia ꝓpter reuerentiā diuini teſtimonij:nō deberet iuramentū adhiberi niſi in re in q̄ firmiter certus eſſet. Uñ ibi deficit iudiciū diſcretiōis/ niſi forte quod erat ei poſſibile quando iurauit reddatur ei poſtea īpoſſibile.puta ſi quis iurat pecuniā ſe ſoluturum que poſtea ei vi vel furto ſubtrahitur. Tunc videtur excuſari a faciendo qđ iurauit/ licꝫ teneatur facere quātū in ſe eſt vt ſoluat et impleat quod ꝓmiſit. Itē ſepiſſime incaute cōtra preceptū ſecūdū faciūt hi q̄ cauſa lucri de facili iurant.vt omnes vendētes et emētes. tales ſepiſſime falſum iurāt:et ſic plurimū īcurrunt. et mortale peccatū. Qđ maius erit ſi ī dānū ꝓximi ſic iurāt.et qñq3 pro parua re ſe nō remiſſius dare iurāt. Item ſepiſſime cōtra hoc ſecundū ꝑceptum incaute iurāt et peccāt q̄ abſorpti paſſione ire aut ex ebrietate/aut in ludis etiā prohibitis vt taxillorꝫ enormiter aliqñ falſa/aliqñ inhoneſta vel etiam iniuſta et de ſe peccata/in tali diſpoſitione iurant.q2 volūtas tūc vehemēs eſt ad velle iurare:et paſſio rationē abſorbet:vt nō poſſit protunc deliberare de his que iurātur. Ideo cōtra hoc ꝑceptū ſepiſſime peccāt ex ꝑuerſa conſuetudine/et falſum iurāt et periurant etiā ex lubrico līgue.et ſi aliqñ nō peierant:id eſt falſe iurāt:tñ ſemꝑ peccāt. q2 leuiter ſine cauſa et irreuerenter iurant. Tertio incautū iuramentuꝫ B
fit ratione eius quod iurať. Nam ſm Tho. Ricar. et cōiter oēs theologos et iuriſtas. Sic incaute iurat q̄s qñcūq3 iurat aliq̄d qđ derogat caritatis actui. Et poteſt fieri in quīq3 caſibus. Primo cuꝫ quis iurat facere vel omittere qđ al's eſſet mortale peccatū. vt q̄ aliquem ꝓpria auctoritate grauiter vellit ledere/vel īimicitiā ad eum gerere cū rancore.in quo caſu peccat piurando.et peccat iuramentū implēdo ſicut et in ſecūdo caſu qui ſequiť. Exēpluꝫ de Dauid qui iurauit temerarie velle Nabal occidere:ſed retractauit bene vt dicit Ambro.libro de officijs. Secūdo qñ quis iurat aliquid facere vel omittere:qđ al's eſſet veniale ſolum. vt q̄ velit mētiri officioſe/iocoſe/vľ ſimile. Tertio cū iuratur aliqđ indifferens:qđ ex circunſtantia effici9 poſſet veniale vel mortale. vt cū iurať aliq̄d qđ vergit in deteriorē exitū ꝓpter aliquid quod de nouo emergit qđ fuit īpremeditatū. Sicut pꝫ in iuramento Herodis qui iurauit puelle ſaltanti ſe mať.14
daturū quod petiſſet. hoc eñ iuramētum poterat a principio eſſe licitū intellecta debita conditione/ſcꝫ ſi peteret quod dare liceret et deceret. Sꝫ impletio iuramēti fuit illicita. vt dič beatus Ambro.lib.i.de officijs. Quarto cū iuratur aliquid qđ eſt cōtra conſiliū euangelicū vel notabilis boni impeditiuū. Sicut cū aliquis iurat ſe nō intraturum religionē. vel q̄ non fiat clericus.aut q̄ nō accipiet ꝑlationem

in caſu quo expedit eū accipere. et in
hoc caſu peccat quidē iurādo dicit tho.
qꝛ peierat / ⁊ eſt graue pctm̄. ⁊ nō tene
tur ſeruare iuramētū. Ponit eū obi=
cem ſpūiſancto: ſed multo meli⁹ facit
nō implēdo hmōi iuramentū. Similr̄
qui iuraret ſe nō cōtinentē permāſurꝫ
cū extra matrimoniuꝫ eſſet. Vn̄ pe. de
pal. ſup. iiij. di. xxxix. dicit: qn̄ aliqs ꝓ=
miſit nō mortale / nec veniale / nec ali=
quod bonū: ſed purā priuationē me=
lioris boni / vt ſi aliquis iurat ſe nō in
traturū religionē / aut nō ſeruaturꝫ vir
ginitatē / vel nō facturꝫ bonū alicui ni
ſi inquantū caritas vel preceptum co
get: talis peccat. Iuramētū eū debet
cadere ſuper materiā debitā / et ſuper
bonuꝫ ex ſe et formaliter. et tunc licet
priuet maius bonū: valet tn̄ vt iuran=
te aliquo ſe velle cōtrahere cū aliqua
matrimoniū. qn̄ aūt nullū bonū iurat
ſed ſolū malū cuiuſmodi eſt pura pri=
uatio melioris boni: non valet. ſꝫ pec
cat quis in iurando ⁊ obligat ad cul=
pam. ¶ Quinto qn̄ qs iurat qd̄ ē ma
ioris boni impeditiuū: vel cū iurat id
facere quod melius eſſet nō facere ꝙ
facere. vel iurat nō facere id qd̄ meli⁹
eſſet facere ꝙ nō facere. Exemplū qn̄
iurat quis ſe nō ieiunaturꝫ vel nō vel=
le eſſe iuſtū in iudicio. vel nō accōmo=
dare pecuniā: vel nō intrare domū ſo=
cratis: vel nō vendere rē ſuam pro mi
nori precio: vel nō comedere ſecū: vel
nolle retinere famulū quē melius eſ=
ſet retinere: vl̄ non loqui proximo / vl̄
nō facere ei cōſolatōnē: que oīa meli⁹
eſſet facere ꝙ omittere. ⁊ ſic de ſilib⁹.
Talis non eſt obligatus ad ſeruandū
quod iurauit. Et probātur oīa quinqꝫ
ꝑ yſido. in ſinonimis li. ij. dicētem. et
allegat magiſtrū di. xxxviij. tertij. di=
centem. In malis ꝓmiſſis reſcinde fi
dem: in turpi voto muta decretum. Et
tho. aſſignat rationē. Quia ꝑ ſe ma=
la ⁊ maioris boni impeditiua ſub iu=
ramento cadere nō poſſunt. Et ſꝫ ber
nar. Quod pro caritate īſtitutū eſt: cō
tra caritatē militare non debet. Et tn̄
ſicut Ricar. dic. ⁊ Guiller. propter re=
uerentiam ſacramenti diuini noīs in
uocati. et ad punitionē temeritatis ſic
iurantiū et propter irreuerentiā eorū
qui preſunt. et ad tute ambulandum
nō debet quis auctoritate propria: ve
nire cōtra quodlibet iuramentū īcau
tum. ſed pro aliquibus debet recurre
re ad aliquē ſuperiorē ſuum qui a tali
iuramēto debet abſoluere ipſum. vel
declarare eum nō fore obligatū. maxi
me quando poteſt oriri dubiū / vtrum
obſeruatio vergat in peiorem exitum
ꝙ non obſeruatio. Tn̄ contra tria pri
ma quādo manifeſta ſunt: propria au
ctoritate cōtrauenire poteſt. Cōtra qd̄
libet vero iuramentū qd̄ reſpicit rei ve
ritatē: ⁊ derogat caritati / vel eius pfe
ctioni / vel diſponētibus ad eā: poteſt
homo venire propria auctoritate ī ca
ſu neceſſitatis. Hec ſententialiter Ri
car. Durandus dicit. Si iuramentuꝫ
eſſet incautū ex eo ꝙ iurans nō ſuffici
enter deliberauerit: vel illud qd̄ pro=
mittebat erat res indifferēs ſeu parū
valens. vel plus nocēs vouēti ꝙ expe
diens vel ſicut poſſunt alie circūſtātie
inueniri circa iuramentū / que reddūt
ipſum īcautū: nō eſt tutū ꝙ tale iura=
mentū intermittatur ſine auctoritate
ſuperioris potētis in talib⁹ diſpēſare.
¶ Quarto principaliter iuramentuꝫ
incautū fit interdū a coactis / ⁊ ꝑ me=
tum: vbi ſunt plures caſus. Primus.
Quid de eo q̄ compulſus per metum
iurauit ſe aliquid facturꝫ vel daturū?
Rn̄. duran. diſt. xxxviij. ⁊. xxxix. circa
tertiū. Iuramētū promiſſoriū aut eſt
coactū per metū qui cadit in conſtan=
tem virum: aut per metū qui nō cadit
in cōſtantē virū. Si primo mō: ſic non
eſt obligatoriū in foro cōtētioſo. qꝛ co
genti nō competit actio cōtra coactū /
vt obſeruet iuramentū. Quantū vero
ad forū conſciētie tale iuramētum eſt
obligatoriū: ſi illud quod ꝓmittit eſt
licitū: ⁊ ſi iurās conſenſit in ꝓmiſſum
quātūcunqꝫ fuerit per metū iuſtū coa
ctus. Unde ſi quis nō īplet qd̄ coact⁹
iurauit iuramēto promiſſorio: peierat
et peccat mortalit. niſi talis ſic coact⁹.

per metum cadentē in cōſtantē virum
fuerit per habentē poteſtatē ab obli-
gatione abſolutus:quia pro nullo tē-
porali debet homo facere aliquā irre
uerentiā deo.Sed hoc fieret niſi iple-
retur promiſſum. Nichilominꝰ talis
habet remediū.ꝛ poteſt repetere in iu
dicio quod coactꝰ iurauit ꝛ ſoluit. po
teſt etiam petere ab epiſcopo vt cogat
illum abſoluere ipſum a iuramento.
Si non poterit ad hoc induci: ſoluat
ꝛ repetat.quia licȝ iurauerit ſoluere:
nō tamen aliquo modo iurauit nō re-
petere. Qȝ ſi iurauerit etiā non repe-
tere.tunc denūciet eccleſie ſm formaȝ
euangelicā.Si peccauerit in te frater
mat.18. tuus:vt eccleſia illū compellat ad pe-
nitentiam/in qua veniet abſolutio iu
ramenti vel reſtitutio male acquiſiti/
vel accepti.Itē poteſt iudici denūcia-
re.ꝛ ille ex officio teneatur aliū cōpel
lere ad reſtituendum.Si vero iurauit
nō denunciare iudici:tale iuramentū
eſt illicitū/nec obligat:et ideo non ob
ſeruandū/cum vergat in deteriorem
exitū.vtpote exiſtens contra iuſtitiā ꝛ
contra vtilitatē publicam.Et preſer-
tim hoc poteſt denūciare: dummodo
hoc faciat principaliter intentione ſa
lutis eterne.Si vero iuramentū pro-
miſſorium ſit coactuȝ per metum qui
non cadit in conſtantē virum:tunc iu
ramentū eſt obligatorium in foro cō-
ſcientie/fortiori ratione ꝙ ſit iuramē-
tum coactum per metum cadentē in
conſtantem virum:ꝛ iterū in foro con
tentioſo.quia ſm iura talis metus nō
iudicatur ſufficiens ad aliquid cū iu-
ramento promittendum.Et ſic appa-
ret quid ſit dicendum de coactiōe ad
promiſſoriū iuramentū.Augu.in ſer-
mone de periurio ſic dicit.Si ꝗs coa-
ctus pro vita redimenda vel qualibet
cauſa/vel neceſſitate periurat:qꝛ plꝰ
corpus ꝙ animā dilexit/tres quadra
geſimas peniteat.alij iudicāt tres an
nos/vnum in pane ꝛ aqua.Ex quo ſe
quitur ꝙ ille qui non intenderet ſol-
uere qđ coactus promitteret:cū ſcien
ter falſuȝ iuraret: teneretur ad penitē
tiam illam de rigore.Sed de aſſerto-
rio ſeu probatorio iuramēto eſt ſecun
dus caſus.Ubi dicendū ꝙ quicūqȝ fa
ceret iuramentū aſſertorium iurando
falſum vel incaute:ſic peccaret iuran
do et periuriū incurreret/ꝛ ad hoc fa-
ciendum nullus cogi poteſt. Si tamē
quis oppoſitum faceret ex metu: tūc
coactio excuſaret a tāto:ſed non a to-
to.quia ad peccandū nulla coactio fie
ri poteſt ſufficiēs libero arbitrio. Nā
omne malū pene ſuſtinendum foret a
quolibet:anꝙ minimo peccato pecca
re deberet.Eſt eñ minimū peccatum
maius omni malo pene preciſe.Unde
quando ſeruus iurat aliquod falſum
vel illicitū domino cogēte:ambo ſunt
periuri. Nolite ait chriſtus timere il- mat.10
los qui occidunt corpus. ¶ Utrū ve-
roꝰ iſte peccet qui inducit hominez ad
iurandū quem ꝓbabiliter credit piu-
raturū qui eſt tertius caſus/vł ſcit ꝑ-
iuraturū:vel ſic recipit ab eo iuramē-
tum? Rñ.ſȝ tho.bonauen.ꝛ ricar. In
ducēs aliū ad iurādū:aut hoc facit ſi-
cut pſona publica et ſm ordinē iuris:
aut hoc facit nō tāꝙ pſona publica: ſȝ
ꝑuata.Primo mō ſi ꝗs īducit aliū etiā
ꝑcipiendo ad iurādū/ꝙuis credat eū
iuraturū falſuȝ:nō peccat.qꝛ facit il-
lud quod ex officio tenetur facere. vñ
nō tā dici dȝ illū ad iurādū ꝯpellere ꝙ
pars aduerſa q̄ hoc petit a iudice. Si
aūt iſte q̄ īducit ad iurandū ſit ꝑuata
pſona aut publica:nō tñ hoc faciēs vt
pſona publica puta ꝯtra ordinē iuris
peccat mortalit.qꝛ talis eſt ſciēter ꝓ
ximo ſuo cā pctī mortalis.ꝛ ſic ſpūali
ter homicida propriā animā ꝛ altertꝰ
necās cui gladiū peierādi tradit.Exē
plum refert aug.in ſermone quodam
ꝙ ꝗdā fidelis īnocens rē accōmoda-
uit cuidam:quā ille reddere negauit.
Cōpulſus ergo ꝑ accōmodantē iura
re:peierauit:et alter rē perdidit. Cui
rapto in nocte ipſa iudex ait. Cur ꝓ-
uocaſti hominem iurare quē ſciebas
falſum iurare? Ille reſpondit. quia
rem meam negauit. Et iudex. Me-
lius erat vt rem tuam perderes:ꝙ vt

animā eius pluris ꝑimeres. Proſtra
tus igitur, tam grauiter ceſus eſt: vt ī
dorſo vigilantis plagarū veſtigia ap
parerent: ſ3 indultū eſt ei poſtꝙ emē-
datus eſt. Ideo idem augu. in ſermo
ne de decollatione iohis baptiſte. Il-
le qui hominē ꝓuocat ad iurationē3/
et ſcit eum falſum iuraturū: vincit ho
micidā: quia homicida corpus occiſu
rus eſt: ille aīam. imo duas animas.
Item talis qui aliū peierare ꝓcurat:
debet penitere. xl. dies in pane ⁊ aq̄: ⁊
vij. annos ſequentes / et nūꝙ d3 eſſe ſi
ne penitentia. xxij. queſt. v. ſi quis ſe.
Quinto principaliter iuramentū in-
cautu3 fit a doloſis: de quo dicit tho.
in ſūma ſic. ar. vij. ⁊ in ſcripto ꝙ iurās
ſimpliciter ſine dolo in foro ꝯſcientie
non tenet: niſi ſm ſuam intentionem
In foro autē cōtentioſo obligat: ſ3 ꝙ
verba cōmuniter ſolent accipi. Si au
tem doloſe iurat: ſeruari debet ſm ſa
nū intellectum illius cui iurat. Et li-
cet rōne iuramēti non obliget niſi ſ3
ſuam intentōnem: tū tenet ad hoc / vt
alius ex tali dolo nō ledat. Et hoc fit
qn̄ ſm intentionem recipientis imple
f tur. ❡ Dubitatur circa predicta pri
mo vtrū in iuramentis poſſit diſpen-
ſari: ⁊ ꝑ quē? Rn̄. tho. ſecūda ſecunde
q. lxxxix. In iuramentis ꝓmiſſorijs
diſpenſari poteſt / ſicut et in votis: qa
in aliquo caſu poteſt eſſe illicitū vl' no
ciuū iuramētū ſiue id qđ iurat: et per
cōſequens non eſt debita materia iu-
ramenti. Et ideo notandū ꝙ illud qđ
cadit ſub iuramento ꝓmiſſorio: aliqn̄
eſt manifeſte repugnās iuſtitie: vtpu
ta quia eſt peccatum vel maioris bo-
ni impeditiuū: vt ne intret religione3
et tale iuramentū diſpenſatione nō in
diget. Qn̄qȝ aūt aliquid iuramēto ꝓ
mittit: de quo dubiū eſt vtrū ſit licitū
vel illicitū: ꝓficuū vel nociuū: aut ſim
pliciter aut in aliquo caſu: et ī hoc po
teſt quilibet epūs diſpenſare. Quādo
qȝ vero ꝓmittit aliquid ſub iuramen
to quod eſt manifeſte licitum et vtile.
Et in tali iuramento non videtur ha-
bere locū diſpenſatio vel cōmutatio:

niſi aliquid melius occurrat faciēdū
ad cōmunē vtilitatem qđ maxime vi-
detur ꝑtinere ad poteſtatem pape: q̄
habet curam vniuerſalis eccl'ie: vl' eti
am abſoluta relaxatio. Nam ad vnū
queꝗ pertinet irritare iuramentum:
qđ a ſibi ſubditis factū eſt / circa ea q̄
ſubdunt eius poteſtati. Sicut pat po
teſt irritare iuramētum puelle: vel vir
vxoris. Numeri. xxx. Durandus di-
cit vt ſupra. ❡ Dubitatur ſcđo an iu b
rans poſſit liciter obtinere dilatione3
vl' abſolutionē ab eo cui iurauit? Rn̄.
ſm tho. vbi prius: ⁊ Ray. Si iuramē
tum factū eſt ī fauorē dei: et ꝑ illđ ho
mo intendebat ſe obligare deo / vl' cul
tui dei / vel ad pietatis opus: tunc nō
poteſt abſolui ab homine: niſi ꝑ cōmu
tationem in melius: vt dicetur de vo-
to: vt ꝙ velit intrare religionē cum ſo
cio: ire ad ſanctum iacobū cum ſocio:
ire contra infideles cum eo: ⁊ ſic de di
cendo pſalterium ſimul / tunc non po
teſt abſoluere aliū inquantū concer-
nit dei fauorem / vel pietatis opus: ſ3
bn̄ inquātu3 aliū tāgit. Vn̄ quaſi duo
iuramenta ſunt ire ad ſanctū iacobū:
et hoc alter nō poteſt relaxare: et cum
ſocio ire: qđ ſoci⁹ poteſt relaxare. Si
vero ſit in fauorem hominis iuramē-
tum alteri: ſi ille ſpōte abſoluerit: poſt
ea non tenet: ⁊ idē de dilatiōe. Et eti-
am ſi non intendebat ſe obligare deo
ſed tm̄ homini: nichilominus non po
teſt abſolui ab hoīe qn̄ iuraret ſe ali-
quid facturum in fauorē dei. Sicut ſi
iuraſſem tibi ꝙ darē titio. x. florenos
in fauorem ipſius titij: non poſſes mi
chi remittere huiuſmodi iuramentū.
Thomas addit prefatis: niſi forte ſit
interpoſita conditio / ſcil3 ſi videbitur
illi cui ꝓmittit / vl' aliqđ tale. ❡ Du d
bitatur tertio: qn̄ ille q̄ audit alique3
aliū iurare falſum: et ipe ſcit ⁊ tacet:
an teneatur hoc manifeſtare? Hec
queſtio mouetur ideo: quia dicit Le-
uitici. v. Anima que audierit vocē iu
rantis falſum / teſtiſqȝ fuerit: quod
aut ipſe vidit aut conſcius eſt / niſi in-
dicauerit: portabit iniquitatem ſuā.

Dicit tamē tho.in ſumma ſua.et ray.
ꝙ ex quo moiſes in predicta auctori=
tate nō expreſſit/ cui hoc eſſet indicā=
dum:ſufficit iſti vt ſe ab hoc pcti vin=
culo abſoluat:ſi indicet talibꝰ qui ma
gis poſſent ꝓdeſſe ꝙ obeſſe periuro.
ſiue eū corrigēdo/ ſiue deum ꝓ eo pla
cando vt puta ſacerdotes vel honeſti
et diſcreti patres. Et ad hāc denūcia
tionem de talibus perſonis faciendā
tenetur quilibet quotienſcun̄ꝙ vide=
rit aliquē vicinū precipitio/ id eſt pctō
cōmittēdo.Sic ſoluit queſtionem iſtā
aug.li.qſti.ſup leui.xxij.q.v.hic videt
¶ Ca.iiij.de blaſphemis iurātibꝰ illi
cite ꝑ creaturas:⁊ adiurātibꝰ illicite.

COntra ſecūdum pre=
ceptum .nō aſſumes
⁊c.peccāt adhuc tria
genera peccatorum.
Primi ſunt blaſphe
mi.Secundi ſunt ad
iurantes illicite.Ter
tij ſunt per creaturas illicite iuran=
tes: de quibus eſt dicendum per or=
A dinem. ¶ Circa primū notandum
ſcdꝫ Thomā ſcda ſcde.q.xiij.ꝙ blaſ=
phemare eſt bonitati et excellentie ꝑ=
cipue diuine derogare ſeu conuitiari.
Dicitur bonitati.q2 deus oīmode bo
nus eſt ⁊ excellens.Dicitur ꝑcipue di
uine.q2 blaſphemia cōmitti poteſt in
ſanctos et diuina. Sicut eīn deus in
ſanctis ſuis laudat/inquantū laudā=
tur opera que deus in ſanctis ſuis ef=
ficit:ita etiam blaſphemia.q̄ fit in ſan=
ctos ex conſequenti in deū redundat.
B ¶ Dicitur derogare.Ubi notandum
ꝙ ſunt tres quodāmodo ſpecies huiꝰ
peccati blaſphemie/⁊ ſemꝑ deo dero
gatur.Una eſt cuꝫ attribuitur deo qđ
ei nō cōuenit.vt cū aliqui dicūt quan=
do ipſi puniūtur in ſe vel in ſuis/⁊ alij
peccatores nō puniūtur taliter. Ecce
deus eſt iniuſtus.Similiter maledicē
tes deo vt luſores/ei imprecātes que
nō poſſunt deo ineſſe. Sicut qui vel=
lent deū non eſſe iuſtū vt peccata eoꝝ
non puniret:ſicut etiā iſti in īferno fa
ciunt.Sic etiam peccāt deo attribuē=
tes membra:que inquantū deus non
habet.Et peius qui deo attribuūt mē
bra que nomīari de probo viro eſſent
verecūda.Et peſſime qui deo attribu
unt que in eo non ſunt. Exemplū pri
mi. Iurantes per caput dei ⁊ per ſimi
lia membra.Exemplū ſcdi.vt per dei
poſteriora ⁊ per alia verecūda mēbra
Itē ſimile videtur qū quidā a deo pu
niūtur/qui dicunt nunquid latrones
ſumus? quid fecimus? vbi hoc merui
mus? cū tn̄ alias deū ſepe grauiter of
fenderunt. Species blaſphemie alia
eſt:cum a deo remouetur quod ei con
uenit.vt dicentes deū non eſſe iuſtum
deum nō eſſe verū hominē.deum non
eſſe in eukariſtia.deum nō eternaliter
punire peccatū mortale poſt hanc vi=
tam.Tertia ſpecies eſt qū creature at
tribuitur qđ deo appropriatur . vt ꝙ
ymago creata ſit deus: ꝙ ymago dei
gratiā.ꝙ creatura aliqua puta verbū
vel factū pronūciet futura ſoli deo no
ta.ſicut circa ſuperſtitiones interduꝫ
fit. ¶ Scdo notādū ſ3 tho. vbi pꝰ ꝙ C
blaſphemia ſm genus ſuum eſt pec=
catum mortale.Ratio eſt.q2 peccatū
mortale eſt per quod homo ſeparatur
a primo principio ſpiritualis vite qđ
eſt caritas dei.Unde quecun̄ꝙ carita
ti repugnāt ex ſuo genere:ſunt pecca=
ta mortalia.Blaſphemia autē ſm ge
nus ſuū repugnat caritati. quia dero
gat diuine bonitati que eſt obiectū ca
ritatis.Et iterum q2 eſt contra ſecun=
dum preceptū.Sunt aūt ſm tho. vbi
prius tres gradꝰ blaſphemie.In de=
rogante eīn diuine bonitati ſm tres ꝑ
fatos modos:quidā derogāt ſm ſolā
opinionē ītellectus. Alij derogāt deo
ſm opinionē intellectꝰ/coniecta qua=
dam affectus ſeu volūtatis deteſtatio
ne.Et vterꝙ modus dicitur blaſphe=
mia cordis/ſi non ꝓdit ad extra.Alij
autē primū modum vel ſecundum vł
ambos lingua produnt.⁊ eſt blaſphe
mia oris.prima mala.ſecunda peior.
tertia peſſima. Et ſunt ſm genus ſuū
oēs tres gradus maxima pctā. Sꝫ di
ceres.Eſt ne ſemper peccatuꝫ morta=

le emittere blaſphemiā/ cū q̄dā abſq̄
deliberatione blaſphement? Rñ.ibidē
tho.blaſphemia poteſt abſq̄ delibera
tione ex ſurreptione procedere dupli
citer.Uno mō ꝙ aliquis nō aduertat
hoc quod dicit eſſe blaſphemiā quod
poteſt contingere cū aliquis ſubito/ex
aliqua paſſiōe in verba imaginata ꝓ=
rumpit/quoꝝ ſignificationē nō conſi=
derat: ⁊ tunc eſt peccatū veniale.et idō
nō habet ꝓprie rationē blaſphemie
Alio mō qñ aduertit hoc eſſe blaſphe
miā:conſiderans ſignificata verborū
⁊ tunc non excuſatur a pctō mortali.
Sicut nec ille qui ex ſubito motu ire=
D aliquē occidit iux̄ ſe ſedētē. ¶ Tertio
notandū ꝙ pro vitando hmōi pecca=
to:quinq̄ mala blaſphemie ſunt con
ſideranda. Primo eccleſia hoc pecca
tum multū punit. q2.xxij.q.v.talis q̄
iurat per caput dei/aut ꝑ capillos eiꝰ
aut aliquid hmōi:dicens. quaſi deus
ſm diuinitatē talia habeat:ſi clericus
eſt/debet deponi.ſi vo eſt laicus: ana
thematiſari.qđ ſm Bonauē. in. iij.
diſt.xxxix.intelligendū eſt de illis qui
turpiter et irreuerēter nominānt mem
bra xp̄i:et quodā exquiſito modo iu=
randi diuidunt eum mēbratim. et po
tiſſime qui iurant per eius membra:
q̄ etiam in nobis verecundū eſſet no=
minare.Et eſſent pro illis a preſidēti
bus religioſis/⁊ ſecularibus grauiſſi
me puniendi. Idē videtur etiā intelli
gendū de his qui de virgine bñdicta ⁊
ſanctis dei iurando/īhoneſte loquūt.
Aut qui aīas ſuas demonibus deuo
uent/vel alia dicūt horrēda. Secūdo
deteſtabile eſt hoc vicium.q2 peius eſt
periurio.Unde glo.ſup illud ephē. iiij.
Blaſphemia tollat̄ a vobis:dicit.peiꝰ
eſt blaſphemare q̄ peierare. Qui enī
peierat/id eſt falſum iurat: non dicit
aliquid/vl̄ ſentit aliq̄d falſum de deo
ſicut blaſphemus:ſed adhibet teſtez
tanq̄ ſperās ꝙ deus ſuper hoc nō te=
ſtificetur per aliquod euidens ſignū.
Unde pene periuro debite/ etiam iſti
blaſphemo deberētur de iuſtitia. Ter
tio eſt deteſtabile:q2 blaſphemia pre=
ponderat homicidio.Unde tho.ibidē
dicit.Homicidiū et blaſphemia ſi con
ſiderentur ſm obiecta in que peccat̄:
maximū eſt blaſphemia.quia eſt dire
cte peccatū in deum:homicidium aūt
in proximū. Si autē conſiderētur ſm
effectū nocendi:ſic homicidiū prepon
derat.plus enī nocet homicidium ꝓ=
ximo q̄ blaſphemia deo qui non mo=
ritur.Tamen quia blaſphemus iten
dit nocumentū inferre honori diuino
ſimpliciter grauius peccat q̄ homici=
da.primū tamen locum tenet homici
dium inter peccata in proximū com=
miſſa. Quarto eſt deteſtabile.q2 hic a
deo et a ſeruis dei morte ſepe punitū
reperimus.Unde leuitic. xxiiij. Filiꝰ
mulieris iſrahelitis rixans cum alio
quodā/et blaſphemans deum: capit̄
⁊ incarceratur.Et deus per moiſen re
ſponſum dedit ꝙ lapidari deberet.et
ſtatim lex ſancita ē. Qui blaſphema=
uerit nomen domini morte moriatur.
ſiue ciuis/ſiue peregrinus fuerit. Itē
refert Uincentius in ſpeculo hyſtoria
li.ꝙ rex francie Philippus quando=
cunq̄ percepit/in taberna vel alibi ho
minē/etiā militem blaſphemaſſe: eū
ſubmerſit.⁊ de hoc edictū firmū poſte
ris ante mortē ſuam reliquit. Quin=
to hoc peccatum eſt deteſtabiliſſimū.
quia proprium eſt omniū damnatoꝝ.
Unde dicit glo.ſuper illđ apoca. xvi.
Eſtuauerunt homines eſtu magno et
blaſphemauerunt nomen domini ha
bētis poteſtatē ſuper has plagas. In
īferno īquit poſiti:q̄uis ſciant ſe pro
merito puniri:dolent tamē ꝙ deus tā
tam potentiā habeat:ꝙ plagas eis in
fert. Hoc autē eſt/dicit tho. blaſphe=
mia.Et credibile ē:ꝙ poſt reſurrectio
nem erit eis etiā vocalis blaſphemia.
¶ Circa ſecundū videlz adiurationē E
notandum ſm tho.ij.ſcđe.q.lxxxix.ꝙ
adiurare non eſt aliū ad iurādum in=
ducere:ſed eſt per quandā ſimilitudi
nem iuramenti a ſe inducti/alium ad
aliquid agenduz prouocare. ¶ Pro
cuius declaratione aduertendū:ꝙ il=
le qui iurat iuramēto promiſſorio per

reuerentiā diuini nominis/qd ad con
firmationē ſue promiſſionis inducit:
ſeipſum obligat ad faciendū qd pro=
mittit/qd eſt ſeipſum īmobilit ordina
re ad aliqd agēdū. Sicut aūt hō ſeipz
ordinare pōt ad aliqd agendū:ita etiā
poteſt et alios. ſuperiores quidē dep=
cando/inferiores autē īperando. Cū
igitur vtraqꝫ ordinatio per aliquod di
uinū cōfirmatur:eſt adiuratio. Et fie=
ri poteſt ad quinqꝫ genera rerum. ad
deum/ad ſubditū ſibi hominē/ſeu ad
ſe. ad proximū equalem/vel ſuperio=
rem. ad demonē/⁊ ad creaturam irra
tionalem:ſꝫ diuerſimode. Primo enī
cum homo ſit domin⁹ actuum ſuorū/
non autem dominus eoꝝ que ab alio
ſunt agenda:ideo ſibiipſi poteſt neceſ
ſitatem imponere per diuini nominis
inuocationē: non autē hanc neceſſita
tem poteſt alijs īponere:niſi ſibi ſub=
ditis quos poteſt ex debito preſtiti iu
ramenti cōpellere. Si igitur aliquis
per inuocationē diuini noīs/vel cuiuſ
cunqꝫ rei ſacre alicui non ſibi ſubdito
adiurando neceſſitatē agēdi aliquid
imponere intendat/ſicut īponit ſibiip
ſi iurando:talis adiuratio illicita eſt.
quia vſurpat poteſtatem in aliū quaz
non habet. et cum nititur compellere
quodāmodo. Tn̄ propter aliquā ne=
ceſſitatem:qui ſunt ſuperiores/ſuos ī
feriores tali genere adiurationis con
ſtringere poſſunt. Et ideo princeps ſa
cerdotum/vt Orige. dicit ſuper Ma=
theum: ieſum illicite adiurauit ꝑ deū
viuum. qꝛ ſubditus eius non fuit. Si
vero adiurans intendat ſolūmodo ꝑ
reuerentiā diuini nomīs/vel alicuius
rei ſacre/aliqd ab alio obtinere abſqꝫ
neceſſitatis impoſitione:talis adiura
tio licita eſt reſpectu quorumlibet. Et
ſic adiuramus deū dicēdo per paſſio=
nem ⁊ crucem tuā libera nos. Simili
ter hominē demonē/et āgelum. et ſic
patꝫ ſecundū ⁊ tertium. Eſt enim mo=
dus adiurandi ſic duplex. Unus per
modum compulſionis ⁊ eſt illicit⁹ ad
equalē et ſuperiorē de quo in primo.
Secundus eſt per modū deprecatio=
nis vel inductionis ob reuerentiā ali
cuius ſacri. ¶ Quomodo igitur de= F
mon poteſt a nobis adiurari licite vel
non? Rn̄. ꝙ non licet demones adiu=
rare per modū beniuolentie depcatio
nis ſeu inductionis. qꝛ ille modus vi
detur ad quandā beniuolentiam vel
amicitiam pertinere. qua non licet ad
demones vti. ⁊ ſic necromantici vtun
tur adiurationibus/et inuocationib⁹
vel incantationibus demonū ad ali=
quid ab eis obtinendū/adipiſcendū/
vel addiſcendū. Secūdo autē adiura
tionis modo videlꝫ/q̄ eſt ꝑ cōpulſionē
lꝫ nobis ad aliquid vti/⁊ ad aliqd nō
licet. Poſſumus enī demones adiu=
rando per virtutē diuini noīs tanꝙ ī
micos repellere/ne nobis noceāt cor
poraliter vel ſpūaliter ſm poteſtatem
datā a xp̄o ſm illud luc. x. Ecce dedi
vobis poteſtatē calcandi ſuper ſerpē
tes/⁊ ſcorpiones/⁊ ſuꝑ omnē virtutez
īmici/⁊ nichil vobis nocebit. Et mar
ci vlt. In noīe meo demonia eijcient.
Et rō iſtius eſt. qꝛ demones in curſu
huius vite nobis aduerſarij conſtituū
tur. nō aūt eorū act⁹ noſtre diſpoſitio
ni ſubduntur/ſed diſpoſitioni diuine
et ſanctorū angelorū ſm Augu. iij. de
trini. Nō tn̄ licitū ē demones adiura=
re ad aliqd ab eis addiſcendū/vl̄ etiā
ad aliquid per eos obtinendū. qꝛ hoc
ꝑtineret ad aliquam ſocietatem cum
ipſis habendā. Un̄ criſoſto. ſuꝑ illud.
Obmuteſce ⁊ exi ab eo:dixit. Saluti=
ferum hic nobis dogma dat:ne creda
mus demonibus quātūcunqꝫ denun
cient veritatē/niſi forte ex ſpeciali in=
ſtinctu vel reuelatiōe diuina aliq̄ ſan=
cti ad aliquos effectus demonū ope=
ratione vtantur. ſicut de beato iacobo
legitur: ꝙ per demones fecit hermo=
genem ad ſe adduci. ⁊ ſic patet. iiij.
¶ Ex p̄dictꝫ ſequit̄ p̄mo ꝙ nulla alia G
poteſtas habet demonē cogere niſi di
uina/angelica/⁊ humana. nō ex natu
ra:ſed ex gratia et virtute diuina. Et
rō eſt quia nō eſt poteſtas ſuꝑ terrā q̄
ei cōparetur q̄ factus eſt vt nullum ti=
meret. vt dicit̄ Job. xli. Un̄ glo. ibidē.

Ꝺla humana ſuperat/⁊ ſi meritis ſan
ctorū ſubiaceat. Exemplū eſt de mul=
tis ſanctis. Nec obſtat illō thobie.vi.
q raphael thobie iuniori dixit.q fu=
mus particule cordis piſcis poſiti ſu=
per carbones exterminaret oē genus
demoniorū. fumus eñ hoc nō fecit vt
dicit Nico.de ly.qꝛ res corporalis nō
imprimit in rē pure ſpiritualeꝫ.ſꝫ per
fumū deſignabatur virtus expulſiua
meritoria thobie/que fuitvirtus ora=
tionis thobie. Cuius merito raphael
expulit demonē/ſarram liberādo.ꝓ=
pter quod dicitur ibidē. Raphael ap=
prehendit demoneꝫ:et ligauit eum in
ſuperioribus egypti. Nec obſtat illud
i.Reg.xvi.vbi ad citharisationem da
uid ſpiritus malus in ſaul quieuit.qꝛ
non fuit liberatus:ſaltē vt demon nō
rediret.ſed melius habebatvirtute di
uina īmediate/vel mediātibus ange=
lis ſanctis ex merito dauid.qui laudes
diuinas in cythara canebat pro ſalu=
te ſaul:ſicut et ſancti deuotionibus.
melodia aūt coopabat ad deuotionē
Sicut ⁊.iiii.reg.iii.heliſeus fecit ad=
duci pſalten:vt mens eius in deū ele=
uaretur.non tamē melodia in demo=
nem agebat. Itē naturalē diſpoſitio=
nem melodia bonam poterat facere ⁊
malā īminuere.ratiōe quoꝝ demō mi
nus poterat vexare. De quarta mate
ria plenius reperies.li.v.in dialogo de
formicis. Secundo patet ex prefatis
falſitas quorundā libroꝝ in ſcriptis ne
cromāticorum/⁊ exorciſmoꝝ/qui per
talia caracteriſata demones ſe putāt
cogere et vexare:ſecluſa virtute diui=
na.nō attendētes illud xpi. Hoc genus
demoniorū non eiicitur niſi in ieiunio
⁊ oratione. Per ieiuniū eñ ſm Bedā
corpus:et per orationē ſpiritus leua=
tur ad deū vt calcet demonia. Tertio
ſequitur q exorciſmi quidā deberent
examinari per litteratos:an aliqd ſu
perſtitioſum continerēt.tunc eñ non
eſſent admittendi:ne poſteriora peio
ra fierent prioribus. Sicut exēplū po
nit greg.li.i.dialogorū de quadā per
demonē obſeſſa/poſt coitū eccleſiam
intrante.et cū ſacerdotis cuiuſdaꝫ in=
namen nichil iuuaret:ad incātatores
eā duxerunt cognati:⁊ legio in eā in=
trauit. ¶ Quito: an liceat adiurare b
irrationalē creaturā? Rñdit tho. Ad=
iuratio qua quis vtitur ad irrationa=
lem creaturā poteſt ītelligi dupliciter.
Uno modo vt ipſa adiuratio refera=
tur ad ipſam creaturā irrationalē ſm
ſe. Et ſic vanū eſſet irrationalē creatu
ram adiurare/ cum nō intelligat locu
tionem. Alio modo vt referatur ad eū
a quo irrationalis creatura agitur et
mouetur.⁊ ſic dupliciter adiuratur ir
rationalis creatura. Uno quidē mo=
do per modū deprecationis ad deum
directe.quod pertinet ad eos qui diui
na inuocatione miracula faciūt. Alio
modo per modū compulſiōis/que re=
fertur ad diabolū qui in nocumētum
noſtrū vtitur irrationabilibus creatu
ris. Et talis eſt modus adiurandi in
eccleſie exorciſmis:ꝑ quos demonuꝫ
poteſtas excluditur ab irrationabili=
bus creaturis. ¶ Circa tertiū an li= I
ceat ꝑ creaturas iurare? Rñ. ſꝫ Hor.
ſup math.v. Iurare per creaturā qua
druplicit cōtingit. Primo ipſam tāq
aliquod diuinū implorando.⁊ ſic ſtri=
cte punitur iurans.caū.xxii.in duobus
locis. Et etiā ſi quis periuriū cōmitte
ret mendaciū per creaturā iurādo.vt
ibidē dicitur. Scdo cōtingit iurare ꝑ
creaturā iuramentū tanq per rem vi=
lem contēnendo.primū pertinet ad ī=
fidelitatē/⁊ ſemper eſt pctm ſicut et ſe
cundū quod pertinet ad doloſitatem.
Tertio deū qui in ipſa creatura preſi=
det tanq teſtem īuocādo.et ſic ioſeph
iurauit per ſalutē pharaonis. Gene
xlii.et eccleſia iurat per ſancta euāge=
lia. Quarto contingit iurare per crea
turam tanq eam ad vſum quē iurās
inde ſperat deo impignorādo.⁊ ſic fit
iuramentū execratoriū.vt teſtis ē mi=
chi deus in aīaꝫ meā. Tertio ⁊ quar=
to licitū eſſe poteſt vt ſupra tactū fuit.

¶ Ca.v.de voto et eius fractione ⁊ di
ſpenſatione.

Contra ſecūdū p̄ceptū
Non aſſumes ⁊c̄. pec
cant etiam votū fran=
gentes. Unde de voto
primo videndum eſt
quid ſit. Secūdo quā
tum peccatum ſit in=
fringere votum. Tertio de eiꝰ diſpē=
A ſatione. ¶ Quātum ad primū notā
dum ſm magiſtrū in. iiij. diſt. xxxviij.
et Tho. et alios theologos: ꝙ votū eſt
ꝯceptio ſpōtanea melioris ꝓpoſiti/ani
mi deliberatione/deo vel ſanctis eiꝰ
firmata cum intentione ſe obligandi.
Pro cuius intellectu notandū ꝙ ad
licitū et completum votum plura exi
guntur/q̄ tangunt̄ in deſcriptione eiꝰ
Primo eſt conceptio alicuius a ſpiri
tuſancto in intellectu facta. Scd̄o exi
gitur ꝙ non ſit de malo. Nam ꝓprie
ſumptū votū non poteſt eſſe de malo
Nā dicit̄ ibi melioris: vbi preſuppo=
nitur ꝙ ſit bonū. Malū eī potius nos
deordinat a deo: votum eñ non eſt vi
culū iniquitatis. Unde Iſid. In ma=
lis ꝓmiſſis reſcīde fidem: in turpi vo
to muta decretuꝫ. Unde iudei plures
ꝙ. xl. qui vouerunt ſe neqꝫ manduca=
turos/neqꝫ bibituros donec occide=
rent paulum. Act. xxiij. male vouerūt
Tertio exigitur ꝙ non ſit de neceſſa=
rio a nobis al's fiēdo: qꝛ melioris: ad
bonū eñ neceſſarium puta qd̄ al's eſt
preceptū nobis: obligamur ex alteriꝰ
auctoritate: et hoc ꝓprie nō pertinet
ad votum cuius obligatio eſt ex me=
ra voluntate: verūtamen vt dicit Du
randus: qꝛ ad idē poteſt qs obligari
pluribus obligationibus: ideo nichil
prohibet quin ad illud ad qd̄ obliga=
mur per preceptū ex alterius auctori
tate/obligemur etiā ꝑ votū ex ꝓpria
voluntate. Unde firmiter tenendum
eſt ꝙ vouens continentiam et cōmit=
tens adulteriū/vel ſimplicem forni=
cationem peccat dupl'r/videlicet pec
cato adulterij vl' fornicatōis/⁊ nichilo
minus fractione voti: quāuis illd̄ vo
tum ſit large et ĩproprie dictū. Quia
votum ꝓprie dictum eſt ſolū de his q̄
ſunt in homīs libertate. Quarto exi=
git̄ ꝙ non ſit bonū indifferens: qꝛ ta=
le vt ſic non ordinat̄ in deū. Itē ꝙ nō
ſit de minori bono. ibi: melioris boni
Ratio eſt quia minus bonū reſpectu
maioris boni habet rōnem mali: ⁊ idō
nō poteſt cadere ſub voto ĩquātū eſt
impeditiuū maioris boni. Quīto exi
gitur ꝙ ſit cōceptio libera. ibi: ſponta
nea. Ex quo patꝫ q̄ poſſint vouere: qꝛ
quilibet poteſt vouere ea q̄ ſunt ĩ ſua
libertate/et ea in quibus eſt ſui iuris.
Uñ impuberes/ſerui/religioſi/clerici
et vxores in q̄buſdā nō poſſunt voue
re. ¶ Sexto exigit̄ deliberatio. ibi: B
animi deliberatione. Et addit̄ ad dif
ferentiā votoꝝ que fiunt ex ſurreptio
ne in quibꝰ non ĩuenit̄ plena ratio vo
ti. An autē deliberatio ad votū exiga
tur dicit Richar. Uotū dr̄ a volendo.
vñ ſicut in nobis eſt duplex velle ſcilꝫ
plenū qd̄ eſt deliberatiuū/et ſemiple=
nū qd̄ eſt velle ex ſurreptione: ſic etiā
eſt duplex votum. Quoddā habens
plenā rōnem voti: ⁊ quoddā ſurrepti
tiā ſiue ſemiplenā: ⁊ de rōne primi eſt
ꝙ ſit factū ex deliberatione: non autē
de ratiōe ſcd̄i. Tale eñ poteſt fieri ex
ſurreptione. et qꝛ nō hꝫ plenā rōnē vo
ti: ideo nō obligat de neceſſario/ſꝫ tñ
de cōgruo. extra eodē. veniētes. ⁊ ex=
tra de iuſiu. ad nr̄am. Et ideo venire
cōtra tale votū/etiā ꝓpria auctorita=
te: nō eſt peccatū mortale. Septīo di=
cit̄ deo vel ſanctis eiꝰ: qꝛ nō eſt ad ho
minem ꝓprie. Uñ Richar. dicit ꝙ de
forma voti eſt vt fiat deo. extra de vo.
et vo. redē. magne. c. i. Rō eſt qꝛ hō in
voto obligat ſe ad faciendū aliqd̄ bo
nuꝫ: nulli autē aliū a deo poteſt homo
de iure obligare ſe totum: q̄a ſibi ſoli
cōuenit de iure poteſtas ſuꝑ hoīeꝫ to
tū: ⁊ nullꝰ p̄t recipē de iure obligatio
nē: niſi cōueniat ei de iure ptās in il=
lā rem: et ideo ſoli deo poteſt fieri vo=
tum proprie loquendo de voto: quia
tamen ſalus totius hominis multuꝫ
ꝓmouet̄ per orōnes ſanctoꝝ/⁊ illud
aliquo modo poſſumus: ſed non ple=
ne quod impetrare valemus: ſanctis

aliquo modo cōuenit poteſtas ſuper
hominem totū:et ideo poteſt fieri eis
aliquo modo votū:nō tamē plene ra=
C tionē hn̄s voti. Hec richar. ¶ Octa
uo dicitur firmata animi/ſcilȝ delibe
ratione. Primo eñ exigit᷑ delibera=
tio. Secūdo ꝓpoſitū volūtatis qđ exi
git deliberationē. Tertio ex ꝓpoſito
pꝛocedit ꝓmiſſio in qua perficit᷑ ratio
voti/quā ꝓmiſſionē ſeu firmitatē tho
mas ſic declarat. Votū quādam obli
gationē impoꝛtat ad aliquid faciēdū
vel dimittendū:obligat autē homo ſe
homini ad aliqđ per modū ꝓmiſſio=
nis/que eſt rationis actus:ad quā pti
net oꝛdinare:ſicut eñ homo imperan
do vel depꝛecando oꝛdinat quodam
mō quid ſibi ab aliȷs fiat: ita pꝛomit=
tendo oꝛdinat quid ip̄e pꝛo alio face=
re debeat. Sed ꝓmiſſio que homi fit
non poteſt fieri niſi per verba/vel q̄cū
ꝗ alia exterioꝛa ſigna: deo aūt poteſt
fieri ſola ꝓmiſſio ꝑ interioꝛē cogita=
tionem. Quia vt dicit᷑ .i. Reg. xvi. Ho
mines vidēt ea que patent/ deus au=
tem intuet᷑ coꝛ. Hec tho. Aliqui vt goꝛ
ram. Numeri. xxx. addūt/intentionē
obligādi ſe ad iplēdū ꝓmiſſū:dicen=
tes ex nuda ꝓmiſſiōe / ⁊ ex delibera=
tiōe facta nō obligari ꝓmittētē. Sola
eñ deliberatio non firmat ꝓmiſſionē
quā additionē Richar. nō impꝛobare
D videt᷑. ¶ Dubitatur an expediat vo
uere? Rñ. richar. vouēs aut vouet bo
na quoꝝ obſeruatio videtur ꝓbabili=
ter pꝛopoꝛtionata infirmitati ſue ſpe
ciali/aut īpꝛopoꝛtionata. Primo mō
expedit homī vouere:qꝛ per hoc am=
plius firmat voluntatē ſuā in bono/⁊
excludit a ſe ꝓ magna parte libertatē
malefaciendi/⁊ facit actū virtutis la=
trie:et ideo vouendo meret᷑ ꝓpter qđ
ps̄.75 vouet. Unde Ps̄. Vouete/ ⁊ reddite
dn̄o deo veſtro. Secūdo modo nō ex=
pedit nec licet:quia tale votum nō ha
beret diſcretionem comitem : cuȝ per
hoc vouēs magis ſe videat᷑ illaquea
re q̄ augere ſecuritatem de ſua ſalute
Simile dicit tho. ſecunda ſecūde. vbi
E pꝛius. ¶ Dubitatur an meli⁹ ſit ali

quid facere ex voto q̄ ſine voto? Rñ.
Tho. ibidem ꝙ ſic:triplici de cauſa.
Primo quia vouere eſt actus latrie/
que eſt nobiliſſima virtus. illud autē
quod imperat᷑ a nobilioꝛi virtute me
lius eſt/et magis meritoꝛiū. Secūdo
quia qui vouet plus ſe deo ſubȷ́icit q̄
qui nō vouet. Sicut q̄ daret arboꝛē cū
fructu/q̄ q̄ daret tm̄ fructū: vt dic̄ an
ſel᷑. vnde ⁊ ꝓmittentibus gratie augē
tur. Tertio quia ꝑ votū volūtas īmo
biliter firmat᷑ ad bonū. Facere auteȝ
aliqđ ex volūtate firmata ad bonū: ꝑ
tinet ad ꝑfectionē virtutis:vt patet ꝑ
pħm. ij. ethico. Richar. rōnē aſſignat
ſic. Cum deus acceptat opus ꝓpter
operantem tātomagis acceptat opuſ
quanto eſt ab homine ad eius ſerui=
tium ſpecialius dedicatum. Sed cete
ris paribus idem cū equali ſcilȝ cha=
ritate ⁊ letitia ſpecialius dedicat᷑ ho=
mo ad dei ſeruitiū ꝑ votū q̄ ſine voto
Nam votum vt dicit pe. de pa. in. iiij.
non eſt periculoſum de ſua natura: ſȝ
ex culpa nō faciētis / ideo expediens
eſt vouere. Et licet melius ſit nō vo=
uere/q̄ ꝓmiſſa nō reddere:tamē me=
lius eſt vouere q̄ non vouere. Sicut
melius eſt baptiſari q̄ nō baptiſari:⁊
tamen melius eſt nō baptiſari q̄ poſt
modū retroꝛſum conuerti. ¶ Dubi F
tatur an penitens de eo qđ vouit lici=
te al's nō cōpleturus votum niſi quia
non vult frāgere votū niħ̄ıl talis me
retur? Rñ. ſm̄ anſel. li. de ſimilitudi=
nibus. ꝙ plus talis meret᷑ q̄ ſimile fa
ciens non ex voto. Et exemplificat de
vulnerato cauteriſādo q̄ timēs abſci
ſionem malaꝝ carniū nevıolenter me
dicuȝ ledat ſe ſpontanee iubet ligari:
quem cū vrere medicus incipit: inci=
pit turbari ligatus et nolit⁹velit reſci
ditur putridū:recedente paſſiōe/ gra
tias tam ligatoꝛibus q̄ medico refert
Dicit etiam pe. de palu. talis adhuc
plus meretur ceteris paribus q̄ ſi ſi=
ne voto ſimile faceret. Primo quidē
quia bona volūtas ſufficit ad meritū
ſm̄ Bern̄. Un̄ a pn̄cipio qn̄ vouit ⁊ nō
ſoluit : tm̄ meruit q̄tum qn̄ ſine voto

ſoluit:et huic merito ſupadditũ ē me
ritum iuſtitie quo vult facere qd̉ pro=
miſit. Scd̉o quia licʒ ſit triſtitia ĩ hoc
qd̉ vouit/et q̄dam voluntas:tñ in ſol
uendo qd̉ vouit/ꝛ in venerando:votũ
eſt voluntariũ. Tertio etiam videtur
ꝙ nõ demereť in hoc ꝙ vellet non vo=
uiſſe:quia ſicut a p̄ncipio nõ tenebať
vouere:ſic voto ex poſtfacto tenebať
ſoluere:vel dato ꝙ penitere de bono
ſit ſibi pctm̄:tñ nõ ꝓpter hoc impediť
q̄n volendo bonũ mereatur/ maxime
G ſi ſint diuerſi actus. ¶ Nũc ſcd̉o vi
dendũ eſt quõ votũ liget. Ubi primo
notandũ ꝙ votũ ligat ad faciendum
rē poſſibilē. Uñ deuť. xxiij. Cũ votum
voueris dño deo tuo:nõ tardabis red
dere:quia requiret illud dñs deꝰ tuꝰ.
Ratio eſt ſm tho. qꝛ oĩs ꝓmiſſio lici=
ta facta cũ intentione obligandi ſe et
cũ deliberatõe/ſi acceptetur ab eo cui
fit:obligat ꝓmittentē nõ tantũ ex pre
cepto legis diuine: ſed etiam legiſ na
ture:ſed votũ licitũ eſt hmõi ꝓmiſſio
et omnē talē ꝓmiſſionem recipit de=
us:ḡ ꝛc̄. Dť notāter poſſibilem: qꝛ ſʒ
tho. in ſcripto. Quicq̄d fiendũ votum
impediret ſi p̄ſens eēt dũ voueť:etiaʒ
aufert obligationem voto facto. Uñ ſi
voueť poſſibile iam:ꝛ fit idē poſtea ĩ=
poſſibile nõ obligat ꝓ quanto eſt im
poſſibile:vt ſi diues voueret cõſtrue=
re eccľiam/ q̄ depaupať poſtea vt in=
fra diceť. Scd̉o notandũ ſm tho. vbi
prius ꝙ voti fractio ꝓpria auctorita=
te eſt ſemꝑ peccatũ mortale:niſi forte
ſubeſſet rationabilis cauſa:ꝛ tunc nõ
poſſet haberi recurſus ad auctoritatē
p̄lati aut diſpenſantis/aut votum cõ
mutantis. Pe. de palu. in. iiij. diſtin.
xxxviij. dicit ſic. Primo omnis volun
taria voti fractio eſt mortalis: qꝛ red
dere ē neceſſitatiſ:ꝛ totieſ q̄tiēs frāgit
dum tamē aſſit actꝰ exterior et inte=
rior:ſecus ſi exterior tm̄: quia pecca=
tum per ſe eſt in actu interiori. Et hoc
intellige in voto negatiuo:vt exempli
gratia in illo qui vouit non bibere vi
nũ. Secus in affirmatiuo: puta cum
q̄s voueret ieiunare:tunc eñ nõ quo=
tiens comedit totiens peccat: ſed ſo=
lum ſecũda vice:tertia autē ꝛ deinceps
non:maxime ſi nõ ex cõtēptu: ſed q̄ſi
non reputans ſibi poſſibile plus illa
die ieiunare:paratus ieiunare ſi iã non
fregiſſet/ꝛ paratus alia die integra ie
iunare ꝓ illa. Secus ſi in ꝯtemptum
puta ſi oĩo fruſtra fregerit/aut adhuc
fracturus ſi nõ fregiſſet. Hec ille. De
hoc dubia ſunt apud doctores:preſer
tim de affirmatiuo/nõ ex contemptu.
¶ Tertio notandũ ſm eundē tho. in H
materia de iuramento ſecunda ſcd̉e.
ar. viij. Uotum ex ſua rõne eſt magis
obligatoriũ q̄ iuramentũ/ſaltem pro
ximo p̄ſtitum vt ſic:qꝛ obligatio voti
cauſatur ex fidelitate quã deo debe=
mus/ſcʒ vt ei promiſſum ſoluamus:
obligatio autem iuramenti cauſatur
ex reuerentia quã debemus homini:
ex qua tenemur ꝙ verificemus illud
qd̉ ꝑ nomen eius ꝓmittimus:ſed om
nis infidelitas irreuerentiã continet:
ſed non cõuertiť illud. Uideť eñ infi
delitas ſubiecti ad dominũ eſſe ma=
xima irreuerētia/ ꝛ ideo votũ ex rõne
ſua magis eſt obligatoriũ q̄ iuramen
tũ. Diciť notanter ꝓximo preſtitũ vt
ſic. quia Richar. diſtinguit de iuramē
to. Aut eñ fit homĩ/aut fit deo. Pri=
mo modo nõ ita fortiter obligat ſicut
votũ:qꝛ obligatio q̄ fit deo in voto eſt
fortior obligatiõe q̄ fit hoĩ. Scd̉o mõ
magis obligat iuramentũ ceteris pa
ribus. Uotum eñ nõ importat niſi ꝓ
miſſionem deo factam ex deliberatio
ne cũ intentione ſe obligandi: hoc au
tem totum importat iuramentum/et
addit teſtimoniũ prime veritatis ad
maiorem confirmatõnem ꝓmiſſiõis.
¶ Dubitatur primo an votũ ſemper I
obliget ad obſeruantiam ſiue imple=
tionem? Rñ. Tho. in ſcripto. quicq̄d
fiendum votum impediret ſi p̄ns eēt:
etiã voto facto: obligationem aufert.
Unde ſi aliq̄d eſt poſſibile cũ voueť/
et poſtea fit impoſſibile: tolliť obliga
tio q̄tum ad hoc:vt ſi quis diues vo=
ueret edificare eccľiam qd̉ poſtmodũ
ꝑficere nõ poſſet pauptate ſupueniēte:

non obligatur: hoc tamen ſic intelli-
gendo ꝙ ſi factus eſt omnino impo-
tens: abſolutus eſt a toto. Si autē ex
parte/ita ꝙ totum ꝑficere non poteſt
tunc remanet ſolū obligatus ad illud
K quod poteſt: et non ad aliud. ¶ Dubi-
tat̃ ſcdo. Utrū vouens votum licitum
teneat̃ ſtatim ſoluere ipm? Rñ. ſꝫ Ri
chardū. Obligatio voti cauſat̃ ex ꝓ-
pria voluntate et intentiōe. Un̄ deut.
xxiij. Quod ſemel egreſſum eſt de labijſ
tuis: obſeruabis/ et facies ſicut ꝓmi
ſiſti dño deo tuo: et ꝓpria volūtate lo
cutus es et ore tuo. Et ideo ſi de volū
tate ⁊ intentione vouentis ſit obliga-
re ſe ad ſtatim ſoluendū: ſtatim ſolue
re tenetur. Si aūt ad certū tp̄s vel ſub
certa cōditione/non tenet̃ ſtatim ſol-
uere/ſed nec tardare debet vltra ꝙ in
tendit obligare ſe deo. Dicit̃ ei ibidē.
Si votum voueris dño deo tuo / non
tardabis reddere: quia requiret dñs
deꝰ tuus illud. ⁊ ſi moratus fueris: ti
bi reputabitur in peccatū. Guill. ro-
de. dicit. Cuꝫ aliquis aliq̄d vouit ſine
cōditione vel tp̄is prefixione: tenetur
illud exequi ſtatim cum poteſt: niſi in
vouendo aliud in mente habuerit: ta
men datur ei tempus ad arbitriū bo-
niviri ad diſponendū de rebus ſuis.
Cōcordat tho. addens in ſcripto: ꝙ ſi
is q̄ vouerat intrare religionē: ex mo
ra circa diſpenſationem rerū ꝓbabili
ter timeret ꝑpetuū impedimētū tene
L tur vlterius non differre. ¶ Dubita
tur tertio An votum ſubitum/minus
ſcꝫ deliberatū obliget? Rñ. Pe. de pa
lu. in quarto. diſt. xxviij. ꝙ votū ſubi-
tū non obligat ad ꝓmiſſū nec ad pec
catum ꝑfectum: nec ad bonū ꝑfectuꝫ
vt puer q̄ iratus patri vel magiſtro vo
uet vel iurat intrare religionem vel be
ne potatus. Talia eñ quia calore ira
cūdie fiūt: pro non facto haberi debēt
Sed verū eſt ꝙ ſic ſubito fit: quod nō ad
ſententiam rationis/ que non requi-
rit magnam moram tēporis ꝑuenit.
Sed quando ſciens eſt q̄d iurat vel vo
uet: tunc tenet̃: niſi cuꝫ eo diſpēſet̃ ra
tione minus plene deliberatiōis. Si-
cut etiam qui calore concupiſcētie in
flammatus aut bene potatus: non ta
men perfecte ebrius / iurat vxorē du-
cere. Unde illa deliberatio temporis
vel etatis /que ſufficeret ad obligan-
dum ſe diabolo per mortale peccatū:
ſufficit ad obligandū ſe deo ꝑ votum
⁊ ſicut ex ira occidens aliquē/quia ex
electione ſeu habitu non ꝓceſſit: ſed
ex paſſione iudiciū rationis turbante
nō excuſat̃ ex toto / quin ſit mortale:
ſed in p̄te: ſciuit eñ in parte q̄d face-
ret: ſic de voto in ꝓpoſito ſuo modo.
¶ Dubitatur quarto/an ſolū ꝓpoſi- M
tum aliquādo aliquē obliget? Rñdet
idem ibidem ꝙ ſic: in illo caſu quādo
quis intrat religionem cū ꝓpoſito re
manendi/et deo perpetuo famulandi
quod equipollet voto ſimplici: ſed nō ſo
lēni. extra de regu. ca. Cōſuluit. vbi di
cit̃ ꝙ ſaltem tenet̃ ad aliam religio-
nē intrare. Et ꝗꝗ non ſit ligatꝰ vi vo
ti: quia nō ꝓmiſit: ſed ſolū ꝓpoſuit: tñ
ligatur vi ſtatuti in religione aliqua
remanere. ¶ Dubitat̃ quinto / vtrum N
votū ſub cōditiōe emiſſum obliget vo
uentē? Rñ. ſm Ray. Cōditio duplex
eſt. generalis q̄ in voto ſemꝑ intelligi
debet: et illa nō exiſtēte nō ligat. Ex-
empli gratia. Si deus voluerit: ibo ro
mam ſi potero. Alia ſpecialis: puta ſi
intrauero lōbardiā ibo ad ſctm̄ mar-
cum. vel ſi filius meus fuerit liberatꝰ
de infirmitate: viſitabo ſanctū Jaco-
bū/⁊ ſi'lia. hec cōditio ſi defecerit/id ē
non extiterit: non obligatur ex voto:
al's ſic. xxxij. q. viij. non ſolū. extra de
ꝯditio. appo. vtrū. Et hoc intelligas
vbi tota voti obligatio ponebat̃ i euē
tum cōditionis Aliter ſi al's fuerit cō
cauſa/vel etiam ſi fecit votum ob cau
ſam ⁊ publice ⁊ non expreſſit cauſam
ſed votū. Tunc ꝓpter ꝯcauſam/ vel
cōſcientiam: vt alia littera habet/⁊ ꝓ
pter ſcandalū tollendū: tenet̃ imple-
re. extra de voto. magne glo. guill. di
cit. Concauſa eſt quādo nō tm̄ ex vna
cauſa obligauit ſe: ſed etiam ex alia.
Exempli gratia aliquis vouit ꝙ iret
ad ſanctum Jacobum/quia credebat

q ſibi inueniret fratrē ſuū nichilomi=
nus ꝓpter rediměda peccata ſua. In
hoc caſu ꝙuis intellexerit fratrē ſuū
deceſſiſſe āteꝙ iter arriperet: nichilo
minus tñ ire ꝓpter aliam cām tene=
bitur. Idem ītelligas quotiěſcūqꝫ vo
uet aliquis ex duabꝰ cauſis / vel plu=
ribus / vel ſub duabus cōditionibꝰ vl
pluribus: ꝛ nichilominus intendit ſe
obligare qualibet illarū cauſarū vel
O cōditōne extante. ❡ Dubitaẗ ſexto
an votum ſub cōditione factū q̄ condi
tio non impletur ꝓpter culpā vouen
tis ſit obligatoriū? Rñ. Richar. q ſic.
et probatur expreſſe p caſuz extra de
ſponſa. Sicut ex litteris. Unde cum
aliqs deo vouet aliquod ſpeciale ob=
ſequiū / ſi a peccato de quo temptatur
ꝑſeruauerit eū: ſi incidat in illud pec
catū nichilominus teneẗ implere vo
tum: quia q deus eum non preſerua
uit ab illo peccato ſtetit p eum / non p
deū qui illū a peccato illo preſeruaſ=
P ſet / ſi ille voluiſſet. ❡ Dubitaẗ. vij.
Eſto q aliquis horrens cōmittere ali
quod magnū ſcelus qđ nunꝙ intědit
cōmittere / voueat: q ſi cōmittat intra
bit aliquam religionē quā nō vult: ſꝫ
horret intrare / ꝛ poſtea illud ſcelꝰ cō
mittit: nūquid teneẗ intrare religio=
nem? Rñ. Richar. ſup. iiij. diſ. xxxviij.
q ſic: quia votum ſub conditione fa=
ctū de re bona ꝛ ꝓpter finē bonū: eſt
obligatoriū extante cōditiōe: ſiue illa
conditio ſit bona ſiue mala: vt alˀs te=
Q nui. ❡ Dubitatur. viij. an votū de nō
vouendo aliquid niſi illud qđ voueẗ
exprimatur verbo dicto vel ſcripto ſit
obligatoriū? Rñ. q ſic p aſtaxā. lib. i.
de voto: ita q ſi poſtea voueat et votū
ſuū verbo vl ſcripto nō exprimat: pec
cat. Nam tale votum eſt bonū: qꝛ per
voti expreſſionem in verbo vl ſcripto
habeẗ de voto facto certior cognitio:
et precaueẗ in vouendo ꝑcipitatio: qꝫ
vtrūqꝫ eſt bonū. Nichilominus tamē
videtur q teneat illud votū / ſi alˀs ſit
licitū: qꝛ cū vouere ſit bonū / et a ſpū ſā
ps.75. cto cōſultum. p illud Pſ. Uouete et
reddite dño deo veſtro. ideo votuz de

non vouendo / nō obligat. Unde votū
de quo propoſita eſt queſtio non obli
gat ad non vouědū: ſed obligat ad ex
primendum per verbū vel ſcriptum ſi
contingeret emittere votum. ❡ Du= R
bitatur. ix. Utrū votum factū ſub con
ditione inhoneſta ſit obligatoriū ſtan
te cōditione. verbi gratia. Aliquis vo
uit ſe peregrinaturū ad ſanctum Ja=
cobum / vt ꝓſpereẗ in furto / homici=
dio / vel adulterio. Queritur poſtꝙ cō
miſit furtū / adulteriū vel homicidiū /
vel ſimile / vtrū teneatur ꝑegrinari ad
ſanctū Jacobum? Rñ. aſtax. in ſūma
vbi prius q non. Sed duran. quotli.
iiij. queſt. penulẗ. diſtinguit. hoc inde
generaliter eſt verū: q cōditio q̄ eſt cō
tra naturā ꝯtractus / tollit cōtractum
et facit ipm eē nullū: qꝛ ĩcludit oppo
ſitionem ad cōtractū. Cōditio autem
inhoneſta q̄ eſt cōtra naturā cōtractꝰ
ꝓmiſſionis / vel obligatiōis / poteſt eē
inhoneſta duplr. Quādoqꝫ eſt inhone
ſta et illicita nō ſolū ſm ſe: ſꝫ etiā ĩ ha
bitudīe ad illud qđ promittitur. Uer
bi gr̃a. ſi aliquis dicit ſic: ꝓmitto deo
q ſi poſſum ꝑpetrare homicidiū: ego
in gratiarūactionē dici faciā miſſam
ſollěnem. Quādoqꝫ vero eſt inhoneſta in
ſe: ſed non in habitudine ad promiſſū
Uerbi gr̃a. Si quis dicat ſic: ꝓmitto
q ſi contingat me peccare / ieiunabo:
vt dimittaẗ michi pctm̄ cōmiſſuz. Si
primo modo eſt ĩhoneſta: votū nō eſt
obligatoriū: quia eſt cōtra naturā ꝓ=
miſſiōis vel contractus: ꝛ p ꝯñs tollit
obligationem. Et tale votū nō pōt im
pleri ſine detrimento ſalutis: qꝛ illud
qđ ꝓmiſſum eſt: reddiẗ illicitū ex cir=
cūſtantia informante in vouědo ꝛ ſol
uendo: quia ſi qs ſoluat vt obligatus
ex cōditione / ꝛ cōditio non informat /
ſic illico oportet vt ſoluat ex motiuo
illicito: vt pꝫ in titulo qđ eſt pctm̄. Si
ſcđo mō videlꝫ q conditio inhoneſta
nō ſit cōtra naturam cōtractus: tūc ex
tante cōditione votū eſt obligatoriuz.
Richar. tenet etiā ĩ ſcđo měbro q nō
licet alicui vouere ſe ieiunaturū: ſi occi
dat inimicū ſuū. ❡ Dubitaẗ. x. Utrū S

ſi quis votum fecit de carnibus non
cõedẽdis/ꝛ infirmet/ita ꝙ a medicis
dicitur ꝙ eſt in periculo niſi carnibus
veſcatur/ꝛ ꝙ aliter non poteſt euade-
re infirmitatẽ? Rñ. Hugo. xxxij. q. §. fi
na. Non ſolum talis de precepto ma
ioris/ſꝫ etiã ſine precepto poteſt car-
nes comedere: quia eſt cauſa neceſſi-
tatis: ꝛ in hmõi voto ꝯditio tacita fuiſ
ſe videt: niſi neceſſitas cogeret/ꝛ pce
ptum maioris adeſſet. ¶ Dubitat
C vndecimo a quibus teneatur abſtine
re qui vouit/vl cui iniũctum eſt ieiuna
re in pane ꝛ aqua? Rñ. Pe. de palu. i
iiij. diſt. iij. Ab oĩbus iſtis tenet abſti
nere/videlꝫ a brodio expreſſo de car-
nibus vel piſcibus qñ ſunt nimis cõ-
dẽſata: vel tipſana/vel burreta ex ſub
ſtantia piſcoꝝ extracta: quia hec nõ vi
dent vere aque. ¶ Dubitatur duo-
D decimo An ſacerdos q̃ tenet ex voto
vel obedientia vel penitentia ieiuna-
re vno die in pane ꝛ aqua: an eodem
die celebrans debeat ſumere vini ꝓfu
ſionem poſt ſumptionem de calice ip
ſius eukariſtie? Rñ. Pe. de pa. i. iiij.
diſt. xij. ꝙ debet ſumere vini ꝓfuſionẽ
quãdo nõ eſt aliam miſſam celebratu
rus ipõ die. vt dicit de cõſecra. eadem
ꝑte: qꝛ nec votum/nec penitentia/nec
obedientia debet immutare ritũ eccle
ſie/ꝛ ordinatiões ꝯcilioꝝ. Plura alia
dubia vide in ſummis. ¶ Quo ad
E tertium notandũ ſm Tho. ꝛ oẽs: ꝙ i
voto põt fieri irritatio/diſpenſatio/ et
cõmutatio. Ratio: quia votum nõ eſt
vinculum iniquitatis/nec impediti-
uũ melioris boni: quia pro charitate
inſtitutũ eſt: ſed ſepe cõtingit ꝙ quis
malũ vouit/et tunc eſt irritum. Aliqñ
q̃s vouit minus bonũ/ꝛ tunc eſt i me
lius cõmutandũ. Sunt autẽ tres di-
ſpẽſatores votoꝝ. papa ꝛ ſuus vicari⁹
epũs ꝛ ſuus penitentiarius: ꝓlatus re
ligiõis/ꝛ cui cõmittit. Papa ſol⁹ po-
teſt diſpenſare in voto religionis: ſi ẽ
diſpenſabile: in voto cõtinentie: in vo
to crucis vel terre ſancte: ꝛ ſibi retinet
votũ ad limina petri ꝛ pauli/ꝛ ad ſan
ctum iacobuꝫ: epũs autem in aliis. Et
nota ꝙ nũꝗ̃ ſine alicuius ꝓlatorũ au-
ctoritate quis debet votum ifringe-
re: niſi neceſſitas vrgeat et ſuperior ha-
beri non poſſit. Ratio eſt: qꝛ null⁹ de-
bet eſſe iudex in propria cauſa.

¶ Tertium preceptum tractat quo-
mõ feſta ſunt celebranda: quare inſti
tuta ſũt: et de tranſgreſſorib⁹. Cap. i.

PReceptum tertiũ ſic
ponit Exodi. xx. Me A
mento vt diem ſabba
ti ſãctifices. Sex die
bus opaberis: ꝛ faci
es oĩa opa tua. Se-
ptimo autem die ſab
batũ dñi dei tui eſt. Non facies in eo
omne opus. Ubi tria tangunt de qui
bus ꝓncipaliter agẽdũ eſt. Primo ꝓ
hibent opa quedã: per q̃ feſtum fran
gi poteſt: ibi. Non facies in eo oẽ op⁹
Scd̃o iubemur ſanctificare feſtum:
ibi. Memento vt diẽ ſabbati ſanctifi-
ces. Tertio mandatur vt laboremus
certis diebus/ꝛ certis feſtiuemus: ibi
Sex diebus opaberis: ſeptimo auteꝫ
die ſabbatũ dñi eſt. ¶ Pro quoꝝ de B
claratione notãdũ ꝓmo ꝙ in veteri te
ſtamento duplicia feſta fuerũt: videlꝫ
ſabbatũ qd̃ inſtitutum fuit originali-
ter triplici de cauſa. Primo i gratia-
rũactionẽ: ꝛ ad deo vacandũ. Unñ exo.
xx. Sex diebus fecit deus celũ et ter-
rã: ꝛ ſeptimo die requieuit/id eſt ceſ-
ſauit a nouis creaturis ꝯdendis. Unñ
ſm Tho. ſecunda ſcd̃e. q. cxxij. Sab-
bati preceptum erat morale ꝑtim/et
partim cerimoniale. Morale: qꝛ lex
nature dictat deo omniũ rerũ princi-
pio aliquo tempore vacandũ potius
ꝗ̃ creature. Cerimoniale autem fuit
quo ad diem ſeptimũ: ideo fuit figu-
ra requiei chriſti in ſepulchro/que fu
tura erat in ſabbato: vt dicit auguſti.
lib. iiij. ſuꝑ Gen̄. ad litteram. Scd̃o in
auaricie reſtrictionem. Niſi enĩ deus
diem ſabbati feriandũ mãdaſſet: aua
ricia pro acquirendis tẽporalibus ni
mium creuiſſet. Tertio vt laborãtes
famuli/et ſerui licite in corpore ꝛ aĩa

recrearentur:quos ĩmiſericordes ni=
mis alias grauaſſent. Utrūq; tangi=
tur Exo.xx.vbi inter preceptum illō
dr: Nō facies in eo omne opus tuū.
Ecce reſtrictio auaricie in dñis. Et fi=
lius tuus ⁊ filia tua/⁊ ſeruus tuus et
ancilla tua:iumētum tuū ⁊ aduena q̄
eſt ĩtra portas tuas:ecce tertiū. Alia
habuerūt in veteri teſtamento feſta p̄
ter ſabbatum/ ob ſpecialia beneficia
eis collata: ſicut ꝓ liberatione ꝑ Ju=
dith facta. Item per heſter ⁊ ſimilia.
Sic et in nouo teſtamēto duplicia ha
bet eccl'ia feſta. Primo diē dñicū lo=
co ſabbati. Secundo feſta xp̄i ⁊ ſctōꝝ
in memoriam ſpecialiū beneficioꝝ ec
C clesie preſtitoꝝ. ¶ Fuit autem ſab=
batū in diem dñicum q̄ntuplici de cā
rōnabiliter tranſlatum. Primo vt ceſ
ſante figura ſabbato paſche quando
chriſtus requieuit in ſepulchro: ceſſa
ret et ſabbatū/preſente veritate: ⁊ im
mediate transferret in diem ſequētē.
Oīs eñi decurſus tēpis a creatiōe
vel lapſu hoīs vſq; ad dominice reſur
rectionis diem:quedam nox fuit. Se
cundo ob memoriā creationis totius
mundi. Hac enim die ad lrām deus
in principio fecit celum ⁊ terram ⁊ lu
cem. Tertio in memoriaȝ beneficij re
creatiōis: qua per paſſionē ad glorio
ſam xp̄s ꝑuenit reſurrectionē. Ep̄c eī
dñico die ſolū cōſecrari debet. vt ha=
bet.lxxv.diſt.ca.ordinationes ep̄oꝝ.
Et maiora que xp̄s fecit:quodāmō il
la die fecit/mūdū creare inchoauit/⁊
lucem:de qua poſtea ſol fact⁹ eſt. Uñ
et ꝓprie dr dies ſolis:xp̄s reſurrexit
ſpiritū ſanctuȝ miſit:⁊ natus eſt ĩ mū
dum:et vt innocentius dicit q̄libȝ do
minica dies eſt imago dñice reſurre=
ctionis. Ob quas etiam cauſas/ ma=
ior dei influxus in eccl'ia expectari po
teſt:q̄ alio die ſimplici. ſicut ⁊ de loco
cōſecrato credit:q̄ in eo citius homo
exaudit orādo:ceteris ꝑibus. Quar
to ne iudaiſare videamur cōmune fe
ſtū cū iudeis tenendo : ideo etiam fe=
riare ſabbato die:ſuſpectū eſſet de iu
daiſmo. Quinto in figurā et mēoriā
futurę reſurrectionis noſtre in corpo
re et anima. ¶ Secūdo notandū q̄ D
q̄uis nō liceat feriare ſabbato / niſi q̄s
vellet iudaiſare/ſicut ⁊ antixp̄s ordi=
nabit. vt dicit Grego. de conſecra.di.
iij. ꝑuenit.tamē ſabbatum beatiſſime
virgini in ſpecialē honorē eſt ꝑ cleruȝ
deputatum triplici de cā. Primo q̄r ĩ
ſola dei m̄re lumen fidei ſabbato obū
bratū ꝑmanſit:ap̄lis et alijs de chri=
ſto titubantibus. Secūdo quia ſicut
a ieiunio ferie ſexte fit tranſitus ꝑ ſab
batū ad ſollēnitatē diei dñice: ſic etiā
a miſeria p̄ntis vite fit trāſitus ꝑ bea
tam virginem ad ſtatū glorie. Tertio
q̄r ſabbato ſepe legitur beata v̄go ma
ria peccatorib⁹ miracula ⁊ bñficia p̄=
ſtitiſſe. Unde legimus in hiſtorijs q̄
olim in grecia a nona diei ſexte ferie
velū intra q̄d imago virginis erat dī
uina virtute ſe aperiebat: et ſic ꝑman
ſit vſq; ad nonam ſabbati/ q̄n iterū dī
uinitus ſe retraxit. Cui⁹ exemplo la=
tini ſabbatū etiam in laudem virgīs
cōſecrauerunt. ¶ Tertio notanduȝ E
q̄ triplicia ſunt feſta eccl'ie: q̄dam ſūt
et dicunt̄ p̄cipua et maiora feſta eccle
ſie:et ſunt dies dñicales xp̄i:feſta bea
te v̄ginis:⁊ ap̄loꝝ. Alia ſunt feſta ec
cleſie ſatis cōmunia ꝑ orbem:alia ſūt
que epiſcopi ſpecialiter in ſuis dioce=
ſibus inſtituerūt. ¶ Quarto notan F
dum q̄ ꝓpter q̄nq; multū peccant q̄
hoc preceptum trāſgrediuntur. Pri=
mo:q̄r in veteri teſtamento pena mor
tis plexum eſt. Unde numeri.xv.dici
tur de quodam qui colligebat ligna ĩ
ſabbato:quem moyſes ⁊ aaron reclu
ſerunt in carcere : et querentes quid
ei facere deberent? Reſpondit deus.
morte moriatur homo iſte: obruat eū
lapidibus oīs turba extra caſtra. Mī
ſtice autem ligna die prohibito colli=
git:q̄ materiam ignis infernalis col=
ligit:talis lapidibus /id eſt duris ob=
iurgationibus proijciendus eſt/quan
do in feſtis tranſgredi non dimittit.
Scđo in nouo teſtamento etiam gra=
uiter punitum eſt. Refert eñi Grego.
i.dial.q̄ q̄daȝ nupta marito ĩ vigilia

dedicatiōis ſancti ſebaſtiani: victa cō
cupiſcentia/a viro ſuo ſe nō abſtinuit:
in craſtino aūt cum remorſu conſcien
tie verecundia victa:a proceſſiōe ſe nō
ſubtraxit. Unde in eadē a demone pu
blice vexari cepit. quā cum ſacerdos
palla altaris iuuare vellet: cum etiam
demon inuaſit/⁊ confudit. Hanc igit̄
amici per incantatores iuuare ꝓcura
uerunt: ſed in ipſis cōiurationibus le
gio demonum in eam intrauit/ et tot
vocibus clamare cepit: quot demoni=
bus arrepta erat. Quā tamen demū
ſanctus epiſcopus fortunatus ꝑ plu=
res dies ⁊ noctes orando liberauit.
Tertio q2 magne ĩgratitudinis viciū
quis incurrit cū ſex dies ſibi cum ma
gno conatu expendit: ⁊ vnum diē non
in dei honorē et propriam anime ſalu
tem conſummat. ⁊ cum tot dei bñficia
meditari negligit. Quarto quia quo=
dāmodo in tres ꝑſonas diuinas pec=
cat. In patrem/cuius potētia mundū
creauit. in filium/cuius ſapiētiā mun
dum redemit. in ſpiritū ſanctū/ q̄ tali
die in mundū venit. ⁊ in chriſti huma=
nitatem que nata tali die viſibilit̄ pri
mo apparuit. Quinto quia multum
irreuerēter peccant. Feſtis eñ peccā=
tes: faciūt ſicut ille qui loco ſacro pec
caret. quod vtiq̄ turpius eſt q̄ in non
ſacro peccare. Tēpus autem a deo ſa
cratum eſt. Item dedicationem xp̄i in
dedicationē demonis vertunt. Itē ꝑ
totā ebdomadā propter labores mun
di ſunt in aīa/⁊ dñico die turpes ſunt
in anima: licet mundi in veſtimentis.
5 ¶ Quĩto notandum ꝙ in genere. xii.
ſunt per q̄ feſta violari poſſunt. Prīo
peccando mortaliter quocūq̄ genere
peccati ſm tho. vbi prius. ⁊ alexan. de
hal. in ſuo. iii. diſt. xviii. Leuit. eñ di=
citur. xxiii. Omne opus ſeruile non fa
cies in eo/ſcʒ ſabbato. ſeruit autē ho
mo pctō. Uñ ioh. viii. Qui facit pctm̄
ſeruus eſt peccati. vñ glo. Ambro. luc
xiii. dicit. Lex in ſabbato ſeruilia ope=
ra facere/id eſt peccatis aggrauari ꝓ
hibet. Ratio eſt. quia peccata morta=
lia contrariātur obſeruantie feſtorū/

inquantū impediunt applicationem
hōis ad deū quod eſt finis feſti. Et q2
vt dicit tho. magis impeditur homo
a rebus diuinis per opus peccati q̄ ꝑ
opus licitum: q̄uis ſit corporale. ideo
magis contra hoc preceptū agit q̄ pec
cat ĩ die feſto peccato mortali: q̄ qui
opus corporale alīs licitū facit. nō ta=
men per veniale peccatū fit violatio il
lius precepti. vñ Aug. li. de decē cor=
dis dicit. melius/id eſt min⁹ male fa=
ceret quis in agro ſuo aliquid vtile q̄
in theatro ſeditioſus exiſteret. et me=
lius facerent femine lanam earum in
die ſabbati: q̄ tota die ĩ neomenijs ſu
is ĩpudice ſaltarent. ¶ Et dicit alexā. b
de hal. vbi ſupra. Q. qui peccatū mor
tale in die feſto ꝯmittit: dupliciter pec
cat mortaliter/⁊ incurrit reatum duo
rum peccatoꝝ mortalium eo ꝙ (exem
pli gratia) fornicator agit contra duo
precepta/ſcʒ non mechaberis. ⁊ ſab=
bata ſanctifices. ⁊ ſic de periurio/⁊ ho
micidio. ⁊c̄. Unde ſequi videtur: ꝙ ſic
peccans fornicando ſufficiēter ſi vult
confiteri oportet ꝙ dicat in confeſſio=
ne: fornicatus ſum/⁊ in die feſto feci.
Sicut in ſimili furatus in loco ſacro:
tenetur etiam circunſtantiam loci ex=
primere. quia tales circunſtantie ag=
grauant ĩ infinitum. ¶ Secūdo ĩfrin 3
gi poteſt ſabbatum faciēdo opus ſer=
uile. quia Leuit. xxiii. dicitur. Omne
opus ſeruile non facietis in eo: ſcʒ ſab
bato. ¶ Pro cuius intellectu notan=
dum ſm Tho. ii. ſcđe. q. cxxii. ꝙ pret̄
ſeruitutem peccati: adhuc quĩtuplex
eſt ſeruitus. Una que fit peccādo mor
taliter. de qua dictuʒ eſt. Alia eſt q̄ fit
per opus latrie. quod videlʒ pertinet
ad dei cultum. Et per tale ſeruile op⁹
quis meretur in feſto: nec prohibetur
hic. quia plus quis ad quietem ſabba
ti diſponitur. Unde etiā in veteri teſta
mento licuit ſabbato circuncidere/ho
ſtias mactare ⁊ offerre/archam circū
ferre hierico/⁊ ſimilia. Et hodie licet
docere verbo/⁊ ſcripto. vñ Iohan. vii.
Circunciſionem accipit homo in ſab=
bato/vt non ſoluatur lex moiſi. ⁊ mat.

xij. Sacerdotes in ſabbato ſabbatum
violant/id eſt corporaliter operantur
in ſabbato. & Nume.xxiiij. dič gloſa.
fabri/et hmōi artifices ociantur ī die
ſabbati:lector autem diuine legis/vꝉ
doctor ab opere ſuo non deſinit nec ta
men contaminatur ſabbatū. ſicut nec
ſacerdotes in templo violāt/& ſine cri
mine ſunt. Alia eſt ſeruitus qua ho-
mo ſeruit alteri/vꝉ ſibiipſi:& talia ope
ra ſeruilia ſunt duplicia. Quedā ſunt
ſpiritualia:vt mentis exercitatio.& ta
lia hic non dicuntur ſeruilia.quia con
ueniunt homini ſm mentem ſm quā
eſt homo ſeruus dei/et non hominis.
vnus enī homo non eſt ſeruus/et pro
prius alterius ſm mentem:ſed ſʒ cor
pus. A talibus ſeruilibus non opor-
tet abſtinere ī feſto:quo ad illa q̄ ſunt
de ſe licita/honeſta & recta. Ex quo pꝫ
ꝙ quis non tenetur in die feſto abſti-
nere ab ipſis operibus ſpiritualibus:
que etiam ab ipſo operante ordinanť
ad temporale lucrum aut ad aliud hu
iuſmodi tale bonū. vt ſi aduocatus in
die feſto ſtudet in his que die craſtina
vult proponere propter temporale lu
crum. & ruſticus cogitet de aratiōe ter
re ſue quam craſtina die arare vult. ta
lia enī ſm predictam ſententiam ſan
cti thome nō ſunt ſeruilia ſaltem ma-
terialiter/cum ſint ſpiritualia/& inte-
riora. De iſtis dicit Ricar. in.iij. diſt.
xxxvij. ꝙ homo pro executione hmōi
actuum interiorum & exercitio:nō in-
currit peccatum mortale. niſi propter
eorum exercitium excludatur illa va-
catio quam tunc debet cultui diuino
K ex neceſſitate. ¶ Alia ſunt opera ho
minis corporalia:et ſunt duplicia. q̄-
dam ſeruis propria. vtpote ad q̄ qui-
libet non tenetur:ſed ad que tenētur
ſerui dominis. vt ſunt arare:cibos co
quere/metere/et actus mechanici: et
huiuſmodi. Non enī tenetur quilibet
ſibi aut alteri ad talia extra neceſſita-
tem:ſed ſerui tenentur ad talia domi-
nis ſuis:quorum ſunt proprij:& omīa
talia prohibebantur in veteri lege per
hoc mandatum. eo ꝙ contrariabātur
obſeruantie ſabbati. qꝛ prohibent ap
plicationem hoīs ad diuina. nunc ve-
ro in noua lege nō eſt tam ſtricta pro
hibitio in die dñico:ſicut fuit ī die ſab
bati. Quedam enī opera concedūtur
nunc in die dñico que in ſabbato ꝓhi
bebantur. ſicut ciborum decoctio/et
alia hmōi. que licet neceſſaria fuerint
poterant tamen preueniri. Et etiaʒ in
quibuſdā operibus ꝓhibitis facilius
diſpenſatur in noua lege propter ne-
ceſſitatem q̄ꝫ in veteri lege. & ratio eſt
qꝛ obſeruatio ſabbati fuit figuralis.
Figura autē pertinet ad proteſtatio-
nem veritatis:quam veritatem nec in
modico preterire oportet. et ideo fuit
ſabbatum tam ſtricte obſeruandū: vt
figura correſponderet ipſi rei. Obſer-
uatio vero dñice non eſt figuralis:cuʒ
non ſignificet futurū. ſed eſt cōmemo
ratio preterite reſurrectionis chriſti:
& repreſentatio preſentis quietis aīa
marum quam nūc habent per chriſti
mortem. Alia ratio eſt. quia olim ſm
tho. in veteri lege obſeruantia ſabba-
ti fuit moralis et cerimonialis ſeu fi-
guralis. Et obſeruantia talis ſabbati
mutata eſt in dominicum diem ordi-
natiōe eccleſie. ideo hodie obligamur
ad obſeruantiam dñice nō ex hoc ter-
tio precepto:ſed tantum eccleſie man
dato. Alia vero ſunt opera hominis
corporalia cōmunia ſeruis et liberis.
ad que quilibet homo applicatur cor
poraliter:que de ſui natura aut inten
tione agentis ordinantur ad lucrum
temporale. aut ad aliquod bonū cor-
porale tanq̄ꝫ ad finem proprium & im
mediatū. vt ſunt omnes actus mecha
nici/cultura agrorum vinearum et ſi-
milia/mercatura/ placitatio : iudicia
cōtentioſa/& ſimilia. Iſta eccleſia de-
terminauit eſſe ſeruilia:& ſtatuit ea in
diebus dñicis/& in aliis feſtiuitatibꝰ
ab vniuerſali eccleſia īſtitutis nō eſſe
exercenda:niſi vrgeat neceſſitas: aut
ſuadeat pietas. vt pꝫ de cōſe. diſtī. iij.
Rogatiōes. & .xv.q.iiij. & ex. de feriis.
ca.oēs. ¶ Tertio īfringiť feſtum per L
hoc ꝙ aliqui nō legitime ꝑpediti: ne-

gligunt audire miſſam. quilꝫ eñ chriſtianus ex precepto primo tenetur ad deū actualiter diligēdū. Et videt ſco. in.iij.diſt.xxvij. ꝙ hoc fit diebus feſtiuis: ita ꝙ omī die feſtiuo/ ꝛ potiſſime diebus dñicis/ ꝛ pncipalib⁹ feſtis: teneatur ſe hō recolligere/ ꝛ deū ſup omnia actualiť diligere. ꝛ hoc forte determinat diuinū mādatū illō. Sabbata ſctīfices: vt vnuſquiſq; maneat apō ſe recolligēdo ſe ꝛ aſcēdēdo in deū ſuū. ꝛ hoc ſpecificat eccl'ia quātū ad miſſā audiēdā die dñico. ō ɔſe. di.i. Miſſas.

D ¶ Quarto īfringitur feſtū per eos ꝗ nimis tarde in vigilia feſti laborant opera ꝓhibita. ꝛ qui ī die feſto nimis cito laborāt/ nō.ſ. termiato feſto. Qñ autē quis teneatur feſtum inchoare/ vel terminare? Rñ. ray. ꝙ regulariter a veſpera in veſperā. ex.e. omnes. Feſtorū tñ initium/ ꝛ finis iuxta eoꝝ qualitatē/ ꝛ iuxta diuerſarū regionū conſuetudines cōſiderari debēt. Et ſicut magnitudo dierū exigit celebrari ſic prius incipere/ ꝛ tardius debere terminari vera ratiōe videtur ex.e. qm. Quinto offendūt pdicationē in feſto nō audiētes/ vel irridētes eos qui audiunt/ vel alios de ſermone retrahentes/ ꝛ in ſermone dormiētes. Magna eñ eſt negligētia cibum corporis per ſex dies querere: ꝛ aīe cibum per vnā horam faſtidire. nullus eñ poteſt precepta intelligere/ niſi diſcat. Predicator aūt eſt doctor dei preceptoꝝ. Sexto offendunt ſuperbi veſtitu ſupfluo/ pōpoſo/ haſtiludijs/ ꝛ ſimilib⁹. Septimo vēdentes auare ꝛ ementes/ mercatores/ ꝛ inſtitores. Octauo luxurioſi cultu veſtiū/ ſertis/ tactibus/ cantibus ꝛ verbis potiſſime coreis inſiſtendo: vt compleāt luxurioſam voluptatem. Nono guloſi potationib⁹/ vel comeſſationibus ſe ingurgitātes/ ꝛ fercula nimis lauta procurātes. Decimo iracundi/ litigioſi/ ꝛ luſores. Undecimo iudicijs preſidētes ſine cauſa/ vel pietate. Duodecimo accidioſi: ꝗ diuinuꝫ cultū ad quē tenētur: puta ſermones/ miſſam/ ꝛ ſimilia faſtidiūt/ ꝛ triſte audiūt. et ſic pꝫ de ꝓhibitꝭ ī.iij. mādato:

¶ Ca.ij. qualiter feſta ſanctificantur.

Secundo videndū erit de iſto quod mandat affirmatiue videlicet Memēto vt diē ſabbati ſanctifices. Nō eñ ſufficit a ſenſibilibus abſtinē: ſꝫ oportet cultui diuino ſe applicare. A Ubi notandū ꝙ feſtiuitas ſctificatur nouem modis. Primo in audiēdo miſſam/ ꝛ diuina officia deuote. Qui eñ vt Ricar. dīc omittūt audire miſſam peccāt grauiter: niſi ſint ex aliqua rationabili cauſa legitime excuſati. Unō dī de cōſe. di.i. Miſſas die dñico/ ſecularibus: ꝛ a fortiori clericis dicit archidiaconus: totas audire ſpeciali ordine ꝑcipimus. ita vt ante benedictionē ſacerdotis egredi populus nō ꝑſumat: quod ſi fecerint ab epiſcopo publice confundātur/ id eſt grauiter corripiātur vſq; ad ruborē/ vel excōmunicent. Apparatus ibi dīc hoc ſup miſſas ꝑceptum eſſe. Unde qui diebus dñicis miſſas non audiūt: cōtra hoc pceptuꝫ faciunt. q2 deū non ſuper oīa diligūt in feſtiuitatibus dñicis ꝛ ſimilib⁹: niſi excuſent. vt ſupra dictum eſt pcepto primo. c.v. S. Et debent ibi deum ſup oīa diligere. Scdo ſanctificatur feſtū per audientiā/ ꝛ lectionē/ ꝛ collationē verbi diuini in ſermone. Tertio audiēdo vel ab audientibus querēdo quis excōmunicetur/ que feſta/ ꝛ ꝗ ieiunia ſint neceſſario per ebdomadā celebrāda ꝛ tenēda. Quarto cōſcientiā emūdando. Rimari eñ tunc attentius deberet chriſtianus qualiter deū offenderit per ebdomadā ꝛ cōteri. ſatiſfactionē pro peccatꝭ exequi/ et facere bona ſimilia. Unde greg. in regiſtro. Dominico die a labore terreno ceſſandū eſt: atq; oīno orationibus inſiſtendum. vt ſi quid negligentie per ſex dies agitur: die reſurrectionis dñice expietur.

¶ Quinto attente debet homo meditari diuina beneficia ſibi ſingulariter B et alijs communiter miſericordiſſime

collata.que ſunt tam īnumerabiliter
multa/ꝛ tam ineſtimabiliter magna:
vt ingentē flammā caritatis accende
re habeant in corde meditantis/et ſic
gratias agere debet pro talibus/ꝛ ꝑ
virtutibus ſi quas fecit. Meditetur
gaudia patrie.penas īferni.ꝛ miſeri=
as mūdi:vt ſic ſuſpiret ad eterna.Exē
plo illius qui legit per totū tēpus vite
ſue in tribus libris. quoꝝ prim⁹ erat
rubeus:in quo legit caritatē/ꝛ paſſio
nem chriſti/ꝛ ſanctoꝝ.Secūdus erat
niger:in quo legit penas inferni.Ter
tius aureus:in quo legit gaudia celi.
ꝛc. Sexto debemus orare deū/beatā
virginē/ꝛ ſanctos/ab eis velut paupe
res ſuffragia mendicando cōtra vul=
nera anime/ꝛ contra hoſtem corporꝭ
ꝛ anime.Septimo pro īdulgentijs de
bemus ambulare/ſi deuotioni ꝯgruit
vel ꝗete in vno loco pro caritatis aug
mēto perſeuerare.Octauo opera mi=
ſericordie corporalia īplere in lepro=
ſarijs/in hoſpitalib⁹:apud etiā alios
pauperes non minus ꝙ xp̄m viſitan=
Mat.25 do:qui ait.Qđ vni ex minimis meis
feciſtis:michi feciſtis.Nono opa mi=
ſericordie ſpiritualia cōplere. īformā
do de auditis vel lectis in ſcriptura/ī
moribus/ancillas/famulos/incolas
domus/maritū/ꝛ pueros ꝗ talia igno
rant.qꝛ in defectu taliū: magna ceci=
C tas in eccleſia cauſatur. ¶ Secundo
notandū ꝙ ſeruile opus factū in fe=
ſto:excuſare poſſunt tria. Aliqñ a to=
to.aliquādo a tanto.Primo neceſſi=
tas.ſecūdo pietas.ꝛ tertio operis par
uitas.Primo excuſat neceſſitas. qꝛ
legē nō habet:ꝛ fit multipliciť.Pri=
mo excuſat qñ īminet periculū vite ꝑ
incurſum hoſtium : tūc licitum eſt pu
gnare pro ſua:aut cōmunitatis neceſ
ſaria defenſiōe.ſicut fecit Machabe⁹
primo machab.ij.Sic in bello iuſto li
cet facere foſſata et muros reparare.
Secundo ſi hō eſſet in tali neceſſitate
cōſtitutus:ꝙ ꝓpter defectum neceſſa
rioꝝ corporis eſſet in periculo amiſ=
ſionis vite/nec poſſet aliunde ſuo de=
fectui ſuccurrere:tali eſſet licitū quod

cunqꝫ opus ſeruile exercere pro vita
propria conſeruāda/aut alterius:ideo
Math.xij.chriſtus excuſabat diſcipu
los:qui ꝓpter neceſſitatē cōfricabāt
ſpicas manibus in ſabbato. ¶ Ter= D
tio ſi immineret homini neceſſitas
egritudinis corporalis:poteſt in feſto
operari licite opus corporale ꝑtinēs
ad ſalutē corporis ꝓprij/vel alieni ꝑ
curandā:ideo medici poſſunt medica
re/ꝛ īfirmi medicantē recipere. Unde
chriſtus ioh.vij.arguēdo iudeos dic.
Michi indignamini ꝙ totū hominē
ſaluū feci in ſabbato. Sicut eñ bibi=
mus et comedim⁹ in feſto propter ſa
lutem:ſic ꝛ medicamē apponi poteſt.
Unde greg.ad ciues romanos.et po=
nitur de cōſe.di.iij.Peruenit.Ad me
perlatum eſt a peruerſis homibus vo
bis predicatū eſſe:vt die dñico nullus
debeat lauari.Et ſiquidē pro luxuria
ꝛ pro voluptate quis lauari appetit:
hoc fieri nec reliquo quolibet die con
cedimus.ſi aūt pro neceſſitate corpo=
ris:hoc nec die dñico prohibemus.et
Archi.dicit ſup.pro neceſſitate. ergo
nō licet lauari in feſtiuis diebus: niſi
neceſſitatis cauſa. Eadē ratione nec
minuere ſanguinē:nec barbā radere:
nec vngulas ſcidere/pānos aūt ꝛ cal=
ciamēta induimus his diebus ea ne=
ceſſitate qua ꝛ comedimus. Hec ille.
¶ Quarto ſi īmineat neceſſitas vitā= E
di rei exterioris dānum. vt ſi iacētib⁹
ſegetibus in agro:aut feno in pratis/
et immineat tēpeſtas que talia corrū
pat/aut multum deterioret. aut forte
abducat a ſole ſeparata:non ſunt ꝓhi
bendi domini rerum tollere in feſtis/
et indemnitati ſue precauere.vel ad=
huc ſtantibus vuis in vitibus/et ſup=
ueniat frigus deſtruens.aut ſi eſt ve=
riſimilis timor de īcurſu hoſtiū ꝗ alio
die huiuſmodi res deſtruerent/vel au
ferrent.aut etiam homines circa col=
lectionem talium rerū caperent/vel
occiderēt:tunc licet operari.dič hoſti.
ne in modico momēto pereat cōmodi
tas celeſti ꝓuiſiōe cōceſſa.Patēt illa
ꝑ chriſtum Mat.xij.dicentem.Quis

ex vobis homo qui habuerit ouem/⁊
ceciderit ſabbato in foueā nōne tene=
bit/et leuabit eam? Jn iſti eīn caſu li=
citum eſt ex indulto eccl'ie diicis/⁊ fe
ſtiuis diebus p̄terq̄ in ſūmis/⁊ maio
ribus feſtiuitatib⁹ aleca piſcari/cer=
uiſia inuaſari ⁊c̄.extra de ferijs. cap̄.
5 Licet. ¶ Quinto excuſanẗ ſerui/et
ruſtici:q̄ iuſto metu cōpellūtur a do=
minis ad laborandū feſtis dieb⁹. Nā
ſi ſine cōpulſione ꝓ labore impetunẗ
nō debent dn̄is obedire:q2 non eſt li=
citum/nec honeſtū:dn̄i tn̄ grauit' pec
cant. Similiter qui adducūt in feſtis
cenſus dn̄is/ſine cōpulſiōe/ vel neceſ
ſitate aliqua pretacta ſupius ad finē
iſtum videl3 vt alijs diebus ꝓprijs et
cōſuetis laborib⁹ vacent: nō omnino
excuſanẗ:niſi arta neceſſitas compel
lat. Sil'r regulares/⁊ ſacerdotes qui
dn̄icis diebus abſq3 neceſſitate qua=
drigant/aut hmōi alia faciūt:q2 alioſ
corrūpunt exemplo/et ſiſ'ia alijs faci
endi occaſionem dant. Sil'r excuſanẗ
vectores mercium ad nūdinas remo
tas vel ad loca remota:aut aliarū re=
rum ſi ſine graui incōmodo nō poſſūt
diebus feſtiuis vacare ab eūdo aut q̄
drigando. Jdem videẗ de curſoribus
qui ex cauſa rationabili ⁊ neceſſitate
diebus feſtiuis ad loca remota ambu
lāt et ſine ḡui īcōmodo ſuo aut alioꝝ
6 vacare ſi poſſent. ¶ Sexto excuſari
pñt ꝯductores ⁊vectores pegrinoꝝ: ⁊
ſufferratoreſ eq̄ꝝ q̄ t'lia faciūt ī feſtj:ſi
hec p̄ncipaliter faciūt ꝓpẗ neceſſitatē
eoꝝ pro q̄bus faciūt talia:et tunc etiā
licite recipiūt ſalariū ꝓ laborib⁹ ſuis
Si vero faciunt talia in feſto p̄ncipa=
liter propter queſtum aut propter im
probam cupiditatem lucrandi:non vi
detur quomodo debeant excuſari: ſ3
illi qui eos de talibus requirunt: ex=
cuſantur ſi rationabilem habent cau=
ſam ⁊ neceſſariam/⁊ al's ſibi non po=
terant prouidere. Hec omnia et illa ī
quinto membro dicta:ſunt ſententia
liter guill'.in glo. Ray. Septimo qui
vadunt ad mercata que fiūt domini=
cis diebus ⁊ alijs feſtis maxime pre=
cipuis. Si quis faciat hoc non cōſue=
tudinarie:ſed aliquādo ⁊ pro aliqua
neceſſitate: non credo dicit idē q̄ pec
cet mortaliter. Si autem hoc ducat
in conſuetudinem et faciat ex cupi=
ditate lucrandi: ſicut faciunt merca=
tores / qui propter frequentāda mer
cata / aut nundinas vix aut nunq̄ in=
trant eccleſias ſuas:credo q̄ peccant
mortaliter:mercata tamen que fiunt
ex victualibus neceſſarijs ad quēcū=
q3 diem feſtū3 de pane/vino/carnib⁹/
et huiuſmodi:nō credo illicita eē/ aut
de facili prohibenda:dum tamē ſe ꝓ
pter hoc non ſubtrahant a diuino ſer
uitio. Hec guill'. ¶ Sed cum dictu3 b
ſit q̄ poſſit indulgeri hominibus:vt ī
diebus feſtis laborent cum neceſſita
te artantur. Quereres:quis dabit li=
centiam iſtam? Rn̄. ſm̄ Guill'. q̄ epi=
ſcopus loci ſi cōmode adiri poſſit:al's
ſufficit ſimplicis ſacerdotis diſpenſa
tio diſcreti tamen. poſſet etiā eſſe tā=
ta neceſſitas / et tam notoria q̄ aucto
ritate propria poſſent facere. Sed ꝓ
quāta neceſſitate liceat operari in fe=
ſtis:hoc potius ad arbitriū boni ⁊ di
ſcreti viri limitandum eſt:q̄ ꝑ aliquā
doctrinam generalem determinādū.
¶ Secūdo excuſat in ſeruilibus ope 3
ribus in feſtis pietas operis multi=
pliciter. Primo arare agros paupe=
rū/aut eis quadrigare/vel ꝓ eis alio
modo laborare. Si eīn dicit idem ibi=
dem in diebus dominicis / aut alijs
maioribus ſollēnitatibus/ſcil3 feſtis
chriſti/beate virginis/⁊ in dieb⁹ apo
ſtolorum talia faciant:nō videtur lici
tum:ſed ceteris feſtiuitatibus licet ſe
qui cōſuetudinē regiōis quā ſcit ep̄s
loci:⁊ nō reprobat. Si aūt dubitatur
an ſciat ep̄s loci ⁊ ſuſtineat:recurrere
debet ſacerdos ad ep̄m:vt ſup hoc ab
ip̄o certificeẗ. Ad hoc autē vt talia li=
cite ſuſtineanẗ/aut licite fiant:rop3 q̄
ꝑ hmōi laborem nō reuocentur labo=
rantes a diuinis audiendis que tenē
tur audire:et q̄ talia principaliter fi=
ant ꝓpter deum ⁊ nō ꝓpter effectu3
carnalē/aut ſpe remuneratiōis ſrene.

In paſtu etiam hominũ / et animaliũ
laborantiũ.⁊ ꝙ neceſſitas paupertat/
illius cui talia fiant hoc videatur exi=
gere. Sic etiã exceptis precipuis feſti
uitatibus credo: ꝙ niſi ſit prohibituz/
aut conſuetudini cõtrarium liceat ali
quid operari circa edificationẽ eccle=
ſiarum / et ſacrorũ locorum: et ad op⁹
miniſtroꝝ eccleſie pauperũ / preſertim
eorum qui redditus non habẽt. ita tñ
ꝙ labor non perueniat ad multã fati=
gationẽ / ⁊ tedium ex diuturnitate la=
boris. quia non credo ꝙ debeãt in eis
laborare per totã diem. nec ad multã
fatigationẽ: nec debent propter hmõi
laborem omittere auditionẽ miſſe in
tali feſto. non enĩ debent dimittere id
a quo tenenẽ: propter aliud ad qđ nõ
K tenentur. Hec de Guiller. ¶ Tertio
excuſat interdũ ſeruilitatẽ operis mo
dicitas. Unde dicit idem. ꝙ licet non
ſit licitum ſcribere aliquod grande in
die feſto. vt de ſexterno ad ſexternũ:
ſicut nec licet alia opera ſeruilia opari
ſcholares tñ lectiones ſuas quas nõ
poſſunt ſine ſcripto memorie cõmẽda
re: ſcribere poſſunt. Similiter ſermo=
nes quos ſtilo / aut plũbo notauerũt:
ſcribere poſſunt / vt credo. puto etiam
ꝙ ſtudendo quis in aliquo libro poſ=
ſit corrigere / ſi aliquid corrigẽdum ſit
locare aũt opas ſuas / aut alienas cõ=
ducere diebus feſtiuis ꝓpter corrigẽ
dos libros: nõ eſt licitum. ⁊ ſicut dici=
tur de correctione libri: ſic poteſt de
aliȷ̃s laboribus intelligi. vt ſi quis nõ
intentione operandi: ſed aľs. vt forte
deambulando tranſiret in die feſto p
vineam ſuã: aut agruz: et tranſeundo
purget modicũ: quod per incuriã mã
ſerat purgandũ. aut reparat modicũ
de ſepe: q̃ aliqua ex parte rupta / aut ĩ
clinata fuit: aut iuxta vites erigat vnũ
palum vel duos inclinatos / aut aliud
paruũ faciat: quod ſic trãſeũdo occur
L rat faciendũ. Hec guil. ¶ Tertio q̃re
ret quis vtrũ chriſtianus toto die feſti
uo obligat⁹ ſit habere animũ recolle
ctum: et ſe exercere in ſupra notatis
nouẽ exercitiȷ̃s? Rñ. ꝙ lz illud eſſz bo
num: non tñ eſt homo ad hoc obliga=
tus virtute illius precepti. imo ĩ mul
tis caſibus poteſt ſe occupare exerci=
tio operũ exteriorũ: cum a talibus di=
ſtrahentiũ. vt cũ neceſſitas vrget aut
pietas ſua ſuadet. immo dicũt aliqui
doctores: vt cancellarius modernus
ꝙ in die feſto poteſt homo aſſumere ſi
bi aliquã recreationem / ſpaciũ vel ſo=
latium: dũmodo hoc ſit ſibi honeſtũ.
et taliter fiat vt nõ cõmittãtur illa pec
cata: per que offenditur deus. ⁊ potiſ=
ſime mortalia: vt ſunt ebrietates / glu
ria / rixe / deſideria carnalia / v̄ba / ope
ra / aut carmina luxurie / ⁊ cetera ſĩĩa
que in diebus feſtis ſunt duplicia pec
cata. Idẽ de choreis. Ille vero aucto=
ritates ſanctorũ que ſonant ꝙ in die=
bus feſtis nichil niſi orationi / aut deo
aut hmõi vacandũ ſit. vt dicit Alexã.
de haľ. in ſuo. iij. intelligende ſunt: ꝙ
nichil cõtrariũ vacationi diuinoꝝ aut
qđ hmõi vacationẽ impediat agẽduz
eſt. vt ſunt opera ſeruilia ꝓhibita: vbi
non neceſſitas vrget nec ſuadet vtili=
tas. Unđ tho. dicit in. iiij diſti. xxxij. ꝙ
licet nõ teneatur homo toto die feſto
orare / ⁊ omnib⁹ horis: tenetur tamen
ſe toto die conſeruare idoneũ ad oran
dum. Et addit ibidem: ꝙ actus matrĩ
monialis licet careat culpa: tñ qꝛ ra=
tionem depmit propter carnalẽ dele=
ctationẽ / et hominẽ ad ſpiritualia ten
dere non ſinit: ideo in diebus feſtis / ⁊
aliȷ̃s in quibus eſt precipue ſpũalib⁹
vacandũ / nõ licet petere coniugale de
bitum. Exẽplũ: vide paulo ſupra gre=
go. dialog. pñti precepto. c. i. F.

¶ Capitulũ tertiũ de ſacramentis: et
primo de baptiſmo.

Tertio ad hoc manda
tum: memẽto vt diez
ſabbati ſctifices: re=
ducitur reuerentia ⁊
ſanctificatio ſeptẽ ſa
cramentorũ noui te=
ſtamenti. Sicut eniz
ſanctificatur tempus / ⁊ locus: ita ſan
ctificari debent ſeptẽ ſacramenta: de
quibus in ſequentibus dicẽ latius /

quantum ad ea que ſunt neceſſaria.
A ¶ Ubi primo notandū q ſꝫ hugo. de
ſancto victore/ ⁊ magiſtrū diſti. prima
iiij. Sacramenta ſunt inſtituta ꝓpter
vulnera peccatoꝝ ſanāda. Eſt eñ ec-
cleſia velut apotheca vel domus pru
dentiſſimi medici ꝯ omnes infirmita
tes antidota ſufficientia cōtinēs/ vbi
infirmus eſt peccator: medic⁹ eſt chri
ſtus. miniſter medici eſt ſacerdos. an
tidotum eſt virtus ſacramētoꝝ: ſed va
ſa ātidoti ſunt ſenſibiles forme ſeptēꝫ
B ſacramentorū. ¶ Secundo notandū
q tm̄ ſeptem ſunt ſacramēta noue le-
gis. qꝛ ſm tho. vij. ſunt vulnera qbus
grauit̄ ꝟ infirmamur. tria ſunt pecca
ta. quattuor ſunt penoſe occaſiones
pctōꝝ/ ⁊ ſequele. Primū malū eſt pec
catum originale/ contra quos eſt bap
tiſmus. Secundū eſt veniale peccatū
contra quod eſt appropriate inſtitutū
oleum extreme vnctionis. Tertiū eſt
mortale peccatū/ contra quod eſt pe-
nitentia. Quartū eſt īfirmitas ad bo
num/ contra qḋ eſt cōfirmatio. Quin
tum eſt ignorantia veroꝝ/ cōtra quod
eſt ordo. quia ordinatus debet eſſe do
ctus/ vt poſſit docere. Sextū eſt cōcu-
piſcentia effrenis/ cōtra qḋ eſt matri-
moniū. Septimū eſt affectio ad terre-
na et caduca cū tēpore vel torpore in-
ordinato/ ꝯ qḋ eſt eukariſtia. vbi viſibi
lit̄ deū vidēdo ad īuiſibilia rapi/ et ac
C cēdi inuitamur. ¶ Tertio notādū q
ſeptem ſacramenta eoꝝ efficaciā ⁊ vir
tutē habent a diuerſis diuerſimode.
Primo a deo principaliter. qꝛ de⁹ ſo
lus gratiā creat/ ⁊ pctm̄ dimittit. Se-
cundo a paſſione chriſti tanq̄ a cauſa
meritoria. Nā xp̄s in primo inſtanti
ſue conceptionis ſe patri obtulit pro
redemptione generꝭ humani q̄ obla-
tio ꝯſummata fuit in cruce. q̄ oblatio
qꝛ ex ſumma caritate ꝓceſſit/ ⁊ a ſum
mo nobiliſſimo filio dei: ideo acceptiſ
ſima patri fuit. Et ad illud loquit̄ bea
tus Aug. xxij. de ci. dei circa pricipiū
vbi dicit de chriſti latere fluxiſſe ſeptē
ſacramenta. Huius aūt paſſionis me
ritum hodie eſt in acceptione patris/
et cōmunicatur volenti ſacramētum
aliquod recipere. Lex eñ diuinitatis
eſt ſm Anſel. Cur deus homo. q pro
nullo peccato/ cū ſit infinitum malum
deus placari vult/ niſi ſibi offerat̄ ma
ius bonū q̄ peccatū malū eſt: ⁊ hoc fit
qñ patri xp̄s paſſus offertur. Illud vi
detur velle apoſto. Ro. v. vbi abunda
uit delictū/ ſuperabundauit et gratia.
Uñ etiā in paſſione chriſti omīa ſacra
mēta repreſentata fuerūt. Baptiſm⁹
in aqua lateris xp̄i repreſentabatur.
Eukariſtia in ſanguine lateris. Cōfir
matio in aggreſſu terribiliſſime mor-
tis. Penitentia in lachrymis xp̄i. Or
do. quia fuit hoſtia/ ⁊ ſacerdos. Ma-
trimoniū generatione filioꝝ eccl'ie p
apertionē lateris. Unctio extrema in
effuſione ſanguinis multiplicis. Ter
tio habēt efficaciā a fide eccleſie: ſine
cuius fide collata nō valerent. Quar
to a caritate ſuſcipiētis quedā habēt
maiorē efficaciā. ⁊ hoc vltimum ſm q
maius eſt ſm hoc etiā quis plus hau
rit de medicina vaſorū gratie. Iuuat
autē miro modo receptio ſacramēto-
rum hoīes. qꝛ vt cōiter dicūt doctores
vim habēt ex opere operato/ id eſt ex
virtute ipſorū ſignorū/ ex pacto xp̄i/ et
fide eccleſie. Et in ſacramentis datur
gratia. ⁊ non exigitur q homo ſe ſem
per diſponat: ſed exigit̄ q homo gra-
tie ſe non opponat. ¶ Quo ad ſacra- D
mēta in ſpeciali. Primo de baptiſmo
ſunt tria ſcienda. Primo quē fructuꝫ
deus per hoc ſacramentū nobis dede
rit. Scḋo que fieri debent a cōferenti
bus hoc ſacramentū. Tertio quis te-
neatur ſcire talia. De primo ponitur
quinq̧ fructus. Primus eſt remiſſio
pctī originalis. qꝛ ſicut oēs in Adam
moriūtur: ita oēs in chriſto viuificant̄
ſcilꝫ per baptiſmū. p̄ma coꝝ. xv. Scḋo
dātur oēs virtutes/ vicꝫ caritas/ ſpes/
fides/ iuſtitia/ temperantia/ prudētia/
fortitudo. vt determinatū eſt in clemē
ti. de ſumma trini. ⁊ fi. cathol. Tertio
caracter ſpecialis imprimit̄ aīe: q̄ ce-
dit in gloriā perpetuā beati/ et in con
fuſionē eternā dānati. de quo caracte

re determinaꝝ ab innocen.eꝝ de bap=
tiſmo ꝛ eiꝰ effectu.c.Maiores.Quar
to oīs pena peccatoꝝ relaxatur. quia
per baptiſmum homo ↄſepelitur chri
Roꝛh.6 ſto paſſo/ꝛ regeneratur ſm aplꝫ.Cō=
ſepulti enim ſumus xp̄o p̄ baptiſmū ī
mortem. Quīto ianua celi baptiſato
aperitur:in cuius ſignū celi apti ſunt
ſuper xp̄m baptiſatū.luc.iij.Que aūt
fieri debeant a ſecularibꝰ qñ eos bap
tiſare oportet.ſciendū ꝙ tāto cautius
hic debent procedere:quanto maior/
vicꝫ infiniti boni perpetuo fruēdi de=
fectus pōt cōmitti per vnū verbū ad=
ditum/vel ſubtractum.Primo ibi vi
deant vt materia ſit apta/videlꝫ vt ſit
aqua elementaris/pura ꝛ naturalis.
Ex quo pꝫ ꝙ apta materia ſunt: aqua
pluuialis/maris/fluminis/ſtagni/pu
tei/vel fontis/ꝛ aqua reſoluta ex rore
pruina/niue/grandine vel glacie. Et
fieri non pōt in aliquo alio liquore: vt
vino/ceruiſia/vrina/medone/oleo/ la
cte/brodio expreſſo de piſcibꝰ/vꝉ car
nibus/roſacea ſublimata ſeu alchimi
ca/ſudore/ſaliua/ nec de purreta ex=
tracta de ſubſtātia piſoꝝ/nec in niue/
glacie grandine ꝛ pruina:niſi ſint re=
ſoluta.Dubiū autē eſt:an baptiſetur
quis in lixiuio.tiſana extracta de ſub
ſtantia ordei. balneo ſulphureo.et in
E toſa aqua.¶Scd̄o videatur vt forma
ſit debita quo ad ea que ſunt de neceſ
ſitate ſacramenti ꝛ etiā de neceſſitate
vitādi pctīn. Forma autem baptiſmi
quā tenet romana eccleſia ē iſta. Ego
baptiſo te in nomine patris /et filij/et
ſpiritusſancti. Et habeꝝ extra de bap
tiſmo ꝛ eius effectu.Si quis. Et pre
mittitur ꝓprium nomē /videlꝫ iohā=
nes vel katherina de ritu romane ec=
cleſie.Sꝫ p̄cedētia oīa nō ſunt de ne=
ceſſitate ſacramēti.Amen vero nō eſt
de neceſſitate baptiſmi:nec de eſſen=
tia ſacramēti:nec de neceſſitate prece
pti:niſi vbi cōſuetudo particularꝭ hoc
habet.qꝛ vl̄is cōſuetudo hoc non ha=
bet.nec ē de forma xp̄i.lꝫ li ego ſit de
neceſſitate nō ſacramēti:ſed p̄cepti ec
cleſie vniuerſalis. in li baptiſo enim
prima perſona intelligitur/et eſt ſem
per regula iuris.ꝙ mutatio quocūꝗ
modo fiat in forma eccleſiaſtica ſacra
mentorū obligat ad pctīn/ niſi ex im=
potentia vel ex neceſſitate fiat.Et con
ſuetudo eccl̄ie ligat vt ſtatutū. Sicut
et ↄſuetudo populi ligat vt lex. Quis
aūt ſcire teneatur hāc formā.dicit pe.
de pa.in.iiij.diſtī.v. Formā baptiſmi
forte nō oēs ſcire tenētur:niſi quibus
incūbit ex officio vt curatus vel obſte
trix cui ſepe incūbit.Et nō ſolū pñt ſe
culares in caſu neceſſitatis baptiſare
ſed debent.quia ſi nō occurreres mor
ti corporis cū poſſes eſſes reus mor=
tis.ſic multomagis ſi non ſuccurras
morti aīe. Unde ſi homines appetūt
diuitias corporales vt dent elemoſi=
nas:cur non appeterēt plus diuitias
ſpirituales/videlicet ſcientiam vt dēt
ſpiritui elemoſinas ꝗ maiores ſunt.
Aduertendū tamen ꝙ ſi non ſit peri=
culum de tardatione baptiſandi: de=
bet quis expectare idoneum miniſtrū
quia ſolus ſacerdos ex officio habet
baptiſare.nec alteri licet niſi in neceſ=
ſitate.tamen quandocunꝗ ſua cōſciē
tia dictabit ei ꝙ puer eſt in periculo
moriendi anteꝙ̄ veniat potens/et vo
lens/et debens baptiſare:ipſe non ſo
lum poteſt ſed etiam debet eum bap=
tiſare ſi ſciat formam baptiſmi.ꝛ ſim=
plices debent querere a litteratis an
bene baptiſauerint.vel an debitā for=
mam ſciant.in periculo etiam ſi ſolꝫ
manus vel aliud membrum naſcitur
baptiſandū eſt ſm tho.ꝛ plures alios
et ſm ſcot.in cimiterio ſepeliendum.
Hec ille. ¶Tertio baptiſans debet F
attendere vt ſimul ſit ablutio in aqua
et forme prolatio. Unde dicit Augu.
ſuper Johan. Omel. viij. Accedat
verbum ad elementum/ꝛ fit ſacramē
tum.non autem accedit rite ſaltem/
niſi fiat ſimultas talis. quod decla=
rat Sco.dicens.Noluit chriſtus nos
obligare ad tam ſubtilem ſimultatē:
quam vix homo poſſet percipere vel
ſeruare.ſiue enim ſacerdos prius im
mergat vna īmerſione vbi morꝭ eſt ter

mergere.et po ſtea incipiat verba cum
ſecunda īmerſione:ſiue prius īcipiat
verba/ꝛ dicat:ego baptiſo te:īmmer=
gat aut aſpergat in caſu cū verbis ſe=
quentibus:ſufficiens eſt ſimultas/dū
modo tamē prolatio non finiatur āte
inceptionē ablutionis:nec ablutio añ
inceptione prolationis. Quarto q̄ſq;
baptiſatus in ſe/ꝛ in ſuis cōtinue me=
ditari debet quid promiſerunt patri=
ni pro eo/acſi met baptiſatus promi=
ſiſſet/videlʒ abrenūciare diabolo ꝛ pō
pis eius.Et licet illud non ſit proprie
votum quia eſt de neceſſariis:certum
tñ eſt baptiſatū grauiꝰ peccare:ꝙ non
B baptiſatum/ceteris paribus. ¶ Qui
to videndū eſt vt leuans non ſit mona
chus.Item vt non ſit cōſanguineus/
vel affinis. vt dicetur de confirmatio
ne.Itē vt ſit vnus niſi cōſuetudo ob=
ſtet.Ex premiſſis oībus patet:ꝙ bap
tiſmus conſtituit chriſtianū vt fami=
lie chriſti aſcribatur.vt dei filius adop
tiuus ſit:ſed per cōfirmationem mili=
tibus chriſti aſcribitur.

¶ Ca.iiij.de confirmatione.

SEcundū ſacramentū
eſt cōfirmationis. cu
ius fructus ſunt tres
principales.¶ Pri=
mus q2 caracter ſpe=
cialis anime ibi imp̄
A mitur.Ratio ē: quia
confirmatio eſt ſacramentum quo ho
mo deputatur ad aliquod ſacrū.puta
ad confeſſionem fidei/ꝛ conſtantē eiꝰ
defenſionē.Unde et in fronte recipit
hoc ſacramentū per impreſſionem ſi=
gni crucis/epiſcopo dicente: cōſigno
te ſigno crucis ne erubeſcas chriſtum
cruciſixū confiteri verbo/ꝛ opere. Un
tho.dicit ꝙ chriſtianorū duplex eſt pu
gna ſpiritualis. Una qua q̄s pugnat
contra impedientes ſalutē ſuiipſius.
et hec omnibus indicitur.ſed ad hoc
non datur ſacramentū cōfirmationis
ſed ad reſiſtendum fortiter in pugna/
qua quis nomē chriſti impugnat:ꝛ vt
inuictus chriſti confeſſor permaneat.
Et huic pugne nō omnes exponūtur.
Nā q̄uis cuiuſlibet baptiſati/ꝛ credē
tis ſit confiteri fidē quando confeſſio
ab eo expetitur:nō tñ eſt cuiuſlibet ſe
libere exponere:ſed tm̄ confirmati. et
hoc ptʒ in apoſtolis in quibus hoc ſa
cramentum initiū ſumpſit/ꝛ exordiū
quia ante aduentū ſpiritusſancti con=
firmantis eos:erāt fores clauſe cena
culi propter metum iudeorūʒ: poſtea
vero repleti ſpū ſancto ceperunt cū fi=
ducia loqui/ꝛ publice verbū dei predi
care.Etiā chriſtꝰ eis prius ait. Sede=
te in ciuitate donec induamini virtu=
te ex alto Luē vlti.Sic etiā videmus
ꝙ qui ad mūdi militiam eligūtur/eis
imprimitur aliquod ſignū pmanēs vt
aureum baltheum vel ſimile.Et olim
cauterio brachiū taliū ſignabatur ad
differentiā alioꝝ.Et etiam in bello di
micaturi certis ſignis conſignabant:
ſic et in militia fidei per confirmatio=
nem fit.¶ Secundus effectus eſt ſpe B
cialis et noue gratie ſacramētalis in=
fuſio.Ratio eſt.quia confirmatio de=
putat ſuſcipientē ad aliquod ſacrum
quod digne ſine gratia fieri nequit:q2
nō eſt ſpecioſa laus in ore peccatoris.
Imo deputat ad opus arduiſſimum ꝛ
maxime caritatis.vt animam ſuā po=
nat quis pro chriſto.Ideo de cōſecra.
di.v.c. Nouiſſime .dicitur ꝙ in confir
matione datur ſpiritusſanctus ſepti=
formis gratia cum omni plenitudine
ſanctitatis.Tertius effectus eſt ꝙ in
confirmatione contrahitur cognatio
ſpiritualis:ſicut et in baptiſmo. Und
dicit pe.de pa.in.iiij.di.vij.Sicut iter
baptiſantē et vxorem eius matrimo=
nio cōſummato:et omnes filios eius
ex vna parte ꝛ baptiſatū et patrem et
matrē eius ex altera.ꝛ ſimiliter inter
leuantem de ſacro fonte et vxorēʒ eiꝰ
matrimonio conſummato ex vna par
te cum filiis ſuis et baptiſatū ex alia
parte cū patre ꝛ matre eius contrahit
cognatio ſpiritualis/que matrimoni=
um impedit ꝛ dirimit. Similiter om=
nibus illis modis eſt de confirmāte ꝛ
confirmato/et tenente eū et vxoribus
ꝛ liberis.vt habet libro .vi. de cogna

tione ſpirituali. capitu.i. Item ſicut
non debent plures leuare baptiſa=
tum:ſi tamen fiat ſpiritualis cogna=
tio ad omnes contrahitur:non quidē
inter illos adinuicem: ſed inter quēli
bet eoꝝ ex vna parte:et baptiſatuꝫ/et
parētes eius ex altera. Sic etiam eſt
ꝑ omnia de tenētibꝰ cōfirmatū. de cō
ſecra.di.iiij. Nō plures. Et li.vi. de co
gnatione ſpūali.capitu.ij. Item ſicut
vir non debet tenere vxorem/nec filiū
eius in baptiſmo / qđ ſi ſcienter fece=
rit priuat ſe iure petendi debitū: ſi au
tem ignoranter:non ꝓpter hoc ſepa=
rātur:ſic ꝑ oīa de cōfirmatōe.xxx.q.i.
De his. Et de cognatione ſpūali ī de
C cretalibus. Hec pe. ¶ Qualiter au=
tem confirmandus ſe habere debeat
ſciēdū primo ꝙ illi ꝗ etatis ꝑfecte ſūt
moneri debent vt confiteanī : quate=
nus mundi dona ſpiritusſancti vale=
ant accipere.extra de ꝯſecra.di.v. Ut
ieiuni. Scđo:debet recipiens eſſe ie=
ieiunus/niſi neceſſitas vrgeat: vt di=
cit magiſter in.iiij.diſt.vij. Et de cōſe=
cra.diſt.v.vt ieiuni. Excipiunī autem
ibidem infirmi/⁊ periclitantes mor=
te. Ideo etiā ꝓpter multitudinē cōfir
mandorum ſuſtineī : vt a non ieiuno
detur et ſuſcipiatur:congruentius ta
men eſt vt fiat a ieiunis/⁊ a ieiunis ſu
ſcipiatur vbi fieri poteſt. Tertio pro=
uideri debet de apto tenente in confir
matione. Circa qđ pe.pa.notat cum
tho.ꝙ mulier poteſt tenere virū:⁊ ecō
uerſo:et mulier mulierem:⁊ vir virū.
Teneri eñ debet confirmandus in ſi
gnū ꝙ infirmus indiget ab alio ſuſtē
tari. hoc autem ſignū locum habet in
muliere vel viro tenente. Item nō plu
res vno/tenere debent in cōfirmatio=
ne:ſicut nec in baptiſmo:in quo tamē
forte cōtraria conſuetudo excuſat. de
cōſecra.di.iiij. Nos plures. Et quan=
do mos erat:crimen nō erat. Item ſi=
cut in baptiſmo nō baptiſatus nō de=
bet tenere baptiſandum:ſic etiā in cō
firmatione nō cōfirmatus nō debet te
nere cōfirmandū. de cōſecra. diſt.iiij.
In baptiſante. Item nec qui leuauit
in baptiſmo:debet tenere in cōfirma=
tione:niſi in neceſſitate. Item non de
bent ſe tenere mutuo cōſanguinei/ vł
affines:quia ſufficere eis debet vicu=
lum naturale/et carnale. Quarto ſꝫ
Richar. debet frons confirmati liga=
ri donec deſiccetī:ne forte ſordes con
trahat. Et ſm Hugonē.ij.de ſacramē
tis parte.vi.ca.vlti. Decet cōfirmatū
nō lauare caput ſeptē diebus: ꝓpł ſe
ptem dona ſpūſſancti. Et etiam quia
ſpiritusſancti aduentus ſeptē diebus
celebratur. Quinto attendi debet ꝗ=
bus ſit dandū hoc ſacramētū / videlꝫ
quia oībus xpianis. Mutis: quia ſi=
gno poſſunt confiteri xp̄m. Mulieri=
bus/viris morituris etiā ꝓpter meri
tum obedientie et ſignuꝫ caracteris.
Pueris etiā dari poſſet quia nō po=
nunt obicem gratie huius ſacramēti.
Circa ſeptēniū tamen dicit pe. de pa.
cōſultum eſt dari: vt memorenī de ſa
D cramēto non iterabili faciliꝰ. ¶ Ul=
timo queritur an cōfirmatio ſit ſacra
mentū neceſſitatis/id eſt ad ſalutē ne
ceſſariū? Rñ. ſm tho.ꝙ non eſt ſic ne
ceſſariū:ꝙ ſine ea non poſſet quis ſal
uari:quia pueri nō cōfirmati ſaluanī
ſed ſic eſt neceſſitatis/ꝙ cōtemptꝰ eiꝰ
dānabilis eſt. Armacanꝰ lib.ix. de ꝗ=
ſtionibus armenoꝝ ſic dicit. Michi vi
deī confirmatio ſic eſſe neceſſaria ꝙ
ſi haberi poterit habeatur:ideo ī adul
tis eius acceptio habet vigorem p̄ce=
pti:vt michi videī. Hec ille. Poſtea
illud multipliciter ꝑſuadet. Sco. di=
cit in.iiij.diſtin.vij. Confirmatio non
eſt ſacramentum neceſſitatis ad ſalu
tem niſi adulto:oblata oīmoda opor=
tunitate ſic ꝙ tunc non cōtemnat. Uñ
extra de ſenten.excō.nō eſt plenꝰ chri
ſtianus qui contēnit. Iudicareī autē
contemptus:ſi oīmoda oportunitate
oblata non ſuſciperet. Hec de Sco.
Adultus ſm Sco.eſt: qui ſigna habꝫ
vſus rationis. Dicit etiā pe. đ pa. vbi
prius. Cū homo teneaī ſemel in vita
confirmari ſi poſſit ⁊ negligat/licꝫ ali
ter ſacramentū non contemnat:mor=
taliter peccat/et damnaī moriēs:niſi

confirmet tunc ſi poteſt: vel niſi peni
teat ⁊ confiteatur de hoc ꝙ in ſanita=
te potuit et neglexit. Similiter ſi ꝗs
bellū aliqđ mortale intret ꝗ prius cō=
firmari potuit et neglexit: deberet ſi=
militer de hoc tunc cōfiteri vel confir
mari ſi poſſet. Item cōfirmatio eſt ne
ceſſitatis ſacramentū vbi īminet fidē
cōfiteri corā tyrāno: et habet cōfirmā
tē ⁊ oīa parata: quia tunc vix poteſt ex=
cuſari a contemptu vel preſumptione
Hec pe. de palu.

Capitulum quintum de ſa=
cramento ordinis.

TErtium ſacramentū
eſt ordinis vel poti⁹
ordinatiōis. Ubi
A notandū ſm magi=
ſtrū diſti. xxiiij. iiij. et
tho. et alios docto=
res ibidem: ꝙ ſacer=
dos quilibet habet ſeptē ꝓuilegia: ꝓ=
pter ꝗ multū honorandus eſt ab alijs
⁊ ſe cuſtodiēdus a peccatis: ⁊ ideo (ſi
bene viuit) valde acceptus. Primo eñ
ad ſpecialem dei cultū eſt ſepties ad
minus pl⁹ ꝙ ſecularis cōſecrat⁹. Nā
ordines ſunt ſeptem: ⁊ in quolibet cō
ſecrat ſpecialiter: et in quolibet reci=
pit ſpecialē grām ſacramentalē qua=
rū vna eſt ꝑfectior alia ſm gradus or
dinis: q2 ī quolibet deputatur ad ſpe
cialē actū diuinū: ad quem grā exigi
tur ſpecialis. Si locus igitur ſacer: vt
cimiteriū/ ⁊ ecclīa/ ac altare/ ⁊ vaſa ſa
cra: puta calix: ⁊ ſacraria ī ꝗb⁹ hoſtia
cōſeruat: et veſtes ſacre vt corporale
palle/ indumēta ꝓ miſſa/ ⁊ hmōi: ſunt
reuerenter tractāda/ ꝗ tñ oīa ſunt ir=
rationalia: cur rōnalis ſacerdos ſe=
pties ſacratus deo non plus eēt hono
randus? Scđo: quia ꝗlibet ſacerdos
vltra laicū hz. vij. caracteres aīe ſue ī=
preſſos ſpecie differētes īdelebiles: ꝑ
quos hic ⁊ in iudicio/ ⁊ in alio ſeculo
agnoſcet ī quo ordine fuit: ꝗ ei ſigna=
cula in magnū gaudium (ſi ſaluabit)
cedent/ vl' in magnū tormētū ſi dāna
bit. Unde cuilibet ſacerdoti orandū
pſ. 85. eſt illud Pſ. Fac mecū ſignū ī bonor

vt videant qui me oderunt/ ⁊ confun
dant: qm̄ tu dñe adiuuiſti me/ ⁊ cōſo=
lat⁹ es me. Tertio quilibet ſacerdos
habet effect⁹ clauiū regni celeſtis/ ſal
tem vbi habet pplm. De quibus dicit
Mat. xvi. Tibi dabo claues regni ce
lor: ⁊ quodcūqz ligaueris vl' ſolueri. Di
cit eñ tho. vbi prius: ꝙ clauis realit
eſt caracter ſacerdotalis: cui⁹ effect⁹
eſt ſeptuplex. Primus pctā delere ſi
repperit in confitente/ ⁊ hoc diſpoſiti=
ue. Scđs maculas peccator tergere.
Tertius gratiā acqrere diſpoſitiue.
Quart⁹ penā purgatorij īminuere.
Quintus pena ſatiſfactoria ligare.
Sextus excōicare: qđ eſt ī epō/ ſacer
dote/ archidiacono vel electo habēte
iuriſditionē. Septimus indulgenti=
as dare ſi eſt in epō. Quarto ſa= B
cerdos habet poteſtatem corpus xpī
cōſecrare. Et licet opinio ſit: an epat⁹
ſit ordo ſupra ſacerdotiū. Tñ dic ſco.
quicqđ de hoc ſit actus nobiliſſimus
in ecclīa ſimplr eſt cōſecratio eukari
ſtie. Et ideo ſupremus gradus ſiue no
biliſſimus eſt ſacerdotiū: ꝓpter nobi
litatē actus ad quē diſponit/ videlicz
conſecrationē eukariſtie. Sex vo alij
inferiores ordines ſunt: ꝗ in nobilita
te ſic ſe excellūt. Ut pmus ſit hoſtiari
us. Scđs lectoratus. Tertius exorci
ſtatus. Quartus accolitatus. Quin=
tus ſubdiaconatus. Sextus diacona
tus. Et ſacerdotiū ſupremus: menſu=
rando penes nobiliſſimū actū conſe=
crandi eukariſtiam. Prefator enim
ordinū quilibet diſponit aliqualit ad
eukariſtiam. Hanc autē poteſtatē eu
kariſtiā ſcz cōſecrādi: nec angel⁹ hz/
nec homo ali⁹ quātūcūqz potens aut
ſciens/ ſanct⁹ aut bon⁹: quodāmō eñ
ſacerdos cū qui celos verbo creauit:
vbo recreare hz. Et eū quē caſtiſſima
vgo ſemel gēuit: ꝗtidie quodāmō re=
generare pōt. Quinto ſacerdos C
eſt velut alter gabriel archāgel⁹/ ⁊ ce
leſtis ꝗdā paranīphus: mediās inter
deuotā aīam vel ſponſam ecclīam/ ⁊
xpm ei⁹ ſpōſum/ cū celebrando orat/
et offert vota aīar ſummo patri ⁊ cle=

mentiam patris reſiciat pp̄lo: ac de
mū cōiūgit xp̄m ſponſum cuilibet ho
mini miſſe aſſiſtenti deuote. Eſt etiaʒ
ſicut baiulus doni nobiliſſimi cōten=
ti in ſcrinio ſpecierū ſacramentalium
qđ ſcriniū pater celeſtis p eū q̄tidie di
rigit mūdo. O quāte dulcedinis ⁊ cō
ſolationis eſt deuoto ſacerdoti tm̄ ſa=
cramentū v̄bo cōficere: p̄re oc'lis hr̄e/
cōtrectare manib⁹/ore ſumere ⁊ aliis
miniſtrare. Sexto ſacerdos eſt vtiliſ=
ſimus eccl'ie: quia null⁹ xp̄ian⁹ rite ef
ficiť/neceſſitate dempta: niſi p ſacer=
dotem: nullus in xp̄i militem cōſecra
tur niſi p ſacerdotem ep̄m in cōfirma
tiōe: nulli etiā pctm̄ dimittiť/niſi p ſa
cerdotē. Oēs fame pirent ſpūs: ſi eu=
kariſtiā null⁹ cōſecraret: nec aliquis
muniri poteſt melius ad morteʒ: q̄ p
ſacerdotem dātē eukariſtiā/⁊ vnctio=
nē: nec bn̄dici in matrimonio quis po
teſt fructuoſe: niſi p eūdem: nec aīab⁹
poſt hanc vitam ſubueniť ſalubrius:
q̄ p eukariſtiā ſm̄ Grego. in. iiij. dial'.
Imo nec p peccatore hic fieri pōt ma
ius/q̄ vt p eo xp̄s offeratur patri in
b eukariſtia. vt dicit tho. ¶ Septimo
vita ſacerdotis boni tota eſt angelica
Quidam em̄ angelo℞ ſm̄ Dionyſ. et
dama. in celo habēt deo aſſiſtere. Sa
cerdos vero in terra idem habet face
re deo in altari/⁊ in choro. Alii ī celo/
et alibi deo miniſtrāt: ſed ſacerdos in
terra xp̄o: preter hoc/oēs angeli in ce
lo triplicia habent officia/videlʒ lau=
dare/benedicere/et predicare: que in
terra ſacerdoti ſunt ꝑpria. Ex iſtis ſe
quuntur plura documenta ſalubria.
Primo q̄ oīs homo ſecularis tn̄ po=
tiſſime ī magno honore tenere debet
ſacerdotem/ſiue bonū/ſiue malū: ptʒ
qꝛ prefata maximo honore ſūt digna
ideo dauid malum/ſed vnctum ſaul
q̄q̄ mortalem ſuū īimicum ledere no
luit. p̄mi Re. xxiiij. Sic fecit conſtan=
tinus imperator vt refert rufin⁹/ qui
cum intraſſet locum niceni concilii/ ⁊
patres quoſdam reperiret inter ſe ha
bere iurgia: acceptis ab eis omnium
iurgio℞/⁊ querimoniarū libellis: eos
in ſinu colligēs: fecit exuri: ne cui ho
minū īnoteſcere poſſet peccatū ſacer
dotū. Unde et alibi ferť dixiſſe; et po
niť in diſt. xcvi. in ſcripturis. Impa=
tor cōſtantinus dixiſſe narrať: vere ſi
ꝑpriis oculis vidiſſem ſacerdotē dei
aut aliquē eo℞ qui monachico habi=
tu amicti ſunt peccantē: clamidē meā
explicarem ⁊ cooperirē eū/ne ab aliq̄
videreť. Secundo ſequiť q̄ grauiter
peccant ſacerdotes raro celebrantes
vel in diuinis indigne miniſtrātes/⁊
aliis peccatis mortalibus ſe inquinā
tes: patet. quia cum creſcūt dona: cre
ſcunt etiā (ſm̄ Grego.) dono℞ rōnes:
et ſeruus ſciens volūtatem dn̄i ſui et
non faciens: plagis vapulabit multis.
Lu. xii. Ideo etiam chriſtus maxime
in ſacerdotes īuexit malos: cū ve mľ
tiplex eis p̄dixit. Math. xxiii. Et quā=
do de eo℞ templo vendētes et emen=
tes eiecit. Math. xxi. Tertio ſequiť q̄
grauiter peccant q̄ ſacerdotib⁹ coope
ranť ad peccandū: puta ludendo/cra
puloſe conuiuēdo/⁊ preſertim luxuri
ando/tactu/v̄bo/munuſculis/vľ acti
bus: qꝛ oēs tales maculāt ſacerdotes
dn̄i ⁊ indignos reddūt maximis bo=
nis q̄ facere poſſent boni ſacerdotes.
Quarto ſequiť q̄ grauiter peccāt ſe=
culares ſacerdotib⁹ indiſcrete detra=
hentes: ptʒ. quia tales maxime hono
rare teneнť/⁊ non infamare. Quo cō
tra deus Exo. xxii. p̄cepit: diis nō de=
trahes/⁊ principi ppľi tui non male=
dices. Quinto ſequitur q̄ matres et
patres ac alii nutricii ſacerdotū bono
rū: deo multuʒ regratiari teneнť/⁊ le
tari debent: q̄ eo℞ miniſterio aliquis
factus eſt ſacerdos: ptʒ. quia partici=
pes ſunt ſpecialius bono℞ operū tali
um ſacerdotū q̄ alii plures. Hec ſunt
tria ſacramenta/videlʒ baptiſm⁹/cō=
firmatio/⁊ ordo ſolum caracteres im
primentia indelebiles: quo℞ rationē
aſſignat pe. đ thar. ſup. iiij. dicēs. Cū
caracter ſit ſignum diſtinctiuū ſm̄ ſta
tum fidei in eccleſia militanti: ſciēdū
q̄ triplex eſt diſtinctio. Una totius ex
ercitus ab exercitu cōtrario/q̄ fit per

caracterem baptiſmi. Altera militū
fortioꝝ a popularibus infirmioribus
q̄ fit per caracterem cōfirmatiōis: ter
tia ducum ab vtriſq; que fit p caracte
rem ordinis. Prim⁹ imprimit ad fi-
dei ſuſceptionem. Secūdus ad ei⁹ cō
feſſionē ſeu defenſionem. Tertius ad
doctrinam fidei ſiue traditionē. Hec
autē triplex diſtinctio in triplici ſepa
ratione/et electiōe populi iſrael ſigni
ficata eſt. Nam in electione ⁊ ſepara-
tiōe eoꝝ ab egyptijs: ſignat caracter
baptiſmalis. In ſeparatione bellato-
rū ab imbellibus: caracter confirma-
tionis. In ſeparatione vero leuitarū
ab alijs: caracter ordinis. Hec pe. Vn
etiam tho. dic̄ q in cuiuſlibet ordis ſu
ſceptione quis dux efficit/ quo ad ali
quid populi chriſtiani.

Capitulū ſextum de extrema vnctione.

Nctionis extreme ſa
cramētū exeuntibus
de hoc mūdo eſt inſti
tutū. Ubi primo vidē
dū de eius effectibus
Secūdo quomodo ſit
recipiēdū. Tertio an
A ſit neceſſario recipiendum. Quan
tum ad primū notādū ſm tho. in. iiij.
diſt. xxiij. et alios: q quinq; ſunt pnci
pales effectus huius ſacramēti. Pri
mus et principalis ſm Tho. eſt abla
tio reliquiaꝝ peccati: nō autē dicitur
hic reliquie peccati habitus vel diſpo
ſitiones peccatorū: ſed debilitates ex
talibus cōſequentes/ et als animam
ad malū occaſionantes. Unde pmus
effectus eſt q̄dā ſanatio ſpūalis q̄ da
tur contra quādā debilitatem vel in-
eptitudinem q̄ in nobis relinquit ex
pctō actuali et originali: contra quaꝫ
debilitateꝫ roboratur homo p hoc ſa
cramentū. Unde pe. de pa. declarat il
lud vlterius dicens: q morte inſtante
īminet grauiſſima temptatio inimici
calcaneo inſidianti. Et cauſat ex q̄tu
or. Primo ex memoria precedentiū
delictoꝝ ex quibus in deſperationem
illabi quis poſſet. Quāto eī pluries
et grauioribus peccatis quis conſcie-
ſit: tantomagis meruit in temptatiōi
bus deſeri: ibi autem īminet grauiſſi
ma temptatio. Scdo ex habitib⁹ ma-
lis qui in cōtrariū gr̄e inclinant: ⁊ p-
tunc homo pnus eſt ad malū peccati
Tertio ex inclinatōne aīe ad corpus
infirmū cui intenta eſt magis ptunc:
et p cōſequens minus aīa ſibupi intē
dit: naturaliter eñ diligit corpus a q̄
ſepari debet ſm pħm. iij. ethico. Oīm
terribiliſſimū eſt mors. Quarto pa-
tietur tunc viſiones terribiles homo:
ex his omnibus aīa debilior efficitur
⁊ grauiſſima imminet tēptatio. Ideo
quaſi pugil īſigitur cōtra demonē: ſi-
cut cōfirmandus contra mundū: ⁊ ſic
infirmitas ſpiritualis: p hoc ſacramē
tum tollitur in parte/ vl̄ in toto: ⁊ hoc
ſi infirmus vtitur ratione. Similia ha
bes infra. c. xi. B. Si aūt infirmus iā
pdidit vſum rationis: lapſus in frene
ſim: ita q peccare non poteſt: tunc ad
huc reſtat ī eo infirmitas ab actu glo
rie/ et pena debita peccato actuali/ et
contra hāc que eſt ſecūda infirmitas
etiā dat vnctio. dicit pe. de pal. vt pu
gnans in fine vincat/ ⁊ purgatus ſi-
ne graui purgatorio celū intret: et p-
pter has duas infirmitates fit vnctio
Unde triplex poteſt eſſe ibi īfirmitas
Prima corporalis. Secūda ſpūalis
ad reſiſtendū tēptationi. Tertia ſpe-
cialis ad obligationē pene. Secūdus
effect⁹ eſt ſecūdarius/ videlꝫ ſanitas
corporalis. Hūc autē nō inducit: niſi
ſm q expedit ad finem pncipalē/ ſcꝫ
ad ſanationem ſpūalē: ⁊ tunc ſemp ī-
ducit dicit tho. dūmō non ſit impedi-
mentū ex parte recipientis. Terti⁹ ſi
īminet (dicit idem) aliquod peccatū
mortale vel veniale/ quo ad culpā: tol
lit ipm: dūmō non ponat obſtaculum
ex parte recipiētis/ ita q attritus po-
teſt fieri cōtrit⁹: ſi nō prius fuit. Pe.
de pa. addit. Ponat eñ q duo infir-
mi ſint in extremis/ ambo ſolū attriti
nō potentes cōfiteri: quoꝝ vnus inũ-
gatur: alter nō. primus poteſt ſaluari
et alter dānari. q2 in primo vnctionis

ſacramentũ de attrito fecit cõtritum:
non ſic in ſcdo. Item ponatẽ eos etiã
eſſe cõfeſſos: tñ in confeſſione potue-
runt habere tam imꝑfectũ dolorẽ: ꝙ
fuerunt ficti reſpectu ſacramẽti peni
tentie: ſtat primũ ꝑ vnctionẽ fieri con
tritum: nõ ſecũdũ: quia non vngitur.
Item ponanẽ etiam eẽ cõicati: adhuc
vni delebitẽ pctm̃: qđ alteri nõ delebitẽ
non vncto. Quartus eſt hilaritas mẽ
tis/ nõ actualis: ſed habitualis: q̃ fit ꝑ
augmentũ grẽ habitualis ſi p̃fuit: et
infuſione noue grẽ ſacramẽtalis que
precedentia efficit/ et ornatus quidã
ſacramẽtalis. Quintꝰ effectus eſt ꝓ
feſſio q̃dam vltimate chriſtiane fidei:
ſicut cõfirmatio eſt ꝓfeſſio q̃dã ĩchoa
te fidei ꝑ baptiſmũ. Et iſta ĩnuũtur ia
co.v. Infirmatur quis ex vobis: indu
cat pbr̃os eccl̃ie/ ⁊ orent ſuꝑ eũ: vngẽ
tes eũ oleo in nomine dñi/ ⁊ oratio fi-
dei ſaluabit infirmũ: ⁊ alleuiabit eũ
dñs ⁊ ſi in peccatis fuerit: dimittenẽ
B ei. ¶ Quo ad ſecũdũ tria obſeruan
da ſunt. Primo: inungendꝰ debet eẽ
penitens ſaltẽ dolore attritionis: al's
fictus obſtaculũ ſacramento poneret
Secũdo debet vti ratione actu/ vl' ali
qualiter de ꝓpinquo vſus fuiſſe/ idõ
pueris nullatenus dandũ eſt: nec fa-
tuis/ nec furioſis/ ſeu amentibus: qui
nunq̃ ratione vſi ſunt: quia ſacramen
tũ hoc requirit vt ꝓſit: ꝙ ex quadam
deuotione ſuſcipiatur: quã prefati nũ
q̃ habuerũt. Frenetici tamẽ ⁊ amen-
tes: ſi in mente ſana conſtituti hoc ſa
cramẽtũ petiuerũt: eis dari poteſt/ tã
alienatis a rõnis vſu: dũmõ nõ faciãt
irreuerentiã ſacramẽto: vñ ligari pñt
pñt eñi tales eẽ in peccato/ ⁊ ĩ alijs de
fectibus. Et qr ſani petierũt: ideo eiꝰ
effectum habere poſſũt in infirmita-
te. Tertio oportet/ vt ſit infirmus ĩ pe
riculo mortis cõſtitutus. Ratio eſt: qr
nõ q̃libet ſanitas ſpũalis eſt effectus
huius ſacramenti: ſed vltima ⁊ perfe
cta q̃ diſponit ĩmediate ad actũ glĩe:
nec in qualibet neceſſitate corporali
ſubuenit virtus diuina: ſed ĩ extrema
deficiente auxilio humano. Ideo pro
pter vtrũq; effectũ ſolum in periculo
mortis cõſtitutis debet dari. Senibꝰ
etiam datẽ qui moriunẽ/ etiã ſine aliq̃
actuali infirmitate: quia defectus na
ture reputatẽ in eis ꝓ actuali infirmi-
tate. Nõ ergo debet dari ſanis: nec oĩ
infirmo adulto: nec in quolibet peri-
culo mortis: quia nõ datẽ decapitan-
dis/ vel bellaturis: aut nauigantibus
quia mors taliũ ĩminet ex euentu for
tune/ non ex defectu nature. An autẽ
in eadem infirmitate pluries ſit dan-
dũ? Rñ. ſm tho. ꝙ ſic qñ eſt diuturna
infirmitas vt idropiſis: tiſis/ et ſil'es:
ſm qđ homo pluries in periculo mor
tis conſtituitur. Si aũt quis ſanatur/
et recidiuat/ tunc a fortiori poteſt ite-
rari in periculo mortis. Quo tp̃e aũt
p̃mo poſſit iuuenibꝰ dari in extremis
cõſtitutis apparet ꝙ tunc qñ eukari-
ſtia eis datur. Et an poſt eukariſtiam
vel ante ſit dandum cõſuetudini vide
tur relinquendũ: ſi tamen eukariſtiã
ſumere non poſſet: vngẽdus eſſet. Di
cit etiam pe. de pa. ꝙ ſi qs expreſſe nõ
petiuit hoc ſacramẽtũ anteq̃ priuatꝰ
fuit rõne: quia forte de pericl'o nõ cre
debat: tunc etiã nõ vtente rõne poteſt
dari/ et deberet: quia ad hoc deuotio
p̃cedens ſufficere poteſt ſi veriſil'e eſ-
ſet eũ deſideraſſe ãmonitũ. ¶ Quo C
ad tertium An vnctio ſit ſacramentũ
neceſſitatis? Rñ. armecanꝰ. lib. ix. de
queſtionibus armenoꝝ: ca. xxvi. ꝙ nõ
eſt ſic neceſſe/ ꝙ ſine eo nullus ſaluetẽ
adultus. tamen ſi infirmus ſit forte ĩ
peccatis mortalibꝰ/ vel vno: poteſt cõ
tingere ꝙ nõ adultus alioꝝ ſacramẽ-
toꝝ eccleſie ſuffragio/ nec vnctiõis ſa-
cramento: finaliter ſine cõtritione dã
naretur: quibus tñ adhibitis deꝰ ſibi
contritionẽ daret: ideo ꝓpter poſſibi
lem caſum expedit hoc ſacrm̃ recipe.
Et ca. xxix. dicit. Conſtat iuxta prefa
ta ꝙ põt eſſe caſus in q̃ dato hoc ſacra
mento infirmus ſaluaretur: q̃ al's dã-
naretẽ. Cũ igitur lateat ſacerdotes ec
cleſie qñ ille caſus inſtat ſemꝑ/ aut ꝓ
maiori parte ſunt ĩcerti qñ inſtet: idõ
ita artãtẽ ex cura quã gerũt ꝑ illiꝰ ſa-

cramenti remediũ ſuccurrere: alioq̃n
eñ non video: quin aĩam infirmi peri
clitentur. Et ex iſto ſequitur neceſſitas
huius ſacraméti / in caſu ſcȝ neceſſita
tis talis. Item ei⁹ neceſſitas arguit
ex magna vtilitate eius: qui eñ tã vti
le ſacramentũ negligeret / cũ iſto indi
geret: nõ ĩmerito deũ offendere vide=
ret: qñ ſine oĩ difficultate ex parte ſui
infirm⁹ poſſet acquirere: q̃ ei ſine dif
ficultate et moleſtia poteſt melius fa
cere / vel magnũ bonũ: cõmodũ ſpũa=
le acquirere ſi negligat: non video q̃n
ſit ſue ſalutis neglector ⁊ beniuolen=
tie diuine cõtẽptor: ĩmo amic⁹ dei nõ
eſſe cõuincitur: quia eius bñplacitũ
cũ illud pficere poteſt: nõ explet quã=
do ſine difficultate et moleſtia poſſet
facere vt dictum eſt. Videt q̃ hoc ſa=
cramentũ neceſſariũ eſſe ad ſalutem:
ita q̧ ſi cõmode haberi poterit / habea
tur. Hec de armecano.

¶ Capitu. ſeptimũ de matrimonio.

De matrimonio qd̃ cõ
ſiſtit in cõſenſu duoꝝ:
in ſigno ꝯſenſus / ⁊ ĩ=
ter pſonas legittimas
ſunt tria vidẽda. Pri
mo: que ei⁹ efficacia.
Secũdo: q̃ matrimo=
nij introitũ inficiant. Tertio: quibus
modis ſanctificetur matrimonium / ⁊
quã intentionem habere debeãt con=
A trahentes. ¶ Quantũ ad primũ no
tandũ q̧ effectus matrimonij ſȝ tho.
et alios in. iiij. circa diſt. xxvi. ſunt q̃n
q̧. Primus eſt gratie ſacramentalis
collatio: ꝓpter difficultatem ppetue
obligationis / et' ꝓpt iuuamen neceſ=
ſariũ in opibus matrimonij. Vñ qñ q̃
ritur / cũ oĩa ſacramẽta fluxerũt a paſ
ſiõe xp̃i: ⁊ ex ꝯñti p ſacra ꝯformamur
paſſioni xp̃i q̃ fuit penalis: quõ ꝯtra
hentes pñt cõformari paſſioni xp̃i: p̃=
ſertim cũ matrimoniũ ſit delectabile?
Rñ. Tho. Quãuis matrimoniũ non
cõformet paſſiõi chriſti quo ad penã:
tamen conformat quo ad charitatem
per quam pro eccleſia ſibi in ſponſaȝ
cõiungenda paſſus eſt. Nam ſicut aq̃
baptiſmi habet q̧ corpus tangat / et
cor abluat ex tactu carnis chriſti: ita
matrimoniũ hoc habet / videlicet con
ferre gratiaȝ: ex hoc q̧ xp̃s ſua paſſio
ne illud repreſentauit / ⁊ non ṗncipa=
liter ex aliqua ſanctificatõne ſacerdo
tis. Et ſicut aqua baptiſmi cũȝ forma
verboꝝ non opatur ĩmediate ad gra=
tiam: ſed ad caracterẽ: ita actus exte=
riores / et verba exprimentia cõſenſũȝ
directe faciũt nexum quẽdam: qui eſt
ſacramentum matrimonij. Et huiuſ=
modi nexus ex virtute diuine inſtitu=
tionis diſpoſitiue opat ad gratiam: q̃
gratia cõcupiſcentie fomitẽ in ſua ra=
dice habet reṗmere. Hec tho. ¶ Se B
cũdus igitur effect⁹ eſt diminutio cõ
cupiſcẽtie ꝓpter collatam gratiã. Sȝ
diceres ſi matrimoniũ cõcupiſcentiã
p gratiam habet minuere: ergo virgĩ
nes / et deuoti oẽs deberent cõtrahe=
re. Rñ. Tho. verũ hoc eſſet: ſi nõ eſſet
aliud efficacius remediũ per opa ſpi
ritualia / et carnis mortificationẽ et p
ſimilia. Tertius effectus conſiſtit in
bonis matrimonij: q̃ ſũt fides: vt neu
ter alieno maculetur thoro: ſacramẽ=
tũ / id eſt indiuiſſibilitas / ſeu vinculum
perpetuũ: ſignans vnionẽ xp̃i / ⁊ eccle
ſie. ⁊ ꝓles ad cultum dei educanda:
hoc tamen bonũ ꝓlis eſt in obligatio
ne ſub cõditione / ſcȝ ſi eueniet / q̧ ſu=
ſcipiatur gratanter / ⁊ religioſe educe
tur. Vnde eſt ibi obligatio ꝓ ſemper /
et ad ſemp: nõ impedire iſtud bonum
ſtudioſe. Quart⁹ eſt excuſatio / vl' de=
cor in actu: q̃ al's eſſet actus turpitu=
dinis. Nullus eñ prudens debet pa
ti iacturam niſi ꝓ recõpenſatiõe eq̃=
lis boni vel maioris: ſed in conflictio
ne viri et femĩe rõnis iactura accidit
Tum q: ratio abſorbet. Tum q: ca=
ro tribulationẽ patit ſȝ aplm̃. i. Coꝛ.
vij. Tum etiam q: nulli ꝓtunc gr̃e ꝓ
phetarũ cõferuntur. in actu ergo tria
bona p̃dicta expectant vt fiat recom=
penſatio taliũ. Quintus effectus con
ſiſtit in accidẽtalib⁹ bonis. Vnde vſ⁹
Hoſtes conciliat. ⁊ eo diſcernit heres
Bis ligat: alma notat: ius transfert:

C auget amorem. ¶ Quo ad ſecūdū
notandū q ad recipiendum quinqȝ p̄
fatas vtilitates requirit / vt accipe vo
lentes ſacramentū matrimonij: i ſex
precipue ſe licite teneant: al's pericu-
lū īminet peccati mortalis tempora-
neū / aut diutinū ſm doctores. Pri-
mo videat cōtrahens vt nō ſit in pec
cato mortali: vbi notat ſcotus q quā
do queritur q̄s ſit miniſter matrimo-
nij: videt vt plurimū q ipſimet cōtra
hentes miniſtrent ſibi hoc ſacramen-
tum vel mutuo / vl' vterqȝ: ſed nec hoc
requiritur neceſſario: ſed cū omni cō
tractu eſt ſacramentū: nam aliqū pa-
tres cōtrahūt p filio / et filia preſenti
bus / nō exprimētib⁹ ſigna ppria. Si
igitur ibi eſt ſacramentum oportet di
ci q miniſter eſt indifferenter qui pōt
eſſe miniſter in cōtractu matrimonij
oēs eñ cōtrahentes duas gratias ac
cipiūt: q2 due ſunt gratie in animab⁹
cōtrahētiū: ⁊ hoc verū eſt: niſi ſit obex
pcti ſupple mortalis hinc ⁊ inde. Nō
eñ ſufficit ad gratiā pcipiendā: q cō-
trahens non ſit fictus reſpectu ſacra-
menti: ſed opȝ q prius penituerit: q2
illud ſacramentū non dat primā gra
tiam. Hec ſco. Scdo caueat cōtrahēs
ne in cōtractu ſolum vel pncipalit in-
tendat ſuperbiā / auariciā / vel luxurio
ſam voluptatem: quia dicit guill'. pa-
riſieñ. de ſacramentis. Qui matrimo
nio cōtraria intendunt: multum pec-
cant. Verbi gra. qui amore explende
libidīs ſue tm̄ forīſecus matrimonia
ineunt. ſil'r qui pp̄ter ſolā voluptatē
aut ſolam auariciā / aut ſolā ſupbiam
inīūt ⁊ ꝯtraxit matrimoniū: bonis ma
trimonij / aut excluſis / aut neglectis.
hoc eſt nō curatis. taliter ꝯtrahentes
multū peccant: q2 non in ſanctificati-
one: ſed in impuritate terrenoꝝ ſacra
mentuȝ recipiūt: īmo abutunt iſto ſa
cramēto: ⁊ veriſimiliter peccant mor-
taliter. Dicit guill'. Si ſit quis adul-
tus / aut adeo prouectus ⁊ eruditus:
vt talia noſcere debeat merito: in ta-
les enim demonium habet poteſtatē.
D Thobi. vi. ¶ Sed q̄reres: eſt ne īter
tales matrimoniū? Rñ. q ſic. q2 etſi
amor libidinis ſue explende ſolus il
los moueat / vel eoꝝ alterū: ad omīa
tñ onera matrimonij vterqȝ ſe obligat
pactione generali: hoc eſt ad vxorem
regendā ⁊ ſeruandā ei fidem thori / ⁊
alia onera. Sicut eñ ſi q̄s baptiſaret
cā luxurie tm̄: cōcupiſcēs ſpeciem ali
cuius chriſtiane mulieris quaȝ aliter
habere nō poſſet niſi baptiſaret: vere
baptiſaret / ⁊ verū ſacramētum baptiſ
mi reciperet: ſic ⁊ iſte verum ſacramē
tum matrimonij pcipit: licet nō recta
intentione. Conſenſus etiam iſte / ⁊ ſi
amore libidinis fit tm̄: matrimonia-
lis tñ eſt / nō fornicarius / aut amatori
us: nō eñ in ſolā libidinē cōſentit: ſed
etiā in oīa onera mrimonij / ⁊ ad oīa il
la ſe obligat: ſicut ⁊ ille qui cā luxurie
ſue explēde tm̄ baptiſat / nō ī ſolā lu-
xuriā cōſentit: ſȝ etiā in hoc vt baptiſe
tur / ⁊ xp̄ianus fiat: ⁊ ad oīa agēda et
ſuſtinēda q̄ chriſtianiſmi ſunt ſe obli-
gat ipa ſuſceptōe baptiſmi. Hec guil'.
Tertio caueant contrahentes: ne īter
eos ſit affinitas / vl' cognatio ſpiritua
lis aut cōſanguinitas matrimonij cō
tractum impediēs ⁊ dirimēs: al's ſibi
debitū reddēdo alter ad minus adul
teriū / vel fornicationem cōmitteret.
Quarto debet in contractu cōſenſus
fuiſſe in mente ⁊ expreſſus in voce / ſi
gno vel ſcripto: deficiente eñ alteri⁹
conſenſu: vel ſi nō fuit expreſſus: nul
lum matrimoniū eſſet corā deo. Qui
to videat ne ſcienter ſit votum deo fa
ctum inter partes de cōtinentia: al's
vouens peccare poſſet mortaliter: et
deo ſponſaȝ ſubtraheret: nec ſine pec
cato mortali ſm multos vnq̄ poſtea
petere poſſet debitū: nec proſperitas
temporaliū in tali mrimonio eēt mul
tum ſperanda: īmo etiā grauiter vide
tur peccare: q̄ votiuā ducit ſcienter: q2
coopatur ei ad peccatū mortale cām
dando fractōnis voti. Siliter alij qui
tales tradūt nuptui: q2 Roma. i. dicit
nō ſolū ſupple excludunt a regno dei
q̄ mortalia faciunt: ſed etiā qui con-
ſentiunt facientibus. Ubi glo. con-

ſentire eſt tacere cū poſſis redargue=
re vel errorē adulando fouere. Sexto
caueant ne clandeſtine nuptias cele=
brent: ſed benedictionē recipiāt in fa
cie eccleſie. vbi non ſunt binubi. Neu
ter eñ coniugū tenetur reddere debi=
tum alteri ſtatim cōtracto mŕimonio
dicit tho. in. iiij. di. xxxij. ⁊ ſƺ guil. ſup
ray. peccat mortalit̄ q̄ ante bn̄dictio=
nem nuptialē vxorē cognoſcit / ī locis
vbi eſt cōſuetū bn̄dictionē adhiberi.
E ¶ Valet autē bn̄dictio matrimonia=
lis / ⁊ fit propter multa. vt notat Hum
bertus de officio epiſcopi. Et guil. pa
riſien de ſacramētis. Qñq̧ eñ matri
monio annectit̄ ſterilitas. Cōtra hāc
valet bn̄dictio diuina. pſ. Benedixit
pſ.106. eis / ⁊ multiplicati ſunt nimis. Inter=
dum paupertas: cōtra hanc valet bn̄=
dictio eadē. q₂ ꝓuerb. x. bn̄dictio dn̄i
diuites facit. Interdū diſcordia cōiu=
gum: ſed bn̄dictio dn̄i valet ad pacē.
Nume. vi. Sic bn̄dicetis filijs iſrael.
Cōuertat dn̄s vultū ſuū ad te / ⁊ det ti
bi pacē. Interdū demon accipit pote=
ſtatem in contrahētes. vt ptƺ Thobie
iij. de demone qui īterfecit ſeptē viros
ſare: ſed cōtra hoc valet bn̄dictio. q₂
ibi eſt crucis ſignū quod fugat demo
nem. Interdū in coniugibus caro do
minatur / ſicut equus ⁊ mulus. Ideo
malo amore coniūgunt̄. cōtra hoc va
let bn̄dictio ſancta. q₂ dat gratiā. Ec=
cleſi. xl. gratia ſicut paradiſus in bn̄di
ctionibus. gratia autē eleuat mētem
ad ſpiritualia. Interdū matrimonio
adiūcta eſt multa proſperitas ducēs
ad malū finē: ſed bn̄dictio diuina ecō
uerſo adducit abundantiā ſpūaliū bo
pſ.83. norū ducentiū ad bonū finem. pſ. Bn̄
dictionē dabit legiſlator: ibunt de vir=
tute in virtutem. Videbit̄ deus deorū
in ſyon. Q₂ ergo bn̄dictio diuina con
comitatur inuocationē diuini nomīs
quā facit ſacerdos in ſua benedictiōe
ſm illud Nu. v. Inuocabitis nomen
meū ſup filios iſrahel / ⁊ ego bn̄dicen=
do benedicā eis. Ideo rationabiliter
benedicitur matrimoniū aliquorum.
F ¶ Quo ad tertiū notat Guilĺ. vbi ſ.
Q₂ cū matrimoniū ſit ſancta / ⁊ ſancti
ficatiua / ⁊ perfecta ſocietas maris et
femine in ſpecie humana: ⁊ ſanctitas
ſit ſm Diony. elongatio ab execratio
nibus / ⁊ cōtaminationibus viciorū et
peccatorꝝ: ⁊ adherētia totalis ad deū:
idcirco ſeptuplex eſt ſanctitas matri=
monij ſeruāda a cōtrahentibus. Pri
ma conſiſtit in elongatione a turpitu=
dine / ⁊ execratione prohibitorꝝ. q₂ cō=
trahentes intendere debēt: vt ſe lōge
faciant ab his. Scd̄a conſiſtit in cuſto
dia / ⁊ retractione conſortis ab hmōi.
Tertia conſiſtit in ſubiectiōe ſui ad al
terū / ⁊ ī iugo perpetue ſeruitutis quo
ſe alter alteri ſubijcit abſq̧ participe.
Quarta in ſuſceptione oneris / videlƺ
prouiſionis ⁊ educatiōis. Non eñ le=
ue eſt onus viro prouidere de pregnā
tibus enixis ⁊ nutriētibus. Similiter
cuſtodire paruulos / ⁊ erudire. Simi=
liter et in muliere dolor partus / erum
noſitas pregnantiū: quibus condolet
vir / ⁊ miſeria nutrientiū / ⁊ filia. Quī=
ta eſt ex ſuſceptione regiminis ipſius
vxoris quantū ad virū: qui etiā rege=
re habet totam domū. vbi mulieri cō=
petit pars ſollicitudinis. Non eñ re=
cipit vxorē tm̄ ad ei exhibendū neceſ=
ſaria victus ⁊ veſtitus: ſed etiā ad re=
gendū in compoſitione morū / in cor=
rectione / ⁊ perfectione eius / nec leuis
cura / ⁊ modicū eſt onus cura mulierꝭ
vnius. Sexta ex fructu prolis ad dei
cultum nutriēdum. Septima ex ipſo
ſacramento / id eſt ſacre rei ſigno. Eſt
eñ ſignū coniunctionis xp̄i ⁊ eccleſie
xp̄i ⁊ fidelis anime / xp̄i ⁊ beatorū pa
trie. He ſunt ſanctificationes de qui=
bus videtur loqui apl̄us. i. theſſa. iiij.
Hec eſt voluntas dei ſanctificatio ve=
ſtra: vt abſtineatis a fornicatione: vt
ſciat vnuſquiſq̧ veſtrū vas ſuū poſſi=
dere in ſanctificatione / ⁊ honore. non
in paſſione deſiderij ſicut ⁊ gētes / que
ignorant deum. Non eñ vocauit vos
deus in īmundiciam: ſed in ſanctifica
tionem in ieſu xp̄o domino noſtro.
¶ Ca. viij. De penitentia. ⁊ primo de
contritione.

DE penitentie ſacramē
to:cui⁹ tres ſunt par=
tes ſm Criſoſto.con=
tritio/confeſſio/et ſa=
tiſfactio. Primo vidē
dum eſt de origine cō
tritionis .Secūdo de
conditionibus cōtritioni neceſſariis.
Et tertio de effectibus contritionis.
A ¶ Quantū ad primū notandum pri=
mo:ꝙ ſm magiſtrū di.xvij. iiij. Cōtri
tio eſt dolor voluntarie aſſumptus ꝓ
peccatis cum propoſito cōfitendi ⁊ ſa
tiſfaciendi. Dicitur primo aſſumptus
Oportet enī in contritione que com=
muniter habetur precedere quedam.
ſec⁹ de ꝑuilegiata:vt ī latrone/mag=
dalena/⁊ paulo.vbi de⁹ fontē miſeri=
cordie aperuit/vt fieret ſubito:quod ī
aliis paulatī.Sicut enī ſanauit quoſ=
dam ſubito xp̄s.alios quotidie ſanat
ſucceſſiue mediante curſu cōmuni.ſic
⁊ in aīabus fecitvt tho.dicit cōtra gē=
tiles.Secundo dicit̄ voluntarie: non
coacte.propter hoc periculoſuʒ eſt in
extremis primo penitere.vt habes ſu
pra ca.vi.Tertio dicitur dolor/ſcʒ qui
ſit diſplicibiliter maior cuiuſcunqꝫ pri
uatiōe citra deum.Et hic dolor eſt vo
luntatis.nec oportet neceſſario ꝙ ſen
ſualiter doleat.Vnd̄ ſtat ꝙ patre mor
tuo ſenſibiliter plus doleat:non intel
lectualiter ⁊ gaudeat pctōr de dolore
tali. Sed ꝙdiu dolebit? Rn̄.ſemp/id
eſt qn̄ recolit ſe male feciſſe. Quarto
cum propoſito cōfitendi ⁊ ſatiſfaciēdi
Secundo notanduʒ ſm Bonauen̄.ꝙ
quinqꝫ ſunt preambula cōtritionis vt
plurimū. Nā penitentia actualis que
eſt īmediata diſpoſitio ad gratiā orit̄
⁊ incipit ſʒ ordinē. Primo a fide cui⁹
actus prim⁹ eſt quo homo cognoſcit/
⁊ credit dei bonitatē/⁊ iuſtitiam.et ꝙ
illi diuine bonitati diſplicet oē pecca=
tum.⁊ ꝙ diuina iuſtitia peccatis ſic of
fenditur:ꝙ nullo modo dimittit inul=
tum.cōſequēter que homo cognoſcit
ſe mala cōmiſiſſe/⁊ dei offenſam inci=
diſſe per iuſtitiā ſoluendā.Secundus
eſt act⁹ timoris ſeruilis quo timet ſe
eternaliter miſerū futurū propter pec
catum.⁊ retrahitur iſto mō a pctis ꝓ=
pter metū gehenne.in quo timore qs
ſi ſolū maneret deſperaret. Ideo ter=
tius eſt actus fidei quo credit deuʒ tā
infinite miſericordem:vt ad verā peni
tentiam remittat omnē offenſam:⁊ in
amicū dei recipiat penitentē. Quart⁹
eſt actus ſpei de venia cōſequēda pro
pter dei miam/⁊ bonitatē. quib⁹ pa=
ratus eſt īdulgere/⁊ ī amicitiā reaſſu
mere penitentē. Quītus eſt ꝓpoſitū
emendādi vitā/⁊ reuertēdi ad deū/ et
ſe ei ꝯfederādi/⁊ ſatiſfaciendi ꝑ gemi
tum/ꝯfeſſionē ⁊ ſatiſfactionē. Et hec
oīa īnuuntur Luc.xv.ꝑ filiū ꝓdigum
Primū ibi.dicā illi ſcʒ patri. Pater
peccaui in celū ⁊ corā te. Scd̄ʒ ibi. Iā
nō ſum dign⁹ vocari filius tuus. Ter=
tium ibi.Et ſurgēs/qd̄ nō feciſſet niſi
de patris clemētia p̄ſumpſiſſet Quar
tum etiā ibidē:vicʒ ſurgens. Quintū
ibi.venit.Et ſic pʒ ꝙ pnīa incipit a ti=
more ſeruili.⁊ vt videbit̄ terminat̄ in
amore filiali. Iuuat etiā ad p̄ncipium
contritionis mala conſiderare q̄ facit
pctm̄ mortale p̄cipue:de quo in prin=
cipio libri habes de trāſgrediētib⁹ pre
cepta.ca.i. ¶ Quo ad ſecūdū notan B
dum ſm magiſtrū in.iiij.in pluribus
di.de penitētia.⁊ tho.⁊ ſco.ꝙ ad habē
dam ꝯtritionē/vl̄ diſpoſitionē ſufficiē
tem ad eandē pro deletiōe oīm pctōꝝ
mortaliū exigunt̄ plura. Primo dili=
gens diſcuſſio cōſcientie/⁊ diſtīcta p̄=
cogitatio oīʒ pctōꝝ mortaliū de q̄bus
hō non eſt prius ſufficient̄ cōtritus/et
cuiuſlibet eoꝝ cū circūſtantiis aggra=
uantibus:maxime cū circūſtantiis in
aliud genus mortalis pctī trahētib⁹.
Habeat aūt ad memorandū diligen=
tiā ſicut dicet̄ cap.ix.§.⁊ ca.xij.§.Vt
probat magr̄ in.iiij.di.xvi. ⁊ per aug.
li.de vera ⁊ falſa pnīa. Et ad min⁹ in
prima contritione/id eſt attritione/et
preparatione ad cōtritionē exigit̄ vt
doleat de ſingulis q̄ mēorie occurrūt
mortalib⁹ ⁊ etiā de ſingulis eoꝝ circū
ſtantiis q̄ pctī ſpeciem mutāt/id eſt in
aliud genus pctī mortalis trahūt .de

quibus circunſtantiis clarius dicetur
in materia cōfeſſionis. Nō dictoꝝ eſt:
qꝛ opoꝛtet (vt in ſequēti mēbꝛo dicet)
de ſingulis deteſtationē ſpecialem ha
bere: memoꝛie ſaltē occurrētibꝰ. Unō
ꝓceptū eccľe. Oīs vtriuſqꝫ ſexus. li. v.
de pe. ⁊ re. dicit: oīs vtriuſqꝫ ſexus fide=
lis: poſtꝙ ad annos diſcretiōis perue
nerit: oīa ſua peccata ſaltē ſemel ī an=
no fideliter cōfiteat. De hoc ezechias
rex ait Eſa. xxxviij. Recogitabo tibi
oēs annos meos in amaritudine aīe
C mee. ¶ Secundū eſt diſplicētia / ſeu
deteſtatio ſingulor mortaliū peccato
rum ſuoꝝ / quoꝝ in predicta ꝓcogita=
tione poterat eſſe memoꝛ. Eſt aūt de=
teſtatio iſta nolitio / qua penitens nol
let ſe illa ſua preterita pctā feciſſe: aut
eſt volitio conditionalis qua vellet ſe
non peccaſſe / ſi eſſet ſibi poſſibile. aut
optatiua vt vtinā nō peccaſſem ita cō
tra deū. Q aūt ſingula que memoꝛie
occurrūt opoꝛteat in ſpeciali deteſtari
hoc ptꝫ. i. Ezech. xviij. vbi deus tradi=
dit modū iuſtificandi impiū dicēs. Si
impius egerit penitentiā ab oībꝰ pec
catis ſuis que operatꝰ eſt / ⁊ cuſtodie=
rit vniuerſa pꝛecepta mea / ſcꝫ pꝛopoſi
to. ⁊ fecerit iudiciū / id eſt ſcrutiniū ſu
per cōmiſſis. ⁊ iuſtitiā / id eſt exterius
effectualiter cuiqꝫ quod ſuū eſt tribuē
do. deo / ſibi / et pꝛoximo: vita viuet et
nō moꝛiet. Jō vult apľs. i. coꝛ. xi. vbi
dicit. pꝛobet aūt ſeipſuꝫ hō: ⁊ ſic de pa
ne illo edat. Jdē vult glo. ſup illud ps̄
ps̄. 6. Lauabo per ſingulas noctes lectum
meū. per ſingulas noctes: intelligere
debemꝰ ſingula pctā ſup quibꝰ ſingu
lariter flere debemus ad hoc vt lauet
lectus noſtre cōſciētie. Nō eſt. quia ꝑ
ſingula pctā moꝛtalia facta eſt ſpecia
lis auerſio ab incōmutabili deo / ꝗ rei
mutabili homo adheſit. Jtē contritio
per confeſſionē explicat: ſed opoꝛtet
de ſingulis moꝛtalibus ꝯfiteri: igitur
etiam opoꝛtet veraciter de ſingulis cō
teri. Et lꝫ illud ab oībus ſit faciendū:
eſt tamen ſingulariter neceſſariū iſtis
qui adhuc aliqua malicia ita infecti
ſunt: vt illam vix vel non dimittere

pꝛoponant. Jndigent hi tamdiu la=
mentari: quo dum per dei gratiam de
omnibus doleant. Concoꝛdat pꝛefa=
tis tho. in. iiij. di. xvij. dicens. quantū
ad pꝛincipiū cōtritionis / id eſt quātuꝫ
ad attritionē ꝗ homo cogitat de pec=
cato: ⁊ dolet / et ſe pꝛeparat ad contri=
tionē: opoꝛtet ꝙ ſit deteſtatio de ſingu
lis peccatis: ꝗ quis ī memoꝛia habet
adhibita diligentia ad memoꝛanduꝫ
⁊ inueniendū ea. Quantū vero ad ter
minū cōtritionis / ſcꝫ qn̄ ipſa diſplicen
tia foꝛmatur caritate / ⁊ fit cōtritio: tūc
ſufficit ꝙ fiat vna cōmunis de oībus
ſimul. ¶ Tertiū requiſitū eſt vna ge= D
neralis deteſtatio oīm peccatoꝝ ſuoꝝ
tam oblitoꝛū ꝙ ignoꝛatoꝛum: que pec
catoꝛ cōmiſit ⁊ non ſciuit: ⁊ adhuc ne=
ſcit ꝙ fuerunt peccata. Pꝛo ītellectu
autē oblitoꝝ peccatoꝛū notādum ſm
Tho. ꝙ obliuio de aliquo poteſt eſſe
dupliciť. Uno modo ſic ꝙ totaliter a
memoꝛia exciderit: ⁊ ꝙ homo nō poſ=
ſit illud īquirere nec memoꝛari. Alio
modo ſic ꝙ partim a memoꝛia excide
rit / ⁊ partim remāſerit. Sicut cū in ge
nerali recolo me aliquid audiuiſſe: ſꝫ
neſcio in ſpeciali quid fuerit. Et tunc
requiro in memoꝛia ad cognoſcendū
⁊ reminiſcendū. Sic etiā dicitur aliqd
eſſe oblitū dupliciter. Unomodo ſic ꝙ
in generali maneat in memoꝛia: ſꝫ nō
in ſpeciali. vt cū homo recolit ſe vnum
vel plura cōmiſiſſe. ⁊ neſcit ꝗ / videlicꝫ
an ſupbia / an auaricia / vel luxuria / vľ
gula. Et tunc debet homo cum diligē
tia recogitare vt inueniat peccatuꝫ in
ſpeciali. quia homo tenetur de quoli=
bet ſuo moꝛtali memoꝛato in ſpeciali
conteri ſpecialiter. Si auteꝫ inuenire
non poteſt: nec ī particulari memoꝛa=
ri: tunc ſufficit de eo ꝯteri ſm ꝙ in me
moꝛia continetur: ſcꝫ dolere ꝙ commi
ſit quoddā moꝛtale de quo nō eſt me=
moꝛ. Et debet non ſolū ſic in generali
dolere de quodā peccato commiſſo et
oblito: ſed debet etiam cuꝫ hoc dolere
de obliuione que ſibi ex negligētia ꝓ=
pꝛia contigit. ¶ Alio modo poteſt E
peccatum eſſe oblitum: ſic ꝙ ipſum

omnino a mẽoria excidit:nec aliquam
de eo habet notitiam/etiam adhibita
ſufficienti diligentia.et tunc nõ tenet
homo de eo cõteri in particulari.quia
impotentia excuſat eũ a debito.et ſuf=
ficit generalis cõtritio de omni eo in
quo deũ offendit. Et dic̃ bonauẽ.ꝙ
penitens non debet de oblitis conteri
in generali ſub conditione.vt ſi deum
in aliq̃ pctõ offendit:ſed debet de eis
conteri ſub probabili eſtimatione.de=
bet enim probabiliter et veriſimiliter
eſtimare ꝙ in multis offendit deum et
ſic ex hac eſtimatione doleat ac ſi cer=
tus eſſet:tunc eſt vere cõtritus de eis.
et dimittuntur ſibi illa oblita:ſicut co=
gnita que deteſtatur in particulari.
F ¶ De ignoratis vero peccatis quo=
modo ſit conterendũ: vbi videlicet qs
peccauit:ſed neſcit ea fuiſſe peccata.
Notandũ primo ſm tho.in.iiij.diſti.
xxi.ꝙ ignorãtia eius qđ quis ſcire te=
netur non excuſat eum.quia ipſamet
ignorantia eſt peccatũ.Unde cum aliqs
nõ confitet pctã propter hoc quia ne=
ſcit ea eſſe peccata:et ſuo modo videt
ſi nõ conteritur de aliquibus peccatis
propter hoc quia neſcit ea eſſe pctã.et po
tiſſime ꝑpter ignorantiã iuris diuini
tunc nõ excuſatur:alĩs heretici excuſa
rẽtur qui aliqua pctã in quibus ſunt:
neſciunt eſſe pctã. Et etiã excuſarẽtur
ſimplices:qui ex negligẽtia/aut ex de
ſidia ignorant.et quia ignorata ex negli
gentia ſciuntur per diligentiã:ideo te
netur homo facere qđ in ſe eſt vt pctã
ſua cognoſcat quatenus de eis cõtera
tur cõfiteatur et ſatiſfaciat. Et ſi querit
per qualẽ diligẽtiã ſit repellẽda igno
rantia? Reſpõdet criſoſto. ſup math.
omelia.xxxix. Si velles ſcripturarum
ingredi veritatẽ:nũc potireris oratio
bus nũc quereres in ſcripturis: nunc
pulſares bonis operibus/nũc interro
gares ſacerdotes:nũc iſtos:nũc illos
G ¶ Ex quibus ſm bonauẽ.ſup.iiij.et
Guiller.pariſiẽ.de fide et legib[9].elici
tur ꝙ quattuor ſunt iuuantia contra
ignorãtiam. Primo tenetur quis di=
ſcere ſalutaria ſibi. Et hoc per verbi
dei attentam audientiam:per librorũ
ſacre ſcripture diligentem lectionem/
et per cordialem meditationẽ. Debet
enim quilibet ſm ſtatus ſui exigẽtiam
talibus intendere:non ſolum in qua=
drageſima.ſed etiã in omni die feſti=
uo:cum ad hoc ſit iſtitutus. Si enim
per alios dies tẽporalibus intendis:
cur non in die feſto legi dei itẽderes?
O ſi qui prefata feciſſent:quanta iam
ignorata didiciſſent. Secundo exigit
vt quis frequenter conuerſetur cũ bo
nis hominibus.de rebus loquatur ſa
lutaribus et querat de eis que ad dei
pertinent honorem et ſuam ſalutem.
¶ Tertio caueat a peccatis grauib[9] H
que iam cognoſcit.et ſi incidit ſtatim
cõteratur.alĩs ſm Grego.pctm̃ quod
per penitentiã non delet:mox ſuo põ
dere ad aliud trahit peccatũ/et lumen
rationis cecat.vt probat magr̃ in.ij.
di.xxxvi. Unde Roma.i. enumeratis
quibuſdã peccatis et negligentijs:dic̃
propterea tradidit illos deus ſcilicet phi
loſophos in paſſiões ignominie: qui
deũ cognoſcentes:non ſicut deũ glo=
rificauerũt. Quartum eſt vt quis cre
bro deuotis orationib[9] deũ et ſanctos
inuocet:quatenus eũ de neceſſarijs po
tiſſime dignet illuminare. quia omnis
ſapientia a dño deo eſt. Sic ſctũs tho.
fuit illuminatus a deo:et etiã ab aplĩs
de q̃dã dubio inſtruct[9].hoc enim facien
do plurima qs diſceret. De hoc etiam
reperies ĩfra precepto.ix.ca.iij ℞ L.
¶ Ad propoſitum igitur quando I
quis incipit ſm Bonauẽ. ſuper.iiij.
cognoſcere pctã que prius ignorabat
tunc tenetur de eis in particulari cõte
ri/et cum hoc conteri de ignorãtia ſua
q̃ ſibi ex ſua culpa euenit.et debet etiã
iſtã ignorantiã emendare ꝓ poſſe alĩs
non videt eſſe verus penitens/quoniam eſt
de neceſſarijs ad ſalutẽ. Quãdiu autem
ignorat aliqua peccata debet de eis
conteri in generali:vt quando homo
dolet in communi de omni dei offen=
ſa per ipſum commiſſa: doleat etiam
in generali de omnibus peccatis obli
tis. Et poſtquam hõ ꝯtrit[9] eſt in ꝑticulari

de oībus ſibi cognitis ⁊ etiam de om
nibus oblitis in generali tunc debet
homo eſtimare veriſimiliter ſe etiā ī mł
tis offendiſſe deū q̄ ignorat/⁊ non no
ſcit eē peccata. Et de talibus dꝫ conte
ri in generali: ⁊ cuꝫ hoc de ſua culpa=
bili ignorantia ſeu craſſa: ⁊ ꝓ talibus
humiliť veniā p̄cetur. Hoc docet lex
pſ.18. dei in Pſ̄. Delicta q̄s intelligit. glo.
q.d. nullus oīa. Ideo addiť/ab occul
tis ⁊c̄. et ab alienis parce ſeruo tuo.
pſ.24. Et alibi. Delicta iuuentutis mee/et
ignorantias meas ne memineris do
K mine. ¶ Sed quereres quantus do
lor/ſeu quanta diſplicentia exigiť ad
cōtritionem? Rñ. ſm tho. duplex ē do
lor contritionis. Unus in voluntate:
et eſt ip̄a contritio met/ſeu diſplicen=
tia peccati: ⁊ debet eſſe maior de pec=
catis: q̄ q̄cū ꝗꝫ deliberatus dolor: aut
quecūꝗꝫ volitio eiuſdem volūtatis de
quacūꝗꝫ tp̄ali re: quia plus voluntas
debet deteſtari peccatuꝫ: quia contra
deum/q̄ nolit q̄dcūꝗꝫ damnū in aliis
rebus: maxime quādo homo de vtro
ꝗꝫ deliberat/et ea adinuicem compa=
rat: deus eñ debet ſup oīa placere cū
alia oīa finaliter ſint in ip̄m ordinan=
da. Et ideo peccatum q̄d ab eo auer=
tit/⁊ eū offendit: debet ſup oīa volun=
tati diſplicere. Ideo Hiere. vi. luctuꝫ
vnigeniti fac tibi. vbi glo. dicit: docet
penitētē quid facere debeat. Nā pec
cator nō hꝫ niſi vnā aīam ⁊c̄. Et alia
glo. nichil dolentius morte vnigeniti
Et ita ſm rōnem et volūtatem: nichil
debet eſſe deteſtabilius ⁊ magis noli
tum q̄ pcīn. Et addit Tho. et dicit ꝙ
etiā in caſu in quo oportet hoīem pec
care mortaliter: aut mori: aut aliam
quācūꝗꝫ penam tolerare: teneť homo
in tali caſu omnē penam preeligere:
et potius ſuſtinere/q̄ peccare morta=
liter/aut q̄ velle peccaſſe/et hērevolū
tariā/⁊ deliberatam complacentiam
in mortali peccato preterito. Tñ quā
do nō īminet talis caſus neceſſitatis
tunc nullꝰ eſt de hoc tēptandus: eo ꝙ
hō nō ſcit de facili affectus ſuos rege
re/aut menſurare. Bonauēt. etiā dic

ꝙ magnū eſt periculū/et ſtultitia ab
aliquo infirmo/id eſt in virtutibꝰ im=
perfecto: vel etiam a ſeip̄o hoc querе=
re/ſcꝫ an vellet mori aut quācūꝗꝫ pe=
nam ſuſtinere: vel mortaliter peccare
quia hoc eſt ſe vel aliū tēptare: ⁊ a nul
lo penitente debet cōfeſſor hoc quere
re: ſed ſi ſponte q̄s illud dicit: ſignum
eſt magne penitentie. Alius eſt dolor
ſenſibilis in parte ſcꝫ ſenſibili: ⁊ talis
non eſt neceſſarius ad contritionē ꝓ
mortalibus. Primo q2 non eſt ſemꝑ
in poteſtate nr̄a. Scd̄o q2 ſicut pcīn
ꝑ actum voluntatis ſufficiēter naſciť
ita ꝑ actū volūtatis/videlꝫ ꝑ deteſta=
tionē pcī voluntariā: que eſt eſſentia
liter ꝯtritio ſufficienter tolliť ſine do=
lore ſenſibili peccatū: laudabilis ta=
mē eēt/ſi hēreť moderate. ¶ Quar L
tū requiſitum ad cōtritionē eſt/vt hō
ceſſet a mortalibus: ⁊ vt etiam habe=
at ꝓpoſitum ſibi cauēdi ꝓ futuro: nō
ſolū de peccatis cōmiſſis de q̄bꝰ nunc
dolet: ſed etiam de oībus mortalibꝰ:
et occaſiōibus ꝓpinquis: rōne q̄ꝛ ve
riſimiliť eſſet poſtea iterū caſurus in
mortale: patet illud ꝑ diffinitionē pe
nitentie Grego. que eſt/pctā preteri=
ta plangere: ⁊ plangenda iterū nō cō=
mittere/id eſt habere ꝓpoſitū non ea
amplius ꝯmittendi. Ad idem eſt ma
giſter in. iiij. diſt. xv. et. xiiij. Ratio ꝓ=
poſiti iſtius eſt: quia ſi hō nō haberet
tale ꝓpoſitū nullū mortale ſcꝫ cōmit
tendi: tūc hēret volūtatē alicuius vel
cōplacētiam mortalis peccati. Dicit
eñ Auguſt. libro de vera ⁊ falſa pnīa
Scio deū inimicū oī crimino ſo. Quō
ḡ qui vnū crimē reſeruat: de alio reci
pit veniam? Nā luc̄. xiij. et Ioh̄. vij. to
tū hominem ſanū fecit in ſabbato. Et
nullū demonē ī eo reliquit q̄ legionē
habuit Luc̄. viij. Ex q̄ ptꝫ ꝙ nō cōteri
tur q̄ odiū graue cōtra ꝓximū retinet
Item qui occaſiones certas pctōꝝ
vitare nō ꝓponūt: vt cōcubinas/vſu=
ras/⁊ hmōi. Item q̄ nolūt reuocare ſe
ductos malis ꝯſiliis/⁊ moribꝰ ꝑ eos/
aut diffamatos iiuſte. Quītū requiſi
tū eſt ꝓpoſitū cōfitendi ꝓ loco ⁊ tp̄e

ſm eccleſie preceptū omnia ſua mor-
talia prius nō confeſſa. et de quibus
prius nō eſt legittime abſolutꝰ. ⁊ etiā
ꝓpoſitū ſatiſfaciēdi deo ꝓ iſtis pctīs.
M ¶ Sextū requiſitum eſt motus liberi
arbitrij in deum qui videt̄ eſſe maxie
dei dilectō ſuper omnia. Ratio eſt ſm
tho. in. iij. p. q. lxxxv. Quia talis dile-
ctio dei eſt cauſa deteſtationis pctōꝝ
finaliter propter deum/⁊ inquantum
ſunt dei offenſiua/⁊ ꝯtra honorē ipiꝰ
facta. vt ſtatim patebit. De hoc etiam
habes infra. c. xi. pmi pcepto. N. Sep
timū reqſitū eſt vna generalis deteſta
tio oīm peccatorū mortalium. Ad ve-
ram eñ penitētiā requiritur (dic̄ tho.
ibidē) ꝙ homo deſerat peccatū inquā
tum eſt contra deū. Et poſt pauca ſub
dit: Si eñ diſplicet homini aliqđ pec
catum/eo ꝙ eſt cōtra deū ſuper oīa ſi-
bi dilectū/quod requiritur ad ratōnē
vere penitētie: tunc etiam diſplicēt ſi-
bi omīa peccata mortalia. Ideo magi
ſter in. iiij. diſt. xxi. beatū aug. allegan
do dicit. Arbitrij libertatē querit deꝰ
nō neceſſitatē. caritatem: ⁊ nō ſoluȝ ti
morem. ⁊ ſubdit: oportet nō ſolū time
re iudiceȝ: ſed ⁊ diligere. ergo oportet
ꝙ homo deum ſuper oīa diligat/et ꝙ
actualis dei dilectio ſit ſibi cauſa/⁊ eū
moueat vt deteſtetur peccatum finali
ter propter deū. ſcȝ inquantum eſt dei
offenſiuum/ ⁊ contra eius honorem.
N ¶ Ex quo pȝ: ꝙ ſi homo pctā ſua de-
teſtetur ſolū: quia ſunt oppoſita virtu
ti morali. aut ſolū quia reddunt eum
īdignū/⁊ vituperabilē: qͥliter etiā phi
loſophi cognouerunt deteſtanda eſſe
peccata: aut ſi ſolū deteſtaretur ea ꝓ-
pter timorē pene/amiſſionis vite eter
ne īquantū illud eſſet ſibi ad incōmo-
dum/ibi ſiſtendo: ſine vlteriori relatio
ne in deū: tūc homo ſolū quereret ſuū
cōmodū/⁊ fugeret ſuū incōmodum. ⁊
nullo modo quereret deū/⁊ illius ho-
norem. contra illud apli pme cor. x.
Siue mādacatis/ſiue bibitis ⁊c̄. nec
talis deteſtatio eſſet actus virtutis. qꝛ
non circūſtantionata debito fine. et ꝑ
ꝯñs non formaretur gratia/nec fieret
contritio. ideo nullū tolleret peccatū.
Imo ipſa eſſet vicium ⁊ actuale pecca
tum: quia circunſtantionata indebito
fine ⁊ ꝑ ꝯñs etiam nō eſſet attritio ve-
ra/que de congruo meretur gratie in
fuſionē/⁊ peccatoꝝ remiſſionē. ſȝ eſſȝ
actualiter offendens et ita mereretur
penam. Exemplū primo de anthioco
de quo. ij. mach. ix. qui de peccato qđ
cōmiſit in dei fideles/nō eſt a deo mi-
ſericordiā cōſecutus. quia vt dic̄ tho.
veniā fuiſſet aſſecutus ſi vere penituiſ
ſet non autē vere penituit. quia non ex
amore iuſtitie de peccatis ꝯmiſſis do
lebat: ſed ex timore pene quam expe-
ctabat/vel ex dolore pene quā ſuſtine
bat. Sic demones/⁊ damnati omnes
penitentiam agunt magnā pro pctīs
non quia deū offenderunt: ſed qꝛ īcō-
modū coꝝ maximū eſt. Sed licet iſta
ſeptem puncta ſint probabiliter ex do
ctoribus ſacre theologie dicta: tñ q̄ de
talibus preſertim de prima. ij. ⁊. vij. cō
ditionibus vult predicare/ caueat ne
populum ſcādaliſet/vel deſperare fa
ciat: ſed more prudentis medici ⁊ ſm
paſtorale beati grego. caute loquatur
ita vt duros ⁊ diſſolutos terreat ⁊ emol
liat: puſillanimes aūt deſperare de ve
nia non faciat. ¶ Quantū igitur ad O
tertium principale qñ homo per illa
ſeptem ſupradicta ſe preparauit ⁊ de
uenit ad illam vnā generalē omnium
ſuorū mortaliū deteſtationē bene cir-
cūſtantionatā: maxime circunſtantia
debiti finis ſm dicta. et qñ hmōi dete
ſtatio eſt ſatis magna pro tot et tātis
peccatis: tunc mox informatur carita
te: ⁊ fit contritio. et in eodem inſtanti
deus multa bona cōfert penitenti: nō
ex valore contritionis preciſe ſeu attri
tiōis: ſed propter meritū paſſiōis xp̄i
quia incipit iam aliquo modo vnire ſe
chriſto propter quā vnionē paſſio et
meritum xp̄i ſibi ſuffragatur per mo-
dum īfluxus ſȝ Tho. in. iij. parte. Nō
inquā ex valore cōtritionis preciſe. qꝛ
breuis ⁊ parua eſt ⁊ nō ſufficiēs ſatiſ-
factio pro peccato mortali/quod ē ali
quo modo infinite malitie: eo ꝙ ꝑ ipȝ

infinitũ bonũ cõtẽnitur. Sʒ dimittit
pctã ⁊ alia bona cõfert: ꝓpter meritũ
xp̄i: qui ſua paſſione meruit nobis ꝙ
qñ homo in fide xp̄i ⁊ propter deũ de-
teſtatur peccata ſua ſ₃ modũ p̄miſſuʒ
tūc deus dimittit ea propꝫ hoc ꝙ dei
filius ſibi dilectiſſimus pro peccatis
iſtis ſicut pro oïbus alijs mortuus eſt
⁊ deo patri hoſtiã ſe obtulit plus / ſm
Anſel. cur deus homo. deo placẽtem:
ꝙ peccatũ ſit malũ ⁊ nociuũ. Sũt aũt
effectus cõtritionis ſeu bone attritio-
nis etiã añꝙ quis cõfiteaꝫ actu. Pri-
mo ſm xp̄i exẽplũ Luč. xv. Oĩa pecca
ta mortalia penitenti in iſtanti dimit-
tuntur. ⁊ pater celeſtis ei tanꝙ filio ꝓ
digo reuertenti mĩa motus occurrit /
ei eternã penam in temporalẽ cõmu-
tando. Scd̄o amicus dei efficitur: ita
ꝙ iniquitatũ eius amplius nõ recorde
tur ad irã. ſm Ezech. xviij. quod ſigni
ficat oſculũ patris. Tertio gratia / ca-
ritas / ⁊ ceterevirtutes in baptiſmo ĩ-
fuſe / ⁊ per peccatũ perdite: aĩe infun-
duntur. Et hec eſt ſtola prima. Quar
to heres eterne patrie efficitur / q̄ here
ditas per fidei annulũ in baptiſmo daꝫ
ei. et nũc fides caritate formata certa
eſt de eterna felicitate. Quĩto oĩa ope
ra viua olim ⁊ mortificata per pecca-
ta reuiuiſcũt: velut calciamẽta pedes
affectuũ ãmodo minuent. ¶ Prefa P
tas ſeptẽ conditiones vere cõtritiõis
breuius perſtringẽs cãcella. pariſieñ.
ioh. de gerſo. in tripartito ſuo inter ce
tera ſic diꝫ. Sciens miſericordiſſim⁹
pater deus / ⁊ cognoſcẽs noſtrã fragi-
litatem p̄maximã et ad malũ ꝓnita-
tem multiplicib⁹ vijs mortali vita du
rante / paratiſſimus eſt nobis delicta
remittere / ⁊ gratiã cõferre: ſi dũtaxat
veraciter / ⁊ ex corde perfecto tres ſibi
ſubſcriptas veritates fideliter porri-
gamus. Prima veritas. domine ſic /
vꝫ ſic cõtra tuam bonitatẽ peccaui qđ
michi diſplicet rõne cui⁹ penitentiam
ago: qꝛ te offendi q̄ totus es veneran-
dus ⁊ colendus. qđqꝫ mandatũ tuum
tranſgreſſus ſum. Scd̄a veritas. dñe:
bonũ habeo ꝓpoſitũ / et deſideriũ tuo

iuuamine mediãte michi in futurum
precauendi / ne incidã in peccatũ: ⁊ oc
caſiones iuxta poſſibilitatẽ viriũ eui-
tãdi. Tertia veritas. dñe bonã habeo
voluntatẽ pctõꝝ meoꝝ cõfeſſionẽ inte-
graliter faciendi pro loco / ⁊ tempore:
ſm tuũ ⁊ ſancte matris eccľie manda
tum / ⁊ preceptũ. Has veritates ſi ali-
quis qualicunqꝫ loco / ⁊ tp̄e: ſinceriter
non ficte / aut mendaciter ex corde ꝓ-
nunciauerit: ſecurus exiſtat ſe in ſalu
tis ⁊ gratie ſtatu conſiſtere ⁊ vitã eter
nam mereri: ꝙuis oĩa crimĩa cõmiſiſ-
ſet. Si etiã talis abſqꝫ alia cõfeſſione
continuo decederet in abſentia ſacer
dotis: dormiendo / aut alio quouiſmõ
morte ſubita preuẽtus: idẽ finaliꝫ ſal
uaretur acerbiſſima pena purgatorij
mediãte. ¶ Ex quo notandũ / ⁊ ſalu- Q
bre conſiliũ eliciꝫ vt chriſtianus quilʒ
ſingulis diebus bis aut ſemel: ſero et
de mane / aut faltẽ feſtis diebus rede-
at ad cor ſuũ cõſcientiã examinãs: an
tres p̄miſſas veritates ꝓferre valeat
cũ cordis ſinceritate. et ſi ſic: tunc ĩtra
ſtatũ ſalutis ſe eſſe cõfidat. Q꜄ ſi eas
pura mẽte fateri nõ valet: obſtãte vo-
luntate peccãdi: qua actualiter dele-
ctatur. aut iniquo ꝓpoſito quo quis oc
caſiones pctõꝝ vitare rẽnuit quẽad-
modum illi q̄ pctis carnalib⁹ merſi re
ſurgere nolũt. aut vſuras ſuas / aut in
iuſtas mercatiões / ⁊ lucra cõtinuant /
vꝫ iniuſte retinẽt alienũ. quiqꝫ alterius
odio / vel vĩdicte deſiderio flagrantes
in nocẽdi ꝓpoſito p̄ſeuerãt: certiſſime
ſciant hi / ⁊ cõſimiles: nõ ep̄m / aut pa
pam eos abſoluere poſſe / quanꝙ taliꝫ
bus ſalutare cõſiliũ detur: vt per ſeip-
ſos vel alios: bona que poterũt operẽ
tur: orando / vel elemoſinas dando ꝙ
deus eoꝝ corda illuminet / ⁊ ad bonuʒ
dirigat / ⁊ cõuertat. Hec cãcel. ¶ Sed R
quomõ contritio eſt habẽda de venia
libus? Rñ. tho. in. iiij. di. xvij. ꝙ ad de
letionem venialiũ nõ exigitur actua-
lis cõtritio de oïbus. nec ſufficit habi-
tualis contritio pro deletione omniũ
ſemper: ſed ſufficit media cõtritio ſcʒ
quotidiã diſplicentia in ſpẽali: niſi q̄s

in deum feruide ferretur. vbi protunc
ſibi implicite oīa ſua diſplicerēt venia
lia. Tñ oportet ſemꝑ ꝙ animus nec ī
plicite/nec explicite illi veniali īhere=
at quod ſibi vult dimitti: al's volūtas
curua eſſet. Hec intellige quo ad rea=
tum peccati. ſed de pena plus ⁊ minꝰ
dimittitur: ſm ꝙ plus dolet/vel aptiꝰ
deuotum remedium ſuſcipit: vt aquā
bñdictā/diſciplinā/⁊ alia huiuſmodi.

¶ Ca.ix. De confeſſione.

COnfeſſio eſt ſecunda
pars penitentie: de q̄
tria ſunt vidēda. Pri
mo quis eius fructꝰ/
ſeu effectus. Secūdo
quomō q̄bus ⁊ quali
ter ſit cōfitendū. Ter
tio de ꝯfeſſionis generalis effectibus
A ⁊ proprietatibus. ¶ Quantū ad pri
mū notandū ſm tho. ⁊ ſco. ⁊ bonauen
di.xvij.iiij. ꝙ nouē effectus ſunt cōfeſ
ſionis/⁊ ſacramentalis abſolutionis.
Primus eſt magnū meritum cōfiten
tis/⁊ fuga tranſgreſſionis iſtius pre=
cepti. de quo in hoc precepto xp̄us ait
Joh.xx. Quorū remiſeritis peccata:
remittuntur eis. Obedit etiam quis
hoc precepto eccleſie: quoꝝ p̄ceptorū
tranſgreſſio eſt graue peccatū. ¶ Se
cundo valet ad augmentū gratie ſi q̄s
prius eā habuit. Tertio valet ad gra=
tie noue infuſionē ſi ea p̄us caruit. fa=
citq; de attrito contritū. Si eñ dolor
attritiōis penitētie nō fuiſſet ſufficiēs
diſpoſitio ad cōtritionē: tunc cōfeſſio
⁊ abſolutio ei ſupadiuncte ſupplerent
eius defectuꝫ: dūmodo penitens ipſe
tūc nō ponat obicē gratie ꝑ cōmiſſio=
nem actualis pctī mortalis. Quarto
confeſſio/⁊ abſolutio infinite longam
penā inferni/⁊ acerbā valde mutant
in tēporaleꝫ penā/⁊ purgatorij. ⁊ hoc
faciunt cōfeſſio/⁊ abſolutio habite in
ꝓpoſito/etiā añꝙ homo ꝯfiteatur/ſcꝫ
qñ conteritur vere. q2 ſic ante cōfeſſio
nem moriens finaliter ſaluaretur. Et
quia prefata pena quanꝙ ſit finita: tñ
improporcionata eſt viribus peniten
tis in hoc mundo viuētis. per vim cla

uium in cōfeſſione/⁊ abſolutione/in=
tantum illa pena per confeſſionem ⁊
abſolutionem minuitur/ ꝙ remanet
proporcionata viribus penitētis: ita
ꝙ ſatiſfaciendo poteſt ſe ab ea in hac
vita totaliter q̄s liberare. idcirco quā
to confeſſio/⁊ abſolutio ſacramenta
lis/improporcionatā hoīs penā viri=
bus cōtrito debitā: reddit hic propor
cionatā hoī ⁊ per ꝯñs penā finitā mi=
nuit amplius. Sexto confeſſio ⁊ abſo
lutio etiā penā pro pctīs debitaꝫ pro=
pter verecundiā plus minuūt: ꝙ priꝰ
fuerit imminuta. Et ideo quāto plus
quis cōfitet: tanto ſibi plus pena mi=
nuitur. ⁊ totiens cōfiteri poſſet: ꝙ oīs
pena ſibi dimitteret ꝑ p̄fata. Septīo
confeſſio valet ad peccati cognitionē:
qñ fit diſcreto cōfeſſori. Octauo valet
ad conſcientie aſſecurationē. Unō cū
dauid corā propheta cōfitebatur pec=
catū ſuū: ſtatim audiuit ab eo. Trāſtu
lit dñs pctm̄ tuū. ij.reg.xij. Uñ. ij.cor.
i. Gloria noſtra hec eſt teſtimoniū cō=
ſcientie noſtre. Nono ſm tho. ſpecia=
lem ornatuꝫ īprimit faciei anime deo
honorificū/proximo exemplarē ⁊ de=
moni terribilē. ¶ Quantū ad ſecun C
dum principale de quinq; circunſtan
tijs ſatis neceſſariū eſt dicere. videlꝫ
quis/vbi/quando/quid/et quomodo
chriſtianus tenet cōfiteri. Primo q̄s
confiteri teneat? Rñ. ſm prenomina=
tos doctores/ꝙ adultus qui hꝫ vſum
rationis. ⁊ qui poſt baptiſmum ſuſce
ptum peccauit mortalit. Per adultū
aūt ītelligit ſco. nō aliquem tante aut
tante etatis: ſed hoīem qui habet eta
tem ſufficientē ad cognoſcendū q̄d iu
ſtū ⁊ q̄d īiuſtū cōtra legē dei ⁊ qui p̄us
inſtructus/⁊ īterrogatus ordinate: ꝑ=
cipit quid iuſtū ⁊ quid iniuſtū in lege
dei. qd in vno citius fit ꝙ in alio. In
nōnullis etiā malitia ſupplet etatē ita
etiā poteſt fieri in bonis. ¶ Sed ſunt D
q̄ttuor dubia hic. Primū q̄d de muto
Itē ſcd̄o quid de ignorāte idioma cer
tum? Rñ. cōmuniter ſm doctores: ꝙ
tales per ſigna/et nutus confiteri poſ
ſunt/ nota tam confitenti ꝙ cōfeſſori.

Si autẽ non habentur ſigna vtriq; no ta:tunc fiat per interpretẽ etiã ſecularem/qui tacere tenetur ſicut confeſſor principalis.Scoto tñ videtur non eſſe neceſſarium cõfiteri per interpretẽ: ſed talis qui nõ habet ſacerdotẽ idioma ſcientem:habet impoſſibilitatem confitẽdi homini idoneo.propt̃ quod vt dicit Sco.ſufficit ſibi confiteri deo/ cum propoſito iſta peccata confitendi etiam ſacerdoti oportunitate oblata.
E ¶ Tertium dubiũ nunquid nõ habẽti ſacerdotem preſentẽ:licet mittere/⁊ cõfiteri peccata per ſcripturã? Scoto ⁊ ſancto doctori in quolibetis videtur ꝙ ſit contra ratõnẽ confeſſionis ſacramẽtalis/ſcriptura miſſa ſacerdoti abſenti.Tũ q2 ſcriptura talis de ſui natura ſemper eſt patula cuicunq; legenti.Tum quia abſenti tolleretur verecundia.que eſt etiã pars maxima ſatiſfactionis.Tum etiã propter pericula que ſequi poſſent in reuelando peccata.Hoc chriſtus docuit ſumere ſacramentũ vt videtur ẜm Augu.⁊ magiſtrũ di.xvij.quando luc.xvij.precepit leproſis vt ſe preſentarent ſacerdotibus .¶ Quarto quid de illo qui nullũ mortale:ſed ſolũ veniale peccatũ haberet? Rñ.ẜm multos ꝙ nõ tenet̃ confiteri ratione diuini precepti:quod cõtra mortale ſolum latũ eſt.Sed ratione precepti eccleſie: omnis vtriuſq;
F ſexus:tenetur ẜ3 quoſdam. ¶ Scdo quid tenetur aliquis confiteri? Rñſio ꝙ mortalia peccata cũ quinq; conditionibus/videl3 oĩa mortalia:⁊ circũſtantias ad mortale trahentes.dubia quedã/⁊ quotas mortaliũ.⁊ ẜ3 quoſdam quantitatẽ quandam.Mortalia tenemur confiteri:que quis prius nõ eſt rite confeſſus.et de quibus poteſt habere memoriam dicit Scotus premiſſa inquiſitione diligẽti ẜm poſſibilitatem fragilitatis humane.Ratio ẽ quia per quodlibet peccatu3 mortale efficitur quis dei inimicus:⁊ ſeparat̃ ab vnitate quadã eccleſie.Cõfeſſio autem directe inſtituta eſt:vt quis oſtendatur deo ⁊ eccleſie recõciliatus. Itẽ per omne mortale naufragatur hõ.et per tabulam ſecundã penitentie: poſt baptiſmũ ſolum ſalus acquiritur.S3 etiam dictum eſt mortalia illa confiteri quor poteſt habere memoriã.vt tactũ eſt.Et dicit ſco.ꝙ homo debet tantam diligentiã apponere in ſcrutãdo conſcientiam ſuã:⁊ inquirendo mortalia a ſe cõmiſſa: quantã diligẽtiam apponeret prudens vir circa aliquod multu3 arduum:quod valde eſſet ſibi cordi.Sed conſtat ꝙ homines pro tẽporalibus arduis querũt diligentiſſime vias:amicos/⁊ media prudẽtiſſime.Unde aug.⁊ allegat̃ a magr̃o di.xvi.dicit.Sit paratus facere pro recuperanda vita aĩe:que faceret pro euitanda corporis morte. Et ſubdit cum gaudio eũ facere debet ĩmortalis viuitur⁹:que faceret pro differẽda morte moriturus.Diuturna igit̃ deliberatio locum maxime habet in diu nõ cõfitentibus/⁊ ꝯterẽtibus raro ⁊ groſſe
viuentibus. ¶ Oportet etiã oĩa memorata/⁊ ſingula vni et eidẽ cõfeſſori confiteri.Ratio.quia confeſſio fit ſacerdoti loco dei.Sed in cõtritiõe oĩa ⁊ ſingula deo debent oſtendi.ḡ ⁊ in cõfeſſione.Et in caſu quo confeſſor primus propter caſus reſeruatos nõ poſſit abſoluere ab oĩbus:tamẽ cõfitens tenetur primo confeſſori cõfiteri oĩa ⁊ ſingula.⁊ de illis a quibus nõ poteſt abſoluere confeſſor debet eum ad ſuperiorem remittere.Dicitur notanter oĩa mortalia.quia ſiue ſint conſenſus ſiue ꝓpoſita/ſiue verba/ſiue facta/ſiue omiſſa mortaliter oĩa ſunt confitenda Additur vni ex parte confitentis. qui erubeſcere debet corã chriſti vicario: que facere non erubuit corã oĩpotenti deo.Ex parte etiã cõfeſſoris vt ſciat de ſingulis iudicare.⁊ ſic habemus ꝙ oportet confiteri mortalia oĩa q̄ ĩ memoria haberi poſſunt/⁊ vni ſacerdoti G
¶ Oportet etiã tertio confiteri mortalia cũ circunſtantijs aggrauãtibus ⁊ in aliud genus peccati mortalis trahentibus.Sicut ſunt ille que ſpeciali prohibitione preceptoria prohibẽtur H

Uerbi gratia. accipere alienū ꝓhibe=
tur:ibi. Nō furtū facies. Sed ſi quis
de loco ſacro accepit vel rem ſacram:
alia ꝓhibitione prohibet. Ideo opor
tet ambo cōfiteri/videlicet de furto/⁊
de ſacro loco. Similiter ſi fornicatus
es cū adultera/vel cū moniali/vel con
ſanguinea:he circūſtantie in aliā ſpe
ciem peccati mortalis trahūt: ꝗ ſunt
cōfitende:Sic forte eſt de hoc ꝙ quis
mortaliter peccat ī die feſto: quia per
mortale pctm̄ plus violat feſtū ꝙ̄ per
opus mechanicū. De hoc habes ca.
i.h.huius precepti:ꝑcedentia ei mor
talis equiualent duobus mortalibus
I ¶ Oportet etiam ꝗttuor quotas pec
catoꝝ mortaliū dicere ꝗ̄ memorat ꝗs
quia quotiens eſt circūſtantia. Unde
oportet dicere prima vice feci cum ta
libus circūſtantijs:⁊ ſcda vice taliter
aut taliter. Opꝫ etiam ſm aliquos di
cere quantū/ vel circūſtantias quaſ=
dam:que licet non mutent ſpeciē:ad=
dunt tamen notabilem qualitatē ma
licie/⁊ deformitatis: vt in furto mul=
tum addit ad parū. Unde qñ quis ta
les circunſtātias noſcit ex ſe/ vel ex cō
feſſoris inquiſitione:etiam ſunt con=
fitende ſm multos. Thomas tamen
dicit ꝙ nō oportet. Scotus dicit ꝙ nō
eſt certum eas confitendas eſſe:ſꝫ tu=
K tum eſt fieri et vtile. ¶ Oportet etiā
ꝙ ꝗs confiteatur peccata que dubitat
an ſint venialia vel mortalia. Qr ſm
Bonauen. qñ homo aliquod veniale
ſuū credit eſſe mortale:aut dubitat ꝓ
babiliter an ſit mortale aut veniale: ⁊
ſic dubitat an confiteri teneat aut nō
ſi illud nō confiteret:tūc exponeret ſe
diſcrimini:⁊ in his que ſunt ſalut[is] di=
mitteret partem ſecuriorem/ quā faci
liter cū ſequi poſſet. Et tho. dicit. diſt.
xxij. Qꝛ quando quis dubitat de ali
quo peccato an ſit mortale: tenet illō
confiteri dubitatōne.manente: qꝛ ꝗc=
quid cōmittit aut omittit in quo dubi
tat eſſe peccatum mortale/peccat gra
uiter diſcrimini ſe cōmittens:debet ꝗ
confiteri rem ꝓut habet in corde: nō
dicendo ſe peccaſſe mortaliter: ſꝫ iu=

dicium confeſſori de hoc relinquēdo.
¶ Tertio aduertēdū vbi vel cui ꝗs cō L
fiteri teneat. Rñ. ſꝫ Tho. in. iiij. diſt.
xvij. ꝙ non oi ſed ſacerdoti habēti iu=
riſditionē in confitentē. Et ſunt prela
ti quattuor. Papa habet iuriſditiōeꝫ
in omnes. Epiſcopus in dioceſanos.
Plebanus ī parrochianos ſuos. Et
prelatus collegij vel monaſterij/vel or
dinis ī ſibi ſubiectos. Et quilibet pre
fatoꝝ poteſt poteſtatē ſuam alteri cō=
mittere:qui etiā ſm cōmiſſionem po=
teſt abſoluere. ¶ Sed quomodo te= M
nent ad celationem confeſſionis ho=
mines:et etiam ad alia celanda? Rñ.
ſm doctores cōmuniter in. iiij. diſtin.
xxi. ꝙ ſeptem ſunt ſigilla hoīem ad ta
cendū artātia:niſi de re aliunde ſciat.
Primo ligatur ad tacendū confeſſor
de peccatis/et circūſtantijs : ⁊ ꝑſonis
in confeſſione preceptis. Secūdo cō=
feſſor ꝗ audit confitentem a caſu vel a
ꝓpoſito/vel interpretando ſigna mu
ti/vel verba idioma ignorantis. Ter
tio quicūqꝫ audit ab aliquo preceden
tium reuelationeꝫ cōfeſſionis adhuc
tenetur tacere. Quarto confitēs qui
ex reuelatione iniunctionis penitentie
probabiliter crederet confeſſorē ledi
tenet celare:alioquin verenda patris
ſui non cooperiens vel diſcooperiēs
cū Cham maledicitur. Quinto quā=
do vnus ab alio petit cōſiliū/recomē
dās vt hoc celet:aut hoc accipit ad ce
landū:tenet celare/niſi aliūde deobli
garet. vt pꝫ īfra ꝑcepto. viij. ca. iij. D.
xiij. c. Sexto ꝗ percipit ab alio vba/ꝗ
ſūt ex natura facti talis materie ꝙ re
uelatio noceret:tenet tacere/ minꝰ ta
men ꝙ̄ ſi ſe ad hoc obligaſſet. Septi=
mo ſeruus auſcultans a ꝓpoſito vel a
caſu ſecretū qō tractat ī curia dñi ſui:
tenet celare:⁊ ſi frāgit ius ciuile gra=
uiter eū punit/⁊ ius diuinū. Octauꝰ
modus vocat ſigillū ſecreti. Et vt di=
cit pe. de pa. vbi prius ꝙ oēs talia ſi=
gilla frangentes:de quibus dictū eſt
peccant grauiter:niſi aliunde ſciāt: vel
ordo correctionis fraterne vel denun
ciatiōis: vel ꝓſumptio boni viri cui dt

reuelationem quorūdam de prefatis
N aliter fiendum expoſcant. ¶ An au
tem poſſit fieri laico cōfeſſio? Rñdeť
ꝙ in nullo caſu neceſſe eſt laico confi
teri: qꝛ cū claues nō habeat/ nō poteſt
abſoluere: ſed qñ quis non habet ſa=
cerdotem: ſufficit ꝓpoſitum confiten
di. Verūtamen vt dicit magiſter diſt.
xvij. ⁊ alij doctores plures: penitens
talis in articulo mortis nō habens ſa
cerdotem. nō teneť: ſꝫ poteſt ꝯfiteri ſe
culari: vt verecūdia ſibi cedat in ſatiſ
factionem/ ⁊ alter ſibi cōſiliari poſſit/
et vt oſīdat ſuū poſſe ſe facere. Debet
etiam cōfitēs diligēter cauere ne alte
rius famā ſicut al's etiā teneť in con=
feſſione ledat/ manifeſtando pſone al
teri⁹ occultū pctm̄ graue: ⁊ infamās:
quā pſonā ꝯfeſſor actu cognoſcit aut
noſceret veriſil'r ꝓ futuro: nec confeſ
ſori ſciſcitanti debet eā patefacere: ni
ſi prius circa iſtam perſonam ſeruaſ=
ſet ſup hoc formam correctionis fra=
terne: aut eſſent forte alique cauſe ꝓ=
pter quas etiam extra confeſſionem
poſſet: aut deberet illi ſacerdoti illas
res denūciare aut al's deferre: al's di
cens vel iubens dicere: peccat detra=
hendo. Et ſi cui ex inaduertētia factū
eſt/ aut ex ignorantia debet illud cōfi=
teri: qꝛ in ſacramento penitentie mul
tū eſt pctm̄ vitandū. Vñ peccat q̄ ī cō=
feſſione dicit/ vicini mei iſta cōiter fa
ciūt: vel cōmune eſt pctm̄ hoc in ciui=
tate vel in patria mea: vel nos oēs ſu
O mus tales. ¶ Sed diceres: q̄d ergo
faciēdū eſt michi in pctō circūſtantio
nato taliter ꝙ nō poſſum eius ſpeciē
exprimere: niſi aliū notē: vt ſi filia cuꝫ
patre peccauit? Rñdeo ꝙ debet q̄rere
aliū cōfeſſorē hñtem auctoritatē: quē
ſi nō cōpetenter repperit: petat licen=
tiā alteri ſacerdoti cōfiteri: ⁊ ſemꝑ ta
lem querat: q̄ nec noſcat aliū/ nec veri
ſimiliter noſcitur⁹ ſit. Et ſi nullū reppe=
riret q̄n noſceret aliā pſonā: dicit Bo
nauēn. ⁊ Durā. ſi etiā īminet caſus ne
ceſſitatꝭ: vt qꝛ ſe putat ſtatim moritu=
rū: ꝙ famā ꝓximi quātū poteſt dꝫ cu
ſtodire: ſed magis debet ſuā cōſcienti
am purgare. Thomas in. iiij. diſtin.
xvij. q. de cōfeſſione. ar. iij. dič. In ca=
ſibus illis qñ confitens ſcit ſacerdotē
ſuū hereticū: aut ſollicitatorē ad ma=
lū aut fragileꝫ/ q̄ ad pctm̄ qđ q̄s ei cō
fitetur ſit ꝓnus: vl' ſi reuelator eē con
feſſionis ꝓbabilit' eſtimeť: vel ſi pec=
catū cōtra ipm̄ cōmiſſuꝫ ſit de quo q̄s
cōfiteri debet: ⁊ in caſib⁹ in q̄b⁹ ꝓba=
biliter penitēs piculū ſibi/ vl' ſacerdo
ti ex confeſſione ei facta timet: debet
recurrere ad ſuꝑiorem/ vel ab eodem
petere licentiam alteri confitēdi. Et ſi
licentiā habere nō poſſit: idem eſt iu=
diciū qđ de illo qui nō habet copiā ſa
cerdotis. Unde magis debet eligere
laico cōfiteri: nec in hoc trāſgrediť ali
quis p̄ceptū eccl'ie. Quia precepta iu
ris poſitiui nō ſe extendūt vltra inten
tionē p̄cipientis: q̄ eſt finis precepti.
Hec autem eſt charitas ſꝫ apl'm. Vñ
bernardus dicit. illud qđ eſt inſtitutū
ꝓ charitate: nō debet militare contra
charitatem. Sed cōfeſſio ꝓ charitate
inſtituta eſt: q̄ cōtra charitatē milita=
ret ſi homo ad confitendū vni ſacerdo
ti artareť in caſibus recitatis: nec ſit
aliqua iniuria ſacerdoti ſi in precedē
tibus caſibus ab eo diuertitur: qꝛ pri
uilegiū mereť amittere: q̄ cōceſſa ſibi
abutiť poteſtate. Hec de Tho. Itē ca
ueat cōfitens ſm̄ p̄fata quātū pōt ne
confiteať reuelatori confeſſionis/ vel
ei qui pronus ſit ad odiū audita con=
feſſionis materia/ vl' ad luxuriā: ⁊ ſic
de alijs: ſed non neceſſaria ibi abſci=
dat/ vel aliū confeſſorē ſm̄ predicta q̄
rat. Nam quādo circūſtantie incitan
tes ad libidinem pctm̄ aggrauantes:
non tñ ad aliud genus peccati morta
lis trahūt: tales qñq3 debent ⁊ poſſūt
laudabiliter reticeri adhibita debita
diſcretione ſm̄ conſiderationē turpi=
tudinis circūſtantiarū ⁊ ꝓnitatis ad
malum ex eius confeſſione ſiue in cō
fitente/ ſiue in cōfeſſore. Homini etiā
dicit Bonauēn. volenti meditari con
fitenda de luxuria competit prius do
mare carnem ꝑ ieiunia/ ⁊ hmōi: ⁊ con
ſiderare vilitatē pctōꝝ: inferni penas

⁊ huiuſmodi:⁊ ſic deteſtari ne caro in caleſcat. Qđ ſi nõ iuuat/oportet vtiq̃ neceſſaria ibi fieri/ et ſacramentũ ibi iuuare poteſt ne noceat. ꝫ illđ Mar. vlti. Et ſi qđ mortiferũ biberit:nõ no. ⁊c. ¶ Quartus modus in confiten te debet ſeruari/videlꝫ vt ſivult abſol ui:opꝫ de neceſſitate/⁊ ſub pena noui peccati ꝙ ſit in charitate vel attritus. Unde ⁊ ſco.dicit ꝙ homo teneṫ confi teri cum diſplicentia peccati commiſ ſi/⁊ cum propoſito abſtinẽdi a pecca tis:et etiam cum propoſito obedien di in ſeruando iſtam ſatiſfactionem/ et penitentiam:quã ab ipõ ſacerdote ſibi impoſitam volũtarie aſſumpſit/ſi ue ĩ ſe ſuſcipiet. Et Bonauẽ.dicit ꝙ ſi accedit ad cõfeſſionem ⁊ abſolutio nem ſine premiſſa diſpoſitione proba bili:imo accedit cum cõtraria diſpoſi tione:vt quia ſibi placet aliqđ morta le peccatũ:tunc peccat mortaliter: da illud ſacramentũ quãtum in ſe eſt ir ritũ facit:qđ nõ eſt ſine cõtemptu:pe riculũ ergo eſt nolentibꝰ reſtituere/⁊ inuidiã tenentibus/et carnalem amo rem tenentibus luxurioſuꝫ. Iſte tñ q̃ fictus eſt/id eſt qui non habet propo ſitum cauẽdi mortalia:ſed ꝓponit cõ mittere:vel nõ diſplicent ꝑterita mor talia:audiendus eſt/⁊ ſibi penitentia imponenda pro emollitiõe cordis:ſꝫ nõ eſt abſoluendus: qꝛ fictio talis eſt ſibi peccatũ mortale:ſi ſic vellet abſol ui. ¶ Item caueat confitens/vt pro tunc non ſit in excõicatõne maiori:qꝛ a nullo peccato poteſt abſolui/nõ pre abſolutus a ſententia excõicationis maioris. Item confeſſio ſit vera:vt ni chil ibi dicat homo ſcienter falſum: ſi cte ſe laudando/vel vituperando etiã ſe:quia tũc mentiendo cõtra mentem loquendo fieret peccator. Item ſit nu da abſq̃ obſcuritate verboꝝ occultan te peccata/aut circũſtantias:ſed con fitens oĩa cõfitẽda quãtũcũq̃ ſint tur pia exprimat vt poteſt honeſte ⁊ decẽ ter:taliter tñ ⁊ cũ talibus verbis:vt cõ feſſor plene ⁊ clare intelligat peccati ſpeciem/⁊ circũſtantias aggrauãtes.

¶ Quinto qñ/id eſt tps cõfitẽdi obſer uãdũ eſt. Ubi notãdũ ꝙ ex ꝑcepto ec cleſie/in decretali.oĩs vtriuſq̃ ſexꝰ te neṫ ad cõfeſſionẽ oĩ anno ad minꝰ ſe mel/⁊ potiſſime ĩ q̃dragesima añ paſ cha:qꝛ tũc dꝫ teneṫ cõicare. Scđo di cit ſco.ex ꝑcepto diuino ille q̃ cõmiſit mortale de q̃ nõ eſt cõfeſſus/teneṫ il lud cõfiteri q̃ñcũq̃ eſt ĩ mortis articu lo:qꝛ dꝫ qñ ſibi iminet iudiciũ dãna tiõis/⁊ iudiciũ mĩe:teneṫ ſe ad miam ꝑparare quãtũ põt:ſꝫ ibi eſt hmõi/ſcꝫ in ĩfirmitate:vbi merito formidat ſi bi mortẽ iminere. Scđo q̃ñcũq̃ ſe ex ponit actibꝰ piculoſis ad mortẽ:ſicut ĩ bello mortali/ĩ naufragio/⁊ ĩ ſilibꝰ Tertio qñ vult exercere actus/quibꝰ ſpecialr̃ debetur reuerẽtia:vt qñ vult cõicare/vl' celebrare/ꝑcõfiteri dꝫ poſt mortale pctm̃/hita ſacerdotis copia. Subdit ſco. Et ĩ ſilibꝰ ſilr̃ eſt iudiciũ. Quarto qñ q̃s hꝫ pñiã eiꝰ q̃ põt eum abſoluere/⁊ veriſilr̃ timeṫ ꝙ nõ ſit illi us/aut alteriꝰ abſoluere potentis pre ſentiã vnq̃ ĩ poſterũ hĩturꝰ. Itẽ q̃nto teneṫ qñ cõſciẽtia erronea/aut dubiũ ꝓbabile angeret ad cõfitẽdũ. Itẽ ſex to qñ vouiſſet certĩ tpibꝰ velle cõfiteri ¶ Ex ꝑcedẽtibꝰ oĩbꝰ ptꝫ ⁊ manifeſte ſeq̇ṫ ꝙ ĩ certis caſibꝰ eſt neceſſario cõ feſſio iterãda. Pꝛĩo qñ q̃s diuidit cõ feſſionẽ/ſic ꝙ ſciẽter ⁊ a ꝓpoſito reſer uat aliqđ mortale:qđ oĩo ñ vult cõfi teri/aut qđ nõ vult illi ſacđoti ſꝫ alteri cõfiteri. Talis teneṫ oĩa ꝑcõfeſſa ite rato cõfiteri/ẽt tacitũ pctm̃ qđ tacuit ſcienṫ. Scđo qñ cõfitẽs eſt ĩ excõicati one maiori:qꝛ tũc vt tho.l.iiij.di.xviij nõ ꝑticeps eẽ põt ſacroꝝ:niſi ſic ꝑus a vic'o abſolutꝰ ꝑfato. Tertio qñ q̃s cõtẽnit ſatiſfactiõẽ aut negligit im plere/⁊ ſatiſfactõeꝫ obliuiſciṫ. Tunc ẜm aliq̃s ꝯfeſſionẽ opꝫ iterare:al's ne ſciret ſatiſfactõeꝫ iĩũgere. Dicit tamẽ Bonauẽ.ꝙ primus ⁊ tertius caſus intelligunṫ:quando confitens mutat confeſſorem. Nam ſi precedenti con fiteṫ/et talis memoratur de peccatis: tunc nõ oportet iterari.aut ſi non:tũc oportet ẜm aliquos iterari. Item nõ

opoꝛtet iterari ꝓpter peccati obliti re
coꝛdationem:ſed ſufficit oblitū confi
teri peccatuȝ:et obliuionem ꝓprie ne
gligentie/ꝛ alia preconfeſſa ī genera
li dicere:puta cum plura cōfeſſus ſū:
C oblitus fui etiā de iſtis. ¶ Quo ad
tertium ꝑncipale de generali confeſſi
one Notandū eſt ꝙ generalis confeſ
ſio eſt duplex. Quedam generalis et
publica q̄ fieri ſolet ī acceſſu ſacerdo=
tis ad altare poſt ſermonem ad popu
lum. In religionibus etiā q̄buſdā in
pꝛima et ante cōpletoꝛiū/hecvalet ad
remiſſionem venialiū quādo q̄s diri=
git cōtra ea cōfeſſionē illā ad deletio
nem culpe eoꝝ et pene totius/vel ptiſ
ſm exigentiam deuotionis/et actua=
lis ꝯtritionis etiam in generali. Alia
eſt ſacramentalis in fine cōfeſſionis
vbi poſt ſcita et confeſſa particularit̄
dicit q̄s ſe reū ī multis aliis:pꝛout de
ignoꝛatiſ ſupꝛa dictum eſt/ ꝛ etiam de
oblitis. Et talis valet ad deletionem
etiam moꝛtaliū et venialiū. Et pluſq̄
pꝛecedens non ſacramentalis : quia
ibi eſt vis clauium.

¶ Capitulū.x.de ſatiſfactione.

Satiſfactio/q̄ eſt ter=
tia pars penitentie:
iccirco circa eaȝ tria
ſunt videnda. Pꝛīo
qua de cauſa opoꝛtet
fieri ꝛ in quibus con
ſiſtat. Scđo de reme
diis cōtra recidiuū peccati. Tertio de
periculo eoꝝ qui tardant conuerti et
A ſatiſfacere. ¶ Quantum ad pꝛimū
notandū ſm Tho.in.iiii.diſt.xiiii. ad
videndū quō et cur opoꝛteat ſatiſfie=
ri deo:ſimilitudo accipi debet in hu=
manis. nam homo qui offendit ꝓxi=
mū peccat cōtra amicitiā: inquātū ſi=
bi affectum debitū nō impēdit. Et eti
am peccat cōtra equalitatē iuſtitie:in
quantū rem alteri debitam ſubtrahit
Sic peccatoꝛ quantū ad affectū pec=
cati amicitiam dei violat:et ꝑ inobe=
dientiam diuine legis deo debitū ſub
trahit. Ex pꝛimo amittit gratiam ꝛ in
currit offenſam. Ex ſecundo meretur
penam:cuius etiam poſt actus pecca
ti ceſſationem manet debitoꝛ: ꝛ ſemꝑ
vſq̄ ad penitentiam de peccato. Illa
aūt obligatio ad penam vocat̄ reatus
peccati. Contingit aūt inter hoīes ali
quando dimitti offenſaȝ alicui: ꝛ hoc
per reparationem amicitie:nō dimiſ=
ſa pena ſatiſfactoꝛia : vt cuȝ offendēs
placat offenſuȝ verbis:et taliter ꝙ re
cipit eū in pꝛiſtinā amicitiam:attamē
offenſus adhuc ab eo exigit ſatiſfacti
onē:aut damni illati recompenſatio=
nem:aut rei ablate reſtitutionem vel
ſimile aliq̄d. Sic ad ꝓpoſitum q̄ñ ho
mo per penitentiam ſe deo ſubiicit ꝓ
peccatis cōterendo et confitēdo in vo
to:ad minus deus remittit ſibi pecca
tū quo ad offenſam: quia recipit eum
ad amicitiā:reſtituendo ſibi gratiam
gratū facientem/ſed nōdū ſibi pecca=
tum dimittit quo ad totam penā : ſed
eternam moꝛtali debitam:ſibi mutat
in tempoꝛalē:quādo conterit̄/ impꝛo
poꝛtionatā tū viribus penitētis ī hoc
mūdo:et ideo in purgatoꝛio luēdā ſȝ
Tho.et Bonauē. Cū vero confitet̄ ꝛ
abſoluitur tunc eadeȝ pena vi clauiū
ſic minuit̄ ꝙ efficit̄ ꝓpoꝛtionata viri
bus penitentis hic : et in toto aboleri
poteſt ꝑ ſatiſfactionem in vita pꝛeſen
ti. Et vim talem diminuendi : xp̄i paſ
ſio penitentie ſacramento cōtulit. Et
ſic patet cauſa quare opoꝛtet ſatiſfa=
ctionē fieri. ¶ Sed quereres ꝓ quā B
to tēpoꝛe vel ꝑ q̄ opa pena culpe abole
tur ꝑ ſatiſfactionē hic vel in purgato
rio: Rñ. richar. ſup.iiii.diſt.xvi. Quiſ
hanc ꝓfunditatē inueſtigaret:cū apo
ſtolus clamet. O altitudo diuitiaruȝ Ro.xi.d
ſapientie ꝛ ſcientie dei: ꝙ incompꝛe=
hēſibilia ſunt iudicia ei9. Sed ne eſti
mes illū ſumme bonū odio vel inui=
dia abſcondiſſe:ſed potius ex bonita
te ſua ꝓ noſtra vtilitate magna. Scit
eū ſm illud Gen.viii.ꝙ ſenſus et co=
gitatio hoīs ſunt ad malum pꝛona
Unde ſi homo ſciret quāta ſue culpe
debeatur cōtritio:vt deleatur reatus
pene eterne vel purgatoꝛii:iā adq̄ ma=
ioꝛa nō tēderet: ſed his cōtent9 mul=

ta purganda coaceruaret cum tamen purgatorij pena omnē mūdi penam
E excedat. ¶ Sed que ſunt opa p que ſatiſfacere poſſumus? Rñ. ſm doctores.xv.di.quarti. Ad hoc ꝙ opus aliqđ ſit ſatiſfactoriū deo ꝓ peccatis qn ꝗ requirunť. Et idem intelligendum de paſſione ſatiſfactoria. Primum oportet ꝙ ſit opus bonū et benefactū cedens ad honorem dei. Opus enim malum aut malefactū quātūcūqꝫ eēt penale: nō ſatiſfaceret: quia non eſſet ad honorem dei: imo cōtra: et penam mereret illud agens: ſm plures etiaꝫ doctores: opus ſatiſfactoriū oportet ꝙ ſit in charitate formatū. Secūdum eſt ꝙ ſit penale de ſui natura: ita ꝙ homo p opus tale ſubtrahat ſibi aliquā delectationem corporalem/aut cōmodū corporale/aut vtile tēporale. Op⁹ eñ bonū nō penale ideo non ſatiſfacit: quia illud peccatori qui peccando pl⁹ iuſto habuit: nichil de ſuo ſubtrahit: qđ tamen requirit iuſtitia: ſed peccator p tale opus ſoluꝫ perficitur Ideo oportet opus ſatiſfactoriū eſſe bonū: vt cedat ad honorē dei: ⁊ penale vt aliqđ cōmodū ſubtrahat peccatori/qui nimis habuit ſequendo propriam voluntatē contra dei preceptū Ideo dicit Auguſt. de vera ⁊ falſa penitentia. Sunt digni fructus virtutū/qui non ſufficiunt penitentibus. Penitentia eñ grauiores expoſtulat: vt dolore ⁊ gemitibus: mortuus impetret vitam. Alia ratio quare opus ſatiſfactoriū debet eſſe penoſum: qꝛ debet eſſe preſeruatiuū a futura culpa. Et ideo ne faciliter redeat ad vomitū tanꝗ afflictiuū expertū/et medicinale debet eſſe penoſum. Pene eñ ſunt
D medicine.ij.ethi. ¶ Sed cōtra. ſi ſic: tunc quāto quis eſſet virtuoſior/et in charitate maior: tanto minus ſatiſfaceret. quia non/aut modicū eſt penoſum aſſuetis talibus ieiunare. Item oratio eadem rōne nō eſſet ſatiſfactoria. Nam iaco.v.dr. Triſtatur qs in vobis: oret/aut pſallat. Rñdet Tho. ad ambo. Quando diminutio penalitatis ꝓuenit ex parte actus: tunc diminuit ſatiſfactionem. Nam ceterib⁹ paribus minus ſatiſfacit qui ieiunat cū piſcibus ꝙ qui cū pane et aqua: et minus ſatiſfacit qui dat denariū pro deo ꝙ qui dat florenū. Sꝫ diminutio penalitatis que prouenit ex prōptitudine voluntatis quā cauſat charitas et habitus nō diminuit efficaciam ſatiſfactionis. Quelibet igiť oratio etiam habet vim ſatiſfactionis: qꝛ ꝗuis habeat ſuauitatem ſpiritus: tamē etiam habet afflictioneꝫ carnis ſpiritui ſubſeruiētis. Unde Greg. ſup ezech. Dum creſcit in nobis fortitudo amoris intimi: īfirmamur ꝓculdubio fortitudine carnis. Tertium eſt vt ſit voluntariū/vt ſic ſit hominis. Unde ſi ab aliquo totaliter inuolūtario/⁊ renitēte exigereť pena: ille non ſatiſfaceret/ſed forte ſatis pateret. Unde apđ deum non eſſet opus ſatiſfactorium: ſi eſſet opus mere inuolūtariū. Quartum eſt vt ſit aſſumptum ab homine ad hoc/⁊ ꝓpter illū finem: vt per ipm puniat in ſe peccatū ſuū: vt ſic placet ſibi deū/quem offendit per peccatum Quintum eſt: vt illud opus ſit alīs in debitum/id eſt vt ad hoc opus homo non teneatur aliunde: quia ſi ſic: tunc non ſatiſfaceret ꝓ peccato iſto: qꝛ nō eſſet correſpondens illi ſm iuſticiam ſed alteri. E ¶ Sed ꝯtra ſi ſic: tunc nullus poſſet deo ſatiſfacere: quia ratiōe creationis/gubernationis/redēptionis/⁊ ꝓpter alia debemus deo omne opus bonū. ſm illđ xpi Luc.xvij. Cū feceritis oīa que precepta ſunt vobis dicite/ſerui inutiles ſumus: qđ debuimus facere fecimus. Rñ. Tho. ꝙ ꝗuis homo omne qđ poteſt deo debeat debito decentie: non tamē debito neceſſitatis ⁊ precepti. quia nō exigitur de neceſſitate ab homīe omne qđ poteſt facere imo hoc eſt impoſſibile totum conatuꝫ in vnū dirigere: cū circa multa oporteat diſtrahi. Eſt auteꝫ homini quedaꝫ menſura a deo conſtituta: ad quā teneť/⁊ que ab eo exigitur ſcilicet obſeruantia mandatorum dei

de reliquo vero ſciꝫ de operibus ſuꝑ
erogationis poteſt ſatiſfacere ꝓ pec=
catis. Potuiſſet tamē deus nos obli
gaſſe ſicvt quicq̄d poſſumus tenere=
mur: ſed ex maxima miſericordia nō
fecit: ſed ſolū obligauit vi precepti ad
decalogū / ꝛ ad ea que preceptiue ī eo
continent̄. de reliquo poſſumus opa
ſatiſfactoria exercere. Exēpli gratia.
dn̄s liberalis habet ſeruū empticiū:
quē ſi vellet iuſte poſſet artare / vt q̄c=
q̄d lucraretur dn̄i eſſet: ſed ex liberali
tate dn̄s miſericorditer ſoluꝫ petit / vt
de vinea magna: decē mēſuras tm̄ vi
ni det annuatim ꝛ de reſiduo ad com
modū ꝓprium et ſuoꝝ lete viuat. Sic
etiam deus tm̄ decalogū a nobis exi=
git / ꝛ que in eo cōtinent̄ implicite per
F modū precepti. ¶ Sunt igit̄ (vt ex p̄
miſſis īferri pōt) ſex opa ſatiſfactoria
in gn̄e / capiendo opus ſatiſfactoriuꝫ
gn̄alit̄: videlꝫ ꝓ īterioribꝰ ꝛ ext̄ioribꝰ
laborioſis actibus. Primū eſt contri
tio interior pro peccatis / ꝛ etiā dolor
ſubſequens in corpore ꝑ gemitus / et
huiuſmodi: ꝛ hec ꝯtritio tanta pōt eē:
vt etiā omnē penā deleat. Ex quo ptꝫ
primo ꝙ quilibet quādocūqꝫ de pctō
preterito recordat̄: debet dolere de eo
Et quotiens hoc facit: totiēs minuit
penam. Sed ſi recordetur cū delecta
tione: tunc auget penam. Scd̄o expe=
dit: vt ſepe cū amaritudine anime: de
preteritis ſpōte doleamus: hec enim
faciunt hominē ſecuriorē de dei ami=
citia: delēt penam magnā / humiliāt /
ꝛ a recidiuo p̄ſeruāt. Scd̄m opꝰ ſatiſ
factoriū eſt oris confeſſio: qua humi
liat ſe quis mala ꝓpria dicēdo: ratiōe
cuius pena etiam minuit̄ ꝓ pctīs. vn̄
expedit diſticte cōfiteri: ꝛ nude / vt hu
militas maior ibi ſit ꝛ medicamē ap=
tius apponat̄. Tertiū ſatiſfactorium
opus eſt paſſio penoſa verecūdie con
feſſionē cōſequēs: que verecūdia etiā
multū tollit penam. Unde Auguſt. ꝛ
allegat magiſter. diſtin. xvij. quarti.
Qui per vos peccaſtis / per vos eru=
beſcatis. Erubeſcentia enī ipa partē
habet remiſſionis. Quartum eſt ele=
moſina. Quintum ieiuniū. Sextū eſt
oratio. Et hec ſunt tria in genere que
cōmuniter vocātur ſatiſfactoria. Nā
per elemoſinam intelligitur omne il=
lud qd̄ ex miſericordia expendi / vl̄ ī=
pendi poteſt ꝓximo in vtilitatē. Per
ieiuniū intelligit̄ omnis corporis af=
flictio: ſiue per abſtinentias / ſiue ꝑ vi=
gilias / ꝑegrinationes / aſꝑitates veſti
um / duritias ſtramētoꝝ: diſcaltiatio=
nes pedū / vel labor corporalis. Ad
idem ſunt flagella quibus hic puni=
mur: que lꝫ nobis nō infligamꝰ: ea ta
men aliunde inflicta accipimus patiē
ter propter deū in purgationē noſtrā.
Roma. v. Tribulatio patiētiā opera=
tur: patientia autem ꝓbationē / id eſt
peccatorū purgationem vt dicit glo.
Per orationē vero intelligit̄ oē opꝰ
exterius ad cultū latrie pertinens: et
ad hoc ordinatū vt homo ꝑ hoc adiu
tus et ſtimulatus: aſcendat in deū cō=
templatiue: vt oratio vocalis / pſalmo
dia / ſacrificia / oblationes ꝛ ſimilia.
¶ Ponūtur autem tria prefata ī ge G
nere. Primo vt per oīa que habemꝰ
a deo bona ſatiſfaciamus: elemoſina
de rebus exterioribus / ieiunio de cor
pore: ꝛ oratōne de aīa. Secūdo: q2 cir
ca tria cōtingunt peccata. Quedam
enī ſunt in rebus: vt auaricia. Alia in
corpore / vt luxuria ꝛ gula. Alia in ſpi
ritu vt ſuꝑbia: inuidia ꝛ accidia: ergo
per oīa ꝓ illis ſatiſfaciendū eſt: vide=
licet ꝑ elemoſinam ꝯtra auariciā: per
orationē cōtra ſuꝑbiā: et per ieiuniuꝫ
cōtra luxuriam. Tertio quia tria bo=
na temporalia tres radices ſunt om=
niū peccatoꝝ. Auaricie enī radices ſūt
exteriora bona: cōtra que grande re=
mediū eſt elemoſina. Radix ſuperbie
inuidie / accidie / ac ire eſt in ſpiritu: cō
tra quam eſt oratio. Radix vero gule
et luxurie ī carne contra quā eſt ieiu=
niū. Ex quibus patet ꝙ cuilibet con=
ſultum eſt: vt videat ad qd̄ viciū plus
inclinatus eſt: vt cōtra illud aſſumat
aptius opus ſatiſfactorium. ¶ Sꝫ H
dubiū eſt: an quis in mortali peccato
poſſit ſatiſfacere? Rn̄. ꝑmo ſm Sco.

qui penitentiam ſibi in confeſſione ⁊ in abſolutione iniunctam a ſacerdote et a cõfitente volũtarie aſſũptã abijcit volũtarie ⁊ ſine rõnabili cauſa ⁊ neceſſaria: nolens eam implere eſt ĩobediens: et illa inobedientia eſt peccatum mortale: quia eſt trãſgreſſio precepti eccl'ie ⁊ vicarij dei; ꝓpter illud piculũ eſt ſanũ cõſiliũ: vt cõfeſſor non ĩiũgat peccatori penitentiam: niſi de conſenſu ſuo: nec aliquam niſi de qua ſperat ꝙ eam impleat: ĩmo a cõfeſſore ãmonendus eſt confitens an ſibi eã competat recipe ⁊ veriſſiliter portare. Secundo dicit Tho. ⁊ cõiter doctores: lꝫ Sco. cõtrariũ teneat: ꝙ nullus ſatiſfacere poteſt extra charitatem. Opera tamen penalia extra charitatem facta: que reliquiſſent effectũ: ꝗ iam in cõtrito eſſet non oportet iterari: vt in elemoſina ⁊ maceratione carnis fieri poteſt. Eſt eñ fere alicui tm̃ penoſum dediſſe vnũ florenũ ſicut dare denariũ Et ſiliter vbi per abſtinentiã effectus in carne relictus eſſet.

¶ Capitulũ.xi. de remedijs recidiuationis: periculis ꝓcraſtinantib⁹: ⁊ an poteſt ſatiſfacere viuus pro peccatore viuo.

Qua in ſatiſfactionis inflictione ⁊ propria impoſitione ſemp ꝓuidendũ eſt cõtra recidiuum pctĩ: iccirco hic tria erunt videnda. Primo de remedijs cõtra recidiuũ peccati. Scđo de periculis eoꝝ ꝗ tardãt cõuerti ⁊ ſatiſfacere. Tertio an viuus ꝓ pctõre viuo ſatiſfacere poſſit: ⁊ an tal'is mereat'.

B ¶ Quantum ad primũ notandũ ꝙ p doctores quoſdam in propoſito bene expertos tres de hoc dantur regule. Prima eſt quãdo ꝗs eſt in graui peccato a quo deſiderat ſanari et preſeruari: ſtatuat ſibi firmit' obſeruare aut ad tempus voueat ꝙ ꝓ qualibet vice qua recidiuat vnam vel plures de tribus partibus ſatiſfactionis velit implere / videlicet ꝙ poſt peccatũ cõmiſſum infra tres dies ieiunet in aqua ⁊ pane: vel prima die dicat. vij. pſal'. ſecũda ieiunet ĩ pane ⁊ aqua: tertia det elemoſinã vnũ ſolidũ: vel quotiẽs cõtingit eũ recidiuare ꝙ tunc ĩfra vnum vel duos / vel tres dies ſe obligat ad confitendũ. Huiuſmodi remedia ver⁹ penitens ratiõabiliter debet acceptare: quia videmus multos ꝓpter penas a vitijs ceſſare / vt fures ⁊ latrones. ¶ Scđa regula ſeu ſcđm conſiliũ eſt: quando quis ſe ſentit ꝓnũ ad certum viciũ ſtatuat firmiter / vl' ad tẽpus ſe voto obliget ꝙ ſi cõtingit eum tam vehement' tẽptari de illo pctõ / ꝙ etiã oĩno deliberet intra ſe ſic agere: tamen nichilominus antea dicere velit ſeptem pſalmos penitẽtiales / aut flectere genua corã cruce totiens / vel orationẽ aliquã dicere velit beate marie / vel alij ſancto anteꝙ opus illd̓ nefariũ pficiat. Rõ. qꝛ ſic fieri poteſt: vt deus cum tẽptatione faciat ꝓuentuꝫ ꝓpter orationes ⁊ humiliatiões ⁊ ꝙ hõ ceſſet a malo. ¶ Tertia qñ peccator de certo vitio tẽptat': ſtatuat firmiter / ⁊ ad hoc ſe aſſuefaciat ꝙ qñ ſe ſentit ad tale peccatũ ĩclinari / mox animũ ſuũ transferat ad cogitandum aliquod terribile ſibi futurum. p tale peccatũ. puta dãnationẽ eternã / mortem ĩminentẽ / amiſſionẽ xͥtutũ / ⁊ conſortiũ oĩm ſanctoꝝ / ⁊ dei ⁊ regni celoꝝ ſocietatẽ demonũ / igniũ flãmas. Rõ. quia illa valent vt rõ in pſentia tẽptationis a ſenſualitate obumbrata ⁊ allecta non poteſt tunc perfectam ⁊ ſolidam cogitationem de deo / et honeſtate virtutum habere. Per prefatuꝫ autem tertium modum facilius reſipiſcit / reducitur et frenat' a malo ad bonum. Nam per illa terribilia: ratio quaſi ſopita excitari poteſt quaſi ad fugiẽdum cauſam tanti mali. Quãtũcunqꝫ enim quis temptaretur acriter / ſi penalia intenſe meditaretur: et firmiter crederet ſe talia incurſurũ / deſiſteret a cepto malo: vt patet in volentib⁹ luxuriari: quãdo pcipiũt homĩes ſe videre / vl' ſe decapitãdos.

Tūc eñi excitata ratio diceret. Quorſum tendis? Nunquid pro tā leui tantum bonū vis perdere? Hec remedia in foro penitentiali impoſita/vel a ſe ſponte extra forū penitētie aſſumpta ſunt cū adiutorio diuino efficaciſſima remedia contra recidiua. Sed qꝛ heu pauci confeſſi talia remedia aggrediuntur: ⁊ perſeuerāter ſeruant. Idcirco pauci vere penitentes reperiuntur. vt in eſtate poſt paſcha tranſactū: rei crebro probat euentus.

D ¶ Quo ad ſecundū principale notandū ꝙ peccatorem conuerſionē ſuam tardantē terrere debent/⁊ ad cōuerſionem inuitare quinqꝫ. Primū eſt periculū mortis ⁊ ꝙ rara eſt vera ⁊ ſera penitentia. Nā ſm omēs doctores in. iiij. di. xx. ꝙdiu quis in vita hac vtitur ratiōe: pōt ſalubriter et vere penitere. vt ꝓbat augu. in li. de vera ⁊ falſa penitentia per latronē Luce. xxiij. ⁊ Ezech. xviij. Quacunqꝫ hora ingemuerit peccator/vita viuet ⁊ non morietur/ſm vnā litteraꝫ vt magiſter allegat. Sed tñ ab eo qui diu prius diſtulit penitere: vix ⁊ multum difficulter poteſt in extremis haberi vera penitentia ſufficiens ad ſalutem. Quia aut homo morit ita ſubito ꝙ nō aduertit ſe mori: ſicut dormiendo/⁊ tunc expedita res eſt. qꝛ tunc iudicatur ſicut reperitur. aut peccator aduertit ſe mori ſed per vnā horā aut morulā modicā. ⁊ tunc quia hō in repentinis operat ſm habitū. ideo nō videtur ꝙ habituatus in peccatis tā repente fiat bonus: aut moritur quis lāguore precedēte. Et ſic adhuc ꝗ prius diſtulit penitere: vix ⁊ multū difficult poteſt in extremo habere veram penitētiam ſufficientē ad ſalutē. quod probat Sco. ex verbis beati Aug. in li. de vera ⁊ falſa penitentia quattuor rationibus. Et magr allegat di. xxi. qꝛ ad contritionē exigitur vſus libe. arbi. ꝗ ratio diligenter de peccatis deliberet ⁊ voluntate libera deteſtetur ea. Sed illoꝝ vſus vbi ſtatim īminet mors terribiliſſima timore/⁊ dolore vehementer īpedit. Vñ aug. Difficile ē vt tunc ſit vera penitentia quando tā ſera venit/qñ cruciatus membra ligat ⁊ dolor ſenſum opprimit: vt vix homo aliquid aliud cogitare valeat. melior tamē eſt ſera: ꝙ nulla. Simile habes ſupra ca. vi. B.

E ¶ Secūda ratio ad veram penitentiā requirit ordinata diſplicentia de peccatis. Ad hoc autē ꝙ diſplicētia valeat ⁊ ordinata ſit oportet ꝙ ſit debite circūſtātionata ⁊ maxime circunſtantia finis/⁊ pricipij actiui principalis vt ſcꝫ ſit volūtaria ⁊ propter deum. ſed difficile eſt tūc habere actum ſic circunſtantionatū. qꝛ ꝗ vſqꝫ tunc fuit impenitens nō videtur ex ſe ipſo extorquere diſplicentiā nouā: niſi timore pene īminentis. ⁊ ſic nō propter deum fit: ſed propter ſe: ⁊ tantum propter vitare malū damnationis ſue. Preſumitur eñi ſi eſſet remotus a timore mortis ⁊ damnationis: nō extorqueret a ſeipſo diſplicentiā peccatorū ſicut nec prius fecit cū fuit ſanꝰ. Nec videtur tunc mere elicere diſplicentiā huiuſmodi ſicut nec mere libere in periculo naufragij quis merces proijcit ſed ſolum timore periculi maioris: ſic habens diſplicentiā peccatoꝝ: ſolum timore mortis/aut damnationis eam videtur habere: ⁊ talis diſplicentia in eo non eſt mere libera ⁊ per cōſequēs nō multum placens deo: nec accepta ſibi. Ideo aug. dicit ibidē. Nullus expectet qñ peccare non poteſt: arbitrij libertatē querit deus/vt delere poſſit cōmiſſa: ⁊ non neceſſitatē. caritateꝫ et non timorē tñ. qꝛ non in ſolo timore viuit hō. Qui ergo ſero penitet: oportet nō ſolum timere iudicē: ſed diligere. quia ſine caritate nemo pōt ſaluus eſſe. nō ergo timeat tñ penā qui penitet: ſed anxietur pro gloria. Hec aug.

Tertia ratio eſt malus habitus vſqꝫ tunc cōtinuatus ⁊ in cōſuetudinē verſus: multum inclinat ad peccata: ⁊ ad eoꝝ placentiā. ⁊ ſic valde retrahit hominem ab actu vere penitendi: ſꝫ quē actum penitendi vere oportet hominem peccata fortiter deteſtari. Similiter habitus īordinati amoris ad mū

dum ⁊ ad alia preſentia radicati ĩ pec
catore impediũt multum diſplicentiã
pro peccatis. Multũ nã𝔮 difficile eſt
vt homo affectum ſuũ quẽ toto tẽpo=
re vite ſue in huiuſmodi res fortiter ĩ
clinauit: ſubito ab eis retrahat ⁊ in cõ
trariũ flectat. Uñ aug. dicit. Hec con=
uerſio ſi cõtingat alicui etiã in fine: de
ſperandum non eſt de eius remiſſiõe.
Sed qm̃ vix aut raro eſt tam iuſta cõ=
uerſio/timẽdum eſt de eo qui penitet
ſero: maxime cum filij quos illicite di
lexit: ſint preſentes. mũdus ⁊ vxor ad
ſe vocẽt: ⁊ cetera q̃ illicite dilexit: mul
tos ex hoc ſolet ſera penitẽtia decipe=
re. Hec ille. Intellige ſi preſentes in
ſeipſis aut in ſuis fantaſmatib⁹: que
retrahunt a forti diſplicẽtia peccatoꝝ
Quarta ratio. quanto aliquis eſt mi=
nus domin⁹ actus ſui/tanto ad cõtri=
tionem requiritur intenſior diſplicẽ=
tia: vt ſit ſufficiens ad deletionem cul
pe. Sed iſte in extremis poſitus ẽ mi=
nus domin⁹ actuum ſuoꝝ. qꝛ tũc nul=
lo modo eſt dominus actuũ exteriorũ
ad peccandũ. non enim poteſt mecha
ri/aut furari: ⁊ ſimilia amplius facere
ergo requiritur in eo ſm ſtrictã iuſti=
tiam intenſior actus diſplicẽtie ad ei⁹
iuſtificationẽ/q̃ ad iuſtificationẽ ſani
cũ tamen vix ⁊ difficulter habere poſ=
ſit eque intenſum. Et ideo vix ⁊ diffi=
culter poteſt tunc habere veram peni
tentiam et ſufficientẽ ad ſalutem. Uñ
auguſt. vbi prius. Age penitentiã dũ
ſanus es: ſi ſic agis/ſecurus es. quia
penitentiam egiſti cum peccare potui
ſti. Si vis penitentiã tũc primo agere
quando peccare nõ potes: peccata te
F dimiſerunt/non tu illa. ¶ Inuitat vero ad ſtatim ſe a peccato cõuertenduꝫ
multiplex ſcripture ⁊ ſanctoꝝ doctoꝝ
ꝑſuaſio. Uñ eccl'aſt. v. Ne tardes con=
uerti ad dominũ: et ne differas de die
in diẽ. ſubito eñ veniet ira illius et in
tẽpore vindicte diſperdet te. Item ec
cle. xxix. Repromiſſio neq̃ſſima mul=
tos perdidit. Nequã videlicꝫ qꝛ pec=
cator repromittit ſibi quod eſt propri
um deo de futuro tempore diſponere
contra illud actuum ꝑmo. Non eſt ve
ſtrum noſſe tempora/vel momenta q̃
pater poſuit ĩ poteſtate ſua. Nequior
eſt promiſſio illa: quia cum tempus ĩ
finiti valoris ſibi a deo datũ fatue ex=
penderit: adhuc tñ preſumit ꝙ deus
multum tẽporis adijciet ſibi. Neq̃ſſi=
ma eſt illa promiſſio quia talis nõ ſo=
lum tempus ſibi datum perdidit: ĩmo
etiam in contumeliã ipſius largitoris
expendit/⁊ in futurum expẽdere vult.
Item tardantes conuerti terrere de=
beret illud Gen. vi. ⁊ vij. vbi lꝫ ad pe=
nitendũ dati eſſent hominib⁹. cxx. an
ni: tamen. xx. anni reſciſſi fuerunt ꝓ=
pter impenitentiã. Itẽ luce. xij. ca. di=
citur illi qui dicebat anime ſue. Aĩa
mea habes multa bona repoſita in an
nos plurimos/requieſce/comede: bi=
be: epulare: ſtulte hac nocte animam
tuã repetent a te. que autem prepara
ſti/cuius erunt? Item luce ibidem. Et
vos eſtote parati: quia qua hora non
putatis filius hominis veniet ⁊c̃. Ad
idem eſt Aug. in ſermone de innocẽti
bus. Hac inquit animaduerſiõis pe=
na peccator percutit̃: vt moriens obli
uiſcatur ſui: qui viuẽs oblitus eſt dei.
Et greg. qui tibi veniã ꝓmiſit: diẽ cra
ſtinũ non ſpopõdit. Qui promittit pe
nitenti veniam: non promiſit peccan=
ti. ¶ Unde notat domin⁹ Alber. ſup G
illo Iohel. ij. Quis ſcit ſi conuertatur
⁊ ignoſcat. conuertatur inquã ab ira/
ſcꝫ ad miſericordiã. Licꝫ eñ verum ſit
quod dicit̃ Ezech. xviij. Quacũ𝔮 ho=
ra peccator ingemuerit: omniũ ĩiqui=
tatum eius non recordabor amplius
tñ valde incertum eſt vtrũ ad vltimaꝫ
egritudinẽ penitẽtiam differenti gra=
tiam dare velit. In tali eñ caſu dicit
Greg. Qui nõ vult cum poterit: iuſtũ
eſt vt infligatur ei nõ poſſe cum volue
rit. Unde ꝓuerb. i. Uocaui/⁊ rẽnuiſtiſ.
extendi manũ meam: ⁊ nõ fuit q̃ aſpi=
ceret. Deſpexiſtis oẽ conſilium meũ:
⁊ increpatiões meas neglexiſtis: ego
quo𝔮 in interitu veſtro ridebo. Sed ẽ
in Iohele. ⁊ ignoſcat/id eſt quis ſcit ſi
ignoſcere velit/q̃uis certum ſit contri

to ignoſci:tñ incertū eſt an ſit vere cō=
tritus. Ideo eccl'aſt.vij. Nemo poteſt
hunc corrigere quē ille deſpexerit. Et
ij.mach.ix. Orauit ſceleſtus/ videlicȝ
Anthiochus ad dñm a quo non erat
miſericordiā cōſecuturus. Hec alber.
Huic conſonant verba aug.in ſermo=
ne de penitentia. vbi dicit. Si quis po
ſitus in vltima neceſſitate voluerit ac
cipere penitentiā ⁊ accipit mox recon
ciliabitur:⁊ hinc vadit fateor non illi
negamus quod petit:ſed nō preſumi=
mus ꝙ bene hinc exit. Si ſecurus hic
exierit:ego neſcio. dare penitentiā poſ
ſumus/ſcȝ exteriorē:ſȝ ſecuritatē nō.
Nūquid dico dānabitur? ſed nec dico
ꝙ ſaluabitur. Si vis de dubio libera=
ri:age penitētiā dum ſanus es. Si ſic
agis:dico tibi ꝙ ſecur⁹ es.q₂ peniten
tiam egiſti eo tēpore quo peccare po=
tuiſti. Due res ſunt:aut ignoſcitur ti=
bi/aut non ignoſcitur. Quid hor tibi
ſit futurū:neſcio. ergo tene certū et di
mitte incertum. id eſt age penitentiā.
H Hec aug. ¶ Sed quo ad tertiū prin
cipale dubiū eſt:an viuus pro te viuo
peccatore ſatiſfacere poſſit? Rñ. tho.
in.iiij.di.xx. vnus apud humanā ami
citiam pro alio poteſt ſatiſfacere ergo
multomagis apud deū. tñ q₂ ſatiſfa=
ctio eſt etiā in remediū cōtra futurum
lapſum in futura pctā. ⁊ q₂/vn⁹ non p̄
ſeruatur a pctīs per ſatiſfactionē alie
nam:ideo non eſt permittendū vtvn⁹
viuus pro alio viuo penitētiam agat:
niſi in ipſo penitēte appareat aliquis
defect⁹/ſcȝ corporalis per quē ſit im=
potens ad ſuſtinendū ſatiſfactionem
vel ſpiritualis per quē nō ſit prōptus
ad portandū penā. Vñ confitenti non
poteſt duplex ſatiſfactio iniungi. Vna
pro preteritis. Alia pro futuris. Etiaȝ
vnū opus poteſt ꝑpter ambo iiungi.
Satiſfacere igit̄ poteſt vnus viuus ꝓ
viuo alio/⁊ penitētiam agere: vt dicit
Pe. de pa. in. iiij. di. xx. ⁊ ſȝ doctores
concorditer in multis caſibus. Prīo
qñ forma iniunctionis ſacramētalis
illud contineret. vt ſi dicit:oīa ieiunia
que tu feceris/vel alij pro te fecerint
ſint tibi in remiſſionē pctōꝝ. Tunc al
terius ieiuniū pro me factū:pro me ſa
tiſfacit. Similiter ſi tibi iiunctū eſt ire
ad ſanctū iacobū per te/vel per alium
vel ieiunare per te/vel per aliū. Scdō
ſi eſt oīmoda indifferentia:tunc idem
eſt. Verbi gratia. Si impoſituȝ eſt ali=
cui dare pecuniā:non omnino idē eſt
ſi tu das/vel alius pro te de ſuo. Sȝ ſi
ſeru⁹ tu⁹ de tuo daret ēt te ī gratia:et
illo in peccato mortali conſtituto ſa=
tiſfaceret. Ratio. quia elemoſina eſſet
in caſu tali tibi meritoria. ergo hoc o=
pus eſt ſatiſfactorium. Tertio quādo
quis non poteſt ſatiſfacere per ſe: tūc
poteſt facere per aliū. quia talis videt̄
volūtas imponētis/qui noluit ad im
poſſibile obligare:nec ad purgatoriū
dirigere. Unde cū dicitur in penitētia
ieiunes:intelligitur/id eſt per teipſuȝ
ſi potes. ſi nō:fac per aliū ſicut etiā fa=
cta eſt penitentia pro nobis per chri=
ſtum. ¶ Sed tñ vt ſupra dictū eſt ad I
uertendū ꝙ qñ quis poteſt ſatiſfacere
per ſeipſum ⁊ qñ penitentia data ſibi
eſt in remediū:ſi tunc talis alio modo
nō recompenſet:certū eſt ꝙ non ſuffi=
cit per alium fieri ſatiſfactionē. vt ſi ie
iuniū eſt tibi impoſitū ad domandum
carnē ꝯtra luxuriā nō ſufficit ꝙ alius
pro te ieiunet:quādo carnē tuā vis nu
trire. nec aliquo equipollenti edoma=
re. Hec pe. de pa. ¶ Sed nūquid me K
retur ſatiſfaciēs pro alio? Reſpondet
Tho. ⁊ pe. de pa. ꝙ quicunqȝ in carita
te pro alio ſatiſfacit/pro viuo vel mor
tuo ſibi ſemper meretur:ſed nō ſatiſfa
cit pro ſe:ſed pro alio ſolū. Unde pro
ſe ita tenetur acſi nichil feciſſet. Simi
le eſt quia qui pro alio cōmuni credi=
tori ſoluit:illū ſolū liberat:non ſeipm̄
niſi ſuo noīe illi ſoluat. licet apud illuȝ
de amicitia laudē habeat. ¶ Nō vo L
lentes pro ſe ſatiſfieri:vt prudenter ⁊
fideliter agāt tria debēt notanter ſer=
uare. Prīo vt ſatiſfaciens ſit in carita
te:⁊ talem querat. q₂ ſm cōmunioreȝ
⁊ tutiorem opinionē actus qui nō eſt
deo acceptus:nō pōt eſſe ſatiſfactori⁹
pro faciēte/nec pro alio. ergo qui vult

penitentiam ſuam alteri ĩponere: niſi velit ſe periculo exponere aliquali: debet querere hominẽ/de quo confidat ꝙ ſit in caritate viuens caute. Secũda doctrina: qui vult penitentiã ſuam alteri iniungere: debet ſatagere ꝙ nõ ſolum ille ſit bonus: ſed ꝙ ſit melioꝛ ſe. vt non ſolũ ſit ſatiſfactoꝛia/ſed etiam magis ſatiſfactoꝛia. Unde hec eſt tertia cauſa pꝛopter quã licet alteri penitentiã tuã imponere etiã vbi tu poſſes met/ſcꝫ ſatiſfacere. qñ ſcꝫ tu vis melioribus occupari. ſed nõ pꝛopter amorẽ carnis quã bene vis alr̄s domare: ſed quia deo magis carũ vis facere. Tertia regula. conſulendũ eſt diuitibꝰ/nobilibus/potentibus τ huiuſmõi aliĳs peccatoꝛibus: ꝙ querant participationem bonoꝝ que in religionibus ſunt quia ibi ſunt penalitates plures ꝙ̃ ali-
D bi τ magis accepte deo ꝙ̃ alibi. ❡ Sꝫ adhuc eſt dubium: cum tres ſint ꝑtes ſatiſfactiõis oꝛatio/ieiuniũ/τ elemoſina: quod eoꝝ eſt magis ſatiſfactoꝛiũ. Rñ. duran. di. xv. qñ aliqua cõparantᷣ inter ſe debent cõparari ceteris paribus exiſtentibus. Et ſm hoc dicendũ ꝙ ſuppoſita pari gratia vel caritate ieiunium eſt magis ſatiſfactoꝛiũ ꝙ̃ elemoſina vel oꝛatio. indirecte tñ τ cõcomitatiue elemoſina eſt magis ſatiſfactoꝛia. Primũ ꝓbatᷣ. qꝛ ſuppoſita caritate: illud eſt magis ſatiſfactoꝛium quod eſt magis penale. qꝛ in opere ſatiſfactoꝛio formalis conditio ex parte operis eſt penalitas. ſed ieiuniũ ẽ magis penale ꝙ̃ elemoſina vel oꝛatio cõpꝛehendẽdo ſub ieiunio quicquid eſt coꝛpoꝛis afflictiuũ. vt diſcipline/vigilia τ ſimilia. ergo ieiuniũ eſt magis ſatiſfactoꝛium. Nec obſtat illud pꝛimo ad thimo. iiĳ. Coꝛpoꝛalis exercitatio ad modicũ valet: pietas autẽ ad oĩa. quia differt meritũ τ ſatiſfactio. Meritũ enĩ ẽ ad acquirẽdum pꝛemiũ ad quod requiritᷣ τ ſufficit bonitas operꝭ et quod melius eſt magis meritoꝛiũ. τ ſic dare elemoſinam eſt magis meritoꝛium: ꝙ̃ ieiuniũ cum ſit opus bonuꝫ danti τ recipienti. ieiuniũ autem non ſic. Satiſfactio autem cum oꝛdinetur ad expiationem pene requiritᷣ quideꝫ opus bonum. ſed formale in opere eſt penalitas. quia per penã recõpenſatᷣ pꝛopter qð ieiunium eſt magis ſatiſfactoꝛium. Indirecte autẽ τ concomitatiue elemoſina eſt potioꝛ pars ſatiſfactiõis. Pꝛobatur. quia illa eſt potioꝛ pars ſatiſfactionis in qua continẽtur virtualiter alie partes ſatiſfactionis. vt de ſe patet. Sed elemoſina eſt huiuſmodi vt patet. Pꝛimo quia elemoſina eũ cui datur conſtituit debitoꝛem ad ieiunandũ τ oꝛandũ/τ faciendum alia que poteſt ei qui dedit. loquendo de debito moꝛali/nõ ciuili. Secundo quia elemoſina pꝛopter deuꝫ data eſt quaſi quedã oblatio deo facta ſꝫ philoſophum. iiĳ. ethicoꝝ. Oblatio autẽ deo facta vim oꝛationis habet. freqũter enim plus impetrat donum ꝙ̃ ſupplicatio. Tertio cum bona exterioꝛa ad conſeruationem coꝛpoꝛis oꝛdinentur: ſubtractio eoꝛum per elemoſinaꝫ virtute continet ieiuniũ. Et plerũqꝫ contigit ꝙ aliquis artius viuit ex hoc ꝙ ſua dedit. Igitur elemoſina cõpletius habet vim ſatiſfactiõis ꝙ̃ oꝛatio vel ieiunium. Et pꝛopter hoc elemoſina indicitur τ vniuerſalis medicina peccati. Luce. xi. Date elemoſinam: τ omnia munda ſunt vobis. τ Thob. xiĳ Elemoſina a moꝛte liberat: τ ipſa eſt que purgat peccata: ait Raphael. τ facit miſericoꝛdiam inuenire/τ eternaꝫ vitam. Hec Durandus.

❡ Capitulum duodecimum De ſacramento eukariſtie.

Oſtremo de nobiliſſimo ſacramẽto eukariſtie: vidẽda ſũt tria pꝛĩcipaliter. Pꝛĩo q̃ exigãtur ad comunicandũ ſine nouo peccato cũ augmẽto meriti. Sc̄do q̄s fructꝰ bene cõmunicantium. Tertio que exigãtᷣ ad frequentᷣ cõicandos. ❡ Quantum ad pꝛimũ B
notandũ ſm Tho. τ alios doctoꝛes ĩ iiĳ. circa materiã di. ix. τ ſequentium.

Ad ſumendum eukariſtiam ſacramē-
taliter ⁊ ſpiritualiter. xv. exigunt̄ ſm̄
que quiſq̄ ꝓbare debet. Probet in-
quit apl'ſ.i. Cor.xi. ſeipm̄ homo:⁊ ſic
de pane illo edat ⁊c̄. Primū eſt vt cō-
municans ſit homo. Nam ſolus ho-
mo hoc ſacramentū per ſe ſumere po-
teſt ſacramentaliter ⁊ ſpiritualit̄ ſal-
tem:non angelus bonus nec malus:
non anima exuta in purgatorio/ lim-
bo/vel in inferno: nec animal brutuꝫ
Probat̄:quia iſte ſolus ſumit p̄ ſe ſa-
cramentaliter ⁊ ſp̄ualiter q̄ vtitur ſa-
cramento vt eſt ſacramentū/ ⁊ xp̄o in-
corporatur:ſed ſic nullus prefatorūꝫ
valet.ergo ambe premiſſe vere. Pro-
batur: quia ille ſolus vtitur ſacramē-
to vt eſt ſacramentū:qui vtitur ſpecie-
bus ſenſibilibus ⁊ velantib⁹ aliquod
ſpirituale contentū/ ⁊ qui chriſto am-
plius/vel de nouo incorporatur: ſed
nullus iſtorūꝫ eſt huiuſmodi/ niſi hō.
Ex quo patet maximū donū dei. Nā
qui in patria ſunt chriſto fruūtur le-
tius q̄ nos. Sed nos xp̄m in eukari-
ſtia ſumimus fructuoſius: quia profi-
cere poſſumus in eſſentiali ⁊ acciden-
tali premio:beati xp̄m habent ſecuri-
B us:ſed nos mirabilius. ¶ Scdm̄ eſt
vt quis ſit homo viator:non compre-
henſor. Et ideo viaticum dr̄: vt nos p̄-
ſeruet ab hoſtibus ⁊ ab impedimentiſ
vie. Unde ſi apparerent aliq̄ ſancti:
puta pater et mater defuncti petētes
ſacramentum:ſicut quādoq̄ eſt factū
non debet ſacerdos eis miniſtrare:ſꝫ
poteſt in miſſa ſacrificiū tale ꝓ eis of-
ferre. Tertium eſt:vt quis ſit fidelis
et baptiſatus/ideo non eſt dandū ca-
thecuminis: nec videre debent infide-
les:quia nullus niſi ad chriſti popu-
lum aſcriptus baptiſmatis ſacramen-
to debet admitti ad eukariſtiam ſan-
ctam. Quartum eſt:vt quis ſit adul-
tus. Nam maſculus. xiiij. et femina
xij.ſed ꝓ tunc prius/vel poſterius q̄
peccare poſſunt mortaliter:diſcerne-
re cibum corporalem a ſpirituali:⁊ de-
uotionū dentibus hoc ſacramentum
maſticare:in ſeptimo/octauo/ vl' alio
quocūq̄ debito āno: ⁊ hoc iudicio bo-
ni viri relinquendū eſt/ ⁊ ſtatuto ſino-
dali/vel cōſuetudini bone non preiu-
dicare dꝫ. ¶ Quītū eſt:vt q̄s ſit mē- C
te ꝑditus: ꝓpter demoniacos ⁊ amē-
tes. Ubi ſciēdū q̄ ſi faciūt geſt⁹ picu-
loſos/ ⁊ ſunt furioſi:de q̄b⁹ poſſit ꝑpē-
di q̄ eijcerēt corp⁹ xp̄i/vl' tractarēt ī-
pudice/vel irreuerēter in hoc caſu nō
eēt eis eukariſtia miniſtranda ꝓpt̄ re-
uerētiā ſacramēti. Si aūt ſit amēs/et
nō furioſus:ſꝫ tātū loq̄ns iania/ ⁊ ali-
enus a ſenſu:diſtinguendū eſt: q̄ aut
pretendit act⁹/ ⁊ ſigna deuotionis ad
ſacr̄m/ ⁊ ſic determīat ca. de cōſecra.
diſt.ij. de īfirmitate:tali eukariſtia nō
eſt negāda. Aut nullū ꝓtunc p̄tendit
actū vel ſignū deuotiōis:tunc curren-
dū eſt ad tp̄s p̄cedēs paſſionē:vel eā
tūc petijt/ ⁊ deuotionē ad ſacr̄m p̄ten-
dit:ſi al's nō īmineret piculū:poſſet q̄-
dē ſibi licite dari. Sꝫ nō video (dic̄ pe.
de pa.) neceſſitatē magnam:ſed ſi ta-
lis amēs hēret lucida interualla: poſ-
ſumus dare eukariſtiā tp̄e lucido: de-
moniacis aūt ſcꝫ poſſeſſis a demone:
ſi habēt deuotionē ad cōmunicādum
dari debet eis ſm̄ tho. Nam caſſi. col-
latione ſereni/dicit q̄ multi p̄ illud li-
berati ſunt a demone. Predictis om-
nibus cōcordat tho. ¶ Sextum eſt: D
vt ſit ieiunus ieiunio nature. Rō pri-
ma:quia ſic placuit ſpirituiſancto : q̄
hoc p̄ apl'os eccl'ie fiendū tradidit: vt
dicit Auguſt. ad inquiſitiones ianua-
rij. Secūda ꝓpter reuerētiā corpora-
lē:dignū eē eſt vt panis celeſtis p̄ce-
dat oēm terrenū panē. Tertia vt ma-
ior deuotio habeat̄/q̄ ſolet īpediri ſe-
pe p̄ cibū vel potū. Oīs igit̄ potio vel
cibatio ꝓpe q̄cūq̄ fine fuerit ſumpta:
impedit dignā eukariſtie ſūptionē:vt
dic̄ pe. de pa. Excipiūt̄ tres caſus ī q̄-
b⁹ nō ieiun⁹ pōt celebrare vl' cōicare.
Prīo rōne īfirmor: d q̄z piclo timet̄
ne ſine viatico vadāt: tales cōicādi ſūt
ēt nō ieiuni. Scdo ſacdos q̄ ſūit aquā
purā p̄ errorē ꝓ vino poſt eukariſtiā
tenet̄ integrū ſacramētum poſtmodū
ꝑficere. Tertio in paraſceues ꝯtigere

poſſet ꝙ anteꝙ eucariſtiā quis deglu
tiret vinū precederet in ſtomachum.
Idē in eſtate contingere poſſet cōmu
nicāti cuilibet/cuius palato adherere
poſſet nec deglutiri:niſi dilueretur vi
no vel aqua prius ſtomachū ītrante.
E ¶Ex quibus pꝫ ꝙ ſi cibus aut potus
proprie ſumatur ratione medicine ſo
lius:non intentione ſe nutriēdi īpedit
eukariſtiā. Item ſi quis heri paratu-
ram in ore poſuit:⁊ hodie traijciat im
pedit eukariſtiā. Item qui probando
vinū/ſeu guſtando/vel cibū aut aquā
caſu deglutiret/lꝫ ſtatim euomeret nō
alteratum in aliquo:adhuc īpediret.
quia eſſet comeſtio vel bibitio: niſi in
alium conductū gutturis tranſiſſet: ⁊
ſtatim eiectū eſſet:tunc nō impediret.
Quando vero fieret deglutio caſua-
lis ſaliue/vł reliquiarū cibi/ vel aque
remanētis poſt lotionē dentiū vł oris
nō impedit. Dicit etiam richar. ꝙ ſi ſa
cerdos ante miſſam lauet os/et caſu
gutta aque intrat ſtomachū:non cre-
do ꝙ ideo teneatur dimittere miſſam
maxime in die ſollēni/cum non videa
tur impedire dignā preparationē nec
reuerentiam ſacramēti: et de ſimilibꝰ
idē iudicium habeatur. Item ſi quis
ſale ⁊ aceto pfunderet dentes/⁊ quod
faceret:dū tamen non deglutiret/ſiue
medendo/ſiue lauando nō eſſet come
ſtio/nec bibitio. Et lꝫ os nō ſit ieiunū:
tū ſtomachus ieiunus eſt:ideo nō im
pedit. Reliquie etiam aque ex quo ca
ſualiter nō ex propoſito os abluendo
traijciuntur:lꝫ nō ſint conuerſe in ſali
uam/non impediunt. Item coci vł ta
bernarij/vel miniſtrantes ad menſaꝫ
qui cibū vel potum ponunt ſupra lin-
guā ſolū ad probandū/⁊ ſtatim ꝓijci
unt:quis propter reuerentiam primi
duo protunc deberēt a talibus ſe con
tinere/⁊ tertius alteri probā cōmitte-
re:tū non impediunt. Si autē quis ta
lia deglutiret/lꝫ ſtatim euomeret/nō
alteratū impediret. Hec oīa pe. de pa.
Dicitur autē ieiuniū nature quod īci
pit ab abſtinētia prenominatoꝝ a me
dia nocte. Dicit etiā Landolfus: niſi
cibus vel potus digeſtus fuerit ſano
iudicio miniſtrantis/vel recipiētis eu
kariſtiā non debet ſumi hoc ſacramē-
tum. dormitio tamen poſt cibū nō exi
gitur:niſi inquantū quis ſine ſomno
indeuotus efficeretur. Nō multū etiā
decet bibere poſt matutinas ſero di-
ctas:⁊ multominꝰ comedere/niſi ne-
ceſſitas vrgeat. Septimū eſt vt ſit ſi-
ne conſciētia peccati mortalis:poſt di
ligentē diſcuſſionē conſciētie ſue. Vñ
apl's ꝑme cor.xi. probet autē ſeipſum
homo:⁊ ſic de pane illo edat. ¶Ubi F
notandū ſm Tho. di.ix. ⁊ pe. de tha-
ran. ⁊ ſco. ꝙ duobus modis poteſt cō-
tingere aliqueꝫ cum peccato mortali
accedere. Primo conſcientiā de hoc
habendo. Secūdo non. Primū fit tri
pliciter. Primo ſic accedētes cū con-
ſcientia peccati mortalis/quoꝝ cōſciē
tia conſurgit ex certitudine ſufficienti
vt qui ſcit ſe fornicatū:vel ſcit ſe ī actu
peccati mortalis interiori vel exterio-
ri:puta ꝗ ſibi conſcij ſunt peccati mor
talis nō de eo dolētes:tales acceden
do peccant mortaliter. quia contēnūt
Et quia īdigne mādūcant:iudiciū ſi-
bi manducāt. qꝛ abutūtur ſancto ſan-
ctorum. Et mentiuntur ſe incorpora-
ri chriſto/quod eukariſtia figurat. Se
cundo ſunt quidā habētes conſciētiā
pcti mortalis/quorū ꝯſcīa ꝯſurgit ex
certitudine ꝓbabili. puta qui diu mo
roſe delectati ſunt ⁊ timent fuiſſe con
ſenſum mortalē. ⁊ tunc ſic accedendo
ſine contritione:adhuc peccāt morta-
liter. quia diſcrimini ſe cōmittunt cir-
ca tantum miſterium. Tertio quis ha
bet conſcientiā peccati mortalis/cuiꝰ
conſcientia ex leui conſurgit. vt homo
ſcrupuloſus qui timet de leui delecta
tione ne fuerit peccatū mortale. ⁊ tali
ter accedens dicit Pe. de tha. nō pec
cat mortaliter. quod verū eſt ſm Pe.
de palude. qū firmā conſcientiā nō hꝫ
ſed timorē quendā vel vacillationem
cui remittitur. Unde pe. de tharan. di
cit. In primo caſu quis contemnit. in
ſecundo diſcrimini ſe cōmittit:ſed ter
tio non. Secūdo quidā ſunt qui nō ha

bent conſcientiā peccati mortalis: et
tamē ſunt in peccato mortali ignorā=
ter. Et hoc etiā fit tripliciter. Et pmo
qn̄ quis preparauit ſe: ⁊ diſcuſſit pre=
paratione ſufficienti diligētiſſime cō=
ſcientiā examinādo: ⁊ peritos conſu=
lendo / ⁊ talis accedēdo non peccat: ſ3
remiſſionē peccatoꝝ ſi q̄ latēt accipit /
⁊ meretur. videt̄ autē iſta examinatio
diligentiſſima quā tradit ſco. dicens.
diligēti īquiſitiōe habita / ſm poſſibi=
litatē noſtre fragilitatis: quantā ſcil3
diligētiā faceret prudēs vir in ardua
re quā vellet examinare ſerioſe. qua3
etiā inquiſitionē oportet differentem
eſſe ſm diuerſitatē penitentiū: vt ma=
iorē apponat diligentiā. q2 forte diu=
tius nō eſt confeſſus. ⁊ min⁹ in animū
ſuū poſuit peccata ſua omīa / vt ea me
moriter retineret: ⁊ ſuo tēpore diſtin=
cte confiteretur. Premiſſa inſup con
tritione ⁊ confeſſione ſufficienti ſ3 p=
babilitatē correſpondentē ad p̄dictā
inquiſitionē: ſi tunc cōmunicet nō pec
cat: īmo ſi aliqua alia peccata lateant
per illud ſacramentū dimittētur. Alij
ſunt qui conſcientiā ſuam examinant
probabiliter ⁊ cōfitentur. Et tales dic̄
Pe. de tharā. accedētes nō peccāt: ſ3
tamen remiſſionē pctōꝝ nō accipiūt /
nec merentur. S3 tho. vbi prius dicit
Si quis per quattuor ſigna: facta dili
genti inquiſitiōe ſue conſciētie: q̄uis
forte nō ſufficiēti ad corpus chriſti ac
cedit: aliquo modo pctō mortali in ip
ſo remanēte qḋ eius cognitionē p̄ter=
fugit: non peccat: īmo magis ex vi ſa=
cramēti pcti remiſſionē conſequetur.
Un̄ aug. dicit ī quodā ſermone: q̄ qn̄
corpus chriſti mādacat viuificat mor
G tuos. ¶ Que autē ſint illa quattuor
ſigna dicit tho. Certitudo haberi non
poteſt: an aliquis ſit ſine pctō morta=
li. i. Coꝝ. iiij. Nichil michi ꝯſcius ſum
ſed non in hoc iuſtificatus ſum. Pōt
tn̄ de hoc haberi aliq̄ cōiectura preci=
pue per quattuor ſigna. ſicut dicit ber
nar. Prīo cū q̄s deuote verba dei au=
dit. q2 q̄ ex deo eſt verba dei audit. Jo
han. viij. Scḋo cū q̄s ſe p̄ōptū ad bn̄
operandū īuenit. Quia pbatio dile=
ctionis exhibitio eſt operis. vt dic̄ gre
go. in omel. iij. Tertio cum quis abſti
nendi a pctīs in futurꝝ ppoſitū habet.
Quartū cū de p̄teritis dolet. q2 ī his
vera penitentia conſiſtit ſ3 Greg. Ter
tio ſunt qui neutro modo ſe diſcutiūt:
ſed negligenter. Et tales dicit Pe. de
tharan. peccāt mortaliter accedēdo: ⁊
demerentur / maxime ſi negligētia ſit
magna. Dicit etiā ſco. q̄ cōtritus qui
h3 copiā cōfeſſoꝝ: tenetur cōfiteri ſub
iſta lege videl3. Probet aūt ſeip̄m ho
mo. Octauū requiſitū eſt vt quis non ſit
cōuerſatiōe in crimine notat⁹. vt duel
lare volētes p̄ſertim impetēs: ⁊ publi
cam penitentiā agētibus nō debet da
ri: niſi cōpleta penitētia / nec hiſtrioni
bus nequitioſis / nec ſuſpenſoribus p
uerſis. Intellige de ſanis et quouſq3
appareat emenda aliqua poſt eoꝝ cō=
uerſionem. ¶ Nonū eſt vt ſit in cor= D
pore mūdus. Ubi notandū q̄ quadru
plex eſt īmundicia. Prima corpora=
lis cōiuncta cum īmūdicia ſpirituali
ſm veritatē: ſicut in vigilia fornican=
tes qui in craſtinū celebrant / vel ſtatī
Secunda eſt corporalis cōiuncta im=
mundicie ſpirituali ſm quandā ſimi=
litudinem. vt in ſomnijs fit / ſordidis
cum pollutionibus. Tertia eſt īmun=
dicia corporalis horrorē cauſans ī p
ximis. ſed nec in re / nec in imagine cō
iuncta peccato. vt lepra / menſtruū / flu
xus feminis ex debilitate nature cau
ſatus. Quarta eſt indifferens: vt eſſe
ſordidū pedibus lutoſis / vel fuligine
tactum / aut ſudātem. Prima īpedit.
Secūda ſi ex cauſa precedēti in vigi=
lia vel pauloāte per mortale peccatū
eſt ingreſſa: impedit. Tertia īpedit vt
non publice quis celebret aut crebro
cōmunicet: ſed occulte nō impedit ce=
lebrare. Quarta eſt indifferēs. Nō lo
tis eñ manib⁹ mādacare: nō coīq̄nat
hominem: propter reuerentiā tamen
mundicia debet ſeruari quantū cōmo
de fieri poteſt. ¶ Decimum eſt vt ſit I
quis ſine periculo vomit⁹. Et idē ē de
eo qui ſtomachū haberet taliter diſpo

ſtum:ꝙ a ſe ſumpta cruda egererent protunc etiam fieret irreuerētia ſacramento:⁊ cōmunicare quis non deberet:dicit Pe.de pa. Undecimū eſt vt quis non ſit apparitione miraculoſa ꝓhibitus. Si eñ in ſpecieb⁹ illis appareret fruſtum carnis puer/ vel aliquid huiuſmodi:non eſſent tunc ſpecies ille percipiende. Ratio. quia chriſtus inſtituit ꝙ ſumeretur eukariſtia in ſpecie panis ⁊vini. Duodecimū eſt vt recipiatur a miniſtro idoneo non a muliere/ nō a laico nec a diacono: vbi poteſt copia ſacerdotis haberi/nec a quolibet ſacerdote. ſed a papa/ epiſcopo/⁊ plebano proprio/ vł a prelato ꝓprio/ vel ab eo cui aliquis taliū licentiam dederit idoneo ſacerdoti ſcilicet nec etiam a quocūq₃ prelato: ſed a nō excommunicato/non interdicto/ non ſuſpenſo. Tertiūdecimū vt recipiatur tempore debito. vt adminus ſemel in anno ⁊ ſm diuerſos ſtatus a diuerſis diuerſimode. Quartumdecimū eſt vt fiat recta intentione ſm quam chriſt⁹ inſtituit pro medicina videlicʒ anime non corporū nec ad maleficiū. Quintumdecimū vt fiat cum actuali deuotione. quia cum eukariſtia datur vere in cibum ⁊ potū conſideranda eſt mā ducatio noſtra realis/que conſiſtit in ſpecierum attritiōe. ſacramētalis autem conſiſtit in interiori intellectus ⁊ affectus ruminatione per fidem/ conſiderando paſſionē chriſti digniſſimā eius incarnationem/⁊ ſimilia bñficia ⁊ ſpe fulti ad amorem eius accēſi: ei⁹ vnionem deſideremus. quia ſicut nocet aut parum prodeſt cib⁹ corporis in ſtomachū traiectus ſine maſticatione oris/⁊ calore ſtomachi: ſic nec eukariſtie ſacramentū: niſi ruminetur vt premittitur/⁊ caritate in chriſtum caleſcamus. Actualis eñ deuotio cauſatur ex timore ⁊ amore. timor inſurgit ex conſideratiōe noſtrorū defectuū ⁊ chriſti magnitudine aut iuſtitia. Sʒ amor iungēdus eſt quo chriſtum nedum velut piiſſimum patrem ⁊ benefactorem immo vitam cordis deſideremus amplexibus. ¶ Quo ad ſecūdum principale de effectibus eukariſtie ſʒ Tho. ſunt ſeptem notabiles di. xij. quarti. Et recipiūtur ad ſimilitudinem cibi corporalis. Primus ⁊ principaliſſimus ꝙ nos deo per amorem amplius vnit. Iſte eñ cibus non chriſtum in nos facit mutari/ ſed nos in chriſtum ſm illō chriſti ad Aug. libro confeſ. Cibus ſum grandiū: creſce et manducabis me: nec tu me in te mutabis/ſicut cibū carnis tue: ſed tu mutaberis in me. Secundus eſt reſtauratio deperditorū in reparatione cuiuſcunq₃ defectus precedentis. Tertius eſt augmentū omnium virtutū. Quartus remiſſio peccatorū venialium omnium/aut multorum quo ad culpam: ſm ꝙ deuotio mior ⁊ maior fuerit ibi Quintus eſt remiſſio peccatorū mortalium ſi inuenit in ſubiecto: nō in cōſcientia modo ſupradicto vel tacto. Sextus eſt remiſſio pene debite pro mortali ⁊ veniali/in toto vel in parte: ſed hoc dicit Tho. facit eukariſtia ſolum quando eſt ſacrificiū. vt in miſſa pro aliquo lecta que certum valorem habet ad ſatiſfaciendū. Et vltra illuʒ habet efficaciam ex deuotione miniſtri/⁊ procurantis miſſam. Septim⁹ eſt remiſſio fomitis vt minus proni ſimus ad vicia. Facilius eñ cauet quis futura etiaʒ mortalia/roboratus hoc pane. Hec tho. vbi prius. ¶ Quo ad tertium principale de frequentatione eukariſtie querit ſanctus Tho. in. iiij. di. xij. An qualibet die poſſit quis eukariſtiā ſumere? Rñ. in hoc ſacramento requiritur ex parte recipiētis deſiderium cōiunctionis ad chriſtū qd̄ facit amor et reuerentia ſacramēti q̄ ad donū timoris ꝑtinet. Primū incitat ad frequentationē huius ſacramenti quotidianā: ſed ſecundū retrahit. Unde ſi aliqs experimentaliter cognoſceret ex quotidiana ſumptiōe feruorē caritatis augeri ⁊ reuerētiā nō minui/ deberet quotidie cōicare Si aūt ſentiret ꝑ quotidianā frequētationē reuerentiam minui/et feruorem nō multum

augeri talis deberet interdũ abſtine-
re. vt cũ maiori reuerentia ⁊ deuotiõe
poſtmodũ accederet. Vnð quantũ ad
hoc vnuſquiſqꝫ relinquendus eſt indi
cio ſuo. Et hoc eſt qð aug. dicit. Dixit
quiſpiã non eſſe accipiendã quotidie
eukariſtiam. Alius affirmat quotidie
ſumendã. Faciat vnuſquiſqꝫ qð ſm fi
dem ſuã pie credit faciendũ eſſe. Hec
aug. Et probat exẽplis Zachei ⁊ Cen
turiõis: quoꝝ vnus recepit dñm gau-
dens. Alius dixit. Non ſum dign⁹ vt
intres ſub tectũ meũ: ⁊ vterqꝫ miaꝫ cõ
ſecutus eſt. Hec thomas.

¶ Ca. xiiij. De ſanctificatiõe locorũ
ſcꝫ eccleſie: altaris: ⁊ cimiterij.

A CUm aũt inter ea que
ſanctificanda ſunt lo
cus dei contineatur:
iccirco de ſanctifica-
tiõe ⁊ veneratiõe ſan
ctoꝝ locoꝝ: puta alta
ris eccl'ie ⁊ cimiterij:
tria ſunt videnda. Primo cur eccleſie
ſanctificari debeant ⁊ per q̃e. Secũ-
do cur oratio vel alij cult⁹ latrie in ec-
cleſia facti deo plus placeãt / ⁊ citius
impetrentur ceteris paribus ꝙ ſi ex-
tra locũ ſacrum fierẽt. Tertio per que
dehoneſtentur loca deo ſacrata.

B ¶ Quantũ ad primũ notandũ ꝙ ec-
cleſia frequentanda eſt ſex de cauſis:
quas ſanctus Tho. poſuit ſuper illud
Johan. ij. Nolite facere domũ patris
mei: domũ negociatiõis. Eccleſia inqt
frequẽtanda eſt propter ſanctoꝝ reli-
quias / ſacramentorũ efficacias / offi-
cioꝝ frequentias / angeloꝝ reſidẽtias
multas ĩdulgentias / ⁊ mortuorũ indi
gentias. Hec tho. in poſtilla. Iccirco
dicit beat⁹ aug. in regula ſua. In ora
torio nemo aliquid agat: niſi ad quod
factum eſt. vnde ⁊ nomẽ accepit ⁊ cau
ſam aſſignat dicens. vt ſi forte aliqui
etiã preter horas conſtitutas ſi eis va
cat orare voluerit: nõ ſint eis impedi
mento: qui ibi aliquid agendũ puta-
C uerint. ¶ Sed dubitatur an tẽpore
gratie debeat eſſe locus orandi ſpẽa-
lis? videtur ꝙ nõ. quia mulieri (iohis
iiij) de loco orandi querenti: ieſus re-
ſpondit. venit hora in qua veri adora
tores adorabunt in ſpiritu ⁊ veritate.
Reſpondet hũbertus in regule expo-
ſitione. Non eſt in loco ponenda talis
fiducia: ꝙ credat aliquis alibi ſe non
poſſe exaudiri. ſicut fecerũt aliqui iu-
dei. Sed curandũ eſt ex alijs trib⁹ cau
ſis de loco. Primo qꝛ ſi non eſſet ali-
quis locus deputatus orationi: tunc
neſciretur vtrũ hoĩes orarent vel nõ.
⁊ multi omitterent orare. Secũdo qꝛ
vadens ad locũ orandi: plus laboran
do ampli⁹ meretur. Tertio vt oratio-
nis locus ad orandũ excitet ⁊ moueat
Sicut locus comedendi excitat appe
titũ cibi ⁊ menſale ad idẽ ⁊ ſic de alijs
¶ Dubitatur ſecũdo que in oratorio D
poſſint fieri licite? Rñ. ſm eundem ꝙ
triplices ſunt actiões in genere. Que
dam ſunt ſpirituales. vt predicatiõis
audientia: ⁊ ea que nomĩata ſunt per
Tho. ⁊ talia poſſunt regulariẽ ibi fie-
ri. hoc eñi ĩnuit nomen oratorij: quod
ab oratione dicitur: accipiẽdo oratio-
nem gñaliter pro omni exercitio quo
aĩa erigitur in deũ ſm ꝙ oratio a Da
maſce. diffinitur. Oratio eſt aſſenſus
mentis in deũ. Vñ ⁊ ſuper illo Math.
xvij. Hoc genus demonioꝝ nõ eijciẽ
niſi per orationẽ ⁊ ieiuniũ. gloſa dicit
oratio generalis non ſolũ eſt in ꝟbis:
ſed in oĩbus que in obſequiũ dei et fi-
dei deuotionẽ gerimus. Simile dictũ
fuit ſupra de partibus ſatiſfactionis
tribus. Alie vero actiones ſunt neceſ-
ſitatis: ⁊ ſine peccato poſſunt ibi fieri
diſpenſatiue. Nam eccleſie cũ oĩbus
ornamẽtis ſuis debẽt teneri munde.
nec debent ibi cõuiuia fieri / vel homi-
nes ibi iacere / aut ſua ſuppellectilia
mittere: niſi propter hoſtiles ĩcurſus.
aut incendia repentina / ſeu alias ne-
ceſſitates vrgentes. ſic tamẽ vt neceſ-
ſitate ceſſante res in loca priſtina re-
portentur. Id probãt ſummiſte. extra
de cuſtodia eukariſtie. Re. di. xlij. ca.
penulti. ⁊ vlti. Itẽ propter metũ paga
noꝝ / hereticoꝝ / piratarũ ſeu predonũ
poteſt eccleſia incaſtellari / ſeu muniri

et poſſunt ibi habere refugium:nō ſo
lum clerici:ſed etiam laici: ⁊ defende
re eccl̄iam:⁊ q̄ in ea ſunt: ꝓbat̄ vt pri
us. Et ad idē eſt ray. et Hoſtieñ. Non
ergo lз in eccl̄ia comedere:bibere: vel
iacere regulariter:ſed diſpenſatiue et
ex cā. Tertio dicit hūber. ſunt actio-
nes quedā:que vix/aut nūq̄ ſine pec
cato fiunt: et tales nūq̄ debent ibi fie
ri:niſi forte in neceſſitate pegrinandi
de quibus dicet̄ in tertio membro.
E ¶ Quātū ad ſecundū principale no-
tandū q̄ ſm hūbertū vbi prius. Quā
uis orōnes/⁊ alia ſub orōne cōtenta ī
omni loco poſſunt fieri ſm illud ꝑmo
thimo.ij. In omni loco leuantes pu-
ras manus:tū cōpetentius/⁊ fructuo
ſius in oratorio effunduntur ſeptem
de cauſis vel ratiōibus. Prima quia
pie credendū eſt q̄ deus facili⁹ exau-
diat in loco ſibi deputato ad hoc q̄ in
alio. Vñ.ij.pal̄.vij. Oculi mei erūt ap
ti/et aures mee erecte ad orationem
eius qui ī loco iſto orauerit. Scd̄o qa
credendū eſt/q̄ angeli ſancti locū ta-
lem ſanctuз magis frequētēt: qui eſt
domus dei. Vñ in huius rei argumē-
tum iacob Gen̄.xxviij. vidit angelos
dei aſcendentes ⁊ deſcendentes in lo
co qui dr̄ bethel/id eſt dom⁹ dei. Ipſi
autem ſunt q̄ neceſſarij ſunt ipſis oran
tibus ad ferendū orationes nr̄as co-
rā deo. Tertio probabile eſt q̄ demo-
nes qui libentius impediunt oratio-
nes/non audeant ita accedere ad hu
iuſmodi locum ſanctū ſicut ad alia: ꝓ
pter terrorem quem incutit eis locus
ſanctus. Unde gen̄. vbi prius. q̄ ter-
ribilis eſt locus iſte: qđ verū eſt preci
pue de demonibus. Quarto q2 orato
riū conſecratū eſt in honore alicuius
ſancti:piū autem eſt credere q̄ ſanct⁹
patronus eccl̄ie ſpecialem curam ha
bet de conuenientibus ad locū ſui pa
tronatus:ſicut princeps terre de his
qui cōueniunt ad loca ſui dñij:ſicut in
uenitur de beato iacobo/⁊ de multis
aliis ſanctis ſpecialiter iuuātib⁹ ſua
loca viſitantes. Et quia orantibus nō
modicum neceſſarium eſt adiutoriuз
ſanctoꝝ qui ſunt potentes apud deū
ſm illud iob.v. Ad aliquem ſanctorū
conuertere:cōſultius oratur in locī ſa
cris q̄ alibi. Quinto ibi eſt frequēter
corp⁹ xp̄i continue/aut hora miſſe ad
min⁹. Rōne cui⁹ q̄lз eccl̄ia excellit tē
plum primū ſalomonis:in quo nunq̄
tantū bonū fuit. In preſentia autem
xp̄i ſi quis forti fide orat citius exau-
diri poteſt orans ſicut latro ꝓpe chri
ſtum in cruce/et magdalena ⁊ chana
nea cito exaudiebant̄ chriſto preſen-
te:ergo in fide accedēdo q̄ mereri pl⁹
poteſt q̄ p̄ſentia corporalis chriſti fa
ciētis miracula:hodie tam cito exau-
diri poſſumus q̄ olim. Vñ iohan.xx.
chriſtus illud tho. īnuiſſe videt̄ dicēs
Quia vidiſti me thoma credidiſti:btī
qui nō viderunt ⁊ crediderūt. Sexto
in eccleſijs ſunt reliquie ſanctoꝝ/ nec
dubiū talia cooperari ad efficaciā no
ſtre orationis quādo fuerint venera-
te. Ideo quo ad quintū et ſextū. He-
breoꝝ.ix.dicit̄. Manna qđ figurabat
corpus chriſti/⁊ virga aaron/⁊ tabu-
le moyſi: tanq̄ coꝝ reliquie cuſtodie-
bantur in ꝓpiciatorio/ſiue oraculo:⁊
non alibi tanq̄ competentia orationi
et propiciatiōi. Septimo ibi ſūt ima-
gines crucifixi:beate virginis et ſan-
ctorū/ſiue angeloꝝ vt frequenter qua
ſi libri laicoꝝ. Hec aūt ſenſibilit̄ ī mē
tem introducūt hoꝝ memoriā/que in
troducta multū valent frequenter ad
excitandū deuotionem: deuotiōis au
tem effectus ſumme facit orationem
efficacem. Unde Auguſti. ad ꝓbā de
orando deū. Dignior ſequitur effect⁹
quando feruentior precedit affectus.
ſm illud.i. Corinth.ij. Ad affectū cor
dis reſpicit deus. Periculoſuз eſt de
pīgere imagines luxurioſas. Ezech.
viij. In oratorio etiā fit cōcurſus mul
torum. Sicut eñ ferrū ferro acuitur:
ſic deuotio fideliū mutuo excitat̄. Im
poſſibile eñ eſt preces multoꝝ nō ex-
audiri. Item math.xviij. Ubi duo vel
tres ꝯgregati fuerint in noīe meo.⁊c̄.
¶ Quantum ad tertium principale/ F
ſcilicet de dehoneſtantibus eccleſias

aduertendũ ꝙ de eccleſia qualibet/ſi=
ue templo intelligi poteſt illud Gen.
xxviij.ꝙ terribilis eſt locus iſte:nõ eſt
hic aliud niſi domus dei/⁊ porta celi.
Uere etenĩ dñs eſt in loco iſto ſancto:
vnde irreuerentes eccłias peiores q̃=
dãmõ ſunt q̃ demones qui terrentur
a locis ſacris:ſed non homĩes illi ma
li:vnde contra tales terribilis legitur
hyſtoria.ij.Mach.iij.de heliodoro p̃n
cipe cui irreuerenter templũ intranti
apparuit equus terribilem habẽs ſeſ
ſorem/optimis opimentis adornat⁹:
iſq; cũ impetu heliodoro priores cal=
ces eliſit: qui autẽ inſidebat habebat
aurea arma. Alij autez apparuerunt
duo iuuenes/qui circũſteterunt eũ ⁊
exvtraq; parte flagellabãt ſine inter=
miſſione:ſubito autem heliodorus ce
cidit in terrã et in ſella geſtatoria de=
portat⁹ eſt ex erario:⁊ iacebat mut⁹ ⁊
abſq; omni ſpe ſalute priuat⁹: ſ; poſt
precibus onie ſacerdotis vita ei dona

B ta eſt. ¶ Sunt aũt plura p que irre=
uerentia ſacro loco/ſiue ſit cimiteriu;
ſiue eccleſia exhiberi poteſt:que tãgit
Grego.x.et ponunẽ in generali cõcił.
Lugd.lib.vi.de ĩmunitate eccłie et ci
miterioꝝ. c. decet. Decet inquit do=
mũ domini ſanctitudo: decet vt cui⁹
in pace factus eſt locus: eius cult⁹ ſit
cũ debita veneratione pacificus. Sit
itaq; ad eccleſias humilis et deuotus
ingreſſus:ſit in eis quieta conuerſa=
tio deo grata:inſpicientibus placita:
que conſiderantes:non ſolum inſtru=
at:ſed reficiat:⁊ addit ꝙ quotiens no
minatur nomen ieſu xp̃i ibi ſpecialiẽ
inter ſacra miſteria flectãẽ genua cor
dis:et illud capitis inclinatione quis
teſtetur:null⁹ ibi ſeditionẽ excitet: cõ
clamationẽ moueat impetũ ve cõmit
tat. Ceſſent etiam in locis illis vniuer
ſitatum ⁊ ſocietatũ quelibet cõſilia cõ
tentionis/⁊ publice [illegible]amẽta. Ceſſẽt
vana/et multo fortius feda ⁊ propha
na colloquia:ceſſent confabulatões
quelibet:ceſſent in eccleſijs ⁊ earum
cimiterijs negocia ⁊ precipue nũdina
rum ac fori cuiuſcũq; tumultus. ⁊ om

nis in eis ſecularium iudicioꝝ ſtre=
pitus ↄquieſcat:nulla inibi cauſa per
laicos criminalis maxime agitetur.
Sint loca eadem a laicoꝝ congrega=
tionibus penitus aliena: et ponit ibi
cauſam illam: ne vbi eſt peccatorum
venia poſtulanda:ibi peccandi occa=
ſio detur:aut comprehendantur pec=
cata cõmitti. Hec vbi prius. ¶ Se= b
cũdo habet ĩmunitatez hanc eccłia:
vt multi ad eã confugiẽtes vita tueãẽ
corporali. De illo beatus Auguſti.li.
i.de ciuitate dei.ca.i.dicit ꝙ etiã bar=
bari pepcerunt baſilice apoſtolorum
rome etiam paganis ad eam confugi
entibus. Poſtea per plura capitula
ꝓbat ꝙ pagani veteres et etiam ro=
mani nõnũq̃ leguntur peperciſſe in
corpore fugientibus ad deoꝝ ſuorum
templa. et ca. vij. concludit ꝙ id quod
barbaris confugientibus ad apoſto=
lorum templum latiſſimu; pepcerũt
hoc chriſti nomini:hoc chriſtiano tẽ=
plo tribuendũ quiſquis inuidet cec⁹.
quiſquis inuidet/nec laudat ingrat⁹
quiſquis laudanti reluctatur: inſan⁹
eſt. Hec ibi. Unde null⁹ ad eccleſiam
confugiens:inde p vim abſtrahi de=
bet. Excipitur primo latro: qui ſtra=
tas publicas ĩſidijs ⁊ aggreſſuris ob
ſidet. Secũdo qui de nocte agros va=
ſtat/vel comburit. Tertio qui in eccle
ſia cõmiſit maleficiũ:ſperanƌ ſe ab ec
cleſia defendi:qꝺ ſemp preſumiẽ: ni=
ſi cõtrariũ probeẽ. Et tales etiã ĩ alia
eccłia extrahi poſſunt. Quarto ſi con
fugiens ſit ſeruus/ q̃ ſi preſtita a dño
cautione de impunitate non velit de
eccleſia exire:ſuitus expellitur ⁊ red=
ditur dño. Quinto heretici qui viden
tur in tertijs concludi. Alijs autẽ etiã
iudeis paganis immo de excõmuni=
catis:ſi cõſuetudo de excõmunicatis
tenet/debent rectores eccłiarũ ſalua
revitam ⁊ membra:hec omnia per di
uerſa iura probantur: ſed breuitatis
cauſa dimitto.

¶ Capitulum.xiiij. De ſanctificatiõe
ſabbati. De labore ⁊ ocio:⁊ de mecha
nicis.

TErtia particula ter-
tij precepti de ſancti
ficatione ſabbati eſt.
Sex dieb⁹ operabe-
ris:vbi labor manda
tur extra dies feſtos
A ❡Circa qd tria ſunt
conſideranda. Primo quando labor
ſit in precepto:quãdo in cõſilio: et qñ
prohibitus. Secundo qui poſſunt de
elemoſinis viuere ſine labore manuũ
in toto vel in parte. Tertio quib⁹ mo-
dis labor exercend⁹ eſt debite. Quã-
tum ad primũ notandũ ꝙ ſup.ij.theſ
ſal.iij. vbi dicitur ſi quis non vult ope
rari:non manducet.ſi quis non obe-
dit verbo noſtro per epiſtolam: hunc
notate:et non miſceamini cum illo vt
confundat. gloſa precipit vt operent
B ❡Ubi querit gorrã Utrum operari
manibus ſit preceptum? ꝙ ſic patz p
glo. et textum preallegatũ. Rñ. ꝙ ſi-
cut quedam ſunt bona per ſe vt ſanũ
eſſe:quedam per accidens et propter
alterum vt medicari:prima autẽ ap-
petenda ſunt ſibi ſemper ⁊ omnibus.
ſecũda in caſu et aliquibus:ſic quedã
precipiuntur propter ſe:quia p ſe bo-
na:vt deũ colere:parentes honorare:
et hec ſunt ſemper habita oportuni-
tate implenda ⁊ ab omnib⁹. Quedã
vero precipiũtur propter aliud: vt ge
nerationi vacare propter multiplica
tionem et conſeruationez humani ge
neris: et hec non ſemp nec ab omni-
bus ſunt implenda:ſed aliquãdo/qñ
ſcilicet neceſſitas horum propter que
data ſunt iminet: nec ſubuenitur ab
alijs. Laborare vero et operari mani
bus: non eſt de his que bona ſunt:et
precepta propter ſe: dicit enim de ſe
opus indifferens non virtuoſum: ſed
eſt de his que ſunt bona/ et precepta
propter aliud. Unde nõ ligat omnes/
et ſemper ſed aliquos: et in caſu ne-
ceſſitatis propter quã preceptum eſt.
C ❡Preceptum eſt autem partim pro
pter neceſſitatem ſpiritualem ad vi-
tanda/ſcilicet peccata:que ex ocio na
ſcuntur:partim propter corporalem
ad acquirendum/ ſcilicet vnde ſuſten
tetur corporis ſanitas/et vigor:vbi er
go occurrit alicui neceſſitas ſpiritua
lis:quia ex ocio implicatur peccatis/
que niſi per laborem poteſt vitare:de
bet laborare:vbi etiam occurrit neceſ
ſitas corporalis:quia aliũde non po-
teſt neceſſaria inuenire: debet labora
re. Ubi etiam occurrit neceſſitas vtra
ꝗ ſimul vt quia al's non poteſt modo
licito et honeſto viuere ſine peccato/
vel furti/vel adulationis/ vel huiuſ-
modi neceſſaria inuenire: debet labo
rare:al's exceptis his tribus caſibus
nullum puto teneri ad laborandum
preciſe. Aliquãdo tamen expedit la-
borare:aliquando non. Si eñ homo
al's habet neceſſaria modo licito et
al's per exercitium ſpirituale ſuffici-
enter vitat peccata: ꝗuis non tenea-
tur laborare:ſi tamen vacat operi ſpi
rituali vel temporali vtiliori: vel ſi va
cat vtiliori tamẽ per laborem hunc ab
illo opere non impeditur notabiliter
expedit laborare: quoniã perfectius
eſt vtrũꝗ facere:ꝙ alterũ tantũ. Sin
autẽ al's non expedit:vt quãdo impe
ditur exercitiũ vel publicũ vt lectiõis/
aut predicationis publice/ vel priua-
tim:vt lectionis vel orationis priua-
te. Hec gorrã. Cõcordat Tho. in tra-
ctatu contra impugnantes euangeli-
cam pauptatem. ❡Sed notandum D
ꝙ preter exercitiũ manuale:alia ſunt
exercitia ſpiritualia licita/corpus eti
am multum aggrauantia: puta ora-
tio deuota/ meditatio bona/ ſtudium
licitum/lectio vtilis/laus diuina/con
feſſionis audientia/datio conſiliorũ
in cauſis ſpiritualibus vel temporali
bus et huiuſmodi: quibus exercitijs
inherendo:licite nullus cenſeri debet
protunc eſſe ocioſus:quia ſpiritualis
labor eſt penalior corporali quintu-
plici de cauſa ſm medicos. Primo
quia labores ſpirituales extenuãt vi
res naturales/ et animales quas la-
bor exterior tanꝙ corporale exerciti-
um vigorat. Secundo quia labor ſpi
ritualiũ quidã vexantur die ac nocte

per ſomnia dura:ſed laborem corpo-
ralem ſequitur ſomnus quietus/ et ꝑ
cōſequens bona digeſtio/et viriū fati
gatarū quā optima ſequit̄ reſtaura-
tio. Tertio quia vires ſpirituales ma
gis leſe ſunt originali peccato. Ideo
maiorē difficultatē patitur homo cuꝫ
illis operando ꝙ cū viribus exteriori
bus. Quarto labor corporalis calo-
rem naturalē confortat:corpus mun
dificat/ꝛ agilitat:ſed ſpiritualiū labo
rū multi calorem naturalē conculcāt
ꝛ extinguūt/humoribus replent/ꝛ ex
ſanguineo melancolicū faciūt. Quin
to labor ſpiritualis emulos habꝫ ma
los ſpiritus impediētes ne homo ad
veritatem:et ſpecialiter ad virtutē ꝑ-
E ueniat:ſed nō ſic de corpali. ¶ Ociū
igitur/id eſt carentia tam corporalis
ꝙ ſpiritualis exercitij quinqꝫ mala fa
cit. Primo dat locū diabolo. Vñ ſan
cti patres dixerunt occupatū vno de-
mone:ſed ocioſum īnumeris tempta
ri. Et hierony. Semꝑ aliquid boni fa
cito:vt te diabolus inueniat occupa-
tum. Secundo graue damnū ſuſtinet
ſine cauſa ī vinea ſui corporis que eſt
anima. Nā de ore ſolū quis octo fru-
ctus poſſet colligere qui ſunt: vel lau
datio/gratiarūactio/oratio/confeſſio
modeſtia verboꝝ/abſtinentia/frater-
na eruditio/vicioꝝ correctio. Tertio
ocioſus brutis eſt deterior. Brutis eī
competit comedere:ſed de ocioſo di-
cit apoſtolus. ij. Theſſal. iij. Si quis
non vult operari/nō māducet. Quar
to conſumit tempus et nichil nouit lu
cratur:ꝛ ſe facit receptaculū oīm ſor-
dium. Unde Ber. Omniū temptatio
nū ꝛ cogitationū malarū ꝛ inutilium
ſentina/ et ſeminariū eſt ociū. Exem-
plum. Dauid occupatus bellis nō lu
xuriatus eſt:ſed tempore ocij adulte-
riū ꝛ homicidiū ꝯmiſit. ij. Regum. xi.
ſic etiam ꝛ Salomon circa templū et
alia occupatus nō cecidit:ſed ocioſꝰ.
Quinto ociū facit fugere ſanitatem
corporis ꝛ anime:que ſequūtur plus
laborem ꝙ ocium: vt patet exemplo
cathene de ferro:quā non vſam rubi-
go conſumit grauius ꝙ ſi quis ea vte
retur:quia et ſi vſu conſumitur: tamē
minus ꝙ rubigine:et etiā dealbatur.
ocioſus etiam nō poteſt acquirere ha
bitum virtutū:quia habitus generat̄
per actus frequētatos:ſic etiam ani-
ma ocioſi ſꝑ manet nuda. ¶ Quo F
ad ſecundū principale notandum ſm
Tho. tractatu contra impugnantes
pauꝑtatem euangelicam. et ſecūda ſe
cunde. queſt. clxxxvij. ar. v. ꝙ nouem
ſunt genera hominū qui excuſari poſ
ſunt a labore manuali in toto vl' ī ꝑte
et vti poſſunt elemoſinis. Primo pre
lati eccl'ie ꝛ clerici: qḋ Aplus oſten-
dit. i. Corinth. ix. dicēs. Neſcitis qm̄
qui in ſacrario operant̄: que de ſacra
rio ſunt edunt: qui altario deſeruiūt/
cum altario participant. Secūdo reli
gioſi precipue mendicantes: eadē ra
tiōe quo ad plura qua et clerici: quia
orant/laudant/ſtudēt/predicant/ ce-
lebrāt:ſacramenta etiā quedā ad mi-
nus cōferunt propter que opera pro
cōmunitate eccl'ie facta tam iuſte ſu-
ſtētationē ab alijs recipiūt quādo fa
ciunt ad que inſtituti ſunt: ſicut ſtipē
diarij et famuli rerū temporaliū ꝑcīū
ſui laborꝭ. Tertio philoſophie ſtudio
vacantes aut litteris artiū:vt ſchola-
res:quia tales nō poſſūt ſtudere:ꝛ ſi-
mul laborare:et eccl'ia de talibꝰ fru-
ctum ſperare poteſt ꝓ republica futu
rum. Quarto īſpirati ꝛ vocati ſpecia-
li inſtinctu ſpūſſancti ad volūtariam
pauꝑtatē quoꝝ exemplar fuit beatus
alexius q̇ mendicauit pluribꝰ annis.
Nam in ediſſa ciuitate in atrio eccle-
ſie beate virginis. xvij. annis ad ele-
moſinam ſedit:et poſtmodū in domo
paterna totidē annis velut mendicꝰ
eſt nutritus:licet a patre ignoraretur
Unde chriſtus iuueni decalogū ſeruā Math.
ti ait:ſi vis ꝑfectꝰ eē: vade ꝛ vēde oīa 19. c.
et da pauperibꝰ. Quinto inualidi ad mar. 10.
laborandū:vt pueri/vl' ſenes/vl' egri b.
talibus eū clericus ſi habet:vl' alij ſe Lu. 18.
culares ꝓuidere debent. Sexto ele- d.
moſina etiā vti poſſunt/qui laborare
poſſunt:ſed nō tantū vt ſe ꝛ ſuos nu-

trire poſſunt:reſiduū eſt de elemoſi=
nis accipere poſſunt: vt ſunt interduȝ
debiles mulieres vel ſenes. Septimo
ſi quis diues oīa bona ſua dediſſet pau
peribus/et in ſeculo vel religione ma
nens egeret:nec artem operandi ſci=
ret/vel exercere non poſſet ꝓpter diſ=
ſuetudinē:talis de elemoſinis victita
re poſſet ſibi datis vel monaſterio ad
qḋ ſe cōtraxiſſet. Octauo penitentes
aliqui mendicare poſſunt:vel elemoſi
nam recipere. puta hi quibus ꝓ gra=
uibus peccatis iniunctum eſt:ſed ta=
les ſi habēt:debēt īpartiri de ſuis bo
nis quātum ipi cōſumerēt aliīs pau=
perib⁹. Nono poſſunt elemoſinas ac
cipere aliq̄ ꝓ loco vł ſtructura cōitati/
vel diuino ſeruitio valenti: ꝛ ſic mēdi
cant aliqui ꝓ eccleſiis:alii pro ponte:
alii pro reparatiōe vie. Omnes iſtos
modos ꝓbat ſanctus tho. licitos tra
ctatu quo ſupra:ꝛ ſecūda ſcḋe. qui do
ſub taliū numero nō cōtinent:ꝛ tamē
ocioſe viuūt etiā de redditibus ꝓpriis
nec recōpenſant ꝓut tenent orationi
bus vel aliis diuinis ad que aptitudi
nem habent:aut qui fideliū recipiunt
elemoſinas: tales nocēt ſibi/ꝛ paupe
6 ribus aliis:ꝛ ꝓximū decipiūt. ⸿Ex
quib⁹ ptȝ ꝙ plura genera hoīm debe
rent ꝑ capita chriſtiani ppłi corrigi q̄
ocioſe viuere volūt. Primo clerici et
religioſi ocioſi. Scḋo nobiles ocioſi:q̄
eo ꝙ diuitias non habent a ꝑdeceſſo=
ribus potius deꝑdant/ꝛ alia mala fa
ciunt:q̄ velint laborare. Ad quem ta
mē laborem in tali caſu tenent. Ter
tio validi mēdicantes variis menda=
ciis ppłm decipientes. Quarto vſu=
rarii/iudei ꝛ chriſtiani:cū vtriſq̄ in le
ge eoꝝ ſit ꝓhibitum. Quinto chriſtia
ni cābiis malis et cōtractib⁹ ꝑuerſis
inſiſtentes. Sexto incantatrices ꝛ ꝓ=
phetiſſe demonū de vaticinio eoꝝ ele
moſinā recipientes. Septimo ciues
redditnarii etiā ocioſe viuētes nulli ꝓ
ſunt:nō deo cui nō ſeruiūt. nō ꝓximo:
quia non mercantur nec laborāt: ſed
alios inficiunt:ſe deſtruūt: ꝛ omīa no
ua mala interdū reperiūt: heu q̄muł
ti reperiunt qui talem ſtatum deſide
rant habere. ⸿Quo ad tertium ꝓn b
cipale notat magiſter hēricus de haſ
ſia ſuꝑ Geñ.iii. In ſudore vultus tui
veſceris pane ꝛc̄. ꝙ quinq̄ requirunt
ad hoc ꝙ quis rem artificialem faci=
at/vel naturalem fieri procuret. Pri
mū eſt recta intentio/q̄ eſt vt ipſe ſuis
laboribus neceſſitatem vite acquirat
competentem ſibi/et cōi vtilitati deſer
uiat. Secūdū eſt vt opus ſuū vtiliter
ſine falſitate et ſophiſticatione faciat.
Tertiū eſt ꝙ certis temporibus ab ec
cleſia conſtitutis/hoc eſt in feſtiuitati
bus labores ſuos intermittat:vt diui
nis plenius vacare poſſit. Quartum
vt opus ſuum legaliter ꝛ ſm iuſticiaȝ
ciuilem vendat ſine fraude iuxta eius
valorem/pēſatis oīb⁹ ex parte mate=
rie operis et laboris/et ſtatus conti=
nuandi laborantis. Quintū eſt ꝙ nō
ſint artifices curioſitatum et vanaruȝ
nouitatū inuentores:in veſtibus/edi
ficiis vt magis lucrētur. Uide de hoc
primo mādato de curioſitate et de ſu
perbia.

⸿Preceptum quartum.

⸿Capitulum primum De dilectio=
ne dei.

PReceptum quartum.
Diliges ꝓximū tuuȝ
ſicut teipm̄. ⸿No= a
tandū ꝙ ſicut ſub pre
cepto dilectionis dei
comprehendūtur tria
precepta prime tabu=
le/de quibus hacten⁹ dictū eſt:ſic ſub
precepto de diligendo proximū com=
prehenduntur ſeptem precepta ſecū=
de tabule. propter quod chriſtus ait
Math.xxii. Diliges dominū deū tuū
ex toto corde tuo/ꝛ ex tota anima tua
et ex omni mente tua:hoc eſt primū ꝛ
maximū mandatum. Secūdum ſimi
le eſt huic. Diliges proximū tuū ſicut
teipſum. In his duob⁹ mandatis vni
uerſa lex pendet/et prophete. Idcirco
anteq̄ deſcendamus ad ſeptem pre=
cepta reſidua:neceſſe eſt dicere de ꝑ=
cepto dilectionis proximi. Et ponent

quattuoꝛ. Pꝛīo quomodo tenemur
diligere noſipos. Scđo quomodo te-
nemur diligere proximos ſub prece-
pto. Tertio de oꝛdine diligēdi. Quar
to quomodo proficere debemus in di
ligendo proximū: ꝓut eſt conſilium.
B ¶ Quo ad primū tria ponentur: pri-
mo quid ſit diligere ſe. Secundo que
requiruntur ad bene diligere ſe. Ter
tio cur non eſt ſpeciale mādatum de
diligendo ſe / vel ſaltem non tam exa-
C cte poſitū ſicut alia mādata. ¶ Quā
tum ad primum notandum ſm Tho
mam. lib. de ꝑfectione ſpiritualis vi-
te. ca. xiij. ꝙ diligere ſe eſt ſibi bonum
velle: ſed que vel quot ſunt tibi bona?
Rn̄. ꝙ quinqꝫ. Primo maximū bonū
eſt felicitas tua / ſcꝫ deus īmediate in
patria tibi vniendus. Secūdo virtu-
tes et vitatio vitioꝝ: quia ſine his nul
lus beatificabitur. Tertio ſcientie ali
quales: quia ſine his neſciretur quo-
modo virtutes eſſent acquirende ⁊ vi
tanda vitia. Quarto bona coꝛpoꝛis:
vt foꝛtitudo / ſenſuum viuacitas / pul-
chꝛitudo / ſanitas ⁊c. Quīto bona ex
terioꝛa: vt fama ⁊ poſſeſſiones / ac pe
cunie. Prima tria deſeruiunt princi-
paliter aīme: duo reſidua coꝛpoꝛi. pri
ma tria interioꝛi homī: alia duo exte-
rioꝛi homini. Sꝫ quereres: que de qn
qꝫ bonis diligendo / dicit̄ quis ſe dili-
gere? Rn̄. pħus. ix. ethi. vbi querit qs
eſt philātus / id eſt amatoꝛ ſui: ꝙ qui
diligit partem principalem ſui / id eſt
animā ⁊ eius bona principaliter: ta-
lis dicit̄ philantus / et virtuoſus. qui
vero diligit principaliter partem ſui
minus principalem / videlicet coꝛpus
et eius bona: non eſt philantus: quia
a maioꝛi fit denominatio. huic cōcoꝛ-
pš. 10. dat dictum Pš. qui diligit iniquita-
tem odit aīam ſuam. Et chꝛiſtus ait.
Joħ. 12. qui odit aīam ſuam / id eſt animalem
et ſenſualem vitam / hoc eſt coꝛpoꝛis
delicias: in vitam eternā cuſtodit eā:
ex quo patet ꝙ peccatoꝛes ſe non dili
D gūt: ſed odiunt. ¶ Quātum ad ſecū-
dum ex quo quis ſe diligendo poteſt
ſe male diligere: vt principaliter coꝛ-
poꝛalia diligendo. et etiam bene ſe di
ligere: ideo neceſſe eſt ſcire qualis de
beat eē dilectio ſui vt ſit bona. Sꝫ quā
etiā neceſſe erit proximū diligere: ve-
lut ſm quoddā exemplar. hoc tradi-
dit Tho. vbi prius dicens ꝙ ad ſui li-
citam dilectionē quattuoꝛ requirunt̄
Primo vt dilectio ſui ſit verax. Secū
do recta. tertio ſancta: et quarto effi-
cax. primo vere ſe amat / qui ſibi bonū
aliquod de quīqꝫ prenominatis vult /
et non vult ſibi qnqꝫ oppoſita prefatiſ
qnqꝫ bonis. Dilectio eñ in duo ten-
dit: in eum cui aliquis bonū vult: vt ī
te ſi te diligis / et in bonū qđ optas ti-
bi: ſed illud abuſiue diligere dicimur:
diligendo eñ piſcem: non ei / ſed tibi
vis bonū: quia piſcis deſtruetur queꝫ
comedis: ſꝫ tu foꝛtificaberis: ſic de pul
lis: ſic de vino: ⁊ ſic de aliis ſimilibus
que in vſum noſtrum tranſeunt: ſed il
la conditio diligendi ſe nō ſufficit ad
bonam dilectionem. Secūdo ergo ne
ceſſe eſt vt dilectio tui ſit recta / et iu-
ſta / ſeu oꝛdinata: quod fit quādo ma-
ius bonū de quinqꝫ prenominatis ꝓ-
ponis minoꝛi bono. Manifeſtū auteꝫ
eſt ꝙ bona anime ſūt optīa: puta bea-
titudo et virtutes: ſed ſcientia / et coꝛ-
poꝛis ſunt bona media. exterioꝛa ve-
ro ſunt infima bona. Ideo ſunt opti-
ma bona beatitudo et virtutes: quia
te inuito nec demones / nec homines
te talibus priuare queūt: ſed ſolū tua
voluntas: non autem ſic de bonis coꝛ
poꝛis / et exterioꝛibus. ex quibus pa-
tet ꝙ non recte / ſed curue ſe diligit: q̄
periculis et laboꝛibus īoꝛdinate coꝛ-
pus ſuum irrationabiliter deſtruit ꝓ
bonis exterioꝛibus: ſicut faciūt ebꝛio
ſi / haſtiluſoꝛes / auari et his ſimiles.
Ratio. quia exterioꝛa preferunt bo-
nis coꝛpoꝛis. quo contra Job. ij. dicit̄.
Pellem pro pelle / et omīa ſcilꝫ tem-
poꝛalia exterioꝛa dabit homo ꝓ ani-
ma ſua / id eſt pro aīali ſeu coꝛpoꝛali
vita vl̄ ſanitate. Similiter patet ꝙ nō
ſe diligunt recte: qui bonū rationalis
anime cōtemnūt inhiantes vel inhe-
rentes bonis coꝛpoꝛis: vt faciūt ſpa-

ciatum cūtes die feſtiuo: et ſic ſermo
nem negligendo. Studentes potiꝰ
et aliis delicijs vacantes neglecto ſtu
dio. Clerici ⁊ religioſi cōuiuijs exorbi
tantes/neglectis officijs debitis. Ibi
eñ ſunt deꝗbꝰ ſupra dicit. Qui di-
ligit iniquitatem odit animā ſuā: ſed
quia iſtum ſecūdū modū diligendi ſe
videntur etiam ꝗdam philoſophoꝝ gē
tiliū habuiſſe. vt ex.ix.ethico. patet.⁊
ex.x.et.i. Ideo tertio neceſſe eſt vt di-
lectio ſui ſit ſancta. Dicitur autem ali-
quid ſanctum ex eo ꝙ ordinatur ad de-
um. vnde altare ſanctum dicitur/ quaſi
deo dicatum: et alia huiuſmodi ꝗ diui
no miniſterio mancipantur. Qui igi-
tur diligit ſe ꝓpter deum: et ſpeciali-
ter ex charitate infuſa: ſancte diligit
ſe/et eius dilectio deo dicata eſt. Ra-
tionabile eñ eſt vt dilectionem ſui ꝗ-
libet ordinet in deū: quia princeps ſū
mus eſt oīm/fons beatitudinis: colla
tor gratie ⁊ ſcientie: rerū etiam corpo
ris et aīme. Unde apoſtolꝰ dicit Phi
lipen.i. Michi viuere chriſtꝰ eſt: ⁊ mo
ri lucrū. ⁊.i. Corinth.x. Siue manduca
tis/ ſiue bibitis: ſiue aliud quid facia
tis: omīa in gloriam dei facite. Et qr
non ſufficeret ad conſequendā beati-
tudinem ꝙ quis etiā ſe ſancte dilige
ret: niſi etiam bonū velle ad opus ꝓ-
diret. ſm illud chriſti. Non omīs qui
dicit michi domīe dñe intrabit in re-
gnū celoꝝ: ſed qui facit voluntatē pa
tris mei qui in celis eſt: ipſe intrabit ī
regnū celorum. Math.vij. Idcirco ꝗr
to neceſſe eſt vt dilectio ſui ſit efficax ⁊
operoſa/ac in exteriora opera progre
diens ꝓ loco et tempore per deſideri
um bonoꝝ ī ore/in manu: in pedibus:
in expenſione pecuniarū ad elemoſi-
nam. vt ſic beatitudo/virtutes/ ſcien-
tia: et alia ad beatitudinem valentia
C acquirantur. ¶ Quantum ad terti-
um principale. Cur deus non tā exa-
cte precepit dilectionem ſui / vel non
tam clare ſicut dilectionem dei ⁊ pro-
ximi? Rñ. ꝙ preceptum eſt diligere ſe
debite: et ibi. Diliges proximū tuum
ſicut teipſm. expreſſe ſatis ponitur. Tri-
plex autem ratio eſt: quare non tā ex
preſſe precipitur. Prima quia ad ſe
diligendum inordinate homo alīs ſa-
tis inclinatus eſt. Secunda quia na-
tura inclinat ad diligendum ſe etiam
ſm animā: vt patet ex philoſophoruꝫ
dictis. Tertia ſm Auguſti. quia in di
lectione dei dilectio ſui includitur: ꝗ-
libet enim debet diligere ſe ſancte/id
eſt propter deum. ergo plus deum.

¶ Capitulum ſecundum De
dilectione proximi.

DE proximi igitur dile
ctione tria vidēda ſūt
Prīo quomodo be-
ne fieri debet. Secun
do cur fieri debꝫ. Ter
tio qualiter per alias
dilectiōes inficiatur.
¶ Pro primi intellectu notandū ꝙ B
dilectio proximi valde eſt neceſſaria
homini: quia homo ſm philoſophum
eſt animal politicū/id eſt ſociale. Pa
tet illud per multiplicem ſcripturam.
Nam tantā dilectionem chriſtus vo-
luit nos habere ad proximos/ vt dice
ret petro querenti quotiens deberet
dimittere proximo in ſe peccāti. Rñ. mat.18.
ꝙ vſqꝫ ſeptuagies ſepties/id eſt qua-
dringētis nonaginta vicibus ſm hie
rony. Item Johan.xiij.ait. Manda-
tum nouū do vobis/vt diligatis inui-
cem ſicut dilexi vos. nouū quo ad per
fectiſſimū chriſti modū diligendi. no-
uū eſt quia nos nouos facit de vetu-
ſtis: vt exponit Thomas in poſtill. vel
nouū quia ſemp ligat: ac ſi de nouo li
garet. Unde ad romanos.xiij. Nemi
ni quicꝗ debeatis: niſi vt inuicem di-
ligatis. Ideo vt hieronymꝰ ait cū Jo
han. moriturus inter diſcipuloꝝ ma-
nus ad eccleſiam duceretur/et crebro
diceret. Filioli diligite inuicem: et ꝗ-
dam quereret: cur hoc totiens repli-
caret? Rñ. mandatum domī eſt: et in
eo omne mādatū impleri poteſt. hinc
ad Ro.xiij. Qui diligit proximū ſuuꝫ
legem impleuit. et ſubdit: nō adulte-
rabis: non occides: non furaberis: nō

falſum teſtimonium dices.non concu
piſces rem ꝓximi tui.et ſi quod aliud
eſt mandatū in hoc verbo īſtauratur/
id eſt cōtinetur ⁊ impletur. diliges ꝓ
ximū tuum ſicut teipſum.Jn iſto etiā
cōtinetur preceptū dilectionis dei. qꝛ
ꝓximus nō poteſt ordinate diligi:ni-
ſi propter deū:alr̄s dilectio nō eſſ; ſan
cta.ſed propter quod vnūquodq̄ ta-
le ⁊ illud magis.hanc etiā ob cauſam
vt dicit Aug.de ci.dei.ſepe vnū pro re
liquo ponitur.hoc etiam videt̄ īnuere
chriſtus Joh xv.dicens:hoc eſt prece
ptum meū:vt diligatis inuicē ſicut di
lexi vos.dicit meū:qꝛ in dilectiōe ꝓxi
B mi deus diligitur. ¶Secūdo notan
dum quis ſit ꝓximus vl̄ frater noſter
Nā illam queſtionē mouit legiſperit⁹
chriſto propter hoc preceptum luce.x.
Pro cuius ſolutione chriſtus mouit
parabolā de eo qui īcidit in latrones
poſt quā queſiuit/quis tibi videt̄ ꝓxi-
mus? Rn̄.legiſperitus.ille qui fecit ei
miſericordiā.rn̄dit ei chriſtus:vade/⁊
fac ſimilit̄. Ex hoc aug.li.p̄mo de do-
ctrina chriſtiana ſumit ſolutionē q̄ſti-
onis.⁊ allegat magr̄; in.iiij.di.xxviij.
qui volunt q̄ ꝓximus cēſendus eſt q̄-
libet rōnalis creatura cui a nobis ex-
hibendū eſt officiū miſericordie/et a
qua nobis exhibendū eſt.nō eni ꝓpin
quitas generis ꝓximū facit:ſed opus
miſericordie impenſum.ex quo pt; q̄
quilibet eſt noſter ꝓximus:qui hic vi
uit.quia cuilibet poteſt a nobis impē
di miſericordia/vel nobis impendi.
Secūdo q̄ aīe in purgatorio ſunt no-
ſtri ꝓximi.quia a nobis ſuſcipere poſ
ſunt mīam ſuffragioꝝ. Tertio q̄ etiā
angeli in celo.qꝛ nobis mīe opera im
pendere poſſunt.Quarto oēs anime
beate eadē ratione. Quinto chriſtus
eadē ratione.chriſtus inq̄ ſ; q̄ homo
ſed nec demones/nec aīe dānate ſunt
proximi noſtri.qꝛ nec nobis opera mi
ſericordie/nec nos ipſis impēdimus.
vnō oē beatificabile eſt noſter ꝓxim⁹:
vt cōmuniter dicūt doctores in.iiij.di.
C xxvij. ¶Tertio notandū ſm tho. li.
de perfectione ſpūalis vite.vbi ſupra.

et.ij.ſcd̄e.q.xliiij.deus non precipit vt
proximū toto corde diligamus. quia
non eſt vniuerſale noſtrū bonū:ſ; par
ticulare bonū.nec p̄cipit vt diligam⁹
proximū equaliter ſibi vel eque forti
ter/⁊ eque intenſo affectu.qꝛ ordinate
quo ad intenſionē diligere ꝓximū de-
bemus ſ; Aug.vt poſtea dicetur/vic;
vt primo animā noſtrā. ſecūdo aīam
proximi.tertio corp⁹ nr̄m diligamus
ſ; debem⁹ ꝓximū nr̄; diligē ſicut nos
his ſuppoſitis dicit tho.li.quo prius/
⁊ ca.q̄ perfectio dilectionis ꝓximi q̄
neceſſaria eſt ad ſalutē: quattuor de-
bet habere:ſm quattuor in precedēti
capitulo tacta in ſcd̄a parte de diligē
do ſe.vnde multū eade; quattuor hic
rememoranda ſunt. Nā de dilectione
proximi que cadit ſub conſilio in ſeq̄n
ti capitulo determīabitur.Primo igi
tur oportet q̄ dilectio proximi ſit vera
vt dictū eſt.quicunq̄ autē aliquid aſ-
ſumit in ſuum vſum:nō vere amat il-
lud ſed magis ſeipſum.vt in pr̄o mē-
bro de dilectione ſui dictū fuit.ſ; ſicut
aliquas res aſſumim⁹ in noſtrū vſum
ita etiam et homines ipſos.ex quo ſe
quitur q̄ ſi proximos eo tātūmodo di
ligimus:inquantū in noſtrū vſum ve-
nire poſſunt:manifeſtū eſt q̄ eos non
vere diligimus/nec ſicut noſipſos. et
quidē apparet hoc in amicitia vtilis ⁊
delectabilis.qui eni amat aliquē: qꝛ
eſt ad ſuā vtilitatē/⁊ delectationē:ſeip
ſum amare cōuīcitur cui ex altero.bo
num eni delectabile/vel vtile q̄rit non
illum ex quo querit.tales enim tā fal
ſe amāt proximos:ſicut tu falſe dicis
amare piſces galliatios quos tuo ſto
macho vis:non autem eis bonu; vis.
ſed tibi.Ratio autem quare dilectio-
nem proximi oportet eſſe veram non
fictā eſt quia caritas vt deſcribit apo-
ſtolus eſt que procedit de bono corde
⁊ conſcientia pura/⁊ fide nō ficta.⁊.i.
corinth.xiij. Caritas non querit que
ſua ſunt.Huius rei etiā ſeipſum exem
plum dat apoſtolus.i. Corinth.x.di-
cens non querens quod michi vtile ē:
ſed quod multis vt ſalui fiant. ¶Se D

cundo ad determinatum modum dili
gendi proximū ſicut ſe dicitur vt ſit iu
ſta ꝛ recta. Oportet igitur vt eo ordi=
ne quis bona proximis optet:quo ſi=
bi quinqꝫ ſupra tacta debet optare.p̄=
cipue quidem bona ſpiritualia:dein=
de bona corporis.demum que in exte
rioribus rebus conſiſtunt. Unde tam
tibi ꝙ proximo beatitudinem/ꝛ virtu
tes orando deſiderare debes ſine con
ditione abſolute dicendo O deus illa
michi confer. Ratio eſt.quia talia bo=
na nulli obeſſe poſſunt. Orando autē
pro ſcientia/pro bonis corporis ꝛ ex=
terioribus conditionaliter īplicite pe
ti debent.puta ſi proſunt ad beatitu=
dinem. Ratio eſt quia talia multis ob
ſunt:multis etiam proſunt. Sed cui
proſint nouit deus cui cōmittitur per
conditionem.hūc etiam modū Socra
tes orare docuit.vt habet in vita phi=
loſophorum. Ideo augu.de doctrina
chriſtiana dicit. Non eque diligatur
quod minus vel amplius diligendu3
E eſt. ¶ Tertio ex predicto modo pre=
cipitur vt ſit ſancta proximi dilectio.
Pro quo notandū ꝙ in dilectiōe ꝓxi
morum ſemper contingit plures con
uenire vel adiuuari. Quidā enim con
ueniunt in aliqua naturali vnione ſꝫ
generationem materialem.puta quia
ex eiſdem parentibus oriuntur. Alij
vero cōueniunt conueniētia quadam
ciuili.puta quia ſunt eiuſdem ciuitatꝭ
municipes ſub eodem principe:ꝛ eiſ=
dem legibus gubernātur. Alij ſm ali
quod officium vel negociū aliqua cō=
uenientia vniūtur.ſicut qui ſunt ſocij
negociando/vel militando/vel fabri=
cando.ꝛ hmōi proximorum dilectio=
nes honeſte quidē ꝛ recte poſſunt eſſe
ſed non ex hoc ſancte dicuntur:ſed ſo
lum ex hoc ꝙ dilectio proximi ordina
tur in deum. Sicut enim homīes qui
ſunt vnius ciuitatis conſortes in hoc
conueniunt/ꝙ vni ſubduntur princi=
pi cuius legibus gubernātur:ita om=
nes homines inquantum naturaliter
in beatitudinem tendūt habent quan
dam generalē conuenientiā in ordine
ad deum ſicut ad ſuū omniū principē
ꝛ beatitudinis fontē:et totius iuſtitie
legiſlatorem/cuius beneficio ꝛ guber
natione vniuntur.bonū autem cōmu
ne ſm rectam rationē eſt bono ꝓprio
preferendū.vt docet natura de vacui
preuentione:ꝛ membra in cordis vel
in capitis defenſione.ꝛ ciues in ciuita
tis ꝛ cōmunitatis propugnatione. Er
go in ſuiipſius et proximi dilectione/
cū ſint particularia bona dilectio ſan=
cta efficitur:quando in deū vniuerſa=
le.noſtrum bonū ordinatur. Unde.i.
Ioh.iiij. Hoc mandatum habemus a
deo:vt qui deum diligit:diligat ꝛ fra=
trem ſuum. ¶ Quarto ex modo dile F
ctionis inſtruimur vt proximi dilectio
ſit efficax ꝛ operoſa:vt ſicut vnuſqſqꝫ
nō ſolum ſibi optat bona anime ꝛ cor
poris:ſed etiā effectualiter ad haben
dum laborare debet. Sicut etiam ad
bonū non ſufficit bonum habere affe
ctum:ſed etiam effectu3 habere opor
tet ſm illud.i.Ioh.iij. Non diligam⁹
verbo neqꝫ lingua:ſed opere ꝛ verita=
te. Omnia illa tradit Tho.ſententia=
liter li.de perfectione ſpiritualis vite.
¶ Ex premiſſis ſequitur partim regu G
la magiſtralis/quādo ds peccatꝫ mor
taliter contra dilectionem proximi:ꝗ
eſt quando aliquid cōmittitur notabi
liter contra dilectionem proximi:tūc
eſt peccatum mortale.quando nō:tūc
eſt veniale.quando autem aliquid ſit
contra dilectionē proximi:poteſt attē
di penes iſta precepta legis nature.
Quod tibi nō vis fieri:alteri non fece
ris.et ponitē Thobie.iiij. Et quod vis
tibi rationabiliē fieri ꝛ ex debito: alte
ri hoc idez facias.ꝛ ponitur math.vi.
ꝛ poteſt etiā attendi penes ſcandalu3
actiuū qđ ego īfero proximo meo ma
lo exēplo. Sed in quanto oporteat ali
quid eſſe contra dilectionem proximi
vel quantū ſit illud ſcandalu3 ad hoc
ꝙ ſit mortale:nō eſt determinatū pre=
ciſe.q2 in modico facere contra proxi
mū nō eſt mortale.aut in paruo eum
ſcādaliſare. Uñ attendat quilꝫ penes
ſeipſu3:quid ſibi vellet/vel non vellet

ſieri:et per quod factū ſeruaret͡ inter
ſe ꝛ ꝓximū amicitia vel non/ſꝫ hoc iu
dicet aliquid mortale vel veniale.
D ¶ Scđo patꝫ ex premiſſis ꝙ quilibet
volens ꝓximū ſuum peccare mortali
ter aut cui placeat deliberate peccatū
mortale alteriꝰ:ille in hoc peccat mor
taliter. quia quicq̄d fit deliberate con
tra caritatē:illud eſt mortale. ſꝫ velle
proximū mortaliter peccare aut gau-
dere deliberate de peccato mortali cō
trariatur caritati dei ꝛ proximi. dei in
quem deberet proximū ſancte dilige-
re. proximi cui vult tātū malum. Ter
tio ſequit͡ a fortiori:ꝙ ille peccat mor
taliter qui ꝓximū ad mortalit͡ peccā-
dum ex deliberatione īducit/aut īdu-
cere nititur:vt conſilio/iuſſione/ auxi
lio:inducere nitens ad fornicandum
predandū/ꝛ ad ſimilia. Patet qꝛ vult
malū mortale proximo. quem ſic odit
non diligit. quē tñ efficaciter ſic debe
ret diligere:vt ab eo malū auerteret ꝛ
I bonum ſuaderet. ¶ Quo ad ſecun-
dum principale notādū ꝙ plura ſunt
motiua proximuꝫ diligendi elicita ex
dictis beati Ambroſij li. de officio. et
beati Anſel. li. de ſimilitudinibꝰ. Pri
mū eſt diuina iuſſio cui diligentiſſime
eſt obediendū. vt patuit in primo no-
ps. 118. tabili et primo precepto ſm illud ps.
Tu mandaſti mandata tua cuſtodiri
nimis. Secundū eſt exēplum brutorū
animalium ſe ſolo inſtinctu nature in
ſua ſpecie amantiū mirabiliter. Plꝰ
autem tenetur homo ratione preditꝰ.
Unde eccleſiaſt. xiij. Omne animal di
ligit ſibi ſimile. Simile patꝫ in ſimpli
cibus corporibus exiſtentibꝰ. vt aqua
non cōtrariatur aque: ſed concordat.
ignis igni/aer aeri/ꝛ terra terre alteri
Tertium eſt cognatio ꝛ vnitas origi-
nis. Unde ſm aug. lib. de doctri. chri-
ſtiana. Non putandus eſt ꝓximus ſo
lum/qui conſanguineus eſt. Adam et
euam intēdamus/ꝛ ſic omēs fratres
erimꝰ. nec ī aliqua ſpecie perfecta ani
maliū reperitur ꝙ ab vno prīcipio ꝓ-
dierint ſicut oēs hoīes ab vno primo
homine. Quartum eſt fraternitas ſpi
ritualis melior carnali. Nam omnes
chriſtiani vnum patrē chriſtum et ma
trem vnam beatiſſimā virginem ma
riam/ꝛ eccleſiam catholicā habemus
Unde math. xxiij. Patrē nolite vobis
vocare ſuper terrā. vnus eñ pater eſt
veſter qui in celis eſt. Quintū exēplū
eſt chriſti:qui prīcipium ꝛ mediū/ꝛ fi
nem decurſus vite ſue:pro nobis etiā
īimicis poſuit. vnde Joh. iij. Sic deꝰ
dilexit mundū vt vnigenitum ſuū da-
ret:vt omnis qui credit in ipſum non
pereat:ſed habeat vitam eternam.
¶ Sextum eſt exemplū angelorū qui K
etiam peſſimos hoīes ex caritate cu-
ſtodiunt. Unde math. xviij. videte ne
contemnatis vnū ex his puſillis. An-
geli enim eoꝝ in celis ſemper vident
faciem patris mei qui ī celis eſt. Se-
ptimū exēplum eſt membrorū huma
ni corporis ad ſeruiendū ſibi inuiceꝫ.
Nam ſi pes infirmatur:manus leui-
ter palpat. caput ſe inclinat. alter pes
ad medicū peditat. dorſum ſe curuat.
videt oculus/ꝛ auris medici precepta
auſcultat/ꝛ ſic de alijs. Cum auteꝫ to-
ta eccleſia vnum ſit corpꝰ/ꝛ ſinguli al-
terius membra:idē facere deberemꝰ
nec aliquod membrū deſpiciendū eſ-
ſet. Unde ro. xij. multi vnum corpus
ſumus:ſinguli autem alterius mem-
bra. Octauuꝫ eſt ſimilitudo hominis
ad deū. ad cuius effigiem quilibet eſt
in mente formatus/ꝛ baptiſmo refor
matus. Unde ſicut quidā pueros plꝰ
diligūt:qui ſunt ſimiliores patri queꝫ
dilexerunt:ſic ꝛ nos/ſi patrē deum di
ligeremus:multum ſibi ſimilē quem-
libet diligeremus. mens eñ videlicet
memoria/intellectus ꝛ voluntas ſunt
quibus capaces ſumus omnes infini
ti boni ꝛ vniuerſalis. Jccirco etiaꝫ vt
Sco. dicit ſuper. iij. de caritate. Cari-
tatis habitus īclinat habentē ad velle
haberi deū a ſe. ꝛ etiam ad hoc incli-
nat vt deus diligatur/ꝛ capiatur a ꝓ
ximo ſaltem cuiꝰ amicitia ſit deo gra-
ta. Caritas enim non eſt habitus pri-
uatum amorē in dilecto querēs. ſicut
cupiditas vel zelus que ſociū nō vult

habere vel in ſe retorquet omnia. No
num eſt intuitus multiplicis boni ex
dilectione proximi ſequentis:que vti-
litas debet eſſe occaſio / non cauſa
principalis ſaltem ſicut etiam tibi o-
dor bonus eſt occaſio comedendi non
cauſa:ſed ſanitas corporis. vel dele-
ctatio eſt eius cauſa comedendi .ex
dilectiõe etiam proximi ſequitur ami
citia/ ſuffragium/conſolatio/ ⁊ vita p-
L petua. ¶ Quo ad tertium principa-
le notandum/ ꝙ dilectio proximi qua
multipliciter mereri poſſumus (heu)
per quattuor falſas proximi dilectio-
nes ſophiſticatur/et falſificatur. quia
inutilis ad vitã eternã efficitur. Pri-
ma eſt carnalis:que vtplurimũ eſt in
ter perſonas diuerſorum ſexuũ ſcilicꝫ
ſolum propter delectatiões carnales:
⁊ ſemper eſt mala niſi quantũ iter cõ-
iuges ratione matrimonij excuſatur.
hec dilectio nõnunꝙ a ſpiritu ſm apo
ſtoli verba incipit.⁊ ad carnalia dege
nerat inſenſibiliter. vnde ad deprehẽ-
dendum talem falſitatis amorem ſe
ſub pallio boni abſcondentem:Scien
dum ꝙ deprehendi poteſt per quedaꝫ
indicia.Eſt autem primũ indiciũ car-
nalis amoris:ꝙ eo capti adinuicẽ lo-
quuntur pauca de ſpiritualibus/⁊ vir
tutibus/⁊ multa de temporalibus/et
inutilibus /⁊ ad talia verba vix ſuffi-
cit tẽpus eis.hec ſentiens caueat cau
te ne capiatur:ne laqueꝰ humiliet eũ.
Per oppoſitũ ſpiritualis dilectio ꝓxi
mi paſcitur ſpiritualibus/⁊ paſcit/ac
ocioſa fugit. Secundũ indicium car-
nalis amoris eſt ꝙ inquieto corde co-
gitant de ſeinuicem cum ſint a ſe ab-
ſentes.primo quidẽ fit de bonis. ſecũ
do de inutilibus.demũ de noxijs :ſed
ſpiritualis amor quieſcit in deo. eum
quẽ vere amat cõmendat deo oratio-
nibus/quieto corde. nec compatitur/
nec congaudet dilecto: niſi quantum
ratio dictat recta. Tertium indiciũ eſt
impatientia condilecti.vt ſi quem dili
git vnꝰ:alter triſtatur vel timet ſe mi-
nus diligi.triſtatur ſi bona alieno lar
giſitur/ſi familiaritas ei arridet.ſꝫ ca-
ritas omnem hominẽ diligit:⁊ condi
ligi letatur honeſte.⁊ de beneficio al-
teri impenſo cõgaudet. Quartum in
dicium carnalis amoris ſunt munu-
ſcula/dulces littere/ſudariola/⁊hmõi
tranſmiſſa.que ſm Hieronymũ chri-
ſti amor non habet.nã talia conſerua
ta dilectionem nociuã nutriunt:et in-
ſpecta inficiunt.ſed ſpiritualis amor
habet puras ⁊ crebras orationes ex-
hortatorias allocutiones/⁊ piarũ ne-
ceſſitatũ ſubuentiones. Quintũ indi-
cium eſt inordinata diſſimulatio vicio
rum adinuicem.perditio maioris ꝓ-
fectus in caſu quo alterum localiter
diſtare oporteret/⁊ defenſio alterius
in aliquo vicio vel exceſſu. ſed caritas
ſm illd Apoca.iij.dicit cum Criſoſto.
Ego quos amo arguo et caſtigo.
¶ Secunda dilectio proximi eſt cupi M
ditatis qua quis alium diligit propt
lucrum ſolum.ſic ſerui diligunt dños
quia volunt habere lucrum ſcꝫ preciũ
⁊ ſic econuerſo domini ſeruos. Sic
etiam diligimus equos noſtros/vine
as/boues/⁊ ſimilia.et illa dilectio nõ
eſt meritoria:quando procedit ex ſo-
lo amore ſeu affectione proprij cõmo
di. Tertia dilectõ eſt naturalis funda
ta in coniunctione naturalis originis
vt cum volumus alicui bonum.quia
cognatus vel conſanguineus.⁊ ſic pa
rentes liberos/⁊ econtra filij parẽtes
⁊ cognati conſanguineos diligũt:que
dilectio poteſt eſſe bona vel mala ſm
diuerſas circunſtantias:ſed nunꝙ eſt
meritoria illa naturalis dilectio:quã-
do quis diligit alium ſolũ: ideo qr co
gnatus eiꝰ eſt:ſic etiam bruta diligũt
fetus ſuos.vnd greg.in omel de apo-
ſtolis. Iſte veraciter caritatẽ habet/q
⁊ amicũ diligit in deum:⁊ inimicũ ꝓ-
pter deũ. Nã ſunt nõnulli q diligũt ꝓ
ximos.ſ.ꝓpt affectionẽ carnis ⁊ co-
gnatiõis:qbꝰ tñ in hac dilectiõe ſacra
eloquia nõ ꝯtradicũt.ſed aliud eſt qd
ſpõte impenditur nature:aliud quod
ꝑceptis dominicis ex caritate debet

obedie͠tie:hi n imirū ⁊ ꝓximū diligūt et tñ iſta ſublimia dilectiōis p̄mia nō aſſequūtur:qꝛ amore͠ ſuū nō ſpiritua liter ſ; carnalit̄ īpēdūt. Si qs tñ dili‑git cognatos:nō ſolū ideo qꝛ cognati ſunt:ſ; etiā ꝓpter deū: ⁊ ex charitate īfuſa:tūc fit dilectio meritoria: gr̄a eṅ nō deſtruit naturā:ſed eā dirigit ⁊ or‑dinat. Quarta dilectio ꝓximi eſt ſo‑cialis:q̄ qs vult alteri bonū:ſolū ideo quia eſt eius ſoci⁹ vl̄ amicus/cōciuis cōpatriota ⁊ familiaris ſibi:q̄ pōt eſſe bona vel mala ſ̄m circūſtantias:et qñ fit ſolū ꝓpter ſocietate͠:tūc nō eſt me‑ritoria. vñ Math.v. Si diligitis illos q̄ vos diligūt:quā mercede͠ habebit͡ꝭ Dilectio igit̄ iſta quarta pōt eſſe ma‑la: vt in his q̄ ſe iuuāt ad pctm̄: bona ſed nō meritoria in his q̄ ſine charita te in bonis ſe iuuāt. et meritoria: ſi fit propter deum.

❡ Capitulū tertiū De numero ⁊ gra du diligendorum.

A De ordine autem dile‑ctionis tria ſunt vide͠da. Primo de nume‑ro et gradu diligendo rū. Scđo de ordine q̄ ꝓximis effectiue per elemoſinam/vel ali‑ter ſubueniendū ſit. Tertio an pctō‑

B res ſint diligendi. ❡ Quātū ad p̄mi intellectum notandū p̄mo: ꝙ ꝓxim⁹ vel q̄ſmet poteſt intelligi diligere tri‑plicit̄. Primo modo ꝯplacenter ⁊ de lectatiue/id eſt ꝙ quis delectet̄ et cō‑placentiā habeat in bono qđ aliquis poſſidet. Scđo mō aliq̄d diligit̄ affe‑ctiue ſeu optatiue vl̄ ꝯſideratiue. Ter tio mō effectiue. nā dilectio eſt volitio boni:et illa dilectio dicitur dilectio af fectiua ſeu optatiua. Illius autem di lectionis ſunt plures effectus: vt ele‑moſina corporalis vel ſpiritualis: et op̄a bona alia:et exhibitio taliū effe‑ctuū dr̄ dilectio effectiua. Scđo reme morādū ꝙ bona nobis ⁊ ꝓximis deſi deranda ſunt triplicia. Quedā maxi‑ma:vt btitudo:alia media: vt ꝟtutes tertia infima:vt corpori deſeruientia: et quibus male vti poſſum⁹ vt ſcien‑tia/honor/diuitie ⁊ ſimilia. ❡ Ter‑ C
tio nota ꝙ cū charitas inclinet ad di‑ligendū diuerſa bona/meliora/⁊ opti ma:ꝙ ordo neceſſarius eſt ibi. vñ ſup illo Cantic̄.i. ordinauit in me charita tem. Amb. dicit. Mltoꝝ charitas inor dinata eſt. qđ primū eſt ponūt tertiū et quartū:peccat qui prepoſtere agit Nā ſcire quid facias/et neſcire ordi‑nem faciendi:nō eſt pfecte cognitio‑nis. Ordinis nāq; ignorantia contur bat meritoꝝ formā. Ordo igit̄ dilige͠ doꝝ ſ̄m magiſtrū in.iij.diſt.xxix. put elicitur ex Auguſt. li. de doctrīa xp̄ia na. Ambro. vbi prius. et hierony. ſup Ezech. cōſiſtit in.xij.gradibus. Nam primo oīm de⁹ diligendus eſt. Prio affectiue ſic ſup oīa:vt diligat̄ ꝓpt̄ ſe tm̄/et alia oīa diligant̄ ꝓpter deum: relatiue in eū ordinando ea:et tā fir‑mo amore ei qs inhereat: ꝙ hō poti⁹ vellet ſe ⁊ omne͠ creaturam nō eſſe: ꝙ deū non eſſe:⁊ ꝙ homo ꝓpter nullā creaturam deliberate/⁊ ſcienter faci‑at aliquid cōtra p̄ceptū dei ſibi dile‑cti. in quo tñ debet caueri:vt habes p̄ cepto.iij.cap̄.viij.k. Scđo diligat̄ ſu‑per oīa complace͠ter/⁊ delectatiue ſic ꝙ nulli velit bonum/ſicut deo. Tertio effectiue diligendus eſt ſup oīa. Ma‑ximi eñ effectus exterioris charitatiſ ſibi exhibendi ſunt:puta honor ⁊ re‑uerentia ſpecialis/conformitas volū tatum/obedientia/laus/gratiarum actio/⁊ ſimilia. ſ̄m illud Pſ. Lauda ps̄.150.
te eum ſ̄m multitudinem magnitudi nis eius. ex quo patet ꝙ bene ſibi ti‑mere habent qui homini interdū re‑uerentius ſeruiunt q̄ deo: ⁊ econuer‑ſo timere habent preſidentes/talem honorem ſibi fieri permittentes (vt di cit glo. Heſter.xiij.) quam ob cauſam mardoche⁹ venerari noluit aman ma lum. ❡ Secundo gradu quilibet te‑ D
net̄ ſeip̄m diligere quātum ad aīam ſibi bonū volendo: put expoſitum eſt p̄mo ca. pl⁹ affectiue/id ē īte͠ſiori affe ctu/ſeu actu dilectiuo q̄ ꝓximo: qꝛ te netur intenſiori affectu et volitione

ſibiipſi velle bonũ beatitudinis/ꝛ vir
tutum/ꝛ actuũ bonoꝝ ꝙ cuicunqꝫ al=
teri homini.ꝛ tenetur ſe firmius dili=
gere ad illa:ita ꝙ minus poſſit auerti
a dilectione ſui ꝙ cuiuſcunqꝫ alterius
poſt ſe.Ex quo pꝫ ꝙ non ſolũ bonus
homo ex caritate:imo mal⁹ debet ſm
legem ſe plus diligere/ꝛ intenſius a=
more optatiuo ꝙ proximũ:ſaltẽ ordi=
nato amore/qui ſcꝫ eſt reſpectu predi
ctorum triplicium bonoꝝ:non tamẽ ꝙ=
diu eſt malus debet ſe plus proximo
bono diligere complacẽter ꝛ delecta=
tiue.quia non complacere:ſed triſtari
debet de eo quod nunc eſt:ꝛ deſidera=
re ꝙ fiat bonus.ꝛ ſibi hoc ꝙtotius po
teſt ꝛ diligentius ꝙ cuicunqꝫ alteri ꝓ
curare.Quilibet etiã homo teneť om
nes homines viatores diligere equa=
liter/ꝛ ſicut ſeipſum/referendo equa=
litatem ad paritatẽ boni quod optať.
quia quilibet teneť proximo cuilibet
optare/ꝛ velle eandẽ beatitudinẽ/id
eſt equalem beatitudinẽ quã ſibi op=
tat/ꝛ eandẽ perfectionẽ virtutũ ꝛ gra
tiarum.qꝛ hoc eſt diligere proximum
tuũ ſicut teipſum/id eſt ad idẽ bonuꝫ
ad quod teipſum.vt vult aug.ſup illõ
Gal.vi.Operemur bonũ ad omnes.
ꝛ apľus diť.i.coꝛ.vij.Uolo oẽs homi
nes eſſe ſicut me/id eſt ad tãtũ bonũ.
E licet non tãto affectu teneať. ¶ Ter
tio gradu poſt ſeipſum teneť quis in=
ter omnes maxime diligere intenſiue
parentes ſuos.qꝛ quãto res diligibi=
lis eſt ipſi diligenti magis cõiuncta.ꝛ
ꝙtomagis ꝛ prius diligebať ab ea.et
quãto plura ꝛ maioꝛa bñficia ſuſcepit
ab ipſa:tanto plus ꝛ intenſius debet
eam diligere.ſed parẽtes alicui⁹ ſunt
huiuſmodi.qꝛ primo gradu coniuncti
dilectiõe preueniẽtes natos/ꝛ eis eſ=
ſe poſt deũ/nutrire/ꝛ diſciplinã tradi
derunt.ergo ꝛc̃. Sed diceres:quid ſi
parentes eſſent mali:nõne tunc cete=
ri minus propinqui/vel etiã extranei
boni eſſent amore parẽtibus ꝓponen
di?Rñ.ꝙ cõplacẽter ꝛ delectatiue de
bemus plus diligere meliorem.qꝛ de
bemus plus cõplacere in bono ſuo a=
depto/ꝛ in maiori bono plus ꝙ in mi
nori bono.Sed homo ſicut amore op
tatiuo/ꝛ deſideratiuo tenetur ſe plus
diligere intenſiue etiã ſi malus ſit:ita
etiam optatiue/et deſideratiue debet
homo plus diligere parentes malos
ꝙ alios viatores quoſcunqꝫ bonos.qꝛ
debet intenſiori actu eis optare ꝛ deſi
derare vitam eternã/ꝛ vt boni fiant ꝙ
cuicunqꝫ alteri viatori etiã meliori.et
debet etiam homo maxime ad hoc co
nari/ꝛ cooperari ſm exigentiã ſtatus
ſui vt boni fiant/ꝛ caritatẽ acquirant/
ꝛ in ea permaneãt.nõ autẽ debet ap=
probare eoꝝ mala facta. qꝛ hoc eſſet
eos odire.Quarto poſt parentes de=
bet homo maxime diligere intenſiue
filios ꝛ filias.Quinto deide fratres ꝛ
ſorores.Sexto conſequẽter plus ꝓ=
pinquos ꝙ minus propĩquos. Septi
mo domeſticos pl⁹ ꝙ extraneos. Octa=
uo extraneos.ꝛ hoc ſeruandũ eſt tam
ſm ordinẽ caritatis infuſe ꝙ ſm ordi
nem rectũ nature/quẽ caritas non au
fert:ſed ꝑcipit ꝛ regulat.ꝛ no.Richar
dus l.iij.di.xxix.ꝙ ĩtẽſio dilectiõis at
tenditur ſm propĩquitatẽ ad deum/ꝙ
eſt bonitas ipſius diligibilis. Poteſt
ergo (dicit ipſe) tanta eſſe bonitas ex=
tranei vel minus cõiuncti.ꝛ tã parua
bonitas ꝛ propĩquitas michi magis
coniuncti vtpote qꝛ non attinet michi
niſi ĩ tertio vel quarto gradu:ꝙ ex ma
iori affectu debeo diligere extraneum
magis bonũ ꝙ magis coniunctũ mi=
chi ꝛ minus bonũ.Hoc etiã ĩnuit Am
bro.cũ dicit ꝙ domeſtici boni ſũt etiã
malis filijs preponẽdi. ¶ Nono de= F
bemus inimicos diligere:vt bono na
ture eoꝝ bonũ velimus:ſed inquãtũ
ſunt inimici/id eſt iniuſte nobis noce=
re cupientes:non debemus eos dili=
gere.Ratio ſecundi.qꝛ tunc peccatuꝫ
amaremus.Rõ primi eſt. qꝛ etiã ſunt
proximi ſm illud ꝑceptum Math.v.
Diligite ĩimicos veſtros:bñfacite his
qui oderunt vos. Pro quo ſm Tho.
notandũ ꝙ hmõi dilectio nature ini=
mici poteſt dupliciter cõſiderari.Uno
modo in generali.ꝛ ſic diligere inimi=

cum eſt de neceſſitate ſalutis.vt cū qs
in generali diligit ꝓximos:ab illa ge
neralitate inimicū non excludat alˀs
peccaret mortaliter cōtra caritatem.
Alio modo conſideratur dilectio ꝓxi
mi in ſpeciali vt ſcȝ quis in ſpēali mo=
ueatur motu dilectiōis actualis ad ī
micum ſuū/ita qꝫ actualiter velit ⁊ op
tet ſibi bonū.⁊ illud non eſt de neceſſi
tate precepti.Exemplū qn̄ cogitas de
Socrate inimico: non oportet qꝫ ſtatī
optes ſibi bonū actualiter. Ratio eſt.
quia preceptū de dilectiōe īimici ē af
firmatiuum.ideo nō obligat pro ſem=
per:ſed precepti eſt vt nō odias eū. et
vt nunq̄ velis ⁊ optes ſibi mala īten=
tione nocendi.quia nō odire proximū
eſt preceptū negatiuum:ideo obligat
ſemper/et pro ſemp.Eſt tamen vt dīc
tho.de neceſſitate caritatis ſm prepa
rationem animi: vt ſcȝ homo habeat
animū paratum ad hoc:vt in ſingula
ri inimicū affectiue diligeret:ſi neceſſi
tas occurreret: ſed qꝫ abſqȝ neceſſi=
tatis articulo homo hoc actu impleat
perfectionis eſt.⁊ adhuc maioris ꝑfe
ctionis ſi amore elicito actu feratur di
lectiue in īimicū:cum affectu volendi
ſibi bonū: potiſſime quādo inimicus
actu offendit.vt chriſto in cruce acci=
dit.De hac materia plenius dicet̄ in
precepto quinto de homicidio.Decīo
⁊ vndecimo ⁊ vltimo diligere debemꝰ
ex caritate corpora noſtra/⁊ ꝓximoꝝ
eis volendo bonū.Sunt aūt corporis
bona:cibus/potus/aer/gaudiū/triſti=
tia/ſomnus/vigilia/abſtinētia:et tam
proſpera q̄ aduerſa:inquantum talia
deſeruiunt ſpiritui.inquantū vero ſpi
ritū in virtutibus impediūt:talia ⁊ ſi=
milia nō ſunt bona corporis ſed noci=
ua.quia dānatur per talia eternaliter
vel ad illud diſponitur. Itē quattuor
dotes anime ſunt optima corporis q̄
B ſine labore vie nō acquirimus. ¶ Ex
premiſſis oībus concluſionē illam no
ta doctoꝝ cōmuniter:qꝫ q̄uis quilibet
omnes alios hoīes ex precepto tenea
tur in gn̄e diligere ſicut ſeipſum id eſt
ad equale bonum .nō tn̄ oportet ipm

in quēlibet ſpecialiter/⁊ equaliter af=
fectum dilectionis dirigere. Sed du=
bitatur cum multe alie ſint conditio=
nes:quibus mēbra chriſti inuicē con
iungunt̄ preter tactas:vt relatio vxo=
ris ad maritū.filij ad patrē ſpūalem.
ſubditi ad prelatū/diſcipuli ad magi=
ſtrū/⁊ dn̄i ad ſeruum/⁊ ecōuerſo. Cur
de his nō fit mentio ꝑ Ambro:ˀ Rn̄.bo
nauen̄.diſt.ij.in.iij.qꝫ oēs reducuntur
ad p̄fatas:vt p̄ma vxoris ad dilectio=
nem ſui.ſcd̄a ad dilectionē patris car
nalis.dilectio patris ſpūalis/⁊ prela=
ti ſimiliter.vltima duo:ad dilectionē
domeſticoꝝ.Scd̄o dubitatur:vtrū pa
ter carnalis plus ſit diligendus patre
ſpirituali:ˀ Rn̄. ibidē Richar.in.iij.qꝫ
ſic.quia lȝ pater ſpūalis magna det:
non tn̄ ita vere eſt cauſa bn̄ficij qd̄ im=
pēdit:cū non det filio illud bn̄ficium:
niſi miniſterialiter.Pater aūt carna=
lis dedit filio eſſe nature:ſic̄ cauſa effi
ciens.⁊ bn̄ficium nutritionis ⁊ doctri
ne.honor tn̄ magnus debet̄ patri ſpi
rituali propter ſtatū/bn̄ficiū/⁊ etiā ꝓ
pter ſubſidiū. Tertio dubitatur:an cō
iugatus plus teneat̄ diligere vxorem
q̄ parentes:ˀ Rn̄.ſm tho.qꝫ vxor cōiū=
gitur viro vt vna caro Math.xix. Erūt
duo in carne vna. Ideoītenſius dili=
gitur vxor:ſed maior eſt reuerētia pa
rentibus exhibēda rōne principij.Vn̄
in quibuſdā magis debet vir aſſiſtere
parentibus q̄ vxori:ſȝ quātū ad vnio
nem carnalis copule ⁊ cohabitatiōis:
relictis oībus adherebit vxori.nō ſim
pliciter relictis oībus/qꝛ nō his q̄ ad
parentes ꝑtinent quibus etiā ſubue=
niendū eſt.Quarto dubitatur ac crea
turas irrationales licite diligere poſ=
ſumus:ˀ Rn̄.tho.in ſumma qꝫ nō tāq̄
ad ea ad que amicitia habeatur:ſed ſi
cut bona que alij volumus inquantū
ſcȝ ex caritate volumus eas conſerua
ri ad honorē dei/⁊ vtilitatem hoīm.et
ſic etiam deꝰ eas diligit.⁊ hic ꝑt.xijꝰ.
gradus eſſe diligēdi.Ex quo pȝ q̄ ma
le faciunt qui canes/aues/equos/ve=
ſtes/pecuniam/et hmōi plus q̄ aīam
vel corpus in ſe/vel in alijs diligunt.

H ¶Quo ad ſecundū principale queri
tur cui magis ſit benefaciendū? Rñ.
Tho.in.iiij.di.xvi.dicens.⁊ dicit phi=
loſophus.ix.ethi. Illud facile non eſt
determinare propter multas diuerſi=
tates boni ⁊ neceſſarij.tamen hoc eſt
tenendū ꝙ ſemper magis reddendū
eſt debitum ꝙ̄ beneficiū impendendū
vt ipſe dicit ibidē:niſi ex parte altera
aſſit maior bonitas vel neceſſitas. et
ideo parentibus ⁊ ꝓpinquis ⁊ bene=
factoribus ⁊ eis a quibus ſpiritualia
accipit homo:magis debet elemoſinā
facere ſi indigeant ⁊ ceteris paribus
melioribus magis ⁊ magis indigen=
tibus.⁊ ſic ſm has tres cōditiones de
bent gradus in elemoſinis ꝯſtitui/ſcʒ
ſm honeſtū/neceſſarium/⁊ debitum.
Aſſignare aūt in ſingulis qñ vnū alte
ri preferatur eſt impoſſibile.qꝛ ſingu=
lares ꝯditiones que attendende ſunt
infinite ſunt/⁊ non cadūt ſub arte.de
I his autem vnctio docet ⁊ prudentum
conſiliū.Hec tho. ¶Quo ad tertiū
principale querit̄ cū omnes debeamꝰ
diligere:an etiā pctōres debeamꝰ dili
gere? Rñ.tho.ij.ſcḋe.q.xxiiij.⁊ magr̄
in.iij.di.xxix. In pctōribꝰ duo ſunt cō
ſiderāda/ſcʒ natura ⁊ culpa.ſm natu
rā quā a deo habēt capaces ſunt bea
titudinis.⁊ ideo ſm naturā ſunt ex ca
ritate diligendi.⁊ ſic debemus eos di
ligere/ſcilicet optando eis vitam eter
nam/penitētiam de peccatis/iuſticiā/
⁊ alia bona ad vitā eternā promouen
tia:ſed culpa eoꝝ deo eſt cōtraria/⁊ ei
diſplicet:⁊ eſt impeditiua eoꝝ ſalutis
⁊ ideo ſʒ illam conſiderationem ſunt
omnes peccatores odiēdi: imo pater
⁊ mater/⁊ filij/⁊ propinqui vt docetur
ps̄.118. Luce.xiiij.ideo ps̄. Iniquos odio ha=
bui.vnde Grego.in paſto.exponēs il=
ps̄.138. lud ps̄.perfecto odio oderam illos:di
cit. Inimicos dei perfecto odio odiſſe
eſt ⁊ ꝙ facti ſunt a deo diligere.et qḋ
faciunt increpare prauorum mores
premere/vite prodeſſe.⁊ ſm Auguſt.
in ſermone quodam. Eſto ſimilis me
dico.medicus enim odit egritudineʒ
⁊ vt liberet egrotū febrem perſequi=
tur:nolite amare vicia amicorū veſtro
rum ſi amatis amicos veſtros.

¶Capitulum quartum. De dilec
tiōe proximi ꝓut cadit ſub ꝯſilio.

Porro nunc quarto vi
dendū eſt de dilectiōe
ꝓximi ꝓut cadit ſub
conſilio. De quo tra=
ctanda ſunt tria ſm
tria/ per que dilectio
proximi ad perfectio
nem tendit. ¶Primo de extenſione A
dilectionis fraterne. Secundo de in=
tenſione eius. Tertio de efficacia/ſeu
effectu eius. que oīa ponit ſanctus
Tho.li.de pfectiōe ſpiritualis vite.c.
xiiij.xv.⁊.xvi. Quantū igitur ad pri=
mū ſciendū ꝙ in extenſione dilectiōis
proximi eſt triplex gradus . Sunt eñ
quidā qui aliquos homines diligūt/
vel propter beneficia impenſa/vel ꝓ=
pter naturalis cognationis vinculum
aut ciuilis amicitie. et iſte dilectionis
gradus terminis ciuilis amicitie co=
artatur.vñ dñs dicit Math.v. Si di=
ligitis eos qui vos diligunt: quā mer
cedem habebitis? nonne et publicani
hoc faciunt? et ſi ſalutaueritis fratres
veſtros tantū: quid amplius facitis?
Nonne et ethnici hoc faciunt? Sunt
alij qui dilectionis affectū etiā ad ex=
traneos extendunt:dum tamen in eis
non inueniatur aliquid qḋ eis aduer
ſetur.et hic quidē dilectionis gradus
quodāmodo ſub nature limitibus co
artat̄. Oīs eñ hō naturaliter eſt oīs
hoīs amicꝰ.qḋ oſtēdit̄.qꝛ aliū erran=
tē in via dirigit/et a caſu ſubleuat.Sʒ
ꝗa naturalr̄ ſeipm̄ magis ꝙ̄ aliū ho=
minē diligit:ex eadē radice ꝓcedit vt
aliꝗs diligat̄.et eius cōtrariū odio ha
beatur. Ideo conſequens eſt: vt infra
naturalis dilectionis limites inimico
rū dilectio nō cōprehendat̄. ¶Ter= B
tius aūt dilectiōis gradus eſt: vt dile
ctio ꝓximi etiā ad īimicos extēdat̄.
quēꝗdem dilectiōis gradū dñs docet
Math.v.dicens. Diligite inimicos ve
ſtros.benefacite his ꝗ oderunt vos/⁊

in hoc perfectionē dilectionis demon
ſtrat eſſe.vnde cōcludit ſubdēs.Eſto=
te ergo perfecti:ſicut ⁊ pater veſter ꝑ=
fectus eſt.Quādo aūt dilectio inimi=
ci ſit neceſſaria:non cōſulta ſolū/in p̄=
cedenti capitulo patuit.Qꝫ autē dile
ctio inimici ſit ſumma:patꝫ.qꝛ in dile
ctionibus alijs ad diligenduꝫ mouet
aliquod aliud bonū.puta vel bñficiū
exhibitum/vel cōmunio ſanguinis vł
vnitas caritatis/aut aliqđ hmōi.Sed
ad diligendū inimicos nichil mouere
poteſt:niſi ſolus deus.diliguntur eīn
inquantum ſunt dei.quaſi ad ei⁹ ima
ginē facti/⁊ ipſius capaces.Et qꝛ deū
oībus alijs bonis caritas prefert:nō
conſiderat certū boni detrimentū qđ
ab hoſtibus patiť ad hoc ꝙ eos odiat
ſed magis cōſiderat diuinū bonum ſi
eos diligat.vnde quanto ꝑfectius vi=
get in homine caritas dei:tanto faci=
lius anim⁹ hoīs flectitur vt diligat ini
C micum.Hec thomas. ❡ Quo ad ſe
cundum ſciendū ꝙ ſcđo perfectio dile
ctionis proximi cōſideratur ſm̄ inten
tionem amoris. Manifeſtuꝫ eſt eīn ꝙ
quanto aliquid intenſius amatur tan
to facilius alia ꝓpter ipſum cōtemnū
tur.ex his ergo que homo ꝓpter dile
ctionem proximi dimittit vel contem=
nit/conſiderari poteſt: an ſit perfecta
dilectio ꝓximi. Huiuſmodi dilectōis
ꝓximi triplex gradus īuenitur.Sunt
eīn aliqui qui bona exteriora cōtēnūt
propter dilectionē proximoꝝ:dum ea
vel particulariť ꝓximis adminiſtrāt:
vł totaliter oīa neceſſitatibus erogāt
proximoꝝ.quod videtur apl's tange=
i.cor.13 re:cū dicit.Si tradidero in cibos pau
b perū omēs facultates meas.Et canť
viij.dicť.Si dederit homo omnē ſub
ſtantiaꝫ domus ſue pro dilectione q̄ſi
nichil deſpiciet eam.Unde ⁊ dñs hoc
cōprehēdere videť:cū dicit Math.xix
Si vis perfectus eſſe:vade ⁊ vēde om
nia que habes/⁊ da pauperibus:⁊ ve
ni ſequere me.vbi omniū bonoꝝ exte
rioꝝ abdicationē ad duo videtur or=
dinare/ſcꝫ ad dilectionē ꝓximi:cū dicē
da pauperibus.⁊ ad dilectionē dei:cū
dicit ſequere me.Ad idē etiam ꝑtinet
ſi quis damnū in exterioribus rebus
pati non recuſet propter dilectionem
dei ⁊ ꝓximi.vnđ apl's cōmēdat q̄ſdā
dicens Heb.x.Rapinā bonoꝝ veſtro=
rum cū gaudio ſuſcepiſtis.Et ꝓuerb.
xij.Qui negligit damnū propter ami
cum:iuſtus eſt. Ab hoc eīn dilectiōis
gradu deficiunt:qui de bonis que ha
bent ꝓximis neceſſitatē habentibus
ſubuenire non curant.Unde.i.Johā.
iij.qui habuerit ſubſtantiā mundi hu
ius ⁊ viderit fratrē ſuum neceſſitatem
habētem ⁊ clauſerit viſcera ſua ab eo
quomodo caritas dei manet in eo?
❡ Secūdus autē gradus dilectionis D
eſt:vt aliquis corpus ſuū laborib⁹ ex=
ponat propter ꝓximoꝝ amorē.cuius
rei exemplum apl'us in ſe oſtendit :di
cens ij.Theſſal.iij. In labore et fati=
gatione/nocte ⁊ die operātes:ne quē
veſtrum grauaremus. Ad idē referť
ſi quis tribulationes et perſecutiōes
propter proximoꝝ amorem pati non
recuſet.Unde ⁊ apl's.ij.corinth.i.Si=
ne tribulamur pro veſtra exhortatiōe
⁊ ſalute. Et.ij.thimo.ij.dicit. Laboro
vſqꝫ ad vincula quaſi male operās:ſꝫ
verbum dei non eſt alligatū.ideo om
nia ſuſtineo propter electos vt et ipſi
ſalutem conſequanť.Ab hoc aūt gra
du deficiūt:qui de delicijs nichil omit
terent/aut aliquid incōmodi ſuſtine=
rēt pro alioꝝ amore.Contra quos di
citur Amos vi.Ue qui dormitis in le
ctis eburneis/⁊ laſciuitis in ſtratis ve
ſtris.qui comeditis agnū de grege/⁊
vitulos de medio armenti: qui caniť
ad vocē pſalterij ſicut Dauid.putaue
runt ſe habere vaſa cantici bibētes in
phialis vinū:⁊ optimo vnguento deli
buti.⁊ nichil patiebātur ſuper contri=
tione Joſeph. Et ezechi. xiij. dicitur.
Non aſcendiſtis ex aduerſo:neqꝫ op=
poſuiſtis vos murū pro domo iſrahel
vt ſtaretis in prelio in die domini.
❡ Tertius autē gradus dilectionis E
eſt:vt aliquis animā ſuā pro fratrib⁹
ſuis ponat.i.Joh.iij.In hoc cognoui
mus caritatem dei:qm̄ ille pro nobis

animam ſuam poſuit/et nos debemꝰ
pro fratribꝰ aīas noſtras ponere.vl=
tra hūc aūt gradū dilectionis intendi
non poteſt.Unde iohā.xv. Maiorem
hac dilectionem nemo habet vt aīaꝫ
ſuā ponat qs ꝓ amicis ſuis.vñ ī hoc
ꝑfectio fraterne dilectionis cōſtituit:
tamen animā/ id eſt vitā corporalem
non vitam aīe q̄ deꝰ eſt/ que aufertur
per peccatum mortale:ponere pro ꝓ
ximoꝝ ſalute cadit ſub neceſſitate p̄=
cepti ī articulo neceſſitatis:puta ſi qs
videret aliquē ab infidelibus ſeduci:
deberet ſe mortis ꝑiculo exponere/vt
eum a ſeductōne liberaret.Sed vt ali
quis extra hos caſus neceſſitatis pro
ſalute alioꝝ mortis periculo ſe expo=
nat: ꝑtinet ad ꝑfectionem iuſtitie vel
conſilij.Cuius exemplum ab aplo ac
cipere poſſumꝰ/ qui dicit.ij. Coꝝ.xij.
ego aūt libentiſſime impendar: et ſu=
perimpendar ipē pro aīabus veſtris.
glo.ꝑfecta charitas eſt: vt qs parꝰ ſit
ꝓ fratribus mori:habet aūt quādā ſi
militudinē mortis conditio ſeruitutꝭ
q̄ mors ciuilis dr:ideo ad eandem ꝑ=
fectionem dilectionis ꝑtinere videtur
ꝙ aliquis ſeipm ſeruituti ſubijciat ꝓ
pter ꝓximi amorem:et ꝙ ſe mortꝭ pe
riculo exponat : licet hoc ꝑfectius vi=
deatur eſſe: quia homines naturalr̄
magis mortem refugiunt.Oīa tho.
¶ Quo ad tertiū cōſideratr̄ etiā fra=
terne dilectiōis ꝑfectio ex effectu:q̄n=
to enī maiora bona ꝓximis impendi
mus:tanto ꝑfectior dilectio eſſe videtr̄
Sunt aūt circa hoc etiam tres gradꝰ
conſiderandi.Sunt enī q̄dam qui ꝓ=
ximis obſequūtur in corporalibꝰ bo=
nis /puta qui veſtiūt nudos /paſcūt fa
melicos /⁊ alia opa mīe huiuſmodi in
firmis miniſtrant/que ſibi dñs repu=
tat exhiberi:vt pꝫ math. xxv. Secun
do ſunt aliqui q̄ bona ſpiritualia lar=
giunt/que tamen nō excedūt condi=
tionem humanā:ſicut qui docet igno
rantem/conſulit dubitanti/ ⁊ reuocat
errantem:de quo cōmendatr̄ iob. iiij.
Ecce docuiſti plurimos:et manꝰ laſ=
ſas roboraſti:vacillantes firmauerūt

ſermones tui:et genua trementia cō=
fortaſti. ¶ Tertio ſunt etiam aliqui B
qui dona ſpiritualia/⁊ dona ſupra na
turā/⁊ rōnem excedētia proximis lar
giuntur/ſcꝫ doctrinam diuinoꝝ/ ma=
nuductionem ad deū/et ſpiritualium
ſacramentorum cōmunicationē. De
his donis facit mentionem apl's Ga=
la.iij.dicens. Qui tribuit nobis ſpm̄
⁊ opatur virtutes in nobis.et.i.Theſ
ſal.ij.Cū accepiſtis a nobis verbū au
ditus dei:accepiſtis illud non ſicut ꝟ
ba hoīm : ſed ſicut eſt vere verbū dei.
Huiuſmodi igitur bonoꝝ collatio ad
ſingularē quandā ꝑfectionem perti=
net fraterne dilectionis:quia per hec
bona homo vltimo fini coniungitr̄ : in
quo ſumma hominis ꝑfectio conſiſtit
ꝑfectio hec oſtenditr̄ iob.xxvij.vbi dr.
Nunquid noſti ſemitas nubium/ma
gnas ⁊ ꝑfectas ſciētias. Per nubes
autem ſm btm̄ auguſtinū/ſancti pre=
dicatores intelligūtr̄:habēt enī ille nu
bes ſemitas ſubtiliſſimas / ſcꝫ predi=
cationis vias/et ꝑfectas ſcientias dū
ſe ſuis meritis nichil eſſe ſciunt: quia
ea que ꝓximis impendūt:ſupra iſtos
exiſtunt.Additur autem ad hanc per
fectionem: ſi hmōi ſpiritualia bona:
non vni tm̄ vel duobus/ſed toti mul=
titudini exhibentr̄:quia ſꝫ pħm bonū
gentis ꝑfectius eſt et diuinius/q̄ bo=
nū vnius.Hec oīa thomas.

¶ Capitulum quintū. Quō filij de
bent parentes honorare.

Q Uartum preceptum
qd primo loco ſub p̄
cepto dilectionis ꝓ=
ximi continetr̄. Exo.
xx.ſic ponitur. Ho=
nora patrē tuū/⁊ ma
trē tuā: vt ſis longe=
uus ſup terrā. ¶ Ubi notandū pri= A
mo ꝙ preter patrem noſtrū quē quo=
tidie īuocamus in oratione dñica/ad
huc triplices ſunt patres quos hono
rare debemus. Primo carnales hic.
Secundo ſpirituales prelati:de quo=
rum numero fuit apl's dicēs.i. Coꝝ.
iiij. Ego per euāgeliū genui vos. Ter

tio poteſtates tēporales/ſeu domini.
Unde ſerui naaman.iiij.Reg.v.ei di
xerunt.Pater ſi rem grādē dixiſſ3 p
pheta:certe facere debueras.De pri=
mis parentibus pmo tria ſunt notan
da.Primo quibus motiuis filij parē
tes debent honorare.Scdo qbus mo
dis honorē debent eis exhibere.Ter
tio quotuplicit̄ cōtra preceptum hoc
B contingat peccare. ¶Quantum ad
primum q̄ ſtricte hoc mandatū ſit ſer
uandum : docet primo violantium di
ra maledictio. Nam Geñ.ix. Cham
deridens patris ſui verenda:in ſemi=
ne ſuo maledictus eſt.Geñ.xlix. Ru=
ben l3 eſſet primogenitus iacob bñdi
cturus cum alijs iſti dixit. Non cre=
ſcas:quia aſcendiſti in cubile patris
tui.Eſau venator/et parū in taberna
culis inhabitans bñdictionem pmo=
geniture perdidit/quā iacob mrī obe
diens inuenit Geñ.xxv.et.xxvij. Se=
cūdo idem ſuadet vite filiorꝫ abbreui
atio. Nam Deut.xxi.Si genuerit ho
mo filiū cōtumacē/et ꝓteruū: qui nō
audiat patris/vel matris imperiū ap
prehendent eū:ꝛ ducēt ad ſeniores ci
uitatis illius/ꝛ ibi accuſabūt eum de
comeſſationibus/luxurijs/ꝛ cōuiuijs
et lapidabit eū oīs populus: ſentētia
ibidem eſt. Sic duo filij heli correpti
a pr̄e/nec emendati fortes vna die oc
ciſi ſūt in bello/capta archa.i.reg.iiij.
C ¶Tertio idem ſuadet multiplex na=
torꝫ bñdictio. Nam hic in precepto il
lo ſpecialiter longitudo viuendi in p=
miū ꝓmittit̄/ſupple ſi filio valet ad ſa
lutē/vel ad cōmodū maius. Si eñ nō
ad hoc valeret diu viuere: plaga eſſet
diu viuere/nō pmiū:qr diu in pctīs vi
uentes:peius dānant̄. Et ꝑ oppoſitū
diu bene viuere beneficiū dei magnū
eſt. Sic ſem filius noe: qui patrē ho=
norauerat:qui ſem videt̄ fuiſſe ſ3 mt̄
tos melchiſedech rex ſalē: quem con
ſtat diutiſſime vixiſſe/vc3 ānis pluſq̄
ſexcētis.ex Geñ.xi. Qđ etiā patet in
benedictionibus ioſeph: quem pater
oībus filijs predilexit.eo q̄ obediens
fuerat in arduis:vt patuit in exitu vl=

timo ad paſcua verſus fratres.hic in
q̄ ioſeph quantā materiā patiētie ca=
ſtitatis quantā potentiā adeptus ſit:
et ſemē ei⁹.ptꝫ Geñ.xxxvij.xxxix.xli.
et.xlij.multipliciter. ¶Quarto idē D
docet filiorꝫ iudeorꝫ erga parētes pia
bonorꝫ ꝓuiſio/aut humiliatio. Nam
dauid ſaul diu in ꝑſecutione manſu=
rus:in eiuſdem principio ſollicite pa
trem/et matrē cōmēdauit regi moab
pmi regū.xxij. Rechabite cū liberis
ad iuſſum patris eorꝫ ionadab:in per
petuū nō biberūt vinū:domū nō edifi
cauerunt:ſementem nō ſerebant : vi=
neā nō plantauerunt:et ſolū in taber=
naculis manſerunt:niſi in neceſſitate
guerrarū.Hiere.xxxv. Ideo pre cun=
ctis iſraelitis laudant̄ a deo.Sic etiā
ꝑfectionis exemplar Jeſus erat ſub=
ditus illis/ſc3 parentib⁹. Et in mortꝭ
agonia de matre ſollicitus/virginem
virgini cōmēdauit. Joh.xix. ¶Quī= E
to idem docet paganorꝫ eruditio mul
tiplex:vt docet valerius lib.v.ꝑ plu=
ra exempla. Nam filia quedam cui⁹
mater incarcerata/ꝛ fame necāda: iu
dicis conſenſu obtinuit vt matrē viſi
taret/ ꝑ cuſtodes tñ prius queſita ne
alimenta afferret:q̄ filia matrem diu
lactans : tandē ꝑ cuſtodes explorata
eſt matrem alere.qđ cū iudex ꝑcepiſ=
ſet/vite matrē filie donauit in pietatꝭ
munus:et locus cōſecratus dijs a po
pulo/vt alij ſcribunt. Item ibidē va=
lerius dicit de coraliano romano q̄ cū
a romanis ꝓſcriptus:rex aliorꝫ fact⁹
eſſet/et romanis nullatenus/nec pre
cio/nec dotibus recōciliari valeret:ve
niente ad eū de roma matre/ ſtatim a
filio obtinuit romanis pacem. Idem
ibidē de filio creſi regis refert:q̄ cum
filius eius mutus videret ab alio quo
dam patrē debere occidi/nec lingua/
nec viribus hūc patrem eſſe demon=
ſtrare poſſet:in pietatis mun⁹ lingua
eius ſoluta eſt/ꝛ locutus eſt hūc pa=
trem:et alia clare eloquens in multo
rum ſtuporem. ¶Sexto idem ſua= F
dēt creature irrōnales/celi aues. Nā
vt dicit Ambro.examer on.v.Ciconie

pie aues parētes ſenes nudatos plu=
mis tegunt/fouent alis et nutriūt ali
mentis. Et ibidē dicitur ꝙ admirāda
eſt cornicis clementia. Nam cū parē
tes ꝑ longeuā ſenectutem plumaruꝫ
tegmine/et alarū regimine minorari
contingit: cornices iuniores proprijs
pennis eos fouent/ꝛ collecto cibo pa
ſcūt: qñ etiā parentes eoꝝ ſeneſcunt:
eos fultro alarū ſuaꝝ ſubleuant/ꝛ ad
volandū exercent vt in priſtinos vſus
mēbra diſſueta reuocēt/ꝛ reducāt: vt
dicit Bartho. in de proprietatibus re
rum. ꝛ ſolū: vt hiſtoriographi ponunt
vultures parentes fame perire ſinūt:
et vt refert Guilī. in de apibus parte
ſecūda. apes iuniores nō in opere tā=
tū: ſed etiam in fetu coadiuuant ma=
G tres. ¶ Septimo illud docent inſen
ſibiliū exempla. Unde petrus raueñ.
Tolle radium a ſole: et nō lucet. riuū
a fonte: et deſiccatur: ramū ab arbore
et areſcet. mēbrum a corpore: ꝛ putre
ſcet. Sic ſepara filiū a deuotione pa=
terna/et iam non eſt filius: ſed colle=
Job.8. ga iſtoꝝ. De quib⁹ dicit. Uos a patre
diabolo eſtis/ꝛ opa pr̄is veſtri vultis
h ꝑficere. ¶ Quo ad ſcōm principale
notandū ſm Tho. ſcda ſcde. q. cxxij.
Licet in hoc p̄cepto exprimat ſolū ho
noratio parentū: in illa tñ honoratio
ne intelligit mandari ſuſtentatio eoꝝ
et quicq̄d aliud a ſuis liberis ipſis de
bitū eſt. Sic īterpretat chriſt⁹ Math.
xv. ſup illo Ephe. vi. Honora patrem
tuū/ꝛ matreꝫ tuā: dicit glo. Jubemur
parētes honorare/id eſt obſequiū pie
tatis ꝛ reuerētiā exhibere/ac neceſſa=
ria miniſtrare. Conſiſtit autem reue=
rentia exhibēda parentib⁹ ſm alexā.
de halis in trib⁹. Primo in affectu vt
liberi parētes amēt/eis bona optēt/
ꝓ eis orent/ꝛ exinde timeant eos/ac
reuereant: ꝛ offenſaꝫ eoꝝ caueāt ꝓpt
ptātem quā a deo in filios habent/qꝛ
ſunt principia poſt deum. Secūdo cō
ſiſtit in ſigno exteriori/ et reuerētia: q̄
fit aſſurgendo: ſupra ſe locando: xbū
porrigendo: loquendo: ꝛ ſimilibus.
Tertio conſiſtit in effectu: vt eis obe=
diant in omnibus/ſaltem que ꝑtinēt
ad vtilitateꝫ ac neceſſitatē rei familia
ris: ꝛ q̄ ꝑtinent ad bonos mores q̄ ſa=
luti ſunt neceſſaria. ſm illud ephe. vi.
Obedite filij parentib⁹ veſtris ī dño/
id eſt ſm iuſticiā et fidem dñi dei. Et
colo. iij. Filij obedite parētib⁹ vr̄is in
oīb⁹: id ē vt prius expoſitū eſt. Quar
to conſiſtit in ſuſtentatione eorū fien=
da per tria: verbo/ꝑ cōſolationes: fa=
cto ꝑ miniſteria corporalia vbi opus
eſt: ꝛ dono tp̄ali: q̄ iuſtuꝫ eñ eſt ꝙ pa
rentes pueros debiles nutriant: tam
dignū eſt vt filij fortes parētes debi=
les iuuēt. ¶ Dubitat circa hoc p̄mo I
vtrū hō magis debeat diligere patrē
q̄ matrē? Hanc q̄ſtionē mouet Sene.
lib. declamationū videlꝫ an fili⁹ poti⁹
teneat alere patrē q̄ matreꝫ. ſub hoc
caſu q̄dā pater a pirhatis capt⁹ ad fi=
liū mittit ꝓ auxilio hn̄do: ſꝫ mater ce
ca domi manēs: nec habēs aliud au=
xiliū q̄ filium: eū p̄cipit manere: eo ꝙ
vtrūq; iuuare nō poſſꝫ: quē ḡ iuuabit
fili⁹? Seneca fortiter ambas partes
roborat. ſꝫ nō ſoluit. Legiſte tñ rn̄dēt
inſtitu. de patria ptāte in glo. ꝙ citius
habeat patrē alere: qꝛ ex legis p̄ſum=
ptione: vt cōiter plus filius ſperat ha
bere a patre. Et tho. ſcda ſcde. queſt.
xxvi. ar. x. dicit ꝙ magis tenet dilige=
re patrē. qꝛ dicit btūs hierony. ſuper
Ezechie. ꝙ poſt deū oīm patrē: diligē
dus eſt pater: et poſtea addit de mr̄e.
¶ Ubi notandū ꝙ in iſtis cōparationi= K
bus vt quidā dicūt quos tho. non re=
probat: hoc qđ hic dr intelligēdū eſt ꝑ
ſe: vt videlicet intelligat eē queſtio de
patre inquātū pater eſt: an ſit plus di
ligēd⁹ matre inquātū mater eſt. Po
teſt eñ/ſubdit tho. in oīb⁹ hmōi tāta
eē diſtantia virtutis ꝛ malicie: vt ami
citia ſoluat: vel minuat. vt dic̄ p̄bus
viij. ethi. Et ideo ambro. dicit ꝙ boni
domeſtici ſunt malis filijs preponen
di. Sed per ſe loquendo pater magis
diligendus eſt q̄ mater. Amantur eñ
pater et mater vt principia quedam
naturalis originis. Pater autē ha=
bet excellentiorem principij ratiōem

ꝙ mater:quia pater eſt principiū per
modū agentis:mater autem ꝑ modū
patientis/et materie. Et ideo pater ꝑ
ſe loquendo eſt magis diligend⁹. Ta
men hec ſpecies amicitie de qua nūc
hic loquimur eſt amicitia q̄ debet̄ pr̄i
et matri ſm generationis rōnem. Eſt
eñ alia ſpecies amicitie qua diligim⁹
amantem:alia qua generātem. Pri=
ma ſpecie poſſum⁹ plus diligere vnū:
ſcd̄a ſpecie aliū. Nam matres natura
liter plus diligunt filios ꝙ patres: ꝓ
pter tres rōnes. Primo quia pl⁹ la=
borant in eoꝝ generatione. vnde po=
nunt ibi magis de ſuo. Secūdo:quia
magis ſciunt ꝙ ſunt ſui filij ꝙ patres
Tertio:quia ſtatim natos ſecū tenēt/
et nutriūt:nō aūt patres:ſicut et con=
ſanguineos : cū quib⁹ magis nutriti
ſumus/vel cōuerſati amplius diligi=
mus:quia amicitie naturali adiungi
tur amicitia ſocialis. Et hoc totum re
dit ad hoc ꝙ plus ponit mater de ſuo
in filio ꝙ pater. Sed plus de eo ꝙ fili
us eſt ponit̄ a patre ꝙ a matre:q2 pa=
ter dat virtutem formatiuā que eſt di
ſpoſitio ad nobiliſſimā aīme rationa
lis formā:mater vero materiam: ⁊ idō
naturaliter homo plus patrē diligit:
et ꝯſanguineos ex parte patris. Hec
L de tho. ¶ Dubitatur ſecūdo an filij
et filie in reuocatione votoꝝ a parēti=
bus attētatis debeāt obedire? Rñ. ſ3
Tho. ſecūda ſecunde.q.lxxxviij.ꝙ fi=
lij et filie ſub parentū vel tutoꝝ degē=
tes tutela ſunt in ſtatu triplici. Qui=
dam q̄ nondū habēt vſum rōnis: ⁊ ta
les quātūcūq; annoſi nō poſſunt ali=
quid vouere:quia non poſſunt delibe
rare. Alij autem ſunt q̄ ante ānos pu
bertatis/id eſt maſculi āte decimūq̄r
tū annū:femelle ante duodecimū at=
tigerīt vſu3 rōnis. Et tales pñt quā=
tū in ipīs eſt vouere ſine peccato:ſ3 vo
tum eoꝝ pōt irritari ꝑ parentes q̄ꝝ cu
re remanent adhuc ſubiecti:q̄ reuoca
tio etiā ſine pctō fieri pōt a parentib⁹
vel tutoribus. Nō quare nati vouen=
tes non peccāt:q2 implicite ſubintel=
ligit̄/ſi parentes conſenſerint. Ratio
quare parentes reuocando non pec=
cant:quia vtuntur iure ſuo. Quātū=
cūq; tñ prefati filij ante annos puber
tatis ſint doli capaces:nō pñt obliga
ri voto ſollēni religionis ꝓpter eccl̄ie
ſtatutum qd̄ reſpicit id qd̄ in plurib⁹
accidit. Tertio ſunt q̄ vouent poſt an=
nos pubertatis:⁊ tales ſi ſunt libere
conditionis quantū ad ea que ſūt ſue
poteſtatis/et ſue ꝑſone: poſſūt ſe obli
gare voto religionis/vel ſimplici/vel
ſollēni ſine voluntate parentū: et ea=
dem ratio eſt de alijs votis:⁊ cōtrahe
re poſſunt. Nō ſunt autē ſue poteſtatꝭ
tales ſemꝑ quo ad diſpenſatōnem do
meſticam:iccirco nō poſſunt aliquid
vouere qd̄ ſit ratum ſine ꝯſenſu pr̄is
¶ Dubitat̄ tertio:an fili⁹ teneat̄ obe M
dire parentibus carnalibus quantu3
ad oīa? Reſpōdet tho. quodlibeto.ij.
q.v.ar.i.ꝙ non:ſed in q̄buſdam. Nā
cum obedientia prelato debeat̄/ ad il
la ſe extendit debitum obedientie ad
que ſe extendit ius prelationis. Ha=
bet autē pater carnalis ius prelatio=
nis in filiū. Primo quidem quātum
ad domeſticam cōſeruationē. Sic eñ
eſt paterfamilias in domo:ſicut rex ī
regno. Unde ſicuti ſubditi regis tenē
tur obedire regi in his que pertinent
ad gubernationem regni:ita etiā filij
et alij domeſtici tenentur obedire pa=
trifamilias in his que pertinēt ad di
ſpenſationem domus. Secundo quā
tum ad morū diſciplinam. Unde apo
ſtolus dicit Hebre.xij. Patres quidē
carnis noſtre habuim⁹ eruditores: ⁊
obtemperabamus eis. Debet eñ pa
ter filio etiam diſciplinam:vt philoſo
phus dicit. In his ergo tenet̄ obedi=
re filius patri carnali: ⁊ non in alijs.
Unde illud Col̄.iij. Filij obedite pa=
rentibus veſtris quo ad omnia: intel
ligitur omīa ad que ſe ius prelatiōis
extendit:ideo etiam nō exhibet irre=
uerentiam parētibus:qui eis nō obe
dit in his in quibus eis obedire nō te
netur. ¶ Quo ad tertium principa N
le patet ex premiſſis ꝙ multipliciter
nati peccant cōtra hoc preceptum in

parentes. Primo qui parentes irri=
dent paupes/aut debiles:terreat hoſ
maledictio cham/Gen̄.ix.Secūdo q̄=
dam parentes duris verbis cōtriſtāt
cōtra apl'm dicentē: primo thimo.v.
Seniorem ne increpaueris:ſed obſe=
cra vt patrē: iuniores vt fratres: an⁹
vt matres:iuuēculas vt ſorores in oī
caſtitate.Tertio alij parentibus ma=
ledicūt.cōtra illud Exo.xxi. Qui ma
ledixerit patri/et matri: morte moria
tur.Et Prouerb.xx. qui maledixerit
patri vel matri extinguet lumen eius
in medijs tenebris:ꝛ morieṫ in pecca
tis ſuis ꝛc̄.Quarto qui mortem parē
tum ſuoꝝ optant ex eoꝝ odio aut ap
petitu honoris/vl' hereditatis.Vn̄ ꝓ
uerb.xix.Qui affligit patrē:erit igno
minioſus et infelix.Quinto qui parē
tibus pauperibus/ vel indigentibus
non miniſtrant ꝓ poſſe. contra illud
eccl'iſt.iij.Fili ſuſcipe ſenectā pr̄is tui
et ſi defecerit ſenſus eius/per inſipiē
tiam vel impatientiā ſupple:veniā da
illi.Sexto qui non obediunt: ſed pro
terue recalcitrāt/in his videlicet q̄ ꝑ=
tinent ad patris impiū:q̄ iubenṫ lapi
dari vbi ſupra.Septimo qui man⁹ vi
olentas in eos iniecerint.cōtra quos
Exo.xxi.Qui ꝑcuſſerit patrē vel ma
trē morte moriaṫ. Octauo qui paren
tibus defunctis ꝑ ſuffragia non ſub=
ueniunt:cōtra quos ꝓuerb.xix. Qui
O affligit patrem:erit ignominioſus/ et
īfelix. ¶ Dubitaṫ primo quare huic
p̄cepto addiṫ ꝓmiſſio p̄mij pluſq̄ al=
teri mandato? Rn̄.ſ3 alexan.de hal'.
in ſuo.iij.et alios.Primo vt ad ſuſtē
tationem parētū allicerētur filij ex p̄=
mio/quēadmodū parentes alliciunṫ
ad nutritionem filioꝝ ex natura.Se=
cundo quia congruū eſt vt vitam ꝓ=
telātes in parentib⁹ filij:tales etiā re
cipiāt longitudinē vite in ſeip̄is. Ter
tio:quia precepta danṫ eis ad que in
quibuſdā hō nō inclinaṫ/aut modicū
Sed ad ſubueniendū filijs parentes
inclinanṫ multum:et ecōuerſo modi=
cū.Ideo neceſſe fuit mandari:ſicut vi
demus etiā q̄ trūcus ꝓuidet ramis/

non rami trūco.corpus membris: nō
membra oīa corpori.ſol radio:nō ra=
dius ſoli:fons riuo/non riuus fonti.
¶ Dubitaṫ ſcd̄o vtrū aliquis prece= P
pto patris poſſit compelli ad matri=
moniū contrahendū? Rn̄det tho.iiij.
ſcrip.diſt.xix.arti.vlti. Cum in matri
monio ſit quedam ſeruitus perpetua
pater non poteſt cogere filiū ad ma=
trimoniū ꝑ preceptū cū ſit libere con=
ditōnis:ſed poteſt eū īducere ex ratio
nabili cauſa.Et tunc ſicut ſe habet fi=
lius ad cauſam illam:ita ſe habet fili
us ad preceptum patris:vt ſi ratio il=
la cogat de neceſſitate vel de honeſta
te/et preceptū ſiliter cogat: al's non.
Hec tho.¶ Dubitatur tertio vtrū in= Q
uitis parentibus filius poſſit intrare
religionē? Rn̄.tho.quotli.ix.q. v. ar.
primo.diſtinguēdū eſt.q2 aut iſte qui
habet ꝓpoſitū intrandi religionē vi=
det ſe ī ſeculo nō poſſe viuere ſine pec
cato mortali:vel non de facili . Si ti=
met ſibi de periclo peccati mortalis:
cū magis teneaṫ ſaluti aīe ſue proui=
dere q̄ corporali neceſſitati parentū
nō teneṫ in ſeculo remanere.Si autē
videt ſe poſſe in ſeculo ꝯuerſari abſq̄
peccato:adhuc diſtinguēdū eſt : quia
aut ſine eius obſequio parentes nul=
lo modo viuere poſſunt: et ſic tenetur
eis ſeruire:et alia opa ꝑfectionis pre
termittere:ꝛ peccaret eos dimittens:
ſi vero ſine eius obſequio poſſunt pa=
rentes aliqualiter viuere: nō aūt ho=
norifice:non ꝓpter hoc teneṫ opera ꝑ
fectionis dimittere.Secus autem eſt
in illo qui iam religionem intrauit:q2
cū iam ſit mortu⁹ mūdo ꝓpter ꝓfeſ=
ſionem:ſolut⁹ ē a lege: qua in mūda=
nis obſequijs parentibus tenebaṫ ſ3
doctrinā apl'i Rom̄.vij. In illis autē
ſp̄ualibus:puta orationibus ꝛ hmōi:
eis teneṫ ſeruire.Et hoc q̄d dictū ē de
introitu religionis:poteſt dici etiā de
obſeruātia virginitatis:ꝛ de alijs opi
bus ꝑfectionis.Hec tho. ¶ Dubita R
tur q̄rto vtrū ille cuius pater nō pōt ſu
ſtētari a filio:niſi contrahendo accipi
at dotem vnde patrem nutrire poſſit:

teneatur contrahere vt patrem ſuſten
tet? R̃n. tho. eodem ar. Caſus ꝓpoſi-
tus nõ videtur de facili poſſibilis: vix
enĩ cõtingere poteſt: quin ꝗs parẽtes
ſuſtentare poſſit abſ matrimonij cõ
tractu: ſaltem manibꝰ operãdo / ꝛ mẽ
dicando. Si tñ hoc contingeret: eſſet
idem iudiciũ de virginitate ſeruãda ĩ
iſto articulo: ꝛ de alijs pfectis opatio
nibus: ſicut eſt de introitu religionis:
vt prius dictum eſt. Hec thomas.

¶ Capitulum ſextum De honora-
tione patris ſpiritualis.

DE honore ſcdo pr̃i / vi
delicet ſpũali exhibẽ
do: videnda ſunt tria
Priõ videbiꝶ ꝙ ſtri-
cte mandatũ ſit p̃la-
tis ſpũalibus obedi-
re. Secundo in ꝗbus
ſint et qualiter honorandi. Tertio ꝗt
modis circa eos hoc preceptum non
A ſeruetur. ¶ Quãtum ad primũ no-
tandum ꝙ pater ſpiritualis eſt ꝗcũ
p̃latus regens in ſpũalibus aliquem
quẽ doctrina euãgelica generauit vel
habet nutrire: p̃ſertim ſi eukariſtie ſa
cramentũ / vel alia ſibi miniſtrat ſpũa
lia: vt ſunt papa / ep̃s / plebanus / ꝛ eo-
rũ vices gerẽtes: cõfeſſores / p̃dicato
res / abbatiſſe / p̃oriſſe. Vñ apl's. i. Co-
rinth. v. Ego p euangeliũ genui vos.
De his intelligitur illud mandatum
Heb. 13 apl'i. Obedite p̃poſitis vr̃is ꝛ ſubiace
te eis: ipĩ enĩ puigilant quaſi rõnem ꝓ
aĩabꝰ vr̃is reddituri: vt cũ gaudio hoc
faciãt: nõ gemẽtes. De his xp̃s ait lu
ce. x. Qui vos ſpernit / me ſpernit: et
nõ vt ſolũ bonis: ſꝫ etiã malis obedi-
re debeamus: docet math. xxiij. xp̃s.
vbi ſic dꝶ. Jeſus locutꝰ eſt ad turbas /
et ad diſcipulos ſuos dicẽs. Sup ca-
thedram moyſi ſederũt ſcribe ꝛ pha-
riſei. Oĩa ğ quecũ dixerit vobis: ſer
uate ꝛ facite: ſꝫ ſm̃ opa eoꝝ nolite fa
cere. dicũt enĩ ꝛ nõ faciũt. Et ad id de
ſeruit apte exemplũ in vitas patrum
vbi dicitꝶ ꝙ ad quẽdã ſolitariũ venit ꝗ
dam p̃ſbyter cuiuſdã baſilice: vt cõſe-
craret ei oblationem ad cõicandũ: ꝗ-
dam autẽ venit accuſans ſacerdotem
apud ſolitariũ. Venit ğ quadã vice p̃ſ
byter volens ꝯſecrare oblationẽ / id ẽ
celebrare miſſam: ſed ſolitarius pul-
ſanti nõ aperuit: et ſic ſacerdos diſceſ
ſit: ꝛ vox ad ſolitariũ: ecce tulerũt ſibꝶ
hoĩes iudiciũ meũ / ꝛ factus eſt velut
in exceſſu mẽtis ſolitarius. Videbat
 quaſi puteũ aureũ: ſitulam aureã /
et funem aureũ / aquã valde bonã:
haurire autẽ vidit quẽdam leproſum
et refundentẽ in vas: vidit igitur hec
ſolitarius / ꝛ cupiebat bibere: ſed no-
luit ꝓpter leproſum ꝗ hauſit. Et vox
Cur nõ bibis? Nã iſte ſolũ hauſit: ni-
chil inqnauit. Expgefactus ſolitariꝰ
miſteriũ intellexit: et mittens ꝓ ſacer
dote: ſicut prius erat ſolitꝰ ab eo obla
tionẽ ſuſpſit. ¶ Sed queriꝶ in ꝗbus B
laici teneanꝶ ſuis p̃latis eccl'iaſticis
obedire? R̃ndet vl. li. vi. ti. iiij. ca. xv.
Laici nõ tenenꝶ p̃latis eccl'iaſticis obe
dire: niſi in his ad ꝗꝝ obſeruantiã ſe ĩ
baptiſmo obligauerũt / ſcꝫ vt teneant
veram fidem cũ opibꝰ: ꝛ abrenũcient
ſathane / et oĩbus pompis ꝛ opibꝰ eiꝰ
et p ꝯñs quãtũ ad oẽ peccatũ vitandũ
et ſpũale bonũ ꝓſequendũ. In alijs
autẽ actibꝰ nõ ſubdũtur eis niſi quã-
tũ ad iſta ptinere ſeu reduci poſſunt.
¶ Quo ad ſecũdũ p̃ncipale notandũ C
ꝙ honor debitus p̃latis eccl'iaſticis p
multa eſt exhibendus. Primo vt bo
nũ eis corde optemus / ꝛ nõnũꝙ ꝓ eis
oremus ne ꝓpter pctã ſubditoꝝ pre-
lato gr̃a verbi dei ſubtrahaꝶ: quia di
cit Grego. ſup ezechi. omel. xij. Aliqñ
ꝓpter malos auditores / bonis tolliꝶ
ſermo doctoribus. Aliqñ vero ꝓpter
bonos auditores datur ſermo docto-
ribus / etiã malis. Beniuole valde ſe
habuit dauid erga letalem inimicum
ſaulem prius vnctũ regẽ: etiam a deo
abiectũ / non obſtãte ꝙ in regem iam
vnctus eſſet dauid. Quia enĩ ſaul vn
ctus dñi fuit: manſuetiſſime ſe ad euꝫ
habuit dauid: vt patet. i. Regũ. ca. mꝶ
tis. Quãto plus ad ſacerdotes eccle-
ſie ſeptempliciter deo ꝯſecratos: nos
beniuole habere debemꝰ? Itē aliqñ

ꝓpter peccata populi de⁹ ꝑmittit re-
gnare hipocritam. Job.xxxiiij. quia
erit ſicut pplˀus / ſic ſacerdos. Et ſicut
ſeruus ſic et dñs eius. Eſa.xxiiij. Er-
go ad hoc malū euitandum optandū
ſubditis eſt / ne dum paſtoꝛ per abru-
pta gradiẜ: grex in precipitiū labatur
D vt Greg. dicit ¶ Secūdo ſubditi ſtu
dere debent: vt bona de prelatiſ dicāt /
et eos honorent vel de eoꝝ malis ta-
ceant / niſi vbi locū habet fraterna cor
rectio / et modo licito ſperatur emen-
da. Ratio: quia illud ad quēlibet fie-
ri debet: ergo plus circa prelatum. Nā
de omī verbo ocioſo reddituri ſumus
rōnem vt veritas ait. quanto plus de
malo et prelato detrahēdo / alˀs nichil
ſequiẜ niſi infectio populi / et peccatū
E proprium. ¶ Tertio tenenẜ ſubditi
eis ad reuerentiā geſtuū ꝓpter excel-
lentiam ſtatus eorum et dignitatis.
et tales ſm magis ꝛ min⁹. Unde apo
ſtolus.i.thi.v. Qui bene preſunt p̄ſ-
byteri duplici honore digni habeanẜ
maxime qui laborant in verbo et do-
ctrina. Quarto donis et obuentioni-
bus honorandi ſunt prelati eccleſia-
ſtici. puta decimis / et oblatiōib⁹ cōi-
bus ac aliis eoꝝ iuribus: qꝛ talia ſūt
eoꝝ ſtipendia ad ſuſtentationem vite
eoꝝ ordinata. Et illud ꝓbat aplˀus.i.
Corīth.ix. poſt prefata verba īmedia
te ſubdens. Scriptū eſt non infrena-
bis os bouis triturantis. Dignus eſt
eñi operarius mercede ſua. Uñ ꝛ math.
x. idem dicẜ. Dignus eſt operari⁹ ci-
bo ſuo: hoc eñi dixit: quando miſit di-
ſcipulos ad preexiſtendum pplˀo ver-
bo / et ſermonibus. Ratio eſt: quia in
infinitum ſunt meliora ſpiritualia tē-
poralib⁹.i. Corinth.ix. Si nos vobis
ſpiritualia ſeminamus: nō magnū eſt
ſi nos carnalia veſtra metam⁹. Quī-
to debent honorari in mandatis que
precipiūt: vt in vitādis excōicatis / ſer
F uādis feſtiuitatib⁹ ꝛ hmōi. ¶ Quo
ad tertiū p̄ncipale notandū ꝙ tot mo
dis ꝛ plurimis pōt dehonorari prela-
tus eccleſiaſticus q̄t modis honorari
Primo iuidētes prelatis quo ad pſo
nam. Scdo q̄ eis detrahunt leuiter / ꝛ
multipliciter infamando: vel maledi
cunt contra illud aplˀi Act.xxiij. prin
cipem pplˀi tui non maledices. Ter-
tio qui eos geſtib⁹ dehoneſtāt ſine ra
tionabili cauſa: vt cū eis ludentes il-
licite luxuriantes. et ſicut Cham verẜ Gen. 9.
da moꝝ paternoꝝ ꝛ defectuoſoꝝ dete
gentes. Cōtra illud exo.xxij. Diis nō
detrahes / ꝛ p̄ncipem pplˀi tui nō ma-
ledices. Quarto q̄ eis debita in deci-
mis / oblationib⁹ ꝛ aliis ſubtrahūt: et
iuribus eoꝝ. cōtra illō malach.iij. Di
cit dñs. Inferte oēm decimā ī horreū
meū: vt ſit cib⁹ ī domo mea. Et eccle-
ſiaſt.xiiij. Fili ſi habes bñfac tecū: et
deo dignas oblatiōes offer. Quīto q̄
p̄cepta p̄latoꝝ ꝯtēnūt ī his ī q̄b⁹ obe
dire tenenẜ: vt ī excōicatōib⁹ ſeruan-
dis p̄cipue ſctē mr̄is eccl̄ie. Et q̄ die-
bus dñicis ꝯtēnūt audire miſſas: et
aliis feſtiuitatib⁹: et intereſſe diuinis
ſm eccl̄ie ordinationē: ꝛ p̄cepta et ie-
iunia ab eis rite iuſſa tranſgrediunẜ.

¶ Capitulum ſeptimū De prela-
to ſeculari honorando.

De tertio patre videlꝫ
prelato ſeculari hono
rādo tria ponūẜ. Pri
mo ꝙ neceſſe et ratio-
nabiliter ſint honorā
di. Secundo in quib⁹
ſint honorandi. Ter-
tio quot modis contra eorum hono-
rem fiat / et cōtra hoc p̄ceptū. ¶ Quā A
tū ad primū notandū ꝙ patres ſecu-
lariū pſonarū ſunt omnes / videlicet
qui gubernare habent aliquē vel ali-
quos de ſecularibus in foro eorūdeꝫ.
Sicut igiẜ paterfamilias eſt paẜ vxo
ris / filioꝝ / famuloꝝ ꝛ domū inhabitā
tiū: ſic p̄nceps / vel ſignifer ſeu capita-
neus: pater eſt ſubditoꝝ ſibi. ſic magẜ
ſuoꝝ ſcolariū: et rex ſuoꝝ in regno: et
conſilium cū magiſtro ciuiū oīm ciui
um. Subditos aūt obedire ꝙ neceſſe
ſit ſuis p̄latis / et patrib⁹ p̄fatis Pri-
mo docet: imo impat ſcriptura. Secū
do ſanctorū exempla. Tertio philoſo
phoꝝ documēta. Quarto et irrōnaliū

facta. Et quãto nõ ſentiẽtiũ regimen-
B ta. ¶ Nam quo ad primũ chriſt⁹ ait. Reddite que ſunt ceſaris ceſari. mat. xxij. Hinc petr⁹ prime pe. ij. dicẽ. Subiecti eſtote omni humane creature ꝓpter deũ: ſiue regi quaſi precellenti / ſiue ducibus quaſi ab eo miſſis ad vindictam maloꝝ: laudẽ vero bonorum. Paulus etiã dicit Ro. xiij. Qui poteſtati reſiſtit: dei ordinatiõi reſiſtit. Docent ſecundo illud ſanctoꝝ exempla. Nã chriſtus tributũ pro ſe / ⁊ petro ex piſcis miniſterio tribuit. Math. xvij. Nec pilatũ prelatũ / ſeu iudicem chriſtus negauit: cui ait. Non haberes poteſtatẽ in me vllã niſi tibi datũ fuiſſet deſuper Joh. xix. Paulus ad ceſarez appellauit / ⁊ iudices inuocauit infideles. vt pz act. xxv. Mauricius cũ ſuis ſociis idolatris diocleciano / et maximiano imperatoribus militare nõ rẽnuit: vbi deo vero nõ contrariũ imperauit. Ex quibus patz ꝙ tam malis ꝙ̃ bonis prelatis obediendũ eſt. vt patz per precedẽtia. ⁊ per dauid qui veneratus eſt ſaul nondũ depoſitũ publice per deum vel populũ. Unde prime petri. ij. Serui ſubditi eſtote ĩ timore dominis: ⁊ non tantũ bonis / ⁊ modeſtis ſed etiam diſcolis. Patet tertio ꝑ philoſophica documenta. Nã ariſtoteles economicoꝝ librum pro regimine domus. ⁊ libros politicoꝝ pro regimine ciuitatũ ⁊ regnorũ elegantiſſime conſcripſit. Sic plura exempla ponit Ua-
C lerius / ⁊ ceteri. ¶ Docet idẽ quarto tam beſtialiũ hominũ: ꝙ̃ irratiõalium vita. Uidemus enĩ predones vni obedire: ſic ⁊ latrones. quia ſine obedientia nulla pax perſeuerat. ſic gall⁹ gallinas regit. grus grues. rex apũ apes ⁊ caput membra in corpore. ⁊ talia ex acte ſuis prelatis obediũt. Quinto id patet etiã in non ſentiẽtibus. In toto etiã vniuerſo deus ordinauit ĩgnobiliora debere obedire nobilioribus: ſic angelus preeſt hoĩ. anima corpori. celeſtia terrenis. ⁊ humidis luna. ⁊ omni terre cum ſuis vegetabilibus preeſt
D ſol. ¶ Quo ad ſecunduz principale notandũ: ꝙ ſubditi ſeculares debẽt in quinqꝫ honorare ſuos prelatos. Primo bona eis optando / ⁊ deum pro eis orando. Unde. i. thimo. ij. Obſecro fieri orationes primo pro regibus / ⁊ his qui in ſublimitate ſunt. Et baruch primo. Orate ꝓ vita nabuchodonoſor. Ratio eſt. quia ꝓpter peccata populi aliquãdo hipocrita datur populis. Et ſm Grego. quia prelati aliquãdo non corrigunt populuz: iccirco ipſi prelati infatuantur / ⁊ peccant. ⁊ populus punitur. ij. Regũ vltimo. vbi dicit de dauid qui peccauit: ⁊ tamẽ populus punitus fuit. Orare ergo oportet ꝓ prelatis. Secundo honorãdi ſunt verbis vt bona de eis ſubditi referant. Ratio quia quando illud nõ fit: populus ei⁹ recalcitrat etiã in licitis. Et ſic turbaẽ reſpublica: ⁊ ſepe ea que apparẽt maleface re / vel obmittere prelati: ipſi talia emendare nõ valẽt / vel popul⁹ iudicãs errat temerarie iudicãdo. Ideo paulus ait actu. xxiij. Scriptũ eſt ꝑncipem ppl'i tui nõ maledices. Tertio debent geſtibus honorari / ſeſſionib⁹ / et aliis licitis. prime pe. ſcdo. Deum timete: regẽ honorificate. quicqd enĩ ei fit: deo fit a q̃ oĩs poteſtas. Quarto ſũt prelatis tributa danda / exactõnes licite ꝓ republica / theolonea ⁊ ſteure. qꝛ ſine talibus cõibus ſubſidiis prudentes cõſiliarii / officiales ciuitatis / et ſtipendiarii aut milites ſua officia ſimul / et laborãdo ꝓ victu facere non poſſunt. Ideo ꝑme corinth. ix. Quis militat ſtipendiis ſuis vnꝙ̃? Et roma. xiij. Reddite omnib⁹ debita. cui tributum: tributum. cui vectigal: vectigal. Quĩto obediendũ eſt prelatis in his in quibus ſunt aliqui eoꝝ ſubiecti eis vt milites capitaneo in reb⁹ bellicis. familia patrifamilias in domeſticis. ciues cõſiliariis in ciuilibus. ¶ Ideo E
tho. ij. ſcde. q. ciiii. querit. An ſubiecti teneantur prelatis in oĩbus obedire? Rñdit ꝙ non: ſed in his vbi ſunt prelati: et ſubditi eis aſtricti. Unde primo ſubditi non tenentur obedire ei ꝗ vſur paſſet dominiũ ſibi / niſi propter ſtan-

dalum/vel maius malū vitandū. obediendo tamen in licitis non quis peccaret. Nec ſecūdo ſubditi tenētur obedire prelatis/vbi imperant vnū/⁊ alter maior prelatus ſub quo eſt prim⁹: iubet aliud. Eſt enī regula a beato auguſtino mandans q̄ duobus prelatis contraria precipiētibus: obtemperandum eſt maiori/ītellige in licitis. Tertio nullus debet obedire vbi prelatus iuberet aliquid quod peccatum eſſet. quia cum deus hoc prohibeat p̄ precedentem regulā qui eſt omniū domi nus: deo eſt obediendum. Tamen ſm Raymundū ⁊ alios plurimos q̄ ſunt ſubditi. non dico amici vel non ſubditi: tales ſubditi quando dubitant aliquod eſſe illicitū/vel licitum debent prelato obedire: niſi eſſet tale quid in quo nullo modo eſſ excuſabilis ignorantia. puta contra articulū fidei/ precepta/vel prohibitiones/vel generale ſtatutū eccleſie. Ratio eſt. quia dubia ſunt in meliorem partē interpretāda.

5 ¶ Quarto ſubditus nō tenetur obedire dño/ vel prelato ſi precipiat ei in quo non ſubditur ei. puta ſi intromitterert ſe de actibus anime interiorib⁹ Unde Seneca libro. iij. de beneficiis. Errat ſi quis eſtimat ſeruitutē in totū hominem deſcendere. pars eius melior/id eſt anima excepta eſt. corpora obnoxia ſunt/⁊ aſcripta dñis. mēs q̄dem eſt ſui iuris. Ideo dicit conſequē ter tho. In his que pertinēt ad īteriorem motum volūtatis: homo non tenetur homini obedire: ſed in his que per corpus exterius ſunt agenda: nec in talibus oībus. Quinto igitur ī his etiā que per corpus exteri⁹ ſunt agenda homo nō tenetur homini obedire in oībus talibus. quia non in his que ad naturam corporis pertinēt: ſed ſoli deo. quia in iſta parte omnes homines natura ſunt pares. puta in his q̄ pertinēt ad corporis ſuſtentationē/ et prolis generationē. Unde nec tenentur ſerui dominis/ nec filij parentib⁹ obedire de matrimonio cōtrahendo/ vel virginitate ſeruanda/aut alio aliquo huiuſmodi. Sed in his que pertinent ad diſpenſationē actuum/⁊ rerū humanarū: tenetur ſubditus ſuo ſuperiori obedire ſm rationem ſuperioritatis. Sicut miles duci exercit⁹ in his que pertinent ad bellum. Hec de tho.

¶ Quantum ad tertiū principale patet ex premiſſis q̄ multipliciter faciūt ſubditi contra hoc preceptum de honorando prelatos. Primo eis mala fauendo/vel pro eis nō orando. cū tamen pro omnibus orandum ſit p̄ orationem dominicā. Secūdo qui eis detrahunt. Unde exodi. xxij. diis nō detrahes. glo. iudicib⁹. Tertio qui ſine timore/⁊ reuerentia ſunt ad eos. contra illud Roma. xiij. princeps dei miniſter eſt tibi in bonū. Si autem male feceris: time. Non ſine cauſa portat gladiū. et poſt pauca. Subditi eſtote non ſolum propter iram: ſed etiā propter conſcientiam. Ideo enim ⁊ tributa preſtatis. Quarto qui eis debita tributa/ſtipēdia/⁊ ſteuras ſubtrahūt. tales pro tanto ſunt peiores q̄ fures: pro quāto in plures peccant quos priuant. Preſtantes etiam tributa talia non perdunt: ſed tanto plus merētur: quanto rem cōmunem/id eſt diuinam plus q̄ propriā curant. Ubi pt3 quorūdam modica caritas: qui īniti ſunt ad talia. Quinto qui eis rebelliſant/ īmo potius deo. Unde ea que contra prelatos fiunt: deus ſibi fieri dicit. vt patet Nume. xiiij. vbi populus dicit murmuraſſe contra Moiſen ⁊ Aarō. Attamen deus ait. Uſquequo detrahet michi omīs populus iſte: quouſq̄ non credet michi? Et ibidem. Uſquequo multitudo hec peſſima murmurat contra me? Sic primo Regū. viij. Quando Samuelem iudicē popul⁹ petiuit vt regem eis daret: domin⁹ ait Non te abiecerūt: ſed me/ne regnem ſuper eos. 6

¶ Preceptum quintum.

¶ Capitulū primū. De homicidio/ et leſione peccata clamantia.

A Receptū quītum eſt. Nō occides. de quo tria pricipaliter ſunt videnda. ¶ Primo de homicidio ī ſe. Secundo de cauſis homicidiꝫ / videlꝫ proximis τ propinquis. que ſunt ira/inuidia/odiū/detractio/τ alie filie inuidie Item reconciliationis omiſſio et fraterne correctionis: que oīa cauſa ſunt vel eſſe poſſunt homicidiꝫ corporis vł anime: τ hic prohibenť. Tertio de ſcādalo/τ de deriſione: que occaſio ſunt occiſionis anime/τ corporis. De homicidio in ſe tria ponentur. Primo quomodo quis iuſte occidere poſſit. τ quot modis iniuſte. Secūdo quomō alie leſiōes corporales etiam ſub hoc precepto prohibentur. Tertio de his que valent ad fugiendū τ deteſtandū

B homicidiū. ¶ Quantū ad primū notandum ſm tho. ij. ſcdē. q. lxiiij. ꝙ duplex eſt occiſio. quedā iuſta. alia iniuſta hic prohibita. Ad occiſionē iuſtam hominis tria requirūtur. Primo cauſa iuſta vt quis occidatur pro culpa ꝑ quam talē mortē τ occiſionē meruerit Vnd exo. xxij. Maleficos ne patiaris viuere. Secundo ordo: vt ſeruetur in occiſione iuris ordo/τ maxime ꝙ huiuſmodi occiſio iubendo/vel exequendo fiat ab eo qui habet auctoritatē legitime poteſtatis. vt iudex/vel prelatus. Unde nume. xxxv. homicidia ſub teſtibus puniētur. Et deuť. xxi. Filiꝰ inobediens parētibus iubetur ad ſeniores ciuitatis τ ad portā iudicij duci. Ro. xiiij. Quid iudicas alienū ſeruum: dn̄o ſuo ſtat/aut cadit? Tertiū requiſitum eſt iuſtus animꝰ: ita ꝙ iudex mandans/τ miniſter exequēs occidat propter bonū finem/τ recta intentione vt propter conſeruationē iuſtitie/τ correctionē culpe. Unde deuť. xvi. Quod iuſtū eſt: iuſte exequaris. Judex igitur vel princeps/vel alius ſm talia tria occidens: non peccat. vt Aug. pmo de ci. dei. τ hec occiſio non ꝓhibetur: ſed iniuſta occiſio hoim nō animaliū irrationaliū. in que quis dominium hꝫ. qꝛ his licite poteſt vti occidendo. Ideo alia eſt occiſio hoīs iniuſta hic ꝓhibita. τ fit quadrupliciter. Primo qn̄ occiditur innocēs/qui nullam penā meruit. Secundo qn̄ occiditur nocens/et q̄ meruit puniri/lꝫ non meruit mortē: ſed minorē penā. Tertio qn̄ qui meruit mortē occiditur: nō ſeruato legitimo ordine iuris: maxie quādo occiditur ab eo qui non habet auctoritatē legitime poteſtatꝫ. Quarto quādo quis occidiť pro culpa ſua/τ ab habente auctoritatē: ſed nō fit iuſto aīo/vel fine: ſed amore vindicte/vł propter aliū aliquem indebitū finem.

¶ Fit autē tranſgreſſio. xv. modis cōtra hoc preceptū: ꝓut colligiť ex tho. ſcda. ij. q. lxiiij. τ ex Alexan. de hal. in ſuo. iij. q̄ſt. xx. Primo qn̄ iudex/vel alter occidit innocentē voluntarie. puta eū qui nullā penā apud iudicē meruit Exo. xxiij. Innocentē τ iuſtum ne occidas. Scdo qn̄ iudex/vel alius volūtarie/et ſciēter occidit qui meruit penā corporalē: ſed non mortē. puta aliam penā carceris/ ſcꝫ verberatiōis vel ſimilē. Tertio quādo iudex vel alter occidit voluntarie vel innocētem vel nocentem nō ſeruato ordine iuris preteriecto/maxime ſi occidens nō habet auctoritatē legitime poteſtatis. vt quia non iudex/vel qꝛ in bello nō iuſto occidit hoſtē. Unde actuū. xxv. Non eſt conſuetudo romanis: ꝙ aliquis dānetur prius q̄ꝫ is qui accuſatur ꝑſentes habeat accuſatores/τ locū defendēdi accipiat. Nullus eīn vt dicit Aug. de ciui. dei. hꝫ auctoritatē recipiēdi vitaꝫ alteri q̄ auctoritatē a deo nō accepit. q̄ dič Deuť. xxxij. Ego occidā τ ego viuē faciā: pcutiā et ego ſanabo. τč. Quarto q̄ occidit hoīeꝫ mala ītētiōe/ēt aľs reū/τ accuſatū ſufficiēter. puta liuore vīdicte/aut appetitu pene. Quinto q̄ occidit compulſus neceſſitate/ euitabili tamen. puta quia inuadentem ſe/ et occidere volentē euadere poſſet fugiendo/vel adiutoriū alioꝝ inuocando/τ non vult propter verecundiā aut

alio aliquo modo poſſʒ ſe ſaluare: ſed
non vult et occidit eū: talis homicida
eſt/contra hoc preceptū vt cōmuniter
D tenent doctores. ❡ Sexto qui dando
operam rei illicite/et quā euitare de-
beret: occidit hominē caſu/⁊ preter in
tentionē. vt qui violenter percutit vterū
pregnātis: non intēdens occidere in-
fantē/nec matrē: ſi īde ſequatur mors
mulieris/vel fetus: reus eſt homicidij
maxime ſi fetus fuit animatus. Exo.
xxi. quia dat operam rei illicite. Uel ſi
quis proijcit lapidē/vel iaculum ver-
ſus locū vbi tranſitus hominū eſſe cō
ſueuit: idem eſt iudiciū/⁊ ſic de ſimili-
bus. Septimo qui dādo operā rei lici
te/non tñ adhibendo diligentiā debi-
tam: occidit p̄ter intentionē hominē.
vt ſi quis in loco publico vbi cōſueue-
runt hoīes trāſire ſecat arborem: dat
operam rei licite. Sed ſi non adhibet
diligentiā debitam videlʒ circūſpiciē-
do/aut alte clamando: vt ſibi caueant
homīes/⁊ occidatur aliquis: reus eſt
homicidij. De quo caſu Deutero. xix.
habes. ⁊ ſic de alijs. Octauo qui vult
⁊ intēdit aliū iniuſte occidere corā deo:
homicida eſt. etiā ſi nunq̄ exequatur
opere. Unde ſup illō Deutero. v. Nō
occides. dicit glo. re vel volūtate. No
no qui iubet aliquem iniuſte occidi. vt
pilatus manus lauans: chriſtū prece-
E pit dari militibus ⁊ crucifigi. ❡ De-
cimo qui ſuadet/⁊ conſiliū dat ad ini-
quam hoīs occiſionē/aut pro tali iniq̄
hominis occiſione inſtat fienda et ro-
gat. Et ſic ſʒ Marcū iudei chriſtū cru
cifixerūt hora tertia linguis. Unde ſʒ
Augu. periculoſe decipiūtur/qui eſti-
mant non homicidas illos: quorum
cōſilio fraude vel exhortatione homi-
nes occiduntur. Undecimo qui odit
proximū qui vult/deſiderat/vel optat
ſibi mortem/tam corporis q̄ anime.
et hōc ſolum ex appetitu vindicte hu-
iuſmodi/⁊ malum alterius. Unde pri
ma Johannis. iij. Qui odit fratrē ſuū
homicida eſt. ſcilicet mente et volun-
tate: quam deus principaliter reſpicit
Duodecimo. qui negligit pro poſſe a
morte liberare hominem quem noſcit
poſitum in extrema neceſſitate/⁊ peri
culo vite. vt cum noſcit aliquem homi
nem in tali articulo conſtitutū: ꝙ cir-
ca eum apparent ſigna ꝓbabilia ex-
treme neceſſitatis future: niſi ei ſubue
niatur. ſi tunc homo negligit illi pro
poſſe ſubuenire de ſuo dando/aut ali
unde procurando: homicida reputat̄.
⁊ agit contra preſens preceptū. Unde
Ambro. Paſce fame morientē: ſi non
pauiſti occidiſti. Et aug. li. cōtra fau.
Si incurras in eum famelicū: qui mo
ri poſſet: niſi porrigēdo cibum ſubue-
nias: iam tu homicida teneberis.
❡ Tertiodecimo. mulier que eſt cau- F
ſa aborſus: ſeu ex nimia ingluuie/aut
ex nimia ſtrictitudine veſtimētorū ad
laſciuiam ordinata aut ex nimia agi-
tatiōe forte in coreis corporis/aut a-
lijs ſimilibꝰ vanis/aut quocunq̄ alio
indebito modo. Et ſi fetus iam ſit ani
matus: tūc peccatū eſt grauius. quia
eſt verū homicidiū. Circa hunc modū
tā viri q̄ mulieres īterdum rei ſunt: q̄
luxuriant̄ cum impregnatis. Unde di
cit dñs alb. li. ſuo. ix. trac. p̄mo. cap. ij.
de aīalibus. Sepe accidit inquit ꝙ q̄-
dam mulieres ſimul abortiūt/⁊ conci
piūt: ita ꝙ in vno concubitu: vnus exi
per aborſū ⁊ alter īrat per cōceptū. ⁊
hoc frequēter accidit in his que mul-
tum delectantur in coitu. Sepe etiam
cōtingit ꝙ qñ vir coit cum muliere p̄-
gnante poſt octauū menſem comple-
tum: mulier aborſū facit. ⁊ idō pericu
loſum eſt tales moueri ſaltādo aut co
riſando poſt conceptū quantūcūq̄ ſe-
men bñ receptū ſit. Nulla autē alioꝝ
animaliū femina oīno ab hoīe recipit
aut ſuſtinet coitum poſt impregnatio
nem. mulier vero tunc plus appetit.
Equa tamen aliquādo ſimile patitur.
Hec ibi. Idē li. x. trac. ij. cap. ij. dicit ꝙ
cauendū eſt etiam tam viro q̄ impre
gnate mulieri a multis alijs. Caſus
īquit aborſus cōcepti fetus ſunt mul
ti valde. Aliquādo fit aborſus ex per
cuſſione/aut ex caſu ab alto/aut per
exercitium corporale laborioſum/aut

ex vehementi ſaltu. Adhuc et paſſio-
nes anime aliq̄n faciunt aborſum: ſi-
cut ira vehemēs / aut triſtitia / aut ti-
mor. Similiter faciunt aliq̄n frigus
ſupfluū aeris: et etiam ſupflua calida
Unde longa balnea / medici etiam eaſ
prohibent. Fit etiam aliq̄n aborſus
ex repletione vehementi / aut ſacieta-
te plurima nauſeata. Idē lib. ix. tra-
cta. ij. ca. viij. dicit. Femina obſtetricā
di īdiget magno exercitio / eo q̄ de fa
cili in partu periclitantur et mater / et
partus: niſi vtriq̄ caueaꝫ valde. Hec
de alber. q̄ tñ non ſunt oīa predicāda
vulgo: niſi quedam ⁊ cū cautela maxi
ma: ne diſcant male facere que neſcie
rūt. Quartodecimo peccat cōtra hoc
preceptū / qui dat mulieri venenū ſte-
rilitatis: aut mulier que hmōi recipit
ꝓpter hoc: vt iam nō concipiatur pu-
er / aut quocūq̄ alio modo illicito im-
pediūt volūtarie: ne cōmixtione viri /
G et mulieris fetus concipiaꝫ. ¶ Quī
todecimo peccat homicidio: q̄ ſibi ma
nus iniicit: ſe volūtarie occidendo: ni
ſi ex ſpeciali dei reuelatione certa hoc
fieret: vt de ſampſone dicit Augu. pri
mo de ciui. dei. In quolibet alio caſu
peccat mortaliter ſe occidēs: et tanto
grauius q̄to agit cōtra naturalem in
clinationem qua quilibet teneꝫ ſe di-
ligere ex ratione et diligit naturali-
ter. et ſic peccat contra naturalem in-
clinationem / id eſt contra charitatem
ſui / ⁊ cōtra iuſticiam cōmunem: cuius
mēbrū eſt: et ſibi adimit homo tp̄s pe
nitendi. Hic etiam reus eſt ſui qui ſic
viuit / vel agit: ꝓpter qd̄ vitā ſuam no
tabiliter abbreuiat / et notabiliter ac-
celerat mortē. Uñ hierony. dicit. Nō
refert vtrū paruo tp̄e / aut magno te i
terimas. Et hoc ſm Bonauēt. in. iiij.
diſt. xv. cōtingit dupliciꝫ. Primo cuꝫ
quis ſibi diminuit vitam / ⁊ accelerat
mortem: et facit hoc ſcienter volunta
rie / ⁊ ex ītentione: et de illo loquiꝫ hie
ronymus et eſt graue peccatū. Sit ex
empli gratia inter plura vnū exēpluꝫ
Aliquis ſic ſe ſanctum putat / vel iu-
ſtū ſūt: vt ſecurus de gloria / iam impati-
ens ꝓ patria ſe affligit ꝑ indiſcreta ie
iunia / vigilias / et cetera exercitia cor
poralia: et ꝓpter hoc ſibi abbreuiat vi
tam vt cito ſit cum xp̄o. Tales male
agunt: ⁊ ꝑdūt nōnūq̄ vitam p̄ſentē / ⁊
futurā. Sicut ſiꝫe legiꝫ i collatiōe pa
trū collatōne ſcda moyſi. de patre qui
ſe in puteū precipitauit. Secundo cō
tingit hoc cū q̄s ſibi abbreuiat vitam
et accelerat mortem: dādo operā rei
inutili ſupuacue / ⁊ illicite: vt ſolet fie-
ri ꝑ nimiā crapulā / et ſupfluā potatio
nem: illud eſt cōtra preſens preceptū.
¶ Quo ad ſecundum principale no- H
tat Tho. ſecunda ſcde. queſt. cxxij. q̄
lꝫ in hoc mandato exprimatur ſolum
homicidiū cū diciꝫ. Non occides: ta-
men in illo homicidio tanq̄ in princi
paliori / et maxīo corporis nocumen
to intelliguntꝫ oīa alia corporis nocu
mēta prohibita / et naturaliū leſio: pu
ta mutilatio / vulneratio / incarceratio
verbera grauiter leſiua / et ſimilia: im
mo ꝓhibetur etiam affectus talia in
ferendi / vel optatio / vel cōſiliū: iuſſio
et conſenſus: ſicut dictum fuit de ho-
micidio. Unde in talibus cōtra hoc p̄
ceptum faciunt multi. Primo iudex /
vel alius qui innocentē verberat: vul
nerat ⁊ ſimia facit: qui talia ī eo nō me
ruerit quod ſibi imponit. Scdo iudex
vel alius qui nocentē lederet vulnere
carcere ⁊ ſimilibus / ſed plꝰ q̄ meruit.
Tertio qui talia faceret nocenti non
ſm ordinem iuris maxime quādo le-
dens non habet puniendi legitimam
poteſtatem. Quarto iudex vel priua-
ta perſona mutilans: vel ledens no-
centem etiam ſm ordinem iuris: qui
non facit talia iuſto animo: ſed vindi
catiuo. Quinto qui dat operam rei
illicite: et ꝑ hoc ledit aliquem in cor-
pore: vt in exemplis prius de homici-
dio patuit. Sexto qui dat operam rei
licite: non tamen adhibet diligentiaꝫ
debitam: et ſic ledit vt prius. Septi-
mo qui iubet / ſuadet vel auxiliū dat:
vel hmōi: vt iniuſta leſio iuſto ꝓximo
inferatur: vel etiam q̄ malitioſe retra
hit eū: q̄ hoīes defēdere voluit: aut cō-

ſeruare ab huiuſmodi iniuſta leſione.
Octauo qui ex odio optat aut deſide=
rat proximo huiuſmodi mutilationez
vł leſionē.aut gaudet/ideo ſolū:quia
I nocumentū proximo eſt illatū. ¶ No
no qui mutilaret ſe mēbro aliquo dē=
pto caſu quo membrū eſſet nociuum
corpori ſeu periculoſum rōne putredi
nis:niſi hoc aliquando ex ſpeciali in=
ſtinctu fieret ſpūſſancti.ſicut de Mar
co pollicē ſibi amputātī legiẗ:vł Ori=
gene qui ſe caſtrauit/vt fidē inter mu
lieres ſine ſuſpitione predicare vale=
ret.quod licitum fuit ſi a deo habuit
alˀs nulli licet ſe mutilare. Rō prima:
quia nullus niſi deꝰ/ꝛ reſpublica po=
teſtatē habet aliquē priuare vita/ aut
membro viuo. Qui dicit. Ego occidā
ꝛ ego viuere faciā. Secūda rō.qꝛ etiā
amputato membro quocūq; ad pec=
catū inclinante/vel cooperāte:vicium
in voluntate in nullo eſt eradicatum.
Nulli ergo (vt dicē criſoſto. ſup Mat.)
licet ſe caſtrare corporaliter mēbrum
abſcindendo: ſed mēs caſtranda eſt.
ꝛ corpus ſimiliter per fugā mulierū3/
per ieiuniū/per cuſtodiā viſus/ꝛ alio=
rum ſenſuū.ꝛ maxime peruigilationē
anime ad expurgandas cogitationes
malas. Ibi eñ eſt radix pctī/et eſſen=
tia puta in volūtate ſm Criſoſto. vbi
prius ſuper verbo. Sunt eunuchi qui
ſe caſtrauerūt propter regnū celorum
Nō eñ inꝗ mēbroꝝ abſciſionē dicit:
ſed cogitationū. Abſcindere eñ mem
K brū:demoniace tēptatiōis eſt. ¶ No=
tandum tñ ꝙ princeps qui preeſt ciui
tati/aut regno:que eſt perfecta cōmu
nitas:habet ī ſuos ſubditos perfectā
poteſtatē cohercendi. Et ideo pōt eis
per ſe/vel per aliū/qui eius poteſtate
fungitur infligere penas etiā irrepa=
rabiles maiores vel minores ſm me=
rita delictoꝝ:ſeruando p̄fata tria ī pri
mo mēbro poſita. Paſ vero qui ſolū
preeſt familie domeſtice: que ē īperfe
cta communitas hꝫ impfectā poteſta
tem cohercendi/ſed ſm ſolū leuiores
penas/que nō inferunt irrecuperabi=
le nocumentū.quēadmodū eſt verbe=

ratio mediocris/quā iubet ſpūſſanctꝰ
per Salomonē prouerb.xiiij.dicens.
Qui parcit virge/odit filium. ꝛ.xxiij.
Noli ſubtrahere diſciplinā a puero.
Si eñ percuſſeris eū virga: nō morie
tur.tu virga percutis eū:ꝛ animā eiꝰ
de īferno liberabis. Nam paterfami
lias tria teneẗ ſibi ſubditis. Primo
nutrimentū corporis. Secūdo doctri
nam/que correctionibus/vel verbere
interdū creſcit:ſed ſine tertio parū va
let.ideo etiā debet dare exemplū bo
num.quod ſi nō habet timeat illō apo
ſtoli.i.thimo.v. Si quis ſuoꝝ/ꝛ maxi=
me domeſticorū curam nō habet:fidē
negauit/ꝛ īfideli eſt deterior. ¶ Quo L
ad tertiū principale:ad ceſſandū ab
occiſione ꝛ leſionibus aliis nō inferē=
dis multa valent. Primo docet talia
abhominari natura. Nā oē animal di
ligit ſibi ſimile Eccłaſt.xiij. Et rō natu
ralis dictat ꝓximo nō inferendū/ qō
ſibi odit fieri. Scōo cohibere deberet
magna pena:quā ex ſcriptura legimꝰ
infligi inuaſoribus tam in preſenti ꝙ
in futuro. Vnō math.xxvi. Omnes q̄
acceperint gladiū:gladio peribūt. Et
geneſ.ix. Quicūq; effuderit humanū
ſanguinē:fundetur ſanguis illius:qō
poteſt intelligi tam de futura ꝙ de p̄=
ſenti pena. Tertio horror huiꝰ pecca=
ti videlicet effuſionis ſanguinis:qꝛ cla
mat ad deū cōtra aduerſariū. ¶ Sūt M
autem quattuor peccata clamātia ad
deū:quoꝝ quartum eſt homicidiū. et
in aliis tribus/quia ſunt quoddā ho=
micidiū:ideo etiā clamare dicitur ad
deū. Primū eſt homicidiū Gene.iiij.
de primo homine homicida dicitur.
Vox ſanguinis fratris tui Abel cla=
mat ad me de terra/ſcꝫ ad te vindican
dum. Ideo ſubditur. Maledictꝰ eris
ſuper terrā:que aperuit os ſuum/ꝛ ſu
ſcepit ſanguinē fratris tui de manu
tua Gene.iiij. Scōm eſt oppreſſio īno
centum.de quo Exo.iij. Clamor filioꝝ
iſrahel ad me venit:vidiq; afflictionē
eorum qua ab egyptiis opprimūtur.
Tertiū ē peccatū ſodomiticū.de quo
Gene.xviij. Clamor ſodomorū/ꝛ go=

moꝛreoꝛum multiplicatus eſt. Quartum eſt detentio mercedis mercēnarioꝝ. de quo Jacobi .v. Ecce merces operarioꝝ: qui meſſuerūt regiōes veſtras / q̄ fraudati ſunt a vobis: clamat ⁊ clamoꝛ eoꝛum in aures dn̄i ſabaoth introiuit. Jn peccato em̄ cōtra naturā effunditur illud qđ potuit eſſe materia humani coꝛpoꝛis. Jn oppꝛeſſione vero innocentū / ⁊ detentiōe mercedis mercennarioꝝ: vita pauperib⁹ aufert Unde eccl̄iaſtes .xxxiiij. Panis egentiū vita pauperis eſt: qui defraudat illum hō ſanguinis eſt. Et ibidez. Qui aufert in ſudoꝛe panē: quaſi qui occidit pꝛoximū ſuū. Et ibidē. Qui effundit ſanguinē ⁊ qui fraudem facit mer
A cēnario: fratres ſunt. ¶ Quarto deberet pꝛohibere ratio naturalis. Unđ ſeneca. ferina rabies eſt iſta: ſanguine ⁊ vulnere letari. et hec eſt / abiecto homine in ſilueſtre animal trāſire. Quinto cohibere deberet cuſtodia angeli / ꝓximi: quem ſuadēs grauiter offendit. Math. xviij. Uidete ne contemnatis vnū ex his puſillis. Angeli em̄ eoꝛum in celis ſemper vident faciem patris mei qui ī celis eſt. Grauiter em̄ offenderet regē francie: qui ſub eius latere tutū īuaderet. Sexto ꝙ fratres ſum⁹ plus oībus aīalibus. quia omēs vnū patrem habemus / ⁊ in celis vnū xp̄m ſcꝫ qui quēlibet tam precioſe redemit Unđ dicere deberet illud Geñ. xxxvij. Quid pꝛoderit nobis ſi occiderimus fratrem noſtrū / ⁊ celauerim⁹ ſanguinem eius? Septimo imago dei in ꝓximo quam villipendit quis / ⁊ inhabitatio ſpūſſancti / cuius templū eſt homo Unde Gene. ix. poſtꝙ deus dixit. quicunqꝫ effuderit humanuz ſanguinem fundetur ſanguis illius. ſubditur cauſa. Ad imaginem quippe dei factus eſt homo: ideo ⁊ habitaculū dei eſt homo. i. coꝛ. iij. Neſcitis quia templum dei eſtis vos / ⁊ ſpiritus dei habitat in vobis? Si quis autē templū dei violauerit: diſperdet illum deus. Nec valet ſi quis diceret hoc concludere de leſſione iuſtoꝛum. quia quo ad quedā gra-
uius eſt ledere occidēdo peccatoꝛem: ꝙ iuſtum. Quia pſal. dicit. moꝛs pctō- ps̄. 33.
rum peſſima. eo ꝙ ſtatim foꝛte dānat Sed p̄cioſa eſt in conſpectu dn̄i moꝛs ſanctoꝛum eius.

¶ Ca. ij. De cauſis homicidij: ſcilꝫ ira / et inuidia.

A Nunc de cauſis homicidij videndū eſt: que ſunt ira / ⁊ inuidia ꝓut chriſt⁹ notat mat. v. dicēs. Audiſtis qꝛ dictum eſt antiquis. Non occides: qui autez occiderit reus erit iudicio. Ego autem dico vobis / qui iraſcit̄ fratri ſuo: reus erit iudicio. Ecce pꝛohibitio ire. Et ſtatim rancoꝛē inuidie pꝛohibens ſubiungit. Si ergo offers munus tuū ad altare / ⁊ ibi recoꝛdatus fueris qꝛ frater tuus habet aliquid aduerſuꝫ te relinque ibi munus tuū ante altare ⁊ vade pꝛius recōciliari fratri tuo: ⁊ tūc
veniens offeres munus tuum. ¶ De B
ira igitur pꝛimo videndū: ꝙ malum vicium ſit. Scđo quādo vicium ſit / ⁊ qñ nō. Tertio de remediis contra iram. Quantum ad pꝛimū notādum ꝙ ira ideo eſt magnū vicium: quia capitale Ex quo ſm̄ Greg. li. xxxi. moꝛaliū ſex naſcuntur filie / videlicꝫ īdignatio / tumoꝛ / clamoꝛ / cōtentio / blaſphemia / et rixa: que poſtea declarabuntur. Unđ deus ira multum offenditur. Pꝛimo qꝛ per talia peccata hoſpicium dei turbatur. ephe. iiij. Nolite contriſtari ſanctum dei ſpiritum. Grego. Dū ira animū pulſat ſpiritui ſancto habitationē ſuam turbat. immo qñqꝫ patrē / ⁊ filium ⁊ ſpiritum ſanctū de habitatione coꝛdis eiicit / ⁊ diabolum īntroducit. quia
ſicut ſm̄ pſal. Jn pace factus eſt loc⁹ ps̄. 75.
eius / ſcꝫ dei: ita in ira locus diaboli.
¶ Secundo quia imaginē dei in tem C
plo coꝛdis diſſipat. Unde Iob. v. Uirū ſtultū īterficit iracūdia. Sup quo grego. Māſuetudo in nobis imaginē dei ſeruat / q̄ ſemp trāquill⁹ eſt: ſꝫ ira diſſipat / q̄ multis virtutib⁹ pꝛiuat. Tertio qꝛ templū dei incendit. Unđ pſal. Jn

pſ.73. cenderunt igni ſanctuariū tuū ī terra
ꝛ.i.cor.iij. Neſcitis qꝛ templū dei eſtiſ
ꝛ ſpūſſanct⁹ habitat in vobis? Si qs
autē templū dei violauerit:diſpdet il
lum de⁹. Scdo malū ire oſtditur. quia
hoī valde nocet in aīa/corpore ꝛ reb⁹
In aīa quidē propter vicia pretacta.
Animā eñ que ad imaginē dei eſt for
mata: mltis malis aſſimilat. Primo
qꝛ irat⁹ eſt velut hō ligneā habēs do=
mū. cui qñqꝫ accidit ꝙ veſpe diues eſt
ꝛ m ane nichil hꝫ. qꝛ ignis totū vaſta=
uit. ſic etiā facit ira domui cordiū. quo
ꝯ ait apl's Ephe.iiij. Sol non occidat
ſup iracundiā veſtrā. Scdo aſſimilaẗ
demoniaco de quo dƚ marci.ix. Magi
ſter attuli filiū meū ad te habentē ſpi=
ritū mutū. q̄ vbicūqꝫ apphenderit eū:
allidit eū/ꝛ ſpumat/ꝛ ſtridet dētibus.
Tertio aſſimilaẗ olle nimiū habēti de
igne: q̄ ebulliēdo emittit qđ ī ea erat
optimū/ꝛ poſtea crepat. Vñ ꝓuer.xv.
os fatuoꝝ ebullit ſtultitiam. Quarto
rhāno aſſimilaẗ: q̄ ignē ex ſe ꝓducit/
ſꝫ Joſephū ex īpetu vēti: ꝛ ſe/ꝛ alia de
ſtruit. Quīto beſtijs ꝛ apro/cani rabi
do/ꝛ vrſo aſſimilaẗ ira. Jccirco etiam
aſſimilaẗ ſerpētibus ignitis: q̄ īterfe=
cerunt filios iſrahel ī deſerto Nume.
xxi. Nocet etiā corpori multiplr. Pri
mo amarū reddit hoīeꝫ. qꝛ ira ſm Da
maſce. eſt euaporatio fellis. ꝛ ſꝫ Aug.
in epl'a ad nebridiū. ira creſcēte auge
tur fel in corpore. Scdo triſtitiā inge=
rit. Animus gaudēs floridā etateꝫ fa
cit: ſed ſpūs triſtis exſiccat oſſa. ꝓuer.
xvij. Tertio mēbris valitudinē et ſa=
nitatē adimit. qꝛ totuꝫ corpus ꝓpter
ſanguinis ebulitionē/et ſpirituū tur=
bationē alteratur ſꝫ medicos. Quar
to vita citius priuat. Vñ ſꝫ phos. Ani
malia iracūda breuiores habēt perio
dos/ceteris parib⁹. Quinto demoni
interdū corpus totū propter irā poſſi
dendum traditur. vt accidit īterdum
blaſphemātibus in ira. Nocet etiam
rebus. quia iratis familia triſte ſeruit
Amici tales fugiūt et prudentes hor
rent. ex quibus pauca temporalia ira
D tus procurat. ¶ Tertio malum ire
oſtenditur: quia diabolo multum pla
cet. Primo quia valde potens efficiẗ
ad deſtruendū bona. virtutū median=
te ira: ſicut etiā homo mediāte igne q̄
eſt maxime actiuus multa mala facit
de quo igne poteſt intelligi illud Jo=
hel'.pmo. Ad te dñe clamabo: qꝛ ignis
comedit ſpecioſa deſerti: ꝛ flāma ſuc=
cendit oīa ligna regiōis. Secūdo pla=
cet diabolo: quia rationis cecitatē in=
ducit ira: ad quā ſequūtur multa ma=
la. Vñ ſicut ꝓuerb.xiiij. dicitẗ regi/ſcꝫ
celeſti accept⁹ eſt miniſter intelligens
ſic regi infernali cecus. Nā iratus ſe
impacientē facit/ filios/vxorē/familiā
ꝛ extraneos. ꝛ illicita omnia ſibi lici=
ta putat iratus. qꝛ omnis ira appetit
vindictā ſub ratione ꝛ apparentia iu=
ſti. Jdeo ꝓuerb.xvij. Expedit magis
vrſe occurrere raptis fetib⁹/ꝙ̄ fatuo
confidenti ſibi in ſtultitia ſua. Tertio
diabolo placet. qꝛ bona multa ſibi ꝓ=
curat per irā. Nō eñ vnū hominē per
iram lucratur: ſed īterdū genealogiā
totā/vel patriā p rixas. Vñ ꝓuer.xv.
Vir iracūdus rixas ꝓuocat: q̄ aūt pa=
tiens eſt mitigat ſuſcitatas. Exēplum
de cane iracūdo/q̄ oēs alios ꝓuocat.
¶ Quātū ad ſecundū qñ ira ſit pecca E
tum natura/vel meritū: ſciendū ꝙ ſm
Tho. pma ſcde. q̄ſt.lvi. ꝛ ſcda ſcde. q.
clviij. ꝛ phm. ij. rheto. ira ſeptē grad⁹
poteſt habere. Prim⁹ eſt imaginatio
vera vel falſa de leſione vel paruipen=
ſione facta tibi in perſona tua/rebus/
amicis/ꝛ huiuſmodi. et ibi eſt funda=
mentū omnis ire. Quia quelibet ira
a tali incipit imaginatione/ que ſepe
falſo innititur: interdū etiaꝫ vero. Ex
quo patet ꝙ verus humilis/qui oīa il
lata ſibi putat iuſta eſſe/ꝛ dei miſeri=
cordis ſalutare flagellū/difficulẗ ira=
ſcitur. quia tribulationes non recipit
vt leſiōes: ſed ſicut dei patris medici=
nales inciſiōes. Secundus grad⁹ eſt:
poſtꝙ̄ quis iudicauit ſe leſum/vel vi=
lipenſum ab alio cum naturale ſit no=
cumenta repellere: ſurgit quidam ve=
hemens/et impetuoſus animi mot⁹:
qui eſt appetitus vindicte vel motus

inclinans fortiter ad vindicte irroga-
tionē.⁊ hic appetitus vindicte poten-
tie iraſcibilis:eſt ira/ ꝓut eſt paſſio.vñ
ſuper illo Math.v. Omnis qui iraſci
tur fratri ſuo:dicit gloſa. Ira eſt vehe
mens motus animi ad nocendū. Hec
ira ſi eſt tam ſubita in aliquo vt preue
niat omnē deliberationē rationis et
omnē motum voluntatis:dicitur pri-
mus motus.⁊ quia non eſt in poteſta
te noſtra:ſicut nec ceteri primi motus
idcirco nō eſt peccatū:ſed pena poteſt
eſſe peccati. Hec eñ ira non eſt pecca
tum:q̄diu nō dependet a volūtate po
ſitiue/ſcʒ eam volendo. aut priuatiue
ei nō reſiſtendo cū poſſit. Unde augu.
ps.4. ſup illo pſal. Iraſcimini ⁊ nolite pec-
care. Si ſurgit motus ire:qui propter
penā peccati non eſt in poteſtate nr̄a:
ſaltem moneat conſciētia:vt ei nō con
ſentiat ratio.vt mēte que regulata eſt
ſʒ deū ſeruiam⁹ legi dei/ſi adhuc car
ne ſeruiuimus legi peccati. Ad illum
autē motum qui eſt appetitus vindi-
cte vel repulſionis nocumēti/id eſt ire
ſequūtur naturaliter tria. Prīo eua-
poratio fellis. Unō aug.in ep̄la ad ne
bridiū. Aſſiduitate iraſcendi: fel cre-
ſcere etiā medici affirmant. Cremēto
aūt fellis:rurſum ⁊ facile/ac ꝓpe nul
lis cauſis exiſtentibus iraſcimur. Ita
quod ſuo motu animus fecit in corpo
re:ad eum rurſus cōmouēdū valebit.
Secūdo ſequitur aſcenſio/et accenſio
ſanguinis circa cor/⁊ cordis dilatatio
Unde materialiter ariſtoteles diffinit
iram dicens. Ira eſt accenſio ſangui-
nis circa cor.totū etiam corpus cōſe-
quēter caleſcit. Tertio ſequitur turba
tio/⁊ inordinatio ſpirituū/⁊ humorū.
que tria cōplectens Damaſcenus ſic
dicit. Ira eſt feruor eius q̄ circa cor eſt
ſanguinis/ex vaporatione fellis:vl̄ ꝑ
turbationē fiens. Sicut eñ ad motuʒ
localē naturaliter ſequitur in corpore
apto calor:ſic ad appetitū vindicte vl̄
repulſionē nocumenti naturaliter ſe-
5 quūtur in corpore p̄fata tria. ¶ Ter
tius gradus eſt cū ratio poſſet perci-
pere talē deordinationē/ et voluntas
poſſet moderari/vel extīguere/⁊ neu
trum fit:ſed negligenter ambo ſe hñt
⁊ tñ poſſent vigilantia ſua talia repri-
mere:⁊ tunc fit ira peccatum.veniale
quidē qñ ira p̄uenit rationē ſicvt pre-
mittitur/⁊ vltra non progreditur no-
tabiliter. Uigili eñ animo homo inte
riora tanq̄ omniū bonoꝝ ⁊ maloꝝ pri
cipaliſſima aſſidue cuſtodire deberet:
ne hoſtis quacunq̄ parte lederet.ſed
quia hoc pauci faciunt: idcirco veras
virtutes pauci poſſident. lʒ multi de
exterioribus magnā vim faciāt. Unō
prime thi.iiij. Corporalis exercitatio
ad modicū vtilis eſt:pietas aūt ad om
nia. Quartus gradus eſt qñ ratio pci
pit iram/⁊ appetitum vindicte:ſed tñ
deliberationē rationis ira preuenit:⁊
tunc volūtas poteſt in iram conſenti-
re:ſaltem ſurreptitie:poſitiue iram vo
lendo/vel in ea cōplacēdo.aut priua-
tiue ei non reſiſtendo:ſed eā in animo
cōtinuāt/vel inualeſcere ſinit.⁊ ſic eſt
veniale.ſed maius q̄ in tertio gradu.
ſaltē qñ ira adhuc ita recēs eſt: q̄ deli
beratione rationis moderari non po-
tuit. Qō dicit̄ propter eos qui ſtatim
irati verbis maledicis/ſeu maledict̄/
vel gladio proximos ledunt.qui non
excuſant̄:vt ſupra de blaſphemia pa-
tuit precepto ſcḋo.ca.iiij.D. ¶ Qui 6
tus grad⁹/⁊ duo ſequētes ſunt quos
chriſtus prohibuit Math. v. dicens.
Omnis qui iraſcitur fratri ſuo : reus
erit iudicio. Qui autem dixerit fratri
ſuo racha:reus erit conſilio. Qui aūt
dixerit fatue:reus erit gehenne ignis
Unde dicit Tho. ſcḋa ſcḋe.vbi prius
dñs Math.v.tñ ponit tres grad⁹ ire
nō ſpecies.qui gradus accipiūtur ſm
proceſſum humani actus.in quo pri-
mo aliquid in corde concipitur.⁊ quā
tum ad hoc dicit. Qui iraſcitur fratri
ſuo. Secundo aūt cum per aliqua ſi-
gna exteriora manifeſtatur exterius
etiā anteq̄ prorūpat in effectū.et quā
tū ad hoc dicit. Qui dic̄ fratri ſuo ra-
cha.qō eſt interiectio iraſcentis. Ter-
tius grad⁹ eſt: qñ peccatum interius
conceptū ad effectum producitur. Eſt

aute m effectus ire nocumentum alte
rius ſub ratiōe vindicte. Minimū aūt
nocumentoꝝ eſt qđ fit ſolo verbo. Et
ideo quārtū ad hoc dicit. Qui dicit fra
tri ſuo fatue. Unde ſꝫ Auguſt. ī pmo
gradu eſt vnū ſcilꝫ ira tantū. In ſcđo
duo/ſcꝫ ira et vox. In tertio vero tria
ſcꝫ ira/et vox/et in voce vitupatōis ex
preſſio: et ſic patet ꝙ ſcđm addit ſup
pͥmū: et tertiū ſup vtrūqꝫ. Unde ſi p=
mū eſt peccatū mortale: in caſu ī quo
dn̄s loquit/ſicut dictū eſt: multoma=
gis alia. Ideo ſinglis eoꝝ ponūt cor
reſpondētia aliqua ptinētia ad cōdē=
nationē. Sed ī pmo ponit iudiciū: qđ
minus eſt. Quia vt auguſti. dicit. In
iudicio adhuc datur locus defenſiōi.
In ſcđo vero ponit cōſiliū in quo iu=
dices inter ſe cōferunt: quo ſupplicio
damnari debeat vel oporteat. In ter=
tio ponit gehennā ignis/que eſt certa
dānatio. Et licet aliquibꝰ mirū videa
tur: ꝙ aliquis ꝓ minimo nocumēto
qđ fit ſolo verbo/ſit reꝰ gehēne ignis
Chriſoſt. tn̄ oſ̄dit hoc nō mirū eſſe: cū
qn̄qꝫ pua verba plura homicidia pe=
pererint: et ciuitates ⁊ regna ruerte=
rint: nec tn̄ paruū eſtimes fratrē ſtul=
tū/vel fatuū vocare/auferēs ei prudē
tiā ⁊ ītelligētiā: quo hoīes ab irratio=
nalibus diſtāt. Exempla vide vin. in
ſpe. hyſto. Prīo quō narſes rome pa
tritius: cū italiā totā ab hoſtibꝰ libe=
raſſet: et imperator iuſtinus cū roma
nis ingratꝰ ſeruū narſetis in patritiū
creaſſet: vxor iuſtini iam narſeti cōſtā
tinopolim exulāti: ſic deriſorie demā=
dauit. In cōſtantinopolim remea/et
cū puellis tuis in gynecco feminarū/
lanarū pēſa diuide. Ad q̄ verba nar=
ſes rn̄dit. Talē ſe telā orditurū: quā
dū viueret nō deponeret/quod ⁊ fecit
Nā ⁊ longobardos de pānonia voca
uit: q̄ totā italiā ī breui obtinuerūt ex
cepta roma ⁊ rauēna. Sic cū ſpado ī=
peratoris eraclīj togas ⁊ dona vł ele
moſinas militibus diſtribueret: ⁊ ſar
raceni impatori militātes idē peterēt
ſpado eis dixit: vix ſufficit īpator da=
re togas militibus ſuis: quāto magis
canibus iſtis. Qui exacerbati: cōuo=
catīs alīјs ſarracenis ī breui romā gra
uibꝰ malis vexauerūt. ¶ Qn̄ autē D
ira ſm p̄dictos tres gradus ſit morta
le: vel qn̄ veniale peccatū. Nota pmo
ſm tho. vbi prius: ꝙ ira ſit q̄ntupliciſ
pctm̄. Cū eīn ira ſit appetitꝰ vindicte:
vindicta ſit īiuſta q̄druplicit. Primo
qn̄ q̄s ex ira punit/vel vult illū puni=
re q̄ nō meruit. Secūdo qn̄ maiorē pe
nā illi infert/aut īferre appetit: q̄ ille
demeruit. Tertio ſi tantā quantā de=
meruit: ſed nō ſꝫ ordinē iuſtitie: vt q̄
vult punire aliquē p ſeipm̄/cuiꝰ ſupe
rior non eſt: aut ſm p̄termiſſionē alte
rius ad debitū ordinē iuſtitie requiſi=
ti. Quarto ſi iuſtam penā ⁊ ſm ordi=
nē iuſticie infert: nō tn̄ bona intentio=
ne: aut nō ꝓpter bonū/⁊ debitū finē.
Debet eīn intētio punietis eē bonum
ipſius puniti: aut cōſeruatio iuſtitie cō
munis: aut dei honor: ita vt peccans
corrigat ſe/vel alīј p eiꝰ exēplū: et dei
honor fiat. Un̄ ſemp peccat/q̄ ex odio
vel rancore ī malū alterius vindictā
appetit: aut vt puniens dicat ſtrēnuꝰ
aut bonꝰ iuſtitiarius/aut ꝓpt lucrū/
aut ꝓpter ſatiari vindicta/aut ꝓpter
aliū malū finem. Quinto ira ſit pctm̄
ꝓpter modū īdebitū/id eſt nō bn̄ mo
dificatū: etiā ſi p̄fata caueant: ſaltem
quedam: vtpote ſi q̄s nimis ardenter
iraſcit interius/vel ſi nimis exterius
manifeſtat ſigna ire. Ira igit ſm tho.
qn̄ ſm quattuor modos primos/vel
aliquo eoꝝ hō infert aut vult inferre
talem vindictam alteri: eſt de ſuo ge=
nere pctm̄ mortale: quia cōtrariat iu
ſtitie ⁊ charitati. ¶ Poteſt tamē cō J
tingere ꝙ talis illatio īiuſte vindicte/
et etiā volitio inferendi/et etiā ira ad
hoc inclinans: eſſet ſolū pctm̄ venia=
le. vt cū quis appetit vindicare ſe ī ali
quo modico/qđ quaſi nichil eſt repu=
tandū: ita ꝙ illud ita modicum ſit ꝙ ſi
actu inferretur/nō eſſet mortale: vt ſi
quis parū trahat alienū puerū per cri
nes/vel aliquid huiuſmodi faciat: vł
etiam manet veniale peccatum ꝓpt
impfectionē actus: vt cum motus ire

ſubito oritur in animo/et preuenit iu
dĩciũ rationis:vt in antedictis decla=
ratum eſt. Quando aũt quis quinto
modo iraſcit̄ appetens vindictam:vt
ſi quis nimis ardenter iraſcit̄ interiꝰ
vel nimis exterius manifeſtat ſigna
ire: ſic ira ſecundum ſe non habet ex
ſuo genere rationem peccati morta=
lis. Poteſt tamē contingere ꝙ ſit pec
catum mortale: puta ſi ex vehemen=
tia ire aliquis excidat a dilectione dei
et ꝓximi. Hec ſententialiter tho. Di=
cit quidam alius doctor. Si conſide=
retur inordĩatio ire ex parte modi ira
ſcendi:puta ꝗuis iſta vindicta iuſte ⁊
debite appetat̄:quando tamen mul=
tum inordinatus eſt motus ire/ et ni=
mis vehemens interius et exterius:
tunc credo ſi ꝓcedat ex habitu vitio=
ſo/ſcꝫ ex ſupbia vel inuidia/vel ex ira
etiam inhabituata volũtate: vbi habi
tus eſt/⁊ pricipia ex quibus talis mo
tus procedit:ſunt mortalia. Credo ēt
ꝙ illa inordinatio ire ſit peccatũ mor
tale. Ratio eſt. quia refertur in eundē
finem vitij vnde procedit:vel ſi nõ ꝓ=
cedat ex habitu vitioſo:ſꝫ ex hoc gra=
ue ſcandalum cõcitatur:puta quia il=
le contra quem iraſcitur modo inordi
nato/vel alij audientes vel videntes
ad peccata mortalia impellũtur: per
hoc ꝙ motus huiuſmodi ire tam inor
dinatus eſt/qui al's ad dicta peccata
non mouerent̄:peccatuꝫ mortale cre
do in dicto modo cõmitti. Si tamen
talis motus inordinatus non proce=
deret ex habitu vitioſo/nec ſcandaluꝫ
graue generaret:ſed ex naturali com
plexione iraſcentis prouenirret/ꝗ for=
te multum eſſet colericus / et debilis
vel infirmus /et alias nimis colera in
fectus:poſſet eſſe peccatum veniale/
niſi tunc debilitas/ vel motus colere
inordinatam accēſionem ire cauſans
ex culpa mortali prouenirret: puta ex
nimia ebrietate/vel gula/vel aliꝗ hu=
iuſmodi. Ul' ipſe motus inordinatus
ire intantũ iraſcentē inflammaret ꝙ
a charitate dei/vel proximi caderet.

¶ Capitulum tertium Quomodo
ira ſit capitale vitium/ et de filiabꝰ
eius.

DUbitat̄ hic p̄io quo= A
modo ira ſit capitale
vitiũ: Rñdet tho. ſe=
cũda ſcđe. vbi prius.
Ira dicit̄ vitiũ capita
le:eo ꝙ multa vitia ex
ea oriãt̄. Tum ex pte
obiecti qđ multũ habet de ratione ap
petitus:inꝗtum ſcꝫ vindicta appetit̄
ſub rõne iuſti et honeſti/qđ ſua digni
tate allicit. Obiectũ eñ ſeu cauſa pri=
ma omnis ire in nobis: eſt appetitus
vindicte ſub apparentia / vel exiſten=
tia:vt ſi aliquis nobis intulit iniuſtũ
aliquod/iniuriam/vel paruipendit nos
ꝓpter ꝗ merito ſit vindicta ſibi infli=
genda. Tum etiã quia ira ex ſuo ſpe=
tu mentem habet precipitare ad inor
dinata queq; agēda. Ideo glo. ſuper
illo Prouerb. xxix. Uir iracũdus pro
uocat rixas. Janua inquit vitioꝝ om
niũ eſt iracũdia:qua clauſa virtutibꝰ
intrinſecus dabitur quies : qua apta
ad omne facinus armabit̄ animus.
Ira eñ dicit̄ ianua vitioꝝ p accidens
quidē remouendo videlꝫ ꝓhibens/id
eſt impediendo iudiciũ rationis p qđ
homo trahitur a malis:directe autē ⁊
p ſe eſt cauſa alioꝝ ſpecialiũ vitioruꝫ
que dicũtur filie eiꝰ. ¶ Et ſm Greg. B
lib. xxxi. moraliũ ſunt ſex. duo in cor=
de:tria in ore:et vnũ in facto. Prima
filia eſt indignatio/qua homo illũ cõ=
tra quē iraſcit̄ reputat indignũ: vt ſi=
bi ꝗd tale fecerit:qđ videt̄ eſſe quedã
vilipenſio:imo quidam cõtemptꝰ ꝓ=
ximi. Secũda eſt tumor mentis:vt cũ
iraſcēs replet aĩm ſuũ diuerſis cogi=
tationibus amaris: quibꝰ apud ſe ali
quãdo cogitat diuerſas vias ſe vindi
candi:et habet multiplex ꝓpoſitũ al=
teri nocendi. Et huiuſmodi ſunt ma=
gna peccata : quia non ſolum in actu
exteriori peccatũ eſt:ſed magis in vo
lũtate:etiam ſi non impleret̄ ad extra
p opus. Tertia eſt clamor qui eſt inor
dinata/⁊ confuſa locutio:quo aliꝗs ꝗ

ad modū loquendi/ſeu confabulandi
exterius demonſtrat iram ſuā. Quar
ta eſt blaſphemia: cuius ſunt ſpecies
tres: vt dictum fuit in ſcđo precepto.
Quinta eſt cōtumelia/ cū quis ex ira
ꝓrūpit in vba opprobrioſa/ ⁊ iniurio-
ſa: q̄ ſunt cōtra ꝓximū. Et hoc fit fre-
quenter ex ira: quia cū ira ſit appetit⁹
vindicte: et nulla vindicta ſit irato ita
prompta ſicut ꝯtumelia: ideo in eam
ſtatim ꝓrumpit. Eſt eñ contumelia ꝓ
prie cū q̄s manifeſte ⁊ cōtra honorē
alterius dicit ſibi defectū ſuū ſoli/aut
corā aliis: ⁊ eſt maior cōtumelia: cum
quis corā multis dicit alicui defectū
ſuū: eo ꝙ ꝑ hoc magis dānificat in ho
nore/aut reuerentia ſibi ab aliis im-
pendenda. Poteſt tamen etiam dici
cōtumelia cū ſibi ſoli dicit: inquantū
ſcȝ ille qui loquit̃ cōtra audientis re-
uerentiam agit: quē videt̃ vilipēdere
ex hoc ꝙ manifeſte vba cōtra eū pro-
fert. Et ſumūtur qn̄q ꝓ eodē cōuitiū
cōtumelia/et improperiū. Exēplū cū
quis dicit: tu es filius meretricis/fur
miſer/vel ſil'e. vel cū aliquis alteri im
properat ꝙ in pauptate eius ſibi plu
ra dederit. ſm illud Eccleſiaſt. xx. Exi
gua dabit/ et multa improperabit.
C ¶ Ubi ſm Tho. ſecūda ſcđe. q. lxxii.
notandū ꝙ qn̄ intentio ꝓferentis cō-
tra aliquē cōuitiū aut contumeliā ad
hoc fert̃: vt ꝑ vba q̄ ꝓfert alteri⁹ ho-
norē minuat: tūc eſt pctm̄ mortale: nō
minus q̄ furtū/aut rapina. Nō eī mi
nus hō amat ſuū honorē q̄ rem poſ-
ſeſſam. Un̄ xp̄s illđ voluit Math. v. q̄
dixerit fratri ſuo fatue: reus erit gehē
ne ignis. Si quis vbo alteri verbū le-
uis cōuitii/aut cōtumelie dixerit: non
aīo dehonorandi: ſed ex animi leuita
te/ aut ex leui ira ſine firmo propoſi-
to aliquē dehonorādi: ſȝ forte vult ip
ſum leuiter/et modicū cōtriſtare: tūc
pōt eē veniale. Si quis vero alteri di-
xerit verbum cōuitii nō aīo dehonorā
di: ſȝ ꝓpt̃ correctionē/ tūc pōt eē ſine
pctō: ſi al'r ſit bn̄ circūſtantionatū. Si
cut eñ licitū eſt aliquē ſibi ſubiectum
verberare / aut in rebus damnificare

cauſa diſcipline: ſic et verbū ei ꝯuitio
ſum cauſa diſcipline dicere. Sic xp̄s
Luce. xxiiii. vocat duos de diſcipulis
tardos ⁊ ſtultos. Et apl's Gal. iii. Di
ſcipulos ſuos vocat inſenſatos ⁊ ſtul
tos. Dicit tamen beatus auguſtinus
in ſermone dn̄i in monte. ꝙ raro et ex
magna neceſſitate ſūt huiuſmodi ob-
iurgationes exhibēde: in quibus non
vt nobis: ſed dn̄o ſeruiatur inſtigem⁹
Addit Tho. ꝙ in vſu taliū vboꝝ ma-
gna diſcretio ſeruanda eſt neceſſario
vt videlicet quis talibus verbis cau-
te et moderate vtat̃ in correctione et
al'r: quia poſſet eſſe tā graue cōuitiū
ꝙ ꝑ incautelam prolatū auferret ho
norem eius contra quē ꝓfert̃: et tunc
poſſȝ homo peccare mortaliter etiam
ſi non intenderet dehonorationē: ſi-
cut etiam ſi quis aliū ex ludo incaute
ꝓiiciens grauiter: ledat nō caret cul-
pa. Sexta filia eſt rixa: ꝑ quam intelli
gūtur oīa nocumenta: que ex ira ꝓxi
mis inferunt̃ exteriori facto/ ſiue ī re
bus/ſiue in corpore: qđ multiplicat̃ fit
vt cōſtat. Patet igit̃ quātis malis ira-
tus pateat. Patet etiam ꝙ in confi-
tendo non ſufficit dicere actus/⁊ ver-
ba exterius ꝓlata/⁊ ꝑcepta: ſed opor
tet etiam interiora grauia confiteri/⁊
plāgere. ¶ Dubitat̃ ſcđo quot ſunt D
ſpecies ire. Rn̄. ſm tho. ſcđa ſcđe vbi
prius: ⁊ hūbertū in expoſitione regu-
le bti Auguſt. ⁊ philoſophū. iiii. ethi-
co. ꝙ tres. Nam ea que dn̄s math. v.
ponit: ſunt gradus ire vt dictum eſt ī
alio capitulo. Eſt pͥma ſpecies ira acu
ta: ſecūda amara: tertia difficilis. Da
maſce. libro. ii. vocat eas felleā/ mani
am/et furorem. Scđm primā quidaȝ
acuti ſunt: qđ pertinet ad originē: vt
qui nimis cito iraſcūt̃ ex cauſa quali
bet leui. Tales ſi cito iraſcuntur / ⁊ ci
to veniam petunt: ſunt ſicut aqua que
cito caleſcit / et ſtatim frigeſcit: quod
eſt minus malum. Hi non ſunt melio
res propter ire frequentiam/cum om-
nis homo debeat eſſe tardus ad irā.
Jacobi primo cap̄. ſed propter cele-
rem ſatiſfactōnem: cito enim culpam

ſuam recognoſcūt. Item ſicut ſignum
eſt bone cōplexionis ſe cito purgare a
ſuperueniēte infirmitate: ita eſt ſignū
bone conſcientie ſe ſtatim venie peti-
tione mundare. Item delicta ſunt tan
to grauiora: quanto diutius tenēt ani
mam. ergo a contrario tanto leuiora:
quanto citius eā dimittunt. Eſt ergo
prima ſpecies leuius peccatū. Tū qr
ea moti culpā ſuam citius cognoſcūt.
Tum quia cito ſe purgāt ab illa iniu-
ria. Tū etiam qr iniuriā in alterū cō-
E miſſam nō prolongāt. ¶ De ſecun-
da ſpecie ſunt amari: quoꝝ ira multo
tempore durat ⁊ manet. in quibus tri
ſticia difficulter abſorbet̄: niſi diutur-
nitate temporis q̄ non proruſpit ad ex
teriora ſigna iracundie. Tales tardiꝰ
iraſcuntur ⁊ ad veniā petendā tardiꝰ
inclinantur. ſimiles ferro quod tarde
igneſcit / et difficulter īfrigidat̄: quod
peius eſt. Tales triplicit̄ peccāt. Pri
mo quo ad proximū. quia poſt offen-
ſam caritatē fraternā quam turbaue-
runt differunt reparare. Scđo in ſe qr
ſatiſfactionē ſaluti ſue neceſſariā pro
trahunt facere. Tertio in deū. qr iram
dei contra ſe exortā occaſione offenſe
cōmiſſe in ſeruū ſuū / contemnūt placa
re. Tales triplici laborāt vicio. Quo
ad primū accidie. quia tardi ad bonū.
Quo ad ſecūdū ire / que nondū in eis
ſedata eſt. Et quo ad tertium ſuperbie
quia ex ſuperbia procedit: ꝙ ledēs ſa
tiſfacere dedignatur. Hoc triplici fu-
niculo collo eius appenſo in baratrū
p̄s. 2. mergitur amarus. Quo contra pſal.
Dirūpamus vincula eoꝝ: ⁊ ꝓiciamꝰ
a nobis iugū ipſorū. De tertia ſpecie
ſunt difficiles qui ita obſtinati ſunt ꝙ
non dimittunt deſideriū vindicte / niſi
puniant. Tales nunꝙ volūt petere ve
niam / ſimiles lapidi albaſtro. de quo
dicit Aug. in de ciui. dei: ꝙ ſemel accē
ſus nunꝙ extinguitur. Hos tres gra-
dus aug. ponit in regula dicens. Me-
lior autē eſt / qui ꝗuis ſepe ira tempte
tur: tñ veniā īpetrare feſtinat: vt ei di-
mittat cui ſe agnoſcit feciſſe iniuriam
ꝙ qui tardius iraſcitur / ⁊ ad veniā pe
tendam tardius inclinatur. Qui autē
nunꝙ vult petere veniā: ſine cauſa eſt
in monaſterio: etiā ſi inde nō proĳcia
tur. ¶ Quādo autē predicte tres ſpe F
cies ſunt peccata mortalia? Rñdet q̄-
dam doctor in eo caſu vbi acuti qui mi
nus ſunt mali peccāt ſepenūero mor-
taliter: non eſt dubiū amaros et diffici
les peccare mortaliter. Et tanto gra-
uiori reatu quāto peiores ſunt in mo-
ribus ſiue motus ire ipſoꝝ ſit ex iniu-
ſta vindicta deſiderata / vel illata / vel
ex inordinato modo iraſcendi. et hoc
pꝫ per aug. in regula. qr ira acutoꝛuꝫ
in grauibus creſcit in odiū / ⁊ ītantum
reatus eius aggrauatur: ꝙ facit tra-
bem de feſtuca: ⁊ facit animā homici-
dam. Qui eñ odit fratrē ſuū homici-
da eſt Ioħ. iij. In difficilibꝰ ergo quo-
rum ira nō ceſſat donec īiuſta puniāt:
patet ꝙ ira ſemꝑ eſt pcťm mortale: ni-
ſi vindicta illata eſſet minima iniuria
ſicut ſi quis modicū de niue / vel guttā
aque ſuper aliquē proĳceret / vel pue-
rum aliquē indebite per capillos tra-
heret. In amaris autē qr ira cōuertit̄
in odiū ſꝫ reatū ſuum trahit in ſpeciē
peccati mortalis. In acutis tñ appeti
tus vindicte indebite: poſſet indelibe-
ratus eſſe / ⁊ preuenire iudiciū rōnis:
quod in aliĳs nunꝙ / vel rariſſime con
tingere poſſet. ¶ Dubitatur tertio. G
quando ira ſit licita / ⁊ meritoria? Rñ.
ſm Tho. vbi prius ſꝫ beatū Greg. in
morali. duplex ē ira. Una vocatur ira
per viciū: de qua prius dictū eſt. Alia
per zelū: cum q̄s ex amore dei / ⁊ proxi
mi: aut iuſtitie iraſcit̄ peccato proprio
aut ꝓximi / ⁊ appetit vīdictā iuſtā / ſcꝫ
in eū qui peccauit: ⁊ tantā quantā de-
meruit. ⁊ ſꝫ ordinē iuſtitie ad honorē
dei / ⁊ modo debito. Et tali ira nō ſolū
licitū eſt: īmo expediens / ⁊ debitū ali-
quando vti. vt pꝫ per Criſoſt. ſup Ma
theo dicentē. Qui ſine cauſa iraſcitur
reus erit: q̄ vero cū cauſa nō erit reus.
Nam ſi ira nō fuerit: nec doctrina ꝓfi
cit: nec iudicia ſtant / nec crimina cōpe
ſcuntur. Itaqꝫ qui cū cauſa nō iraſcit̄
peccat. Patientia eñ irrationabilis /

vitia ſeminat et negligentiam nutrit:
et non ſolum malos:ſed et bonos īui
tat ad malū. Item Greg.v. mora. Si
nulla ira ex v̄tute ſurgeret diuine ani
maduerſionis impetū: p gladiū phi
nees nō placaſſet hanc iram: quia he
li nō habuit in ſe et ī ſuis grauiter pu
ps. 4. nitus fuit. de hac ira dicit Ps̄. Ira-
ſcimini/ꝛ nolite peccare: qd̄ quidam
male intelligunt ſibiipſis iraſci licitū
fore:ſed ſi ꝓximos vt nos amare pre
cipimur:reſtat vt ſic proximoꝝ errati
bus:ſicut nr̄is vitiis iraſcamur. Hec
ſententialiter Grego. Idem dic̄ Ari-
ſtote.iii.et.iiii. ethicoꝝ. Sic Exod.xi.
cum loquerec̄ moyſes pharaoni: ꝛ il-
le noluit audire:exiuit a pharaōe ira
tus nimis. Sic etiam Exo.xvi. cū ꝓ-
hiberet moyſes: ne vſq̄ mane ſerua-
rent manna iſraelite:illis ī mane ſer
uantibus:et mane ſcaturiente vermi-
bus:iratus eſt moyſes cōtra eos. Sic
videns vitulum/et choros:iratus ꝓ-
iecit de manibus tabulas decalogi.
Exo.xxxii. Simile de eodē moyſe le
gitur Leuit.x. Et nūeri.xvi. Sic xp̄s
Marc̄.iii. Cum circūſpexiſſet dn̄s cū
ira iudeos q̄ obſeruabant eum cōtri-
ſtatus eſt ſuper cecitate cordis eoꝝ.
D ¶ Dubitatur quarto qn̄ licitū ſit vti
ira? Rn̄. ſm Grego.v. mora. ꝙ duplex
eſt ira. Una rōnem p̄ueniēs: vt patuit
in ſcd̄o principali vſq̄ ad quartū gra
dū incluſiue. Alia eſt rōnem ſupple re
ctam ſubſequens. Sunt ergo tres re
gule. Prima homo non debet vti ira
rōnem preueniente:ſed ꝙſtatim per-
cipit eam:debet ei reſiſtere totalit̄ ex-
cludendo:nec aliquam penam īferat
quouſq̄ anim⁹ totaliter quieſcat. Ra
tio eſt:q2 ira rōnem p̄ueniēs trahit ra
tionē a ſua rectitudine:vn̄ habet rōnē
mali. Ira em̄ deliberationem ratiōis
preueniens cecat rōnem/vt vindicet ī
iuriā illatam:q̄ nō eſt iiuria/vel maio
rem ꝙ ſit:ꝛ ſic in alia vitia ira precipi
tat. Scd̄a regula:ira rōnem ſequente
eſt aliqn̄ vtēdum. Exempli gratia qn̄
homo pfecte cognoſcit peccatū alte-
rius/ſm om̄s circūſtantias/ et quiete
ꝛ integre deliberauit de ſalubri pena:
et vindicta ꝓ illo pctō inſligenda: et-
tamen adhuc ſe pcipit homo timentē
aut negligentē in exequendo dictatā
penam:tunc aſſumere poteſt iram tā
tam quantā pōt regere rōne: ideo vt
exequat̄ melius predictā penā. Hec
em̄ aliqn̄ habēt locū ī iudice reſpectu
reipublice. In magiſtro reſpectu ſcho
laris. In dn̄o reſpectu ſerui. In prela
to reſpectu ſubditi. Et in viro reſpe-
ctu vxoris. Ratio dicti eſt: vt dicit tho
mas vbi ſupra. q2 paſſio ire ſicut ꝛ om
nes alii motus appetitus ſenſitiui ad
hoc dati ſunt: vt hō promptius exeqt̄
illud qd̄ ratio dictat. Alioquin fruſtra
eſſet in hoīe appetitus ſenſitiuus. Ex
tra predictos aūt caſus nūq̄ vtendū
eſt ira:quia nichil prodeſt ira al's ſed
obeſt plurimū/in multa mala precipi
tādo faciliter. Tertia regula eſt:quā-
uis ira p̄dicto modo aſſumi poſſit cū
deliberatione ꝓ inſtrumento virtutis/
ꝛ eius adiutorio:illud tn̄ non expedit
oībus hominib⁹ indifferenter. Nō q̄-
dem impfectis ſemp:ſed pfectis. Ra
tio eſt:quia nō omnes ꝓpter difficul-
tatē boni vſus ire ſcirent eam regere
ratione/ꝛ odiū/ꝛ alia vitia nata eſſet
ira generare: non autē ſic in homini-
bus/virtute pfectis. Simile eſt in me
dicinalibus. Nam aliqua medicina-
lia licita ſunt perito medico adhibere
qui ſcit modificare ea:que prohibent̄
imperito. ¶ Oīa predicta probant̄ E
auctoritate exemplis/ꝛ rōne. Aucto-
ritate btī Grego.v. mora. dicētis. Cū
animus p zelū mouet̄:curādū ſūmo-
pere eſt/ne hec eadē ira q̄ pro inſtru-
mēto virtutis aſſumitur:menti dn̄et̄:
nec quaſi dn̄a preeat:ſed quaſi ancil-
la ad obſequiū p̄parata a rōnis tergo
nūq̄ recedat. Tūc em̄ robuſtius cōtra
vitia erigit̄ cū ſubdita rōni famulat̄.
Nam quantūlibet ira ex zelo rectitu
dinis ſurgat:ſi īmoderata mētem vi-
cerit rōni ꝓtinus ſeruire cōtēnit. ꝛ tā-
to ſe impudentius dilatat:quanto im
patientie vitiū v̄tutem putat. Exem-
plis pboꝝ illa patēt. Nā vt dic̄ valeri⁹

libro.xi. Archita magiſter pitagore/⁊ platonis villico ſuo iratus. Sumpſiſſem inquit a te ſuppliciū:niſi iratꝰ eſſem:maluit eñ impunitū relinq̄re: q̄ ꝓpter irā ḡuius iuſto punire. Sic ſocrates vt dicit ſeneca.li.x.de ira. Cuȝ ſeruꝰ eū offēdiſſet quē hēbat diſcholū dixit ei. Cederē te:niſi iratꝰ eſſeȝ. Correctionē eñ ſerui in tp̄s diſtulit ſanꝰ: nec fuit auſus ſe ire ↄmittere. Erat autem in eo ire ſignū vocē ſubmittere/⁊ loq̇ ꝑcius.q: apparebat ſibi tūc obſtare. Ita diogenes:vt dic̄ ſeneca.lib.iij. de ira. Cū de ira diſſereret adoleſcētulus ꝓteruus ī eū cōſpuit:interrogatꝰ vero an iraſcereẗ cōtra illū/ ait:nō iraſcor: ſȝ dubito an iraſci oporteat. Sic de platone dr̄:vt dic̄ valeriꝰ.li.iiij.ca. ṗmo. Cū aduerſus ſui delictū vehemētiꝰ exarſiſſet deponere illū ſtatim tunicam/et p̄bere ſcapulas verberibꝰ iuſſit:ſua manu ip̄m ceſurus:poſtmodū ītelligēs ſe iraſci iā ī alto manu ſuſpēſa:q̄ſitus eſt a ſpōſippo amico ſuo q̇d ageret? Exigo inq̇t penas ab hoīe iracūdo:oblituſq̧ iā ſui: q: aliū queȝ potiꝰ caſtigaret īuenerat abſtulit ſibi in ſeruū ptātē:tu inquit ſpōſippe iſtū verbera:nolo vt ſit ille meꝰ ptāte/id ē in mea:q̇ ī ſua nō eſt. Rōne etiā generali prefata patēt ſȝ tho.ṗma ſcḋe.q. xlvi. Q: quāuis hō ſit aīal māſuetū: cōſideratis in gñali rōne recta ⁊ tēꝑatiſſima humana cōplexiōe: tñ cōſiderata colera hoīſ:magis de facili inflāmanẗ multi ad irā: q̄ ad ↄcupiſcētiā/ vel aliā paſſionē:⁊ etiā q: ira eſt paſſio vehementiſſima.

Capitulum quartū quinti precepti De maledictione. Et de remedijs ire.

A SEptima filia ire poteſt poni maledictio q̄ ſepe ex ira oriẗ. De quo vitio tractat vt ſeq̇tur tho. ſecūda ſcḋe. q.lxxvij. Eſt eñ ſm eū maledicere imprecando/imperando/aut optando ꝓnūciare cōtra aliū malū et ſub rōne mali:et non ad emēdationem alterius: ſed ſolum in malū eius. Optare autē ⁊ imperio mouere ad malū alteriꝰ ſub ratione mali/ſm ſe repugnat charitati: quia debemus diligere ꝓximū volendo bonū ipſius. Et ideo ſm genus ſuum eſt peccatum mortale. Unde .i.corintħ.vi.neq̧ maledici/neq̧ raptores regnū dei poſſidebūt. Et eſt huiuſmodi maledictio tanto grauius peccatū quanto maledicit quis ꝑſone/ quam magis amare/⁊ reuereri deberet. Uñ leuiẗ.xx. Qui maledixerit pr̄i aut matri:morte moriaẗ. Subdit tho. Contīgit tamen verbū maledictionis ꝓlatum:peccatum eſſe veniale:vl̄ ꝓpter ꝑuitatem mali : qḋ q̇s alteri maledicendo imprecatur/vel etiam ꝓpt̄ affectū eius q̇ ꝓfert verba maledictionis cū ſcilȝ ex leui motu / vel ex ludo/vel ſurreptione aliqua talia verba ꝓfert. Peccata eñ verboꝝ maxime ex affectu penſantur. Dictū eſt autē notanter in deſcriptione maledictionis ſub rōne mali: et ſolum in malū eius cui maledicitur:quia ſi quis imprecetur/impat/aut optet malū alicui ſub ratione boni:ſic eſt licitū/ nec proprie maledictio eſt:eo q intentio p̄ncipalis non fertur in malū illiꝰ ſed in bonū illius. Cōtingit eñ optare malum alicui ſub rōne duplicȷ boni: q̄nq̧ ſub rōne iuſti:et ſic iudex iuſte maledicit illū cui p̄cipit iuſtā penam inferri : ſic eccl̄ia maledicit anathematiſādo: q̄n q̧ ſub rōne vtilis optaẗ malum:vt q̄n quis optat aliquem peccatorem pati egritudinem vel ſimile:vt melior efficiatur/vel a ꝑſecutiōe bonoꝝ deſiſtat. Et q̄uis maledicere bene poſſet fieri ſm predicta:tamen creaturis irrationalibus homines regulariter non debent maledicere: tum quia illud communiter fit ex irrationabili quadam ira:tum quia ſolet īdiſcrete fieri ī malum hominū quoꝝ ſūt. Tamē vt thomas ibidem dicit maledicere rebꝰ irratōnalibus inquātū creature ſūt dei eſt peccatum blaſphemie. Maledicere autem eis ſm ſe ↄſideratȷ eſt ocio- B

ſum etvanũ/et per cõſequẽs illicituꝫ.
Jmmo maledicere eſt adeo illicitum
vt etiam diabolo fieri nõ debeat. Un=
de eccleſiaſtici.xxi.dũ maledicit impi
us diabolum maledicit ipſe animã ſu
am/id eſt maledicto culpe/et pene ſe
ſubijcit.quia cum diabolus ſit natu=
ra bonus:peccatũ eſt ſaltem vt ſic ei
malũ optare. Unde beatus iudas in
canonica ſua dicit.Cũ michael archã
gelus cum diabolo diſputãs alterca=
ret de moyſi corpore:non eſt auſus i=
ferre iudiciũ blaſphemie:ſed dixit/im
peret tibi dñs. vbi gloſa. Diligenter
intuendũ eſt:ꝙ ſi michael archange=
lus diabolo ſibi aduerſanti blaſphe=
miã dicere noluit:ſed modeſto ſermo
ne eũ coercuit:quantomagis hoĩbus
oĩs blaſphemia eſt cauenda: quãuis
eñi in voluntate malus ſit demon:ta=
C men natura bonus eſt. ¶Ad cauẽ=
dum autẽ vitiũ maledictionis mone=
re debent exempla ſacre ſcripture: et
bonoꝝ chriſtianorum. Nam chriſtus
cuꝫ malediceretur/ſupple in cruce:nõ
maledicebat.i.Pe.ij. Paulus etiam
dicit.i.Corinth.iiij.Maledicimur/et
benedicimus. Et petrus.i.pe.iij. Nõ
reddentes malum pro malo:nec ma=
ledictum ꝓ maledicto. Exempla etiã
chriſtianoꝝ bonoꝝ ad idem ſunt: que
oſtendũt ꝙ interdũ maledicentes ſi=
ue inuiti ſint ſiue volentes in malum
eoꝝ exaudiunt. Unde grego.iij. dia=
logo.refert ꝙ cum ſimplex/et ſanctiſ=
ſimus florẽtius ꝓ paſtore haberet vr
ſuꝫ oniculas paſcentẽ: diſcipuli quat
tuor cuiuſdã ſancti patris qui diceba
tur eutitius/vrſum in campo occulte
occiderũt: de quo cũ florentius valde
triſtaretur:eutitius flentẽ fratrẽ venit
cõſolari. Cui florentius. Spero in om
nipotentem deũ/ꝙ in hac vita añ ocu
los hominũ vindictam accipient: q̃ i
noxiũ vrſum occiderũt. Statim autẽ
q̃ttuor rei diſcipuli elephantino mor
bo ꝑcuſſi membris putreſcentib⁹ in=
terierũt. Unde omni tempore floren=
tius flebat:ſe homicidam proclamãs
Jtem ibidem refert gregorius: ꝙ cuꝫ
famulus cuiuſdam ſtephani preſby=
teri/negligenter ei ſeruiret: clamauit
preſbyter:veni diabole diſcalcia me/
famulo ſic loquens. Statim autẽ de=
mon affuit/⁊ corrigie ſumme caliga=
rum ſe ſoluerunt/in ſignũ demoniace
fortitudinis. Ex quo ptꝫ dicit Grego.dia
bolũ prõptiſſimũ eẽ in maledictioni=
bus ad puniendũ. Sic in quarto re=
fert de romano filiũ quĩquẽnẽ nutri=
ente:q̃ mox blaſphemare cõſueuerat
cũ aliquid ei reſiſteret. vñ in pris ſinu
peſtilentia laborans:ſic ad apparen
tiã demonis faciẽs necat⁹ eſt. Sic ce
ſarius in dialogo ſuo di.v.refert ꝙ vir
q̃dã motus ira cõtra vxorẽ ei ait. Ua
de diabole:mox aũt illa ꝑ auriculam
demonẽ intrare ſentiens furiebat.cũ
q̃dã ſanct⁹ abbas ſuꝑ caput ei⁹ lege=
ret euãgeliũ/ſuꝑ egros manus impo
nẽt. Jlla terribiliſſime clamabat:⁊ cũ
õmõi ĩparet vt exiret:ille rñdit/nõdũ
vult altiſſim⁹.poſtea tñ modũ quo de
mon ĩtrauerat/ipſa patefecit. Jtẽ q̃dã
irat⁹ dixit filio ſuo:vade diabole:quẽ
mox demõ rapuit: nec vnq̃ cõparuit.
Jtẽ puella q̃nquennis cũ lac comede
ret: paẽ ei iratus ait/ diabolũ cõedas
in ventrẽ tuũ:mox autẽ vexata ẽ puel
la vſqꝫ ad maturã etatẽ/in qua cũ li=
mina apl'oꝝ petri et pauli viſitaret li=
berata eſt. Sꝫ antea in ea demon ait:
me egreſſo hec nũq̃ poſt hãc vitã ſen=
tiet aliud purgatoriũ. Hec ceſari⁹. Sic
xxi.de ciui.dei refert Augu. de vidua
nobili/⁊ diuite hñte ſeptẽ filios/⁊ treſ
femellas/eis maledicẽte. Oẽs autꝫ
ſtatim tremore omniũ membroꝝ ter
ribiliter ſunt ꝑcuſſi/et ciuiũ ſuoꝝ ocu
los verentes: in orbem diſperſi ſunt
omnibus ſpectaculum facti miſerum
Et ſi nunq̃ maledicentis optio imple
retur:tamen ſemper ille qui maledi=
cit/ſeipſm ꝑmo maledicit: vt verificet
illud Gene.xxvij. quo iſaac de iacob
ait. Qui tibi maledixerit:ſit ille male
dictus. ¶Tertio principaliter vidẽ D
dum eſt de remedijs ire. Sunt autem
quedam remedia contra iram pro=
priam:quedam cõtra iram alienam.

Remedia ire proprie ſunt nouē. Pri
mū eſt radicē ire euellere:q̄ eſt amor
ſui inordinatus/ꝛ ſuorum. Qui enim
ardenter diligit īordinate ſe/amicos/
filios/tēporalia/ꝛ honores:ſtatim cre
dit ſibi iniuriā illatam eſſe vel ſe par-
uipendi:vt dicit Ariſto.ij.rheto. Unde
eccleſi.xxviij.ſm ligna ſilue: ſic ignis
exardeſcit:ꝛ ſm virtutē hoīs:ſic iracū
dia illius erit.ꝛ ſm ſubſtantiā ſuam
exaltabit iram ſuā. Secundū eſt ſilen
tium. Nā natura ire eſt vt prolata ma
gis ferueat. Unde.puer.xxvi. Qui im
ponit ſtulto ſilentiū:iras mitigat. Vñ
ſanctus pater Iſaac req̄ſitus Cur de
mones eum tm̄ timerēt? Reſpōdit ex
quo factus ſum monachꝰ ſtatui apud
me:vt iracundia extra guttur meū nō
ps̄.38. ꝓcederet.ꝛ pſ̄. Poſui ori meo cuſto-
diā:cū conſiſteret peccator aduerſum
E me. ¶ Tertiū remediū eſt exēpla pa
tientiū inſpicere: principaliſſime chri
ſti paſſionem.de quo dicit Grego. Si
paſſio dñi ad memoriā reuocetur: ni-
chil adeo durū eſt quod nō equo aīo
toleretur.in cuius figura Nume.xxi.
Filij iſrahel leſi a ſerpentibꝰ ignitis:
īſpecto ſerpēte eneo/id eſt chriſto cru-
cifixo ſanati ſunt. Ad idē valent exem
pla Job. Exemplū etiā illius mulierꝭ
nobilis:de qua refert Caſſianꝰ ī coll.
patrū.que petiuit viduā iracūdiſſimā
in qua patientiā diſceret. Talibus eñ
exēplis velut optimo clipeo aīa muni
ri poteſt. Quartū eſt cogitare quomō
deū ſepe proprijs malis contēpſimus
vel paruipēdimꝰ.ꝛ q̄ indigemus etiā
in proprijs defectibus a ꝓximis ſup-
portari. Vñ greg.v.mora. Eſt aliꝰ ſer-
uande manſuetudinis modus vt cum
alienos exceſſus conſpicimus: noſtra
quibus exceſſimus delicta cogitemꝰ.
Conſiderata quippe īfirmitas ꝓpria
peccata nobis excuſat aliena. Patiē-
ter nāq̄ iniuriā illatā tolerat/qui pie
meminit q̄ fortaſſe adhuc habeat in
quo debeat ipſe tolerari. Ideo tam fa
ciliter quidam iraſcitur:quia ꝓprios
defectus quibꝰ a deo vel ꝓximo ſup-
portantur non agnoſcūt. Unde.puer.
xix.homo īdigēs miſericors eſt. Se-
neca. Regū animos induimꝰ illi obli
ti infirmitatis ſue: aliene deſeruiunt/
quaſi iniuriā acceperint. ¶ Quintū F
remediū eſt cōſideratio diuine ordina
tiōis. Nullum eñ malū nobis poteſt
inferri:niſi diuina ordinatiōe:qđ ma-
ximū debet eſſe fidelibus. Deus eniꝫ
eſt velut medicus fideliſſimꝰ:q̄ aquā
tribulationis cuiq̄ propinat: ſm ſue
infirmitatis exigentiā.pſ̄. Statuit a- ps̄.77.
quas quaſi in vtre/ſcꝫ de celo eā diſpē
ſans filijs. Unde prima cor.x. Fide-
lis deus qui non patietur vos tempta
ri ſupra id qđ poteſtis:ſed faciet etiā
cum temptatione prouentū:vt poſſitꝭ
ſuſtinere. Hanc rationē aſſignat chri-
ſtus petro Johan.xviij. Calicem quē
dedit michi pater: non vis vt bibā il-
lum? Sine quo nec filij Zebedei poſ-
ſunt ſedere ad dexteram et ſiniſtrā in
regno.poteſtis īquit xp̄s bibere calicē
quem ego bibiturus ſum? Math.xx.
Deus eſt velut pater pijſſimus: qui fi
lium quē diligit caſtigat. Apocal.iij.
Ego quos amo:arguo ꝛ caſtigo/ne vi
delicet ſm apl̄m ſimus adulterini fi-
lij. Si inquit extra diſciplinā eſtis:cu-
ius participes facti ſunt omnes: ergo
adulteri/ꝛ non filij eſtis. Hebreo. xij.
Deus etiam eſt velut mater miſericor
diſſima:que licet virga caſtiget filio-
lum:tamen non ſupra modū. Nā eſa.
xlix. Nunquid obliuiſci poteſt mater
infantem ſuum:vt non miſereatur fi-
lio vteri ſui? Et ſi illa oblita fuerit:ego
tamen non obliuiſcar tui. Sextum eſt
conſideratio vtilitatis ipſius tribula-
tiōis. Nā vexatores nr̄i ſūt ſicut apes
que licet pungant:tamē diligūt quia
mellificant:ſic inimici licꝫ rodant: ta-
men penā pro peccatis minuunt. pru
dentes faciunt. decorant patientiam.
augent hic meritū.ꝛ in celo premium
Pſ̄. Circundederunt me/ſcꝫ inimici ps̄.117.
dicit chriſtus ſicut apes/ꝛ exarſerunt
ſicut ignis in ſpinis. Septimū eſt con
ſideratio noſtre impotentie. Sunt eñ
quidam qui verecundātur ſi non tri-
bulantes eos verbo vel facto ledunt.

ſed ſciat homo etiam minimis oporte
re parcere. vnde Aug. homo tibi con=
uiciũ dicit: ⁊ times/ ⁊ iratus es. puli=
cib⁹ reſiſte ſi potes: vt dormias. Octa
uum eſt parcere/ ⁊ miſereri inſano. nã
iratus aliquem impugnãs: ratione in
parte vel in toto non vtitur: et ſic cec⁹
eſt, ⁊ ſtultus/ ⁊ quodãmodo inſan⁹/ q̃=
bus naturaliter clemẽtes ſumus. Vñ
prouerb. xiiij. Qui impatiens eſt: ex=
altat ſtulticiã ſuam. Nonũ eſt preuia
conſideratio omniũ malorũ que ſibi
poſſent inferri. Unde Grego. v. mora.
Mens ſollicita anteq̃ quodlibet age
re īcipiat: omnes ſibi quas pati putat
contumelias proponat: quatinus ſui
redemptoris probra cogitans: contra
aduerſa ſe preparet. Que nimirũ ve=
nientia tanto fortior excipit/ quanto
ſe cauti⁹ ex preſcientia armauit. Qui
vero improuidus ab aduerſitate dep̃
henditur: quaſi ab hoſte dormiẽs in=
uenitur. Hec remedia ſunt ire proprie
Sed principaliter īuocandũ eſt in om
nibus auxiliũ diuine gratie: ſine quo
B nichil poſſumus. ¶ Remedia autẽ
contra alienã iram ſunt tria. Primũ
eſt mollis reſponſio. Hoc eſt mirabile
naturale vnum vbi molle frangit du=
rum. Unde prouerb. xv. Reſponſio
mollis frãgit iram. Exemplũ invitaſ=
patrum vbi diſcipulus macharij eum
precedens ait ad ſacerdotẽ idolorum
ligna portantẽ: quovadis demon: qui
iratus vulnerauit grauiter diſcipulũ.
Cum autẽ macharius ſuperueniens
ſacerdoti diceret: ſalue laborator/ hoc
verbo lenitus per macharium cõuer=
ſus eſt in monachũ. Unde cauſa vul=
nerationis reddita vulneratuz ambo
in monaſteriũ portauerũt. Homo enĩ
iratus eſt velut olla bulliẽs: cui aqua
frigida ſuperfundenda eſt. Vñ puer.
xv. Os fatuorũ ebullit ſtulticiã. Se=
cundum remediũ eſt ſilẽtium. Uerba
enĩ ſunt velut ligna/ ſi ſaltem ſint ver
ba irato diſplicibilia: ſed ad extiguen
dum ignem oportet materiã lignorũ
minuere. Unde eccle. viij. Nõ litiges
cum homine litigioſo: et non ſtrues in

ignem illius ligna. Securius ergo eſ=
ſet interdum ab irato recedere/ q̃ nol=
let comburi: ſicut ⁊ ab igne. Roma. xij
Non vos defendẽtes cariſſimi: ſʒ da=
te locum ire. Tertium remediũ eſt be
neficium. Beneficia enĩ irato impẽſa
ſunt velut carbones igniti/ valẽtes p
caritate proximi. Ideo puer. xxv. Si
eſurierit inimicus tuus: ciba illuʒ. Si
ſitierit: da illi aquaʒ bibere. Prunas
enim congregabis ſuper caput eius:
et dominus reddet tibi.

¶ Ca. v. de inuidia: ⁊ ei⁹ remedijs.

DE inuidia que vt plu
rimũ eſt cauſa homici
dij. de q̃ Iob. v. Par
uulum occidit īuidia.
Tria ſunt principali=
ter videnda. Primo
quid ſit. Secũdo quã
tum noceat. Tertio de remedijs.
¶ Quãtum ad primũ. Inuidia dicit A
beatus Aug. eſt odiũ felicitatis alie=
ne. Damaſce. lib. ij. dicit q̃ eſt triſticia
de alienis bonis. Et dicit̃ īuidia: quia
non poteſt videre bona aliorũ. Unde
Ambro. lib. de offi. Inuidus bono tor
quetur alieno. Nullus autẽ poteſt vi=
dere equanimiter illd̃ de quo torque=
tur. Pro cuius intellectu notandum
ſm Tho. ſcda ſcde. q. xxxvi. q̃ inuidia
eſt triſticia de alieno bono inquantuʒ
quis aliũ excedit in bono apparẽti p̃=
cipue de quo eſt gloria/ vel in quo ho
mines appetunt honorari/ ⁊ in opinio
ne eſſe inquantũ alienũ bonum dimi=
nuere videtur ꝓpriam excellentiam.
¶ Unde greg. xxxi. mora. Inuidia ex B
inani gloria vel ex ſupbia naſcit̃. Qd̃
ſic ptʒ. Nã cũ ſupbus īaniter glorioſ⁹
appetit ſup alios excellere/ ⁊ magnus
apparere/ ⁊ cognoſcit in alio aliquod
bonũ: tunc timet q̃ in hoc ipſum alter
excellat vel ſibi equetur: ⁊ tunc triſtat̃
inquantũ hoc minuit gloriã ſuã et ex=
cellentiã quã haberet in opinione ho=
minũ. Ex hoc enĩ q̃ alius ī aliquo bo
no ſibi equatur aut eũ excedit: ipſe mi=
nus glorioſus eſtimatur. quia tũc nõ
ſuper alios ipſe excellens putat̃. Exẽ=

plum. Tu ſcis artificiū in ciuitate. ve-
nit peregrinus: qui equaliter tibi vel
melius te operatur de quo ipſe lauda
tur: ſed tu times eū tibi equari / aut te
excellere / ⁊ doles de fama eius / vel bo
no: quia fama tua mīor erit: hec triſti-
tia de alieno bono eſt īuidia vera. Et
videtur principaliꝰ eſſe triſtitia de glo
ria alterius: inquantū minuit gloriā
tuam quā appetis. Sic ſimiliter ē in-
ter diuites / nobiles / predicatores / ma
giſtros ⁊ ſimiles quo ad pulchritudi-
nem / fortitudinem / ſcientiā / vocē / de-
uotionem. ⁊ de quocunqꝫ vero vel eſti
mato bono: de quo quis gloriā querit
C ¶ Secundo notādū ſʒ Tho. vbi ſupꝰ
ꝙ cū īuidia ſit triſtitia de alieno bono
quadruplex eſt triſtitia que de alienis
bonis in alio cognitis poteſt oriri ⁊ ſo
lum quarta eſt īuidia. Primo eñ ꝗs
triſtatur de bono alterius: inquātum
ex eo timetur nocumentū / vel ſibi / vel
alijs bonis. ⁊ talis triſtitia nō eſt inui
dia: ſed magis timoris effectꝰ: ⁊ poteſt
eſſe ſine pctō ⁊ laudabilis. Vñ puer.
xxix. In multitudine iuſtoꝝ letabitur
vulgus. Cū impij ſumpſerit principa
tum gemet populus. Et greg. xxi. mo
ra. Euenire plerūqꝫ ſolet vt nō amiſſa
caritate / ⁊ inimici nos ruina letificet ⁊
rurſus eius gloria ſine inuidie culpa
cōtriſtet. cū et ruente eo quoſdā bene
erigi credimꝰ. et ꝓficiēte illo: pleroſqꝫ
iniuſte opprimi formidamus. Secun
do modo poteſt quis contriſtari de bo
no alterius: non ex eo ꝙ ipſe habet bo
num: ſed ex eo ꝙ nobis deeſt bonū il-
lud quod habet ipſe. ⁊ hoc eſt proprie
zelus. vt dicit phus. ij. rheto. Et ſi zelꝰ
iſte ſit circa bona honeſta: laudabilis
eſt. Unde. i. coꝝ. xiiij. emulamini ſpiri
tualia. Et hiero. ī epiſtola ad aletham
de inſtructiōe filie dicit. habeat ſocias
cū quibus addiſcat quibus īuideat. ⁊
quaꝝ laudibus mordeať. vbi ſumitur
inuidia pro zelo: quo quis debet īcita
ri ad ꝓficiendū cū melioribus. Si aūt
ſit de bonis tꝑalibus: pōt eſſe cū pctō /
D ⁊ ſine pctō. ¶ Tertio mō aliquis tri
ſtatur de bono alterius: inquantū ille
qui accipit bonū eſt eo indignus: q̄ q̄-
dem triſtitia nō pōt oriri ex bonis ho-
neſtis. ex ꝗbus aliquis iuſtus efficiť.
ſicut phs dicit. ij. rheto. ſed de diuitijs
et de talibus que poſſunt ꝓuenire di-
gnis / ⁊ indignis. ⁊ hmōi triſtitia ſʒ eū
vocatur nemeſis. ⁊ pertinet ad bonos
mores. Sed hoc ideo dicit: qꝛ conſide
rabat ipſa bona temporalia ſʒ ſe: ꝓut
poſſunt magna videri / nō reſpicienti-
bus ad eterna: ſʒ ſʒ doctrinā fidei bo-
na tꝑalia que ꝓueniūt indignis ex iu
ſta dei ordinatiōe: diſponūtur ad eoꝝ
correctionē / vel ad eoꝝ dānationē. Et
hmōi bona quaſi nichil ſunt in cōpa-
ratione ad bona futura: que ſeruātur
bonis. Et ideo hmōi triſtitia ꝓhibeť ī
ſacra ſcriptura. ſʒ illud pš. Noli emu pš. 36.
lari in malignātibus: neqꝫ zelaueris fa
cientes īiquitatē. Et alibi. Pene effu pš. 72.
ſi ſunt greſſus mei: qꝛ zelaui ſuper ini
quos pacē peccatoꝝ videns. Quarto
modo aliqs triſtatur de bono alicuiꝰ
inquātū alter excedit ipſum in bonis
⁊ hoc prope eſt inuidia. ⁊ hoc eſt ſempꝛ
prauū. vt dicit Ariſt. ij. rheto. qꝛ dolet
de eo de quo eſt gaudendū / ſcʒ de bo-
no ꝓximi ſm caritatē cui etiā directe
contrariatur: vt diceť. ¶ Quomodo E
aūt fiat īuidia veniale pctm̄ / vel mor-
tale: notādū tertio ꝙ tres ibi ſunt gra
dus. Primꝰ vbi materia origo / ⁊ cau
ſa inuidie eſt cognitio boni alieni ex-
cellētis in hoīe vane glorioſo. Talis
eñ faciliter timet de diminutione ſue
glorie: ⁊ triſtať faciliter de bono proxi
mi. Vñ ſm greg. xxxi. mora. Inuidia
ex inani gloria naſcitur. ⁊ ex eadē ra-
dice etiam ſm phʒ. ij. rhetorice / multe
ſunt cauſe inuidie. Primo ſimilitudo
aliquorum ſm genus / cognitionem /
ſtaturam / habitū / aut opinionem. Ra
tio eſt. quia ad iſtos tantū eſt inuidia
quibus homo ſe vult equare vel ꝑfer-
re. hoc autē non eſt niſi reſpectu non
multum diſtantiū. Nullus eñ niſi in-
ſanus ſtudet ſe equare / vel preferre in
gloria his qui multo maiores eo ſunt
puta plebeus regi / vel econuerſo. ideo
his quibus multū diſtat loco vel tem

pore/vel ſtatu/hō non inuidet: ſed qui bus eſt propinquꝰ. Nā cum propinq̄ videantur in gloria excedere: eos niti mur excellere/ ⁊ ex eorū gloria qua cō tra noſtrā voluntatē pollēt: triſtari in‑
5 cipimꝰ ⁊ ſic inuidere. ¶ Scđo facilr̄ inuidēt puſillanimes q2 oīa reputāt ma gna ⁊ glōſa que nō habēt. Tertio ſe nes faciliter inuidēt iunioribus: quos putant poſſidere que ipſi nō habuerūt/ vel non habent. Capitur tñ inuidia ſi cut cetere paſſiones q̄nq3 ſicut dicit Au reolus ſup.ij.di.xxi.q.ij. quaſi ꝓ qua dam naturali inclinatiōe ad paſſionē inuidie. Sunt enī vt inquit in appeti tu ſenſitiuo appetibilitates quedam facientes in corpore reales tranſmu tationes cōſequentes cōplexiōes cor porum naturales. Vnde qui ſunt com plexionis frigide et humide: ſunt na turaliter magis inclinati ad inuidiā. vt patet de multis pueris/mulieribꝰ/ et quibuſdā hominibus flegmaticis. Et ratio eſt. quia tales qualitates paſ ſiue ſunt. ideo eſt in corpore aptitudo ad caſum/ ⁊ depreſſionem. propter qđ in appetitu ſenſitiuo oritur ꝓportio nalis quedā aptitudo ad depreſſionē ⁊ ad caſum. vt faciliter deprimatur/ ⁊ cadat ad apprehenſionē boni alteriꝰ. Vñ ſic ē ꝙ omnia alia q̄dā reputāt ſu periora reſpectu ſui. Ideo timēt ꝯfun di naturaliter et deprehendi. Ratiōe igitur talis cōplexionis/ quādo quis videt bonū in aliquo ſtatim īclinatur ad inuidendū. ⁊ tunc fit cōformis trāſ mutatio in corpore. puta quidā caſus manifeſtus in vultu/ ⁊ perpendit̄ inui dia. Et hoc modo accipiendo inuidiā ſc3 pro naturali aptitudine/et paſſiōe vel etiā vt talis paſſio eſt primus mo tus/vt ſic nō eſt peccatū: ſed pena pec cati. vel peccatū largo modo: cum ſit pena peccati originalis. Hec de aureo lo. Unde aug. lib. primo confeſſionū dicit paruum quēdā collactaneū ſuū toruo vultu aſpexiſſe/et illud inuidie attribuit. Vidi inquit ego et expertus ſum zelantem puerū/nondū loqueba tur: ⁊ ītuebatur pallidus amaro aſpe

ctu collactaneū ſuum. ¶ Secundus 6
gradus eſt quedam ſubita et non de liberata triſtitia de bono proximi in quantū excellens eſt. Tertius eſt tri ſtitia talis modi deliberata/ſeu perfe cta. Prima eſt veniale peccatum. ſed tertia eſt mortale peccatū. Unde tho. vbi prius de vtroq3 dicit. Inuidia ex genere ſuo eſt mortale peccatū. Genꝰ enim peccati conſideratur ex obiecto Inuidia autē ſm rationē ſui obiecti contrariatur caritati/per quā eſt vita anime ſpiritualis ſm illū prima Ioh. iij. Nos ſcimꝰ quoniā tranſlati ſumꝰ de morte ad vitam quoniā diligimus fratres. Utriuſq3 enī obiectum/ ⁊ cari tatis/et inuidie eſt bonū proximi/ſm contrarium motū. Nam caritas gau det de bono proximi. ſm illud primo Corinth. xiij. Non gaudet ſuper iniq̄ tate. cōgaudet autē veritati. Inuidia autē de bono proximi triſtatur. Vñ ex ſuo gn̄e cōuincitur peccatū mortale eſ ſe inuidia. Ideo Iob. v. Paruulū occi dit inuidia. ſed nichil occidit ſpiritua liter niſi peccatū mortale. Sed ſicut dictū eſt ſupra in quolibet genere pec cati mortalis inueniūtur aliqui imꝑ fecti motus in ſenſualitate exiſtētes/ qui ſunt oīmode peccata venialia. Si cut in genere adulterij primus motꝰ concupiſcentie. ⁊ in genere homicidij primꝰ motus ire: ita etiā in gn̄e inui die īueniūtur aliq̄ primi motus q̄nq3 etiā in viris perfectis/q̄ ſunt pctā ve nialia. Hec tho. Quartus gradꝰ inui die eſt peccatū in ſpiritūſanctū. qđ di citur inuidentia fraterne gratie. Unde tho. 2.ij.di.xliij. dicit. Inuidia duplex eſt. quedam que eſt de proſperitate vel exaltatiōe hominis. et quedā que eſt de exaltatione gratie. ſicut ꝙ multi ad deum conuertantur/ vel aliquid hu iuſmodi. Et talis inuidia ſolū eſt pec catum in ſpiritumſanctum. Unde ibi dem Bonauentu. dicit. dupliciter po teſt aliquis inuidere aliene gratie. Uno modo quia ex hoc minuitur bo num proprium: cuius promotionem appetit ſingulariter. et ſic ē peccatū

capitale. Alio modo quia viſus aīme
eſt ſic depranatus vt ſicut nō videt bo
nū in ſe: ſic etiam nolit videre bonū in
alio: ⁊ tunc eſt peccatū in ſpm̄ ſanctū:
hoc aūt eſt in illis maxīe / qui vix pn̄t
in alio videre bonū: ⁊ ita alio mō ē ca
pitale vitiū: ⁊ alio modo peccatū ī ſpi
ritū ſanctū: et iſto mō non ꝓcedit niſi
ex magna corruptione / ⁊ malitia vo-
lūtatis: q̄ adeo guſtū ꝑuertit: vt bonū
faciat apparere malum / ⁊ ecōuerſo.
b ¶ Secundo principaliter videndum
eſt de inuidia quātū noceat: ⁊ ꝙ ſit de
teſtabilis ꝓpter nouem. Primo no-
cet ꝓprio ſubiecto in corpore ml̄tipli
citer: quia eſt triſtitia. Sed triſtitia ſꝫ
tho. ꝑma. ij. q. xxxvij. ſaltē mala / mul-
ta mala facit. q̄ꝛ aggrauat aīm: vt in-
terdū motus corporis exterior īpedi-
atur: ⁊ fit homo ſtupidus ⁊ intenſa tri
ſtitia pre oībus aīe paſſionibꝰ maius
nocumentū infert corpori. Unde pro
uerb. xxv. Sicut tinea veſtimento / et
vermis ligno: ita triſtitia viri nocet cor
di: quia animus gaudēs etatē floridā
facit: ſpūs triſtis exſiccat oſſa. Et ec-
cleſiaſt. xxxviij. De triſtitia feſtinat
mors: ſed hoc verū eſt de triſtitia / que
ſpem non habet annexā. Sicut cōtri-
tio habet ſpem ⁊ gaudiū de remiſſiōe
et intuitu diuine miſericordie. Secun
do dānoſa eſt inuidia: quia eripit eaꝫ
ps. 118. habenti ſocietatem eccłie. Ps. Par
ticeps ego ſum oīm timentiū te / ⁊ cu-
ſtodientiū mandata tua. Augu. Pen
ſent inuidi quātū bonū ſit charitas / q̄
ſine labore nr̄o / aliena bona noſtra fa
cit. Tertio inuidia nulli pcit. De nocē
ti notum eſt: de īnocētibus patet. Cā
caim inuidus / abel: fratres ipſius io-
ſeph eūdem: et ſaul dauid ſine cā ſint
pſecuti: tales peiores ſunt pilato. de q̄
Math. xxvij. Sciebat ꝙ ꝑ inuidiā tra
didiſſent eum. Quarto inuidia valde
difficulter curaꝫ: q̄ꝛ eſt velut ignis gre
cus q̄ ī aqua tribulationū ardet: ⁊ dif
ficulter extinguitur. Ideo gal. vi. Nō
efficiamini inanis glorie cupidi / inui
cem prouocantes: inuicem inuiden-
tes. Super quo ciprianus. zelus iſte
modum non habet: permanens iugi-
ter ſine fine: cum alia finiātur ſcelera:
quātoqꝫ ille cui inuideꝫ creſcit in ſuc-
ceſſu meliori: tanto inuidus liuoris
ignibus inardeſcit. Quinto inuidia
oſtendit hominem puſillanimē: et in-
fimis rebus comperat. Job. v. Par-
uulū occidit inuidia. Nobiles ſunt cō
municatiui: vt patet in hominibus / in
leone ⁊ aquila. Econtrario ignobiles
ſunt inuidi. Sexto ſignū eſt per quod
demon ſuos cognoſcit. Sicut chari-
tas ecōtrario. Johan. xiij. In hoc co-
gnoſcēt oēs q̄ꝛ mei eſtis diſcipli: ſi di
lectionem habueritis adinuicem. Se
ptimo ſocij ſunt diaboli in lucro / et in
damno: quia quando diabolus lucra
tur / et male ſuccedit homini: inuidus
hoc lucrū ſuū putat et ecōuerſo. Un-
de cum ſm̄ Tulliū. Amicoꝝ ſit idem
velle / et nolle: patet ꝓpoſitum. Octa-
uo proditores plerūqꝫ efficiunꝫ. pro-
uerb. xxiij. Ne comedas cum homine
inuido: et ne deſideres cibos eiꝰ: quo
niā in ſimilitudinem arioli / ⁊ coniecto
ris eſtimat qd̄ ignorat. Comede ⁊ bi
be dicet tibi / et mens eius non eſt te-
cum. Nono inuidus grauiſſima ani-
me infirmitate teneꝫ: guſtū eñ anime
adeo infectum habet: vt bonū inimi-
ci putet malū: ⁊ ecōuerſo. Eſa. v. Ue q̄
dicitis bonū malū / ⁊ malū bonū: po-
nētes tenebras lucē: ⁊ lucē tenebras:
ponētes amarum in dulce / et dulce in
amarū. ¶ Tertio principaliter de re J
medijs inuidie notandum ꝙ cōtra eā
valēt quīqꝫ. Primo vt hō ponat dile-
ctionē in ea bona q̄ pn̄t ſimul a mul-
tis haberi: et a ſingulis plene. Sicut
eſt ꝑdicatio / eukariſtia / cōmunio / vel
ſup oīa dilectio: ⁊ regnū celoꝝ. Unde
Grego. Qui facibꝰ īuidie carere deſi
derat: illā hereditatē appetat / quā nu
merus poſſidentiū non anguſtat. Ue
eñ iuſtus ꝑ hoc ꝙ in terris nichil ap-
petit: alienis ꝓfectibꝰ īuidere neſcit.
Sedo īſpicere debemꝰ quantis fraꝫ-
nitatibꝰ īſigimur. Oīs eī ꝓximꝰ ē fra
ter naturalis: quoꝝ omniū vnus fuit
paṫ adam: nl̄ti ſūt fratres nr̄i ſpiri-

tuales:quoꝝ omniū vnus pater chri⸗
ſtus eſt:⁊ mater vna virgo beatiſſima
maria/ſicut ⁊ mater vna ſancta eccle⸗
ſia.Sumus eñ mēbra vnius corporꝭ
eccleſie.ꝑma Coꝛ.xij. Si qd patitur
vnū membꝛū:compatiūtur cetera mē
bꝛa.Tertio cōtra inuidiā valet eradi⸗
catio pꝛopꝛie ſuperbie.qꝛ ex ea oꝛitur
Unde dicta contra ſuperbiā vel inanē
gloꝛiā:valēt etiam hic. Quarto valet
contra inuidiā meditatio multiplicis
damni/qḋ ex ea pꝛouenit.vt in ſecun⸗
do membꝛo patuit.Sicut eñ grecus
ignis arena ⁊ aceto ſolet extingui:ſic
inuidia conſideratione infructuoſi ſta
tusquē habet:⁊ amaritudine/⁊ ꝯſum
ptione viriū poteſt extingui. Quinto
valet cōtra inuidiā/exercitiū in operi⸗
bus mīe circa pꝛoximos vel inimicos
Unde pꝛouerb.xxv.Si eſurierit īimi⸗
cus tuus:ciba illū.ſi ſitierit:potū da il
li.Pꝛunas eñ congregabis ſuper ca
put eius:⁊ dñs reddet tibi.Miſericoꝛ
dia eñ directe opponitur īuidie.qua⸗
rum pꝛioꝛ dolet de miſeria ꝓximi.po
ſterioꝛ vero de felicitate pꝛoximi.Un⸗
de de mīa dicit̄.ij.coꝛ.xi.Quis infir⸗
matur/⁊ ego nō infirmoꝛ.De inuidia
vero iude.Joh.xij.Et iudas murmu
rauit de effuſione vnguenti ſuper ca⸗
put ieſu.

Capitulū ſextum.de filiabus īuidie:⁊ pꝛimo de odio.

Nunc de filiabus inui
die differendum eſt.
Pꝛimo q̄ occaſiōes
ſunt homicidij coꝛpo
ralis.Scḋo de odio ī
ſpeciali quid ſit.et de
eius pꝛopꝛietatibus.
Tertio an pctōꝛes ſe odio habeant.

A Quantū ad ꝑmū notandū ꝭ3 tho.
ij.ſcḋe.q.xxxvi.⁊ ꝭ3 Greg.xxxi.moꝛa.
Quinqꝫ ſunt filie que ex inuidia oꝛiri
poſſunt/vic3 ſuſurrium/detractio/ex⸗
ultatio in aduerſis/afflictio in pꝛoſpe
ris ꝓximi/⁊ odiū.Quod ſic pt3.nā in
conatu inuidie eſt aliquid tanꝙ prin⸗
cipium.⁊ aliquid tanꝙ mediū.⁊ aliq̄d
tanꝙ terminus.Pꝛincipiū quidē eſt:
vt aliquis diminuat alterius gloꝛia3/
vel in occulto:et ſic eſt ſuſurratio.vel
manifeſte:⁊ ſic eſt detractio.Medium
autē eſt ꝙ aliquis intendat diminue⸗
re gloꝛia3 alterius/aut poteſt:⁊ ſic eſt
exultatio in aduerſis.aut nō pōt/⁊ ſic
eſt afflictio in pꝛoſperis.Terminꝰ aūt
eſt in ipſo odio.qꝛ ſicut bonū delectās
cauſat amoꝛem:ita triſticia odium.

Quo ad ſecundū ſciendū ꝙ differt B
ira/inuidia/⁊ odiū ꝭm Tho.ij.ſcḋe.q.
centeſima quīquageſimaoctaua. Jra
eñ eſt per quā appetimꝰ malū pꝛoxi⸗
mi:ꝭm quandā menſuram/ꝓut ſc3 h3
rationē vindicte.Odiū aūt eſt/per qḋ
deſideratur malū pꝛoximi abſolute.⁊
ira eſt interdū cauſa odij.qꝛ per hoc ꝙ
aliquis appetit malū vindicte ſub ra⸗
tione iuſti/⁊ cū hoc frequēter facit: ꝑ⸗
uenitur ad appetitum mali abſolute ī
pꝛoximū/quod eſt odiū.Jnuidia vero
eſt triſticia de bono alieno.Unde ſicut
triſticie opponitur gaudiū:ſic odium
amoꝛi.⁊ cauſatur odiu3 tā ex ira: ꝙ̄ ex
īuidia:ſed directius ex īuidia qꝛ ex eo
ꝙ quis triſtatur de bono pꝛoximi:ſta⸗
tim diſplicentiā/ſeu odiū faciliter ca⸗
pit. Dubitatur pꝛimo: vtrū deus C
poſſit odiri ab aliquo? Rñ.tho.ibide3
deus poteſt dupliciter ab hoīe appꝛe⸗
hendi.Uno modo ꝭ3 ſeipſu3: puta cū
per eſſentiā videtur.Alio modo ꝭ3 ef⸗
fectus/ſcil3 cū inuiſibilia dei per ea q̄
facta ſunt intellecta cōſpiciūtur. Deꝰ
per eſſentiā ſuam eſt ſumma bonitas
quā nullus poteſt odio habere ſic vi⸗
ſam.quia ſic nō habet/niſi rationē di⸗
ligibilis/nō odibilis.qꝛ ibi nichil ma
li apparet intellectui.Sunt autē effe⸗
ctuū diuinoꝝ duo gña. quidā qui nul
lo modo poſſunt cōtrariari volūtati vt
eſſe/viuere/⁊ intelligere/et talia ſunt
oībus etiā appetibilia.Et pꝛout ē deꝰ
taliū effectuū auctoꝛ:etia3 non poteſt
odiri.Alij ſunt effectus dei:qui repu⸗
gnāt inoꝛdinate volūtati/ ſc3 inflictio
pene/⁊ cohibitio peccatoꝝ per legem
diuinā repugnantē volūtati peccatoꝝ
Et quātū ad tales effectus:deꝰ poteſt
odiri ab aliquibꝰ:inquantū vic3 deus
appꝛehenditur vt peccatoꝝ ꝓhibitoꝛ

D ⁊ penarū inflictor. ¶ Secūdo dubi-
tatur: an odiū dei ſit grauiſſimū pctō-
rum ſimpliciṫ? Rñ. ſm tho. ibidē ꝙ ſic
qñ eſt deliberatū. Rō qꝛ optimo oppo
nitur peſſimū. p pbꝫ. viij. eth. Sꝫ amo
ri dei qui eſt optimū opponiṫ odiū dei
Ideo cū primū ſit optimū / ſecūdū eſt
peſſimū. Immo odiū dei ex delibera-
tiōe eſt maxime pctm̄ in ſpiritūſanctū
ſm ꝙ peccatū in ſpiritūſanctū nomi-
nat aliquod genus ſpeciale pctī. non
tamen cōputatur inter ſpecies peccati
in ſpiritūſanctū. qꝛ generaliter inueni
tur in omī ſpecie peccati in ſpiritūſan
ctū. Unde odiū dei maius peccatū eſt
īfidelitatis peccato. qꝛ ex eo oritur: vt
E effectus ex cauſa. ¶ Dubitatur ter-
tio. que poſſumus / et debeamus odi-
re? Rñ. ſm tho. ibidē lꝫ odio habere il
lud quod a diabolo deriuaṫ: vt pecca-
tum. ⁊ oē illud quod pertinet ad defe
ctū diuine iuſtitie ⁊ qcqd a deo abdu-
cit nos: ſm ꝙ a deo abducit. Sꝫ natu
ram fratris / gratiā ⁊ hmōi: cum ſint a
deo / ſine peccato nō poſſumus odire.
De primo diciṫ Luce. xiiij. Si quis ve
nit ad me / ⁊ nō odit patrē aut matreꝫ:
non pōt eſſe meꝰ diſcipulus. Et roma.
pmo. Detractores deo odibiles. De
ſcdo. i. Joh. ij. Qui fratrē ſuū odit: in
tenebris eſt. Sed ſumma cautela ſm
Greg. ibi vidēda eſt: ne ſub veſte boni
F odij: ſe occultet odiū fratris. ¶ Quo
ad tertiū: vtrū pctōres ſe odiant? Rñ.
pſ. 10. ꝙ ſic. vnde pſ. Qui diligit iniquitatē:
odit animā ſuā. Pro cuius intellectu
notat hic Tho. ij. ſcđe. q. xxv. vbi qrit.
Utrū peccatores ſe diligant? Amare
ſeipſuꝫ: vno modo cōe eſt oībus. Alio
modo propriū eſt bonoꝝ. Tertio mo-
do proprium eſt maloꝝ. ꝙ em̄ aliquis
amet id qđ ſeipſum eſſe exiſtimat: hoc
cōmune eſt oībus. Homo aūt diciṫ eſ-
ſe aliquid dupliciter. Uno mō ſꝫ ſub-
ſtantiā ſuam / ⁊ naturā. et ſm hoc oēs
eſtimāt bonū cōe ſe eſſe illud qđ ſunt /
ſcꝫ ex aīa / ⁊ corpore cōpoſitos. Et ſic
etiā oēs homines boni ⁊ mali diligūt
ſeipſos inquantum diligunt ſuiipſo-
rum conſeruationem. Alio modo di-
citur eſſe homo aliquid ſm pricipali-
tatem. Sicut princeps ciuitatis diciṫ
eſſe ciuitas. Unde qđ pricipes faciūt
diciṫ ciuitas facere. Sic autē non oēs
exiſtimant ſe eſſe illud quod ſunt. pri
cipale em̄ in hoīe eſt mens rōnalis. ſe
cūdariū aūt eſt natura ſenſitiua / ⁊ cor
poralis. Quorū primū vocat apoſto-
lus interiorē hominē. vt pꝫ. i. Coꝛ. v.
Boni aūt exiſtimant pricipale in ſeip
ſis rationalē naturā / ſiue interiorē ho
minē. Uñ ſm hoc exiſtimāt ſe eſſe qđ
ſunt. Mali autē exiſtimāt pricipale in
ſeipſis naturā ſenſitiuā / ⁊ corporalem
ſcꝫ exterioreꝫ hominē. Unde nō recte
cognoſcētes: ſeipſos non vere diligūt.
G ¶ Et hoc probat phus in. ix. ethi. per
quinqꝫ q̄ ſunt amicitie propria. Unuſ-
quiſqꝫ em̄ amicus Primo quidē vult
ſuum amicū eſſe / ⁊ viuere. Scđo vult
ei bona. Tertio operatur bona ad ipꝫ
Quarto cōuiuit ei delectabiliṫ. Qui-
to concordat cum ipſo quaſi in eiſdeꝫ
delectatus / ⁊ ꝯtriſtatus. Et ſꝫ hoc bo
ni diligūt ſeipſos quantū ad interiorē
hoīeꝫ. qꝛ etiā volūt ipꝫ cōſeruari ī ſua
ītegritate. ⁊ optāt ei bona eiꝰ q̄ ſūt bo
na ſpiritualia ⁊ ad aſſequendū operā
impendūt et delectabiliter ad cor re-
deunt. qꝛ ibi inueniunt bonas cogita-
tiones in preſenti. ⁊ memoriā bonorū
preteritorū / ⁊ ſpem futuroꝝ bonorum
ex quibus delectatio cauſatur. Simi-
liter etiā nō patiūtur in ſeipſis diſſen-
ſionem voluntatis. quia tota aīa coꝛ
tendit in vnū. Ecōtrario autē mali nō
volūt conſeruari in interioris hoīs in
tegritate. nec appetūt eius ſpūalia bo
na. nec ad hoc operātur. nec delectabi
le eſt eis ſecum cōuiuere redeundo ad
cor. quia inueniūt ibi mala preſentia /
preterita / ⁊ futura que abhorrent. nec
etiā ſibiipſis concordant propter con
ſcientiam remordentem. ſm illud pſ. pſ. 49.
Arguam te: ⁊ ſtatuā contra faciem tu
am. Et per idem probari poteſt: ꝙ ma
li amant ſeipſos ſm corruptionē exte
rioris hominis. Sic autē boni non a-
mant ſeipſos. odiunt ergo mali ſeip-
ſos ſm principale ſui / videlꝫ animā.

¶ Capitulum ſeptimū. Quomo=
do inimici ſunt diligēdi vl' odiēdi.

HIc neceſſarium eſt ſci
re quomodo īimici vl'
peccatores ſint diligē
di/vel odiēdi. de qui=
bus chriſt⁹ preceptū
dat Math. v. dicens.
Audiſtis quia dictuꝫ
eſt: diliges proximū tuum/ꝛ odio ha=
bebis inimicū tuum. Ego autem dico
vobis: diligite īimicos veſtros: bene=
facite his qui oderūt vos. ꝛ orate pro
perſequentibus/ꝛ calūniantibus vos
vt ſitis filij patris veſtri qui in celis ē.
Qui ſolem ſuū oriri facit ſup bonos
ꝛ malos: et pluit ſuper iuſtos et iniu=
ſtos. Ubi dicit gloſa: ꝙ inimici noſtri
trib⁹ mōis pugnāt ꝯ nos/ſcilicꝫ men
tali odio/verbali opprobrio/ꝛ corpo=
rali nocumento ſiue leſione in exterio
ri bono: vt notatur in verbis predictiſ.
Sed ibi econtrario tria iubet veritas
inimicis impendenda/ videlicet dili=
gere corde/benedicere ore/et operib⁹
ſubuenire. De quibus tribus vidēdū
erit. Primo quomō corde diligendi
ſint inimici. Ubi tria occurrunt decla
randa. Primo an inimicoꝝ dilectio
ſit nobis poſſibilis. Secūdo ſi ſic: cur
inimici ſint diligēdi/ꝛ nō odiēdi. Ter
tio an ad eoꝝ dilectionem neceſſaria
B ſit ſpecialis actuatio. ¶ Quantū ad
primū reperiuntur quidā tam ceci ra=
tione/ꝛ infecti voluntate vt affirment
ꝛ credant ſibi impoſſibile eſſe ꝙ inimi
cos diligant. Contra quos ſcriptura
ſanctorū doctrina/et philoſophoꝝ/ ac
naturaliū exempla ſunt. Nam math.
v. dicitur. Si dimiſeritis hoībus pec=
cata eorū: dimittet et vobis pater ve=
ſter celeſtis debita veſtra. Super quo
glo. Uidetis fratres. quia cū dei gra=
tia in poteſtate noſtra poſitū eſt quo=
modo a dn̄o iudicemur. Inquit enim
dn̄s. Si dimiſeritis: dimittet vobis. ſi
non dimiſeritis: nō dimittetur vobis.
In poteſtate aūt noſtra eſt dimittere:
et non dimittere. Exempla habemus
Gene. xlv. vbi poſt extremā iniuriam
per fratres illatam Joſeph ex amici=
tia ſingulos oſculabatur: ꝛ ſuper ſin=
gulos flebat. Sic exo. xxxij. Moiſes a
populo crebro vexat⁹ cū iam prope la
pidaretur: tñ ait ad deū. Si nō dimiſe
ris peccatū ppl'i tui: dele me de libro
quē ſcripſiſti. Et. ij. regū. i. Dauid cui
ſuus inimicus Semei in faciē male=
dixit: maluit parcere: ꝛ letales inimi=
cos flere nouit/ꝛ eoſdē occidentes pu
nire. Ideo ait in pſal'. Si reddidi retri ps̄. 7.
buentibus michi mala: decidā meri=
to ab inimicis meis inanis. Joh. ꝗꝛ
iij. Sic de⁹ dilexit mundū: vt vnigeni=
tum ſuū daret: vt oīs qui credit in euꝫ
non pereat: ſed habeat vitā eternam.
ad Roma. v. Sic nos chriſtus dilexit
ꝙ tradidit ſeipſum pro nobis in mor
tem. Juſtus pro iniuſtis. cū tñ inimici
eſſem⁹: et pro ſe pſequētibus in cruce
ait. Pater ignoſce illis: qꝛ neſciūt qd Luc. 23
faciunt. Quē beat⁹ ſtephan⁹ ſequēs:
pro īimicis ſe lapidantibus Actu. vij.
flexis genibus/ꝛ clamādo orabat vbi
pro ſe ſtando orauerat: dicēs. dn̄e acci
pe ſpiritum meū. ¶ Ad idē ſunt ſan C
ctorū dicta ꝛ exempla. Nā ꝙ poſſibi=
le ſit nobis inimicos diligere patꝫ per
Aug. ꝗ de ſeruo pigro: qui nō vtebat'
viribus ſibi a deo collatiſ/ſic dicit. Ser
uum pigrū: qui ſm hiſtoriā euangeli=
cam talētū dn̄i ſui creditū fodit in ter
ram: nec in eo negociatus eſt/nō dam
naret de⁹: ſi ea ꝗ nullo modo fieri po=
terant p̄cepiſſet. Et beatus Hierony.
Anathema ſit qui dicit deuꝫ p̄cepiſſe
impoſſibile. Preterea ſi tot mulieres
pueri/ꝛ tam delicate puelle/flammas
ignes/ꝛ gladios: īmo beſtias equani=
miter ꝑtulerūt pro chriſto: que tamen
nobis fuerūt ſimiles: cur nō poſſem⁹
cōuicia ꝛ īiurias equanimiter tolera=
re/ꝛ īimicos diligere. Simile docent
exēpla pħoꝝ: vt in vitis eorum legit'.
Nam Pithacus pħus: cū ductor eſ=
ſet Mitilēſiū cōtra Atheniēſes: quoꝝ
dux fuit firmo ex pacto ſingulare cer=
tamen indixit Pithacus. ꝛ ſub ſcuto
occultato: rethi cū firmonē īuolueret/
et occideret: ac triumpho potitus in

principem mitilenſiū leuaret: principatui poſt decēniū reſignauit: iā opti me ciuitate ordiata. Cūq quidā ope rarius eius filiū ſecurim ingerēs iter feciſſet et occiſor ligatus p ciues pithaco pſentaret: ipm abſoluit dicens Indulgentiā eē ſupplicio potiorem. Sic eſchines pbs / ⁊ orator maximus cū ſua eloquentia athenas regeret: et ibidē a demoſthene oratore in orādo victus in iudicio rhodis ,ppter ignominiam pgeret: ⁊ ibidem rogatu ciui tatis: primo ſuaꝫ / et deinde demoſthe nis orationē clariſſimā recitaret: ⁊ cū ctis vtriuſq eloquentiam mirantib⁹: et plus demoſthenis: ſic ait. Lōge am plius mirati eſſetis: ſi ipm ꝑorantem audiuiſſetis. Inimici ſui teſtis / ⁊ com mēdator excellētiſſimus effect⁹ vt ibi dem habet. ſic etiam valerius de vitiis pꝓꝛuꝫ refert de ſocrate ꝙ ſemel ictu calcis pcuſſus: cū quidam eius tolerantiam miraret / ait. Si aſinus me p cuſſiſſet calce: vnde eū in iudiciū conuenirem? cur igit nō ſic equanimiter ſuſtinerem ictus hominū ſicut pcuſſu ram irrationaliū? Q₂ etiam inimicis poſſumus pcere ptꝫ a ſiñ. Nam ſi tu expectares ab impatore magnū donū / ⁊ te imperator offenderet / vel pcu teret: tu ne ſūpturū donū pderes: nec verbo / nec facto ,ppter tale donū vin dicares. Cur igitur non faceres ſimile ,p eterna patria inimico parcendo.

D ¶ Quo ad ſecūdū pncipale Quō ſimici ſunt diligendi / et quare. Notan dū primo quis ſit inimicus. Eſt auteꝫ inimicus ille qui affectat / aut optat / aut volūtarie infert / aut inferre cona tur alteri malū culpe aut pene in aīa / corpore vel rebus. Et hoc facit nō ad correctionē ,primi / nec ad iuſtitiā exercendā: nec ad aliud bonū aliqd. ſed tantū alteri ad malū: vel etiā qui mala intentione gaudet de malo ,primi / aut triſtatur de ei⁹ bono. Dicit pmo q affectat alteri malū nō ad correctionē eius: ſed tm̄ in malū ſuū / puta ex odio rancore / vel animi amaritudine. Q₂ ſi quis vellet alteri malū pene: vt car

ceres / verbera / pauptatem / infirmita tē / et huiuſmodi: ⁊ ſolū ad correctiōeꝫ ſui / et ,pfectum aīe eius / aut ,ppt cōmunem vtilitatē: ⁊ faceret illud non ex amaritudine animi / rancore / vl vin dicta: ſed fraterna dilectiōe: talis non eſſet inimicus alterius cenſendus ſ3 amic⁹: quia ,pdeſſe conat / q̄uis obeſ ſe videat. Ideo parentes punientes pueros ſuos / ⁊ magiſtri ſcholares nō ſunt eoꝝ inimici eſtimandi: ſed amici Secūdo dicit non ad iuſtitiam exercē dam: quia q vult / aut infert alteri ma lum pene / amore exequende iuſtitie: non eſt inimic⁹ pſone puniēde. Unde lictor nō eſt inimicus ei⁹ quē occidit mediante iuſtitia: nec iudex ſimiliter: dūmodo non ex odio / vel rancore: ſed ſolum ,ppter cōmunē vtilitatē illa fa ciāt / amore preclariſſime iuſtitie. Dicit tertio / vel ,ppter aliqd aliud bonū: quia medicus qui ,pdeſſe intendit tā ꝙ amicus: vrit infirmū / quē ſanare in tendit. Dicit quarto / vel qui mala intentione gaudet de malo ,primi / aut triſtatur de eius bono. Q₂uia ſi intentione bona facit: vt de triſtitia inuidie fuit dictum: non eſt inimicus cē ſend⁹ Ex quibus patet ꝙ homo poteſt licite velle in caſu ſimico ſuo malū ſcꝫ paupertatis / infirmitatis / mortis / vel hu iuſmodi: dūmō ſine rancore fiat / ⁊ bo na intentione ad bonū peccantis / vel cōmunitatis / ſeu iuſtitie: vt Grego. di cit. xxij. mora. Sed vt ibidē ſubdit: ad hec ſeruanda valde neceſſariū eſt ſub tiliſſime diſcretionis examen: ne cum noſtra odia exequimur: fallamur ſub ſpecie vtilitatis aliene: videlicet eſtimātes nos mala inimicis noſtris vel le ,ppter eoꝝ correctionē vbi ex odio volumus / rancore vel mala affectiōe. Et ſtatim loquit de tyranno ,ppt facinora punito. Subtiliter inquit penſare debemus: qd debem⁹ ruine peccatoris / et quid iuſtitie dei ferientis. Nam cum peruerſum queq omnipo tens deus pcuſſerit: et condolendum eſt miſerie pereūtis ⁊ congaudenduꝫ eſt iuſtitie iudicis. ¶ Scdo notādū E

ꝙ in inimico duo ſunt conſideranda.
Primū eſt inimicitia / odiū ſeu rācor
quē habet ad ꝓximū ſuum:et ſm illa
non debemus inimicū diligere/hoc ē
ꝙ non debemus velle ꝙ ſint īimici no
ſtri/aut alioꝝ/aut vt habeant odium
inimicitiam et huiuſmodi verſus nos
vel proximos:quia hoc eſt velle eoꝝ
mala/et peccata contra charitatē. Et
hoc tenent cōiter doctores in. iij.diſt.
xxix.et.xxx.Et Tho.ſcda ſcde.q.xxv.
Scdo conſideranda eſt in inimico ip
ſius natura/ ſm quā ad dei imaginē
creatus eſt:capax glorie nobiſcum: et
noſter proximus. Et ſm hoc dicendū
Primo ꝙ ex precepto tenemur inimi
cos noſtros non odire ſm naturam/
ſm quam ſunt noſtri ꝓximi. Secun-
do ꝙ tenemur eos ſm naturam/ non
ſolum non odire:ſed etiam tenemur
eos diligere:ita vt velimus eis bona
felicitatis eterne/virtutū / et bona na
ture et fortune:inquantū eos talia ꝓ
mouent ad beatitudinem eoꝝ . Pri-
mū patet ꝓuer.xxiiii.Si ceciderit ini
micus tuus ne gaudeas:ne forte vi-
deat deus/⁊ diſpliceat illi : et auertat
iram ſuā ab eo:et cum ab illo auerte-
rit ad illū dirigat:qui de inimici rui-
na gaudebat.Et exo.xxiij.Si videris
aſinū inimici tui in luto iacentem :nō
ꝑteribis/niſi prius eleues eū. Si ini-
mici aſinus non eſt relinquendus ī lu
to :quātominus xpi ſanguine redem
ptus/et dei imagine inſignitus nō de
bet negligi homo? Ideo prima ioh.
iij.Qui odit fratrē ſuum homicida ē
et ſcitis ꝙ oīs homicida non habet vi
tam eternam in ſe manentē. Qd do-
ctores exponunt ſic.Qui odit fratrē
ſuū (qd peius eſt ꝙ nō diligere eū) ho
micida eſt ſuiipſi⁹ ſpūaliter : ⁊ fratris
ſui corporaliter:diſpoſitiue tamē. Se
cūdum patet:quia Math.xxij.prece-
ptum eſt.Diliges ꝓximū tuū ſicut te
ipm.ſed inimicus eſt ꝓximus tu⁹: vt
patuit ſupra. Item math.v.dñs prece
ptiue dicit:diligite inimicos veſtros:
benefacite his qui oderunt vos. Idē
F ꝓbat magiſter.iij.diſ.xxx. ¶ Ratio

autem quare tenemur inimicos dili-
gere eſt:quia dilectio quam xps no-
bis precipit:qua tenemur diligere ꝓ
ximū eſt charitas /que habentē facit
attendere ꝙ quilibet ꝓximus viator
eſt ad imaginem dei:dei capax/⁊ bea
titudinis:que capacitas cum ſit natu
ralit̄ in īimico ⁊ amico:oēs tenemur
diligere ad tale bonū. De⁹ eñ eſt vni
uerſale bonū ī nullo minuibilis ex cō
municatione ſui ad aliū:cui bona fa-
uere debemus/et optare:vt ab oībus
hominibus viatoribus honoret̄. Di-
ligamus ergo in inimico omne illud
qd eſt in eo a deo:et odiamus ī eo om
ne illud qd eſt a diabolo. Sic eñ me-
dicus infirmū diligit/ſed febrem per
ſequit̄.Et mater filiū diligit: ſed eius
ſcabiem odit. ¶ Quo ad tertiū ꝑn- B
cipale : vtrū ad diligendum inimicū
exigatur ſpecialis actuatio mentis?
Notandū ſm Tho.vbi ſupra.ꝙ dile-
ctio nature inimici poteſt intelligi du
pliciter.Uno mō in generali /et ſic eſt
in ꝑcepto. vt cū aliquis in generali di
ligit proximos:ab illa generalitate ī
micū nō excludat.Unde qui oraret ex
deliberatione/corde/vel ore dicendo:
dñe da pacem huic ciuitati / vel regio
ni dempto tali inimico meo: peccaret
mortaliter:quia contra charitatē age
ret.Alio modo conſideratur dilectio
ꝓximi in ſpeciali/vt ſcꝫ aliquis in ſpe
ciali moueat̄ motu dilectionis actua-
lis ad inimicū ſuū : ita ꝙ actualit̄ ve-
lit et optet ſibi bonū. Illud ſm Tho.
nō eſt de neceſſitate precepti. Exem-
pli gratia.Cum qs cogitat de ſocrate
inimico ſuo:nō eſt preceptū ꝙ ſtatim
velit/vel optet ſibi bonū actualit̄ : qa
preceptum de dilectione inimicorum
eſt affirmatiuū: ideo non obligat pro
ſemꝑ.Sꝫ preceptū eſt vt nō odiat eū:
et nūꝙ affectet vel optet ſibi malum
intentione nocendi:quia non odire ꝓ
ximū/eſt preceptum negatiuū . Ideo
obligat ad ſemꝑ/⁊ ꝓ ſemꝑ. Eſt tamē
hoc ſm tho.de neceſſitate charitatis/
ſm ꝑparationē animi: vt ſcꝫ hō hēat
aīm paratū ad hoc:vt ī ſingulari inimi-

cum affectiue/ et etiam effectiue dili=
geret:ſi neceſſitas occurreret. ſ3 ꝙ abſ
qꝫ articulo neceſſitatꝫ homo hoc actu
impleat pfectiōis eſt:vt auguſti.pro=
bat in enchi.et vt ibidē dicit:eſſet ad=
huc maioris pfectionis ꝙ hō magno
conatu/ et perfecto amore elicito fer=
retur dilectiue in inimicū cū affectu ſi
bi volēdo bonū:potiſſime dū ille ini=
micus actu offendit:vt fecerūt xp̄s ī
cruce/et ſtephanus moriturus.

¶ Capitulum octauū De reconci= liatione/calūnia/et oratione.

A Secundo cum inimici
nos pſequūtur ore:de
bemus eis dilectioniſ
beneficia oſidere: non
ſolū corde: ſ3 etiā ore.
qō fieri pōt tripliciter
de qb⁹ ꝑ phti tracta=
bitur. Primo de recōciliatiōe. Secū=
do de vitanda calūnia. Tertio de ora
tione/ ꝛ de impendēda benedictione.
Quātū ad primū valet illō Math.v.
Si offers munus tuū ad altare/et re=
cordatus fueris ꝙ fraẗ tuus h3 aliqd
aduerſum te:relinque ibi munus tuū
ante altare/ꝛ vade recōciliari frī tuo.
B ¶ Ubi pmo notandū quid ſit templū
in quo offerendū ſit munus: quid al=
tare ſup quo:et quid munus ſeu ſacri
ficiū. Templū eſt aīa munda/ꝛ corp⁹
que ſūt deo p xp̄i paſſionē ī baptiſma
te cōſecrata. teſte ap̄lo.i.Cor.iii. Ne
ſcitis quia templū dei eſtis vos. Et ite
rū. templū dei ſanctū eſt qō eſtis vos.
Et alibi. empti eſtis pcio magno :glo
rificate ꝛ portate deū in corpore vr̄o.
Altare eſt fides vera/ꝛ firma . de quo
Hebreoꝝ vlti. Habemus altare de q̄
edere nō habent qui tabernaculo de=
ſeruiūt. Fundamentū eñ aliud ſup=
ple ꝙ̄ fidem ieſu xp̄i:nemo poteſt po=
nere/pter id qō poſitū eſt:qō eſt xp̄us
ieſus.i.Cor.ix. Quia ſine fide impoſ
ſibile eſt placē deo. Hebreoꝝ.xi. Mu=
nera ꝛ oblationes ſunt actus princi=
paliter interiores anime: vt medita=
tio bonorum/complacentia diuinoꝝ:
affect⁹/ꝛ oratio mētalis/dei dilectio/
et ꝓximi/ꝛ his ſimilia. Ex quibus in
terius in templo cordis oblatis:deb3
homo ꝓrūpere ad act⁹ exteriores la
trie/ vel dulie. vt ad iubilationē/hym
nū/orationem vocalem/oblationem/
opera miſericordie corporalia/et ſpi=
ritualia/et ſilīa que ſine interioribus
muneribus fere nulla ſunt. Et iſta eſt
expoſitio ſm Auguſti. Secundo no=
tandum ꝙ iſta munera nō eſſent deo
grata:ſi non eſſet in offerente chari=
tas fraterna. Unde nullū opus ē deo
acceptum ſine charitate. teſte apoſto=
lo.i.Cor.xiij. dicente. Si linguis ho=
minū loquar/et angeloꝝ ꝛc̄. Et iō fa=
cturus aliquod opus bonū qō eſt mu
nus:debet quidem bonū propoſitum
non totaliter dimittere: ſed mun⁹ re=
linquere ante altare/ id eſt huiuſmo=
di opus differre/et ad fratrem perge
re/pedibus corporis vel anime:et re=
conciliari fratri/ſatiſfaciendo verbo/
facto/vel vtroqꝫ:et tunc offerre debet
munus ſuum. Unde auguſt. in ſermo
ne dn̄i in monte. Cum aliqd tale obla
turi ſumus in interiori templo : pgen
dum eſt ad recōciliationem cū fratre:
dimittendo tale munus ſpirituale:p=
gendū eſt non pedibus corporis : ſed
motibus animi:humiliter te ex affe=
ctu proſternēs fratri ad quē chara co
gitatiōe cōcurras in conſpectu ei⁹/cū
munus oblaturus es. S3 ſi frater pre
ſens eſt/et ad eum ire potes : nō ſimu
lato aīo lenire:atqꝫ in gratiam reuo=
care/veniam poſtulando: ſi hoc coraꝫ
deo prius feceris/pergens ad eū non
pigro motu corporis:ſed celerrime di
lectionis affectu : atqꝫ inde veniens/
id eſt intentionem reuocans ad id qō
agere ceperas:offeras munus tuum.
Hoc eñ remedium eſt cōtra peccatuꝫ
ire:quod ſm Auguſti. ſuperbi ample
cti non valent. Inflati eñ hoc medi=
camen charitatis/et humilitatis ſubi
re nolunt. ¶ Tertio notādum ꝙ tri= C
bus modis contingit fratrem habere
aliquid contra te. Primo modo ſi il=
le habeat contra te iram/ aut odium:

ꝙuis tu illi nullam iniuriam feceris:
nec fueris ſibi iniuſte/et ꝑ aliquod de-
bitum cauſa iſtius odij/aut ire:ſʒ for-
te ſuſurratores aliqui ſuis ſuſurrijs
hoc fecerũt:aut ille forte frater ſpon-
te aſſumpſit ſibi contra te iram/odiuʒ
vel indignationem ex falſa vel ſolum
eſtimata iniuria/quam credit ex leui/
aut friuola ſuſpitione: in iſto caſu nõ
eſt preceptum vt ad eũ vadas / et co-
neris ꝓcurare reconciliationem ſui:
cũ nullam ſibi iniuriã feceris. Eſſet ta
men conſiliũ/et magni meriti ſe humi
liare coram fratre modo ſtatim dicen
do/et eũ ad pacem ⁊ concordiam re-
uocare. Et eſſet adhuc maioris meri-
ti et perfectionis hoc agere cum fra-
tre:quem tu non offendiſti:ſed ipẽ te.
Unde chriſoſto. non dicas:michi no-
cuit/non ego illi:ſi enĩ pro gloria ſalu
tis tue iubet deus amicitiam facere:
tu offenſus debes preuenire offendẽ
tem vt duplicem gloriam cõſequaris
Unam ſcilʒ quia iniuſte offenſus es.
Aliam quia prior ad amicitiam mo-
D uės. ¶ Et eſt aduertendum ꝙ in il-
lo caſu non debet homo a fratre ſibi
ſic ſine cauſa iraſcenti veniam petere:
ex quo nõ in eũ deliquit: ſʒ vadat ad
eũ/⁊ ſe apud ipm̃ excuſet, ſiue charita
tiue declaret:ꝙ in eum nõ peccauit:⁊
ſine demerito cõtra eũ iraſcitur: et ſic
eũ a rancore/et ira reuocet: niſi forte
hõ timeret ꝙ hmõi huius reuocatio
veriſiliter ĩ detrimẽtũ fratris cederet
iniuſte iraſcentis q̃ forte aut ſupbiret
aut audaci⁹ alijs noceret:⁊ cũ hoc ti-
meret:cautius eſſet/vt intermedie ꝑ
ſone rãcoroſum obiurgando ad con-
cordiã inducerent: ĩnocẽtẽ petẽdo ꝓ
dimiſſione offenſe. Unde augu. in ſmo-
ne dñi in mõte. Tũc habet aliq̃d frat
aduerſum nos:cũ nos eũ in aliquo le
ſimus:nos aũt aduerſus eũ habem⁹
ſi ipẽ nos leſit. Ubi nõ eſt opus ꝑgere
ad recõciliationẽ:ſʒ tãtũ dimittere: ſi
cut tibi a dño dimitti cupis:qđ ipẽ cõ
miſeris. Et in ſmone de cõcordia fra
trũ:cuius initiũ:dies iſti: dicit augu.
Nolo vt mentiaris:nolo vt dicas illi
da michi veniam:quia te noſti nõ pec
caſſe in fratrem tuũ:ſed tu ſcis ꝙ iſte
peccauit in te:non tu in illũ. Noli ve-
nire ad fratrẽ tuũ qui ĩ te peccauit: et
vltra ab eo petere veniã:debent tamẽ
inter vos eſſe alij pacifici qui illũ ob-
iurgent:vt a te prius veniã petat. Tu
autem eſto parat⁹ ignoſcere:prorſus
ex corde dimittere. Jam dimiſiſti: ha
bes adhuc quid facias:ora pro illo vt
petat a te veniam: q: ſcis ei nocere: ſi
nõ petit. ¶ Scdo ɔtingit fratrẽ ali- E
quid habere contra te vt ſi habet con
tra te iram vel odium:ideo quia tu ei
iniuriã feciſti:et ei iniuſte cauſa et oc-
caſio illius odij fuiſti:in illo caſu de-
bes omiſſis alijs actibus tuis: fratrẽ
a te leſo pro iniuria ſibi illata ſatiſfa-
cere actu/aut voluntate:et ei modo ſu
pradicto:vt melius poteris recõcilia
ri. Unde Chriſoſto. ſup illo. vade prius
reconciliari fratri tuo: dicit in ꝑſona
dei ego libenter contemnor: ego libẽ
ter honoris mei patior damnũ: liben
ter ego dominus expecto ſeruos: tã-
tũmodo vos in amicitiam veniatis.
Uade ergo vt ſcias: quia plus diligo
concordiam fideliũ meorum ꝙ̃ mune
ra:quia munera hominũ nullum fa-
ciunt deo lucrum. Charitas vero illo
rum dei gloriam operatur: ꝓpter hoc
itaqꝫ oĩa facta ſunt: ꝓpter hoc de⁹ ho
mo fact⁹ eſt:⁊ ꝓpter hoc vniuerſa ne
gociatus eſt:vt homĩes ad charitati-
uam cõcordiã in bono cõgregaret. Et
iterũ: ꝙ̃diu homines fideles inter ſe
aliquã diſſenſionem habuerint: mu-
nus eoꝝ nõ ſuſcipit:oratio nõ exaudi
tur:nec de⁹ vult eſſe amic⁹ fideliũ: ꝙ̃
diu inter ſe fuerint inimici. Et ɔ̃iter
dicit. Qualis aũt p̃ceſſit offenſio: ta-
lis dʒ ſequi recõciliatio. Si opib⁹ offẽ
diſti:opibus recõciliare. Si cogitatu
offendiſti: cogitatu recõciliare. Si v̈-
bis offendiſti: v̈bis reconciliare. Jdo
etiam chriſtus Math. v. ſtatim poſt
prefata verba: vbi docet reconciliatio
nem fraternam dicit. Eſto conſenti-
ens aduerſario tuo cito: dum es ĩ via
cum eo: ne forte tradat te aduerſari⁹

tuus iudici: et iudex tradat te mini=
ſtro:et ī carcerem mittaris. Amen di=
co tibi:non exies inde: donec reddas
nouiſſimū quadrantem. Ubi ſm Au
guſti.ꝑ aduerſariū in via intelligitur
ille cui iniuriā feciſti:ꝑ iudicem chri=
ſtus.per miniſtrū demon.per carcerē
infirmus.et donec capiaꝛ: nō ꝓ diſtā
tia tp̄is finita:ſed infinita. Penas ei
ibi poſitus ſemꝑ reddet: et nūq̄ ꝑſol=
F uet. ❡ Tertio modo cōtingit ꝙ fra=
ter tuus habet aliq̇d aduerſum te: vt
ſcʒ cū tu ſibi iniuriā feciſti: hoc habet
cōtra te:et licet ſciat ꝙ ſibi iniuriā feci
ſti/ſiue neſciat:nullā tamen contra te
habet ꝓpter hoc iram/odiū/ vel ran=
corem. In iſto caſu non opʒ ledenteʒ
petere veniam / et ad concordiam re=
ducere:imo in caſu non expedit: vt ſi
leſus ignoret ſibi iniuriā factā:qꝛ hoc
faciendo ſibi manifeſta occaſio rāco=
ris dareꝛ. Tamē debito iuſtitie opor=
tet vt leſo ſatiſfiat cui abſtuliſti hono
rem/vel res/ꝑ verba vel facta ſatiſfa
ciendo. Unde Auguſt. in ep̄la ad ma
cedoniū. Si alienū (quoniam peccatū
eſt/cū reddi poſſit) nō reddiꝛ/ nō agiꝛ
penitentia:ſed fingiꝛ. Si autem vera
citer agiꝛ:nō dimittiꝛ peccatū/niſi re=
G ſtituatur ablatum. ❡ Sunt autē cir
ca precedētia duodecim dubia q̄ mo=
uet humbert⁹ in expoſitiōe regl'e bea
ti Auguſt.et ſoluit. Dubitatur primo
quē modū tenere debet q̇ recōciliare
vult fratrem quem offendit. Rn̄dit:
triplicem/verbo placet/cito/ et man=
ſuetudine. Primo quidē quilibet te=
netur ad ſatiſfactionem illi queʒ leſit
verbo in rixando. Argumētū ad hoc
eſt exo.xxi. vbi diciꝛ ꝙ ſi aliqui rixati
fuerint:⁊ ꝑcuſſerit alter alterū/⁊ mor
tuus nō fuerit ſed in lecto iacuerit: te
nebitur eidem ad expenſas in medi=
cos. Si hoc verū eſt de leſione tali: er
go et verbo ſatiſfacere debet qui ver=
bo leſit:cum verbis aliquādo grau⁹
quis ledatur q̄ plagis. Secundo cito
tenetur etiā ad ſatiſfactionem: quia ī
reſtitutionibus quando ſine die debē
tur/omni die debenꝛ: ita ⁊ hic. Unde
ephe.iiij. Sol non occidat ſuꝑ iracū=
diam veſtrā. Tertio etiam in ſatiſfa=
ciendo/ſic debet cauere a modo ſuꝑ=
bo/vl' aſperitate. ꝙ ſatiſfactio ꝓſit ad
curationē ire fraterne: ꝓpter illa di=
cit auguſti. in regula. Qui cōuitio vel
maledicto/vl' etiam criminis obiectu
aliquē leſerit: meminerit ſatiſfactiōe
quātotius curare qđ fecit. ❡ Dubi= H
taꝛ ſecundo ꝑ quot q̇s ſatiſfacere de=
bet? Rn̄deꝛ per tria poteſt huiuſmo=
di ſatiſfactio eſſe. Una per verba: vt
cū quis petit veniam de offenſa ab of
fenſo. Sic faciebat Auguſt. ſcribens
Hieronymo. Obſecro te ꝑ manſuetu
dinem ieſu xp̄i:ſi leſi te/ignoſce michi
Alia eſt ꝑ corporis humilitatē. Sic
fecit ſemei dauid cui maledixit.ij. Re
gū.xix. Semei ꝓſtratus coram rege
ad eū dixit:non reputes michi ad ini
quitatem: neqꝫ memineris iniuriam
ſerui tui ⁊c̄. Tertia eſt ꝑ obſeq̇a. Sic
iacob muneribus voluit placare fra=
trē ſuū eſau. Romaū.xij. Si eſurierit
inimicus tuus/ciba illū. Si ſitit/potū
da illi. quaſi diceret: ꝑ hoc placabis il
lum/⁊ redibit amicitia. ❡ Dubitaꝛ I
tertio an quilibet offendens teneatur
ad omnes huiuſmodi ſatiſfactiōes?
Reſpōdeꝛ ꝙ non. Sicut ledens aliuʒ
in rebus/non teneꝛ niſi ad certā quā=
titatē rei reſtituēde:ita ⁊ offendens ī
verbo:non tenetur ad oēs ſatiſfactio
nes:ſed ad certam ſm quantitatē of=
fenſe. Dubitatur quarto an ſtati of=
fendens teneatur reconciliare offen=
ſum? Reſponſio: aut offenſus eſt ab=
ſens/aut preſens. Si abſens ſufficit
offendenti propoſitū ſatiſfaciendi/ſi=
ne mora cum poterit:ſicut in reſtituti
onibus. nec oportet ꝙ vadat in hoc ca
ſu pedibus:ſed ſufficit animo. Si ve=
ro eſt preſens:aut fuit leuis offēſa ita
ꝙ non creditur offenſus grauiter tur
batus:vl' grauis. Si leuis:poteſt dif
ferri ſatiſfactio vſqꝫ ad tempus mo=
dicum. Si vero grauis:debet ſine mo
ra ſatiſfieri. Tum ratiōe debiti:qđ oī
die debetur. Tum etiam ratione cha
ritatis fraterne:debet eū operā dare

ne ira creſcat in odium:et trabem fa=
ciat de feſtuca : et animam faciat ho=
micidam. vt Auguſti. vbi prius dicit.
K ❡ Dubitatur quinto vtrū leſus in ca
ſibus predictis teneatur dimittere of
fendenti impenitenti/ nec ſatiſfacien
ti:cū deus cuius miſericordia huma
nam excedit in infinitum: nūq̄ꝫ dimit
tat impenitenti? Reſpōdeť ꝙ ſic quā
tum ad remiſſionez intrinſecā cordis
quo ad rancorem/vel iram nō rōne il
lius:quia impenitens eſt: ſed ratione
ſuiſpius ne peccet. Nō eſt autē ſiľe de
deo cuius ira nō eſt peccatum: impe=
nitenti tñ peccāti in nos : nō tenemur
dimittere dimiſſione exteriori. Vñ lu
ce.xvij.Si ſepties in die peccauerit in
te frater tuus:ꝛ ſepties in die ad te cō
uerſus fuerit dicens/penitet me : di=
mitte illi:dicit gloſa. Nō iubemur paſ
ſim peccata dimittere:ſed penitenti:q̄
intelligenda ſunt ꝙ impenitenti pec=
canti in nos: non tenemur peccata di
mittere dimiſſione exteriori: vel ꝙ nō
tenemur in foro penitentiali impeni=
L tenti dimittere. ❡ Dubitatur ſexto
q̄d ſit illa dimiſſio exterior quā dimit
tit offenſus offendenti.nō eſt peccatū
quia hoc tñ deus dimittit:nec ſatiſfa
ctio/quia illa ſoluiť tūc. Rñ. ꝙ eſt ac=
ceptatio ſatiſfactionis / vel indicatio
recōciliationis/verbo vel facto expreſ
ſa:vt cū offenſus offendentē flecten=
tē genua eleuat:vel dicit : dñs parcat
tibi/vel parco/vľ ſatiſfactū eſt michi/
M vľ ſiſia. ❡ Dubitať ſeptimo an poſt
huiuſmodi ſatiſfactionem / vel etiam
antefacta dimiſſiōe intrinſeca: licet ſi
gna rancoris retinere? Rñ. ſignorum
huiuſmodi q̄dā ſunt ꝓpinqua:q̄dam
remota. Propinqua que ingerūt ꝓ=
babilem ſuſpitionem de rācore: vt cū
aliquis nūq̄ꝫ vult alteri loqui:ꝛ torto
vultu ſemꝑ eum reſpicit/ꝛ ſiſia.et iſta
nulli licet retinere:quia ab omni ſpe=
cie mala abſtinendū eſt:ſm aplm.Et
ſicut eleazarus abſtinuit a carnib⁹: q̄
ſimiles erant porcinis:ne ſcandaliza
ret:ita nemo debet illa ſigna facere:
ꝑ que probabiliter crederetur eſſe in

odio. Remota ſunt que non ingerunt
argumentum de odio:licet odiū ſub=
ſequatur:vt ſunt ſubtractio familiari
tatis/et ſeruitiorꝫ aliquorū:ꝛ ſiſia.Et
iſta licet retinere oībus: dūmō nō fiat
malo animo:īmo poteſt eſſe interduꝫ
meritorium:cum ſit ꝓpter bonum al
terius. Qđ aūt interdum diciť: quia
hoc non debent facere perfecti:ſi ītel=
ligať ꝙ hoc nō eſt pfectiōis: verū eſt:
aliť nō videť eſſe verū. Dubitať. viij.
vtrū iniuriat⁹ teneať q̄rere recōcilia=
tionē īiuriantis ipo nō petēte. Rñ. ꝙ
non teneť ex hoc ſolo:ſed rōne frater
ne charitatis poſſet teneri in caſu/ ſci
licet ſi crederetur probabiliter ꝙ per
hoc liberaret aīam eius ab odio mor
tali:et non eſſet occaſio mali in eo/ vľ
in aliis huiuſmodi excellens humilia
tio. Qꝫ autē dauid īiuriatus q̄ſiuit re
conciliatōnem a ſaule non penitente
ꝛ ſimilia opa ſanctorꝫ:non opꝫ ꝙ imi=
temur: quia magne perfectionis opa
fuerunt. ❡ Dubitatur nono:eſto ꝙ N
aliquis offendat aliū verbo in ſecre=
to:et petat offenſus ſatiſfactionē ī pu
blico:nūq̄d teneť ad hmōi ſatiſfactio
nē offendens? Vel ecōuerſo offendat
aliquis aliquē in publico: vult ſatiſfa
cere tātū in ſecreto:nūquid ſufficit ei?
Rñ.ad pmū ꝙ nō teneť: niſi forte qđ
factū fuit in ſecreto publicum fuiſſet.
Sicut fur qđ latēter accipit:nō teneť
publice ſatiſfacere. Ad ſcđm dicendū
ꝙ non ſufficit. Argumentū eſt ad hoc
Acť.xvi.de paulo cui publice cōdem
nato ad carcerem : nō ſuffecit occulte
liberari:ſed publice. Dubitať decimo
ponatur ꝙ aliquis impoſuerit alteri
culpam:et leſus non vult accipere ſa
tiſfactionez a ledente:niſi dicat ſe mē
titū fuiſſe: nūquid tenetur ad hoc le=
dēs? Rñ. ſi ledens ſcit ſe dixiſſe verū
nullo modo debet dicere cōtrarium:
nec hoc debet ab eo requiri. Si autez
ſcit/vel credit ſe dixiſſe falſum/ vľ du
bium:ſm ꝙ habet in conſcientia ſua:
ſic dicere debet: ſicut reſtituere teneť
quis rem ablatam cū damno ſue rei.
Poteſt tamen addicere aliqua alle=

uiantia culpam ſuā videlicet φ ex ani mi turbatione illud dixit/vel φ ita au dierat:vel credebat tunc: licet modo reputet falſum. Ad hoc autem φ di cat ſe mentitum fuiſſe non tenet:qꝛ p hoc reuelaret ſecretū mentis ſue pec catū:qđ ſibi multum noceret / ⁊ aliis non prodeſſet. qꝛ ita reſtaurat fama alteri p hoc φ cognoſcit falſum ſe di xiſſe:ſicut ſi diceret ſe mentitū fuiſſe.
O Hec oīa hūbertus. ¶ Dubitatur vn decimo Quid facere debeat offēdēs qui petit veniā a leſo: ſꝫ leſus nō vult dimittere? Reſpōdit augu.in quodaꝫ ſermone ſic. Si fratri tuo per te offen ſo in corde in vera humilitate/⁊ cha ritate non ficta dicis/dimitte michi:⁊ ille noluerit tibi dimittere: noli eē ſol licitus. Serui eſtis ambo:vnū domi nū habetis. Cōſeruo tuo debes:eū ro gaſti:noluit tibi dimittere:interpella dñm amborum/et qđ tibi dimiſit do minus:ſi poteſt exigat ſeruꝰ. Uult au guſti. φ petendo veniam a ſeruo tali: et poſt vel ante a deo liber eſt: licet ſi intulit damnū: ꝓ illo ſatiſfacere debꝫ leſo. Et leſus grauiter peccat. cuiꝰ (vt dicit auguſt.) oratio non exaudit:mu nus non accipitur:nec dimittit peccatū
P ¶ Dubitatur duodecimo vtrū plat' aut alius ſuperior rōne iſtiꝰ precepti de recōciliatione fratris teneat veniā petere/ſm modū dictū a ſubdito ſuo qui eū iniuſte leſit: aut in corrigendo modicū leſit? Rñ. Auguſt. in predicto ſermone dicēs. Sunt pſone humiles per ordinē ſeculi huiꝰ:a quibus ſi pe timus veniam: extollūt in ſupbiam. Et ſubdit. durū videtur vt iubeā φ ſi homo dominus peccat ī ſeruū ſuū i iuſte litigando/iniuſte cedendo/ et ſi milia:φ dicat ille iſti. Ignoſce/da mi chi veniam:nō quia non debet facere ſed ne ille incipiat ſupbire: quid ergo faciet dñs? Ante oculos dei peniteat eum. Et ſi non poteſt dicere ſeruo ſuo quia non oportet:da michi veniā/blā de tamen illū alloquatur: blanda eni appellatio venie eſt poſtulatio. Et ī re gula dicit auguſti. Quando neceſſi tas diſcipline vos dicere dura verba cōpellit:ſi etiam voſipſi exceſſiſſe mo dū ſentitis:non a vobis exigitur vt a vobis ſubditis veniam poſtuletis/ne apud eos quos oportet eſſe ſubiectos dū nimiū ſeruat hūilitas/regēdi frā gat auctoritas. ¶ Quo ad ſecundū Q
principale ſciendū φ xp̄s alio mō iu bet ore benefacere/videlicet inimicis benedicēdo/eis nō detrahēdo. Unde Roma.xii. Nemini malū ꝓ malo red dentes: ſed benefacite pſequentibus vos:benedicite/ ⁊ nolite maledicere. Et idem xp̄us iubet Math.v.dicens. Orate ꝓ pſequentibus/videlicet per opera/⁊ calūniantibus vos/ ſcꝫ p ver ba. Calūniari eteni eſt niti defectū in aliquo inuenire/vel crimen ſibi impo nere. Et eſt duplex calūniator. Unus eſt qui falſum crimen/aut defectū al teri imponere nititur. Aut ſi verū/ ta men occultū imponit publice non ſer uato ordine diuini iuris. Et facit hoc tantum in malū alterius: vt inde pu niatur/vel diffamet. Alter eſt qui eti am benefacta ab alio conatur oſten dere mala/aut ficte facta: vt eum per hoc hypocritā oſtendat:aut vt ad pe nam/vł malam famā apud alios tra hat. ¶ Sed dubitatur Utrū aliquis R
peccet infamiā nō repellēdo? Reſpon det thomas quolibeto.ix.q.vi.arti.ii. Utrū ſcꝫ cōtemptus fame/ et appeti tus poteſt eſſe laudabilis et vitioſus Fama eni non eſt neceſſaria homī ꝓ pter ſeipſum:ſed ꝓpter proximū edi ficandū. Appetere ergo famā ꝓpter ꝓximū/charitatis eſt. Appetere vero ꝓpter ſeipm ad inanē gloriā ſpectat. Et ecōtrario contemptus fame ratio ne ſuipſius:humilitatis eſt. Ratione vero ꝓximi:eſt ignauie/et crudelitatis
¶ Illi ergo quibus incūbit ex officio S
vel ex ſtatu pfectionis alioꝝ ſaluti ꝓ uidere peccant:niſi infamiā propriā iuxta poſſe repellant. Alii vero quibꝰ magis cuſtodia ſue ſalutis īminet: poſ ſunt ſue humilitati ꝓuidentes/famā vel infamiā cōtēnere. Sꝫ cū infamia dupliciter repellat/ ſcilꝫ occaſionem

ſubtrahendo: ꝛ linguas detrahentiū compeſcendo. Primo modo omnes tenentur infamiā vitare: alr̄s ſine ſcā=dalo actiuo fieri nō poſſet: quod ſꝑ eſt peccatū. Sed ſecundo modo non te=netur niſi quantū debet aliquis ſalu=ti ꝓximi prouidere. Unde greg. ome. ix. ſup ezechi. dicit. Linguas detrahē=tiū/ſicut non debemus noſtro ſtudio excitare/ne ipſi pereant: ita ꝑ ſuā ma=litiā excitatas debemus equanimiter tolerare: vt nobis meritū creſcat. Ali=quando etiam compeſcere/ne duz de nobis mala diſſemināt: eoꝝ qui nos ad bona audire poterāt corda inno=centium corrumpant: et infra. hi etenī quoꝝ vita in exemplū imitationis eſt poſita: debent ſi poſſunt detrahentiū ſibi verba compeſcere: ne eoꝝ predi=catōnem non audiant/qui audire po=terant: ꝛ in prauis moribus remanen=tes/bene viuere contemnant. Hec de tho. Poſſunt tamen ſaluo ꝑfectōnis ſtatu perfecti orare deū: vt liberentur a calūniantibus/ne in eoꝝ ꝑſecutiōe

pš.118. ruant. Unde Pš. Redime me a calū=nījs hominū/ vt cuſtodiam mandata

T tua. ¶ Quo ad tertiū principale iu=bemur etiam ore orare et corde ꝓ ꝑ=ſequentibus/et calūniantibus nos: q̄=tenus conuertanſ. Et hec oratio a fi=delibus diligentiſſime eſt obſeruan=da: quia exaudibiliſſima eſt/et maxi=me meritoria: quia ex magna charita=te procedit. Cōſūmata eē charitas fa=cit pro inimicis orare/ deſiderio ma=gno: vt cōuertantur ab errore vie ſue. nec quicꝙ̄ (vt dicit Chriſoſto.) ſic pro=piciū eſt: vt inimicos amare/et ꝓ ꝑſe=quentibus/et calūniantibꝰ orare. Et viceuerſa inter oēs noſtras orōnes il=la peior eſt et periculoſior/ꝛ irrationa=bilior qua oramus: vt nos deus vin=dicet de inimicis nr̄is. Tales (vt chri=ſoſto. dicit) ſagittas ꝑniciosas infigūt et dignos ſe efficiūt vt malū qđ inimi=cis imprecanſ: eis deꝰ infligat. Et ſꝫ eundem. Cū a proximis moleſtamur non homini cui compati deberemus ſed demoni hominē vexanti indigna=ri deberemus. Si eñ ipſe homo na=turaliter homini febricitāti grauiter condolet/et non iraſcitur: cur anime demoniacis infirmitatibus preſſe q̄ñ iniuriatur: non compateremur?

¶ Capitulum nonū De dilectione inimicorum et rancore.

DE tertio modo diligē=di inimicos/ videlicꝫ benefaciendo contra eoꝝ ꝑſecutōnes. Ubi tria ſunt dicēda. Primo Utrum ex ꝓcepto teneamur īimicos no=ſtros diligere effectiue/ſic ꝙ eis bene=ficia impēdamꝰ/ꝛ exteriora ſigna di=lectionis oſtendamus? Secundo an ſit magis meritoriū inimico bñfacere ꝙ̄ amico? Tertio ꝙ̄ malū ſit rancorez cōtra ꝓximū tenere? ¶ Quantum B ad primū notandū ſm̄ tho. ſcđa ſcđe q. xxv. ꝙ beneficia/ ꝛ dilectōnis ſigna que quis exhibet ꝓximis in cōmuni vel ꝓ toto ppl'o alicuius ciuitatis/ vł pro alicuius monaſterīj cōmunitate: talia beneficia/et dilectionis ſigna ex=hibere inimicis/eſt de neceſſitate pre=cepti: ita ꝙ homo in tali caſu: etiā ini=micos ſuos ꝓpter inimicitiam a ge=neralitate nō excipiat: ſm̄ modū de in=teriori dilectione ſupra tactū: quia ef=fectus et ſigna charitatiſ exteriora de=bent ꝓporcionari interiori affectui. Dilectio aūt (vt ſupra tactū fuit) in cō=muni: etiam ad inimicū eſt preceptū. Et ſi inimicis prefati effectus nō exhi=berentur: pertineret ad vindictam in=iuſtam. contra illud Leuiť. xix. Non queras vltionē: ꝛ non eris memor in=iurie cōciuiū tuoꝝ. Et ſm̄ Richar. in iij. ſen. etiam homo teneſ īimicis ſuis effectum ſalutationis conſuete/et cō=munis impendere/ id eſt tenetur eis exhibere iſtam ſalutatōnē: q̄ ex cōi cō=ſuetudine illius loci ab omnibus ſo=let impēdi: niſi forte in caſu quo time=ret iſtū ex hoc ꝓuocari: vł ſemetipſm: vel timeret aliquod aliud malum ex hoc oriri. Alia ſunt beneficia/ aut di=

lectionis ſigna: que quis exhibet par=ticularis ſolū aliquibus pſonis forte ſi=bi magis familiaribus / τ amicis. ſiue ſint bñficia ſpūs / ſiue corporꝫ propua Vle vt opa mīe ſpūalia. vt in x̄ſu iſto ꝯtinet. Conſule. caſtiga. remitte. ſola=re. fer. ora. Siue corporis. vt in verſu. Veſtio / cibo / poto / do tectū / viſito / ſol=
B uo / ſepelio / τ ſilia. ¶ De his dicendū primo ꝙ neceſſarie obligationis eſt ta=lia īpendere tā amicis ꝙ inimicis tē=pore neceſſitatis. vñ Math. v. propter hoc chriſtus ait. Bñfacite his ꝗ oderūt vos: τ orate pro perſequētibus / τ ca=lūniantibus vos. Item. i. ioh. iij. Qui habuerit ſubſtantiā huius mūdi: τ vi=derit fratrē ſuū neceſſitatē patientem τ clauſerit viſcera ſua ab eo: quō cari=tas dei manet in eo? τ Ambro. Paſce fame morientē / ſi non paviſti: occidi=ſti. ergo a ſimili ſi non cōſuluiſti in ne=ceſſitate / vel tunc a pctō non defendi=ſti / τ hmōi: occidiſti. ſed ſub ꝑcepto te=nemur nō occidere. ergo in neceſſita=te ſub precepto ſubuenire etiā īimicis Scdo meritoriū eſſe poteſt ꝙ quis ta lia bñficia τ dilectiōis ſigna exhibeat inimico omni cōgruo tēpore τ oppor=tunitate ſe offerente. ſꝫ tñ extra caſum neceſſitatis nō eſt de neceſſitate ſalu=tis niſi ſm preparationē animi. Opor tet eñ vt homo paratū animū habeat ꝙ ſi occurreret neceſſitas ī illo caſu īi=mico ſuo talia bñficia dilectionis exhi beret pro poſſe. Et tenet exhibere ta=lia etiā inimico qñcunqꝫ caſus neceſſi=tatis occurrerit τ opportunitas adeſt et plus tenet amico in neceſſitate. Sꝫ ꝙ aliquis extra caſum neceſſitatꝫ hu=iuſmodi bñficia alicui inimico exhibe
C at: eſt ſuperogatiōis τ cōſilij. ¶ Quo ad ſecundū an ſit magis meritoriū īi=mico ꝙ amico bñfacere? Rñ. ꝙ ſic. qñ vicꝫ idem homo eque intēſis actibus τ ex equali caritate / ceteris parib⁹ di=ligit vno tēpore amicū: τ alio tempore inimicū. et vtrīqꝫ bñfacit. vel ſi diligit vnus amicū / τ alter diligit īimicū. τ ce tera ſunt paria / ſcꝫ ꝙ diligūt eque in=tenſis actibus / τ ex equali caritate. et ſunt equaliter diſpoſiti: tūc dilectio īi=mici τ bñficia eius ſunt magis merito ria ꝙ dilectio τ bñficia amici. Vñ gre. Seruitia quāto ſunt minus debita: tā to ſunt magis accepta. ſed minus de=bitum eſt inimicū diligere ꝙ amicum Cuius rō eſt. qꝛ ſꝫ tho. ſcda. ij. q. xxvij τ ſꝫ doctores in. iij. diſt. xxvij. Quat=tuor ſunt que augent in noſtris bonis actibus meritū. Primū eſt libertas. Quāto eñ homo operatur plus ſꝫ ra tionē τ voluntatē / nō naturaliter me=re / nec coacte: tanto ceteris parib⁹ pl⁹ meretur. ſed in dilectione inimici nec natura / nec beneficia inimici mouent ad diligendū: imo magis ad odium.
¶ Scdꝫ eſt difficultas. qꝛ quāto act⁹ aliqꝫ ex ſe eſt difficilior: tanto ceteris D paribus eſt magis meritori⁹. Et dicit notāter ex ſe. qꝛ duplex eſt difficultas in operādo. Vna ꝓueniēs ex ipſo ope ex ſe. vt ieiunare in pane τ aqua: ē dif ficilius ꝙ cū vino τ piſcibus. Et pau=perem dare denariū de neceſſarijs eſt difficilius ꝙ diuitē dare denarium de ſupfluis. τ hec difficultas auget meri tum. Alia eſt proueniens ex indiſpoſi tione operantis ſolū. puta qꝛ ſe negle xit ad bonū diſponere. vel male ſe ha=bituauit. τ hec nō auget meritū. Vñ ptꝫ ꝙ ſepe plus meret cū modico gra uamine ieiunās religioſus: ꝙ male aſ ſuetus mereatur ieiunādo cū maiore labore. Sed certū eſt ꝙ facilius ē ami cum diligere ꝙ inimicū. Tertiū eſt ca ritas. Nā nullus actus eſt meritori⁹: niſi a radice aliq̄ mō ꝓcedat caritatꝫ. Et quāto actus ex maiori caritate ꝓce dit: tāto eſt deo acceptior / et magis. et per ꝯñs eo meremur. ſꝫ dilectio īimici ex caritate cauſat totalit: τ ſolū depē=det ex dilectiōe dei actuali / vł hītuali. τ nullā aliā cāꝫ mouentē hꝫ niſi deum Amici xo dilectio multas alias cau=ſas hꝫ. puta bñficiū / τ alia. Quartum eſt conat⁹ ad bonū: quia vbi maior co natus eſt ad bonū ibi maius eſt meri=tum. Vñ. i. cor. iij. Vnuſquiſqꝫ merce=dem accipiet ſꝫ ſuū laborē: ſed certū ē maiorē conatū exigi ī dilectiōe īimici

E ꝙ amici:ergo. ¶ Quo ad tertium de
difficulter rancorē dimittētibus notā
dum ꝙ quidā ſunt tā diſcordes ꝙ ra-
ro vel nūꝗ̄ remittūt iiurias. Iſti ſunt
valde mali ꝓpter tria. Primo q2 non
ſunt veri xp̄iani:qui iuungūtur in bap
tiſmo ad habendū coꝛ piū.ꝛ nō molle
ſcunt ad pietatē:ſꝫ ſunt iudei dure cer
uicis.ꝛ incircūciſi cordibꝰ ꝛ auribus/
reſiſtentes ſemꝑ ſp̄ūiſancto.vt ait bea
tus Stephanus act.viij.volūt habere
oculū pro ocl'o:dentē pro dēte. Leui.
xxiiij. Scḋo ſunt ſicut holofernes gen
tilis.de quo Judith.iij.dr ꝙ ferocita-
tem animi eius mitigare nō poterant
Tertio qḋ peiꝰ eſt:ſunt ſicut diabolꝰ:
de quo dic̄ Grego.ꝙ nullo pōt placari
obſequio. Cōtra hos eſt quod de alex.
magno legit/q̄ dū offenſus a quodā:
nullatenus ire cedere vellet:ei ait ma
giſter ſuus Ariſt.nobiliſſimū tibi ad-
huc documentū tradere poſſum. Ale-
xan.aūt dicēte/preſto ſum audire:ait
Ariſt. Quis eſt q̄ regna ſuperauit:nō
ne coꝛ tuū/ꝛ potentia.ſꝫ maioꝛē victo-
riam acquiris hodie:aīm ꝓpꝛiū ſi vi-
ceris.ſi aūt neglexeris:aliū victoꝛē ha
bebis. Ad que v̄ba placatus eſt. Unḋ
ꝓuer.xvi. Qui dn̄atur aīo fortioꝛ eſt
expugnatoꝛe vꝛbiū. Sic legr de Julio
ceſare ꝙ nulliꝰ ſolebat obliuiſci:niſi i-
iuriarū. Certū eſt etiā ſenecā magr̄m
neronis ad eū ſcripſiſſe libꝛum de cle
mētia.q̄ eſt ſꝫ Tulliū v̄tus p quā ani
mus in odiū alicuius cōcitarꝰ:beīgni
tate retinet. Scribunt naturales leo-
nē parcere ꝓſtratis.nec regē apū acu
leū habere:ꝙ miſerāda res eſt chꝛiſtia
num in rācoꝛe manere:vbi monarche
mūdi placātur.gētilis libꝛū ſcribit. et
aīalia bꝛuta docēt. Preterea dic̄ apo
ſtolus col'.iij.donantes vobiſmetipſis
ſi qs aduerſus aliquē hꝫ querelā. Itē
math.v. Sanctoꝝ ē nō ſolū remittere
ſꝫ etiā bn̄facere iimicis. Itē xp̄s piiſſi
me oꝛauit ꝓ crucifixoꝛibꝰ Luce.xxiij.
ꝙ longe ergo ſunt ab ap'lica doctrina
a ſctōꝝ vita ꝛ xp̄i exēplo:q̄ remittere
nolūt offendētibus eos. Sūt autē alij
q̄dā diſcutiētes culpas offendentiū.q̄
multā ꝓtendūt difficultatē i remitten
do.mō q2 magne ſūt offenſe:mō quia
ml'totiēs cōmiſſe/ꝛ remiſſe multotiēs
nō ſic facit deus:imo magna remittit
Johel.ij.ꝓſtabil' ſuꝑ malitia.malitia
eīm ſonat in culpā grauē.ml'ta etiā di
mittit:q2 multꝰ eſt ad ignoſcēdū Eſa.
lv. Et multotiēs math.xviij. Nō dico
tibi ſepties ſꝫ vſqꝫ ſeptuagieſſepties.

¶ Ca.x.de detractione fugienda:
et nocumento.

De detractōe q̄ eſt filia
iuidie:nūc dicēda ſūt
tria p̄ncipalit'. Primo
q̄d ſit/ꝛ qn̄ pctm̄. Se-
cūdo cur ſit fugienda
ꝓpter eiꝰ magnū ma
lū. Tertio quō peccēt
detractoꝛes audiētes. ¶ Quātū ad A
p̄mū notandū ſꝫ Tho.ij.ſcḋe.q.lxxiij
ꝛ Alex.i ſum.ij. pte ꝙ detractio ē alie
ne fame ꝑ occulta v̄ba denigratio:hoc ē
ablatio/vel diminutio fame alterius
per v̄ba q̄ dicūt abſente alio/vl' igno-
rante eo cōtra quē dicūtur. Nā detra
here eſt de aliquo toto ptē tollere. Un
detrahēs:aliq̄d de bono ꝓximi trahit
q2 imaginē dei v̄tutes/ꝛ naturalia de
ꝓxīo nō pōt trahere/q̄ ſūt bona hoīs:
ſed famā eius pōt diminuere/aut tol-
lere. ¶ Fit aūt detractio ſex mōis ſꝫ B
Tho.directe q̄drupl'r. Prīo cuꝫ qs ꝑ
v̄ba ſua alteri falſuꝫ crimē imponit/ꝛ
adiuenit:ꝛ eſt peſſima detractio.de q̄
Eccl'aſt.xi. Attēde tibi a peſtifero:fa-
bꝛicat eīm mala. Scḋo cū pctm̄ alteriꝰ
ſuis v̄bis adauget.vt cū pctm̄ de ꝓxīo
narrat:qḋ fortevez eſt.ꝛ aliꝰ adauget
v̄bis ſuis aggrauādo plus ꝙ ſit in ſe.
de quo Eccl'.xi.a ſcintilla auget ignis
ꝛ a doloſo auget ſanguis/id eſt pctm̄.
Tertio qn̄ quis occultū reuelat:ita ꝙ
pctm̄ alteriꝰ:lꝫ verū/ſꝫ occultū manife
ſtat nō ſeruato oꝛdine caritatis/ꝛ frat-
ne correctiōis a dn̄o in euāgelio iſtitu
to.ꝯ illud Eccl'ia.xxvij. Qui denudat
archana amici fideꝫ pdit. Quarto qn̄
illḋ qḋ eſt bonū dicit mala itentiōe fa
ctū.vt cū qs ieiunat/oꝛat/et ſil'ia facit
de ghe bonoꝝ alter nō potēs accuſare

op⁹/accuſatītentionē q̄ in corde eſt:⁊
quam ſcire nō pōt.nec hȝ ad hoc ſigna
ſufficientia.ſic Luc.xi. Judei dixerūt
xp̄o. Jn beelzebub p̄ncipe demonioꝝ
eijcit demonia.quo ꝯ Eccl.xi.dr.Bo-
na in mala cōuertēs inſidiat:⁊ in ele-
ctis ponit maculam.Jndirecte aūt fit
detractio dupl̄r.Pr̄io negādo bonuȝ
alterius.vt ſi de aliq̄ vere bona dicunt
φ ſit doctus/v̄go/nobilis/v̄tuoſus/⁊
ſi̅ila. ego dicā/non eſt talis.vl̄ ſi a me
q̄rit:vtrū p̄fata bona in ꝓximo ſint/⁊
ego rn̄dēdo negē:cū tn̄ ſciā ſibi ineſſe.
ſicut Job.ix.Judei negabāt p̄mo mi-
raculū de illuīatiōe ceci. Scd̄o bonuȝ
alteri⁹ reticendo malicioſe.ſic ſi de ꝓ-
ximo fit ſermo quō bona fecerit me p̄
ſente.vel a me q̄rit de tali:⁊ ego mali-
cioſe taceā ex odio/vel īuidia. Sic mi
lites tacuerūt xp̄i reſurrectionē/et iu-
C dei Math.xxviij. ¶ Scd̄o notādū ſȝ
tho.φ pctā v̄boꝝ ſunt maxie ex ītē-
tiōe loquentꝫ diiudicāda. Qn̄ q̄s aliq̄
dicit de alio illa ītentiōe vt p hoc aufe
rat/vel minuat famā eius:tūc vere dr̄
et ꝓpꝛie ei detrahere.Et hm̄ōi detra-
ctio eſt per ſe loquendo pctm̄ mortale
qđ ꝓbat p̄mo.q꞉ Ro.i.dr̄. Detracto-
res deo odibiles.qđ ideo addit vt dic̄
glo.ibidē.ne putet leue eſſe pctm̄ pro
pter hoc φ cōſiſtit in verbis. Scd̄o ſic
ꝓbat:nā pctā que cōmittūtur contra
ꝓximū pēſanda ſunt penes nocumē-
ta q̄ per ea proxio inferūtur:ſȝ per de
tractionē maius nocumentū infertur
ꝓximo:q̄ per furtuȝ/aut rapinā.eo φ
per detractionē aufert hoī fama/et p
furtū diuitie.Fama aūt multo p̄cioſi-
or eſt diuitijs.Un̄ ꝓuer.xxij. Melius
eſt nomen bonū q̄ vnguentū p̄cioſum
⁊ diuitie multe.⁊ Eccl.xli.Curā habe
de bono noīe.hoc enī magis ꝑmane-
bit tibi q̄ mille theſauri magni ⁊ p̄cio
ſi. Nam per defectū fame a multis bo
nis homo īpeditur:tā in ſpūalibus q̄
in corporalib⁹. Pr̄io q꞉ infamati do-
ctrina/min⁹ ſapit in ꝓximo.Scd̄o in
famatus eſt pronior ad peccādum:q꞉
conſpicit ſe honorem ꝑdidiſſe. Tertio
vno infamato alij multi poſſunt infa-

mari.vt pȝ in monaſterijs religioſoꝝ/
in domibus ⁊ ciuitatib⁹. Quarto ī tē
poralibus ⁊ ꝯtractib⁹ m̄rimonij/mer
cantiarū/⁊ hm̄ōi hoī minus credit. ꝓ
pter que hoīes īterdū mori parati ſūt
cā defendēdi famā.ſicut in duellātib⁹
pȝ.ꝙ plus eſt mortale q̄ furtū/vel ra-
pina tēporaliū. ¶ Sūt aūt tres gra- D
dus detractoꝝ. Quidā mali q̄ detra-
hunt ſimplicib⁹ ꝓximis. Alij peiores
q̄ detrahūt deuotis/vl̄ religioſis. Un̄
iiij.Reg.ij. Cū pueri male loquerent
de Heliſeo ꝓpheta/q̄ vitā duxit ſicut
religioſi dicētibus pueris.Aſcēde cal
ue:ſtatim exiuerūt duo vrſi de ſiluа oc
cidētes.xlij.pueros.Tertij peſſimi q̄
detrahūt p̄latis/⁊ patrib⁹ ſpūalib⁹ vl̄
carnalib⁹ deliberata intētiōe nocēdi/
⁊ maxie in his q̄ ꝑtinēt ad eoꝝ officiū
vt dic̄ alexā. ¶ Qđ pȝ p̄mo exo.xxij. E
vbi dr̄.dijs nō detrahes:⁊ p̄cipē po-
puli tui nō maledices.vbi p̄lati dij no
minātur.q꞉ diuinos hoīes ſuis ſacra
mentis ⁊ doctrinis facere pn̄t:ſiue bn̄
ſiue male viuāt. Itē nume.xiiij. Deus
detractionē factā p̄lato reputat ſuam
dicēs.Uſq̄ q̄ detrahit michi popul⁹
iſte.feriā igr̄ eos peſtilētia? Itē eccl̄.x
Jn cogitatione tua regi ne detrahas.
glo.ſimpl̄r monet ne ira vl̄ leuitate a-
nimi maiorib⁹ nr̄is maledicam⁹. Se-
cūdo ꝑ illud.ij.Reg.vi.vbi oza a dn̄o
ꝑcuſſus eſt:q꞉ manū ſuā ad archā dei
extēdit.ſȝ religioſi vel deuoti/vl̄ p̄lati
ſunt archa dei ꝑfectioꝛ/in q̄bus ꝯtine
tur māna dulcis ꝯſolatiōis/virga cor
rectiōis/⁊ ſciā diſcretiōis.nec īmerito
talis a dn̄o ꝑcutit:q̄ irreuerenter ma-
nu lingue tēpliū dei tangit.vn̄ Grego.
Multi vō plus vitā ſacerdotuȝ q̄ ſuā
diſcutiūt:in erroris foueā dilabūt.mi
nus cōſiderātes φ nō eos vita ſacerdo
tum lederet:ſi humilit̄ bonis ſacerdo
tū āmonitiōibus aurē accōmodarent.
¶ Tertio patȝ idem in cham. Geñ.ix. F
qui noe patris ſui verēda detegens in
ſemine ſuo maledictionē ſuſcepit: vbi
alij fratres bn̄dictionē receperūt. male
dictus inq̄t cham puer: ſeruus ſeruo-
rum erit fratribus ſuis. Sunt etiā alij

gradus Iuidie.q2 quidā detrahūt ver
bo.alij ſcripto.alij cātilenis.cū th̄ ali=
quis dicit aliqua verba p que minuit
alterius fama ⁊ nō intētione nocendi
alteri in fama:ſed dicit ex incōſidera=
tione/aut animi leuitate/aut ꝓpt ali=
quā cauſam ſed nō neceſſariā:tūc ma
net pctm̄ veniale.niſi v̄bū detractoꝝ
adeo ſit graue ꝙ notabilit hominis fa
mā ledat.precipue in his que ꝑtinent
ad honeſtatē vite/⁊ diſpoſitionē bonā
voluntatis.Hoc enī ex ipſo genere ver
boꝝ hꝫ rationē pctī mortalis.dicit tho.
Nā vt dictum eſt p̄cepto p̄mo ca. xiij.
D.Si quis leuiter ⁊ ex paruis ſignis
firmiter credit de ꝓximo pctm̄ morta
le:ipē in hoc peccat mortaliter.ſꝫ aliū
de tali mortali accuſare etiā ex leuita
te/⁊ ſine neceſſaria/⁊ rationabili cau=
ſa:peius eſt/⁊ maius nocumētū hoīs
⁊ non ſolum cōtra caritatē:ſed etiaꝫ ꝯ
iuſtitie equitatē.ergo a fortiori eſt pec
catū mortale.Vn̄ etiā tenet ad reſtitu
tionē.ſicut dicet īfra p̄cepto.vij.ca.vij
Exemplū eſt ad propoſitū. Si enī ali=
quis ex leuitate animi in rebus vel in
corpore magnū dānū inferret:grauis
culpa etiā a ſecularibus iudicijs iudi=
caretur.vt ſi ludēdo necaret/vulnera=
ret/aut domum īcineraret. Sic eſt de
detractorib[9] ex leuitate in magnis re
bus.vt dictū eſt.Et alexāder.ꝗ autem
mala ea p que minuit proximi fama
manifeſtat:nō oībus indifferēter:ſed
debitis circunſtātijs.⁊ ꝓpter aliquod
bonū/vl neceſſariū ei qui pōt nō obeſ
ſe:ſed prodeſſe.⁊ hoc facit cauſa corre
ctionis ꝓximi:nō cā nocendi ei. talis
ſeruato aīo corrigendo euangelico:
de quo Math xviij.nō peccat:ſed me=
retur.Unde augu.in ſpeculo eccleſie.
Si frater tuus vulnus hꝫ in corpore:
quod velit occultare dum timet ſecari
nōne crudeliter a te ſileretur/⁊ miſeri
corditer iudicaret? Quāto ergo ma=
gis debes manifeſtare ne deteri[9] pu=
B treſcat in corde. ¶ Quantū ad ſcđm
principale nota ꝙ detractio eſt valde
deteſtabile viciū ꝓpter ſeptē.Primo
q2 valde cōis eſt et conſueta malicia.

Unde ſup illud ꝓuer.xxiiij.detractori
bus ne cōmiſcearis.dicit glo.hoc ſpe=
cialiter vicio periclitatur fere totū hu
manū genus ſm Tho.Tū q2 ſtultorū
īfinitus eſt numer[9].Tū q2 pauci ſunt
ꝗ per viā ſalutis ambulāt. Tū etiā q2
pauci aut nulli ſunt/ꝗ nō aliꝗ ſex mo=
dorū poſitorū detrahūt ꝓxīo ſuo aut
intentione nocēdi/aut ex leuitate ani=
mi/aut ex cā nō neceſſaria Propt qđ
Jaco.iij.dr.Si ꝗs in v̄bo nō offendit
hic perfectus eſt vir.In oī aūt ira aut
iuidia hoīes promptiſſimi ſunt ad de
trahendū aīo nocendi.q2 ira eſt appe=
titus vīdicte.⁊ inuidia triſtitia de alie
no bono.Similiter vbi hoīes ꝯueniūt
ſtatim aliena facta proponūt incaute.
Jdeo ꝓuerb.xxiiij.dictū eſt.Cū detra
ctorib[9] ne cōmiſcearis.Et in pſal.De pš.100
trahentē ſecreto ꝓximo ſuo hūc ꝑſeq̄=
bar.Quapropt ſup illo pš.pro eo vt pš.108.
me diligerēt:detrahebāt michi. gloſa
terribilit dic.pl[9] nocēt in mēbris de=
trahētes xp̄o/ꝗ alias creditoꝝ īterfici
unt:ꝙ qui eius carnē mox reſurrectu
ram peremerunt.Ubi alex:dic ꝙ ſi cōpa
ratio ītelligit quantū ad motiuū p̄nci
piū:vera ē auctoritas.q2 detractores
ex certa malicia faciūt.nō ſic crucifixo
res xp̄m occiderūt:ſed nō debet intel
ligi cōparatio in gñe.q2 gen[9] pctī xp̄ꝫ
crucifigentiū fuit maius ꝙ detractio
ſit.Scđo detractio deteſtabile ē viciū.
q2 non ſufficit detractorē penitere de
peccato infamie/ſic de quibuſdā alijs
peccatis:ſed oportet etiā reſtituere in
terdū cū confuſione.vt patebit in.vij.
precepto. Tertio q2 magne crudelita
tis eſt detractor:ꝗ cecū/id eſt abſentē.
et ſurdū/id eſt nō audiētē ꝑſeꝗtur.Cō
tra illud Leuitic.xix.Non maledices
ſurdo:nec corā ceco pones offendicu=
lum:ſed timebis dominū deum tuū.
Quāuis illa ſint ad litteraꝫ crudelia:
th̄ ſm glo.ſurdo maledicit:qui abſen
ti detrahit:ſic etiā ceco/id eſt audienti
detractionē offendiculū ponit creden
do faciliter/et iudicando temerarie.
et poſtea detrahēdo proxīo. ¶ Quar D
to detractor multis malis aſſimilatur

Primo porco q̄ tota die roſtrū tenet
in luto vicioꝝ. Vñ Math. v. Demões
dixerūt: mitte nos ī porcos. Serpenti
aſſimilaꝛ: q̄ eſt aīal ꝓditioſum ī ſilen
tio mordēs / ⁊ tortuoſe īcedēs. Vñ ec-
cleſiaſt. x. Si mordeat ſerpēs ī ſilētio:
nichil eo minꝰ hꝫ / q̄ occulte detrahit.
Eſt ēt beſtia ſilis vrſe quā vidit dani-
el / eiuſdē. vij. tres ordines dētiū hñti
in ore: qꝛ necat aīam ꝓpriam: famā ꝓ
ximi: ⁊ inficit audiētes detractionem
Detractor eñi ſilis eſt hoī: ⁊ eſt beſtia
humanū ſanguinē / id eſt pctm̄ ſitiens
nūc apta bona diminuēs / nūc occul-
ta reuelans / nūc vero falſa imponēs:
ps. 35. Eſt ſepulchrū patens ſꝫ Ps. guttur
eius / et lingua eius gladius acutus.
Sūt eñi detractores dapiferi diaboli
q̄ carnes humanas hoibꝰ comeden-
das ꝓponūt. Vñ ſup illō ꝓuer. xxiij.
Noli eē in ꝯuiuijs potatorum / nec in
comeſſationibꝰ eoꝝ q̄ carnes adveſcē
dū conferunt. glo. Carnes ad veſcen
dum conferunt: q̄ in collocutionibus
crimina ꝓximoꝝ viciſſim dicere ſtu-
I dent. ¶ Quinto detractores multiſ
nocēt. Deo cuiꝰ iudiciū vſurpāt. Lu.
vi. Nolite iudicare / ⁊ nō iudicabimi.
nolite cōdēna. ⁊c̄. Proximo nocent:
quē auditu corrūpūt et cui detrahūt.
ſibi: qꝛ ſufflāt in puluerē alienoꝝ defe
ctuū: et ſe cecāt. ſm Greg. Nocēt etiā
eccl'ie: quia detractores faciunt a bo-
nis interdū ceſſare. Sexto puniūtur
ꝯuiꝛ. Nū nūe. xij. Maria ſoror moyſi
lepra īficiꝛ: qꝛ ei detraxit. Nūe. xiiij.
detraxerūt filij iſrl' tre ꝓmiſſiōis ī ma
lū ſuū. Dan. xiij. duo ſenes ſuſannā ī-
K famātes turpiꝛ occiſi ſūt. ¶ Septi-
mo diſſuadēt exēpla ſctōꝝ / ⁊ phoꝝ mł
tipliciꝛ. Legiꝛ ꝙ btūs Augu. ī mēſa ꝯ
detractores v̾ſus iſtos ſcptos habuit
Quiſquis amat dictis abſentū rode-
re vitā. Hāc mēſam vetitā nouerit eē
ſibi. Quos ēt delere minatꝰ eſt q̄buſ-
dā epīs detrahētibꝰ: niſi ceſſarēt. In
vitas patrū legiꝛ. Cū fr̄es de mł'torū
abſentum loquerentur vitijs: abbas
magnū ſaccum plenū arena a tergo /
et minorē ī pectore pēdēs egrediebā

tur: a quo cū cām q̄ſiſſent / ait: ꝓprijs
pctīs magnis oblitꝰ: aliena pua ptra
cto: orate q̄ſo vt mea michi dimittanꝛ
Quo audito: tacuerūt detractores. Re
fert btūs Gre. i. li. dial'. ꝙ cū btūs for
tunatꝰ epīs demonē a q̄dā eiecisſet: de
mon ī ſpecie pegrini ſero clamitabat
p plateas ciuitatis: o virū ſctm̄ fortu-
natum: pegrinū a ſuo eiecit hoſpitio.
Tūc quidā peregrinū iſtū hoſpitio re
cepit. Et cū is q̄ fictū peregrinū ſuſce-
perat phte vxore paruulū ꝓpe ignem
haberet: demon puulū iuaſit / ⁊ ī ignē
ꝓiectū cōcremauit. Et dicit Grego. ꝙ
mala ⁊ detractoria intentiōe iſte pere
grinū hoſpitauit: ac ſi epīs īmificors
fuiſſet. Sic ī vitis phoꝝ de ſocrate dr̄
ꝙ aliqñ ſerioſe ſuis detractoribus au
ditū p̄buit: cām aūt ſciſcitantibꝰ red-
didit: nā ſi eoꝝ q̄ īſunt dixerit: corrige
mur. ſi v̾o nō / nichil ad nos: opꝫ inq̄t
ita fieri: vt ſi bñ dicunt / corrigamur. ſi
male: nichil ad nos. Sic cū q̄dam dio
geni diceret de amico ſuo: quō dioge-
ni maledixiſſet. Rñdit dioge. an ami-
cus iſta dixerit: nō iudico. ſꝫ certū eſt
te iſta michi de amico meo retuliſſe.
Sic etiam xenocrates phs tm̄ a ſena
tu honoratꝰ: vt teſtis nūq̄ iurare co-
gereꝛ: cū in p̄ſentia quorūdā detracto
rū taceret: eis cām q̄rentibꝰ: reſpon-
dit. me dixiſſe aliqñ penituit: tacuiſſe
vero nunq̄. ¶ Quo ad tertiū ſciēdū L
ꝙ non ſolum peccant detrahentes: ſꝫ
alij plures: et interdum plus q̄ detra
ctores ſm Tho. Primo qui aliuꝫ ad
detrahendū inducit. Secundo qui de
tractorem audit: et ſibi detractio pla-
cet ꝓpter odium eius cui detrahitur:
vel ꝓpꝛ aliquā aliā maliciā: vterq̄ il
loꝝ peccat / et nō minus q̄ detrahen-
tes. Vñ Ro. i. Nō ſolū q̄ talia agunt /
ſupple ſunt morte digni: ſꝫ etiā q̄ faci
entibꝰ cōſentiūt. Itē īducēs ⁊ cōpla-
cēs detractori facit ꝯ charitatē ꝓximi
quia p̄mus ledit famā: ⁊ ſecūdus cō-
placet in ꝓximi malo. Vñ bernar. ij.
li. de conſideratione ad eugeniū. De-
trahere aut detrahentē audire / q̄d ho
rū dānabiliꝰ ſit / ñ facile dixeri. Quīq̄

autẽ contingit ꝙ aliquis audit detra
hentẽ/ꝛ non placet ſibi detractio:non
tñ repellit detrahentẽ/nec ei reſiſtit.ꝛ
hoc propter humanũ timorẽ.aut pro-
pter negligentiã vel verecundiã:tunc
adhuc peccat. Qꝛ ea rõne qua q̃s te-
netur ſubleuare aſinũ alterius iacen-
tem ſub onere.vt precipit Deut.xxij.
eadẽ ratiõe tenemur nõ pati detrimẽ-
tum fame ꝓximi.Et ideo ſi poſſumus
iuuare tenemur.vnde Hierony.Si eſ
ſet in nobis diligẽtia/ne paſſim obtre
ctatoribus crederemꝰ:iam oẽs detra
here timerẽt.Et in ep̃la ad nepotianũ
hierony.dicit.Nemo inuito auditore
libẽter detrahit.Sagitta in lapide nõ
figitur:ſed interduꝫ reſiliens percutit
dirigentẽ.diſcat detractor dũ te videt
non libenter audire:non facile detra-
here.Et dicit tho.ꝙ talis nõ reſiſtens
ex cauſis iam dictis:peccat plerũqꝫ ve
nialiter.Qñqꝫ etiã fit peccatũ morta-
le.vt cũ alicui ex officio incũbit detra
hentẽ corrigere.vt forte ſuperiori re-
ſpectu inferiorũ/vel cum ex tali detra
ctione natum eſt ſequi magnũ pericu
lum:niſi prohibeatur.vel propter ra-
dicem/ſcꝫ timorẽ humanuꝫ q̃ põt eſſe
D peccatũ mortale. ¶Sunt aũt repre-
henſibiles tribus de cauſis:qui detra
hentes audiunt/ꝛ eis non reſiſtũt/ꝛ li
benter audiunt.Primo qꝛ vidẽt fra-
tres ſuos a canibus dilacerari.ꝛ non
reſiſtunt/ſaltem clamore cuꝫ poſſunt:
vel lapidibus correctionis.qđ ſi non
faciunt:beſtie videntur.Unde eccl'aſt.
xiij.Que cõicatio ſancti homĩs ad ca
nem?Secũdo nõ reſiſtentes et placa-
biliter ſe ad detrahentes habẽtes:ſal
ſam eis miniſtrant/qui fratres come
dunt.quia detractoribus ſine audien
tium leto vultu/comeſtio carnium hu
manarũ in detractione inſipida foret.
Unde hierony.dicit.Nemo inuito au
ditore libenter narrat.Unde ꝓuerb.
xxv.Uentus aquilo diſſipat pluuias:
ꝛ facies triſtis linguã detrahentem.
Tertio audiẽtes detractores libenter
iniuſte agũt cõtra legẽ nature/ſcriptu
re:ꝛ humanã.qꝛ frequẽter credũt vni
teſti.cum tamẽ in ore duorũ vel trium
ſtet omne verbum.Et quod peius eſt
citius interdũ de bono viro creditꝰ vni
ribaldo q̃ .x.probis ad cõtrarium:vbi
eſt mera veritas.Propter hoc Bern.
dicit.lingua detractoris eſt vipera fe-
rociſſima.que letaliter tres interficit
vno flatu/ſcꝫ detrahentẽ/cui detrahitꝰ
ꝛ ipſum qui detractionibus delectatꝰ.
¶Sed dubitatur quomõ homo de- N
beat reſiſtere omni detrahẽti Cũ dica
tur Eccl'aſt.iiij.Nõ cõtradicas verbo
veritatis vllo modo.qñqꝫ aũt aliquis
detrahit verba veritatis dicendo.Rñ.
ꝙ ſi detractorẽ ſcio falſum de alio dice
re:poſſum ſibi ſic reſiſtere ꝙ eum per
verba arguam de falſitate.Si autem
ſcio eũ verum dicere de alio:tunc non
debeo eum de falſitate arguere:ſꝫ de-
beo verbis arguere:de hoc ꝙ peccat
fratri detrahẽdo.vel ſaltẽ debeo oſtẽ-
dere ꝙ michi diſplicet detractio.ꝛ hoc
debeo principaliter oſtendere per tri-
ſtitiam faciei.qui eñ detractori hila-
rem oſtẽdit faciẽ:facit eum putare ꝙ
placeat ſibi detractio ſua.et ſic auda-
cior fit ad detrahendũ.qui autẽ triſtẽ
ſibi exhibet faciẽ:facit eum citius ob
muteſcere.Propter hoc dicitur ꝓũb.
xxv.Uentus aquilo diſſipat pluuias:
et facies triſtis linguã detrahentem.
Sed contra predicta faciunt quidam
Nã qñ aliqui detractores corripiũtur
a bone conſcientie viris:ſtatim reſpõ-
dent.ego veritatẽ dico de iſto.ꝛ ſi pre
ſens eſſet cui detraho ſibi in faciẽ dice
rem.Reſpõdetur ꝙ tales grauiter er-
rant.quia putant ꝙ in facieꝫ aliquem
conuiciari leuius peccatũ ſit:cũ tamẽ
peius ſit vicium q̃ detrahere:vt oſten
ſum eſt de contumelia:in materia de
ira.Secundo rñdẽdum eſt talibus ꝙ
non ſufficit ad vitandũ peccatum di-
cere veritatẽ:ſed oportet vt debitis cir
cunſtantiĩs dicatur ſm illud quod iu-
ſtum eſt:iuſte exequaris.deutero.xvi.
Tertio reſpõdetur ꝙ rarum eſt apud
quoſdã detractores illa eos audere in
faciem dicere/que a tergo euomunt.

¶Ca.xi.De correctione fraterna.

QUia fraterna corre-
ctio ꝑſeruat īterdum
īfamātē ꝗnō dicaꝛ de
tractoꝛ. ſʒ potius aīe
ꝓximi de morte pcti
ſuſcitatoꝛ: ⁊ qꝛ occidi
tur fraꝛ in eius dimiſ
ſione. vt Aug. dič. Jccirco nūc tria ſūt
dicēda de fraterna correctiōe. Primo
quantū noceat omiſſio eius: ⁊ ꝓficiat
eius exercitiū debitū. Scdo quō fieri
debeat. Tertio ꝗs ad eam teneatur.

A ¶ Quantū ad p̄mū notādū p̄mo ꝙ
fraterna correctio eſt ſʒ doctores am
monitio fratris de emēdatiōe delicto-
rū ex fraterna caritate. Dicitur p̄mo am
monitio: qꝛ obiurgatio ꝟbi / ⁊ caſtiga
tio ꝟboꝝ ptinet ad p̄latū: ſʒ āmonitio
ꝑ ſolū ꝟbū ptinet ad oēs. Dicitur etiam
de emēdatiōe delictoꝝ. qꝛ ille finis ei⁹
eſſe dʒ. Dicitur ex caritate ex qua ꝓce-
dere debet. Scdo notādū ꝙ valde pe-
riculoſe peccāt dimittētes ſine rōnabi
li cā fraternā correctionē. qđ pʒ tripl'r
Primo qꝛ ſicut loquēdo ꝗs peccare po
teſt: ita tacēdo. Eſt enī vt dr̄ Eccl'a. iij.
tēpus tacēdi: ⁊ tp̄s loquendi. Un̄ eſa.
vi. lamētatur ſe tacuiſſe dicēs. ve michi:
qꝛ tacui. glo. qꝛ oziā ⁊ alios libere non
repꝛehēdi. Scdo qꝛ ſcī de hoc terribili
ter ſententiāt. vñ Greg. Qui ꝓximi ma
la ꝯſpiciūt: ⁊ ſilētio p̄tereūt: q̄ſi cōſpe-
ctis vulnerib⁹ vſū medicamīs ſubtra
hūt. ⁊ ideo mortis auctores fiūt. ꝗ vuln⁹
qđ curare poterāt: nolūt. ⁊ Augu. Tu
vuln⁹ fratris ꝯtēnis. tu eū pire vides:
⁊ negligis. peioꝛ es tacēdo ꝙ ille ꝯmit-
tēdo. Tertio oēs doctores cōcordiṫ te
nēt ꝙ reus eſt cū fure ꝗ ſcit furtū et nō
īdicat corrigendū. Et eadē rō videtur de
pticipatiōe cuiuſlibet delicti. Cū ꝗ tā-
tus ꝓpƀa peniteat ſup hmōi: cū ſcti tā
ꝗue hoc indicēt. ⁊ cū ſm oēs magr̄os
hoc reputetur ꝯſenſus ī delictis: dicit be.
Augu. Innocētes ꝗppe nō eſtis / ſive-
ſtros frēs quos īdicādo corrigē pote-
B ſtis: tacēdo perire ꝑmittitis. ¶ Et ꝟe
nō ſunt tales īnocētes triplici de cā: qꝛ
nocēt ſibi / peccāti ⁊ ſociis. Primo no
cēt ſibi / labia polluēdo delicto alieno
vt nō ſint digni deū laudare Jſa. vi. ve
mihi qꝛ tacui. qꝛ vir pollut⁹ labiis ego
ſū / ſcʒ ex iſta taciturnitate. glo. qꝛ oziā
⁊ alios nō correxi. ideo cū angl'is deū
laudare nō merui. ne dicatur michi: q̄re ps. 49.
tu enarras iuſtitias meas / et aſſumis
teſtamētū meū ꝑ os tuū. ⁊c. Scdo no-
cēt ei ꝗ eſt corrigēd⁹. vñ aug. ī ep̄la ad
hiero. Obſecro te ꝑ manſuetudinē ie
ſu xp̄i: ſi leſi te dimittas michi. nec me
viciſſim ledēdo reddas malū ꝓ malo.
ledes aūt ſi tacueris michi errorē meū:
quē ī factis meis / vl' in dictis īueneris.
Interp̄tatiue ꝗ tot occidim⁹: quot ad
mortē ire tepidi ⁊ tacētes videm⁹. Ter
tio nocēt ſociis / ꝗ eoꝝ exēplo tacētes:
idē pctm̄ taciturnitatis īcurrūt. Sič ēt
ecōtra peſtilēte caſtigato: ſtult⁹ ſapiē-
tioꝛ erit. ſi autem corripueris ſapien-
tem: ītelliget diſciplinam. ꝓuerƀ. xix.
C ¶ Porro ex fraterna correctione ſextu
plex pōt ſeq̄ fruct⁹. Prim⁹ eſt aīe libe
ratio. Si īq̄t xp̄ſ te audierit: lucrat⁹ es
aīaʒ frīs tui Math. xviij. ſi aūt te n̄ au
dierit ſaltē lucrat⁹ es aīaʒ tuā. vñ Eze.
iij. Tu ꝟo aīaʒ tuā liberaſti ſcʒ poſtꝗ
dixiſti īpio īpietatē ſuā: ⁊ noluit cauē.
Scds eſt diaboli fugatio. fugit enī ſič
lup⁹: dū exclamatur. ꝗ ꝯ dič bern̄. Secu
rus accedit tēptatoꝛ: vbi null⁹ timetur
rep̄hēſoꝛ. Terti⁹ ē pcti cognitō. freq̄n
ter enī cōmittēs culpā nō aduertit qđ
fecit. aut ſi aduertit: nō cogitat ſe ma-
lum feciſſe. aut ſi malū: nō multū ma
le. Quart⁹ ē cautela de futuris. Quī
tus eſt puritatis augmētatō. Uas enī
aureū vl' argenteū q̄to pl⁹ cōfricatur: tā
to magis purificatur. Jta boni viri ⁊ re-
ligioſi. ⁊ īō intelligētes hoc non ferūt
grauiter Eccl'. x. Uir prudēs ⁊ diſcipli-
natus nō murmurabit correct⁹. Exē-
plū de Aug. ꝗ dixit. Ego ſenex ⁊ ep̄us
parat⁹ ſum ab oībus corrigi ⁊ emēda
ri. ⁊ illū amicū meū eſtimo: cui⁹ ligue
bn̄ficio āte diē extremi iudicii aīe mee
maculas tergo. Sext⁹ eſt amicitie acq̄
ſitio. Quis enī religioſus correct⁹ īter
dum ferat moleſte in principio: ad coꝛ
tū reuertens / amicū ītelligit. Un̄ ꝓuƀ
xxviij. Qui corripit hominē: inueniet

gratiã poſtea apud illuȝ magis ꝙ ille
qui per lingue blandimenta decipit.
D ¶ Propter iſta beatus Aug. quemlȝ
hortat̃ ad correctionẽ fraternã. omel̃
xxiiij. ſup Job. ſic dicẽs. Quis comedi
tur zelo domus dei: niſi q̃ oĩa q̃ ibi vi=
det ꝑuerſa ſatagit corrigere/ et cupit
emẽdare? Si emẽdare nõ poteſt: tole
rat ⁊ gemit. Nõ eſt maior domus tua
ꝙ domus vbi habes ſalutẽ eternã. Si
ergo in domo tua ne ꝑuerſuȝ aliquid
fiat/ ſatagis: in domo dei vbi ſalus ꝓ
poſita eſt/ ⁊ requies ſine fine: nõ debes
pati quantũ in te eſt: ſi q̃d forte ibi per
uerſuȝ videris eſſe. Verbi gr̃a. Vides
fratrẽ tuũ currere ad theatrũ: ꝓhibe/
mone/ cõteſtare: ſi zelus domus dei co
medit te. Vides alios currere ⁊ inebria
ri velle/ aut alia q̃ non licẽt ꝑpetrare/
ꝓhibe quos potes. tene quos potes.
terre quos vales. q̃bus nõ potes blã=
dire: noli tñ quieſcere. fac quicq̃d po=
mat. 25. tes. Veniat in mentẽ ſeruus ille/ q̃ ab
ſcondit talentũ: et noluit ſuperogare.
Nũq̃d accuſat⁹ fuit ꝙ ꝑdidit: ⁊ nõ po
tius q: ſine lucro ſeruauit. ſic ergo fra
tres mei non q̃eſcatis. Nolite q̃eſcere
lucrari xp̃o: q: lucrati eſtis a xp̃o. Hec
E aug. ¶ Sȝ quereres qñ correctiõis
frat̃ne omiſſio ſit pctm̃/ et qñ nõ? R̃n.
ſ̃ȝ tho. ij. ſcđe. q. xxxiij. ꝙ aliqñ eſt me=
ritoria. aliquãdo peccatũ mortale/ ali
quando veniale. Nã tripliciter cõtin
git correctionẽ omitti fraternã. Vno
modo meritorie. vt cũ quis differt cor
rectionem vſq; ad oportunũ tempus.
vel ideo omittit: q: nõ ſperat eoꝝ emẽ
dationẽ: ſed veriſimiliter eſtimat ꝙ ex
hoc propt̃ impatiẽtiam ipſi corrigẽdi
deteriores fiant. aut ꝙ aliquod aliud
malũ ex hoc ſequatur peius ꝙ corre=
ctio ſit bona. aut ex aliqua alia cauſa
rationabili/ ſi tunc omittit ex caritate:
tunc omiſſio eſt meritoria. Vnde aug.
p̃mo de ciuita. dei. Si ꝓpterea quiſq;
obiurgandis ⁊ corripiẽdis male agẽ=
tibus parcit vt oportunius temp⁹ in=
quiratur/ vel eiſdẽ ipſis metuit ne de=
teriores ex hoc efficiantur vl̃ ad bonã
vitam/ ⁊ piam erudiẽdos impediant
alios infirmos/ ⁊ priuẽt ac auertant a
fide. nõ videtur eſſe cupiditatis occa=
ſio/ ſȝ conſilium caritatis. Et dicit̃ no
tanter quando non ſperat emẽdatio=
nem fratris: ſed veriſimiliter putat de
teriorationẽ. vt quia forte percuteret
me. vel conciperet graue odiũ contra
me. aut aliud peccatũ cõmitteret. per
quod peior fieret ꝙ per primũ pecca=
tum. Tunc enim nõ ſolũ laudabile: ſȝ
etiam debitũ eſſet ceſſare a correctio=
ne. quia ordinatur ad bonũ fratris/ ⁊
non ad malũ. Et illud vult ſcriptura
prouẽ. ix. ⁊ Grego. ſup eodem vt poſt
ea ponetur. Niſi enim ex correctione
veriſimiliter melius aliquid proueni=
ret. quia precauẽtur maiora mala: ꝙ
odiũ illi⁹ ſit malũ. tũc eſſȝ odiũ q̃rũdã
aliqñ timẽdũ. ⁊ cũ meli⁹ bonũ ex corre
ctione ſequitur ꝙ ſit odiũ malorũ tũc
odium malorũ eſt contẽnendum. In
quo caſu Johannes Herodẽ correxit
propt̃ edificationẽ aliorũ. vt vult Cri=
ſoſto. ⁊ ſic interdum etiã ſancti corre=
xerunt tirannos ſup perſecutiõe chri=
ſtianorũ. cum tamen ſciuerunt ex hoc
odia magna generari in eos. ⁊ aliquã
do conſequẽter in martyres ⁊ inſequi
propriam mortẽ. ¶ Secũdo contin= F
git correctionẽ fraternam omitti cum
peccato mortali. vt cum quis delin=
quens occurrit: ⁊ eſt opportunũ tem=
pus corripiẽdi: ⁊ ſperatur eius emen=
datio. nec timetur aliq̃d aliud malum
peius inde prouenire. ⁊ non eſt alius
preſens: cui ex officio incumbat corri
gere. vel ſi eſt preſens: negligẽs tamẽ
apparet: ſi tunc homo hmõi delinquẽ
tem omittit corrigere: forte propt̃ ti=
morẽ humanũ/ vl̃ mundanũ. vt q: ſic̃
dic̃ Augu. vbi ſ̃. Judiciũ timet vulgi.
aut carnis excruciationẽ/ vl̃ etiã pem
ptionẽ. vl̃ aliud tale min⁹ malũ ꝙ pec
catũ illi⁹ pro quo corrigi deberet: tũc
videt̃ peccare mortalit̃: q: ex quo ſpe
rat emẽdationẽ fratris: ⁊ omittit cor=
rigere ꝓpt̃ timorẽ: tũc cõtẽnit diuinũ
p̃ceptũ ⁊ videtur hmõi quorũ amiſſio
nẽ timet caritati frat̃ne ⁊ ſaluti ꝓximi
p̃ponere: cũ tñ ſ̃ȝ ordinẽ caritatis: alis

proximi plus ſit diligenda ꝙ propriū
corpus. Exemplū de elemoſina corpo
rali. Uideo hominē fameſcentē: q̄ non
hꝫ/ nec ex ſe habere poteſt vnde paſca
tur. nec apparet alius illud faciēs nec
potens facere. ego teneor talē ſꝫ meā
poſſibilitatē nutrire. quod ſi negligo:
pecco mortaliter: ⁊ eius occiſor repu=
tor. Sic ſi video ꝓximū tendentem ad
peccatū mortale/ per qḋ moreretur in
anima: ⁊ ſpero ipm̄ poſſe corrigi ꝑ am
monitionē meā. ⁊ non eſt veriſimile ꝙ
ſequātur alia peiora. nec eſt alius qui
eū corrigat: teneor ex precepto multo
plus ſubuenire aīe ne pereat: ꝙ corpo
ri in caſu precedēti. Uñ greg. in omel'
ſup: cū audiſſet iohānes in vinculis ⁊c̄.
pl⁹ eſt aīam in eternū victurā pabu=
lo ꝟbi reficere: ꝙ ventrē carnis mori=
ture terre non pane ſatiare. vel ſi ſcirē
aliquē eſſe in pctō mortali: et haberē
ſpē ꝙ emēdaret ad correctionē meā.
nec timerē aliud peius ſecuturū. ⁊ nō
eſt veriſimile michi ꝙ per aliū corriga
tur: aut ꝙ per ſeipſum emēdet. ſed ꝙ
veriſimiliter in iſto pctō moriatur: tūc
ex p̄cepto teneor eū corrigere: ne ani=
B ma moriat eternaliter. ¶ Tertio hu
iuſmodi correctiōis omiſſio eſt pecca
tum veniale vicꝫ qn̄ timor ⁊ cupiditas
aliquā tardiorē faciūt ad corrigendū
delicta fratris: nō tn̄ ita ꝙ ſi ei ꝯſtaret
ꝙ fratrē poſſet a pctō retrahere: pro=
pter timorē vel cupiditatē dimitteret.
quib⁹ in aīo ſuo p̄ponit caritatem fra
ternā. Et hoc mō aliqn̄ etiā viri ſancti
negligūt corrigere delinquētes. Et dr̄
in p̄dictis notanter ſi ſperat emenda=
tio fratris ꝓcurari per hmōi correctō
nem. q2 finis fraterne correctionis eſt
emēdatio fratris. ⁊ iſta intētione fieri
dꝫ. vbi vero ꝓbabiliter timet ꝙ āmo=
nitionē ipe frater nō reciperet: ſed ad
peiora laberetur. nec aliud bonū inde
ꝓueniret. vt aliorū edificatio q̄ ſcāda
liſati ſunt: aut ſcādaliſant ꝟiſimiliter
tūc eſſet ab hmōi correctione deſiſten
dū. q2 q̄ ordinātur ad finē hn̄t rōnē bo
ni ex ordine ad finē. Uñ ꝓuer. ix. Noli
arguere deriſorē ne oderit te. vbi dicit
glo. ⁊ eſt gre. nō eſt timendū/ ne is qui
arguitur cōtumelias tibi īferat. ſꝫ hoc
potius ꝓuidendū ne tract⁹ ad odium
inde peior fiat. Et dicit tho. vbi pri⁹ di
ligēter prouidēdū eſt: ne ex correctiōe
ſequat odiū ex noſtra culpa/ ꝓpter in
diſcretā correctionem. Si aūt ſine no
ſtra culpa ad odiū ꝓuocet/ ex illo ex q̄
deberet ad dilectionē incitari: non eſt
curādū. p̄cipue qn̄ eius pctm̄ in dam=
num aliorꝝ vergit vel etiā damnū ſe=
quens/ vel peccatū ipſum eſt grauius
odio: qḋ in nos excitam⁹. vl' qn̄ ſpera
mus ꝙ odium paulatim tepeſcet. ⁊ tn̄
correctio ſequatur. q2 ſicut dicit Gre=
go. melius eſt odiū ꝓpter deū ꝙ ami=
citia q̄ eſt preter ipſum. Cū eñ propt
ipſum amamur: debitores dei ſumus
Cū odio propter ipſum habemur: de=
bitorē eū nobis facim⁹. Hec ſentētia=
liter Tho. Cācellari⁹ pariſieñ. magr
Jobes gerſon tradidit rl'as tres in de
floribus regulaꝝ moraliū. Prima. pe
ne ſunt reſtringēde ſic ꝙ abſqꝫ vtilita
te reipublice vel eius cui infligit: neqꝫ
inſtitui/ neqꝫ inſtitute exequi deberent
⁊ peccāt oppoſitū faciētes/ vel eas cū
inſtituerīt nō tollētes Secūda. in omī
republica tolerari poſſunt/ aut debēt
vicia q̄ abſqꝫ deteriori periculo: neqꝫ
corrigi, neqꝫ extirpari valēt. qn̄ autē
illud eſt ⁊ qn̄ non difficile eſt/ ⁊ ſepe ī=
poſſibile generaliter diffinire: niſi ꝑut
circunſtātijs particularibus īſpectis
prelati ſuperiores/ ⁊ ſapiētes determi
nabūt. Exemplū eſt de meretricibus/
vſuris/ ⁊ ſimilib⁹ q̄ qnqꝫ permittūtur.
Et ita de cōcubinarijs ſacerdotib⁹ ꝓ
loco ⁊ tēpore ſtaret forte eſſe faciēdū.
Tertia. oīs error facit ius ad hūc ſen
ſum vel intellectū ⁊ ſimiles: ꝙ prelati
⁊ principes ſepe aliqua faciūt/ aut ꝑ=
mittunt iuſtiſſime ob errorē ſubditoꝝ
cōmunē: q̄ al's ſi fierent aut ꝑmitterē=
tur: ad culpā eoſdē obligarēt. ¶ Sꝫ D
cum teneamur corrigere proximū pro
mortalibus: dubitat etiā an de venia
libus peccatis? Rn̄. hūbertus in expo
ſitiōe regule beati aug. Uenialia ſunt
diſpoſitō ad mortale. Sed quedā ſunt

diſpoſitio remota.quedā ꝓpinqua/vł
ratiōe multitudinis.ſicut ille qui aſſi=
due hmōi ſine nūero cōmittit/ vel rōe
magnitudinis.ſicut ſunt aliqua men
dacia:ꝛ alique detractiones ꝛ ſimilia.
vel rōne connexionis cū mortali.ſicut
ſunt colloquia/ꝛ īpudicus viſus/ꝛ hu
iuſmodi circa mulierē.Sicut ꝗ aliqͣs
videns aliquē aliū incedentē per viā:
per quā credit ꝙ ſtatim īcurreret peri
culū mortꝭ:peccaret niſi retraheret eū
ita pōt aliquis peccare mortaliter/ ni
ſi corrigat fratrē de hmōi venialibus/
que ſunt diſpoſitio ad mortale.ꝛ de ta
libus eſt petulātia oculorū.Tenemur
ergo interdū ad correctionē de venia=
libus nō inquantū venialia:ſꝫ inquā=
tum ad mortale ductiua.Hec ille.
J ¶Quo ad ſecundū pr̄icipale/ſcꝫ quō
fieri debeat fraterna correctio. Notā
dum ꝙ ſex ſunt in modo attēdēda cū
maxima diligētia.Nam ibi agitur de
cura aīe nobiliſſime:q̄ ſi nō fit vt opor
tet:ꝓij̄cit aīa in ꝑpetuā dānationē.et
īfiniti boni dei miniſter occidit.Agit
etiā crebro ibi de bono fame q̄ eſt īter
bona tp̄alia bonū maximū.Vñ primo
dꝫ fieri cū lenitate.qꝛ delīquētes ſunt
quaſi īfirmi ad Galla.vi.Inſtruite hu
iuſmōi in ſpiritu lenitatꝭ.Scdo cū hu=
militate.Supbus eñ eſt anim⁹.ꝛ idō
cū quis ei ſuperbe loquit ſequunt iur
gia nō fructus.Iuxta illud ꝓuer.xiij.
Inter ſupbos ſemp ſunt iurgia.Ter=
tio cū cōpaſſiōe.nō eñ eſt vere iuſtitie
indignari pctōribus ſed compati.ꝛ ex
pš.104 paſſione eos corrigendo dirigere.pš.
Corripiet me iuſtus in mīa/ſcꝫ cōpaſ=
ſionis.Quarto cū diſcretiōe.qꝛ aliter
ſunt corrigendi maiores/aliter pares
aliter minores/aliter grauia peccata/
aliter leuia/aliter occulta/alit̄ manife
ſta.In oībus obſeruādus eſt locus/et
tēpus/ꝛ oportunitas.q̄ nō obſeruan=
tes quidā emulationē dei quideꝫ hñt
ſꝫm aplm ſꝫ nō ſꝫ ſcientiā Ro.x.vnde
Bern.Zelū tuū refrenet ſciētia/ſcꝫ di
ſcretiōis. Quīto cū moderamine.nō
eñ de feſtucis proximoꝝ ſunt trabes
faciende.ſic faciūt illi qui docti ſūt in
culpis alioꝝ aggrauādis.ij.thimo.ij.
Seruū dei cū modeſtia corripientē/id
eſt cū debito modo.Eſt aūt modus de
bitus vt potius ſemꝑ culpe alleuiētur
ꝙ aggrauent.ꝯ qđ quidā faciūt: ouū
frangere cupiētes ſecuri.ꝛ ad extīguē
dum muſcā querūt gladiū.Sexto fie
ri debet cū trāquillitate.Correctio eñ
q̄ fit cū turbat⁹ eſt anim⁹ frequēter eſt
quedā impatiētie effuſio mentiens ſe
correctionē.Exēplū patꝫ in platone q̄
dixit ſeruo ſuo offendēti.niſi eſſeꝫ ira
tus te verberarē.Modos ꝑfatos īnuūt
verba beati Aug.ſermone dñi in mon
te li.i.Cū īqͣt neceſſitas nos cogit ali=
quē reprehendere:ꝑmo cogitem⁹ vtrū
tale vnꝙ viciū habuim⁹:ꝛ ſi nunꝙ ha
buimus:cogitem⁹ nos habere potuiſ
ſe.homīes eñ ſumus.Si vero habui=
mus:tangit memoriā cōis infirmitas
vt reprehēſionē illā nō odiū: ſed mīa
precedat.qđ ſi nos ideꝫ viciū habem⁹
in quo eſt ille quē reprehendere vola
mus nō reꝑhendam⁹ illū:ſed ingemi
ſcamus:ꝛ nō illū ad obtēperandū no=
bis:ſed ad pariter conandū īuitemus
Hec ille. ¶Sed dubiū eſt:q̄ ſit cauſa K
ꝙ tam caute eſt in correctiōe fraterna
procedēdū:Rñ.ſꝫm Tho.vbi ſ̄us.Cū
quis peccat:illud nocet aīe.ꝛ ſi publi=
cabit:etiā nocet fame.Et qꝛ prudens
medicus nititur ſanare vnū mēbrum
ſine leſione alterius. ideo ſic debem⁹
ꝑ fraternā correctionē conari ad hoc:
vt ſanemus fratris aīam ſine leſione
fame quantū fieri poteſt.ꝛ ſi nō poteſt
oīno ſine leſione fieri:tunc fiat cū mīo
ri leſione qua fieri poteſt.verū qꝛ anīa
ꝑcioſior eſt fama:ideo ſi aliter nō pōt
frater ſanari:tūc oportet eū potius in
tota fama dānificari per publicā denū
ciationē:vt anīa ſalua fiat.Eſt aūt tri
bus de cauſis ſumme cauendū in cor
rectione:ne indebite ledat fama pec=
cātis.Primo qꝛ melius eſt nomē bo
num ꝙ diuitie multe. ꝓuerb.xxij. Ex
quo pꝫ ꝙ qui aufert famā/plus nocet
ꝙ qui tollit diuitias.Secundo diuitie
ablate poſſunt reſtitui:ſꝫ vix fama.qꝛ
forte poſt diffamationē excuſanti non

crederet.Unde bene dicit in glo. ſup
Luc.ꝙ fama eſt res lubrica. Sicut eſt
lubricũ elapſum:vix rehaberi poteſt:
ita fama.Tertio qui infamat non ſo=
lum reũ infamat:ſed etiã ledit oẽs au
dientes.ſicut qui lutũ mouet:nõ ſolũ
ſe/ſed oẽs aſtãtes inficit . Uñ ambro.
Tolerabiliores ſunt fures/qui veſtes
ꝛ alia bona rapiũt:ꝙ qui famã.Tum
qꝛ magis recipiunt.Tum qꝛ nũꝙ re=
ſtituũt.Tũ etiam qꝛ nõ vni:ſed mul=
tis nocent.Uñ ſup illud Luc.i.ad vir
ginẽ deſponſatã dicit glo. Maluit do
minus aliquos de ſuo ortu ꝙ de vgi=
nis pudore dubitare. Ecce quantum
chriſtus curauit de fama aliena.

Capitulum.xij. De ordine fra=
terne correctionis.

DE ordĩe ergo corrigẽ=
di dicendũ eſt mõ:vbi
tria ſunt vidẽda.Pri
mo quotuplex eſt cor
rectio. Scđo qs ordo
ſit debitus ꝓcedẽdi ĩ
correctione fraterna.
Tertio qs ad correctionẽ fraternã te
B net. Quãtũ igit ad pmũ notãdũ
ſm tho.vbi ſ͛us.q.xxxiiij.et in.iiij.di.
xix.ꝙ duplex eſt correctio.Quedã eſt
poteſtatiua qua nõ ſolũ intẽdit emen
datio fratris:ſed etiã intendit ꝓcura
tio boni cõis:et illa nõ fit ſolũ p ſim=
plicẽ ãmonitionez:ſed etiã qñꝙ p pe=
narũ inflictionẽ:vt ipe frat/ vl' alij ti=
meant/ꝛ a pctõ deſiſtant. et hec corre
ctio ſolũ ptinet ad prelatos et ſupio=
res ꝛ iudices reſpectu inferioꝝ ſuoꝝ:
et nũꝙ ad inferiores reſpectu ſupioꝝ
et de hac nichil dicem⁹ hic:ꝛ aliqđ di
ctũ eſt in pmo caplo . Alia eſt fratna
correctio/ꝛ eſt ſimplex ãmonitio fra=
tris de emendatione delictoꝝ. Et iſta
correctio ꝓprie ordinatur in emẽda=
tionẽ fratris delinquẽtis:ꝛ eſt act⁹ ca
ritatis q̃ maximũ malũ ꝓximi / id eſt
pctm̃ p correctionis limã tollit.Et pti
net correctio hec ad quẽlibet adultuz
in caritate exiſtentem in caſu : ſiue ſit
ſupior/ſiue inferior:et etiam reſpectu
ſuperioꝝ et inferioꝝ. Scđo notan B
dũ ꝙ ordinẽ corripiendi ponit chriſt⁹
Math.xviij.dicẽs. Si frater tu⁹ pec=
cauerit in te:ꝛ ſm doctores pnotatos
et alios cõiter intelligit ſic:pctm̃ ꝓxi=
mi tui/aut eſt occultũ/aut manifeſtũ.
Si eſt publicũ:ſic ꝙ nõ peccat ĩ me ſo
lũ/id eſt me ſolo ſciẽte:ſꝫ etiã alijs ſci
entibus:tunc illđ pctm̃ eſt corã eis co
rã quib⁹ factũ eſt:et ad quorũ notitiã
venit publice arguẽdũ. Uñ.i.thimo.
v.peccãtem corã oĩbus argue:vt cete
ri timorẽ habeãt:qđ intelligit de pec
catis publicis ſm Auguſti. in ſmone
dñi in monte.Ratio dicti eſt: qꝛ corre
ctio talis famã nõ minuit rei corã eis
corã qb⁹ fit/cũ pus ſciant: ꝛ ẽt ꝓuide
tur eoꝝ ſcãdalo. Si autẽ pctm̃ ſit oc=
cultũ tm̃:tunc quia etiam in pctĩs oc=
cultis põt parari offenſa ꝓximoꝝ:ad
hoc dicendũ eſt:quia aut eſt in nocu=
mentũ cõitatis ſeu multoꝝ/ aut pau=
coꝝ.Si in multoꝝ/ſeu cõitatis:corpo
rale vel ſpũale:puta cũ qs occulte tra
ctat cũ aliquib⁹ q̃liter ciuitas ſit tra=
dẽda hoſtibus: vl' ſi hereticus puate
hoĩes a fide auerteret:tunc nõ eſt ex=
pectãda ſecreta ãmonitio:ſꝫ ſtatĩ aut
alteri q̃ ꝓdeſſe põt/ ꝛ plato vl' alteri ſu
periori/qui tãle piclm pcauere põt/eſt
denũciandũ ꝯſeruãdo famã illi⁹ q̃tũ
põt cum ſalute reipu.ꝛ nõ alit : vt ſi il
le cui rector ciuitatis pl⁹ confidit: cui
claues tradidit:eẽt illa nocte eã tradi
turus hoſtib⁹/vl' aliqđ hmõi: ꝛ nullo
mõ vult deſiſtere:nec põt iſti periculo
aliter ꝓuideri/tunc eſſet iſti noĩari di
cẽdũ.Caueatis ne claues iſti hac no=
cte tradatis:qꝛ ꝓditurus eſt ciuitatẽ
Rõ dicti eſt:qꝛ bonũ cõitatis preferẽ
dum eſt bono priuato.Sic cum fama
ſit de maximis bonis religioſoꝝ: vn=
de ſi vn⁹ religioſus ſcãdaliſat alios:ꝛ
ſecreta ãmonitio nõ iuuat: prelato di
cẽdum eſt vt ꝓuideat fame cõitatis.
Sic etiã intellige de heretico niſi ali=
quis firmiter eſtimaret ꝙ ſtatim p ſe
cretã ãmonitionẽ poſſent hmõi mala
impediri:ꝛ idem iudiciũ eſt hſidũ de
ſĩlibus caſibus.Uñ Hiero. Que mſa

eſt parcere vni/ ⁊ multos in diſcrimẽ
adducere: polluit̃ ppl's ex vno pctõre
ſicut ex vna oue vniuerſus grex. Sẽꝑ
igitur bonũ multoꝝ debet preferri bo
C no vnius. ¶ Si autẽ pctm̃ ꝓximi oc
cultũ eſt in nocumentũ vnius vl' pau
coꝝ: tunc ſi eſt nocumentũ tam paruũ
ꝙ melius ſit illud parũ pati/ ꝙ̃ alium
diffamari: q2 ſi forte mõ nõ corrigitur
poſtea forte corrigeť: vt ſi eẽt ei factu
rus damnũ modicũ/ ⁊ in modico va-
lore: tũc d3 corrigere ſi cõuenient̃er po
teſt: ſed nõ debet reuelare. Si autẽ eſt
notabile nocumẽtũ vt quia vult occi-
dere nocte/ vel hoĩem ſpoliare cum ia
ceat in camera/ vel vult decipere filiã
vel vxorem abducere/ aut domũ com
burere/ vel hmõi ſiĩa facere/ ⁊ nõ ſpe
rať ꝙ ꝑ ſecretã ãmonitionẽ poſſit hu
iuſmodi damnũ impediri: nec ꝑ ali-
quẽ aliũ modũ: tunc melius eſt inno-
centẽ ſeruare indemnẽ/ ꝙ̃ iſti cõſerua
re famã. Illud tñ ſic dicẽdũ eſt ĩ ſecre
to/ ⁊ ſub ſigillo ſecreti: ꝙ nõ poſſit age
re ad illius infamiã/ reuelãdo: nec ad
penã ipm̃ denũciando: ſed ſolũmõ ad
D ſui cautelã. ¶ Si autẽ pctm̃ f'ris ſit
occultũ: ita ꝙ non eſt infamatus de il
lo/ nec poteſt ſufficienter ꝓbari coram
iudicio illius q̃ h3 corrigere: ⁊ ſi eſt ſo
lum in nocumẽtũ peccãtis/ ⁊ forte eiꝰ
in quẽ peccat: quia ab eo ledit̃/ vl' ꝑ ſo
lã notitiã: tunc ad hoc ſolũ tendẽdu3
eſt: vt fratri ſubueniať/ et emẽdeť. Et
ideo ſi ſperať: ꝙ ꝑ correctionẽ corriga
tur/ vt eſt p̃miſſum: tunc p̃mo corripiẽ
dus eſt ſecrete vt ĩnocẽtiã recuperet/
et famã non ꝑdat. Et hoc voluit dñs
cũ dixit. Corripe eũ inter te/ ⁊ ipm̃ ſo-
lum: nõ ſolu3 ſemel: ſ3 pluries: et ſꝑ ſe
crete: et ꝙ̃diu ꝓbabiliter ſpes habeť/
ꝙ ꝑ eã corrigať. Qñ aũt ꝓbabilit̃ eſti
mať: ꝙ ſecreta ãmonitio non ꝓficiat:
nec eſt veriſiſe ꝙ ex teſtiũ inductione
aliquod peius ſequať/ ſ3 veriſiĩter ꝓ
ficit ad fratris correctionẽ: tunc eſt vl
terius ꝓcedẽdũ. vt p̃mo paucis/ vni/
vel duobus monſtreť pctm̃ fratris: q̃
pñt ꝓdeſſe/ ⁊ de quibus non crediť ꝙ
obſint diffamãdo vt ſic ſaltẽ ſine mul
titudinis infamia emẽdeť. ¶ Et iſti E
teſtes adhibentur principaliter ꝓ̃ri
mo vt fratrem ãmoneant/ ⁊ corrigãt.
Secundo vt ãmonitiõis fratris ſint te
ſtes. Tertio vt negantẽ corã ſuꝑiore
ↄuincãt de actu: ſi actus itereť. Sunt
eñ teſtes inducendi: vt actũ iteratum
videãt ſm auguſti. Si autem iteratio
oſtendi teſtibus nõ poſſit: debent ta-
men adhiberi: vt coram ipĩs recogno
ſcat: vel ſaltem vt ipſi eũ ãmoneant et
vt obiurgatio plurimoꝝ ipm̃ corrigat
et has duas cauſas tangit glo. ſuper
verbo/ adhibe tecũ vnũ/ vel duos te-
ſtes. Si aute3 ad taliũ teſtiũ inductio
nem nõ corrigit̃: tunc q2 cõſcientia p̃-
ferenda eſt fame: debet in publico de
nũciari ſuꝑiori: vt ſic tamen cũ diſpen
dio fame a peccato libereť. Et hoc vo
luit xp̃us cum dixit: dic eccleſie/ id eſt
prelato/ vel alteri ſuperiori per publi
cam denũciationem/ et ille poteſt pec
catũ eius publicare: vt aliĳ ſciãt ſe ab
eo cuſtodire: ne inficiant̃. Et poteſt eũ
punire in rebus/ vel in corpore/ vel ꝑ
excõmunicationẽ: vt reſipiſcat a pec-
cato: et ꝓpter cõmunẽ iuſticiã: vt aliĳ
videntes penam illius: caueãt ſibi etĩ
am timore pene a ſimilibus peccatis
quia pene ſunt medicinales. Vñ ſm
Auguſti. in regula. Si quis oculi pe-
tulẽtiam in aliquo aduerterit: primo
ſtatim debet ãmonere fratrẽ: ne cepta
progrediant̃. Scdo ſi nõ emendat: p̃-
lato tanꝙ̃ patri ſi habereť indicandũ
eſt: vt ſecretius correctus nõ innote-
ſcat ceteris. ¶ Tertio ſi nõ iuuat: te F
ſtes debent adhiberi. Quarto in pu-
blicũ produci conuincendus eſt ſi ne-
gauerit: ſed duo media dñs in vno cõ
prehẽdit. Sed Tho. ĩ tractatu de fra
terna correctione ſic ꝓcedere docet.
Et preceptum de correctione frater-
na/ ſm ꝙ ꝑtinet ad omẽs ſic debet ſm
eũdẽ doctorẽ quis exequi. Cum dici-
tur. Si peccauerit in te/ id eſt contra
te: tunc eſt preceptum de dimittendo
vl' in te/ id eſt ſciente te. Et hoc poteſt
fieri dupliciter: vel te ſolo ſciẽte: tunc
corripe eum inter te/ et eum ſolũ. Si

te audierit: lucratus es aīam fratris tui. Si te nō audierit: non debes vltra ꝓcedere: nō enim potes addere vnū/ vel duos: cū nullus alius ſciat: tamē potes ei dicere ꝙ pōt ꝓdeſſe nō obeē Si autem contingat ꝙ alij poſtea ſciant: ⁊ ſit adhuc in illo pctō: tūc debes vnū vel duos adhibere ad eū corripiendum: ⁊ ſic eſt procedendū ſi pctm̄ eſt occultū. Si autem ſit manifeſtum ita ꝙ plures ſciant: tunc ſic eſt ꝓcedēdū. Si peccauerit in te/ id eſt te ſciente: non tm̄ ſolo/ corripe eū ante te/ ⁊ remaneat. Si te audierit: lucrat⁹ es animā fr̄is tui. Si aūt te nō audierit/ adhibe tibi vnū/ vel duos/ ſcilʒ de illis ꝙ ſciunt/ nō ſcʒ ꝑ auditum: ſed ꝑ viſum. vt dicit glo. vt qui ad vni⁹ monitionē corrigi noluit multoꝝ obiurgatiōe reſipiſcat. Si te ñ audierit: dic eccľie id eſt prelato: tūc potes ea dicere denūciando: et tunc vn⁹ adhibēdus eſt: qꝛ in denūciatione vt quidā dicūt ſufficit vnus teſtis. Sed ſi ſic. videť ꝙ publicet pctm̄ occultū. Rñ. ꝙ pctm̄ diciť occultū tripľr. Primo ſi hō vt ſolus deus ſcit/ et nō alio modo: vel vt hō loco dei: ſicut ille ꝙ ex ſola ſacramentali confeſſione ſcit: tūc non poteſt corripere/: vel aliquid facere: ſed tacere ſicut qui neſcit. Secundo mō ſi ſcit peccatū vn⁹ ſol⁹ homo vt hō: tūc dʒ eum corripere inter ſe ⁊ ipm̄ ſolū: nec dʒ vltra ꝓcedere vt dictum eſt. Tertio mō dť occultū ſi pauci ſciant: et tūc occultum et manifeſtū nō cōtradicunt. Si tunc te audierit: nō eſt ꝓcedēdū. ſi nō: tunc adhibendus eſt vnus vel tres. ſi nec vnuʒ/ nec tres audierit/ et plures neſciant quō tunc dicet eccľie? qꝛ ſic videtur alterius pctm̄ publicare. Dicendū ꝙ eccľia nō dť hic congregatio ſiue multitudo fideliū: ſed dť eccľia p̄latus cui poteſt dici eo ꝙ pōt prodeſſe nō obeſſe. Vñ nō eſt publicatio criminis. Hec de tho. vbi prius. Aliter aūt eſſet ꝓcedendū qñ correctio eſſet poteſtatiua/ prelati videlʒ vt ibidē dicit

b ¶ Quo ad tertiū principale qs corripere teneať. Rñdeatur ſm tho. Fraťna correctio ꝑtinet ad quēlibet adultum regulariter/ ꝙ charitatem habet: ſiue ſit prelatus/ ſiue ſubditus. Propter qḋ dť. xxiiij. q. iij. Tam ſacerdos ꝙ reliqui oēs fideles ſūmā debēt habere curam de his qui pereūt: quatenus eoꝝ redargutione aut corrigant a pctīs: aut ſi incorrigibiles appareant ab eccľia ſeparenť: imo ſic inferior debet corripere prelatum ſuū / aut aliū ſuperiorē: quia eſt opus mīe: qḋ maxīe prelato debeť. Vñ eccľis. xvij. Vnicuiqꝫ mādauit de⁹ de ꝓximo ſuo Tñ cū modeſtia debet fieri ad prelatos: ſm illud. i. thi. iiij. Seniorem ne īcrepaueris: ſed obſecra vt patrē. Dicēdū eſt autem notāter ꝙ correctio ꝑtinet regulariter ad quēlibet: qꝛ in caſu nō ꝑtinet ad qſdā. Vñ gor. ſup math. xviij. dicit ꝙ in quinqꝫ caſibus qs abſolaiť a p̄cepto fraterne correctiōis. Primus cū nō eſt aliqua ſpes correctiōis. Vñ hiero. fruſtra niti/ ⁊ nichil aliud ꝙ̄ odiū q̄rere: extreme demētie eſt. Et ꝓuer. ix. Noli corrigere deriſorē ne oderit te. Scḋs cum timeť defectus ꝓbationis/ ⁊ criminaliť agitur: vbi ſcʒ obligať actor ad tallionē ſi ī ꝓbatione defecerit/ vel deficiat. Terti⁹ cū prelato tanꝙ̄ iudici notū eſt factū: qꝛ ille notorius vel cōuict⁹ eſt. Quartus cū meliori ope/ vel ad min⁹ eq̄ bono vacat: ſicut monachi qui non obligant in diſpendiū aīarū ſuarū extra monaſteriū vagari. Quintus cū multitudo/ vel poteſtas eſt ī culpa vbi correctio plus noceret eccľie ꝙ̄ prodeſſet Vñ verſ⁹. Nō ſpes: non teſtis: plebs preſul ſcit: monachus ſum.

¶ Capitulum. xiij. de ſcandalo: et que ſint propter ſcandalum vitanda.

Expedita maťia correctōnis fraťne qua quis intendit alium emendare/ ⁊ ī aīa viuificare: tractanduʒ eſt de ſcādalo qḋ directe cōtrariať correctiōi fraťne: qꝛ ꝑ ſcandalū qs xp̄e/ vel

interpretatiue intendit alium in mo=
rali vita corrumpere. De quo ſcanda
lo tria ſunt principaliter dicẽda. Pri
mo quid ſit/quantũ/ꝛ quotuplex. Se
cũdo qñ ſit pctm̃ mortale/veniale/ vł
nullũ. Tertio que ſint ꝓpẽ ſcãdalũ vi
A tanda/vel facienda. ❡ De pᵐo no=
tandũ ẜm tho. ſcđa ſcđe.q.xliij. Et in
iiij.diſ.xxxviij.ꝙ ſcandalũ ẜm Hiero.
ſup Math.xv.eſt dictum vel factũ/ vł
omiſſum minus rectuꝫ/ prebens oc=
caſionem ruine. Dicit̃ pᵐo dictũ non
cogitatũ:qꝛ cogitatio non opponitur
alicui vt offendiculũ. Dicit̃ ſcđo dictũ
vel factũ/vł omiſſum: qꝛ iſtis modis
poteſt ꝓxim⁹ ruinã pati a nobis. Di
citur tertio minus rectũ:nõ ꝙ ab ali=
quo ſupatur in rectitudine:ſꝫ ꝙ hꝫ ali
quem rectitudinis defectũ: vel qꝛ eſt
ẜm ſe malum ſicut pctã:vel qꝛ hꝫ ſpe=
ciem mali:licet de ſe nõ ſit malum:p̃=
bet tñ occaſionẽ ruine: vt patet de in=
clinante ſe idolo nõ ꝑuerſa intẽtione.
Unde apłs.i.theſſał.v. Ab oĩ ſpecie
mala abſtinete vos. Dr̃ quarto:pre=
bẽs occaſionẽ ruine: nichil eñ poteſt
eſſe homini ſufficiens cã peti qđ ẽ ſpe
cialis ruina/niſi ꝓpria volũtas; ideo
dicta/vel facta alterius pñt eẽ cã im
ꝑfecta/ꝛ occaſio peccandi. Uocat̃ au=
tem ſcãdalũ grece:latine offenſio/ im
pulſio/vel ruina:qꝛ ſicut cõtĩgit ꝙ ali
quis obex ponit̃ alicui in via corpora
li/cui impingẽs diſponit̃ ad ruinam/
et talis obex dr̃ ſcãdalũ: ſic ſilr̃ in ꝓ=
ceſſu vie ſpũalis cõtĩgit aliquẽ diſpo=
ni ad ruinã ſpũalem/ꝑ dictũ vel factũ
vel omiſſum alteri⁹ inquãtũ ſcilꝫ ali=
quis ſua ãmonitione/vel inductione:
aut exemplo aliũ trahit ad peccandũ
B et hoc ꝓprie dr̃ ſcandalũ. ❡ Eſt au=
tem ſcandalũ valde deteſtabile pecca
tũ:vt oſtendit xp̃us quintuplr̃ math.
xviij. vbi dı̃c. Qui ſcãdaliſauerit vnũ
ergo plus peccat ꝙ̃ multos. De puſil
lis iſtis id eſt infirmis Hiero. ibi dicit
ꝙ recte dr̃ puſillus: qꝛ qui magn⁹ eſt
id eſt robuſt⁹ ĩ fide/ꝛ charitate moue
ri nõ poteſt. ꝓuer.xij. Nõ cõtriſtabit
iuſtũ qcq̃d ei acciderit. Qui ĩ me cre=
dũt:qꝛ magꝭ fideliũ ſcãdalũ eſt cauẽ=
dũ. Ecce iam pctm̃ ſcãdali poſitũ eſt.
Nũc ſequit̃ pᵐo pena. Expedit ei/id
eſt minus malũ ei foret: vt ſuſpendat̃
mola aſinaria in collo ei⁹: ꝛ demerga
tur in profundũ maris. Et ẜm hiero.
loquit̃ ẜm ritũ paleſtine/ vbi ꝓ maio
ribus criminibus ligato ſaxo ad col=
lũ ſolebat hõ in mare ꝓĳci. Mola aſi
naria/id eſt qcũqꝫ ḡuis lapis:vt ẽ aſi=
nus:vł q̃ onerat aſinũ:ꝛ dr̃ mola quã
voluũt aſini/vel eq̃ cũ rota in molen=
dinis. Scđo alia pena inuit̃:ve mun=
do a ſcãdalis. Nam tot aĩaꝝ mors ꝓ
curat̃ q̃t ſcãdala fiũt: vt expõit bern.
illđ Eſa.xxxviij. In pace amaritudo
mea amariſſima. amara in nece mar=
tyrũ ꝑ tyrãnos:amarior ĩ ꝑſecutione
hereticoꝝ:ſꝫ amariſſima ĩ ſcãdaliſan
tib⁹ falſis xp̃ianis. Tertio ponit ſpe=
ciale malũ pctĩ mortalis:ibi. ve homĩ
ꝑ quẽ ſcãdalũ venit. Quarto oſtẽdit
malũ ſcãdali in młtiplici pena:ꝛ ſpe=
cialit̃ ignis etni. Uñ ſeq̃t. Meli⁹ ẽ ti=
bi ꝛc. ꝙ̃ mitti ĩ ignẽ eternũ. Quinto
alia pena addit̃ de verme. Math.ix.
vbi de mał ia iſti⁹ ſcãdali dr̃: vbi ſcꝫ in
gehẽna xmis ꝯſcĩe/ſcꝫ eoꝝ nõ morit̃
ſꝫ potuiſſet ds a xp̃o q̃ſiſſe:ſi ita malũ
eſt alios ſcãdaliſare:cur ꝑmittis ſcan
dala euenire. Ideo rñdit xp̃s:necẽ eſt
id eſt expediẽs ad alioꝝ ꝓbationẽ:vł
necẽ ſi mũd⁹ vult male viuere. ❡ Se C
cũdo potuiſſet quis iteꝝ q̃ſiſſe. Si eſt
necẽ:ḡ ſcãdaliſantes nõ ſũt puniẽdi.
Rñ.ꝙ ĩmo:qꝛ ve hoĩ illi ꝑ quẽ ſcãda=
lũ venit. Et oĩa iſta dicta ſũt de ſcãda
lo actiuo ſeu dato:qꝛ illđ eſt aliqñ ſpe
ciale pctm̃. Eſt aũt duplex ſcãdalum.
Unũ actiuũ ſeu datũ/qđ diffinitũ eſt:
et iſto dr̃ qs ſcãdaliſare. Aliđ eſt ſcan
dalũ paſſiuũ ſeu acceptũ in eo q̃ ex di
cto vł facto alt̃i⁹ ruit:ꝛ illđ nõ eſt ſpe=
ciale pctm̃/ſꝫ gñale:et ĩpo dr̃ qs ſcan
daliſari. Itẽ notãđ ꝙ dictũ vł fctm̃ ali
cui⁹ põt alt̃i eẽ occaſio peccãdi duplr̃
Uno mõ ꝑ ſe:alio mõ ꝑ accidẽs. Per
ſe qñ qs itẽdit ſuo malo exẽplo/ xbo
vł facto aliũ ad pctm̃ inducere: vel ẽt
ſi ipe hoc nõ intẽdit:ipm factũ eſt tale

ꝙ de ſui natura rōnem habet vt ſit in
ductiuū ad peccandū:vtpote cū aliꝗs
publice facit pctm̄: vel aliquid qđ hȝ
ſılitudinē peccati : ⁊ tūc iſte ꝗ hoc facit
ꝓprie dat alteri occaſionē ruine : po=
tiſſime qn̄ hoc intendit ⁊ vocat̃ ſcan=
dalū actiuū. Per accidēs vero verbuȝ
vel factū vnius eſt alteri cā peccandi:
qn̄ p̄ter operātis intentionē:⁊ p̄ter cō
ditionem opis / aliquis malus male
diſpoſitus induciť ad peccandū:puta
cū quis inuidet bonis aliorum:⁊ tūc ille
qui facit talē actū rectū:nō dat alťi oc
caſionē peccādi:ſȝ ali⁹ ſumit:⁊ idō hoc
eſt ſcādalū paſſiuū ſine actiuo: qꝛ iſte
qui recte agit:nō dat occaſionē ruine
quā alter patiť. Et de paſſiuo ſcanda
lo loquiť xp̄s. vbi prius Math. xviij.
Si ocľs tu⁹ ſcādaliſat te:ſi pes:ſi ma
nus.⁊c̄. Cōtigit ḡ qn̄ꝙ ꝙ ſimul ſit ſcā
dalū actiuū in vno / ⁊ paſſiuū in alte=
ro.puta cū ad inductionem vnius al=
ter peccat. Qn̄ꝙ eſt actiuū ſine paſſi=
uo:puta cū quis īducit aliū verbo / vľ
facto ad peccandū:et iſte non conſen
tit. Qn̄ꝙ vero eſt paſſiuū ſine actiuo:
vt prius dictū eſt de dicto / vel facto p
D accidens in malicioſo. ¶ Quantū
ad ſcđm p̄ncipale / qn̄ ſcādalū ſit pec=
catum veniale / ⁊ qn̄ mortale. ⁊ ꝗt mo
dis fiat peccatū:eſt hec ꝯcluſio ſ͛ȝ tho
mā ⁊ alios:ꝙ ſcādalū actiuū / ſeu p ſe
nūꝗ̄ eſt ſine culpa ſcandaliſantis. Et
ſcādalū paſſiuū nūꝗ̄ eſt ſine culpa ſcā
daliſati. Actiuū tn̄ eſt bene ſine culpa
ſcandaliſati : et paſſiuū eſt ſine culpa
ſcādaliſantis. Prima pars ptȝ: qꝛ oē
ſcandalū actiuū:vľ eſt peccatū: vľ hȝ
ſpeciē peccati. ſi eſt peccatū ptȝ ꝓpoſi
tū. ſi vero nō ſit de ſe pctm̄:ſȝ hēat ſpeci
em pcti / vt comedere idolaticū coram
infirmis:dȝ dimitti ex caritate ad tol
lendū leſionē ꝓximi:⁊ ꝗ non dimittit
ꝯtra caritatē agit. Sicut diť apľs ro.
xiiij. Si ꝓpť cibū frater tu⁹ cōtriſtat̃:
iā non ſ͛m caritatē ābulas. Itē patet
math. vbi. ſ. Alie tres partes patent
ex vltimo notabili p̄tacto precedenti
E articulo. ¶ An autem ſcādalum ſit
ſpeciale peccatū / vel ḡnale? Rn̄. tho.
ꝙ ſcandalū actiuū p ſe:qn̄ videlicet ꝓ
cedit ex intentione agentis: vt cū ali=
quis ſuo dicto / vel facto intendit aliū
trahere ad peccatum : tūc eſt ſpeciale
peccatum. Tum quia ibi ex intentiōe
ſpecialis finis ſortiť rōnem ſpecialis
peccati:eo ꝙ finis dat ſpeciem ī mo=
ralib⁹. Tum etiā qꝛ ſpeciali vtuti op
ponitur / videlȝ caritati: ꝓut imperat
correctionē fraternā:qꝛ ſcandaliſans
intendit aliū corrūpere:vbi fraterna=
liter corrigens intendit aliū emenda
re. Scādalum vero actiuū:qđ fit preter
intentionem agentis:puta cū aliquis
ſuo facto / vľ vbo īordinato nō īťdit
alťi dare occaſionē ruine: ſȝ ſolū ſatiſ
facere ſue voluntati:⁊ ſic nō eſt ſpeciale
pctm̄:quia qđ eſt p accidēs: nō conſti
tuit ſpēm:ſed eſt tunc circūſtantia ag
grauans / ſcȝ ꝙ in publico fit. Scāda
lū aūt paſſiuū non poteſt eſſe ſpeciale
pctm̄:quia ex dicto vel facto alterius
contingit aliquem ruere ſ͛m qđcunꝙ
genus pctī. ¶ Sed qn̄ ſcandalū eſt F
pctm̄ mortale / vel veniale? Rn̄. Tho.
ſcandalū actiuū p ſe fit mortale pec=
catū. Primo qn̄ quis intendit alium
inducere ad peccādū mortaliter. Se=
cūdo qn̄ quis intendit inducere aliuȝ
ad peccandū venialiter p actū pecca=
ti mortalis. Tertio autem eſt veniale
quando quis intendit aliū inducere
ad peccandum venialiter per actum
peccati venialis. Scandalum vero acti
uū p accidens qn̄ quis ſcȝ non inten=
dit alium trahere ad pctm̄ : primo eſt
peccatū mortale quando aliꝗs actuȝ
pctī mortalis cōmittit. Scđo quando
quis actu ſuo contemnit ſalutem ꝓ=
ximi:vt cum ꝓ ea conſeruanda nō p̄=
termittit aliquis facere qđ ſibi libue=
rit. Unde ī ſcripto etiā diť tho. ꝙ quā
do quis cōmittit actum in quo non in
tendit ꝓximi nocumentum : qui act⁹
alias eſt veniale / vel indifferens: ha=
bens tamen ſimilitudinem pctī mor=
talis:tunc ſcandalū actiuū eſſet pctm̄
mortale ex aliquibus circūſtantiis cō
currentibus:ex quibus eſtimari ꝓba
biliter poſſet ꝙ infirmi aſpiciētes pec

carēt mortaliter. Veniale autem poſ-
ſet eſſe dupliciter. Primo quādo ꝗs
actū ꝯmittit pctī vēialis. Scḋo qñ ꝗs
actum ꝯmittit: qui non eſt ſm ſe pctm̄
ſed habet aliquam ſpeciem mali cum
G aliqua leui indiſcretione. ¶ Quan-
do autem paſſiuū ſcādalū ſit mortale
vel veniale: notandū ꝙ cum ſcādalū
importat impactionē quandā ꝑ quā
aliquis diſponitur ad ruinā: ideo ſcā
dalum paſſiuū quādoqꝫ eſt peccatum
veniale qñ habet impactionē tm̄: pu-
ta cū aliquis ex inordinato dicto vel
facto alterius cōmouet motu venia-
lis pctī. Quandoqꝫ vero eſt mortale
quaſi cū impactione habēs ruinam:
puta cum aliquis ex inordinato dicto
vel facto alterius procedit vſqꝫ ad pec
h catum mortale. Hec de tho. ¶ Quo
ad tertium principale que bona ſint
dimittenda vel non dimittenda pro-
pter ſcādalū videlicet paſſiuū/ id ē ne
alius ſcandaliſet. Notandū primo ꝙ
triplicia ſunt bona. Primo quedam
ſpiritualia que ſunt de neceſſitate ſa-
lutis. Secūdo quedā ſpūalia que nō
ſunt de neceſſitate ſalutis. Tertio ꝗ-
dam temporalia. Secūdo notandum
ꝙ tria ſunt genera hominū in quibus
ſcādalum oriri poteſt. Primo quidā
ex malicia propria ſcādaliſantur: pu-
ta cum aliqui volunt impedire bona
ſpiritualia primo vel ſecūdo modo di
cta. Et illud dicitur ſcandalū phariſe
orū. Alij ſcādaliſant interdū ex igno-
rantia: puta quia ignorant opa ꝗdam
eſſe licita que tamē ſunt licita. Et ter-
tio alij ex infirmitate ſcandaliſantur:
non vt primi ex malicia ꝓpria: ⁊ taliū
videlicet ſcḋo et tertio modo/ dr ſcan
I dalum puſillorū. ¶ Qñ ergo querit
que bona ſunt dimittenda ne ꝗs ſcan
daliſet. Rñ. ſm Tho. Prima bona ꝗ
videlicet ſunt de neceſſitate ſalutꝭ: pu
ta que nō poſſunt pretermitti ſine pec
cato mortali: talia nullꝰ debet dimit-
tere: ne alius ſcandaliſet etiam ꝗcūqꝫ
Ratio eſt quia ꝗlibet tenet diligere ſe
prius ⁊ plus ꝙ̄ alterū: ergo ea ꝗ ſunt
de neceſſitate ſalutis non debent di-
mitti ꝓpter ſcandalū alterius vitādū
Vñ ptꝫ ꝙ qñ cōſiliorū obſeruatio/ ⁊ i-
pletio operū mīe temporaliū/ vel ſpi-
ritualiū eſt de neceſſitate ſalutis: tūc
talia non ſunt ꝓpter ſcandalū alicu-
ius dimittenda: vt ptꝫ in his ꝗ aliqua
cōſilia vouerūt: ⁊ in his quibꝰ iminet
ex debito defectibus aliorū ſubuenire
tēporalibꝰ: vt paſcendo eſurientē. vel
ſpūalibus: vt docēdo ignorantē: ſiue
hmōi fiant debita ꝓpter iniunctū offi
ciū: vt ptꝫ in prelatis: ſiue ꝓpter neceſ
ſitatē indigentis: quia de talibꝰ eadē
ratio eſt ſicut de neceſſarijs oīm. Non
ſolū autē peccatū mortale vnꝙ̄ eſt fa-
ciendū ꝓpter vitandū ſcandalum cu
iuſcūqꝫ: ſed etiam nec veniale pctm̄ eſt
vnꝙ̄ cōmittendū: vt vitet ſcandalum
alterius: licꝫ aliꝗs actus ꝗ alr̄s eēt pec-
catū veniale: vt verbū ocioſum/ aut ſi
mile: fieri poſſet nullū pctm̄ ꝓpt vtili
tatē alteriꝰ. Dicit etiam btūs Hiero.
ꝙ dimittēdū eſt ſcandalū oē: qḋ pōt ꝑ
termitti ſalua triplici veritate/ ſcꝫ vite
iuſtitie/ ⁊ doctrine. Que declarās ſan
ctus Thomas in. iiij. vbi ſupra. ſic di
cit: nullo mō aliꝗs peccare dꝫ: vt pec-
catū alterius vitet. Quicūqꝫ autē ve-
ritatē reliquit: peccat. Veritas enī de
qua loquimur ꝯſiſtit i hoc ꝙ homo in
dictis/ et factis ſuis/ rectitudini diui-
ne/ ſiue diuine legis regule ſe confor-
met. Cui quidē homo cōformari dꝫ: ⁊
in his ꝗ ad cognitionem ꝑtinēt/ ⁊ hoc
ꝑtinet ad veritatē doctrine. Et in his
que ad actionem ſpectant: ſiue ea de-
beat aliquis ꝑ ſeipſum agere: quod ꝑ
tinet ad veritatem vite: ſiue ea debeat
ab alijs obſeruanda ꝓmulgare: qḋ ꝑ
tinet ad veritatem iuſtitie: que conſi-
ſtit i rectitudine iudicij. Nō tm̄ quicū-
qꝫ pretermittit aliquid in quo ſe diui-
ne legi cōformare pōt/ veritatē dimit
tit: quia illo remoto veritas adhuc re
manere poteſt. Sed tunc dicitur ali-
quis veritatem dimittere: qñ omittit
vel facit aliquid: quo omiſſo vel facto
veritas non manet: qḋ ſine pctō eē nō
poteſt. Et ideo veritas nullo modo ꝓ
pter ſcādalū paſſiuū alteriꝰ dimittē-

da eſt. Hec tho. Vñ ray. dicit. Doctor/
vel predicator: non debet falſum do-
cere pro aliquo ſcandalo. tacere tñ po
teſt/ ⁊ debet ſi oẽs obſtinati ſunt: ita ꝙ
deteriores efficiãtur. Unde extra li. v.
vtilius naſci ſcandalū ꝑmittitur ꝙ̃ ve
ritas relinquat. Ueritas ſcʒ doctrine/
vite ⁊ iuſtitie. Scđa vero ſunt bona ſpi-
ritualia: que nõ ſunt de neceſſitate ſa-
lutis. vt ſunt cõſilia. Vñ primo dico ꝙ
iſta nõ ſunt dimittenda: nec ad tẽpus/
nec ad ſemper: propter eos qui ſcãda
liſant ex malicia. Dico ſcđo ꝙ vbi peri
culū nõ ĩminet: bene ſunt differẽda vl
occultanda ꝓpter eos q̃ inde ſcanda-
liſarent ꝓbabiliter: nõ ex malicia: ſed
ex ignorantia/ vel infirmitate. Tãdiu
aūt propter tales: opa que nõ ſunt de
neceſſitate ſalutis: vbi periculū nõ im
minet: ſunt occultãda vel differenda:
quouſqꝫ reddita ratione inſtruantur
alij/ ꝙ alij non debẽt ex talib⁹ ſcanda
liſari: ſed poti⁹ edificari. Et ſi poſt red
ditã rationẽ hmõi ſcãdalū duret: iam
videtur ſcandalū eſſe ex malicia nõ ex
ignorãtia/ vel ĩfirmitate. Unde in ſcri
pto dicit tho. ꝙ propter tale ſcandalū
paſſiuū ꝯſilia ſunt ad tẽpus intermit-
tenda/ vel occulte agẽda: nõ autẽ oĩno
dimittenda. qꝛ homo plus ſibi ꝙ̃ ꝓxi-
mis in ſpūalibus prouidere debet. Et
ignorãtia ſi diu duret: in maliciã ꝑ ob
ſtinationẽ cõputatur. Tñ attendenda
eſt quãtitas ſcandali ⁊ boni quod cõ-
tingit ex conſilio ſeruato. ⁊ ſm hoc ali
quando cõſilia ſunt intermittẽda pro
pter ſcandalū puſilloꝝ. vel ſcandaluꝫ
contẽnendū propter cõſilia. Hec tho.
R ¶ Sed quid de opibus alijs a cõſilijs
ſeu ſuperogationis operibus/ que vo-
cantur indifferentia ex genere. vt co-
medere carnes/ bibere vinū/ tẽporalia
modo licito acquirere/ acquiſita cuſto
dire: debita repetere. ⁊ ſic de alijs. nū-
quid ſunt propꝫ ſcãdaluꝫ dimittẽda?
Sūt enĩ triplicia opa. Quedã neceſſa
ria ad ſalutẽ. Alia ſuperogatiõis ⁊ cõ
ſilij. Alia vero indifferẽtia ex gñe. Rñ.
Richar. in. iiij. di. xxxviij. Opa indiffe
rẽtia ex gñe quoꝝ omiſſio nulli alij ꝑ-
iudicat niſi operanti: ⁊ etiã in tempo-
ralibus tñ: omittenda ſunt ad vitãdū
ſcandalū ꝓximi prouenĩẽs ex infirmi
tate vel ignorantia qñ ꝓbabiliter ap-
paret ꝙ niſi tale opus omittatꝫ proxi-
mus ſcãdaliſabitꝫ. Et ſi ꝓbabile eſt ꝙ
ſcandaliſetꝫ mortaliter: tūc omiſſio il-
lius opis eſt in precepto. Si autẽ ꝓba
bile eſt ꝙ nõ ſcandaliſetꝫ niſi venialitꝫ:
tunc omiſſio illius opis eſt in conſilio.
Poſtꝙ̃ tamẽ ꝓximo eſt oſtenſū ꝙ ex
tali opere ſcãdaliſari non debet. et de-
bito modo ſuaſum vt nõ ſcandaliſetꝫ:
ſic non tenetꝫ omittere iſtud opus ꝓpꝫ
ꝓximi ſcandalum vitandū. quia ſcan
dalum poſt talia hortamenta proue-
niens proprie eſſet ex malicia. Unde
ꝓpter illud nõ eſt dimittendum. Hec
ricar. Et dicit durã. in. iiij. di. xxxviij. q̃
ſūt ĩdifferẽtia: ſicꝫ comedere carnes/
vel abſtinere ab eiſdem: omnia dimit
tenda ſunt ꝙ̃diu durat ſcandalū puſil
lorum. Hec ille. Et ꝓbat ꝑ aug. in ſer-
mone dñi in monte. dandum eſt ⁊c̄. vt
poſtea patebit. Et dicit notãter ꝙ̃diu
durat ſcandalum puſilloꝝ: ꝓpꝫ eos
qui informati in ſcãdalum phariſeoꝝ
incidūt ex malicia. vt in volẽtib⁹ impe
dire bona ſepe appet. Itẽ vt ſtati dice
tur ſm tho. et oẽs cõiter tꝑalia nõ ſūt
dimittẽda ꝓpꝫ ſcãdalū ortū ex mali-
cia. ergo multo minus abſtinentie et
huiuſmodi q̃dam plus ſeruientia vir-
tuti ꝙ̃ tꝑalia. ¶ Et dicꝫ guillꝫ. ſuꝑ ray. Q
ꝙ nõ debet q̃s facilis eſſe ad credẽdū
ꝙ alij ſcandaliſentꝫ de bono opere qđ
facit. nec dꝫ q̃s facile ꝓpter metū ſcã-
dali ceſſare a bono ope. Quia dꝫ ꝑſu-
mere de alijs potius ꝙ ſint boni ꝙ̃ ꝙ
mali ſint. ſemꝑ enĩ iudicãdū eſt in in-
differentib⁹ in partẽ meliorẽ. Tñ du-
rante ꝯſcia ꝙ alij ſcãdaliſentꝫ: debet di
mittere/ vel opus occultare. Ratio pri
mi dicti videlʒ ꝙ propter ſcandalū or
tum ex malicia nõ debeat q̃s dimitte-
re opa bona cõſilij. Quia ſi ꝓpter ma
liciã taliū bona deberent ſemꝑ omitti
mali bona frequẽter ĩpedirent/ ⁊ occa
ſio daretur malis malignãdi. Vñ hoc
eſt ſcandalū phariſeoꝝ qđ etiã chriſt⁹

docuit nō curare. Unde poſtꝗ̄ chriſt⁹
Math.xv.p̄ſītibus ſcribis ⁊ phariſeis
predicaſſet:chriſto diſcipuli dixerunt.
Scis q2 phariſei audito hoc v̄bo ſcan
daliſati ſunt? At ille r̄ndens ait. Omis
plantatio quā nō plantauit pater me⁹
celeſtis eradicabitur. Sinite illos:ce-
ci ſunt/⁊ duces cecoꝝ. Cecus aūt ſi ce
co.⁊c̄. Nō ſecundū/videlȝ q̄ vbi pericu
lum nō īminet:opa ſuperogatiōis ſūt
differenda/vel occultanda ꝓpter ſcā-
dalū prouenīēs ex ignorātia/vel infir
mitate ꝓueniēs quouſq3 tales infor-
mētur/⁊ aliquo modo cōfortētur. Nō
inꝗ̄ eſt iſta.q2 ex occultatione operis
ſuperogatiōis/vel ex dilatiōe ⁊ proxi-
mi malū vitatur/qui informabit̄:⁊ ꝓ
priū bonum nō minuitur. Uñ dic̄ Ri-
char.ſup.iiij.diſt.xxxviij. Q2 tunc q̄s
merito proprio nō preiudicat.quia ſic
opus ſuperogatiōis intermittere me-
retur eq̄le premiū/premio debito opi
ſuperogatiōis quod omittit vel mai⁹
Unde talis omiſſio nichil minuit de ꝑ
fectione caritatis: ſed magis ad eius
augmentū diſponit. Uñ xps hoc ſcan
dalū puſilloꝝ Mat.xviij.vitare iubet/
vt patuit ſupra. Et math.xvij.ne ſcan
daliſaret didragma petētes:illud per
ſoluit.⁊ idē ſupra patuit de aplo.Ro.
xiiij. Ex predictis p3 q̄ frequent̄ ami-
ci qui ſcādaliſantur de īgreſſu alicui⁹
in religionē:ſcandalū habēt phariſeo
rum. Propter qd̄ Hierony. ī epl̄a ad
heliodorū dicit. Licet in limine iaceat
pater:ſiccis oculis ad vexillū3 crucis
euola.ſolū genus pietatis eſt ī hac re
M eſſe crudelē. ❡ Tertio modo bona tē
poralia quādo ſint dimittenda ne ali⁹
ſcandaliſetur:diſtinguendū eſt. Nam
bona tēporalia ſm̄ Tho.aut non ſunt
noſtra:ſed nobis pre aliis cōmiſſa ad
cōſeruandū et diſponendū pro cōmu-
nitate.ſicut bona eccleſie cōmittuntur
prelatis/et rectoribus reipublice com
mittūtur bona cōmunia reipublice:ta
lia non ſunt propter ſcandalū dimittē
da. Quia talium cōſeruatio/ſicut ⁊ de
poſitorū īminet his quibus ſunt com
miſſa ex neceſſitate precepti tuenda.

Et ideo non ſunt propter ſcandalum
dimittenda ſicut nec alia bona prima
que ſunt de neceſſitate ſalutis. Unde
beatus Thomas cantuarieñ.repetiīt
res eccleſie cum ſcandalo regis. Aut
bona tēporalia ſunt noſtra quoꝝ nos
ſumus dn̄i. Tunc iterum diſtinguen-
dum eſt/quia cū ea dare non volum⁹/
vel apud aliū detenta repeterem⁹.aut
ſcandalum oritur ex malicia alicuius
alienū volentis vſurpare/vel detinere
qd̄ eſt ſcādalū phariſeoꝝ Et illd̄ ſcāda
lū non eſt curandū.et bona tēporalia
tunc ſunt repetenda. Tum quia noce
ret bono cōmuni.daretur eñ illis oc-
caſio rapiendi aliena.tum etiā:q2 no-
ceret rapientib⁹/q̄ iniuſta rapiēdo:vel
retinendo alienū:peccarent. vnde dic̄
Grego.in mora. loquens de raptori-
bus alienorū.quedā ſeruata equitate
prohibenda ſunt.non ſola cura ne no
ſtra ſubtrahantur:ſed ne rapiētes nō
ſua ſemetipſos perdant. Aut ſcanda-
lum oritur ex ignorantia vel infirmita
te aliorū.quod dicitur ſcandalū puſil
loꝝ. Tunc propter illud dimittenda
ſunt tēporalia ad tempus/quouſq3 ſe
detur ſcandalū per āmonitionē/vel ꝑ
aliquem aliū modū. Unde beat⁹ Au-
guſt.in ſermone dn̄i in monte. dandū
eſt qd̄ nec tibi/nec alteri noceat:quan
tum ab hoīe credi poteſt.⁊ cum nega-
ueris quod petit:indicāda eſt ei iuſti-
tia:⁊ melius ei aliquid dabis:cum pe
tentem iniuſte correxeris. Si aūt poſt
ſufficientē āmonitionē/⁊ ſufficientem
inſtructionē ſcandalū non ſedaret̄:ꝑ-
fectionis eſt ſua dimittere:ſed non eſt
neceſſitatis. Unde math.v. Si q̄s vult
tecū in iudicio contendere/⁊ tunicam
tuā tollere:dimitte ei ⁊ palliū.⁊ loqui
tur de conſilio. Et ſi ſit preceptū intel-
ligendū eſt/vt dicit Aug.ſm̄ prepara
tionē animi/ſc3 vt homo parat⁹ ſit ta-
lia facere:ſi hoc īpediat promotionē3
fidei et bonoꝝ morū. ❡ Sed dubiū N
eſt:quomō predicator predicando/vl̄
prīceps/vel prelatus/⁊ eis ſimiles ſe
debent habere circa malos/⁊ ſcanda-
liſatores bonorum: preſertim quādo

multitudo eſt in cauſa? Rñ. ꝙ mali ali
quando tolerãdi ſunt. aliquãdo puni
endi. Unde vlri. libro. vi. tracta. iij. q.
viij. aſſignat quattuoꝛ cauſas diſſimu
lationis circa peccata aliquoꝝ propter
quas nõ poteſt/vel non expedit ziza=
nia euelli. Una eſt cũ mali ſunt occulti
nec poſſunt diſcerni a bonis. Alia cau
ſa eſt: ſi multitudo tanta eſt in cauſa ꝙ
nõ poſſit extirpari ſine ſciſmate eccle=
ſie. in quo etiã boni inuoluerẽtur: ⁊ ſic
etiam eradicaretur ⁊ triticũ. vñ Aug.
nos ad doctrinã ſacram pertinere ar=
bitramur: vt ⁊ canes in eccleſia ꝓpt
pacẽ eccleſie toleremus. vel ſi vnus ſo
lus eſt/vel pauci: ſed hoc nõ poteſt fie
ri ſine ſcandalo bonoꝝ. eo ꝙ eos latet
crimen nocentis. Sicut dñs nocenteꝫ
iudam vſqꝫ ad dignũ exitũ tolerauit.
Quãdo tamẽ multitudo eſt in culpa:
poſſunt aliqui magis rei ex eis puniri
ad terroꝛẽ multitudinis. vel turba ini
quoꝛum cum facultas eſt in populis
pꝛomendi ſermonẽ: generali obiurga
tione ferienda eſt. vt dicit Aug. cõtra
O parmenianũ. ¶ Tertia cauſa eſt. qñ
pꝛobabiliter pꝛeſumitur de eoꝝ coꝛ=
rectione. eo ꝙ peccãt ex infirmitate vl'
ignoꝛantia/⁊ non obſtinata malicia.
Si eñ tales exterminarẽtur ſepe era=
dicaretur triticũ/id eſt ipſi qui poſtmo
dum conuerſi fuerũt triticum factum
Sicut patet de Paulo. Unde beatus
Dominicus ſpiritu pꝛophetico: inter
hereticos igni tradendos vnum fecit
reſeruari qui poſt multos annos con=
uerſus fuit. Quarta cauſa. ſi exercitã
dõ bonos pꝛoſunt eccleſie/⁊ nõ obſũt.
Tũc eñ tolerari poſſunt: ne boni ocio
toꝛpeãt in caritate ⁊ ſic eradicetur tri=
ps. 58. ticum. Unde ps. Dominus oſtẽdit mi
chi ſuper inimicos meos: ne occidas
eos/nequando obliuiſcantur populi
mei. Qđ ſm Bernar. ad litteram ho=
die de iudeis poteſt intelligi. Uñ etiaꝫ
iudicũ. ij. Nõ delebo gentes quas di=
miſit ioſue/vt in ipſis experiar iſrahel
Hec de Ulri. Raymun. addit: ꝙ ſi pec
catum quod faciũt/auctoꝛitate defen
dunt ꝙ non ſit peccatum: tunc non
debet contra tales doꝛmire ſeueritas
diſcipline. Nam tales etiam heretici
poſſunt dici de peni. di. vi. cap. pꝛimo
in fine. Et ſm eundẽ idem videtur ſer
uandum circa publice delinquentem
multitudinem/vel pꝛincipem pꝛedica
tiõe: qđ dictũ ẽ de coꝛrectiõe vl' excõica
tione facienda vel diſſimulanda. Sa=
tis cõcoꝛdare videtur Tho. ij. ſcđe. q.
cviij. ¶ De materia ſcandali tradit P
Cãcellarius quattuoꝛ regulas de flo=
ribus regularũ moꝛaliũ. Pꝛima. nul
lus agens bene ſm omnes circũſtan=
tias: dici debet dare ſcandalum alteri
quantũcunqꝫ ſcandaliſetur alius. qꝛ
ſcandalum eſt dictum/vel factum mi
nus rectum pꝛebens alteri occaſioneꝫ
ruine. Nam in via omnino recta/ſi qs
ceciderit: non ex ſcãdalo vie: ſꝫ ex ꝓpo
defectu ꝓueniet. Scđa. ſolꝰ ille ſcãda
liſat actiue: qui aduertẽs aut aduer=
tere debẽs alios ꝓniores eſſe ad pec=
candum ex modo ſuo agendi/qui ſibi
non eſt in pꝛecepto: nichilominꝰ ipſe
operari nõ deſiſtit. Secus in caſibus
hic excluſis: vbi malicia ꝓpꝛie eſt ſcã=
daluꝫ gratis acceptum. Ubi pꝛeterea
non eſt aduertentia/nec eſſe debet de
ſcandalo alterius: et vbi quis ad illđ
operandum teneretur. Tertia regula
Ille dicitur ex malicia ſua peccare/et
ſcandalũ accipere nõ ex actu alterius
q̃ iſoꝛmatꝰ ſufficiẽt' de bonitate hmõi
actꝰ nichilominꝰ cadit ĩ ruinã. vt ſi ex
voto religionis emiſſo parentes poſt
ſufficientem de religionis perfectiõe
infoꝛmationẽ ſe ſcandaliſari conque=
rantur. Scandalum eſt hoc non iam
puſilloꝛum: ſed phariſeoꝛum acceptũ
ſed nõ datum. Quarta regula. Quiſ=
libet ab omni actu cui non eſt aſtrictꝰ
aliunde tenetur deſiſtere: q̃ aut timet/
aut timere debet ſm vehementẽ con=
iecturam ſcandalum puſilloꝛuꝫ quo=
uſqꝫ de illo compeſcendo diligentiam
compleuerit/niſi foꝛte pro communi
vtilitate/vnctio ſpiritusſancti doceat
illud tunc agendum. vt chꝛiſtus fecit
in publicatione veritatis ſacramenti.

¶ Capitulũ. xiiij. De irriſione.

PReterea cum deriſo-
res/ſeu irriſores ma-
gna mala faciāt in ec
cleſia occidētes cōce-
ptus ſpūales bonoꝝ
operū: de irriſionis vi
cio tria pricipaliter vi
denda ſunt. Primo quale viciū ſit. et
quid ſit irriſio. Scđo ꝙ deteſtabile ſit.
A Tertio vtrū riſus ſit licitus. ¶ Quā-
tū ad pͣmū notat Tho. ij. ſcđe. q. lxxij.
⁊ ſequentibus: ꝙ iīuria/⁊ iniuſtitia fit
verbo per quinqꝫ vicia. Sunt eñ quī-
tuplicia bona hoīs quantū ad ꝓpoſi-
tum ſufficit/vicꝫ fama/honor/amici-
tia/gloria ſeu teſtimoniū cōſciētie/et
bona nature ⁊ fortune. Detractor fa-
mā auferre nitit̄. Contumelioſus/ſeu
cōuiciator honorē. Suſurro amiciciaꝫ
inter aliquos vult tollere. Deriſor ad
cōfuſionem conatur proximi/⁊ eripe-
re vult gloriā bonoꝝ anime. Maledi
cens vero penā imprecatur. ⁊ ſi pecca
tum alicui optat: tamē illđ facit in pe
nam primo. Et quattuor prima vicia
eo ordine quo ponūtur: ſe excedunt in
malicia. Quia detractor eſt mal⁹. pe-
ior contumeliā inferēs. quē excedit ſu
ſurro: qui amicū eripere geſtit. Et ad-
huc peior eſt irriſor: intellige ſemꝑ ce-
teris paribus. Sed etiā īterdum peſſi
B mi ſunt maledici. ¶ Quale autē pec-
catū ſit irriſio ⁊ ab aliīs diſtinctū. No
tandū ſecūdo ſꝫ Tho. vbi pri⁹. q. lxxv.
ꝙ pctā verboꝝ ſunt precipue pēſanda
ſꝫm intentionē ꝓferētis. Et ideo ſꝫ di
uerſa ꝗ quis ītendit ꝯ aliū loquēs hu
iuſmōi pctā diſtinguūt̄. Sicut eñ ali-
quis cōuiciādo intēdit cōuiciati hono
rem deprimere/⁊ detrahēdo diminue
re famā: ſuſurrādo tollere amicitiā.
ita etiam irridēdo aliquis ītendit ꝙ il
le qui irridetur erubeſcat. Nā de ope
re virtuoſo aliquis apud alios ⁊ reue
rentiā meretur/⁊ famā. ⁊ apud ſeipm
bone cōſcie gloriā. Et ſꝫm illud. ij. coꝛ
i. Gloria noſtra hec eſt/teſtimoniū cō-
ſciētie noſtre. Unde ecōtrario de actu
turpi et vicioſo apđ alios quidē tollit̄
hoīs honor/et fama/⁊ ad hoc cōtume
lioſus/et detractor de alio dicūt. Apđ
ſeipꝫ per turpia ꝗ hic dicūtur aliqs ꝑ-
dit conſcie gloriā ꝑ quandā cōfuſionē
⁊ erubeſcentiā. ⁊ ad hec turpia deījcit
deriſor. Et qꝛ hic eſt finis diſtinct⁹ ab
aliīs: iđ etiā pctm̄ irriſiōis diſtiguitur
ab aliīs pctis. Securitas eñ conſcien
tie ⁊ quies illi⁹ magnū eſt bonū. ſꝫ il-
lud ꝓuer. xv. Secura mēs q̄ſi iuge cō
uiuiū. Et iđ qui cōſciam alicui⁹ īqetat
cōfundēdo ſeipꝫ aliqđ ſpeciale nocu-
mentū ei infert. ¶ Ań vero ſit pctm̄ C
mortale. Rńdet ibidē ſic. Irriſio nō fit
niſi de alıꝗ oīno malo vl' defectu. Ma
lum aūt ſi ſit magnū: nō pro ludo acci
pit̄: ſꝫ ſerioſe. Uń ſi in ludū/vel riſum
ꝯtatur: ex quo irriſiōis vel illuſiōis no
men ſumit̄/hoc eſt qꝛ accipit̄ vt paruū
Pōt autē accipi aliquod malū vt par
uum dupl'r. Uno mō ſꝫ ſe. Alio mō ra
tiōe ꝑſone. Cū aūt alterius ꝑſone ma
lum vel defectū in ludū vel riſuꝫ ponit
qđ ſꝫm ſe paruū malum eſt: veniale eſt
⁊ paruū peccatū ſꝫ genus ſuū. Cū aūt
accipitur quaſi paruū ratione ꝑſone:
ſicut defectus pueroꝝ ⁊ ſtultoꝝ parū
ponderare ſolem⁹: ſic aliquē illudere
vel irridere eſt eum oīno paruipēdere
et eum tam vilem eſtimare: vt de eius
malo non ſit curandū: ſed ſit quaſi pro
ludo habendus. Et ſic deriſio eſt pec-
catum mortale/et grauius ꝙ̄ cōtume
lia: que ſimiliter eſt in manifeſto. quia
contumelioſus videtur percipere ma
lum alterius ſerioſe. Irriſor autem
illudit. ⁊ ita videtur eſſe maior cōtem
ptus et dehonoratio. et ſꝫm hoc illuſio
eſt graue peccatum: et tanto grauius
quanto maior reuerentia debetur ꝑ-
ſone que illuditur. ¶ Unde gra- D
uiſſimū eſt irridere deum: et ea que
dei ſunt. ſꝫm illud Eſa. xxxvij. Cui ex-
probraſti et quem blaſphemaſti: et ſu
per quem exaltaſti vocem tuam? Et
poſt ſubditur ad ſanctū iſrahel. De-
inde ſecundū locum tenet irriſio pa-
rentum. Unde prouerbioꝝ. xxx. Ocu-
lum qui ſubſannat patrem: et deſpi-
cit partum matris ſue/effodiant euꝫ
corui de torrentibus / et comedant

eum filij aquile. Deinde iuſtoꝝ deri-
ſio grauis eſt: qꝛ honoꝛ eſt virtutis p̃-
miũ. Et cõtra hoc dicit Job.xij. deri-
det iuſti ſimplicitas: que q̃dem deri-
ſio valde nocina eſt: quia p hoc hoĩes
a bene agendo ĩpediunt: ſm illð gre-
go. Qui in alioꝝ actibus bona exoꝛi-
ri conſpiciunt: moꝝ ea manu peſtifere
exp̃ꝛobꝛationis euellunt. Et quãuis
ludus non impoꝛtet aliquid contrari
um charitati reſpectu eius cũ quo lu-
ditur: inter amicos eñi interdum ludi
tur / poteſt tamẽ impoꝛtare aliquid cõ
trariũ charitati reſpectu eius de q̃ lu
ditur propter contemptũ: vt dictũ eſt.
E Hec thomas. ¶ Quo ad ſcðm p̃n-
cipale deriſio eſt valde deteſtabile vi-
ciũ triplici de cauſa. Pꝛimo quia per
irriſiões diabol⁹ occidit / necat / ⁊ ſuf-
focat puulos eccl'ie: cũ bonũ inchoa-
tum / ꝑpter eos dimittit: ⁊ interdum
plus nocent q̃ heretici. Vñ ſunt ſicut
pharao: qui ſubmerſione paruuloꝝ
ppl'm iſrl' delere voluit. Exo.i. Sũt ſi-
cut herodes qui xp̃m paruulũ occide
re voluit: et paruulos poſtea occidit
innocentes. Math.ij. Scðo irriſoꝛes
malis animalibus aſſimilant / ⁊ peio
res eis ſunt. Dꝛacho eñi ſtetit apoca.
xij. ante mulierem q̃ erat paritura: vt
cũ peperiſſet deuoꝛaret filiũ ei⁹. Sed
irriſoꝛes partum matris nõ expectãt
videlꝫ eccl'ie fructum quẽ ꝑpoſito bo
no cõceperũt eius fideles. Sunt vul-
pecule vineam dñi demolientes. Cã-
tic.ij. Capite nobis vulpeculas puu-
las: que demoliũt vineas. Sunt etiaꝫ
buffones: que nõ poſſunt odoꝛẽ ⁊ flo
rem bone vite ſuſtinere. Tertio irriſo
res nocẽt multis: et impij ſunt in om
nes in deũ: quia rurſus crucifigũt fi-
ps. 68. liũ dei. Heb.vi. Et ſm Ps. Sup dolo
rẽ vulnerũ ei⁹ addũt: dñi aĩas ꝑ q̃b⁹
moꝛtem ſuſtinuit ei auferũt. Sunt de
riſoꝛes impij in ꝑximũ: dũ vuln⁹ ei⁹
ſpũale iam p penitentiam ſanatũ / ite
rum renouant / et concidũt. Job.xvi.
Concidit me vulnere ſup vuln⁹. Sũt
impij in matrem eoꝝ eccl'iam / tam in
militantem / q̃ triumphantem: dũ de

fraudant eam gaudio qð habere de-
buit de cõuerſione peccatoꝝ. Magna
reuera crudelitas necare iniuſte filiũ
quem mater ꝑpꝛie genuiſſet doloꝛi-
bus magnis. Sic in ꝑpoſito magna
eſt crudelitas penitentem magnis fle
tibus eccl'ie cõuerſum: puertere irri-
ſionibus. Nam iobis.xvi. Mulier cũ
parit triſtitiam habet. Sunt ⁊ impij ĩ
ſe / quia cũ in mari mundi ſcilicet nau
fragentur ꝑpter eoꝝ peccata: tamen
penitẽtie tabulam ſecũdam poſt nau
fragiũ contẽnũt vl' vilipẽdũt. ¶ Vñ F
ſacra ſcriptura cõtra irridentes gra-
ues penas fulminatas cõmemoꝛat.
Nam pꝛimo regũ.xxv. Nabal verba
nũcioꝛũ dauid deridens ait. Quis ẽ
filius iſai. hodie increuerũt ſerui q̃ fu
giunt dominos ſuos. Unde poſt pau
ca miſere moꝛtuus eſt: deo eum necã
te: pꝛius autem dauid iurauerat eum
et domũ ſuam totam interficere. Sic
ij. Regũ.vi. Poſtq̃ dauid luſerat an-
te archam domini / ⁊ ſaltauerat: egreſ
ſa eſt in occurſum dauid michol eius
vxoꝛ / et deridendo ei ait: q̃ gloꝛioſus
fuit rex iſrael hodie diſcooperiens ſe
ante ancillas ſeruoꝛum ſuoꝛũ: et nu-
datus eſt / quaſi ſi nudetur vnus de
ſcurris. Igitur michol filie ſaul: non
eſt natus filius vſq3 ad diem moꝛtis
ſue. Et.iiij. Regum.ij. Cum deſcende
ret heliſeus per viam: pueri parui e-
greſſi ſunt de ciuitate: ⁊ illudebant ei
dicentes: aſcende calue / aſcende cal-
ue. Egreſſiq3 ſunt duo vrſi de ſaltu / et
lacerauerunt ex eis.xlij. pueros. Lu-
ce.xvi. Poſtq̃ chꝛiſtus pꝛedicauit: ne
mo poteſt duobus dominis ſeruire:
non poteſtis deo ſeruire et mammo-
ne. ſequitur: audiebant autẽ hec om
nia phariſei qui erant auari / et deri-
debãt eũ. Et ait illis ieſus. Vos eſtis
qui iuſtificatis vos coꝛam hominib⁹:
deus autem nouit coꝛda veſtra. Un-
de Actuum.ij. diſcipulis deuotiſſime
ſpiritũ ſanctum accipiẽtibus alij eos
irridebant dicentes: quia muſto ple-
ni ſunt. Ideo ſpiritu ſancto ceci ma-
nentes caruerunt. ¶ Quo ad tertiũ G

eſt dubiū vtrū ridere ſit peccatū? Reſpondeo ſm alexā. de halis. parte.ij. Quidam eſt riſus qui cauſat ex iocūditate ſpirituali: et iſte nō eſt peccatū: ſed eſt meritorius/vel effectus meritorie complacentie. Eſt eñ fruct⁹ ſpiritus. de quo apl's ad gal'.v. loquitur vbi enumerat etiā gaudiū/benignitatem/⁊ alia. Et phil'.iiij. Gaudete ī domino ſemꝑ/iterū dico gaudete. De q̄ riſu etiaʒ dr̄ de muliere forti. ꝓuerb. xxxi. Ridebit in die nouiſſimo: hic riſus nō ē cū cachino. Vñ btūs bñdict⁹ Tertiū gradū hūilitatis ponit nō eſſe promptū ad riſū. Sic etiā modeſt⁹ riſus in eutrapelia meritorie fieret. Vñ albert. ſuꝑ Lu.vi. Ve vobis q̄ ridetis dicit: bonus hō nō cachinis: ſʒ moderate vix ridet. Et ſene. Scito ꝙ veruʒ gaudiū ſeuera res eſt. ſm illō eccl'ia. xxi. Fatuus in riſu exaltat vocē ſuam ſapiēs aūt vix tacite ridebit. Scd̄s eſt q̄ cauſat ex māſuetudine nature: ⁊ eſt paſſionis humane ꝓprius effectus: ⁊ poteſt fieri ſine peccato/et merito: vt ī dormientibus/in pueris/⁊ in q̄buſdā tam ſubito vt ratio ꝑuenire nequeat ſicut alie quedā paſſiones. Tertius ē qui ꝓuenit ex cordis laſciuia/ſeu ex inordinata delectatiōe: ⁊ ſi tūc homo delectat̄ in creatura ꝓpter ſe/⁊ ibi cōſtituit̄ vltimus finis hominis: ſicut dictum fuit ſupra p̄cepto primo. cap̄.v. B. tūc eſt mortale pctm̄. Silr̄ ſi moroſe delectationis conſenſum habet ī actu peccati mortalis: vt dicet̄ in penultimo p̄cepto. Silr̄ ſi complacet deliberate in cogitationibus/verbis/vel operibus/que al's ſunt pctā mortalia. De iſto riſu dicit xp̄s Lu.vi. Ve vobis q̄ nūc ridetis: qꝛ flebitis: ve autem dicit pctm̄ mortale. Si aūt quis ex ſurreptione rideret: vel ſine conſenſu in mortale: ſed tm̄ ex quadam leuitate animi: veniale fieri poſſet: ſicut ſara. Gen̄.xviij. De priori riſu qui ē peccatū mortale. ſuꝑ illo Lu.vi. Ve vobis qui nunc ridetis/dicūt expoſitores cōiter: qui ridetis/ſcʒ ꝑ ineptā leticiam ad peccatū mortale declinantē. ſm illud ꝓuer.ij. Qui letant̄ cū male fecerint/et exultāt in rebus peſſimis Ordine ergo cōtrario faciam⁹: modo lugendo vt conſolemur. Nā in malis Prouerbio.xiiij. riſus dolore miſcebitur: ⁊ extrema gaudij luctus occupat. Sed in deuotis Math.v. beati q̄ fletis qm̄ ridebitis. Et Ps̄. ait. Eun- p̄s.25.
tes ibant ⁊ flebant mittentes ſemina ſua. Venientes aūt ve. ⁊c̄. Lu.xxiiij. Nōne oportuit ſic xp̄m pati: et ita intrare in gloriam ſuam.

Capitulū primū ſexti p̄cepti De mechia ⁊ luxuria.

Nunc de ſexto p̄cepto occurrit dicendū: in quo dr̄ nō mechaberis. Mechia autē ꝓprie dicit̄ adulteriuʒ viri. Adulteriuʒ B
vero eſt oīs īordinatus cōcubitus maris et femine/quo cōiugalis thorus violat̄. In hoc ergo ſexto mandato dñs volens prohibere omnem inordinatū concubitū non dixit generaliter/non adulterabis: ſed ſpecialiter nō mechaberis. Eſt eñ ꝓprie mechia adulteriū viri. Qd̄ deus poſuit ꝓpter duo. Primo ad ſignificandum ꝙ adulteriū viri/aut alter ei⁹ illicitus cōcubitus eſt primo et principaliter ꝓhibitus tanꝗ illud qd̄ de ꝑ ſe eſt maius peccatū ꝗ mulieris adulteriū vel fornicatio. Vir eñ ſm Auguſti. de adulterinis cōiugijs/eſt fortior ad reſiſtēdū cōcupiſcētie. hʒ rōnē maiorem: ⁊ mulier eſt ſibi ad regēdū commiſſa. Ideo peccat directe ⁊ ꝑ ſe grauius fornicando ꝗ mulier: lʒ vtrū ꝗʒ ſit mortale videlicet viri et femine fornicatio. Dicit̄ aūt notāter directe et per ſe: quia ꝑ accidens illicita mulieris fornicatio et maxime adulteriū fit grauior ꝓpter ea q̄ nata ſunt ex ea ſequi: vt prolis occiſio: impeditio conceptus: exheredatio filioruʒ legitimorum: generis ignobilitatio: ꝓcuratio aborſuum et cetera huiuſmodi: propter q̄ in maledictiōe relinq̄t memo-

riam eius:⁊ dedecus illius nō delebi
tur. Eccliaſt.xxiij. Secūdo dixit in ſpe
ciali/nō mechaberis. ad excludenduʒ
humane peruerſitatis opinionē. qua
viri nōnunꝙ̄ putant nō īdecēs vel tur
pe ſi fornicētur/īmo de īcōtinētia glo
riantur.⁊ per oppoſitū mulierē velut
infamē perſequūtur. vñ Aug. de decē
cordis dicit. Ad hoc dilapſa eſt huma
na peruerſitas: vt vir habeatur qui vi
ctus eſt a libidine. et nō habeatur pro
B viro qui eſt libidinis victor. ¶ Hoc ḡ
mandato nō mechaberis: ſm̄ Augu.
Exo.xx. ꝓhibet etiā omnis illicit᷒ cō
cubitus/⁊ etiā oīs genitaliū mēbrorū/
ſiue fiat per concubitū/ſiue illicitus ⁊
inordinatus/ſiue etiā īnaturalis vſus
vel contactus qui fit ad ꝓcurationeʒ
libidinis/⁊ cauſa experiende veneree
delectatiōis. De hoc etiā luxurie vicio
tria pīcipaliter iā ſunt vidēda. Pri-
mo ꝙ deteſtabile illud viciū ſit. Scd̄o
de remediis cōtra luxuriā. Tertio de
falſis excuſatiōibus quorūdam dicen
C tium ſe nō poſſe cōtinere. ¶ Quātū
ad primū notandū ꝙ hoc viciū in ſe eſt
abhominabile ꝓpter quinqȝ. Eſt em̄
nociuū quintuplicē. Et eſt ꝓpter tri-
plices eius effectus miſerabile. Abho
minabile eſt p̄mo: qr̄ eſt anxiatiuum ⁊
penitētiam inducēs. Hiero. Appetit᷒
fornicatiōis anxietas eſt: ſatietas ve-
ro penitentia. Unde precedentia ſunt
āxietates multe/quas dñs ſpinas vo-
cat Oſee.ij.di. Sepiā viam tuā ſpinis
Spine ſunt vigilie/timores/expēſe et
ſollicitudines. Scd̄o eſt erubeſcibile
viciū. vñ Job.xxiiij. ocul᷒ adulteri ob
ſeruat caliginē. Illud natura procla-
mat.⁊ Seneca cōtra Diogenē: qui ca
ninus dicitur. vt Aug. dicit in de ciui.
dei. Tertio eſt fetidū. vñ Johel.i. Iu-
mēta cōputruerūt in ſtercoribus ſuis
vbi ſm̄ Greg. Stercus luxuria/⁊ com
putreſcere eſt mori. Nā etiam ad litte
ram dicit guill̄. de vitiis. Uiri ſpūales
fetorē huius peccati interdū ſentiunt
vt ſcholaris/ qui preſentiam ſcorti in
ſua domo ſentiebat per fetorē. Et ar-
chidiaconus quidā in ſeruo ſentiebat
quādo fornicatus fuerat. Quarto eſt
fedum ſeu maculoſum. Unde ſup illō
i. Corinth.vi. Omne peccatū qđcūqȝ
fecerit homo extra corpus eſt. qui aūt
fornicatur in corpus ſuū: peccat. dicit
glo. Cetera pctā tm̄ animā maculant
fornicatio vero non tm̄ animaʒ/ſed et
corpus contaminat.⁊ Seneca. in vo-
luptate nichil eſt magnificū niſi quod
naturam deo proximā deceat. qr̄ mē-
brorū vilium ac turpiū miniſterio ve-
hemens delectatio exitū fedat. Quin
to eſt īfame. Unde eccleſiaſt.xlvij. In
clinaſti femora tua mulieribus.⁊ poſt
ea maculā dediſti in gloria tua. Eſt igi
tur luxurioſus iam quaſi quidā infer-
nus habens ignē concupiſcētie: feto-
rem īmunditie.⁊ vermem conſcientie.
¶ Secūdo luxuria eſt quinqȝ generi- D
bus nociua vel diſplicibilis. Primo
deo/cuius templū violat ⁊ polluit. vñ
i. Corinth.iij.⁊.vi. Neſcitis quia tem
plum dei eſtis vos:⁊ ſpiritus dñi ha-
bitat in vobis? Si quis autē templuʒ
dei violauerit: diſperdet illum deus.
Et ſequitur. Empti eſtis p̄cio magno/
glorificate ⁊ portate deū in corpore ve
ſtro. Super quo vltimo ꝟbo dicit glo.
Si non parcis tibi propter te: ſaltem
parce tibi propter deū/qui ſibi fecit te
domum. Secūdo diſplicet āgelis om
nibus. quia homo relicta ſpirituali na
tura: partem iumētinam ſociat ſibi et
eidem ſe copulat. Unde in vitaſpatrū
Angelus ad aſpectū fornicatoris na-
res obturauit: non autem ad fetorem
cadaueris. Diſplicet autē valde pro-
prio angelo. quia ſm̄ pſ̄. Angelis ſu- pſ̄.90.
is mandauit de te: vt cuſtodiant te.
Multū em̄ diſpliceret iuueni: cui tra-
didiſſet in cuſtodiam rex filiam ſuam
ſi cuſtodis negligentia violaretur. Di
cit ergo Bernar. in quouis angulo: in
quouis diuerſorio reuerentiam exhi-
be āgelo tuo et ne audeas illo preſen-
te: quod me vidente non auderes.
¶ Tertio luxuria iniuriatur multum E
proximo. quia rapit ei non ſua: ſʒ ſeip
ſum. Ideo prouerb.vi. Non grandis
eſt culpa cum quis furatus fuerit. fu-

ratur enim vt eſurientem impleat animam: deprehēſus quoq; reddet ſeptuplum. Qui autem adulter eſt propter cordis inopiam perdet animā ſuam. Inops eñ eſt adulter corde: quia inſipiens carēs dei ſapientia. Inops etiā quia nulli fidem ſeruat alteri. vt patet in Dauid. ij. Reg. xij. Qui fidelē militem procurauit occidi: factus adulter Quarto nocet luxuria proprio ſubiecto in rebus. vt patet Luce. xv. in filio prodigo qui conſumpſit luxuria omnem ſubſtantiam ſuā. Nocet in corpore: quia ſeneſcere facit. vitam adimit. vires eneruat. Ideo interdum etiam multi propter vnius luxuriā interficiuntur. vt patz de Sichem filio Emor. Geneſ. xxxiiij. Nocet etiam in fama. vnde Geneſ penulti. Ruben propter luxuriam per Jacob priuatus eſt primogenitura. Ruben inquit primogenitus meꝰ. ⁊ poſt: prior in donis / maior in imperio / ſupple eſſe debueras. Sed ſequitur. nō creſcas. Quinto luxuria eſt diſplicibilis: quia valde placet diabolo. vt patet in demonibus incubis / ⁊ ſuccubis. vnde Job. xl. legiẗ Behemoth in locis humidis dormire Nā in luxurie peccato demon ſemper binos homiẽs lucratur. ⁊ emit proviliſſimo precio / fede ⁊ momētanee delectationis. Tertio luxuria eſt abhominabilis propter triplices eius effectus. Primꝰ eſt. quia luxuria eſt multum efficax ad capiendū hominē. Unde Nume. xxiij. Balaā eam elegit ad vincendum iſrahel: quem aꝛs vincere nequiuit. ſapientiſſimos cecauit / vt Salomonem ⁊ Dauid. Fortiſſimos deiecit. vt Sanſonē. Secundus eſt ꝙ luxuria eſt potēs ad retinendū in malo. Unde prouerb. xxij. fouea profunda os aliene (ſupple vulue) cui iratus eſt dñs incidet in eam. Qui eñ hoc vicio laborat: vix poteſt capere ea q̄ dei ſunt. i. Corīth. ij. Animalis homo nō capit ea que ſunt dei. et Danie. xiij. in ſenibus: de quibus dicitur. Declinauerunt oculos ſuos vt nō viderēt celū nec recordarētur iudiciorū iuſtorum.

Unde ⁊ qui vxorē duxit / nō ſe excuſauit. cū alij ſe excuſarent deueniēdo ad conuiuium. vt patz Luce. xiiij. Tertiꝰ effectus eſt ꝙ duriſſime ſeruituti ſubijcit. Animā eñ nobiliſſimā facit ſeruire corpori / ⁊ eius turpiſſimo membro totū corpus ſiue hominē facit ſeruire mulieri. Unde Tullius. Ego nullum liberū dico / cui mulier imperat. leges īponit. vocat / veniēdum eſt. abijcit / abeūdum eſt. hunc ergo nō mō ſeruum ſed nequiſſimū ſeruū iudico. ¶ Malitia etiam huius vicij patet ex ſeptez filiabus quas enumerat Grego. xxxi. mora. que ſunt cecitas mētis. inconſideratio. precipitatio. amor ſui. odium dei. affectꝰ preſentis ſeculi. horror et deſperatio futuri. Quarū ꝓprietates oſtendit ſctūs Tho. ij. ſcđe. q. cliij. dicens. Qñ īferiores potentie vehemēter afficiūtur ad obiecta ſua: ꝯſequēs eſt ꝙ ſupiores vires deordinētur ⁊ impediantẽ in ſuis actibus. per viciū aūt luxurie appetitus īferior / ſcʒ concupiſcibilis vehemēter intēdit obiecto ſuo ſcʒ delectabili propter vehemētiā delectationis. ⁊ ideo cōſequēs eſt ꝙ per luxuriā maxime ſuperiores vires deordinētur / ſcʒ ratio / ⁊ volūtas. Sūt autem rōnis quattuor actꝰ. Primꝰ quidem ſimplex ītelligētia. q̄ cōprehēdit aliquē finē vt bonū. Et hic actus īpeditur per luxuriaʒ ſm illud Dañ. xiij. Species decepit te: ⁊ ꝯcupiſcētia ſubuertit cor tuū. Et quātum ad hoc ponitur cecitas mentis. Scđs actus eſt ꝯſiliū de his q̄ ſunt agēda propẗ finē. ⁊ hic etiā īpediẗ per cōcupiſcentiā luxurie. Et quantū ad hoc poniẗ p̃cipitatio q̄ īportat ſubtractionē cōſilij. Tertius ē iudiciū de agēdis. vñ Dañ. xiij. Senes auerterūt ſenſum ſuum: vt nō recordarētur iudicioꝝ iuſtoꝝ. Et quātum ad hoc ponitur inconſideratio. Quartus eſt preceptum rationis de agendis. quod etiā impeditur per luxuriā / ne exequatur quod decreuit eſſe faciendum. Ex parte autē volūtatis conſequitur duplex actus inordinatꝰ quoꝝ vnꝰ eſt appetitꝰ finis. Et quātū

ad hoc ponitur amoꝛ ſui quantū ſcilꝫ
ad delectationē quā inoꝛdinate appe
tit. Et per oppoſitū odiū dei inquantū
deus pꝛohibet delectationē cōcupitā.
Alius eſt aūt appetitus eoꝝ que ſunt
ad finē. ⁊ quantū ad hoc ponitur affe-
ctus pꝛ̄ſentis ſeculi / inquantū ſcꝫ in eo
vult frui voluptate. Et per oppoſitum
ponitur deſperatio futuri ſeculi. quia
dū nimis detinet̄ carnalibus delecta-
G tionibus: non curat peruenire ad ſpiri
tuales: ſed eas faſtidit. ¶ Quo ad
ſecundū pꝛīcipale notandū eſt ꝙ con-
tra luxuriā ſeptē ſunt remedia. Nā cū
luxuria ſit ignis quidā / ollam ſemina
lium vaſoꝝ calefaciens: opoꝛtet vt ꝗs
vel aquā frigidā in ignē pꝛoijciat / ⁊ li
gna ſubtrahat / vel ollā ab igne ſemo-
ueat. Unde pꝛimū remediū eſt contra
luxuriam: vt ad aquā recurrat frigidā
ad litteram ſe infrigidādo: vel lachꝛy
mis ſe riget. vel aliquā aquā tribula-
tionis ſibi intentet: vt diſciplinā bonā
quis ſibi det vel flagellet ſe foꝛtiter vł
capillis ſe trahat barbe / vel capitꝭ / vł
tribulationē inferni / vel alterius ſal-
tem imaginetur. Ideo eccl'aſt. xl. Ma
litia vnius hoꝛe obliuionē facit luxu-
rie multe. Sic in vitaſpatrū. Pat̄ qui
mulierē hoſpitās tēptabatur: cande-
la accenſa omnes digitos cōbuſſit di-
cens. Si hunc ignē ſufferre neq̄s quō
ſuſtineres infernalē? Unde non mirū
ſi quoꝛundam anime domus / luxurie
ignis concremat: qui aquā tribulatio
nis aſſumere tardat. Secundū reme-
diū vt tēptatꝰ materiā luxurie (vt ſūt
cibi ⁊ potus nociui) per abſtinentiam
ſubtrahat. Et ſicut deridēdus foꝛet ꝗ
diceret ſibi diſplicere domū ſuā īcine-
rari: qui accenſe domui cōtinue faſci-
culos flāmigeros inijceret. ſic qui lu-
xuria ardet / ⁊ carnes / vinū ⁊ cet̄a ſup
flua nō vitat. Nā ſꝫm ligna ſilue exar-
deſcit ignis. Et ſꝫ virtutē hominis ſic
iracūdia illius erit. dicitur eccl'. xxviij.
Tertiū remediū vt quis ſe elonget ab
igne luxure / viſu / auditu / tactu ⁊ coha
bitatione mulierū quantū valet. quod
iubet apl's pꝛ̄ma coꝛinth. vi. dicens fu-
gite foꝛnicationem. vbi Ambꝛo. Cum
alijs nēpe vicijs poteſt expectari con-
flictus. hanc fugite: ne appꝛoximetis.
quia nō poteſt aliter melius vinci. In
cuius exemplū Joſeph fugiens: pal-
lium in manu mulieris reliquit Geñ.
xxxix. ⁊ ſaluabat̄ aīa eius. ¶ Quar H
tum remediū. Cū luxuria nō ſit qua-
liſcunq̄ ignis / ſed infernalis: oꝛatiōe
opus eſt. Et ſicut patientes hunc ignē
qui infernalis dicit̄ / vel ſancti Anto-
nij nō recedūt de eccl'ia ſancti Anto-
nij niſi liberētur: ſic tales niſi iuuētur /
ab oꝛatiōe nō ceſſent. ⁊ adiutus debe
ret quis ſancto gratias quotidie age-
re qui eū iuuit. Hoc remediū docetur
ſapien. viij. Sciui ꝙ nō poſſum alit̄ eſ
ſe continens / niſi deus det. ⁊ hoc ipſuꝫ
erat ſapientie ſcire: cuius eſſet hoc do
num. adij dominū: ⁊ depꝛecatus ſum
illum. Specialiter autē virgini virgi-
num hic ſeruiendū eſt: ſed a votis ſtul
tis ⁊ indiſcretis cauendū. ¶ Quin I
tum remediū eſt occupatio ſeu laboꝛ.
Sunt eñ tria in homine occupanda.
videlꝫ mens pꝛincipaliſſime. ſenſuali
tas et coꝛpus: ne ociū habeant: al's ꝑ
has tres partes velut per rimas tem-
ptatio intrat. Unde in vitaſpatrū pa-
tres dixerunt occupatū vno: ocioſum
vero pluribus demonibus temptari.
Et bernar. oīm temptationū et mala-
rum cogitationū ſentina eſt īers ociū.
⁊ Hierony. ad ruſticū. Semꝑ aliq̄d o-
peris facito: vt te diabolus īueniat oc
cupatū. Mens eñ occupāda eſt medi
tatione ſcripturarū. vñ Hiero. ad ru-
ſticū. Ama ſcripturaꝝ ſtudia: ⁊ carnis
vicia nō amabis. Senſualitas aliquo
triſtabili caſtiganda eſt. vt in pꝛ̄mo mē
bꝛo dictū eſt: ne laſciuiat. Coꝛpus etiā
coꝛpoꝛali laboꝛe grauādū eſt interdū
Unde in vitaſpatrū. pater cū eſſet ar-
te figulus / ⁊ nimis īpugnaret̄ a foꝛni
catione: figurauit de luto vxoꝛem. coꝛ
poꝛiq̄ dixit. Ecce nūc pꝛo te ⁊ vxoꝛe la
boꝛare opoꝛtet. ⁊ poſt paucos dies cū
temptatio nō ceſſaſſet: figurauit de lu
to filiam dicens. Ecce nūc ⁊ filiam nu
trire opoꝛtet. Cunq̄ laboꝛe nimiū ve-

xaretur: dixit corpori proprio. Si hūc laborem ferre nō vales: noli fornicari quā diligētiā vidēs deus: ab eo tēptationem fugauit. Sextum remediū eſt elemoſina. Und. i. thimo. iiij. Pietas ad omīa vtilis eſt. vbi glo. Ambro. Si quis miſericordiā ſequitur: ſi lubricū carnis patiatur: vapulabit quidē: ſed nō peribit. Sāctus tho. in. iiij. di. xlviij dicit non peribit / id eſt diſponetur per talia opera mīe ad non pereundum.
K ¶ Septimū remediū eſt attenta cuſtodia memorie cū īuocatiōe diuine gratie: ne inimicus mēti cogitatiōes luxurioſas inſerat. Et ſi īmiſerit: ſtatim expellamus conatu ⁊ oratione. Sic enī caput ſerpētis cōterimus. Sic ſm pſ.
pſ. 136. Beat⁹ qui tenebit ⁊ allidet paruulos ſuos ad petrā. Hinc Oui. de remedio amorꝭ. Principijs obſta: ſero medicina paratur. Sicut eīn faciliter corui in orto tuo nidificātes expellūtur ſi ꝓhibentur cum ſola ligna ſiue ſtipulas cōportare inceperit: difficilius ſi oua genuerint: ſed difficillime cum opere pullos habuerint: ſic etiā faciliter cogitationi reſiſtit quis / difficilius delectationi: ſed difficillime conſenſui ſeu operi. Optimū eſt ergo gratia ſtabilire
L cor. Hebre. xiij. ¶ Quo ad tertiū principale notandū ꝙ multi luxurioſi ſunt qui dicūt ſe non poſſe continere. qđ nō eſt verum ſi ad prefata remedia tenderent. Probatur tripliciter. Primo auctoritatib⁹ ſcripture. Nā gene. iiij. ad Cain deus dixit. Sub te erit appetitus tuus: ⁊ tu dominaberis illius. Item Eccliaſt. xv. deus dixit homini. Appoſui tibi ignē ⁊ aquā: ad quod volueris pone manū. Ante hominē vita et mors / bonū et malū: quod placuerit dabitur illi. Et apl's. i. Corinth. x. Fidelis deus qui nō permittit vos tēptari ſupra id quod poteſtis. Et chriſtus Math. xi. Iugū eīn meū ſuaue ē: et onus meū leue. Et quomodo leue ſi importabile. Et ꝑma Ioh. v. hec eſt caritas dei: vt mādata eius cuſtodiam⁹ et mandata eius grauia non ſunt. Et Hiero. Maledictus qui dicit deū precepiſſe impoſſibile. ⁊ Aug. Nemo peccat in eo quod vitare nō poteſt. qꝛ ſm eundē pctm̄ eſt adeo volūtarium: ꝙ ſi nō eſſꝫ volūtariū: nō eſſet pctm̄. Et nedum iſta theologi / ſed etiā tradūt phi. Nā vt dic̄ phs. iij. ethi. Sum⁹ dn̄i oīm noſtrarum opationū a pricipio vſqꝫ in finem. Et ſeneca. Omitte excuſationes nemo peccat īuit⁹. ¶ Scdo idē oſdit
experiētia hūanorum actuū. Nā ab actu luxurie facit ceſſare verecūdia de viſione paucorum hoīꝫ. Cur ergo nō attente imaginata a tēptato / viſio dei ⁊ oīꝫ angelorum ⁊ ſanctorum? Ideo Boetius ī fine v. de ꝯſol. phie. Magna vobis ſi diſſimulare nō vultis īdicta eſt neceſſitas probitatꝭ: cū ante oculos iudicis agitꝭ cuncta cernētis. Itē ab actu fornicatiōis ceſſare facit timor mutilatiōis vel mortis corporalis / ītenſe imaginat⁹. vt pꝫ in iſtis qui fugiūt mortē ad loca vbi nulla eſt mulier. Cur ergo non idē faceret timor mortꝭ eterne / et vtriuſqꝫ hoīs? Uñ prouer. xx. Dolor vulneris abſterget mala. Item ab actu luxurie cōpeſceret amor pecunie. vt ſi ex cōtinentia lucrari deberet quis caſtrū vel mille marcas. Cur ergo non cōtineremus ꝓpter regnū celorū / propter qđ quidam ſe caſtrauerūt. Math. xix. ideo Bernar. dixit. Ignoſce domine excuſamus: tergiuerſamur. vix eſt aliquis qui in eis que ad te ſunt: velit experiri qđ poſſit / etiā quod promptiſſime poteſt ſm carnem / vel ſm ſeculū / ſiue timor impulerit / ſiue cupiditas traxerit. Tertio patet idem a ſimili in irrationabilibus. Nā piſcis ſe temperare poteſt ab eſca: ſi hamum ſuſpicatur. Auis a cibo rhetis ſi dolum ſuſpicat. animalia a laqueo cauent abſcondito Cur ergo homo ſe non temperaret a veneno luxurie / a cibo delectationis / et a laqueo demonis: cum talia vere cognoſcat. Unde eccleſiaſt. vij. Inueni mulierem amariorem morte. mulierem / id eſt voluptateꝫ que corpus necat et animam.

¶ Capitulū ſecundū. De ſpecieb⁹ luxurie. ſcꝫ cantu / ⁊ oſculis.

Nam de ſpeciebus lu=
xurie et eius fomētis
tria ſunt vidēda. Pri
mo que ſint ſpēs lu=
xurie. Secundo q̄ ſint
occaſiones ḡues lux u
rie. vt cantus/tactus/
oſcula: ⁊ qn̄ ſint pctā choree/ ⁊ hmōi.
Tertio qualia pctā ſint tactus/oſcula
A et hmōi quo ad gradus. ¶ Quantū
ad p̄mū notandū ſm tho. ſcđa ſecun=
de. q. cliiij. ꝙ plures ſūt differētie ſeu
ſpecies luxurie que ponūtur. xxxv. q.
p̄ma. ca. Lex illa. Et excedūt ſe in ma
litia ſm ꝙ gradus hic annumerant̄.
Prima eſt ſimplex fornicatio. Scđa
eſt ſtuprū. Tertia peior/ adulterium.
Quarta inceſtus: et vtrāq; aggrauat
raptus. Quinta ſacrilegiū. Sexta vi=
ciū cōtra naturam. Oib⁹ iſtis peccat̄
cōtra ſextū p̄ceptū. Pria eſt ſimplex
fornicatio q̄ eſt cōcubitus ſoluti cū ſo
luta prius corrupta: qđ d̄r ꝓpter ſtu=
prū qđ nō eſt ſimplex fornicatio. In=
telligit̄ ſm alexan. de hal̄. in ſuo ſcđo.
Solutus et ſoluta a vinculo mr̄imo=
nij/conſanguinitatis/ordinis/religio
nis/⁊ voti cōtinentie. Un̄ fornicatio ꝓ
prie dicit̄ luxurioſus vſus viduarum
meretricū/⁊ cōcubinaꝝ/⁊ iam corru=
ptarū aliarū. Hec ſimplex fornicatio
ſemꝑ eſt mortale peccatū. Qđ ptz p̄=
mo Thobie. iiij. Ubi thobias ait filio
ſuo. Attende tibi ab omni fornicatio
ne: et p̄ter vxorem tuam: nō patiaris
crimen ſcire. Crimen autem ī portat
pctm̄ mortale. Item Gal̄. v. premiſſa
fornicatione/ ⁊ alijs quibuſdaʒ vitijs
d̄r: qui talia agūt/regnū dei nō poſſi=
debūt. Et. i. Cor. vi. Nolite errare ne
q; fornicari/neq; idolis ſeruiētes: ne=
q; adulterari ⁊c̄. plura ibi ponit. Et ſe
quitur: nō ſcʒ tales regnū dei poſſide
bunt. Ephe. v. Scitote qm̄ oīs forni=
cator/aut īmūdus/aut auarus qđ eſt
idoloꝝ ſeruitus: nō habet hereditateʒ
in domo dei. Un̄ nume. xxv. legitur ꝙ
cū fornicatus eſſet ppl̄s iſrl̄ cū filia=
bus moab: iuſſit de⁹ cūctos p̄ncipes
ppl̄i ſuſpendi in patibulis cōtra ſolē:
et occiſi ſunt de ppl̄o. xxiiij. milia. Ex
quo ptʒ ꝙ oēs ſequentes ſpecies lu=
xurie ſunt ſemꝑ peccata mortalia: qꝛ
quelibet ſpecierū ſequentiū eſt maior
q̄ ſit ſimplex fornicatio. ¶ Scđa ſpe B
cies eſt ſtuprū q̄ eſt illegitimus concu
bitus quo virginalis integritas cor=
rūpitur/nulla pactione/ſcilʒ cōiugali
precedente. Et eſt grauior q̄ ſimplex
fornicatio. Nam valde mlt̄a mala ex
ſtupro ſequūtur. Primo quia iniuria
tur virgini ſi eam vi opprimit: vl̄ ſi eā
nō opprimit vi: tn̄ eā ſeducit: ꝓpt̄ qđ
ſi eam vi opprimit vel ſeducit: tenet̄ ī
foro cōſcientie vt eā ducat/aut ei ſatiſ
faciat/vt ſe cū ea componat. Un̄ exo.
xxij. Si ſeduxerit q̄s virginem nondū
deſpōſatam/dormieritq; cū ea: dota=
bit et habebit eā in vxorem. Si autem
pater v̄ginis dare noluerit: reddet pe
cuniā iuxta modū dotis/ quā virgīes
recipere conſueuerunt. Et ſi q̄s virgi=
neʒ rapuerit/⁊ ſtuprauerit: adhuc eſt
grauius peccatū. Et ſilr̄ ſi vi oppri
mat. Scđo infamiā poteſt corrupta ī
currere. Tertio v̄go ꝑ ſtuprū ſepe im
pedit̄ a legitimo matrimonio ꝯtrahē
do: qꝛ ꝓpter īfamiā eā null⁹ ducet fa
ciliter. Quarto ponit̄ in via meretri=
candi: quia fama ꝑdita ⁊ v̄ginitate:
ꝓnior fit ad malum. Quinto in cor=
pore et aīa deſtruit̄. Sexto ſequit̄ nō
nūq̄ volūtaria impeditio ꝓlis ꝑuene
na ſterilitatis/⁊ cōcubitus indebitus
peccati cōtra naturam. Septimo vo=
luntaria ꝓcuratio aborſuum/et occi=
ſio prolis nōdum baptiſate interduʒ.
Octauo ſtuprans ſic deteriorat terrā
virginis ꝙ iſta q̄ poterat reddere fru
ctum centeſimū/ſolū reddit ſexageſi=
mū/vel triceſimū. Nono eripitur the
ſaurus irrecuperabilis virginitatꝭ cū
quo nō diſpenſat̄: quia a nemine repa
ratur. Huius peccati magnitudinem
oñdit ſcriptura geñ. xxxiiij. di. ꝙ ſichē
filius emor q̄ Dinam filiā iacob deflo
rauit/ideo interfectus eſt cum patre
ſuo/et toto ppl̄o vrbis ſue. ¶ Ter= C
tia ſpecies luxurie eſt adultiū. Eſt au
tem adulteriū illicitus ꝯcubitus quo

cōiugalis thorus violatur. Et dicitur adulterium quaſi acceſſus ad alterū thorū. Et ſemꝑ eſt mortale peccatum Et ſi vtraq̄ pſona eſt in matrimonio conſtituta: eſt grauius q̄ ſi ſolum altera. Aggrauatur etiā p violentiam: vt ſi alicui⁹ vxor vi rapiat̄ de domo mariti. Et iterū fit grauius ſi vxor rapta vi pviolentiam opprimat̄. Iterū etiā aggrauatur pctm̄ p alias circūſtantias: videlicet ſi vna pſonarū fuerit religioſa / et alia in matrimonio cōſtituta: aut vna fuerit in ſacris ordinibus ꝛ alia in mrīmonio: aut ſi fuerit adinuicem conſanguinee. Viri etiam vt ſupra patuit ceteris paribus plus peccant q̄ mulieres / quarum deberent eſſe rectores.

D ¶ Quantum autem malum ſit adulteriū pꝫ ex ſeptem. Primo qꝛ aſſimilatur homicidio quodāmō: ꝛ ē maius oī pecunie furto: et ſic fit iniuria / aut coniugi ꝓprie / aut aliene. Cū eni͞m vir ꝛ mulier ſint vna caro: qui aufert vxorem ſuā alicui / idem eſt ac ſi ei ſeipm̄ auferret. Unde adulteriū exuperat omne furtum. Qꝛ qḋ aufertur / videlicet creatura rationalis: melius eſt q̄ quecūq̄ terrena ſubſtantia. Idcirco ꝓhibitio adulterij īmediate ponitur in decalogo poſt prohibitionem homicidij / et ante prohibitionē furti. Unde clemens papa dicit. q̄d in oīb⁹ peccatis adulterio grauius? ſecundū in penis tenet locū. Sed fur ſuſpēdit̄ ꝓ parua re: ꝛ adulter quaſi nichil patitur. Etiam adulter qui peccat cū ſoluta: ſe furatur vxori legitime. Secundo fit per adulterium iniuria magna deo / cuius ſacramentū violat̄ ꝛ maculat̄ / qḋ in paradiſo inſtituit: incarnatus approbauit / ꝛ paſſus ſanctificauit. Contra illud Colſ.iij. Viri diligite vxores veſtras: ſicut ꝛ xp̄s eccl̄iam ſuā dilexit: ꝓ qua videlꝫ ſanguinē fudit: ꝛ de cui⁹ xp̄i latere ſacramēta omnia fluxerunt. Adulter eni͞m qḋ deus cōiunxit ſeparat. Tertio ex adulterio ſequunt̄ homicidia ſepe. Uñ.ij.reg.xi. Statim poſtq̄ dauid adulterium cōmiſit: ꝓcurauit occidi fidelē vriā militem ſuum. Quarto tales infortunati ſunt ſepe in tranſitorijs rebus vt patet ī eodem dauid cui.ij. Regum.xij. deus poſt adulterium dixit. Non recedet de domo tua gladius vſq̄ ī ſempiternum: eo q̄ deſpexeris me: et tuleris vxorem vrie ethei. Quinto interdum ex adulterio ſequitur exheredatio filiorꝫ legitimorꝫ / in magnum malū tēporale eorꝫ: et ī malū anime adultere: que tenetur reſtituere. Unde eccleſiaſt.xxiij. Mulier omnis relīquēs virū ſuū peccabit: ſtatuens hereditatem ex alieno matrimonio. Propter hoc / omni lege ꝓhibet̄ adulterium: ꝛ grauibus penis punitur. Ideo ſexto adulter contra omnem legem peccat. Primo cōtra legē nature: q̄ dicit: qḋ tibi nō vis fieri: alteri ne feceris. Nullus aūt eſt qui vellet vel velle deberet q̄ alius cum ſua vxore vel filia luxuriaret̄. Ideo geñ.xxvi. Abimelech ſtatuit q̄ nō fuit de lege circūciſorꝫ: vt quicūq̄ vxorem abrahe tangeret / occideret̄. Et lex romanorꝫ fuit vſq̄ ad theodoſij chriſtiani tempora / adulterā ꝑpetuo antro clauſam manere. Et.ff. no.lib.x.cap̄.iiij. Lex humana punit adulterum pena capitis: qḋ hodie ſeruatur in quibuſdam chriſtianorꝫ terris. Lex etiam vetus diuina ſic dīc leuit̄.xx. Si mechatus fuerit quis cum vxore alterius / et adulteriū perpetrauerit cum vxore ꝓximi ſui: morte moriat̄. Et nume.v. per iudiciū zelotipie adultere dicitur. Si declinaſti a viro tuo / atq̄ polluta es et cōcubuiſti cū altero viro: his maledictionibus ſubiacebis: det te deus in maledictionē exemplūq̄ cunctorꝫ in populo: putreſcere q̄ faciat femur tuū: et tumens vterus tuus dirūpat̄. Septimo quodam modo īfames efficiūt̄ adulteri ꝛ adultere. Uñ vt ſupra apud romanos vſq̄ ad tempora theodoſij Adultera ꝑpetuo clauſa antro tenebat̄: et ea vt ſcorto lenones vti poterant: ſed theodoſi⁹ imperator hanc penā in aliā cōmutauit.

¶ Quarta ſpecies luxurie eſt īceſt⁹: qui eſt illicitus concubit⁹ ꝯſan- E

guineoꝝ adinuicem in gradu prohi=
bito: ſiue ſit inter conſanguineos ſi=
ue ſit inter affines. Et peccatū hoc tā=
to eſt grauius: q̃to gradus cōſangui=
nitatis eſt propinquior. Quantū au=
tem peccatū iſtud ſit deteſtabile pꝫ p
apl'm. i. Cor.v. qui tradidit ſathane
illū fornicatorem/qui cū nouerca ſua
fornicat⁹ fuerat. Et. ij. reg. xiij. Aman
qui ſororē ſuā corruperat a fratre ſuo
5 abſalon interfectus eſt. ¶ Quinta
ſpecies eſt ſacrilegiū qd̉ eſt illicit⁹ cō=
cubitus quo cōtinentia deo ſacrata le
ditur ſiue violatur. Et dicit alexan. de
hal'. q͛ cōtinentia deo ſacrata dr̄ conti
nentia de religioſis ꝓfeſſis/ſiue viris
ſiue mulieribus: ⁊ in his qui ſuſcepe=
runt ſacros ordines: et qui votum cō=
tinentie emiſerūt. Omniū ḡ taliū con
cubitus ſacrilegiū eſt. Dicitur eñ ſa=
crilegium violatio ſiue leſio vel irre=
uerentia illicita ve vſurpatio ſacre rei
inuito dño. Et dr̄ ſacrilegiū quaſi ſa=
criledū/id ē ſacrū ledens. Quelibet
autē dictaꝝ cōtinentiarū eſt res ſacra
quia deo oblata. Et eſt actus religio=
nis ipa obſeruatio talis caſtitatis. Q2
ad diuinū cultū eſt ordinata et p con=
cubitū violat̄ inuito dño/ſcilꝫ deo cui
oblata eſt. Eſt autem hoc pctm̄ valde
grande et graue ꝓpter quinqꝫ. Pri=
mo quia fit ſemp cuꝫ circūſtantia voti
fractionis. Et ſm apl'm p̄mā fideꝫ ta
les irritam faciūt. Scđo q2 ibi ſemp
cōmittit̄ furtū vel rapina: quia deo ſa
cratum eo inuito aufert̄: qd̉ tanto pe
ius eſt: q̃to ſubtractū donū eſt incom
parabilius. Unde eccl'ia. xxvi. omnis
ponderatio non digna eſt aīe cōtinen
tis. Tertio quia vaſe deo ſacrato im=
mūde quis abutit̄. Sicut eñ ī loco ſa
cro quis luxurians/vel peccans alit̄/
plus peccat q̄ extra talem ſimilia fa=
ciens: ſic etiam plus peccat qui cū ꝑ=
ſona deo ſacrata peccat/quā maculat
cōtra illud Eſa. lij. Mundamini q̇ fer
tis vaſa dñi. Unde ſicut qui calicem ī
lutum ꝓiiceret: ſic ⁊ iſti corpus deo ſa
cratū in lutum peccati ꝓiiciūt. Quar
to de angelo domini q̇ deo ſeruire de
beret: faciunt demonē ſpurciſſimum
Unde malachie. ij. Labia ſacerdotis
cuſtodiunt ſcientiam/et legem requi=
runt ex ore eius: quia angelus dñi ex
ercituū eſt. Quinto de diuino facit ho
minē beſtialem: deo eñ ſacrata perſo
na vocatur de⁹. Unde exo. xxij. Diis
nō detrahes. Poteſt eñ ſacerdos cō
ficiendo qd̉ nullus valet angelus: ⁊ ſi
militer dimittendo pctā. ¶ Sexta 6
ſpecies luxurie eſt peccatū contra na
turam: p quā intelligit̄ oīs inordina=
ta effuſio ſeminis extra vas ſibi debi
tum in ordine ad generationē. Pre=
dicando autem de hoc vitio publice/
debet quilibet cautus eſſe: ⁊ tantū in
genere de ipſo loqui: taliter tamen q͛
qui rei ſunt: ex hoc valeāt cognoſcere
culpam ſuam. Sed ſpecies et modos
huius turpitudinis non expedit corā
ppl'o particulariter explicare: ne pu=
re aures maculentur ⁊ ne quis facere
diſcat qd̉ ignorabat. Quilibet tamen
diſtincte in cōfeſſione/ſi reus eſt ſe dꝫ
accuſare: ⁊ confeſſor prudens de hoc
caute vbi oportet rimari. Sunt autem
huius nefandiſſimi peccati multi mo
di ſm tho. vbi prius. Primus vocat̄
īmūdicies ſiue mollicies: puta qñ ſi=
ne cōcubitu voluntarie ꝓcurat̄ pollu
tio cauſa delectationis venereε. Et fit
p cōtactū ꝓprij genitalis ſiue alieni:
et p quoſcūqꝫ alios modos illicitos: q̇
bus huiuſmodi pollutio ꝓcurat̄ vo=
lūtarie ꝓpter experiri delectationem
veneream. Scđs modus et peior fit/
qñ non ſeruat̄ naturalis modus con=
cubēdi. Et hoc fit quātū ad inſtrumē=
tum/vel quia non ad debitū vas/ſcilꝫ
qd̉ a natura ad generandū deputatū
eſt: aut quātum ad alios concubendi
modos beſtiales/aut monſtruoſos.
Tertius eſt peior ſcđo: ⁊ ꝓprie vocat̄
ſodomiticū peccatū: qd̉ fit per concu=
bitum ad nō debitū ſexū: puta cū ma
ſculus cōcubit cū maſculo: aut femi=
na cū femina. De hoc peccato loquit̄
apl's Ro. i. Quartus eſt peſſim⁹ (qui
dicit̄ beſtialis: et fit p ꝯcubitū rei non
eiuſdem ſpeciei: vt cū q̇s cōcubit cum

beſtia. Hoc peccatum ſexte ſpeciei videlicet viciū contra naturā eſt grauiſſimū inter oīa pctā carnis. ſm auguſti. de adulterinis coniugiis. Et patet hoc tripl'r. Primo qꝛ grauiſſime hoc deus puniuit: quia cauſa diluuij fuit: ſm methodiū. Unde gene. vi. oīs caro corruperat viam ſuam ſup terram oīs caro/ id ē homo. ꝛ Geñ. xix. dominus pluit ſup ſodomā et gomorram ignē ꝛ ſulphur d̄ celo. Et geñ. xxxviij. Onā fundebat ſemen ſup terrā: iccirco ꝑcuſſit eū dñs. Secundo leges/ pena mortis hoc plectūt. Uñ Leuit. xx. Qui dormierit cū maſculo coitu femineo: moriatur. Tertio infra beſtiam hominē mergit. Nulla enī beſtia ſimilia facit. Non ergo mirū ſi vt ſancti dicūt et Hierony. preſertim in nocte natiuitatis xp̄i oēs ſodomite occiſi ſūt ꝛ fere īcarnari de⁹ ꝓpter hoc vitiū deſijt.

b ¶ Secūdo principaliter videndū eſt de fomentis et nutrimentis ſpecierū luxurie. Et ſunt plura q̄ vix ſine peccato luxurie fieri pñt: vt viſus mulieris incautus: auditus: cantus: locutio de venereis: ꝛ tactus: oſcula: amplexus: et hmōi. Nō ſolū aūt fornicatio/ ꝛ ſpecies luxurie ſūt pctā mortalia: ſꝫ etiā prefata īpudica actū carnalis copule precedētia/ et ad eū alliciētia ſūt peccata mortalia qñ fiunt libidinoſe cuꝫ aliena muliere: vt qñ quis cū non ſua facit talia/ illa intentione: vt p hoc ī ſe vel muliere excitet concupiſcentiā ei⁹ aut ip̄am inclinet ad ſui concupiſcentiā: qd̄ ptꝫ. Quia math. v. dr̄. Qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam/ id eſt eo aīo vt concupiſcat. Illō enī non eſt iā titillari ſolū: ſꝫ plene cōſentire libidini: et ſequit̄/ mechat⁹ eſt eam in corde ſuo. Sup quo dicit chriſoſto. qd̄ viris dñs hic loquit̄: hoc etiā de feminis dicit. Ergo multomagis oſculū libidinoſum/ tactus/ ꝛ ſimilia ſunt mortalia ꝛ ꝯtra ꝑceptum: nō mechaberis. Ideo ciprianus in de virginitate dicit. Certe ipſe cōcubitus/ ip̄e amplexus/ ip̄a cōfabulatio/ ꝛ oſculatio/ ꝛ feda dormitatio: crimen eſt. Itē nō ſolum deliberatus cōſenſus ī actū peccati mortalis eſt mortale: ſed etiā conſenſus deliberatus in delectationem pctī mortalis in venereis/ eſt ſpeciale mortale pctm̄: vt patebit ī nono ꝑcepto. Ergo plus prefati tactus/ ꝛ viſus/ ꝛ hmōi. Dicit tñ tho. ſecūda ſcōe q. cliiij. peccatū mortale dicit̄ aliquid dupl'r. Uno mō ſm ſpēm ſuam: ꝛ hoc mō oſculū/ amplexus/ vl' tact⁹ ſꝫ ſuā ſpēꝫ nō nomināt pctm̄ mortale. Poſſunt enī hec abſq3 libidine fieri: vl' ꝓpter cōſuetudinē patrie/ vel ꝓpt̄ aliquā neceſſitatem aut rationabilē cauſam. Alio mō dicit̄ aliquid eſſe peccatum mortale ex ſua cauſa: ſicut ille q̄ dat elemoſinam vt aliquē inducat ad hereſim. Et iſto modo tactus/ ꝛ hmōi vt dictū fuit prius ſunt mortalia pctā quia fiunt ꝓpter delectationē moroſam in venereis. Tertio principaliter notandum ꝙ ſicut maius peccatū eſt adulteriū q̄ ſimplex fornicatio: et ſacrilegiū maius q̄ adulteriū vt prius dictum eſt: ſic etiam tactus/ oſcula/ et hmōi inter adulterantes/ vel quecūq3 alie impudicitie maiora pctā ſūt q̄ inter talia que fiunt ſoluti cū ſoluta. Et ſic de oſculis ſacrilegorum maiora q̄ adulterorum.

¶ Capitulum tertiū De chorea et quādo ſit pctm̄ mortale.

ESt ꝑterea aliō multum peccato luxurie deſeruiens videlicet chorea: de qua vidēda ſūt tria. Primo q̄ ꝑiculoſus lud⁹ ſit. Secūdo an poſſit fieri ſine pctō. Tertio qñ ſit pctm̄ mortale.

¶ Quātū ad ꝑmū notādū ꝙ choriſare eſt ꝑiculoſus ludus valde: ꝓpt̄ ſeptē. Primo qꝛ chorea diabolicū hꝫ exordiū: vt refert mgr̄ hyſtoriar. Nā a ſarepthauro q̄dā demōe ſic dicto exordiū habuit: qui demō in ſīlitudine thauri gerētis in humeris ſignū lune corniculate albe/ egrediēs de flumīe ab egyptiis: in die q̄dā feſto cū timpanis et choreis eſt veneratus. Et ſare- a

pthaurus iſte in flumine nili ibidē ge
ſtus oſtendit/ſaltando: quos egyptij
ſecuti ſunt in terra choriſando. Poſt
ꝙ autem ſarepthaurus eos excitaue
rat ad chorisandū:euaneſcebat. Vñ ⁊
nunc loco ſarepthauri: vetula aliqua
vel puella aliqua pre ceteris ducitur.
B ¶ Scđo quia ſcriptura de maximis
malis refert: que choreas ſecuti ſunt
vt plurimū. Nā exod.xxxij. Cū moy-
ſes appropiquaſſet ad caſtra: vidit vi
tulum/et choreas:iratus eſt valde/et
ꝓiecit de manu tabulas: et confregit
eas ad radicem montis:deinde aſſū-
ptis ſecū filijs leui interfecit.xxiiij.mi
lia hoīm. Nam hodie in choreis vitu
lus ꝑ quē deſignatur laſciuia venera
tur/neglecto dei ſeruitio. Sic Math.
xiiij. Saltatrix fecit amputari caput
iohis baptiſte quo maior inter natos
mulierꝝ nō ſurrexit. Et eze.xxv.dr̄ pro
eo ꝙ plauſiſti manu ⁊ ꝑcuſſiſti pede/⁊
gauiſa es ex toto affectu ſuꝑ terrā: ec
ce ego extendam manū meā ſuꝑ te:et
tradam te in direptionem ⁊ interficiā
te de pplis. Tertio diſſuadenda eſt
chorea quia ibi demon hꝫ valde mlta
arma ad occidendū aīas: mulier eñ
(vt ait hieronymus) gladiꝰ eſt igneꝰ.
Ibi eñ videlicet in chorea tot ſūt gla
dij:quot ad capiendū veſtibus ſūt or-
nati. Ibi eẽ gladij acutiores: quia ad
aſpectum ante.retro.infra. et ſurſum
paratiores. Ibi etiā gladij flāmei lu-
xuriam accēdentes. Ibi inſuꝑ arma
fortiora ad vincendū:quia mulier ibi
quam demon elegit ad adam/ ſanſo-
nem/dauid/ſalomonem/iob/thobiā/
ad filios iſrael ſeducēdos. Mulier eẽ
ornata eſt ſagena diaboli:ꝑ quā mlti
tudinē infinitā ſtultoꝝ capit ad interi
tum. Sic etiā econuerſo de viris eſt in-
telligendū: diabolus eñ in ꝓpa ſpe-
cie nimis horribilis eſt: ideo ꝑ virum
C vel mulierē ſeducit. ¶ Quarto qꝛ ī
chorea quodāmō cōtra oīa ſacramē-
ta eccl̄ie excedit᷑. Nam ī baptiſmo pa
trinus ait loco baptiſandi. Abrenun-
cio diabolo/⁊ oībus pōpis eiꝰ. Sed ī
chorea eſt ꝓceſſio diaboli: vbi fiſtula
tor eſt cantor:ſcholares peccatores:⁊
tranſitus ad ſiniſtram cōtra ordinem
fit/cuius cauſa veſperas/ſermones/⁊
huiuſmodi tales negligūt. Matrimo
nij ibi fides faciliter etiam viſu viola
tur. Cōfirmationi ꝙ̄ ꝑ criſma ſignum
crucis impreſſit fronti iniuria fit ꝑ ſer-
ta/et pepla/et cetera illicita:ꝙ̄ ſunt ſi-
gna demonis. Penitentie ſacramen
to iniuriant᷑:qđ in quadrageſima re-
ceperāt:⁊ iā ſe demonū exercitui īmi-
ſcent. Eukariſtiā quā ſuſceperant/ ſi-
cut iudas/peccatis ſtatim maculant.
Extreme vnctioni hi ꝙ̄ ſuſceperūt in-
grati:ſanitate collata abutunt᷑ in cor
pore toto/et ſpecialiter manibus ⁊ pe
dibus. ¶ Quinto chorisantes oībꝰ D
quinqꝫ ſenſibus et membris peccare
pñt:videlꝫ greſſu/ornatu/cantu/ viſu
et auditu. Nam ſuꝑbiā ⁊ auaritiā ꝓ-
uocant in nō hñtibus ſimilia ſicut ipi ve
ſtimēta:luxuria ibi cōis eſt in corde.
Indignationē ꝓcurāt cū mulieres et
puelle volūt a maritis vel parentibꝰ
habere precioſa. Inuidia ibi ꝓcurat᷑
cōtra eos ꝙ̄ magis excellūt. Gula nō-
nūꝙ̄ ſequit᷑:et potiſſime accidia. Qꝛ
ſicut guſtato ſpū deſipit oīs caro: ſm
grego. ſic guſtata carne deſipit dei fa
mulatus. Sexto quia multā ſuadent
ineptam letitiā choree. Sumus eẽ in
exilio ſurſum reſpiciendo:ſuſpirādū ꝫ
eẽt ꝙ ſumus exules et incerti de redi
tu. Infra infernus quē intrare poſſu
mus:⁊ t̄ra in quā ſepulti cōuertemur
a dextris ꝓſpera:et a ſiniſtris aduer-
ſa ꝙ̄ nos peccare faciūt. ſm illđ Ps.
Cadent a latere tuo mille. a tergo ſūt ps. 90.
nr̄a peccata que fecimus:ante in que
cadere poſſumus:intra mordens cō-
ſcientia cū carne infecta. Et extra de-
monū mltiplex pugna. Vñ hiero. gla
diū tenet hoſtis vt me perimat:ex om
ni parte ſunt pericula. ¶ Septimo E
diſſuadent choreas ſanctoꝝ ⁊ prudē-
tum exempla. Nam refert grego, lib.
iiij. dialogoꝝ ꝙ virgini deuote maria
virgo apparuit nocte/ei oſtendens coe-
uas in albis puellas: qbꝰ cū virgo ſe
adiūgere vellet:maria ait/vt nichil vl

tra leue ageret:a riſu ⁊ iocis abſtine=
ret:ſicqꝫ triceſimo die eis iungeretur.
Quod et factum eſt. Nam vt viſio di
ſparuit:virgo ſe a prefatis abſtinuit.
parentibꝰ mutationē mirantibꝰ viſio
nem aperuit.xxv.die.febꝛe coꝛripiť:⁊
xxx.die in hoꝛa exitus mariā cū puel=
lis pꝛenominatis vidit. Quam virgi
nem cū maria vocaret: moꝛitura cla=
mauit vt potuit. Ecce dn̄a venio. Ecce
dn̄a venio: ⁊ ſic eadē voce ſpūm red=
didit. Ex quo patet ꝙ choꝛee ⁊ inepte
letitie ab ingreſſu regni impediunt.
Unde in vitis philoſophoꝝ de ſocra=
te legitur ꝙ ceroniā venit:ppl'mqꝫ ibi
in luxuria lapſum auctoꝛitate ſua ad
vſum frugalitatis reuocauit: matro=
nas a viris ſeparatas: ⁊ pueros a pa
rentibus/ad pudicitiam et ad debita
ſocietatis obſequia ſuo ſtudio redu=
xit. Induxitqꝫ matronas vt auratas
veſtes/ceteraqꝫ ſue dignitatis oꝛna=
menta/vel luxurie inſtrumenta depo
nerent:et in iunonis edem delata ipſi
dee cōſecrarent: docens vera matro=
narum oꝛnamenta pudicitiam eſſe.
F ¶ Quo ad ſecūdū p̄ncipale: an cho=
riſare ſit peccatū? R̄n̄. ſ'z alber.in.iiii.
diſt.xvi.ꝙ choꝛea ⁊ hm̄ōi ludi ſiue fi=
ant cantu/ſiue muſicis ſ'm ſe nō ſunt
mali:quia pn̄t bene fieri aliq̄n̄. Sꝫ ex
triplici cā poſſunt fieri mali ex circū=
ſtantia. Quarū vna ⁊ p̄cipua eſt ma=
la intentio:vt qn̄ fiunt ad oſtendendā
iactantiā/et ꝓuocandū libidinem:ſi=
cut fere oēs modo exercēt: et ideo eti
am eccleſiaſtice pſone talia depoſue=
rūt:quia etiā in ſignis gaudij non eſt
cōicandū cū petōꝛibus. Alia cauſa ē
quando nō fiūt ſuo tp̄e/vt tp̄e triſtitie
Quia ſicut dť eccl'iaſt.xxii. muſica in
luctu impoꝛtuna narratio. Et hoc mō
interdiciť penitenti ne ſit in ludis: qꝛ
dū penitet tp̄s eſt flendi. Tertia cau=
ſa eſt ex officio pſone ſumpta:ſicut cle
ricis interdiciť venatio/et alij ludi:qꝛ
in ſoꝛte dn̄i electi alijs exercitijs de=
bent occupari. Puto autem ꝙ quiqꝫ
cōcurrentibus ad choꝛeam:nō ſit re=
pꝛehenſibilis. Pꝛimū ꝙ ſit debito tē
poꝛe/ſcꝫ gaudij:ſicut in nuptijs vl' tē=
poꝛe victoꝛie vl' liberationis hoīs/vl'
patrie/vl' aduentus amici de terra lō
ginqua. Secundū eſt ꝙ ſit cum hone
ſtis pſonis de quibus nō oꝛiatur pꝛe=
ſumptio mali: nō cū leccatoꝛibus vel
meretricibus. Tertiū ꝙ fiat a perſo=
nis ſecularibꝰ: qꝛ monialibꝰ/ mona=
chis/⁊ clericis ꝓpť hoc ꝙ in alijs de
bent occupari omnē choꝛeā puto illi
citā eē. Quartū eſt ꝙ honeſto mō fiat
nō geſticulationibus nimis inhone=
ſtis:vel inoꝛdinatis. Quītū eſt ꝙ can
tus excitans in talibus/⁊ muſica/ nō
ſint de illicitis:ſed de moꝛibus vel de
deuota melodia aūt nō eſt curandum
vt puto:quia in talibus neceſſe eſt fie
ri melodiā leuem/q̄ aliqualiter expꝛi
mat moduꝫ choꝛiſandi. ¶ Quo ad G
tertiū pꝛincipale/qn̄ choꝛiſare ſit pec=
catū. Queriť vtrū peccent moꝛtaliter
choꝛeatrices ducendo choꝛeas hm̄ōi
illicitas/ſiue in feſtis/ ſiue in pꝛofeſtis
diebus? R̄n̄. Guill'. ſup Raymū. Cre=
do ꝙ ſic / ſi hoc faciant cauſa incitādi
ſe vel alios ad libidinem. Aut ſi cho=
reas ducūt de conſuetudine licet hoc
non faciant coꝛrupta intentōne/vt di
ctū eſt:peccant moꝛtaliter/ſiue in die
bus feſtiuis hoc faciant ſiue ꝓfeſtis:
cum inſpicientes adeo ꝓuocent ad li
bidinē:ꝙ dicat hiero.in quadā omel.
ꝙ nō credat viro ſi dicat ſe illeſū eua=
ſiſſe a ſpectaclis taliū:cū dauid ex eo
ꝙ vidit berſabee lauantē ſe/ad libidi
nem ꝓuocatus ſit. Si autē aliqs vel
aliqua mulier raro/et ſine aliqua coꝛ
rupta intentōne īmiſceat ſe hm̄ōi cho
reis:ñ audeo dicere ꝙ ſit moꝛtale pec
catum. Sed nec audeo eum vel eā ex
cuſare/et aſſecurare a peccato moꝛta
li:cum ſe ingerat periculo pꝛouocan=
di alios ad libidinem. Et ipſo facto vi
deatur appꝛobare choꝛeas: et exem=
plo ſuo auctoꝛitatem alijs ſimilia fa=
ciendi pꝛeſtare. Hec ille.

¶ Capitulum quartum De actu
coniugali licito/fragili/ ac impe=
tuoſo.

NUnc de actu coniuga
li qui fit in matrimo-
nio: videnda ſunt tria
Mā ſm Alexā. de hal'
⁊ Tho. In matrimo-
nio triplex eſt in gene
re cōcubitus. Primꝰ
licitus. Secūdus fragilis. Tertiꝰ im-
petuoſus. Licitus fit tripliciter. Pri-
mo cauſa ſuſcipiēde prolis ad diuinū
cultum educande et ſic eſt in officium
multiplicande nature. vnde pͥma Thi
mo. v. Uolo iuniores nubere: filios ꝓ
A creare. ¶ Eſt igitur concubitus in
matrimonio meritorius/⁊ virtutis a-
ctus: qui dicitur caſtitas ꝯiugalis qñ
fit ſolum cauſa prolis procreāde ⁊ re-
ligioſe educāde/ad ampliandū cultū
diuinū. Et ſi tūc aſſunt alie debite cir-
cunſtantie: eſt actus virtutis/que dici
tur religio. Secundo eſt meritoriꝰ et
virtuoſus actus matrimonialis: quā-
do al's eſt bene circūſtantionatus. et
fit ſolū cauſa reddēdi debitū alteri cō-
iugum. quia tūc eſt actus iuſtitie que
vnicuiqꝫ reddit quod ſuū eſt. Unde. i.
Corinth. vij. Uxori vir debitū reddat.
Tertio eſt meritorius qñ al's nichil il
licitum īteruenit. ⁊ fit ſolū ab vno con
iugum propter vitare fornicationē in
altero/quaꝫ al's in eo faciliter cauere
non poſſet. Et ſic eſt in remediū concu
piſcentie. i. Corith. vij. Unuſquiſqꝫ ha
beat ſuā vxorē. ⁊c̄. vt ſi vir videat vxo-
rem de alio temptari/⁊ adhibita dili-
gentia ſufficienti in cohibēdo: adhuc
timet de malo fornicatiōis eius/et ad
eam non petentē accedit. non propter
prolē/ſed tm̄ vt ponat remediū forni-
cationi eius: aut econuerſo ſi mulier
videt virū in adulteriū inclinatū/⁊ ab
eo petit debitū ⁊c̄. tales merētur. Sic
etiā merel' mulier moderatū ornatuꝫ
portādo: ſoluꝫ ideo ne maritus propl'
vxoris cōtemptū adulterel'. vñ. i. Co
rinth. vij. mulier q̄ nupta eſt: cogitat q̄
mūdi ſunt: quō viro placeat. Ex illos
tres caſus eſt pctm̄ actus coniugalis.
Interdū petēti ſolū. Interdū reddēti
⁊ poſcēti. Interdū veniale/īterdū mor

tale. Uerū vt pe. de palu. ponit in. iiij.
fit licitus actus quarto: qñ quis petit
debitū propl' vitandā fornicationē in
ſemetipſo. Sed querit' ꝓpter ſecūdū
modū: vtrum vterqꝫ cōiugū teneatur
ſub precepto alteri reddere debitum?
Rñ. ſm Tho. Sco. ⁊ magiſtrū in. iiij.
di. xxxij. ꝙ quilꝫ coniugū tenel' ex pre
cepto alteri petenti reddere cōiugale
debitum/exceptiſ caſibus rationabili-
bus poſtea exprimēdis. ptꝫ per verba
magiſtri dicētis vbi prius. Cū in om-
nibus vir p̄ſit vxori/vt caput corpori.
eſt em̄ caput mulieris: in ſoluendo tm̄
debitum carnis pares ſunt. Ideo apo
ſtolus vtriqꝫ precipit in hac cauſa ſibi
inuicē ſubijci: dicēs. i. Cor. vij. Uir vxo
ri debitum reddat. ſilr ⁊ vxor viro. qꝛ
mulier nō habet poteſtatē corporiſ ſui:
ſed vir. Siliter vir nō habet poteſtatē
corporis ſui: ſed mulier. Ex quibꝰ ptꝫ
ꝙ in cōtractu matrimonij vir dat cor-
pus ſuum vxori ad actū matrimonia
lem: ⁊ econuerſo mulier viro. Uñ ſicut
ex diuino precepto ⁊ de rigore iuſtitie
tenetur homo nō auferre alienū inui-
to dño: ita tenetur ex precepto ⁊ iuſti-
tia alienum reddere petēti. ergo cum
vnus coniugū petit corpꝰ alterius ad
actū matrimonialē/⁊ hoc ſꝫ debitum
vſum: tūc tenel' reddere/niſi habeat le
gitimā excuſationē: al's facit cōtra dei
p̄ceptū nō reſtituēdo alienū. et ſi alter
ꝓpter hoc incidit in fornicationē: etiā
nō reddenti aliquo mō imputādū eſt.
Et intelligendū eſt illud ſiue explicite
debitum petat' vt per verba: ſiue impli
cite vt per aliqua ſigna. ¶ Sūt autē B
hi caſus in quibꝰ etiā petēti non tenel'
reddere. Primꝰ qñ petēs amiſit ius
petendi. vt qñ fornicatus eſt: ⁊ hoc al-
teri publice cōſtiterit. Tunc em̄ nocēs
ꝑdidit ius petēdi. ⁊ ideo innocens po
teſt eum repellere. nec tenel' reddere:
niſi poſtq̄ ipſum nocētē ſibi recōcilia-
uit carnaliter ſibi cōmiſcendo. Ratio
dicti eſt. qꝛ ex quo nō ſeruauit nocens
ſiue fornicans fidē: alter nō tenetur ei
ſeruare fidē/niſi vt nō ꝯmiſceat' alteri:
Unde dicit Tho. in. iiij. diſt. xxxv. ar. i.

Uir proprio arbitrio poteſt dimittere
vxorē quo ad thorū debitum/videli
cet negādo ꝙcito ſibi conſtat de vxo=
ris fornicatiōe.nec tenetur ei reddere
debitū:niſi ꝑ eccleſiā cōpellat. Quan
tum vero ad cohabitationē nō poteſt
dimittere vxorē fornicariā:niſi iudicio
eccleſie. Hec ille. Et ecōuerſo de vxore
reſpectu viri. De iſto loquitur chriſt⁹.
math.v. Qui dimiſerit vxorē ſuā: niſi
propter fornicationē.ꝛc. Secūdus ca
ſus eſt quādo nondū acquiſiuit ius pe
tendi debitū.vt in tempore poſt matri
moniū contractū/ſed nondū conſum=
matum.quia interim poteſt intrare re
ligionem.imo ſm Hoſt. peccat mor=
taliter/qui ante benedictionē nuptia=
lem vxorē cognoſcit in locis vbi cōſue
tum eſt benedictionē adhiberi. Terti⁹
caſus eſt ſm Tho.quādo reddit mari
tus impotēs ex cauſa ex matrimonio
ſecuta:puta ſi prius debitū reddidit/ꝛ
ex hoc factus eſt īpotens ad iam red=
dendū:tunc mulier nō habet ius pe=
tendi. Et tunc in petēdo magis ſe me
retricem oſtēdere ꝙ coniugē. Quart⁹
eſt qñ quis maiori vīculo aſtrictus eſt
ad nō reddendū:eo ꝙ vergit in notabi
le nocumentū ſanitatis ſue. Tenetur
hō plus ad cōſeruationē ſui ꝙ ad red
ditionē debiti.vt qꝛ ꝑſona infirma eſt
aut ꝓbabiliter timeretur ex redditiōe
eius īfirmitas. Dicit autē tho. Si mu
lier īfirmatur:certum eſt ꝙ ex carnali
coitu ei periculū īminet. Quintus eſt
qñ veriſimiliter vł ꝓbabiliter timetur
de periculo extinctiōis fetus aut abor
ſus:tūc neuter tenetur reddere alteri:
qꝛ maiori vinculo tenet ad cauendū
occiſionē fetus ī vtero pregnātis/aut
vt nō naſcatur abortus:ꝙ teneat red=
dere debitū. Sextus nō tenetur redde
re debitū in ſacro loco:qñ nō ſacer lo=
cus ꝛ aptus haberi poteſt:qꝛ alr̄s irre
uerentia fieret loco ſacro qui polluere
tur:ꝛ reconciliatiōe indigeret. vt tenēt
Joh.andree.Hoſtieñ.Arch. de conſe.
di.i. Eccleſiis ex ca.i. Sed quādo ali⁹
locus ꝙ ſacer haberi nō poſſet:tūc ibi
teneretur quis (ſm alr̄.) reddere debi
tū. Nec etiā reddere licet debitū/ nec
quis tenetur in loco etiā nō ſacro qui
eſt in publico.vt deducit Aug.de ciui.
dei cōtra Diogenē. Septimus caſus
qñ coniuges pari cōſenſu vouerūt cō
tinentiā in domo:tunc neuter tenetur
alteri debitū reddere:īmo neuter po=
teſt votū reuocare.vt pꝫ per Aug.ad
editiā.ꝛ ponit magiſter in.iiij.di.xxxij
Ratio eſt.qꝛ vterqꝫ reſignauit iuri ſuo
Octauus eſt ſm pe.de pal.qui dicit in
iiij.generaliter verū eſt vbi cōiugi ali=
cui nō poteſt prouideri aliter de ſecu=
ritate vite ſue/niſi aliū coniugē dimit=
tendo:non tenetur ei debitū reddere/
nec cohabitare cū periculo corporis
ſui. Nonus eſt vbi vna pars copule eſt
infidelis/vel incidit in hereſim. De qͥ=
bus tn̄ iſta eſt concluſio.ꝙ quādo duo
tēpore legis euāgelice cōtraxerūt ma
trimoniū extra legē chriſtianoꝝ:ſi al=
ter eorū ſolum cōuertitur/tunc nō te=
netur conuerſus reddere debitū infi=
deli:nec eidē cohabitare:ſed ſtatī de=
bent ſeparari:ſi āmonitus noluit con
uerti. Si vero inter chriſtianos vn⁹ cō
iugum hereſim īcidit:alter poteſt euꝫ
dimittere quo ad cohabitationē tēpo
ralem quouſqꝫ corrigat. Sed vt tho.
dicit. Nō propter vnū actū infidelita=
tis poteſt dimittere:ſed propter cōſue
tudinē que ꝑtinaciā oſtendit.qꝛ ex ta=
li infidelitas ꝑficitur. Ex ſupradictis
pꝫ ꝙ vnus cōiugū tenetur debitū red=
dere alteri coniugū/qui oīno vult ꝛ de
bitum exigit/etiā leproſo:lꝫ ei cohabi
tare nō teneatur. Item mēſtruata qñ
vir ſcit et omnino inſtat. Item tēpore
quantūcūqꝫ ſacro qñ maritus nōvult
deſiſtere. In talibus aūt exactus dꝫ ꝑ
moderata vba ab incōtinētia retrahe
re animū alterius ſi pōt/ſine periculo
fornicationis alterius. Omia iſta dif
fuſe tangit Tho.in.iiij. Unde ſi in ta
libus reddens debitū non faciat illud
cauſa cōcupiſcētie:ſed ſolū propt red
dere debitum ſicut obligat/meretur.ꝛ
grauiter peccaret ſi nō redderet. Pꝫ
igit primū qñ vicꝫ actus cōiugalis ſit
licitus ꝛ meritorius. ¶ Dictum eſt

D

ſecūdo ꝙ alius eſt actus fragilis ma=
trimonialis.⁊ fit multiplicíter/⁊ ſemꝑ
eſt peccatū veniale ad minus.Primo
qñ fit concubitus ſolum cauſa delecta
tionis experiende in coniuge/ita tñ ꝙ
non vellet pro tali delectatione expe=
rienda accedere ad alienam.ſi tunc ni
chil aliud inordinatū interueniat/ eſt
veniale peccatū.Itē q̄ cognoſcit vxo=
rem cauſa ſanitatis peccat.quia q̄rit
per ineptum mediū ſanitatē ſicut qui
per baptiſmū q̄reret ſanitatē. Itē co=
gnoſcens vxorē cauſa vitande forni=
cationis in ſe nō peccat ſm Aug. Itē
qui cognoſcit vxorē poſt partū añ pu=
rificationez:ob hoc preciſe nō peccat
mortaliter.Item qui in die feſto petit
debitum ſine contēptu tēporis ⁊ euā=
gelice exhortatiōis nō peccat mortali
ter.Itē qui petit debituz in loco ſacro
qñ aliū locū habere non poteſt:peccat
venialiter ſm Alb.ſi exigit cum gemi
tu:q: ſcz ſine vſu matrimonij eſſe non
poteſt.In his caſibus cōmuniter do=
ctores tenent ꝙ actus matrimonialis
poteſt ſine peccato mortali fieri. Sed
ſunt alij caſus in quibus periculuz eſt
vel non tam ſecurū an ſit veniale/ vel
mortale exigere/et reddere debitum.
Primus qui reddit debitū ante bene
dictionē nuptialez/vel anteq̄ in facie
eccleſie contrahat.Itē qui exigit a mē
ſtruata/que eſt mēſtruata naturaliter
Item de menſtruata naturaliter: que
volūtarie reddit/⁊ cōplacenter.Item
qui petit in loco ſacro cum aliū locum
E habere poſſet. ¶ Dictū eſt tertio ꝙ
quidā matrimonialis act⁹ eſt ĩpetuo=
ſus:⁊ fit cōiter cum peccato mortali.
Primo qui querit delectationē ĩ actu
matrimoniali extra limites matrimo
nij/ſic vicz ꝙ paratus eſſet idē facere
cum vxore etiā ſi nō eſſet cōiunx/et eſt
mortale pctm̄.Et dicit̄ ardētior ama=
tor vxoris.Secūdo ĩpetuoſus eſt q̄ fit
cauſa ſatiāde libidinis.⁊ homo ſe ad
hoc ꝓuocat ꝑ meretriceas blādicias
vel de induſtria vtitur calidis ⁊ valde
incētiuis.aut per aliū modū huiuſmo
di actū a ſe quaſi exigit ꝓpter ſacieta=
tem delectationis.Tertio cū fit cōcu=
bitus cōtra naturalē modum.vt cum
omittitur debitum vas:⁊ hoc ſemꝑ eſt
mortale peccatū:q: proles ſequi non
poteſt:⁊ intentio nature totaliter fru=
ſtratur.Quarto eſt ĩpetuoſus quādo
fit cōtra naturalē modum/etiā ad de=
bitum vas nature:vbi tamē diſpoſitio
corporis bene ſuſtineret naturalē mo
dum.Eſt autē modus talis ſz Alber.
multiplex. Primus modus eſt mal⁹
quādo cōcubitus lateraliter fit.Secū
dus peior qui fit ſedendo.Tertius ad
huc peior qui fit ſtando.Quartus eſt
peſſim⁹ qui fit a tergo.vbi dicit Tho.
vbi omittitur debitus modus cōcubē
di ſolum quo ad ſitū:non eſt ſemꝑ pec
catum mortale.vt quidā dicūt. Et eſt
qñq̄ ſine peccato.ſic̄ qñ diſpoſitio cor
poris alium modū nō patitur. Hec il=
le. Sed alij dicunt ſm Alb.ꝙ eſt con=
tra intentionē nature/⁊ impedit̄ con=
ceptio.⁊ eſt ſignū concupiſcētie morta
lis:niſi diſpoſitio corporis aliū ſitum
exigeret q̄ naturalis ſitus eſt.vt fieri
poſſet ꝓpter egritudinē/vel pinguedi
nem/vel periculū ſuffocandi fetū/aut
propter aliam cauſam rationabilem.
Quinto fit cōcubitus ĩpetuoſus cum
fit tempore prohibito:et tunc potiſſi=
me peccat ille qui petit.Sexto cum fit
in loco ĩdebito.vt in ſacro vel in publi
co in ſcandalū alioꝝ.Septimo qui ac
cedit ad ĩpregnatā vicinā partui: vbi
timor eſt de aborſu.Octauo cuz quis
accedit ad menſtruatā ſaltem natura
liter menſtruū habentē.Ubi videt̄ ſm
Sco.ꝙ petens ſciēter peccat mortali=
ter.quia vt dicit:nō eſt veriſimile ꝙ lex
noua minus intendat caſtitatē q̄ vet⁹
ſed Leui.xx.dicit̄. Qui coierit cū mu
liere influxa menſtruo / et reuelauerit
turpitudinē eius/ipſaq̄ aperuit fontē
ſanguinis ſui/interficientur ambo de
medio populi ſui.hoc autē ſm Scotū
non infligitur niſi pro mortali. Bonā
tenet ſicut ſco.Sanctus Tho.ad idez
declinare videtur in.iiij.Unde gloſan
do illam auctoritatē di.ꝙ intelligitur
qñ vterq̄ volūtarie cōſentit. Nono vi

detur ĩpetuoſus in eo ꝗ̃ petit debitum poſt votũ cõtinẽtie a ſe emiſſum pari ꝯſenſu. aut ante matrimoniũ emiſſuꝫ cũ quo nõ eſt diſpenſatũ. In prefatis caſibus oĩbus actus matrimonialis eſt peccatũ mortale vel multũ propinquus mortali. Notandũ tñ pro ĩtellectu noni modi ꝙ ille qui vouit caſtitatem ⁊ cõtrahit matrimoniũ intẽtione cõſummandi per carnalẽ copulã / peccat mortaliter. Secus ſi ſolũ aĩo cõiugalis ſocietatis. Itẽ q̃uis ꝗ̃ vouit continentiam perpetuã / nõ peccet mortaliter poſt primũ actũ matrimonialem petẽti coniugi ĩplicite vel explicite debitũ reddẽdo: ſm multos tñ peccat mortaliter debitũ a cõiuge petẽdo niſi ſecũ fuerit diſpẽſatũ. Itẽ ſicut neuter cõiugũ põt cõtinentiã vouere ſine conſenſu alterius: ſic etiã ꝓbabili⁹ eſt ꝙ neuter poſſet vouere nolle petere debitũ ſine alterius cõ ſenſu. Omĩa illa ſunt de mẽte ſctĩ tho. l.iiij. Itẽ ꝗ̃ vouit ꝑpetuã ꝯtinentiã: etiã peccat mortalr̃ p̃mo actu mr̃imoniali / ꝑ quẽ cõſũmat mr̃imoniũ. q2 votũ ſuare poterat poſt cõtractũ / religionẽ ĩtrãdo qđ nõ fecit.

¶ Capitulũ quintũ. De gula: temperantia et ſpeciebus eius.

A CUm ventris ingluuies ſit cã mechie / ⁊ luxurie: vt patuit in primis parẽtib⁹ qui poſt cibũ ſtatĩ erubuerunt Geñ.iij. ⁊ Ro. xiij. nõ ambulem⁹ in ꝯmeſſationibus ⁊ ebrietatib⁹ / ⁊ ſeq̃tur: nõ in cubilibus ⁊ impudicitijs. Idẽ patuit in ſodomitis. vñ Ezecħ.xvi. Hec eſt iniq̃tas ſororis tue ſodome ſuꝑbia / ſaturitas panis ⁊ abũdãtia / et ociũ ipſius ⁊ filiaꝝ eius. Iccirco de vicio gule tria ſunt videnda. Vñ ſaluator Lu.xxi. ait Attẽdite ne g̃uent̃ corda vr̃a crapula ⁊ ebrietate. Crapula / id ẽ cruda epula Ideoq3 de vtroq3 videndũ eſt. Pr̃io de gula in gñe. Scđo de ſobrietate. Tertio de ieiunio quõ ad illud teneamur. Quantũ ad p̃mũ tria dicẽtur p̃ncipaliter. Primo q̃d ſit tẽperãtia. ⁊ q̃d gula Scđo q̃ ſint ſpecies gule. Tertio quãdo ſit mortale vel veniale pctm̃. Quãtum ad primũ notandũ ꝙ ad intelligẽdum quid ſit vicium caſtrimargie congruit ſcire quõ abſtinendũ ſit. Eſt aũt abſtinẽtia ſumptio vel ſubtractio cibi vel potus ſm qđ recta dictat ratio. vñ ij.pe.i. miniſtrate in fide veſtra virtutẽ in virtute aũt ſcientiã: in ſcĩa aũt abſtinẽtiã. Ex quo p3 abſtinẽtiã fieri oportere ſm ſcientiã / vic3 quantũ oportet ſumendo. qualia oportet / vbi oport3 / qñ o3 / ⁊ ꝓpter quid oport3 / pro cõgruentia hoĩm bonoꝝ cũ quibus viuit hõ ⁊ pro cõgruẽtia ꝑſone ſue / ⁊ pro ſueva lilitatis / cõſuetudinis / etatis / laboris roboris / et incõmoditatis neceſſitate vel cõgruentia. vt dicit Aug. in lib. de queſtionibus euãgelij. Et etiã ſm regionẽ in qua q̃s degit. q2 in vna citi⁹ ſumitur cib⁹ q̃ in alia. ⁊ ſic de tẽpore.

¶ Secũdo notandũ ꝙ corpus nobis datum eſt vt ſeruiat ſpiritui noſtro ad opera bona: que in hac vita non poteſt ſpiritus exercere ſine corporis miniſterio. ſed cib⁹ / potus / ſomn⁹ / ⁊ hmõi ſunt nobis data: vt per eorum vſum cõſeruemus corpus ꝓ poſſe in tali habitudine / vt ſit bene diſpoſitũ ad ſpiritui ſeruiendũ. Sicut inſtrumentũ bonum ⁊ aptum deſeruit expedite artifici ad laborãdũ. Eſt ergo regula ꝙ tũc homo temperate viuit in cibo et potu: quãdo in eis talẽ modũ ſeruat / in quãtitate ⁊ qualitate / vicibus ⁊ ſic de alijs circunſtantijs: ꝙ per hoc corpus ſuu3 in tali ſtatu ⁊ robore ponit et cõſeruat ꝙ ipſe poſſit facere ea q̃ ſibi competũt ſm officiũ ad vitandũ vicia / ⁊ de die in diẽ proficiendi in virtutibus. Idẽ intelligo de ſomno / vigilia / ocio / et exercitio / et ſimilibus ad corpus pertinentibus. vt vult Auguſt. in libro de moribus eccleſie. Dicitur autem ſignãter ꝙ inſpicienda ſunt etas / complexio / conſuetudo / ⁊ ſimilia. quia iuuenis valet quod non valet puer. ſanus qđ nõ valet infirmus. pauꝑ valet quod non diues. Unde ſi diues delicate nutrit⁹ / ſtatĩ vellet groſſa ſumere: ĩfirmaret̃. idõ B

dicit de diuitibus Auguſti. in de ver
bis domini. Utantᵭ diuites cōſuetudi
ne infirmitatis ſue/ſed doleāt ſe aliᵭ
non poſſe. melius eñ vellent ſi aliter
poſſent. Tu ergo diues vtere cibis ele
ctis et precioſis: qꝛ ſic cōſueuiſti: ⁊ ali
ter non potes: quia ſi conſuetudinem
mutas: egrotas. Conceditur ergo ti=
bi: vtere ſubtilibus: da pauperibꝰ ſu=
pflua: vtere precioſis: da pauperibus
vilia. Hec ille. Sic etiam ſenex īdiget
melioribus ꝙ iuuenis fortis. Siliter
delicate cōplexionatus indiget ꝓ bo
no ſtatu ſui corpis ſubtilioribꝰ ⁊ ma=
gis delicatis ꝙ robuſtus et groſſi cor
poris homo: quem panis ⁊ legumia
plus accēderēt: ꝙ alterū carnes. Sic
etiā ſm officia attendendū eſt: qꝛ fa=
brum vel ſimilem mechanicū plus et
crebrius oportet comedere: ⁊ ſibi for
te groſſiora ſufficiūt: ꝙ inſudanti ſtu
C dio aut ſpūali exercitio. ¶ Tertio no
tandū ſm ꝙ aliqui varias intentiões
habēt qui ſumūt cibū aut potum mo
derate: ſm hoc etiam ſunt diuerſe ab
ſtinentie. Et ſunt ſex quarum vna ſo=
la virtus eſt. Uñ verſus. Abſtinet eger:
egens: cupidus: gula: ſimea: virtus.
Prima abſtinentia dᵭ medicinalis:
q̄ fit ſolū ꝓpter ſanitatē corporis con
ſeruandā aut recuperandā/et non eſt
virtus: quia ibi deficit optima circun
ſtantia que eſt finis debitus in ſecun=
do notabili tactꝰ. Dᵭ aūt ſolū: qꝛ ſi ab
ſtineret ꝓpᵭ ſanitatē corporis non ibi
ſiſtendo/ſꝫ eā in bonū virtutis et dei
obſequiū ordinando: eſſet meritoria.
Secūda dᵭ abſtinentia auaritie: q̄ fit
ſolū ad parcēdū expēſis: nec virtꝰ eſt.
Dᵭ etiā ſolū: quia ſi abſtineret ꝓpter
minus expēdere/non ibi ſiſtendo: ſed
vlterius referendo in fines debitos:
vt ꝓpᵭ mīe opa facienda/ vel ſibi ra=
tionabiliter in futurū ꝓuidendo/ vel
ad laudem dei/⁊ ad ſilia tūc virtꝰ eēt:
quando ſaltē alie circunſtātie debite
illi eſſent. Tertia dᵭ paupertatis: q̄ fit
ſolū ex neceſſitate pecunie: nec iſta eſt
virtus: niſi paup nō habens vñ laute
viueret: abſtineret: cōtentꝰ his q̄ ha=
bet. tamen cū illa intentione ꝙ ſi etiaꝫ
multa poſſideret: nollet lautius viue
re/ex quo illud ſibi ſufficit pro conue=
nienti corporis valitudine. Sed ſi vel
let ſic viuere ꝓpter deū: illa eſſet vera
virtus abſtinentie. Quarta vocaᵭ ab
ſtinētia hypocriſis: q̄ fit ꝓpᵭ hoīm ia
nem glīaꝫ: ⁊ hec ſemp eſt mala. Quī
ta eſt religionis q̄ fit ſm dictamē re=
cte rōnis ꝓpᵭ deū modo dicto in no=
tabili ſcdo. Sexta addiᵭ cū quis rōne
gule ieiūnat/id eſt quando quis abſti
net ſolū vel principaliter ꝓpᵭ hoc vt
poſtea delectabiliꝰ cōedat. ¶ Quar D
to notandū ꝙ gula opponiᵭ tēperan=
tie ⁊ abſtinentie: ⁊ eſt actualis duplex
gula. Una interior que eſt aīalis ⁊ im
moderata appetitio īmoderate eden=
di aut bibēdi/ ꝓpter cōcupiſcētiam ci
bi/aut potus delectabilis/aut ipiꝰ de
lectationis. Sed exterior actualis gu
la eſt īmoderatꝰ eſus aut potatio/ ab
interiori inordinata edendi aut potā
di appetitōne imperatus. Diciᵭ pmo
ꝙ eſt animalis appetitio/ad differen=
tiam famis ⁊ ſitis: que ſunt appetitio
nes naturales: nec ſubiiciūtur ratiōi.
Gula autem eſt appetitus animalis:
quia eſt appetitio actualis exiſtens in
voluntate/aut in ſenſualitate: a volū=
tate tamen aliquo modo dependens
et rationi potens ſubiici. Dicitur ſecū
do appetitio nō delectatio. Pro quo
notandum ꝙ circa ſumptionem cibi
aut potus tria ſunt conſiderāda. Pri
mum eſt ipſa delectatio que eſt in ſū=
ptione ciborum aut potuū. Et iſtā de=
lectationem virtus temperantie ſeu
abſtinentie non aufert: nec videtur eā
moderare. quia naturalis eſt huiuſ=
modi delectatio: ⁊ eſt maxime ī abſti=
nentibus quibus panis plus ſapit ꝙ
guloſis piſces/aut carnes: ⁊ hoc ꝓpᵭ
naturalē appetitū neceſſarij cibi. Se=
cundum eſt concupiſcentia: et illa eſt
amor et deſiderium delectatōnis que
eſt ī cibo⁊ et potuū ſumptione et eſu.
delectatio eñ experta in cibis et po=
tibus cauſat amorem et deſiderium
ſui. Et iſtam concupiſcentiam mode=

ratur virtus abſtinētie ne ſua magni
tudine faciat excedere circa cibos et
potus cōtra bonū rōnis eos ſumēdo:
vel appetendo vltra debitam quātita
tem/qualitatem/tps/ꝛ ſilia. Tertiū
eſt actus interior et volitio ſumendi
cibū:aut exterior actualis ſūptio ab
interiori volitione imperata:que voli
tio cauſat habitum abſtinentie prom
pte et faciliter inclinantem ad debite
ſumendū victum. vnde gula nō eſt de
lectatio cauſata ex ſumptōne cibi aut
potus:ſed eſt animalis appetitio ſeu
cōcupiſcentia inordinata. Dicit ter-
tio ꝙ eſt appetitio inordinata. nō eñ
oīs appetitio edendi aut bibendi ani
malis eſt gula:ſꝫ appetitio inordina-
ta:vt cū quis voluntarie vult ꝛ appetit
cibū vel potum aliter ꝙ ſm dictamen
recte rōnis. vt ſcilꝫ ſi plꝰ ꝙ oportet an
te tempus/ꝛ ſic de alijs circūſtantijs.
Dicit quarto ꝓpter cōcupiſcētiam ci
bi delectabilis. Nam ſi quis excedit ī
qualitate/quantitate/aut ſm aliā cir
cūſtantiam: ita ꝙ appetat aut ſumat
cibū plus debito/aut delicatiorē ꝙ ne
ceſſariū ſit:aut ante debitā horam: et
hoc nō ꝓpter concupiſcētiam/ſed eſti
mans ſibi neceſſariū:nō pertinet hoc
ad gulam:vt dicit Tho. ſecūda ſecun
de.q.cxlviij. ſed ad quandā imperitiā
nec eſt ſemꝑ peccatū:quia non poteſt
ſemꝑ ab homine vitari. Vñ dicit gre-
go.iij.mora. Quia ꝑ eſum voluptas
neceſſitati miſcet:quid neceſſitas pe-
tat/ꝛ quid voluptas ſuppetat/ignora
tur. Et Auguſti.x.confe. Quis eſt do
mine qui aliquantulum extra metas
neceſſitatis cibū nō ſumat? Sed ſi qs
ꝓpter concupiſcentiam/id eſt amorē
et deſideriū delectationis que habet
in edendo et potando excedat menſu
ram in eiſdem:hoc eſt gule/ſiue ſit ex
terior ſumptio ſiue ſola interior voli-
tio vel appetitio:ꝛ ſemꝑ eſt peccatum
E ❡ Scdo pncipaliter eſt videndū que
ſunt ſpecies gule. Sūt autem plures
quinqꝫ ponit gloſa. ꝛ Grego. ſup illo
Gen.xxv. vbi eſau dicit iacob. Da mi
chi de coctione hac rufa. Et ſumit ex
xxx.mora. Et oēs ſunt ſm omiſſionē
et defectum circūſtantiaꝝ principali
um q̄ requiruntur in virtute abſtinen
tie. Vñ verſus. Pre propere: laute: ni-
mis ardenter: ſtudioſe. Prima eſt cū
ante debitam horā ſumit cibꝰ aut po
tus ſine rōnabili cauſa:ſed ſolū ex in-
ordīata cōcupiſcētia ciboꝝ aut potuū
De talibus dicit apl's Phil.iij. quo-
rū deus venter eſt. qꝛ pmo querūt re-
gnū dei ſui. Regnū autem dei eoꝝ eſt
eſca et potus. Secūda eſt qñ homo q̄
rit lautiores ꝛ ꝓcioſiores cibos/quos
non reqrit ſupradicta ſui corporis va
litudo/ nec honeſtas ſtatus et pſone:
ſed hoc in eo cauſat inordinatꝰ amor
delectationis q̄ in talibus eſt. Sic fi-
lij iſrl' Nūeri.xi. carnes deſiderabāt ꝛ
puniti ſunt. Et Luce.xvi. Diues epu
lo epulabat quotidie ſplēdide. Quo
cōtra Sene. palatū tuū fames excitet
nō ſapores. Tertia qñ homo ea q̄ ī ci
bis aut potibus ſumenda ſunt:vult ꝛ
appetit ea nimis accurate preparari/
frigendo/aſſando/elixādo/ꝛ ꝑ diuer-
ſa exquiſita cōdimētoꝝ genera vt ho-
minē ad ſupflue ſumendū nō ſolū inci
tent guſtu ꝑ diuerſos ꝛ delicatos ſa-
pores ſꝫ etiam viſu ꝑ varios colores:
et olfactu ꝑ multimodos odores. Si
cut fecerūt filij heli.i.Reg.ij. q̄ vt di-
cit magiſter in hyſtoria ſcholaſtica.
Anteq̄ adolerent adipē tollebant ab
offerētibus crudā carnem:vt lautius
ſibi ꝓcurarent. Tales ſunt ſicut be-
ſtie ruminantes ſtudioſe videlꝫ medi
tantes de accuratis. Sed differūt ab
eis:qꝛ beſtie poſt cibū/iſti autē āte ru
minant. Quarta eſt quādo homo ni
mis in quantitate excedit in cibo vel
potu/plus ſumēdo in quātitate ꝙ ſit
ſibi neceſſe aut cōueniens: magis ꝓ-
pter delectationem ſe implens ꝙ reſſi
ciens. Hec vna fuit cauſa ſubuerſiōis
ſodome. Vñ Eze.xvi. Ecce hec fuit ini
quitas ſororis tue ſodome/ſupbia/ſa
turitas panis ꝛ abūdātia: et ociū ipiꝰ
et filiaꝝ eiꝰ:ꝛ manū egeno ꝛ pauperi
non porrigebāt. Quinta cum homo
nimio deſiderio et auiditate victum

quodāmodo vorat. ſicut lupus vel ca
nis famelicus. Sicut fecit Eſau Gen.
xxv. Nā Jacob coquēte pulmentum
venit Eſau laſſus de agro dicens: da
michi de coctione hac rufa. Et ſequit
en morior. ⁊ ſic accepto pane et lentis
edulio: vēdidit primogenita ſua. Jdo
dicit Aug. Melius eſt piſcib⁹ veſci mo
re dñi ꝙ lēticula more iumētoꝝ. Jtem
idē. Mallem piſcez comedere cū dño:
ꝙ lenticulā cū Eſau. Sexta ſpecies eſt
cū quis nimis frequēter ſumit cibum
aut potū. Hec fuit vna cauſa dānatio
nis diuitis Luce. xvi. qr epulabatur
quotidie ſplēdide. Sufficit eñi hoī ſa-
no qui nō eſt puer: aut intētus labore
graui/ bis in die ſumere cibuz. Aliter
facere morē porcoꝝ ⁊ beſtiarū eſt ſer-
uare. Eſt eñi ꝓuerbiū vulgare. Semel
ſumere cibū/ eſt diuinū: bis humanū:
ter ⁊ vltra beſtiarū. Septima eſt noua
⁊ incōſucta ſumere. Hec eſt eñ cauſa
quare ſm ſuā periodū beſtie diuti⁹ vi-
uunt ꝙ homines quidā viuant: quorū
periodus id eſt ſpaciū vite eſt ſm pš.
pš. 89. in ipſis ſeptuagita anni. Si aūt in po
tentatibus octuagita anni: ampli⁹ eo
rum labor et dolor. Quia hoīes ꝗdaz
noua ⁊ incōſueta ſumūt cibaria. beſtie
vero ſemꝑ fere eadē. vt vacca fenum.
Unde eccl. x. Omnis potētatus bre-
uis vita. Octaua eſt qñ homo multis
⁊ variis ferculis ⁊ potibus vult vti/ nō
ad ſuſtentādū naturā: ſed ad irritan-
dum gulā. ſic feciſſe videt Aſſuer⁹ rex
gentilis. Heſter ꝑmo. de quo facto cō-
uiuio ſolēniſſimo dicitur. bibebāt qui
īuitati erāt aureis poculis: ⁊ aliis at-
qꝫ aliis vaſis ſibi inferebantur. Nona
eſt cum precioſa vel ſumptuoſa nimis
quis ꝓcurat/ non habēs reſpectū niſi
ad hoc ꝙ ſint magis ſaporoſa. ꝓpter
quod dñs videtur quinqꝫ milibus nō
rara/ ſed cōmunia in iſta terra in q̄ fue
runt ꝓcuraſſe. cū de quiqꝫ panib⁹ or-
deaceis ⁊ duob⁹ piſcib⁹ ſatiauit eos.
Non eñ legitur ꝙ potum vini dederit
carnes aut de pane triticeo. quia com
munibus cōmunia ſufficiūt: ⁊ pl⁹ nō-
5 nunꝙ proficiunt. ¶ Quo ad tertiū
principale dubitatur qñ gula peccatū
ſit mortale/ vel non? Rñ. ſm Tho. vbi
ſupra. Qñ homo tantū amat ⁊ deſide
rat delectationes in cibis: vt propter
eos conſequēdos deū contemnit pa-
ratus agere/ vel etiā agens contra di-
uina precepta/ vt huiuſmodi delecta-
tiones conſequatur: tunc eſt mortale
peccatū. quia preponit delectationem
huiuſmōi deo. Quādo vero ꝗs amat
huiuſmodi delectationes plus debito
citra tamē deū. quia licet amet ⁊ deſi-
deret plus debito huiuſmodi delecta-
tiones: tamen nequaꝙ vellet propter
eas agere contra legē dei: tunc eſt ve-
niale peccatū. ⁊ hoc vult Aug. in ſer-
mone de igne purgatorii vbi dič. quo
tiens aliquis in cibo aut potu plus ac
cipit ꝙ neceſſe ſit: ad minuta peccata
nouerit pertinere. Et hoc intelligit cū
propter amorē delectationis hoc con
tingit/ quā plus debito amat/ ſz citra
deum. Quando autē gula quo ad po
tum ſit mortale: patebit ſtatim. Ex p̄-
miſſis patet ꝙ gula eſt peccatum mor
tale: quando propter crapulā/ ieiunia
eccleſie/ vel miſſa in diebus dñicis vel
magnis ſeu precipuis feſtis negligi-
tur. Secūdo poſſet eſſe mortale: quā-
do cōſcīa alicui probabiliter dictaret/
ꝙ comedere vel bibere vltra talē men
ſuram eſſet deſtructio nature/ vel ſol-
uere ieiuniū tali die. ⁊ comedere tales
cibos/ eſſet contra preceptum eccleſie
vel ſcandaliſaret notabiliter proximū
Tertio poſſet eſſe mortale quādo ꝗs
comederet vel biberet ſine diſpēſatio
ne vel neceſſitate cōtra illud quod vo-
uit. Patēt iſta. qr in oībus iſtis hō pa
rat⁹ eſt facere ꝯ dei p̄ceptū ꝓpt gulā.

¶ Capitulū ſextum. De ſobrietate ⁊ ebrietate: et filiabus gule.

Dictum eſt in precedē
tib⁹ de vna ſpecie tē-
perantie/ videlicz de
parſimonia ſeu fruga
litate que eſt modera
ta ſumptio vel ſubtra
ctio cibi ſm rectā ra-
tionem: iam dicendū eſt de alia ſpecie

vicȝ de ſobrietate: que eſt virtus diſpo
nens hominē ad habendū ſe bene cir
ca vſum potus iebriare valentis. de q̄
tria tangētur. Primo ꝙ neceſſaria ſit
ſobrietas. ⁊ quid ſit vicium ſibi oppo=
ſitum/ ſcȝ ebrietas. Secūdo de filiabꝰ
gule. Tertio de remedijs videbit̄ gu=
le tā quo ad parſimoniā/ ꝙ quo ad ſo=
A brietatem. ¶ Quantū ad primum
notandū ꝙ ſobrietas eſt virtus incli=
nans habentē/ vt dictū eſt: vt vtat̄ po=
tu temperate in qualitate/ in quanti=
tate/ ⁊ ſic de alijs. vt dictum fuit in pri
mo et ſecūdo notabili precedentis ca
pituli. Et eſt virtus multū neceſſaria.
eo ꝙ vſus moderatus huiuſmodi/ ma
xime vini plurimū confert corpori et
anime. Et modicus exceſſus multum
nocet. quia ſua fumoſitate turbat ca=
put et īpedit vſum rationis magis ꝙ
exceſſus cibi. Unde eccl'ia. xxxi. Equa
vita hoīs/ vinum in ſobrietate potatū
Et ibidem. Exultatio anime et cordis
B vinū moderate potatum. ¶ Secūdo
notandū ꝙ ad moderate ſumendū po
tum quinqȝ exempla inducunt. Pri=
mo abſtinentia eorū qui fuerūt ⁊ ſunt
extra fidem catholicā. Nam ſarrace=
ni ſm̄ ſuam legē perpetuo abſtinēt a
vino. Item hiere. xxxv. rechabite ī ve
teri lege nunꝙ bibebāt vinum. Item
tertio illud quod dicitur Numeri. vi.
Nazarei tempore conſecrationis ſue
non bibebant vinum/ vel aliud quod
inebriare poſſet. Quarto narrant hy
ſtorie ꝙ Karolus magnus non bibe=
bat niſi ter in menſa. Similit̄ quīto le
gitur ꝙ Ludouicus rex francorum in
vaſe ex quo bibit: habuit tēpore hum
berti ſignū vſqȝ ad quod ei miniſtra=
batur vinū: ⁊ reſiduū totum impleba
tur aqua. Si tales gētiles/ iudei/ ⁊ re=
ges moderate biberūt: quāta verecū=
dia eſt ſimplices chriſtianos ī potu ex
C cedere? ¶ Tertio notandū ꝙ vinum
multa mala facit abutētibus. Primo
īcitat ad libidinē. ꝓuer. xx. Luxurio=
ſa res vinū: ⁊ ſic cōtinentiam deſtruit.
Scđo facit turbationē ad alios. q꞉ au
daciam generat. Eccl'. xxxi. Uinū mul

tū potatum irritatōem facit. Et ſic pa
ceȝ tollit ⁊ amicitiā. Tertio facit blaſ=
phemare. Unde ſup illđ. i. cor. x. Si=
ue comedatis/ ſiue bibatis: dicit glo.
Si vinolētia te īgurgites: quaſcunqȝ
laudes lingua ſonet/ vita blaſphemat
⁊ ſic dei laudē tollit. Quarto facit fa=
tue loq̄. iij. Eſdre. iiij. homines facit fa
tue loqui: ⁊ ſic tollit linguā diſciplina
tam. Quinto vinū incitat ad vanā le=
titiam. iij. eſdre. iiij. Omnē mentē con=
uertit in ſecuritatē ⁊ iocunditatē: ⁊ nō
meminit omnē triſtitiam. ⁊ ſic tollit lu
ctū: qui eſt quedā beatitudo vie. Sex=
to obſcurat intellectū. Eccl'. i. dic̄ Sa=
lomon. et animā meā melius trāſfer=
rem ad ſapientiā: cogitaui a vino ab=
ſtrahere animā meā. ſicut etiā Dañ. i.
⁊ Dañ. x. Daniel idem fecit. ⁊ ſic tollit
deuotionē. Septimo apoſtatare facit
interdū ad litteram religioſos/ et non
perſeuerare. Unde eccl'. xix. vinū apo
ſtatare facit. ⁊ ſic tollit perſeuerantiā.
¶ Quarto notandū ꝙ circa potū vi= D
ni multa contigunt reprehēſibilia. pri
mo in quātitate. Ideo. i. thi. v. modico
vtere vino. Berñ. Si tñ vobis placet
auctoritas apl'i de bibendo vino/ obſe
cro: ne tradatis obliuioni ꝙ dicit mo
dico. Scđo in numero ⁊ varietate vino
rum. Nam in nobiliſſimo cōuiuio qđ
apud gentiles legitur habitū fuiſſe he
ſter. i. non legit̄ ꝙ diuerſa vina fuerīt
miniſtrata: ſed vinū abundans mini=
ſtrabatur ibi: nō vina. ibidem. i. Ter=
tio in qualitate precioſitatis. Unđ vox
peſſimorꝫ. Sapie. ij. dicit. vino precio=
ſo nos impleamus. Quarto in actio=
ne quo ad fortia vina. Eccl'. xxxi. ꝙ ſuf
ficiens eſt homini vinuȝ exiguū/ id eſt
debile. Quīto in tēporꝫ vicibus extra
ordinarie bibēdo/ peiores aſinis q̄ cer
tis vicibus adaquant̄. de his ꝓuerb.
xxiij. Cui ve. Nōne his qui morantur
in vino? Prefata omīa indecētia ſunt
in ſeculari. preſertī in muliere vel pue
ro/ peiora in clerico: ſed peſſima in re
ligioſo. Hec quidem de īmoderantia
vini ſumpti dicta ſunt/ que cōtingere
pñt in ebrijs/ et etiam in non ebrijs.

Sed ebrietas ſpeciale malū eſt ⁊ viciū
⁊ ſm tho. ſcda. ij. q. cl. capitur dupliciṫ
Uno modo prout dicit quendam defe
ctum hominis q̄ accidit ex multo vino
aut alio potu fumoſo potato. ex q̄ fit vt
homo nō ſit compos ratiōis. Iſto mo
do non eſt culpa cum nō ſit volūtaria.
Nemo eñ vult hmōi ebrietatem ſaltē
per ſe vel ſolam: ſed eſt defectus q̄dā
culpā conſequēs. Alio modo diċ actū
quo quis in hunc defectū icidit. vt eſt
īterior volitio potatiōis immoderate.
Aut eſt ipſamet exterior potatio imo-
derata ⁊ iebrians. Et poteſt iſta ebrie
tas ꝯtingere tripliciter. Primo ꝙ ho
mo neſciat potū eſſe imoderatū ⁊ in-
ebriare potētē. quia forte ignorat for-
titudinē vini. ⁊ credit ſe tanto indige-
re potu / ⁊ ſic inebriatur. ſicut de Noe
videtur eſſe factuȝ Gene. ix. Et hodie
contingere poſſet. vt ſi quis in itinere
peregrinādo multū fatigatus ⁊ cale-
factus / neſciens fortitudinē vini illi⁹
terre / biberet in quātitate quantū cre
deret ſe indigere. ⁊ tamen propter ni-
miā fortitudinē vini quam oīno igno
rat inebriatur aliqualiter. Similiter
contingere poſſet de aliquo ſimplici /
qui putaret ſe debile vinuȝ bibere: q̄d
tamē ſibi per induſtriā forti vino lim-
phatum eſſet / eo penitus ignorante. ⁊
ſic poteſt eſſe ebrietas ſine peccato: ꝑ-
cipue ſi nō ex aliqua negligētia homi
nis contigat. Scdo modo ſic ꝙ homo
percipiat eſſe imoderatū potum / non
tñ eſtimat ipſum iebriare potentem. ⁊
ſic eſſe pōt cū peccato veniali: eo mo-
do quo ſuperi⁹ dictū eſt de gula. Ter
tio modo poteſt cōtingere ꝙ aliq̄s tñ
percipiat potū eſſe imoderatū ⁊ iebri
antem: attamē magis vult ebrietateȝ
icurrere q̄ abſtinere. ⁊ ſic eſt peccatuȝ
mortale. quia talis volēs ⁊ ſciēs ꝓuat
ſe vſu rationis quod eſt optimū homi
nis: ⁊ ſine quo nec virtutes operatur /
nec vicia declinat. Et hoc vult auguſt.
in ſermone de purgatorio. vbi dicit ꝙ
ebrietas ſi ſit aſſidua eſt peccatū mor-
tale. nō intendens per hoc ꝙ ebrietas
fiat mortale per ſolā iterationē: ſȝ q̄do
quia nō poteſt eſſe ꝙ homo aſſidue le-
brietur: quin ſciens ⁊ volēs ebrietatē
incurrat: dum ſepe experiṫ fortitudi-
nem vini / ⁊ ſuam habilitatē ad ebrie-
tatem. ¶ Quo ad ſecundū principa E
le notandū ꝙ quiſq; ponit Greg. xxxi.
mora. filias que ex gule vicio generā-
tur. que etiam ſunt cauſe vel occaſio-
nes aliorū multoꝝ malorū corporis ⁊
anime. Prima eſt ebetudo ſenſus cir
ca itelligibilia. Acies eñ ratiōis obtū
ditur et ebetatur per imoderatā cibo
rum ⁊ potuū ſumptionem: propter fu
moſitates īde ſurgētes / ⁊ caput ꝑtur-
bantes. Nam ſicut feneſtra obſtructa
fumo obtenebratur: ſic itellectus cibis
⁊ potibus obſcuratur. Secūda eſt in-
epta letitia. Cū eñ per imoderantiaȝ
cibi et potus quaſi ſopitū eſt rationis
gubernaculū: tunc ſequitur vt pluri-
mū multe deordinationes in appeti-
tu / ⁊ male inordinate paſſiones. ⁊ ſpe
cialiter vaga quedaȝ letitia ⁊ inepta.
Tertia filia eſt multiloquiū. ꝑ quod i-
telligi poteſt inordinatio locutionis /
ſiue quo ad ſupfluitatem verboꝝ / ſiue
quo ad honeſtatē eorū. vtrūq; eñ oriṫ
ex iordinata ſumptiōe ciboꝝ ⁊ potuū.
Un̄ grego. in paſt. Niſi gule deditos
imoderata loquacitas caperet: diues
ille qui epulat⁹ quotidie ſplēdide dici
tur: in lingua grauius non arderet.
Quarta filia diciṫ ſcurrilitas / id eſt q̄
dā leuitas in exterioribus motibus ⁊
geſtibus. ſiue quedā iocularitas que
riſuȝ mouere ſolet. vt dicit glo. Ephe.
v. Unde dicit gre. omel. de diuite epu
lone. Prima male ꝯuiuātibus culpa
famulatur loquacitas. loquacitatē q;
ludendi ſequitur leuitas. Scribiṫ eñ.
Sedit populus manducare ⁊ bibere:
⁊ ſurrexit ludere. Quīta filia eſt imū-
dicia corporis que poteſt attēdi ſȝ ior
dinatā emiſſionē quarſicunq; ſupflui-
tatum ⁊ maxime ſeminis: aut per vo-
mitum. Sequitur etiā alia plura ma
la aīe ⁊ corporis ex gula. Primo aua
ricia. quia plura fercula volentes ha-
bere vel delicata victualia facilius co
nantur per fas ⁊ nefas acq̄rere tꝑalia

vnde Hiero. Delicie ⁊ epularū varietas auaricie fomēta ſunt. Secūdo ſequit̄ luxuria. vñ Hiero. quādiu eua in paradiſo abſtinuit: virgo fuit. Mox vt p̄ceptum abſtinētie violauit: corruptionem ſenſit. Tertio ira ⁊ inuidia. Vnde ij. Reg. xiij. Abſalon fecit cōuiuiū ⁊ interfecit fratrē ſuum Amnā / cū temulentus eſſet vino. Quarto per accidiam requiē preſtat demonib⁹. Ideo legio demonū dixit Marci. v. mitte nos in gregē porcoꝝ. quod dñs ꝑmiſit eis: in ſignū ꝙ guloſi ſunt (ſm glo.) demonū habitacula. Quīto grauat ſpiritum ⁊ ab omni deuotione deijcit. Unde Lu. xxi. Attendite ne grauētur corda vr̄a crapula ⁊ ebrietate. Crapula autē eſt cruda epula. qñ tātū de cibo ſumit̄: ꝙ calor naturalis nō ſufficit ad eius decoctionē. Sexto ſequitur corporis īfirmitas īmo infirmitates plures. Ideo Eccl̄. xxxvij. In multis em̄ eſcis erit īfirmitas. Septimo ſepe mors ſeq̄tur. Unde ibidē. propter crapulā multi perierunt.

F ❡ Quo ad tertiū principale notandū: ꝙ contra gulā ſunt plura remedia. Primū eſt ſermo diuin⁹. Hoc dat dñs Math. iiij. di. diabolo de gula temptāti. Nō in ſolo pane viuit homo ſed in omni verbo quod ꝓcedit de ore dei. Ad litterā eni frequēs ſpiritualis cibi ſtudiū: gulā reſtringit. Secundū eſt moderata occupatio. Unde ꝓuer. xxi. Deſideria occidūt pigrū: noluerūt em̄ quicꝙ manus eius opari: tota die cōcupiſcit ⁊ deſiderat. Ad litterā nāqꝫ aures ocioſi deſiderāt rumores: oculi vanitates: ⁊ os guloſa. Tertiū eſt elōgatio ab his que dant occaſionē excedendi in cibo ⁊ potu. ſicut ſunt delectabilitas / varietas / vel nimietas ciboꝝ. fugere em̄ in vicio gule ſicut luxurie: victorioſum eſt. vñ Gen. iij. dicit̄. Vidit mulier lignū quod bonū eſſet ad veſcēdum / ⁊ pulchrū oculis / aſpectuqꝫ delectabile: tulit de fructu illi⁹ ⁊ comedit. Quartū eſt cōſiderare frequēter qualis poſt mortē caro ſit futura. qđ docꝫ Greg. dicens. Nichil adeo valet ad domandū carnis deſideria: ſicut cogitare qualis ſit futura mortua. Quintū eſt meditatio eterne cene / quā non vel tarde guſtabūt: qui in prandio huius ſeculi ſe ſiliquis porcorū reficiūt. Sic etiā cenam auide guſtare neq̄t / qui in prādio ſe repleuit. vñ Math. v. Beati qui eſuriūt ⁊ ſitiūt iuſticiā: qm̄ ipi ſaturabūtur. Si bti qui eſuriūt: ergo beatiores qui ſaturabūtur. Sextū eſt cōſideratio maloꝝ que gula facit in ſcđo mēbro tactorū. Nā triplicē infert mortem. culpe / corporis / ⁊ eterne dānationis. vñ Job. vi. guſtare qs poterit qđ guſtatum affert mortē? Nā ſicut cū prudentiſſima menſura ſumitur medicina vel tiriaca: ſic ſumi debēt diſcretiſſime victualia. Septimū eſt cōſideratio penurie chriſti in ſe et membris ſuis. Treno. iij. Recordare paupertatis ⁊ trāſgreſſionis / ⁊ fellis ꝗ ad primū. Quis etiā quo ad alterū cogitare poſſet pauperū pro victu ſollicitudines / laboresqꝫ modicitates: et exiguitates quas patiuntur captiui: mendici: vidue: et dei amici? Octauum ⁊ optimū eſt dei gratia. Unde qui laborat hoc gule vicio: dꝫ orationibus inſtare. ideo Joh. iiij. Qui biberit ex aqua quā ego dabo ei nō ſitiet ieternū. ⁊ Heb. xiij. Optimū eſt gratia ſtabilire cor: non eſcis / q̄ nō profuerunt ambulātibus in eis.

❡ Capitulum ſeptimū. De abſtinentia et ieiunio.

De abſtinētia ⁊ ieiunio tria nūc ſunt videnda. Primo ꝗ ſunt vtilitates ꝯſequētes ieiuniū: ⁊ ꝗ mala ſequātur nō ieiunātes. Scđo ꝗ teneantur ad ieiunādum. qñ ⁊ qualiter. Tertio de potētia abſtinendi in homine. B ❡ Quantū ad primū notandū primo ꝙ ieiunium ſm Tho. in. iiij. diſt. xv. eſt parſimonia victus / abſtinētiaqꝫ ciboꝝ. Primū ſcꝫ pſimonia vict⁹ ſemp ē nccīa ad v̄tuoſuꝫ actū habendū in ſumendo ⁊ appetendo cibum. Sed ſcđm ſcilicet abſtinentia in certis cibis et potibus / certis horis / non ſemper neceſſe eſt ſeruare: ſed qñ

ieiuniū indicitur vt poſtea dicet. Secūdo notandum ꝙ quītuplex eſt ieiunīū ſeu abſtinentia/ ſcꝫ nature pro ſacramento eukariſtie in ſano neceſſarium. Secūdū eſt ſpiritualevidelicꝫ abſtinere a vitijs ſm hiero. etiam ad eiectionē demonuꝫ neceſſariū. Tertium eſt meroris vt diſcipuloꝝ chriſti ī triduo mortis xp̄i. Et etiam alioꝝ ꝗbus dulcedo ſpiritualis ſubtrahiť. Quartum eſt gaudij: vt diſcipuloꝝ chriſti in eius preſentia/ ⁊ deuotoꝝ ī preſentia cōſolationis ſpiritualis. Quintū ē ieiuniū eccľie quo tm̄ ſemel certa hora et certis cibis quis abſtinet: et quis ē fructus de hoc ſolum eſt ad propoſitum.

B ¶Tertio notandum ꝙ guloſi quidam dicūt ieiuniū minimū virtutiſ eſſe actum. Quo cōtra ſm tho. in. iiij. diſt. xv. fructus. xij. ⁊ vtilitates ieiunij in ſumma ponit. Primus eſt diminutio fomitis quem ab adam et parentibus cōtraximus/ qui lꝫ peccatū nō ſit tn̄ valde īclinat ad pctm̄/ niſi ieiunijs et alijs operibus virtuoſis ſibi reſiſtatur. Hic fomes ignis eſt/ virtutū opera deſtruens: ſi ligna ciboꝝ ⁊ potuum inordinate ſibi miniſtranť. Ideo apoſtolꝰ ait. i. Coꝛ. ix. Caſtigo corpꝰ meum: ⁊ in ſeruitutē redigo: ne cuꝫ alijs predicauerim/ ipſe reprobus efficiar. Caſtigatur etiam et domať corpꝰ: vt ſeruiat aīe faciliter/ ⁊ vitijs nō laſciuiat. Secūdus eſt deletio peccati: quia eñ ait Grego. caro leta nos traxit ad culpam: afflicta ducat ad veniā: ideo filij iſrľ ꝓ peccatis ieiunauerūt. Iudic. xx. Tertius eſt acquiſitio virtutū et augmentatio. Nūꝗ̄ eñ tēꝑantie virtutē obtinemus: niſi temperate ꝑ abſtinētiā iteratis actibus inſudemꝰ vt dicit phs in. iiij. ethi. ⁊. ij. Domato etiā corpore: faciliť ſeruit ſpiritui ad virtutes: obediť etiam in hoc eccleſie et ſic meremur ꝑ obedientiam. Quartus eſt corꝑalis dotiſ in patria augmētatio. Corpus eñ reſurgendo erit lucidū/ ſubtile/ impaſſibile/ ⁊ agile: ⁊ in corporali pulchritudine/ et alijs ſimilibus vnus erit alio excellētior. Ubi autem qui ſunt xp̄i: corpus ſuū crucifixerunt cū vitijs ⁊ concupiſcētijs ieiunādo. Gal. v. Ueriſſimiter illi erūt excellētiores in talibꝰ dotibꝰ ꝗ̄ ſunt accidentale premiū. Unde apľs. i. Corith. iij. Unuſquiſqꝫ propriā accipiet mercedem ſm ſuū laborem. Quintꝰ eſt mētis eleuatio: vt patet in helia qui poſt ieiuniū. xl. dierū vidit viſionē magnā iij. Regū. xix. Ieiuni eñ ad litterā intellectu acutiores ſunt: quia ꝑ gulam aīa corpi nimiū īmergiť/ ꝗ̄ ꝑ abſtinētiam ad ſupna eleuať. Sicut videmꝰ ꝙ ſꝫ phm̄ aues paucarū carniū aptiꝰ et altius volant ⁊ vident. Et illa quinqꝫ tanguntť in prefatione. Qui corporali ieiunio vitia cōprimis/ quo ad pͥmū et ſecundū: mentē eleuas/ quo ad ꝗrtū: virtutem largiris/ quo ad tertiū: et premia/ quo ad quartū. Sextꝰ eſt corporis ſanitas. Uñ hugo de ſancto victore. natura humana in modico contēta eſt: conſuetudo vero multa addidit/ et voluptas plurima aggregauit. Et ad litteram ieiunātes ſaniores ſunt ꝗ̄ diuites crapuloſi. In quibus naturalis ignis tot victualia nō valens cōſumere: cito ſicut materialis ignis extinguitur. Septimꝰ eſt ſatiſfactio notabilis pro peccato. Sicut i. Reg. vij. Filij iſrľ ꝗ offenderāt dn̄m ieiunauerāt di. tibi peccauimus dn̄e: ſcilꝫ eligendo regem. Ratione cuius eſt pars penitentie ipſa abſtinētia. Et ceteris paribus: tanto plus de purgatorij pena minuit/ quāto plꝰ ipm̄ corpus ledit. Octauus eſt ꝙ ieiunium et abſtinētia eſt ad cautelam pro peccatis futuris: puniti eñ citius recordātur ne offendant de futuro/ qui tā penaliter puniti ſunt de preterito: vt patuit Ione. iij. In ieiunio niniuitarū a rege iniūcto. Nonus eſt quia ꝑ ieiuniū fit determinatio temporis quedā Unde beatus Greg. dicit in omeľ. ductus eſt ieſus in deſertū: dignū eñ eſt vt qui tot diebus vltra ſemel refici peſſumus in corpore: etiā interdū abſtineamus a corporibus/ vt recreemur ī mente. Decimus eſt ꝙ ad ſacramen-

ta preparatvt fructuoſius ſumantur.
Ideo tota quadrageſima ieiunaṫ: vt
in die paſche deuote cōmunicetur: ꝓ=
pter qḋ etiam eccleſia precepit a non
ieiuno ſine neceſſitatis articulo: nul=
lum debere cōmunicari. Undecimus
eſt ꝙ per ieiuniū chriſto paſſo multū
cōformamur: qui ſicut ad horam no=
nam in cruce eſt pro nobis paſſus: ſic
nos ꝓpter eū vſq ad eandem ho=
ram nos cruciando ieiunemus: vt di=
cit Tho.in.iiij.diſt.xv. Duodecimus
eſt ꝙ facilius ꝓ nobis et alijs ea q̄ pe
timus a deo obtinemꝰ: ſic daniel ora
turus ieiunauit. Dañ.x. et ſcī multi.
C ¶ Quod autem ieiunia ab eccl̄ia inſti=
tuta ſint rigide obſeruāda: ad hoc mlṫ
ta inducūt. Primo ritus iudeoꝝ quo
rūdam: qui adeo rigide ſeruabant ſu
as abſtinentias: vt potius mori elige
rent q̄ abſtinentiam indictam ſolue=
rent. vt ptꝫ.ij.macħ.vi.ꝛ.vij. Quanta
ergo verecundia eſt chriſtianū tempo
re gratie faciliter ſoluere ieiuniū. Se
cundo quia nō inueniṫ aliquod pctm̄
hūanū grauiꝰ punitum q̄ fractio ab=
ſtinentie impoſite: vt patet in primis
parentibus. Gen.iij. Quanta ḡ pena
infligenda eſt faciliter abſtinentiā nō
ſeruantibꝰ. Jōo zacħ.xiij. Adam exē
plum meū ab adoleſcētia mea. Ter=
tio abſtinentia multos malos hꝫ im=
pugnatores. Eam caro īpugnat. Itē
creature viſu pulchre/et ad veſcendū
ſuaues. Item diabolus: vt ptꝫ in xp̄o
et primis parentibus: imo ip̄am īpu=
gnat rō qḋ eſt maximū/que facile cō=
tra eā reppent multa argumēta. Itē
ſocietas hoīm. Ideo tanto virtuoſior
eſt actus abſtinētie: quāto plures ha
ps.26. bet impugnatores. Uñ Ps. Viriliṫ
agite/ꝛ cōfortēṫ cor veſtrū: oēs q̄ ſpe=
D raris in dño. ¶ Scdo ṗncipaliṫ ma
gis in ſpeciali videbitur qñ ſit prece=
ptum ieiunare/ꝛ abſtinere. Qualiter
teneamur ieiunare/ ꝛ an ieiuniū ſit di
ſpenſabile. De primo ſm tho. ſecūda
ſcḋe.q.cxlvij. Ieiuniū cadit in cōmu=
ni ſub precepto legis nature. Primo
inq̄tum ptinet ieiuniū ad neceſſariā
cohibitionem a peccato. Scḋo inq̄tū
ptinet ieiuniū ad ſatiſfactionem ī pe
nitentia: et ſic cadit ſub precepto diui
no/ſcilꝫ ꝓut iniunctū eſt in penitētia
ſimpliciter: ꝛ ſic eſt pars ſacramenti.
Tertio cadit ſub p̄cepto eadē abſtinē
tia inq̄tū p cibū aliquē ꝓbabiliṫ ds
ſanitate corporꝭ ꝛ vita p̄uareṫ. Quar
to cadit ſub precepto legis diuine/qñ
quis vouit ieiunare. Quinto ſub p̄ce
pto eccl̄ie cadunt ieiunia ab eccl̄ia in
ſtituta/ꝛ p̄cipue ieiuniū q̄drageſima=
le/quattuor tp̄m/vigiliaꝝ oīm apl̄oꝝ
preter vigilias iohis euāgeliſte: phi=
lippi ꝛ iacobi. Et cōſilia ieiunia/ q̄ ab
eccl̄ia inſtituta ſunt. vel ꝓ gnali ꝯſue=
tudine eccl̄ie tanq̄ ieiunia neceſſario
obſeruanda/approbata ſunt. Iſta ca
dunt ſic ſub p̄cepto: ꝙ q̄ ea ſine neceſ=
ſitate et legitima cā trāſgrediṫ: pec=
cat mortaliter/modis immediateper
ſanctū tho. exprimēdis. vnde.i.q.vij.
Si quis oēm eccl̄iaſticā traditionem
ſcriptam vel non ſcriptā violat: ana=
thema ſit: nullꝰ aūt niſi ꝓ mortali ana
thematiſaṫ. Et Tho. vbi ṗus diē. Or
ſi qs auctoritatem legiſlatoris contē=
nit/preceptū eiꝰ tranſgrediens ex cō=
temptu: vel ſi quis trāſgrediṫ hoc mō
ꝙ impediaṫ finis quem intendit legiſ
lator: tunc peccat mortaliter. Si autē
aliqs ex aliqua rōnabili cā ſtatutū nō
ſeruet: p̄cipue in eo caſu in quo legiſ=
lator ſi preſens eſſet decerneret nō eē
ſeruandū: talis non peccat mortaliṫ/
Et in ſcripto ſup.iiij.diſt.xv.diē. Intē
tioni legiſlatoris obuiat: qui ex cōtē=
ptu vel ſine aliqua rōnabili cauſa or=
dinationē nō ſeruat. Si aūt in aliq̄ ca
ſu ordinationē nō ſeruat/in q̄ ꝓbabi=
liter credi poteſt ſi legiſlator adeēt eū
obligari nō vellet: talis nō eſt reputā=
dus tranſgreſſor p̄cepti: ꝛ ideo nō eſt
neceſſarium ꝙ quicunq aliquem di=
em ab eccleſia inſtitutum ieiunare o=
mittit: ꝙ mortaliter peccet. Poteſt
eīn hoc aliquando omnino ſine pecca
to contingere. Aliquando autem ſine
mortali/cum veniali: qḋ intellige qñ
rationabilis cauſa ſubeſt. Aliquādo

autem cum mortali et hoc ſm diuer-
ſas occaſiones quibus homo ducitur
ad ieiuniū frangendum. Hec tho. Cō
cordat pe. de pal. in. iiij. diſ. xv. dicēs.
Ieiuniū eccl'ie cadit ſub iure poſitiuo
Unde eius tranſgreſſio ſine cauſa eſt
peccatū mortale: vt in adam: et exod.
xij. Anima q̄ ſe nō afflixerit videlꝫ ab
ſtinendo a fermentato: ꝑibit de pp'lo
ſuo. Qñ aūt fractio eſt cū cauſa / non
ex toto ſufficiēti / eſt veniale: vt de his
qui legunt matutinam in cōpletorio.
Qñqꝫ ſimpliciter nulla culpa eſt: vt ī
E necessitate. ¶ Quomodo autē ieiu-
nare teneamur: notandum ſm eſſdex
ꝙ ieiuniū tripliciter poteſt ſolui. Pri
mo quando quis comedendo etiā ſe-
mel per totam menſam iraſcit' male /
vel guloſe comedit ꝑ totum / vl' huiuſ
modi facit qđ eſt cōtra virtutem tem-
perantie. Secundo qñ quis etiam ſe-
mel cōedendo non continue / ſed ī par
te excedit peccando / vt in fine guloſe
comedendo / vel in parte iraſcēdo: ꝛ ꝓ
tanto ſolum ꝑdit ieiuniū / non pro to-
to. Tertio qui die qua ieiunant circū
ſtantias neceſſarias violant. Ieiuniū
eñ debet fieri cū ſeptem circūſtātijs.
Primo vt quis die ieiunabili vltra ſe
mel non comedat ea per que al's mā-
ducatio ſolet compleri. An autē pec-
cet totiens quis mortaliter / quotiens
die ieiunabili pluries q̄ ſemel come-
dit ſine rationabili cauſa. Quidā di-
cūt ꝙ ſic: alij ꝙ non. Tu tñ tene ſꝫ au-
guſti. certū: ꝛ dimitte incertū. Hoc ta-
men certum eſt ſm vtrorūqꝫ opinionē
ꝙ peccatū ex pluralitate comeſtionū
amplius poteſt grauari: vt pl' peccet
qui die ieiunabili quater comedit q̄ q̄
ter ceteris parib'. Quia ſtaret ꝙ qs
hora prima diei comedat ficus cū mo
dico pane: ꝛ ſic ſcđa hora / tertia / quar
ta ꝛ quinta: et ſic quinquies comedat
modicū ſemꝑ. Alius vero cōedat poſt
prandiū / ꝛ in cena candē cenā vſqꝫ in
craſtinū ꝓtelando in cibis et potibus
Apparet ꝙ ſecūdus plus peccat q̄ ꝑ-
mus: quia ſecūdus plus cōtra inten-
tionem legiſlatoris facit q̄ prim': qꝛ

primus plus laſciuias corꝑis repri-
mit qđ intendit legiſlator: q̄ ſcđs fa-
ciat. Scđo non debet ieiunans horā
prandij ꝑuenire notabiliter ſine cā ra
tionabili. Eſt aūt hora prandij in ieiu
nio eccl'ie alicubi. xij. alicubi forte ali
ter ſm cōſuetudines varias a maiori
bus prelatis bene approbatas. In ꝑ-
mitiua tamen eccl'ia fuit hora nona
diei: que eſt ſecūda hora poſt meridiē
quia pro tunc ſm plures doctores vi
detur primo xp̄m mortuū fuiſſe ī cru
ce: in cui' recōpenſam nos cruciamur
ieiunio: in quadrageſima tamē ſtricti
us videt' ieiuniū eſſe ſeruandū. Unde
in calcedonenſi cōcilio ſic dicit'. In q̄-
drageſima nullatenus credēdi ſūt ie-
iunare: qui ante manducauerūt q̄ ve-
ſpertinū celebret' officiū: qđ quadra-
geſimali tempore poſt nonā dicit'. Et
de cōſecra. diſ. i. Solent plures qui ſe
ieiunare putant in q̄drageſima / mox
vt ſignū audierint ad horam nonam
manducare: qui nullatenus ieiunare
credendi ſunt: ſi ante manducauerint
q̄ veſpertinū celebret' officiū. Cōcur-
rēdum eſt eñ ad miſſas / et audirj miſ
ſarū ſollēnijs / veſꝑtinis officijs / lar-
gitis elemoſinis: ad cibū accedendꝫ
eſt. Si quis vero aliqua neceſſitate cō
ſtrict' fuerit / vt ad miſſam venire nō
valeat: eſtimata veſpertina hora ꝛ cō
pleta oratiōe ſua / ieiuniū ſoluat. Hec
ibi. Addit tho. in. iiij. de hora ieiunij.
Horā ieiunij in comedēdo nō opꝫ ſtri
cte cōſiderare: ſed ſufficit groſſa eſti-
matio; ſcꝫ ꝙ ſit circa horam debitam.
Nec multū nocet: ſi ex aliq̄ cā illa ho-
ra aliquātulū ꝑueniatur: vel ſi forte ꝓ
pter infirmitatē / vel etatem / vel aliqđ
hmōi / tali hora comedere cederet ali-
cui in magnū grauamē: eſſet cū eo de
ieiunio diſpēſandū vel vt aliquantulū
ꝑueniret horam. Pe. de pal. etiam di
cit ꝙ ieiuniū frangit' notabili hore an
ticipatione ſine cauſa. Dico notabili:
non de illa que vocatur ſpecies gule.
Dico etiam horā nonam omni tēpo-
re: tardius tamē debet edi in quadra
geſima q̄ in alijs ieiunijs. In q̄dra-

geſima ergo poſt officiū veſperarum
non ante horam veſpertinā licet ede=
re.ex quo cōſtat ꝙ hora nona tranſijt
ſicut in alijs ieiunijs. Poſt officiū eñ
none tunc licet ante horam none:dū
tamē conſtat horam ſextam tranſijſſe
vel eſſe. Hec pe. Vocant aūt doctores
ꝑnominari horā ſextā meridiē. Ter=
tio ſm Tho. vbi ꝑus in ſumma ⁊ ſcri=
pto. Eſus carniū generaliter in oī ie=
iunio ꝓhibitus eſt. Ratio eſt:qꝛ gene
raliter magis eſt delectabilis ⁊ ad hu
morem luxurie magis ceteris operaꝛ
Cōcordāt Innocen. ⁊ Hoſti. Vñ etiā
in ſexta feria neceſſario eſt abſtinēdū
a carnib⁹ ⁊ etiā in ſabbato ſ; quorū=
dam ꝯſuetudines. In quadrageſima
vero interdicuntur vniuerſaliter oua
et oīa lacticinia. In alijs aūt ieiunijs
circa hec comedēda vel dimittēda di
uerſe cōſuetudines exiſtunt apud di=
uerſos.quas quiſqꝫ obſeruare debet
ſm morem eoꝝ inter quos cōuerſaꝛ.
Vnde Hiero.loquens de ieiunio diē.
vnaqueqꝫ ꝓuincia abūdat in ſuo ſen=
ſu:et precepta maiorū leges apoſtoli
cas arbitreꝛ. Sed nūqd diebus ieiu=
niorū poteſt q̄s de caſtore comedere?
Rñ.guiƚ.in rationali.par.vi.ca.ð do
minica.iij.aduent⁹. Cū quidā piſces
ſint hñtes ex vna parte formam qua
drupedis aīalis/et ex altera piſcis vt
bineus:in ieiunijs poſſūt comedi ex
parte qua piſcis:ex alia vero minime.
Hec ille.tamen di.iiij.deniqꝫ dicaꝛ ſic
de ieiunio:nequaꝙ ſumptuoſiora ma
rinarū beluarū/id eſt monſtruoꝝ ⁊ ce
tus conuiuia prepareꝛ. Quarto circa
vſum iſtoꝝ ciboꝝ/que aꝛs cōmuniter
nō ſumunꝛ vt electuarioꝝ et ſpecierū
ſic quis ſe debet habere/ vt ſi modicū
ſumat:nō tñ in hoc dꝫ exorbitare : vi=
delicet ꝙ querat ſolū delectationē in
eis:vel multū ſumat. Vñ ſm Tho.in
iiij.ſumptio electuarioꝝ modica/ etiā
ad delectationem:ieiuniū eccƚie non
ſoluit:Quis homo poſſit totaliter vel
in parte ex hoc meritū ieiunij ꝑdere.
vel etiam mortaliter peccare ſi ſit im=
moderata libido:non tamen eſt tranſ

greſſor precepti eccƚie:niſi in fraudeꝫ
ſumeret:aut ſi eis quaſi alijs cibis vte
reꝛ ad famem extinguendā. Per ele
ctuaria eñ vt in ſūma dicit non ſolui
tur ieiuniū/ſicut nec ꝑ alias medici=
nas:niſi quis in fraudē electuaria ſu
mat in magna quātitate ꝑ modū cibi
Quinto in potu nō debet q̄s exorbita
re. Nam vt pe.ð paƚ.dic in.iiij.⁊ tho.
in.iiij.potus etiam ante ⁊ poſt nō ſol=
uit ieiuniū:niſi in fraudem fiat. Quā
do aūt dꝛ ꝙ pot⁹ nec ante nec poſt ſol
uit:illud intelligo dicit pe.qñ nō cōfi=
citur ex illis q̄ cōſueuerūt ſumi in ci=
bū:vt potus ceruiſie. Qñ aūt pot⁹ cō
ficit ex illis q̄ cōſueuerūt ſumi in cibū
vt amigdolatū brodiū/⁊ hmōi/ q̄ etiā
ante in cibū ſumitur:ſecus forte ē vt
in purreta. Hec ille.et Alber.libro de
q̄ttuor coeuis tenet ꝙ potus ante prā
diū ſumptus:ſoluit ieiuniū. Innocē.
tenet ꝙ non:ꝓpter cōſuetudinē. Pe.
de paƚ.vbi prius addit. Si q̄s nō pro
pter famē vel voluptatē/ ſ; timore ne
deficeret pre inanitate/ficus aut pur=
retam/aut aliquid hmōi prelibaret ꝑ
modum medicine:ſic non eſt fractum
ieiuniū. ¶ Sexto debet ieiunās lo= F
cū et terram conſiderare in qua forte
vult ieiuniū ſoluere. Vnde dicit Pe.
de paƚ.vbi prius. Si conſuetudo eſt ī
aliqua dioceſi ꝙ ieiuneꝛ certo die :illi
de dioceſi teneñꝛ ieiunare ſicut tene=
renꝛ ſi epiſcopus indiceret. Ratio qꝛ
conſuetudo rationabilis ⁊ preſcripta
obligat.diſt.xij.ca.illa . Et hoc intelli
go:quo ad indigenas:non autem ſic
faciunt conſuetudinem ribaldi mali/
licet plures ſint numero qui nec cete=
ra ieiunia obſeruant:quia non eſt cō=
ſuetudo rōne obtenta:ſed corruptela
Alienigene vero ſi veniūt animo inha
bitandi:liganꝛ etiam ieiunio cōſuetu
dinario:ſicut et ſcripto. Hec pe. Si au
tem ſolum tranſeunt per terram : tu=
tiſſimū eſſet vt ſeruarēt ieiunia terre
ꝓprie et aliene. Et ſm prefatum do=
ctorem tenentur ſeruare ieiunia pro=
prie terre ī alienis locis. Et ſi ieiunia
cōſuetudinaria aliene terre quā per=

tranſeunt ieiunare nolunt:tamē tenē tur non ſcandaliſare bis comedendo Unde publice non debent bis comedere. Ideo.i.Cor.viij.Si eſca ſcādaliſat fratrem meū/dicit apl's.nō manducabo carnes ineternū. Ad illud eſt illud qđ habet diſt.xij. Illa. vbi Auguſti.interrogauit ꝓ matre btm̄ Ambro. Qui reſpondit. Cuȝ romā venio ſabbato ieiuno:cū mediolani ſum/nō ieiuno. Sic ⁊ tu/ad quācūꝗ eccl'iam veneris:eiꝰ morem ſerua:ſi cuiꝗ̄ non vis eſſe ſcandalum nec quēꝗ̄ tibi. Ex quo ſūt verſus. Cum fueris rome:romano viuito more. Cū fueris alibi:viuito ſicut ibi. Septimo debet a ieiunāte inſpici tempus. Nam ſm tho.ī ſūma.die dñica ieiunare nō cōuenit:qꝛ dies eſt leticie. Uñ ſi quis tūc ieiunaret:cōtra ꝯſuetudinem ppl'i xp̄iani faceret:q̄ ꝓ lege ſm auguſti. habenda eſt. Addit Bonauēt.lib.de euangelica pfectione:niſi valitudo aliud req̄rat/vel familiaris inſtinctus ſpiritus ſancti aliud req̄rat. Pe.de pal'.⁊ tho. dicūt ꝙ etiā in feſto natiuitat̄ dñi q̄s ieiunare pōt:vt pꝫ in multis religioſibꝰ. Et qui vouiſſent plus tūc tenēt. Que dicta ſūt de ieiunio ī aliena terra ſeruando:etiam intelligenda ſunt de abſtinētia a carnibꝰ vel lacticinijs ne ſcādaliſet q̄s. Uñ extra đ obſer.ie. ca. Explicari.dr ꝙ in feſto natiuitatis xp̄i/ſi in ſexta feria venerit : a carnibꝰ abſtinere tenent̄ q̄ ad hoc obligāt̄ voto/vel regulari obſeruātia . Et ꝙ etiā hi non ſunt reprehendendi:qui ꝓ tūc ob deuotionem voluerint abſtinere.

Capitulū octauū. Qui teneant̄ ieiunare:⁊ quis poteſt diſpēſare?

A Ed adhuc querit̄ q̄ teneant̄ ieiunare/ ⁊ qñ ī ieiunio diſpenſari poſſit:⁊ quis? Ubi notandum ſm Durand. Tho. ⁊ Pe.de pal'.ꝙ nullꝰ auctoritate ſua debet ſoluere ieiuniū:quia nullus eſt iudex ī ſua cauſa/ſi ꝯmode poteſt habere recurſum ad ſuꝑiorē ſuū. Et ſm Hoſti. non ſufficit licentia ſimplicī ſacerdotis/ ſi poteſt haberi epiſcopus. Al's ſi non poteſt cōmode haberi epiſcopus:poteſt curatꝰ diſpenſare. Tñ ſumma tho.addit. In talibꝰ recurrēdum eſt ad ſuperioris diſpenſationē: niſi forte vbi ita cōſuetū eſt/ ꝙ ex hoc ipo ꝙ prelati diſſimulant annuere vident̄. Sunt autē quinꝗ cauſe p̄ncipales rōnabiles ⁊ legitime ꝓpt̄ q̄s poteſt quis diſpenſare in ieiunio/vl' ī preueniendo horā/vel in comedendo aliū cibū q̄̄ ieiunantes fortes ꝓ tunc cōcedant. Et ſunt etas/infirmitas/neceſſitas/labor et miniſteriū. Prima cauſa eſt etas. Uñ ſm tho. vſꝗ ad finem.xxi.anni non tenentur ieiunare iuuenes : quia indigent vtplurimum ante illud tempus de nutrimento:duplici de cauſa videlicet vt nutriantur: et etiam vt creſcant. Tñ infra predictum tempus decens eſt vt ad aliquā abſtinentiam ſe exerceant plus et minus ſm modum ſue etatis. Sed quia quanto ad terminū predictum appropinquatur/tanto virtus nature magis roboratur/et augmentū tardius procedit/cū in primis quinꝗ annis perueniat puer ad medietatem augmenti:vt phus dicit:ideo ſm ꝙ magis appropinquant ad p̄dictuȝ terminū ſūt eis ieiunia magis cōmenſuranda:dicit thomas. Idem creditur tenenduȝ de ſenibus valde: ꝓpter debilitatem virtutis digeſtiue/ ſi tanta ſit ꝙ nullo modo poſſunt digerere tātū cibū vna digeſtione:quātus ſufficeret ad conſeruationē nature. Pluriū etiā terrarū conſuetudo habet ꝙ in ieiunijs p̄fatis vſꝗ ad ſeptēniū pueris dantur oua ⁊ lacticinia.dicit quidam doctor Scđa cauſa eſt infirmitas vel debilitas. Qđ aūt dicit decretal'/debilibus et infirmis non p̄iudicet: dicit pe. de pal'.in.iiij.intelligit̄ non ipo iure: ſed diſpēſatiue. Unde nō dicit ꝙ tales nō ligent̄:ſed ꝙ eis nō p̄iudicetur. Debȝ auteȝ eſſe euidens infirmitas. Unde etiā canones ꝑmittūt neceſſitate exi-

B

gentē cū̄ infirmis in eſu carniū̄ diſpē
ſare.extra de obſer.ieiu.Cōſiliū̄.Et vi
detur ꝙ etiam debiles qui nō poſſūt
tantū̄ comedere vna vice ꝙ natura cō
ſeruet:nō teneant̄ ſtricte diu ſaltē ie=
iunare/eadem rōne qua ſupra de eta
te dictum eſt.Iſte caſus contingit:ſꝫ
ī paucioribꝰ.Pro quāta aūt infirmi
tate/vel debilitate ſolui poſſit ieiuniū̄
ab infirmis vel debilibꝰ arbitrio bo=
ni viri potius limitandū̄ eſt ꝙ per ali=
quā doctrinam generalem: vt dicunt
doctores.De mulieribus pregnanti=
bus ⁊ nutricibꝰ/ ſi timeant̄ ꝓbabiliter
de periculo eaꝝ ſi ieiunauerint:de fe=
tu in vtero/vel de puero ad vbera: nō
ſolū̄ poſſunt/ſed etiam tenent̄ ſolue=
C re ieiunium. ¶ Tertia cauſa eſt eui=
dens neceſſitas penurie nimie: q̄ pōt
eſſe duplex.Una magne pauptatiſ: vt
qn̄ aliquis cogit̄ oſtiatim mēdicare:⁊
nō poteſt habere tm̄ de cibo ꝙ ſuffici=
at pro vna refectione:alıe poteſt plu=
ries comedere.Alr̄s ſi poteſt habere ſi
mul ſatis ꝓ vna refectione tenet̄ ieiu
nare.Cōcordat tho.in ſcripto et ī ſū=
ma.Et addit ꝙ quando q̄s ꝓpter p̄=
cedentē inediam ita debilitatus eſſet
ꝙ ieiuniū̄ ſuſtinere non poteſt:etiā ex
cuſatur.Alia penuria poſſet eē ex ma
gna chariſtia:vt ſi in.xl.vel in prefatiſ
ieiuniis nullus alius cibꝰ haberi poſ
ſet niſi carnes:vel in exercitu/vel alr̄s
ſi non poſſet ſimul habere cibū̄ ſuffici
entem:ſed ſolū̄ ſucceſſiue vel interpol
latim.In talibus caſibꝰ pluries cōe=
dens vel carnes edens a pctō morta
li excuſaret̄:qui tamē ſufficientiā car
niū̄ haberet in tali caſu ſm̄ quoſdam
teneret̄ ieiunare/ſcilꝫ tm̄ ſemel come
D dēdo. ¶ Quarta cauſa eſt labor ne
ceſſariꝰ/⁊ plus quē homo vſqꝫ ad ali
ud tp̄s differre nō poteſt/ ⁊ quē cogit̄
cū̄ magna fatigatione cōtinuare. In
tali labore nō tenent̄ ad dicta ieiunia
maxime qui nō ſūt ita fortes ꝙ ſimul
poſſent laborare ⁊ ieiunare. Ex q̄ ptꝫ
quid teneant̄ pegrinantes/ itineran=
tes/laborantes in vineis:agris:⁊ ar=
tibus mechanicis.Un̄ i.iiii.dicē Tho.
Si ſit talis peregrinatio que poſſet ſi
ne incōmodo differri: debet peregri=
nationē homo differre/ſi ſimul cuꝫ ea
nō poteſt ieiunare. Si aūt pegrinatio
cōmode differri non poteſt/vel qꝛ tē=
pus ieiuniī hominē in via preoccupat
vel qꝛ dies feſtus alicubi īminet: ad
quem ex deuotione homo pgere cu=
pit/vel quia mora in penitentia peri=
culū̄ habet ſpūale vel corporale: pōt
ſm̄ diſpenſationem ſui ſupioris oībꝰ
predictis penſatis peregrinari/⁊ ieiu
niū̄ ſoluere. Hoc tn̄ intelligit̄ de his/
q̄ labore itineris adeo affligunt̄:ꝙ ſi=
mul cū̄ ieiunio itinerare nō pn̄t. Nec
obſtat ꝙ p̄ceptum debet preponi con
ſilio:quia intentio huiuſmodi prece=
ptum dantis/non eſt alias pias ⁊ ma
gis neceſſarias cās excludere. Nec ī
tentio maioris lucri nō neceſſarii la=
borantes corporaliter eos a peccato
excuſat ſi ieiuniū̄ frāgunt. Nec illi ite
rū̄ a pctō īmunes ſunt:q̄ oparios con
ducere nolūt niſi tali pacto vt ieiuniū̄
ſoluant:niſi forte cauſa ſit neceſſaria
que feſtinationē opis ꝓ quo laborat̄
exposcat.Hec tho. ¶ Quinta cā p̄= E
ueniendi cibū̄ eſt miniſteriū̄. Un̄ ſer=
uientes nobilibꝰ diu mēſam ꝓtrahē
tibus:ſi ex cā neceſſaria p̄ueniant ali
quātulū̄ horam comedendi/ comedē
do ex toto/vel ſi prelibāt modicuꝫ ne
deficiant in ſeruiendo:⁊ hoc faciāt po
ſitis iam mēſis vel parū̄ ante:ita ꝙ ꝓ
pter cōtinuationē tp̄is totū̄ debeat re
putari vna mēſa:nō credūt q̄dā docto
res ꝙ peccēt.Sicut nec peccāt ſeruito
res mediocriū̄ pſonarum q̄ ſurgūt de
mēſa dominoꝝ ſuoꝝ vt vadāt ad por
tandū̄ vinū̄:vel vt portent exenia:⁊ re
uertentes iterū̄ comedūt.De regula=
ribus qui debent legere ad menſam
in refectorio:idē dicendū̄/ſicut de ſer=
uitoribus nobiliū̄/dūmodo hoc licen
tiati faciāt. ¶ Quo ad tertium p̄nci F
pale notandum ꝙ multa virtus abſti
nendi eſt in homine: quam pauciſſi=
mi experiuntur:niſi corpus ſuum ex
erceant ieiuniis/abſtinentiis ⁊ ſilibꝰ.
Qō patet primo in abſtinentiis phi=

loſophoꝝ paganoꝝ. Nā vt legitur in
vitis philoſophoꝝ de ſocrate. Socra-
tes tam tēperatus fuit in victu: vt fere
per omnē etatem ſuam infirmitate ca
ruerit: ⁊ in peſte que athenas vaſtauit
illeſus tranſiret. Itē cū quoſdā hoſpi
tes tenui cena tractaſſet/ ⁊ amicus eiꝰ
ei hoc intimaret. Rūdit ſocrates. Si
boni ſunt/ equanimiter ferant. Si ma
li: non eſt curandum. Itē docebat il-
los vitandos in cibo ⁊ potu: qui vltra
ſitim famēqꝫ ſedandā ꝓuocare ſe no-
ſcerētur. Sic carneades phs vt refert
Ualerius itantū cogitationibus ⁊ ſtu
dio inheſit: vt ad menſam ſedens ma
nū ad mēſaꝫ porrigere obliuiſceretur.
et famula quā loco vxoris habuit dex
terā phi neceſſariis vſibus appodia-
ret. Attamen. xc. ſue etatis āno viuen
di et philoſophandi finē dedit. Et epi
curus voluptatis aſſertor vt ait Hie-
rony. dixit oleribus pomis ⁊ vilibꝰ ci-
bis vtendū. q2 carnes et exqſite epule
ingenti cura ⁊ ſollicitudine miſera p̄-
parate: maiorē penā habēt inquirēdo
ꝙ voluptates in abutendo. Ubi aqua
et panis ſunt/ ⁊ cetera ſimilia ibi natu
re ſatiſfactū eſt. quicquid ſupfuerit:
nō ad vite neceſſitatē/ ſed voluptatem
pertinet. Hec de vita phoꝝ. Q2 ſi gen
tiles hoc fecerīt: quāta verecundia eſt
chriſtianū nō abſtinere. Scdo quātuꝫ
valeat in abſtinendo hūana natura/ lꝫ
in adā ſit debilitata: pꝫ in abſtinentijs
magnis ⁊ lōgis/ q̄s ſuſtinēt iuuti ī car
ceribꝰ/ ⁊ quas faciūt aliq̄ pro ſanitate
acquirēda/ ⁊ cōſeruāda. Tertio pꝫ in
abſtinentia quā fecerūt viri ſancti qui
nobis ſil'es fuerūt. imo ⁊ mlieres ſan
cte fragilioris nature. Ex quo patꝫ ꝙ
hoīes multa poſſent ſi vellēt ſe ꝓbare
in abſtinētiis. Sꝫ ſunt heu multi q̄ ſe
probāt ꝓiiciēdo lapidē/ luctando/ ſal
tando/ currēdo/ pugnādo etiā ad mor
tem: ſed in abſtinentijs pauci ſe ꝓbāt
Unde dicit Bern. Ignoſce dn̄e igno-
ſce: diſſimulamus: tergiuerſamur. et ī
his que ad te pertinēt: vix eſt qui velit
b experiri q̄d poſſit. ¶ Sꝫ q̄reret aliq̄s
eſt ne aliq̄ñ ieiuniū vl' abſtinētia viciū
vel cōtra augmētū virtutis? Rñ. tho.
in. iiij. di. xv. ꝙ ſic in triplici caſu. Pri
mo qñ q̄s ſibi ſubtraheret neceſſaria
in cibis q̄ ꝑtinēt ad neceſſitatem vite.
Hoc eñ nō licet/ ſicut nec īterimere ſe
ipſum. Sꝫ hoc neceſſariū eſt valde mo
dicū. q2 modicis natura ꝯtēta eſt. De
hoc dicit Hiero. Nō differt vtrum ma
gno vl' paruo tp̄e te īterimas. Scdo ē
neceſſariū ad cōſeruandū valitudineꝫ
corporis in ſtatu q̄ accipit̄ ſm̄ ſufficiē
tiā/ habito reſpectu ad ea q̄ incūbunt
ex officio/ vl' ex ſocietate eoꝝ ad quos
quis cōuiuit neceſſario agenda. ⁊ tale
neceſſariū ſubtrahi nō dꝫ. q2 hoc eſſet
de rapina hoſtiā offerre: ſi q̄s ꝓpter ie
iuniū īpediret̄ ab aliis opibꝰ ad q̄ al's
obligat̄. vñ Hiero. dicit. de rapina ho
locauſtū offert: q̄ vel ciboꝝ nimia ege
ſtate/ vel manducādi/ vel ſomni penu
ria īmoderate corpꝰ affligit. Tertio ſi
ſit tāta abſtinētia ꝙ hō ab operibꝰ vti-
lioribus īpediat̄/ q̄uis ad ea ex neceſ
ſitate nō teneatur: īdiſcretū eſt ieiuniū
⁊ ſi nō ſit illicitū. vñ Hiero. dič. Ratio
nabil' hō dignitateꝫ amittit q̄ ieiuniū
caritati/ vel vigilias ſenſus īegritati D
p̄fert. ¶ Querit̄ ſcdo an ieiunia poſ
ſint redimi pro pecunia/ vel alio mō?
Rñ. ſm̄ innocen. ꝙ triplex eſt ieiuniū.
Unū ab eccl'a mandatū: de quo ſupra
⁊ hoc nō pōt redimi/ niſi cauſa/ vl' ne-
ceſſitas in ieiunante ſubſit. Alia ieiu-
nia ſunt volūtaria/ id eſt votiua. ⁊ talia
ſine cauſa que in ieiunāte ſubſit/ dum
modo al's ſit vtile/ redimi poſſunt au-
ctoritate ſuperioris. Tertio ſunt ieiu-
nia in penitentiam iniuncta. ⁊ de iſtis
idem eſt ſicut de voluntarijs.

¶ Capitulum primū ſeptimi p̄-
cepti. De auaricia et appetitu.

Modo videndum eſt de
ſeptimo p̄cepto. Non
facies furtū. Ubi non
ſolū deus ꝓhibet fur
tum: ſed rapinā/ om-
nē infidelē emptionē/
venditionē/ laborē/ et
omnes modos quibus homo volun-

tarie infert alteri damnū in rebus ſu
is temporalibus. Quod notauit Au=
guſt.cū in queſtiōibus ſup Exo.dicit.
furti nomine intelligitur oīs vſurpa=
tio rei aliene. Non enim rapinā per=
miſit:qui furtū prohibuit.ſed a parte
totum prohibere voluit. Unde contra
auariciā hoc mandatū traditur. De q̄
vidēda ſunt tria. Primo quid ſit aua
ricia.ꝛ quale peccatū. Secundo q̄ de=
teſtabilis ſit. Tertio cur diuitie q̄ ſunt
infima bona tm̄ diliguntur ab homīe.
A ¶ Quantū ad primū ſciendū ꝙ aua=
ricia capitur ſꝫ Tho.ſcda.ii. q.cxviii.
dupliciter. Uno modo eſt īordinatus
appetitꝰ ſeu amor habendi ꝛ poſſide=
di aliena. Ex quo amore mouetur ho
mo ad volendū ſeu poſſidendū aliena
indebite:videlꝫ ſurripiendo ea aut re
tinendo.ꝛ ſic auaricia opponitur iuſti
tie.ꝛ ſic accipitur Ezech.xxii. Princi=
pes eius in medio eiꝰ quaſi lupi rapi=
entes predā. Alio modo accipit̄ aua=
ricia prout eſt inordinatus amor ꝛ ap
petitus ad diuitias proprias.vt cum
quis nimis amat res vtiles exteriores
ꝛ propter hoc nimis deſiderat eas ac=
quirere.aut nimis complacet in iam
poſſeſſis.ꝛ ideo nimis retinet eas. Q̄=
uis non velit rapere aut retinere alie=
na.et ſic opponitur liberalitati/q̄ mo=
deratur huiuſmodi affectiones circa
proprias diuitias. Hec auaricia ſem=
per eſt peccatū. vnde Hebreo.vltimo
dicitur. Sint mores/id eſt vita/ſine a=
uaricia contenti preſentibus id eſt nō
ſint cupidi non habitorum. Ubi gloſa
Auarus eſt qui tenax eſt in largiēdo:
B cupidus in accipiendo. ¶ Ex quo
patet ꝙ auaricia non ſolum eſt in di=
uitibus/qui plus debito acquirunt di
uitias aut retinēt:ſed etiam eſt in pau
peribus:qui licet non habeant ſuper=
flua/tamen ſic inordinate amant diui
tias:ꝙ ex hoc mouentur ad deſideran
dum eas ſuperflue aut ſupra debitūꝫ
modū.aut in paruis diuitijs:ſic amo=
re herent vt indebite in eis delectētur
aut eas īdebite retineant. Unde ſup il
pſ.51. lud pſ. Uidebunt iuſti ꝛ timebūt/ꝛ ſu

per ipſum ridebunt:ꝛ dicent/ecce ho=
mo qui nō poſuit deū adiutorem ſuū.
ſed ſperauit in multitudine diuitiarū
ſuarꝫ:dicit Aug. Audiuit aliquis pau
per prophetiā dicētē:ſperauit in mul=
titudine diuitiarū ſuarum:ꝛ continue
attendit pānos ſuos.reſpexit forte iu
xta ſe diuitem ornatius indutū/et ait
in corde ſuo.de illo dicit: nunquid de
me? Contra quod ſubdit Augu. Noli
te īde excipe:noli te īde ſeparare/ niſi
videris ꝛ timueris:vt poſtea rideas.nā
quid tibi prodeſt ſi egeas facultate:et
ardeas cupiditate? Hoc ergo attendi
te ne paſſim diuites reprehendatis:et
rurſum ne de paupertate ꝛ egeſtate p̄
ſumatis. Et q̄uis ita ſit de pauperibꝰ
vt dictum eſt:tamē auaricie ſupfluus
amor frequētius et magis abūdat in
diuitibus. Quia ex hoc ꝙ aliquis diui=
tias poſſidet:allicitur animus eiꝰ ad
earum amorē. Sicut etiam ex ꝯtinua
cohabitatione mulierū efficitur q̄s in
cōtinens:eo ꝙ vterq3 materiam ſui cri
minis habet preſentē. Unde in epiſto
la ad paulinū et thereaſiā dicit Aug.
ꝙ terrena arctius diliguntur adepta/
q̄ cōcupita. Nā vbi ille iuuenis diſceſ
ſit:niſi q2 magnas habebat diuitias.
Aliud eſt enim nolle incorporare que
deſunt. Aliud iam incorporata diuel=
lere. Illa enī velut extranea repudian
tur:iſta vero velut mēbra preſcindun
tur.ꝛ Criſoſt.ſup Math. Appoſitio di
uitiarum maiorē accendit flāmam: et
vehementer fit cupido. ¶ Qū autē C
ille due auaricie ſint peccata mortalia
vel non/notandū ſm Tho.ꝙ auaricia
primo modo videlꝫ prout opponitur
iuſtitie/quo ad actus ſuos eſt de gene
re ſuo peccatū mortale.q2 actus eius
ſunt iniuſta acceptio ꝛ retentio alieni.
ꝛ ſic pertinent ad rapinā et furtū que
ſunt mortalia.vt patebit in ſequētibꝰ.
Sed ſecūdo modo auaricia capiendo
eā ꝓut opponit̄ liberalitati pro amo=
re inordinato diuitiarꝫ propriarꝫ:ſic ē
aliquādo peccatū mortale/aliquando
veniale.quia vt dicit ſanctus Tho. ii.
ſcde.q.cxviii.ſi homo diligit diuitias

ſuperflue et plus debito/ non tñ plus
q̄ deum ſed citra deū nec vellet propt̄
diuitias aliquid facere quod eſſet cō-
trarium amori dei aut proximi:tūc ta
lis auaricia eſt peccatum.quia īmode
ratus amor et contra rectā rationem.
ſed eſt veniale:eo q̄ non eſt contrariū
caritati dei aut proximi.Si autem a-
mor exteriorum rerum ſit tam īmo-
deratus ⁊ magnus q̄ homo plus dili
gat diuitias vel rem aliquā vtilem q̄
deum/vt quia plus vellet carere deo
q̄ tali re/vl̄ quando propter amorem
diuitiarū nō veret̄ facere contra amo
rem dei aut proximi:tunc talis auari-
cia eſt peccatū mortale.Sicut cū amo
re non neceſſarij lucri/⁊ ſine cauſa ra-
tionabili violaret diem dominicū/aut
multū ſollennē diē/aut periurat/ aut
damnificat proximū.⁊ ſic de alijs aua
ricie filiabus.Et hoc vult aplus Ro-
ma.i.Ubi cū premiſiſſet repletos om-
ni iniquitate/fornicatione/auaricia/⁊
ſimilibus/ſubdit.qui talia agūt digni
D ſunt morte. ¶ Quo ad ſecundū pͥn
cipale notandū: q̄ auaricia eſt valde
deteſtabile viciū propter quinqꝫ. Pri
mo quia eſt capitale vicium:ex qua fi
lie valde nociue oriuntur ſm Grego.
xxxi.mora. Differunt autē mortale vi
cium/ ⁊ capitale.qꝛ mortale eſt qd̄li-
bet priuans hominē vita anime/quod
eſt gratia/⁊ vita eterna:cui peccato de
betur ꝓ pena mors et̄na.⁊ talia mor
talia ſunt valde multa.Sed capitale
eſt ex quo multa alia peccata vt freq̄n
ter oriuntur/per modū pͥcipij ⁊ cau-
ſe efficientis.Unde ſicut caput eſt pͥ
cipale membrū et tanq̄ principium a
quo alia quodāmodo oriuntur et diri
guntur.⁊ ſicut dux exercitus propter
principalitatē alios regit:ſic ad ſimili
tudinem taliū quedam ſunt vicia/que
propter principalitatē ⁊ dependentiā
aliorum ab ipſis dicūtur capitalia.Et
ſunt ſeptem quorū vnum eſt auaricia.
de qua Tho.ſcda.ij.q.cxviij. declaran
do filias auaricie quas vbi prius enu
merat Greg.dicēs q̄ auaricia eſt ſup-
fluus amor habendi diuitias.⁊ ī duo-
bus abundat. Primo in retinendo.⁊
ex hac parte ex ea oritur obduratio cō
tra miſericordiā.quia ſcilicet cor non
emollitur miſericordia vt diuitijs ſuis
ſubueniat miſeris.Secundo auaricia
abundat in accipiēdo. Et ſm hoc aua
ricia poteſt cōſiderari dupliciter.Uno
modo ſm qd̄ eſt in affectu.⁊ ſic ex aua
ricia oritur inquietudo inquantū īge-
rit homini ſollicitudines ⁊ curas ſup-
fluas.Alio modo poteſt cōſiderari in
effectu.⁊ ſic in acquirēdo aliena vtitur
aliqñ vi quod ꝑtinet ad violētiā. qñqꝫ
autem dolo/qui ſi fiet in verbo erit fal
lacia quantū ad ſimplex verbū.periu-
rium autē ſi addatur confirmatio iu-
ramenti.Si autē dolus cōmittatur in
opere:ſic quātū ad res erit fraus.quā
tum ad perſonas erit proditio. vt patꝫ
de iuda qui prodidit xp̄m ex auaricia.
¶ Secūdo facit ad deteſtationē aua- E
ricie q̄ natura illud viciū diſſuadet/q̄
terram voluit eſſe infimā/⁊ omniū cō
calcari pedibus. Pecunia autē et om
nia appreciabilia pecunia/ſunt terra
rubra/vel alba ſm Berñ. vel terrena.
In cuius ſignū legitur Actu.iiij.q̄ pͥ
mitiui de eccleſia precia domorꝫ vel
agrorum ſuorū ponebant ante pedes
apoſtolorū.quod ⁊ Joſeph ibidē fecit
Sup quo glo.dicit.docet calcandū eſ
ſe aurum:⁊ ſubdi pedibus apoſtolorꝫ.
Item anima ſm naturā eſt ſublimior
et purior celo.vtpote deo ſimilior.Uñ
in libro de cauſis dicitur eſſe ī orizōte
eternitatis/id eſt media inter corpora
lia ſeu temporalia et eterna:que ſunt
angeli et deus.Jccirco debet eſſe exal
tata a terrenis. Et ſi terrenis inheret
tunc celum terram tangit cōtra natu-
ram.Item aīa ſm Berñ.celum eſt/in
quo deus habitat.terra vero ſcabellū
dei.ſm illud prophete.Celū michi ſe-
des eſt:terra autē ſcabellū pedū meo-
rum Eſa.lxvi.Abſurdū eſt celum/id ē
animā terrenis repleri. ¶ Tertio fa F
cit ad deteſtationē auaricie ve multi-
plex per ſcripturā cōminatum. Unde
Eſay.v.Ue qui coniungitis domū ad
domum/⁊ agrum agro copulatis vſqꝫ

ad terminū loci. Nunquid habitatis
ſoli vos in medio terre? Abacuc.ij.ve
qui congregat auariciam malam do=
mui ſue Amos vi. Ve qui opulēti eſtis
in ſyon Luce.vi. Ve vobis diuitibus:
qui hic habetis conſolationē veſtram.
Jacob.v. Agite nunc diuites: plorate
vlulantes in miſerijs veſtris que ad=
uenient vobis. Diuitie veſtre putrefa
cte ſunt: et veſtimenta veſtra a tineis
comeſta ſunt. Argentū veſtrum et au=
rum eruginabit: et erugo eorū in teſti
monium vobis erit/ et mādicabit car
nes veſtras ſicut ignis. In epiſtola iu
de.ij. dicitur. Ve his qui in via chaim
abierunt qui auariciam ſecuti ſunt: et
errore balaam mercede effuſi ſunt: et
in cōtradictione chore perierunt Apo
ca.viij. Ve.ve.ve. habitātibus in terra
habitantes autem in terra ad moduz
talparū ſunt auari. Nec mirū cū ap̄ls
dicat Ephe.v. Auaricia eſt idolorū ſer
B uitus. ¶ Quarto deteſtabilis eſt. quia
tria que debemus dare deo: fidē/ ſpē/
et caritatem: dat diuitijs. Fidem dat.
quia pl⁹ credit diuitijs q̄ deo: eo q̄ pu
tat ſibi diuitias debere procurare ne=
ceſſaria/ quaſi deus curam nō habeat
de ſeruis ſuis. Contra illud Math.vi.
Conſiderate lilia agri: volucres celi:
ſtaturam agri/ et ſimilia. Spem dat. quia
putat conſolatiōes veras diuitias cō=
ferre/ et virtutum diuitias triſtitias fa
cere. Contra illud chriſti Johis.xvi.
In me pacē habeatis: in mūdo preſſu
ram habebitis. et Math.xix. Omnis
qui reliquerit domuz vel fratres/ aut
ſorores/ aut patrem/ aut matrem/ aut
vxorem/ aut filios/ aut agros propter
nomen meum centuplum accipiet: et
vitam eternam poſſidebit. Caritatem
diuitijs tradit. quia vbi eſt theſaurus
b tu⁹: ibi eſt et cor tuū. Math.vi. ¶ Qui
to facit ad deteſtationē auaricie q̄ in=
ter infirmitates ſpirituales ipſa vna
eſt de peioribus. vnde Eccl.v. eſt infir
mitas peſſima quam vidi ſub ſole di=
uitie conſeruate in malū domini ſui.
pereunt enim in afflictione peſſima.
Merito dicit peſſima. quia infirmitas
mala eſt debilitas corporis. ſed hec in
bonū cedit anime. Eſt infirmitas pe=
ior peccatum veniale/ et quedam mor
talia. quia animā vulnerant: propter
que vulnera chriſtum medicū venire
oportuit. Sed auaricia eſt infirmitatū
peſſima quo ad plura ſicut eſt infirmi
tas magna corporis. Primo quia diu=
turna. eo q̄ materia vix perfecte eua=
cuatur. vt patz in diuite iuuene q̄ no=
luit relinquere omnia. Secūdo quia cō=
tinua. Eccliaſt.iiij. Vnus eſt/ et ſecun
dum non habet: non filiū/ non fratrē:
et tamen laborare non ceſſat. Tertio
quia acerbe affligit in retinēdo: gra=
uius in acquirēdo: grauiſſime vero in
amittendo. i. Cor.vi. Radix omnium
malorum eſt cupiditas. Et ſtatim ſequitur
quā quidam appetentes errauerūt a
fide: et inſeruerunt ſe multis dolorib⁹
Quarto quia peſtis eſt vniuerſalis.
Nam iuuenes et ſenes/ diuites et pau
peres/ infirmos et ſanos/ ſtultos et ſa=
pientes/ clericos īficit et ſeculares. nō
ſic autem eſt de luxuria. Vn̄ Hiere.vi.
A minore vſq̄ ad maiorem omēs ſtu=
dent auaricie: et a propheta vſq̄ ad ſa
cerdotē: cuncti faciunt dolū. Seneca.
Quid ſtultius q̄ deficiēte via/ viaticū
augere? Quito quia celeſtis medic⁹ hāc
īfirmitatem ad mortē quaſi iudicauit
Math.xix. dicens. Amen dico vobis:
quia diues difficile intrat in regnū celorum
Sexto quia hec auaricia expertiſſimo et po
tentiſſimo medico a cura abſtulit vnū
infirmū/ iudā vicz. Septimo quia celeſtē
medicū irriſit/ et ad vltimū īterfecit. vn̄
Luce.xv. Audiebant verba hec phari
ſei qui auari erant/ et irridebant eum.
Octauo quia hec īfirmitas nimis varia
eſt vt peritiſſimi aīarum medici vix eam co
gnoſcāt. vt pz in vſurarijs/ contractib⁹/
ſimonijs/ et mercatiōibus. Tot eīn in=
uentiōes et modos īuenit hūana mali
cia in acqrendo tēpalia. etc. vn̄ Gen.xx.
Abimelech dedit ſare mille argēteos
in velamē oculorum. Nono quia xp̄s contra hāc
infirmitatē īdixit/ q̄ nullus eius diſci
pulus eſſe poſſit: niſi renunciet omni=
bus que poſſidet. Luce.xiiij.

I ¶ Quo ad tertiū principale. Cur di-
uitie non ſatient appetitū: ſm ꝙ dicit
eccl's.v. Auarus non implebitur pe-
cunia. Et ſm phm lib. poli. Appetit⁹
pecunie eſt in infinitum. Dicendū ꝙ
hui⁹ ſunt quinq; cauſe. Prima eſt ca
pacitas aīe infinita/q̄ aptitudinata ē
ad ſolū deū recipienduz/ ſi dz ſatiari.
Vñ auguſt. lib. ꝯfeſ. feciſti nos dñe ad
te/ ꝛ inquietū eſt cor nr̄m: donec reqe-
ſcat in te. Et ſapieñ. xi. Cū orbis terrar
ſit ante deū: q̄ſi gutta roris añlucani
q̄ deſcendit in terrā. Quomō finitum
poſſet ſatiare infinitū? Scda cā eſt in
fineitas īordinati affectus ꝛ fineitas
rerū tēporaliū quo ad nr̄a ꝯuerſa de-
ſideria. Nullo eñi fine menſurat affe
ctus eius qui cupit oīm gloriā ꝛ gra-
tiam hēre/ac ſuppletōnē defectuū qd
tñ cuilz impoſſibile eſt: vt ptz in xp̄o p
fectiſſimo homine de q̄ dr Johis.vij.
quidā dicebant: qꝛ bonus eſt. alij dixe
rūt neq̄ꝗ/ ſʒ ſeducit turbas. Cū añt fi
nitū nō poſſit replere vl' ꝓportionari
infinito: neceſſe eſt vt deſideria tēpo-
raliū diminuamus/et tunc pauca ſuf
ficiūt: vt patz in aīalibus brutis. Et.i.
thi.vi. habentes alimētū/ ꝛ quibus te
gamur: his ꝯtēti ſimus. Ideo Sene.
Si vis te diuitē facere: nō pecunie eſt
adijciendū/ ſʒ cupiditati ſubtrahēdū.
Tertia cā eſt qꝛ noua tp̄alia acquiſi-
ta ſemp vel frequenter aliquod vacu
um requirūt in quo recipiant/ vel vt
cuſtodiant: vel potius hñt defect⁹ an
nexos. Exempli gratia. Si acq̄ris au
rum indiges ſcrinio/ ſera/ ꝛ camera.
Si vaccā: indiges ſtabulo/ feno/ ꝛ fa-
mula. Si adijcis tp̄alia: plura vis ha-
bere fercula/ familiā: ꝛ ita de ſilib⁹ ſi-
mile eſt iudiciū. Ideo eccleſia.v. Ubi
multe ſunt opes: et mlti ſunt q̄ come-
dunt eas. Tales eñi faciūt ſicut mul-
tum ſitientes: qui ad extinguendum
ſitim aquā ſalſam bibūt. Nam in eo
ꝙ aqua eſt ſitim habet extinguere: ſʒ
qꝛ ſalſa eſt: ſitim habet ꝓuocare. Sic
tp̄alia aliquē defectū tollūt: ſʒ ad alia
plus affectū accēdūt. Ideo iohis.iiij.
Qui biberit ex aqua hac ſitiet iterū.
Quarta cauſa eſt: quia errant in ſatiſ
faciendo potentie que ſitit: et defectū
principaliter patitur intellectus/ qui
vult primū verū/ ſm auerroim ſuper
illo.i. metha. Oīs homo natura ſcire
deſiderat. Et primū bonū. ſm illud.i.
ethi. Omnia bonū appetunt. Sʒ aua
ri ſi ſitim principalē vellent extingue
re ſcientiam et virtutes deberent pri-
mo acquirere: et tunc ceſſaret ſitis re
ſpectu aliorum. ſm illud Johan. iiij.
Qui biberit ex hac aqua quā ego da-
bo non ſitiet ineternū. Quia vero aua
ri non ſic faciunt/ ſed temporalia que
nec in intellectū nec in affectum poſ-
ſunt ponere/ ſed bene in ciſtam vl' ſto
machū: ideo nunꝗ̄ ſatiātur: ſicut nec
ille corporalē ſitim ſedaret/ qui potuz
in calciū/ doliū/ pedes/ aures vel hu-
iuſmodi poneret. Quīta cauſa eſt qꝛ
anima eſt ſpiritualis: et tēporalia ſūt
corporalia: taliū autem nulla eſt pro-
portio. Unde ſicut ciſta non poteſt eē
proportionata ſapientie/ ſic nec ani-
ma temporalibus. ¶ Tertio princi K
paliter queritur: vnde ꝓueniat tant⁹
affectus ad diuitias: cū tamen tot cu
ris ꝛ malis acquirant ꝛ poſſideant/ ꝛ
amittant? Rñ. ꝙ ex trib⁹. Primo: qꝛ
homines multū diligūt corpus/ hono
res/ p̄ſidentias ꝛ hmōi. Et ſm huma
nā eſtimationem putat ꝙ per pecuni
am talia adipiſcant. Sed videant hi
exēplū Luc. xij. diuitis q̄ multis diui
tijs cōgregatis ait aīe ſue. Jam gau-
de/ epulare/ ꝛ letare: quia repoſita ha
bes mlta bona ī ānos plurimos. Sʒ
ei dr. Stulte hac nocte repetēt aīam
tuā a te: ꝛ q̄ ꝯgregaſti cui⁹ erūt? Scdo
qꝛ hoīes nō cogitant mala ꝓueniētia
ex diuitijs ꝑus tacta. Uñ apl's.i. thi.
vi. Radix oīz maloꝝ eſt cupiditas/ id
eſt auaritia. Et iterū ibidem. Qui vo
lunt diuites fieri: incidūt in tēptatio-
nes et in laqueos diaboli/ et in deſide
ria inutilia/ et nociua/ que mergūt ho
mines in interitū ꝛ in perditionē. Ex
emplū de contractibus/ laboribus/ et
huiuſmodi. Tertia cauſa eſt: qꝛ vt pri
us tactuz eſt/ nō cupiditati detrahere

ſtudent homines:ſed pecunie adijci-
ciũt. Vñ fere tam impoſſibile eſt/quẽ
cũ auaritie obiecto carere auaritia: ſi
cut luxurie obiecta hñdo/id ẽ mulierꝝ
frequẽtiã:ꝛ caſtũ eẽ. Ideo ſicut ignis
nõ extinguiẗ:ſed incendiẗ ſi materia
lignoꝝ aptoꝝ ſibi miniſtreẗ:ſic et aua
ritia. Non ẽ mirũ ꝙ dñs diuitias ſpi-
nis comparat. Math.xiij.di. Sollici-
tudo ſcl̄i ꝛ fallacia diuitiarũ ſuffocãt
verbũ dei. Diuitie eñ ſm Auguſti. ve
lut bitumẽ auiũ ſunt:ꝛ ſi eas non ca-
piat:tamen multarũ cõtemplationuꝫ
pẽnis priuat. Unde ceſarius. diuites
in ſuo ſtatu cõparat aptiſſime naui in
mari:tempeſtatib⁹ quaſſate/ q̃ aut pẽ
rit/aut mergiẗ:aut iactura onerũ va-
cua ad littus venit. Sic reuera diuitũ
ſtatus aut ad infernũ trahit/aut ĩ pur
gatoriũ mergit:aut plurimum glorie
gradibus priuat.

¶ Capitulũ ſecũdũ De obdura-
tione ꝛ elemoſina ꝛc̃.

DE obduratiõe que eſt
filia auaritie: ꝛ de mi
ſericordia q̃ opponiẗ
obdurationi videbũẗ
ṗncipaliter tria. Pri
mo quid ſit obdura-
tio:quid mĩa: q̃d ele-
moſina:ꝛ qui ei⁹ fructus. Scd̃o quis
poſſit elemoſinaꝫ dare: quomõ debet
dari:ꝛ quib⁹. Tertio que ſunt elemo-
ſine ſpũales:quot ꝛ quomõ corporali
a b⁹ elemoſinis ſũt meliores. ¶ Quã
tum ad primũ notandũ ꝙ obduratio
eſt quedã a miſericordie oꝑibus obſti
natio. Eſt aũt miſericordia ſm Augu
ſti.ix.lib.ð ciui.dei:aliene miſie ĩ cor
de nr̃o cõpaſſio: cui cũ poſſum⁹ ſub-
uenire/compellimur. Sunt aũt dupli
ces ꝓximoꝝ defectus:quidã ſpũales
quibus ſubueniẗ ꝑ ſpũales elemoſi-
nas.de quib⁹ in tertio ṗncipali diceẗ.
Alij ſunt corporales quibus ſubueni
tur ꝑ corporales elemoſinas. vt ſunt
ſeptẽ opera miſericordie corporalia
cõtẽta Math.xxv.et hoc verſu. Viſi-
to:cibo:poto:redimo:tego:colligo:cõ
do. Modo auaritia q̃ eſt inordinatus

amor diuitiarũ facit cor durũ ꝛ nõ ꝑci
pere miſerorũ defectus:nec compati:
aut nõ tm̃ quãtũ deberet. quis ꝑ tẽpo
ralia effectu vł ſaltem affectu. ¶ Eſt D
autẽ elemoſina ſm Tho.ſecũda ſcd̃e
q.xxxij.ar.i. Opus quo indigenti da-
tur aliquid ex cõpaſſione ꝓpter deũ.
Et ſunt elemoſine effectus ſm tho.in
iiij.tres ṗncipales ꝛ magni. Primus
ꝙ ſatiſfacit ꝓ peccatis:q̃ hic aut ĩ pur
gatorio luere deberem⁹. Vñ ſꝫ docto
res vt pe.de pal. et etiam alios ĩ.iiij.
diſt.xv. Elemoſina eſt inter tres ptes
ſatiſfactõnis (que ſunt ieiuniũ ꝛ orõ)
ↄcomitatiue magis ſatiſfactoria: ſup
poſita pari gratia et charitate. Rõ:qꝛ
in elemoſina virtualiter cõtineñẗ alie
partes: vt ieiuniũ ꝛ oratio triplici de
cauſa. Primo quia cui datur elemoſi
na cõſtituit eũ debitorẽ ad ieiunandũ
et orandũ/et ad faciendũ alia bona q̃
poteſt ꝓ illo qui dedit/loquẽdo de de
bito morali nõ ciuili. Scd̃o qꝛ elemo-
ſina ꝓpter deũ data eſt quaſi quedaꝫ
oblatio deo facta. Unde in.iiij.ethic̃.
dẗ ꝙ dona habẽt aliq̃d ſimile deo ſa-
cratis. Oblatio aũt facta deo vim ora
tionis habet:frequenter eñ plus im-
petrat donũ q̃ ſupplicatio. Tertio cũ
bona exteriora ad conſeruationẽ cor-
poris ordinentur:ſubtractio eoꝝ per
elemoſinam continet virtute ieiunũ:
et plerũqꝫ contingit ꝙ aliquis arti⁹ vi
uit ex hoc ꝙ ſua dedit:ergo elemoſina
cõpletius habet vim ſatiſfactionis q̃
oratio vel ieiuniũ. Et iccirco elemoſi-
na indiciẗ etiã ꝑ ſcripturã/ vt vniuer-
ſalis medicina pctĩ. Luc̃.xi. date ele-
moſinam:ꝛ oĩa munda ſunt vobis. Et
thob.iiij. Elemoſina ab omni peccato
liberat/et a morte:ꝛ nõ patieẗ animã
ire in tenebras. ¶ Secũdus effect⁹ C
ſeu fructus elemoſine eſt ꝙ miſericor
des ꝑ opera miſericordie frequenter
a magnis peccatis reſurgunt. Unde
Math.v. Beati miſericordes/quoni-
am ꝛc̃. Et Math.xxv. diſceptatio fiet
de miſericordie operibus que ibi enu
merantur. Et.i.thi.iiij. pietas ad om
nia valet. Dicit glo. Ambro. Omnis

ſumma diſcipline chriſtiane in miſeri
cordia et pietate eſt:quā aliqs ſequēs
ſi carnis lubricū patitur:ſine dubio va
pulabit:ſed non peribit. Quā auctori
tatem Tho.in.iiij.diſt.xlvi.exponens
dicit ꝙ ſic intelligi poteſt ꝙ in vita iſta
exiſtentes illi qui ex fragilitate in car
nalia peccata inciderūt mortalia ſeu ve
nialia:per opera miſericordie ad peni
tentiam diſponūtur. Unde talis non
peribit/id eſt diſponet per talia opera
ad non pereundū. Ad idē eſt augu.in
ep̄la ad Euodium:vbi refert aug.ſe a
ginnadio medico audiuiſſe:qui ginna
dius cum iunior eſſet:elemoſinas ma
gnas daret/ ⁊ cū de vita poſt mortem
dubitaret:dormiente ginnadio/ appa
ruit ei iuuenis pulcherrimus:et ſe ſe-
quentem duxit ad ciuitatē:in qua ſo-
nos audiuit ad dexteram ſupra modū
ſuaues:quos cū a iuuene audiſſet fo-
re gaudia beatoꝝ euigilauit gīnadi⁹:
alia autē nocte iuuenis iterū dormien
ti apparens querit.an ſe/id eſt iuuenē
cognoſcat. Qui reſpondit ꝙ ſic. Et iu
uenis.per que? Rn̄dit ginnadius/per
viſionē alteri⁹ noctis. Et iuuenis.nū-
quid vides me in ſomno? reſpōdit gin
nadius ꝙ ſic. Et iuuenis.vbi ē mō cor
pus tuū? rn̄dit ginnadius.in cubiculo
meo. Et iuuenis.ſcis ne in coꝝ corpu
ſculo ligatos oculos tuos habere/ et
nichil eis mediantibus videre? rn̄dit
ginnadius:ſcio. Et iuuenis. qui ergo
ſunt oculi quibus nūc me vides? Et il
le non inueniens quid reſpōderet ob-
mutuit. Et iuuenis ait. Sicut ocl̄i car
nis tue iam me nō vidēt/ſed oculi tue
mentis:ſic poſt mortē corpore iacente
anima viuit/⁊ oculis mentis videbis.
noli eſſe modo incredulus.qua ex vi-
ſione oīs dubitatio a ginnadio receſ-
ſit:opibus mīe dicit aug.adiutus. Un̄
⁊ Hiero.dicit.non memini me legiſſe
male mortuū:qui libēter exercuit ope
ra pietatis. Habet eñ multos interceſ
ſores:et impoſſibile eſt multorū p̄ces
non exaudiri. Et leo papa. Quicquid
in opera pietatis expenditur:non mi-
nuitur ſed augetur.nec vnq̄ apud deū
perire potuit:quod fidel' benignitas
erogauit/dum qḋ cuiqꝫ tribuit: id ſibi
ad premiū recondit. ¶ Tertius effe- D
ctus elemoſine ē meritū premij eſſen-
tialis ⁊ accidentalis. Et hoc ſm ꝙ ma
gis datur de tēporalibus.vel ſm ꝙ ex
maiori caritate datur. Unḋ dic̄ Tho.
in.iiij.di.xv.tractando q̄ſtionē/an pl⁹
mereatur de premio ⁊ fructu/ qui dat
multū de temporalibus:vel an ille q̄
dat modicū ex magna caritate: ſic re-
ſpondet. Elemoſina efficaciā habet ex
ipſo faciente:inquantū eſt quoddam
opus meritoriū.⁊ ex recipiente inquā
tum obligatur ad orandū pro illo qui
elemoſinā dedit. Si ergo cōſideretur
elemoſine efficacia ex parte recipien-
tis:ſic maior efficacia in maiori dato
conſiſtit : inquantū per hoc plures/ et
magis debitores efficiūtur. Ex parte
autē dantis/ſic reſpectu premij eſſen-
tialis efficacia elemoſine magis pen-
ſatur ex affectu q̄ ex dato.ſed reſpectu
premij accidentalis vt puta remiſſio-
nis pene/vel alicuius huiuſmodi: ma
gnificatur efficacia elemoſine ex ma-
gnitudine dati:niſi ex alt'a parte īten
tio voluntatis magnitudini exterioꝛ
dati preponderet. Poteſt tamē tā in-
tenſa eſſe voluntas ꝙ etiam omnē pe
nam abſorbet et reatū.ſicut dicitur de
contritione. ¶ Et ſm hoc intelligit E
illa glo.ſup illud ps̄. Qui ſemināt in
lachrimis. Magna inq̄t volūtas mul
tum dedit:multum ſeminauit. In hac
voluntate illa vidua que minuta duo
miſit:non parum ſeminauit. Hec glo.
et Tho. Et ſup.ij.di. quarti dic̄. Act⁹
exterior nichil adiungit ad premiū eſ-
ſentiale. Tātū eñ meretur qui habet
perfectam volūtatē aliqḋ bonū facien
di:quantū ſi faceret illud. Ideo vbi ſu
pra ideꝫ Tho.dicit in.iiij. Nullus ab
elemoſina excuſatur.qꝛ ſi pecunia de-
eſt:obſequiū poteſt facere. vel op⁹ mi
ſericordie ſp̄ůale.et ſi hoc deeſſet: vo-
luntas cōpleta ſufficeret. Hec tho. Ex
predictis pꝫ ꝙ elemoſina habet tres
effectus.de quibus eccl'.xix.perde pe
cuniam propter fratrem:pone theſau

ros in preceptis altiſſimi: et proderit tibi magiſ ꝙ aurū: quo ad primū effectum. Quo ad ſecundū ſequit̄ ibidē. ConcIude elemoſinā in ſinu pauperiſ: ⁊ ipſa pro te orabit. Quo ad tertiū dicitur ibidem: ⁊ curabit te ab oī malo.

F ¶ Verū quia hos effectus elemoſine potiſſime diuites negligunt ſepe: notandū ꝫ armacanū ſermone de epbia ꝙ tria ſunt genera hominū habentiū diuitias. Primi qui in vita ſua nichil poſt mortē in elemoſinam dandū ordinant: ⁊ in vita modicam elemoſinā aut nullam donāt / preuēti morte: aut alˀs prepediti citra mortale peccatum. Aliij ſunt qui in vita non dāt: ſed in vita ordinant vt elemoſine poſt eoꝝ mortem dētur. Tertij ſunt qui in vita dāt elemoſinas. Primi ſunt deſides. Secundi ſimplices. Tertij prudentes. De primis ⁊ tertijs ſciendū ꝙ vtilius eſt hoī: vt det quis denariū vnū in vita ſua / ꝙ vt totius mundi diuitie alterius ordinatione ſolū poſt eius mortē dentur pro eo in elemoſinaꝫ. quia pro vno denario dato ex caritate in vita: dans meretur vitā eternam vel ſpecialem gradum eſſentialis perpetui gaudij: teſte Math.x. vbi dicit xp̄s. Quicunqꝫ dederit potū vni ex minimis iſtiſ calicē aque frigide / tm̄ in nomīe diſcipuli: amen dico vobis nō perdet mercedem ſuā. Quanto ergo magis meretur qui amplius dat in noīe diſcipuli / id eſt ex caritate qua quiſqꝫ xp̄i diſcipulus efficitur. Per nullū autē bonū datum pro eo poſt mortē / alterius dono / etiam ſi mūdus daretur corporeˀ: poteſt defuncto mereri gradus perpetuus gaudij in vita eterna ſed tantūmodo diminutio purgatorij / aut eius totalis pene ablatio. quia ſm omnes doctores theologie / nullus poteſt alteri mereri excepto chriſto augmentum gratie / ⁊ per cōſequens glorie. ſed quilibet ſolum ſibi / lꝫ aliquis alteri mereri poſſit diminutionē pene. De ſtultitia ergo primoꝝ et ſecundoꝝ lꝫ minor ſit: dicit Salomō Eccl.iiii. Cōſideraui et repperi aliā vanitatem ſub ſole. Unˀ eſt: et ſcd̄m non habet: non filiū: nō fratrem. et tn̄ laborare nō ceſſat: nec ſatiātur oculi eiˀ diuitijs / nec recogitat dicens. Cui laboro: et defraudo animaꝫ meam bonis. De ſecūdis etiā pꝫ quō aīam ſuā defraudāt / cōparando actū donationis denarij in vita ⁊ ordinationis rerum poſt mortē. Nam virtus (vt dicit phus.ij.eth.) eſt circa difficile. Et regnū celorū vim patitur. Math.xi. et math.vij. Intrate p anguſtā portā. qꝛ lata porta et ſpacioſa eſt via que ducit ad pditionē: ⁊ multi ſunt qui intrant p eā. ꝙ anguſta porta et arta eſt via q̄ ducit ad vitam / ⁊ pauci ſunt q̄ īueniūt eā.

¶ Ex quo patꝫ ꝙ etiā meritum exigit actum difficilē / ſaltem ex parte operiſ. G Sed in ordinatione tue pecunie dāde poſt mortem: nichil eſt difficile tibi. Quid enī pateris cum poſt mortē primo diſtribuitur ꝓ te / quo neccīo velis nolis carebis? Datio autem volūtaria vniˀ denarij in vita / ſaltē aliquā moleſtiam tibi īfert: qꝛ amatū tradis. multum ergo aīam defraudat bonis q̄ ī vita dare potens: ordinat ṗmo poſt mortem dandū. Eſt tn̄ alterū meritoriū: ſꝫ tn̄ longe minus primo. Raro enī heredes ꝓpt̄ auariciā exequūt̄ fideliť ordinationē.

¶ Ca.iii. Quādo homo teneatur ad elemoſinā: et qn̄ non.

Videndū eſt nūc qn̄ teneamur dare elemoſinam / vel nō. Ubi ſciēdū ꝙ dare elemoſinaꝫ ſm Tho.ij.ſcd̄e. q̄ſti.xxxij. aliqn̄ eſt p̄ceptū aliquādo conſiliū: aliquando prohibitum. de quibus tribˀ videndū erit. ¶ Preceptū eſt ṗmo: qn̄ ꝓximˀ cōſtituťˀ ē in vrgente neceſſitate ⁊ periculo vite aut ğuis īfirmitatis. ⁊ iſte q̄ videt: ñ hꝫ tūc illā necc̄itatē / ſꝫ ſupfluū quo ad illā necc̄itatē: īdigēti tunc dare ⁊ ſm poſſibilitatē ſubuenire iſti in ſua neceſſitate in victu ⁊ veſtitu cadit ſub p̄cepto. vt cū quis occurrit in tali articulo ꝯſtitutus: ꝙ circa eū apparēt probabilia ſigna extreme neceſſitatis future / niſi ei ſubueniatur ſi H

tūc nullus apparet in promptu q̄ poſ=
ſit aut velit ei ſubuenire:tu teneriſ quā
tum tibi eſt poſſibile:de tuo dādo/aut
aliūde ordinando.qḋ ſi negligis:pec=
cas mortaliter contra preceptū de di=
lectiōe proximi.vñ Ambro.Paſce fa
me morientē:ſi nō paviſti occidiſti.ita
etiā de q̄lȝ alia neceſſitate ītelligēdū
eſt.ideo Baſi.Eſt panis famelici quē
tu tenes.tunica nudi quā ꝯſeruas.in=
digētis aurū vel argentū quod poſſi=
des.q̄circa tot iniuriaris:q̄t exhibere
valeres.Et addit Tho.di.xv. obligat
preceptū qñ apparent ſigna ꝓbabilia
extreme neceſſitatis future/niſi ei ſub
ueniatur.vt cū quis videt aliquos im
potentes/vel pigros ad ſubueniendū
ꝛ pauperem indigentē cibo ꝛ potu/et
alijs vite neceſſarijs/nec ſibi ſatiſface
re poſſe.nō eñ eſt expectanda vltima
neceſſitas.q2 forte nō poſſet iuuari na
tura/iam fame vel ſiti conſumpta. Di
cit eñ Criſoſt.ſuper Iob.nō opȝ pau=
perem vlulantē deceptorē vocare.Nō
autē dictorū eſt.quia caritas plus di=
ligit vitā ꝓximi q̄ oīa bona tp̄alia etiā
decentia ſtatū.Unde btūs Martinus
cū indecētia veſtitus ſui:veſtiuit pau=
perem.ꝛ hoc eſt preceptū Iohis bapti
ſte Luce.iij.Qui hȝ duas tunicas(qḋ
eſt de neceſſitate)det vnā nō habenti.
(quod eſt nature.)q2 extra paradiſuȝ
nō poteſt viuere nudus.Uidemꝰ etiaȝ
bruta naturalr̄ ſubuenire patiētibus
neceſſitatē.Unde gallina nutrit alie=
nos pullos.ꝛ catti quidā alienos fetꝰ
Sic etiā beatꝰ dñicus neceſſaria quo
ad ſtatū ſuū/et ſupflua quo ad pſonā:
libros/ꝛ omnē ſuppellectilē vendidit
propter famē pauperū placentie.Qḋ
q2 ꝛ epulo non fecit.de quo Luce.xvi.
B iccirco ſepultus eſt ī īferno. ¶Scḋo
elemoſinā dare eſt preceptū:qñ q̄s ha
bet ſupflua.Duplicia eñ ſunt tēpora
lia.quedā ſunt neceſſaria hoī.alia ſu=
perflua.Neceſſaria ſunt adhuc dupli
cia.Quedā ſimpliciter ſine quibꝰ ho=
mo eſſe nō poteſt:aut viuere.Alia ſunt
neceſſaria nō ſimpliciter/ſed ſine q̄bꝰ
cōuenientr vita trāſigi nō poteſt ſ3 ſta
tum ꝛ cōditionē perſone ꝓprie ꝛ alia=
rum perſonarū quarū cura ei incum=
bit.Et tūc q̄ vltra hec neceſſaria ſunt:
dicitur ſuperflua.Unḋ qñ quis taliā
hȝ ſuperflua:iſta ſm armicanū ſub p̄=
cepto tenetur diſtribuere in elemoſi=
nam pauperū/aut in alios pios vſus:
quod ſi quis non facit:tranſgreditur
mandatū dei/ꝛ peccat mortaliter. qḋ
patȝ.quia Luce.xi.dicit chriſtus.Qḋ
ſupereſt:date in elemoſinā/ꝛ ecce oīa
munda ſunt vobis.Et loquit̄ precepti
ue.Ideo chriſtus ad ignē eternū con
demnat eos qui eſurientes nō pauerūt
ꝛ ſitientes nō potauerūt/ꝛ ita de alijs
Math.xxv.qḋ non diceretur:niſi ele=
moſinā dare caderet ſub precepto. et
non de neceſſario niſi in caſu neceſſita
tis:igitur de ſupfluo.Idē vult beatus
Iohānes in.iij.ca.p̄me.vbi nō ſolum
affirmat:ſed etiā ꝓbat ꝙ qui in reſer=
uatione diuitiaꝝ ſupfluaꝝ claudūt vi=
ſcera pietatis neceſſitatē patiētibus/
peccant mortalr̄. quia dicit ꝙ caritas
dei nō manet in eis: eo ꝙ nō diligunt
proximū opere ꝛ veritate: ſed tñ ver=
bo ꝛ lingua.Item probat Tho.ij.ſcḋe
q.lxvi.idē ſic.ea que ſunt iuris huma
ni non poſſunt derogare iuri naturali
vel diuino.ſed ſm naturalē ordinē ex
diuina prouidētia inſtitutū/res īferio
res ſunt ordinate ad hoc vt ex eis ſub
ueniatur hoīm neceſſitati. Et ideo p
rerū diuiſionem et appropriationē de
iure humano procedentē nō impedit̄
quin hoīs neceſſitati ſit ſubueniendū
ex hmōi rebus.Et ideo res quas aliq̄
ſuperabundāter habēt/ex naturali iu
re debentur pauperum ſuſtentationi.
¶Item de iſtis qui ſupflua diuitiarū C
congregāt dicit Aug.li.de decem cor
dis.Seruat tibi pater tuus:ſeruas tu
filijs tuis.Seruant filij tui filijs ſuis:
ꝛ nullus eſt ſeruaturus preceptū dei.
Quare illi non ſeruas omia:qui te et
alios fecit ex nichilo?Neqȝ eñ meliꝰ
cōmittis patrimoniū tuū filijs tuis q̄
creatori tuo.Hec ille.veꝝ quia patres
dicunt ſe excuſando tēporalia ſe reti=
nere amore filioꝝ/ quibꝰ ꝓuidere vo

ſunt vbi tamē auaricia ſepe eſt in cauſa: iccirco ſubdit Aug. Amittat amator ſiue ſeruator diuitiarū filiū ſuum: tunc vtiq ſi proptẽ filiū ſeruabat/mittet poſt illū partem ſuam. quare illam tenet in ſeculo: et reliquit filiū ab animo? Redde illi quod ſuū eſt: redde illi quod ſeruabas: ſi ꝓpter ipſum ſic agebas: mortuus receſſit ad deū: pars illius detur pauperibus. Illi enī detur ad quē perrexit qui et dixit: quod vni ex minimis meis feciſtis: michi feciſtis. Uidete fratres: quia mendacium eſt quod hoīes dicunt/ ſcʒ filijs meis ſeruo. Quia auari ſunt hoīes: ideo diuitijs excecati ſic mētiūẜ. Hec de aug. Idem pʒ de patre/ qui ſi ī diuitijs filium aut filiam haberet qui reformate religionis locū intrare vellet: pater ei minus ꝙ alteri in ſeculo manēti daret de pecunijs. Nec de reſiduo elemoſinā faceret. Ex quo pʒ patris auaricia. Unde cōcludit armicanus vbi ſupra Baſili⁹ Criſoſt. Hiero. Aug. Ambro. Greg. et Bern. pre ceteris quantū ego ītelligo ex eoꝝ ſcriptura ſentētialiter tali argumēto vtunẜ. Quicqd eſt tibi ſuperfluū: in bonis pauperū computatur. Cū igitur ſuperfluū illud eis ſubtrahis: tūc ſubtrahis quod eis debetur. et per cōſequēs non eis irrogas ſolum iniuriā/ ſed etiā cōmittis rapinam. Et ſi ex illa cauſa moriūtur pauperes/ ſic ſubtrahēdo quod eis debeẜ

D eos occidis. ¶ Sed q̄riẜ Quid ſit ſupfluū? Rñ. ſʒ. eūdē armicanū ibidē. et pe. de pal. in. iiij. di. xv. et alios q̄ etiaʒ mitius loquūtur de ꝓpoſito. Supflua bona ſunt que nec neceſſaria ſunt pſone nec ſtatui/ nec perſone accōmoda: ad hoc vt pſone ſtatus et honeſtas ſeruetur. Ex quo pʒ ꝙ in hoīe ſunt quattuor cōſideranda/ quoꝝ quodlʒ aliqd requirit de diuitijs per que pōt quis rimari an et que habeat ſupflua. Primū eſt perſona ꝓpria quantū ad eius temporalē vitā/ cōplexionē/ ſenſus/ et oīa naturalia. vt hō cōſeruetẜ in conuenienti habitudine et in valitudine corporali/ q̄ ſufficit ei ad exercitiū operū ſpiritualiū aīe/ et etiā exercitiū corporaliū operum que ſibi ex officio/ ſtatu aut ſocietate eoꝝ cū quibus viuit neceſſario incūbunt facienda: neceſſaria ſunt ei aliqua tēporalia. vt cibus/ potus/ veſtis/ hoſpitiū et cetera hmōi: ſine quibus hec fieri nō poſſent. Et iſte diuitie ad hoc requiſite: dicūtur nec̄ia perſone. Et ad ſic conſeruandū pſonā in bona diſpoſitione naturaliū et cōuenienti valitudine vnus plus īdiget ꝙ alter. Aqua enī ruſtico ſufficit: q̄ ſola potata infirmaret diuitē aut debilem in ꝯplexiōe. Simplicia et modica veſtimēta ſufficerēt forti q̄ tñ nō ſufficerēt debili/ et ſic de alijs. Et qđ ſcđo eſt neceſſariū: ṗmo eſſʒ ſupfluū. et ſunt p̄fata nō ſolū intelligēda de neceſſarijs vni pſone ſoli: ſed de neceſſarijs pſone ṗncipali/ et oībus quoꝝ cura ſibi neceſſario incūbit. vt vxoris et filiorū/ et ſimiliū. Et notanter dicitẜ nec̄io incūbit: qꝛ nō eſt ſic de perſonis ſponte aſſumptꝫ ad pompā/ vel ad aliā ſupfluitatē. Ex quo pʒ iterū ꝙ vnus pluribus indiget quo ad hoc ꝙ alter. qꝛ habēs infirmā vxorē/ pl⁹ īdiget ꝙ hñs ſanā. ¶ Secundū in hoīe conſiderandū eſt honeſtas pſone que eſt excellentia pſone in aliquibus bonis/ que ei inſunt: ratiōe

E quorū redditur pſona honore digna. quia Tho. ij. ſcđe. q. cxlv. dicit/ honeſtum eſt aliqd ex hoc ꝙ eſt honore dignum. Unde ſm Iſido. honeſtas dicitur q̄ſi honoris ſtat⁹. Sʒ qꝛ honeſtas hominis maxime cōſideraẜ ſm virtutem et opera virtuoſa: ideo īter oīa hoīs bona virtutes reddunt eum magis honore dignū. Unde pħus. i. eth. dicit: ꝙ honor eſt premiū virtutis. Et in. iiij. In veritate ſoli boni ſunt honorādi. Ideo etiā honeſtas pſone maxīe eſt v̄tus pſone/ et opa eius bona. Uñ ſi nobilitas generꝫ et aliqua exteriora faciunt hominē excellētē/ aut honore dignū: hoc eſt ſolū in opiniōe hoīm errātium. aut inquātū iuuāt hoīem ad virtutū opa. Et dẜ notanter ꝙ vera honeſtas pſone ꝯſiſtit ī his q̄ faciūt vere honore dignū. vt ſūt v̄tutes ſciētie/ et opa

ſ

virtutum:quia honeſtatē perſone nō
faciunt multe diuitie/grandes fami=
lie/veſtes precioſe/apparatus mēſe/
domus glorioſe / ⁊ ſimilia exteriora:
ſed magis inhoneſtū faciunt:et ſigna
ſunt ſuperbie ⁊ auaricie inſatiabilis:
ſicut etiam iudicia virtutum eaſdem
F oſtēdunt. ¶ Tertiū in homine conſi
derandum eſt ſtatus eius ſeu officiū/
vel artificiū/vel alia habitudo ipſi⁹ ī
cōmunitate: qd̓ totū cōprehendit̄ ſub
ſtatu. Ad ſtatum autē ſepe multa re=
quirūt̄/q̄ officia taliū exigūt. Uñ ma=
giſter ciuiū plus indiget ceteris pari=
bus q̄ ſimplex ciuis: plus dux q̄ co=
mes: plus epiſcopus q̄ plebanus : et
ſic de aliis. Item mechanicus vn⁹ in=
diget de inſtrumētis ſue artis de ma
teria quā faciat/et de talibus. Uñ ad
hoc q̄ homo exequatur cōueniēter p=
tinentia ad ſtatū ſuū: neceſſaria ſunt
ſibi prefata vltra duo prima: et illa di
G cuntur neceſſaria ſtatui. ¶ Quar=
tum in homine conſiderandū eſt ho=
neſtas ſtatus. Et ſicut honeſtas perſo
ne p ea que dicta ſunt ſecundo mem=
bro non eſt grandis familia et huiuſ=
modi: ſic nec honeſtas ſtatus eſt hu=
iuſmodi: ſed eſt virtutes tali ſtatui de
bite/et factio operū tali ſtatui debito=
rum: et principaliter opera exteriora
rationi recte cōmenſurata: que hoī ra
tione ſtatus ſui vel officii facienda in=
cūbunt ad regimē alioꝝ ⁊ profectum
temporaliū ⁊ ſpiritualiū. Et ad cōſer=
uandū talem ſtatus honeſtatem: ſepe
vltra predicta tria que ſunt neceſſa=
ria/requirit̄ aliqualis familia: alique
veſtes/et aliqua huiuſmodi: et diuitie
ad hoc requiſite dicūtur honeſtati ſta
tus neceſſarie ⁊ accōmode. Et illa ne
ceſſaria ſunt differentia ſm differen=
tiam ſtatuū. Status eñ honeſtior plu
ra in talibus requirit. Et nota q̄ quā
to virtutes ad ſtatum ptinentes ſunt
excellentiores/et opera ad que homo
tenetur ratione ſtatus ſunt preſtātio=
ra: tanto ſtatus videbitur honeſtior.
Et ita ſtatus epiſcopi cui principalit̄
incūbit regimē oīm in dioceſi/ hone=
ſtior eſt q̄ ſtatus plebani/qui ſolū ſub
miniſtrationē quorundā habet. Ideo
etiam licite epiſcopus recipit vltra ne
ceſſitatem pſone ⁊ ſtatus aliquā famī
liam ⁊ veſtes/⁊ plures q̄ ſtatus pleba
ni. Et ſic de plebano reſpectu altari=
ſte. Et ducis reſpectu militis. Et mili
tis reſpectu ruſtici. Et ſic que epiſco=
po quantū eſt ex parte iſtius cōditio=
nis ſm rectam rōnem ſunt neceſſaria
in diuitiis: eſſent ſimplici plebano ſu
perflua/⁊ ecōuerſo. Debet tñ illud qd̓
impendit̄ ꝓ honeſtate ſtatus ⁊ pſone
eſſe moderatū: quia ſm Auguſti. li.i.
de ci. dei. De rōne honeſtatis eſt vſus
rerum modeſtus ⁊ recte rationis mo
deramine mēſuratus: q2 Auguſt. ibi=
dē exponit honeſte vti rebus ꝓ vti mo
deſte/ſobrie/tēperāter/et pie. Etiā ho
neſtas vtriuſq3/videlicet ſtatus ⁊ pſo
ne/paucis cōtentat̄. Curioſitati vero
pompe/⁊ varietati vtriuſq3 ſtatus to=
tum minus eſt: iſta omnia deuorant ⁊
pauperibus nichil relinquūt: ⁊ faciūt
q̄ multis diuerſis modis illicitis la=
borant: q̄mō cōgregent diuitias/ qui
bus ſupbias et voluptates ſuas nu=
triant et dilatent. Iſtis igit̄ quattuor
p̄fatis: ea tpalia q̄ reſultāt ex iſtis q̄=
druplicib⁹ neceſſariis/dicūtur neceſ=
ſaria hoī ad tranſigendū cōuenienter
vitam ſuam/ſm exigētiā ſtatus ſui/⁊
conditionē pſone ꝓpe/et alioꝝ q̄ꝝ cu
ra ſibi neceſſario incūbit. Et de iſti ne
ceſſariis loquit̄ aplus. i. thi. vi. di. Ha
bētes alimēta ⁊ q̄b⁹ tegamur his ꝯtē
ti ſimus. Et ſalomō ꝓuerb. xxx. dicit.
Dñe diuitias ⁊ mendicitatē ne dede=
ris michi: ſed tñ victui meo tribue ne
ceſſaria. Pro quibus ſm Auguſt. ad
ꝓbā/oramus. panē nr̄m quotidianū
da nobis hodie. ¶ Et hō q̄cq̄d ſup il H
la q̄ttuor h3: ſupfluū reputet ⁊ ī pios
vſus diſtribuat: q2 p̄ceptū eſt. Et dicit
Pe. de pal. diſ. xv. in. iiii. q̄ hñs talia
ſupflua: nō ſolū tenet̄ ſubuenire pau=
peri extremā pauptatē patiēti/ ſ3 etiā
patienti neceſſitatē in vite honeſtate.
Ratio eſt quia quil3 debet velle ex ca
ritate ꝓximo qd̓ ſibi. Uñ cōtra carita

tem faceret:ſi ſeipm̄ dehoneſtaret: eo
ꝙ crudelis eſt qui famam negligit:
ideo etiam contra caritatem proximi
facit:ſi eius honeſtati de ſic ſuperfluo
non ſubuenit. Ideo beatus nicolaus
vicino qui ſe dehoneſtare voluit pro=
ſtituēdo filias:ſubuenit. Exēplum de
latrone qui liberauit vxorē vni⁹ detē
ti de carcere ꝛc̄. Quis videret maior
neceſſitas vitandi pctm̄. Et in neemia
et eſdra quaſi de mortali reprehendū
tur iſraelite de hoc ꝙ fratres poſſide
bant in ſeruos ꝛ ancillas/dantes eis
victū ꝛ veſtitū:quia nō tenebant eos
ſm̄ decentiā ſtatus ſui/cū eēnt liberi
et non ſerui:et de ſupfluo quo eos te=
nebant ſeruos:poterant eos tenere vt
liberos:vel mutuando vt thobias fe=
cit gabelo de ſua abūdantia dando ꝓ
ximo:vel ad decēter filias ſuas mari
tandas ſicut fecit beat⁹ nicolaus ſm̄
I Pe.de pa. ¶ Verū cū mediū tēpe=
rantie non conſiſtat ī indiuiſibili/ſed
in latitudine q̄dā:nō opꝫ ꝙ punctua=
liter predicta neceſſaria ſciant. Sꝫ ex
empli gratia:ſi cētū floreni ſunt neceſ
ſarij preciſe ad quattuor prefata: ta=
men qui ſine dolo et ſm̄ rōnem rectā
et inueſtigationē diligentē centum et
duos florenos putaret neceſſarios: n̄
magna vis eſſet:quia punctuale me=
diū nō eſt neceſſarium ſcire. Ex q̄ patꝫ
q̄m̄lti ſunt iniuſti poſſeſſores tempo
raliū/fures/aut raptores:qui ſupflua
habēt.de quoꝝ numero fuit epulo di
ues:qui nō legitur illicita acq̄ſiſſe: et
tamē in inferno ſepultus fuit:quia ſu
perflua nō dedit. Predictis ſatis con
cordat Tho.ſecunda ſcḋe.q.xxxij.ar.
v.et addit ꝙ non oportet ꝙ diues vel
alter cōſideret ad oēs caſus qui poſ=
ſunt contingere in futurum. Hoc em̄
eſſet de craſtino cogitare:qḋ dn̄s ꝓhi
bet Math.vi.ſꝫ debet iudicari ſuper=
fluū ꝛ neceſſariū ſm̄ ea q̄ ꝓbabiliter ꝛ
vtplurimū occurrūt. Sed diceret ali=
quis diues. Cuilibet licet re ſua vti/ꝛ
eam rem retinere:ſed retinendo rem
ſuā aliq̄s/elemoſinam nō dabit. g̃ nō
eſt p̄ceptū dare elemoſinam. Rn̄.tho.
vbi ſupra. Bona temporalia que hoī
diuinitus conferunt/ei⁹ quidem ſunt
q̄tū ad ꝓprietatē. Sed q̄tū ad vſum
non ſolū debēt eē eius:ſed etiā alioꝝ
qui ex eis ſuſtentari poſſunt:ex eo qḋ
ei ſupfluit. Unde baſilius. Si fateris
ea diuinitus tibi ꝓueniſſe/ſcilꝫ bona
tp̄alia:an iniuſtus eſt deus inequalit
nobis diſtribuens? Cur tu abundas/
ille vero mendicat:niſi vt tu bone di=
ſpenſationis merita conſequaris:ille
vero patiētie meritis decoret? Eſt pa
nis famelici/quē tenes: nudi tunica/
quā in cōclaui ꝯſeruas/diſcalciati cal
ceus/q̄ penes te marceſcit. Indigētꝫ
argētū qḋ poſſides inhumatū: q̄cir=
ca tot iniuriaris quot dare vales. Hec
eſt xp̄i mens Luc.xvi.dicentis. facite
vobis amicos de mām̄ona iniq̄tatis:
vt cū defeceritis:recipiāt vos in eťna
tabernacula. Unde Augu. Oīa bona
ſua dedit deus duobus hominib⁹/di
uitibus terrena:pauperibus celeſtia.
Sed deus volens vtrūq; ſaluare:con
ſtituit/vt hic diuites in ſua hereditate
recipiāt pauperes:ꝛ pauperes eos in
ſua hereditate collocent:vt vterq; per
aliū collocetur. ¶ Eſt autē elemoſi= K
nam dare aliquando/ſm̄ Tho.ibidē:
peccatū ꝛ ꝓhibitū/videlꝫ de neceſſa=
rio certa dare. Ubi notat ꝙ neceſſariū
dicit aliquid dupliciter. Uno mō ſine
quo aliquid eſſe nō poteſt. De tali ne
ceſſario/omnino elemoſinā dare non
debet quis:puta ſi aliquis in neceſſi=
tatis articulo cōſtitutus haberet ſolū
vnde ſuſtentari poſſent filij ſui/et alij
ad eum pertinentes:de hoc enim ele
moſinam dare/eſſet ſibi et ſuis vitam
ſubtrahere. Sed hoc dico/niſi for=
te talis caſus īmineret:vt ſubtrahen=
do ſibi/daret alicui magne perſone/p
quam eccleſia vel reſpublica ſuſten=
taretur:quia pro talis perſone libera
tione/ſeipſum et ſuos laudabiliter
morti exponeret: cum bonum com=
mune ſit proprio preferendum. Un=
de.iij.Regum.xvij.cap̄. Uidua victui
ſuo et filij prepoſuit victum helie/di=
centis. Fac michi ſubcinericiū panē:

tibi autem et filio facies poſtea: lau=
dabiliter eñi preferre poterant vitam
helie/ qui currus fuit iſrael et auriga
eius: et morti ſe exponere. Et ſic patȝ
ꝙ etiam duo caſus ſunt in quibꝰ ele=
moſina eſt in prohibitione. Primus
ratione dantis: qui equaliter indiget
vel plus in ꝓpria pſona. Rō eſt quia
charitas ordinata incipit a ſeipō. Un
de eccle. xxx. miſerere aīe tue placens
deo. Scōs caſus qñ indiget pro ſuis:
Unde. i. thimo. v. Si quis ſuoꝝ ꝛ ma
xime domeſticoꝝ curam nō habet: fi=
dem negauit/ et eſt infideli deterior.
Unde Aug. Si quis vult filios exhe=
redare/ ꝛ eccleſiam inſtituere: aliū q̄=
rat ꝙ auguſt. ꝓ cōſilio. Et intelligitur
caſus: niſi alia rō vtilitatis publice cō
trariū ſuaderet: vt ſupra dictum eſt.
L ¶ Qñ vero elemoſinam dare ſit con
ſiliū/ ꝛ quando quis poteſt de neceſſa
rio elemoſinā dare: illō docet vbi ẛpus
tho. di. ꝙ ſcōo modo aliqd dr̄ neceſſa
riū ſine quo non poteſt cōuenientēr vi
ta tranſigi ſm cōditionē vel ſtatū per
ſone ꝓprie et aliaꝝ pſonarū quarum
cura ei incūbit: huiuſmodi neceſſarij
terminus non eſt in indiuiſibili conſti
tutus: ſȝ multis additis: nō poteſt di=
iudicari eē vltra tale neceſſariū. ꝛ mul
tis ſubtractis: adhuc remanet vñ poſ
ſit aliquis cōuenienter vitam tranſi=
gere ſm ſtatum propriū. De huiuſmo
di ergo elemoſinam dare eſt bonū: ꝛ non
cadit ſub precepto: ſed ſub cōſilio. In
ordinatū autem eēt ſi aliquis tātū ſi=
bi de bonis ꝓpiis ſubtraheret vt aliis
largiret/ ꝙ de reſiduo nō poſſet vitam
tranſigere cōuenienter ſm ꝓpriū ſta
tum et negocia occurrētia: nullꝰ eī in
cōuenienter viuere debet. Sed ab hoc
tria ſunt excipienda: quorum primuȝ
eſt quando aliquis ſtatum mutat: pu
ta p religionis ingreſſum: tūc eñi oīa
ſua largiēs ꝓpter xp̄m opus pfectio
nis facit ſe in alio ſtatu ponēdo. Se=
cūdo qñ ea q̄ ſibi ſubtrahit/ ꝛ ſi ſint ne
ceſſaria ad conuenientiā vite: tñ facili
ter reſarciri poſſunt/ vt nō ſequat ma
ximū incōueniens. Tertio qñ occurre
ret extrema neceſſitas alicuius priua
te pſone: vel etiam aliqua magna ne=
ceſſitas reipublice. In his eñi caſibꝰ
laudabiliter aliquis ꝑtermitteret id
qō ad decentiam ſui ſtatus ptinere vi
deret vt neceſſitati maiori ſubueniret
Hec tho. ¶ Secūdo pncipaliter ſci= M
endū qs dare poſſit elemoſinā? Rñ.
ſm oēs: ꝙ iſti qui habēt dominiū libe
rū tēporaliū/ vel āminiſtrationē taliū
et poteſtatē erogandi: vt religioſi qui
habent diſpenſationem a prelato ſibi
cōmiſſam/ dare poſſunt elemoſinā ſȝ
cōmiſſum vel preſumptū. Si vero nō
habēt diſpēſationē ſibi cōmiſſam: nō
poſſunt dare corporalem elemoſinaȝ
ſine licētia prelati expreſſa vel preſū=
pta: niſi in caſu neceſſitatis extreme.
Ratio dicti eſt: quia nichil habent ꝓ=
priū. Famuli etiam dñoꝝ non pñt da
re elemoſinā de rebus dñoꝝ ſuoꝝ/ ni=
ſi panem et ſupflua coquine: ꝛ huiuſ=
modi que nō inferunt ſenſibile nocu=
mentū: de quibus eis conſtat aut ve=
riſiliter pſumit ꝙ non diſpliceat do=
minis ſuis. Si eñi alias darent: tunc
contrectarent rem alienā inuito dño:
et ſic furtum cōmitterent. Filiusfami
lias quia ea que habet ſunt patris nō
poteſt dare elemoſinam niſi forte ali=
quam modicam/ de qua poteſt preſu=
mere ꝙ patri placeat/ niſi forte alicu
ius rei eēt ſibi cōmiſſa diſpēſatio a pa
tre. ¶ Uxor etiam non poteſt de om N
nibus ſibi ꝛ marito cōmunibus. Sed
ſm Tho. Ray. ꝛ Pe. de pal. pōt face
re elemoſinam ꝛ alienationem ſine li
centia viri in multis caſibus. Primo
ſi vxor habet res pafernales/ id eſt ꝓ
prias res ꝑter dotem vbi huiuſmodi
de conſuetudine locū habēt. Scōo ſi
ſit lucratiua: ita ꝙ exhibita debita gu
bernatione domus opibus ſuis lucra
tur: poteſt de illis elemoſinam dare.
Nec illud intelligit deducēdo expen
ſas victus ſui: quia vir tenet ad omīa
huiuſmodi onera ꝓpter dotem/ et ꝓ=
pter obſequiū ab vxore exhibitū. Ra
tio dicti eſt: quia talis mulier virago
eſt: ꝛ quaſi virilis. Tertio de rebus vi=

ri:vt de pane vino et huiuſmodi q̄ de
approbato more ſolent ad diſpēſatio
nem vxoris pertinere: poteſt et debet
dare elemoſinas/moderatas tamē et
ſm facultatē viri/ꝛ maiorē vel mino=
rem multitudinem et neceſſitatē pau
perū. Intellige etiam de rebus dota=
lib⁹: ꝛ ſi vir aliqn̄ ꝓhibeat prefata ver
bo: poteſt tn̄ ꝓbabiliter credere/ q̄ nō
intēdat omnino ꝓhibere elemoſinas
dare/ſed ſuꝑfluitatem: niſi apte con=
trariū appareret: tunc non tenet dare
niſi in articulo neceſſitatiſ. Quarto ſi
vxor ꝑegrinat/ ꝛ vir expēſas taxatas
dedit: ſi vult ſibi ſubtrahere pōt pau=
peribus dare. Quinto in extrema ne
ceſſitate: quia tunc oīa ſunt cōmunia.
Sexto poteſt alienationem rerum fa
cere ſine licentia viri/ad euitandū dā
nū viri. ſicut abigail. i. Reg. xxv. quia
mulier habet proprietatem in cōmu=
nibus bonis ſicut ꝛ vir. Unde ſi ꝑ ne=
gligentiā vel maliciā viri īmineat pe
riculū: poteſt ipa obuiare. Septimo ſi
vir ſit fatuus tunc eīn diſpenſatio. do
mus ꝑtinet ad vxorem/niſi aliter per
ſuperiorem fuerit ordinatū. Octauo
ſi vir abſens non poſuit diſpenſatorē
O domus ſue loco ſui. ❡ Sed qb⁹ dā=
da eſt elemoſina? Rn̄. ſm Ray. Ille q̄
poſſet dare omnibus indigētibus: ta
lis indiſtincte omnib⁹ indigentib⁹ da
re deberet: vt docet Chriſoſto. ſuꝑ epi
ſtolam ad hebre. Exēplo loth ꝛ abrae
qui qm̄ oēs indifferenter recipiebant
inter alios etiam angelos recipe me=
ruerūt. Si em̄ non omnes recepiſſent
forſitan et āgelos repuliſſent. In hoc
em̄ caſu addit Chriſoſto. Quieſcam⁹
ab hac ſurda ac diabolica ꝛ ꝑempto=
ria curioſitate/ſcꝫ diſcernēdi īter pau
perem ꝛ pauperē. Nō em̄ ex vita eoꝝ
quos recipis: mercedē tibi retributu=
rus eſt deus: ſed ex voluntate/ et ho=
norificētia multa/ex miſericordia ꝛ bo
nitate: imo ſm Grego. excōmunicato
danda eſſet elemoſina/et cuilꝫ mani=
feſte peccanti: niſi ex ſecuritate cibi vl
elemoſine/negligeret iuſticiam. In q̄
caſu dicit auguſti. vtilius panis eſuri
enti tollit/ſi de cibo ſecurus iuſticiam
negligat: q̄ eſurienti panis frangat/
vt iniuſticie ſeductus acquieſcat. In=
tellige tamen hoc: niſi talis eſuriret
ad mortem. Unde dicit pe. de pal. Ri
baldo panis/non pecunia danda eſt:
ne luxurietur. Iuſto ergo et ſctō dan=
da eſt elemoſina. Iuxta illud eccleſi.
xii. da miſericordi: ꝛ ne ſuſceperis pec
catorem niſi ſolum vt foueatur natu=
ra/non culpa. Propter decem enim
iuſtos olim peperciſſet de⁹ pētapo=
leos. Gen̄. xviii. Bona ergo bonis ſm
augu. creata ſunt: peccatori autē pane
dignus nō eſt quo veſcit. ❡ Propī P
quitas etiam ſm Auguſti. lib. i. de do
ctrina chriſtiana debet inſpici: quia il
li qui ſunt nobis magis coniuncti: q̄ſi
quadam ſorte nobis obueniūt vt eis
magis ꝓuidere debeamus. Utilitas
etiam inſpicienda eſt: que expectatur
a ꝑſona cui ſubuenitur vel ab eis da=
ta eſt. Predicatoribus nāq3 et prela=
tis ex debito ſubuenit. Unde ſacerdo
tibus et pbr̄is annona olim dabat de
publico: quia multitudo ſapientū: ſa/
nitas eſt orbis terrarū. Sapien̄. vi. Et
leuite etiam nutriebant de bonis cō=
munibus. vt ptꝫ Leuit. in multis lo=
cis. Magis autem predicatori ſubue
niendū eſt. Unde. i. Corinth. ix. nō alli
gabis os bouis triturantis. Ideo di=
cit tho. vbi prius in ſūma. q̄ circa hec
eſt diſcretionis ratio adhibenda: ſm
cōiūctionis differētiam/ ſanctitatis ꝛ
vtilitatis. ❡ Cui autē magis ſit dan Q
da elemoſina et plus bene faciendū
Dicit tho. in. iiii. vbi prius non eſt fa=
cile determinare ꝓpter multas diuer
ſitates boni et neceſſarii vt dicit phs
ix. ethi. Tn̄ hoc eſt tenendū q̄ ſemper
magis eſt reddendū debitū q̄ benefi=
ciū impendendū: vt ipe phs ibidē dicit
niſi ex parte altera aſſit maior boni=
tas vel neceſſitas et ideo parentibus
et propinquis et bn̄factoribus/ et eis
a quibus ſpūalia accipit: magis debꝫ
homo elemoſinam facere ſi indigeāt.
Et ceteris paribus melioribus magiſ
et magis indigentibus. Et ſic ſꝫ has

tres conditiones debet gradus in ele-
moſina conſtitui/ ſcꝫ ſm neceſſarium
honeſtū/ et debitum. Aſſignare autē
in ſingulis/quando vnū alteri prefe-
rat/eſt īpoſſibile:quia ſingulares cō-
ditiones/que attendende ſunt: ſunt ī
finite: ⁊ non cadunt ſub arte. De his
autem vnctio docet et prudentie con
R ſiliū. Hec tho. ¶ Tertio pncipaliter
videndum eſt de elemoſina ſpirituali
q̄ vt dicit Tho. in ſūma. vbi prius eſt
ſeptuplex. Et ſunt docere ignorantē/
cōtra defectū intellectus ſpeculatiui.
Cōſulere dubitanti/cōtra defectū in-
tellectus practici. Corrigere peccātē/
cōtra inordinatā volūtatē ꝓximi. Re
mittere offendenti/ inquātū ꝓximus
peccat in nos. Cōſolari triſtem/ cōtra
paſſionem appetitiue partis inter q̄s
maxima eſt triſtitia. Portare onero-
ſos et graues cōtra ſequelaꝫ peccati.
Ex inordinato enī actu grauant et cō
uiuentes etiā p̄ter peccātis intentio-
nem: ſm illud Ro. xv. debemus nos
firmiores infirmitates alioꝝ portare
Immo nō ſoluꝫ tales ſm qꝺ infirmi
ſunt graues ex inordinatis actibꝰ: ſꝫ
etiā quelibet eorū onera ſunt ſuppor-
tanda/ ſm illud Gal. vi. Alter alteriꝰ
onera portate. Vltimū eſt oratio/ per
quā poſcimus auxiliū a deo. Vñ Xſꝰ.
Conſule: caſtiga: remitte: ſolare: fer:
ora. Et ſub ly conſule/ comprehendit
doctrina et conſilium. Queritur autē
vtrum elemoſine ſpirituales ſint me-
liores q̄ corporales? Rñ. Tho. ibidē
ſimpliciter loquēdo ꝙ ſic. Primo ex
parte doni: quia illud quod exhibet ē
nobilius/ ſcilꝫ donū ſpūale qꝺ p̄emi-
net corporali. Secundo rōne eius cui
ſubuenitur: quia ſpiritus nobilior eſt
corpore. Vnde ſicut homo ſibiip̄i ma
gis debet prouidere quātū ad ſpm̄/ q̄
quātū ad corpus: ita etiā ꝓximo quē
debet tāq̄ ſeip̄m diligere. Tertio quā
tum ad ip̄os actus ꝑ quos ⁊ quibus
ſubuenitur ꝓximo: quia actus ſpūa-
les ſunt meliores corporalibus q̄ ſūt
S quodāmodo ſeruiles. ¶ Ex quibus
patet ꝙ ditiores ſunt predicatores et
docentes ſacram ſcripturam ex cōpaſ
ſione ꝓpter deum pure/ ⁊ quibus au
rum et argentum deeſt: quia de ſpiri-
tualibus operibus miſericordie plura
facere poſſunt. Vnde plus merentur
tales nobiles euangelici canes/ vlce-
ra lazari/ id eſt peccatoris ſanando: q̄
diues epulo mereri poterat micas dā
do. Et econuerſo plus peccat abſcon-
dens talentū dñi/ ſcilꝫ verbum dei q̄
diues negans micas temporalis ſub
ſtantie. Vnde eze. iij. Sanguinem eiꝰ
videlicet peccatoris de manu tua req̄
ram. Quando ergo medici viſitāt in-
firmos/ aut aduocati defendūt pupil
los: ⁊ doctores legum docent inſcios
q̄uis non ſit peccatum: tamen nō eſt
elemoſina ſi fit ꝓpt lucrum: quia nō
fit ex compaſſione et ꝓpter deum. Si
autem gratis hoc facerēt/ et ꝓpt deū
elemoſina eſſet/ non ſpiritualis: ſꝫ cor
poralis: quia ille ſciētie lucratiue ſūt
principaliter ꝓpter indigentias cor-
porales ſupplendas. Poſſent tamē
ſpirituales elemoſine comparari cor-
poralibꝰ ſꝫ aliquā particularē caſum
et tūc p̄ferri corpalis ſpūali. puta ma
gis paſcendus eēt fame mouēs: q̄ ꝓ
eo orādū. Sicut etiā ſm p̄hm Meliꝰ
eſt indigēti ditari q̄ philoſophari: q̄-
uis hoc ſimplicit ſit meliꝰ. ¶ Que- T
ritur etiā quō elemoſine ſint dande vt
fructuoſe dent? Rñ. p̄mo ſunt ex cha
ritate dande. i. Cor. xiij. Si diſtribue
ro in cibos pauperū omēs facultates
meas: charitatē autē nō habeā: nichil
michi ꝓdeſt/ ſcilꝫ ad eſſentiale p̄miū
in celo: lꝫ al's m̄ltipliciter ꝓſit. Scdo
dāde ſunt ex bona intentione nō ꝓpt
inanē gloriā: ſed tāq̄ deo: q: qꝺ vni ex
mīmis xp̄i fit: xp̄o fit. math. xxv. Vñ
math. vi. Cū facis elemoſinā: neſciat
ſiniſtra/ id eſt ſanis gl'ia q̄d faciat dex
tera tua/ id eſt recta intētio nō īpedia
tur ꝑ ſiniſtrā intentionē. Tertio vt or
dinate fiat primo tibi: ſecundo proxi-
mis: tertio alienis.

¶ Capitulum quartum De
furto et rebus inuentis.

De furto proprie dicto qđ directe contrariatur precepto ſeptimo tria ꝑncipaliter vidēda ſunt. Primo vbi expreſſe cōmittat̄ furtū vl' rapina/⁊ q̄t modis. Scđo vbi talia cōmittant̄ velate. Tertio quomodo in rebus inuentis.

A ¶ Quantum ad ꝑmū diffinit Ray.⁊ vl.in tractatu.iij. Furtum / qđ eſt contrectatio rei aliene mobilis corporalis:fraudaloſa inuito dño lucrifaciendi gratia vel ipſius rei:vel etiam vſus eius poſſeſſioniſve. Dicit̄ ꝑmo cōtrectatio:quia ſine ea nō eſt furtum ꝓpē licet interueniat voluntas/verbū/vel ſcriptura. Al's ſi cōcupiſcat quis res alienas illicite/ et ſine cōtrectatione: eſt tranſgreſſor alterius precepti : ſcꝫ nō ꝯcupiſces rē ꝓximi tui. Dr̄ rei aliene:q: nō cōmittit̄ furtū in re pleniſſime ꝓpria. Pleniſſime dico:q: ſi ali⁹ haberet ī re illa ius/puta creditor cui res eſt pignori obligata/ vt ꝯmodatarius/id eſt ille cui eſt aliquid cōmodatū:vel ſocius vel ſimilis pſona alia: ⁊ dñs furtiue ſurripiens alicui tali pſone furtū cōmitteret. Dr̄ mobilis corporalis:q: ī reb⁹ īmobilib⁹/vl' incorporalibus vt ſunt actiones et ſeruitutes/furtū nō cōmittit̄ : quia talia non poſſunt cōtrectari ꝓpter ſui īmenſitatem ⁊ incorporeitatem. Dicit̄ fraudulosa:quia ſi aliquis credebat rem eſſe ſuā/⁊ credebat ſibi licere rem ſuā ſurripere:nō cōmittit̄ furtum : lꝫ al's teneatur reſtituere ſi non fuit ſua: ⁊ idō ſi credebat ſe facere dño volente: non facit furtum:quia nō facit dolū. Dicitur inuito dño: quia ſi credebat dñm ꝑmiſſurū/et ſubeſt iuſta cauſa credendi:nō tenet̄. Si vero nō ſubeſt cā quare debebat credere: ꝺ hoc tenetur. Et dicit̄ dñs inuitus:etiam ſi videat rem auferri:q̄uis non cōtradicat. Si autē putat facere inuito domino / ⁊ tamen dominus vult : furtum quidem facit quantū ad intentionem/⁊ mortaliter peccat:ſed nō tenet̄ ad reſtitutionem: nec dñs poteſt petere/obſtāte ſibi ſua volūtate. Dicit̄ lucrifaciendi gratia: q: ſi quis alienā ancillā vel meretricē rapuerit vel celauerit/nō cauſa lucrifaciendi : ſed cā libidinis exercende: nō cōmittit furtum/licet alias grauit̄ peccet. Dr̄ ipi⁹ rei/vel vſus ei⁹ poſſeſſioniſve:q: nō ſolū cōmittit furtū qui rei dominiū vult lucrifacere ſic furtiue:ſed etiam qui vſum vel poſſeſſionē rei. Addit tho. ſecūda ſecūde.q.lxvi. ꝙ ſicut furtum cōmittitur in occulta acceptione rei aliene : ita ⁊ in occulta detentōne iniuſta.

¶ Eſt autem tam furtum q̄ rapina vt docet tho. vbi prius peccatum mortale:quia contra diuinū preceptum:vt patuit ſupra: ⁊ cōtra iuſtitiā/ qua vnicuiqꝫ reddendum eſt qđ ſuum eſt. Et contra charitatem de diligendo proximū:quia rapina et furto hūana ſocietas piret. Et tā furtū q̄ rapina aggrauat̄ ex circūſtātiis loci/tp̄is/⁊ pſone/⁊ ſiībus : vt ſi rē ſacram in loco ſacro aufert/ tunc eſt ſacrilegiuꝫ/aut alia ſpecies . Aut ſi debito tp̄e orōni/aufert alienā rem . Si etiā pſona dānificata paup fuerit ī ſe vel in ſuo ſtatu/aut in ſuis heredibus ex hoc ḡue dānū patiat̄. B

C ¶ Sed q̄reres. Eſt ne pctm̄ mortale ſi q̄s alīi furet̄ acū/vel pennā ad ſcribendū/vl' talem paruā rem? Rñ. ſm tho. vbi ꝑus. ꝙ in talibus reb⁹ minimis/hō cui aufert̄ res non reputat ſibi dānū inferri et ille q̄ accipit poteſt preſumere hoc nō eē ꝯtra ei⁹ volūtatē cui⁹ res eſt: ⁊ ſi eēt p̄ſens:ip̄e nō diſſētiret: ǵ ſi q̄s huiuſmodi res furtiue/id eſt alio neſciēte accipit:pōt excuſari a pctō mortali Si autem habeat animū furandi / et alteri inferēdi dānū:pōt ī talib⁹ minimis eē pctm̄ mortale:ſicˀ ⁊ ī ſola volūtate furādi eſt mortale:vbi etiā extrinſecus nullū nocumētū infert̄.

D ¶ Ex q̄bus ptꝫ ꝙ mltꝭ modis ꝯtra ſeptimū mādatū peccāt hoīes. Primo qñ q̄s rē alienā iniuſte aufert alteri:ignorante illo cui⁹ eſt/et eo inuito:ſic ꝙ ſi hoc cognoſceret:ſibi diſpliceret. Et non ſolū cōtra hoc ſeptimū preceptum peccat

ſed etiā tenetur reſtituere iniuſte abla
E tum. ¶ Sc̄do ſequitur ſm Tho.ꝙ ꝗ
rem ſuā apud aliū iniuſte detentā oc-
culte eriperet:peccaret quidē furti au
ferendo:nō q2 grauat illū qui detinet
nec tenet̄ ad reſtituēdū aliqd vl' ad re
compenſandū:ſed peccat ꝯ cōmunem
iuſticiā/dū ipſe vſurpat ſue rei iudiciū
iuris ordine ꝑtermiſſo. Et ideo tenet̄
deo ſatiſfacere/⁊ dare operā:vt ſi inde
ortū fuit ſcandalū ꝓximoꝝ/ꝙ illud ſe
detur. Sꝫ pe.aureoli quotl'.iij.q.xxi.
dicit ꝙ hec opinio videt̄ habereverita
tem in caſu in quo ꝑſona priuata pōt
per iudicē ſiue per ꝑſonā cōmunē ſatiſ
de facili recuperare rē ſuā. Sꝫ in caſu
vbi talis per iudicē nō poſſet rem ſuā
recupare bono modo/vel q2 iudex nō
eſt ꝑſens:q2 factū ad eius noticiā pue
nire nō poteſt:aut q2 iudex nō audet
īquirere:vel ille cuius res detinet̄ nō
audet aliū accuſare/vel alio mō conſi
mili:ī talꝰ caſu vnuſquiſq3 fit quaſi mi
niſter iudicis et executor legiſ:ita ꝙ rē
ſuam vel equiualēs accipe poteſt.nec
peccat in re accepta/nec in modo acci
piendi. Hec ille. Et ꝓbat per Aug. in
ep'la ad macedoniū ⁊ per rationē. eā-
dem opinionē Pe. de pal'. recitat/nec
eam īprobat. Tertio peccat cōtra ſe-
ptimū preceptū/ꝗ ꝓximo ſuo non no
cet in ſe/nec in re ſua/eā ſibi vſurpādo
⁊ retinēdo:ſed ſiue occulte ſiue mani-
feſte deſtruēdo ⁊ corrūpendo. vt ꝗ cō-
burit alteriꝰ domū/īterficit aīalia:aut
deſtruit agrū eius/⁊ ſiluā vaſtat. Quis
enī nichil de illa re apud euꝫ maneat:
tñ quia ꝓximū iniuſte dānificat: pec-
cat contra hoc ꝑceptū:⁊ tenet̄ damnū
recōpenſare. Quarto peccat ꝯtra hoc
preceptū qui hmōi damnū ꝓximo iniu
ſte illatum/ſibi nō recōpenſat quantū
pōt. quod vtiq3 tenet̄:niſi alter qui dā
nificatꝰ eſt ſibi illud volūtarie remit-
tat/aut ab eo habeat volūtariā dilatio
nem/aut impoſſibilitatē reſtituēdi/vl'
ſimilem excuſationē licitā. Ex quo pꝫ
rñſio ad quoſdā alios caſus. Anꝰ eſt:
quid ſi aliquis accipit equum vel aliā
rem accōmodatā vſq3 ad certum locū/
et ipſe vltra illum locū procedat cū il-
la re? Rñ. ſm Ray. ꝙ furtuꝫ cōmittit/
niſi in caſu qn ſcilicet credebat domi-
num nō fore inuitū ſi ſciret. Alius: ꝗd
ſi aliquis rem ſibi ad vtendū cōceſſam
alij cōmodauit? Rñdit Ray. ꝙ furtuꝫ
vtiq3 cōmittit. quia non erat ei cōceſſa
ad vſum iſtum. Alius caſus. vtrū cre-
ditor cōmittit furtum: ſi pignore ſibi
obligato vtatur? Reſpōdit Ray. ꝙ ſic.
In hoc autem caſu ⁊ ſimilibus/ſcꝫ cū
furtum cōmittitur in vſu rei: tenetur
fur ad eſtimationem huius rei/etiam
re ipſa domino reſtituta ſm Raymū.
⁊ Hoſtien. ¶ Quinto peccat contra F
hoc preceptū/qui vineā/agrum/ortū/
aut quodcunq3 aliud ſue culture com
miſſum/infideliter aut fallaciter colit
⁊ per hoc proximū ſuum dānificat. et
tenetur ad damni reſtitutionē. Idē in
telligendum puto de quolibet infide-
li ⁊ fraudulēto laboratore/ſcꝫ carpēta
tore/muratore/proximū damnificāte
iniuſte. Sexto peccat qui terminos a-
grorum ſuoꝝ/vinearū/ortorum/pra
torum/vel ſimiliū poſſeſſionū/ſciēter
dilatat in damnū proximi ſui/per hoc
aliquid ſibi de ſua poſſeſſione auferē-
do. et tenetur ad reſtitutionē: nō ſolū
ablati/ſed etiā fructuū quos inde pce
pit/⁊ quos percepiſſet dominus rei/ſi
eam poſſediſſet. deductis tamē expen
ſis factis pro fructibus ꝗrendis/con-
gregandis/⁊ cōſeruandis. ¶ Septi G
mo peccat iudex qui ex cupiditate/ti-
more/odio/amore/aut ex ꝗcunq3 alia
cauſa ſcienter male iudicat et ſenten-
tiat in damnū ꝓximi ſui. Et ſm Ray.
tenetur illi quē ſic iniuſte leſit ad om-
ne intereſſe. Siliter intelligēdum eſt
de illo/qui licꝫ ſit ignarus/⁊ ad talem
cauſam iudicandā īſufficiens:tñ pre-
ſumit eā iudicare ſine ꝯſilio alioꝝ ma
gis peritoꝝ ꝗ ſufficiētes reputati ſunt
Et ſic cōtingit eū ꝑ ignorantiā iniuſte
iudicare ⁊ proximū dānificare. Pec-
cat enī talis cōtra hoc preceptū iniuſte
iudicando:⁊ per hoc ledendo ꝓximū.
⁊ in foro cōſcientie tenet̄ leſo ad reſti-
tutionem. Eodēmodo dicēdum eſt de

ſilo qui ſufficiens fuit ad iudicādum:
ſed neglexit adhibere diligentiā debi
tam. quia non ſtudnit/ ꝛ vidit que ſtu=
dere ꝛ videre debuit. ꝛ ſic ex ſua negli
gētia male iudicauit in proximi leſio=
H nem. ¶ Octauo peccat aduocatus
aut procurator qui ſcienter defendit
cauſam iniuſtā vt dicit Tho. ij. ſcđe. q.
lxxij. quia ĩiuſtum eſt ꝛ illicitum ſcien
ter alicui cooperari ad malum facien
dum/ ſiue conſulendo/ ſiue adiuuādo/
ſiue qualitercunq̧ conſentiendo. Un=
de Ro. i. Digni ſunt morte: non ſoluꝫ
q̄ faciunt/ ſed ēt illi qui conſentiūt fa=
cientibus. Tenetur etiam ad reſtitu=
tionem eius damni/ quod cōtra iuſti=
tiam per eius auxiliū altera pars in=
currit. Si vero ĩ pͥncipio credidit cau=
ſam fore iuſtam ꝛ in proceſſu apparet
ſibi ĩiuſta: debet cauſam deſerere ſine
aduerſarij dāno: vt dicit Tho. vbi ſ͡us
Nono peccat aduocatus aut procura
tor/ ſi parti aduerſe cāꝫ bonā aufert/
et eam grauat aut dānificat in expen=
ſis/ aut impedit in executione iuſtitie
in hoc ꝙ petit dilatiōes ſupfluas/ aut
producit ſciēter falſa inſtrumēta/ aut
falſos aut corruptos teſtes/ aut iudi=
cat ſm falſas leges/ aut q̄ſcunq̧ fal=
ſas prohibitiones. Et ſm Ray. tenet̄
parti aduerſe quam ſic iniuſte leſit: ad
reſtitutionem omniū que per eius pa
I trocinium iniuſtū amiſit. ¶ Decimo
peccant qui cenſus ꝛ tallias cōſuetas
ꝛ theolonia/ vectigalia/ vngeltas/ ꝛ ſi=
milia iuſte inſtituta/ aut ab āntiqua cō=
ſuetudine cuius cōtrariū nō eſt in me=
moria introducta: non ſoluunt/ ſed in
toto vel in parte dominis fraudulen=
ter ſubtrahunt: ꝛ tenētur ad reſtitutio
nem. Undecimo qui plebano et alijs
ſubtrahunt aut eorū eccleſijs debita/
vt qui non ſoluunt decimas fideliter/
aut oblationes conſuetas/ aut alia hu
iuſmodi: ꝛ tenentur ad reſtitutionem.
Duodecimo famuli ꝛ famule qui bo=
na dominoꝝ aut dominaꝝ infideliter
diſpenſant alijs aut ſibiipſis iniſs do
minis appropriādo/ aut qui nimis la
te in proprios vſus talia aſſumūt/ vel
etiam qui de bonis dominoꝝ ſuorum
ipſis inuitis elemoſinas faciūt cōtra
ſuperius tradita. ¶ Tertiodecimo K
mulieres q̄ bona viroꝝ ſuorum furan
tur: aut ea maritis neſciētibus/ aut no
lentibus nimis ſumptuoſe conſumūt
in vſus ꝓprios/ vel etiam de ipſis bo=
nis virorū ſuorū elemoſinas faciūt cō
tra eorū expreſſam prohibitionē: et cō
tra ea q̄ ſupra de elemoſina tacta ſunt
Quartodecimo peccāt mlieres adul
terantes/ q̄ filios illegitimos nutriūt
ſub expenſis eoꝝ q̄ putātur patres ta
lium filioꝝ/ ꝛ nō ſunt. ꝛ ſic faciūt filios
ſuos illegitimos ſuccedere ad heredi
tatem legitimoꝝ: qui tn̄ ſoli ius hn̄t in
paternis bonis. Talis enī mulier tali
ter priuat legitimos vel maritū in bo=
nis ad vtrūq̧ vl' alteꝝ ꝑtinētibꝰ. Quĩ
todecio teſtamētarij q̄ elemoſinas aut
alia legata nō aſſignāt/ quibus ex te=
ſtamento aſſignanda ſunt/ ſcꝫ qui ſibi
retinent/ aut ꝓpria volūtate alijs do=
nant ꝙ illis quibus nolatim per teſta
torem ordinata fuerunt. Per hoc enī
iniuſte dānificant ꝓximū in re ſibi de=
bita. ꝛ tenentur ad reſtitutionem ei.
¶ Sextodecimo peccat ꝯtra ſeptimū L
preceptū etiam qui rapinā cōmiſit/ vi
delꝫ rem alienā iniuſte auferēdo alte=
ri vi vel violētia/ illo cuiꝰ res eſt ſcien
te ꝛ ĩuito. Et tenet̄ talis vltra reſtitue=
re quod alteri ſic abſtulit: etiā dānum
recompēſare qđ iniuſte intulit. Et illđ
eſt gn̄ale in oībus iniuſtis dānificato
ribus. Et notāter dictū eſt qui iniuſte.
quia ſi fieret auctoritate iudicis iuſte
iudicātis: talis occulta ꝛ manifeſta re
ceptio nec furtuꝫ foret/ nec rapina. qꝛ
nō ĩiuſta. Sicut ꝛ filij iſrahel deo iubē
te egyptioꝝ bona licite recepeꝛt. verū
tamē ſi talis ĩ publica auctoritate po=
ſitus auferret alteri res per violentiā
iniuſte talis peccaret ꝛ cōmitteret ra=
pinā. ꝛ teneret̄ ad reſtitutionē. Sic ēt
nec furtū cōmittit/ nec rapinā: qui au
fert furioſo occulte gladium ne occi=
dat: ꝛ nō iniuſte qꝛ nō in alteriꝰ nocu=
mentū. ¶ Decimoſeptimo peccant M
dn̄i q̄ a ſubditis ſuis per iniuſtas tal=

tias aut exactiões īdebitas/ſupflúas
et inconſuetas ſubditos ſuos grauāt:
et ab eis prefata exigunt. Sunt tñ ali
qui caſus ſm Ray. ⁊ Hoſti. in quibus
licitū eſt dñis vltra cēſuȝ debitū aliqđ
ſubſidiū moderatum exigere. Prim⁹
eſt pro defenſione patrie. vt cū patria
iniuſte ab hoſtibus īuaditur: tunc eñ
ſubditi non ſolum tenētur ſuas res ī-
partiri ſed etiam tenētur corporaliter
et totaliter iuuare ⁊ laborare. Secūd⁹
ſi domin⁹ vult ire in exercitum īdictū
ab eccleſia vel principe ꝯtra hereticos
vel paganos/nec ſufficit ad expenſas
poteſt a ſubditis petere ſubſidiū. Ter
tius ſi in bello ex pacto ſuo iuſto fue-
rit captus ab hoſtib⁹/⁊ non ſufficit ſe
redimere abſqꝫ damno graui. Quar-
tus ſi debeat filiam maritare/aut filiū
deſponſare. Et ſi aliqua alia cauſa ſi-
milis emergat (de quibus vide latius
in ſūmis) poteſt licite a ſubditis pete
re auxiliū/ſed moderatū. Si vero do-
minus extra tales ⁊ ſimiles rationa-
biles cauſas vltra conſuetum exigere
velit: tenereť ad reſtitutionē ſȝ Ray.
N ⁊ alios. ¶ Decimooctauo peccāt in-
terdum qui in contractu cōductionis
mercennariū de precio ſuo nō ſtatim
ſoluendo dānificant. Unde dicit alex.
de haľ. in ſūma. talis tenetur reſtitue-
re damnū. ⁊ etiam tantū quantū mer
cēnario nocuit. vñ Leui. xix. Non mo
rabitur opus mercennarij tui apud te
vſqꝫ ad mane/id eſt operis merces. et
Eccľ. xxxiiij. Qui defraudat mercedē
mercēnarij: ⁊ qui effundit ſanguinem
fratres ſunt. Et Jaco. v. dicit diuitib⁹
Ecce merces operarioꝝ veſtroꝝ que
fraudata eſt a vobis clamat. ⁊ clamor
eoꝝ ī aures dñi ſabaoth īntroiuit. Po
teſt autē ille cui preciū ſolui deberet:
multipliciter damnificari nō ſolutus.
Aut qꝛ tātū tenetur eadē nocte ſolue
re/aut alimoniā ⁊ alia neceſſaria eme
re/vel prīcipi obnoxiū fieri/aut aliud
hmōi incurrere propter carentiaȝ ſibi
O debite mercedis. ¶ Decimonono pec
cant q̄ defraudant dños aut ciuitates
in ſtewris licite impoſitis/ īmo īterdū

illicite per tyrannos extortis. Exēpli
gratia. domin⁹ alicuius ciuitatis ſibi
ſubdite/imponit ei aliquā exactioneȝ
iniuſtam: ſed rectores dicte cōmunita
tis pro ſe ⁊ cōmunitate/vt maius ma
lum euitent: promittunt eidem domi
no quandā pecunie ſummā: et ſtatuūt
quendam modū recipiēdi ſiue colligē
di dictam pecuniaȝ a ſingulis de illa
cōmunitate: imponendo cuilibet cer-
tam pecuniam ſoluendā: ſm multitu
dinem bonoꝝ ſuorum. Uel aliter. po
ſito etiaȝ ꝙ aliquis ciuiū dictam ſum-
mā pecunie/vel ſimul/vel per partes
promittēs ſoluere dicto modo recipi-
at ad firmam pecuniā impoſitam cō-
munitati dicto modo colligendā/ de-
mum poſito ꝙ aliqui de dicta cōmu-
nitate exiſtimantes huiuſmōi exactio
nem iniuſtam/et ideo non ſoluendam
niſi per violentiam et coactionem ali-
quam pecunie ſummā eis impoſitam
clam vel occulte retineant. Querit er
go Gofredus quotli. vij. q. xv. Utrum
ſic retinentes illud quod ē impoſituȝ
eis: teneantur illud reſtituere: et hoc
illi qui recipit dictam collectam ad fir
mam? Rñdet. debitū ē vt vnuſquiſqꝫ
tanꝙ pars tribuat ad cōmune bonuȝ
conſeruandū ſuam portionem. Sicut
etiam quiſqꝫ pro ſalute propria teneť
dare tyranno bona exteriora/vel per-
dere ꝑus ꝙ permittat ſe perimi ab eo
dem. Et bene ſtant ſimul in propoſito
caſu/⁊ in alio: ꝙ aliquid iniuſte ab ali-
quo recipitur/⁊ tñ iuſte poteſt ab alijs
exigi. vt ſi domin⁹ a tyrāno capitur ſi
captus ſine ſubditoꝝ bonis redimē
non pōt/⁊ tamen tyrannus iniuſte ꝓ-
cium recipit ⁊ reſtituere tenetur: ⁊ ſub
diti bñ faciūt dñm liberando. Sic eſt
in ꝓpoſito: vbi omnes de cōmunitate
ſunt ſicut vnū corpus et rectores com
munitatis qñ rationabiliter ſubditis
aliquid ſoluendū imponūt/ tenentur
ſoluere/alʼs cōmunitatem defraudāt. P
¶ Uiceſimo peccant qui ſcienter tra-
dunt hoīb⁹ malas pecunias/vľ alias
res ꝓ bonis: poſtꝙ ab alijs ſic ad ip-
ſos peruenerunt. tales eñ nec dāt pre

cium iuſtū/nec fideliter agunt/nec bñ
intendunt.ſed hoc quo ad pecuniā p̄-
cipue itelligendū ē:qñ datur pecunia
que ē falſificatio monete cōis.Secus
ſi non eſſet falſificata moneta: ſed in
vno groſſo plus de argento a caſu/ꝙ
Q in alio/ꝛ minus de cupro. ¶ Viceſi-
moprimo peccant ſm plures qui me-
liores denarios eligūt de moneta nō
pure argētea/ꝛ reſoluunt in argentū/
vł vēdunt precioſius/ꝛ leuiores eque
care vendunt.Patꝫ quia tunc mone
tam reddūt minus acceptam.et tales
faciunt interdum librā denarioꝝ ita
leuē ſicut preciſores monete:quod ta
men omnino illicitum ē.ergo nocent
cōmunitati eadem ratione interdum.
ſicut iſti de quibus prouer.xi.dicitur.
Qui frumenta abſcōdit:maledicetur
R in populis. ¶ Secūdo principaliter
videndū eſt de palliatis furtis ꝛ rapi-
nis.de quib⁹ eſt p̄ma rła magr̄i Ma-
thei.li.de cōtractibus.Quicūqꝫ exhi-
bet ſe qualē ſcit ſe nō eſſe/ cui propter
hoc principaliter ꝙ creditur eſſe talis
qualē ſe exhibet datur/mutuatur/ven
ditur:vel fit aliquid boni quod nō da-
retur aut fieret ſi ſciret nō eſſe talis:il
lud ipſe iiuſte pcipit/ꝛ ad reſtitutionē
tenetur:niſi ſibi aliunde cōpetat de iu
re.vel ipſe probabiliter ignoret ꝙ hac
ratione ſibi detur vel fiat.Patent iſta
quia ſi non debetur alꝰs de iure:ꝛ non
datur ſibi voluntarie/īmo inuolūtarie
quia ex ignorātia cuius ipſe eſt cauſa
per ſuam falſam exhibitionē ꝛ ſimula
tionem: ſequitur ꝙ ipſe fraudulenter
recipiat.Si iuxta hanc regulā diſcute
rent ſe hoīes:o ꝙ multi īuenirēt ſe īiu
ſtiſſimos occupatores:qui de diuitijs
ſuis gloriātur/ꝛ aſpernātur ceteros vt
malos.Primo eñ principes qui ha-
bent defendere terrā ꝛ ſubditos/eiſqꝫ
prouidere de iuſtitia/ad que cōtribu-
tione ſubditoꝝ quaſi precio conducti
ſunt.de quanto defenſionem debitam
ꝛ iuſtitiam negligunt:de tanto contri
butionem iiuſte recipiūt. Secūdo idē
iudicium eſt de his qui ſe clericos ver
bo dicunt/vel habitu/vel officio exte-
riori oſtendūt:et nō ſunt tales quales
ratione clericatus eſſe deberent. Ex q̄
eñ ille quem ep̄s nō acceptauit et or-
dinauit in clericū/iniuſte recipit bñfi-
cia eccleſiaſtica/ꝛ fructus eoꝝ.quō il-
le corā deo iuſte recipiet/quē de⁹ nūꝙ
in clericū acceptauit? Quō autē ē cre
dibile ꝙ deus illū vnꝙ in clericū acce-
ptauerit:qui nunꝙ vt clericus viuere
vel vt talis deo ſeruire propoſuit? Sꝫ
ſi aliquid de his q̄ ad clericū pertinēt
aſſumpſit aut facit: hoc principaliter
ideo facit/vt per hoc faciliter reddit⁹
ꝛ pecunias poſſit obtinere.ꝛ per illas
ſeculares habere honores/cōuiuia/lu
xurias/ꝛ vanitates ſeculi exercere.Et
ſi aliqñ bonū propoſitū habet/et ꝓtūc
iure percipit:nōne etiā tunc qñ mutat
propoſitū/ꝛ opere contrariū iplet:ite-
rum percipiendi ius perdidit? Tertio
ſimiliter eſt iudicādū de religioſis ha
bitu/ꝛ irreligioſe viuētibus.Quis eñ
credit(puto aūt ꝙ nec ip̄imet credere
pñt)hoīes iō eis bona dare/ cōſtruere
monaſteria/ elemoſinas ꝛ oblationes
porrigere:vt īde ꝛ de talib⁹ ꝯ deū ꝛ re
gulā viuāt? Cū ergo ipſi ſolū ſub p̄tex
tu hmōi ꝛ colore petāt ꝛ recipiāt ꝛ hoc
ītuitu eis detē:vt vicꝫ ſꝫ ſtatū aſſūptuꝫ
deo ſeruiāt ꝛ viuāt:ipſi nō hñt ius con
uertendi data in aliud maxīe cōtrariū
ꝙ ad id ad quod data ſunt ꝛ ipſi rece-
perunt.Ꝙcito ergo quiſpiā religioſoꝝ
ſciēter contra ea facit/que ad ſtatū re-
ligioſum de neceſſitate ſalutis perti-
nent:iniuſte percipit ꝛ abutitur oībus
monaſterio donatis/etiaꝫ pane vł ha
bitatione:niſi mutet intentionē/ꝛ velit
eis vti ſicut debet:ad reſtitutionē tene
tur. ¶ Quarto cōformiter poteſt di- S
ci ꝙ qui ſciēter conātur/vt res q̄cunqꝫ
venałe melior appareat ꝙ ē bona:quā
emptor ꝓpē hoc emit p̄īcipalr̄:q: ta
lem credebat eā eſſe quał apparebat
cōmuni iudicio:tātū tenenē reſtituere
quātū recipiūt vltra verū eius valorē.
Et ſi reddaē eis res eoꝝ itegra:totum
preciū reddere tenebūtur.quia nō fie-
bat emptio niſi pro tali re qualis ſm
iudicium cōmune apparebat. Siliter

ſentiendū eſt de his qui rem bonā et venalē oſtendūt vt vinū clarū et ſapidū in vitro: et poſtea turbidū vel alīs malū vaſis vinū infundūt. Hec de ꝓfato matheo. ¶ Quinto ſm ꝓdicta iniuſte agunt mercatores/ vel alij/ q̄ accōmodant pecunias ab aliīs: et vt decipiant/ veſtes et apparatus habēt precioſos vt eis credat̄: cū tn̄ ꝓbabiliter ſoluere debita nō itēdūt vel nequeāt.

T ¶ Secūda regula eiuſdē. quicūq̄ indebite eſt alicui homī cā timoris/ verecūdie/ triſtitie/ vel alterius paſſionis ſibi oīno inuolūtarie: cui⁹ q̄dem paſſionis occaſione ille homo mouetur ad dandū/ mutuandū/ vel aliquod vtile ſibi faciendū/ hoc ipſe iniuſte recipit de tanto: de quanto illa datio ex illa īuolūtaria paſſione ꝓcedit: ⁊ ad reſtitutionē tenet̄: niſi forte (ſicut pretactū eſt) illud ſibi ex aliquo iure debeatur. Uel niſi bona fide ꝓbabiliter ignoret an īuolūtarie ſibi detur: ſꝫ ꝓbabilem habeat preſumptionem de volūtario. Illud ptꝫ quia qn̄ iſte non habet ius et ſcit illum dare nō volūtarie/ ⁊ vltra hoc eſt indebite cā illius datiōis: quō poteſt ſibi res iuſte venire? Dico autē cuius eſt indebite cā: quia ſi das pauperibus elemoſinam ex timore mortis: aut dānationis: ipi non iniuſte recipiūt: quia non ſunt cauſa illi⁹ timoris: imo adhuc ſi quis eſſet cauſa illi⁹ timoris/ ſed nō indebite: vt ſi neceſſe eſſet nautā facere foramē in naui/ ꝓpter qd̄ opꝫ eiſci vel aliīs dare merces Si autē non eſſet neceſſe/ ſed faceret hoc quia ſperaret ſe obtenturū merces eiectas: ipſe ceteris ꝑibus/ nō ſolum merces eiectas/ et demū inuētas iniuſte recipet: ſed etiā teneretur reſtituere: dato q̄ eas nunq̄ inueniret.

V ¶ Ex premiſſis poſſunt multa elici. Primo q̄ potentes et dn̄i/ qn̄ petūt ſibi aliquid dari vel mutuari a ſubditꝭ qd̄ pre timore indignationis negare non audent: de tanto iniuſte recipiūt/ de quanto ex inuolūtario timore donatur. Secūdo ſi quis petit/ vel mendicat per tam honorabilem perſonā/ cui quis pre verecūdia tam paruā rē negare: et vultū eius nō audet confūdere. Tertio debitores q̄ minant̄ creditoribus: niſi pars debiti remittatur eis/ ſe totum velle negare coram iudice/ nulli taliū ſunt abſoluti a debito: quod occaſione illius timoris dimittitur. Quarto hi qui moleſtauerūt homines/ et minant̄ amplius inimicari eis: ſi nō cōcordauerint cū eis ꝓ voto ipſoꝝ: nō debent credere ſe vere ⁊ euāgelice recōciliatos/ etiam ſi offenſi ex illo timore ſe iniuriā dimittere/ ⁊ verbo teſtent̄/ et ſcripto. Quinto mimi ⁊ ioculatores/ q̄ nō vocati veniūt ad homines/ ſed eis penitus inuitis et nolētibus/ et illi pre verecūdia/ vel timore oblocutionis eoꝝ aut humane confuſionis ſuſtinent eos/ ⁊ aliqn̄ ioculationes eoꝝ/ nō ſunt ſecuri in ꝯſcientia de eo qd̄ eis datur/ de quāto ex illis inotiuis datur q̄ꝛ ipſi ſunt cauſa indebita. Sed hec oīa ſunt intelligenda: niſi ipſis alio iure competat/ aut probabiliter appareat q̄ voluntarie detur. Et ſicut additū eſt de tanto/ de quāto/ et cetera que ſequūtur: quia aliqn̄ homines dant/ non ſolū ex aliqua taliū paſſionū inuolūtariarū: ſed etiā ex affectu ꝑfidi beniuolentiā/ cōplacentiam honorē/ ſolaciū/ aut laudem. Et certe de tāto illi nō iniuſte recipiūt: ⁊ aliqn̄ totaliter mutat̄ affectus. Qn̄ aūt hoc haberet: poſſet ꝯtingere/ q̄ qui prius iniuſte recepit iuſte poſtea retineret: quia quod prius erat inuoluntarium poſtea fit aliqn̄ nō ſolū volūtariū: ſed etiam delectabile: ſicut cōmuniter in his contingit/ ad que mouet/ vel ī quibus ſurgit cōcupiſcentia. Illa eñ nō facit inuoluntariū: et ideo que ex illa dant̄: iudicant̄ licite poſſe retineri: nō obſtante q̄ dans peccet in ſic dando: et recipiens poſſit retinere cū peccato ſuperbie/ auaritie/ vel luxurie. Hec magiſter Math. ¶ Quantū ad tertium ꝑncipale de reb⁹ inuētis eſt ſpecialiter notandū ſm ſanctū thomā ſecūda ſecūde. queſt. lxvi. et ſm alexan. in ſuo. iij. diſt. xxiij. q̄ quedam ſūt res X

que nūq̄ fuerūt in alicuius bonis: vt
gēme ⁊ lapilli q̄ inueniunt̄ in littore
maris: ⁊ ille res ſtatim ſunt inuento=
ris. Dicit eñ de illis lex in libro inſti=
tutionū de rex di. Gēme ⁊ lapilli ⁊ ſi=
milia/que in littore maris inueniunt̄
iure naturali ſtatim inuentorꝫ ſunt/et
Y fiunt. ¶ Alie ſunt res q̄ aliq̄ poſſeſ
ſe fuerunt: ſed modo derelicte ſunt vt
theſauri antiquo tēpore ſub terra oc=
cultati: quoꝝ nūc nō eſt poſſeſſor. Et
de iſtis dicendū eſt ſicut de ſupradictꝫ
ſcꝫ ꝙ ſunt inuētoris: niſi ꝙ ſm̄ leges
ciuiles tenet̄ inuētor dare medietatē
dn̄o agri/ſi in alieno agro inuenit: nō
data ad hoc opera: ꝓpter qḋ in para
bola euangelij Math. xiij. dr̄ de inuē=
tione theſauri abſconditi in agro: ꝙ
emit agrū illū/vt ſcꝫ haberet ius poſ
ſidendi theſaurūꝫ. Si vero inuenerit
theſaurūꝫ data opa: nichil tenet̄ dn̄o
agri. Unde de illo dicit lex lib. inſtitu.
de rex diuiſiōe. Quiſquis theſauros
in loco ſuo inuenit: adrianus natura
lem eq̄tatē ſecutus ei cōceſſit qui inue
nit. At ſi quis in alieno ſolo non data
ad hoc opera/ſed fortuitu inuenit: di
midiū inuentori/et dimidiū dn̄o ſoli cō
Z ceſſit. ¶ Alie ſunt res que de ꝓpin=
quo in alicui⁹ fuerant bonis/et ſunt
ab eo derelicte: ⁊ iſtas ſi quis inuenit
et eas accipit/non animo retinendi/
ſed eas reſtituendi domino earum q̄
eas nō hꝫ pro derelictis: ille nō cōmit
tit furtum: nec in re cū ſint derelicte.
nec volūtate: cum eas derelictas ſciat
aut credat. Si autē in veritate nō ſunt
derelicte/ipe tamen inuētor bona fi=
de hoc credit/⁊ accipit etiā animo re
tinēdi: tūc ignorantia facti eū excuſat
vt dicit alex. Si aūt nō credat eas de=
relictas/et accipit eas aīmo retinēdi:
tūc furtū cōmittit: quia cōtrectat rem
alienam: et de hoc intelligit̄ illḋ Au=
guſti. in quadā omel. ſic dicentis. Si
quid inueniſti/et nō reddidiſti: rapui
ſti. Dicit tñ pe. de pa. in. iiij. de cōſue=
tudine: theſaurus vbicūq̄ inuent⁹ ſit
eſt principis: et ſic ille ſolus poteſt fa=
cere elemoſinam. Eſt eñ theſaurus:
vetus depoſitio pecunie cui⁹ mēoria
nō extat. Sed quomodo reſtituentur
inuenta: q̄n neſcit̄ cui? Rñ. ſm̄ Ray.
Faciat inuētor publice dici p̄ p̄cones
vl̄ p̄ eccl̄ias vbi rem īuenit. Et ſm̄ Ho
ſtien. Anteq̄ dn̄o reſtituat̄: ſi dubium
eſt cui⁹ ſit/certificari debet inuētor p̄
circūſtantias rei: al̄s forte multi non
dn̄i eam peterent.

Capitulum quintum De em=
ptione et venditione.

A De emptione et vendi
tione circa que ſepe
plura valde illicite ac
quirūt̄: tria nūc ſūt vi
denda. Primo q̄ req̄
rant̄ ad talia. Scḋo
q̄ p̄iculoſum eſt hēre
officiū mercatoꝝ. Tertio qualiter ſe
debeant habere bene/vt ſaluent̄ mer
catores. ¶ Quantū ad p̄mū notan B
dū ꝙ ſꝫ Uincētiū in ſpeculo hyſto. li.
ij. mercatoꝝ ꝓp̄etates chaim primus
habuiſſe videt̄: q̄ ſimplicitatē vite ho
minū ad inuentionē mēſurarū ⁊ pon
derū p̄mutauit: atq̄ ad calliditatē et
corruptionē p̄duxit: terminos t̄re p̄=
mus poſuit: rapinis ⁊ violentia opes
cōgregāſ: ſuos ad latrocinia inuitauit
Quāuiſ igit̄ negociatio (vt hodie res
ſe hꝫ) de ſe nō ſit illicita/q2 ipa mediā
te bona t̄rax quarūdā alijs terris ta=
liū carentiā hn̄tib⁹ aduehunt̄ ⁊ econ=
uerſo: tamē ibi magne fraudes fiunt.
¶ Unde ſcḋo notandū eſt ꝙ ſm̄ tho. C
ſcḋa ſcḋe. q. lxxvij. ⁊ Sco. in. iiij. diſt.
xv. Duplex eſt cōmutatio. Una econo
mica: q̄n cōmutans intendit recip̄e rē
nō vt mercet̄ in ea: ſꝫ vt ipa vtat̄. Alia
eſt cōmutatio negociatiua: vbi cōmu=
tans intendit lucrari de re quā acqui
rit. Emit eñ rē nō vt vtat̄ ea: ſed vt vē
dat cari⁹. Ad p̄mā cōmutationē vt ſit
iuſta quinq̄ requirūt̄: et ad ſcḋam vt
ſit iuſta eadē/⁊ adhuc duo alia requi=
runt̄. Primo igit̄ ad cōtractum em=
ptionis ⁊ venditionis ⁊ ad quēcunq̄
contractū requirit̄ libera voluntas in
vtroq̄ ſcꝫ vendendi in vno/et emēdi ī
altero/id eſt ꝙ dans velit transferre/

et recipiens velit accipere rē trāſferē-
dam. Scđo reqrit libertas in vtroq̧/
ita q̄ neuter ipſoꝝ ꝓhibeat lege ſupio
ris/nec per actū alteri⁹ a quo depēde
at. Et ppt defectū hmōi nō pōt mona
chus ſine licētia ſupioris/nec filiuſfa-
milias ſine licētia patris emere vl' ven
dere. Tertio reqrit q̄ fiat ꝯmutatio ſi
ne fraude īteruenīēte bona fide. Jdeo
i. Teſſa. iiij. Hec eſt volūtas dei: ne q̄s
ſupgrediat neq̧ circūueniat ī negocio
fratrē ſuū. per li ſupgrediat: inequali
tatē iuſti ꝑcij excludit. de q̄ poſt pau-
D ca dicet ꝛ circunueniat per fraudem.
¶ Fit aūt ſʒ Tho. fraus tripl'r. Pr̄io
in ſubſtātia rei vendite. vt cū quis reʒ
vnius ſpeciei ſcienter vēdit pro re al-
teri⁹ ſpeciei/aut ſubſtātie min⁹ ꝑcioſe
vt auricalcū pro auro. aut aquā provi
no. aut mixtū pro puro. aut denarium
cupreū pro aureo. Contra illud Eſa. i.
Argentū tuū verſuʒ eſt in ſcoriā: vinū
tuū mixtuʒ eſt aqua. Scđo cōmittitur
fraus in quātitate: q̄ per mēſuram co
gnoſcitur: ſiue res menſuret per pōd⁹
ſiue per aliā mēſurā corporalē vt mo-
diū vl' ſextariū. ſiue ſit in liquidis ſiue
aridis. Et ſīlr in libra ꝛ pōdere/ꝛ in
oībus iſtis vniuerſaliter opʒ eſſe iuſtā
menſurā in vendēdo ꝛ emēdo al's iiu
ſtum fit. ideo Deut'o. xxv. dicit. Non
habebis in ſacculo diūſa pōdera/ma-
ius ꝛ min⁹: nec erit in domo tua modi
us maior ꝛ minor. Abominat eñ dñs
eū q̄ hoc facit/ꝛ aduerſatur omnē iiu
ſticiā. Tertio cōmittit fraus in quali-
tate. puta cū quis aīal īfirmū vēdit q̄ſi
ſanū. Aut vinū corruptū quaſi ſanū et
purum. Aut crocū mixtū cū re viliori.
Ex quo ptʒ q̄ qui faciūt res ſutiles et
defectuoſas defectuſq̧ earuʒ ex indu
ſtria ꝛ ſtudioſe obtegūt ꝛ occultāt te-
nentur ad reſtitutionē illi⁹ q̄d occaſio
ne talis occultatiōis eis datur pro re-
bus: niſi res non obſtāte defectu tātū
valeat: quantū datur. Et ſīlr eſt de
habētibus res venales iudicandum.
Oīa iſta probātur ex̄ de iiuriis ꝛ dam
no dato. Qui eñ dat occaſionē dāni:
damnū dediſſe videt: ſed defraudans
alium in ſubſtantia/qualitate ꝛ quan
titate/dat ei occaſionē damni: al's eñ
non ꝯmutaret. Et ī his oīb⁹ dic̄ Tho.
Nō ſolū peccat q̄s iiuſtā vēditionē fa-
ciendo: ſed ēt ad reſtitutionē tenetur.
¶ Quarto exigit q̄ ad min⁹ habitua E
lit itēdat ſi vācit agnouerit rē nō fuiſ-
ſe talē qualis ſʒ contractū eſſe debue
rit: q̄ hoc velit ſicut rationabile fuerit
emendare. Si enim venditore ignorā
te/aliquis predictoꝝ defectuum in re
vendita fuerit: venditor quidē nō pec
cat. tenetur tamen cum ad eius noti-
tiam peruenerit veraciter ſaltē dam-
num recompenſare emptori. Et quod
dictum eſt de venditore etiā intelligē-
dum eſt ex parte emptoris. Contingit
eñ q̄nq̧ venditorem credere rem eſſe
minus precioſam quantū ad ſpeciem
puta ſi quis aurū vendat loco aurical
ci: ēptor ſi illud cognoſcat/iiuſte emit:
ꝛ ad reſtitutionē tenetur. Et eadē ra-
tio eſt de defectu qualitatis ꝛ quanti-
tatis. vt ſi quis ſimplex peregrin⁹ cre-
dens equum ſuū valde infirmū/exhi-
bet eū venalē: et emptor aſtutus ꝯ̄uis
noſcat defectum eſſe paruū/aut forte
per noctem ſanabilē: tamē emit eum
pro paruo precio quaſi valde infirmū:
ille ſcienter ꝛ iniuſte dānificat proxi-
mū ſuum. ꝛ peccat contra hoc manda
tum ꝛ tenetur ad reſtitutionē. ¶ Quī F
to requiritur equalitas valoris inter
res permutatas/aut inter rem emptā
aut venditā/et precium. Nā rē carius
vendere aut vilius emere q̄ valet ī ſe
vel eſtimatione hominū/eſt cōtra iuſti
tiam ſm phʒ. i. poli. Et contra illđ q̄đ
chriſtus dicit Math. vij. Oīa quecūq̧
vultis vt faciant vobis homīes/ꝛ vos
facite illis. Sed nullus eſt qui ſibi vel
let rem carius vendi q̄ valeat. quia ſic
dānificaretur vt plurimū vel ſemp. vñ
Aug. xiij. li. de ciui. dei. Velle vile eme
re et care vendere reuera viciū eſt. Dr
autē q̄ non licet rem carius vēdere vl'
vilius emere q̄ valeat in ſe/vel in eſti-
matione hominū. Jn tribus eni caſi-
bus licet rem carius vendere q̄ ſit em
pta. Jdeo quia aut res meliorata eſt

in ſe/vel in eſtimatione hominuꝫ/ aut ratione ſeruicij circa rem emptam exhibiti. Primo eñ res empta pōt meliorari: aliquando naturaliter vt quādo fit de impuro vino purū:⁊ de gracili ligno forte. Et de equo trium annorum octennis. Aliqñ artificialiter fit empte rei melioratio. vt melior eſt pānus in tunicam formatus/q̄ ſimplex pānus. Aliquando fit naturaliter et artificialiter. vt melius ad ignem valent ligna ſicca q̄ humida. Secundo prīcipaliter res empta poteſt meliorari non in ſe ſed in opinione hominum. aut quia neſciebatur prius q̄ bona eſſet. aut qꝛ eſt iam indigentia eius que prius non fuit. vt patꝫ de pillulis peſtilentialibus extra tēpus peſtilētie/⁊ in tempore peſtilētie/⁊ in multis alijs modis. Et tā in p̄mo q̄ in ſecūdo meliorationis modo: poteſt res carius vēdi q̄ empta eſt. Tertio prīcipalit̄ ideꝫ fieri pōt ex parte vendentis/vicꝫ rōne ſeruicij quod circa eaꝫ fecit: vel officij quod circa eam hꝫ. ⁊ hac rōne collectores/hoſpitū campſores/īſtitores/caupones/peneſtici/⁊ quicunqꝫ ſtationarij: poſſunt rē etiam nullo modo mutatam nec in ſe nec in eſtimatione hominū vēdere carius q̄ emerūt et hoc propter ſumpt⁹/labores/induſtrias/curas/pericula/⁊ alias occupationes rōnabiles. ⁊ multoplus qui adducūt res a longinquo. Rō eſt quia. i. Cor. iij. vnuſquiſqꝫ recipiet mercedē ſꝫ ſuū propriū laborem. Eadem eñ ratio eſt de mercatore/ſicut de alio laboratore ꝙ ſibi merces detur pro ſuis/labore/
C industria/cura/⁊ ſimilib⁹. ¶ Unō tā ſm diuinā q̄ naturalem legē: illicituꝫ reputatur ſi in emptione ⁊ venditione non ſit equalitas iuſtitie ſeruata ſcienter. Et ille qui plus habet poſtq̄ innotuerit ſibi: illud tenet̄ recōpenſare ei q̄ damnificatus eſt ſi ſit notabile dānū. Qō dico qꝛ iuſtū p̄ciū rer̄ qñqꝫ nō eſt pūctualiter determinatū. ſꝫ magis ī q̄dā eſtimatiōe cōſiſtit: ita ꝙ modica additio/vel minutio nō videt̄ tollere eq̄litatem iuſtitie. vt tho. dicit. Et addit ſco. ꝙ qñ cōmutantes penſata neceſſitate mutua/reputant hincīde equalēs dare ⁊ accipe/ita ꝙ vterqꝫ cōputat tantū dare quantū recipit/⁊ ecōuerſo recipe quantū dat: ſi tunc aliqō modicū deficit ab īdiuiduali eq̄litate nō erit iniuſtitia reputāda. qꝛ qñ ex tali eſtimatione de datiōe ⁊ receptiōe equiualentis mutuo ſunt cōtenti: tūc mutuo ſibi volunt remittere veriſimil̄r ſi in aliq̄ deficiunt ab illa iuſtitia requiſita. Et ſic iſtorū cōtractuū quēlꝫ cōcomitat̄ aliq̄ donatio cōditiōalis. vt ſi aliq̄d ſit amplius in re data. ¶ Uerūtñ ſi aliquis D
multū īdigeret re aliq̄/⁊ alius ledat̄ ſi ea careat/⁊ per magnā inſtātiā ille inducit̄ ad vendēdū rē ſuā/vel ad p̄mutandū pro re alterius: tunc cū poſſit ſe cōſeruare īdemnē/ erit in caſu tali iuſtū preciū/nō reſpiciendo ſolū ad rē q̄ vendit̄: ſꝫ etiā ad dānū qō vēditor ex vēditione īcurrit. ⁊ ſic licite poteſt aliquid carius vēdi q̄ valeat ſm ſe. q̄uis nō vendat̄ plus q̄ valeat habēti. Siuero aliq̄s multū iuuet̄ ex re alteri⁹ quā accepit. ille vero qui vendidit nō dānificetur carēdo re iſta: nō dꝫ eā ſuper vendere. qꝛ vtilitas q̄ alteri accreſcit non eſt ex vēditione/ſed ex cōditione emētis. nullus autem debet vēdere alteri quod non eſt ſuū. licet poſſit ei vendere dānuꝫ quod patitur. Ille tñ qui ex re alterius accepta multum iuuatur: poteſt propria volūtate vendēti aliq̄d ſuperogare: quod pertinet ad eius honeſtatem. Et ſic patet ꝙ quinqꝫ requiruntur ad cōmutationē iconomicam.
¶ Sed ad negociatiuaꝫ adhuc ſuper E
prefata requirūtur alia duo. Primo ſi debeat eſſe iuſta: oportet ꝙ talis cōmutatio ſit vtilis reipublice. Sicut eſt de mercatorib⁹ illis q̄ afferunt res de patria vbi abūdant/ad patriā vbi deficiunt. quarū tñ vſus eſt ibi neceſſari⁹. Et etiā q̄ res emptas cōſeruāt: vt prōpte inueniātur venales a volētib⁹ eas emere. tales habent actū vtilē reipublice. Oportet eñ ꝙ nec aliquis credat/nec credēdi rationē habeat ēptionē eſſe cōitati vl̄ reipublice p̄iudicialē

Propter defectū illi⁹ cōditionis ſunt
aliqui vituperabiliter negociatores/
puta qui nec tranſferunt nec cōſeruāt
nec eorȝ īduſtria melioratur res vena=
lis/nec certificat alius ſimplex de va=
lore rei emende:ſed emit mō vt ſtatim
vendat ſine oībus iam dictis cōditio=
nibus.Talis eſſet exterminādus a re
publica tanq̄ nociuus cōitati:eo q̄ ꝓ
hibet īmediatā cōmutationē volētiū
īconomice cōmutare:⁊ ſic faciūt q̄ōli=
bet venale vſuale carius emēti q̄ de=
beret eſſe.⁊ vilius vendēti.⁊ ſic dāniſi
cant vtranq̄ partē.Sunt etiam q̄ fru
menta/vel alias res vtiles cōitati/vel
neceſſarias ⁊ bonas ad hoc principa=
liter emūt:vt nō deſint ciuitati/patrie
vel aliqua alia bona intētione:nō īten
dentes cariſtiam īducere/ſed q̄ñcūq̄
neceſſitatē vel notabile grauamē pau
perum viderīt:vēdere intendūt iuxta
cōmunē ⁊ ratiōabilē eſtimationē.Ta
les eñ licite et meritorie poſſunt hoc
facere/⁊ aliq̄ñ cariſtiam īpedire.Sed
illi q̄ in cōgregādo talia/nec cōitati ꝓ
ſunt:nec vtilitatē eius intēdunt/ſȝ ſo=
lum lucrū ſuū/nichil niſi cariſtiā expe
ctādo:grauiſſime peccāt. Rō eſt quia
quilȝ in cōitate viuēs ratione caritatiſ
proximi/⁊ ratione emolumēti: vtpote
ſolatiȷ́ defenſionis/⁊ ſimiliū:debet cō=
munitati eſſe vtilis.⁊ maxime nō no=
ciuus.Et ſm iura.Turpis eſt pars q̄
ſe non conformat ſuo toto. Poſſunt
autē vtriq̄ premiſſorȝ ſe ex hoc conſi=
derare.quia qui intendit cariſtiā:do=
let de frumentorū īcopioſo prouentu.
Alius vero ex hoc vel letus eſt:vl' con
K tentus/⁊ non triſtis. ❡Secundū re
quiſitū ad cōmutationē negociatiuaȝ
eſt:vt vendens pro re vendibili recipi
at iuſtum preciū.Eſt autē iuſtū preciū
conſiderandū ſm quod res vēdibiles
valent ad vſum hominū plus vl' min⁹
ſm neceſſitatē rerū.interdū ſm deſi=
derium hominū quod habent ad res.
Et lȝ difficile ſit dare de valore rei ſuf
ficientē et generalē regulā:tñ hanc re
gulam quidā doctor tradit.Sicut eſti
matio que veriſimiliter bona fide cre
ditur erronea eſſe nō eſt ſequenda:ſic
cōmunis eſtimatio in qua nullus er=
ror veriſimiliter apparet ſequēda eſt.
ſiue in ſpecie/ſiue in ſingulari.Ubi ȷ̇o
nulla eſt vl' non eſt vera eſtimatio: ibi
recurratur ad rationē pēſando labo=
res ſumptus/⁊ cetera ſtatim dicenda
bona fide:ꝓut meli⁹ poteſt fieri. nec=
non meliorationē vel peiorationē ſiue
realem/ſiue eſtimatā.⁊ iuxta hoc res
vendatur.Talis negociator iuxta di=
ligentiam ſuam/⁊ induſtriā ⁊ pericu=
la:accipiat in cōmutatione preciū cor
reſpondens.q̄ð declarat Sco.q̄r vnū=
quenq̄ in opere honeſto ſeruientē rei
publice:oportet de ſuo labore viuere.
ſed talis afferēs vel etiam cōſeruans
honeſte ⁊ vtiliter ſeruit reipublice.igi
tur ⁊c̄.Secundo q̄r vnuſquiſq̄ indu=
ſtriam ſuam ⁊ ſollicitudinē ſuā poteſt
iuſte vēdere.Induſtria eñ magna re
quiritur in tali trāſferēte de patria in
patriam:ergo poteſt iuſte vltra ſuſten
tationem ſuam neceſſariā pro ſe ⁊ fa=
milia ſua :ad iſtam neceſſitatē depu=
tatam recipere preciū correſpondens
ſue induſtrie.Tertio etiam poteſt re=
cipere aliquid correſpondēs ſuis pe=
riculis.Semꝑ tamē lucrū debet eſſe
moderatum:ne talis cupiēs nimis di
ues fieri:viciū auaricie īcurrat.❡Ad L
hoc ȷ̇o q̄ venditio vel emptio ſit bona
materialiter:requirūtur cōditiones ⁊
circūſtātie cōmunes/ſicut in aliȷ́s acti
bus moralibus:potiſſime finis eſt q̄
nō ſit in ſcandalum/in malum exēpliū
contra votum vel ex auaricia. Uñ dicī
ſanctus Tho.q̄ emēs nō debet lucrū
ſtatuere tanq̄ finē ſuum/vel ſuorȝ ope
rum/ſed lucrū quod querit vlteri⁹ or=
dinare in alium finē neceſſariū/vl' ho
neſtum vt ad ſuſtentationē dom⁹ ſue
vel ad ſubueniendū indigētibus ſi ſit
negociatio licita/vel etiam cum quis
negociationē ītendit ꝓpter publicaȝ
vtilitatē/ne ſcȝ res ad vitā neceſſarie
deſint patrie.⁊ tunc lucrū expetit: nō
tanq̄ finē/ſed quaſi ſtipendiū laboris
❡Sed ē dubiū vtrū venditor teneat̄ M
dicere viciū rei vendite:Rñ ſm Tho.

quotli.ij.q.x.et ſecūda ſcde.q.lxxvij.
ar.iij.Si res vendenda ꝑpter vitium
qḋ habet redditur minoris valoris/
vel eius vſus redditur impeditus/ vł
noxius/ſcʒ cū equus claudicat/ vł do
mus eſt ruinoſa:aut cibus corruptus
vel venenoſus:ſi tunc huiuſmodi vici
um eſt occultū et venditor non dete=
git:et ſi tam care vendit ac ſi non eſſʒ
vitioſa:erit venditio doloſa:et vendi=
tor tenet̃ ad damni recōpenſationem
Si vero vitiū ſit manifeſtum/puta cū
equus ſit monoculus/vel tale mani=
feſtū vitiū habet res vendenda/vel cū
vſus rei licet nō cōueniat vni vendito
ri:poteſt tamen cōueniens eſſe alteri:
et ſi tunc ipſe venditor ꝑpter huiuſ=
modi viciū ſubtrahat de precio quan
tū oportet/tunc nō tenetur ad manife
ſtandū viciū rei: quia forte huiuſmo=
di emptor vellet plus ſubtrahi de pre
cio ꝙ eſſet ſubtrahendum . Unde pōt
licite venditor indēnitati ſue conſule
re/viciū rei reticēdo. Uerbi gratia.ex
emplificant doctores aliqui. Tu ven
dis michi equū omnino malū et ꝗ ni
chil valet ad equitandū/et das michi
eum pro tanto precio quātū ſola cutiſ
valet:nichil iniuſtum facis michi ꝙ
equus non valet ad equitandum:niſi
ego in ꝯtractu interrogarem an equ⁹
valeret ad equitandū/et tu diceres ꝙ
ſic:tunc eñ contractus iniuſtus eſt/ꝛ
fraudulentus. Si aūt ego ex ſimplici
tate vel inaduertentia non conſidera
rem illū defectū/nec inquirerē/tu ta=
men bene ſcires ꝙ ego ṗncipaliter ad
equitandum eū emerem/ et ex ſimpli
citate vł inaduertentia id non dicerē:
tu quidem peccas cōtra me/non iiu=
ſte ad extra vendendo:ſed minus fide
liter ꝛ charitatiue circa me agendo.
Hec eſt ſentētia tullij/ꝗ narrat de an=
tipatre pħo acutiſſimo: qui dixit om=
nia vitia emptori pandenda ſunt. Et
poſt plura ei⁹ verba cōcludit tulli⁹ li.
iij.de offi.nichil debet vēditor empto
ri celare. Qȝ ſi increpandi ſunt qui re
ticēt:qd de his eſtimādū/ qui fucatio
B nis vanitatem adhibēt? ¶Sed qd

de his mercatoribus et cōtrahentib⁹
qui ſciunt veriſimiliter iuſtū precium
et cū ſigno/vel verbo/vel ſilentio/rem
ſupuendunt? Rñ.ꝙ tripliciter pñt ta=
les vitiū cōmittere. Primo ſi videns
hominē ſimplicē et inexpertū circa rē
nō facit diligentiā fidelem/vt ei nō ſu
peruendat. Quia eñ inexpertus ho=
mo neſcit rem eſtimare:ideo venditor
nō poteſt ſe ſm illius exhibitionē i vē
dendo regere:ſed tota eius eſtimatio
ſibi incūbit. Et ergo niſi fidelem dili=
gentiam adhibeat:non eſt ſine pecca
to ſi rem ſupuendat. Secus autem eſt
quādo res vendit̃ homini intelligēti/
et experto circa rem . Secūdo quādo
emptor aut venditor eſt artatus neceſ
ſitate/vel inordinata affectiōe inpul
ſus:tunc nequaꝙ poteſt alter dubius
de valore rei tam ſecura conſcientia
durus eſſe erga eū ceteris paribus: ſi
cut erga liberū ꝛ oī tali impulſu carē=
tē:habet eñ timere ꝙ ex illa artatio=
ne carius emat:ꝙ aľs faceret emptor
vel ꝙ vēditor vendat remiſſi⁹ . Ter=
tio quando venditor aliqua arte/ vel
cautela verboꝝ etiam ſi vera ſint ꝛ nō
falſa/inducit emptorē ad emendū ca
rius ꝙ alias emeret:vt ſi vēditor rem
que vix valet vnū denariū:ſciēter ex=
hibeat ꝓ quattuor:et emptor ex vere
cūdia/vel quia nō credit ſup exhiberi
rem in quadruplū exhibeat et det pl⁹
ꝙ vnū:vēditor coram deo tenet̃ ad re
ſtitutionem eius qḋ plus vno recepit.
Tenet̃ eñ ad reſtitutionem ſi rē ſciē=
ter ſupuēderet/etiam ſi illū nullo mō
induceret: ꝙto magis quando hoc ꝑ
cautelas efficit:et maxime ꝑ falſita=
tes ꝛ mendacia hoc procurat. ¶Se D
cūdo principaliter videndum eſt ꝙ pe
riculoſuʒ ſit mercari vel negociari. Et
hoc patet ex ſeptem que eā reddūt pe
riculoſam. Primo ignorantia inter=
dum valoris rerum:et quanti eſtimā
di ſint labores/cure/pericula/ et ceťa
huiuſmodi:que negociantes habent
circa venales res in quarum eſtima=
tione merito quilibet eſt ſibi ſuſpect⁹
vtpote index i ꝓpria cauſa. Et in hoc

minus periculoſe ſtant: qui vendunt
res apud multos inuenibiles et vena
les:quia facilius et propinquius pōt
haberi eſtimatio:⁊ homines nō ſūt ar
tati ad vnū. Quiſquis vero habet rē
venalem/vel exercet officiū aut labo=
rem non poſſibilem apud aliū haberi
ſicut aliqñ ſoluꝫ vnus eſt notariꝰ/me
dicus/apotecarius/vel aliꝰ talis: hic
debet ſibi multomagis eſſe ſuſpectus
⁊ valde cauere:ne in neceſſitate hoīm
exigat:aut recipiat vltra rei aut labo
ris ſui valorē. Secūdū reddēs nego=
ciationē periculoſam eſt diffidētia de
ꝓximis:que ſurgit ex cautelis ⁊ frau
dibus omni die contingentibus: pro
pter qḋ vendentes multo carius ex=
hibēt res ꝙ valēt: et ementes multo
minus ꝙ velint dare. Et ſic vtrobiqꝫ
multa falſa dicūtur:et nō pauca men
dacia:et qñqꝫ periuria cōmittuntur.
Tertiū eſt inordinatus timor damni
⁊ lucri:deſideriū exceſſiuū ac affectus
res cito vendendi. Ex quibus oritur
cōſuetudo laudandi vendenda/⁊ emē
da vituperandi:q̄ quidem timor ⁊ de
ſideriū/tempore cōtractus ſic mentē
vrgent et occupāt: ꝙ modicus vl̓ nul
lus reſpectus ad deū vel iuſtitiam ſo
let haberi. Quartū continua ⁊ anxia
ſollicitudo:et occupatio cū talibus re
bus extrinſecis et diuerſis hominibꝰ
q̄ raro mentis recollectionem admit
tunt:et in quibus tanta habetur dili=
gentia:ꝙ debitum deo ſeruitiū ⁊ cura
ꝓꝑe ſalutis omittit̄. Quintū eſt ma=
lum exemplū: qḋ quis videt in maio
ri parte mercantiū: ꝓpter quoꝝ mul=
titudinem homo plane volēs proce=
dere:vix poteſt aliquid lucrari mercā
do. Sextū eſt cōtinua occupatio cū ve
ro obiecto ⁊ materia auaricie/ ſcꝫ cuꝫ
temporalibus bonis/⁊ etiā cum for=
ma eius:quia cū mō acquirendi eadē
necnō cū auaris:circa q̄ videt̄ tam dif
ficile vitare auariciā:ſicut aſſidue cō=
uerſando cū ꝓcacibus mulieribus cō
tinentiam ſeruare. Septimū eſt rari=
tas pure intentionis:quia valde rarū
eſt:vt quis recte intendat in mercan=
do. vtilitatem proximorum / et ſic ſm
vtilitatem officij vl̓ obſequij ſui victū
mereri: que tamen intentio tam ne=
ceſſaria eſt ꝙ ſine tali intentiōe actua
li vel habituali nullus actus negocia
tionis eſt meritorius apud deū: etiaꝫ
ſi quo ad homines nichil iniuſti fiat:
imo dubium et diſputabile eſt an iſte
qui nō intendit in mercando hominū
vtilitati ſeruire/etiam ſi vtilis ſit: poſ
ſit aliquid ſm deū ꝓ labore ſuo reci=
pere. ¶ Tertio principaliter viden= P
dum eſt quomodo mercator cupiens
ſaluari debeat ſe tenere? Rñ. ꝙ debet
ante omnia intendere non plus debi
to recipere/vel minus dare ſcienter:⁊
velle ſupplere vbi ꝑceperit defectum
et fideliter ſeruiendo aut ꝓdeſſendo
his a quibus vult victū acquirere: et
cum timore lucrum recipere ſm nobi
litatem et grauitatem/et vtilitatē cu
re/laboris/induſtrie/⁊ ſumptuū quos ⁊
quas contingit habere. Necnō ſꝫ ma
gnitudinem/multitudinē aut precio=
ſitatem rerum in quibꝰ ſeruit/ aut mi
niſtrat hominibus. Nec tantū nego=
ciationi intendere:vt per hoc aliquid
eoꝝ negligat que ſue ſunt neceſſaria
saluti. Dico autem nobilitatem ⁊c̄. qꝛ
dato ꝙ negociatoris merces adducē
tis tantus eſſet labor/ſicut militis de
fendentis terram: nobilior eſt tamen
labor militis ceteris paribus/ꝙ alte=
rius:quia ad nobiliorem finem tēdit.
Sic etiam ſtaret ꝙ labores/ cure ⁊c̄.
eſſent eque nobiles ⁊ graues: ⁊ tamē
vnus eſſet magis neceſſarius alio: ꝓ
iſto certe ſibi magis deberet̄. Dico eti
am ſm multitudinem/magnitudinē/
et precioſitatem rerum:quia peneſti=
ca vēdens/ſcꝫ piſum ⁊ olera:⁊ de vno
floreno cōmunitati ſeruiens:non po=
teſt tm̄ lucri recipere/ ſicut inſtitor vē
dens nobiles et multū vtiles res:nec
inſtitor ī quiete quodāmodo reſidēs
ceteris paribus poteſt tm̄ lucri recipe
re/etiam de eque magna pecunia: ſi=
cut res eque bonas de partibus lon=
ginquis adducēs. Et ideo ſi quilibet
ſm ſtatum ſuum vellet viuere/ et ſm

meritum ſuū lucrū recipere: omīa ſtarent eo melius. Sʒ quia peneſtica de modico precio et labore tantū vult lucrari ꝙ quotidie bonis cibis et potibus repleta ſit: et vltra hoc continue plus ditetur: que ſi debite perpenderetur vix nudum panem mereret̃: et inſtitor de modico labore ⁊ precio reſpectiue vult ſe ⁊ ſuos tam delicate nutrire/⁊ precioſe veſtire: ſicut vnus de multo maiori ſūma/grauiori ⁊ vtiliori labore cōmunitati ſeruiens: ⁊ ita diſcurrendo de aliis. Hinc eſt ꝙ q̄ſi omnes auaricie et ſupbie/ et voluptatis morbo laborant: per que tantū excecantur: ꝙ credunt ita eſſe debere/ ex hoc ꝙ illa ſunt tam cōmuniter iā conſueta/ ꝙ quaſi omnes ſic agunt: cum tamen nulla conſuetudo poſſit excuſare in his que ſunt contra rectam rationē: ſed ſolum in indifferentibus/ q̄ poſſunt fieri bene ⁊ male. Nulla autē ratio recta videtur dictare hoc bonuʒ ꝙ filia ſimplicis militis/aut burgenſis quantūlibet opulentis/ deferat tā precioſam veſtem/cingulū/aut coronam: que ꝑ ſtatu ſufficeret cuiuſcūqʒ magne principiſſe aut regine: nec hoc ꝙ quantumlibet diues mercator tam ſplendide in veſtibus/ tam magnifice in ſumptibus viuat: ꝙ ſufficeret regi vel ꝑncipi bene magno. Et hoc modo multa ſunt que ſub diſſimulatione trāſeunt: nec reputantur tam mala: que tamen ſi recte penſarentur manifeſte viderentur exceſſiua recto iudicio rationis. Ex quibꝰ patet ꝙ quātificatio precii iuſti: penſanda eſt ī libra rationis recte attendendo bona fide/ id eſt fideli intentione ſuam induſtriam circa rem/ ſollicitudinem/ neceſſitatem/ et nobilitatem rei vendibilis/magnitudinem/multitudinē labores/pericula et ſumptus.

¶ Sequitur ſextum capitulum De ꝯtractibus vſurariis et ludis.

DE vſuris mō et aliis cōtractibus tria ponent̃. Primo quot modis vſurarii faciūt cōtra ſeptimū preceptū Secūdo quanta mala ludos comitētur. Tertio quomodo peccant luſores. a

¶ Quantum ad primū prenotanda ſunt quattuor. Primo ꝙ vſurarii tenentur ad reſtitutionē vſure: et ad reſtitutionem damni per vſuras alicui illati. Omnis eñ vſura cōmittit̃ circa mutuationē vel cōceſſionē. Eſt autem mutuatio actiua ſeu conceſſio/datio gratuita rei: quā vel equiualēs tenetur reddere recipiens iuxta pactū. Mutuatio vero paſſiua eſt talis rei receptio. Dicit̃ autē mutuatio/ q̄ſi meū tuū facio. Hoc tamen qđ tibi mutuo/ non ſimpliciter deſinit eſſe meū/ ſʒ ſolum ad tempus debet eſſe tuū. Unde veraciter dicere poſſum me tantū habere apud te. Et ille nō diceret̃ omnino paup cui debitores bene ſoluturi tenerent̃ multa. Dicit̃ autē mutuatio pecunie vel huiuſmodi/datio: quia dominiū transfert̃. Unde in ſcriptura vocat̃ mutuatio/datio. Exo.xxii. Deut̃.xv. Luc̄.vi. Si inquit mutuū dederitis his a q̄bus ſperatis recipe: q̄ gr̄a eſt vobis? Nam ⁊ peccatores peccatoribus fenerant̃ vt recipiāt equalia. Et ſtatim ſequit̃. Mutuū date: nichil īde ſperantes/⁊ erit merces vr̄a multa: ⁊ eritis filii altiſſimi: quia iṗe benignꝰ eſt ſup ingratos et malos. Dicit̃ gratuita datio: quia ſicut pura et ſimplex donatio fit gratis ſine limitatione: ſic iſta debet gratis fieri ſalua iſta limitatione de reddēdo. Unde chriſtꝰ vbi ſupra dicit/ nichil inde ſperātes: ſupple vltra redditionē rei. Additur quā vel equiualens tenetur reddere: quia niſi hoc eſſet pura et ſimplex foret donatio. Dicitur vel equiualens: q2 aliquando res eadem non poteſt reddi: quia diſtrahitur vt pecunia/ vel ꝑdit̃ aut perit vt equus aut domus. Dicit̃ etiā iuxta pactū: quia mutuationē res

cipiens nō tenetur rē mutuatam ſim= pliciter reddere/niſi ita ſit pacatum. Poteſt em̄ tale pactū fieri q̄ reſtituat ſi petitum fuerit.vel ſi aut dn̄ venerit ad pinguiorem fortunā.et tunc ſi non venerit conditio:reddere nō tenetur.

C ¶Secūdo notandū q̄ quis mutuās poſſit iure rem mutuatā vel valorē ei⁹ recipere et repetere:nichil tn̄ pōt vltra hoc ab hoīe rōne rei mutuate vel mu= tuatiōis repetere/recipere/ vel ſpare. Sed bene pōt recipe quod a mutuum recipiēte/nō pro mutuo:ſed ſpōte/ vel ex alia iuſta cauſa datur aut pia. Pri mum patet. quia recipiens mutuum nullū ius habet ad rem niſi ex ꝯceſſio ne mutuantis:ſed mutuās non dedit aut mutuauit niſi ad certū tempus/vl tra quod inuito dn̄o tenere nō debet. Secūdū patet.quia qn̄ michi mutua= ſti pecuniam vel huiuſmodi:tunc res iſta interim eſt mea facta/⁊ eius vſus eſt meū opus.cuius ſignu3 eſt: quia ſi apud me perditur pecunia vel res:mi chi eſt perdita/non tibi vt omnes vo= lunt.Sed cōtra rationē eſt:q̄ ego tibi debeam dare aliquid de vſu et labore meo quem habeo de pecunia mea. l3 poſtea tenear tibi dare pecuniā tuam/ aut equiualēs quā a te mutuaui:⁊ qn̄ hoc facio:tunc tuum tibi reſtitui et ſa=

D tiſfeci. ¶Sed diceret quis cum ille cui mutuo ante hoc michi potuit dare vnū florenu3 voluntarie:cur ergo pro mutuo nō poteſt dare vnū florenum? Reſpō. ideo quia non vendibile nul= lus poteſt vendere/ſed quil3 bene po= teſt dare ſuam rem/qui ſaltē liber eſt. ſed mutuatio eſt actus volūtatis elici tus vel īperatus/quo quis vult q̄ res ſua ſit alterius ad beneplacitū eius:ꝗ habet poteſtatē ſic diſponēdi de re: vł vtrunq̄/ſc3 actum interiorē et exterio rem cōprehendens:⁊ nullū talium eſt vendibile eo modo quo vſurarius cu= pit.Ex quo etiā patet q̄ vſura cōtra le gem nature eſt. Tertiū patʒ.quia non eſt peioris cōditionis qui mutuū pre= ſtitit alicui poſt mutuatione3 q̄ ante: ſed potuit recipe ſpōte/vel ex alia pia aut iuſta cauſa data ab eo qui haberet poteſtatem dandi: ergo et poſtea h3. Imo recōpenſationē eoꝝ que pecunia non menſurātur licite poteſt quis pro mutuo exigere ſm multos.puta beni uolentiam/⁊ amorem eius cui mutua uit/vł aliqd hmōi.Sed diceret adhuc vſurarius. Si nichil poſſum recipere ꝓ bono qđ tu habes ex pecunia vł vſu eius:tn̄ tu teneris michi pro dāno qđ habeo.qr interim q̄ tu habes ea3:ego non poſſum emere cenſum pro ea/nec poſſu3 vti ea/nec cum ea lucrari.qđ to tum poſſem habēdo pecuniā ip̄a3:cur nō pro tali dāno aliquid recipiā? Rn̄. qñcunq̄ eſt certum damnū quod mu= tuās ex mutuatōe īcurrit: tunc niſi il= li petenti ſit tanta neceſſitas/pro quo iſte mutuās tenereť illud damnū ſubi re:ipſe bene poteſt ſibi denegare mu= tuationē.Si autē iſte petēs voluerit il lud damnū in ſe recipere ad vitandu3 ſuum graui⁹ damnū:hoc mutuās lici te poteſt facere/⁊ indemnitati ſue pui dere.nec recipit hoc rōne mutuatiōis/ ſed ad vitandū damnū qđ ſibi ex mu= tuatione īminet.Ubi vero nō eſt aliqđ certū dānu3:ibi nichil certi pōt recipi. Et multomin⁹ qn̄ eque veriſimile ē oc caſione mutuatiōis bonū venire ſicut malū.vel dānū vitare/ſicut incurrere. Sufficit em̄ pro poſſibili dāno poſſibi le lucrū.Un̄ ſic arguiť ꝯ vſurariū. Si hoc eſt damnū tuū q̄ non potes lucra ri cū pecunia tua:tūc hoc eſt lucrū vel bonū tuū/q̄ nō potes ꝑdere pecunia3 tuam ex ſpolio/furto/vel aliis dolis/ vel mercādo dānificari cū ipſa.vtrūq̄ em̄ eſt eque poſſibile ⁊ cōtingēs.ergo ſi teneor tibi pro iſta: tu teneris michi pro iſto/⁊ ſic fit recōpenſatio. ¶Ter E tio notandū q̄ habēs ſubſtantiā hui⁹ mūdi ſicut tenetur interdū ſub prece= pto/aliqn̄ ſub cōſilio dare aliquid ſim pliciter/vt elemoſinā īdigēti.vt ſupra habitū eſt de elemoſina ꝑcepto quīto. Itē ſupra ca.ii.pñtis ꝑcepti:ſic etiam tenetur in caſu rem ſuā dare ad tēpus quod eſt mutuare/ eadem ratione. qr i.Iohis.iii.Qui habuerit ſubſtātiam

huius mundi/ et viderit fratrē ſuum
neceſſitatem patientem/clauſerit ꝙ vi
ſcera ſua ab eo: quomō charitas dei
manet in eo? Sed certuꝫ eſt ꝙ primū
quis tenet facere libere ⁊ gratuite/et
nichil ꝓ eo ſperare ꝓ datione vel re-
cipere tanꝙ debitū ciuile: ꝙuis talis
elemoſinarius poſſit licite intendere
ꝙ alius pius ſit ad ipm̄ orando ꝓ eo:
paup̄ eñ in veritate obligat rōne ope
ris pietatis orare vel pius eē pro bn̄-
factore: ꝗ et ſecūdū dꝫ fieri ſic libere:
videlꝫ mutuū/vbi res datur ad tēpus
Opa eñ pietatis debēt ḡtis fieri. Ūn
Luč.vi. Eſtote miſericordes ſicut ⁊ pat
veſter miſericors eſt: qui videlꝫ grat⁹
eſt. Et ibidē. Si bn̄feceritis his q̄ vo-
bis bn̄faciunt: que vobis eſt gratia?
F ¶ Quarto notandū ſm̄ Tho. ſecūda
ſcd̄e. q. lxxviij. ꝙ q̄dā ſunt res q̄ꝝ vſus
nō eſt cōſumptio eaꝝ: vt vſus domus
eſt inhabitatio/⁊ non diſſipatio eius.
vſus equi eſt eius equitatio vel alr̄ ei⁹
labor: ⁊ in talibus pōt vſus cōcedi ſer
uata ꝓpetate. Et ꝓ taliū rerū vſu pōt
homo licite recip̄e p̄ciū vt fit in earum
locatione. Alie ſunt res q̄ꝝ principa-
lis vſus eſt earū cōſumptio: vt ſūt pe-
cunia/panis/triticū/et hm̄ōi. Uſus eī
panis eſt comeſtio p̄ quā conſumitur
ſic etiam de vino ⁊ ſilibus. ſic vſus p̄n
cipalis pecunie eſt eius diſtractio ſm̄
qd̄ in cōmutatione expendit: ⁊ in tali
bus nō debet vſus principalis conce
di ſine dominio: quia in illis p̄ mutu-
um fit tranſlatio dn̄ij. Si eñ mutuo ti
bi pecuniā: illa erit tua p̄ mutuū. Nā
mutuū dicit: quaſi de meo tuū. Et ideo
ſi mutuatū p̄dit: ipm̄ p̄dit illi qui mu
tuū recepit: licet teneat reddere equa
lens. Similiter de pane/vino/⁊ ſimili
G bus intelligendū eſt. ¶ His preno-
tatis: cōcludit ꝙ ꝙuis vſura in nullo
caſu ſit licita: tamen in quibuſdā caſi
bus poteſt quis licite recip̄e vltra va
lorem rei mutuate: nō pro mutuatio-
ne: ſed alia de cauſa. Primū pꝫ: q̄ vi
detur eſſe contra legem nature: vt iā
patuit/et etiam eſt contra declaratio-
nem eccleſie. extra de vſur. lib. v. fere
per totum. ⁊ contra diuinā legē. Pſ.
Qui pecuniā ſuā nō dedit ad vſurā. pſ. 14.
Secūdū patet. Primo caſu: ſi q̄s de-
tinet iniuſte p̄ violentiam bona mea/
et mutuo ſibi pecuniam: recipiens ea
dem bona in pignus/ſi q̄ fructus ve-
niūt de illa re impignorata: ego iure
recipio/ nō ratione mutui: ſꝫ q̄ ptine
bat ad me etiam ſine oī mutuatione.
Scd̄s caſus: ſi ante tp̄a tibi mutuaui/
et hodie debes ſoluere/⁊ quia non ſol
uis ego ex legitima cā cogor tn̄ pecu
nie ſub vſura recip̄e: tūc illud qd̄ pro
vſura teneor ſoluere/tu debes dare: ⁊
ego iure recipio: non pro mutuatione
quia iam finem habet/nec tu tenes rē
illā ex mutuatione/ ſed detines violē
ter vel me inuito. Et quia ex iſta īiuria
tua habeo damnū: tu teneris michi il
lud refundere. Terti⁹ caſus eſt: ſi ego
fideiuſſi ꝓ te/ ei q̄ tibi mutuauit ⁊ tu
tp̄e ſolutionis non ſoluis/nec liberas
me a fideiuſſione: mutuans quoq; re
cipit pecuniam ſibi debitam ſub vſu-
ra vt prius/⁊ ꝓpter ꝓmiſſionē meaꝫ
obtinet iure a me illō qd̄ dedit ꝓ vſu
ra: tu teneris michi illud reddere: nec
ego recipio vſuram a te: nec tu das il
lud reſiduū rōne mutui/ſed ꝓpter dā
nū qd̄ ego ex negligentia tua incurri.
¶ Quartus caſus ponit extra de vſu H
ris. ſalubriter. Si ſocer qui differt da
re genero dotē/obliget ſibi in re cui⁹
vſus nō eſt ei⁹ cōſumptio pignus pro
dote quā mox dare deberet: tūc gener
nō tenet fructus q̄s de bonis īpigno-
ratis p̄cipit cōputare in ſortē. Hoc in
tellige cū maritus ſuſtinet onera ma-
trimonij/alr̄ non. Et dr̄ notanter ī re
cuius vſus ⁊c. quia ſm̄ multos nō po
teſt de decem florenis vnū recip̄e: q̄a
cōtra naturam pecunie eſt ꝙ generet
ſm̄ pħm. Sꝫ tñ hoc non pōt eē ꝓpter
hoc ꝙ gener expectat: ⁊ dat inducias
ſocero numerādi vel ſoluēdi dotē: q̄a
hoc eēt ꝓ mutuo recip̄e. Sꝫ hoc videt
eē licitum: q̄ ius p̄ſumit ꝙ qū q̄s dat
alteri filiā ſuā: nō velit eos deficere vl̄
perire/īmo ſubleuare in onerib⁹ ma-
trimonij: vnde preſumit ex charitate

facere quicquid facit:vł quia papa q̄
habet ꝓuidere ſaluti hoīm ordinauit
hoc in penam differentiū dotē/ vel in
fauorē matrimonij.Et quia hoc mun
dus acceptauit:quilibet tale pignus
obligans videt̄ renūciare quodāmo=
do iuri ſuo.Quintus caſus ſed dubi=
us apud quoſdam eſt /⁊ tangit̄ extra
lib.iij.de feu.ca.inſinuatione: qn̄ va=
ſallus bona feudalia impignorat do=
mino feudi:q̄ꝛ tunc ſm legiſtas et ca=
noniſtas/dn̄s nō tenet̄ computare in
ſortem ꝑcepta de bonis predictis : eti
am ſi ꝑcipiat aliquid vltra labores et
impenſas:maxime qn̄ interim nō exi
git ſeruitiū. Tamē in hoc caſu ſecuri
or eſt opinio Innocētij dicētis: ꝙ ibi
oportet fructus computari in ſortē.

I ¶ Patet ex predictis ꝙ multis mo=
dis vſurarie peccat quis contra ſepti
mū preceptū. Primo qui alicui pecu
niā mutuat :⁊ ꝓ ſolo tali mutuo exi=
git lucrū temporale in pecunia/aut in
alia re cuiꝰ valor poteſt pecunia men
ſurari. Dico notanter ꝓ ſolo mutuo:
quia ſm Tho.qui mutuū dat : poteſt
abſq̧ pctō ī pactū reducere cū eo qui
mutuū accipit/recōpēſationē dāni: vt
patuit in ſcdo notabili / ⁊ in quarto ꝑ
caſus.Dico etiam qui exigit lucrum:
quia ſm eundē Tho.ſi mutuans ac=
cipit aliquid ab eo cui mutuat/nō q̄ſi
exigens/nec q̄ſi ꝓ aliqua obligatione
tacita vel expreſſa:ſed ſicut gratuitū
donū:nō peccat vt ſupra patuit. Se=
cūdo cōtra hoc mandatū peccat ꝑ vſu
ram:q̄ pro quacūq̧ re/ q̄ vſu cōſumit̄
mutuata / accipit ex pacto vltra.ſortē
pecuniam aut aliam rem/cuius valor
poteſt pecunia menſurari:quia cū ta=
lem rem mutuat alteri: tūc ampliꝰ nō
eſt ſua:ſed iſtius qui eam mutuo acci
pit:ſi ergo exigit pro ea lucrū/tūc exi=
git lucrū ꝓ re nō ſua. Ex quo patet ꝙ
vſuram cōmittit: qui pro mutuo exi=
git munus ab obſequio/vel a lingua:
quia vtercq̧ valor pecunia menſurari
poteſt:vt patet in laborantibꝰ / aduo=
catis/⁊ ſilibus. Tertio peccat contra
hoc ꝑceptū ꝑ vſurā:qui mutuat.xviij.
libras ꝓ vna/vel centū etiā ꝓ vna cū
pacto de illa ſoluenda : īmo ſola ſpes
de lucro rōne mutui facit vſurarium.
ſm illud Luč.vi. Mutuū date/nichil
inde ſperātes. Ex hoc ptꝫ ꝙ talis ſpe
rans lucrū ꝓ mutuo fit vſurarius mē
talis.verū eſt ꝙ qn̄ ſpes lucri eſt cā mu
tuandi/ita ꝙ al's nō eēt mutuaturus:
niſi de lucro recipiendo ſperaret / aut
aliquo alio emolimento:vt de ꝓpina
vł ſimili lucro.Si quis vero pincipa
liter moueret̄ ex charitate ad mutuū/
et cū hoc ſperaret de retributione ali=
cuius lucri:illud nō eſſet vſura nec vi
cioſum:vt dicit alber.ſup illo Luč.vi.
mutuum date/nichil inde ſperantes.
Obligat̄ eīn ex bn̄ficio qui mutuū re
cepit.ſm illud Luč.ibidē.ꝓut vultis
vt faciant vobis hoīes:⁊ vos facite il
lis ſiliter.Et dixi notant̄ ſi q̄s mutua
ret.xviij.libras ꝓ vna:q̄ꝛ ſi nō mutua
ret realiter/ſed emeret vnā libram ꝑ
xviij.ſup aliqua re īmobili annui cen
ſus/ et.xviij.libre eſſent iuſtū ꝑciū ꝓ
vna ꝑpetui cenſus / vel ad reemēdū:
tunc contractus non eſſet vſurarius.
¶ Quarto vſuram ꝯmittit q̄ mutuat K
alteri ſub tali pacto:vt etiā ſibi poſtea
remutuet:q̄ꝛ vult aliū obligare ad ali
q̄d pecunia eſtiabile.Licet eī licitū ſit
et dignū ꝙ mutuanti vnū mutuet̄ ali
ud:non tamen eſt licitū aliū ꝓpt̄ mu
tuū obligari ad remutuādū. ¶ Qui L
to vſuram cōmittit q̄ habēs molendi
nū mutuat piſtoribꝰ aut aliīs illo pa=
cto ꝙ molant ſolū in ſuo molendino.
Accipit eīn vltra ſortē in tali mutuo/
ſcꝫ iſtam cōmoditatem que eſt pecu=
nia eſtimabilis:⁊ aufert eis libertatē
alibi molendi:et tenet̄ eis ad ſatiſfa=
ctionem.Sexto cōmittūt vſuram qui
mutuauerūt res ſuas ad certū termi=
nū/quo veniente nolunt dare ꝓlōga
tionem niſi data pecunia ꝓpter mutu
um/vel alio equiualenti: ſunt eīn vſu
rarij etiam ſi expreſſe nichil petant.
¶ Septimo vſuram cōmittunt qui rē M
carius vendūt ꝙ̄ ſit iuſtum preciū ipſi
us/et ꝓpter hoc vt emptori de pecu=
nia ſoluenda expectent vſq̧ ad certū

terminū: vel qui rem vilius emit ꝙ ſit
eius iuſtū preciū ꝓpter hoc qꝛ pecu-
niā ſoluit prius anteꝙ ſibi res poſſet
tradi. Aut etiam qui tpē collectionis
bladi/vini/ꝛ ꝯſiliū cū minus valere ſo
lent vendit talia ꝓ precio qꝺ valitu-
ra ſunt circa paſcha/aut alio tpē in ꝗ
plus valere cōſueuerūt: ꝛ ſic de ſingu
lis modis palliate vſure: contra. vij. p̄
ceptum fit: ꝛ tenetur in omnibus ta-
libus quis ad reſtitutionē damni ꝓ-
N ximo ſic ſibi iniuſte illati. ¶ Octauo
qui mutuāt ad vſurā nomine alieno:
et hoc maxime eſt verū de tutore et ꝓ
curatore/ꝛ ſimilibus ꝗ in hoc nō preſtāt
nudū miniſteriū: ſed etiā auctoritatē.
et ſic vſuras acceptas noīe alieno: te-
neſ hmōi reſtituere/ſi iſte cuius nomi
ne accepit nō eſt ſoluendo/ aut ſi non
vult reſtituere. Idem intelligo ꝑ om-
nia de vitricis eccl̄ie: et de his quib⁹
cōmēdata ſunt hoſpitalia/ aut alia lo
ca religioſa/et pia. nec excuſat eos ꝙ
huiuſmodi lucra ꝯuertāſ i pios vſus:
quia eſt regula iuris: non ſunt facien
da mala vt eueniant bona. Et qꝛ ſʒ ſe
vſura eſt mala nūꝙ poteſt fieri bene:
ſicut alia ſimilia vt dicit Auguſti. lib.
O cōtra mēdaciū. ¶ Nono peccāt om
nes iſti ciues contra hoc preceptū/ꝗꝝ
auctoritate/cōſilio vel conſenſu ciues
alicuius cōmunitatis mutuāt ad vſu
ram. Et oēs qui auctoritatē preſtant
aut preceptū ad hoc dāt: aut conſiliū/
ſine quo ciues hmōi vſurā nō cōmiſiſ
ſent: teneſ ad reſtitutionem in ſoli-
dū. Ceteri vero vt cōſentientes ꝓpter
emolumentū qꝺ eis ex hoc accreſcit:
teneſ ad reſtitutōnem eius partis ꝗ
ad eos ꝑuenit: aut quātū releuati ſūt
in expenſis quas alr̄s feciſſent de ſuo
aut quas eos ſoluere oportuiſſet. No
tat aūt dñs alber. ſuꝑ illo Lu. vi. Mu
tuū date/nichil inde ſperantes. Con-
tra mutuū inquit multis modis pec-
catur. Primo indigenti nō dādo. Vn̄
eccl̄ia. xxix. Fenerare ꝓximo tuo ī tē
pore neceſſitatis illius. Scd̄o datum
nimis importune repetēdo qn̄ homo
non poteſt ſoluere. cōtra qꝺ Eſa. lviij.

oēs debitores veſtros repetitis. Vbi
glo. Qui repetit nō habentem: deo fa
cit violentiam. Tertio pignora neceſ
ſaria vel detinendo/vl̄ deſtruendo. de
quibus Iob. xxiiij. abſtuliſti ꝓ pigno
re bouem vidue. Et exoꝺ. xxij. ꝓximo
tuo pign⁹ aut veſtimētū ei⁹ ante ſolis
occaſuʒ reddes. Quarto cū vſura exi
gendo vt hic. Et eze. viij. Ad vſuram
nō cōmodauerit: qꝺ videlʒ ad virum
iuſtum neceſſario ꝑtinet. Exo. xxij. Si
pecuniam dederis mutuo non vrge-
bis eū: nec vſuris opprimes. Quinto
pro dilatione termini ſolutionis mu-
nera accipiendo: de quo Pſ̄. Qui pe pš. 14.
P cuniā ſuā nō dedit ad vſurā. ¶ Quā-
tum ad ſcd̄m ꝑncipale queritur vtruʒ
ea licite poſſint recipi et retineri/ ꝗ ac
quirūſ ꝑ ludos alee/ſcacoꝝ/vl̄ alios:
et ex pactis mutuis hoīm de curſib⁹
equoꝝ/galloꝝ/ꝛ alioꝝ aīaliū morſib⁹
bellis/vel duellis etiam hoīm: vel de
duratione pluuie/vel ſiccitatis/vel ꝗ-
cūqꝫ alio incerto futuro: vno vnā par-
tē cōtradictiōis/alio aliā eligente. Et
ponatur caſus exempli grā. Sint pe-
trus et paulus ambo ſui iuris: ſigno
vbo vel facto tale pactū faciāt mutuo
ꝙ petrus debeat dare florenū in caſu
quo craſtina die nō ceciderit pluuia/
vel ſi in teſſere venerint tres ocli ꝛ cō
tra paul⁹ petro in caſu quo ceciderit
pluuia/vel quattuor oculi venerint in
teſſere: ponatur etiā vlterius ꝙ veni-
at illud qꝺ petrus elegit: tūc queritur
vtrum iſti peccent ſic paciſcendo hoc
eſt ꝙ vn⁹ eoꝝ obligat ſe ſic alr̄i ponen
do rē ſuā in tale dubiū ꝛ fortunā/et ꝙ
recipit obligationē ab alio: ꝛ vtrū im
pleta cōditiōe quā petr⁹ elegit: paul⁹
poſſet licite retiere rē ſuā: vl̄ an tenea
tur eā dare petro: ꝛ an petr⁹ poſſit eā
licite iure recipe ꝛ retinere tanꝙ ſuā.
In iſtis enim conſiſtit tota vis ludi.
Pro quorū intellectu notandū ꝙ nō
oportet dubitare an licituʒ ſit ludicra
vel iocoſa exercere ꝓ recreatiōe/ ꝛ ꝗſi
pro quadam quiete virtutis anima-
lis: cū tā theologi ꝙ ph̄i circa hoc po-
nant virtuteʒ eutrapelie vl̄ iocūdita-

tis. Sed quia talia que pro alleuiatione mentis inuenta ſunt: fiunt pro acquiſitione pecunie ⁊ pecunia eſtimabiliū. Iccirco dubium motū ē. Rñdit ergo ad dubium ſeptem ſunt tenēda. Primum ē ꝙ homo habens dominiū rei pōt licite ſe obligare ad dandū eā: ſub tali ꝯditione fortuita / niſi forte ꝗs haberet dñiū quo ad hoc reſtrictū / vel niſi cōditio vel obligatio vel ambo ſimꝉ aliquid mali implicarēt. Patꝫ qꝛ talis poteſt ſimpliciter et libere dare / ſicut ⁊ quomō vult ⁊ ſtatim. ergo poteſt etiam dare īpleta cōditiōe que nichil mali includit. Qđ autē poteſt quis licite facere: ad hoc faciendꝫ poteſt ſe pacto vel promiſſo reſtrīgere. Sed hic aduertendꝫ eſt ꝙ talis obligatio pōt etiam male fieri. vtpote qñ quis ſꝫ rectam rationē deberet ꝓ ſe aut ſuis ſeruare. ſiue quando obligaret ſe ibi vbi ſciret venire in malū. Secundꝫ eſt ꝙ hominē obligare ſe ſic vt predictū eſt in primo preciſe ⁊ principaliter pro ſimili reobligatiōe iniquū ⁊ iniuſtū eſt: Similiter ⁊ talē exigere obligationeꝫ pro obligatiōe ſua: probaꝉ. quia ibi in contractu non ſeruatur equalitas. eo ꝙ obligatio pauli ē petro lucroſa: ſed obligatio petri ē paulo nichil. Et hoc eſt quod petrus deſiderat et intendit. paulus vero contrariū: licꝫ non conſequatur intentū: ergo nullus eorū ītendit equitatem / que tñ neceſſario ī omni contractu nō gratuito requiriꝉ. Itē probatur ex alio. quilꝫ ludēs talis habet inordinatū deſideriū ad temporalia / ⁊ nō ſubiectum deo ſicut debet. qꝛ ludens de quo agitur deſiderat venire illud quod ipſe elegit / intātum ꝙ ſi omnino non venerit: triſtatur. maledicit aliquando / ⁊ blaſphemat que ſunt manifeſta ſigna magni deſiderij ⁊ nimis inordinati. manifeſtꝫ autē eſt ꝙ caſus oculorum in teſſere vel pluuia / vel ſimilia ſunt actus naturales a deo reſpectu cuius nulla eſt fortuna directe: lꝫ volūtas mala vt ſic non ſit a deo Ecce quomodo luſor dolet de illo qđ deus facit. In hoc autem magis periculoſe ſtant: quia talia eligunt / que ſi venirent eſſent cōmunitati damnoſa. vt ꝙ non veniat pluuia. vel ꝙ nix vel gelu diu durat. ⁊ qui prebent ſibiipſis occaſionem deſiderandi id quod deo non placet vel communitati nocet.

¶ Item patet aliter. Nam duo qui ſimul ludunt volunt habere deū ad impoſſibilia. Quilibet eñ vult ꝙ ipſe finaliter lucretur. hoc autem in eodē ludo impoſſibile eſt fieri. Ideoqꝫ luſor poſuit ſe ad hoc qđ impoſſibile eſt deū vtriqꝫ placere. ⁊ ſic agere ꝙ vterqꝫ ſtet de eo bene contentus. ad cuius cōtrarium deberēt omnino conari: quia aliter nō poſſunt eſſe deo placētes et grati: dicente Augu. nemo placet deo niſi placeat ſibi deus. Ecce quantū malꝫ vult vnus luſorum alteri: dū quilibet vult ꝙ deus alteri nō cōplaceat: ꝗuis oſtendāt ſe quandoqꝫ tales / quaſi ſint ſocij et amici. Item ex alio tales ludētes abutuntur donis dei. deus enim dedit nobis temporalia / non ad aliud conuertenda: niſi ad laudē ſuam / vtilitatem noſtrā aut proximi. nūc autē ludens auertit ſe vt cōmuniter per ludū a laude dei et eius memoria / ⁊ neceſſario vel habet damnū vel damnificat proximū. ⁊ hoc vltimū pricipaliter intendit. ergo ſic ludere eſt abuti donis dei. Tertium eſt: quale peccatū ſit ludus predictus? Rñ. ꝙ ludere pricipaliter intentione lucri vt talis / ⁊ acquiſita retinere ſola vel ṗncipaliꝉ hac occaſiōe eſt ex gñe peccatū mortale. qꝛ ē contra caritatē proximi / īmo et dei vt patet ex precedenti dicto. poteſt tamē aliquis ſic ludēdo peccare venialiter Sic̄ ſi luderet puer ex toto deſiderio lucrandi pro globulo vel lapillo / aut alia tam parua re: quod proximo non noceret. Quartū eſt ꝙ paulus in caſu principali non poteſt iuſte retinere rē de qua pactū fecit. Probatur: paulꝰ perdidit ius ſuū quod habuit ad illaꝫ rem / ⁊ nō acquiſiuit aliquid noui iuris ad eam: igitur non debetur ſibi / et per conſequēs non poteſt retinere eā ſibi. Primū videlicꝫ ꝙ perdidit ius ſuum /

patet.quia paulus potuit iuri ſuo re=
nūciare ⁊ renunciauit.ergo perdidit.
Aliud pro prima parte patet ex caſu.
Pro ſecunda parte probaꝪ.Paulus
ex quo conſenſit in ludū:conſenſit ex=
preſſe vel tacite ꝙ ſi ſic euenerit ſicut
petrus elegit/ꝙ res nō eſſet ſua.ergo
renūciauit rei illi ſi ſic eueniret.ſed ſic
venit:igiꝪ ⁊c̄.Secundū vicȝ ꝙ non ac
quiſiuit nouū ius:patet. quia perden
do illō nichil iuris acquiſiuit/⁊ nichil
aliud īteruenit iuxta caſum.quia per
illum oīa alia excludūtur.Quintū eſt
ꝙ petrus non iuſte occaſione ludi reci
pit rem iſtam ad ſibi retinendā.Pro=
batur.petrus nullū ius habet ad rem
in hoc caſu ⁊ non datur ſibi gratuite vt
caſus ponit.ergo.Primū vicȝ ꝙ nul=
lum ius habeat ad rem patȝ.qꝛ nemo
ex iniuſto fundamento ſuo pōt in ali=
qua re ius acquirere:eo ꝙ ſicut nemo
colligit de ſpinis vuas/nec de tribulis
ficus Math.vij.ſic nec ex īiuſto pōt ve
nire ius.nichil eñ dat quod nō habet
ſed petrus ad acquirendū rē pauli hȝ
iniuſtum fundamentū:eo ꝙ facit iniu
ſtam obligationē/⁊ damnificat proxi
mū/⁊ abutitur donis dei.vt in ſcda ꝓ
R batione patuit. ¶Sextum ē ꝙ res
per caſum lucrata ad cuiuſcūqȝ man⁹
deueniat occaſione ludi ſciētis ꝙ res
talis ſit:eſt ad pios vſus cōuertenda/
vel auctoritate ſuperioris qui ſibi ta=
lem diſpēſationē reſeruauit/vel ſi nul
lus ſuperior ſibi talia reſeruaſſet:ipſe
per ſe debet facere vł diſponere ꝙ per
alium fiat:patet.quia oīa temporalia
ſunt ordinata a deo ⁊ ordināda ab ho
minibus vel īmediate ad laudem dei/
vel ad vtilitatē hominū. In qua tamē
etiā laus dei intēdēda eſt.Si ergo or=
dinaꝪ iſta res īmediate ad laudē dei:
manifeſtū eſt ꝙ in pios vſus conuerti
tur cū pietas ſit cultus dei ſm Augu.
Si aūt ad vtilitatē hoīm rationabiliꝪ
ordinatur:cū nulli debeaꝪ de iure/pla
num eſt ꝙ cui datur:daꝪ ex mīa et pie
tate.⁊ ſic iterū in pios vſus conuertiꝪ.
Sed quereret aliquis ex quo res iſta
dȝ in pios vſus conuerti:vtrū hoc ſpe=
ctet ad petrū vel paulū vel ad aliquē
alium:Rñdeꝫ ꝙ vterqȝ eorū debet ad
hoc conari.quia quilȝ eoꝝ eſt cauſa ꝙ
res ſic cōuertenda eſt.⁊ ꝓpterea etiaȝ
vterqȝ eorū debet facere diligentiā/ et
impedire ne aliter cōuertatur. Vnō ſi
paulus timet ꝙ petrus nō ſic conuer=
tat:debet quantū de iure poteſt proui
dere ꝙ nō veniat ad manus eius.noti
ficando vicȝ ſuperiori ad quem ꝑtinet
diſpoſitio/vel ponēdo ad manus com
munes/vel ꝓcurando arreſtationem/
vel aliquo alio mō iuſto aut benigno.
Similiter dȝ facere petr⁹ ne res veni=
at in manus pauli/ſi cōformiter timet
de ipſo. Si vero null⁹ talis iuridicus
modus locū haberet:qꝛ tñ paulus pa
ctum fecit ſe daturum petro ſi plueret
hodie.tunc ex quo pluit: videꝪ ſecuri⁹
ꝙ det vel dimittat petro poſſeſſionem
rei ꝙ̄ ꝙ ſibi reſeruet.Pacta eñ ſeruā
da ſunt quantū poſſunt ſine pctō/ma=
xime qñ dubiū eſt quō petrus rē ꝯuer
tat.quia tūc ꝓſumendū eſt de bono.vł
quādo nō pōt iuridico vł benigno mō
indebitā conuerſionē rei quā perdidit
impedire.Nō eñ videtur ꝙ paul⁹ ad
impediendam illā conuerſionē rei īde
bitam etiam ſi veriſimilr timeat de ea:
debeat ſe ꝑiculo exponere/vel pugna
re/aut ſe ponere ad ſcandalū vulgare
vt noteꝪ de nō obſeruatiōe pacti/men
dacio/vel falſitate:niſi ſi et quantū ali
quod iſtorū de iure debitūȝ eſt/vel ſm
iuſtitiam expedit. ¶Septimū ē ꝙ oc S
caſione ludi nichil oīno poteſt de alie
na re recipi vel teneri de iure:niſi ꝙtū
preſumitur de voluntaria perdētis da
tione/etiaȝ ſi non perderet. Sic eñ fit
īter amicos:ꝙ aliquādo ſine ludo pl⁹
dant ꝙ̄ per ludū amittāt.Et ideo qui
ludunt in ſolatio pro eſibilibus vel po
tabilibus/vel aliis rebus: tanto ſecu=
rius ſumſit acquiſita quāto verius ꝓ=
ſumunt ꝑdentes volūtarios ad dādū
ex amicitia etiā ſine ludo.igitur ſe nō
lucrum/ſed ſolatiū de victoria intēde=
re.De tāto vero īſecuriores:de quāto
illos inuite dare intelligunt/vel ſe lu
crum vt lucrum intendiſſe. ¶Sȝ q̄= T

reres poſſunt ne in aliquo caſu perdē tes in ludo de iure perdita repetere? Rñdit ꝙ ſic. Nam quando furioſi/mi nor annis maxime pupilli/mente ca- pti/ſurdi/ceci/muti/ et morbo ꝑpetuo laborantes. ſerui/religioſi/filijfamili- as qui nichil habent niſi a patre. vxo- res que nō habent paſernalia: ꝑdunt aliquid ludo: illa iure poſſūt repeti et debēt reſtitui vel illis/vel eorum tuto ribus/ curatoribus/ dominis/ mona- ſterijs/patrib⁹ aut maritis. Idem de- bet fieri: ſi ādminiſtrator rerū eccl'iaſti carum de rebus eccleſie aliquid ludo ꝑdidiſſet. Silr repetere poſſȝ et reddi deberet: ſi aliqs fuite ludēdo/ ⁊ ad lu- dū coact⁹ aliqd ꝑdidiſſet. Cōformiter crederē repeti poſſe/et reddi debere ſi qs ſolū cōſenſiſſet in ſimplicē ⁊ planū ludū ⁊ ali⁹ ꝑ falſitatē quā iſte nō agno ſceret/lucraret. ludens eñ taliter non iuſte ꝑdit rem ſuam: niſi ꝑ ꝯſenſum in illud mediante quo perdit: vt patuit. Ille aūt de quo hic dicitur non cōſen- ſit in fallaciā/per quā lucrans obtinet

B qd intendit. ¶ Quantū ad ſcdm prin cipale notandum ꝙ ad deteſtationem ludi tria faciunt. Prio multitudo pec catorū que in ludo accidere poſſunt. Primū cupiditas. que ſꝫ apl'm. i. thi. vi. eſt radix omniū malorū. Nec ē ibi quecunqȝ cupiditas: ſed rapina. Vult eñ proximū ſpoliare rebus ſuis. Se- cundum eſt proditio. Vult eñ ſpolia- re illum cū quo comedit ⁊ bibit. Ter- tium eſt īmiſericordia. vellet eñ eum ſpoliare ſi poſſet etiā camiſia. Quar- tum eſt quia vſurariū excedit in malo qui infra mēſem de. x. florenis vnū lu cratur. ſed iſte ſtatim lucrat eadē die. Quītū eſt afflictio patris dei/ quē iu- rādo et īprecādo dehoneſtat. Sextū ē mādatū eccl'ie qd quodāmō cōtemnit de his duobus ꝓuer. xix. Qui affligit patrē/ ⁊ fugit mrēȝ: ignominioſus erit ⁊ infelix. Septimū eſt ſcādalū ꝓximi. corrumpuntur eñ multi qui ad ludū videndum conueniunt. Octauum eſt omiſſio multorum bonorȝ que debe ret quis facere tēpore quo ludit. No- num eſt peccatum periurij. Decimȝ fraus quam cōmittit in alterum. Un- decimū ira ⁊ conuiciatio peccatorum. Duodecimȝ eſt fractio ſolēnitatū in quibus plus cōueniunt. Decimūter- tium interdū homicidium/etiam pro modico verbo. Decimumquartum eſt idolatria. quia ſuper illo phil'. iij. quo- rum deus venter eſt: dicit glo. hoc ab homīe colitur quod pre ceteris ab eo diligitur. Secundo faciunt ad deteſta tionem ludi: ꝙ in eo quaſi omīa prece pta decalogi tranſgrediūtur. Primo illud/non habebis deos alienos. vt iā tactum eſt. Secundū nomen dei inua num faciliter aſſumitur. Tertiū ſab- batum ſepe violatur. Quartȝ et alia faciliter patent preter nō mechaberis quod ad minus ſpiritualiter tranſgre ditur. quia adherens alicui alij a deo contra deum: fornicationem cōmittit/ amorem anime cū creata re cōbinan- do iordinate. Imo ſepe tales ſocij ſunt fornicatorum ad litterȝ. Tertio facit ad deteſtationē ludi multiplex ibi cō- miſſa ſtultitia. quia ꝓmo viliſſime ſer- uituti ſe luſor ſubijcit/taxillis videlicȝ oſſibus forte canis. Secūdo largitur ad preceptū taxillorū: quod nō daret ad dei preceptū. Tertio quia conſen- tit ꝙ viliſſimi ſibi nobiliſſimū recipiāt videlȝ tempus. Quarto oībus nocet. quia facit quod ſibi eſt dānoſum. ꝓxi mo ſcandaloſum. et deo cōtumelioſū. Quinto q2 velut īſanus proprijs ma- nibus ſe ibi quis interimit.

¶ Ca. vij. De reſtitutione.

QUia vo detinere alie num/eſt contra ſepti mū ꝓceptū: ideo nūc de reſtitutiōe tria ſūt principaliter dicenda. Primo quō ſint reſti tuēda bona materia- lia rerum ⁊ corporū. Scdo quō bonȝ fame ſit reſtituēdū. Tertio quō bona anime ſint reſtituenda. ¶ Quantȝ A ad primū notandū ꝙ reſtitutio opere vel voluntate eſt quoddā preambulū neceſſariū ad contritionē. Et qui aliū

iniuſte damnificauit/aut aliena deti=
net:tādiu eſt peccator mortalis/q̄diu
non vult reſtituerē pro poſſe. dicente
beato Aug.in epiſtola ad macedoniū.
Quandiu res propter quā peccatum
eſt nō redditur/ſi reddi poteſt:penitē=
tia non agit/ſed fingitur. Si aūt vera
citer agitur:non dimittit peccatū niſi
reſtituatur ablatū. Ex quo pȝ ꝙ q̄diu
homo nō reſtituit pro poſſe:ſi interim
ſacramentū aliquod ſumit/nouo pec=
cato peccat.qꝛ indigne ſacramentū ſu
mit. Et ſi manens in tali peccato īplet
penitentiā ſibi a ſacerdote pro peccatꝭ
ſic confeſſis iīunctā:nichil per hoc ſa=
tiſfacit deo/ſm multos. Secundo no=
tandum ꝙ detinere alienum īuito do
mino: eſt idō peccatū mortale/qꝛ ꝯtra
ſeptimū preceptum.ſcilȝ non furtum
facies. Certū eſt enim ꝙ auferre alie=
nū eſt cōtra idē preceptū.ꝛ eadem ra=
tione retinere alienū.qꝛ damnificatur
in vtroqȝ dñs rei/ꝛ ab vſu ſue rei inui=
tus prepeditur. Eſt etiā contra iuſtitie
virtutē que reddit vnicuiqȝ quod ſuū
eſt. Eſt etiā contra fraternā caritatē/q̄
vult alteri bonū:ꝛ retinēs alienū vult
alteri malū. Unde eadē ratiōe qua de
tinens vxorem alterius non eſt capax
penitentie:ſic etiā qui bona aliena in=
uito dño. Tertio notandū ꝙ de reſtitu
tione ſunt multa dubia doctrinalia/q̄
determinat ſanct⁹ Tho.ꝛ Sco.in.iiij.
B di.xv. ¶ Primū dubium eſt quis te
neatur reſtituere? Rñ.ꝙ primo ꝛ prin
cipaliter ille qui rē abſtulit aut dānuȝ
iniuſte intulit.ꝛ hoc ē certū. Et preter
illum ſunt multi alij qui ad reſtitutio=
nē obligātur.q̄ cōphēdūt ī his v̄ſib⁹.
Iuſſio/ꝯſiliū/cōſenſ⁹/palpo/recurſ⁹.
Participās/mut⁹/nō obſtās/nō ma=
nifeſtans. Et tho.exponēdo hos v̄ſus
vbi prius.ꝛ ſcda.ij.q.lxij. dicit ꝙ īter
illa que in his v̄ſſibus enumerata ſunt
quīqȝ obligāt ſemꝑ ad reſtitutionem.
Primū eſt iuſſio.vt cū quis iubet ali=
quem depredari/aut alr̄s īiuſte dānifi
care:ſi ex eius iuſſiōe fit/tenetur ad re
ſtitutionem totius. Secundū eſt ꝯſen
ſus in rapinā/aut in aliā iniuſtā dam=
nificationē.ꝛ hoc in eo/ſine cuius con
ſenſu talis rapina aut alia damnifica
tio fieri nō poterat. Tertiū ē recurſus/
ſcilicet quando quis eſt receptor latro
num/ꝛ preſtās patrociniū. Nam qui
receptat latrones/ꝛ tuetur eos aut rē
raptam vel furatā doloſe celat/ita ꝙ ꝑ
hoc impeditur reſtitutio rei:ille tenet̄
inſolidum cum his qui abſtulerunt.
Quartū participans.vt cū quis parti
ceps eſt in crimine furti/prede/vel ſi=
miliū.vt qꝛ latroni ſe ſociauit ad ſpo=
liandum ꝛ partē accepit. Et ille q̄ par
ticipat in crimine tenet̄ inſolidū de to
to.ſed ille q̄ participat nō in crimine/
ſed ſolū in re accepta:ille ſolū tenetur
reſtituere qđ de re ſcienter emit vel ac
cepit. Quintū non obſtans.cū ſcȝ hu=
iuſmōi ſpolijs/latrocinijs ꝛ ceterꝭ ma
lis ex officio obſtare tenet̄.vt prīceps
terre q̄ iuſtitiā cōſeruare tenet̄:ſi non
obſtat/cum obſtare poſſit/ꝛ ſic per ei⁹
defectum inualeſcunt latrones ꝛ cete
ri malefactores:ad reſtitutionē tenet̄
Similiter intelligatur de nō manife=
ſtante.cui cōuenit ex officio manifeſta
re. Aut ſȝ Sco.qui ī iudicio req̄ſitus/
tacet: vbi res finalit̄ poſſet reſtitui ei
cuius eſt in dicendo veritatem:vbi nō
īmineret ſibi periculū ſtatus aut per=
ſone. Conſimiliter in predictis intelli
gendum ē de non reprehēdente:ꝛ cui
hoc competit ex officio.vt dicit Tho.
ſcda.ij.q.lxij. Et ſubdit ꝙ principibus
terre ex hoc īminet periculuȝ.propter
hoc eni potestate publica potiūtur:vt
ſcilicet ſint iuſtitie cuſtodes. In alijs
autem enumeratis in verſibus:nō te=
netur homo ad reſtitutionē/niſi in cer
tis caſibus/ſcȝ quando homo proba=
biliter credit ꝙ ſuum conſiliū fuerit ef
ficax/ꝛ ꝙ alr̄s ſine ſuo conſilio nō fuiſ=
ſet facta ablatio. Similiter nō oīs pal
po/vel adulator tenet̄.ſed ille qui adu
lando incitat ad auferendum laudās
pro illo/ et dicens ſignum eſſe ſtren=
nuitatis. Et maxime tunc tenetur ad
reſtitutionem:quādo probabiliter cre
dit ꝙ ſua adulatio fuerit cauſa iniu=
ſte ablatiōis. Idē intelligat̄ de detra=

hente/ſi propter detractionem ipſe au
diens ꝓuocat et dānificat iniuſte euȝ
cui detractum eſt. Et dicit ſanct⁹ tho.
ſecunda ſcđe.q.lxii. ꝙ principalit̄ re=
ſtituere tenent̄ illi qui ſunt principa=
les in facto. Primo quidem precipi=
ens dānificationem fieri:et ſecūdario
ipſe exequēs ꝛ ꝯſequēter oēs alii obli=
gantur ꝑ ordinē. Qñ tamē vn⁹ reſti=
tuit illi damnū qui damnū paſſus eſt
tūc eſt eidem totaliter ſatiſfactū: nec
aliquis eoꝝ tenet̄ eidem aliquid vlte
rius reſtituere:ſed illi qui ſunt princi
pales ī facto/ꝛ ad quos peruenit res
tenent̄ ſatiſfacere illis aliis qđ reſti=
tuerunt. Et ſi non facerent:tunc cete
ri tenentur vt videt̄ ſinguli pro parti
C bus ei q̄ in ſolidū ſatiſfecit. ¶ Notā
dum hic ꝙ ſicut ſunt nouē aliena pec
cata in verſibus tacta quibus peccatiſ
quis particeps efficitur alienis deli=
ctis in demerito hic ꝛ ī accidētali ſup
plicio ī futura vita:ita ex oppoſito ſūt
nouem aliena merita/quibus ꝓximi
virtutes noſtras quodāmodo facere
poſſumus hic/et in futuro accidenta=
lia pmia habebimus. Primo cū iube
mus ꝛ impamus bonū aliis:vt paren
tes pueris:domini ſeruis:magiſtri di
ſcipulis:prelati ſubditiſ impantes bo
na. Secundo cum conſilia damus ꝓ
ximis vt vitent aliqua vitia vel operē
tur meritoria vel virtuoſa opera. Sic
quilibet poteſt docere ꝓximū verbo/
et exemplari vita:quibus tot meritis
alienis participamus:quot opera bo
na alii ex noſtris bonis faciunt. Ter=
tio cum cōſentimus in bona aliorum:
vt dñi ſeruos manumittendo ꝓ facer
dotio et religione adipiſcendis :parē
tes ſimiliter. Quarto cū ex laude ali
cuius virtutis in alio/talis ꝓficit : vt
ſit in ingredientibus religionem/ vel
virginitatem/vel viduitatem laudan
tibus. Quinto cum defendimus iniu=
ſte vexatos : vt aduocando : hoſpitio
recipiendo : vel.vii. opera miſericor=
die exhibēdo.math.x. qui ꝓphetā/id
eſt pdicatorē recipit:mercedē ꝓphete
habebit. Sexto cū cooperamur alioꝝ
bonis vt pegrinando:ſcribēdo libros
corrigendo eoſdeȝ:eccliās ꝛ ſmones
viſitando. Septīo qñ ſilentio nr̄o ali=
os edificamus/et locutione alioꝝ vir=
tutes diſcrete attollim⁹. Octauo qñ
nō obſtamus v̄tuoſis alioꝝ exercitiis
ſed ecōtra fraterna correctiōe/ ꝛ ſeptē
opibus mīe ſpūalibus/iuuam⁹ ad bo
nū. Nono qñ manifeſtamus aliorum
miſerias:vt eis ſubueniat̄. Sūt etiaȝ
tertio nouem demerita aliena in aliis
pctīs ꝙ ſunt illa vbi tp̄aliter dānificat̄
ꝓxim⁹ ꝑ ſcādalū mltiplex q̄ faciliꝰ re
peries:ꝛ ſic ſunt triplicia nouē. Prīo
in reſtituēdis. Scđo in merēdis. Ter
tio in demerendis ꝑ nouē modos ſcā
daliſandi ꝓximū. ¶ Secūdū dubiū D
eſt qđ ſit reſtituēdū? Rñ. ꝙ oē alienū
qđ q̄s iniuſte abſtulit/aut iniuſte detiet/
ꝛ inuito dño rei: tenet̄ reſtituere. Cir=
ca qđ notandum ꝙ tripliciter contin=
git quem iniuſte aliena auferre vel de
tinere. Primo cum alteri ex cauſa li=
cita ad aliquid obligatur/ꝛ ei non ſol
uit alio inuito:vt cum nō reddit depo
ſitum rite repoſcenti:nō reſtituit accō
modatū:nō ſoluit mutuū:nō reddit p̄
ciū mercēnario:aut non ſoluit alia de
bita/vt ſunt vectigalia:theolonia:cen
ſus:decime:ꝛ hmōi/ad que ſoluenda
quis iuſte obligatur. Scđo cū quis ī=
iuſte aliqua acquiſiuit quocūq̧ modo
ſiue ꝑ vſuram/ſiue ꝑ furtum/ſiue ꝑ ra
pinam/ſiue ꝑ defraudationem in mē
ſura liquidoꝝ vel aridoꝝ/ſiue ꝑ pon=
dera falſa/ſiue ꝑ fraudem vel falſita=
tem in rei ſubſtantia:quantitate vl̄ q̄
litate:vt ſupra dictū fuit. Tertio cū ei
aliqđ tale datū eſt ī munere/aut reli=
ctū in hereditate/aut ī teſtamēto/ aut
eſt ſibi vēditū ab eo q̄ ius in eo nō ha
buit:eo ꝙ res ſua nō fuit:aut poteſta
tem eā dandi non habuit. Omne igit̄
tale opȝ reſtituere/al̄s contra prece=
ptum hoc agitur:et grauit̄ peccat̄. Et
iſtis addit̄ ꝙ qui alteri iniuſte nocuit
et dānū in rebus intulit:tenetur ſibi dā
nū recompenſare/etiam ſi inde nichil
habuit:vt ſi combuſſiſti domū meam
iniuſte:teneris michi ad recōpēſatio=

nem totius dãni/ꝙuis nichil de do=
mo apud te remanſerit. Scdo dicitur
ꝙ non ſolũ iniuſte ablatum eſt reſtitu=
endum:ſed etiã fructus eius ſi ſit res
de ſe fructifera:vt ager/vinea. Et hoc
dicunt eſſe verũ de poſſeſſore male fi=
dei. ⁊ de fructibus qui ſuperſunt dedu=
ctis expẽſis/que fiunt gratia fructuũ
querendorũ/congregandorũ et conſer
uandorũ. Si autẽ ablatum ſit res que
non eſt de ſe fructifera vt pecunia:tũc
auferens vel iniuſte detinẽs tenet̃ ad
reſtitutionẽ equiualentis/⁊ ad recom
penſationẽ damni quod ille paſſus ẽ
ex carentia pecunie ſue. non tñ oportꝫ
ꝙ tantũ reſtituat quantuꝫ ille lucrari
potuiſſet cũ pecunia:ſed ſm eſtimatio
nem lucri quod accidere cõſueuit pen
ſato labore ⁊ ĩfortuniis q̃ in lucro al's
accidere potuiſſent. lucrũ eñ non ſolũ
penſatur vel cauſatur ex pecunia ⁊ la
bore. Nam ſꝫ Tho. ii. ſcde. q. lxxii. qñ
datio alicuius illicita ẽ ⁊ contra legẽ.
vt cum quis ſimoniace dedit:tũc non
poteſt repetere/ſed meret̃ illud datuꝫ
amittere/nec debet ſibi reſtitutio fieri
Et alius qui ſimoniace accepit:nõ po
teſt retinere/ſed debet in pios vſus cõ
E uertere. ¶ Tertiũ eſt dubiũ cui ſit re
ſtituendũ? Rñdent doctores ꝙ illi qui
verus dñs rei eſt aut iniuſte dãnifica=
tus/ſi eſt viuus ⁊ noſcit̃. Sed ſi non ẽ
preſens:debet expectari aduẽtus ei⁹:
⁊ tunc ſibi reſtitui:ſi ſaltem ſperat̃ ali=
quando reuerſurus. Si autẽ non ſpe=
ratur redit⁹ eius:tũc ſi res eſt magni
valoris:dꝫ ſibi tranſmitti ſi põt cõmo
de fieri. Nec obſtat dicit ſctũs Tho. ſi
remittens damnũ remittendo patiat̃:
quia ipſe ſibiipſi hui⁹ dãni cauſa fuit
per hoc ꝙ alteri ſuũ iniuſte abſtulit vł
detinuit. Si aũt tranſmittere non poſ
ſit/aut ſi forte res nõ ſit magni valoris/
ita ꝙ nõ poſſit ſibi remitti ſine maiori
incõmodo ꝙ̃ res eſſet ſibi vtilis ſi eam
haberet tũc põt eã dare aliquibus co=
gnatis eius propĩquiorib⁹. qr p̃ſumit̃
lege nature ꝙ ille velit magis reſtitu=
tionẽ fieri ꝓpĩquis ſuis ꝙ̃ alienis. Et
ſi nõ haberet cognatos/aut nõ noſce=
rentur:poſſet rem cõmittere vni in ce
nobio/cũ tali ꝓteſtatiõe ꝙ reddere te
neatur/ſi vnꝙ̃ redierit/vel comparue
rit/aut etiã reſtituat heredibus ſuis ſi
vnꝙ̃ tales cõparuerint. Si aũt dñs rei
reſtituende/vel ipſe dãnificatus oĩno
incertus ſit et ignotus:nec poterit ſci=
ri/⁊ ſilr heredes ei⁹ ignorãt̃ oĩno/nec
ſciri poſſunt adhibita ſufficiẽti diligẽ
tia:tũc paupes ſunt heredes illarũ re
rum reſtituendarũ. Non eñ ille iniuſt⁹
ablator vel detentor alienarũ rerũ per
hoc deobligat̃ a reſtituẽdo. nec põt ſi=
biipſi retinere:ſed tenetur dare ꝓ aĩa
illi⁹ cui reſtitutio debebatur. Si vero
dñs rei reſtituende eſt mortuus:detur
heredibus ſuis. ⁊ ſi non ſciuntur here
des:nec facta diligenti ĩquiſitione ſci
ri poſſunt:detur pauperib⁹ pro ſalute
anime ſue ſm modũ premiſſum. Cui
eñ non põt tẽporaliter reddi:reddat̃
ſpiritualiter. Redditio autẽ ſpiritual'
fit:cum datur paupibus pro ipſo/⁊ ꝓ
ipſius aĩa. ¶ Quartũ dubiũ ẽ ꝑ cui⁹ F
manus debẽt talia diſtribui paupib⁹
⁊ reddi? Rñ. ꝙ per man⁹ cõfeſſoris vł
alicuius alterius de cui⁹ fidelitate cõ
fidat. ſed dicit Sco. ꝙ nõ inuenit quis
neceſſario determinat⁹ ſit mediator ĩ
diſtribuendo paupibus illa. Et addit
videtur michi ꝙ talis per ſeipſuꝫ poſ=
ſit pauperib⁹ reddere ⁊ diſtribuere/cõ
ſilio tamẽ alicuius boniviri. quia poſ=
ſet contingere ꝙ daret tali mediatori
de cuius fidelitate confideret: ⁊ ꝙ ta=
lis tamen ſibiipſi applicaret/vel aliis
vſibus ꝙ̃ deberet. Unde vbi lex diui=
na vel eccleſiaſtica nõ ligat perſonam
ſequenda eſt ratio naturalis. Illa au
tem magis dictat ꝙ perſona que tene
tur magis reſtituat per ſeipſam ꝙ̃ per
aliam. non tamen excludẽdo conſiliũ
boni viri:ſed magis includendo.
¶ Quintũ dubium quando ſit reſti= G
tuendum? Rñ. ꝙ quilibet tenetur ſta=
tim reſtituere alienũ:niſi dilationẽ vo
luntariam habeat ab eo qui eſt domi=
nus rei. quia vt dictum eſt prius: ſicut
eſt contra iuſtitiam et dilectionẽ pro=
ximi/⁊ contra preceptum dei auferre

alienum/ita eſt cōtra iuſtitiam/cōtra
dilectiōem ꝓximi/⁊ contra diuinū p̄=
ceptum tenere alienū iniuſte. ideo eſt
magnū peccatū. Sed conſtat ꝙ ꝑ nul
lum tempus licet peccatum cōtinuare
ſed quilȝ tenet̄ peccatū ſtatim deſere=
re tam quo ad actum volūtatis elicitū
ꝗ quo ad actuȝ exterius īperatū. Juxͣ
illud Eccľ.xxi. quaſi a facie colubri fu
ge peccatum. Igitur quilibet tenetur
ſtatim reſtituere ablata/aut quecunqȝ
aliena in quibus nō habet ius/niſi ip
ſe obtineret voluntariā dilationē a do
mino rei. quia non licet detinere alie=
num eo nolente. Ab iſto tn̄ excipit ſco.
aliquos caſus in quibus ſm eū licitū
eſt differre reſtitutionē exteriorē: dum
modo aſſit interior reſtitutio/id eſt fir
ma voluntas reſtituendi ꝗcito occur=
rent circunſtantie oportune. Et illi ca
ſus comprehenduntur ſub hac maxi=
ma. Licitū eſt detinere rem alienā: qn̄
ille ſcilicet dominus rei rationabiliter
deberet velle eam detineri. ſed in aliq̄
bus caſibus ratiōabiliter deberet vel=
le quis rem ſuā detineri de facto. qui
tamen haberet firmā voluntatem re=
ſtituendi/poſitis ibi ad hoc circunſtā=
tiis oportunis. Primus illorū caſuū
ſm Sco. eſt quando reſtitutio ad ſtat̄
eſſet notabiliter dānoſa communitati
tunc non tenetur ille ſtatim reſtituere
quia in tali caſu alter deberet velle re
ſtitutionem nō ſtatim ſibi fieri. qꝛ ma
gis debet velle bonū cōmunitatis. Et
ideo debet ratiōabiliter velle aliqua=
lem dilationē illius reſtitutionis boni
vtilis. Secundus caſus quādo reſtitu
tio eſſet damnoſa ei cui debet fieri. vt
reddere gladium furioſo: quo mediā=
te ſe/vel aliū interficiat. Sic dicit ſan
ctus Tho. ij. ſcdē. q. lxij. ꝙ ſi res reſti=
tuenda apparet pro nūc grauiter no=
xia illi cui reſtituēda foret/vel etiā al=
teri: tunc non debet reſtitui ei. quia re
ſtitutio ordinatur ad vtilitatem illius
cui reſtituitur. Oīa eñi que poſſiden=
tur ſub ratione vtilis continētur. Nec
tamen quis debet ſibi eam appropria
re in tali caſu: ſed debet reſeruare vt
congruo tempore reſtituat. vel alicui
tradere tutius conſeruandam. Terti⁹
caſus eſt quando īmediata reſtitutio
eſſet diffamatoria reſtituenti. ſicut fur
occultus non tenetur ſtatim de facto
reſtituere: ſed poteſt captare tempus
in quo ſine ſui diffamatione reſtituat.
debet tamen habere voluntatem reſti
tuendi ꝗcito oportune poſſit/⁊ debet
ad hoc diligentiam adhibere. Addit
etiam Sco. ꝙ quando ablatio fuit oc=
culta: tunc non tenetur ablator ſe pro
dere. nec tenetur per ſeipſum reſtitue=
re: ſed poteſt hoc facere per aliam per
ſonam diſcretam et fidelem. et expe=
dit per cōfeſſorē cui prius eſt peccatū
in confeſſione detectum: ſuppoſito ꝙ
ſibi credatur de fideliter reſtituēdo id
quod ſue fidei cōmiſſum eſt. Et etiam
ꝙ caute reſtituat ſine manifeſtatione
eius qui prius abſtulit ⁊ non reſtituit
Et in tali caſu poteſt reſtitutio differri
quouſqȝ voluntas et oportunitas tal̄
ꝑſone medie poſſit haberi. ¶ Quar h
tus caſus quando acceleratio reſtitu=
tionis eſſet multū damnoſa reſtituere
debenti/⁊ breuis dilatio reſtitutionis
non eſſet damnoſa vel non multū dā=
noſa ei cui fieri deberet: tūc iterum nō
tenetur ſtatim reſtituere de facto/ſed
ſufficit ꝙ ſtatim ex affectu reſtituat: cū
ceſſabunt īpedimenta hincinde. Qui
tus caſus quando quis eſt oīno impo
tens ad reſtituendū. Talis eñi protūc
non tenetur: ſed cū peruenerit ad pin
guiorem fortunā. Actio eñi non extin
guitur per inopiam/ſed ſopitur. Et ta
lis debet habere fortem voluntatē re=
ſtituendi ſi aliquando potens erit ad
hoc. Et ſanctus Tho. ij. ſcdē. q. lxij. di=
cit ꝙ in hoc caſu debet homo remiſſio
nem petere ab eo cui reſtituendum eſt
vel ſaltem voluntariā dilationē. ⁊ hoc
petat aut per ſe aut per aliū. Et videt̄
ꝙ pari ratione ſit faciendū in caſu pre
cedenti. Hec ſunt dicta de reſtitutione
facta. et de bonis fortune. ¶ Sed i
querit̄ quomodo reſtitutio ſit faciēda
de bonis corporis que quis aufert?
Rñ. Sco. vbi prius ꝙ qui occidit ali=

quem iniuſte:ſi ſibi pro illo a iudice ſꝫ
legem iſtius loci infligitur mors vt ſic
vitā reddat pro vita:debet illā patien
ter ſuſtinere.et ſic ſoluere penā illam.
Si autē ſibi a nullo infligitur iudice.
tunc expedit ſibi vt vitam ſuā exponat
in cauſa iuſta.vt contra īfideles ⁊ ini=
micos eccleſie pro reſtitutione facien=
da illi cui vitam abſtulit. Mꝫ ſi nō ve=
lit tantam reſtitutionē facere:non pōt
tñ a reſtitutione omīno īmunis eſſe. ſi
cut quidā/dicit ſco.abſoluunt homici
das:nec eis reſtitutionē neceſſario in
cumbentē iniungentes:quaſi facilius
poſſit trāſire homicida ꝙ canicida vel
bouicida.quia ſi occidiſſet quis bouē
proximi ſui/vel canem:nō abſolueret
ſine reſtitutione.tenet ergo ille ad re=
ſtitutionem faciendam equiualentem
vite quā abſtulit.et hoc eo modo quo
pōt equiualentia in talibus eſſe. Nec
hoc ſolum tenetur.ſed vt addit Sco.ſi
interfectus ſuſtētabat aliquos/vt pa=
trem/matrē/vel propinquos:tenetur
interfector omnibus illis ad tantā re
ſtitutionem quantā eis abſtulit per in
R terfectionem iſtius. ¶ De mutilatio
ne vero aut alia corporali leſione dicit
Sco.debet fieri reſtitutio per pecuniā
et illa debet reſpōdere/non ſolū dam=
no qd quis incurrit per mutilationem
pro toto tempore vite ſue quo vſurus
fuiſſet membro abſciſſo: ſed etiam dꝫ
reſpondere expēſis appoſitis in cura
tione/⁊ vltra hoc placationi leſi que re
quireretur etiā ſi nō eſſet talis mutila
tio/⁊ conſolationi ſic afflicti.quia ppe
tua eſt ſibi deſolatio de tali mutilatio
ne. Plus etiam ſm Sco. ponderāda
eſt mutilatio pauperis ꝙ diuitis.quia
pauper plus indigebat mēbro abſciſ=
ſo ad victū neceſſarium acquirendū.
De talibus reſtitutionibꝰ fiendis pro
vita ablata aut pro mutilatiōibus mē
brorum/aut leſionibus et dānis cor=
poris dicit ſanctꝰ Tho.ij.ſcde.q.lxij.
ꝙ in quo nō pōt recompēſari equiua=
lens:ſufficit ꝙ recōpenſetur quod eſt
poſſibile.Sicut patꝫ de honoribus qui
ſunt ad deum/et ad parētes/quibꝰ nō

poteſt reddi equiualens.vt dicit.viij.
eth.Sic etiam in propoſito quando il
lud quod ablatū eſt/nō eſt reſtituibile
per aliquod equale:debet fieri recom
penſatio qualis poſſibilis eſt.puta cū
quis alicui abſtulit mēbrum:debet ei
recompēſare in pecunia.vel in aliquo
honore ⁊ ſimilibus:cōſiderata condi=
tione vtriuſqꝫ perſone.⁊ ſm arbitriū
boni viri. ¶ Secūdo pricipaliter di= 2
cendum eſt de reſtitutione bone fame
ablate in toto vel in parte. Ubi notan
dum ſm Tho.⁊ Sco.in.iiij.di.xv.⁊ ex
dictis ſancti tho.ij.ſcde.q.lxij.ꝙ qua=
drupliciter contingit aliquē damnifi=
care alium in fama. Primo verū cri=
men ſuum de eo manifeſtādo et iuſte.
vt cum quis maliciam alterius mani
feſtat ei qui corrigere habet.Aut ſi in
corrigibilis eſt:manifeſtat in conſpe=
ctu eccleſie/⁊ hoc bona intentione/ſcꝫ
vt confuſus a peccato deſiſtat.vel ſal=
tem vt alij diſcedāt ab eius conſortio
infectiuo ⁊ corruptiuo:ſeruato tñ ordi
ne iuris et fraterne correctionis. Et ꝗ
iſto modo manifeſtat crimē alterius:
et ſibi aufert famā:non peccat in hoc/
nec tenet ſibi famam reſtituere.Scbo
dānificat ꝗs aliū in fama/⁊ hoc iniuſte/
ſcꝫ falſum crimē ſibi imponēdo id ē falſe
eū corā alijs accuſando de crimine de
quo nō ē reꝰ.⁊ ꝗ iſto mō accuſat ⁊ ꝓxi
mū dānificat ī fama ſua:grauiter peccat
qꝛ maiꝰ ē auferre famā ꝙ tp̄alia.et ꝗ
aufert tp̄alia alteri:grauiter peccat vt di
ctū fuit ī p̄cepto.v.ca.viij.q.x.⁊ p̄ce=
pto.vi.ca.ij.B.ꝫ grauiꝰ peccat ꝗ ſic in
iuſte aliū dānificat ī fama.homīes eñ
diligūt plꝰ famā ſuā:ꝙ tp̄alia ſua.Ta
lis eñ ſic falſe ⁊ iniuſte dānificās ꝓxi=
mum:tenetur ſibi famā ſuam reſtitue
re.⁊ hoc illo modo ꝙ verbū ſuū retra=
ctet abſolute apud oēs ad quos p eū
peruenit/dūmō ſciat et poſſit. Debet
eñ apud oēs cōfiteri ſe falſum in hoc de
illo dixiſſe.vt dic ſctūs Tho.⁊ ſco.dic
ꝙ dꝫ ſic famam reſtituere ꝙ retractet
verbum ſuum/ſeu illud quod ſibi fal=
ſe impoſuit.⁊ hoc ita publice ſicut ſibi
impoſuit.qꝛ alīs non ſeruat iuſticiā in

reddēdo ꝓximo qḋ ſuum eſt. Ex quo eñ hō tenet̄ reſtituere temporalia vt dictum eſt: multo a fortiori tenet̄ reſtituere famā ſic iniuſte ablatā: q̄ ē multo precioſior tēporalibus. Vñ ꝓuerb. xxij. dicit̄. Melius eſt nomen bonum
M
q̄ diuitie multe. ¶ Sed diceret aliquis non imponit tale crimen in publico aſſerendo illud de eo / ſed murmurat / ⁊ incaute et indiſcrete loquit̄ / vel alicui corā pluribus loquit̄ ⁊ narrat huiuſmodi nō tanq̄ ſibi certū: ſed dicit ſe ſic audiuiſſe: an talis teneatur famā illi reſtituere? Rñ. Sco. di. rara fides ideo quia multi multa loquūt̄. Et ideo ſic murmurans aut īcaute loquens de alio falſum crimen / ſcilȝ dicēdo apḋ alios forte ille fecit hoc / certe poteſt eē q̄ fecerit / aut dicendo ego audiui q̄ ille fecerit hoc / et hoc niſi ex modo dicēdi talis oſtendat aliquam certitudinem maiorem q̄ ex relatōne cōmuni: nō aufert ex natura actus famam illi in opinione illoꝝ audientiū: quia ſi illi firmiter cōcipiant ⁊ credāt ex hoc illū de quo eſt ſermo crimino-
eccli.19
ſum eē: leues ſunt. Quia qui cito credit leuis eſt corde. Verūtamē quia a ſcādalo puſilloꝝ opȝ cauere / iuxta illud pauli. i. Coꝝ. viij. ſi eſca mea ſcandaliſet fratrem meū / non manducabo carnes ineternū / ⁊ mlti ſunt tales puſilli leues ad credendū mala: ideo piculoſum eſt coꝛam ipſis talia audita ex relato referre. Et ſi hoc fiat ex intentione mala / vt ſcȝ animo et intētione ledendi famā illius de quo ſermo eſt: tunc nō eſt facile excuſare quin ſit cōtra charitatem / ⁊ ꝑ ꝯſequens moꝛtale. Si aūt fiat coꝛam talibus puſillis ⁊ leuibus ad credendū mala / ⁊ fiat ex inconſideratione: durū eſt dicere q̄ exeat genus peccati venialis: qꝛ
Jaco.3.
lingua in lubꝛico poſita eſt: et qui non offendit verbo hic ꝑfectus eſt vir. Et dicunt aliqui q̄ ſi quis ex alicuiꝰ tali relatione notā infamie īcurriſſet apḋ illos apud quos ſic locutus eſt: tenet̄ ille ſibi reſtituere famā: et dicere apḋ eos ſe falſum in hoc de iſto audiſſe: et minus caute ſe locutum fuiſſe: vel q̄ ſibi nō fuerat credēdum: cū tale cōtra ꝓximū dixit / qm̄ illud retulit contra bonū ꝓximi: de quo nullam certitudinem habuit: vel aliquo cōſili modo reſtituat ꝓximo famā ꝓut melius poſuerit. ¶ Tertio ꝯtingit q̄ aliqs dānificat ꝓximū in fama: et hoc vel de eo dicendo / ſed iniuſto modo: vt cū quis occultū crimen alterius ꝓdit cōtra debitū oꝛdinē: ſeu cum verum crimen alterius / ſed occultū nō ſeruato oꝛdine iuris cōtra eū in publico ꝓponat. De hoc dicit ſanctus Tho. tenet̄ illi damnificato in ſua fama / reſtituere famā quātum poteſt: tamē ſine mēdacio: vt q̄ ſe dicat male dixiſſe / vl̄ q̄ iniuſte eum diffamauerit / vel alio tali quolibet modo. Et ſi nō poteſt ſibi famā reſtituere: debet ſibi illud damnū aliter recōpenſare ꝓut etiam de aliis damnis ſupius fuit dictum. Et Sco. de hoc dic̄ q̄ talis non tenet̄ retractare verbum ſuū qḋ ꝓpoſuit in publico quia ſic faciendo mentiret̄: cū ſciat illud qḋ ꝓpoſuit cōtra eū eſſe verum: ⁊ ideo non debet mentiri propter qḋcū q̄ bonū alteri reddēdū: imo in nullo caſu eſt mentiendū: ſed tenet̄ alio mō licito ſibi reddere famam / vt ꝑ hmōi verba nō credatis eū eſſe talem: male eñ dixi et fatue dixi. Et illud ſuum dictū tūc eſt verū: quia non ſeruato oꝛdine iuris ꝓpoſuit ī publico: qḋ nō fuit verū publicū: et ergo in hoc male ſtulte ⁊ fatue dixit. Et illa ſuaſio ſcȝ nō reputetis eū eſſe talem: eſt bona. qꝛ qlȝ ꝑſumendus eſt bonus: donec ꝓbetur contrariū. Juxta illud extra de ſcrutinio in oꝛdine faciendo: humana fragilitas iſtū quē indignū eſſe nō nouit dignū debet eſtimare. Sed ille nō eſt ꝓbatus malus corā illis: et ergo hoc pſuadendū eſt eis: vt eū nō reputēt īdignū ⁊ malum. ¶ Quarto contingit quē dānificare aliū in fama ſcilicȝ verū crimen ſed occultum in publico ſibi impoſitum negando: quia ipſum qui ſibi crimē imponit oſtendit ī hoc mendacē: et notat eū de calūnia / id ē

ꝺe falſi criminis impoſitione. Et ꝺe il
lo ꝺicit ſco. ꝙ ille ſic negans: nō tenet
retractare negationē ſuam qua nega
uit in publico verū crimē ſibi impoſi=
tum: quia vt ꝺicit non tenet in publi=
co quicūqꝫ ſtatim in iuꝺicio confiteri
ſe reū / niſi fuerit ꝯuictus. Tenetur ta
men ꝑ q̄ꝺā verba ſobꝛia / vt ſtatim an
te hoc ꝺictū fuit: reſtituere famam il=
li accuſanti: quē indirecte notauit ꝺe
calūnia videlicet ꝺicēꝺo non habeat
eū pro calūniatoꝛe: quia creꝺo ꝙ ha=
buit intentionem bonam in ꝓponen=
ꝺo: vel forte ipē creꝺiꝺit ſe ꝓbare poſ
ſe intentū ſuū / ꝛ ꝺeceptus eſt. Ex qui=
P bus patet ꝙ periculoſum et magnum
peccatū ſit aliquē infamare. ¶ Ter
tio p̄ncipaliter ꝺicēꝺū eſt ꝺe ꝺānificā=
te aliū in aīa ſua / iꝺ eſt in bonis ani=
me quomoꝺo teneat reſtituere. Ubi
notanꝺū ſm ſco. ꝙ per bona anime in=
telligenꝺa ſunt bona moꝛis q̄ acquiſi
ta coꝛrūpunt / ꝛ acquirenꝺa impeꝺiū
tur. Per vitia eñ ꝛ peccata virtutes
iam acquiſite coꝛrumpunt: ꝛ que ꝺe=
berent ex bonis actibus generari per
vitia impeꝺiūtur ne generēt. In iſtis
bonis anime ſcilꝫ virtutib9 ꝛ actibus
virtuoſis / non poteſt vnus aliū ꝺire=
cte ꝺānificare auferenꝺo ea ſibi / ſicut
auferunt exterioꝛa bona / aut infūꝺē=
ꝺo ſibi contraria / ſcilꝫ vitia ꝛ peccata:
quia pctm̄ intm̄ eſt peccatū inq̄tū eſt
volūtariū. Nā ſi nō eſſet volūtariū: nō
eſſet peccatū. vt ꝺicit Auguſt. in ꝺe ve
ra religione. Igit ſola volūtate ꝓpa
poteſt quis ſic ꝺirecte ꝺānificari: ſcilꝫ
in ſcipſo cauſanꝺo volitiōes malas et
peccata. Poteſt tamē vn9 ꝺānificare
aliū inꝺirecte / ſcilꝫ retrahēꝺo ex intē=
tione a bonis opib9: ꝛ ſic impeꝺienꝺo
a generatione virtutū: et inꝺucēꝺo aꝺ
mala opa: q̄bus virtutes coꝛrūpūtur:
et vitia generant. Et talis īꝺuctio aꝺ
malū / ꝛ retractio a bonis: cōtīgit mul
tis moꝺis / viꝺelꝫ iubenꝺo / cōſulēꝺo /
ꝑſuaꝺēꝺo / roganꝺo / ꝺeriꝺēꝺo bona:
ꝛ lauꝺāꝺo mala: ꝛ ſic ꝺe aliīs moꝺis.
Aꝺ ꝓpoſitū igit primo ꝺicēꝺum ꝙ q̄
aliū ſic ꝺamnificat in iſtis aīe bonis:
grauiter peccat. quia ꝯ ꝺilectionē ꝺei
agit: eo ꝙ retrahēꝺo a bonis minuit
honoꝛem q̄ ꝺeo exhiberet: ꝛ inꝺucen=
ꝺo aꝺ mala auget ꝺei inhonoꝛatiōem
et offenſam. Agit etiā cōtra ꝺilectio=
nem ꝓximi cui ꝺeberet velle ꝛ facere
bonū: ſꝫ vult et facit ſibi malū. Et pec
catum eſt tanto grauius: quanto ꝺā=
nū eſt maius qꝺ ꝓximo infert. Exem
pli gratia: grauius peccat (ceteris pa
ribus) q̄ ꝺamnificat ꝓximū in libra:
ꝙ ſi in ſolo ꝺenario. Cū aūt bonū ani
me ſit ineſtimabilit melius bonis coꝛ
poꝛis aut foꝛtune / ſicut aīa incōpara=
biliter melioꝛ eſt coꝛpoꝛe: ſequitur ꝙ
multo grauī9 peccat qui ꝺānificat ali
um in bonis aīe / vt in virtutib9 ꝛ ope
ribus bonis q̄bus meret eternū bo=
nū / ꝙ peccet qui ꝺānificat ī bonis coꝛ
poꝛis aut foꝛtune. ¶ Scꝺo ꝺicit ꝙ Q
ſic ꝺamnificans aliū in bonis aīe te=
net ſibi aꝺ reſtitutōnē mō poſſibili: vt
ꝺicit ſco. Et ptꝫ: quia cum bona virtu
tū ſint maxima bona inter oīa huma
na bona in p̄ſenti vita / ſm auguſt. lib.
p̄mo retractionū. plus ꝺamnificat ꝓ=
ximū qui in iſtis eū ꝺānificat / ꝙ in q̄=
buſcūqꝫ aliīs: ꝛ ꝑ ꝯñs plus tenet ſm
iuſticiam aꝺ reſtitutōnē ſuo proximo
ꝺe tali facienꝺā q̄tum ſibi poſſibile ē
ꝙ ꝺe aliīs bonis. Talis autem reſtitu
tio fiat ſic: vt ꝺānificans illū ꝺamnifi=
catū ſuaꝺēꝺo / inꝺucēꝺo / exhoꝛtanꝺo
et aliīs bonis moꝺis efficaciter inꝺu
cat aꝺ penitentiam / aꝺ vite emēꝺatio
nem / aꝺ actus bonos virtutū genera
tiuos. Et ſi non ſufficit ſua ꝓpꝛia per
ſuaſio aut exhoꝛtatio ꝛ ſilia: aꝺꝺucat
alios efficacioꝛes ꝺūmoꝺo tñ illis nō
ꝓꝺat peccatū illi9 occultū. Et ſi non
ſufficiunt ꝑſuaſiōes hm̄ōi ꝛ inꝺuctio
aꝺ bonū / quia facilius eſt ꝑuertere ꝙ
cōuertere: tunc tenetur vltra hoc quā
tum poteſt impetrare illi cōuerſionē
per oꝛationes propꝛias et per oꝛōnes
alioꝛū ꝑ ipm̄ impetratas et procura=
tas / ꝛ aliīs ſimilibus aut melioꝛibus
moꝺis poſſibilibus. Damnificās igi
tur aliquem in bonis anime tenet ſi=
bi reſtituere q̄tum ſibi eſt poſſibile:

ſemp tamen ſic agendo: ꝙ non publi-
cet illius occultũ pctm̃: ⁊ eius pſonaꝫ
quã noſcũt aut noſcerẽt veriſimiliter
ꝓ futuro. Ex his ẽ diligẽter cõſiderã-
dũ ꝙ magnũ pctm̃ eſt ſollicitare ⁊ in-
ducere aliũ ad peccandũ: q̃a in ſe eſt
magnũ pctm̃: ⁊ vltra hoc tenet̃ homo
illi reſtituere/ et dãnũ recõpẽſare: qd̃
homo vix poteſt facere ad condignũ:
eo ꝙ volũtatẽ iam allectã ad malum
vix poteſt homo reducere ad virtutẽ
Pauci etiam ſũt qui ſic reſtituere co
nent̃: cũ tamẽ multi ſunt: qui ſic reſti
tuere teneant̃. Creberrima eñ eſt il-
la dãnificatio/ et maxime circa iuue-
nes vtriuſqꝫ ſexus: qui ſepiſſime indu
cuntur ad mala ſupradictis modis: ⁊
nõnũꝙ maiorum exemplis peſſimis
A corrumpũtur. ¶ Sed quid faciẽdũ
eſt de eo qui dãnificat aliũ retrahẽdo
eũ a religione? Rñ. ſco. ꝙ ſi q̃s abſtra
xit a religione aliquẽ iã obligatuꝫ ad
religionẽ ꝓfeſſionis obligatiõe tenet̃
agere reſtitutiõem. Dãnificauit eñ re-
ligionẽ in illa pſona: tenet̃ igit̃ agere
vt ille redeat ad religionẽ. Sed ſi ali-
quẽ diſpoſitum ad intrandũ religio-
nẽ retraxit/ aut ĩpediuit ne intraret/ ⁊
hoc nõ fecit intentione conſulendi ꝓ-
prie vtilitati/ aut ex aliqua rationabi-
li cã/ ſed fecit intẽtione nocẽdi religio
ni: tunc q2 intereſt inter habere ⁊ ĩter
ꝓpe eſſe: ideo non tenet̃ ad tantã re-
ſtitutionem religioni/ ad quantã tene
retur ſi ille fuiſſet in religiõe recept⁹
actualiter. Tenet̃ tñ ad aliquã reſtitu
tionẽ: vt ad inductiõem illius retracti
vt adhuc ingrediat̃: vel ad inductiõeꝫ
aliqualẽ alicuius alterius aliqualiter
equiualẽtis. Ita tenet̃ reſtituere reli-
gioni iniuſte p eũ dãnificate. Perſo-
ne vero iniuſte p eũ dãnificate/ vt quã
retraxit extra religionẽ/ aut quã ĩpe-
diuit ne ingrederet̃: tenetur etiam ad
reſtitutionẽ. Tenet̃ eñ eũ oĩ diligen-
tia inducere ad intrandũ monaſteriũ
qd̃ ſi nõ põt efficere/ aut forte ille quẽ
impediuit ne intraret poſuit ſe ad ſta
tum nunc impoſſibilẽ religioni vt ma
trimonij: tenetur ſibi in ſuaſionib⁹ et
in alijs ſpiritualibus bonis ad equi-
ualentiã illoꝝ bonoꝝ in quibus eum
damnificauit retrahendo a religione
et ad que maiora profeciſſet in religi
one ꝙ in ſeculo. Et hoc tenetur facere
ſm modos ſupra poſitos/ de damnifi
cato in bonis anime quo ad virtutes
aut ſm alios meliores ꝓut poterit.

¶ Capitulum octauum De
ſuffragijs mortuorum.

Cum viui ſatiſfacere
poſſint ꝓ defunctĩ/ et
ꝓ morituris/ ⁊ alijs
viuis/ et illã negligẽ
do grauiter peccent.
Idcirco adhuc de ſa-
tiſfactione/ ſcilꝫ quõ
p ſuffragia poſſumus ſatiſfacere pro
mortuis/ tria oſtendent̃. ¶ Primo A
que anime iuuari poſſunt p ſuffragia
Secundo quibus rebus iuuari pñt.
Tertio qui eas iuuare poſſunt. De pͥ-
mo notandũ ꝙ ſex ſunt loca animarũ
vt dicit magiſter in. iiij. circa diſt. xx. ⁊
xxi. Et tho. cũ alijs theologis/ videlꝫ
celũ: infernus dãnatoꝝ: limbus pue-
roꝝ: limbus patrum: hic mundus/ et
purgatoriũ. Et ſoluꝫ in purgatorio et
hic exiſtentibus ꝓſunt ſuffragia quo
ad liberatõnem pene. In p̃mis eñ lo
cis exiſtentibus nõ ꝓſunt ſuffragia/
ſcilꝫ exiſtẽtib⁹ in celo p modũ indigẽ-
tie: quo ad premiũ eſſentiale. Dicen-
te beato auguſti. Iniuriã facit marty
ri/ qui orat ꝓ martyre: prodeſt tñ eis
ſuffragiũ ad premiũ accidẽtale: quia
gaudiũ eſt in celis ſup vno pctõre pe-
nitentiã agente. Luce xv. Orare eñ
pro talibus in celis infidelitatĩ eſſet.
¶ Eſt autem certum aliquẽ eſſe in ce B
lis quintupliciter. Primo modo per
bibliã noui teſtamenti de aplĩs/ dem
pto iuda. Secũdo de patribus veterĩ
teſtamẽti p bibliã veteris teſtamenti.
Tertio qui ſuſtinuit martyriũ ꝓ fide
etiam ſi ante peccauerit: vt de cipria-
no refert augu. ꝙ falx martyrij abſtu
lit venialia ab eo. Quarto ſi poſt ba-
ptiſmũ ſtatim decedat puulus: ⁊ tunc

ſi ipſo preſente celebratur miſſa: dici
debet ꝓ oībꝰ defunctis/vel pro aliis.
Si aūt maior infante moriť: tunc pōt
pro eo celebrari. Cū beatꝰ Greg. iiii.
dialo. dicat dānatū puerum necdum
quīquēnē. Si etiā adultꝰ ſtatim poſt
baptiſmū moreretur: orari pōt ꝓ eo: qꝛ
forte nō penituit niſi pro mortalibꝰ: ⁊
tunc indiget ꝓ venialibꝰ. Quinto ſi
eſt canoniſatus ꝑ eccl'iaꝫ. In ſcd̄is lo
cis non ꝓſunt ſuffragia/ſcilꝫ exiſten-
tibus in damnatoꝝ inferno. Vñ Au-
guſti. Si patrē meū in inferno eē ſci-
rem: nō plus ꝓ eo ꝙ ꝓ diabolo orarē
Et teſte eccl'ia in inferno nulla eſt re-
demptio/ſm legem cōmunē: qḋ dicit
ꝓpter traianū quē beatus grego. li-
C beraſſe legitur de īferno orādo. ¶ Eſt
autē certū eſſe in inferno hereticos p̄
mo: ſcd̄o iudeos: tertio paganos: de
chriſtianis autem non ſic certum eſt.
Quāuis eñ peccatū coꝝ manifeſtuꝫ
ſit: non tamen pena. Unde poteſt pro
eis orari in ſecreto: ⁊ pñt ſuffragia fie
ri ꝓ illis qui ſeipos occiderūt: qui in
bello iiuſto mortui ſunt: qui duello in
terierunt: aut qui in torneamētis ſuc
cubuerūt: aut cū meretrice. Dicit eñ
auguſti. in de cura ꝓ mortuis haben-
da: pro oībus debet fieri oratio: ſꝫ nō
debet fieri publice ꝓpter ſcandalum.
Exemplū habes de greg. iiii. dialo. q̄
pro propetario orare diu diſtulit. Si-
militer debet fieri ſuffragiū pro ſuſpē
ſis ⁊ iuſte dānatis: ⁊ ſubito mortuis:
qꝛ etiā latro ī cruce penituit. Si aūt ī
ueniať ſubito mortuꝰ q̄ p̄us bone vite
fuit: publice orō debet fieri: qꝛ iuſtꝰ ſi
morte p̄occupatus fuerit: ī refrigerio
erit. Sap. iiii. In tertio nō ꝓſunt ſuf-
fragia/ſcilꝫ exiſtētibꝰ in limbo puero
rū: qꝛ nō ſunt in ſtatu diſpoſito/ſicut
nec iſti in inferno: qꝛ nō ſunt de cōita-
te fidelium. Eſt enim vna vniuerſalis
eccl'ia in charitate cōſicta: q̄ eſt ſocie-
tas et amicitia ſp̄ualis. de q̄ in ſymbo
ps̄. 118. lo. ſctōꝝ cōmunionē. Et Pſ̄. Parti-
cipē me fac deus oīm timentiū te ⁊c.
Ideo quicq̄d vnus lucratur ꝑ oratio-
nes penitens/hic et in illa ſocietate:
eſt oīm. aut quo ad gratulationē: aut
quo ad ſubuentionē. Sed iſti in infer
no dānatoꝝ ſunt de ſocietate diaboli
et velut mēbra putrida. Et q̄ in limbo
pueroꝝ ſunt: a ſocietate ſctōꝝ ſunt ex
cluſi: iō nō ꝓſūt eis nr̄a ſuffragia. In
q̄rto nō ꝓfuerūt/ſcilꝫ exñtibꝰ in lim-
bo patrū/nō quo ad meritū: qꝛ nulluꝫ
eſt poſt hāc vitā: nec ad ſatiſfaciendū
qꝛ nō hēbāt ſatiſfacere niſi pro debi-
to humane nature totius: qḋ ſolꝰ xp̄s
ꝑ infinitum meritum tollere potuit.
¶ In quīto loco exiſtētibꝰ/ſcilꝫ ī hoc D
mūdo ſuffragiū ꝓdeſt/ſcilꝫ tam illi q̄
facit: ꝙ iſti aīe pro q̄ facit/ſi eſt in pur
gatorio. Primo eñ idem ſatiſfacien
ti pōt ꝓdeſſe tripl'r. Uno mō ad me-
rendū ſi ſit in charitate: nichil eñ mi-
nus mereť de gaudio celeſti: ꝙ ſi ꝓ ſe
fieret ſuffragiū. Scd̄m illḋ Pſ̄. Orō ps̄. 34.
mea ī ſinū meū ↄuerteť: īmo q̄nq̄ plꝰ
mereť quis orādo vl' celebrando pro
alio ꝙ ſi ꝓ ſe faceret: quia maiori fer-
uore charitatis ſuccēſus videť/q̄ ſcin
tillas feruoris mittit ad alios/maxi-
me ad inimicos. In cuiꝰ euidētiā xp̄o
orāte pro īimicis: latro cōuerſus ē ad
penitētiā. Et ſm auguſti. Stephano
orāte pro inimicis: paulꝰ tādē cōuer-
tiť. Alio mō prodeſt faciēti ad ſatiſfa
ciendū pro ſe indirecte: qꝛ ſi iſte pro q̄
ſuffragiū fit nō īdiget: vt qꝛ eſt in celo
aut qꝛ non eſt capax/vt ſi eſt in īferno
q̄ñ tūc ſuffragiū faciēs eſt talis inten
tionis habitu/ꝙ ꝓ ſe faceret ſi nō cre
deret prodeſſe illi: tunc ſuffragiū ſatiſ
facit pro faciēte ſi indiget. Si autē nō
indiget: dicit Pe. de pa. di. xlv. quar
ti: tunc in ſuffragio debet ſemꝑ eē im-
plicita intentio facientis vt aliis pro-
ſit indigentibus hic/vel in purgato-
rio. Si autem fiunt ſuffragia multa ⁊
ſpecialia pro illo qui non indiget/vt
quia eſt in gloria vel in inferno/⁊ ſu-
pereſt: vel quia minus indiget: tunc
diuiditur indigētibꝰ per deum. ſicut
ſm auguſti. in regula diciť Cum dať
veſtis in monaſterio vel aliud non in
digenti: dat abbas illi qui indiget. Et
idem dicit Thomas et probat ex ſer-

mone quodā dam̄.de dor. Tertio mō
indirecte ꝓdeſt facienti quo ad ora=
tionis ſubſidiū:quia iſte cui ſuffragiū
preſtatur ſiue ſit in celo/ſiue in purga
torio:tenet orare ſaltem cū liberatus
fuerit pro faciente ſuffragiū:al's eſſet
ingratus. Unde math.x. Siquidem
fuerit filius pacis:reſidebit ſup illuꝫ
pax veſtra:ſinautem ad vos reuertet
Quarto mō tñ non ꝓdeſt directe ad
ſatiſfaciendū.Unde ſi tibi iniunctum
eſt vnū pſalteriū: et defuncto iiunctū
fuit aliud pſalteriū : ſi dico ꝓ defūcto
vnū pſalteriū:adhuc ſum obligatus
ad dicendū aliud pro me.Simile eſt ī
humanis debitis ſi debeo vnū flore=
nū iohāni:et frater meus eidem etiaꝫ
vnū:dando vnū ꝓ fratre nō me quita
ui.In purgatorio autem exiſtētes ſūt
in magnis debitis erga deū: q̄ debita
ſi nemo eis ſubuenit luere opꝫ penis/
E et ſic ſatiſfacere. ¶ Ex premiſſis pa
tet ꝙ multis modis melius eſt orare
ꝓ mortuis fidelibus q̄ ꝓ viuis . Qr
mortuus aut eſt me ignorante in īfer
no:⁊ tunc gradū glorie merui p opus
bonū ſi ſum in charitate et ſatiſfactio
cedet michi.Si autem ſum extra cha
ritatē:p actū ſuffragij diſpoſui me ad
charitatem aliqualiter:⁊ opus ad mi
nus feci premeritoriū et ſi nō merito=
riū.Aut eſt in purgatorio. Et tūc licet
ſm omnes nichil michi mereri poſſit
nec ſibi:tamen ſm multos pro me po
teſt exaudibiliter orare.Sicut ⁊ gere.
ij.machabeoꝝ.xv. orauit exaudibilit
ꝓ iſrl'.Et ſm oēs ad minus orabit ꝓ
me cū venerit ad celum.aut iam eſt in
celo:vel vt iam dictum eſt erit ibi: tūc
ſcient illos qui pro eis orauerunt/⁊ ꝓ
eis orabunt:īmo etiam ſi ſuffragātes
ꝓpter peccata ſua illis nō ꝓfuiſſent:
adhuc pro eis orabūt. Et ratio eſt: qr
amicitia in virtuoſo conſiderat affe=
ctum plus q̄ effectum . Sunt autem
tunc btī ī charitate perfecta/ per quā
oratio eorum expreſſa auditur facilit
Secus autem eſt de viuo quando pro
eo oro:quia forte ignorat ꝙ ꝓ eo oro:
et ſic non orabit pro me. Itē forte eſt
peccator ⁊ ſic modicū valebit. Item ſi
eſt iuſtus / non tamen in voto:ſemper
exaudit. ¶ In ſexto exiſtentib⁹ lo= F
co/ſcilꝫ in purgatorio proſunt ſuffra=
gia:tum quia charitatē habēt que fa=
cit eos capaces:tum etiā quia de no=
ſtra fideliū ſunt ſocietate vt tactū fuit
De exiſtentibus in limbo pueroꝝ/ de
cōmunione eccl'ie/de loco huius pur
gatorij ſex ſunt videnda/q̄ tradit tho
mas ſup.iiij.diſt.xij.Primo ꝙ ſit/ꝓ=
bat auctoritate ſcripture per illud.ij.
machabe.xij.Sancta ergo ⁊ ſalubris
eſt cogitatio pro defunctiſ exorare : vt
a peccatis ſoluantur:ergo purgant.
Item probat Grego.iiij. dialo.per ex
empla plura. Et per illud.i.Corinth.
iij.Si quis edificauerit ſup fundamē
tum hoc/id eſt chriſtū aurū/argentuꝫ
⁊ lapides precioſos. Et ſequit.videlꝫ
lignū:fenū:ſtipulā: vniuſcuiuſqꝫ op⁹
quale ſit ignis probabit. Item diony.
vlti.cap̄.celeſtis hierarchie : cōmemo
rat ritū primitiue eccl'ie orantem pro
mortuis. Item auctoritate philoſo=
phoꝝ.Socrates eñ libro qui dicit fe
drō platonis. quecūqꝫ inquit anime
ꝓuidebunt mediocriter egiſſe: veni=
ent in locū vbi p penas abſoluentur.
Et ponit animas bonas habere nul=
lam penā: mediocriter bonas medio
crē habere penā:malas aūt magnas
Ad idem eſt auicenna.ix. metha. ſue
ca.vlti.qui tamen machometiſta fuit
Ad idē eſt hermes termegiſt⁹ ad eſcu
lapiū. Rōne etiā ſic oportet ſatiſface=
re quēcūqꝫ penitentē:ſed aliqui mori
unt in charitate qui nō ſatiſfecerūt ꝓ
peccatis preteritis:ergo oportet ī fu=
turo alicubi ſatiſfacere:et hoc eſt pur
gatoriū.Exemplis probat grego.iiij.
dialogo. ¶ Secūdo notat ꝙ triplex G
eſt purgatorium.Unū in preſenti vita
per tribulationes toleratas vt opor=
tet.Aliud in alia vita ſm legē cōmu=
nem:tā ꝓpe infernū dānatoꝝ/ vt idē
ſit ignis qui dānatos cruciat/et q̄ ele
ctos purgat:ſicut ſub eodē igne aurū
purgatur et ferrū crematur vt exempli
ficat. Tertiū purgatoriū eſt ſꝫ diſpē=

ſationem. Et ſic q̄ſq̄ in diuerſis locis aliqui puniri legunt: vel ad viuorum instructionē / vel ad mortuorū ſubuentionem: vt viuētib⁹ eorū pena innoteſcens: p ſuffragia eccl'ie mitiget. Tertio notat q duplex eſt pena aīarū in purgatorio. Una ſenſ⁹ qua diuina iuſtitia per ignē punit. Alia dāni q̄ cōſiſtit in priuatione viſionis beatifice ad tēpus. Et de vtraq̄ dicit q minima pena purgatorij excedit maximā penā huius vite. Unde auguſt. d vera ⁊ falſa penitentia. Hic ignis purgationis et ſi eternus non ſit: miro mō eſt grauis: excedit eñi omnē penā quā vnq̄ quis paſſus eſt in hac vita. Nūq̄ ī carne tanta inuēta eſt pena: licet mirabilia martyres paſſi ſint tormēta: ⁊ mlti nequiter iniqui quāta ſepe ſuſtinuerunt ſupplicia. Item auguſt. libro de igne purgatorij dicit aliquis: non ad rem ptinet q̄diu moras habeā tantū vt ad vitā eternā puenā. Nemo hoc dicat fratres chariſſimi: q̄a ille ignis purgatorius durior erit q̄ quicq̄d poteſtis in ſeculo / aut videre: aut excogitare. Et ſtatim ſubiūgit. Ideo totis viribus vnuſquiſq̄ laboret capitalia crimina / ⁊ minuta peccata ita operibus bonis redimere / vt ex ip̄is nichil videatur remanere / q̄d ignis ille poſſit abſumere. Exemplificat ibi. Quādurū ſit hic digitū modicū in igne tenere: quātoplus totam animā medullitus Dicit etiam cōmunis theologorū opinio: q purgatorij pena incōparabilit̄ eſt maior penis mūdi. De pena dāni probat: quia quāto aliquid magis deſideratur: tanto ei⁹ abſentia eſt moleſtior. Et quia affectus quo deſiderat̄ ſūmū bonū poſt hanc vitam in animabus ſanctis intenſior eſt: quia nō retardatur affectus moleſtia corporis: et etiā quia terminus fruendi iam ſūmo bono aduenifſet / niſi aliq̄d impediret: ideo de tardatōne maxime affligunt̄. De pena ſenſus probat: q2 cū dolor nō ſit leſio / ſed leſionis ſenſus: tanto aliquis magis dolet de aliq̄ leſino / quāto magis eſt ſenſitiuū. Uñ leſiones que fiunt in locis maxime ſenſibilibus / vt in oculo / et in ſimilibus mēbris: maximū dolorē cauſant. Et quia totus ſenſus corporis eſt ab anima: ideo ſi in ip̄am aīam aliquid leſiuū agat: de neceſſitate oportet q maxime affligatur.

¶ Quarto notat q anime volūtarie et cū magna patientia ſuſtinent penā purgatorij. D
Patet quia habent cor rectū: ⁊ p ꝯſequēs cōformāt volūtatē ſuam diuine volūtati ⁊ iuſtitie. Item omnis ſapiens vult illud ſine quo nō poteſt puenire ad finem intentum: ſed ſine illa pena non poſſunt venire in celum. Item petūt ſuffragia cum maximo deſiderio. ſm illud Iob. xix. Miſeremini mei / miſeremini mei ſaltem vos amici mei. Habent eñi aīe purgatorij quadruplicē ſciētiam. Unam p ſpecies influxas a deo / ſicut alie ſubſtātie ſepate. Secūdam per ea q̄ hic didicerūt. Tertiā p aīas illic aduenientes. Quartā p angelos bonos reuelātes. Quintam p malos / ſcil3 aliquando eas ſm Tho. deridentes.

¶ Quinto notat q boni angeli nō puniūt animas in purgatorio: quia eorū cōciues ſunt amiciſſimi: I
tamen poſſibile eſt q eas ad loca penarū deducant: nec crucianē miniſterio demonū: q2 aīme eorū victores fuerūt: poſſibile tñ eſt q ip̄i demones q̄ de penis hoīm letant̄: aīas comitēt̄ cū deducunt̄ ab angelis ſctīs / ⁊ aſſiſtant purgādis: tū vt earū penis ſatientur: tum vt in earū exitu a corpe ſuum aliq̄d recipiant. In hoc aūt ſeculo q̄ñ adhuc locus pugne eſt: puniūt hoīes et a malis angelis ſicut ab hoſtib⁹ / vt patet de iob: ⁊ a bonis ſicut pt3 de iacob cui⁹ neruus femoris angelo pcutiēte emarcuit. Gene. xxxij. Sola aūt diuina iuſtitia aīas igne mediāte purgat: ſicut aurifaber p ignē aurū: ſicut tribula grāū: ⁊ cauterio medicus morbū. Quedā etiā ibi pctā leuia illuc deportata purgāt̄: vt dīc grego. iiij. dialogo. Et augu. in de vera penitentia. Oēs vero pene p pctīs q̄tūcūq̄ grauibus debite / q̄s penas nō plene de=

leuit hic contritio:ibi ignis purgabit
Sic patet ꝙ in purgatorio ſunt qua-
druplices pene. Primo carcer loci ma
lus:quia in terra et ꝓpe infernū. Se
cūdo ignis vniformis: ſed ſm diuinā
iuſtitiam difformiter crucians. Ter-
tio demonum aſſiſtentia cruciatiua.
Quarto priuatio beatitudīs. Eſt au-
tem triplex ignis purgatorius. Pri-
mus eſt in alio mūdo in purgatorio q̄
erit acerbiſſimus. Cui⁹ officiū eſt tri-
plex/videlicet purgare a peccatis ve-
nialibus. A penis pro mortalibus cō
tritis:et pro venialibus/pro q̄bus hic
non eſt ſatiſfactum: et ab aliis ſcoriis
anime que ſunt habit⁹ vitioſi/errores
et fomes. Secundus ignis eſt citius
purgatorius/qui erit in ꝯflagratiōe
mundi. Terti⁹ purgatorius ignis eſt
tribulatio preſentis vite. Et ille mul-
to plus purgat ⁊ citius q̄ ignis in lo-
co purgatorii: quia meritū eterne pa
trie auget:et modicus multū de pec-
catorum penis delet:et mortalez cul-
pam ⁊ venialem delere poteſt quo ad
penam. Sed ignis purgatorii p̄mi ſo
lum delet veniale peccatū:⁊ penas de
bitas pro mortalibus cōtritis ⁊ venia
libus:ſed nichil meretur de gaudio:⁊
incomparabiliter tamē eſt maior ter-
K tio igne. ¶ Sexto notat ꝙ vna ani-
ma citi⁹ purgat̄ q̄ alia: vt docet apo-
ſtolus.i.Corinth.iii. exemplificās de
ligno/feno/⁊ ſtipula: quia quedā ve-
nialia ſunt maioris adherētie q̄ alia/
ſm qđ effectus magis ad ea inclinat̄
et fortius in eis figitur:ideo talia tar
dius purgantur. Que autē aīe acer-
bius purgātur/vel que tardius: ſcien
dum ꝙ acerbitas pene proprie reſpō
det quantitati culpe: ſed diuturnitas
reſpondet radicationi culpe in ſubie-
cto. Unde poteſt ꝯtingere ꝙ aliquis ī
purgatorio diutius moret̄: qui min⁹
affligitur et ecōuerſo. Omnia prefa-
ta ſunt Tho. vbi prius. Abbas ioa-
chim libro de ſemine ſcripturarū di-
cit/magis peccatores qui vere in fine
vite penitent:in purgatorio igne vſq̧
ad nouiſſimū diē tales cremari opor-
tere credendi ſunt. Armicanus libro
de queſtione armenoꝝ.li.xiii.di. Veri
ſimile eſt multos vſq̧ ad reſurrectiōez
glorioſaz oīm electoꝝ ī purgatorio re
manſuros/q̄ mlta purgatōe idigebūt.

¶ Capitulū nonū. Que aīe de-
functoꝝ iuuari poſſunt.

QUo ad ſecūdū princi A
pale per que videli-
cet anime defūctorū
iuuari poſſint? Rū.
ſm Grego.iiii. dialo
go. et doctores ī.iiii.
diſt.xlv. Primo va-
let ieiuniū. Secundo plus elemoſina
Tertio plus oratio. Quarto maxime
ſacrificiū altaris: ſemꝑ intelligēdo ce
teris parib⁹. Sub iſtis tamen quat-
tuor plura alia cōprehendūt̄/ſicut di-
ctum eſt ſupra.iii.precepto de ſatiſfa
ctione. Primo valet ieiuniū vel vigi-
lia: abſtinētia a delectabilibus cibis/
vel aliis ſolatiis corporeis aīs licitiſ.
Similiter aſꝑitas lecti ⁊ veſtiū: flagel
latio: genuflexio: ⁊ peregrinatiōes: cō
tritio/⁊ huiuſmodi. Et hec animabus
applicata valent ꝑ viam iuſtitie/⁊ per
modū ſolutionis pene. Unde dicitur
xiii.q.ii.aīa. Ieiunia viuētiū ſunt au
xiliū defunctoꝝ/ſic ꝙ de⁹ ea acceptat
pro aīabus defunctoꝝ tanq̄ per ipſas
hoc factum eſſet. Vn̄ beat⁹ dñic⁹ fer-
rea cathena triplicē diſciplinam om-
ni nocte recepit. Unā pro ſe: aliam ꝓ
defunctis: tertiā pro peccatoribus vi-
uis. Nam ſi te in carcere exiſtente nō
poſſes ſoluere ſtatī.x. florenos quos
teneris: ego tot pro te dando/te libe-
rarem. Sic etiā in ꝓpoſito eſt de car-
cere purgatorii. ¶ Ex quo ptz ꝙ cō B
ſultum eſt valde hic ꝑ talia purgari:
preſertim ꝑ infirmitates/⁊ alia patiē
ter ſuſtinendo dū viuimus: quia tunc
et ſpeciale meremur in patria gaudi-
um/⁊ ſatiſfacimus. Qn̄ aūt nobis de
functis q̄s pro nobis ſuffragat̄: tunc
meritū ſibi manet/ſ opus ſatiſfacto
riū ſcḋꝫ tale ſolū ſubuenit nobis. Ex
emplū de hic purgando ſe/ptz ꝑ gre-
go. in omel. vbi refert ꝙ emilian⁹ di-

ues lapſus in q̄dā viciū/monaſteriū
īntrauit:ſe mltiplr̄ afflixit: matutinas
in mōte extra monaſteriū ꝑuenit/ vbi
abbas ī medio noctis ſup eū lumē ve
lut ſolē vidit:et cū ab eodē dep̄hēſus
eēt poſtmodū/⁊ īterrogatus ī mona=
ſterio q̄d egiſſet:tarde cōfeſſus eſt/ ꝙ
etiam in ip̄a luce audiuit dimiſſuꝫ eſt
pctm̄ tuū. Pauor etiā ⁊ timor mortis
quoſdā purgat hic. Vn̄ Greg.iiij.dia
lo.dicit plerūq̄ de culpis minimis ip̄e
ſolꝰ pauor rediētes aīas iuſtoꝝ pur=
gat:ſicut narraui de q̄dā ſctō viro fre
quent̄:q̄ ad mortē veniēs vehemēter
timuit:ſꝫ poſt mortē diſcipulis in ſto
la alba apparuit:⁊ ꝙ̄ preclare ſit ſuſce
ptus īdicauit. Hec ibi. Et btūs augu.
lib.de viſitatiōe infirmoꝝ loquens ſa
cerdotibus de hoībꝰ morituris ſic di=
cit. Abſoluēdi ſunt oēs/ abſolutioneꝫ
dūtaxat rogātes : nec ſuſpēdēdi ſunt
a fideliū cōmunione q̄bus mors time
tur ſine dilatiōe: ⁊ q̄s peccatoꝝ ama=
ra recordatio:vel eiecit in lachrymis
vl̄ metus mortis ducit ad veniā:ſicut
ſcriptura teſtat̄. Et territi purgabun=
C tur/ſcꝫ Job.xli. Hec Auguſt. ¶ Se=
cūdo valet elemoſina etiam ꝑ viā iu=
ſtitie ⁊ ꝑ modū redēptiōis ꝓ aīabus:
et illud melius eſt ꝙ̄ ieiuniū : quia bo
nū humanū quāto cōmuniꝰ:tāto me=
lius. Elemoſina aūt pluribꝰ dat̄ iter=
dū. Et ſub iſto cōprehēdunt̄ oīa ope=
ra mīe corporalia:ſilr̄ ⁊ ſpūalia impē
ſa ꝓximo ꝓpter aīas defunctoꝝ. Vn̄
datio ouoꝝ/cādelaꝝ/panū/⁊ hmōi:ꝓ
miniſtris ecclīe valet defunctis. Hec
aūt hic ꝓ ſe facta:ſicut dictū eſt de ie=
iunio/plus nobis valerēt. Exempluꝫ
ponit grego.iiij. dialogo.de paſcaſio
diacono cardinali maxio elemoſina=
rio ⁊ lſatovalde: q̄ non ex malicia / ſꝫ
ex ignorātia/duobꝰ in papatū electis
poſtea aīo adheſit illi q̄ minꝰ ius ha=
buit. Paſcaſio igit̄ defuncto : ſanctꝰ
germanus ep̄s capuanus de conſilio
medicoꝝ in termis ſe lauare volens:
eū ſeruientē in feruēti aqua reperit:a
quo cū queſiſſet cām tāte ſeruitutꝭ: re
ſpōdit ꝙ ꝓpter adheſionē predictam

Et ſi īquit ꝓ me oraueris/⁊ reuerſus
nō me hic inueneris:liberatꝰ ſum:qđ
et factū eſt. Et dicit grego. ꝙ elemoſi=
nis paſcaſius meruit liberari citius/
et germani prece. ¶ Tertio valet ꝓ D
aīabus oratio:et plus ceteris paribꝰ
ꝙ̄ precedētia:⁊ hoc ꝑ viam gratie/⁊ ꝑ
īterceſſionē mēbroꝝ xp̄i. Meliꝰ eī eſt
opus charitatis qđ dirigit̄ in deū vt
orō:ꝙ̄ qđ dirigit̄ in ſe/vel in ꝓximū:
vt ſolū ieiuniū vel elemoſina. Vn̄ dicē
ſco.ſuo quotli.q.penulti. Inter omīa
meritoria orō magis hꝫ rōneꝫ meriti
applicabilis alteri:quia ip̄a de ratiōe
ſui eſt placatiua ⁊ recōciliatiua deo/⁊
etiā iſtius ꝓ q̄ ꝑ ip̄m orantē offertur.
Hec ille. Vn̄ ſm pe.de pa. in.iiij.diſt.
xlv.orō ſanctoꝝ in patria valet ꝓ aīa
bus/quarū forte bn̄ficiīs prius adiu=
te ſunt:dū hic viuerēt. Valent etiā p̄=
ces/p̄ſertim viatoꝝ iuſtoꝝ:et pre oībꝰ
orōnibꝰ beati anſel. vel alioꝝ: valet q̄
ad deuotōnē orō dn̄ica/ſcꝫ Pater no
ſter. quia iudex noſter factꝰ eſt aduo=
catus noſter:cui eſſet opprobriū veni=
re cōtra ſuū monitū : ⁊ infringere vel
caſſare qđ ibi docuit ⁊ formauit. Vn=
de in cimiterio ⁊ alibi dici debet:quia
etiā eſt oratio ſpūſſancti/qui ſm apo
ſtolum poſtulat ꝓ nobis gemitibus
īenarrabilibus/id ē nos poſtulare fa
cit. Valēt etiā plus ꝙ̄ noſtre oratiōes
vigilie defunctoꝝ ab eccleſia inſtitute
quia ex oꝑe operato/id eſt ex ordina=
tione et intentione eccleſie. Exemplū
de hoc refert vincentius in ſpeculo hy
ſtoriali đ ſancto iohāne elemoſinario
patriarcha. Huic enim quidam diues
dedit.viij.libras auri/ petens vt ora=
ret pro ſalute filij et fratris:et nauta=
rum/et nauis. Moritur filius: et cir=
ca eadem tempora nauis mergit̄ cuꝫ
omnibus contentis / niſi ꝙ homines
prefati euaſerunt. Sup quo cū ama=
ricaretur diues:vidit in ſomnis ſimi=
lem iohanni elemoſinario ſibi dicen=
tem. Cur turbaris? Nonne pro ſalu=
te petere iuſſiſti?filius ſaluatꝰ eſt: ⁊ ſi
vixiſſet:immundus fuiſſet:alij in vita
ſunt tuti : et niſi orō ⁊ elemoſina iter=

ceſſiſſent:omnes cum naui iterijſſent.
Expergefactus igitur diues: optime
E contētus eſt. ¶ Quarto ſuper oīa va
let dicit Greg. ſacrificiū altaris / id eſt
miſſe celebratio. ⁊ hoc valet per viam
gratie ⁊ iuſtitie. quia meliꝰ eſt opus ca
ritatis cōis ſcʒ totius eccleſie ꝙ ꝑuate
⁊ ſpecialis perſone. Et dicit̄ hic obla=
tio altaris īdiſtincte / vt dicit Sco. vbi
p̄iꝰ: ſiue ſit cōſecratio ſiue ꝑceptio eu=
kariſtie / ſiue opatio alia ſacerdotꝭ cele
brantis in pſona eccleſie. ⁊ nō accipit̄
p̄ciſe pro ꝯtēto in eukariſtia. qꝛ etiā
ſic in pixide eſſet. Hec autē oblatio / vt
ſit deo accepta: oportet ꝙ offeratur a
perſona vl̄ a perſonis acceptis deo ſʒ
illud Gene. iiij. Reſpexit deus ad abel
ſcʒ p̄imo. ⁊ ad munera eius ſcʒ ſecun
do. Unꝺ qn̄ quis celebrat miſſā: obla
tio ſit p̄imo a xp̄o qui ſacramentū il=
lud ſic inſtituit fieri. ſm illud Joh. vi.
Panis quē ego dabo caro mea ē pro
mundi vita. qꝛ xp̄s ē ſumꝰ ſacerdos
qui lʒ īmediate nunc non offerat / al̄s
eſſet infinitū meritū: tn̄ mediate offert
per miniſtrū. Fit ſecundo a chriſti paſ
ſione: ⁊ ab ea habet efficaciā / inquātū
ibi ſpecialioꝛ cōmemoratio xp̄i paſſio
nis habetur / verbis / ſignis / ⁊ medita=
tionibus. ſm illud Luce. xxij. hoc faci
te in meā cōmemorationē. Et .i. corin.
xi. Tertio ſit ⁊ acceptatur rōne volun=
tatis eccleſie generalis militantis. qꝛ
ille intelligitur facere: cuius noīe vel
vice ſit. vt dic̄ Diony. c. xiij. cele. ierar=
chie. Quarto pōt acceptabiliꝰ fieri vel
fructuoſius ſacrificiū ratione perſona
lis meriti offerentis. puta ſacerdotꝭ of
ferentis. Quinto pōt acceptabiliꝰ fie=
ri per p̄iuatā perſonā ſm quod deuo
tius petit miſſaʒ celebrari. Primū ex
dictis tā in bonis ꝙ in malis ſacerdo
tibus habet locū ⁊ efficaciā. Quartū
eſt tn̄ in bonis. Quintū accidit. Unꝺ
ſm Duran. ⁊ Tho. in. iiij. di. xij. Euka
riſtia in miſſe celebratiōe duos fructꝰ
p̄īcipaliter hʒ cōferre. Unꝺ inquantū
eukariſtia ē ſacramentū / dat recipiēti
eam deuote maiorē vnionē ad xp̄ʒ / fi=
dem / ſpem / caritatē / ⁊ alia plura in ꝓ
p̄ia aīa recipientis cauſat. Aliud hʒ
dare eukariſtia vt ē non tn̄ ſacramen
tum / ſed etiā ſacrificiū quoddā deo ac
ceptiſſimū / ꝓpter p̄fatas tres cau=
ſas vel quattuoꝛ recitatas. ⁊ ſic habet
vim ſatiſſactionis / ad tollendaʒ penā
debitā illi pro quo offertur in miſſa a
ſacerdote / ſiue ſit pro pctō mortali / ſi=
ue veniali / tā in viuis ꝙ in mortuis. Et
ſi queris: quantuʒ ergo de pena tollit
eukariſtie oblatio? Rn̄. ſʒ Durā. ibiꝺ
non ſemꝑ penā totā tollit. qꝛ effectus
hodierne oblatiōis finitus ē. al̄s oēs
de purgatorio vna miſſa liberaret. Sʒ
plus ⁊ minꝰ tollit ſm quod ſe extēdit
deuotio miniſtri offerentis. et vtus ſa
crificij deo ſoli nota ē et reatus ſʒ bn̄=
placitū dei ⁊ ſm diſpoſitionē illiꝰ pro
quo offertur. Credit tn̄ Altiſio. ꝙ nul=
la miſſa celebret̄ pro qua non plures
de purgatorio liberētur. qꝺ veritatem
dic̄ habere Pe. pa. vbi p̄iꝰ ſuꝑ. iiij. qꝛ
qn̄ꝙ m̄lti ſunt ī purgatorio ſic diſpoſi
ti: vt cito liberēt̄. aut qꝛ iā diu ibi ſtete
rūt: aut qꝛ pauca purgāda habueſt Et
notādū ꝙ quāto hec q̄ttuoꝛ ſuffragia
fiunt ex maioꝛi caritate / tāto āpliꝰ ꝓfi
ciunt. ſʒ pe. de tha. vbi p̄iꝰ. ¶ Quā= F
tum autē ſacramentū altaris pro aīa
bus valeat docʒ Greg. iiij. dial̄. vbi p̄=
mo refert de monacho noīe iuſtꝰ q̄ in
monaſterio ſcī Greg. aliqn̄ eiuſdē me
dicus fuit tres denarios occulte ha=
buit. quos īuenientes monachi: in mā=
datis a beato Greg. accepunt vt mori
turo iuſto nullus adeſſet frat̄. ⁊ mor=
tuus ī ſterq̄linio ſepeliret̄. morit̄ igr̄ /
ſed penitens iuſtꝰ in ſterq̄linio ſepelit̄
Juſſit autem Grego. pro eo quotidie
per. xxx. dies miſſam vnā celebrari. et
xxx. die iuſtus apparuit vni de mona=
chis dicens ſe ante īchoationē miſſa=
rum dictaꝝ male habuiſſe: ſed poſtea
melius et iā deliberatū. Secundo re=
fert de quodā apud hoſtes detēto: ꝓ
quo vxoꝛ certis diebus ſacrificiū offer
ri procurabat. longo autē poſt tempo
re liberatus īnotuit vxori / p̄dictis die
bus a vinculis fuiſſe ſolutū: quādo ſa
crificiū altaris pro eo fuit oblatū. Ter

tio refert de preſbytero qui in termis
calidis aliquotiens ſe lauare cõſueuit
vbi frequenter reperit ſeruitorem ſibi
oīa exhibentē que balneatores cõſue
uerunt.tandē rediēs ne īgratus eſſet
duas tortas/id eſt panes in q̄bus po=
terat confici eukariſtia/ſeruitori obtu
lit. Qui īgemiſcens ait.hoc mãduca=
re non valeo:ſ3 pro me q̄ſo conſecrare
digneris celebrando. Dñs eñi fui loci
huius/ꝛ pro meis peccatiſ hic purgor.
Si rediens/me nõ inueneris:liberatũ
crede. Per ebdomadã ergo preſbiter
quotidie celebrauit/et rediēs neminē
inuenit. Quarto refert de Agathone
ep̄o:cui nauigãti romã tempeſtas na=
uium marie quaſſauit. Nauta autē eiꝰ
nauiculã in naui pendentē regere vo=
lens/cũ nauicula fune fracto in mare
ferebatur:die tertio venit ep̄s cũ quaſ
ſata naui in inſulã hoſticã/vbi celebra
uit pro nauta quē putauit ſubmerſu3.
Reparataq3 naui:tandem venit ad ro
manũ portũ.vbi nautã ambulantē vi
dēs:q̄ſiuit quõ euaſiſſet. Rñdit ille:cũ
nauicula repleta eſſet aqua:ibi man=
ſi. qua euerſa/carine ſuperſedi prout
potui.cunq3 poſt dies quiq3 fame ꝛ la
bore funditus deficerē: vidi quenda3
michi panē porrigentē:quo cõfortatꝰ
vidi nauē tranſeuntē:que me huc ad=
uexit.quo ītellexit ep̄us/ eandē diem
B fuiſſe ſue celebratiõis. ¶ Quo ad ter
tium principale/An ſuffragia facta ꝑ
peccatores valeãt defunctis. Notan=
dũ p̄mo ſ3 Tho.vbi prius ꝙ tria ſunt
que faciunt opa viuoꝝ velut canne q̄=
dam ad aīas defunctoꝝ ꝑuenire. Pri
mum eſt caritatis vnio. Secundũ ē fa
ciētis ſeu ſatiſfaciētis intētio. Tertiũ
eſt obſecrantis oratio. De p̄mo pꝫ.q2
caritas que eſt vinculũ vniens mēbra
eccleſie nõ ſolum ſe ad viuos extendit
ſed etiã ad defunctos/q̄ in caritate de
ceſſerunt.quia caritas eſt vita q̄ ꝑ mor
tem corporiſ nõ finitur.ſ3 illud.i.coꝝ.
xiij. Caritas nũq̄ excidit. Jccirco etiã
amicitia et ſocietas diuina īter bonos
in caritate firmata et fundata ꝑ mor=
tem nõ deſinit:ſed manet inter viuos
et mortuos in domĩo.ꝛ ſimiliter inter
mortuos in domino inter ſe. Hec ca=
ritatis vnio facit aliquo mõ oīa cõmu
nia inter habētes eius ſocietatē.ita vt
in patria quil3 gaudeat de bonis alte
rius ſingulis. Et in via quil3 deuotus
gaudet de ſingulis vere bonis ꝓximi.
Et in purgatorio quel3 aīa de bonis
alterius. De quibus ponit̄ articulus.
Sanctoꝝ cõmunionē. Jmmo plus ha
bens de caritate:de bonis certis alte=
ri factis amplius gaudet et gratulat̄
ſ̄m īteriorē conſolationē ꝛ delectatio=
nem:ꝙ gaudeat alius qui minorē ha
bet caritatē:ꝛ cui illud certũ bonũ ē eſt
De ſecũdo vic3 de ſatiſfaciētis intētio
ne pꝫ.quia mortui in memorijs hoīz
viuunt. Unde ſicut viuus vnus ꝓ alio
in ſocietate ciuili ſatiſfacere põt/vt pꝫ
in debitoribus:ſic in ſocietate caritatiſ
apud deum/vnus per ītentionē alterí
poteſt dare bona ſua ſatiſfactoria:in=
quantũ talia/ſiue ſit viuus/ſiue defun
ctus. De tertio vic3 de obſecrantis af
fectione ſeu oratione:pꝫ.quia per viã
orationis aliquis alteri interdũ impe
trat primã gratiã/lic3 non mereatur.
Peccatores etiã deus q̄nq3 audit.q̄n
ſc3 petunt aliquid deo acceptũ.q2 deꝰ
non ſolũ iuſtis:ſed etiã peccatoribus
bona ſua tribuit.vt pꝫ Math.v.nõ ex
eorũ meritis/ſed ex ſua clemētia. Jdõ
ſuꝑ illo Job.ix.deus pctõres nõ exau
dit:dicit glo.ꝙ cecus loquit̄ vt nõ īun
ctus/id eſt vt adhuc nõ plene videns.
Ad ꝓpoſitũ ḡ dicendũ ꝙ ſuffragia ſi=
ue fiãt ꝑ pctõres etiã ſeculares/ſiue ꝑ
iuſtos valere pñt defunctiſ.ꝛ ſi nõ ꝑ ca=
ritatis vnionē:tñ per īpetrationē.l3 ꝑ
iuſtos facta plꝰ valeãt.hanc viã Tho.
exp̄ſſe tenere videt̄ ſuꝑ.iiij.di.xl.q.iiij.
vbi oppoſitã opinionē recitãs:p̄ſentē
ſic approbat. Q2 īquit efficacia ſuffra
gioꝝ mēſurat̄ ſ3 caritatē eius ꝓ quo
fiũt/cũ tantũ valeãt vnicuiq3 quantu3
meruit vt ſibi valerēt/vt Aug.dic̄.idõ
ab alijs verius dicit̄ ꝙ etiã ipſa opatõ
ſine caritate facta valet ei ꝓ quo fit vir
tute caritatis eiꝰ et nõ operantis. Hec
ibi.nec ī quarto oppoſitũ videt̄ tenere

Concordat guilľ.in ratiōali diuinoꝝ.
b ❡Et pe.de pa.vbi pri⁹ ponit.iiij. gra
dus valoris ſuffragioꝝ ⁊ operū bono
rum.Pꝛim⁹ eſt ꝙ maxīe valet ſuffra=
gium boni factū pro bono.qꝛ oīb⁹ mo
dis trib⁹ p̄dictis pōtvalere.Secūdus
minus valet:lꝫ valeat boni pro malo
viuo.qꝛ ꝑ modū frequētis īpetratiōis
Tertius mali ꝓ bono.Quartus mali
valꝫ pro malo.qꝛ de⁹ pctōres nō exau
dit/id eſt ſicut iuſtos/ſꝫ ſicut petētes
id quod eſt cōforme diuine voluntati.
Ex predictis etiā pꝫ rñſio ad aliud du
biū quo q̄ritur vtrū ſuffragia facta ꝓ
multis/oībus proſint eq̄liter? Rñ.pri
mo ꝙ ſuffragiū factū ꝓ multis/tantū
valꝫ quo ad gaudiū cuilꝫ in purgato=
rio:quātū ſi pro q̄lꝫ fieret. Et eadē rōe
valꝫ etiā ꝓ iſtis aīab⁹ ꝓ q̄bus non fit.
Patꝫ ex p̄mo mō.qꝛ caritas ſꝫ aplīm
nō q̄rit q̄ ſua ſunt/id eſt ſꝫ Aug.nō ꝓ=
pria cōibus/ſꝫ cōia ꝓpriis anteponit.
Vñ ſicut religioſus bñ diſpoſit⁹/plus
gaudet de legato facto cōitati:ꝙ de le
gato ſibi in ſpēali.ſic eſt ī purgatorio
quo ad cōgratulationē. Scđo dico ꝙ
ſuffragiū factū ꝓ multis/nō tātū valꝫ
ſingulis q̄ ad liberationē a pena quā=
tum valeret ſi fieret ꝓ vno vľ paucis ex
intētiōe dirigētis.Patꝫ qꝛ opus ſatiſ
factoriū eſt finite efficacie in ſatiſfaciē
do.⁊ quāto plurib⁹ cōdiuidiť:tāto mi
nus ſingulis cedit.et eſt ſilř in politia
humana.Si eñ q̄nqꝫ ſunt in carcere/
quoꝝ q̄lꝫ tenetur pro q̄nqꝫ florenis:ſi
ex parte omniuꝫ ſoluo q̄nqꝫ florenos:
nō liberātur in toto/ſed ſolū in vno.qꝛ
adhuc q̄lꝫ teneť pro q̄ttuor.ſed ſi q̄nqꝫ
florenos darē ꝓ vno ille plene libera=
retur.Sic etiā eſt de īcarceratis ī pur
I gatorio. ❡Dubitať adhuc vtrū tan
tum valeāt ſuffragia ſucceſſiue conti=
nuata:quātū ſimľ facta.vt.xxx. miſſe
per dies.xxx.dicte: quātū trigīta vna
die dicte.Et ſic de elemoſina centū flo
renorū per vnā diē datorū: quantū ſi
anniuerſariū ꝓcurareť et ſic de aliis?
Rñ.pe.de pa.tantū vľ plus valēt quo
ad meritū inſtituētis. quia magis eſt
ad honorē dei cōtinuatio taliū āniuer
ſariorum. Et hoc conſiderās eccleſia
ſic inſtituit anniuerſaria/triceſimos/⁊
ſeptimos/et huiuſmodi. Sed quo ad
celeriorē liberationē a purgatorio/ et
citius videndū deum:plus valet acce=
lerata multiplicatio. Quia ſacramen
tum in ꝓpoſito habitū ſi eſt ſuffragiū
altaris:nunꝙ tantū valet ex opere o=
perato/ſicut actu habitū. Et forte ani
ma non erit tādiu in purgatorio quſqꝫ
vltimū ſuffragium per anniuerſariuꝫ
fiet:vnde vtrunqꝫ eſt laudabile. et pōt
ex fonte caritatis manare/ita vt con=
tinuans ſuffragiū diuine laudis con=
tinuationem querat:et ſimul faciens
citius velit eum liberari vt ſtatim deo
fruatur/⁊ ne diu cruciettur ⁊c̄.

❡Octauum preceptum.

❡Capitulum primū.De mēdacio
et quando ſit mortale.

Nunc octauū p̄ceptuꝫ A
ſic ponitur Exo.xx.et
Deuť o.v. Nō loqua=
ris contra proximuꝫ
tuū falſū teſtimoniū.
Hic ſꝫ Aug. nomine
falſi teſtimonij cōtra
proximū dati:intelligitur ꝓhiberi om
ne in generali mendaciū ſaltē ꝑnicio=
ſum.qđ etiam īnuit textus Leui.xix.
di.Non mētiemini nec decipiat vnuſ=
quiſqꝫ proximū ſuum.De quo etiā in
telligitur illud ſapīe.i.Os quod men
titur:occidit animā. Et pš. Perdes pš.5.
oēs qui loquuntur mendaciū.Immo
ſm Tho.ij.ſcđe. queſt.cxxij. hic ꝓhi=
bentur oīa peccata ad locutionē perti
nentia q̄bus ſaltem īfertur nocumen=
tum proximo.vt mendacia ꝑnicioſa.
detractiones/blaſphemie ⁊ hmōi.De
mendacio igitur tria p̄ncipaliter ſunt
videnda.Primo q̄d ſit et quottuplex
mēdaciū ſit.⁊ an oē mendaciū ſit pec=
catum.Scđo in ſpēali quot mōis q̄s
peccat mentiēdo.Tertio q̄ñ ſit morta
le vel veniale peccatū. ❡Quātū ad B
primū notandū ꝙ ad mēdaciū ſꝫ tho.
⁊ doctores cōiter in.iij.di.xxxviij.duo
req̄runť.Prīo falſa ſignificatio.ſcđo

intentio fallendi. ⁊ accipit ītentio fallendi pro intētione aliū decipiēdi/aut ſibi aſſerendi falſuȝ. qđ dicit̄ propter mendaciū iocoſum vbi nō ſemꝑ eſt intentio decipiēdi aliū ⁊ falſaȝ ſibi opinionē generandi. prout q̄buſdā videt̄ Ex quo pȝ ꝙ differētia eſt inter mentiri et inter dicere mēdaciū. Ad hoc eñ ꝙ aliquis dicat mēdaciuȝ: duo ꝑdicta requirūtur. Sed ad hoc ꝙ quis mētiatur ſufficit ſcđm/ſcȝ ꝙ intēdat decipere. quia mentiri eſt cōtra mentem ire. Stat eñ ꝙ quis aliquod veꝝ qđ credit eſſe falſuȝ dicat/cū intētione aliuȝ decipiēdi. tūc dicit contra mentē: ⁊ tñ non dicit mēdaciū/cū ſua aſſertio nō ſit f̄ra. Exēpli gratia poſito ꝙ ꝑnceps nō ſit vuienne ⁊ qs credens eum ibi eſſe/dicat volēdo aliū decipere/ꝑnceps nō eſt vuienne/talis mētitur. q2 loquitur cōtra mentē. ⁊ tñ verū dicit. Simile eſt ſi quis dicit de re vēdibili quam credit malā ꝙ ſit bona: cū in rei veritate ſit bona. Scđo pȝ ex predictis ꝙ omnis qui dicit mendaciū/mētitur. ſȝ nō ecōuerſo. Patet tertio ꝙ dicēs falſuȝ quod credit eſſe veruȝ/nec mentit̄ nec loquitur mendaciū. vt dicit aug. Cum nō habeat duplex cor. nec decipere intendat. Exemplū aug. ſi alicui gladi⁹ cōmendetur: ⁊ dicat ſe redditurū cum ille qui cōmendat popoſcerit: ſi forte gladiū repetat furēs: manifeſtū ē tūc non eſſe reddendū/donec reſtituat̄ ſanitas. Nō eñ in iſta ꝓmiſſiōe duplex cor habebatur in ꝓmittēte. ¶ Scđo notandū ꝙ mendaciū ſit non ſolū per verba: ſed per facta/ſcripta/nutus/et ſigna. vt pȝ de ypocritis: ⁊ de religioſorum falſis ſignis. Unde mendaciū in genere ſic diffinitur. Eſt falſa ſignificatio cū intentione fallēdi. Siue ergo homo ſignificet falſū voce/ſcripto/manu/lingua/ſigno/vel veſte. ⁊ ſi hoc facit cū intentione fallēdi aut f̄m aſſerendi: ſemꝑ eſt mēdaciū. Uocale aut̄ mendaciū ſic diffinit̄. Eſt falſa vocis ſignificatio cum intentione fallendi.

¶ Tertio notandū ꝙ nullū mēdaciū poteſt fieri ſine peccato. Pȝ Eccl̄. vij. Noli velle mentiri omne mendaciuȝ. aſſiduitas eñ illius non eſt bona. Ad idē eſt aug. libro cōtra mendacium dicens. Mendacioꝝ multa ſunt genera ſed ea vniuerſaliter odiſſe debemus. nullū eñ eſt mendaciū quod nō ſit cōtrariū veritati. Nā ſicut lux et tenebre pietas ⁊ īpietas/pctm̄ ⁊ recte factū/vita et mors inter ſe cōtraria ſunt: ita inter ſe ſunt veritas ⁊ mēdaciū cōtraria. Unde quāto amamus illā: tanto iſtaȝ odiſſe debem⁹. Unde plato in thimeo Uoces impoſite ſunt vt ꝑſto fiant voluntatis indicia. Sed mētiens cōtrariū facit. Et phs. iiij. ethi. dicit ꝙ mēdaciū ſm ſe malū eſt ⁊ fugiendū. Verū aut̄ bonū ē ⁊ laudabile. Et rō eſt quare oē mēdacium eſt peccatū. q2 cadit ſuper indebitā materiā: maxime vocale. ⁊ includit actū ⁊ circūſtantias ipſiuȝ actuȝ neceſſario deformātes. ſicut eſt de furto et adulterio/⁊ ceteris huiuſmōi cōuolutis cū malicia. vt dicit phs. ij. eth. Uoces nanqȝ inſtitute ſunt ad ſignificandum aliis mētis conceptū. Unde indebitū eſt ⁊ contra vocis inſtitutionem ꝙ quis ſignificet quod non hȝ in mente. Scđo omne mēdacium ex ſua ratione dicit intentioneȝ malam/ſcilȝ intentionē decipiendi/⁊ huiuſmōi impoſſibile eſt eſſe bonum. ¶ Quo ad ſecundū prīcipale notandū ꝙ ſȝ aug. libro de mēdacio. viij. ſunt genera mēdaciorum. Sco. tñ ſubdiuidit quītum in duo. Primū vocatur mendaciū in doctrina religionis/ſcȝ cū quis cū intentione fallendi ſignificat aliqđ falſum cōtrarium his que fidei ſunt/aut ſacre ſcripture/aut etiā contrariū his que pertinent ad bonos ⁊ chriſtianos mores. Secundū genus mendacij eſt qđ ſit ſolum ad nocēdū alteri iniuſte/ſiue in corpore/ſiue in reb⁹/ſiue in fama/ſiue etiā in aīa. ⁊ vocatur mendacium qđ nulli prodeſt/et alicui nocet. Tertiū eſt quod ſit in ꝑfatis bonis ad nocumentū vnius ꝑpter vtilitatē alterius. Et vocatur mendaciū quod prodeſt vni/⁊ nocet alteri. Et hec triplicia mendacia cōprehendūtur ſub mēda-

cio pniciosо. Quartū vocatur menda
ciū qđ fit ex ſola libidine mētiendi: vt
cū qs mentit̄ ſolū/qꝛ ſibi placet: ⁊ de
lectat̄ atq̄ gaudet i mētiendo. Quin
tū vocat̄ iocoſum: ⁊ eſt duplex ſm ſco.
Primū qđ fit ſolū cā delectādi alios:
ſicut narrare fabulas/de qb⁹ etiā au
dientes ſciūt q̄ nō eſt verū: nec decipi
unt̄ audientes vt plurimū cū etiā ſer=
mo ꝓferēs nō ſit talis q̄ nat⁹ ſit cre
di ab audientib⁹. Aliud qđ fit cā ioci
ſm augu. vbi ſupra. vt cū qs iocando
intēdit aliū decipe/ ita q̄ audiētes ve
re decipiant̄: nō tn̄ in aliquo in quo ſi
bi magnū nocumētū inferat̄/in q̄ io=
cant̄ illi qui ſciūt eū decipi/ ⁊ finalr̄ p̄t
etiā ip̄e de hoc iocari quēadmodū dic̄
augu. fuiſſe de mēdacio ioſeph/ q̄ ve=
raciter voluit decipe fr̄es ſuos i v̄bis
iſtis. Exploratores eſtis. et ceteris ſi=
milib⁹ poſitꝭ Gen. xlij. Sextū ē q̄ nul
li obeſt/id eſt nulli alteri a ſe: ⁊ tn̄ ali=
cui ꝓdeſt: ⁊ hoc in tp̄alib⁹ reb⁹. Exē=
plificat augu. velut ſi quiſpiā alicui⁹
pecuniā iniuſte auferēdā ſciat: vbi ſit
ſe neſcire mentiat̄: quocūq̄ interrogā
te. Septimū eſt qđ nulli obeſt/ ſed ali
cui prodeſt in corpore: quia p̄ ip̄m im
pedit̄ alicui⁹ mors/aut alia leſio cor=
poralis. Exēplū Aug. velut nolēs ho
minē ad mortē queſitū ꝓdere mētiat̄
Octauū quod nulli obeſt/ ⁊ alicui ꝓ=
deſt ad defenſionem et cuſtodiā caſti
tatis. Pria tria dicunt̄ pniciosa mē=
dacia: que videlꝫ nocēt vel ſunt noci=
ua ex ſe cui mētior/vel de quo mētior
Alia tria iocoſa que nulli proſunt no
tabiliter/nec obſunt. Sed tria vltima
officioſa: quia vtilitatis gr̄a fiunt: ⁊ ꝓ
f ſunt alicui et nulli obſunt. ¶ Quā=
tum ad tertiū p̄ncipale notandū p̄mo
dictū augu. lib. de mēdacio/ vbi ſic di
cit. In his. viij. generibus tāto min⁹
q̄ſq̄ peccat cū mentit̄: quāto mentiē=
do accedit ad octauū. Et tanto ampli
us: quanto mentiendo accedit ad pri
mū. Hec ille. Et tho. ſecunda ſecunde
q. cx. vi. Si quis diligenter cōſideret
ſm ordinem predicte annumeratiōis
per octenariū: ſciet ordinem grauita=
tis culpe q̄ eſt in iſtis mendacijs. Nā
bonū vtile p̄fertur delectabili: et vita
corporalis prefertur pecunie/ hone=
ſtas etiam ipſi corporali vite. Ūn ſe=
cūdo notandū ſm eūdem q̄ omne mē
daciū de quocūq̄ genere mendacioꝝ
ſit/qđ dicit̄ in dei iniuriā et in inhono
rationem aut contemptū: eſt mortale
Ita q̄ ꝓpter hoc dicit̄/ nō ſolū vt qs
decipiatur: ſed vltra hoc dicit̄ ea intē
tione et ad iſtū finē: vt de⁹ per hoc in=
honoret̄: quia illud eſt directe contra
dei charitatem. Primū vero genus
octo mendacioꝝ inter cetera eſt gra=
uiſſimū. Unde omne mendaciū de p̄=
mo genere eſt mortale peccatū: quia
quodlibet tale cōtrariat̄ charitati dei
Nā volūtarie falſum ſignificare cū in
tentione fallēdi aliquē circa res diui=
nas/aut circa materiam fidei: eſt con
tra charitatē dei: eo q̄ p̄ tale mendaci
um mentiēs occultat diuinā veritatē
aut corrumpit. ¶ Unde auguſti. vbi b
prius. Primū genus eſt capitale mē
daciū. Secundū genus videlꝫ qđ nul
li prodeſt ⁊ alicui obeſt/grauius eſt q̄
tertiū: quia tertiū minuit de grauita=
te ex hoc q̄ damno vnius intenditur
vtilitas alterius. Tamen mēdacia ſe
cūdi et tertij generū in quibus videli=
cet quis intendit alteri nocere in reb⁹
corpore vel fama ſunt etiam morta=
lia propter iſtū malū finem intentum
Sunt enī cōtra charitatē proximi: qa
ſicut nocere alteri in aliquo illoꝝ ē cō
tra p̄ceptū dei/ ⁊ mortale pctm̄: vt pa=
tuit in. vij. precepto: ita etiam velle ſi=
bi nocere/vel mentiri ꝓpter ſibi noce
re eſt mortale. Idem intelligit̄ de mē
dacio quo quis intendit alteri nocere
in aīa: vt p̄ mendaciū inducere eū poſ
ſit ad aliquod mortale peccatum: aut
ad errorem in fide: aut vult eum per
hoc impedire in acquiſitione alicui⁹
ſcientie vtilis et bone: aut impedire
eum vult in emendatione morū: aut
retrahit eū ab introitu religionis bo=
ne: aut a cōuerſione per penitentiam:
et ſic de alijs: ſemp̄ eſt mortale: quia
multomagis fit damnum homini in

his ſpiritualibus ꝙ in damnificatiōe
rerū aut bonoꝝ corporis.qꝛ aīa meli=
or eſt corpore ⁊ reb⁹. Unde ſco.in.iiij.
dicit mendaciū pniciosum ſm qꝺ pl⁹
vel minus nocet quod penſatur ex bo
no cuius eſt ablatiuū:ſm hoc penſaẽ
magis aut minus graue mēdaciū. Et
vniuerſaliter omne tale mendaciū ex
deliberatione dictū:ē mortale pecca=
tum.cuicunqꝫ eīn ꝓhibetur ſimpliciẽ
illo precepto. Nō dices ꝯtra proximū
tuum falſum teſtimoniū. Nec preciſe
eſt teſtimoniū quod daẽ in iudicio.ſed
qn̄ quis ex certa deliberatione aſſerit
quod ignorat.vel cuius nouit oppoſi=
tum:dicit falſum teſtimoniū cōtra ꝓ=
ximū.Utrū autē ideliberatio excuſet:
dicetur capi.ſequēti de periurio. Hec
ille. Concordat guiẽ.in ſum.viciorum
dicens ꝙ tres prime ſpecies ſunt pec=
D cata mortalia ſi ex deliberatiōe dican
tur. ¶ Sḋo ꝙ ⁊ tertio gn̄e mētiens
non ſolū peccat cōtra hoc preceptum
octauū:ſed etiā ſi damnū intulit ſic ꝓ=
ximo tenetur ſibi illud recōpēſare. De
iſtis mendacijs intelligitur illud pſ.
pſ.5. Perdes oēs qui loquūtur mendaciū
Et ſapieṗmo. Os quod mētitur occi=
dit animā. Mēdacia vero alioꝝ quīqꝫ
generū non ſunt de ſe/⁊ de ſuo genere
mortalia peccata:ſed ſolū venialia.eo
ꝙ nō fiunt propter finē aliquē/qui cō
trarietur caritati dei aut ꝓximi.vt pꝫ
de mendoſo vbi intendiẽ propria dele
ctatio.⁊ de iocoſo vbi intēdiẽ aut alio
rum leuis delectatio/aut iocus aliꝗs.
⁊ de officioſo in quo intendiẽ aliq̄ vti=
litas proximorum. Quāuis autē ſm
Aug.vbi prius hmōi quinqꝫ mēdacia
nō ſint mortalia de ſe ⁊ ex ſuo genere/
quādo in eis nō intendiẽ finis qui ſit
cōtra caritatē:poſſunt tn̄ ſꝫ Tho. vbi
prius/⁊ Sco.in.iiij.fieri mortalia p ac
cidens ratione ſcandali/aut alicuius
damni/aut alteri⁹ talis nati ſequi. vt
dum quis ſuo mēdacio nō intēdit ma
lum:attamē ē veriſimile ꝙ ex menda=
cio ſuo oriatur ſcandalū etiā puſilloꝝ.
aut notabile damnū ꝓximo.⁊ tamen
ꝓpter vitādū hmōi ſcādalū/aut ꝓximi
dānum:non vult mendaciū omittere.
Item poteſt fieri mortale rōne nimie
libidinis.vt cū homo ſuā aut alterius
delectationē quam habet aut intēdit
in mēdacio ꝑponit dilectioni dei/aut
mādato eius/ita ꝙ anteꝗ velit iſta de
ſiderata delectatione in mēdacio care
re:paratus ē potius facere contra dei
mandatū.Et ita poteſt intelligi illud
Augu. Nullū peccatū eſt adeo venia=
le:qꝺ nō fiat mortale ſi placet. ¶ Itē I
ꝙuis mendaciū iocoſum et officioſuꝫ
de ſe non ſint mortalia/nec viris impꝯ=
fectis/etiā ſm Tho. perfectis ꝗ ſunt
in ſtatu perfectionis acquirēde/ vt re
ligioſi ſunt niſi forte ratione ſcandali.
tn̄ ſm Scotū vbi prius ſunt mortalia
vtraqꝫ mendacia viris exiſtētib⁹ in ſta
tu perfectionis exercēde/ in exercēdo
actus qui competūt eis ratione talis
ſtatus perfectionis.puta docere/ iudi
care/predicare. Ratio ē.quia p vtraqꝫ
mendacia aufertur bonitas doctrine
quā predicāt. Iuxta illud aug.in epi=
ſtola fundamēti. Si ad ſcripturas ſa=
cras admixta fuerit quātūcūqꝫ iocoſa
mēdacia:nichil remanet in eis ſolidi=
tatis.puta ſi p̄latus ꝑdicet et miſceat
mendaciū iocoſum:nichil remanet ſo
liditatis in doctrina illa. Poteſt eniꝫ
quicunqꝫ dubitare de quocunqꝫ dicto
ab eo ſicut de alio.vel qua rōne nō de=
bet aſſentire illi mēdacio iocoſo: pari
ratione nec alij. Et ita periret auctori
tas doctoꝝ eccleſie in docēdo. Peri=
rent etiam vtilitates populi audiētis
conſimiliter in iudicio ſolēni. Et itelli
go ita ꝙ nō percipiatur illud menda=
cium eſſe dictū ſeorſum ab actu docē=
di vel iudicandi. Dū eīn aliquis ſedet
ad iudiciū pōt aliquā truſam admiſce
re/que ex modo loquēdi ſcitur nō eſſe
de iudicio. Hec ſco. Et ſic pꝫ quantuꝫ
periculū ſit prelatis ⁊ prefatis viris i
ſtatu perfectionis exercende:qn̄ exer=
cent actus talis ſtatus perfectiōis.vt
ſunt predicare/iudicare/docere publi
ce:protūc mentiri iocoſe vel officioſe.
quia plures doctores cōcedunt ꝙ ſint
mortalia. Et videtur idem tenere ſan=

ctus Tho. vbi prius. Cum eñ vt dicit
ponantur in ſtatu veritatis ſeruande.
quia veritatē tenēt ex ſuo officio in iu
dicio vel in doctrina. ꝯ que ſi mētiant:
erit pctm̄ mortale. In alijs aūt nō opꝫ
Hec tho. Dicit tñ pe. de palu. ſup. iiij.
di. xxvij. Mētiri in iudicio cōſciētie/id
eſt in cōfeſſiōe ſacramētali: ſemper eſt
mortale. ſicut ⁊ periuriū deliberatum
ꝓpter dei irreuerentiaꝫ annexā. Non
ſic aūt in foro exteriori ſimplex mēda
ciū eſt pctm̄ mortale: niſi qñ ledit ꝓxi
mū. vt ſi aduocatus ad vanā gloriam
ſ'ſo īducat legē adverā ꝯcluſionē. Hec
K ille. ¶ Eſt aūt oē mēdaciū quinqꝫ de
cauſis deteſtandū. Prio qꝛ origo ei⁹
eſt diabolica. vnḋ Gene. iij. Nequaq̄
moriemini. Joh. viij. dū loqtur/ſcꝫ de
mon mēdaciū: ex ꝓprijs loqtur. quia
mēdax eſt/⁊ pater eius. ⁊ ibidem. vos
ex patre diabolo eſtis/⁊ deſideria pa-
tris veſtri vultis facere. Scḋo qꝛ īqui
nat mēbrū/quod maiori decētia eſſet
dignū ſcꝫ os. ꝓuer. xij. Abomīatio eſt
dño labia mēdacia. Exēplū de habēti
os plenū muſcis fetidis. Tertio quia
oīs mendax quaſi quidam ꝓditor eſt.
vult eñ ꝙ ille cui mētitur: fidē ſibi ad
hibeat: ⁊ tñ fidē nō ſeruat ei. imo vult
decipere. vt pꝫ in rōne mentiri quod ē
cōtra mentē ire. Quarto qꝛ valde no-
ciuum eſt toti eccleſie. Facit eñ vt vix
alicui fides adhibeat. Unde propter
mendacia multiplicātur periuria/ dif
fidentie/lites/et hmōi. Uñ de mēdaci
bus Hiere. ix. Sagitta vulnerans lin-
gua eoꝝ dolū locuta eſt. Quinto quia
eius vitatio orationē cito facit exaudi
ri. Exemplū in vitiſpatrū: vbi fratri-
bus angelico miniſterio trāſlatis per
fluuiū ad quendā heremitā ab eo que
rentib⁹ de eius vita? Rñ. a tp̄e conuer
ſiōis nūq̄ de ore meo mēdaciū exiuit:
⁊ quicquid petij a dño: ſine mora con-
ſecutus ſum.

¶ Capitulum ſecundū. De pec-
catis oris ꝓmiſſione et iactātia.

Proinde vidēda ſunt adhuc
tria pĩcipaliter. Primo de
peccatis oris in quibus qs

faciliter mentitur/vel ſemꝑ. Secūdo
de mēdacio in opere vel geſtu. Tertio
dubiū de perplexitate. ¶ Quantū A
ad primū poteſt quis mendaciū īcur-
rere/ꝓmiſſo iactantia ⁊ adulatiōe lin
gue. Primo ꝓmiſſione. vñ ſꝫ Tho. ij.
ſcḋe. q. cx. ſi ille qui aliquid promittit
non habeat mentē faciēdi quod ꝓmit
tit: mentitur. Si vero habeat: nō men
titur. qꝛ non loquiť contra id quod ge
rit in mente. Si vero nō facit quod ꝓ-
miſit: tunc videť infideliter agere per
hoc ꝙ animū mutat. Pōt tñ excuſarí
ex duobus. Uno modo ſi ꝓmiſit id qḋ
eſt manifeſte illicitū. qꝛ promittendo
peccauit. mutādo aūt propoſitū/bñ fa
cit. Alio modo ſi ſint mutate cōditio-
nes perſonarū ⁊ negocia. Ad hoc enī
ꝙ homo teneatur facere quod ꝓmiſit
dicit Sene. li. de bñficijs requiritur ꝙ
oīa īmutata permaneāt. Unḋ et apľs
nō eſt mentitus nō implēs qḋ promi-
ſit/cū non iuit corīthū. ij. Cor. i. ⁊ hoc
ꝓpter impedimēta que ſuꝑuenerunt.
Hec Tho. ¶ Et vidētur in promiſſo B
ſimplici multe conditiones intelligi/
ſicut ⁊ ſm Hoſti. in ſimplici iuramēto
Nā quando iuro ꝙ faciā ītelligitur ſi
deo placuerit. ſi pape vel p̄lato placue
rit/vel non diſplicuerit. ſi res in eodeꝫ
ſtatu permāſerit. Unde ſi apud me de
ponis gladiū/et tibi promitto reſtitue
re: ſi poſtea furis/res in alio ſtatu eſt.
Item ſi michi fidē ſeruaueris. Nō ſer
uanti eñ fidem: non opꝫ fidē ſeruari.
Unde ſi non facis michi quod ꝓmiſi-
ſti: non tibi teneor. Ex de iureiurādo
peruenit. Item ſi ſuperior nō cōtradi-
xerit. Iteꝫ ſi facultas ſeu poſſibilitas
ſe obtulerit. Unde excuſat neceſſitas
vel impoſſibilitas. tñ non potens ſol-
uere: prius dꝫ bonis cedere/vľ cū alio
pro poſſe cōcordare/videlꝫ cū illo cui
obligatur. ¶ Scḋo mentiť quis ia- C
ctantia. de qua vide in tertia ſpecie ſu
perbie p̄cepto p̄mo. ca. xiij. A. Iacta-
tor autē vt dicit phs. iiij. ethi. fingit de
ſe maiora exiſtētibus/qñqꝫ nulli⁹ grã
qñqꝫ aūt gratia glorie vľ honoris/qñqꝫ
auteꝫ gratia argēti. Unde tho. ij. ſcḋe.

q.cxij.dicit. Jactātia ꝓprie importare
videt̄ ꝙ homo verbis ſe extollat. Jlla
eñi q̄ hō longe vult iactare:in altū ele
uat. Et ſic aūt q̄s ꝓp̄e ſe extollit qñ de
ſe ſupra ſe aliq̄d dicit. Q̄d q̄dē cōtigit
dupl̄r. Qñq̧ eñi loq̄tur de ſe/nō q̄dez
ſupra illud qđ in ſe eſt:ſed ſupra illud
qđ de eo hoīes opinātur. Q̄d ap̄ls re
fugiēs dicit.ij.Cor.xij. Precor ne q̄s
exiſtimet me ſupra id qđ videt in me/
aut audit ex me. Alio mō q̄s p̄ v̄ba ſe
extollit loquēs de ſe aliq̄d ſupra illud
quod in ſe eſt ſ3 rei v̄itatē.⁊ vtroq̧ mō
dicitur iactātia. Primo mō tñ magis
ꝓprie.et opponit̄ iactātia v̄itati. Qñ
aūt ſit iactātia pctm̄ mortale/⁊ qñ nō:
dicit ibidē. Dupl̄r iactantia cōſidera-
ri pōt. Uno mō ſm ſe ꝑut eſt mēdaciū
quoddā.et ſic qñq̧ eſt pctm̄ mortale/
qñq̧ veniale. Mortale quidē qñ q̄s ia
ctāter de ſe ꝓfert qđ eſt ꝯ gloriā dei.ſi
cut ex ꝑſona Thiri regis dicit̄ Ezech.
xxviij. Eleuatū eſt cor tuū ⁊ dixiſti de⁹
ego ſu3. Uel eſt ꝯ caritatē ꝓximi. ſicut
cū aliq̄s iactādo ſeip̄m ꝓrūpit in cōtu
melias alioꝝ.ſicut habet̄ Luce. xviij.
de phariſeo q̄ dixit/nō ſum ſicut ceteri
hoīm/raptores/adulteri/ iniuſti/ velut
etiā hic publicanus. Qñq̧ vero ē pec
catū veniale/qñ ſc3 quis de ſe iactat:q̄
neq̧ ſunt cōtra deū/nec cōtra ꝓximū.
Alio modo poteſt cōſiderari ſm ſuam
cauſam/ſc3 ſuperbiam vel appetitū lu
cri/aut inanis glorie. Et ſic ſi ꝓcedat
ex ſupbia vel inani gloria/q̄ ſi ſit pecca
tum mortale:tūc ipſa iactātia erit pec
catum mortale.alioquin erit veniale.
Sed ſi q̄s prorūpit in iactantiā propt̄
appetitū lucri:hoc videtur iā ꝑtinere
ad proximi deceptione3 et damnū. Et
ideo talis iactātia magis eſt peccatu3
mortale. Unđ dicit pħs.iiij.ethi.ꝙ tur
pior eſt qui ſe iactat cauſa lucri/ꝙ̄ qui
ſe iactat cauſa glorie vel honoris. Nō
eſt tamen peccatū mortale ſemper.q2
poſſet eſſe tale lucrū:ex quo alius non
D damnificaretur. ¶ Tertio quidā mē
tiuntur adulatione. Eſt autē vt quidā
ait. adulatio peruerſa laudatio. Unđ
nomen laudatiōis et adulatiōis eiſdē
litteris conſtat:ſed non eodē modo or
dinatis. Alexā.de hal̄.in ſumma dic̄.
Adulatio ſic deſcribit̄.eſt peccatu3 ex
ſermone vane laudis alteri exhibitu3
intentione placendi. Dubitatur quan
do adulatio ſit peccatum mortale vel
non? Reſpondet idē ibidem. Queda3
adulatio eſt que fit in fouendo pecca-
torem in peccato:hec eſt ſemper mor-
tale peccatum. Quedā vero fit inten-
tiōe vt proſit alicui ⁊ nulli obſit.et hec
eſt veniale peccatū. Quedā vero eſt q̄
fit ex ſola intentione placendi:non vt
proſit vel obſit.⁊ hec aliquādo venia-
le peccatū eſt/aliquādo mortale. Qñ
enim fit ex animi leuitate:veniale eſt.
Quando vero fit ex conſuetudine du
cente in contemptum ⁊ libidinē mor-
talem:tunc eſt mortale. Hec ille. Hoc
viciū chriſtus maxīe fugit. Unde glo.
ſup illo Math.xxi. Relictis illis abijt
foras extra ciuitatē.quia pauper erat
nulli adulatus.nullū in tanta ciuita-
te inuenit hoſpitem:ſed apud lazaru3
receptus eſt. Et apoſtolus.i.Theſſal̄.
ij. Neq̧ aliquādo fuimus in ſermone
adulationis/ſicut vos ſcitis.nec occa-
ſione auaricie: deus teſtis eſt. ¶ Eſt E
autem adulationis viciū deteſtandu3
multipliciter. Primo quia adulator
nutrix eſt diaboli lactans diaboli fili
os lacte adulationis. Treno.iiij. La-
mie nudauerūt mām̄as:lactauerūt ca
tulos ſuos. Lamia eni3 dicit̄ quaſi la
nia ſuis fetib⁹ crudelior.quia eos la-
niat quos videtur lactare.ſic adulator
que3 mulcet laudando in pctō: laniat
in pertinacia. Secūdo eſt locuſta. que
eſtate proſꝑitatis canit.⁊ hieme aduꝰſi
tatis ſilet. Eccl̄iaſt.xiij.diues locutus
eſt/et omnes tacuerunt:⁊ verbū eius
vſq̧ ad nubes perducent. pauper lo-
cutus eſt/⁊ dicēt:quis eſt hic. Tertio
ſunt adulatores ſirene ſm Boetium
vſq̧ ad exterminium dulces voce ſed
obſtructis auribus fugiende. Quar-
to ſunt lotores capitum per oleū.pſ̄.
Corripiet me iuſtus in miſericordia ⁊ pſ̄.140
increpabit me.oleum autem peccato
ris nō impīguet caput meū. Quīto ſunt

ſacerdotes diaboli/homines viuos ſe
pelientes. Unde Gre.ſup illo Math.
viij.dimitte mortuos ſepelire mortu-
os ſuos.mortui mortuos ſepeliūt: cū
peccator peccatorē aggere adulatiōis
premit. Propter illa chriſt⁹ ait Luce
vi.Ue vobis cū benedixerint vobis ho
mines.glo.Magna pars pene ē pec-
catori ſua ſcelera nō argui/ſed īſuper
quaſi bene geſta laudari.Et ſup illud
pſ.69. pſ.Deus in adiutoriū meū intēde: di
cit aug.plus nocet lingua adulatoris
q̄ man⁹ perſecutoris.Eſa.iij.Popu-
le meus qui te beatū dicūt:ipſi te deci
F piunt. ¶ Dubitatur quale remediuȝ
ſit adhibēdū adulationi: Rūdet alex.
vbi prius ꝙ triplex ſpecialiter.Unum
intra/proprie fragilitatis cōſideratio
que hominē pfecte humiliat.vñ Tre.
iij.Ego vir videns paupertatē meam.
Et mich.vi. humiliatio tua in medio
tui.Alia duo ſunt extra:vnū eſt ex pte
iuſti hominis/⁊ dicit fidelis ⁊ diſcre-
pſ.140 ta correctio.Unde ſup illud pſ. Oleū
autē peccatoris non impīguet caput
meū.glo.Suſtinet fidelis argui a viro
iuſto in mīa/⁊ non laudari a peccato-
re.Aliud ē ex parte pctōris/ſcȝ detra-
ctio que eſt remediū nō per cauſā: ſed
per occaſionē.vñ Greg.Sciendū ꝙ ne
īmoderatꝫ laudib⁹ eleuemur: plerūq̄
miro rectoris noſtri moderamine de-
tractiōib⁹ lacerari pmittimur vt quod
vox laudāns eleuat:līgua detrahētis
G humiliet. ¶ Quo ad ſecundū princi
pale/ſcȝ de ſimulatione. Notanduȝ ꝙ
differunt ſimulatio ⁊ hipocriſis ſīc ſu-
perius ⁊ inferius. Simulatio eſt ꝓpe
mēdaciū quod in exterioribus ſignis
factoris ꝯſiſtit.vt dicit Tho.ij.ſcđe.q.
cxi.non autē refert vtrū aliquis men-
tiatur verbo vel quocūq̄ alio facto.Si
mulatio tñ largius capit ſepe ꝓ q̄cūq̄
fictione.Sȝ hypocriſis ē nō quecunq̄
ſimulatio:ſed ſolū illa qua quis ſimu
lat perſonā alterius.ſicut cū peccator
ſimulat perſonaȝ iuſti. De hoc habes
quedā primo p̄cepto de hypocriſi. De
ſimulatione igit̄ dicit Sco.in.iij.diſti.
xxxviij.Aliquis pōt ſimulare per ar-
gumenta probabilia/aſſumendo aliq̄
bona ſibi ineſſe que non īſunt.puta ꝑ
genuflexiones ⁊ adoratiōes/deuotio-
nem ſibi ineſſe que nō ineſt.Et talis ſi
mulatio eſt hypocriſis ⁊ peccatū. Ali-
quis etiā pōt ſimulare mala nō īeſſe.
vel oſtendēdo ſigna oppoſita his que
conſueuit.vel oppoſita malis:vel non
oſtendēdo ſigna que cōmuniter cōſue
uerunt ſequi illa mala.Et primū iſtorꝫ
videt̄ pertinere ad hypocriſim.puta ſi
quis luxurioſus audiēs de mulierib⁹
ſpuat in ſignū caſtitatis execrās.et tñ
habeat oppoſitū in corde.Scđm non
eſt malū aliquod/īmo ſi pōt eſſe ī ma-
lo eſt laudabile.quia vituperabile eſt
publicare eo modo quo dicit̄ de q̄buſ-
dam ꝙ peccatū ſuum publicauerūt/⁊
non tacuerūt.⁊ ſi malū ſit in corde in-
terius.tñ addere malū ſignū exterius
eſt addere malū malo. In īdifferētib⁹
autē aliquis pōt aliqua facere:que ex
natura ſui ſunt ſigna alicuius. Aliq̄s
eñ pōt facere illa que non ſunt ſigna
ex natura ſui:ſed ſcit ea concipi a pre-
ſentibus tanq̄ ſigna. Puta ex natura
rei ſudare eſt ſignum fatigationis vel
alicuius reſolutiōis corporalis. Spu
mare autē ꝙ ſaliua currat per barbā:
non ē ex natura ſignū īſanie mentis.
Pōt eñ compos mentis emittere ſa-
liuam/vt currat per barbā.tamē a cir
cunſtātibus pōt aliquis ſcire hoc iudi
candū ſicut ſignū furie.puta quia illa
conſueuerūt ſigna eſſe furioſorꝫ in ter
ra illa.Uniuerſaliter ergo de ſimulatō
nibus p̊ma ⁊ ſcđa dico ꝙ ſunt peccata
⁊ frequēter mortalia q̄ȝ hypocriſis et
ſimulatio.Tertia dūmō malū nō con
comitetur:eſt laudabilis/ita ꝙ homo
non oſtendat vnum malū per aliquod
malū.Et in indifferentibus ſimulatio
prima ſi eſſet in aliquibus: eſſet forte
mala/ſed nō grauiter.puta ſi q̄s poſſȝ
ſe facere ſudare/licet non laboraſſet.
quēadmodū quidā ioculatores vtunt̄
corporibus ſuis/ad aliquos motus ſi
gnificātes alias diſpoſitiones que nō
inſunt eis nec preceſſerūt. Simulatio
alia que eſt ſecūda in īdifferentib⁹ nec

peccatũ eſt: et talis fuit ſimulatio da=
D uid. i. Reg. xxi. Hec ſcõ. ¶ Circa ter
tiũ ꝑncipale quid ſit faciẽdũ in tali ca
ſu et ſimilib⁹. Aliquis querit ad mor
tem quẽ abſcõdit ꝑfectus vir. Veni=
unt apparitores/et q̃rũt ab abſcondẽ
te: vbi ſit latitans. Aut reſpõdet/ibi: ⁊
tunc erit ꝓditor. Aut reſpõdet ſe ne=
ſcire: et ſic mentit. Aut tacet: ⁊ ſic pro
dere videt/ergo eſt ꝑplexus. Reſpon
dit altiſiodorẽſ. debet deludere appa
ritores: ſicut dicebat ꝑpoſitus ſic dicẽ
do. Creditis ꝙ ſi ipẽ eſſet hic: ego dice
rẽ vobis. Vel debet reſpondere ſicut
reſpondit ille ſanctus epiſcopus de q̃
exemplũ ponit beatus auguſti. lib. cõ
tra mendaciũ qui abſcõdit quẽdã mi
ſerũ qui querebat ad mortem: ⁊ dum
ab ipõ epiſcopo quererent apparito=
res/vbi ille eſſet. Rñ. nec poſſum mẽ=
tiri/nec poſſum eſſe proditor.

¶ Capitulum tertiũ De falſo teſtimonio.

DE falſitate hactenus
dictũ eſt: ſed mõ de te
ſtificatõne vidẽda ſũt
tria. Primo in quib⁹
caſibus quis tenetur
teſtificari. Secũdo an
falſum teſtimoniũ ſp
ſit mortale pctm̃. Tertio quõ q̃s teſti
ficando vel al'r aſſerendo poſſit iura=
re: et que ſcire debeat qui iurat teſtifi
A cando. ¶ Quo ad primũ notat tho.
ſecũda ſcde. q. lxx. In teſtimonio ferẽ
do diſtinguendũ eſt: q: aliq̃n requirit
teſtimoniũ alicuius/aliq̃n nõ requiri
tur. Si requirit teſtimoniũ ſubditi au
ctoritate ſuꝑioris cui in his q̃ ad iuſti
tiã pertinent obedire tenet: tũc nõ eſt
dubiũ quin teſtimoniũ teneat ferre/ĩ
his in quibus ſm ordinem iuris teſti
moniũ ab eo exigitur: puta in manife
ſtis et in his de quibus infamia ꝑceſ=
ſit. Si aũt exigatur ab eo teſtimoniuʒ
in aliĳs/puta in occultis/⁊ de quibus
infamia nõ preceſſit: non tenet ad te=
ſtificandũ. Si vero requirat eius teſti
moniũ/nõ auctoritate ſuperioris cui
obedire tenet: tunc diſtinguendũ eſt.
Quia ſi teſtimoniũ requirat ad libe=
randũ hominẽ ab iiuſta morte ſeu pe
na quacũqꝫ/vel falſa etiam infamia/
vel etiam ab iniquo damno: tũc tenet
homo ad teſtificandũ. Sed ſi eius te=
ſtimoniũ non requiratur: tenet face=
re qđ in ſe eſt/vt veritatẽ denũciet ali=
cui qui ad hoc poſſit ꝓdeſſe. Dicit eñ
Pſ. eripite pauperẽ ⁊ egenũ de ma= pſ. 81.
nu peccatoris liberate. Et prouerbio.
xxiiĳ. Erue eos qui ducuntur ad mor
tem. Et ro. i. digni ſunt morte non ſo=
lum qui faciunt/ſed et qui conſentiũt
facientibus. Vbi glo. Conſentire ẽ ta
cere cum poſſis redarguere. Suꝑ his
vero q̃ nõ pertinent ad dãnationẽ ali
cuius non tenetur quis ferre teſtimo
niũ: niſi cũ a ſuperiore cõpellitur ſm
ordinem iuris: quia ſi circa hoc veri=
tas occultet: nulli ex hoc ſpeciale dã=
nũ naſcit: vel ſi imineat periculũ ac=
cuſatori: non eſt curandũ: quia ipſe ſe
in hoc periculum ſponte igeſſit. Alia
autẽ ratio eſt de eo cui periculũ immi
net eo nolente. Hec tho. ¶ Sed dubi. B
tat an teſtimoniũ poſſit licite fieri de
his que alicui ſub ſecreto ſunt cõmiſ=
ſa? Pro cuius ſolutione notanduʒ ꝙ
triplex eſt ſecretũ. Vnũ qđ ſub ſigillo
confeſſionis cadit: aliud qđ ſub ſigil=
lo ſecreti tegit. Et fit dupl'r. Vno mõ
ꝙ cõmittens exprimat ſe dicere ſub ſi
gillo ſecreti. Alio mõ ꝙ nõ exp̃mat ſʒ
tamen natura ſermonis vel rei illđ ex
poſcat: videlʒ ꝙ teneat ſub ſigillo ſe=
creti. De his tribus dicit Pe. de pal.
ſuꝑ. iiĳ. di. xxi. quãuis frangens qđlʒ
iſtoꝝ/videlicet p̃mo mõ ⁊ ſcđo mõ di=
ctoꝝ ſigilloꝝ peccet mortaliter: tamẽ
grauius frangens ſigillũ cõfeſſionis.
Nec ſolũ eſt fractor ſigilli et ꝓditor/
cui eſt aliquid expreſſe cõmiſſuʒ vt ar
chanũ: ſed etiam ex natura facti ſi vi=
deatur tale ꝙ reuelatio noceret: min⁹
tñ ceteris paribus/ꝙ ſi ad hoc ſe obli
gaſſet. Nam ſeruus auſcultans a ca
ſu vel a ꝓpoſito ſecretũ qđ tractatur ĩ
curia dñi ſui ⁊ poſtea id reuelat forin
ſecus: cõmittit crimen cõtra dñm ſuũ
et curiã eius. vnde talis ſeru⁹ ſm ius

ciuile grauiter puniret. Sacramentū
autem penitentie ſeu confeſſionis/eſt
quoddam ſecretum qđ ſecrete tracta
tur ī curia ſūmi regis: quia tractatur
corā illo qui repñtat pſonā eius. Qui
libet vero homo ſeruus dei eſt: ğ ille q̄
audiret a confeſſore peccata confeſſa
teneret ea celare. Hec pe. Et eadē rō
videtur de illo qui ꝯfitentis alicuius
peccata audiſſet a caſu vel a propoſi-
to. Alij doctores addūt qui doloſe au
dit cōfitentem mortalit̄ peccat: ſed nō
qui a caſu. Ambo tamē tenētur cela-
re. Ratio pmi q2 cōtra legem nature
facit/ꝛ cōtra charitatem ꝓximi: imo
contra dei ſacramentū. Et addit Pe.
de pa. penitens etiam ſi ex reuelatiōe
iniūctiōis pnīe ꝓbabilit̄ crederet cō-
feſſorē ledi tenet̄ celare. Alioquin eēt
maledict⁹ ſicut cham q̄ diſcooperuit
vel nō operuit/ſed deriſit verenda pa
tris. Si eñ ex hoc ſequeret̄ vel deriſio
ſimplicis/vel offenſio/quia prohibuit
loq̄ cū pſona ſuſpecta/nō dz dicere: ta
lis hoc michi iniunxit: quia forte ille
C interficeret eū. Hec ille. ¶ Ad ꝓpo
ſitū dubiū rñdet tho. vbi prius/ſic de
illis q̄ homini cōmiſſa ſunt in ſecreto
p cōfeſſionē nullo mō dz teſtimoniuz
ferre: q2 hmōi nō ſcit vt homo ſed tāq̄
dei miniſter. Et maius eſt vinculū ſa-
cramēti quolz hoīs p̄cepto. Circa ea
vero q̄ taliter hoī ſub ſecreto cōmittū
tur diſtinguendū eſt. Qñq3 eñ ſūt ta
lia/q̄ ſtatim cū ad notitiā hoīs veniūt
hō ea manifeſtare tenet̄/puta ſi perti
nēt ad corruptionē multitudinis ſpi-
ritualē vel corporalē: vel in graue dā
nū alicuius pſone: vel ſi quid aliđ hu
iuſmodi eſt/ꝓpalare tenet̄ vel teſti-
ficando vel denūciando. Et cōtra hoc
debitū obligari nō pōt p ſecretū com-
miſſum: q2 in hoc frangeret fidē quā
alteri dz. Qñq3 vō ſunt talia q̄ q̄s ꝓ-
dere nō tenet̄. vñ pōt obligari ex hoc
q̄ ſibi ſub ſecreto ꝯmittūt̄. Et tūc nul
lo mō tenet̄ ea aliq̄s ꝓdere etiā ex p̄-
cepto ſuperioris: q2 ſeruare fidem eſt
de iure naturali: nichil autē pōt p̄cipi
homini cōtra id qđ eſt de iure natura

li. Hec tho. Sed diceres q̄diu tenetur
celare qui aliq̄d in cōfeſſiōe audiuit?
Reſpondet̄ ſemp et pro ſemp. Item
quereres quā penā incidit q̄ archanū
alicuius ꝓdit illicite. Rñdet ſi q̄s pu
blice reuelat aliqđ ſecretū crimen: im
ponit̄ ſibi aliqua pena/ſcilz infamia.
Impoſitor eñ criminis cuiuſcūq3 qđ
ꝓbare nō pōt: ꝓ calūniatore habetur
Extra de calūnia. Et talis eſt ille q̄ re
uelat quodcūq3 ſecretū crimen qđ ꝓ-
bare nō poteſt. ¶ Dubitat̄ ꝯſ̄ter: an D
q̄s teneat̄ accuſare ꝓximū. Rñ. tho.
ſecūda ſcđe. q. lxviij. differentia eſt in
ter denūciatiōem ꝛ accuſationem. In
pmo attendit̄ emendatio fratris: ī ſe-
cūdo punitio criminis: pene autem p̄
ſentis vite nō p ſe expetunt̄: q2 nō eſt
hic vltimū retributionis tpus: ſ3 ī quā
tum ſunt medicinales cōferētes/vel
ad emēdationē pſone peccātis/vl ad
bonū reipu. cuius quies ꝓcurat̄ per
punitionē peccātiū quoꝝ pmū inten-
dit̄ in denūciatione: ſcđm aūt ꝓpe ptī
net ad accuſationē. Et iō ſi crimē fue-
rit tale/qđ vergat ī detrimētū reipu.
tenet̄ homo ad accuſationē dūmō ſuf
ficienter poſſit ꝓbare qđ ptinet ad of
ficiū accuſatoris: puta cū pctm̄ alicu-
ius vergit in multitudinis corruptelā
corporalē ſiue ſpūalem. Si aūt nō fue
rit tale pctm̄ qđ in multitudinem re-
dūdet: vel etiā ſi ſufficientē ꝓbatiōe3
nō poſſit adhibere: non tenet̄ ad accu
ſandum: quia ad hoc nullus tenetur
qđ nō pōt debito mō pficere. Sed con
tra nō licet reuelare q̄ quis in ſecreto
recepit: quia hoc eſt infidelit̄ agere: ſ3
ſtat ſolum in ſecreto quem ſcire prox̄
mi malū: ğ ꝛc̄. Rñdet̄ reuelare ſecre-
tum in malū pſone/infidelitas eſt: nō
autem ſi reuelet̄ ꝓpter bonū cōmune
qđ ſemp preferendū eſt priuato bono
Et iō cōtra bonū cōmune/nullū licet
ſecretū recipe. Nec tñ eſt omnino ſe-
cretū qđ p ſufficientes teſtes pōt pro
bari. Hec tho. Sed nūq̄d ſubditi pñt
accuſare ſuos prelatos? Rñ. ibidem.
Subditi prelatos ſuos accuſare ꝓhi
bentur: qui non affectione charitatis

ſed ſua prauitate/vitā eoꝝ diffamare et rephēdere querunt: vel ſi ſubditi accuſare volentes fuerint criminoſi: vt hẽꝛ ſcd̄a.q.vij. Alioquin ſi fuerint alꝛs idonei ad accuſandū licet ſubditiſ ex charitate ſuos prelatos accuſare.

E ¶ Quo ad ſecūdū principale vtrum falſum teſtimoniū ſit ſemꝑ pctm̄ mortale? Rñ.tho.ſcd̄a ſcd̄e.q.lxx. falſum teſtimoniū triplicē hꝫ deformitatem. Uno mō de piurio: qꝛ teſtes nō admittunꝛ niſi iurati: et ex hoc ſemꝑ eſt peccatū mortale. Alio mō ex violatiōe iuſtitie: ⁊ hoc mō eſt mortale pctm̄ ī ſuo gn̄e: ſicut ⁊ q̄lꝫ īiuſtitia. Et iō ī ꝑcepto decalogi ſub hac forma interdicitꝛ falſum teſtimoniū cū dꝛ exo.xxi. nō loq̄ris cōtra ꝓximū tuū falſum teſtimoniū. Non em̄ cōtra aliquē facit: q̄ eū ab iniuria facienda impedit/ ſed ſolū qui ei ſuam iuſtitiaꝫ tollit. Tertio mō ex ip̄a falſitate/ſm qd̄ oē mēdacium eſt peccatum: et ex hoc non hꝫ falſum teſtimoniū ꝙ ſit ſemꝑ mortale peccatum. Dubitatur vtrū iuramētū obliget ſm intentionem recipientis? Rñ. tho.ſuꝑ.iij.di.xxxix. ⁊ ſecūda ſcd̄e.q. lxxxix.ar.ij. Iuramentū ꝓmiſſorium obligat de neceſſitate vt culpa euitetur. Unde obligat ad illd̄ eē faciēdū: quo nō facto incurritꝛ culpa. Diſtinguendum eſt ḡ in eo qui iurat. Aut eñ ſimplr̄: aut doloſe iurat. Si iurat doloſe: ex duab⁹ partib⁹ poteſt culpa ſequi/ſcꝫ ex fractione iuramēti et ex dolo. Quāuis ḡ ex ip̄a rōne iuramēti in quātū iuramentū/ nō obligetꝛ ad ſeruandū ip̄m niſi ſm ſuam intentiōem. Ad obligationem em̄ voluntas req̄ritur ſicut etiā ad votum: tn̄ ex neceſſitate iuramenti inquātum doloſum fuit obligatꝛ ad ſeruandū talꝛ ꝙ ex dolo eius ali⁹ nō ledatꝛ: ⁊ hoc eſt qn̄ ſm itētionē recipientis iuramentū implet. Uñ dꝫ ſeruari ſm ſanum intellectum eius/cui iuramentū preſtatur. Unde Iſido. Quacūqꝫ arte verboꝝ q̄s iuret: deus tn̄ q̄ cōſcientie teſtis eſt/ hoc ita accipit ſicut ille cui iuratꝛ/ītelligit. Et ꝙ illa verba intelligantꝛ de iuramēto doloſo: ꝑtꝫ ꝑ ea que ſic ſubdit. dupliciter reus fit/qui ⁊ nomen dei inuanuꝫ aſſumit/et ꝓximū dolo capit. Si aūt ſimplicitꝛ/id eſt abſqꝫ dolo iurat: tunc obligatꝛ in foro cōſcientie ſoluꝫ ſm itentionem iurantis non recipientis. Unde Grego. xxvij. moralꝛ. humane aures talia verba noſtra iudicant q̄lia foris ſonant: diuina vero iudicia talia foris audiunt: qualia ex intimis proferuntur. Sed talis ſine dolo iurans/in foro conſcientioſo vbi intentio ignoratur/obligatur ſm qd̄ verba cōmuniter accipi ſolent. Hec ille. Et addit. Iuramētum non debet adhiberi: niſi de aliqua re/de qua aliq̄s firmiter certus eſt: ⁊ non eſt niſi cum magna cautela adhibendum. Notāduꝫ tn̄ ꝙ in quibuſdā caſib⁹ pn̄t aliqui iurare/q̄b⁹ de re nō cōſtat niſi ꝑ fidē ſeu credulitatē. Unde magiſter in.iiij.di. xxxiiij.dic̄ ꝙ ſi mulier accuſat frigiditatē mariti: ip̄a ⁊ ipſe iurabūt de eo ꝙ nunq̄ ꝯmixti ſint/⁊ ſine fraude/cū ſeptima manu ꝓpinq̄ꝝ. Sacramētales em̄ tunc iurabunt: ꝙ credūt eccꝛ ie vera iuraſſe. Idem iuris eſt ſi ſeparenꝛ ꝓpter artitudinē mulieris. Sicut etiam in libro.v.de purga.ca.xiiij. Iurare papa mandat ꝓ purgatione cuiuſdam decani infamati. Similia habes in ſco.vt poſt dicetur. Sed dubitatur quomodo debent verba obligantium intelligi? Rñdet ſco.q.penulti.quotꝛ. ſui. Ad iſtud dubiū habetur reſponſio extra de ſpon.ex litteris.vbi dicitꝛ ſic. Si alter nō intellexit qd̄ alter propoſuit: ad cōmunē verbi intelligentiam recurratur ⁊ cogatur vterqꝫ verba ꝓlata in ſenſu iſto retinere: queꝫ ſolent recte intelligentib⁹ generare. Et glo. adducit illud.ff.de ſuppel.le.l.labeo. Non ex opinionibus ſingulorum: ſꝫ ex communi vſu loquentium verba ſunt intelligenda. Addunt aliij quando verba ſunt duplicia/ et iurans intendit in vno ſenſu/⁊ recipiens ī alio: tunc verba multiplicia aut plus pretendunt vnum iſtorum ſenſuū ſm cōmunē vſum: aut equalitꝛ pretendunt

vtrūq;.Si primū:tunc illius intentio
ni ſtandū eſt qui illū ſenſum intellexit
Si ſecūdū:tunc ſtandū eſt iudicio bo
noꝝ viroꝝ/qui penſatis cōiecturis et
rationibus cōdeſcēdere debent ſanio
ri ⁊ puriori intentōni. Sed quid ſi qs
falſum teſtimoniū ferret ex ignoran=
tia facti? Reſpon.tho.ibidē. In teſti=
monio ferendo nō debet homo ꝓ cer
to aſſerere quaſi ſciens illud/ de q̄ cer
tus nō eſt: ſed dubiū debet ſub dubio
ꝓferre:et id de quo certus eſt pro cer
to aſſerere.Sed quia contingit ex la=
bilitate humane memorie/ ꝙ reputat
ſe homo q̄nq; certum eſſe de eo quod
falſum eſt:vt ſi aliquis cuꝫ debita ſol
licitudine recogitans eſtimat ſe certū
eſſe de eo qđ teſtatur:illud teſtimoni=
um nō eſt falſum:nec peccat mortali=
ter hoc aſſerens quia nō dicit falſum
teſtimoniū ꝑ ſe ⁊ ex intentione ſꝫ per
F accidēs cōtra illđ qđ intēdit. ¶ Du
bitat̄ adhuc.An indeliberatio/in piu
rio:⁊ ſimilit̄ in mēdacio excuſet a pec
cato mortali? Rn̄det ſco.ſup.iii. circa
finē:periuriū qđ eſt ex pleno cōſenſu:
eſt cōtra preceptū prime tabule:⁊ per
ꝯſequens īmediate auertens a fine vl
timo:et ita nichil ſibi deficit de ratiōe
pctī mortalis:ſiue piuriū fiat ex habi
tu/ſiue nō/ſiue ſemel/ ſiue cōſuetudi=
narie.Si aūt fiat piuriū indeliberate
q̄tūcūq; fiat frequēter/cū actus meri
tori⁹ req̄rat ꝙ ſit plene hūanus; ⁊ ita
ex deliberatione plena/⁊ demeritori⁹
nō minus requirat idem: nō eñ deus
eſt pronior ad puniendū q̄ȝ ad premi
andū:poteſt dici ꝙ illud periuriū īde=
liberatū etiam quotiēſcūq; iteratū nō
eſt peccatum mortale. Notandum ta
men ꝙ virtuoſus breuem habet deli=
berationem/q̄ non videtur delibera=
tio: quia habet prudentiam magnaꝫ
et prōptus eſt ad deliberandū quaſi ī
tempore imperceptibili. Ita poſſꝫ ali
quis ex habitu oppoſito prudentie ac
quirere facultatem deliberandi prō=
pte de oppoſito quaſi in tempore īp=
ceptibili:et illa deliberatio ſequēs ha
bitum eſſet ſufficiens ad rationē pec=
cati. Sicut ꝯſimilis deliberatio in bo
no eſſet ſufficiens ad rationem meri=
ti. Non ergo diſtinguo q̄tū ad rōnem
peccati mortalis/q̄tum ad raritatem
et frequentiā piurii: ſed inter delibe=
rationem et indeliberationem. Ita ꝙ
deliberatio cōcurrens reddit peccatū
mortale:et hoc ſiue vnica/ſiue ex con
ſuetudine.Et indeliberatio excuſat/ſi
ue ſemel/ſiue quotienſcūq;. Hec ſco.
Idem tenet de mēdacio ad hoc ꝙ ſit
mortale vel veniale. Vide etiā de hoc
ſupra/ſcđo precepto ꝑ totū. ¶ Quā G
tum ad tertiū prīcipale queritur vtrū
adducēs deū in teſtem/vt fit in iura=
mento aſſertorio ad aliquid qđ talis
credit eſſe verū/lꝫ non ſit verū:aut ad
aliquid de quo aliquaꝫ habet opinio
nem/⁊ tamen magis aſſentit oppoſi=
to:peccet mortaliter. Rn̄det Sco. vbi
prius ſup.iii.dicēs. Dico q̄ȝ ille cui iu
ratur aut accipit ex lege poſitiua/ aut
ex cōſuetudine iuramentū:tanq̄ȝ ſim=
pliciter aſſertiuū iurati:aut non tanq̄ȝ
ſimpliciter aſſertiuū/ſed probabiliter
inductiuū ad credēdū iuramēto. Pri
mo mō dico ꝙ iurans quomodocūq;
dubiū/hoc eſt ꝙ nō eſt ſimpliciter cer
tum et deliberate/peccat mortalit̄:qꝛ
ad confirmandū id qđ aſſerit ſimpli=
citer eſſe certū et verū/deū teſtē indu=
cit:cum non ſit ſimpliciter certum.Et
hoc mō debent intelligi oīa iuramen
ta illoꝝ qui aliquid iurant in iudicio
ꝓ quo ſentētia aliqua ꝯſueuit ferri:q̄
ſentētia omnino nō deberet ferri/niſi
illud aſſertum eſſet ſimplr̄ certū. Ver
bi gr̄a.ſententia mortis nō debet fer=
ri niſi pro crimine certo : ergo iurans
iſtū eſſe criminoſum/cū nō ſit certus/
quātūcūq; tn̄ ꝓbabilit̄ cōiecturet euꝫ
eſſe talē/⁊ hoc iurans in tali foro/vbi
ex lege poſitiua vel cōſuetudine ſeq̄t
dānatio ad mortē:peccat mortaliter.
Cōſilr̄ in foro quocūq; : vbi ex hoc ꝙ
aliquis cōuictus ꝑ iurantes vel iura=
mēta cōdēnat̄ tanq̄ȝ reus ſimplr̄. Ibi
nō tantū fit irreuerētia noī dei cōtra
p̄ceptū prīe tabule:ſed eſt ꝑniciofum:
quia nociuū ꝓxīo. ¶ Et ſi dicas eſt H

vtile reipublice:alioquin mali nimis
multiplicarentur. Rō.dn̄s deut.xvi.
Juſte qḋ iuſtū eſt exequeris. Sunt eñ
quedam mala q̄ nō ſunt punienda p
hoīes/ſed relinquenda iuriſdictiōi di-
uine:puta omnia in quibus homo vt
hō nō pōt ſufficienter docere veritatē
eo mō q̄ deberet doceri/ad hoc vt iu-
ſte ferretur ſententia debita poſitiua.
Nec in iſtis ſunt ſoli teſtes culpabi-
les:ſz etiam iudex:ſi tñ ipe ſciat ꝙ ex
cōſuetudine teſtes non teſtificant̄ ſub
iuramēto/ſed ſub credulitate: tūc eñ
nō deberet iſte ferre ſententiā:qualis
eſſet ferēda ſi culpa eēt ſimpliciter ꝓ
bata coram eo.Scit eñ ex cōſuetudi-
ne culpā nō eſſe ſufficienter ꝓbatā co
ram eo:vt tali pena puniat̄. Si autez
ex lege poſitiua habeatur/ vel cōſue-
tudine ꝙ iurans nō teneat̄ deponere
de certitudine/ſed de credulitate: tūc
etiā iurās nō peccat/ dūmō ex ſignis
ꝓbabilibus cōiecturet partē illā ma
gis q̄ aliam:ſicut habet̄ de ſcrutinio
in ordine faciendo.ca.vnico.Jn pro-
motionibus q̄ talibꝰ/ſiue ad quaſcū-
qꝫ dignitates p electiones/aut ad or-
dines/aut etiam in alijs collegijs/pu
ta vniuerſitatibus ad collegiū/in reli
gionibus ad prelationē/vel ad actus
alios:ſi conſuetudo approbata habet
ꝙ reſpōſiones reſpōdētiū ſub iuramē
to p̄ſtito/vel ſub fide data/vl' ſub obe
dientia promiſſa/non debent intelli-
gi niſi de credulitate quantū pōt hu-
mana fragilitas noſſe/et ꝙ rn̄dēs nō
nouit dignitatē in eo debēt oēs tales
reſponſiones intelligi ſm cōſuetudi-
nem cōmunē:nec reſpōdētes peccant
in aliquo:qꝛ cōſuetudo eſt/ vel lex po
ſitiua ꝙ talis teſtificatio de credulita
te ſufficiat:et ita fit in fauorabilibus.
J ¶ Uniuerſaliter aūt ſiue ī fauorabili
bus/ſiue in odioſis/iurans de illo cu
ius oppoſitū magis credit q̄ aliud:iu
rās etiā de illo de quo ſimpl'r eſt dubi
us/id eſt nō magis aſſentit vni pti q̄
alteri/peccat mortalit̄.qꝛ adducit de
um tanq̄ ī teſtē iſtiꝰ qḋ neutro mō eſt
ſibi certū qḋ dꝫ eē certū. Pōt eñ piu-
riū eē abſqꝫ mentiri:puta ſi aliqs ſim
plicit̄ dubitans/iurat partē de q̄ du-
bitat:quā forte dicēdo nō mentiretur
qꝛ nō hꝫ oppoſitū in mente. Aut saltē
in aliquo caſu vbi iurans tenet̄ eē cer
tus peierat:ſi nō eſt ibi certus : ⁊ tñ ſi
illud aſſereret ſine iuramēto credens
illud plus q̄ oppoſitū/nō mentiretur
Periculoſum eſt ergo frequenter ha
bere iuramēta in ore: quia in multis
ſermonibus ſine iuramēto:nec pecca
ret quis/vbi addito iuramēto peccat
quis/ et grauiter ſi fiat ex deliberatio
ne. Propter qḋ eſt vtile illud conſili-
um Math.v.Sit ſermo veſter/eſt:eſt.
nō:non. Hec de Sco.

¶ Capitulum primū noni prece
pti. De ignorantia: quotuplex:⁊
q̄ periculoſa.

PReceptum nonū. Nō
cōcupiſces vxorē ꝓxi
mi tui. Exo.xx.⁊ deut.
v.hoc mādato ⁊ ſequē
ti hō in ſeipō ordinat̄
in affectibus. ¶ Sꝫ A
qꝛ ſciētia ſeu noticia p̄
cedit affectum : et carētia ſcientie ne-
ceſſarioꝝ q̄ vocat̄ ignorantia/ cauſa ē
multoꝝ peccatoꝝ:iccirco p̄mo dicēda
ſunt de ignorantia tria principaliter.
Primo q̄d ſit:⁊ q̄d ſcire tenemur: ⁊ q̄
tuplex eſt. Scḋo qñ ē pctm̄: qñ auget
vel diminuit pctm̄. Tertio q̄ periculo
ſa ſit ignorātia. ¶ Quātum ad p̄mū B
notandū ꝙ neceſſariū eſt de ignoran-
tia tractare:quia ignorantia eſt quan
doqꝫ pctm̄ mortale: ⁊ ſcire eſt p ꝯñs ī
precepto. Ptꝫ p illud math.xxv. Eſu
riui ⁊ nō dediſtj michi mānducare. Et
ſtatim dicēt hedi:vbi vidimus te eſu-
rientē?/qſi dicerēt.ignorauimus te pa
ſcere ī paupibus. Sꝫ xp̄s dicet:q̄diu
non feciſtis vni de minoribꝰ iſtis:nec
michi feciſtj. Et iterū. Diſcedite a me
maledicti in ignē eternū. Jdē ptꝫ.i. Co
rinth.xiiij. Jgnorās ignorabit̄. Sꝫ q̄
ignoratur a deo eſt priuatus ſigno ca
ritatis/et damnatur cum fatuis vir-
ginibus:quibꝰ xp̄s clauſit ianuā di-

pš.14. cēs/neſcio vos. Jccirco orat pš. De
licta iuuētutis mee/ ꝛ ignorātias me
as ne memineris. Secūdo notādū ꝙ
ignorātia que eſt pctm̄ eſt priuatio ſci
entie debite: quā quis pōt hēre ꝛ ſci=
re tenet. Dr quā pōt hēre: qꝛ ſi ē ipoſ=
ſibilis: excuſat/ qꝛ īuincibilis. Dr de=
bite/ qꝛ ſi nō cadit ſub debito: non eſt
C pctm̄. ¶ Tertio notandū ꝙ ex debi=
to tenet diuerſi diuerſa ſcire. Sūt aūt
ſeptē q̄ quilꝫ adultus ſcire tenet/ aut
operā dare ad talia addiſcendū. Pri
ma tria ponit tho. tractatu de decē p̄=
ceptis. Prīo quilꝫ tenet ſcire creden
da q̄ in ſymbolo tenētur/ ꝛ docent: de
quibꝰ p̄mo p̄cepto dictū eſt ca.ij. Se=
cūdo deſiderāda: q̄ de orōne dn̄ica ēt ī
p̄mo p̄cepto dicta ſunt. Tertio operā
da q̄ docēt hoīes leges. Eſt eīm hō ſub
triplici lege/ ſcꝫ ſub lege nature: diui=
na: ꝛ ſub poſitiua. Lex nature nichil
aliud eſt ꝙ lumen intellectꝰ nobis in
fuſum a deo/ ꝑ qḋ cognoſcimꝰ q̇d vi=
tare/ q̇d ve agere debeamꝰ. Et hāc de
dit nobis deꝰ ī creatiōe: a q̄ multi per
ignorantiā ſe excuſari putāt. Vn̄ pš.
pš.4. Multi dicūt/ quis oſtdit nobis bona?
Ibidē. Rn̄dit dauid. Signatū eſt ſup nos lu
men vultus tui dn̄e. Hec lex in oībus
eſt: iudeis/ paganis/ et xp̄ianis. Et in
clinat ad talia et ſimilia: q̄ vultis/ ſup
ple ſm rōnem rectā: vt faciant vobis
ſupple ex debito/ homines: eadem fa
cite eis. Et q̄ non vultis/ ſupple ſꝫ ra
tionē rectā vobis fieri/ ſupple indebi
te: aliis ne faciatis. Oē bonū eſt faciē
dum: nullū malū eſt faciendū: ꝛ ſimi=
lia. De quibus Ro.ij. gentes que le=
gem ſupple ſcriptam nō habent/ natu
raliter ea que legis ſunt faciunt. Eiuſ
modi legē nō hn̄tes: ipſi ſibi ſunt lex:
qui oſtendūt opus legis ſcriptū ī cor=
dibus ſuis teſtimoniū reddente illis
cōſcientia ipſoꝝ. Scdo eſt quilꝫ ſub le
ge diuina/ q̄ tradit ī ſcripturis ſacris
noui teſtamenti precipue inter q̄ ſum
me neceſſariū eſt ſcire decem p̄cepta.
Ad que ſcienda vt dicit cancellarius
in triptito/ tenetur quilibet per ſe vel
ꝑ aliū talem diligentiam apponere ꝓ

cōſeruatione vite ſpiritualis quā pro
vite corporalis ſuſtentatione poneret
et eo maiorem quo īmortalis aīa eſt
preſtantior corpore. Ratio eſt: quia ſi
ne preceptorum notitia nullus conue
nienter peccata vitare poteſt/ aut ab
eis reſurgere. Hoꝝ eñ ignorantia ex
deſiderio proueniens non excuſat/ ſꝫ
accuſat ꝛ cōdemnat. Tertio quilibet
homo eſt etiam ſub lege poſitiua ec=
cleſie. Unde tho. in. iiij. diſt. xl. ar. vlti.
vi. Eccleſie preceptū habet eādeꝫ vim
obligandi ſicut diuinū preceptū. Un=
de luce. x. qui vos audit me audit: ꝛ q̄
vos ſpernit me ſpernit. Talis lex ꝓ=
nūciat in parrochijs die dn̄ico: de ie=
iunando: feſtiuando: ꝛ excōmunica=
tos vitando. Item in die palmaꝝ qū
indicatur quis non debeat cōicare.
D ¶ Dubitatur hic: vtrū leges huma=
ne imponant homini neceſſitatē q̄tū
ad forū ꝯſciētie ſiue ſint iuſte/ ſiue in=
iuſte? Rn̄. tho. p̄ma ſcđe. q. xcvi. ar. iiij
leges impoſite humanitus: vel ſūt iu=
ſte/ vel iniuſte. Si quidē iuſte ſint: ha=
bent vim obligandi in foro cōſcientie
a lege eterna/ a qua deriuant. Vn̄ ꝓ=
uerbio. viij. ꝑ me reges regnant: et le
gū cōditores iuſta decernūt. Dicunt
aūt leges iuſte: ꝛ ex fine/ qñ ſcꝫ ordinā
tur ad bonū cōmune: et ex auctorita=
te/ qñ ſcꝫ lex data non excedit poteſta
tem ferentis: et ex forma/ qñ ſm eq̄li=
tatem ꝓportionis imponūtur ſubdi=
tis onera ad bonū cōmune. Cū eīm vnꝰ
hō ſit pars mltitudinis: qlꝫ hō hoc ip=
ſum qḋ eſt ꝛ qḋ habet/ eſt multitudi=
nis: ſicut et quelꝫ pars eſt id qḋ eſt to
tius. Unde ꝛ natura aliquod detrimē
tum infert parti: vt ſaluet totū. Et ſm
hoc leges huiuſmodi onera propor=
tionabiliter ferenda imponētes: iuſte
ſunt: et obligant in foro cōſcientie: et
E ſunt leges legales. ¶ Iniuſte auteꝫ
ſunt leges dupl'r. Uno modo per con
trarietatem ad bonū humanū ecōtra
rio predictis ſcꝫ vel ex fine/ ſicut cum
aliquis preſidens leges imponit one
roſas ſubditis non ꝑtinentes ad vtilī
tatem cōmunem/ ſed magis ad pro=

pꝛiam cupiditatem aut gloꝛiam: vel
etiam ex auctoꝛitate/ ſicut cum aliqͤ
legem fert vltra cõmiſſam ſibi aucto=
ritatem ſiue poteſtatẽ: vl'etiam ex foꝛ
ma: puta cũ inequaliter onera multi=
tudinis diſpenſant/etiã ſi oꝛdinentur
ad bonũ cõmune. Et hmõi ſunt magiſ
violentie ꝙ̃ leges. Tales nõ obligant
in foro cõſcientie: niſi foꝛte ꝓpter vi=
tandũ ſcandalũ vel turbationẽ: ꝓpẽ
qᷣ etiam homo iuri ſuo cedere dꝫ: ſm
illᷣ math.v. Qui te angariauerit mil
le paſſus: vade cuꝫ eo alia duo/et qui
abſtulit tibi tunicam: da ei ꝛ pallium.
Alio mõ leges poſſunt eẽ iniuſte ꝑ cõ
trarietatem ad bonũ diuinũ: ſicut le=
ges tyrãnoꝝ inducẽtes ad idolatriã/
vel quodlꝫ aliud qᷣ eſt cõtra legẽ di=
uinam. Et tales nullo mõ licet obſer=
uare: qꝛ ſicut dr̃ Act.iiij. obedire opꝫ
F deo magiſ ꝙ̃ hoĩb⁹. Hec tho. ¶ Sed
qualiter peccãt leges iniquas ſtatuẽ
tes? Rñ. Bay. in ſũma. Qui cõdũt le=
ges iniquas/ vel ſtatuta cõtra legem
dei/vel cõtra libertatẽ eccleſiaſticã vt
ſolent facere plerigꝫ ꝑ̃ncipes ꝛ cõmu=
nitates circa vſuras ſoluẽdas: vel nõ
repetendas coꝛam iudice eccl'iaſtico:
et multa alia equipollẽtia ipo iure nõ
valent leges ſue ꝯtra maioꝛẽ/ſcꝫ deũ.
Faciẽtes igiẽ ꝛ cõſentientes peccant
moꝛtaliter ꝛ heredes eoꝝ/niſi deſtru=
ant/nulla conſuetudine obſtãte: imo
niſi ãmoniti tales leges omiſerint: ex
cõmunicati ſunt. Item q̃ damnificati
ſunt occaſiõe taliũ legũ: tenenẽ ſtatuẽ
tes ꝛ heredes eoꝝ ad reſtitutionẽ. Te
nenẽ etiam inſolidũ: qui induxerunt
ꝑ̃ncipem ad condendum tales leges.
Item oẽs obſeruantes peccant moꝛ=
taliter/ ꝛ tenẽtur ad reſtitutionẽ oĩm
eoꝝ q̃ taliũ legũ occaſione lucrati ſũt.
G Hec ꝟ ſũma iohãnis lib.ij. ¶ Quar
to ſcire tenenẽ ſinguli homines dicit
tho. ꝑ̃ma ſcḋe.q.lxxvi.ar.ij. ea q̃ ad eo
rũ ſtatũ ꝑtinent vel officiũ: vt religio=
ſus ea que ſunt religionis: ſacerdos/
ep̃s/iudex/ſcabin⁹/artifex/mechani=
cus et ſimiles/ea q̃ ad eoꝝ officiũ per
tinent: ſine quoꝝ ſcientia nõ põt q̃ſq̄

debitum actum exercere. ¶ Quinto D
quilibet ſcire tenetur aliqualiter tem
poꝛe quo vult eukariſtiã recipere: an
ſit ſine peccato moꝛtali/vel non/ quia
al's indigne manducans: ſibi iudiciũ
manducat ꝛ bibit. De qua ſcientia lo
quiẽ apl's.i.coꝛinth.xi. Probet autẽ
ſeipm̃ homo/ et ſic de pane illo edat/
id eſt examinet ꝑ diſcuſſionem cõſciẽ
tiam ſuam. Que qualiter fieri opoꝛte
at: habes ſupꝛa.iij. precepto de cõmu
nione. Et vt cancellarius dicit tracta
tu de pollutõne nocturna. Sufficit ta
lis certitudo qualem in materia mo=
rali cõſueuimus expetere/ q̃ certitu=
do vocatur moꝛalis ſiue ciuilis. Et ad
hanc certitudinem moꝛalem/ ſufficit
vtplurimũ ꝙ ſi homo accedẽs ad miſ
ſam celebrandã diſcuſſerit cõſcientiã
ſuam/ſicut feciſſet ꝓ magna re lucrã
da: aut incõmodo graui deuitando: et
ꝙ nõ ſit ſibi cõſcius poſt hãc diſcuſſio
nẽ de pctõ moꝛtali: aut ꝟ ꝓpoſito pec
candi moꝛtaliter: ꝙ inſuꝑ non noſcat
ſe aliquod impedimẽtũ legitimũ per
excõicationẽ aut irregularitatem ha=
bere. Hec ille. Ad ideꝫ tradit idẽ tres
regl'as ĩ ſuo triptito: q̃s habes ſupꝛa
de ſacramẽto penitẽtie. ¶ Sexto q̃= 9
libet tenetẽ ſcire bñficia manifeſta ſibi
a bñfactoꝛe ſuo impẽſa: qꝛ al's viciũ
ingratitudinis incurrit. Ubi ꝑ̃mo no=
tandũ ꝙ opꝫ ꝑ virtutem gratitudinis
bñfaciẽti aliquid retribuere: qᷣ fieri
nequit niſi bñficiũ agnoſcaẽ: vt ꝓbat
tho. in.iiij.di.xxij. Et ſcḋa ſcḋe.q.cvi.
et ſequẽti. quia ꝗuis iſte qui donat li
beraliter/nõ intendat debitoꝛẽ conſti
tuere illũ cui gratis donat debito ciui
li ſeu legali/videlicet vt pacto firmeẽ
ꝙ tantũ ꝓ tanto tribuaẽ: tamẽ conſti
tuit eum debitoꝛeꝫ debito moꝛali ſeu
honeſtatis: quia ad virtutem gratitu=
dinis ꝑtinet retributio: que fit ex ſolo
debito honeſtatis/quam ſcilꝫ aliquis
ſponte facit ꝛc̃. Secundo notandũ ꝙ
tres ſunt gradus/nõ dico ſpecies ğti
tudinis. Primus eſt ꝙ hõ beneficiuꝫ
acceptum recognoſcat. Secũd⁹ ꝙ lau
det ꝛ gr̃as agat. Tertius ꝙ retribuat

pro loco ꝛ tempoꝛe ſm ſuam facalta=
K tem. ¶ Sed dubitatur vtrū quis pl⁹
teneatur ad grates reddēdas deo pe=
nitens ꝙ innocēs? Rñ.tho.in.iiij.di.
xxij.ꝛ.ij.ſcđe.q.vbi pri⁹.gratiaꝝ actio
reſpicit et quantitatē doni/ꝛ modum
gratuite dationis.Et ex vtroqꝫ menſu
ram recipit:qꝛ tā maioꝛi dono/ꝙ ma=
gis gratis dato:maioꝛ gratiarū actio
debetur.Cōſiderādo ergo quantitatē
doni:ſic innocēs magis tenet.Tū qꝛ
maius donū ei datur vicꝫ innocētia ꝙ
ſit reſtitutio iuſtitie.Tū etiā quia ma=
gis continuat gratia in eo ne cadat ce
teris paribus abſolute loquendo.De
primo dicit aug.ij.confeſſi.Quis ho=
minū cogitans ſuā infirmitatē:audet
virib⁹ ſuis attribuere caſtitatem atqꝫ
innocētiam ſuā:vt minus amet te/q̄ſi
minus fuerit ei neceſſaria mīa tua do
nans pctā conuerſis ad te? Et ſubdit:
et ideo tantūdem īmo amplius te dili
gat:qꝛ ꝑ quem me videt tantis pctōꝝ
meoꝛū languoꝛibus exui:per eū ſe vi=
det tantis pctōꝝ languoꝛib⁹ non īpli=
cari.De ſcđo dicit ibidē.gratie tue de
puto/ꝛ mīe tue:ꝙ pctā mea tanꝙ gla=
ciem ſoluiſti.gratie tue deputo:ꝛ que
cunqꝫ non feci mala.Quid eñ nō fa=
cere potui? ꝛ oīa michi dimiſſa eſſe fa
teoꝛ:et que mea ſponte feci mala/et q̄
te duce nō feci.Alio mō poteſt dici ma
ioꝛ gratia.qꝛ magis datur gratiſ.et ſꝫ
hoc magis tenetur ad gratiarū actio=
nes penitēs ꝙ īnocens.qꝛ magis gra
tis daƚ id quod ei datur a deo.Cū eñ
dignus eſſet pena:datur ei gr̄a.ꝛ ſicl[3]
illud donū quod datur īnocēti ſit ab=
ſolute conſideratū maius:tñ donū qđ
daƚ penitēti eſt maius in cōpatiōe ad
ip̄m.Sicut etiā paruū donū paupi da
tum ei eſt maius ꝙ diuiti magnuꝫ.Et
qꝛ actus circa ſingularia ſunt:ī his q̄
agēda ſunt magis ꝯſideraƚ qđ hic eſt
vel nūc tale ꝙ qđ eſt ſimplr̄ tale.vt di
cit phs.iij.ethi.de volūtario ꝛ īuolun=
tario.vñ Luce.vij.Cui plus dimittiƚ:
L plus diligit. ¶ Tertio notādū ꝙ mul
tis tenemur grati eſſe aliqua ꝑdictaꝝ
retributione.Prīo deo.Scđo paren=
tibus.Tertio p̄latis ſpūalib⁹.Quar=
to prelatis tēpoꝛalibus.Quito aliis
qui nobis benefecerūt.Et inter prefa
tos quattuoꝛ adhuc ſunt nouem gn̄a
hoīm/q̄bus poſſet videri ꝙ bñficia eis
eſſent totaliter ſubtrahenda.ꝛ tñ ſunt
eis cōicanda in parte vel in toto.Pri
mo q̄ dant cū cōtumelia ꝛ tarditate vƚ
cū triſtitia.Nā bonū animi eſt:vt ma
gis attendat quis ad bonū ꝙ ad ma=
lum.ꝛ ideo ſi aliquis bñficiū dedit/nō
eo mō quo debuit:nō oīno dꝫ recipiēs
a gratiaꝝ actione ceſſare:min⁹ tñ ꝙ ſi
mō debito ꝑſtitiſſet.qꝛ vt Sene.dicit li.
ij.de bñficiis.Multuꝫ celeritas fecit:
multuꝫ abſtulit moꝛa.Scđo de iſtis q̄
aliqua beneficia dāt ꝓpter ſuā vtilita
tem.De quib⁹ dicit Sene.li.vi.de bñ
ficiis.Multū intereſt vtrū aliq̄s bñfi=
ciū nobis det ſua cauſa:an ſua et nr̄a.
Ille qui totus ad ſe ſpectat/ꝛ nobis ꝓ
deſt:qꝛ aliter ſibi ꝓdeſſe nō poteſt:eo
loco michi habēd⁹ videƚ/quo q̄ peco=
ri ſuo hibernū ꝛ eſtiuū pabulū ꝓſpicit
ſi me in cōſoꝛtiū admiſit/ſi duos cogi=
tauit:igratus ſum et iniuſtus niſi gau
deo hoc illi ꝓfuiſſe/qđ ꝓderat michi.
Sūme malignitatis eſt nō vacare bñ=
ficiū:niſi quod dantē aliquo incōmo=
do afficit.Tertio de iſtis q̄b⁹ nō eſt ne
ceſſariū vt eis aliq̄d detur:vt diuitib⁹.
ideo dicit ſm Sene.li.ij.de bñficiis ꝙ
quantūcunqꝫ q̄s felix ſit:tñ pōt ſibi fie
ri recōpēſatio bñficij per exhibitionē
reuerētie ꝛ honoꝛis.Uñ dicit phs.viij.
ethi.ꝙ ſupexcellenti quidē dꝫ fieri ho
noꝛis retributio:īdigenti autē retribu
tio lucri.Et.v.li.dicit Seneca.Redde
re poſſumus felicibus fidele conſiliū.
aſſiduā conuerſationē.ſermonē com=
munē/ꝛ ſine adulatiōe iocundū.Etiaꝫ
qui gratus beneficiuꝫ accipit.vt di.li.
ij.primā eius penſionē ſoluit.ꝙ grate
autem ad nos beneficia peruenerint:
iudicemus effuſis affectib⁹/quod nō
ipſo tantū audiēte:ſed vbiqꝫ teſtemur
hec ille.Quarto de peccatoꝛib⁹.Nā
ſi iſte qui beneficiū dedit in peius mu
tatus eſt:debet tamē ſibi fieri recom=
penſatio ſm ſtatū ipſius/vt.ſcꝫ ad vir=

tutem reducatur/ſi ſit poſſibile.Si au
tem ſit īſanabilis ꝓpter maliciã: tūc
alter eſt effectus ꝙ prius erat.et ideo
debetur ei recõpenſatio beneficij ſicut
prius.Attamẽ quãtũcũqȝ fieri poteſt
ſalua honeſtate:memoria debet habe
ri priſtini beneficij.vt ptȝ per pħm.ix.
ethi.Sexto de ſeruis reſpectu dñorũ.
Unde Seneca li.iij.de bñficijs.Quã-
diu ſeruus preſtat/quod a ſeruo exigi
ſolet:miniſteriũ eſt.vbi pl⁹ ꝙ a ſeruo
neceſſe eſt:beneficiũ eſt.Et idõ ſeruis
vltra debitũ facientibus/ gratie ſunt
habende. ¶ Septio de ingratis.vbi
D diſtinguenduȝ eſt. Nã in ingrato duo
penſanda ſunt.Primo quidem ꝙ di-
gnus ſit ipſe pati.⁊ ſic certũ eſt ꝙ me-
retur beneficij ſubtractionẽ.Alio mo
do cõſiderãdum eſt quid oporteat/ſcȝ
beneficiũ facere.Primo nanqȝ nõ de
bet eſſe facilis ad ingratitudinẽ iudi-
candam:qꝛ frequenter aliquis (vt dic
Seneca) qui non reddit:nõ ſemꝑ īgra
tus eſt.quia forte nõ occurrit ei facul
tas/aut debita oportunitas reddendi
Secũdo debet tendere ad hoc ꝙ de in
grato gratũ faciat/ quod ſi non poteſt
primo beneficio facere:forte faciet ſe-
cundo.vñ Luce.vi.Altiſſim⁹ benign⁹
eſt ſuper ingratos ⁊ malos.Siuero ex
beneficijs multiplicatis ingratitudi-
nem augeat/⁊ peior fiat:debet a bene
ficiorũ exhibitõne ceſſare. Octauo de
iſto cui beneficiũ impenſum inutile fo
ret aut nociuũ ſibi fieret. Recompen-
ſatio enĩ beneficij precipue pendet ex
affectu.⁊ ideo eo modo debet fieri re-
compenſatio quo magis ſit vtilis.ſi tñ
poſtea per eius incuriã in damnũ ipi⁹
vertatur:nõ imputatur recõpenſanti.
Sed quid ſi quis iuuit alium peccan-
do:tenetur ne gratus eſſe? Rñ. Tho.
gratitudo reſpicit beneficiũ.Ille autẽ
qui alicui auxiliatur ad peccandũ nõ
confert beneficiũ/ſed magis nocumẽ
tum.⁊ ideo non debetur ei gratiarum
actio:niſi forte ꝓpẽ volũtatẽ ſi ſit dece
ptus dum credidit adiuuare ad bonũ
et adiuuit ad peccanduȝ.ſed tunc non
debetur recõpenſatio talis vt adiuue-
tur ad peccandũ:quia hoc non eſſȝ re
compenſare bonũ/ſed malũ quod cõ-
trariatẽ gratitudini. Nono an ſibi ꝗ
debeat beneficiũ ꝑſtare? Rñ.ꝙ reſpe-
ctu ſui nõ ẽ ꝓpꝛe bñficiũ/ſed metapho
rice:inquantũ videlȝ (ſm pħm.v.ethi.)
accipiũtur diuerſe partes hominis ſi-
cut diuerſe perſone.Unde miſerere a-
nime tue placens deo.Eccliaſt.xxx.
K ¶ Quarto notãdũ ꝙ multi ſunt gra-
dus ingratitudinis.Prim⁹ in eo qui
non retribuit beneficiũ acceptũ opere
aliquali.Secũdus in eo qui retribuit
beneficio mala.Tertius in eo qui diſ-
ſimulat quaſi nõ demonſtrãs ſe bene
ficium accepiſſe/ vt verbo non grates
referens/nec laudãs. Quartus in eo
qui beneficiũ vituperat. Quintus in
eo qui nõ recognoſcit/ſiue per obliuio
nem/ſiue quocũqȝ alio modo. Intelli
ge non quidem de obliuione que ꝓue
nit ex naturali defectu:quia illa nõ eſt
peccatũ:quia nõ ſubiacet volũtati:ſed
de illa que ex negligentia prouenit.de
qua Sene.iij.de beneficijs:apparet il
lum non ſepe de reddendo cogitaſſe:
cui obtexit obliuio.hic quĩtus grad⁹
reſpectu precedentiũ eſt grauiſſimus
Sextus eſt in eo qui beneficiũ q̃ſi ma-
leficium reputat.Primi duo opponũ
tur tertio gradui gratitudinis ſupra
recitato.medij duo/ſcdo.⁊ vltimi duo
primo. Eſt alius modus ingratitudi-
nis īpropꝛie dicte:qñ quis beneficiuȝ
recipit ⁊ ignorat quis dedit. Non enĩ
talis peccat:nec īgratus eſt/ſi bñficiũ
non recompẽſat: dũmodo ſit paratus
beneficiũ recompenſare ſi noſcat. Eſt
autẽ laudabile quãdoqȝ vt ille cui da-
tur beneficiũ ignoret quis preſtet.Tũ
propter inanis glorie vitationẽ.Sicut
beatus Nicolaus aurum in domũ vi-
cini ſui furtim proijciens:qꝛ vitare vo
luit humanũ fauorem. Tum etiaȝ qꝛ
in hoc ipſo amplius beneficiũ facit:ꝙ
conſulit verecundie eius qui bñficiuȝ
accipit. Ideo Sene.ij.de beneficijs.in
terdum qui iuuatur fallend⁹ eſt:vt ha
beat.nec a quo cepit/ſciat. Quinto no
tandũ ꝙ ingratitudo aliqñ eſt peccatũ

mortale.Unde.ij.thi.iij.parẽtibus nõ
obedientes/ĩgrati/ſceleſti.Eſt etiã ali
quando veniale. Nã vt tho.vbi ſupra
di.q.cvij. Ingratus dicit aliquis du=
pliciter.Uno modo per ſolã omiſſio=
nem.puta qꝛ nõ recognoſcit vl'nõ lau
dat/vel nõ retribuit vices pro bñficio
accepto:ꝛ hoc nõ eſt ſemꝑ mortale.qꝛ
debitũ gratitudinis eſt:vt ſupra dictũ
eſt:vt homo etiam liberaliter tribuat/
ad quod nõ tenetur.Et ideo ſi illud pre
termittit:nõ peccat mortaliter. Eſt tñ
peccatũ veniale.qꝛ hoc prouenit ex ne
gligentia quadã/aut ex aliqua ĩdiſpo
ſitione hoĩs ad virtutẽ.Poteſt tamen
contingere ꝙ etiã talis ingratitudo ſit
peccatũ mortale:vel ꝓpter interiorez
contemptũ/vel etiã propter cõditionẽ
ei⁹ quod ſubtrahitur beneficio/quod
ex neceſſitate ei debetur ſiue ſimplici=
ter/ſiue in aliq̊ neceſſitatis caſu. Alio
modo dicitur aliquis ĩgratus:qꝛ non
ſolũ ꝑtermittit implere gratitudinis
debitum:ſed etiã contrariũ eius agit.
Et hoc etiã ſm conditionẽ eius quod
agitur: quandoq; eſt peccatũ mortale
qñq; veniale. Sciendũ tñ ꝙ ingratitu
do que ꝓuenit ex peccato mortali ha=
bet perfectã ĩgratitudinis rationem.
Illa vero que prouenit ex pctõ veniali
ĩꝑfectã.Hec oĩa ab initio illi⁹ materie
de ĝtitudine/ſunt de mẽte tho.vbi ꝑ⁹.

Capitulũ ſecundũ. De cognitio
ne propria et defectu.

A Eptimo debet quili=
bet ſcire aliqualr ſu=
as infirmitates et mi
ſerias quia alr's ſupbi
ret. Und bern.ſermo
ne.xxxvij. ſuper cãti.
nemo abſq; ſui cogni
tione ſaluari poteſt.de qua nimiꝝ ma
ter ſalutis humilitas oritur/et timor
dñi/q̃ ꝛ ipſe ſicut initiũ eſt ſapiẽtie:ita
ꝛ ſalutis. Nemo dico abſq; illa cogni
tione ſaluatur.q̃ tñ etatem habet ꝛ fa
cultatẽ cognoſcẽdi:qd ꝓpter paruu=
los loquor:ꝛ ꝓpter fatuos quorũ alia
eſt ratio. Quid ſi ignoras deũ:poterit
ne ſpes eſſe ſalutis? Nec hoc quidem
Nec eñ eum potes amare:quẽ neſci=
as:aut habere quẽ nõ amaueris. No
ueris proĩde te vt deũ timeas. nouerĩ
ipſuz:vt eque ipſum diligas. In alte=
ro initiaris ad ſapientiã.in altero ꝛ cõ
ſummaris.qꝛ initiũ ſapiẽtie timor dñi ps.no.
ꝛ plenitudo legis eſt caritas. Tam er
go vtraq; ignorantia cauẽda eſt tibi.
qm̃ ſine timore et amore dei ſaluus eſ
ſe non potes.Et quẽadmodũ ex noti=
tia tui/veniet ĩ te timor dei/atq; ex dei
notitia dei itidem amor: ſic ecõtrario
de ignorãtia tui ſuꝑbia/ꝛ de dei igno=
rantia deſperatio.Tui ergo ignoran=
tia/ꝛ dei:maxime fugiẽda eſt. Hec de
Bernar. Ad cognoſcendũ autẽ ſe: B
notanda ſunt tria pꝛĩcipaliter. Prĩo
quanti ſint defectus noſtri. Scdo cur
tam difficile ſit humiliare ſe. Tertio
quõ ſub oĩbus nos debem⁹ hũiliare.
Quantũ ad primũ notanda ſunt tria
Primo de antecedẽtibus pcti actualr
maliciã. Scdo de ĩpo peccato. Tertio
de conſequẽtibus malũ. De primo ad
uerte ꝙ primũ noſtrũ fundamentũ eſt
nichileitas ꝛ vanitas ex parte noſtra.
Quia ſicut corpus noſtrũ hꝫ patrez et
matrẽ:ſic et aĩa ſĩlr patrẽ et matrem
quodãmodo hꝫ. In aĩa eñ duo ſunt
vicꝫ ea que ſunt bona et ꝑfectionis:et
illa a ſolo deo patre emanauerunt.Et
ea que ſunt imperfectiõis:ꝛ illa a ma
tre noſtra que eſt nichileitas prouenĩ
unt. De vtroq; dicit Iohis.i. Oĩa per
ipſum facta ſunt:ꝛ ſine ipſo factũ ẽ ni
chil. Primũ eſt dei nõ noſtri/niſi ĩquã
tum deus dedit.ſm illud Iaco.i. Om
ne datũ optimũ/ꝛ omne donum perfe
ctũ/deſurſum eſt deſcendẽs a patre lu
minũ. Uolũtarie eñ genuit nos xbo
veritatis:vt ſimus initiũ aliqd creatu
re eius. Unde guil.pariſieñ.li.ſuo de
aĩa/ꝛ mag.li.de cauſis/ꝛ alb.ſup eod
probãt ĩmo demonſtrãt/ꝙ cũ deus ſit
ſolus vnus ꝛ vnicus fons eſſendi bo=
nitatis/ſcientie/potentie/ꝛ ſimiliũ ꝑ=
fectionum. ideirco nullibi alr's inueni
tur in quacunq; creatura eſſe bonum/
virtus/ſcientia ꝛ talia hmõi niſi a pri=

mo fonte habeat. Uñ dīc ſaluator. Ne
mo bonus niſi ſolus deus. Uñ creatu
re oēs ſunt ſolū canalia quedā/ p que
ad nos fluūt diuina dona. Exemplum
de vnico fonte mūdi exiſtente. nullus
tūc aquam haberet: niſi de iſto fonte.
Aliud exēpluz eſt de ſole qui eſt fons
luminis. Aer igitur nō illuminat: ſed
lumen defert. Aliud exemplū de vni-
co diuite/ oībus exiſtentibus miſeris:
pro tunc nullus diuitias haberet/ niſi
ab eo qui per nuncios dona dirigeret.
Unde apl's.i.thi.i. regi ſeculoꝝ īmor-
tali inuiſibili ſoli deo honor et gloria.
Exempluz ſimiliter de vnico ſapiente
potes applicare. Scdz vicz nichil eſt/
preciſe noſtrum cū oībus imperfectio
nibus nichilū ſequentibus. Et eſt ſm
Tho. primū fundamentū oīm noſtra
rum operationū ī quantū ſunt imper-
fecte ⁊ deficientes ⁊ mōſtruoſe. vt pro
bat dñs Alber. in li. ſuo de cauſis. hoc
pſ.38. Pſ vidit cū ait. Ego autē tanq̄ nichi
lum ante te. veruntamen vniuerſa vani
tas omnis homo viuēs. Hoc expert⁹
eſt ſapiētiſſimus Salomon: cui⁹ p̄mū
verbum li. Eccliaſt. eſt illud. Uanitas
vanitatū: ⁊ oīa vanitas/ ſupple ſunt.
Ecce mater. Sed quid de bonis a deo
ſenſerit: cōcludit in vltimo v̄bo eiuſdē
libri. finē loquendi oēs pariter audia
mus. Deū time: ⁊ mādata eius obſer
ua/ hoc eſt oīs homo. Cūcta que fiunt
adducet in iudiciuz pro oī errato/ ſiue
C bonū ſit/ ſiue malū. ¶ Ubi notanduz
q̄ vbicunq̄ nos inſpicim⁹ tūc reperi-
mus nos nichil eſſe. In nobis eñ quī
q̄ cōſiderare poſſum⁹/ vicz fieri/ eſſe/
cogitare/ velle/ ⁊ opari cum perficere.
Quoꝝ nullū eſt ex nobis inquantum
aliquid boni ibi eſt: ſed inquātū defe-
ctuoſi ibi aliquid eſt. De fieri p3 Ro.
viij. vanitati creatura ſubiecta eſt. Uñ
creare diffinit per aliq̄d de nichilo fa
cere. De ſcdo vicz eſſe. gal. vi. Qui ſe
exiſtimat aliq̄d eſſe/ cū nichil ſit: ipē ſe
ſeducit. Et ſm greg. Oīs creatura in
quolz inſtanti in nichilū decideret niſi
manu dei ſubſiſteret. Eſa. xl. Oēs gē-
tes quaſi non ſint: ſic ſunt corā deo/ et
quaſi nichilū ⁊ inane reputate ſunt ei.
De tertio vicz cogitare. ij. Corin. iij.
Non ſumus ſufficientes cogitare alī
quid a nobis/ q̄ſi ex nobis. De quarto
et quīto ſcz velle pficere. phil. ij. Deus
operatur in nobis velle ⁊ pficere. Eſa.
xxvi. oīa eñ opera noſtra: operat⁹ es
dñe. Et ſi velle habemus: tñ Ro. vij. di
citur. Uelle adiacet michi: pficere aūt
bonū non īuenio. De facere p3 Johis
xv. Sine me nichil poteſtis facere. Ex
quo p3 primo q̄ pro nichilo noſtri ſal
uamur. Pro nichilo ſaluos facies il-
los. Nec deſperare debemus. q2. ij. co pſ.55.
rinth. iij. fiduciā talē habem⁹ per xp̄m
ad deū/ nō q̄ ſufficientes ſumus cogī
tare aliquid a nobis quaſi ex nobis: ſ3
ſufficientia noſtra ex deo eſt. Et plena
eſt ſcriptura q̄ in deo ſpez ponamus.
vñ Oſee. xiij. Perditio tua iſrahel ex
te tñmodo in me auxiliū tuū. Ad idē
xp̄s Joh. xv. Ego ſum vitis vera: ⁊ pa
ter meus agricola eſt. Et poſt pauca
vos palmites: qui manet in me/ ⁊ ego
in eo: hic fert fructū multū. q2 ſine me
nichil poteſtis facere. Si q̄s in me nō
māſerit: mittetur foras ſicut palmes/
⁊ areſcet. Hec duo vicz cognitio ſui et
dei: ſunt cauſe vere deuotionis ſ3 tho.
Iterum vere hūilitatis. Hec quicunq̄
frequenter cogitaret de nichilo noſtrī
oīa vicia faciliter vitaret. Quid eñ ſu
perbiret: qui nichil habet/ niſi nichil?
quid auare cuperet/ cuius oīa bona
ſunt dei? quid voluptati operā daret:
qui ſe per peccata in nichiluz tendere
crederet? ſm Aug. quanto iraſceretur
qui deū iuſte permittere oīa credit/ et
ſe reum cognoſcit? Quid denīq̄ tor-
pebit: qui ſe oībus bonis priuatū cre-
dit? Sed notandū eſt q̄ valde modicū
pficit talia ſolo itellectu cognoſcere/
vicz impfectiones et mala noſtra: niſi
etiam voluntatē moueam⁹ ad ɔtēptū
noſtri: ⁊ ad deū pro gratia ⁊ adiutorio
recurramus cū gemitu/ ⁊ ad hūiliatio
nis ſigna ⁊ opera/ operā dem⁹. ¶ Se D
cundo hūiliari ⁊ ſcire debem⁹ q̄ tota-
liter ī pctō originali ī vt̄o aīati fuim⁹
et nati. Eſt aūt peccatum originale ea

rentia originalis iuſtitie cū debito ha
bendi eam/vel equiualens videlꝫ gra
tiam quo peccato originali ſic inficiꝫ
mur. Nā adam ⁊ eua in paradiſo po=
ſiti a deo receperunt donū originalis
iuſtitie pro ſe et ſuis poſteris iure he=
reditario/ſub tali pacto: vt ſi obedien
tes deo eſſent in ſuis mandatis: etiā
poſteri idē donū haberēt. Si nō tunc
ipſi et heredes dono originalis iuſti=
tie priuati eſſent ꝑpetuo: niſi dei fili⁹
recuperaret. Qua iuſtitia originali ꝑ
mi parentes ⁊ nos fuiſſemus immu=
nes a culpa/virtutibus decorati: deo
lete ſeruientes ſine fame ⁊ ſiti: et bru=
ta nobis obediſſent: nichil nobis no=
cuiſſent: ⁊ tandem ſine mortis pena:
in celū tranſlati fuiſſemus. Sed heu
hoc donū ipſi ꝑdiderunt prothoplaſti
et nos eoꝝ filij nati eodem dono care
mus. Et iccirco ſm aplm. Omnes na
ſcimur filij ire et miſerie: et ſic anima
mur nondū nati. Tertio humiliari de
bemus ꝓpter fomitem cōtractum ꝑ
originale peccatū: qui fomes eſt que=
dam adhuc relicta infectio/ oīa mem
bra corporis ⁊ anime inclinans ad vi
cia/⁊ a virtutibus retrahens. Non ta
men eſt fomes iſte peccatū: quia origi
nale peccatū per baptiſmi ſacramētū
xp̄i paſſione cooperante deletū eſt: ſꝫ
eſt quedam debilitas relicta in homi
ne: homine etiam iam ſanato: ſicut re
liquie febris/febre ceſſante manēt in
artubus ab expedito motu retrahen=
tes: ⁊ in inertiam quādam inclinātes
corpus ſanatū. Hoc chriſtus in ꝑabo
la tangit Luč.x. vbi dicit. Homo qui
dam deſcendebat ab hieruſalem ī hie
rico/id eſt de paradiſo in terrā tumē=
toꝝ: qui incidit in latrones/ id eſt ſua
ſum demonū: qui ſpoliauerūt eū /ſup
ple gratuitis videlicet iuſtitia origina
li que quattuor anime potentias per
fecit/voluntatem iuſtitia: intellectum
prudentia: iraſcibilem fortitudo: et cō
cupiſcibilem temperantia: et plagis ī
poſitis/ſupple naturalib⁹ donis vul=
nerati/abierūt ſemiuiuo relicto. Vbi
ſm Bedam et Tho. ꝑma ſcđe. queſti.

lxxxv. quattuor principalia vulnera
quelibet aīa in originali peccato mō
cōtrahit/ſcꝫ malicià in volūtate: igno
rantiam in intellectu: infirmitatem ī
iraſcibili: ⁊ intemperantiam in cōcu=
piſcibili. Per iuſtitiam eñ originalē
ꝑfecte rō inferiores aīe vires contine
bat: et ipā rō a deo perficiebat ei ſub=
iecta. Hec aūt originalis iuſtitia ſub=
tracta eſt ꝑ peccatū ꝑmi homīs. Pri
mo ſibi: deinde oībus ade filijs. Et iō
oēs vires aīe manent quodāmō ꝓꝓo
ordine deſtitute: quo ordinant natu=
ralit ad virtutes prefatas ⁊ ad alias:
ipſa aūt deſtitutio nature/ vulneratio
dicit. ¶ De ſcđo videlꝫ de ipō pctō ī
ſe ⁊ in ꝓpinquis effectibus: ſciendū
ꝑmo ꝙ peccare vl' pctm̄ habere: eſt de
ſe malum ⁊ turpe: ⁊ ideo a rōne recta
nullo modo eligibile. Velle eñ pecca
re ſm anſel. cur deus homo/ eſt infini
te fugibile cuilꝫ creature rōnali: ſꝫ ad
hunc ſenſum: quia infinitum malum
ꝓ quātiſcūqꝫ bonis cōſequendis/ vel
malis effugiendis: nunꝙ debet eligi/
vel acceptari/nec rōnabiliter pōt fie=
ri/vel cōmitti. Tam īmenſa aūt fugi=
bilitas peccati ſurgit ex eo: tum quia
malum de ſe: tum ex īmenſa inhonori
bilitate dei/et pre oībus rebus hono=
randi: tum etiā ex indiſpenſabili debi
to nr̄o ⁊ obligatōne ad ei⁹ honorem.
Peccatū ſiqđem eſt dei inhonoratio.
Et reſpectu talis infinite fugibilitat
oīa pctā ſunt eque fugibilia: nō tamē
oīa pctā ſūt eq̄ mala ſeu ꝑuia: qꝛ mor
tale eſt grauius veniali. Malicia eñ
pcti attendit penes habitū intenſiorē
volūtatis ⁊ cōtēptus / delectationēqꝫ
vel difficultatē/⁊ laborem quē habe=
mus in opibus/quib⁹ deus inhonora
tur. Quia ſꝫ hec ſpoliamur donis: af
fligimur penis: et in naturalibus vul
neramur et ledimur. Secundo mali=
cia peccati patet ex eo ꝙ illud deus ſa
pientiſſimus maxime odit: immo nec
diabolum nec peccatorem odit: niſi ꝓ
pter peccatū. Vñ ſapieñ.i. nichil odi=
ſti eoꝝ que feciſti. Et qđ ampli⁹ eſt: de
us nullū tam bonū habet amicū / qui

ſi peccet:efficitur ſibi ad mortẽ inimi=
cus.vt pʒ de angelis peccãtibus.q̃ in
naturalibus erant pulcherrima pars
mundi.Et in petro eũ negante. Et qđ
maximũ videtur:vt peccatũ occidere=
tur/deus filiũ ſuum voluit occidi.eſa.
liij.propter ſcelus populi mei ego per
cuſſi eũ.Deũ igitur pctm̃ quaſi iratũ
conſtituit ⁊ furibundũ.ſm illud Pſ.
pſ.6. Dñe ne in furore tuo arguas me.Ter
tio patʒ peccati malicia in eo ꝙ nichil
põt nocere hoĩ niſi peccatũ.ſʒ illđ qđ
canit eccle. Nulla nocebit adũſitas:
ſi nulla dñetur ĩiquitas.Ro.viij.Sci=
mus quoniã diligentibus deũ:omnia
cooperantur in bonũ. Diabolus enĩʒ
ſi non peccamus:temptãdo nobis(ſʒ
Bern̄)coronas eternas fabricat.hõ ĩi
micus perſequẽdo/nos purgat:⁊ ad=
F uerſa cũcta virtutibꝰ roborat. ¶ De
tertio videlʒ de nocumẽtis ⁊ effectibꝰ
peccati:notandũ ꝙ.xij.mala ĩfert que
mala deus ex magna bonitate ⁊ cari=
tate erga nos ordiauit:vtviſis tot ma
lis ad eum redeamus.Exẽpli gratia.
Iſte pater maxime cõuinceretur filiũ
diligere qui ꝓcuraret vt ab eo fugien
tem filiũ nullꝰ bene ſed quilʒ male tra
ctaret/ad finẽ illum vt ad patrẽ redi=
ret.Primũ malũ eſt ꝙ aĩa prius pul=
cherrima oĩm creaturarũ infra ange=
lum:maculas tot per peccatũ cõtrahit
quot peccata cõmittit vt declaraẽ ſm
Tho.i.ij.q.lxxxvi. Sicut eñ in corpo
ralibus macula diciẽ/qñ aliquod cor
pus nitidũ vel pulchrũ ꝑdit nitorẽ ex
cõtactu alterius corporis.ſicutveſtis/
aurum/argentũ/⁊ ſimilia:ſic in ſpũa=
libus etiã fit macula.qr aĩa duplicem
nitorẽ hʒ.Unũ ex refulgẽtia luminis
naturalis rõnis/ per quã dirigitur in
ſuis actibus.Aliũ ex refulgẽtia diui=
ni luminis ſcʒ ſapiẽtie ⁊ gratie: ꝑ quã
homo perficiẽ ad bene ⁊ decẽter agen
dum.Eſt autẽ quidã cõtactus ĩherere
aliquibus rebus per amorẽ. Cũ igiẽ
homo peccat inheret aliquibus rebꝰ
contra lumẽ rõnis ⁊ diuine legis. Uñ
ipſum detrimentũ nitoris ex tali cõta
ctu proueniẽs:macula aĩe metapho
rice dicitur.Unde etiã de ſalomone di
citur.Dediſti maculã in gloriã tuã. et
Ephe.v.Uiri diligite vxores veſtras.
ſicut chriſtus dilexit eccleſiã/⁊ ſemet=
ipſum tradidit pro ea/vt illã ſanctifi=
caret/mundans eam lauacro aque in
verbo vite:vt exhiberet ſibi glorioſam
eccleſiam:non habẽtem maculã neqʒ
rugã.Sunt aũt triplices macule pec=
cata concomitãtes.⁊ quelʒ iſtaꝝ mul=
tiplex.Prima macula eſt priuatio ni
toris anime.Scđa diſpoſitiõis relicte
per peccata.Tertia vero eſt conſuetu=
do peccandi ĩducta. ¶ Secundũ ma G
lum peccati eſt ꝙ tollit vitã anime/ſcʒ
deũ ⁊ gratiã.⁊ denudat veſtibus virtu
tũ infuſaꝝ/ſcʒ ſeptẽ donis ſpirituſſan
cti.tribus virtutibꝰ theologicis:⁊ in=
fuſis/cardinalibus ⁊ moralibus.cara
cteres anime vacuos facit:⁊ virtutuʒ
acquiſitarũ habitus palliat.Uñ apoc.
xvi.Beatꝰ qui cuſtodit veſtimẽta ſua/
ne nudus ambulet.Math.xxij.de ve=
ſte nuptiali ibidẽ.Tertius effectꝰ pctĩ
eſt ꝙ reatum quis incurrit/id eſt obli=
gationẽ ad penã.Una eſt eſſentialiter
peccatũ ſeqñẽs videlʒ remorſus con=
ſcientie hic/vel in morte/⁊ poſtea. De
qua aug.i.cõfeſſi. Iuſſiſti dñe/⁊ ita fa
ctum eſt:vt pena ſit ſibi oĩs animꝰ ĩor
dinatus.Et iterũ verte ⁊ reuerte om=
nia in latus ⁊ in tergũ:⁊ omnia ĩquie=
tudo:tu ſolus requies. Alia pena eſt:
aut eterna ĩ ĩferno.aut purgatorij pe
na acerbiſſima.aut hic penitẽs vita ꝑ
opera dura. Et ſic ſunt quadruplices
pene ⁊ carceres in quibus peccatũ pu
nitur.videlʒ conſciẽtia/mũdus/ infer
nus/⁊ purgatoriũ. Nam ſʒ pbʒ culpe
reordinantur per penas.Quartꝰ effe
ctus eſt ꝙ peccata minuũt inclinatio=
nem ad virtutes/⁊ prõptificãt ad vicia
ſimilia ⁊ alia.Et quattuor vulnera aĩe
per originale peccatũ contracta/ am=
pliat ⁊ dilatat actuale peccatũ inquã=
tum videlʒ ratio per peccatũ ebetatur
precipue in agẽdis/⁊ voluñtas indura
tur ad bonũ:⁊ difficultas bene agẽdi
accreſcit quo ad iraſcibilẽ/⁊ concupi=
ſcentia magis exardeſcit in ꝯcupiſci=

billi. Unde ſm Grego. peccatū quod p
penitentiā non diluitur: mox ſuo pon
dere in aliud trahit. Exemplū in Da=
uid/qui viſu primo peccauit. ſcdo vo=
luntate. tertio opere adulteriū ppetra
uit. quarto homicidiū cōmittendo. et
poſt illud diuerſis modis palliādo. ij.
Reg. xi. Similiter de fratrib9 Joſeph
geñ. xxxvij. Sicut eñi auis alis aggra
uatis per lapidē vel aliud/cōtinue ad
ima deſcendit/ꝛ debilitatur: ſic ꝛ aīa
peccato grauata. Quintus effect9 pec
cati eſt ꝙ alia dimiſſa redire facit/tali
ter ꝙ propter ingratitudinem ſemp ſe
quēs peccatū grauı9 eſt. vt pȝ Math.
xviij. In ſeruo cui debitū dimiſſum re
uocatum eſt: nō ītelligas ꝙ eadē nūe=
ro peccata redeant/ſed ſpecie. vt dictū
h eſt. ¶ Sextus effectus eſt ꝙ facit ſer
uum diaboli/cuius mancipiū eſt qðlȝ
peccatū. vñ Joh. viij. oīs qui facit pec
catum: ſeru9 eſt pcti. Et ſic tollit liber=
tatē qua filij dei ſumus. ſm illud Joh.
i. Dedit eis poteſtateȝ filios dei fieri.
Nā ſm verba chriſti Joh. viij. cū fili=
us nos liberauerit/id eſt liberauit: ve
1. cor. 6 re liberi ſumus. qꝛ ſm aplꝫ. Empti ſu
mus precio magno. Et. ij. pe. ij. A quo
quis ſuperatus eſt: eius ſeruus eſt. ſȝ
a demone vincimur per peccatū ergo
ꝛc̄. Septimus effectus eſt ꝙ peccatuȝ
facienti maxima gaudia aufert ꝛ pre=
mia/videlȝ celum ꝛ beatitudinē ange
lorum ꝛ ſanctoꝝ ſocietatem/ꝛ ſimilia.
vñ Math. xxv. Uenite benedicti pr̄is
mei: poſſidete paratū vobis regnum a
conſtitutione mūdi. Et econuerſo. Di
ſcedite a me maledicti in ignē eternū:
qui paratus eſt diabolo ꝛ angelis ei9.
Quare qꝛ dimiſerūt bona facere vt pȝ
ibidē. Quid ergo de malefacientibus
I erit? ¶ Octauus effect9 eſt ꝙ p pec
catum/meritū ꝛ augmentū futuroꝝ
bonoꝝ minuitur. qꝛ in eo ꝙ venialiter
vl' mortalit peccam9: nichil meremur
ſed demeremur penas. Non9 effect9
ꝙ nocet corpori. qꝛ propter pctā mul=
ti corporaliter infirmant. i. Cor. xi. idō
inter vos multi īfirmi ꝛ imbecilles/et
dormiūt multi. qꝛ ſcȝ irreuerēter cōica
bant. ꝛ Joh. v. dicit īfirmo. xxxviij. an
nis iacenti: ꝛ circa piſcinā curato. Ec=
ce ſanus factus es: iā noli peccare ne
aliquid tibi deterius cōtingat videlicȝ
in ſignū ꝙ infirmus fact9 fuit propter
peccatū. Uñ ex̄ de peniten. ꝛ remiſſi.
dicit. diſtricte pcipimus medicis cor=
porum: vt cū eos ad īfirmos vocari cō
tigerit: ipſos ante oīa moneāt et indu
cant/vt medicos aduocēt aīarum. vt
poſtq̄ fuerit īfirmo de ſpūali ſalute ꝓ
uiſum ad corporis medicine remediū
ſalubrius procedat. vt cauſa ceſſante
ceſſet effectus. vbi dicit glo. Hoſtieñ.
Ex quo dicit precipimus neceſſitateȝ
importat. ꝛ trāſgreſſor peccat morta=
liter. Decimus eſt ꝙ eccleſiam ſuffra=
gijs ſpoliat q̄ faceret īterim ꝙ peccat
ꝛ aīas ſimilr/ ꝛ peccantē priuat bono
opere. Oēs eñi aīe hic et in purgato=
rio cū pſal. orare debēt: dicente. Par ps. 118.
ticipem me fac deus oīm timentiū te:
ꝛ cuſtodientiū mandata tua. Undeci=
mus. peccatū beſtijs aſſimilat. qꝛ Ps ps. 48.
Homo cū in honore eſſet: nō ītellexit/
comparat9 eſt iumētis inſipiētib9 ꝛc̄.
Peccator eñi ratione nō recte vtitur/
diſcerete bonū eligendo. Ad terrā īcli
natur/terrena amando. ad celū nō eri
gitur/diuina cōtemplādo. impetu ire
fertur/ꝛ carnali concupiſcētia. Duo=
decimus. animā quā deus creauit/et
dotauit pulcherrime: ꝛ ſaniſſimā fecit
atq3 poſt angelū omniū creaturarum
perfectiſſimā: peccatū deturpat/infir=
mat/et in piculoſiſſimo ſtatu oīquaq3
ponit. Unde aīa peccatrix depingi ꝛ
imaginari pōt/velut virgo vel femina
que eſt īflata per ſuperbiā. vulnerata
per auariciā. idropica p luxuriā. feti=
da per gulā. febricitās per iram. into=
xicata per inuidiā. oībus membris cō
fracta per accidiā. Hec ceca eſt p igno
rantiā. ſurda per indeuotionē. muta p
recte locutionis carentiā. nuda p vir=
tutum carētiā. Hec ſedet ſuper vacuo
ꝛ nichilo. in cuius dorſo fert corp9 qð
corrūpitur/ꝛ eaȝ aggrauat. Sub eius
pedibus infernus/in quē pōt cadere:
quā circūdant hoſtes inumerabiles.

Intus vicia ⁊ cõcupiſcentie.extra de=
monia:⁊ circunquaqꝫ mũdus. Que vi
dens apl̃us ad Ro.vij.exclamauit di
cens. Infelix ego homo:quis me libe
rabit de corpore mortis huius? gratia
k dei p ieſuꝫ xp̄m dñm noſtrũ. ¶ Quo
ad ſecundũ cur tã difficile ſit ad humi
litatẽ puenire/cũ tñ tota noſtra natu=
ra ad illud iclinare videatur? De quo
vẽturin⁹ in tractatu de hũilitate:tres
cauſas aſſignat. Primo illd cõtingit
ex propria arduitate.q2 virtus quan=
tomagis eſt ardua et perfecta: tanto
ceteris paribus eſt inacceſſibilior no=
ſtris viribus.⁊ tanto opꝫ cũ maiori co
natu aſſurgere ad eã. Scdo ex forti ĩ=
pulſu/et multa appetibilitate ſui con=
trarij/vehemẽter cõradicata in natura
rationali:que non eſt plena:ſed vacua
deo.⁊ per ꝯñs eſt inflata/⁊ plena ven=
toſa eſtimatiõe ſuiipſius. Altitudo eñ
poteſtatis ⁊ preſidẽtie/⁊ ſingularis p̄
cellẽtie/et nulli ſubeſſe/nulliuſqꝫ legi
bus coartari:ſed in oĩbus ꝓpriã volũ
tatem ſequi.hec ſe exhibẽt menti tali.
vt q̃dã diuinũ eſſe/⁊ poſſe. et vt q̃dã
quaſi gloria dei. Et idõ eſt difficillimũ
radices ſupbie in tali medullitus im=
bibitas a ſe eradicare. Tertio ex eo ꝙ
contemptus ſui prefert quandã ima=
ginem ineffabilis mortis/ãnichilatio
nis/⁊ ãnullatiõis. Et ideo grandẽ ſui
contemptũ horret homo ſicut ſui ãni=
chilationẽ. Tantũ eñ ſe ſentit hõ eſſe
⁊ viuere in cordibus aliorũ quantum
ſentit ſe appreciari ab eis. Et ſimiliter
tantũ ſe ſentit homo viuere ſibi:quan=
tum ſibi occurrit vt glorioſus/⁊ vt res
magna ⁊ alicuius valoris. Quãtũ au
tem huiuſmõi appreciatio ⁊ fama tol=
litur aut minuitur/⁊ a quot cordibus:
tantũ ⁊ a tot cordibus ſentit ſe homo
mori ⁊ ãnichilari. Contẽptus etiã ad=
dit vltra hoc cõſenſum cõculcationis
⁊ deiectiõis/⁊ tanꝙ abhomiabilis.et
hoc eſt quodãmõ peius eſſe ꝙ̃ nichil.
Hec eſt cauſa tãte difficultatꝫ ad tole=
randũ ⁊ amandũ grandẽ cõtemptum
ſui/vł ĩfamiã. Et ideo pfecta humilia
tio eſt ſũmũ gen⁹ martyrij ⁊ holocau=
ſtum apud deũ ¶ Quo ad tertiũ du= x
bitatur quot mõis hõ veracit̃ ſe poſſit
reputare oĩbus hoĩb⁹ ĩferiorẽ ⁊ vilio=
rem? Rñ.ibidẽ ꝙ q̃ntupl̃r. Primo cõpa
rãdo id qd̃ eſt tibi ꝓpriũ ad alia ſm ꝙ
ſunt opa dei. Tibi eñ ꝓpriũ eſt eſſe de
nichilo:⁊ tendere in nichilũ quantũ in
te eſt.et ea ſunt tibi ꝓpria de q̃bus di=
ctum eſt circa principiũ hui⁹ capituli.
Ea eñ q̃ habẽt rationẽ ẽtis ⁊ boni ſũt
a deo/⁊ ab ipõ deo participãtia. Si er
go hoc mõ cõparas te illis:inuenies te
in infinitũ viliorẽ illis. Hãc viã docet
Anſel. Scdam viã ponit aug.ſup epi=
ſtola phil.ij. ſupiores inuicẽ arbitran
tes. Dicit eñ nõ hoc debemus eſtima
re:vt eſtimare fingam⁹.ſꝫ vere eſtime=
mus poſſe aliqd occultũ eſſe in alio/ q̃
nobis ſupior ſit:⁊ ſi bonũ noſtrũ/ quo
ipſo videmur ſupiores:nõ ſit occultũ.
Dicit eñ Ambro.li. de virginitate.ꝙ
q̃dã plerunqꝫ hñt multa bona ex̃iora
ſꝫ ĩtus minora. Quidã vero hñt pau=
ca exterius:ſed habent multa occulta
interius/q̃ p̄ualent oĩbus iſtis. vtpote
aliqs cõiugatus hꝫ habitũ martyrij/⁊
virtutẽ ſufficientẽ ad ſufferendũ mar
tyriũ/quã aliq̃ virgo aliq̃ non hꝫ:aut
nõ tantũ quantũ alius. ideo Greg. ſup
illud Iob. ſi ſimplex fuero:hoc ipſum
ignorabit aĩa mea: dicit. Semp min⁹
dꝫ homo eſtimare bona ſua ꝙ̃ bona al
terius. Tertio fit hoc per fortẽ affectũ
⁊ guſtum ſuoꝝ defectuũ. Sicut eñ pa
tiens dolorẽ dẽtiũ eſtimat ſe pre aliis
pati. nõ ꝙ per rationẽ videat dolorem
ſuũ eſſe maiorẽ. ſed quia ĩtimi⁹ ⁊ for=
tius dolorẽ ſuũ ſentit ꝙ̃ aliorũ:ſic etiã
in propoſito debet eſſe. Hoc mõ Pau
lus doctor gentiũ et vas electionis.i.
thi.pmo.dicit ſe pmũ et maximũ oĩm
peccatorũ. Quarto põt fieri cõparãdo
illd quod tu reddis deo reſpectu gra=
tiarum quas deus tibi fecit ad illd qd
alter reddit reſpectu eorũ que a deo re
cepit/aut ad illud q̃ redderet: ſi tanta
et talia ſicꝫ tuipſe a deo recepiſſet. Hoc
modo beatus Franciſ. dicebat ſe ma=
ximum peccatorẽ oĩꝫ. q2 eſtimabat nõ
eſſe ribaldum/ q̃ non eſſꝫ gratior deo:

ſi tanta beneficia gratiarū a deo acce=
piſſet ſicut ipſe acceperat. Quīto mō
fit ex conſideratiōe diuinorū iudicioꝝ
ꝛ noſtre variabilitatis.qꝛ ſm Grego.
xxv.moꝛa.ſup illud Job.xxxiiij.Cōte=
ret mltos ꝛ īnumerabiles/ ꝛ alios ſta
re faciet pro eis.Sepe cōtingit/vt qui
vidētur ſtare humano iudicio: iam in
conſpectu diuini iudicij iaceant.ꝛ qui
hic coꝛam hoībus iacēt: iā in conſpe=
ctu diuini iudicij ſtent. Et exēplificat
de iuda ꝛ ei⁹ apl̄atu.ꝛ de latrone ī cru
ce ꝛ adducit illō apoc̄.iij.Tene qd̄ ha
bes:vt nemo accipiat coronaꝫ tuā.Et
illud.i.coꝛ.x.qui ſe exiſtimat ſtare/vi
deat ne cadat. Et qꝛ foꝛtaſſe illi quos
deſpicimus/tandem poſſunt incipere
et vitā noſtram feruētioꝛibus ſtudijs
pꝛeire.vt ibi etiam tangit.

¶ Capitulū tertiū. De ignoꝛātia
qū excuſat/ꝛ quotuplex ignoꝛātia.

Ecūdū pꝛincipale de
ignoꝛantia declaran
dum fuit qū ignoꝛan
tia ſit peccatū/ qū ex
cuſet a pctō/ꝛ qū nō.
A ¶ Pꝛo ītellectu hu
ius notandū ſꝫ tho.
ꝛ duran.in.ij.di.xxij.ꝛ Tho.i.ſcdē. q.
lxxvi.ꝛ ſm alios tam theologos q̄ iu
riſtas ac phos:ꝙ quītuplex eſt ignoꝛā
tia.Pꝛima eſt ignoꝛātia electionis:ꝛ
hec quodāmodo affectū pctī conſeq̄=
tur.vt qū ex cōcupiſcentia pctī quā vo
luntas non repꝛimit: abſoꝛbeꝭ iudiciuꝫ
rōnis in particulari operabili.ſꝫ ꝙ di
citur.vi.ethi.ꝙ delectatio coꝛrūpit exi
ſtimationē pꝛudētis.Et ſm hāc igno=
rantiā omnis malus ſeu peccās: diciꝭ
ignoꝛans. Secunda diciꝭ ignoꝛantia
concomitās.ꝛ hec ſe habet ad actū cō
comitatiue.vt qū quis ignoꝛās aliq̄d
facit:ꝛ nichilomin⁹ faceret ſi nō igno
raret.Et hec ſe habet per accidens ad
actum.Ideo nec excuſat peccatū/nec
alleuiat/nec aggrauat.Signū autē ꝙ
quis talē ignoꝛantiā habuerit eſt: cuꝫ
quis non penitet vel dolet/poſtq̄ actū
perfecit aliquē.vt ſi quis īueniret flo
renum quē putaret ſuū fuiſſe/ qui nō
fuit ſuus/ꝛ reſeruaret eū.ꝛ nichilomi
nus ſeruaret eum:etiā ſi non putaret
eum ſuū fuiſſe. Similiter ſi aliq̄s cre=
dens accedere ad vnā mulierē: acce=
deret ad alterā/ad quā tū accederet ſi
eam nō ignoꝛaſſet. ¶ Tertia ē igno= B
rātia īuincibilis/vicꝫ eoꝝ que nō pōt
q̄s ſcire:ꝛ que ſtudio vinci nō pōt.Ta
lis eſt in oībus qui non poſſunt vti ra
tione ad tēpus/vel ad ſemp.vt in pue
ris minoꝛēnibus/demoniacis/ebꝛijs/
ꝛ qui ignoꝛāter pꝛiuantur rōne ex co=
meſtione cicute/vel iuſq̄ami.Ignoꝛā=
tia igiꝭ inuīcibilis:ſi ſm ſe ꝛ ſm ſuam
cauſam fuerit inuincibilis:excuſat in
toto.Patꝫ quia non eſt volūtaria ali=
quo modo.ꝛ ideo non eſt nec fuit ī po
teſtate alicuius eā repellere.vt in pue
ris minoꝛēnibus.Sed q̄d de habenti
bus ignoꝛantiā īuincibilē: que in par
te aufert vſum rationis? Rū.ꝙ in tali
bus excuſat in tāto.vt in pueris q̄ ſm
partē ſunt doli capaces/ꝛ p̄cepti diui=
ni.Et in furioſis habētibus lucida in
terualla.Et diciꝭ notanter:ſi ſꝫ ſe ꝛ ſꝫ
cauſā ſuā fuerit īuīcibilis ꝓpter ebꝛiū
ex ebꝛietate peccantē/cuius ignoꝛan=
tia inuīcibilis eſt ſm ſe. qꝛ tūc nō pōt
iudicare quid agendū ſit/vel nō agen
dum.Tū nō eſt inuīcibilis ſꝫ ſuā cau
ſam.qꝛ potuit ſe nō inebꝛiare:ꝛ ita nō
ignoꝛare.Et ideo nō eſt oīno excuſat⁹
a toto ſm Tho.ꝛ multos. ſed a tanto
ſi in ebꝛietate aliū occidit/vꝭ ſiꝭe facit
Si autē quis incidit in ignoꝛantiā in
uincibilē.puta in pꝛiuationē vſus ra=
tionis per opus licituꝫ.vt ſi ꝑ vigilias
ꝛ abſtinētias aliquis īſanus fact⁹ eſt/
vel ex debilitate complexionis/vel ex
ſumptione cibi quē non teneba ꝭ ſcire
pꝛiuatur vſu rationis:tūc iterū excu=
ſatur a toto.Si etiā q̄s incidit in igno
rantiā inuincibilē per opus per quod
venialiter peccauit/ etiaꝫ excuſatur a
toto.vt ſi feruoꝛis exceſſus pctī veniā=
le fuit in vigilando/abſtinēdo/ꝛ in hu
iuſmodi.Si autē quis incidit in igno
rantiam inuīcibilē ex culpa ſua moꝛ=
tali:adhuc excuſaꝭ ſm multos a toto:

ſi ſaltem nullum habet vſum ratiōis quando actū facit/qui alr eēt peccatum:puta ſi occidit. Et hec opinio eſt probabilior et verior auguſtino/ambro.et Ray.eē videtur. Qūibus tamen talibus/ſi liberati fuerint: eſt penitentia imponenda:ſed leuior ꝙ ſi ſani talia cōmiſiſſent.vt ptz.xv.q.i.ſi qs. Et hoc fit ad cautelam: ⁊ ne diſciplina eccleſie deſerat. Cui ꝯſonat phs.iij.ethi. vbi dicit ꝙ ebrius meret duplices maledictiones. Et.iiij.politico. iubet tales ebrios plus alijs puniri:nō ꝙ peccatum ſit grauius: ſed quia talia fiūt frequentius et ꝓnius. Tho.excipere videtur ebriū:vbi ſupra. pma ſcde.q. lxxvi. Et forte ſicut de ebrio dictū eſt q̄ ad culpā:ſimile eſſet de iſto q̄ ex ſua culpa graui efficeret demoniacus vel furibūdus:vt fit interdū p maledictiones ⁊ iras ꝙ tales in iſania aliqd facientes alr illicitum:nō in toto:ſʒ excuſarent in tanto. Dicit tñ Tho.pma ſcde.q.lxxvi.ar.iij.ſi eēt talis ignorātia q̄ totaliter excluderet vſum rōnis/ omnino a peccato excuſaret: ſicut ptz in furioſis ⁊ amentibꝰ. Hec ibi. Per talem etiam ignorantiā inuīcibilē excuſatur ſm vdalricū iſte qui in aliquo agendo dubio magis peritos ꝯſuluit de quo nullā auctoritatem expreſſam habet vtrū ita ſit vel nō:dūmō formet ſibi bonā cōſcientiā:poſtꝙ magis pitos cōſuluerit. Et ſi res aliter ſe hʒ ꝙ ipſe ſentit:excuſat/ quia fecit qd potuit.deus aūt nichil impoſſibile reqrit ab homine. Dicit etiā Guil.ſuper Ray.ꝙ in habentibus vſum rationis quo ad ea ſine quibus non eſt ſalus: nulla eſt ignorantia inuincibilis ſimpliciter ⁊ oīno.quia ſi nō inueniret hominem a quo doceret:vnctio doceret

C eū: niſi ſtaret p ipm. ¶ Quarta eſt ignorātia vniuerſalis ſm phos. Et ſʒ iuriſtas d ignorantia iuris:videlicet eoꝝ q̄ quis ſcire tenet: vt patuit circa pncipiū precedētis cap.in ſepte faciēdis. Unus eñ ſcire tenet qd alter nō: vt ibidē dictū eſt. Qñ autē taliū ignorantia directe ⁊ p ſe eſt voluntaria ſeu affectata:vt ſi quis aliquid ſua ſponte neſciat vt liberius peccet/ hec ignorantia in nullo excuſat:ſed eſt ſpeciale peccatum et actū aggrauat: qꝛ auget volūtariū:et p ꝯñs petm̄. Ex intētione eñ volūtatis ad peccandū:ꝓuenit ꝙ aliquis vult ſubire ignorātie dānū ꝓpter libertatem peccādi. Diſtinguūt verūtamen ibi aliqui de ignorātia affectata ꝙ poteſt haberi dupliciter Primo eū ignorantia tentiōis: vt cū quis tenet ad aliqd:ſʒ neſcit an teneatur vel non. Et hec excuſat aliqlr:licʒ modicū. Et illa fuit in paulo.i.Thi.i. miſericordiā conſecutus ſum:qꝛ ignorans feci in incredulitate:vt de ſe dic. Alio mō pōt haberi cū conſciētia tentionis:et hec in nullo excuſat:ſed dānat. Unde Ps. Noluit intelligere/vt bene ageret. Qñ vero taliū ignorantia q̄ eſt cauſa peccati nō eſt directe volūtaria ſeu affectata/ſed indirecte vel per accidēs q̄ d ſimplex ignorantia: puta cū quis ꝓpter laborem/vel propter alias occupationes negligit illd addiſcere p quod a peccato retraheret: talis eñ negligētia facit ipaʒ ignorātiam eſſe volūtariā ⁊ peccatū/ dūmodo ſit eoꝝ q̄ quis ſcire tenet et poteſt: talis ignorātia non totaliter excuſat a pctō. Siſr eū aliquis non vult laborare in ſtudio/vel negligit diſcere/ vel querere/vel ſmonē audire ex q̄ ſequitur eum ignorare: vl cum aliquis vult bibere vinū īmoderate/ex quo ſequit eū inebriari ⁊ diſcretione carere talis ignorantia diminuit volūtariuʒ ſʒ tho.⁊ p ꝯñs petm̄:et ſic nō excuſat a toto: ſed a tanto. Cū eñ aliquid nō cognoſcit eſſe petm̄:non pōt dici ꝙ voluntas directe ⁊ p ſe ferat in peccatū: ſed p accidēs.vnde eſt ibi minor contemptus:⁊ p cōſequens minus peccatum. ¶ Quidam igit de ignorantia iuris quo ad leuitatem ⁊ grauitatem ponūt gradus tales. Primo ſunt qdam qui habent ignorantiā ſimplicē: talem ꝙ ignorant q̄ tenent ſcire: ſʒ laborant vt ſciant. Et hec habet aut ſine tranſgreſſione iuris/ ⁊ tunc eſt pes-

ps̄.35. D

na peccati tm̄: aut cum tranſgreſſiōe
et hec nō excuſat a toto:ſed vt multū
quia inuincibilis eſt vt nūc/lʒ nō ſim-
pliciter:et ſic ſūt duo gradus. Alij ſūt
hñtes ignorantiā craſſam vel ſupinā:
qui ignorant ⁊ negligunt ſcire cū poſ
ſunt:ſed ſunt indifferentes ad vtrūli-
bet:et hec minus excuſat. Exemplū
iſtoꝝ triū de illo qui neſcit clādeſtinū
matrimoniū eſſe prohibitū: vel nō eē
ducendā in matrimoniū quā polluit
ꝑ adulteriū. Alij ſunt qui habēt igno
rantiam affectatam ſine cōſciētia ten
tionis:vt paulus:et hec minus excu-
ſat ꝙ tertia. Alij vero habent affecta-
tam cū cōſcientia tentiōis:⁊ illa ī nul-
lo excuſat:ſʒ omnino dānat. Et ſic ſūt
E quinqʒ gradus. ¶ Quinta eſt igno
rātia particularis dicta a philoſophis
ſed a iuriſtis dr̄ facti/que eſt ignoran
tia particulariū circūſtantiaꝝ in actu
Exempli grā. In illo ſyllogiſmo: nul
lus pater eſt percutiendus: iſte pater
eſt. igitur ⁊c̄. ignorantia maioris eſſet
ignorantia iuris ſiue vniuerſalis: ſed
ignorantia minoris eſſet ignorantia
facti ſiue particularis. Silr̄ ignorā
tia particularis ſiue facti eſt: vt ſi ne-
ſcis hanc rem quā tollis eē alienā/ vl'
neſcis hanc mulierē tuā. Hic diſtiguē
dum eſt/quia aut ibi eſt adhibita et ꝓ
miſſa debita diligentia/⁊ dat̄ opa rei
licite tunc ignorātia facti omnino ex-
cuſat:qꝛ talis ignorātia eſt cā facti ta
liter ꝙ ſi ſciret hanc circūſtantiā ī pec
catū trahentē nō faceret actū: cuiꝰ ſi
gnū eſt ꝙ poſtea dolet:qñ ītelligit pec
catū. hec īquā excuſat a toto: vt iacob
qui cognouit liam/ eā putās rachel ī
quā ſolum cōſenſerat. Si aūt non eſt
adhibita debita diligētia/licet aliqua
lis adhibita ſit/vel non dat̄ opa rei li
cite:hec non excuſat a toto:ſed a tāto
Poteſt tamē plus ⁊ minus alleuiare
ſi nō fuerit directe affectata:vñ nō ex-
cuſat̄ ī toto lamech q̄ occidit cain/ pu
tans ſe feram occidere. Si autem nul
la adhibita eſt diligentia:tūc in nullo
excuſat. De ignorantia ponit cācella
rius ſeptem regulas in floribꝰ regu-

larum moralium. Prima. Ea que ti-
bi precepit deus:cogita ſemper. Ra-
tio. quia quilibet obligatur ſcire illud
abſqʒ cuius notitia nō poteſt euitare
pctm̄. Scda. culpabilis ignorātia iu
ris diuini/nō cadit in facientem illud
qđ in ſe eſt. Rō eſt:qꝛ ſpūſſctūs talem
hoīem de neceſſarijs ad ſalutem/q̄ vi
res ſuas excedunt:docere mediate vl'
īmediate paratus eſt. Tertia. ignorā
tia inuīcibilis excuſat/ī eis preſertim
que ſunt facti:non autem craſſa vl' ſu
pina/q̄ ꝓuenit ex negligentia ſciendi
vel faciendi qđ in ſe eſt. Dr̄ aūt inuin
cibilis:non quin poſſit vinci/aut ꝙ ex
ea neceſſe ſit tunc opari: ſʒ qꝛ operās
ſufficienter ſm caſus euētū/ diligen
tiam appoſuit ſciendi illud qđ neſcit.
Quarta:ignorātia iuris humani ſuf
ficienter ꝓmulgati:nō liberat ſubdi-
tos a pena in foro exteriori: licet fre-
quēter q̄ ad deū excuſet a culpa quoſ
dam ignorantes. Quīta:nō quilibet
tenet̄ ſcire de quolibet pctō mortali/
an ſit tale:lʒ expediat illud inquirere
et ſcire iuxta vniuſcuiuſqʒ vires et ſta
tum:et plus eccl'iaſticos ꝙ laicos. Et
inter eccl'iaſticos prelati ex officio te-
nent̄ ꝙ ſint pati omni poſcēti redde-
re rōnē/de ea que in eis eſt fide ⁊ ſpe.
Sexta:nulli facienti qđ in ſe eſt (hoc ē
bene vtenti donis dei iam habitis) de-
ficit deus:imo talē hoīeʒ paratꝰ ē do
cere in neceſſarijs ad ſaluteʒ/ſiue ſint
illa credenda/ſiue operanda. Septi-
ma:nemo vtens rōne diu ab ignoran
tia ꝑncipioꝝ moraliū excuſat̄: qꝛ for-
te morulam ad cōſiderādū apponere
fas hʒ. Hec cācellarius. ¶ Dubitat̄ F
hic ꝑmo de emēte rem aliquam furti
uā/vel raptā/vl' ꝑditam: quā ignorat
eſſe talē/vel al's vitioſam ſilr̄? Rñ.
Ray. qui ſciebant vel ꝓbabilit̄ crede
bant eē de iuſto ſimplicit̄: nō tenētur
ad reſtitutionem in aliq̄ / durāte ſcilʒ
bona fide/quantum ad illos qui cre-
debant. Qui vero temere credebant
vel ignorabant ignorantia craſſa/vel
ſupina/vel ex negligentia/vel ꝓpt̄ fa-
tuā ſimplicitatē nichil ſuꝑ hoc cogita

bant:tenentur ad reſtitutionem. Di=
citur autem ignorantia craſſa vel ſu=
pina per methaphoram hominis craſ
ſi vel ſupini/qui non videt etiam ea q̄
coram eo ſunt:quia nullam diligenti
am facere vult. Sic qui publica et ma
nifeſta ſe dicit ignorare: ei etiam non
facile credit. xvi. diſt. qđ dicitis. Exē=
pli gr̄a. Ignorantiam craſſam et ſupi
nam haberet qui emeret rem ſpolia=
tam ab eo qui in bello iniuſto ſpolia=
uit:taliter ꝙ audiuit oēs vicinos vł ꝓ
maiori parte/vel etiam pauciores: ſ3
ſapientiores audiuerat dicere illđ bel
lum eſſe iniuſtum/et cōtra deū:vł for
te quia eccl'ia ꝓhibebat/vel excōica=
bat publice auctores ⁊ participes illi
us belli:talis teneret̄ ad reſtitutionē.
Qui eſt̄ de tali vel ſili furto/ vel rapi
na emerint:in iudicio anime nō excu=
ſant̄/ſiue dicant ſe habuiſſe ignoranti
am iuris/ſiue facti/ſiue ignorantiam
craſſam. Si vero ſcit venditorem iuſte
vł ex iuſto bello habuiſſe:licite poteſt
emere:nec tenet̄ ad reſtitutionem. Si
etiā neſciebat de iuſto bello eē:ſ3 cre=
debat probabilit̄. nā oēs vicini ſui/vł
maior pars/vel ad minus ſapientes
ita credebant/ꝓut ipi venditori vide
batur:ipe nō tenet̄ reſtituere/durāte
hac bona fide. Sed ſi poſtea ſciat rem
eē de rapina/d3 reſtituere:et ī foro pe
nitentiali tenebit̄ ſibi venditor ad in=
tereſſe. Sentētia eſt ray. Si vero emit
bona fide/ſc3 volūtate reſtituendi:tūc
et poſtq̄ cōperit rē fuiſſe vicioſam po
teſt retinere expenſas q̄s exiſtēs ī bo
na fide fecit/circa rem cōſeruandam
vel meliorandā:⁊ nō tenet̄ de fructi=
bus tempore bone fidei ꝑceptis. Te=
netur tñ de fructib⁹ illis/qui nō eēnt
adhuc cōſumpti ſi extarent/ex q̄ inci=
pit habere malā fidem. Cōcor. hoſti. ⁊
vdal. et guill'. Et ſi durante bona fide
res periit:nō tenet̄. quia nō erat ī mo
ra. Silr ſi alienauit ea3:q2 nō dolo de
ſiit poſſidere. Sed nūquid ille q̄ emit
bona fide/ſc3 credēs rē nō eē furtiuā:
ſi poſtea īueniat rē eē alienā/pōt pete
re a dn̄o preciū? Rn̄. bartho. piſani in
ſumma certe nō. C. de furtis. l. inciui
lem. ſed agat cōtra vēditorē. ¶ Du= G
bitatur vtrū ignorantes excuſent̄ per
ignorantiam a ſtatutis ordinariorū?
Rn̄. ꝙ ignorantes nō excuſant̄ cōmu
niter loquendo a ſtatutis ⁊ obſeruan
tia legū:niſi ſicut dictū eſt ſupra/ diſti
guendo de ignorātia iuris ⁊ facti. S3
tamen a ſentētijs ꝓlatis ꝑ ſtatuta or
dinarioꝝ excuſant̄ ignorantes:q2 nō
ligant̄ illis:niſi eoꝝ ignorantia fuerit
craſſa/vł ſupina. li. vi. de ꝯſtitu. vt ani
marū. Quo ad tertiū p̄ncipale notā
dū ꝙ q̄uis peccātes ex ignorantia nō
ſp grauiſſime peccēt:tñ ꝑiculoſe val=
de peccāt:q2 q̄ neſcit morbū:non q̄rit
r̄mediū:vñ ſup illo Ro. ii. ignoras qm̄
benignitas dei ad penitentiā te addu
cit:dic̄ glo. et eſt Ambro. ḡuiſſime pec
cas/id eſt periculoſiſſime ſi ignoras.
¶ Sed dubitatur p̄mo: vnde veniat H
quis in ignorātiam? Rn̄. ꝙ cauſe ei⁹
ſunt plures. Una eſt naturalis ebetu
do intellectus:ſ3 illa eſt pena/nō cul=
pa. Talem ignorātiam habēt miores
ānis ⁊ pueri:de quib⁹ dn̄s ait ad Jo=
nam. Jone viri. tu doles ſup hederā ī
qua nō laboraſti/neq3 feciſti vt creſce
ret:que ſub vna nocte nata eſt: ⁊ ſub
vna nocte periit. Et ego nō parcā nini
ue ciuitati magne:in qua ſūt plus q̄
cxx. milia hoīm/qui neſciūt q̄d ſit in=
ter dexterā et ſiniſtrā ſuam/⁊ iumēta
multa. Alia eſt inconſideratio et ne=
gligētia diſcendi. Eſa. xxvi. impi⁹ nō
diſcet facere iuſtitiam. In terra ſctōꝝ
iniqua geſſit/et non videbit gloriā do
mini. Tertia eſt paſſionū ſenſibilium
ꝑturbatio. vnde ſm ph'm. i. ethic̄. Iu=
uenes ⁊ paſſionum inſecutores/ non
ſūt bone ſcientie moralis auditores.
Quarta ē affectio ⁊ cura nimia de bo
nis tranſitorijs. Cōtra que Math. vi.
Primo querite regnū dei/ ⁊ iuſtitia3
eius. Quinta eſt cura carnis in deſi=
derijs per crapulam/⁊ ebrietatem. cō
tra ap'lm:quia talia/vias imaginati=
ue ⁊ fantaſtice obturant ⁊ obnubilāt
vt in nabal patuit ebrio/qui fuiſſe le=
gitur vir malicioſus/ durus/ et peſſi=

mus: et ſm nomen ſuū ſtultus eſt: et ſtultitia ſua cū eo eſt: ait vxor ſua abigail prudētiſſima.i.Re.xxv.
J ¶ Dubitatur ſcdo. Cū omiſſio ſciēdi ſit peccatū: peccat ne ſemp homo q̄diu ignorat id ad qd̄ ſciendū tenet: Et ſi nō ſp q̄n ergo / ꝛ q̄n non peccat ignorans? Rń.tho. Preceptum affirmatiuū cui omiſſio opponit obligat ſemp: ſed nō ꝓ ſemp. Et ideo oīs illa omiſſio ꝓ illo tpē eſt pctm̄ in actu: in q̄ qs p precepū obligatur: ꝛ quotiēs illud tps reiteratur totiens pctm̄ multiplicat. Ex quo pꝫ q̄ ille qui pctpit ſe ignoraſſe in cōfeſſione: dꝫ dicere diuturnitatem
K tp̄is p qd̄ ignorantia ſtetit. ¶ Dubitatur tertio: quomodo quis poſſit delere ignorantiā p penitētiā / cū ignoret ſe ignorare? Rń. q̄ poſtq̄ quis fecit diligentiā / diſcutiendo cōſcientiā ſuā modis ſupra tactis: pcepto.iij.ca. de cōtritōne. debet etiā in generali dolere de ignorātꝫ ſi aliqua haberet pec
pſ.18. cata ignorantie: q: Pſ. dic̄. Delicta quis intelligit ab occultis meis munda me ꝛc̄. Et tunc ignorantia inquātum eſt pctm̄: p penitentiā quo ad reatum delet: manet tn̄ ignorantia actu q: q̄n deſinit eſſe volūtaria: deſinit eē pctm̄: non tamē deſinit eſſe ſimpliciter. De hoc habes.iij.pcep.ca. de contri
L tione. ¶ Dubitatur quibus modis quis poſſit ignorātie viciū exire? Rń. ſm Chriſoſto. ſup math. omel. xxxix. p quattuor. qui eīn poſſe ſuū faceret ad ſciendum differentiā virtutum ꝛ viciorꝫ: hic primo deū ꝓ iſto oraret. Uñ iacobi.i. Si qs indiget ſapientia: poſtulet a deo qui dat oībus affluenter / et nō improperat: et dabit ei. Scdo libens legeret vl̄ audiret verba diuina de neceſſarijs docentia. Ideo.ij. thi. ij. Intellige (id eſt intus lege) q̄ dico: dabit eīn tibi dn̄s in oībus intellectū. Tertio q̄ ſcit eſſe bona faceret / ꝛ mala dimitteret mortalia: q: ſm Grego. Nō eſt dignus dandis / q̄ non ē grat⁹
pſ.110. de datis: ſm illud Pſ. initiū ſapiētie timor dn̄i. Et ſi mortaliter peccaret: ſtatim deberet penitere: qd̄ quartum

poteſt eſſe requiſitum. Uñ ſm eūdem Grego. pctm̄ qd̄ p pniaꝫ non deletur: mox in aliud ſuo pōdere trahit. Hec catum eīn cecat / ꝛ obdurationē meretur. Unde Pſ. Intellectum tibi da pſ.31.
bo et inſtruam te in via hac qua gradieris. Item Seruus tuus ſum ego: pſ.118.
da michi intellectum vt diſcam mandata tua. Quarto in dubijs bonoꝝ ꝛ maloꝝ ſibi nō confideret: ſed dei ſacerdotes / prudētes / ꝛ timoratos q̄reret: exemplo xp̄i Luce.ij. q̄ etiam ſedens in medio doctoꝝ pmo interrogabat. Et pauli / qui ananiam acceſſit. et cornelij petrū. De hac materia habes ſupra precepto.iij.ca.viij.F.G. ¶ Du M
bitatur quarto cū negligentia ſit cauſa ignorātie: q̄n negligentia ſit peccatum mortale / ꝛ q̄n nō? Rń. ſm tho. ſecūda ſcde.q.liiij.ar.iij. Negligētia ꝓuenit ex quadam remiſſione volūtatꝫ per quam cōtingit q̄ rō non ſollicitat vt pficeret ea que deberet / vel eo modo q̄ deberet. Poteſt aūt dupl̄r cōtingere q̄ negligentia ſit pctm̄ mortale. Uno modo ex parte ei⁹ qd̄ pternitti tur p negligentiam: qd̄quidē ſi ſit de neceſſitate ſalutis ſiue ſit actus / ſiue ſit circūſtantia: eſt peccatū mortale. Alio mō ex parte cauſe: ſi eīn voluntas intm̄ ſit remiſſa circa ea q̄ ſunt dei vt totaliter a charitate dei deficiat: talis negligentia eſt pctm̄ mortale. Et hoc pcipue contingit q̄n negligentia ſequitur ex contemptu. Uñ puer.xix. Qui negligit vitā ſuā: mortificabitur. Alioquin ſi negligentia cōſiſtat in ptermiſſione alicuius actus vel circunſtantie q̄ nō ſit de neceſſitate ſalutis: nec hoc fiat ex cōtēptu: ſed ex aliquo alio defectu feruoris / qui īpedit interdū p aliqd̄ veniale pctm̄: tūc negligētia non eſt pctm̄ mortale: ſed veniale. Hec tho. ¶ q̄ mala autem ſit tepiditas et negligentia / etiam q̄ eſt veniale N
pctm̄ oñdit Bern. in ſermone de aſcēſione dn̄i dicēs. pnicioſa nimis et moleſta tepiditas: inferno eīn ꝓxima et vmbra mortis iure cenſetur: ſane ē videre hoīes puſillanimes et remiſſos

deficientes ſub onere/ virga ⁊ calcari
bus indigentes:quorū breuis et rara
compunctio:animalis cogitatio:tepi
da ꝯuerſatio:obedientia ſine deuotio
ne:ſermo ſine circūſpectione:orō ſine
cordis intentione:locutio ſine edifica
tione:quos deniqꝫ/vt videmus vix ge
hēne met⁹ inhibet:vix pudor cohibet
vix frenat rō:vix diſciplina cohercet.
Et hmōi ſi diu ita ꝑmanſerint:aut op
primunꝭ ſub onere ⁊ ſuccūbunt:aut q̄
dāmodo in inferno ſunt vt nunq̄ ad
plenū reſpicerent in lumine miſerati=
onū dn̄i/non in libertate ſpūs/ q̄ ſola
facit iugū ſuaue ⁊ on⁹ leue. Inde au=
tem ꝑnicioſa tepiditas manat:qꝛ vo=
luntas eoꝝ nondū purgata eſt:nec bo
nū ſibi volunt/nec nouerunt: a ꝓpria
cōcupiſcētia abſtracti et illecti. Amāt
enim cū carne ſua terrenas cōſolatiū
culas/in vbo/ſigno/vl̓ facto:et ſi hoc
interrūpūt aliqn̄:nō tn̄ penitus rum=
punt. Hinc eſt ꝙ raro affectiones ſu=
as dirigunt in deū:⁊ eoꝝ compunctio
non cōtinua:ſed horaria eſt. Impleri
aūt miſerationib⁹ dn̄i aīa hmōi nō po
teſt. Et q̄tomagis illis euacuabiꝭ:tā=
tomagis iſtis implebiꝭ:vl̓ ſi forte ma
gis ꝓbas:nūq̄ iſte illis miſceri pote=
rint. Non eīn ſpūs ⁊ caro:ignis ⁊ tepi
ditas/in vno domicilio cōmorantꝭ.p̄=
ſertim cū tepiditas dn̄o ſoleat vomi=
tum prouocare. Hec Bern.

Capitulum quartum De concupiſcentia.

A T Stis igitur de ignorā
tia premiſſis: declarā
dūm eſt p̄ceptum no=
nū:nō cōcupiſces vxo
rem ꝓximi tui. Et ſuo
modo eſt intelligēdū:
ꝙ nec femina cōcupi=
ſcat virum alienū. Et poniꝭ exo.xx.et
Deuꝭ.v. Circa que tria principaliter
ſunt videnda. Primo intellectus hu
ius mandati. Scdō ad quot actus ſe
extēdat ambitus hui⁹ mādati. Ter=
tio q̄periculoſum ſit delectabilib⁹ i=
B morari. ¶ Quantū ad p̄mi intelle=
ctum notandū p̄mo ꝙ pctm̄ interius
in volūtate diciꝭ peccatum cordis: et
peccatū exterius dꝭ pctm̄ operis. Et
qn̄ iſta ſcilꝫ pctā cordis et operis con
iunguntur:tunc ſunt ſicut vnū pecca=
tum vt determinaꝭ.ij.ſn̄iaꝝ lib. diſti.
xlij. tunc etiam vno precepto ꝓhiben
tur:vt dicūt doctores.iij. ſn̄iarū circa
diſt.vlti. Cū aūt peccaꝭ in corde ſolū/
nō ꝑueniendo ad actū exteriorem ꝓ=
pter aliquod impedimentū forte: tūc
pctm̄ cordis ſeparatur a pctō operis/
et recipit ſpecialem ꝓhibitionem. Ad
ꝓpoſitum igitur:cōcupiſcētia mulie=
ris aliene ad venerea pōt duplr̄ cōſi=
derari. Uno mō prout ex ea cauſaꝭ ⁊
oritur exterior actus mechādi. Et tūc
ꝓhibetur eadem ꝓhibitione cū exte=
riori actu/ſexto mandato: nō mecha=
beris. Alio modo conſideraꝭ inquan
tum ex ipſa concupiſcentia non ſequi
tur actus exterior:quia forte impediꝭ
ne quis putaret hoc deſideriū non eē
peccatū:debuit ſpeciale preceptū/ vi=
delicꝫ nonū dari. Un̄ ſicut ꝑ preceptū
ſextum/non mechaberis: prohibetur
oīs vſus illicitus membroꝝ exterioꝝ
ad venerea:ſic per iſtud nonū: nō con
cupiſces vxorē proximi tui: ꝓhibetur
oīs illicita concupiſcentia venereorūꝫ
turpium:qꝛ compertū eſt ex vehemen
ti imaginatōne venereoꝝ ſine actu ex
teriori (vt dicit auguſti.) ſemen deflu=
xiſſe in vigilia:qd̓ eſt contra naturam
peccare:⁊ pctm̄ mutum vulgariter.
¶ Secūdo notandū ſm̄ tho. ſecunda C
ſcdē.q.xxx. ꝙ concupiſcentia propē lo
quendo eſt paſſio q̄dam appetit⁹ ſen
ſitiui. Eſt eīn in ſenſu appetitio alicu=
ius delectabilis/ ſenſualis abſentis.
Et quantū ad propoſitum ſufficit. hu
iuſmodi cōcupiſcētia eſt duplex. Una
carnis/ſcꝫ appetitio delectabilium ſꝫ
tactum:vt ſunt venerea. Alia oculoꝝ
videlicet appetitio tp̄aliū bonoꝝ quā
tū ad poſſeſſionē ⁊ vſum vtilitatꝭ eoꝝ.
Scdā ptīet ad vltimū p̄ceptū. p̄ma ad
pn̄s. ¶ Tertio notandū ꝙ prima cō D
cupiſcentia dꝭ cōcupiſcentia carnis:⁊
tripliciter accipiꝭ ſm̄ tres ei⁹ motus
principales in genere. Quidam mo=

tus nullum ſunt peccatū:alij ſunt ve=
niale: tertij ſūt mortale. Nam primo
aliqui dicuntur primi motus iſti⁹ con
cupiſcentie carnis et ſunt tales ꝗ con
ſiſtunt infra limites nature vl' ſenſua
litatis ſic ꝙ nullo modo depēdēt a vo
luntate:et tunc nullum pctm̄ ſunt.Ex
empli grā. Fiunt em̄ aliqñ motus q̄=
dam naturales in carne ſequētes cō=
ditionem naturaliū qualitatū: q̄s fre
quenter/nec ſenſus apprehendit/nec
homo aduertit/nec delectat̄ :et tales
nullo modo ſunt pctā:ſed aliqñ ſeq̄la
peccati ƒʒ tho.vt cū q̄s ordinate cōe=
dit:ꝛ calefactus mouet̄/ſine imagina
tione alicuius venerei. Fit etiam ali=
quando ex fomite motus quidā titil=
lationis in carne ad libidinē/id eſt ad
carnalem cōcupiſcētiam quā titilla=
tionem apprehendit ſenſus. Et dicit̄
motus ille ꝓprie titillationis ƒm hen
ricū de gāda.quotli.vi. Et eſt tal's mo
tus ipſa ſenſitiua apprehēſio delecta
bilis/vel delectatio in apprehēſo. Et
ſi ille motus totaliter p̄ueniat volūta
tem/ita ꝙ voluntas nō delectat̄ in eo
nec manet/nec rō aduertit eū ꝛ ſic ƒm
bonauen̄.videt̄ veniale. Sed ƒm ali=
quos adhuc nullū eſt peccatum:qꝛ ni
chil eſt pctm̄: niſi inquātū eſt aliq̄mō
volūtariū.ƒm Augu. Et ƒʒ eūdē nō ē
in ptāte noſtra quib⁹ viſis tangamur
ſed eſt in ptāte nr̄a ea libere reſpuere
vel acceptare.Silr̄ cōtingit aliqñ ho=
minē inſpicere mulierē/audire/ vl' tā
gere eam/vel de ea cogitare ꝛ ſine cul
pa. Attamen ad hmōi aſpectum/ au=
ditū/tactum/vel cogitationem : mox
ſequitur et naturaliter in appetitu ei⁹
ſenſitiuo concupiſcentia q̄dam et de=
lectatio/vel motus deſiderij ad ꝓſe=
quendū illud ope reſpectu eiuſdē mu
lieris:q̄ concupiſcētia dr̄ ꝓpaſſio/ et
primus motus.Et talis cū ſic totalit̄
preuenit rōnis actum : nō eſt peccatū
mortale rōne predicta: quia nō eſt in
ptāte nr̄a ꝙ afficiamur/vel nō ſenſua
lit̄.Et oēs p̄fati cōcupiſcētie mot⁹ di
cunt̄ pmi.Vñ Aug. li.ij.de nuptijs et
concupiſcētijs.Cōcupiſcētia nō ē pec

catū/qñ ad illicita opa nō cōſentit̄:qđ
intelligendū eſt qñ voluntas nō ꝯſen
tit. ¶Scđo ſunt aliqui motus cōcu E
piſcētie carnis/ꝗ pctā venialia fiunt:
vt pʒ ī priori exēplo.Poſtq̄ hō hmōi
ꝯcupiſcentiam iam in aīo ortam per=
cipit aliquali rōne:et volūtas mouet̄
motu delectationis/cōdelectando ap
petitui ſenſitiuo:aut ſi mouet̄ motu ī
delectationē:aut qñ mouet̄ deſiderio
cōſenſus ſurreptiuij ad proſequenduʒ
illud in opus:lʒ in nullū hoꝝ dictorū
deliberate et plene cōſentiat:ſʒ pmit=
tit cōcupiſcētiam in aīo ortam mora=
ri cū q̄dam moroſa delectatione: ſine
tn̄ ꝯſenſu voluntatis deliberato et ple
no in opus aut in delectatōnē. In iſtiſ
fit pctm̄ veniale:niſi quis cōſentiret ī
terpretatiue.De hoc ſtatim dicet̄ : qꝛ
imputat̄ negligentie volūtatis q̄ non
ꝓhibet/nec excludit p̄fata:ſed negli=
genter pmittit in aīo morari hmōi cō
cupiſcētiam:ad mortale pctm̄ inclinā
tem . Tertio modo ſunt alij motus ꝗ
dicūt̄ cōcupiſcentia carnis:ꝛ tunc ac=
cipit̄ concupiſcentia carnis ꝓ volun
tatis deliberatiuo cōſenſu. Qñ em̄ cō
ſequit̄ in volūtate deliberatiuus con=
ſenſus in opus venereū/ꝓhibitū ſex=
to p̄cepto:lʒ nūq̄ egrediat̄ in opus vl'
etiam qñ cōſentit in p̄fati opis dele=
ctatione vere vel interpretatiue:ꝗ cō=
ſenſus dr̄ cōſenſus in moroſam dele=
ctationem/tunc ille cōſenſus eſt pctm̄
mortale.Et iſta ꝓhibet̄ ꝓprie iſto no
no p̄cepto. ¶Vbi notādū ƒʒ tho.q. F
de veritate.q.xv.Et bonauen̄.ſup.ij.di.
xxiij.ꝙ anteq̄ quis ꝓgrediatur ī op⁹
venereū ſexto p̄cepto ꝓhibitū: ſcʒ nō
mechaberiſ/vl' añq̄ cōſentiat in op⁹ ta
le/pōt quis peccare mortaliter tripli=
ci cōſenſu cōtra hoc nonū p̄ceptū:con
ſentiendo in venerea moroſe.Vn⁹ cō
ſenſus vocat̄ interp̄tatiuus. Alt̄ ex=
preſſus ſeu ver⁹ in delectationē.Ter
tius in opus nephariū ſi poſſet. Que
declarat bonauen. vbi p̄us ſic: et ſu=
mit̄ ab augu.originaliter.li.xij. de tri
nitate ꝛ a mgr̄o di.p̄fata.Vñ ꝓgreſſ⁹
tēptatiōis ꝛ delectatiōis.dič bonauē.

talis eſt. Primo eñ delectabile offertur ſiue pcipit̃: ſcđo vero delectatio aduertit̃: tertio ĩ id ad qđ trahit delectatio/conſentit̃ vel diſſentit̃: delectabile pcipe/eſt ſenſualitatis. delectatõez aduertere/eſt inferioris partis rõnis q̃ interiores motus ꝛ effectus hꝫ diiudicare/ꝛ cognoſcere: hoc eñ nõ ẽ potẽtie ſenſitiue. Diffinire aũt an hoc ſit amplectendum/an reſpuendũ/eſt ſuperioris partis rõnis/in q̃ reſidet auctoritas iudiciarie ptãtis. Contingit autem delectari ad apprehẽſionẽ delectabilis añ aduerſionẽ delectatiõis et hoc ẽ ſenſualitatis: ꝛ abſq; dubio ẽ veniale pctm̃. Cõtingit iterũ delectari poſt apprehenſionẽ delectabilis: et poſt delectationis pceptiõez añ plenũ cõſenſũ ꝛ deliberationẽ: ꝛ hoc ẽ inferioris ptis rõnis: ꝛ eſt aliqñ mortale: aliqñ veniale: et tũc dr̃ comedere ſola mulier. Cõtingit iterũ tertio delectari poſt apprehẽſionẽ delectabil'/ꝛ aduerſionẽ delectatiõis ꝛ poſt plenũ cõſenſũ deliberationis. Et tũc dr̃ comedere vir: ꝛ tũc ẽ mortale pctm̃. In his generibus pctõꝝ/quoꝝ actus ſũt ĩ ꝓhibitione ꝓpter plenũ cõſenſũ ꝛ deordinationẽ: cum tẽptatio inchoat̃ a ſẽſualitate: planũ eſt eẽ veniale. cũ ꝯſũmatur in ſupiori pte rõnis: planũ ẽ eẽ pctm̃ mortale. Cũ ṽo ſola mulier cõedit: põt eẽ mortale vel veniale. Sꝫ difficile eſt diſcernere qñ ſit mortale vel vẽiale. Põt tñ hoc mõ diſcerni: qꝛ cũ pcipit̃ delectatio: aut ſtatim repellit̃: aut retinet̃: ſi ſtatim repellit̃: tũc leue eſt pctm̃. Si ṽo retinet̃/hoc põt eẽ tripliciť. Uel qꝛ placet iſta delectatio et opis ꝯſũmatio: ita ꝙ adeſt volũtas faciendi in cogitatione: et etiam in ope ſi facultas adeſſet: ꝛ tũc eſt ibi plenus cõſenſus: ꝛ pctm̃ mortale ſil' cõcurrẽte viri ꝛ mulieris comeſtione: vel quia placet delectatio: ſed tñ diſplicet pctĩ cõſũmatio/ꝛ tũc eſt cõſenſus ſemiplenus. et dr̃ mãducare mulier: nichilominus tñ peccat mortalit̃: cũ in iſtam delectationẽ cõſentit. Uel qꝛ vtrũq; diſplicet/ſcꝫ ipſa interior delectatio/et opis cõſũmatio: tunc aut aduertit periculũ: aut nõ aduertit: ſi nõ aduertit periculũ delectatiõis/nec repellit eã: peccat. ſed non mortalit̃. Grauius tñ peccat q̃ꝫ ſi ſtatĩ mulier repuliſſet. Si aũt aduertit periculũ/et delectationẽ iſtam nõ repellit: ſed mentem in talibus cogitationib⁹ reuolui ſinit: tunc dicunt mgr̃i ꝙ peccat mortalit̃: qꝛ q̃ꝫuis ibi etiã nõ ſit cõſenſus verus: ẽ tñ ibi conſenſus interpretatiuus: et cõcedit ſola mulier. Nichilominus tamẽ illud peccatum imputatur viro: quia cum eam compeſcere debuiſſet et teneretur: non tamen compeſcuit. Hoc tamen quod nunc vltimo dictum eſt/non eſt vſq;quaq; certum. Negãt eñ aliqui eẽ mortale ĩ negligentia reprimendi vbi eſt diſplicẽtia: q̃ꝫuis qs periculũ aduertat. Sꝫ tñ ſecurior via tenenda eſt/quicquid ſit rei veritas. Et ſi alicui hoc contingat: ſanũ eſt conſilium ꝙ de ipõ/vt de mortali peniteat. In dubiis eñ ſecurior via eſt eligẽda Et nota ꝙ nõ de q̃cũq; delectatiõe loq̃mur: vtpote de ipã q̃ qs delectat̃ cogitando de pulchritudine mulieris: ſed de iſta q̃ cõſurgit ex delectatiõe illius opis nefarii. Hec bona. Sctũs Tho. queſt. de veritate vbi prius etiam ſic dicit. Simplr̃ cõcedimus cõſenſuꝫ in delectationẽ fornicationis/vl' alteri⁹ pctĩ mortalis eſſe pctm̃ mortale. Ex q̃ etiã ſequit̃ ꝙ quicq̃d homo agit ex cõſẽſu talis delectatõis/ad hoc vt hmõi delectationẽ nutriat vel teneat: ſicut ſũt turpes tactus/actus/ꝛ libidinoſa oſcula/vl' aliq̃d hmõi: totũ eſt mortale pctm̃. Idẽ dic̃ p̃ma ſcđe. q. lxxiiii. ar. viii. Et iterũ vbi p̃us de ṽitate/ declarans q̃d ſit ꝯſenſus ĩterp̃tatiu⁹/ſic dicit. Qñ q̃ꝫ rõ delectationẽ ppendat aut nocumẽtũ ipi⁹: nõ hꝫ interp̃tatiuũ cõſenſum: etiam ſi non reſiſtat: ſed qñ iã ppẽdit rõ de delectatione inſurgẽte/ꝛ de nocumẽto cõſequẽte: vtpote cũ pcipit hõ totalit̃ ſe p hmõi delectationeꝫ in peccatũ inclinari/ꝛ in preceps ruere: niſi expreſſe reſiſtat/videt̃ cõſentire. Et tunc pctm̃ ad rõnẽ trãſfert̃ vt p

actum eius.q: agere ⁊ nō agere/cū ḋs agere debet ad genus act⁹ reducitur ſm ꝙ peccatū omiſſionis ad peccatu; cōmiſſionis reducitur.Hec ibi. Cācellarius nou⁹ dat quattuor regulas de talibus/⁊ aliȷs ſimilibus.Prima eſt. Nullū eſt petm̄ mortale actuale abſq; conſenſu libero ratiōis/vero vel īterp̄tatiuo.Interpretatiuū conſenſu; tūc eſſe dicimus:vbi habuit rō tēpus ſufficiens deliberādi/et refugiēdi ea:circa que vitanda eſſe peruigil tenebatur. Qualiter dicit lex forenſis. qui tacet conſentire videt̃.dum vic; repugnare deberet.Secūda:cōſenſus in delectationē luxurie circa obiectū ſibi ꝓhibitum:eſt mortale petm̄/ſiue ſit in cogitatione/ſiue in verbis/aut in viſu/aut in tactu/aut in nutibus/aut in operatione.Quāobrē familiaritas magna hominū carnaliū: p̄ſertim ad nullum quārūcunq; ſint eiuſdem generis/aut ſexus diuerſe etatis: periculo ꝓxima eſt:ideoq; vitanda eſt. Tertia: hō q̇ tenetur reprimere illecebrā anq̄ ſit mortalis:p̄mo quo omiſit reprimere ⁊ euitare/ei imputabitur ad culpā mortalē in primo inſtanti non eſſe gratie ⁊ eſſe peccati mortalis.Et āte nunq̄ fuit verum dicere:iſte mortalr̃ omiſit.Quarta.nullū deſideriū rei illicite/factū tm̄ modo ſub cōditione actualiter vl̃ habitualiter adhibita:eſt de ſe mortale delictū per accidens tm̄ ꝓpter appetitus ſenſualis cōmotionē nimiā qua ſcienter dimittit īualeſcere ex talis deſideriȷ continuatione libera: poteſt ipſum inter mortalia deputari. q: qui amat periculū/peribit in illo.Dubitatur circa dicta.Prīo per bonauēt.vbi pri⁹. An ſola mora de veniali faciat peccatum mortale? Et rn̄det mora tēporis quantū eſt de ſe non facit vt qđ prius erat veniale/fiat mortale:ſed ſolū occaſionaliter/vic; q: inducit conſenſu; verum vel interpretatiuū. Tunc autē inducit cōſenſum verū:quādo ex diuturnitate delectationis creſcit libido adeo vt homo velit omīno in interiori delectatione perſiſtere ⁊ morari. Tūc vero inducit cōſenſum interpretatiuū quando homo aduertēs periculū delectationis retēte:negligit eam reprimere.hoc autem non fit abſq; contemptu ſalutis proprie:pro eo ꝙ diſcrimini ſe cōmittit ⁊ exponit. Illa enim delectatio ſubintrat ſicut ſerpens:et venena diffundit/per que rōnalis ſp̄us incurrit mortē culpe. Sicut igitur ſalutem corporalem negligeret/qui ſerpentem iuxta ſe ſcienter collocaret:ſic qui in tali delectatione aduertens periculum/⁊ debens aduertere voluntarie verſatur:exponit ſe diſcrimini quādo negligit repellere.Et pro tāto dicit magiſter vbi ſupra.Ip̄; peccare mortaliter:hoc non facit mora de ſe:ſed fit ratiōe cōſenſus/vel contemptus.Hec bonauēt. ¶Sed dubitatur per eundem ſcđo:quanta mora hoc faciat/ſc; B
ꝙ fiat de veniali mortale? Rn̄.in generali determinatur hoc inquantū adeo creſcit delectatio ⁊ libido:ꝙ ſupuenit contemptus ⁊ cōſenſus. Vel adeo eſt repellendi negligentia/vel ꝓprie ſalutis incuria:ꝙ ſuperuenit contēptus ⁊ conſenſus interpretatiuus.Si autem in ſpeciali queratur quāta ſit illa mora:vtrum vnius hore/vel dimidie/vel amplioris ſpaciȷ? nō poteſt rn̄ſio dari. q: aliquādo eſt maior/aliqn̄ minor ſ; diuerſos ſtatus ⁊ cōditiones perſonarum.Unde hoc nō determinat ſciētia vel electio:ſed potius cōſcientia recta ⁊ vnctio.Un̄ qn̄ aduertit conſciētia recta ſe non modicū ledi ex moroſa delectatione:conſenſus ſupuenit vel contemptus.Qđ ſi non aduertat aliquādo propter tenebras ⁊ īuolutiones affectionū noſtrarū:ſecuriorē partē debet eligere ⁊ confiteri pure ſic/⁊ dolere quaſi mortaliter peccaſſet.Per qđ apparet etiā rn̄ſio quid faciēdū ſit:qn̄ ḋs dubitat an venialiter vel mortalit̃ peccauerit.⁊ qualiter ei ſit cōſulendū. ¶Dubitat̃ tertio per eūdē ſc; bonauēt.vtrū in aliȷs generib⁹ peccatoru; D
etiā ita ſit periculoſum et dur/ſicut iā de peccato carnis dictū ē.Exēpli gratia de homicidio/et hm̄ōi qualit̃ ſit ei

conſulendũ? Rñ.eiuſdẽ in oĩbus pec-
catis delectatõ moroſa vigilãter ⁊ ſtrẽ
nue vitãda eſt. Atñ verba aug. poſita
q̃ li.xij.de trini.ponunt/⁊ di.xxiiij.vbi
dicit.ſicut in illo cõiugio primoꝝ hoĩz
⁊c̃.p̃cipue videtur ĩtelligi in pctõ car-
nis.qd̃ hʒ ex carnis incẽtiuo delecta-
tionẽ ſibi magis cõiunctaʒ/ad quã hõ
facillime incuruat.Et ideo cũ magna
diligentia eſt vitãda. Nõ ſolũ aũt hoc
ſed ⁊ oẽ peccatũ. multa eñ frequẽter
creduntur eſſe venialia/q̃ ſunt morta
lia.difficile tñ eſt in his diſcernere. Et
ideo quaſi a facie colubri hʒ hõ q̃ vult
ſaluari pctm̃ fugere. Hec ille. Sʒ ſan-
ctus Tho.p̃ma ſcd̃e vbi prius: videt
diffinire dubiũ prefatũ:ꝙ in aliis mo
roſis delectatiõibus/in his vicʒ pctĩs
ĩmorando q̃ ſʒ ſe ſunt peccata morta
lia:poſſet quis peccare mortalr̃. Sed
diſtinguit.Unde ſic dicit. De fornica-
tione cogitans/de duob⁹ põt delecta-
ri.Uno modo de ipſa cogitatiõe.Alio
modo de ipſa fornicatiõe cogitata.Et
ſic ſemꝑ ſunt due delectatiões/vna de
cogitatiõe.alia de fornicatiõe cogita-
ta.Delectatio de cogitatiõe ipã:ſequi
tur inclinationẽ affectus in cogitatio-
nem ipſam.Cogitatio autẽ ipſa ſm ſe
nõ eſt peccatũ mortale:imo q̃nq; eſt ve
niale tñ ſicut cũ aliq̃s inutiliter cogi-
tat. Q̃nq; aũt ſine peccato. puta cum
aliq̃s de ea vtiliter cogitat. ſicut cum
vult de ea predicare vel diſputare.Et
ideo ꝑ ↄ̃ns affectio ⁊ delectatio/q̃ ſic ẽ
de cogitatione fornicatiõis:non eſt de
genere pctĩ mortalis:ſed q̃nq; eſt pec
catũ veniale/⁊ q̃nq; nullũ. Uñ nec cõ-
ſenſus in talẽ delectationẽ eſt peccatũ
mortale. Qꝫ aũt aliq̃s cogitãs de for
nicatione delectet de ipſo actu cogita
to hoc contigit ex hoc ꝙ affectus eius
eſt inclinatus ad hũc actũ. Unde cum
aliquis cõſentiat in talẽ delectationẽ:
hoc nichil aliud eſt q̃ꝙ ipſe cõſentiat
in hoc ꝙ affectus ſuus ſit inclinat⁹ in
fornicationẽ. Nullus eñ delectat/ni-
ſi in eo quod eſt cõforme appetitui ei⁹
Qꝫ autẽ aliquis ex deliberatione eli-
git/ꝙ affectus ſuus cõformet his que
ſm ſe ſunt peccata mortalia eſt pecca
tum mortale.Unde talis cõſenſus in
delectationẽ mortal'/eſt pctm̃ mortale
Ad quintũ argumentũ dicit. Conſen-
ſus in delectationẽ/q̃ procedit ex com
placẽtia ipſius actus homicidij cogi-
tati:eſt peccatũ mortale.nõ autẽ con-
ſenſus in delectationẽ/ que ꝓcedit ex
cõplacentia cogitatiõis de homicidio
Et ĩ ſcripto ſcd̃o dicit.di.xxiiij. Sicut
in fornicatione ſi quis cõſentiat in de
lectationẽ/q̃ appetitũ concupiſcibilis
reſpectu fornicationis ſequit:erit pec
catũ mortale:ita etiã et multo ampli⁹
ſi conſentiat in delectationem que ap
petitum iraſcibilis reſpectu homicidij
ſequit:erit peccatũ mortale. Uñ pħus.
x.ethi.vult ꝙ idẽ iudiciũ eſt de oꝑatio
ne ⁊ delectatione. Hec ibi. ¶ Dubi- 3
tatur quarto.quid ſi quis imaginetur
delectationẽ venereã cũ aliqua quam
vellet eſſe vxoreʒ ſuam nulla lege ſibi
copulari prohibitã.⁊ in hoc delectet/
nolens tñ cum ea corporaliter delecta
ri:niſi eſſet vxor ſua/ poteſt ne pecca-
tũ mortale ibi cõmitti conſentiẽdo in
moroſam delectationẽ? Rñ.ſm pe.de
pa.ſuꝑ.ij.di.qua pri⁹. Q̃ñ nõ eſt actu
vxor:tunc licet eam caſtitate cõiugali
vel ſimplici animo deſiderare vxorem
niſi aliunde ſit ꝓhibitũ. Jacob eñ ſer
uiuit pro Rachel quam diligebat. Ge
neſ.xxix.⁊ ſic non eſſet mortale. Sed
anteq̃ꝫ ſit vxor in eam exardeſcere/vt ĩ
cogitando de ea velit homo delecta-
ri:videtur mortale. Poſſet eñ eſſe li-
bido tam vehemẽs:ꝙ ſemen emittere
tur:quod nemo dubitat eſſe mortale.
et ad crimen mollicieí pertinẽs.non
minus abſorbẽs rationẽ: q̃ꝫ ſi exteri⁹
contra naturã procuraret. ¶ Dubita
tur quinto. Quid ſi quis imaginetur
delectationẽ venereã cum aliqua que
actu eſt vxor ſua. Sicut eñ actu eã co-
gnoſcere/nõ eſt mortale:ſic nec eã con
cupiſcere. In oppoſitũ ẽ periculũ pol-
lutionis? Rñ.pe.de pa. Sicut nõ licet
cognoſcere vxorem exordinarie/ nec
appetere ad ſic cognoſcendũ:ſic nõ li-
cet moroſe delectari in appetitu cu-

luſcuīq; femine:ex quo talis turpitu=
do cōtra naturā ſequi pōt. ſm Augu.
Quāuis enī maritus vxorē illā non
appetat/niſi ſm naturā ꝛ licite.ꝛ lꝫ nō
ſit illicitū ex parte obiecti:eſt tñ illici=
tum ex parte medij/modi/ꝛ ſubiecti.
K ¶Ex premiſſis apparet ꝙ cōcupiſcē=
tie carnalis ꝛ alioꝝ pctōꝝ ſunt decem
gradus vel.xi.quibus itur ad morteꝫ
anime.Sicut etiā in īfirmitatibꝰ cor=
poris/vna eſt infirmitas morti ꝓpin=
quior ꝙ̄ alia.Nā eſt primꝰ vbi nulluꝫ
eſt peccatū.Secundus vbi eſt veniale.
Tertius eſt cōſenſus interpretatiuꝰ et
moroſus in delectationē venereorū:et
ſm aliquos eſt mortale peccatum.In
hoc ꝛ ſequēti mortua eſt aīa/vł agoni
ſat/vel moritur/vel eſt morti ꝓpīquiſ
ſima.Quartus eſt cōſenſus verus ex=
preſſus ſeu moroſus in delectationē.
ꝛ ille etiā ſm theologos cōiter eſt pec
catū mortale.Quintus eſt conſenſus
in opus nefariū:quod fieret ſi oportu
nitas haberetur.Et ſm omēs illō eſt
mortale peccatū.Et certuꝫ eſt ꝙ nono
hoc precepto prohibetur.Sequentes
vero ſunt contra ſextū preceptum.vñ
hic anima eſt mortua.Sextus eſt ope
ris intēti perpetratio exterior vbi fa=
cultas adeſt.hec aīa iā mortua extra
ad monumentū portatur.Septimus
eſt cōſuetudo que cauſatur ex frequē
tia actus.hic fetet.Octauꝰ eſt deſpe=
ratio de nō poſſe dimittere hoc pecca=
tum.Hec ſepelit clauſa duro lapide.
Nonus eſt obſtinatio et obduratio in
pctō tali.qꝛ peccator cū in profunduꝫ
peccatoꝝ venerit contemnit.vt pꝫ in
pharaone.hec a memoria hoīm quo=
rundā ſanctoꝝ labitur.Decimꝰ eſt fi=
nalis impenitentia in ꝗbuſdā.hic tri
plici morte moritur/corporis ꝛ anime
ꝛ infernalium demonū ꝓpria efficitur
Undecimꝰ eſt ingreſſus actualis poſt
mortem in infernū.Prefati gradꝰ ſic
ſe habēt:ꝙ ſemꝑ ſequēs pōt eſſe peior
priore.Hi ſunt gradꝰ quibus itur ad
infernum.Ergo principijs obſta ſero
medicina paratur.Qui vult p̄fata p̄=
dicare vulgo/cautus ſit in multis:ne
cōſciētias ledat īordinate timoratas.
Bene ergo declaret:aut litteratioribꝰ
talia cōmittat. ¶De ſcđo principali L
ad quot ſe extēdat ꝓhibitio noni pce=
pti.Notandū ꝙ in hoc mādato ꝓhibe
tur Primo oīs voluntarius cōſenſus
volūtatis in quodcunq; opus venereū
ſexto mādato ꝓhibitū/vbi volūtas nō
exit in actū exteriorē.qꝛ volūtas tunc
pro facto reputaꝶ.Ex quo patꝫ ꝙ ſunt
multa pctā venerea intus in corde.et
tot quot fuerunt enumerate ſpecies ꝛ
modi exteriores venerei in ſexto man
dato.qꝛ reſpectu cuiuſlibet pōt habe=
ri volūtas deliberata illud faciendi:ſi
non timeretur īfamia/vel aliud hmōi
Et aduertendū cōſequēter ꝙ ſicut ſūt
gradꝰ in grauitate pctōꝝ luxurie:quo
ad actus exteriores/ſexto mādato ꝓ=
hibitos/qꝛ exterius adulteriū grauiꝰ
peccatū eſt ꝙ̄ ſimplex fornicatio.et ſic
de alijs/vt in ſexto mādato dictum eſt
et ſimilr̄ inceſtus tāto eſt grauior/ꝙ̄to
fit inter perſonas gradu conſanguini
tatis propinquiores.ꝛ ita de alijs:ita
etiā ſunt gradus in grauitate pctī lu=
xurie quo ad actus īteriores hic pro=
hibitos.Unde volitio adulterij graui=
or eſt ꝙ̄ volitio ſimplicis fornicatiōis.
ꝙ̄uis vtraq; ſit mortale pctm̄.ꝛ ſic in=
telligendū eſt de alijs.Scđo hic nō ſo
lum prohibetur volūtariꝰ cōſenſus in
opus venereū/in ſexto mādato prohi
bitum:ſed prohibeꝶ etiā voluntarius
conſenſus in delectationē ad tale opꝰ
de per ſe inclinantem.Cōtingit eñ ꝙ
homo nollet extrinſecuꝫ opus aliquo
modo perpetrare:attamen deliberate
vult illaꝫ delectationē libidinoſam ꝑ
quā affectus ſuus eſt de per ſe ad hu=
iuſmodi opus prohibitū īclinatus.vt
ſi quis nollet fornicari:forte ꝓpter ti=
morem/aut verecūdiā/aut ꝓpter aliā
talē cauſam.vult tñ cogitare de forni
catione/aut de alijs libidinoſis ad eā
incitantibus.vt de oſculis ꝛ tactibus
ꝛ alijs hmōi impudicis ꝛ īpudice:ſcꝫ
propter delectari in obiecto cogitato:
iſte conſenſus eſt peccatū mortale ſm
tho.ꝛ aug.xij.li.de trini.Ideo etiā ille

D consenſus eſt hic prohibitus. ¶ Ter
tio nō ſolū hic prohibetur cōſenſus in
opus ⁊ in delectationē: ſed oēs modi
et geſtus mali quib⁹ vna pſona aliam
ſibi nō matrimonialiter cōiunctā tra-
hit et ſollicitat: aut ſollicitare nitit̄ ad
luxuriam: ſiue hoc fiat per īternunciū
ſiue per miſſionē litterarū / ſiue per mi
nas / promiſſiones / munera / mēdacia
adulatiōes / aut per ſuperfluū / aut la-
ſciuū veſtimentorū ornatū / ſiue per fu
catum et mendacē faciei colorē. Qui
enī talia fecerit: potiſſime tali intētiōe
vt per hoc aliā perſonā non matrimo-
nialiter ſibi coniunctā attrahat in ſui
concupiſcentiā ꝓhibitā: peccat morta
liter / ⁊ cōtra hoc nonū mandatū agit.
etiam ſi nūq̄ fiat progreſſus in aliqḋ
extrinſecū ⁊ prohibitum opus. Vñ cri
ſoſt. ſuper illo Math. v. qui viderit mu
lierem ad concupiſcendū eā: iam me-
chatus eſt eā in corde ſuo. Si mulier
aliqua ornādo ſe / ornatu ſaltē ſupfluo
aut impudico vt oculos hominū ad ſe
attrahat / ⁊ virorū aſpectibus placeat
ad concupiſcendū: etiā ſi nulli plagā
intulerit: penā patietur extremā. vene
num enī confecit: et ſi nullus inuētus
ſit qui bibat. Simil'r intellige de viris
E reſpectu mulierū. ¶ Quarto etiam
hic ꝓhibentur oſcula / aſpectus / āple-
xus / affatus / tactus / ⁊ ſimilia īpudica
actū carnalis copule p̄cedētia / ⁊ ad eū
allicientia. quia talia ſunt peccata mor
talia: cum īter perſonas nō cōiunctas
matrimonialiter fiūt libidinoſe / ⁊ tali
intentione vt vna earū aliam hmōi in
citet in ſui cōcupiſcētiā: aut ad illicitū /
aut ꝓhibitū venereū actū: aut vt in ſe
prouocet delectationē ad hmōi actū
inclinantē. de quo etiā dictū eſt ſexto
mandato. Quīto nō ſolū hic prohibē
tur exteriora talia libidinoſa / ſcʒ oſcu
la / tactus / ⁊ ſilia: ſed etiā prohibet̄ vo-
luntas talia faciēdi: ſiue volūtari⁹ con
ſenſus ī ea. qr ſicut exteriora illa oſcu
la / tactus / ⁊ hmōi ſunt grauia peccata
vt dictū eſt / ⁊ hoc mandato prohibita
ita etiā volitio deliberata talia facien
di eſt graue pctm̄ / ⁊ hic ꝓhibitū: etiam

ſi effectus nunq̄ ſequeretur exterius.
¶ Quo ad tertiū principale q̄ pericu F
loſum ſit delectabilib⁹ malis īmorari
preſertim luxurioſis. Illud primo p3
per ea que tacta ſunt in primo mēbro
pricipali. Scḋo p3 ex eo quia volūtas
valde faciliter curuatur ad peccandū:
et rōnis iudiciū cecatur per delectabi
lia. Vñ phs. ij. eth. ca. vlti. Inter regu
las pro virtutib⁹ acqrendis ⁊ vicijs vi
tandis: ponit quattuor regulas. Pri
ma eſt. vt quis magis fugiat illud vi-
cium qḋ plus virtuti certe cōtrariatur
vt tēperantie plus cōtrariatur intēpe
rātia q̄ inſenſibilitas: ⁊ plus liberali-
tati repugnat ſeu mīe auaricia q̄ ꝓdi
galitas. Rō eſt. qr tale viciū pl⁹ inficit
virtutē. Exemplū eſt de volente ſanari
q̄ plus nociuū magi ꝫ h3 vitare. Scḋa ē
vt quis cōſideret ad quod malū pl⁹ ſit
inclinatus a natura vel cōſuetudine. ⁊
cōtra illud plus conetur. Rō eſt. qr ad
quod cōplexio īclinat / vel cōſuetudo:
facilius trahit ad tranſgreſſionē me-
dij virtutiꝫ. Ad qḋ autē quis ſit plus in
clinatus patere poteſt ex delectatione
vel triſtitia / quā qs circa viciū certum
h3. Iſta ſecūda via efficaciſſima eſt cō
tra viciū. Sed via ſtoicoꝝ vt Tullius
narrat / fuit min⁹ efficax: qua docebāt
lēte a vicijs ceſſare debere: quod ꝓpe
eſt tepidoꝝ. Oportꝫ eīm ſ3 theologos
ſimul omnia mortalia vicia dimittere:
ſed nō oportet omnia pfectionis opa
ſtatim operari. Exemplū de volētibus
beſtias aliquas docere: oportet q̄ cū
magno conatu operētur cōtra natura
lem inclinationē. vt qui vult canē do-
cere ambulare duobus pedibus. Ter
tia regula eſt. inter oīa maxime eſt de-
lectatio ⁊ delectabile qḋcūq̄ cauendū
Rō eſt. qr natural'r ad delectabilia in
clinamur. ⁊ illa appetitui ꝓpoſita ſta
tim placēt. ⁊ ſic ꝯcupiſa / ſi p̄ſitant̄ dele
ctab'lia mala ſtatī mouet̄ / volūtas cur
uat̄ ⁊ rō cecat̄. ſic ēt exēpli gr̄a p extio
ra mūera / iudicia iuſtoꝝ p̄uertunt̄: ita ēt
p delectatōnē / q̄ h3 ſpēʒ īterioriꝫ mūeriꝫ
ſil'r fieri pōt facilit̄. Et differt illa r'la
a ſcḋa. qr ſcḋa fūlt̄ penes id qḋ ē ꝓpū

vnicuiq₃:ſ₃ iſta ꝼtia penes id qđ oīb⁹
ꝯuenit. Quarta regula eſt:vt quis cō
ſideret ſupabūdantiam et defectū/ q̄
opponūꝼ virtuti:ꝛ ꝑpēdat qualia ſint
et ꝙ̄mala ſint peccata. Et ſic facilius
mediū virtutis diliget/et mediū īue=
P niet virtutis. ¶ Tertio ꝙ fugienda
ſint delectabilia mundi/docet locus
in quo ſumus vallis miſerie ꝛ lachry
marū. Non eñ ꝼm auguſti. deus eie=
cit hoīem de paradiſo:vt hic paradi=
ſum habeat/ſed vt laboremus/et ī ſu
dore vultus cū Adam veſcamur pa=
ne:et cū eua erūnas patiamur: vt hic
mereamur eternū gaudiū. Hic eñ mix
ta ſunt meror et gaudium : in celo ſo=
lum eſt gaudiū:ſed in inferno tm̄ pe=
na. Quarto idem docet tp̄s. Nam ꝼ₃
Ber. vniuerſum tp̄s eſt pnīe ꝛ vigilia
quedam ſollēnitatꝭ:magis ſabbatu₃
celo:vigilia autem exigit ieiunium et
tribulationem. Quīto idem docet ex
emplū xp̄i qui ꝑ oīa elegit/ ꝼm Berñ.
penoſa opa et virtuoſa: vt pꝫ in eius
paupertate multiplici/ quam habuit
naſcendo/cōuerſando/moriēdo. Ego
ps̄.39. (inquit pſalmi.) mendicus et pauper
ſum: qđ ꝼm glo. ibi ad litteraꝫ de xp̄i
perſona dixit. Hoc inquit glo. xp̄s di=
cit de ſe in ꝑſona ſerui. Sexto idē do=
cent exempla ſanctoꝝ/veteris et noui
teſtamenti multiplicia. Hebre. xi. cir=
cuierūt in melotis / in pellib⁹ capri=
nis/egētes/anguſtiati/afflicti : q̄bus
dignus nō erat mūdus. Septimo do
cent idem nocumenta/q̄ hoīb⁹ ex vo=
luptatib⁹ ꝓueneꝛt: vt pꝫ in eua circa
eſum ꝓhibitum. De ſalomone q̄ infa
mis mortuus eſt. De dauid ꝛ ſanſone
et de multis alijs. Octauo idem do=
cent penurie ꝯfratrū xp̄ianoꝝ. Quot
eñ ſūt vidue tribulate: pauperes egē
tes: deuoti tēptati: laboribus preſſi.
capti/ꝛ ſiꝉes q̄bus cōpati deberemus
nō inaniter vero gaudere. Vñ Berñ.
nō decet chriſtianū delicias q̄rere: cū
ſciat xp̄m in tot membris ſuis neceſſi
tatem habere. Nono docet illud volu
ptatum breuitas/labor / ꝛ ꝑ cōtraria
mixtio. Unde boetius de cōſolꝭ. O ꝙ̄=
tis amaritudinib⁹ humana felicitas
reſperſa eſt. Uerū quia nemo ſine con
ſolatione diu ꝑſeuerare pōt: conari er
go debemus vt delectemur de ſpe ce=
leſtis patrie: de dei ꝓprietatib⁹/ vide
licet bonitate/miſicordia/ꝛ hmōi. de
xp̄i ꝑfectionibus: de ſuis beneficijs:
de virtutibus/ꝛ alijs. ꝼm illud Ps̄.
Delectare in dn̄o: ꝛ dabit tibi petitio= ps̄.36.
nes cordis tui. Et ꝼm illud apl̄i Phi
lip. iiij. gaudete in dn̄o ſemꝑ: iterū di=
co gaudete: modeſtia vr̄a nota ſit ꝛc̄.

¶ Capitulum primū decimi pre
cepti. De concupiſcentia aliena=
rum rerum.

NOn concupiſces rem
ꝓximi tui: nō domū:
non agrū: nō ſeruum
nō ancillā: non bouē:
non aſinū: nō vniuer=
ſa q̄ illius ſunt. Exo.
xx. ꝛ Deuꝭ. v. Illđ eſt
decimūmādatū. De quo tria princi=
paliter ſunt videnda. Primo quomo
do debet intelligi. Scđo de mandatꝭ
dubia q̄dā ſoluenꝭ. Tertio videbiꝭ de
pena tranſgredientiū prefata man=
data. ¶ Pro intellectu primi notā= A
dū primo. Sicut dictum eſt precepto
precedenti: ita ſuo modo hic eſt/ ꝙ p̄=
mi motus concupiſcentie rei aliene ꝓ
ut cōſiſtūt infra limites ſenſualitatis
ſiue vt ꝑuenūt totaliꝭ deliberationē₃
rōnis/ꝛ nullo mō a volūtate depēdēt
nō ꝓhibenꝭ aliq̄ mādato: nec illo mō
ſunt pctā : ſed volūtatis deliberatiu⁹
cōſenſus ī dānificationē proximi ꝑ il
licitā vſurpationē tp̄aliū bonoꝝ ei⁹ ꝓ
hibeꝭ vltimo iſto mandato. ¶ Secū B
do notandū ꝙ ſicut aliene mulierꝭ cō=
cupiſcētia ad actū venereū pōt dupl'r
cōſiderari vt p̄cedēti mādato tactum
eſt: ita ſimiliter concupiſcētia rei alie=
ne a ꝓximo poteſt dupl'r conſiderari
Uno modo ꝓut ex ea oriꝭ ꝛ cauſatur
exterior actus illicite ſibi vſurpādi rē
ꝓximi ſui/ſiue rē alienā. Et illa ꝯcupi
ſcētia ꝓhibeꝭ eadē ꝓhibitiōe q̄ ꝓhi=
beꝭ actus ei⁹ exterior videlic₃ ſeptīo

precepto.non furtum facies. Alio mõ interior illa volũtatis concupiſcentia deliberata conſideratur inquantũ ex ea non ſequitur actus exterior vſurpãdi ſibi rem alienã.quia forte timet/verecundatur/aut non hꝫ oportunitatẽ. Et ne quis illã concupiſcentiã interiorem ſolam ſine exteriori actu/eã committens crederet non eſſe peccatũ ipſam dñs ſpeciali precepto prohibuit/ ſcꝫ decimo.nõ concupiſces rẽ proximi tui. Cum igitur in ſeptimo pcepto ſint multi modi iniuſte hominẽ dãnificandi per exteriorẽ tpalium illicitam vſurpationẽ ſuoꝝ/vt ibi dictũ fuit.ptꝫ etiã quot ⁊ ꝙ multiplicia ſint peccata qb⁹ contra hoc decimũ mandatũ trãſgredimur.quia ſunt omnis deliberata volitio furti/rapine/⁊ ſimiliũ.vbi tñ non ſequitur exterior furandi aut rapiẽdi actus. Et ſic etiam ĩtelligatur de multiplicib⁹ aliĩs hmõi cõcupiſcẽtiĩs voluntatis ⁊ deliberatiuis eius conſenſibus in tales ĩiuſtas ꝓximi damnificationes:que tñ non implẽtur ope exteriori. Tertio notandũ ꝙ pricipalr hic auaricia interior ꝓhibeť que eſt inordinatus amor habendi tpalia.de qua habetur circa principiũ ſeptimi mãdati. Si quis autẽ videret bona exteriora in curia alicuius diuitis et talia huiuſmodi:⁊ nollet ea habere contra dei mandatũ nec contra ꝓximi bonũ:ſed deſideraret ea nõ ĩordinate ⁊ feruide: nõ propť hoc oporteret eũ ꝯ hoc mãdatum egiſſe:ſed tñ affectiones tales ſunt inutiles ĩterdũ ⁊ ocioſe.de quib⁹ Sene.dicit. Cũ omĩa edificaueris:va-

C cuus remanebis. ¶ Quo ad ſecundum principale pr̃io dubitať circa decalogum.vtrũ veniale pctm̃ poſſit fieri mortale? Rñ.ꝭm Tho.pma ſcđe.q. lxxxviij. Primo notandũ differẽtiam peccati mortalis a veniali.⁊ quõ ſit aliquod mortale tripliciter. Sic quidem differũt veniale ⁊ mortale peccatum. Nã qñ volũtas fertur in aliqđ qđ ꝭm ſe repugnat caritati/per quã homo ordinatur in vltimũ finẽ:peccatũ ex ſua ſpecie/genere ſeu obiecto hꝫ ꝙ ſit mortale:ſiue ſit contra dilectionẽ dei/ſicut blaſphemia/periuriũ/⁊ hmõi.ſiue cõtra dilectionẽ ꝓximi/ ſicut adulteriũ/ ⁊ ſimilia. Qñcunqꝫ vero volũtas peccantis fertur in illud quod in ſe continet quandã inordinationẽ:non tñ contrariatur dilectioni dei et ꝓximi. ſicut verbũ ocioſum/riſus ſupfluus/et alia hmõi:talia ſũt pctã venialia ex ſuo genere. Sed quia actus morales recipiunt rationẽ mali ⁊ boni.nõ ſolũ ex obiecto:ſed etiam ex aliqua diſpoſitione agentis/contigit qñqꝫ ꝙ illud quod ẽ peccatũ veniale ex genere:rõne ſui obiecti ſit mortale ex parte agẽtis.vľ qꝛ in eo cõſtituit finem vltimũ:vel qꝛ ordinat ipſum ad aliquod quod eſt peccatum mortale ex genere. puta cũ qs ordinat verbũ iocoſum ad adulteriũ cõmittendũ. Similr etiã ex parte agẽtis contingit ꝙ aliquod peccatũ quod ex ſuo genere eſt mortale/ ſit veniale. propter hoc ꝙ actus eſt imꝑfectus/id eſt non deliberatus rõne:que eſt principiũ propriũ mali actus. Scđo notat ꝙ peccatum veniale poſſe fieri mortale:tripliciter poteſt contingere. Pr̃io ꝙ vnus ⁊ idẽ actus numero primo ſit peccatũ veniale/⁊ poſtea mortale. Sꝫ hoc eſſe nõ põt:qꝛ principaliter peccatum conſiſtit in actu volũtatis/ſicut ⁊ quilibet actus moralis. Unde nõ dicitur vnus actus moraliter/ſi voluntas mutetur:ꝗuis etiã actio ꝭm naturam ſit continua. Si autẽ volũtas non mutetur:nõ põt eſſe ꝙ de veniali fiat mortale. Secundo mõ poteſt ĩtelligi vt id quod eſt veniale ex genere/fiat etiam mortale. Et hoc quidẽ poſſibile eſt/inquantũ in eo conſtituitur finis/vel inquantũ refertur ad mortale peccatũ ſicut ad finẽ:vt dictũ eſt. Tertio modo poteſt intelligi ita ꝙ multa peccata venialia conſtituãt vnũ peccatũ mortale. Qđ dupliciter põt ĩtelligi. Primo ꝙ ex multis peccatis venialibus ĩtegraliter conſtituatur vnũ peccatũ mortale/⁊ illud falſum eſt.qꝛ oĩa pctã venialia mũdi nõ pñt habere tantũ de reatu/de pena damni nec ſenſus:quantũ

vnum mortale habet. Reatus enī pec
cati mortalis eſt eternus: venialis ve=
ro temperaneus. Mortale merek ca=
rentiam diuine viſionis perpetuā: non
autē ſic veniale. Mortale etiam merek
vermē cōſcientie perpetuum: non ve=
niale. Inter que oīa nulla eſt propor=
tio. Alio mō pōt ītelligi ꝙ mlta pecca
ta venialia faciunt vnū mortale diſpo
ſitiue. ⁊ ſic verum eſt. qꝛ qui peccat ve
nialiter ex genere pretermittit aliquē
ordinem. Et ex hoc ꝙ conſueuit volū=
tatem ſuam in minoribus debito ordi
ni non ſubijcere: diſponitur ad hoc ꝙ
etiam volūtatem ſuā non ſubijciat or/
dini vltimi finis / eligendo id quod eſt
peccatum mortale ex genere. Et ſic li=
bido peccandi ītroducitur per actꝰ ve
niales: vt prorumpat facilius in mor=
tale. Ex quibus / ⁊ alijs ſupra pmo et
quarto pcepto poſitis / ⁊ in nono patꝫ
ꝙ ex veniali pōt fieri mortale quītupli
citer. Primo qñ in veniali cōſtitueret
finis. Secūdo qñ veniale ordinaretur
in mortalē actū. Tertio quādo venia=
le fit contra cōſcientiam diffinitiue iu
dicantem aliquid eſſe mortale / vel cō
tra conſcientiam vehemēter dictantē
vel dubitantē / ⁊ plura argumenta ha
bentem ꝙ ſit mortale ꝙ̄ ꝙ ſit veniale.
Quarto qñ veniale diſponit ad mor=
tale / ſiue fiat progreſſus in moroſam
delectationē / ſiue ex diſpoſitione ma=
lorum habituū. Quinto qñ fit ex con=
temptu graui. De his ītelligitur Au=
guſt. dicēs. Nullum peccatū eſt adeo
veniale: quin dum placeat / ſuppleuno
D ex quinqꝫ modoꝝ fiat mortale. ¶ Du
bitatur ſecundo quot mala faciat pec
catum veniale? Rñ. ꝙ vndecim. Primo
ad penā obligat: aut eternam: ſi quis
cū eo damnatur ſꝫm Tho. aut purga=
toriam: ſi hic non ſatiſfacit. aut tempo
ralē hic faciendā. Secundo maculam
quandā cauſat in anima. vt tactuꝫ eſt
ſupra pcep. ix. ca. ij. F. Quā etiā pur=
gatoriū ſꝫ Tho. hꝫ delere. Tertio fer=
uorē caritatis minuit. ſicut aqua igni
iniecta: lꝫ nō extinguat: tñ feruorē mi
nuit. Quarto potentias aīe laſſat ī bo
nis opibus. ſicut qñ ponitur onus ſu=
per equū minus prōpte ābulat. Quī=
to a gloria retardat. oportet eñ vt mi=
nimus quadrans pctī venialis ſoluak
hic / vel in purgatorio / vel per īdulgen
tias. Sexto bona patrie celeſtis dimi=
nuit. non quidē ea q̄ ibi habemꝰ repo
ſita ex merito: ſed que deberenk operi
bus / que venialia faciēdo omiſimus.
Venialiter nāqꝫ peccādo nō deo ſerui
mꝰ. nec meremur: ſꝫ demeremur. Se=
ptimo occaſiōes ſunt ad mortalia pec
cata facienda. Octauo quietē mentis
in deū tollit ⁊ ſpiritualē dulcedinem /
ac deū a nobis alienāt aliqualiter. qꝛ
in mūdo per venialia delectamur. No
no gratiā ſanctiſpūs ītcrdū fugāt quā
dediſſet: ſi nō venialibus pctīs noſtre
voluptati ſatiſfeciſſemꝰ. Decimo ſcā=
daliſant proximū. Undecimo in demeri
tū accidētale iactant aīaꝝ. vt q̄ docuit
loca venialia / particeps fiat alterꝰ pec
cati. ¶ Quo ad tertiū pncipale mi= E
rātur quidā / ⁊ murmurant cur deꝰ mi
ſericordiſſimus / pro vniꝰ tranſgreſſio
ne mādati nō deleta per penitentiam:
puniat perpetua dānatione / ſꝫm Iaco
bi aplī ſnīam. cū tñ quedā pctā tā cito
fiāt ⁊ breuiter? Rñ. ꝙ dei de hoc rōna
biliſſima ſentētia apparet iuſta / ex no
uem cōſiderationibus ſumptis ex natu
ra peccatoꝝ. Dicit eñ beatꝰ Aug. xxi.
li. de ciui. dei. nullus exiſtit gentiliū le
giſlatoꝝ: qui cenſeret tam cito nocen=
tiū finiēda eſſe tormēta / ꝙ̄ cito factum
eſt homicidiū / vel adulteriū / vl' ſacrile
giū / vel qđlꝫ aliud ſcelꝰ: nō tpīs longi
tudine: ſed īiqtatis ⁊ īpietatis magni
tudine metiēdū eſt. hec ibi. ⁊ plura ibi
de hoc ponit / ⁊ cōcludit ꝙ nichil irra=
tionabile pōt occurrere hoī: ſi deꝰ cu=
ius īeffabilis eſt iuſtitia pro pctō bre=
ui tpe cōmiſſo det lōge durationis ſup
pliciū: aut etiā eternā infligat penam.
Talia eñ egre ferētes / nō cōſiderant
maliciā ⁊ nocumentū peccati mortal'.
quod ſꝫm Guil'. pariſien. in de fide ⁊ le
gibus multis rebus cōparak. Primo
eſt vulneratio ſpūalis aīe. ideo Pš. pš. 50.
Libera me de ſanguinibꝰ ⁊c. Sic eñ

nemo miratur/ ꝙ ex breui vulneratio
ne corporali quis perpetue corporali
vita per mortē priuatur. Sic nec mire
tur ꝙ per mortale crimen ꝗs eternalr
corā deo maneat mortu⁹. Scḋo pecca
tū mortale eſt quidā caſus in ꝓfundū
volūtarius. de quo xp̄s ait Math. xvi.
Cecus ſiūt ſi ceco ducatū preſtat: ābo
in foueā cadunt. ſed in ictu oculi quis
ſe precipitare poteſt in foueā quā ꝓp̄o
conatu nunꝙ exire poteſt. Tertio pec
catum mortale eſt tranſgreſſio p̄cepti
ſub morte īterdicta. ſ꜡ illḋ Math. xix.
Si vis ad vitā īgredi: ſerua mādata.
ſed nullus miratur ꝙ pro trāſgreſſio-
ne humanaꝝ legū temperance facta-
rum: fur/ latro/ ⁊ alij malefactores rei
publice eternalr puniunť ſuſpēdio vel
tormēto ſimili. Vn̄ ſm aug. vbi prius
octo penas ſm Tulliū leges malefa-
ctoribus infligūt/ vic꜡ dampnū/ vīcula/
verbera/ talionē/ /ignominiā/ exilium
ſeruitutē/ ⁊ mortē. Et tn̄ quāl꜡ iſtaru꜡
penarū contingit per hoīes iuſte ꝑpe-
tuo īfligi pro tēporaliter cōmiſſo. Cur
ergo n̄ ſimilr pro pctō mortali fieret?
Quarto pctm̄ mortale eſt contractus
quidā/ ⁊ emptio infernaliū tormento-
rum. necnō ⁊ vēditio/ q̄ precio breuis
voluptatis ſeipſum tā in aīa ꝙ in cor-
pore vendit inſania pctōris. Vn̄ tales
venundati ſunt vt facerēt malū. ſcḋ. iij.
Re. xxi. dicit helias ad achab. Venun
datus es vt faceres malū. nulli autē
dubiū quin ex venditiōe ⁊ ēptiōe quā-
tūcunqꝫ breui tēpore fiant: ius perpe-
tuū rei empte acquiriť emptori. Quī-
to peccati mortalis ꝑpetratio eſt lumi
nis gratie extinctio/ ⁊ lucerne que lu-
cet cognitiōe/ ⁊ ardet amore. Cū autē
nemo poſſit de ſe iſta reaccēdere ꝑpe-
tue/ niſi xp̄s. ſm illud Joh. i. Erat lux
vera que illuminat oēm hominē veni-
entem in hunc mundū: idcirco ad illḋ
periculū ſe proīciēs merito punietur
perpetuo. Sexto ꝗcunqꝫ addit ſuper
peccatū ſuum īpenitentiā ſeu cōtuma
ciam: addit ⁊ de iure etiā ⁊ penam. Et
iuſtiſſime quantū durat. in vnoquoqꝫ
dei iniuria: tantū durare debet in eo ⁊
pena: ſed exiſtentes in inferno ſuꝑ pec
cato ſuo addunt impenitentiā ⁊ contu
maciā perpetuo: ergo non ſolū iuſte ꝑ
petuo puniūtur extenſiue: ſed etiā in-
tenſiue deus penam eorū augere poſ-
ſet. Septimo ſ꜡ aug. de ciui. dei. libro
xvi. Dignus eſt pena eterna/ qui in ſe
perimit bona eterna: ſ꜡ peccator mor
talis eſt huiuſmodi. q꜡ peccator ad ꝑ-
petuum ſeruitium gratiaꝝ actionis te
netur deo exhibendū/ de quol꜡ mēbro
vl̄ dono tam corporis ꝙ anime: quod
ſibi deus tam gratioſe cōtulit. Hec au
tem oīa diabolo per peccatū tradit/ et
deo eripit: ergo perpetuo puniri debet
Si enim in humana politia qui furať
capam meretur certa꜡ penā/ qui fura-
tur centum florenos maiorē meretur:
ergo qui perpetuum cenſum deo eri-
pit quē habet in mēbris anime et cor-
poris/ ⁊ quē in patria deo lete reddere
deberem⁹ de mēbrorū obſequijs ſem
per puniri debet. Octauo qui peccat
in ſimplicem proximu꜡/ eum ledendo
alapa: meretur aliquā penam. qui au
tem in principē: maiorem meretur. vt
dicitur. v. ethi. ergo qui in īfinitum bo
num peccat: infinitā quodāmodo me
retur penam. quil꜡ enim peccator eſt
de illis. de quibus diciť in Pš. Su- pš.128.
pra dorſum meū fabricauerunt pecca
tores prolongauerunt iniquitatē ſuā.
ergo dominus iuſtus ꝯcidet ceruices
peccatorum ſemper. Nono qui ꝑdit
ex negligentia aliquod donū. vt exem
pli gratia florenum ſuum/ vel domi-
ni ſui meretur certam penā. qui vero
ꝑdit decē florenos pl⁹ demereť. ergo
q̄ perdit infinitū bonū/ in infinitū pu-
niri debet: vt peccator facit. deus eni꜡
infinitum bonum eſt. et noſtrū eſt per
gratiam et gloriam ſm illud Geneſ
xv. vbi de⁹ ait ad Abraham. Ego ero
merces tua magna nimis. quam mer
cedem nobis tribuat: qui ſolus cun-
ctis bonis ſuperabundat.

¶ Capitulū ſecundū. De penis
tranſgredientium decalogū. De
inferno/ tenebris/ igne/ frigore.
⁊c̄.

NUnc ſecundo pĩcipa
liter de penis trãſgre
dientiũ decalogũ/tra=
ctatus erit de penis ĩ
ferni:ſcʒ quas incur
runt trãſgreſſores p̃=
ceptorũ. Ubi tria pn̄=
cipaliter tractabũtur. Primo de pe=
nis exterioribus dãnatorũ ſenſibilib⁹
Secundo de penis ĩterioꝛib⁹ eorum.
Tertio de penis quas habent reſpe=
A ctu ſuperiorũ. ¶ Quantũ ad primũ
notandũ ꝙ damnatorũ hoĩm ab autẽ
ticis doctoribus ponuntur. xliij. pene
ſm ꝙ a diuerſis creaturis exteri⁹ pu=
niũtur diuerſimode. vt ĩ quattuor ele=
mentis. Primo a terra quo ad locũ ĩ
ferni. Secundo ab aere quo ad tene=
bras. Tertio ab igne. Quarto ab aq̄.
Quinto ab omnibus mũdi ⁊ elemen=
torũ fetulentijs. Deĩde quo ad quĩqꝫ
ſenſus. Sexto puniũtur viſu quĩtupli
citer:ſcʒ quo ad fletum/fumũ/obiecta
dãnatorũ hoĩm ⁊ demonũ/⁊ priuatio
nem omniũ delectabiliũ luminũ. Se=
ptimo auditu quo ad clamoꝛis perce=
ptionem/⁊ blaſphemias. Octauo gu=
ſtu:quo ad priuationẽ oĩm comeſtibi=
lium ⁊ potabiliũ. Nono olfactu: quo
ad preſentiã ſulphureorũ corporum.
Decimo tactu quadruplicĩ/ſcʒ ignis
et diuine poteſtatis/ac demoniace/ et
ſtridore dẽtiũ. Xi. per oppoſita glorio
ſis dotibus. Xij. per oppoſita aureola
rum. Xiij. ꝑ ſocietatẽ peſſimorũ. Xiiij.
B priuatione humanitatis xp̄i ¶ Pri=
ma pena eſt locus infernalis. Eſt autẽ
duplex infernus ſm Greg. iiij. dialo.
Prim⁹ eſt vniuerſalis. ⁊ eſt in media
concauitate terre latiſſimus/ ⁊ ꝓfun=
diſſimus/orbicularis/⁊ ignobiliſſim⁹
ac perpetue duraturus. Q3 infernus
ſit ꝓbaĩ ſcriptura/philoſophia ⁊ poe=
tria. Scriptura per illud Math. xxv.
Ite maledicti ĩ ignẽ eternũ. Et in ſym
bolo Athanaſij. Qui vero mala egeſt
pſ.85. in ignẽ eternũ. ⁊ pſ. Qui eripuit ani=
mam meã ex inferno inferiori. Phia
idẽ dicit. Nã ſocrates in li. qui dicitur
fedron platonis poſtq̄ nomiauit grã=
des peccatores:ſic cõcludit. hos cõpe
tens equidẽ porta iacit in tartarũ: vñ
nunq̄ exibũt. Poete ſimiliter. vt Uir
gili. in georgicis. ⁊ plures alij: qui po=
nunt ibi fluuios infernales/⁊ horren=
da. hic infernus cũ ſuo igne a pĩcipio
mũdi paratus eſt a deo. Unde Math.
xxv. Ite maledicti in ignẽ eternũ/qui
paratus eſt ⁊c̃. Et eſa. xxx. parata eſt
ab heri tophet/a rege. Parata ẽ (glo
ſa) ab heri/id eſt ab initio. tophet/id ẽ
vallis gehenne. Sed quare de⁹ infer
num fecit? Rñ. Deus palatiũ hʒ ac re
gnũ vniuerſi/in quo q2 multi ſunt ma
lefactores congruentiſſimũ fuit vt iu=
ſtiſſimus carcerẽ haberet pro talibus
vicʒ ĩfernũ. Secũdo queriĩ: quare ẽ
ſub terra? Rñ. p̄mo. q2 iuſtũ eſt vt peſſi
mi maxime diſtẽt ab optimis ĩ patria
vicʒ a beatis:ſed hoc fit per mediũ in=
tra terram. Secũdo cõgruũ eſt eadeʒ
ratione propter ignobilitatẽ loci/vicʒ
vt ignobiliſſimus locus a nobiliſſimo
vicʒ celo maxime diſtet. Tertio ratiõe
affectus. vt qui hic terrena pro deo co
luerunt: perpetue in terra claudãtur.
Pſ. Adheſit in terra venter nr̃. Ali⁹
infern⁹ ẽ particularis quorundã ante
diem iudicij: qui poſtmodũ in ĩferiorẽ
infernũ detrudẽtur. Sunt eñ ſup ter=
ram quedã loca patentia/vbi dãnato
rum anime luunt penas. vt ethna/⁊ ol
le vulcani. Ibidẽ ſʒ Iſidoꝝ li. xij. ethi
moł. ſunt montes ardentes pleni ſul=
phureis flãmis/⁊ horribilibus. Quia
in talibus ſm poetas dicebaĩ habita
re deus: quem vocabãt vulcanũ. Sed
reuera diabolus ibi habitat cum ſuis
De iſtis particularib⁹ infernis narrat
Greg. etiã. iiij. diał. Primo ꝙ heremi
ta ſanctus in ĩſula lipparis vidit ani=
mam theodorici regis/in ollam vulca
ni ibidem proiectam per deuotos vicʒ
Iohannẽ papã/⁊ Simachũ patriciũ:
quos p̄fatus rex prius ĩiuſte occide=
rat. Scd̄o narrat de quodã romano ĩ
extremis laborãti cui apparuit nauis
parata: qua ipſe ⁊ quidã vicinus ſuus
deducẽdi erant in ſiciliã. vñ Greg. ibi
addit cauſam hoꝝ locoꝝ: dicẽs ꝙ vero

Ille moriens ſe ad ſiciliã ducendū te=
ſtatus eſt:quid aliud ſentiri pōt:niſi ꝙ
pre ceteris locis in eius terre inſulis
eructuãti igne tormentorū olle patue
runt.que vt ſolēt narrare qui nouerūt
laxatis quotidie ſinibus excreſcūt. vt
mūdi termino appropinquãte quãto
certū eſt illuc amplius exurēdos colli
gi:tãto τ eadem tormētorū loca ãpli⁹
videant̄ aperiri. Quod oīpotēs deus ad
correctionē viuentiū in hoc mūdo vo=
luit oſtendi:vt mētes infideliū qui in=
ferni tormenta eſſe nō credūt:tormen
torū loca videant/q̄ audita credere re
cuſant. Eandē cauſam aſſignat guil.
pariſieñ.de vniuerſo.pte p̄ma.ca.xlvij
vbi etiã dicit:ꝙ in p̄fata inſula ſicilie
ignis p̄nominatus vinorū intolerabi=
C liter cruciat aĩas appropīquantiū ſibi
τ tñ corpora nō ledit. ¶ Secūda pe=
na ſunt tenebre exteriores. Vñ math.
xxij. ligatis manibus τ pedib⁹:ꝓijci=
te eum ĩ tenebras exteriores. Ubi no=
tandū ſm Tho.in.iiij.di.vlti.ꝙ tripli
ci de cã erunt τ ſunt in ĩferno tenebre.
Vñ ſic dicit. Diſpoſitio inferni erit ta=
lis prout maxime miſerie dãnatorꝫ cō
uenit vel cōpetit. Vnd ſm hoc ſunt ibi
lux τ tenebre ꝓut maxime ſpectat ad
miſeriã dãnatorū. Ipſa autē viſio ſm
ſe delectabilis eſt. Prio eñi metha.di
cit̄:ꝙ ſenſus oculorū eſt maxime dili=
gibilis/eo ꝙ per ipſum plura cogno=
ſcimus. Sed per accidens cōtingit vi
ſionē eſſe afflictiuã:inquantū videm⁹
aliqua nobis nociua vel noſtre volūta
ti repugnãtia. Ideo in ĩferno hoc mo
do dꝫ eſſe locus diſpoſitus ad viden=
dum ſm lucē τ tenebras:ꝙ nichil ibi
perſpicue videatur:ſed ſolūmodo ſub
quadã vmbroſitate videãtur illa q̄ af=
flictionē cordi ingerere poſſunt. Iccir
co beat⁹ Greg.li.ix.moral.ſup illo ver
bo.in ĩferno nullus eſt ordo:ſed ſem=
piternus horror ĩhabitat:dicit. Quã=
uis ignis illic ad cōſolationē nō luce=
at:tñ vt magis torqueat ad aliq̄d lu=
cet. Nã ſequaces quos ſecū traxerūt
de mūdo reprobi:flãma illuceſcēte vi=
p̄s.28. ſuri ſunt. Et ſimiliter ſup illud p̄s. vox

dñi ĩtercidētis flãmam ignis:dicit Ba=
ſilius ꝙ virtute dei ſeparabit̄ claritas
ignis ab eius virtute aduſtiua:τ cedet
in gaudiū ſanctorꝫ:τ vſtiuum ignis in
tormentū dãnatorū. Unde ſimpliciter
locus eſt tenebroſus:ſed tñ ex diuina
diſpoſitione eſt ibi aliq̄d luminis quã
tum ſufficit ad videndū illa q̄ animaꝫ
torquere poſſunt. Et ad hoc ſatiſfacit
naturalis ſitus loci.qꝛ in medio terre
vbi ĩfernus ponit̄/non pōt eſſe ignis:
niſi feculentus τ turbidus/τ quaſi fu
moſus. Quidã tñ tenebrarū harū cau
ſam aſſignant ꝙ fit ex conquaſſatione
τ compreſſione corporū damnatorꝫ. q̄
propter multitudinē ita replebūt locū
inferni:ꝙ nichil ibi de aere remanebit
Et ſic non erit ibi aliq̄d de diaphanei
tate quod poſſit eſſe ſubiectū lucis/ni
ſi oculi dãnatorū qui erunt obtenebra
ti. Hec Tho. Cui concordat p̄s. Sicut p̄s.48.
oues in ĩferno poſiti ſunt:mors depa=
ſcet eas. ¶ Tertia pena ē calor ſum= D
mus per ignem. vnde Math.xxv. Ite
maledicti in ignē eternū τc. Deutero.
xxxij.dicit moyſes.ignis ſuccēſus ē in
furore meo/id eſt a principio mundi.
Primo ɔtra demones:τ ardebit vſqꝫ
ad inferni nouiſſima. deuorabitqꝫ ter
ram/id eſt terrenos cū germine ſuo τ
fundamenta montiū/id eſt ſuperborꝫ
comburet. Hic ignis vt dicit alb. ſuper
ꝓuer.vlti.li.de muliere forti:vret inte
rius aĩam/τ exteri⁹ corp⁹. Qui ignis
in immenſum eſt calidior noſtro igne.
Hic ignis/vt in ſcđa pena dictū eſt ca
lidiſſimus eſt:tenebroſus ſimplr/ſm
quid lucidus quaſi fumoſus:et virtu=
te diuina et naturali actiuiſſimus. Et
tho.in.iiij.di.xliiij.dicit. ignis inferni
corporeus eſt.vt ꝓbat Greg.iiij.dial.
τ maxime actiu⁹ eſt:eiuſdē quidē ſpēi
cum noſtro igne. Sed hꝫ proprietates
multas differētes a noſtro.tū qꝛ ſuccē
ſione non indiget:nec lignis nutritur.
tū qꝛ deus eū regit. Vñ Eſa.xxx. Flat⁹
dñi ſicut torrens ſulphure⁹/ſuccēdēs
eã/id eſt a deo eſt accenſus:q̄ naturaꝫ
ei⁹ inſtituit:nō ab hoīe. Ignis etiã ibi
erit fortiſſime caliditatis.qꝛ calor ei⁹

erit vndiq̄ȝ congregatus/propter fri-
gus terre vndiq̄ȝ ipm̄ circūſtans. Hec
tho. Quarta pena eſt frigus ꝑ aquā:
de qua ⁊ p̄cedēti pena dr̄ Job. xxiiij.
Tranſibunt ab aquis niuium ad calo
ps. 10. rē nimiū. Et in Pſ. ignis/ſulphur/et
ſpūs ꝓcellarum pars calicis eoꝝ. Et
tho. ꝓ intellectu hoꝝ dicit vbi prius
diſt. xlix. damnati tranſibunt ex vehe-
mentiſſimo calore ad vehemētiſſimū
frigus/ſine hoc ꝙ in eis ſit aliqđ refri
geriū: ⁊ qꝛ eoꝝ paſſio ab exterioribus
nō erit ꝑ ſpecies ſenſibiles/eo mō quo
hic ſed ꝑ actiones ſpūales/imprimēt
formas leſiuas. Unde ſequitur etiā
ſicut in febricitantib⁹ ſtridor dentiū
De quo luce. xiij. Et vt alber. vbi p̄us
dicit: frigus intus/⁊ extra damnatos
pſequit̄. Quinta pena ꝙ patient̄ ab
oībus elemētoꝝ fetulentijs. Un̄ tho.
vbi prius. Secūdū inquit baſiliū in vl
tima mūdi purgatione/fiet quedā ſe-
paratio in elementis: vt quicq̄d ē pu-
rū et nobile/remaneat ſupius ad glo-
riam beatoꝝ: quicq̄d vero eſt ignobi-
le et fetulentū/in īfernū ꝓiciat̄ ad pe
nam damnatoꝝ: vt ſicut oīs creatura
dei eſt beatis materia gaudij: ita dam
natis ex oībus creaturis tormentum
accreſcat. ſm̄ illđ Sapie. v. pugnabit
cū illo orbis terraꝝ/cōtra inſenſatos.
Hoc eñ diuine iuſtitie competit: vt ſi-
cut ab vno recedētes ꝑ pctm̄/in rebus
materialibus que ſunt multa ⁊ varia
E finē ſuū conſtituerūt: ita etiam mate-
rialiter affligant̄ ex multis. ¶ Sex
to punientur quo ad viſum multipli-
citer. Fletu p̄mo. vnde luce. xiij. Liga
tis pedib⁹ ⁊c. Qualis autē fletus in
dānatis eſſe poſſit: docet alber. ſuper
eodem. In fletu inquit p̄mo eſt cōſtri-
ctio cordis ex triſtitia/et ſenſu pene.
Scđm eſt conſtrictio panniculorū ce-
rebri/ꝓueniens ex cordis conſtrictio
ne: quia pāniculi cerebri ꝑ telas/ner-
uos ⁊ venas cōcuruātur ad cor: et cuȝ
cor extremitates ſuoꝝ ventriculoꝝ cō
ſtringit: tūc cōtrahunt̄ panniculi cere
bri ⁊ alia mēbra/in que panniculi ner
ui/⁊ vene diffundūt̄. Ex quo tertio ſe
quitur inordinata diſtractio figure et
ſitus in facie. Hec tria ſunt in fletu in
fernali. Quartum aūt nō/videlȝ effu
ſio lachrymaꝝ: q̄ hic ſolū hȝ locū. Et
tho. vbi prius ſic dicit. in fletu corpo-
rali duo inueniūtur: q̄ꝝ vnū eſt lachry
marū reſolutio: et quantū ad hoc fle-
tus corporalis in dānatis eē non pōt
quia poſt diē iudicij: quieſcēte motu
primi mobilis/nō erit aliqua gñatio
vel corruptio/vł corporalis alteratio
In lachrymaꝝ aūt gñatione opȝ illi⁹
humoris eē gñatiōeȝ/q̄ ꝑ lachrymas
diſtillat. Unde quātū ad hoc in dāna
tis corpalis fletus eē nō pōt. Aliđ qđ
inuenitur in corporali fletu eſt q̄dam
cōmotio et turbatio capitis ⁊ oculoꝝ.
⁊ quātū ad hoc fletus eē poterit in dā
nat̄ poſt reſurrectionē. Corpora eñ dā
natoꝝ non ſolū ab exteriori affligent̄
ſed etiā ab interiori ſȝ ꝙ corpus īmu
tatur ad paſſionē aīe in bonuȝ ⁊ ma-
lum. Et quātū ad hoc flet⁹ carnis re-
ſurrectionem indicat: et reſpondet de
lectationi culpe q̄ fuit in aīa ⁊ corpo-
re. Oculi etiam punient̄ fumo: vt ī ſe
cūda pena tactū eſt/de obiecto q̄ cor-
pora damnatorum multū punient̄: qꝛ
turpia erunt colore ⁊ turbatiōe facieī
et ſtridore dentiū: priuabunt̄ etiā lu-
mine ſolis/lune/ſtellarū/diei ⁊ alioꝝ.
¶ Septimo punient̄ auditu ꝑ clamo F
res punitoruȝ lachrymabiliſſimos/et
blaſphemias eorum. Unde dic̄ Tho-
mas ſecunda ſecunde queſtione. xiij.
Credibile eſt ꝙ poſt reſurrectionem
in damnatis erit vocalis blaſphemia
ſicut ī ſanctis vocalis dei laus. Et de
interiori blaſphemia nulli dubiū. Un̄
de vtraq̄ȝ dicit̄ apoca. xvi. eſtuauerūt
hoīes eſtu magno: et blaſphemauerūt
nomen dei habentis poteſtatem ſuꝑ
has plagas. Et tho. vbi prius idē oſtē
dit. Ad rationem inquit blaſphemie
ꝑtinet deteſtatio diuine bonitatis. Il
li autē qui ſunt in inferno retinebunt
ꝑuerſam voluntatem/auerſam a dei
iuſtitia/in hoc ꝙ diligunt ea in quib⁹
puniuntur: et vellēt eis vti ſi poſſent:
et odiunt penas que pro huiuſmodi

peccatis infliguntur. Talis igitur de teſtatio diuine iuſtitie eſt interior in eis blaſphemia cordis: ex qua exteri
B or blaſphemia ſequi poteſt. ¶ Octauo puniuntur guſtu/quo ad priuationem oim delectabiliũ/potuũ/et ciborum. Unde luce. xvi. diues in inferno ait: mitte lazarũ vt intingat extremuz digiti ſui in aquam vt refrigeret linguam meam: ſed nemo habebit cum eodem qd deſiderat. Ex quo fm Grego. elicitur q in illis mẽbris pctõres plus in inferno puniunt/in quib9 pl9 peccauerũt. vt choriſantes in pedib9 tangentes luxurioſa/ibidem. luxurioſi in genitalibus ⁊c. Nono puniunt in olfactu: veriſimili9 ei putatur a doctoribus: vt tactum eſt in quinta pena partim: poſt iudicium infern9 replendus eſt imũdicijs/ſpurcitijs/ſterquilinijs/et ceteris penoſis abominationibus quas peccatũ fecit ex elemẽtis generari. Idcirco vt homines qui in hac vita floribus elementorũ i optimis effectibus et fructib9 abuſi fuerunt/viliſſimis eoz fecibus et ſterquilinijs puniẽntur. Quis igit eſtimare poſſit/dicit henricus de haſſia ſuper Gen. abominationem infernaliũ flãmarum ſulphurearũ/ac fetorem eaz que ſi exirent infernũ: corrũperent totũ elementarẽ globũ. Non ergo nunc exibit/nec poſt: ſed reflectit ex toto cõcauo inferni ⁊ terre. Declarat illd albertus in de muliere forti: allegans illud Job. xvij. Putredini dixi/pater meus es: mater mea ⁊ ſoror mea vermibus. Non inquit fiet fetor ex exalatione alicuius putredinis: quia nõ putreſcunt ibi corpora: ſed ignobilitas illa ibi cõgregata dicit putredo/⁊ picture penarum vermes. Unde ſapientie. v. pugnabit cum illo orbis terrarum contra inſenſatos/id eſt quattuor elementa: terra artando: ignis vrẽdo: aer obſcurando: ⁊ aqua infrigidãdo. Quicquid enim ignobile eſt i elemẽtis: infernus degluciet. Decimo puniuntur tactu ignis acerbiſſimi: et a diuina iuſtitia intra et extra medullas cremante: a demonibus torquentibus/a condẽnatis compungentib9 vt tactũ eſt ptim ſecunda pena. Unde chriſoſto. dicit de reparatõne lapſi ad amanticũ: q acerbitatez huius ignis nulla lingua explicare valet. ¶ Un= D
decimo puniuntur per oppoſita dotibus beatorum: corpora eni eoz erunt quadrupliciter miſera. Primo deformia. Eſt autem fm Tho. in. iiij. diſti. xliiij. duplex deformitas. Una eſt ex defectu alicui9 membri: ⁊ talis i nullo damnatoz erit/ vt nulli dubiũ eſt: quia omnes integris membris reſurgent. Alia eſt deformitas ex indebita partiũ diſpoſitione: in qualitatib9 quidem/vt febre vel podagra ⁊ huiuſmodi. Nec talis deformitas i damnatis erit: ſed corpora eoz erunt ſenſibiliſſima et viuacia: quia niſi ſic tunc min9 ſentirent mala pene in inferno: ſic etiam ſi mutilati remanerẽt/qd non cõcedit. Sunt igitur deformes defectibus illis/qui ex naturalib9 principijs in humano corpore naturaliter cõſequũtur: vt eſt põderoſitas/tarditas/paſſibilitas ⁊ opacitas/palliditas/et hmõi. Un queſt. vlt. dicit q corpa damnatoz erunt turpiſſima. Secundo ergo corpa dãnatoz erũt paſſibilia valde. Tum fm tho. vbi prius: qꝛ integra mẽbris: tum qꝛ carentia impceptibilibus morbis. tũ qꝛ diuina iuſtitia reget in eis materiã ignis. tũ etiã qꝛ natura eoz eſt incorruptibilis. Paſſibilia eni erunt corpa eoz ſ3 incorruptibilia: et ſpecies caloris q materialiter ſunt i igne recipient ſpũalit in dãnato corpore. Et ſic ignis aſſimilabit ſibi ea: nec tñ ꝯſumet ea. Propter que apocal. ix. dicit. In diebus illis querent homines mortẽ/et nõ inuenient eã: ⁊ deſiderabũt mori: ⁊ fugiet mors ab eis. Tertio erũt põderoſa ⁊ tarda. Sed queritur vtrum ne aliqñ iã dãnati infernũ exire poſſunt/hic hoib9 apparẽdo? Rñ. fm Tho. in. iiij. diſt. xlv. Damnati exire poſſunt propria inferni receptacula fm diſpoſitionem diuine prouidẽtie: et aſpectibus hoim

apparere:non tamen illud poſſunt ꝓ
pria libertate:ſed diuina prouidentia
ad eruditionem hoim et terrorē. Si=
militer q̄ ſunt i purgatorio eadē rōne
et vt ſuffragia petant. Sed q̄ in celo
ſunt / poſſunt ꝓpria libertate glorie:
damnati tamen ſecū miſeriam ferunt
Item ibidem addit :: q̄uis aūt anime
damnatoꝝ p̄ncipaliter aſſint vbi ap=
parent:non tamen credendū eſt hoc
ſp accidere. Aliqñ ei hmōi appitiōes
fiūt:vl' i dormiēdo vl' i vigilādo/ope=
ratione bonoꝝ ſpirituū vel maloꝝ:ad
inſtructionem vel deceptionem viuen
tiū. Sicut etiam viui homines aliquā
do aliīs apparent:ꝛ eis multa dicunt
in ſomnīs cū tamen cōſtet eos nō eē
p̄ſites:ſicut auguſti.ꝑ multa exempla
probat.lib.de cura ꝓ mortuis agēda
Quarto dānati erunt groſſi et nō ſub
tiles:ꝛ ſicut oues morbide in inferno
J poſite:q̄s mors depaſcet. ¶ Duode
cima pena eſt deformitas quedā op=
poſita auree ꝛ aureol'. Uñ quidam an
tiquus doctor ſup.iiīj.mouet hāc q̄ſti
onem. Cum ratione actuū excellentiū
debeatur aureola ad decorem corpo=
ris et aīe vtrū etiam pro actibus excel
lenter malis et turpibus debeat ipſis
malis ꝓ pena aliq̄d ꝑ modū deformi
tatis ꝛ turpitudinis/qđ reſpōdeat au
reole in bonis:et verius dicat luteola
Rñderi pōt:ꝙ ſic vt quidam caracte=
res/ſiue q̄dā deformitates rñdeāt i q̄
buſdā damnatis reſpectu aureolarū
in bonis. Uiciū eñ ſiue peccatum op=
ponitur virtuti:et ſicut aurea habetur
propter virtutem:ita lutea ꝓpter vi=
ciū habebitur/qđ ſtatui non principa
liter opponitur. Sed illa vitia ꝑ que
non ſolum virtus corrumpitur:ſꝫ eti=
am ſtatus cui debebatur aureola de=
merentur luteolam. Unde verbi gr̄a:
in ipſis corruptoribus virginū. Et ſi=
militer in ipīs hereticis qui fideꝫ cor
rumpunt in aliīs. Et ſiliter in his qui
pro defenſione ſui erroris patiuntur
mortem. Et ponuntur ille deformita
tes/nō ſolū q2 ſe aureol' p̄uauerūt ma
le operando:ſed q2 etiam in alios pec
cauerunt quātum in ſe fuit:eos vide=
licet corrumpendo. Uñ ſicut boni ha=
bebunt in celo accidētale premiū: ita
ecōuerſo mali ante iudiciū accidenta
le demeritū/ꝛ poſt luteolā. De accidē
tali demerito dicit ambro. ꝙ pena Ar
rīj non eſt adhuc finita:q2 neſcit quot
ꝑ eū ruent. Tredecima pena eſt ꝑpe=
tua ſocietas peſſimoꝝ oīm demonū ꝛ
hominū. ¶ Sed dubitat vtrū ne in K
inferno ſit differentia locoꝝ in ſitu ſꝫ
maioritatem penarū ꝛ minoritatem?
Rñ.ꝙ ſic. Uñ Jo.xiiīj. In domo p̄ris
mei manſiones multe ſunt: ꝗ a ſimili
in inferno. Dicit etiā tho.in.iiīj.diſti.
xlv. Exiſtentes inquit in inferno / ſm
diuerſitatem culpe:diuerſam ſortiun
tur ꝛ penam:et etiam ſm ꝙ grauiori
bus pctīs irretiūtur damnati: ſꝫ hoc
obſcuriorem et ꝓfundiorem locū ob=
tinent in inferno. Unde et ſuperiores
in quibus minimū erat de rōne culpe
ſupremū ꝛ minus tenebroſum locum
habent omībus puniendis. Hec ille.
¶ Dubitatur ſecūdo vtrū eterna ſa= L
pientia/in locis penarū infernaliū ho
mines ſimiles hic in vitīs: ad ſimilia
loca in inferno puniendos tranſmit=
tat? Rñ. ſm Greg.iiīj.dialo. ꝙ ſic. Uñ
math.xiīj. Tunc/id ē in die iudicīj/ di
cet meſſoribus:colligite ʒiʒania: et li
gate ea in faſciculos ad cōburendū.
Sup quo grego.iiīj.dial'. Quid eſt ʒi
ʒania in faſciculos ligare:niſi compa
res paribus in tormentis ſilib⁹ ſocia
re:vt ſupbos cū ſupbis. luxurioſos cū
luxurioſis. auaros cum auaris. falla
ces cū fallacibus. infideles cū infide=
lib⁹ ꝛc̄. Cū ergo ſimiles in culpa ad
tormenta ſimilia angeli in locis pena
libus deputant:quaſi ʒiʒanioꝝ faſci=
culos ad comburendū ligant. Hec il=
le. Et ſic erūt tot partiales in inferno
manſiones:quot p̄ncipalia vitia mor
talia. Nec obſtat illđ iob.xi. vbi dr̄. in
īferno nullus ordo:ſed ſempiternus
horror inhabitat:q2 ſm grego. ibideꝫ
intelligit de intentionis directiōe / et
recta operatione:quoꝝ neutrū ibi erit
Et tñ ſapie. viīj. dicit ſapiētia attīgit

a ſine vſq; ad ſinẽ fortiter/et diſponit
omnia ſuauiter. Xiiij.pena eſt priua
tio ſenſationis chriſti ſm humanita=
tem:cuius pulchritudo eſt ſola quie=
tatiua viſus:cuius vox ſola ꝗetat au=
ditũ:odor olfactũ:ſapor guſtũ: et con
tactio tactũ.Unde in quolibet quinq;
ſenſuũ damnati/tam interiorꝫ ꝙ exte
riorũ/remanebit ꝑpetua ſitis quedaʒ
naturalis:quia ĩ xpi humanitate nr̃e
hũanitatis eſſentialis ꝗdam beatitu
do conſiſtit.Cũ igitur quinq; ſint ſen
ſus/quorꝫ quilibet humanitate xp̄i ꝓ
uabitur:et ꝗntuplex ſitis:ꝑ conſeq̃ns
in quinq; potentijs ſenſuum erũt de=
cem ꝑtiales pene/ſub hoc mẽbro ꝑn=
cipali comprehenſe. Et erunt predi=
cte pene tanto quodãmõ grauiores:
quãto xp̄i humanitas omnia ſenſibi=
lia excedit in amenitate.

¶ Capitulum tertiũ De penis interioribus damnatorum.

QUo ad ſcdm princi=
pale de interioribus
penis damnatorꝫ:no
tandũ ꝙ quinq; ꝑn=
cipales penas dãna
ti habebũt:et iã par=
tim habent/ que ſũt.
Primo oĩm quinq; ſenſuũ interiorũ
punitio/quibus delectabilia ſubtra=
hent̃: et triſtia preſentabũtur quo ad
cõcupiſcibilem.Scdo quo ad iraſcibi
lem erit odiũ ⁊ deteſtatio.Tertio ĩtel
lectus obcecatio. Quarto vermis cõ
B ſcientie remorſus.Quinto pctĩ ⁊ inte
riorꝫ blaſphemie cõtinuatio. ¶ Pri
ma pena interior erit in quinq; interi
oribus ſenſibus ꝗ ſunt/ ſenſus cõis:
imaginatiua:fantaſia:eſtimatiua : et
memoria ſenſitiua. Nam per oculos
ingredient̃ ad ſenſuʒ cõmunẽ ea que
dicta ſunt in ſexta pena. Et ſic ꝑ audi
tum/que in ſeptĩa dicta ſunt/ et ſic de
alijs ſenſib⁹:et cõgregabunt̃ in ſenſu
cõi/eũ maxime cruciantia. Ad imagi
natiuã ꝗ hic infecta fuit pulchritudĩe
mulierꝫ:veniẽt amariſſime eedẽ ima=
gines ⁊ pũe:vt dicat / vtinã vidiſſem
pro muliere ſerpentem:vtinã ꝓ ebrie
tate guſtaſſem cinerem: ꝓ cantilenis
audiuiſſem ſermonem.⁊ ſic de alijs.
Ad fantaſiam veniẽt horribiles viſio
nes.Ad eſtimatiuã indicibiles timo=
res:puta cũ viderit aliquẽ torq̃ri per
demonem: ſtatim timebit ſibi affutu=
rũ eũdẽ dolorẽ:ſicut fit circa rotãdos
ſucceſſiue. Mẽoria ſẽſitiua cogitabit
de malis male/et de celeſtib⁹ inferna
liter:hec ꝓbat tho.l.iiij.diſ.vlti.dicẽs
Sicut ꝓpter ꝑfectã btitudinẽ ſancto
rũ nichil erit in eis quod nõ ſit gaudij
materia:ita nichil erit in dãnatis qd
nõ ſit eis materia ⁊ cã triſtitie: nec ali
quid qd ad triſtitiã ꝑtinere poſſit/de=
erit:vt ſit eorum miſeria cõſummata.
¶ Secũda pena interior quo ad ira= B
ſcibilem erit odiũ oĩm demonũ ⁊ ho=
minũ tam viuorꝫ ꝙ mortuorꝫ:ãgelorũ
et ſanctarꝫ aiarꝫ. Unde ſuꝑ illud Eſa.
xiiij.ſurrexerũt de ſolijs oẽs pricipes
dicit glo.Solaciũ eſt malorꝫ/ multos
habere ſocios penarꝫ. Jdõ ſctũs tho.
vbi prius dicit.Sicut in beatis in pa=
tria erit ꝑfectiſſima charitas : ita in
dãnatis erit ꝑfectiſſimũ odiũ. Uñ ſicẽ
ſctĩ gaudebũt de oĩbus bonis:ita ma
li de oĩbus malis gaudebũt/et de oĩ=
bus bonis dolebũt.Uñ ⁊ felicitas ſã=
ctorꝫ cõſiderata eos maxime affliget.
Uñ eſa.xxvi.videãt et cõfundãt̃ glo=
riãtes ppl̃i:⁊ ignis hoſtes tuos deuo
ret.Uñ vellẽt oẽs btõs eẽ damnatos.
Tãta etiam erit in dãnatis ĩuidia : ꝙ
ꝓpinquorꝫ gl̃ie inuidebũt/cũ ipi ſint
in ſũma miſeria. Et hoc etiam bene ĩ
hac vita accidit/creſcente ĩuidia:ſʒ tñ
minus ĩuidẽt ꝓpinq̃s ꝙ alijs.Et ma
ior eẽt eorꝫ pena ſi oẽs propĩqui dam
narent̃/⁊ alij ſaluarent̃/ꝙ ſi aliqui de
ſuis ꝓpinquis ſaluarent̃/et alij dam
narẽt̃.Et inde fuit ꝙ diues petijt fra
tres ſuos a dãnatione eripi . Sciebat
eñi ꝙ aliꝗ eriperent̃:maluiſſet tñ fra=
tres ſuos cũ alijs oĩb⁹ dãnari. Quã=
uis aũt ex dãnatorꝫ multitudĩe pena
ſingulorũ augeat̃ : tñ tñ ſupercreſcit
odiũ ⁊ inuidia/ꝙ magis eligant torq̃
ri cũ multis:ꝙ minus ſoli . Sed quid

erit de affectu dānatoꝝ ad eos quos
hic carnaliter dilexerunt. Nam affe-
ctiones inordinate in inferno a dāna
tis non auferentur: ſed dānati hic ali-
quos carnaliter dilexerūt: ꝗ videt ꝙ
etiam illic? Rñ. Dilectio q̄ nō fundat
ſup honeſtū facile reſcindit: et ꝑcipue
in malis hominibus: vt phs dicit. ix.
ethic. vnde dānati non conſeruabunt
amicitiam ad eos quos inordinate di
lexerunt / ſed in hoc voluntas eoꝝ re-
manebit ꝑuerſa / ꝙ cām inordinate di
lectionis adhuc diligunt. Odiēt etiā
pš. 73. deū / ſꝫ illud Pš. Suꝑbia eoꝝ qui te
oderūt aſcendit ſemꝑ. Poteſt em̄ de⁹
dupl̄r videri. Uno modo in ſe: ⁊ ſic a
nullo clare viſus pōt odiri. Alio mō ī
effectu. Et quia quidam effectus dei:
puta punitio / repugnat aliquibus: iō
deum odiunt in oꝑib⁹ iuſtitie ſue. hec
oīa tho. Unde alber. ſuꝑ ꝓuerbio. vlt.
de muliere forti / dicit. dānati nullo ef
fectu penitus ſe diligunt. Uñ iob. xli.
corpus eius / id eſt leuiathan / q̄ ſigni-
ficat diabolum: q̄ſi ſcuta fuſilia cōpa-
cta ſquamis ſeſe prementibus. Cor-
pus diaboli ſunt oēs dānati / et ſcuta
fuſilia in q̄ amor diuinus intrare ne-
queat. Unde et ſeſe inuicē deridere di
cunt et cōuitiari. Nec obſtat ꝙ diues
ſollicitabatur de fratribus: q2 hoc fe-
cit nō amore: ſed vt ip̄e min⁹ arderet
ſi ffes a criminib⁹ ad q̄ ip̄e eos indu-
xerat / abſoluerent: vel vt non ſuſtine
ret conuitia ipſoꝝ improperātiū ſibi:
vel verius (vt dic̄ augu.) cōpulſus fuit
hoc dicere: ꝓpter exemplū viuentiuꝫ:
vt magis credāt ſcripture: ꝙ etiā mor
C tuis reſurgentibus. ¶ Tertia pena
ſunt tenebre interiores: q̄ ſunt tripli-
ces / videlꝫ priuatio ſcientie humane /
celeſtis ⁊ diuine. De ꝑuatiōe ꝑma / ſcꝫ
de humanis tenebris dubitat vtrum
dānati poſſint vti notitia quaꝫ in hoc
mūdo habuerūt? Rñ. tho. vbi ꝑus. di.
vlti. dānati memorabunt aliquoꝝ / q̄
hic ſciuerunt. Uñ Luc. xvi. abrahā di
uiti ait. recordare q2 recepiſti bona ī
vita tua. Conſideratio em̄ aliquorum
ſcitoꝝ quantū ad aliquid inducit gau
dium: vel ex parte cognoſcibiliū ī quā
tum diligunt: vel ex parte ipſi⁹ cogni
tionis inquātum eſt conueniēs et ꝑfe
cta. Poteſt etiā triſtitie rō eē: ⁊ ex par
te cognoſcibiliū q̄ nata ſunt cōtriſta-
re: et ex parte ipſius cognitionis / ꝓut
ei⁹ imꝑfectio cōſiderat: vtpote cū ali
quis cōſiderat ſe deficere in cognitio-
ne alicuius rei cuius ꝑfectionē appe
teret. Sic ꝗ in dānatꝭ erit actualis cō
ſideratio eoꝝ q̄ ꝑus ſciuerāt / vt mate-
ria triſtitie: nō aūt vt delectatiōis cau
ſam cōſiderabūt. Conſiderabūt eī ma
la q̄ geſſerunt ex q̄bus dānati ſunt: et
bona derelicta que hic amiſerūt: ⁊ ex
vtroqꝫ torquebunt. Silr̄ etiā torque-
bunt de hoc ꝙ cōſiderabūt notitiam /
quā de rebus ſpeculabilib⁹ habuerūt
imꝑfectam eſſe: ⁊ amiſiſſe ſummā ei⁹
ꝑfectionem quā poterāt adipiſci. De
niqꝫ etiam ea q̄ hic agunt: oſtendent
eis quo ad ea q̄ in eis triſtitiam auge
re poſſunt. Nec damnati penis acer-
biſſimis torti / abſtrahent: ſicut hic fit
a conſideratione triſtabiliū: q2 in futu
ro n̄ abſtrahet aīa a corpore ſicut hic
fit: ſed quātūcūqꝫ corpus affliget: ta-
men anima ſemꝑ cōſiderabit lucidiſſi-
me illa q̄ ꝑſit eē ei cauſa meroris: nec
obliuio eē poterit ex quantacūqꝫ diu-
turnitate tp̄is poſt iudiciū. Hec ille.
Scdō tenebris que ſūt ꝑuatio celeſtꝭ
viſionis affligentur. Uñ ſm Tho. vbi
prius. diſt. vlti. ⁊ idem habet ibi ī lit-
tera a btō grego. Damnati añ diē iu-
dicij videbunt bonos in glīa. Uñ luc.
xvi. Diues vidit lazarū in ſinu abra-
he: non hoc modo ꝙ gloriaꝫ eoꝝ qua
lis ſit cognoſcant: ſed ſolūmō cogno-
ſcēt eos eē in glīa quadam ineſtima-
bili et ex hoc turbabunt. Tū ꝓpt̄ inui
diā dolētes de bonoꝝ felicitate: tū ꝓ-
pter hoc ꝙ ip̄i talem gloriā amiſerūt.
Uñ dr̄ ſapie. v. d̄ impiis. videntes tur
babunt timore horribili. Sed poſt di
em iudicij oīno viſione beatoꝝ priua
bunt. Nec tū ex hoc eoꝝ pena minue
tur: ſed augebit: quia in memoria ha
bebunt gloriā beatoꝝ / quā in iudicio
vel añ iudiciū viderūt: ⁊ hoc eſt eis tor

mentū. Sed vlterius affligent̄ in hoc
ꝙ videbūt ſe indignos reputari/etiaꝫ
videre gl̄iam quam ſancti merent̄ ha
bere. Hec ille. Tertio affligent̄ tene=
D brꝛis circa diuinam notitiā. ¶ Que
ritur igit̄ an dānati cogitabunt aliq̄d
de deo? Rñ. tho. vbi prius ꝙ ſic. Sed
notandū inquit ꝙ deus pōt dupl'r cō
ſiderari. Uno mō ſm ſe ⁊ ſm illud qđ
eſt ꝓpriū ei/ſcꝫ eē toti⁹ bonitatis pri=
cipiū. Et ſic nullo mō cōſiderari pōt ſi
ne delectatione. Uñ ſic nullo mō a dā
natis cogitabit̄. Alio mō ſm aliquid
qđ eſt ei quaſi accidentale in effectib⁹
ſuis: vtpote punire/vel aliquid hmōi.
Et ſm hoc cōſideratio de deo pōt tri=
ſtitiam inducere. Et hoc mō dānati đ
deo cogitabunt. Ipi eñ deū odio hñt
et de eo nō cogitabūt niſi rōne puniti
onis/et ꝓhibitionis eius/qđ male eo
rū voluntati cōſonat. Uñ nō cōſidera
bunt eū: niſi vt punitorem et prohibi=
torem. Quarta pena dānatoꝝ interi=
oꝛ eſt cōtinua pctōꝝ multiplicatio/ et
ꝑpetua in odio dei/ ꝓximi / demonū/
ſanctorū ⁊ angeloꝝ: ⁊ in blaſphemia
cōtinuatio/de quibus dictū eſt. Et ſic
cōtra deū ꝑpetue ꝑuerſam volūtatem
habebūt. Nō tñ demerent̄ ꝓprie lo=
quendo: qꝛ in termino/nō in via ſunt:
vbi ſolum eſt meritū ꝓprie ⁊ demeri=
tū. Uñ tho. vbi prius. Nō ꝓpt̄ hoc dā
nati excuſant̄ a demerito/qꝛ neceſſita
tem peccandi hñt: ſed qꝛ ad ſūmū ꝑ=
uenerūt maloꝝ. Demones tñ āte iu=
diciū peccāt/⁊ demerent̄ alios ad pec
cata trahentes: ſed ad dānatoꝝ hoīm
officiū nō ꝑtinet/alios ad damnatio=
nem ꝑtrahere/ſicut ꝑtinet ad officiuꝫ
demonū/rōne cuius demerent̄ quan
E tū ad ſcđariā penā. Hec ille. ¶ Qui
ta pena damnatoꝝ interioꝛ ſunt ver=
mes ꝯſciētie. Uñ Eſa. vlti. Ignis eoꝝ
nō extinguetur: ⁊ vermis eoꝝ nō mo
rietur. Sup quo Auguſti. de ciui. dei.
lib. xxi. plures expoſitiones recitans
cōcludit. In penis inquit maloꝝ inex
tinguibilis ignis: ⁊ īmaniſſimus ver=
mis: alij pꝛopꝛie ad coꝛpus ignem ex
poſuerunt tropice vero ad animā ver
mem: quod eſſe probabilius videtur.
Uñ ſm Tho. vbi prius diſtin. vlti. Et
bonauēn. ipſa trāſlatio vermis ad do
loꝛem ſpiritualem manifeſtat/in qui
bus ⁊ quomodo ſit vermis: ſi attenda
tur ratio tranſferendi. In verme eñ
materiali conſideratur oꝛigo/ ⁊ moꝛ=
dicatio. Oꝛitur ēquam ex putrefactio
ne: ⁊ moꝛdet illud ex quo oꝛitur. Sic ī
ſpirituali doloꝛe: nō quilibet doloꝛ eſt
vermis: ſed qui naſcitur ex putrefa=
ctione peccati. Sic tunc peccatum di=
citur putridū: quādo anima in eo re=
quieſcit finaliter. Rurſus opoꝛtet ꝙ
ſit ī doloꝛe remoꝛſio. hoc autem eſt ex
concurſu duoꝛum ſibi inuicē obuian=
tiū ⁊ reſiſtentium. Iſta duo mouentia
ſunt in homine/volūtas naturalis et
deliberatiua. Iſta concurrūt per con=
ſciētiā dictantem aliquid factū eſſe ī=
debitū. Et tunc obuiant/quādo volū=
tas naturalis deteſtatur indebitū/ et
deliberatiue volūtati placet. Tūc aūt
reſiſtunt: quādo vtraꝙ in ſuo actu vi
gēt. Ex his patet cur in quibuſdā vi=
uentibus ſit vermis cōſciētie modic⁹/
aut magnus. In dānatis etiam patet
ſil'r: ꝙ ibi erit pctī putrefactio: ⁊ ex
hoc ꝙ pctm̄ finaliter remanſit in ani=
ma eoꝝ: ibi erit concurſus ꝓpt̄ pctōꝝ
apertiſſimā viſionem. Ibi erit obuia=
tio ꝓpter volūtatis deliberatiue ob=
ſtinationē ꝑpetuā/⁊ ſindereſis remur
murationem. Ibi erit reſiſtētia: quia
ipa delectatio pctī erit ablata per pe=
ne acerbitatē: et ex hoc ipſius ſindere
ſis foꝛtificata actio: et ex hoc vermis
mirabiliter rodens et puniens. Uer=
ba ſunt Bonauēn. ¶ Eſt autē quin F
tuplex vermis ſm omnes doctoꝛes.
Primus de peccato cōmiſſo a ſe: nō
quia pctm̄: ſed quia cauſa demerito=
ria reſpectu pene damni. Secūd⁹ ver
mis eſt ſm ſcotum triſtitia de obſtina
tione ſua ī peccato que eſt pꝛiuatio bo
ni honeſti ſiue gratie per culpam: vel
ſaltem triſtat̄ de peccato qđ commiſit
in vita ſua: in quo nunc ſine remiſſio=
ne dimiſſus eſt/et derelictus: nō qui=
dē triſtatur de hoc/vel de hoc ſm ſe:

quia talis eſt ꝑuatio boni moralis:ſed
qꝛ demeritū reſpectu pene dāni. Ter-
tius vermis eſt ſm Alb. ſup miſſam/
de bono a ſeipſo omiſſo. qđ ſi feciſſet:
minora mala ſuſtineret. Et ſʒ alb. ibi-
dem. hi tres vermes nunꝗ̄ ꝑpetue cre
ſcent nec decreſcēt. qꝛ ſunt de preteri-
to/⁊ de neceſſario. Quartus vermis ē
ſm eundē de malo cuius ipſe potuit
eſſe cauſa vt fieret in alio:⁊ ille vermis
creſcet ⁊ mitigabit. Si eñ per malum
ſuum cauſa eſt mali in alio:totiēs cre-
ſcit vermis/quotiens creſcit ⁊ dilatat
malum illud in alios quos īuoluit. Et
in hoc ſenſu dicit Ambro. ꝙ ignoratur
pena arrij. qꝛ neſcit quot errore eius
ſint ſubuertendi. Si autē cā fuit vt bo
num fieret totiens decreſcit vermis:
quotiens bonū illud multiplicabitur.
Hec alb. Quintus vermis vt dic̄ tho.
vbi ṗius eſt corporalis quodāmodo.
Poteſt etiā īquit dici:ꝙ per vermem
ſpūalem caro affligetur/ſm ꝙ paſſio-
nes aīe redundant in corpus:⁊ hic/et
in futuro. Vñ eccliaſt. vij. Uidicta car
nis impij ignis et vermis.

¶ Capitulū. iiij. de pena dānatorū
reſpectu ſuperiorū.

De tertio principali vi-
delicet de pena dāna-
torū reſpectu ſuperio-
rum notādum ꝙ talis
in gñe triplex eſt. Pri
ma eſt ſubtractio cele-
ſtis ſolacij hoīʒ beato-
rum/⁊ angeloꝶ:⁊ alligatio ad carcerē
inferni in ſocietatē peccatorū ⁊ demo
num. Scđa eſt priuatio triū dotū aīe:
⁊ adeptio ipſis oppoſitorū. Tertia eſt
certitudo de īterminabilitate oīm pre
fatarū penarū:⁊ de redemptiōe deſpe
A ratio. ¶ Prima īquā pena eſt ſeptu
plex. Prima ē ꝙ palacio ameniſſimi
celi priuabūtur/quod eſt patria omni
rationali creature deſiderabiliſſima.
Sicut centrū terre grauibus ita aīe
centrum eſt celū. Secūda eſt ꝙ īferna
li loco igneo perpetue cōtēplando alli
gabūtur. Unde math. xxv. Ite male-
dicti in ignem eternū. Tertia eſt ꝑua-
tio naturalis ſocietatis ad beatos ho
mines/a quibus tot gaudia deberent
recipere quot ſunt beati hoīes. Quar
ta eſt adeptio ſocietatis dānatorū ho-
minū:de quibꝰ tanto plures triſtitias
recipient:quāto plures dānati exiſtūt
Quīta eſt priuatio ſocietatis angeli-
ce nature:que ꝓpīqua eſt noſtre aīe
me:de quorū angelorū ſocietate gau-
dere poſſent/ſicut de hominū ſocieta-
te. Sexta eſt introitus ad ſocietatē de
monum infinitoꝶ quodāmodo:a qui
bus etiā tot mala recipient:quot ſunt
deformiſſimi demones. Septima eſt
ſocietas peſſimi demonis ⁊ turpiſſimi
luciferi:que omīa notantur ibi in ver-
bis chriſti:qui paratus eſt diabolo et
angelis eius. ¶ Secūda pena eſt pri B
uatio trium dotū anime/⁊ adeptio op
poſitorum eius. Anima eñ beatoruʒ
habebit primo viſioneʒ dei clarā/qua
decoratur intellectus in munus fidei
hic habite. Scđo cōprehenſionem dei
qua perficietur memoria in munꝰ ſpei
Tertio fruitionē dei delectabiliſſimā.
qua quietabit voluntas in munus ca
ritatis vie. vt docet Tho. in. iiij. diſtin.
xlix. Sic aīa damnati quinꝗ̄ penas e
diuerſo habebit:quarū quelʒ quodā-
modo in īfinitum excedet omnes pre-
nominatas penas gehēne. vt dic̄ Cri
ſoſt. de reparatione lapſi/ſicut creator
excedit creaturā. Quia obiecta trium
dotum ſunt īfinitū/verū/ens/⁊ bonū.
ergo oppoſita ſunt falciſſimū/miſerri
mū/⁊ peſſimū. Sicut igitur deus dele
ctabiliſſimū/⁊ ſummū bonū obiectuʒ
eſt beatis:ita diabolus ſcʒ ſathan eſt
ſummū ⁊ terribiliſſimū obiectū dāna-
tis. Cuius eñ obiectuʒ eſt optimū:eiꝰ
oppoſitū eſt peſſimū. Prima igit pe-
na eſt priuatio viſionis beatifice/⁊ om
nium ibi factibiliū que vidiſſet:ſi non
in mortali defunctus eſſet. Rōne huiꝰ
priuationis intellectꝰ perpetuā ſitim
naturalē patietur aīa dānata. Quia
ſʒ phm ꝑmo metaphi. Oīs homo na-
turaliter ſcire deſiderat. Et prout com
mentator Auerrois exponit. nō detat
intellectus: niſi ſummū verum fuerit

adeptus. Hac ſiti anima/non corpus
Luk. 16 diuitis in īferno ſitiebat. cũ ait. Mitte
lazarum vt intīgat extremũ digiti ⁊c̃.
Secũda pena correſpondens ingrati
tudini fidei eſt viſio perpetua oīm de=
monũ ⁊ animarũ turpiſſimarũ: preſer
tim peſſimi demonis. de quo Math.
xxv. qui paratus eſt diabolo et angl'is
eius. ⁊ ſic punietur intellect⁹ acerbiſſi
me. Qualis autē ſit peſſimi demonis
facies: hanc deſcribit beatus Job. xli.
ſub ſimilitudine: dicens. Sternutatio
eius ſplendor ignis et oculi eius ſicut
palpebre diluculi. de ore eius lampa=
des procedũt ſicut tede ignis accēſe.
De naribus eius procedit fum⁹/ſicͭ ol=
le ſuccenſe atqȝ feruētis. Anhelit⁹ ei⁹
prunas ardere facit: ⁊ flāma de ei⁹ ore
egreditur. In collo eius morabit̄ for=
mido: ⁊ faciē eius p̄cedit egeſtas. Su
per quo alber. vbi ſupra. Sternutatio
diaboli eſt peſſim⁹ conatus malignā=
di. ſplendor ignis dicit̄ non a clarita=
te: ſȝ a terribilitate ⁊ crematiōe. Ocu=
li eius tremebũdi. vbi intelligit̄ furia
demonis ſicut in iratis. Os autē quo
loq̄tur ad animā/emittit lāpades. q̄r
incendit animas/⁊ cogitatiōes in ma
lum. De naribus eius/id eſt a capite
vnde procedere dȝ diſcretio p̄cedit fu
mus demētis cōcupiſcentie ⁊ furor ir
rationalis. Anhelitus ĩique volunta=
tis prunas ardere facit/id eſt impios
igne infernali ſuccenſos. Collũ eius ē
ceruicoſa ſupbia ipſius/in qua eſt for
mido. quia plus audet ſuperba teme
ritas q̄ poſſit explere: ⁊ egeſtas omĩs
boni precedet faciē eius. Tertia pena
eſt priuatio ſumme pfectiōis diuine/⁊
etiā amicitie. quā tñ omnis anima de
ſiderat naturaliter. quia a deo primo
proceſſit. Unde. i. eth. Omnia bonum
appetunt: ergo optimum maxime. Et
p̄mo cōfeſ. aug. Feciſti nos dñe ad te/
⁊ inquietũ eſt cor noſtrũ/donec requie
ſcat in te. Erunt eñi in ſumma diſtan=
tia a celo/beatis ⁊ deo: quoꝝ adeptio=
nem nunq̄ habebũt. Quarta pena eſt
adeptio ſumme miſerie/intus et extra
ſupra ⁊ īfra/a dextris ⁊ a ſiniſtris/an=
te et retro/vt ſicut diligentibus deum
oīa in bonũ cooperabunt̄: ita deũ odi=
entibus omnia cooperētur in malum
correſpondens ſpei: quā in creaturas
deo poſtergato poſuerũt/⁊ ſic memo=
ria damnatorũ erit miſerrima. Quita
pena loco fruitionis delectabilis bea
torum: erit in dānatis triſtitia ⁊ dolor
oīa prefata conſequēs. ¶ Tertia p̄n C
cipalis pena cōplens omnē miſeriam
eſt certitudo de perpetuitate penarũ
omniũ ſupradictarũ. xp̄o dicente. Ite mar. 9.
in ignē eternum. Et in ſymbolo. Qui Atha=
vero mala egerunt/ibunt in ignē eter naſius
num. Et hec eſt fides catholica: quam
niſi quiſqȝ integre/firmiter/⁊ īuiolabi
liter crediderit: ſaluus eſſe nō poterit
Et ſicut ſm Aug. non eſſet perfecte q̄s
beatus deũ clare videns/et eo fruens
niſi eſſȝ de perpetuitate iſtorũ certus:
ſic ſuo modo etiam certitudo de nulla
redemptiōe cōplet miſeriam dānato=
rum. Et poteſt dici triſtitia abſorpti=
ua ſm Sco. ſuper. iiij. carentia beati=
tudinis. Quia ei⁹ deſideriuȝ maxime
ſpecialiter ineſt nature: ⁊ ſpēaliter na
ture ſibi ſine freno iuſtitie derelicte.
Eiuſdē eñi beatitudinis perpetua ca=
rentia percepta/cōtriſtat totũ abſorbē
do. Hec ille. ¶ Dubitat̄ circa p̄miſſa D
vtrum conſideratio penarũ īferni pl⁹
moneat ad dimittenda pctā/⁊ ſeruan
da mandata q̄ cōſideratio gaudiorũ
celi? Rñ. ſm magr̄ȝ henricũ de haſſia
ſuper Geñ. diſtinguēdo. Sunt eñi tria
genera hoīm. quidā carnales ⁊ mun=
dani. alij ſunt ſenſuales ⁊ īpfecti. ter=
tij vero ſunt ſpirituales ⁊ perfecti. De
primis ergo dicendũ q̄ mundanos et
carnales fidem habētes plus monēt
pene inferni/q̄ gaudia celi. q̄r. i. Coꝛ.
ij. animalis homo nō ſapit ea que dei
ſunt. imo talibus guſtũ infectum ha=
bentibus/ſpiritualia deſipiũt vſqȝ ad
nauſeam. Primos etiaȝ plus monet
cōminatio p̄ſentis ſeculi q̄ futuri. q̄r
pene preſentis ſeculi ſunt cōmuniter
per experientiā note. ſimiliter ⁊ bona
priuata ſunt auide amata. De ſecun=
dis dicendũ: q̄ promiſſio bonoꝝ tpa=

lium plus monet imꝑfectos:q̃ ꝓmiſ-
ſio celeſtium et ſpūaliū.quā ob cauſaʒ
in veteri teſtamēto vbi nullus celū in-
trauit/quādo lex imꝑfecta fuit: deus
promiſit temporalia:et cōminatus eſt
penas graues tranſgreſſoribus. Sed
in nouo teſtamento contrariū chriſtꝰ
fecit:laudando pauꝑtatē/ꝛ neminem
occidendo.qꝛ lex eſt caritatis ꝑfecte.
Tñ ſicut ſm aug.in veteri teſtamento
pauci erant ꝑfecti/ꝛ pro tāto ad nouū
teſtamentū pertinebāt/qui eius legeʒ
in pauꝑtate ſeruauerūt:ita hodie ī no
uo teſtamēto multi ſunt ad vetus te-
ſtamentū ꝑtinētes moribꝰ/quos plꝰ
moneret ad dei ſeruāda mandata pro
miſſio preſentiū tꝑaliū q̃ futuroꝝ. Et
ſimiliter cōminatio penaꝝ ciuiliū:ſed
hec xp̄s/nec dare hic/nec ꝓmittere vo
luit.qꝛ ob talē reſpectū mādata imple
re nō eſſʒ ſalutare multū. Sed tūc eſt
ſalubre:qñ ob dei bonitatē principalr
precepta ſeruamus.De tertijs dicen-
dū ꝙ vtplurimū ſalubrius monet iu-
ſtos et perfectos meditatio gaudioꝝ
celi:q̃ meditatio penarum inferni: li-
cet vtraqꝫ ſalubriter moneat. Primū
patet.quia conſideratio beneficioruʒ
excellentium ꝛ principalium eſt effica
cior in cauſando amorem dei intuitu
ſue bonitatis preciſe:q̃ ſit conſidera-
tio beneficioꝝ minus principalium.
Secundū patʒ.quia contemplatio pe
narum īferni facit bonos ꝛ iuſtos fer
ri in deum per dilectionē/inquantum
ſumme iuſtꝰ eſt.Sicut meditatio gau
diorum celi facit ipſum amari īquan-
tum ſumme pius eſt liberalis ꝛ bonꝰ.
Dicitur autē notanter/vt plurimū.qꝛ
conſideratio penarum poteſt etiā ha-
beri cum motiuo maxime dei bonita-
tis. Ipſe enim tanq̃ piiſſimus ꝓpater
maxime nos diligens/ penas inferni
idcirco inſtituit:vt ab eo profugi ipſis
īſpectis/ꝛ vndiqꝫ male ſuſcepti ad euʒ
redeamus:ꝛ ſic habēt pene inferni ra
tionem maximi bñficij/ꝛ per ꝯſequēs
poſſunt caritatiue monere ad deum.

¶Ca.v.De premio ſeruātiū de-
calogū:ꝛ de gaudijs qnqꝫ ſenſuū

POſtremo de premio a
ſeruātium decalogū.
Tertius tractatꝰ erit
vicʒ de gaudijs futu-
re beatitudinis: de q̄
bus tria etiā ſunt vi-
dēda.Primo de gau
dijs exterioribꝰ quiqꝫ ſenſuū.Secun-
do de interioribus.Tertio de ſuperio
ribus.Exteriora ſunt in genere quat-
tuordecim/ſcʒ celi collocatio/mūdi re
nouatio/quinqꝫ ſenſuū actuatio/dotū
quattuor corporis/ꝛ triū aīe collatio/
aureolaꝝ ꝛ fructuū datio/beatoꝝ aſſo
ciatio/ꝛ xp̄i humanitatis ſenſatio.
¶Primū eſt celi collocatio.Eſt autē b
celū in quo collocanꝶ beati/ſm docto
res in ſcdo di. ij. dictum empireū/ ob
ſui illuminoſitatē nō ob calorē. Eſt ca
pacitatis quodāmodo īfinite:ꝛ eſt vni
forme/īmobile/ꝛ incorruptibile intra
ſe ſplendidiſſimū.Ad extra non radia
tiuum ad noſtrū viſum.lʒ ſm Tho.in
ſumma/in iſta īferiora nobiliſſime in
fluat.¶Dubitaꝶ vtrū diuerſe manſio
nes ſint in celo empireo:Rñ.tho.i.iiij
diſt. xlix.q ſic.vbi tria ſm eum notan
da ſunt.Primo ꝙ diuerſi ſunt gradꝰ
in beatis quo ad eoruʒ beatitudines.
Secundo quo ad manſiones. Tertio
penes quid attendātur iſte differentie
Primo ſunt gradus beatitudinis in
beatis:nō quo ad obiectū/ſed quo ad
operationē. Beatitudo enim conſiſtit
ſm pħm.x.ethi.in duobus.Primo in
nobiliſſima operatiōe/ ſcʒ videndo/di
ligendo/ꝛ fruendo deū clare.Et vnus
clarius alio iſta habet. ꝛ ſic beatitudo
habet gradus.Cuius rō ē.qꝛ premiū
debet correſpondere merito. ſed vnus
pluſq̃ alius hic meruit. Vñ.i.coꝝ.xv.
Stella differt a ſtella in claritate : ſic
erit in reſurrectione mortuoꝝ.Secū-
do conſiſtit in obiecto nobiliſſimo/ſcʒ
deo.Et ſic beatitudo nō hʒ gradus.qꝛ
deus eſt vnicus q̄ ab oībus videꝶ.Vñ
Math.xx.dicꝶ ꝙ oēs acceperunt ſin-
gulos denarios.Scdo notādū ſʒ eun
dem ibidē:ꝙ ſunt etiā gradus in celo
quo ad manſiones anime ꝛ corporis.

vt docet auctoritas Ioh.xiiij. In do-
mo patris mei manſiones multe ſunt
Et rō q2 ī qualibet ciuitate ⁊ quolʒ pa
latio bene ordinatis eſt manſionū di-
ſtinctio:ſed celum eſt ordinatiſſima ci
uitas.ſm ꝙ Apoca.xxi.dr.Prīo oſtē
detur ſm Tho.māſio anime.ſcḋo cor
poris.Pro intellectu primi notandū
ꝙ ſicut manſio in corporalibꝰ eſt locꝰ
corporalis ī quo quiete quis habitat
poſt motū: ſic in ſpūalibus/poſtꝙ hic
quis motibus ꝟtutū laborauit/tandē
in loco ſuo vicʒ deo qeſcet dulciſſime/
velut in domo ꝓpria.dicēte btō Aug.
i.cōfeſ.Feciſti nos dñe ad te/⁊ inquie
tum eſt cor noſtrum:donec requieſcat in
te.Et math.xi.xp̄s ait. Venite ad me
omnes qui laboratis ⁊ onerati eſtis/⁊
ego reficiam vos. Vñ aſſecutio vltimi
finis appetitiui motus noſtri/ dicitur
manſio.Et ideo diuerſi modi aſſequē
di finem vltimū dicuntur diuerſe mā-
ſiones.Et tñ cū deus adeptus eſt: vni
ca eſt omniū manſio ⁊ domus/vt vni-
tas domus rñdeat vnitati beatitudi-
nis que eſt ex parte obiecti:⁊ plurali-
tas māſionū rñdeat differētie que eſt
in beatitudine ex parte beatoꝝ.Sicut
etiam videmus in rebus naturalibus
ꝙ idem eſt locus ſurſum oīm leuiū ad
quē tendunt:ſed vnūquodqꝫ pertigit
propinquius ſm ꝙ eſt leuius.⁊ ita ha
bent diuerſas māſiones ſm differen-
tias leuitatis.Et hec quidē dicta ſunt
de loco ſpūali anime. ¶Sed de loco
E corporis dicit Tho.in.iiij.di.xliiij.Lo
cus cōgruus vnicuiqꝫ corpori glorio-
ſo deputatus ſm gradū ſue dignitatꝭ:
pertinet ad premiū accidētale: nō ta-
men oportʒ ꝙ diminuatur aliquid de
premio quantūcunqꝫ eſt extra illū lo-
cum.quia locus ille nō ꝑtinet ad pre-
miū ſm ꝙ actu cōtinet corpus locatū
cum nichil īfluat in corpus glorioſum
ſed magis recipiat ſplendorē de ipſo/
ſʒ ꝙ debitus eſt pro meritis. Vñ gau
diū de tali loco manet etiam ei qui eſt
D extra locū illū.Hec tho. ¶Tertio no
tandū ꝙ quo ad premiū eſſentiale ille
ſimplr in celo deo ꝓpiquiorē habebit
manſionē:qui hic plus habuit de cari
tate.Cuius rō eſt ſʒ Tho.ibiḋ.q2 to-
ta rō merēdi in actu aliquo/⁊ pricipiū
merēdi eſt caritas.⁊ iō ſm eius diuer-
ſitatē premia diſtinguētur:ꝗuis etiaʒ
ex ipſo genere actus poſſit aliqs gra-
dus in merendo cōſiderari.nō quideʒ
reſpectu p̄mij eſſentialꝭ quod eſt gau-
diū de deo:ſed reſpectu alicuiꝰ premij
accidentalis/quod eſt gaudiū de aliq
bono creato.Vnde q hic plus hʒ de ca
ritate:illiꝰ cor/aīe/⁊ oculi aīe in pria
erunt aptiores ad recipiendū maiorē
habitū luminis glorie.Et q clarius vi
det:plus diliget.et q plus diliget:plꝰ
gaudebit/⁊ deo propīquior erit. Hec
de Tho.in ſūmis.Ex quibꝰ patʒ prīo
ꝙ maritata propīquius deo in patria
coniungetur:⁊ ſimplicitē maius gau-
dium habebit ꝙ ꝟgo minoris carita-
tis.Difficile tñ eſt maritatā maiorē ca
ritatē habere:ꝙ ꝟginē.q2 ſm aplm.i.
Cor.vij.mulier cogitat ea q viri ſunt.
Vñ alibi dicit de virginibꝰ p̄ceptū dñi
non habeo:cōſiliū aūt do.Patet ſcḋo
ꝙ ī domo celi empirei corporalr vnꝰ
plus appropīquat humanitati xp̄i ſʒ
ꝙ plus meruit hic:vt ꝓbabile videt.⁊
ſi ꝓpīquitati aīe ad deū correſpondet
ꝓpinquitas ad xp̄i humanitatē: tunc
maritata etiā ſic pōt plꝰ hūanitati xp̄i
appropīquare ꝙ tepida virgo.Vñ xp̄s
marie magdalene familiarior fuit.
Patet tertio ꝙ aliq alio reſpectu vir-
gines ſunt propīquiſſime quo ad acci
dentale premiū/vicʒ aureolaʒ.de qua
videbitur poſtea.quia Apocalip.xiiij.
Sequuntur agnum quocunqꝫ ierit.
deinde vidue/⁊ poſtea cōiugate:⁊ de-
mū alij continētes:⁊ poſtremo pueri.
Pro illo videtur facere ꝙ chriſtus in
cena iohanni propinquiorem ſibi ⁊ fa
miliariorem in ſeſſione oſtendit:ꝙ pe
tro chriſti vicario. ¶Secundū princi E
pale extrinſecū gaudiū eſt mundi viſi
bilis purgatio ⁊ innouatio.de q notat
Tho.i.iiij.di.xlvij.vbi cauſam purga
tionis mūdi īferioris aſſignat ſic. Cū
mūdus aliquo mō propter hominē fa
ctus eſt:oportʒ ꝙ qū hō glorificatꝰ ſm

corpus:etiam elementa huius mūdi opʒ ꝙ ad ſtatum meliorē mutent: vt ſic locus ſit cōuenientior/⁊ aſpect⁹ delectabilior. Ad hoc aūt ꝙ gloriā corporis hō cōſequat:opʒ ꝑus remoueri ea que glorie opponuntur q̄ ſunt duo ſcʒ corruptio ⁊ infectio culpe:qꝛ vt dr i.Cor.xv.Corruptio incorruptelā nō poſſidebit:⁊ a ciuitate glie oēs imundi foris erunt.apoca. vlti. Et ſilr opʒ mūdū a cōtrariis diſpoſitionib⁹ anq̄ in nouitatē glie adducant/ ꝓportionari ei qđ de homine dictū eſt. Quāuis autē res corpalis ſubiectū īfectionis culpe eē non poſſit: tn̄ ex culpa q̄dam incōgruitas in rebus corporeis relinquitur ad hoc ꝙ ſpiritualib⁹ dedicent. Ideo videm⁹ ꝙ loca in quib⁹ aliqua crimina ſunt cōmiſſa nō deputant ad aliqua ſacra in eis exercēda: niſi purgatōe quadā premiſſa. Et ſm hoc ex pctīs hoīm quādā inidoneitatem ad glorie ſuſceptionem pars mūdi recipit/q̄ in vſum nrm cedit. vnde quātū ad hoc mūdatiōe indiget:⁊ ſilr circa mediū locū/ ꝓpter elementorū cōtactū:multe ſunt corruptiōes et generationes/⁊ alterationes q̄ puritati eoꝝ derogant. Et iō ab his opʒ elemēta purgari. Sed diceres ꝑ quid purgabitur: Rn̄. ſm augu.x.de ciuit.dei. ⁊ habet in glo.i.Cor.vii. Figura huius mūdi ꝑterit/ dic glo. pulchritudo huius mundi:mūdanoꝝ igniū cōflagratione ꝑibit:qđ declarat tho. vbi ꝓus dicēs. Illa mundi purgatio (vt dictū eſt) remouebit a mundo infectionē ex culpa relictam/⁊ impuritatē cōmixtionis/et erit diſpoſitio ad glorie ꝑfectionē. Et iō quantū ad hec tria cō-

f uenientiſſime fiet ꝑ ignē. ¶ Primo qꝛ cū ignis ſit nobiliſſimū elementoꝝ habet naturales ꝓprietates ſiles ꝓprietatibus glorie: vt maxime ptʒ de luce. Secūdo. qꝛ ignis non ita recipit cōmixtionē extranei ꝓpt efficaciam virtutꝭ actiue/ſicut alia elemēta. Tertio. qꝛ ſphera ignis remota eſt a nr̄a habitatiōe:neqꝫ ita ꝯmunis eſt nobis vſus ignis/ſicut terre/ aque/⁊ aeris. Unde non ita inficit:⁊ ꝓpter hoc habet magnā efficaciā ad purgandum/ et ad idem ſubtiliandū. Etiam circa fīnē mundi regnabit viciū cupiditatis/ mūdo iā q̄ſi ſeneſcēte: qꝛ vt dr math. xxiiii. tunc refrigeſcet charitas multorū. Unde tunc etiam purgatio conuenienter fiet ꝑ ignem. Sed diceres: vſquequo ignis attinget: Rn̄. ſm qđ dr ii. Petri.iii. tn̄ aſcendet iudicii ignis quantū aq̄ diluuii/ſcʒ.xv. cubitis ſuꝑ oēs montes:ꝑ ignē eīn poterunt conſumi impuritates elementoꝝ/ q̄ ex eorū cōmixtione ꝓueniūt:hmōi aūt impuritates ꝑcipue ſunt circa terrā vſqꝫ ad mediū aeris īterſtitiū. Uñ vſqꝫ ad illud ſpacium/ignis vltime conflagrationis elementa purgabit. Tn̄ etiam aque diluuii aſcenderunt/qđ probabiliter eſtimari poteſt ex altitudine mōtiū / quos determinata menſura trāſcenderūt. Sed diceres quot loca purgatione non indigent: Rn̄. Infernus non purgabitur:quia totum qđ eſt fedum in elementis per ignem ad locū damnatoꝝ congregabitur. Unde ad infernū purgamenta adducent. Celum vero purgatione nō indiget:qꝛ lʒ diaboli ibi peccauerīt: tamē cū ſtatim diaboli inde electi fuerunt:nō fuit locus peccandi. Eadē ratione nec paradiſus nec ſphera ignis:nec ſupior regio aeris. ¶ Sed diceres quo ordi- g

ne erit purgatio per ignem : ⁊ iudicis aduentus: Rn̄. ſm eūdem ibidē. Prima conflagratio ignis que mundum purgabit/iudicē precedet. Uñ Ps. Ignis ante ipm̄ precedet. Secūdo vt ps.96.

dr diſt.xlviii. quarti ꝑ totū. tā maloꝝ q̄ bonoꝝ hominū corpora tūc viuentiū incinerabit:ſed differenter: quia ī mortali ꝓ tūc manentes penoſe cremabunt:in venialib⁹ exiſtentes purgabūtur penoſe ⁊ vtiliter: ſed mundi reſoluent ſine dolore. Tertio. oīm tā maloꝝ q̄ bonoꝝ reſurrectio mortuoꝝ fiet. ⁊ reſurrectio bonoꝝ ⁊ eoꝝ corporū glorificatio ſimul erit. Unde.i. Corinth. xv. Seminatur in ignobilitate. ⁊ reſurget in gloria. Simul autem

cum corpora ſanctorum glorificabū-
tur:etiam tota creatura ſuo modo re
nouabitur:vt pʒ Ro.viij. Ipſa creatu
ra liberabitur a ſeruitute corruptiōis
in libertatē glorie filioꝝ dei. Quarto
boni in ictu oculi rapient ꝓpria vtu-
te agilitatis dote obuiam xp̄o ī aera.
i.theſſal.iiij.Et ptunc xp̄s iudex ve
pſ.96. niet/ꝛ ignis ſm illud pſ. Inflāma-
bit in circuitu inimicos eꝰ/ſcʒ chriſti
Quinto poſt iudicis ſententiā ignis
inuoluet malos virtute diuina. Unde
daniel.vij.fluuius igneus rapiduſqꝫ
egredieē a facie eius. Gloſa vt pecca-
tores trahat in gehennam.Et loquiē
eadem gloſa de igne/de q̄ nūc ē men
tio.vt pʒ p quandā glo. que ibi dicit
vt bonos purget/ꝛ malos puniat.Uñ
quicquid groſſum eſt in igne et fedū
ſeparabiē a puro igne ꝛ poſtmodum
retrudetur in infernum. Quicqd au-
tem pulchrū eſt ꝛ nobile/et ſubtile/et
lucidum in ſuperioribus : reſeruabiē
ad gloriam ſanctoꝝ.vt dicit glo. baſi-
pſ.28. lij ſup illo pſalmo. Uox domini inter
cidētis flāmam ignis. Unde Luc.iij.
Cuius ſupple iudicis ventilabrū ī ma
nu ſua:ꝛ purgabit areā ſuam:et con-
gregabit triticū ſuū/id eſt electos in
horreū:paleas aūt/id eſt reprobos cō
buret igne inextīguibili: de quo igne
h dictū eſt ſupra cap.iiij. ¶ Sed dice
res quō innouabūtur alia corpora ꝑ
tunc ex quo nō purgabunē oīa? Rñ.
ſm tho.ꝛ alios ſup materia. diſ.xlviij
in.iiij. Quedam corpora purgabunē
vt elementa/et corpora beatoꝝ. Un-
de terra erit tunc ſicut criſtallus ꝛ pla
nabitur.aer erit clarior/nec habebit
obſcuritatem/ventos/impreſſiones
alias/nec ſimilia.Aqua et ignis fient
puriora/et manebūt ſm ſubſtantias/
et qualitates proprias:q̄ ſenſus ſan-
ctoꝝ mulcebūt luce ꝑſpicuitate/ꝛ pri
mis qualitatibus:non autē nocebūt.
Alia autem corpora innouabūtur ſu-
perius:quia ſol ſtabit in oriente:luna
in occidente:ꝛ motus oīm celoꝝ ceſſa
bit/ipſis quieſcētibus:et oīa ampliori
luce illuſtrabunē. Et ſic a motu/et a
minori luce liberabuntur.Unde Eſa.
lxv.ecce ego creo celū nouū/et terraʒ
nouam:et nō erunt in memoria priora.
Et apoca.xxi. vidi celū nouū ꝛ terraʒ
nouā. Uñ Eſa. xxx.erit lux lune ſicut
lux ſolis:et lux ſolis erit ſeptemplicit
ſicut lux ſeptē dierum/in die qua alli-
gauerit dñs vulnus ppl'i ſui. Ubi glo
ſa interli.poſt iudiciū et celū erit no-
uū et terra noua:oīa eñ ꝓpter homi-
nem facta in eius lapſu peiorata ſūt/
et ſol ꝛ luna ſuo lumine minorata.Hec
ibidē.Uñ ſup.iiij.dicit tho.diſt.xlviij.
q̄ qdam illā minorationē ad lrām ꝓ
babiliter intelligunt. Sed alij ꝓbabi
lius (vt dicit) dicunt q̄ minoratio illa
facta ſit quo ad vſum hominis:nō in
ipſis celis:ſic q̄ homo poſt peccatum
non tātū cōmodum cōſecutus eſt ab
eis/ſicut añ.p quē moduʒ etiam gen.
iij.terra maledicta dicit ī opere Ade
vt ſic ſit minoratio in rebus : non ſm
ſubſtantiam:ſed ſm effectum. Unde
homo āte peccm̄ tātū cōmodū habuit
ex lumine lune:ſicut nūc ex lumine ſo
lis.Sed poſt reſurrectionem lux lune
augmentabiē ſm rei veritatem.Et vt
dicit tūc luna lucebit tātū:quātū nūc
ſol lucet.Sol autem in ſeptuplū plus
q̄ modo luceat.Quantitas autē me-
lioratōis ꝛ modꝰ:illi ſoli cognita ē q̄
erit melioratōis actor. Oīa ſūt tho.
Oīa etiā ꝓfata tāgit apoſt.ro.viij.di-
cens.Scimus qm̄ creatura īgemiſcit
et parturit vſqꝫ adhuc/id eſt ad modū
ingemiſcentis et parturientis ſe ha-
bet/motu/generatione/corruptione/
et multis alijs. Sequitur ibi.non ſo-
lum autem illa:ſed noſipſi primitias
ſpiritus habentes:ꝛ ipſi intra nos ge
mimus/expectantes redemptionem
corporis noſtri.Spe eñ ſalui facti ſu
mus. Cum igitur tanta īnouatio fiet
bene xp̄s ait.Luce.xxi. celum ꝛ terra
tranſibunt/ſupple quo ad ſpeciē quā
nunc habent/nō quo ad ſubſtantiam
Et.i. Corinth.vij. preterit figura hu
ius mundi. ¶ Dubitatur cur iſta in J
nouatio fiet? Reſpondeo ſm Tho-
mā:ibidem. Primo vt habitationes

conuenientes glorificatis corporibus
dedicētur. Secūdo vt pro labore quo
homini iuſſu dei ſeruierunt: remune-
rentur. Tertio vt beati deū in innoua
tis tanq̄ in ſpeculo mūdiori ſpeculēt.
¶ Dubitat̄ vtrū aīalia/plāte/ꝛ mine-
ralia maneāt ſm ſubſtātiam poſt iudi
ciū? Rn̄. eiuſdē ꝙ nō. ſed tn̄ beati natu
ras eorū cognoſcēt optime. vt ī tertio
dicetur gaudio. Rō quare nō manent
Prima qꝛ illa que manent dn̄t de ſui
natura eſſe ꝑpetua vt hoīs tunc aſſimu
lentur: ſed p̄fata nō ſunt hmōi: ſed hō/
celi/āgeli/ꝛ elementa. Scđa. prefata
corruptibilia ſolū ſunt creata ꝓpt̄ ho-
minē vt eum in hoc exilio iuuēt ad pa
pš. 8. triam. ſm illud pš. Oīa ſubieciſti ſub
pedibus eius. Et ro. i. inuiſibilia dei a
creatura mūdi ꝑ ea que facta ſunt in-
tellecta cōſpiciūtur: ſed poſt iudicium
oēs erunt in termino/ſeu in patria in-
ferni/vel celi. Ad q̄d ergo valerēt cum
null⁹ eis egeat? Tertia cā ꝛ redit ī ſe-
cundā. qꝛ ideo nūc ſunt prefata corru
ptibilia: vt hō iuuet̄ ad cōſtructionem
domus patrie. ſed finito mūdo corru-
ptibili/q̄lꝫ eſt in domo celeſti: ergo de
poni dn̄t ſcale que ſunt he corruptibi-
les creature: ſicut fit in ꝑparatiōe tur-
ris et palacij terreni.

¶ Ca. vi. De viſione corporali dele
ctabiliſſima: ꝛ alioꝝ ſēſuū ꝑfectōe.

Extū principale gau
dium extriſecum erit
viſio corporalis dele
ctabiliſſima. ¶ Ubi
A notādū p̄mo ſꝫ Tho.
in. iiij. di. xliiij. ꝙ oēs
quinqꝫ ſenſus erūt in
actu in p̄ria. Rō. qꝛ ibi erunt in maio-
ri perfectiōe q̄ hic. ꝛ hic ſunt in actu. ḡ
ibi. Itē vicini⁹ ſe hꝫ ſenſus ad animā
q̄ corpus: ſꝫ corp⁹ p̄miabitur ꝑ dotes
fluentes ab anima: ergo ſenſus. Item
ſocius laboris dꝫ eſſe ſoci⁹ cōſolatiōis
ſed q̄nqꝫ ſenſus hic ſeruierūt laboran
do aīe: ḡ ipſa cōſolata ſcꝫ aīa/ipſi id ē
ſenſus p̄miari debēt. Scđo notanduꝫ
ꝙ quilꝫ ſenſus in patria cognoſcet ali

qua ſingularia/vel ſalteꝫ aliquod ſin-
gulare/ꝛ precipue magis excellēs de
qualꝫ ſpecie rerūꝫ ſenſibiliū. Probat
magr̄ Ioh. de tābaco libro de ſenſibi-
libus delicijs paradiſi. qꝛ ſꝫ doctores
cōmuniter in patria pl⁹ reſtituet̄ q̄ in
paradiſo adā perdidit: ſed in paradi-
ſo fuiſſꝫ cognitio reꝝ ſenſibiliū. igr̄ ꝛc.
¶ Tertio notandū ꝙ q̄uis poſt hanc B
vitā non ſint quedam ſenſibilia/puta
aīalia/plāte ꝛc. tn̄ per īfluxas ſpecies
ſenſibus a deo/ mediāte ītellectu pn̄t
veriſimiliter in patria videri ſenſibiĺia
preterita non exiſtētia. Patꝫ. qꝛ aīa
ſeparata ſm Tho. in. iiij. ītelligit ītel-
ligibilia ꝑ ſpecies īfluxas. ergo ꝛ ſen-
ſus percipit ſenſibiĺia per ſpēs īfluxas
alr̄s ſenſus nō proportionaret̄ intelle-
ctui protunc in perfectibilitate: quod
monſtruoſum foret. Et hanc ſenſatio-
nem: nec ſitus/nec diſtantia/ nec ab-
ſentia ſenſibilis īpediet/nec īterpoſi-
tio. Patꝫ. quia per Tho. diuina virt⁹
beatis ad nutū in oībus ſubueniet/et
aderit ꝛ aſſiſtet in omnib⁹ que volūt.
Cum hoc tn̄ omēs quinqꝫ ſenſus ſen-
tient in patria ſua propa obiecta ꝑ ſpe
cies receptas a ſenſibilib⁹ protūc exi-
ſtētib⁹. Probat̄ etiā ex dictꝫ ſcti tho.
in. iiij. diſt. vlt. q. vlti. dicētis. A beatis
nichil abſtrahi dꝫ quod ad perfectio-
nem beatitudinis pertinet: ſed ſentire
per ſpecies influxas/nō ſolū per rece-
ptas eſt hmōi. ¶ His ſuppoſitis vide- C
bit oculus beati quinqꝫ in genere: rōe
quorū gaudiū ſummū habebit. Pri-
mo nō exiſtētia poſt iudiciū. vt flores/
aīalia/piſciculos/aues/ꝛ ſimilia. vide
bit veriſimiliter per ſpecies ſenſibus a
deo influxas. Patꝫ. qꝛ illa vidiſſet in
ſtatu īnocētie: ſed in patria plus vide-
bit. Scđo videbunt ſancti mundū ꝓ-
tunc ſenſibilē in quattuor elemētꝫ tūc
purgatū ꝛ celorū ſperis/ſtellis ꝛ pla-
netis īnouatū. vt ſupra dictū eſt. Ter-
tio videbūt corpora beatorū tunc pul
cherrima. Un̄ Anſel. li. de ſimil. Pul
chritudo quā ꝑfecte hic nullus hꝫ: na
turaliter ab hoīe appetit̄. In illa vero
beatitudine pulchritudo iuſtorum/ſo

lis excellet pulchritudinē qui ſeptē-
pliciter ꝙ modo ſit ſplendidior. fulge
mat.13. bunt inquit iuſti ſicut ſol in regno ⁊c.
Corpus quidē dñi prelucere ſoli nul-
lus ambigit ſanus. Cui tñ ſimiles eri-
phil.3. mus/teſte aplo.reformabit corp⁹ hu-
militatis noſtre cōfiguratum corpori
claritatis ſue. Hec de Anſel. Quarto
videbūt dānatos in īferno.vt probat
tho.in.iiij.diſt.vlt. Nā eſa.vlt.dicitur
Egredientur ⁊ videbūt cadauera viro-
rum qui ꝑuaricati ſunt ī me.glo.Ele-
cti egredientur intellectiua vel manife
ſta viſione:vt ad laudē dei magis ac-
cēdant. Probatur etiā rōne.q2 a bea
tis nichil abſtrahi debet:quod ad ꝑfe
ctionē btitudinis pertineat. vnūquodqꝫ
autē ex comparatiōe contrarij magis
cognoſcitur.quia cōtraria iuxta ſe po
ſita magis eluceſcunt. Et ideo vt bea-
titudo ſanctorꝫ eis magis complaceat
⁊ de ea vberiores gratias agāt: datur
eis vt penas impiorū perfecte intuēā-
tur. Et qͣuis corpora damnatorū fiāt
turpiſſima:tamen viſio beatorū/ ſicut
et dei per hoc non ledetur:nec proīūc
beati ꝯpatientur damnatis.quia ſum-
me ſe conformant diuine voluntati/q̄
punit damnatos: ſed de penis eorū
gaudebunt:non īquantū penā habēt
damnati:ſed inquantū in pena dāna-
torum conſiderāt ordinē diuine iuſti-
tie/⁊ ſuam liberationem. Unde in ꝑs
ps.57. Letabitur iuſtus cum viderit vīdictā.
Quinto videbūt chriſti humanitatē
in iudicio ⁊ ſemꝑ. Unde luce.xxi. Tūc
videbunt filiū hoīs venientē cum po-
teſtate magna/et maieſtate:q̄ ad glo-
riam ꝑtinent. In primo enī aduentu
ſemper humiliter venit:ſed in ſecūdo
cū poteſtate ⁊ maieſtate veniet:vt glo
riam patris oſtendat/et poteſtatē dā-
natis.veniet cum cicatricibus ⁊ ſigno
crucis:q̄ beatis delectabiliſſima erūt
D ad videndū. ¶ Eſt etiā hic ſm Jo.de
tambaco notandū vbi ſupra.ꝙ in q̄lꝫ
ſenſu multitudo delectationis cauſat
in patria ex ſex/vicꝫ ex reſtitutione cō
modi naturalis/ex melioratiōe obie-
ctorum/ex acumine potentie ſenſitiue

ex diuerſitate viſibilium/ex cōiectura
deitatis per ſenſibilia.et ex hoc ꝙ nec
diſtantia īpedit obiecta/nec ſitus/nec
interſtitiū.⁊ hoc verū eſt quo ad ſpēs
influxas:ſed receptas ſpecies ſenſus
adhuc valde a remotis ſm Tho.ꝑci-
piet. Unū verſus. Cōmodū/obiectum/
acuit diuerſa diſtantia deus. Exempli
gr̄a in propoſito de viſu.ſex faciūt ad
eius delectabiliſſimā et perfectiſſimā
delectationē. Primo reſtitutio cōmo
di naturalis.q2 in paradiſo habuiſſet
tātū cōmodū de lumine lune/ſicē nūc
de lumine ſolis.vt allegatū fuit ſupra
ſuꝑ Eſa.xxx.ſed ſtat⁹ glorie perfectio
ra reſtituet ꝑdita ī paradiſo. Scdo ad
magnitudinē delectationis in viſu fa
ciet melioratio obiectorꝫ in ordine ad
viſum:ſiue ſint elemēta/celi ſtelle:ſiue
etiā corpora ſanctorꝫ/⁊ etiā alia que ꝑ
cipiemus per ſpēs influxas.vt pꝫ per
glo.Eſa.xxx.dicentē oīa meliorari ho
mine reſurgēte ſicut deteriorata ſunt
ipſo cadēte. Conſiſtit autē melioratio
in quattuor/vicꝫ in augmentatiōe lu-
cis/in clarificatiōe coloris/in cōueni-
entia mēbrorꝫ/⁊ in corporali pulchri-
tudine beatorꝫ/qui colorati erūt cādi-
do ⁊ rubicundo puriſſimis coloribus
ſm optime cōplexionis cōuenientiā/
⁊ per phiſonomie decētiā. Erūtqꝫ etiā
corpora eorꝫ terſa ⁊ polita et ꝑſpicua/
decētiſſime quātitatis.lꝫ vn⁹ alio ma
ior ſit quātitate ſꝫ ꝙ hic ꝑueniſſet/na
tura nō errāte. Cicatrices etiā ꝓ xp̄o
ſuſcepte ſicut ⁊ chriſti erunt decētiſſi-
me. Nā pulchritudo minimi ſācti:ad
minus erit q̄nquageſies/vel fere tanta
quāta eſt mō pulchritudo naturał cu
iuſcunqꝫ corporis/etiā celeſtꝫ. Et pul-
chritudo ſcti in duplo maioris meriti
fere cēties tāta/⁊ ſic deinceps ſm mai⁹
meritū. Ratio eſt.q2 ex ſupradictꝫ mi-
nimus ſanctus erit proīūc ſeptics ex-
cedēs pulchritudinē ſolis ꝓtunc que
erit ſicut lux ſeptē dierū. Eſa.xxx. ſed
ſepties ſeptem/faciunt.xlix. ergo ⁊c.
Tertio ad magnitudinē delectatiōis
in viſu faciet acumen viſus ⁊ claritas
oculorum que maior ⁊ minor erit ſm

merita vie. Nec oculi quocūq3 lumine
offendentur. q2 oīa lumina tunc mul=
cebunt/nō ledēt. ſicut ꝛ diſcipuli chri=
ſtum viderunt corruptibilibus oculis
cum maximo gaudio in trāſfiguratio
ne. dicēte petro. dn̄e bonū3 eſt nos hic
eſſe ꝛc̄. Et ſm ioh̄. de tābaco vbi prius
notandū ꝙ ſi homo nō equaliter me=
ruit ſm viſum vel ſm auditū/et ſic de
aliis ſenſibus: ſ3 hoc magis vel min⁹
meliorabuntur obiecta illius/vel alte
rius ſenſus: ſaltē ſm effectū ſc3 cōmo
di vel delectatiōis. Quarto cōfert ad
multitudinē delectatiōis in viſu: diuer
ſitas viſibiliū. q2 videbimus per ſpēs
receptas omnes ſperas celoꝝ: omnes
ſtellas: oīa elemēta: oīa ſanctorū infi=
nita quodāmodo corpora: ꝛ dānatoꝝ
Et per ſpecies īfluxas de qual3 ſpecie
aīalium/plantaꝝ/lapidū/roſarū/vio=
larum/ꝛ mineraliū videbim⁹ aliqua.
vel de qual3 ſpecie et de ſinglis ſpecie
bus excellētiſſimū illius ſpeciei. q2 ta
lia in ſtatu īnocētie habuiſſem⁹. Qui
to augebit delectatōnē viſus viſio dei=
tatis in qual3 creatura ꝓtunc exiſten
te. Unde ꝙuis oculus corporalis dire
cte/ꝛ ſicut viſibile per ſe nō poſſit vide=
re deū/cum nō ſit colorat⁹/nec lucid⁹
corporaliter: tn̄ vt dicit tho. in. iiij. diſt.
xlix. videbit oculus deitatē ſicut viſibi
le per accidēs: cum ex vna parte viſus
corporalis tantā gloriā dei īſpiciet in
corporibus/precipue glorioſis/ꝛ ma=
xime in corpore xp̄i. ꝛ ex parte alia in=
tellectus tam clare videbit deum ꝙ in
rebus corporalibus viſis deus ꝑcipie
tur. ſicut in locutiōe percipit vita. Un̄
Aug. de ciui. dei. dicit valde credibile
ēſt ſic nos viſuros tūc mūdana corpo=
ra celi noui/ꝛ terre noue: vt deū vbiq3
preſentē ꝛ vniuerſa corporalia guber
nantem perſpicuitate clariſſima videa
mus. Non ſicut īuiſibilia dei per ea q̄
facta ſunt intellecta cōſpiciūtur: ſed ſi
cut homines mox vt aſpicim⁹/nō cre=
dimus viuere: ſed videmus. Hec aug.
ꝛ tho. Sextū augēs multitudinē gau
dij in viſu ſupra tactū eſt ſatis. q2 nec
diſtantia interſticium/nec ſitus viſum

impediret. ¶ Quartū pricipale gau E
dium extrinſecū erit per auditū: q̄ erit
in actu vl' in cātu. Probat tho. in. iiij.
di. xliiij. per aug. dicentē ſup illud pſ.
Exultationes dei ī gutture eorū. Cor= pſ. 149
da et lingue eorū non deſinēt laudare
deū. Idē habet p gloſā ſup illo oſee
iiij. in cantico et cimbalis/immo in pa
tria erit riſus. vt dicit tho. quotli. xi. q.
vi. ſcōm illud iob. viij. impleat os tuū
riſu/ꝛ labia tua iubilo. Non ſolū autē
vt ꝓbat magiſter iohan. de tambaco
vbi prius ī patria modus audiēdi erit
per īmutationē ſoni realē: ſed etiā per
ſpecies influxas diuinitus auditui/ſ3
quas habebit iocunditatē cantus phi
lomene/ꝛ aliarū auiū. q2 in ſtatu inno
cētie homo iſta etiā habuiſſet. Ad ma
gnitudinē etiā delectatiōis in auditu/
facient ſex que de viſu tacta ſunt. Pri
mo reſtitutio cōmodi naturalis. quia
cū ad hoīs peccatū oīa deteriora ſūt
homo in ſtatu īnocētie tantā delecta=
tionem habuiſſet ad vocē cicade/ſicut
modo ad vocē philomene: ſed poſt re=
ſurrectionē reſtituet/ꝛ amplius dabit
auditui. Secūdo ad gaudiū audit⁹ fa
ciet melioratio obiectoꝝ audibilium.
que melioratio ꝯſiſtet in verborū ſigni
ficatione/in organoꝝ emūdatione/in
exteriorū impedimentoru3 amotione
ꝛ in ipſarū vocū claritatis ſupnatura=
lis ꝑfectione. Nā quo ad primū quan
to vox eſt maioris caritatiſ expreſſiua:
tanto delectabilior eſt. Confert etiam
quīto cōſonātia magis debita ſm no=
ticiam artis muſice quā exercebūt ali
quando actu/vt potentia educatur in
actū/ꝛ deus glorificetur. Un̄ cant⁹ hic
quorūcunq3 muſicorū in cōparatione
ad celeſtem muſicā: eſt velut rugit⁹ ru
ſticoꝝ hic/reſpectu naturaliū hic cāto
rum. Et ſm groſſam eſtimationē erit
in quorundā ſanctoꝝ vocibus ſuaui=
tas quinquageſies tāta: quāta nūc eſt
naturalis et artificialis vocū ꝛ ſonorū
ſuauitas. in quibuſdā cēties tanta. et
ſic aſcendendo. ſicut de pulchritudine
coloris dictū eſt. Tertio gaudiū audi=
tus augebit maior ꝑfectio auditui or

gani/quo ad ablationē eorū que audi
tum impedire poſſent. Quarto multi
tudo ⁊ varietas audibiliū ſm ſpeciē ⁊
numeruȝ:que maiora erunt ſimul vel
ſucceſſiue:ꝙ hic. Quīto ꝙ ꝑ accidens
in vocibus et ſonis audiemus deū in
oibus. Sexto nec diſtantia/interſtitiū
F nec ſitus ſonū impediēt. ¶ Quintū
principale extrinſecū gaudiū erit per
olfactiuū ſenſuȝ odoratum. Vñ dicē tho.
in.iiij.di.xliiij. Odor erit in patria cuȝ
eccleſia cantet ꝙ odor ſuauiſſim⁹ erūt
corpora ſanctoꝝ. Nā odor in via non
ſolū eſt fumalis euaporatio: ſed etiaȝ
ſpūalis quedā ad odoratū multiplica
tio. Sed in corporibus glorioſis erit
odor in ſua vltima perfectione. nullo
modo ꝑ humidū ſuppreſſus: ⁊ tamen
īmutabit ſpūali īmutatiōe/ſicut odor
fumalis et ſenſus odorat⁹ in ſanctis.
quia nulla humiditate īpedietur: co-
gnoſcet non ſolum excellētias odorū/
ſicut in nobis nūc contingit ꝓpter ce
rebri nimiā humiditatē/ſed etiam mi
nimas odorū differentias. Hec tho. ⁊
nō ſolum odorabimus ꝑ īmutationeȝ
ab obiectis ſanctorū corpoꝝ: ſȝ etiam
per ſpēs īfluxas odorabiliū/odorabi-
mus balſamū/cinamomū ⁊c̄. Ad ma
gnitudinē autem delectatiōis in odo
ratu ſex facient. Primo reparatio na
turalis cōmodi. qꝛ in paradiſo ſi man
ſiſſemus ad odorē rute/tm̄ cōmodum
habuiſſemus ſicut modo in tota apo-
theca:ſed in patria plus ſaltē in equi-
pollenti reſtituetur. Scḋo melioratio
obiectorū vt groſſa eſtimatione corpo
ris glorioſi minoris meriti quīquage
ſies tanta ſit:quāta eſt nūc quecunqȝ
ſuauitas. ⁊ centies in duplo ſanctiorꝰ.
Vñ imaginandū eſt corpus beati/ꝗſi
quoddā corpus cōpoſitum ex roſis/li
liis/⁊ ſimilibus optime redolētibus/
nutritū cinamomo ⁊ ſumme odorife-
ris/⁊ perunctū balſamo/⁊ optimis vn
guentis. Tale erit obiectum olfactui.
Tertio confert ſicut prius dictū eſt de
aliis. ſic etiam de quarto/ꝗnto/⁊ ſexto
E ¶ Sextum pꝛīcipale extrīſecum gau
dium erit guſtus. Unde ſm Tho. vbi
ſupra. guſtus habet et habebit in pa-
tria medium coniunctū:⁊ erit in actu.
nō tm̄ ſȝ ꝙ eſt ſenſus alimenti:ſed erit
ſm ꝙ eſt iudiciū ſapoꝝ: ita tm̄ ꝙ nō im
mutabit̄ ab aliquo cibo vel potu ſum-
pto:niſi forte dicatur ꝙ ibi guſtus erit
in actu ꝑ īmutationē līgue ab aliqua
humiditate adiūcta. Et qꝛ ſanct⁹ tho.
nō dubitat quin in actu fiat guſtus:ſȝ
modū ſub dubio relinqt. tradit magr̄
Joh. vbi ſupra modū dicens:ꝙ in pa-
tria guſtus erit in actu ꝑ īmutationeȝ
ſpūalem ſeu intentionalē abſqȝ ſum-
ptione ꝑ modū cibi ⁊ maſticatione fa-
cta a corpore beatorū/mediante tamē
ſapore eis formaliter inherēte. ꝗ cor-
pora ſi maſticata fuiſſent ante glorifi-
cationē:nata fuiſſent mediante ſuo ſa
pore guſtū īmutare. Vñ in patria bea
ti dupl̄r guſtare poſſunt. Uno mō per
intentionalē īmutationem lingue a ſa
pore ſanctis inherēte. Alio mō per in
fluxū ſpecierū a deo. ſicut de aliis ſen-
ſibus dictū eſt. Ad magnitudinē etiaȝ
guſtatiui gaudii facient ſex. Primo re
ſtitutio cōmodi naturalis. qꝛ adā ī ſta
tu innocentie de comeſtione alicuius
fructus vel aque tm̄ delectatus eſt:ſi-
cut modo quis delectatur in guſtu cla
reti/vel zucari. Plus aūt in patria re
ſtituet̄/ꝙ per adā ꝑditū eſt. Scḋo con
fert melioratio obiectoꝝ in ordine ad
guſtū. Nā ceteris parib⁹ quantū pul-
chritudo corpoꝝ glorioſorum excedet
oēm pulchritudinē corpoꝝ nūc exiſtē
tium:tm̄ ad minus excedet ſuauitas
ſaporis corporū glorioſoꝝ in ſtatu fu
turo/omnē naturalē ſuauitatē ſaporꝭ
totius mūdi:ita vt corpus minimi ſan
cti ſit quīqgeſies ſuaui⁹/ꝙ ſapor mel
lis/zucari/vl̄ cuiuſcūqȝ alterius rei ſa
poroſe in preſenti. Nō tm̄ dentib⁹ ma-
ſticabimus vel cōteremus:ſed deo in-
fluente ꝑcipiemus intētionaliter. De
reſiduis quattuor dicēdū eſt ꝓportio-
nabiliter/ſicut de viſu. ¶ Septimum D
ꝑncipale extrīſecū gaudiū eſt actuatio
tact⁹. Vñ ⁊ xp̄s glificat⁹ tactus eſt. et
Johan.xx. ait. noli me tangere. Et btā
agnes ait. quē cuȝ tetigero caſta ſum.

Mediū autem tactus: ſicut et guſtuſ
cōiunctū eſt. Modus autem tangēdi
ſm tho. vbi prius talis eſt: ꝙ erit imu
tatio ſpūalis a qualitatibus tangibili
bus: ſicut etiā in corpore Ade fuit: qḋ
nec vrere / nec gladius ſcindere potuiſ
ſet: ⁊ tñ hoꝝ ſenſuȝ habuiſſet. Impaſ
ſibilitatis eñ dos excludit naturaleȝ
immutationē / ꝗ ſpiritualis erit. Item
erit ſine oī imutatiōe quā ſubiectum
ꝑ ſe faciat: ſed ꝑ ſpecies erit ipi tactui
a deo īfluxas. Ex quo ſequiꝭ ꝙ nec ta
ctus impeditur diſtātia / nec ſitu nec
interpoſitione. Hunc ſenſum etiā ſine
influxis ſpeciebus oēs pñt habere ſi-
cut ⁊ viſum: vt dicit tho. Erunt etiam
in patria amplexus ⁊ oſcula ad parē-
tes / cognatos / amicos / et natos vt di
cit iohānes eps in ſermone de oībus
ſanctis. Item bern. in ſermone de om
nibus ſanctis. Sed tact⁹ tales ⁊ oſcu
la erūt ſine oī venerea cōcupiſcentia.
Sicut etiam in via / ex naturali pieta-
te mater filiū / parentes natos: ⁊ alie-
ni oſculātur infantulos / ac maria eli-
ſabeth amplexata eſt: poteſt etiā per
ſpecies influxas fieri cōtactus mutui
inter diſtātes. Ad tactus aūt gaudiū:
facient ſex. Primo reſtitutio cōmodi
naturalis: quia in patria erunt corpo
ra terſa polita / et qlitates p̄me ad me
diū reducte tēperatiſſime. Ita vt mi-
nimus ſanctus in tangendo / habitu-
rus ſit quinquageſies tātā delectatio
nē: quantā nūc qcūqꝫ habet de qcūqꝫ
tangibili. De reſiduis quinqꝫ dicēdū
eſt / ſicut de precedentibus ſenſibus.
De gaudio autem quinqꝫ ſenſuū: pre
ſertim tactus / dicit anſel. lib. de ſimi-
li. ſic. Voluptas quam hic querere ni-
timur: non niſi ꝑ anxietatem inueniꝭ.
Cū ad id ꝑuenerint homines qḋ vo-
luptatem putant nō niſi odorando ea
dem frui valent: quo ſi non fuerint i-
mediate fruiti: in anxietatem vertunꝭ
Post hanc vero vitam / aut in omni-
moda voluptate ſunt / aut omnino re-
plebunꝭ anxietate. Sicut eñ ferrum
ignituȝ qualibet ſui parte ꝯtinet ignē
ſic in ſe boni voluptatem. Hanc volu
ptatem quia nemo hic ſenſit: ideo nec
explanari poteſt ꝑfecte a quoqꝫ. Hec
ille. Exemplū eſt de fauo mellis: qḋ
in omī ſui parte melle penetraꝭ. Et
de buccella intincta vino optimo / vn-
diqꝫ panem penetrāte. Sic voluptas
patrie omnes anime et corporis ve-
nas / oſſa / medullas / artus / ⁊ comple-
xionem penetrat: ſicut de igne vide-
mus in ferro ignito.

Capitulum ſeptimū De doti-
bus corporis.

Ctauū principale ex
trinſecum gaudiū eſt
dos impaſſibilitatis.
Ubi notandū pri- a
mo ſm Tho. in. iiij.
diſtin. xliiij. et. xlix. ꝙ
dos eſt ꝑpetu⁹ orna-
tus aīe ⁊ corporis ī eterna btītudine
iugiter ꝑſeuerans. Eſt eñ inter chri-
ſtum hominē ⁊ animā quālibet matrī
moniū ſpūale: teſte aplo Ephe. v. Sa
cramentū hoc magnū eſt. Dico auteȝ
in xp̄o et eccl'ia. Ex quo habeꝭ ꝙ ſpi-
rituale matrimoniū ꝑ corporale ſigni
ficatur. Danꝭ aūt ſponſis carnalibus
tria. Dos: donatio ꝑpter nuptias / et
paſernalia. Dos eſt donatio facta ſpō
ſe ex parte patris: et hoc ad vſum ſpō
ſi ꝑpter onera matrimonij: et daꝭ ad
matrimonij ſolaciū / tñ ad poſſeſſionē
ſponſe: ⁊ ſic datur ſpōſe in ꝓprietatē:
lȝ ſponſo detur ad diſpenſatōnem ſeu
vſum. Et tradiꝭ qñ ſponſa in domum
ſpōſi traducitur: quis ante traductio
nem ꝓmittaꝭ. Et eſt dos non qḋcūqꝫ
donū ſponſe: ſed p̄cipuū / quaſi patri-
moniū eius de quo viuere et ſuſtētari
debeat. Et ſm multas leges: ſponſus
non poteſt dotem inuita vxore ab ea
alienare. Sic in matrimonio ſpiri b
tuali / qḋ eſt inter xp̄m hoīem / ⁊ eccle-
ſiā ſeu quālibet deuotam aīam / vł ho
minē: tota trinitas q̄ eſt pater noſter /
eccl'ie ſeu deuoto homini dat dona alī
qua in ꝓp̄etatem: ad volūtatē tñ ⁊ ad
diſpenſationē xp̄i ſpōſi / qñ eccl'ia vel
aīa in domū ſponſi introduciꝭ: qḋ fit

patria.Quis ante traductionē hic ꝓ-
mittatᷣ:que dona dotes appellantur.
Et ſunt duplices dotes.q̄dā aīe: de q̄
bus in tertio pͥcipali dicetᷣ. Alie cor
poris: quia tam aīa q̄ corpus xp̄o in
C patria iungētur. ¶ Secūdo notādū
q̄ ſicut ſponſis carnalibus tria dantᷣ:
dos/videlʒ de qua dictū ē: donatio ꝓ
pter nuptias q̄ eſt illud qd̄ a ſpōſo da
tur ſponſe:ꝛ paſernalia/qd̄ eſt illd̄ qd̄
hʒ ſponſa preter dotem/ vt ſunt mu-
nera ab amicis data ſponſe:ꝛ ſimilia.
Sic in patria cuilibet homini ſeu de-
uote aīe dantᷣ tria.Dos/vt dictum eſt
ſupra.Donatio ꝓpter nuptias/quod
erit in futuro gaudiū qd̄ habebimꝰ re-
ſpectu humanitatis xp̄i/ eā cognoſcē
do ꝛ videndo:de quibus poſtea dicetᷣ
et paſernalia que erūt alia dona poſt
D modū declarāda. ¶ Tertio notādū
q̄ corpꝰ/ꝛ q̄libet potētia ſenſitiua ho
minis glorificati quattuor dotes ha-
bebit/id eſt quattuor qualitates ſup-
naturales nobiliſſimas q̄ ſunt:impaſ
ſibilitas/ſubtilitas/ agilitas/ꝛ clari-
tas:que q̄ttuor ponuntᷣ in lr̄a : et glo.
i.Cor.xv.vt in ſequentibus allegabi
tur.Sunt aūt quattuor/vt refert tho.
diſ.xlix. ꝓpᷣ q̄ttuor v̄tutes cardina-
les:q̄x materia ſunt bona corporalia
vt prudētie correſpōdeat claritas ꝓ-
pter cognitionē iuſtitie/ que eſt perpe
tua ꝛ īmortalis impaſſibilitas. forti-
tudini agilitas:ex qua contingit vt ni
chil corpori poſſit reſiſtere. Unde agi
litas notatᷣ .i.cor.xv.ꝑ hoc q̄ dicī: ſur
get in virtute. Tēperātie vero que hic
corpus attenuat ſubtilitas:ꝛ ſic quat
tuor virtutibus cardinalibus/ q̄ttuor
correſpondēt dotes corporis:ſicut tri
bus theologicis virtutibus correſpō
dent tres dotes aīe:vt poſtea dicetur
Sunt aūt q̄ttuor dotes corporis: alia
rōne.quia ſicut ī preſenti anima ī cor
pus influit quattuor/ quibus corpus
caret ipſa abſente: videlʒ q̄ corpus vi
uū eſt coloratius/durabilius/virtuo-
ſius/ꝛ agilius:ſic aīa beatificata cor-
pori in patria per redūdātiam influ-
et quattuor proportionaliter dotes.

Claritatem/impaſſibilitatem/ ſubtili
tatem/ꝛ agilitatem.vt his medianti-
bus corpus ꝑfectiſſime aīe ſubijciatᷣ:
ſicͭ aīa deo ꝑ ſuas tres dotes.Sūt aūt
q̄ttuor dotes corpis/ſicͭ ī claritate ra-
dij ſolarij:q̄ ē clariſſimꝰ/ ſubtiliſſimꝰ/
agiliſſimꝰ ꝛ impaſſibilis.Pro tali et
claritate xp̄s poſt cenam Iohā. xvij.
ſubleuatis oculis in celum/dixit: id ē
orauit.Pater venit hora clarifica fi-
lium tuū/ſupple in reſurrectione q̄ttu
or dotibus corporis/q̄ tn̄ ꝓprie ī xp̄o
non ſortiuntᷣ nomen dotis:cū ſit ſpon
ſus:licet ipſe quattuor habeat excellē
tiſſime.Et ſequitur vt filius tuus cla
rificet te/ſupple in membris.Uū ſta-
tim addit. Sicͭ dediſti michi poteſta-
tem omnis carnis vt omne qd̄ dediſti
ei:det eis vitā eternā.Hec autē eſt vi-
ta etᷣna vt cognoſcāt te ſolū verū deū/
ꝛ quē miſiſti ieſum xp̄m. Sūt aūt ſm
tho.ideo quattuor dotes corporis:q2
ad hoc q̄ corpus ſit ꝑfecte ſubiectum
aīe:nec eam impediat in operibꝰ glo
rie:quattuor requiruntᷣ:duo pertinēt
ad ſenſuʒ/ꝛ duo ad motum. Quo ad
ſenſum requiritᷣ vnū/vt ſit facile rece-
ptibile ſpirituū ſenſibiliū: ꝛ ad hoc di
ſponit claritas.Alterū vt non ſit rece
ptibile paſſionū ignobiliū : ad qd̄ di-
ſponit īpaſſibilitas. Quo ad motum
duo requiruntᷣ . Unū eſt vt ꝑ cōtrariā
inclinationē non reſiſtat ſuo motori:
ad quod diſponit agilitas.Aliud ē vt
corpora ꝑ q̄ mouetᷣ n̄ reſiſtāt ei:ad qd̄
diſponit ſubtilitas. ¶ Eſt igitᷣ octa E
uū gaudium et prima dos/ impaſſibi
litas.de qua dicitur. i. Corinthio.xv.
Seminatur in corruptione : reſurget
in incorruptione. Et ſm Thomā di-
ſtinctio.xliiij. Reſultat ex virtute ani
me ſuum corpus potenter continen-
tis:ita vt a nullo exteriori agente va-
leat immutari. Et q̄uis corpora bea-
torum ſint compoſita ex cōtrarijs:ta-
men illa cōtrarietas erit ad omnimo
dā eq̄litatē ꝛ ꝯcordiā reducta.Et dif-
fert illa īpaſſibilitas/ab ea quā adā ī
ſtatu innocentie habuit et quam pue
ri in originali decedentes habebunt:

quia impaſſibilitas ſanctorũ erit nõ
poſſe pati/id eſt nullo modo et nunq̃
poſſe pati. Sꝫ Ade ĩpaſſibilitas fuit
poſſe non pati/id eſt aliquo modo:et ĩ
terim q̇ nõ peccaret diuina potentia
eũ ꝓtegẽte exterius. Impaſſibilitas
vero puerorũ in limbo erit nichil pati
ſi tñ in ignẽ ꝓijcerentur: paterentur.
Sed beati etiaꝫ in inferno exiſtentes
nõ paterent̃. Et erit illud donũ impaſ
ſibilitatꝫ in vno maius q̃ in alio:q2 cã
eius eſt maior in vno q̃ in alio. Cau-
ſa enĩ eius eſt dñium aĩe ſup corpus:
qḋ quidem cauſat̃ ex hoc q̇ fruit̃ ani
ma deo ĩmobiliter. Unde in eo qui p-
fectius fruitur:eſt maior impaſſibili-
tatis cauſa. Huic doti aſſociant̃ duo
dona corporis q̃ ponit anſel.lib.de ſi
mili.videlꝫ ſanitas:et vite lõgeuitas.
Et tertium addi põt/ſcꝫ cicatricũ for-
moſitas. Sanitate ĩquit pfecta hic ca
remus/a prima natiuitatis die eſuri-
mus:ſitimus ⁊c̃.hic vnus claudus:al
ter ſcabioſus ⁊c̃. Quibuſdam tñ deli
nimur medicamentis:ne ſũma hic ſit
miſeria. In futuro aũt ſũma ſanitas
pš.36. erit:de qua Pš. ſal⁹ iuſtoꝝ a dño. Sꝫ
dicis:vndiq̧ ſanus ſum. Rñ. Anſel.
Quid dicis o homo:tangaris fuſte et
clamabis:teq̧ deceptum querulabe-
ris. Ibi et longeuitas vite erit:quam
hic null⁹ pfecte habet moriturus quã
tũlibet viuat diutius ſomniũ ſibi vide
tur eẽ qḋ vixit cum morit̃. Hec anſel.
F ¶ De cicatricib⁹ dicit tho.diſt.xliiij.ĩ
iuĩ. Cicatrices inquit vulnerũ nõ erũt
in ſanctis/nec in xp̃o fuerunt inquan
tum important aliquẽ defectũ: ſed in
quãtum ſunt ſigna conſtãtiſſime vῖtu
tis qua paſſi ſunt ſcti ꝓ iuſtitia ⁊ fide
vt ex hoc ⁊ ipſis ⁊ aliĩs gaudium cres
ſcat. Unde dicit augu.li.xxij.de ciuit.
dei.neſcio quomõ ſic afficimur amore
martyꝝ beatorum:vt velimus in illo
regno in eoꝝ corporibus videre vul-
nerũ cicatrices q̃ ꝓ xp̃i noĩe ptulerũt
et fortaſſe videbimus. Nõ enĩ defor-
mitas in eis:ſed dignitas eſt q̃dã: q̃-
uis in corpore/nõ corporis: ſed virtu
tis pulchritudo refulgeat. Nec tamẽ
ſi aliqua martyribus ãputata ⁊ abla-
ta ſũt membra ſine ipſis mẽbris erũt
in reſurrectione mortuoꝝ:quibus di-
ctũ eſt:capillus capitis eius non peri Luc.21.
bit. ¶ Donũ extrinſecũ gaudiũ prin B
cipale eſt ſcḋa dos ſubtilitatꝫ: de qua
i. Corinth.xv. Seminatur corpus ani
male:ſurget corpus ſpũale:id eſt ſpi-
ritui ſimile. Hec dos eſt q̃ aufert/ſm
Tho.groſſiciẽ corporis cauſatam ex
compoſitione elementaliũ qualitatũ.
Eſt autem duplex ſubtilitas. Una ex
raritate partiũ ſtantiũ nõ propinq̃: ⁊
ex tali ſubtilitate efficitur corpus fa-
cile diuiſibile:et hec non erit in corpo
ribus glorioſis. Alia eſt ex pfecta vi-
ctoria forme ſup materiã: ⁊ hmõi ſub
tilitatis eſt viuere:et ſic celũ eſt ſubti-
le ⁊ corpora btõꝝ ſic erũt ſubtilia. Eſt
enĩ ſubtile in ꝓpoſito qḋ eſt facile pe
netratiuũ alterius. Unde corporibus
beatorum cedẽt abſq̧ vlla difficulta-
te et reſiſtentia q̃libet corpa nõ gloriſi
cata:vt diẽ guill̃.de vniuerſo.lib.i.ca.
li. Huic doti correſpõdet apte fortitu-
do corporalis/oppoſita imbecillitati:
de quib⁹ anſel.in lib.de ſimili.ſic dic̃.
Fortitudo noſtra hic a beſtiis ſupat̃:
ſed in vita futura nichil reſiſtere pote
rit quin moueat:et ſi voluerit euertat
nec in hoc plus laborabunt: q̃ ocul⁹
mouendo ſeſe. Cũ eĩ angelis ſimiles
erimus:nequaq̃ mĩoris fortitudinis
erimus. Sꝫ fortaſſis q̃ris:ad quid il-
la fortitudo ꝓderit/cũ ꝓ tũc nichil ſit
in quo vires exercere poſſimus? Qui
hoc dicit:pauca nobiſcũ quid ĩ hmõi
habeat vſus humanus attendit. At-
tendat ⁊ videbit:quia non ſemper de
oĩbus q̃ habemus: ſed q̃ nos habere
ſperamus/nõ parũ gaudemus/et q̃ñ
actu vtimur. Sicut (verbi gr̃a) ipõ vi-
ſu ptãte aliq̃ñ vtimur nõ in carũ p̃ſen
tia rerũ tñ:⁊ ita de multis in hũc mo
dum. Sic et tunc de hac qua nũc forti
tudine agit̃:erit. Sola nãq̧ ei⁹ poſſeſ
ſio grata nobis erit/et exultatio gran
dis:licet ĩ actu nequaq̃ ſit neceſſaria
nobis cunctis vt dictũ eſt in ſuo ſtatu
cõuenienter collocatꝫ: hec eadẽ ques

ſilo ſi aut de velocitate:aut de aliqua
britudinis ꝑte moueatur: hac ſolutio
ne ſi nõ aptiore ſoluaɫ. Sic igitur iu-
ſtus fortis erit vt etiam ſi velit terraꝫ
h ꝯmouere poſſit. Hec de anſel. ¶ Sꝫ
dubitatur vtrũ corpus glorioſum ſit
palpabile? Rñ. tho. ꝗ ſic. diſ. xliiij. Vñ
iohã. xx. ait xp̃s. palpate et videte / cũ
reſurrexiſſet. Nota tñ ꝗ palpabile dɫ
aliqđ corpus ex duobus / ſcꝫ ꝗ habe-
at q̃litates quibus natus eſt ĩmutari
ſenſus tactus / calore / frigore ⁊c̃. vt hꝫ
aer / ignis / ⁊ hmõi. Et ex hoc ꝗ reſiſtit
tangẽti ſicut terra / aqua / ⁊ compoſita
plura. Sed tangibile dɫ ſm ꝗ hꝫ reſi-
ſtere tangenti. Unde aer non eſt pal-
pabilis: quia non reſiſtit tangenti: ſed
nec tãgibilis. Et nec corpora celeſtia
ſunt tangibilia / nec palpabilia. Unde
grego. dicit. Corrumpi neceſſe eſt om
ne qđ palpaɫ. Corpus ergo glorioſuꝫ
habet ex ſui natura qualitates ſuas:
que nate ſunt ĩmutare tactũ: ſꝫ tamen
quia corpus eſt omnino ſubiectũ ſpi-
ritui / in poteſtate eius eſt vt ſcđm eas
ĩmutet tactũ / vel nõ ĩmutet. Similiɫ
etiam cum ſm naturam competat ſi-
bi vt reſiſtat cuilꝫ alteri corpori trãſeũ
ti / ita ꝗ non poſſit eſſe cum eo ſimul ĩ
eodem loco: ſed tñ miraculoſe hoc po
teſt diuina virtute contingere ad nu-
tum ipſius ꝗ ſit cũ alio corpore in eo-
dem loco: et ſic nõ reſiſtit ei tranſeun-
ti. Unde ſm naturam ſuaꝫ palpabile
eſt corpus glorioſum: ſed ex virtute ſu
pernaturali hoc ei competit / vt cũ nõ
vult nõ palpetur a corpore nõ glorio-
ſo. Vñ Grego. dicit. dñs palpandam
carnem prebuit: quã clauſis ianuis ĩ
troduxit: vt ꝑfecto oſtenderet poſt re
ſurrectioneꝫ corpus ſuũ eſſe: ⁊ eiuſdẽ
nature ⁊ alterius glorie. Qualitates
tamẽ tangibiles in corporibꝰ glorio-
ſis / licet non ſint reducte ad medium
rei ſm eque diſtantiã ab extremis ac
ceptam: tamẽ ſunt reducte ad mediũ
ꝓportiõis ſm ꝗ optime competit cõ-
plexioni humane in ſingulis partibꝰ.
Et ideo tactus illoꝝ corpoꝝ eſt dele-
ctabiliſſimus: quia potentia ſemꝑ de

lectaɫ in cõuenienti / ⁊ triſtaɫ in exceſ-
ſu. Hec tho. ¶ Decimũ extrinſecum i
gaudium eſt tertia dos / videlꝫ agili-
tas de qua apl's. i. cor. xv. Seminaɫ
in ĩfirmitate / reſurget in virtute. glo.
id eſt mobile ⁊ viuũ. Eſt autem agili-
tatis dos ſm Tho. diſt. xliiij. ꝑfectio
ſuꝑaddita corpori / q̃ corpus glorioſũ
erit omnino ſubiectũ aĩe glorificate:
non ſoluꝫ vt nichil in eo ſit qđ reſiſtat
voluntati ſpiritꝰ: quia etiam hoc fuit
in corpore ade: ſed etiã vt ſit in eo alĩ
qua ꝑfectio effluens ab anima glorifi
cata in corpus / ꝑ quã abiliteɫ ad p̃di-
ctã ſubiectiõem: vt ſic corpus ſit expe
ditũ ⁊ abile ad obediendũ ſpiritui in
omnibus motibus ⁊ actionibꝰ. Vñ ſi
cut nunc dat natura velocioribus ani
malibus inſtrumenta diuerſe diſpoſi
tionis in figura et quantitate: ita deꝰ
dabit corporibꝰ ſanctoꝝ aliquã diſpo
ſitionẽ aliã quã mõ habeãt: nõ q̃dẽ in
figura ⁊ q̃titate: ſꝫ in proprietate glo
rie / q̃ diciɫ agilitas. Hec tho. Dubi-
tatur p̃mo vtrum btĩ corporaliter alĩ
quando moueanɫ? Rñ. ibidem ꝗ ſic.
Corpora inquit glorioſa aliqñ moue
ri eſt neceſſariũ ponere: quia ⁊ ip̃ꝫ cor
pus xp̄i eſt motum in aſcẽſiõe: ⁊ ſimi-
liter corpora ſctõꝝ / q̃ de ɫra reſurgẽt:
ad celũ empyreũ aſcendẽt. Sed etiaꝫ
poſtq̃ celos aſcenderũt veriſimile eſt
ꝗ aliqñ moueanɫ ꝓ libito ſue volũta
tis: vt illđ qđ habẽt in virtute actꝰ ex
ercẽtis: diuinam ſapientiã cõmẽdabĩ
lem oſtendãt. Virtus eñ procedens ĩ
actus exercitiũ: potẽtior ⁊ ꝑfectior ap
paret: quia actus manifeſtat potẽtiã.
Et vt etiam viſus coꝝ reficiaɫ pulchri
tudine creaturarũ diuerſarũ / in q̃bus
ſapientia dei eminenter relucebit.
¶ Dubitatur ſecũdo vtrũ aĩe glorifi k
cate moueant corpora ſua motu orga
nico? Rñ. Durand. in. iiij. ꝗ non: ſed
motu ꝓgreſſiuo. Non eñ mouebit to
tũ corpus ſuũ ſimul: queadmodũ gra
ue moueɫ totum ſimul deorſum: ⁊ le-
ue totũ ſimul ſurſum. Ratio eſt: quia
ſm ſanctos in anima poſt reſurrectio
nẽ nõ erit aliqua virtus noua ad mo-

uendā/preter illam quā habuit in cor
pore viuens. Dubitatur tertio an in
inſtanti aīa ꝓtunc moueat corp⁹ glo
rificatū? Rñ.tho.ꝙ non.ſed in tp̄e im
pceptibili. Guiller. dicit vbi ſupra. ꝙ
glorificatus homo poteſt in ictu oculi
diſtantius moueri amplius ꝙ̄ p mille
milia miliarioꝝ:ꝛ ꝓbat ibidem. Un=
de augu.etiam dicit ꝓtinus vbi volet
ſpūs erit et corpus.Simile eſt iam de
animo p imaginationem/ q̄ de roma
imaginata in tp̄e impceptibili imagi=
nari poteſt pariſius.Uerūtamen me=
lior anima ſicut habebit corpus pfe=
ctius:ita etiam moueri poteſt veloci⁹
Sed mō corpora nr̄a ſunt tarda. Tū
quia elementū terre in nobis mouet
deorſum/et leue ſurſum.ꝛ ſic de aliis.
Tū etiā qꝛ appetitus mouendi in no
bis ſunt interdū cōtrarii: vt ſenſuali=
tas mouet cōtra rōnem.De hoc dono
dicit anſel.lib.d ſimili. Nunc partim
agiles ſumus:ſed in hoc etiam a paſ=
ſeribus ſuperamur.Sed tūc ſicut an=
geli a celo ad terrā dicto celeri⁹ moue
bimur.Uides enī quanta celeritate p
Daniel angelū/hō ab abacuc delat⁹ ſit danie
14. in fi li/a iudea in caldeā. Par erit veloci=
ne. tas:quibus ꝓmiſſa eſt equalitas. Si
enī reſurrectio in ictu ocli fiet:ſic ꝛ no
ſtra operatio fieri poteſt/ cū corrupti=
bile induerit incorruptionem. Sicut
enī velociſſime radius ſolaris ab oriē
te fert in occidens/ꝛ oculi viſus a ter
ra in celum:ſic anim⁹ cū corpore quo
voluerit. Hec anſel. Huic etiam doti
appropriatur corporis libertas : de q̄
idem ibidem dicit. Liber eſt q̄ cogi nō
poteſt/ad ea q̄ nolit/nec ab eo qd̄ velit
Sed hoc nullus integre hic hꝫ: ſꝫ i fu
turo btūs. Quicūq; certe angelis ſi=
milis efficitur:eoꝝ libertatem habe=
bit.Et ſicut in angelis nō eſt iſtrumē=
tum qd̄ obſiſtat/ ac impediat/aut con
ſtringat ꝓ velle ſuo/cū oīa penetrent:
Joh.20 ſicut ꝛ xp̄us clauſo ꝓdiit ſepulchro/q̄
oſtio clauſo diſcipul' apparuit cui xp̄o
ſimiles erimus. In illa enī vita ſi bo=
nus fuerit:nichil patieſ ab eo qd̄ no=
lit:ſed agere ꝑmittet q̄cūq; voluerit.

Hec ille. ¶ Undecimū extrinſecum x
gaudiū eſt quarta dos/ dicta claritas
de qua.i.Coꝛ.xv.Seminaſ in ignobi
litate ſurget in gloria:qd̄ ad claritatē
ptinet.Et math.xiii. Fulgebūt iuſti ſi
cut ſol in regno patris mei. Hec clari
tas erit intrinſeca corpori glorioſo:et
cauſabiſ ex redūdantia anime ad cor
pus.Et ſꝫ ꝙ aīa fuerit maioris clari=
tatis in lumine glorie/ꝛ fruitione bea
tifica:ſm hoc plus corpus clarificabi
tur.Jdō.i.coꝛ.xv.dr̄. Stella differt a
ſtella i claritate. Ita ꝛ reſurrectio mor
tuoꝝ:ꝛ ita in corpore glorioſo cogno=
ſceſ glīa anime:ſicut in vitro cogno=
ſcitur color corporis/ qd̄ cōtineſ i va=
ſe vitreo vt dicit grego.ſup illud Job. Job.28
nō adequabiſ ei aurū vel vitrum.Hec
tho.Etiā ptꝫ ꝙ corpora glorioſa erūt
puia vt vitrū:ꝛ clara vt aurum.Sunt
enī nūc duo que cauſant in noſtro cor
pore obſcuritatem/ſcꝫ materie impu
ritas:et luminis paucitas: ſed vtrūq;
tolleſ et claritas dabiſ pſpicua ꝛ ful=
gida. Sed dubitares primo: erūt ne
omnes partes corporis equales i cla
ritate et colore? Rñ.ſm tho.in.iiii.di.
xliiii.ꝙ non:quia corporis gloria non
tollet naturam:ſed pficiet. Unde co=
lor q̄ debetur corpori ex natura ſuarū
partiū remanebit in eo:ſed ſupaddeſ
claritas ex gloria anime.Sicut etiam
videmus corpora colorata ex ſui na=
tura ſplendore ſol' reſplendere/vel ex
aliq̄ cā extrinſeca vel intrinſeca: et ſiē
claritas glorie redūdat ab aīa/ ſup=
ple p cauſalitatem in corpus ſm ſuū
modū:ꝛ eſt ibi alio modo ꝙ̄ ſit in aīa:
ita in quālibet ptem corporis redun=
dabit ſm ſuū modū.Unde nō eſt incō
ueniens ꝙ diuerſe partes habeant di
uerſimode claritatem ſm ꝙ ſunt di=
uerſimode diſpoſite ex ſua natura ad
ipſam:vna enī pars habet maiorē di=
ſpoſitionem ad claritatē ꝙ̄ alia: ſicut
oculi ꝙ̄ manus: et ſpiritus ꝙ̄ oſſa: et
humores ꝙ̄ caro vel neruus. ¶ Du D
bitaſ ſecūdo:an claritas corpoꝝ glo=
rioſoꝝ viſum offendat/ſicut hic radi=
us ſolis? Rñ.ꝙ non.Ratio eſt quia ſi

cut corpus glorioſum non poteſt pati
aliquid paſſione nature: ſed paſſione
anime/id eſt receptione conuenientis
ſolum:ita idem corpus glorioſum ex
proprietate glorie non aget:niſi actio
ne anime:ſꝫ ſm hoc magis delectat:
offendit autem inquãtum agit actio-
ne nature/inquantũ agit calefacien-
do et diſſoluendo organũ viſus ⁊ diſ-
gregando ſpũs. Et ideo claritas glo-
rioſi corporis/licet excedat claritatē
ſolis:tamen de ſui natura non offen-
dit viſuꝫ:ſed demulcet: propter quod
claritas illa comparat̃ claritati iaſpi
dis. Apocal̃.xxi. Dubitat̃ tertio an
in poteſtate corporis glorioſi ſit vide-
ri vel non videri? Rñ. idem ꝙ ſic. quia
claritas ꝓuenit ex imperio volunta-
tis cui ſubdetur. vnde ĩ poteſtate ani-
me glorificate erit ꝙ videatur vel nõ
videatur:ſicut et quelibet actio corpo
ris in anime poteſtate erit: al's nõ eēt
corpus glorioſum/ inſtrumentum ſũ
me obediens principali agenti.

¶ Capitulum octauũ De aurea
et aureola:⁊ fructu.

Duodecimũ gaudium
extrinſecum eſt aure-
olarũ et fructuuꝫ da-
tio que ſe habent cir-
ca animã et corpora
beata:ſicut paferna-
lia in matrimonio.

B ¶ Ubi notandum ſm tho. et alios in
iiij. diſt. xlix. ꝙ differunt aurea/ aureo
la/⁊ fructus. Nam aurea eſt gaudiuꝫ
qđ de deo ĩmediate habet anima ĩ ſu
perioribus viribus/ſcꝫ de viſione dei
clara:de fruitione: ⁊ certitudine ten-
tionis:que tria ſequitur gaudiũ ani-
me:et illud eſt aurea. Aureã hãc me
remur hic per quodcũꝗ certamen cu
iuſcũꝗ tẽptationis:quam ex charita
2.thi.2. te vincimus. ſm illud Apoſto. Nemo
coronatur:niſi qui legitime certaue-
rit. Aureola vero eſt anime gaudium
de operibus a ſe factis/ que habẽt ra
tionem victorie excellentis chriſti for
miter facta. Al' ſic:eſt premiũ de ope-
ribus perfectionis quibus homo ma
xime chriſto conformatur ſm perfe-
ctam victoriam. Et hanc aureolã me
remur/aut martyrio/aut doctrĩa/aut
virginitate. Fructus autem eſt gau-
dium et delectatio de ſpũali exercitio
in ſpernente delectationes/preſertim
venereas:et hunc meremur/aut con-
tinẽtia cõiugali/ aut viduali/ aut vir-
ginali. Ex quibus patet ꝙ tam aurea
ꝙ aureola ſunt ṗncipaliter in aĩa. Sꝫ
ſicut ex gaudio eſſentialis ṗmij qđ eſt
aurea de deo ĩmediate habiti redun-
dat/fluit ⁊ cauſatur in corpus btĩ quĩ
dam decor qui eſt gloria corporis/ſeu
dos corporis quadruplex/de quibus
dictum eſt:ſic etiam ex gaudio aureo-
le reſultat aliquis decor in corpus re
preſentatiuus ſpecialis triumphi: de
quo gaudet anima:vt predicatoris in
ore:virginis in illa parte:martyris in
cicatrice/vl' in alia parte corporis ſm
genus martyrij. Ita vt ſtatim ex aſpe
ctu corporis ſciatur qualis quiſꝗ fu-
it:martyr:aut virgo/aut doctor/ſeu ṗ
dicator. Ex quibus patet ꝙ aurea eſt
gaudium de deo: aureola de trium-
pho excellenti:et fructus eſt gaudiuꝫ
et delectatio de exercitio ſpirituali.
Patet etiam ꝙ ſicut aurea eſt princi
paliter in anima/et ſecundario in cor
pore per redundantiam/ ⁊ ſic due ſũt
quodãmodo auree: ſic etiam due au-
reole de eadem victoria:vna ĩ anima/
alia in corpore per redundantiã. Pa
tet etiam tertio ꝙ quia opus merito-
riũ duo habet bona:vnũ qr ex chari-
tate fit/aliđ qr excellẽter fit ⁊ victorio
ſe:puta martyriũ ⁊c. iccirco etiam du
plex ṗmiũ hẽbit: aureã/ ꝓpt ṗmũ:et
aureolam ꝓpt ſecũdũ. Tamẽ ṗmiuꝫ
correſpondens merito rõne charita-
tis ꝗtũcũꝗ ſit paruũ:eſt maius quo-
libet premio reſpondẽte actui ratiõe
ſui generis:⁊ ideo aureola diminuti-
ue dicit̃ reſpectu auree. Dr̃ aũt aureo
la diminutiue ab aurea. Nam eſſen-
tiale ṗmiũ dr̃ aurea ſiue corona. Tuꝫ
quia dat̃ victoribus:et victorie debet̃
corona. Unde Job. vij. Militia ẽ vita

hominis ſuper terrā.tū etiam: qꝛ per
ipſum homo efficitur particeps diui=
nitatis/ꝛ per cōſequēs regie poteſtatꝭ
ſm illud apoca.v.Feciſti nos deo no=
ſtro regnū et ſacerdotes. ¶ Dubitaꝛ
ꝑmo.vnd habeaꝛ ꝙ ſint tres aureole?
Rñ.ꝙ ex glo.ordina.ꝛ ſanctoꝝ dictis
De virginū pꝫ ſm illud Eſa.lvi. Hec
dicit deus eunuchis ꝛc̄. Dabo eis no
men melius a filijs ꝛ filiabus. Gloſa.
melius nomen/ꝓpriā gloriā excel=
lentemq̄ ſignificat:ſed per eunuchos
qui ſe caſtrauerūt propter regnū celo
rum:virgines deſignātur. Et ſup iſto
Exo.xxv.Facies alteram coronā au=
reolam.glo.Corona ꝑtinet virginibꝰ.
Ad hanc etiā coronā ꝑtinet canticum
nouū qd ꝟgines tm̄ corā agno ꝯcinūt
ꝛ que ſequūtur agnum quocūq̄ ierit.
De martyrū pꝫ per Aug.li.de ſancta
virginitate:dicentē. Nemo quantum
puto auſus fuit preferre virginitatem
martyrio/ ſed virginitati debeꝛ: ergo
martyrio. De doctoꝝ pꝫ ſup illd ephe.
i.Sciatis que ſit ſupeminēs magnitu
do virtutis eius:dicit gloſa.Cremen=
tum habebūt doctores ſancti/vltra id
quod alij cōiter habebūt. ¶ Dubitaꝛ
ſcd̄o. Cur tm̄ tres ſint aureole.videlꝫ
martyrū/virginū/ꝛ doctoꝝ? Rñ.ꝑmo
quia tantū tria ſunt opa excellentiſſi=
ma trium potentiaꝝ. Nā excellentiſſi
mū opus rōnalis eſt veritatis predica
tio/cōcupiſcibilis obſeruatio virgini=
tatis:ꝛ iraſcibilis ꝑpeſſio mortis. Se
cūdo qꝛ tm̄ tres ſunt hoſtes quos ex=
cellentiſſime vincere poſſumus/ vicꝫ
mundus/caro/demonia.martyres vi
cunt mundū/virgines carnē/ꝛ ꝑdica
tores demones in cordibꝰ ſuis/ꝛ alio
C rum. ¶ Tertio.qꝛ xp̄o in operibꝰ tri
bus ꝑfectiſſime cōformamur. In pre
dicatione/in puritate/et in martyrio.
¶ Dubitaꝛ tertio.ꝗ aureolarū ſit per
fectior? Rñ.tho.di.xlix.Simpliciꝛ in=
ter tres aureolas:martyrū eſt potior.
quia pugna martyrij eſt fortior ſꝫ ſe=
ipſam/et vehemētius affligens.Et ſꝫ
pe.de paꝛ.ibid. Poſt hoc aureola do=
ctorum.vt patet in cathalogo ſancto=
rum. quia etiā eccleſia in letanijs pre
fert martyres doctoribus/ꝛ doctores
virginibus ꝓut etiā Tho.allegat.Tū
quātū ad aliquid tres aureole habēt
ſe ſicut excedētes et exceſſe. Preemi=
net enī ſm aliqd aureola virginū alijs
inquātum pugna carnis eſt periculo=
ſior ꝛ e vicino:ſed non ſic eſt de marty
rio ꝛ de doctrina. Preeminet etiā au
reola doctorum alijs.quia pugna do=
ctorum verſatur circaītelligibilia.de
qua apl̄s Ephe.vi.nō eſt nobis collu=
ctatio aduerſus carnē et ſanguinē:ſꝫ
aduerſus poteſtates ꝛc̄. Alie ꝟo ſunt
circa paſſiōes ſenſibiles. ¶ Dubitaꝛ
quarto an differētia ſit inter aureolā
ꝛ palmā? Rñ.ꝙ ſic.quia aureola ē pre
mium accidētale/non quodlꝫ:ſed pre
miū correſpondens pugne vel victo=
rie precellenti.Sed palma eſt premiū
accidentale quod nec radici/vicꝫ cari
tati/nec operi precellenti debetur:ſed
voluntati.quam palmā martyrij mar
tinus habet/et dñicus qui auide deſi=
derauerunt martyriū:nec tn̄ actū mar
tyrij habuerunt. ¶ Dubitatur quī= D
to in ſpeciali de aureola martyrū: que
exigantur ad hoc ꝙ aliquis aureolā
martyrū ꝓprie dictā habeat? Rñ. ſm
Tho.ꝛ pe.de pa.ꝙ tria neceſſaria ſūt
vicꝫ pena/ cauſa/ꝛ volūtas. preexigiꝛ
tamen caritas in omni habēte aureo=
lam. Primū ergo eſt pena/non ꝗcūq̄
ſed mortis vt oportet recepta.Ex quo
patꝫ ꝑmo ꝙ nō debeꝛ aureola martyꝝ
obedientibus ſolū:lꝫ in eis vſq̄ etiam
ad mortē mactetur propria volūtas.
Secūdo ꝙ nec pauperibus ſolū:ꝗuis
moriantur mūdo.Tertio ꝙ nec peni=
tentibꝰ/lꝫ carnē ſuā crucifigāt. Quar
to nec martyriū ſolū ſitiētibus.vt mar
tino/ꝛ dñico. Quinto nec iohan.euan
geꝛ.lꝫ in olei doliū feruētis miſſus ſit/
non mortuus.Sexto nec pueris in ca
mino ignis:qꝛ illeſi exiuerūt. Nec ſe=
ptimo ſiluestro/ꝛ athanaſio: licet ma=
gnā perſecutionē ſint paſſi.Sed tamē
quilꝫ xp̄ianus qui in caritate moritur
per obedientiā vel voluntatem habet
moriendi pro chriſto. vel quodcunq̄

alīud opus facit bonū: de tali habebit
in celo ſpeciale premiū et gaudiū: ſed
nō omne tale mereť dici aureola. Exē
pli gratia. perfecti pauperes volunta
rii habebunt iudiciariā poteſtatē/ꝛ ſic
carnis maceratio alīud ſpeciale gau-
diū: ꝛ ſic intellige de aliis. Simile etiā
intellige de aliis operibus ſm Tho.
Imo interdū plus de aurea quis mere
ri poteſt in talib⁹. vt poſt dicetur. Nec
octauo lucretia: que ſeipſam īterfecit
pagana. Nec nono ſeneca: qui ꝓpter
ſe vt tolerabiliorem mortem haberet:
apertionē venarum in balneo elegit.
Propter quod ſiculus: vt refert Gre.
iii. dialo. occidēdus et optione ſibi de
morte eligenda data: nullā eligere vo
luit/ſed illam dixit ſe toleraturū quā
deus permitteret: quē tñ deus a mor-
te eripuit. Sed martyrii aureolam ha
bent: primo quedā que ſe/ne corrum-
perentur femine ſubmerſerūt. q2 ſpe-
ciali inſtinctu ſpūſſancti hoc fecerunt
vt libro ꝑmo de ciui. dei refert auguſt.
Similiter ſanſon eadē de cauſa. Item
beatus petrus qui ſibi mortem elegit
euerſis pedibus crucifigi: nō propter
ſe/ſed propter chriſti honorē. Nec re-
fert vtrū mors ſtatim: an poſtea ſequa
tur: dum tamē propter illud cauſetur
vel acceleretur. Unde mortui in carce
re et in ſtabulis/vt Marcellus papa.
Item mortui in exilio: martyres ſunt
q2 hmōi mortem in eis acceleraſſe ꝓ-
E ſumitur. ¶ Secundū quod ad mar
tyriū requiritur eſt cauſa. q2 enī mar-
tyr teſtis eſt. ideo in cauſa fidei pro ec
cleſia vel pro quocunq3 articulo fidei/
vel iure eccleſie/aut pro quacunq3 vir-
tute infuſa. quia virtutibus deſponſa
tur eccleſia chriſto: quicunq3 ſic moriť
martyr eſt. Uñ io. bap. pro veritate ꝑ-
dicationis. agnes pro virtute caſtita-
tis: ꝛ thomas cāturienſis pro iurib⁹
eccleſie: occiſi taliter/martyres ſunt.
Similiter tam mater ꝙ filius in vtero
eius: ſi ab infideli in vtero lederetur in
odiū fidei: qñ vtrunq3 vel alterū mori
cōtingeret. Siliter qui vulnus nō leta
le ſuſciperet/ꝛ per negligentiā que nō
eſſet mortale peccatū moreretť in vul-
nere neglecto. Similiter ꝙ poti⁹ vellet
occidi: ꝙ mendaciū dicere quodcunq3
peccando. Similiter qui cruce ſignati
in bello hoſtium xp̄i ꝓpter xp̄m ſuſce
pto pugnando pereūt: martyres ſunt
q2 nō ſe: ſed xp̄m defendūt et eccleſiā.
ꝛ ſic moriūtur. Uñ mortē non fugiunt
ſed eligūt. Similiter ſi quis ꝓpter bo
num cōmune nō relatū ad chriſtum ſu
ſtineret mortem: aureolā non merere
tur. ſed ſi hoc referat ad chriſtū: aureo
lam merebitur/ꝛ martyr erit. vtpote ſi
rempublicā defendat ab hoſtiū impu
gnatione: qui fidē chriſti corrumpere
moliūtur/ꝛ in tali defenſione mortem
ſuſtineret. Tertio requiriť voluntas.
Unde ꝙ dormiēdo occideretur nunꝙ
prius volūtate ad martyriū habita ī-
uitus occideretur: aut fugiens/aut ſe
defendens inuitus occideretur/mar-
tyr non eſſet: niſi fieret vt prius dictu3
eſt de cruce ſignatis. Propť qđ mau-
ricius cū ſociis ſuis arma ꝓiecit: vt fie
ret martyr. Innocētes etiā nō ꝑfectā
rationē aureole habēt: niſi vt quidam
tenent: vſus rationis in eis miraculo-
ſe fuerit. ſicut de Iohā. baptiſta in vte
ro probabile eſt. ¶ Dubitatur ſexto.
quibus debeať aureola virginū? Rñ. F
ſm tho. vbi ſ̄us ꝙ habētib⁹ tria. Pri-
mo inexperiētiā habentibus veneree
voluptatis: volūtarie hoc eligētibus/
ꝛ finaliter in ſimili ꝓpoſito ꝑſeuerāti-
bus. ſemꝑ tñ ꝑſupponiť caritas que
eſt auree meritoria. Uñ pat3 ꝙ decem
ſunt genera hoīm virginū aureola ca
rentium ſm Tho. in. iiii. Primo frigi
di et eunuchi qui volūtatem habēt du
cendi coniugem ſi poſſent. Uñ aug. li.
de ſancta virginitate. Quibus ipſum
virile membrū debilitatur vt genera-
re non poſſint: non ſunt eunuchi: ſuffi
cit tñ ꝙ chriſtiani fuerint/ꝛ dei ꝑcepta
cuſtodiunt. eo tñ ꝓpoſito ſunt vt cōiu-
ges ſi poſſent haberēt/cōiugatis fide
libus adequati. Scđo qui ſolū ad tē-
pus quo intrabūt matrimoniū cōtine
re ꝓponūt ꝛ ſic decedunt non mutato
ꝓpoſito. Tertio qui primo ꝓponunt

corpus:etiam elementa huius mūdi
opꝫ ꝙ ad ſtatum meliorē mutenᷓ: vt
ſic locus ſit cōuenientior/ ⁊ aſpect⁹ de
lectabilior. Ad hoc aūt ꝙ gloriā cor=
poris hō cōſequaᷓ:opꝫ p̊us remoueri
ea que glorie opponuntur q̄ ſunt duo
ſcꝫ corruptio ⁊ infectio culpe:q2 vt dᷓ
i. Cor.xv. Corruptio incorruptelā nō
poſſidebit:⁊ a ciuitate glīe oēs ĩmun
di foris erunt.apoca. vlti. Et ſilr opꝫ
mūdū a cōtrariīs diſpoſitionib⁹ anꝙ̄
in nouitateꝫ glīe adducanᷓ/ ꝓportio
nari ei qd̄ de homine dictū eſt. Quā=
uis autē res corꝑalis ſubiectū īfectio
nis culpe eē non poſſit: tn̄ ex culpa q̄=
dam incōgruitas in rebus corporeis
relinquitur ad hoc ꝙ ſpiritualib⁹ de=
dicenᷓ. Ideo videm⁹ ꝙ loca in quib⁹
aliqua crimina ſunt cōmiſſa nō depu
tanᷓ ad aliqua ſacra in eis exercēda:
niſi purgatōe quadā premiſſa. Et ſm
hoc ex pctīs hoīm quādā inidoneita=
tem ad glorie ſuſceptionem pars mū
di recipit/ q̄ in vſum nr̄m cedit. vnde
quātū ad hoc mūdatiōe indiget:⁊ ſilr
circa mediū locū/ ꝓpter elementorūꝫ
cōtactū:multe ſunt corruptiōes et ge
nerationes/ ⁊ alterationes q̄ puritati
eoꝝ derogant. Et iō ab his opꝫ elemē
ta purgari. Sed diceres ꝑ quid pur=
gabitur? Rn̄. ſm augu.x.de ciuiᷓ.dei.
⁊ habeᷓ in glo.i.Cor.vij. Figura hu=
ius mūdi ꝑterit/ dīc glo. pulchritudo
huius mundi:mūdanoꝝ igniū cōfla=
gratione ꝑibit:qd̄ declarat tho.vbi ꝓ
us dicēs. Illa mundi purgatio(vt di=
ctū eſt)remouebit a mundo infectio=
nē ex culpa relictam/ ⁊ impuritatē cō
mixtionis/et erit diſpoſitio ad glorie
ꝑfectionē. Et iō quantū ad hec tria cō
f uenientiſſime fiet ꝑ ignē. ¶ Primo
q2 cū ignis ſit nobiliſſimū elementoꝝ
habet naturales ꝓprietates ſiĺes ꝓ=
prietatibus glorie: vt maxime ptꝫ de
luce. Secūdo.q2 ignis non ita recipit
cōmixtionē extranei ꝓpᷓ efficaciam
virtutꝭ actiue/ ſicut alia elemēta. Ter
tio.q2 ſphera ignis remota eſt a nr̄a
habitatiōe:neqꝫ ita ꝯmunis eſt nobis
vſus ignis/ ſicut terre/ aque/ ⁊ aeris.

Unde non ita inficiᷓ:⁊ ꝓpter hoc ha=
bet magnā efficaciā ad purgandum/
et ad idem ſubtiliandū. Etiam circa fi
nē mundi regnabit viciū cupiditatis/
mūdo iā q̄ſi ſeneſcēte: q2 vt dᷓ math.
xxiiij. tunc refrigeſcet charitas multo
rū. Unde tunc etiam purgatio conue
nienter fiet ꝑ ignem. Sed diceres: vſ
quequo ignis attinget? Rn̄. ſm qd̄ dᷓ
ij. Petri.iij. tn̄ aſcendet iudicij ignis
quantū aq̄ diluuij/ ſcꝫ.xv. cubitis ſuꝑ
oēs montes:ꝑ ignē eī̄ poterunt con=
ſumi impuritates elementoꝝ/ q̄ ex eo
rū cōmixtione ꝓuenīūt:hmōi aūt im
puritates ꝑcipue ſunt circa terrā vſqꝫ
ad mediū aeris īterſtitiū. Un̄ vſqꝫ ad
illud ſpacium/ ignis vltime conflagra
tionis elementa purgabit. Tn̄ etiam
aque diluuij aſcenderunt/ qd̄ probabiᷓ
liter eſtimari poteſt ex altitudine mō=
tiū / quos determinata menſura trā=
ſcendeſt. Sed diceres quot loca pur=
gatione non indigent? Rn̄. Infernus
non purgabitur:quia totum qd̄ eſt fe
dum in elementis per ignem ad locū
damnatoꝝ congregabitur. Unde ad
infernū purgamenta adducenᷓ. Ce=
lum vero purgatione nō indiget:q2 lꝫ
diaboli ibi peccaueſt: tamē cū ſtatim
diaboli inde electi fuerunt:nō fuit lo
cus peccandi. Eadē ratione nec para
diſus nec ſphera ignis:nec ſuꝑior re=
gio aeris. ¶ Sed diceres quo ordi= B
ne erit purgatio per ignem : ⁊ iudicis
aduentus? Rn̄. ſm eūdem ibidē. Pri
ma conflagratio ignis que mundum
purgabit/ iudiceꝫ precedet. Un̄ Pſ.
Ignis ante ip̄m precedet. Secūdo vt pſ̄.96.
dᷓ diſt.xlviij.quarti ꝑ totū. tā maloꝝ
ꝙ̄ bonoꝝ hominū corpora tūc viuen=
tiū incinerabit:ſed differenter: quia ī
mortali ꝓ tūc manentes penoſe cre=
mabunᷓ:in venialib⁹ exiſtentes pur=
gabūtur penoſe ⁊ vtiliter : ſed mundi
reſoluenᷓ ſine dolore. Tertio. oīm tā
maloꝝ ꝙ̄ bonoꝝ reſurrectio mortuoꝝ
fiet. ⁊ reſurrectio bonoꝝ ⁊ eoꝝ corpo=
rū glorificatio ſimul erit. Unde.i. Co
rinth. xv. Seminatur in ignobilita=
te. ⁊ reſurget in gloria. Simul autem

cum corpora ſanctorum glorificabū-
tur:etiam tota creatura ſuo modo re
nouabitur:vt ptʒ Ro.viij. Jpſa creatu
ra liberabitur a ſeruitute corruptiōis
in libertatē glorie filiorum dei. Quarto
boni in ictu oculi rapient̄ ꝓpria vtu-
te agilitatis dote obuiam xp̄o ī aera.
i.theſſal.iiij. Et protunc xp̄s iudex ve
ps̄.96. niet/⁊ ignis ſm illud Ps̄. Jnflāma-
bit in circuitu inimicos eiꝰ/ſcʒ chriſti
Quinto poſt iudicis ſententiā ignis
inuoluet malos virtute diuina. Unde
daniel.vij. fluuius igneus rapiduſqʒ
egredief a facie eius. Gloſa vt pecca-
tores trahat in gehennam. Et loquit
eadem gloſa de igne/de q̄ nūc ē men
tio. vt ptʒ p quandā glo. que ibi dicit
vt bonos purget/⁊ malos puniat. Uñ
quicquid groſſum eſt in igne et feduʒ
ſeparabit a puro igne ⁊ poſtmodum
retrudetur in infernum. Quicqd au-
tem pulchrū eſt ⁊ nobile/et ſubtile/et
lucidum in ſuperioribus: reſeruabit
ad gloriam ſanctorum. vt dicit glo. baſi-
ps̄.28. lij ſup illo pſalmo. Uox domini inter
cidētis flāmam ignis. Unde Luc.iij.
Cuius ſupple iudicis ventilabrū ī ma
nu ſua:⁊ purgabit areā ſuam:et con-
gregabit triticū ſuū/id eſt electos in
horreū:paleas aūt/id eſt reprobos cō
buret igne inextīguibili: de quo igne
h dictū eſt ſupra cap.iiij. ¶ Sed dice
res quō innouabūtur alia corpora ꝑ
tunc ex quo nō purgabunt oīa? Rñ.
ſm tho. ⁊ alios ſup materia. diſ.xlviij
in.iiij. Quedam corpora purgabunt
vt elementa/et corpora beatorum. Un-
de terra erit tunc ſicut criſtallus ⁊ pla
nabitur. aer erit clarior/nec habebit
obſcuritatem/ventos/impreſſiones
alias/nec ſimilia. Aqua et ignis fient
puriora/et manebūt ſm ſubſtantias/
et qualitates proprias: q̄ ſenſus ſan-
ctorum mulcebūt luce pſpicuitate/⁊ pri
mis qualitatibus: non autē nocebūt.
Alia autem corpora innouabūtur ſu-
perius: quia ſol ſtabit in oriente: luna
in occidente: ⁊ motus oīm celorum ceſſa
bit/ipſis quieſcētibus: et oīa ampliori
luce illuſtrabunt. Et ſic a motu/et a
minori luce liberabuntur. Unde Eſa.
lxv. ecce ego creo celū nouū/et terraʒ
nouam: et nō erunt in memoria priora.
Et apoca.xxi. vidi celū nouū ⁊ terraʒ
nouā. Uñ Eſa.xxx. erit lux lune ſicut
lux ſolis: et lux ſolis erit ſeptemplicit
ſicut lux ſeptē dierum/in die qua alli-
gauerit dñs vulnus ppl'i ſui. Ubi glo
ſa interli. poſt iudiciū et celū erit no-
uū et terra noua: oīa eñ ꝓpter homi-
nem facta in eius lapſu peiorata ſūt/
et ſol ⁊ luna ſuo lumine mīorata. Hec
ibidē. Uñ ſup.iiij. dicit tho. diſt.xlviij.
ꝙ qdam illā minorationē ad lrām ꝓ
babiliter intelligunt. Sed alij ꝓbabi
lius (vt dicit) dicunt ꝙ minoratio illa
facta ſit quo ad vſum hominis: nō in
ipſis celis: ſic ꝙ homo poſt peccatum
non tātū cōmodum cōſecutus eſt ab
eis/ſicut añ. p quē moduʒ etiam geñ.
iij. terra maledicta dicit ī opere Ade
vt ſic ſit minoratio in rebus: non ſm
ſubſtantiam: ſed ſm effectum. Unde
homo āte pctm̄ tātū cōmodū habuit
ex lumine lune: ſicut nūc ex lumine ſo
lis. Sed poſt reſurrectionem lux lune
augmentabit ſm rei veritatem. Et vt
dicit tūc luna lucebit tātū: quātū nūc
ſol lucet. Sol autem in ſeptuplū plus
q̄ modo luceat. Quantitas autē me-
lioratōis ⁊ modꝰ: illi ſoli cognita ē q
erit melioratiōis actor. Oīa ſūt tho.
Oīa etiā p̄fata tāgit apoſt. ro. viij. di-
cens. Scimus qm̄ creatura īgemiſcit
et parturit vſqʒ adhuc/id eſt ad modū
ingemiſcentis et parturientis ſe ha-
bet/motu/generatione/corruptione/
et multis alijs. Sequitur ibi. non ſo-
lum autem illa: ſed noſipſi primitias
ſpiritus habentes: ⁊ ipſi intra nos ge
mimus/expectantes redemptionem
corporis noſtri. Spe eñ ſalui facti ſu
mus. Cum igitur tanta īnouatio fiet
bene xp̄s ait. Luce.xxi. celum ⁊ terra
tranſibunt/ſupple quo ad ſpeciē quā
nunc habent/nō quo ad ſubſtantiam
Et.i. Corinth.vij. preterit figura hu
ius mundi. ¶ Dubitatur cur iſta in- J
nouatio fiet? Reſpondeo ſm Tho-
mā: ibidem. Primo vt habitationes

conuenientes glorificatis corporibus
dedicētur. Secūdo vt pro labore quo
homini iuſſu dei ſeruierunt: remune=
rentur. Tertio vt beati deū in innoua
tis tanq̄ in ſpeculo mūdiori ſpeculēt.
¶ Dubitat vtrū aīalia/plāte/ꝛ mine=
ralia maneāt ſm ſubſtātiam poſt iudi
ciū? Rñ. eiuſdē q̄ nō. ſed tñ beati natu
ras eorū cognoſcēt optime. vt ī tertio
dicetur gaudio. Rō quare nō manent
Prima q2 illa que manent dñt de ſui
natura eſſe ꝑpetua vt hoī tunc aſſimu
lentur: ſed p̄fata nō ſunt hmōi: ſed hō/
celi/āgeli/ꝛ elementa. Scda. prefata
corruptibilia ſolū ſunt creata ꝑpt ho=
minē vt eum in hoc exilio iuuēt ad pa
pš. 8. triam. ſm illud pš. Oīa ſubiecisti ſub
pedibus eius. Et ro. i. inuiſibilia dei a
creatura mūdi ꝑ ea que facta ſunt in=
tellecta cōſpiciuntur: ſed poſt iudicium
oēs erunt in termino/ſeu in patria in=
ferni/vel celi. Ad q̄d ergo valerēt cum
nullꝰ eis egeat? Tertia cā ꝛ redit ī ſe=
cundā. q2 ideo nūc ſunt prefata corru
ptibilia: vt hō iuuet ad cōſtructionem
domus patrie. ſed finito mūdo corru=
ptibili/q̄lʒ eſt in domo celeſti: ergo de
poni dñt ſcale que ſunt he corruptibi=
les creature: ſicut fit in ꝑparatiōe tur=
ris et palacij terreni.

¶ Ca. vi. De viſione corporali dele
ctabiliſſima: ꝛ alioꝝ ſēſuū ꝑfectōe.

Extū principale gau
dium extriſecum erit
viſio corporalis dele
ctabiliſſima. ¶ Ubi
A notādū p̄mo ſʒ Tho.
in. iiij. di. xliiij. q̄ oēs
quinqʒ ſenſus erūt in
actu in p̄ria. Rō. q2 ibi erunt in maio=
ri perfectiōe q̄ hic. ꝛ hic ſunt in actu. ḡ
ibi. Itē viciniꝰ ſe hʒ ſenſus ad animā
q̄ corpus: ſʒ corpꝰ p̄miabitur ꝑ dotes
fluentes ab anima: ergo ſenſus. Item
ſocius laboris dʒ eſſe ſociꝰ cōſolatiōis
ſed q̄nqʒ ſenſus hic ſeruierūt laboran
do aīe: ḡ ipſa cōſolata ſcʒ aīa/ipſi id ē
ſenſus p̄miari debēt. Scdo notanduʒ
q̄ quilʒ ſenſus in patria cognoſcet ali
qua ſingularia/vel ſalteʒ aliquod ſin=
gulare/ꝛ precipue magis excellēs de
qualʒ ſpecie rerū ſenſibiliū. Probat
magr̄ Joh. de tābaco libro de ſenſibi=
libus delicijs paradiſi. q2 ſʒ doctores
cōmuniter in patria plꝰ reſtituet q̄ in
paradiſo adā perdidit: ſed in paradi=
ſo fuiſſʒ cognitio reꝝ ſenſibiliū. igr̄ ꝛc.
¶ Tertio notandū q̄ q̄uis poſt hanc B
vitā non ſint quedam ſenſibilia/puta
aīalia/plāte ꝛc. tñ per īfluxas ſpecies
ſenſibus a deo/mediāte ītellectu pñt
veriſimiliter in patria videri ſenſibilia
preterita non exiſtētia. Patʒ. q2 aīa
ſeparata ſm Tho. in. iiij. ītelligit ītel=
ligibilia ꝑ ſpecies īfluxas. ergo ꝛ ſen=
ſus percipit ſenſibilia per ſpēs īfluxas
alr̄ ſenſus nō proportionaret intelle=
ctui protunc in perfectibilitate: quod
monſtruoſum foret. Et hanc ſenſatio=
nem: nec ſitus/nec diſtantia/ nec ab=
ſentia ſenſibilis īpediet/nec īterpoſi=
tio. Patʒ. quia per Tho. diuina virtꝰ
beatis ad nutū in oībus ſubueniet/et
aderit ꝛ aſſiſtet in omnibꝰ que voluit.
Cum hoc tñ omēs quinqʒ ſenſus ſen=
tient in patria ſua propria obiecta ꝑ ſpe
cies receptas a ſenſibilibꝰ protūc exi=
ſtētibꝰ. Probat etiā ex dictꝭ ſcti tho.
in. iiij. diſt. vlt. q. vlti. dicētis. A beatis
nichil abſtrahi dʒ quod ad perfectio=
nem beatitudinis pertinet: ſed ſentire
per ſpecies influxas/nō ſolū per rece=
ptas eſt hmōi. ¶ His ſuppoſitis vide= C
bit oculus beati quinqʒ in genere: rōe
quorū gaudiū ſummū habebit. Pri=
mo nō exiſtētia poſt iudiciū. vt flores/
aīalia/piſciculos/aues/ꝛ ſimilia. vide
bit veriſimiliter per ſpecies ſenſibus a
deo influxas. Patʒ. q2 illa vidiſſet in
ſtatu īnocētie: ſed in patria plus vide=
bit. Scdo videbunt ſancti mundū ꝓ=
tunc ſenſibilē in quattuor elemētꝭ tūc
purgatū ꝛ celorū ſperis/ſtellis ꝛ pla=
netis īnouatū. vt ſupra dictū eſt. Ter=
tio videbūt corpora beatorū tunc pul
cherrima. Uñ Anſel. li. de ſimil. Pul
chritudo quā ꝑfecte hic nullus hʒ: na
turaliter ab hoīe appetit. In illa vero
beatitudine pulchritudo iuſtorum/ ſo

lis excellet pulchꝛitudinē qui ſeptē=
pliciter ꝙ modo ſit ſplendidioꝛ. Fulge
mat.13. bunt inquit juſti ſicut ſol in regno ꝛc.
Coꝛpus quidē dñi prelucere ſoli nul=
lus ambigit ſanus. Cui tñ ſimiles eri=
phil.3. mus/teſte apl'o.reformabit coꝛp⁹ hu=
militatis noſtre cōfiguratum coꝛpoꝛi
claritatis ſue. Hec de Anſel. Quarto
videbūt dānatos in īferno. vt probat
tho.in.iiij.diſt.vlt. Nā eſa.vlt.dicitur
Egredientur ꝛ videbūt cadauera viro=
rum qui ꝑuaricati ſunt ī me.glo.Ele=
cti egredientur intellectiua vel manife
ſta viſione:vt ad laudē dei magis ac=
cēdant. Probatur etiā rōne.qꝛ a bea
tis nichil abſtrahi debet:quod ad pfe
ctionē btitudinis pertineat. vnūqdq
autē ex comparatiōe contrarij magis
cognoſcitur.quia cōtraria iuxta ſe po
ſita magis elucеſcunt.Et ideo vt bea=
titudo ſanctoꝝ eis magis complaceat
ꝛ de ea vberioꝛes gratias agāt: datur
eis vt penas impioꝝ perfecte intueā=
tur.Et ꝗuis coꝛpoꝛa damnatoꝝ fiāt
turpiſſima:tamen viſio beatoꝝ/ ſicut
et dei per hoc non ledetur:nec ꝓtūc
beati ꝯpatiētur damnatis.quia ſum=
me ſe confoꝛmant diuine voluntati/ꝗ
punit damnatos: ſed de penis eoꝛū
gaudebunt:non īquantū penā habēt
damnati:ſed inquantū in pena dāna=
toꝛum conſiderāt oꝛdinē diuine iuſti=
tie/ꝛ ſuam liberationem. Unde in ps
pš.57. Letabitur iuſtus cum viderit vīdictā.
Quinto videbūt chꝛiſti humanitatē
in iudicio ꝛ ſemp. Unde luce.xxi. Tūc
videbunt filiū hoīs venientē cum po=
teſtate magna/et maieſtate:q̄ ad glo=
riam ptinent. In primo eñ aduentu
ſemper humiliter venit:ſed in ſecūdo
cū poteſtate ꝛ maieſtate veniet:vt glo
riam patris oſtendat/et poteſtatē dā=
natis.veniet cum cicatricibus ꝛ ſigno
crucis:q̄ beatis delectabiliſſima erūt
ad videndū. ¶Eſt etiā hic ſm Io.de
D tambaco notandū vbi ſupra.ꝙ in q̄lꝫ
ſenſu multitudo delectationis cauſat
in patria ex ſex/vicꝫ ex reſtitutione cō
modi naturalis/ex melioꝛatiōe obie=
ctoꝛum/ex acumine potentie ſenſitiue
ex diuerſitate viſibilium/ex cōiectura
deitatis per ſenſibilia.et ex hoc ꝙ nec
diſtantia īpedit obiecta/nec ſitus/nec
interſtitiū.ꝛ hoc verū eſt quo ad ſpēs
influxas:ſed receptas ſpecies ſenſus
adhuc valde a remotis ſm Tho.pci=
piet.Unū verſus. Cōmodū/obiectum/
acuit diuerſa diſtantia deus.Exempli
gra in propoſito de viſu.ſex faciūt ad
eius delectabiliſſimā et perfectiſſimā
delectationē. Primo reſtitutio cōmo
di naturalis.qꝛ in paradiſo habuiſſet
tātū cōmodū de lumine lune/ſicē nūc
de lumine ſolis.vt allegatū fuit ſupra
ſup Eſa.xxx.ſed ſtat⁹ glorie perfectio
ra reſtituet pdita ī paradiſo. Scdo ad
magnitudinē delectationis in viſu fa
ciet melioꝛatio obiectoꝝ in oꝛdine ad
viſum:ſiue ſint elemēta/celi ſtelle:ſiue
etiā coꝛpoꝛa ſanctoꝝ/ꝛ etiā alia que p
cipiemus per ſpēs influxas.vt pꝫ per
glo.Eſa.xxx.dicentē oīa melioꝛari ho
mine reſurgēte ſicut deterioꝛata ſunt
ipſo cadēte. Conſiſtit autē melioꝛatio
in quattuoꝛ/vicꝫ in augmentatiōe lu=
cis/in clarificatiōe coloꝛis/in cōueni=
entia mēbroꝝ/ꝛ in coꝛpoꝛali pulchꝛi=
tudine beatoꝝ/qui coloꝛati erūt cādi=
do ꝛ rubicundo puriſſimis coloꝛibus
ſm optime cōplexionis cōuenientiā/
ꝛ per phiſonomie decētiā. Erūtq etiā
coꝛpoꝛa eoꝝ terſa ꝛ polita et pſpicua/
decētiſſime quātitatis.lꝫ vn⁹ alio ma
ioꝛ ſit quātitate ſꝫ ꝙ hic pueniſſet/na
tura nō errāte. Cicatrices etiā ꝓ xpo
ſuſcepte ſicut ꝛ chꝛiſti erunt decētiſſi=
me. Nā pulchꝛitudo minimi ſācti:ad
minus erit q̄nquageſies/vl' fere tanta
quāta eſt mō pulchꝛitudo natural' cu
iuſcunq coꝛpoꝛis/etiā celeſtꝫ. Et pul=
chꝛitudo ſcti in duplo maioꝛis meriti
fere cēties tāta/ꝛ ſic deinceps ſm mai⁹
meritū. Ratio eſt.qꝛ ex ſupradictꝫ mi=
nimus ſanctus erit ꝓtūc ſepties ex=
cedēs pulchꝛitudinē ſolis ꝓtunc que
erit ſicut lux ſeptē dierū. Eſa.xxx. ſed
ſepties ſeptem/faciunt.xlix. ergo ꝛc.
Tertio ad magnitudinē delectatiōis
in viſu faciet acumen viſus ꝛ claritas
oculoꝛum que maioꝛ ꝛ minoꝛ erit ſm

merita vle. Nec oculi quocūqꝫ lumine
offendentur. q2 oīa lumina tunc mul=
cebunt/nō ledēt. ſicut ⁊ diſcipuli chri=
ſtum viderunt corruptibilibus oculis
cum maximo gaudio in trāſfiguratio
ne. dicēte petro. dn̄e bonuꝫ eſt nos hic
eſſe ⁊c. Et ſm ioh. de tābaco vbi prius
notandū ꝙ ſi homo nō equaliter me=
ruit ſm viſum vel ſm auditū/et ſic de
aliis ſenſibus: ſꝫ hoc magis vel minꝰ
meliorabuntur obiecta illius/vel alte
rius ſenſus: ſaltē ſm effectū ſcꝫ cōmo
di vel delectatiōis. Quarto cōfert ad
multitudinē delectatiōis in viſu: diuer
ſitas viſibiliū. q2 videbimus per ſpēs
receptas omnes ſperas celoꝝ: omnes
ſtellas: oīa elemēta: oīa ſanctorū infi=
nita quodāmodo corpora: ⁊ dānatoꝝ
Et per ſpecies īfluxas de qualꝫ ſpecie
aīalium/plantaꝝ/lapidū/roſarū/vio=
larum/⁊ mineraliū videbimꝰ aliqua.
vel de qualꝫ ſpecie et de ſinglis ſpecie
bus excellētiſſimū illius ſpeciei. q2 ta
lia in ſtatu īnocētie habuiſſemꝰ. Qui
to augebit delectatōnē viſus viſio dei=
tatis in qualꝫ creatura ꝓtunc exiſten
te. Unde ꝙuis oculus corporalis dire
cte/⁊ ſicut viſibile per ſe nō poſſit vide=
re deū/cum nō ſit coloratꝰ/ nec lucidꝰ
corporaliter: tn̄ vt dicit tho. in. iiij. diſt.
xlix. videbit oculus deitatē ſicut viſibi
le per accidēs: cum ex vna parte viſus
corporalis tantā gloriā dei īſpiciet in
corporibus/precipue glorioſis/⁊ ma=
xime in corpore xp̄i. ⁊ ex parte alia in=
tellectus tam clare videbit deum ꝙ in
rebus corporalibus viſis deus ꝑcipie
tur. ſicut in locutiōe percipit̄ vita. Un̄
Aug. de ciui. dei. dicit valde credibile
ēſt ſic nos viſuros tūc mūdana corpo=
ra celi noui/⁊ terre noue: vt deū vbiqꝫ
preſentē ⁊ vniuerſa corporalia guber
nantem perſpicuitate clariſſima videa
mus. Non ſicut īuiſibilia dei per ea q̄
facta ſunt intellecta cōſpiciūtur: ſed ſi
cut homines mox vt aſpicimꝰ/nō cre=
dimus viuere: ſed videmus. Hec aug.
⁊ tho. Sextū augēs multitudinē gau
dij in viſu ſupra tactū eſt ſatis. q2 nec
diſtantia interſtitium/nec ſitus viſum
impediret. ¶ Quartū pͥcipale gau E
dium extrinſecū erit per auditū: q̄ erit
in actu vl' in cātu. Probat tho. in. iiij.
di. xliiij. per aug. dicentē ſup illud pſ.
Exultationes dei ī gutture eorū. Cor= pſ.149
da et lingue eorū non deſinēt laudare
deū. Idē habet̄ ꝑ gloſā ſup illo oſee
iiij. in cantico et cimbalis/immo in pa
tria erit riſus. vt dicit tho. quotli. xi. q.
vi. ſcd̄m illud iob. viij. impleat̄ os tuū
riſu/⁊ labia tua iubilo. Non ſolū autē
vt ꝓbat magiſter iohan. de tambaco
vbi prius ī patria modus audiēdi erit
per īmutationē ſoni realē: ſed etiā per
ſpecies influxas diuinitus auditui/ſꝫ
quas habebit iocunditatē cantus phi
lomene/⁊ aliarū auiū. q2 in ſtatu inno
cētie homo iſta etiā habuiſſet. Ad ma
gnitudinē etiā delectatiōis in auditu/
facient ſex que de viſu tacta ſunt. Pri
mo reſtitutio cōmodi naturalis. quia
cū ad hoīs peccatū oīa deteriora ſūt
homo in ſtatu īnocētie tantā delecta=
tionem habuiſſet ad vocē cicade/ſicut
modo ad vocē philomene: ſed poſt re=
ſurrectionē reſtituet̄/⁊ amplius dabit̄
auditui. Secūdo ad gaudiū auditꝰ fa
ciet melioratio obiectoꝝ audibilium.
que melioratio ꝯſiſtet in verborū ſigni
ficatione/in organoꝝ emūdatione/ in
exteriorū impedimentoruꝫ amotione
⁊ in ipſarū vocū claritatis ſupnatura=
lis ꝑfectione. Nā quo ad primū quan
to vox eſt maioris caritatꝭ expreſſiua:
tanto delectabilior eſt. Confert etiam
quāto cōſonātia magis debita ſm no=
ticiam artis muſice quā exercebūt ali
quando actu/vt potentia educatur in
actū/⁊ deus glorificetur. Un̄ cantꝰ hic
quorūcunqꝫ muſicorū in cōparatione
ad celeſtem muſicā: eſt velut rugitꝰ ru
ſticoꝝ hic/reſpectu naturaliū hic cāto
rum. Et ſm groſſam eſtimationē erit
in quorundā ſanctoꝝ vocibus ſuaui=
tas quinquageſies tāta: quāta nūc eſt
naturalis et artificialis vocū ⁊ ſonorū
ſuauitas. in quibuſdā cēties tanta. et
ſic aſcendendo. ſicut de pulchritudine
coloris dictū eſt. Tertio gaudiū audi=
tus augebit maior ꝑfectio auditui or

gani/quo ad ablationē eorū que audi
tum impedire poſſent. Quarto multi
tudo ⁊ varietas audibiliū ſm ſpeciē ⁊
numeruȝ:que maiora erunt ſimul vel
ſucceſſiue:ꝙ hic. Quīto ꝙ ꝑ accidens
in vocibus et ſonis audiemus deū in
oībus. Sexto nec diſtantia/interſtitiū
F nec ſitus ſonū impediēt. ¶ Quintū
principale extrinſecū gaudiū erit per
olfactiuū ſenſuȝ odoratū. Vñ dicī tho.
in.iiij.di.xliiij. Odor erit in patria cuȝ
eccleſia cantet ꝙ odor ſuauiſſim⁹ erūt
corpora ſanctoꝝ. Nā odor in via non
ſolū eſt fumalis euaporatio: ſed etiaȝ
ſpūalis quedā ad odoratū multiplica
tio. Sed in corporibus glorioſis erit
odor in ſua vltima perfectione. nullo
modo ꝑ humidū ſuppreſſus: ⁊ tamen
īmutabit ſpūali īmutatiōe/ſicut odor
fumalis et ſenſus odorat⁹ in ſanctis.
quia nulla humiditate īpedietur: co=
gnoſcet non ſolum excellētias odorū/
ſicut in nobis nūc contingit ꝓpter ce
rebri nimiā humiditatē/ſed etiam mi
nimas odorū differentias. Hec tho. ⁊
nō ſolum odorabimus ꝑ īmutationeȝ
ab obiectis ſanctorū corpoꝝ: ſȝ etiam
per ſpēs īfluxas odorabiliū/odorabi=
mus balſamū/cinamomū ⁊c̄. Ad ma
gnitudinē autem delectatiōis in odo
ratu ſex facient. Primo reparatio na
turalis cōmodi. qꝛ in paradiſo ſi man
ſiſſemus ad odorē rute/tñ cōmodum
habuiſſemus ſicut modo in tota apo=
theca:ſed in patria plus ſaltē in equi=
pollenti reſtituetur. Scđo melioratio
obiectorū vt groſſa eſtimatione corpo
ris glorioſi minoris meriti quīquage
ſies tanta ſit:quāta eſt nūc quecunqꝫ
ſuauitas. ⁊ centies in duplo ſanctiorſ.
Vñ imaginandū eſt corpus beati/ꝗſi
quoddā corpus cōpoſitum ex roſis/li
liis/⁊ ſimilibus optime redolētibus/
nutritū cinamomo ⁊ ſumme odorife=
ris/⁊ perunctū balſamo/⁊ optimis vn
guentis. Tale erit obiectum olfactui.
Tertio confert ſicut prius dictū eſt de
aliis. ſic etiam de quarto/q̄nto/⁊ ſexto
G ¶ Sextum pncipale extrīſecum gau
dium erit guſtus. Unde ſm Tho. vbi
ſupra. guſtus habet et habebit in pa=
tria medium coniunctū: ⁊ erit in actu.
nō tñ ſȝ ꝙ eſt ſenſus alimenti: ſed erit
ſm ꝙ eſt iudiciū ſapoꝝ: ita tñ ꝙ nō im
mutabit ab aliquo cibo vel potu ſum=
pto: niſi forte dicatur ꝙ ibi guſtus erit
in actu ꝑ īmutationē līgue ab aliqua
humiditate adiūcta. Et qꝛ ſanct⁹ tho.
nō dubitat quin in actu fiat guſtus: ſȝ
modū ſub dubio relinqt. tradit magr
Joh. vbi ſupra modū dicens: ꝙ in pa=
tria guſtus erit in actu ꝑ īmutationeȝ
ſpūalem ſeu intentionalē abſqꝫ ſum=
ptione ꝑ modū cibi ⁊ maſticatione fa=
cta a corpore beatorū/mediante tamē
ſapore eis formaliter inherēte. q̄ cor=
pora ſi maſticata fuiſſent ante glorifi=
cationē: nata fuiſſent mediante ſuo ſa
pore guſtū īmutare. Vñ in patria bea
ti dupľr guſtare poſſunt. Uno mō per
intentionalē īmutationem lingue a ſa
pore ſanctis inherēte. Alio mō per in
fluxū ſpecierū a deo. ſicut de aliis ſen=
ſibus dictū eſt. Ad magnitudinē etiaȝ
guſtatiui gaudij facient ſex. Primo re
ſtitutio cōmodi naturalis. qꝛ adā ī ſta
tu innocentie de comeſtione alicuius
fructus vel aque tñ delectatus eſt: ſi=
cut modo quis delectatur in guſtu cla
reti/vel zucari. Plus aūt in patria re
ſtituet/ꝗ̄ per adā ꝑditū eſt. Scđo con
fert melioratio obiectoꝝ in ordine ad
guſtū. Nā ceteris parib⁹ quantū pul=
chritudo corpoꝝ glorioſorum excedet
oēm pulchritudinē corpoꝝ nūc exiſtē
tium: tñ ad minus excedet ſuauitas
ſaporis corporū glorioſoꝝ in ſtatu fu
turo/omnē naturalē ſuauitatē ſaporſ
totius mūdi: ita vt corpus minimi ſan
cti ſit quīq̄geſies ſuaui⁹/ꝗ̄ ſapor mel
lis/zucari/vľ cuiuſcūqꝫ alterius rei ſa
poroſe in preſenti. Nō tñ dentib⁹ ma=
ſticabimus vel cōteremus: ſed deo in=
fluente ꝑcipiemus intētionaliter. De
reſiduis quattuor dicēdū eſt ꝓportio=
nabiliter/ſicut de viſu. ¶ Septimum H
pncipale extrīſecū gaudiū eſt actuatio
tact⁹. Vñ ⁊ xp̄s glificat⁹ tactus eſt. et
Johan. xx. ait. noli me tangere. Et btā
agnes ait. quē cū tetigero caſta ſum.

⁊

Mediū autem tactus: ſicut et guſtuſ
cōiunctū eſt. Modus autem tangēdi
ſm tho. vbi pꝛius talis eſt: ꝙ erit imu
tatio ſpūalis a qualitatibus tangibili
bus: ſicut etiā in coꝛpoꝛe Ade fuit: qꝺ
nec vrere/nec gladius ſcindere potuiſ
ſet: ꝛ tñ hoꝝ ſenſuꝫ habuiſſet. Impaſ
ſibilitatis eñ dos excludit naturaleꝫ
immutationē/q̄ ſpiritualis erit. Item
erit ſine oĩ imutatiōe quā ſubiectum
ꝑ ſe faciat: ſed ꝑ ſpecies erit ipi tactui
a deo īfluxas. Ex quo ſequit̃ ꝙ nec ta
ctus impedietur diſtātia/nec ſitu nec
interpoſitione. Hunc ſenſum etiā ſine
influxis ſpeciebus oēs pñt habere ſi=
cut ꝛ viſum: vt dicit tho. Erunt etiam
in patria amplexus ꝛ oſcula ad parē=
tes/cognatos/amicos/et natos vt di
cit iohānes ep̄s in ſermone de oībus
ſanctis. Item berñ. in ſermone de om
nibus ſanctis. Sed tactꝰ tales ꝛ oſcu
la erūt ſine oĩ venerea cōcupiſcentia.
Sicut etiam in via/ex naturali pieta=
te mater filiū/parentes natos: ꝛ alie=
ni oſculātur infantulos/ac maria eli=
ſabeth amplexata eſt: poteſt etiā per
ſpecies influxas fieri cōtactus mutui
inter diſtātes. Ad tactus aūt gaudiū:
facient ſex. Pꝛimo reſtitutio cōmodi
naturalis: quia in patria erunt coꝛpo
ra terſa polita/et q̄litates ꝑme ad me
diū reducte tēperatiſſime. Ita vt mi=
nimus ſanctus in tangendo/ habitu=
rus ſit quinquageſies tātā delectatio
nē: quantā nūc q̄cūq; habet de q̄cūq;
tangibili. De reſiduis quinq; dicēdū
eſt/ ſicut de pꝛecedentibus ſenſibus.
De gaudio autem quinq; ſenſuū: pꝛe
ſertim tactus/dicit anſeľ. lib. de ſimi=
li. ſic. Voluptas quam hic querere ni=
timur: non niſi ꝑ anxietatem inuenit̃.
Cū ad id ꝑuenerint homines qꝺ vo=
luptatem putant nō niſi odoꝛando ea
dem frui valent: quo ſi non fuerint ī=
mediate fruiti: in anxietatem vertunt̃
Poſt hanc vero vitam/ aut in omni=
moda voluptate ſunt/aut omnino re=
plebunt̃ anxietate. Sicut eñ ferrum
ignitū qualibet ſui parte ꝯtinet ignē
ſic in ſe boni voluptatem. Hanc volu
ptatem quia nemo hic ſenſit: ideo nec
explanari poteſt ꝑfecte a quoq̄. Hec
ille. Exemplū eſt de fauo mellis: qꝺ
in omi ſui parte melle penetrat̃. Et
de buccella intincta vino optimo/vn=
diq; panem penetrāte. Sic voluptas
patrie omnes anime et coꝛpoꝛis ve=
nas/oſſa/medullas/artus/ꝛ comple=
xionem penetrat: ſicut de igne vide=
mus in ferro ignito.

¶ Capitulum ſeptimū De doti=
bus coꝛpoꝛis.

OCtauū pꝛincipale ex
trinſecum gaudiū eſt
dos impaſſibilitatis.
¶ Ubi notandū pꝛi= B
mo ſm Tho. in. iiij.
diſtin. xliiij. et. xlix. ꝙ
dos eſt ꝑpetuꝰ oꝛna=
tus aīe ꝛ coꝛpoꝛis ī eterna btītudine
iugiter ꝑſeuerans. Eſt eñ inter chꝛi=
ſtum hominē ꝛ animā quālibet matrī
moniū ſpūale: teſte apľo Ephe. v. Sa
cramentū hoc magnū eſt. Dico auteꝫ
in xp̄o et eccľia. Ex quo habet̃ ꝙ ſpi=
rituale matrimoniū ꝑ coꝛpoꝛale ſignī
ficatur. Dant̃ aūt ſponſis carnalibus
tria. Dos: donatio ꝓpter nuptias/et
paſernalia. Dos eſt donatio facta ſpō
ſe ex parte patris: et hoc ad vſum ſpō
ſi ꝓpter onera matrimonij: et dat̃ ad
matrimonij ſolaciū / tñ ad poſſeſſionē
ſponſe: ꝛ ſic datur ſpōſe in ꝓpꝛietatē:
lꝫ ſponſo detur ad diſpenſatōnem ſeu
vſum. Et tradit̃ qñ ſponſa in domum
ſpōſi traducitur: q̄uis ante traductio
nem ꝓmittat̃. Et eſt dos non qꝺcūq;
donū ſponſe: ſed ꝑ̄cipuū/quaſi patri=
moniū eius de quo viuere et ſuſtētarī
debeat. Et ſm multas leges: ſponſus
non poteſt dotem inuita vxoꝛe ab ea
alienare. ¶ Sic in matrimonio ſpiri B
tuali/qꝺ eſt inter xp̄m hoīem/ꝛ eccle=
ſiā ſeu quālibet deuotam aīam/vľ ho
minē: tota trinitas q̄ eſt pater noſter/
eccľie ſeu deuoto homini dat dona ali
qua in ꝓpꝛietatem: ad voluntatē tñ ꝛ ad
diſpenſationē xp̄i ſpōſi/ qñ eccľia vel
aīa in domū ſponſi introducit̃: qꝺ ſit̄

patria.Quis ante traductionē hic ꝓ-
mittaꝛ:que dona dotes appellantur.
Et ſunt duplices dotes.q̄dā aīe: de q̄
bus in tertio pricipali diceꝛ. Alie cor
poris: quia tam aīa q̄ corpus xp̄o in
C patria iungētur. ¶ Secūdo notādū
q̄ ſicut ſponſis carnalibus tria danꝛ:
dos/videlȝ de qua dictū ē: donatio ꝓ
pter nuptias q̄ eſt illud qḋ a ſpōſo da
tur ſponſe:ꝛ paſernalia/qḋ eſt illḋ qḋ
hȝ ſponſa preter dotem/ vt ſunt mu-
nera ab amicis data ſponſe:ꝛ ſimilia.
Sic in patria cuilibet homini ſeu de-
uote aīe danꝛ tria.Dos/vt dictum eſt
ſupra.Donatio ꝓpter nuptias/quod
erit in futuro gaudiū qḋ habebim⁹ re
ſpectu humanitatis xp̄i/ eā cognoſcē
do ꝛ videndo:de quibus poſtea diceꝛ
et paſernalia que erūt alia dona poſt
D modū declarāda. ¶ Tertio notādū
q̄ corp⁹/ꝛ q̄libet potētia ſenſitiua ho
minis glorificati quattuor dotes ha-
bebit/id eſt quattuor qualitates ſup-
naturales nobiliſſimas q̄ ſunt:impaſ
ſibilitas/ſubtilitas/ agilitas/ꝛ clari-
tas:que q̄ttuor ponunꝛ in lr̄a: et glo.
i.Cor.xv.vt in ſequentibus allegabi
tur.Sunt aūt quattuor/vt refert tho.
diſ.xlix. ꝓpꝛ q̄ttuor ꝟtutes cardina-
les:q̄ꝝ materia ſunt bona corporalia
vt prudētie correſpōdeat claritas ꝓ-
pter cognitionē iuſtitie/ que eſt perpe
tua ꝛ īmortalis impaſſibilitas. forti-
tudini agilitas:ex qua contingit vt ni
chil corpori poſſit reſiſtere. Unde agi
litas notaꝛ .i.cor.xv.ꝑ hoc q̄ dic̄: ſur
get in virtute. Tēperātie vero que hic
corpus attenuat ſubtilitas:ꝛ ſic quat
tuor virtutibus cardinalibus/ q̄ttuor
correſpondēt dotes corporis:ſicut tri
bus theologicis virtutibus correſpō
dent tres dotes aīe:vt poſtea dicetur
Sunt aūt q̄ttuor dotes corporis: alia
rōne.quia ſicut ī preſenti anima ī cor
pus influit quattuor/ quibus corpus
caret ipſa abſente: videlȝ q̄ corpus vi
uū eſt coloratius/durabilius/virtuo-
ſius/ꝛ agilius:ſic aīa beatificata cor-
pori in patria per redūdātiam influ-
et quattuor proportionaliter dotes.

Claritatem/impaſſibilitatem/ ſubtili
tatem/ꝛ agilitatem.vt his medianti-
bus corpus ꝑfectiſſime aīe ſubijciaꝛ:
ſic̄ aīa deo ꝑ ſuas tres dotes.Sūt aūt
q̄ttuor dotes corpis/ſic̄ ī claritate ra-
dij ſolarj:q̄ ē clariſſim⁹/ ſubtiliſſim⁹/
agiliſſim⁹ ꝛ impaſſibilis.Pro tali eſt
claritate xp̄s poſt cenam Johā.xvij.
ſubleuatis oculis in celum/dixit: id ē
orauit.Pater venit hora clarifica fi-
lium tuū/ſupple in reſurrectione q̄ttu
or dotibus corporis/q̄ tn̄ ꝓprie ī xp̄o
non ſortiunꝛ nomen dotis:cū ſit ſpon
ſus:licet ipſe quattuor habeat excellē
tiſſime.Et ſequitur vt filius tuus cla
rificet te/ſupple im membris.Unū ſta-
tim addit. Sic̄ dediſti michi poteſta-
tem omnis carnis vt omne qḋ dediſti
ei:det eis vitā eternā.Hec autē eſt vi-
ta etna vt cognoſcāt te ſolū verū deū/
ꝛ quē miſiſti ieſum xp̄m. Sūt aūt ſm
tho.ideo quattuor dotes corporis:qꝛ
ad hoc q̄ corpus ſit ꝑfecte ſubiectum
aīe:nec eam impediat in operib⁹ glo
rie:quattuor requirunꝛ:duo pertinēt
ad ſenſuȝ/ꝛ duo ad motum. Quo ad
ſenſum requiriꝛ vnū/vt ſit facile rece-
ptibile ſpirituū ſenſibiliū: ꝛ ad hoc di
ſponit claritas.Alterū vt non ſit rece
ptibile paſſionū ignobiliū : ad qḋ di-
ſponit ipaſſibilitas. Quo ad motum
duo requirunꝛ . Unū eſt vt ꝑ cōtrariā
inclinationē non reſiſtat ſuo motori:
ad quod diſponit agilitas.Aliud ē vt
corpora ꝑ q̄ moueꝛ ū reſiſtāt ei:ad qḋ
diſponit ſubtilitas. ¶ Eſt igiꝛ octa E
uū gaudium et prima dos/ impaſſibi
litas.de qua dicitur. i.Corinthio.xv.
Seminatur in corruptione : reſurget
in incorruptione.Et ſm Thomā di-
ſtinctio.xliiij. Reſultat ex virtute ani
me ſuum corpus potenter continen-
tis:ita vt a nullo exteriori agente va-
leat immutari.Et q̄uis corpora bea-
torum ſint compoſita ex cōtrarijs:ta-
men illa cōtrarietas erit ad omnimo
dā eq̄litatē ꝛ ꝯcordiā reducta.Et diſ-
fert illa ipaſſibilitas/ab ea quā adā ī
ſtatu innocentie habuit et quam pue
ri in originali decedentes habebunt:

quia impaſſibilitas ſanctorū erit nō
poſſe pati/id eſt nullo modo et nunꝙ
poſſe pati. Sꝫ Ade īpaſſibilitas fuit
poſſe non pati/id eſt aliquo modo:et ī
terim ꝙ nō peccaret diuina potentia
eū ꝓtegēte exterius. Impaſſibilitas
vero puerorū in limbo erit nichil pati
ſi tñ in ignē ꝓijcerentur: paterentur.
Sed beati etiaꝫ in inferno exiſtentes
nō paterenť. Et erit illud donū impaſ
ſibilitatꝭ in vno maius ꝙ̄ in alio:q2 cā
eius eſt maior in vno ꝙ̄ in alio. Cau=
ſa eñ eius eſt dñium aīe ſuꝑ corpus:
qđ quidem cauſať ex hoc ꝙ fruiť ani
ma deo īmobiliter. Unde in eo qui ꝑ=
fectius fruitur:eſt maior impaſſibili=
tatis cauſa. Huic doti aſſociant̄ duo
dona corporis q̄ ponit anſel. lib. de ſi
mili. videlꝫ ſanitas:et vite lōgeuitas.
Et tertium addi pōt/ſcꝫ cicatricū for=
moſitas. Sanitate īquit pfecta hic ca
remus/a prima natiuitatis die eſuri=
mus:ſitimus ⁊c̄. hic vnus claudus:al
ter ſcabioſus ⁊c̄. Quibuſdam tñ deli
nimur medicamentis:ne ſūma hic ſit
miſeria. In futuro aūt ſūma ſanitas
ps.36. erit:de qua Ps. ſal⁹ iuſtoꝝ a dño. Sꝫ
dicis:vndiqꝫ ſanus ſum. Rñ. Anſel.
Quid dicis o homo:tangaris fuſte et
clamabis:teqꝫ deceptum querulabe=
ris. Ibi et longeuitas vite erit:quam
hic null⁹ pfecte habet moriturus quā
tūlibet viuat diutius ſomniū ſibi vide
tur eē qđ vixit cum moriť. Hec anſel.
F ¶ De cicatricib⁹ dicit tho. diſt. xliiij. ī
iiij. Cicatrices inquit vulnerū nō erūt
in ſanctis/nec in xp̄o fuerunt inquan
tum importunt aliquē defectū: ſed in
quātum ſunt ſigna conſtātiſſime v̄tu
tis qua paſſi ſunt ſcī ꝓ iuſtitia ⁊ fide
vt ex hoc ⁊ ipſis ⁊ alijs gaudium creſ
ſcat. Unde dicit augu. li. xxij. de ciuiť.
dei. neſcio quomō ſic afficimur amore
martyꝝ beatorum:vt velimus in illo
regno in eoꝝ corporibus videre vul=
nerū cicatrices q̄ ꝓ xp̄i noīe ptulerūt
et fortaſſe videbimus. Nō eñ defor=
mitas in eis:ſed dignitas eſt q̄dā: ꝙ=
uis in corpore/nō corporis: ſed virtu
tis pulchritudo refulgeat. Nec tamē
ſi aliqua martyribus āputata ⁊ abla=
ta ſūt membra ſine ipſis mēbris erūt
in reſurrectione mortuoꝝ:quibus di=
ctū eſt:capillus capitis eius non peri Luc.21.
bit. ¶ Nonū extrinſecū gaudiū prin B
cipale eſt ſcđa dos ſubtilitatꝭ: de qua
i. Corinth. xv. Seminatur corpus ani
male:ſurget corpus ſpūale:id eſt ſpi=
ritui ſimile. Hec dos eſt q̄ aufert/ ſm
Tho. groſſiciē corporis cauſatam ex
compoſitione elementaliū qualitatū.
Eſt autem duplex ſubtilitas. Una ex
raritate partiū ſtantiū nō propinq̄: ⁊
ex tali ſubtilitate efficitur corpus fa=
cile diuiſibile:et hec non erit in corpo
ribus glorioſis. Alia eſt ex pfecta vi=
ctoria forme ſuꝑ materiā: ⁊ hmōi ſub
tilitatis eſt viuere:et ſic celū eſt ſubti=
le ⁊ corpora btōꝝ ſic erūt ſubtilia. Eſt
eñ ſubtile in ꝓpoſito qđ eſt facile pe
netratiuū alterius. Unde corporibus
beatorum cedēt abſqꝫ vlla difficulta=
te et reſiſtentia q̄libet corpa nō glorifi
cata:vt diē guilľ. de vniuerſo. lib. i. ca.
li. Huic doti correſpōdet apte fortitu=
do corporalis/oppoſita imbecillitatis
de quib⁹ anſel. in lib. de ſimili. ſic diē.
Fortitudo noſtra hic a beſtijs ſupať:
ſed in vita futura nichil reſiſtere pote
rit quin moueat:et ſi voluerit euertat
nec in hoc plus laborabunt: ꝙ̄ ocul⁹
mouendo ſeſe. Cū eī angelis ſimiles
erimus:nequaꝙ̄ minoris fortitudinis
erimus. Sꝫ fortaſſis q̄ris:ad quid il=
la fortitudo ꝓderit/cū ꝓ tūc nichil ſit
in quo vires exercere poſſimus? Ad
hoc dicit:pauca nobiſcū quid ī hmōi
habeat vſus humanus attendit. At=
tendat ⁊ videbit:quia non ſemper de
oībus q̄ habemus: ſed q̄ nos habere
ſperamus/nō parū gaudemus/ et q̄ſi
actu vtimur. Sicut (verbi gr̄a) tp̄o vi=
ſu ptāte aliqñ vtimur nō in carū pſen
tia rerū tñ:⁊ ita de multis in hūc mo
dum. Sic et tunc de hac qua nūc forti
tudine agiť:erit. Sola nāqꝫ eī⁹ poſſeſ
ſio grata nobis erit/et exultatio gran
dis:licet ī actu nequaꝙ̄ ſit neceſſaria
nobis cunctis vt dictū eſt in ſuo ſtatu
cōuenienter collocatꝭ: hec eadē que=

ſtio ſi aut de velocitate:aut de aliqua
btitudinis pte moueatur: hac ſolutio
ne ſi nō aptiore ſoluaꝛ. Sic igitur iu=
ſtus fortis erit vt etiam ſi velit terraꝫ
b ꝯmouere poſſit. Hec de anſel. ¶ Sꝫ
dubitatur vtrū corpus glorioſum ſit
palpabile? Rñ. tho. ꝙ ſic. diſ. xliiij. Vñ
iohā. xx. ait xp̄s. palpate et videte/ cū
reſurrexiſſet. Nota tñ ꝙ palpabile dꝛ
aliqđ corpus ex duobus/ ſcꝫ ꝙ habe=
at q̄litates quibus natus eſt īmutari
ſenſus tactus/ calore/ frigore ⁊c̄. vt hꝫ
aer/ ignis/ ⁊ hmōi. Et ex hoc ꝙ reſiſtit
tangēti ſicut terra/ aqua/ ⁊ compoſita
plura. Sed tangibile dꝛ ſm ꝙ hꝫ reſi=
ſtere tangenti. Unde aer non eſt pal=
pabilis: quia non reſiſtit tangenti: ſed
nec tāgibilis. Et nec corpora celeſtia
ſunt tangibilia/ nec palpabilia. Unde
grego. dicit. Corrumpi neceſſe eſt om
ne qđ palpaꝛ. Corpus ergo glorioſuꝫ
habet ex ſui natura qualitates ſuas:
que nate ſunt īmutare tactū: ſꝫ tamen
quia corpus eſt omnino ſubiectū ſpi=
ritui/ in poteſtate eius eſt vt ſcđm eas
īmutet tactū/ vel nō īmutet. Similiꝛ
etiam cum ſm naturam competat ſi=
bi vt reſiſtat cuilꝫ alteri corpori trāſeū
ti/ ita ꝙ non poſſit eſſe cum eo ſimul ī
eodem loco: ſed tñ miraculoſe hoc po
teſt diuina virtute contingere ad nu=
tum ipſius ꝙ ſit cū alio corpore in eo=
dem loco: et ſic nō reſiſtit ei tranſeun=
ti. Unde ſm naturam ſuaꝫ palpabile
eſt corpus glorioſum: ſed ex virtute ſu
pernaturali hoc ei competit/ vt cū nō
vult nō palpetur a corpore nō glorio=
ſo. Vñ Grego. dicit. dñs palpandam
carnem prebuit: quā clauſis ianuis ī
troduxit: vt ꝓfecto oſtenderet poſt re
ſurrectioneꝫ corpus ſuū eſſe: ⁊ eiuſdē
nature ⁊ alterius glorie. Qualitates
tamē tangibiles in corporib⁹ glorio=
ſis/ licet non ſint reducte ad medium
rei ſm eque diſtantiā ab extremis ac
ceptam: tamē ſunt reducte ad mediū
ꝓportiōis ſm ꝙ optime competit cō=
plexioni humane in ſingulis partib⁹.
Et ideo tactus illoꝝ corpoꝝ eſt dele=
ctabiliſſimus: quia potentia ſemꝑ de
lectaꝛ in cōuenienti/ ⁊ triſtaꝛ in exceſ=
ſu. Hec tho. ¶ Decimū extrinſecum i
gaudium eſt tertia dos/ videlꝫ agili=
tas de qua apl's. i. cor. xv. Seminaꝛ
in īfirmitate/ reſurget in virtute. glo.
id eſt mobile ⁊ viuū. Eſt autem agili=
tatis dos ſm Tho. diſt. xliiij. ꝑfectio
ſupaddita corpori/ q̄ corpus glorioſū
erit omnino ſubiectū aīe glorificate:
non ſoluꝫ vt nichil in eo ſit qđ reſiſtat
voluntati ſpirit⁹: quia etiam hoc fuit
in corpore ade: ſed etiā vt ſit in eo alī
qua ꝑfectio effluens ab anima glorifi
cata in corpus/ ꝑ quā abiliteꝛ ad ꝓdi=
ctā ſubiectiōem: vt ſic corpus ſit expe
ditū ⁊ abile ad obediendū ſpiritui in
omnibus motibus ⁊ actionib⁹. Vñ ſi
cut nunc dat natura velocioribus ani
malibus inſtrumenta diuerſe diſpoſi
tionis in figura et quantitate: ita de⁹
dabit corporib⁹ ſanctoꝝ aliquā diſpo
ſitionē aliā quā mō habeāt: nō q̄dē in
figura ⁊ q̄titate: ſꝫ in proprietate glo
rie/ q̄ dicitꝛ agilitas. Hec tho. Dubi=
tatur p̄mo vtrum bti corporaliter alī
quando moueanꝛ? Rñ. ibidem ꝙ ſic:
Corpora inquit glorioſa aliqñ moue
ri eſt neceſſariū ponere: quia ⁊ ipꝫ cor
pus xp̄i eſt motum in aſcēſiōe: ⁊ ſimi=
liter corpora ſctōꝝ/ q̄ de t'ra reſurgēt:
ad celū empyreū aſcendēt. Sed etiaꝫ
poſtq̄ celos aſcenderūt veriſimile eſt
ꝙ aliqñ moueanꝛ ꝓ libito ſue volūta
tis: vt illđ qđ habēt in virtute act⁹ ex
ercētis: diuinam ſapientiā cōmēdabi
lem oſtendāt. Uirtus eñ procedens ī
actus exercitiū: potētior ⁊ ꝑfectior ap
paret: quia actus manifeſtat potētiā.
Et vt etiam viſus eoꝝ reficiaꝛ pulchri
tudine creaturarū diuerſarū/ in q̄bus
ſapientia dei eminenter relucebit.
¶ Dubitatur ſecūdo vtrū aīe glorifi k
cate moueant corpora ſua motu orga
nico? Rñ. Durand. in. iiij. ꝙ non: ſed
motu ꝓgreſſiuo. Non eñ mouebit to
tū corpus ſuū ſimul: quēadmodū gra
ue moueꝛ totum ſimul deorſum: ⁊ le=
ue totū ſimul ſurſum. Ratio eſt: quia
ſm ſanctos in anima poſt reſurrectio
nē nō erit aliqua virtus noua ad mo=

uendā/preter illam quā habuit in cor
pore viuens. Dubitatur tertio an in
inſtanti aīa ꝓtunc moueat corp⁹ glo
rificatū? Rń. tho. ꝙ non. ſed in tp̄e im
pceptibili. Guiller. dicit vbi ſupra. ꝙ
glorificatus homo poteſt in ictu oculi
diſtantius moueri amplius ꝙ̄ p mille
milia miliarioꝝ: ⁊ ꝓbat ibidem. Un=
de augu. etiam dicit ꝓtinus vbi volet
ſpūs erit et corpus. Simile eſt iam de
animo p imaginationem/ q̄ de roma
imaginata in tp̄e impceptibili imagi=
nari poteſt pariſius. Uerūtamen me=
lior anima ſicut habebit corpus pfe=
ctius: ita etiam moueri poteſt veloci⁹
Sed mō corpora nr̄a ſunt tarda. Tū
quia elementū terre in nobis mouet
deorſum/ et leue ſurſum. ⁊ ſic de aliis.
Tū etiā q2 appetitus mouendi in no
bis ſunt interdū cōtrarii: vt ſenſuali=
tas mouet cōtra rōnem. De hoc dono
dicit anſel. lib. d ſimili. Nunc partim
agiles ſumus: ſed in hoc etiam a paſ=
ſeribus ſuperamur. Sed tūc ſicut an=
geli a celo ad terrā dicto celeri⁹ moue
bimur. Uides enī quanta celeritate p
Daniel angelū/ hō ab abacuc delat⁹ ſit danie
14. in fi li/ a iudea in caldeā. Par erit veloci=
ne. tas: quibus ꝓmiſſa eſt equalitas. Si
enī reſurrectio in ictu ocli fiet: ſic ⁊ no
ſtra operatio fieri poteſt/ cū corrupti=
bile induerit incorruptionem. Sicut
enī velociſſime radius ſolaris ab oriē
te fert in occidens/ ⁊ oculi viſus a ter
ra in celum: ſic anim⁹ cū corpore quo
voluerit. Hec anſel. Huic etiam doti
appropriatur corporis libertas: de q̄
idem ibidem dicit. Liber eſt q̄ cogi nō
poteſt/ ad ea q̄ nolit/ nec ab eo qd̄ velit
Sed hoc nullus integre hic h3: ſ3 i fu
turo btūs. Quicūq3 certe angelis ſi=
milis efficitur: eoꝝ libertatem habe=
bit. Et ſicut in angelis nō eſt īſtrumē=
tum qd̄ obſiſtat/ ac impediat/ aut con
ſtringat ꝓvelle ſuo/ cū oīa penetrent:
Joh. 20 ſicut ⁊ xp̄us clauſo ꝓdiit ſepulchro/ q̄
oſtio clauſo diſcipul' apparuit cui xp̄o
ſimiles erimus. In illa enī vita ſi bo=
nus fuerit: nichil patiet ab eo qd̄ no=
lit: ſed agere pmittet q̄cūq3 voluerit.

Hec ille. ¶ Undecimū extrinſecum L
gaudiū eſt quarta dos/ dicta claritas
de qua. i. Coꝝ. xv. Seminat in ignobi
litate ſurget in gloria: qd̄ ad claritatē
ptinet. Et matb. xiii. Fulgebūt iuſti ſi
cut ſol in regno patris mei. Hec clari
tas erit intrinſeca corpori glorioſo: et
cauſabit ex redūdantia anime ad cor
pus. Et ſ3 ꝙ aīa fuerit maioris clari=
tatis in lumine glorie/ ⁊ fruitione bea
tifica: ſm hoc plus corpus clarificabi
tur. Jdō. i. coꝝ. xv. dr. Stella differt a
ſtella i claritate. Ita ⁊ reſurrectio mor
tuoꝝ: ⁊ ita in corpore glorioſo cogno=
ſcet gl'ia anime: ſicut in vitro cogno=
ſcitur color corporis/ qd̄ cōtinet i va=
ſe vitreo vt dicit grego. ſup illud Job. Job. 28
nō adequabit ei aurū vel vitrum. Hec
tho. Etiā pt3 ꝙ corpora glorioſa erūt
pura vt vitrū: ⁊ clara vt aurum. Sunt
enī nūc duo que cauſant in noſtro cor
pore obſcuritatem/ ſc3 materie impu
ritas: et luminis paucitas: ſed vtrūq3
tollet et claritas dabit pſpicua ⁊ ful=
gida. Sed dubitares primo: erūt ne
omnes partes corporis equales i cla
ritate et colore? Rń. ſm tho. in. iiii. di.
xliiii. ꝙ non: quia corporis gloria non
tollet naturam: ſed pficiet. Unde co=
lor q̄ debetur corpori ex natura ſuarū
partiū remanebit in eo: ſed ſupaddet
claritas ex gloria anime. Sicut etiam
videmus corpora colorata ex ſui na=
tura ſplendore ſol' reſplendere/ vel ex
aliq̄ cā extrinſeca vel intrinſeca: et ſic
claritas glorie redūdat ab aīa/ ſup=
ple p cauſalitatem in corpus ſm ſuu3
modū: ⁊ eſt ibi alio modo ꝙ̄ ſit in aīa:
ita in quālibet ptem corporis redun=
dabit ſm ſuū modū. Unde nō eſt incō
ueniens ꝙ diuerſe partes habeant di
uerſimode claritatem ſm ꝙ ſunt di=
uerſimode diſpoſite ex ſua natura ad
ipſam: vna enī pars habet maiorē di=
ſpoſitionem ad claritate3 ꝙ̄ alia: ſicut
oculi ꝙ̄ manus: et ſpiritus ꝙ̄ oſſa: et
humores ꝙ̄ caro vel neruus. ¶ Du M
bitat ſecūdo: an claritas corpoꝝ glo=
rioſoꝝ viſum offendat/ ſicut hic radi=
us ſolis? Rń. ꝙ non. Ratio eſt quia ſi

cui corpus glorioſum non poteſt pati aliquid paſſione nature: ſed paſſione anime/id eſt receptione conuenientis ſolum:ita idem corpus glorioſum ex proprietate glorie non aget:niſi actione anime:ſʒ ſm hoc magis delectat: offendit autem inquãtum agit actione nature/inquantū agit calefaciendo et diſſoluendo organū viſus ꝛ diſgregando ſpūs. Et ideo claritas glorioſi corporis/licet excedat claritateʒ ſolis:tamen de ſui natura non offendit viſuʒ:ſed demulcet: propter quod claritas illa comparaꝛ claritati iaſpidis. Apocaꝛ.xxi. Dubitaꝛ tertio an in poteſtate corporis glorioſi ſit videri vel non videri? Rñ.idem ꝙ ſic.quia claritas ꝓuenit ex imperio volũtatis cui ſubdetur. vnde ĩ poteſtate anime glorificate erit ꝙ videatur vel nõ videatur:ſicut et quelibet actio corporis in anime poteſtate erit: alʼs nõ eēt corpus glorioſum/ inſtrumentum ſũme obediens principali agenti.

Capitulum octauū De aurea et aureola:ꝛ fructu.

Duodecimū gaudium extrinſecum eſt aureolarū et fructuuʒ de quo que ſe habent circa animã et corpora beata:ſicut paferna lia in matrimonio.

B Ubi notandum ſm tho. et alios in iiij.diſt.xlix.ꝙ differunt aurea/ aureola/ꝛ fructus. Nam aurea eſt gaudiuʒ qd̕ de deo ĩmediate habet anima ĩ ſuperioribus viribus/ſcʒ de viſione dei clara:de fruitione: ꝛ certitudine tentionis:que tria ſequũtur gaudiū anime:et illud eſt aurea. Aureã hãc meremur hic per quodcũqʒ certamen cuiuſcũqʒ tẽptationis:quam ex charita
2.thi. 2. te vincimus. ſm illud Apoſto. Nemo coronatur:niſi qui legitime certauerit. Aureola vero eſt anime gaudium de operibus a ſe factis/ que habẽt rationem victorie excellentis chriſti formiter facta. Uꝛ ſic:eſt premiū de operibus perfectionis quibus homo maxime chriſto conformatur ſm perfectam victoriam. Et hanc aureolã meremur/aut martyrio/aut doctrĩa/aut virginitate. Fructus autem eſt gaudium et delectatio de ſpūali exercitio in ſpernente delectationes/preſertim venereas:et hunc meremur/aut continẽtia cõiugali/ aut viduali/ aut virginali. Ex quibus patet ꝙ tam aurea ꝙ aureola ſunt ꝓncipaliter in aīa. Sʒ ſicut ex gaudio eſſentialis ꝓmij qd̕ eſt aurea de deo ĩmediate habitū redundat/fluit ꝛ cauſatur in corpus btī quidam decor qui eſt gloria corporis/ſeu dos corporis quadruplex/de quibus dictum eſt:ſic etiam ex gaudio aureole reſultat aliquis decor in corpus repreſentatiuus ſpecialis triumphi: de quo gaudet anima:vt predicatoris in ore:virginis in illa parte:martyris in cicatrice/vꝉ in alia parte corporis ſm genus martyrij. Ita vt ſtatim ex aſpectu corporis ſciatur qualis quiſqʒ fuerit:martyr:aut virgo/aut doctor/ſeu ꝑdicator. Ex quibus patet ꝙ aurea eſt gaudium de deo: aureola de triumpho excellenti:et fructus eſt gaudiuʒ et delectatio de exercitio ſpirituali.

Patet etiam ꝙ ſicut aurea eſt principaliter in anima/et ſecundario in corpore per redundantiam / ꝛ ſic due ſũt quodãmodo auree: ſic etiam due aureole de eadem victoria:vna ĩ anima/ alia in corpore per redundantiã. Patet etiam tertio ꝙ quia opus meritorium duo habet bona:vnū qꝛ ex charitate fit/aliud qꝛ excellẽter fit ꝛ victorioſe:puta martyriū ꝛc̃.iccirco etiam duplex ꝓmiū hẽbit: aureã/ ꝓpꝉ ꝓmū:et aureolam ꝓpꝉ ſecūdū. Tamẽ ꝓmiuʒ correſpondens merito rõne charitatis q̃tūcūqʒ ſit paruū:eſt maius quolibet premio reſpondẽte actui ratiõe ſui generis:ꝛ ideo aureola diminutiue dicitꝛ reſpectu auree. Dꝛ aūt aureola diminutiue ab aurea. Nam eſſentiale ꝓmiū dꝛ aurea ſiue corona. Tuʒ quia daꝛ victoribus:et victorie debeꝛ corona. Unde Job.vij. Militia ẽ vita

hominis ſuper terrā.tū etiam: qꝛ per ipſum homo efficitur particeps diuinitatis/⁊ per cōſequēs regie poteſtatiſ ſm illud apoca.v.Feciſti nos deo noſtro regnū et ſacerdotes. ¶ Dubitaī pͥmo.vnd̄ habeaī ꝙ ſint tres aureole? Rñ.ꝙ ex glo.ordina.⁊ ſanctoꝝ dictis De virginū ptꝫ ſm illud Eſa.lvi. Hec dicit deus eunuchis ⁊c̄. Dabo eis nomen melius a filijs ⁊ filiabus. Gloſa. melius nomen/ propriā gloriā excellentemqꝫ ſignificat:ſed per eunuchos qui ſe caſtrauerūt propter regnū celorum:virgines deſignātur. Et ſup iſto Exo.xxv.Facies alteram coronā aureolam.glo. Corona ꝑtinet virginibꝰ. Ad hanc etiā coronā ꝑtinet canticum nouū qd̄ ꝟgines tm̄ corā agno ꝯcinūt ⁊ que ſequūtur agnum quocūqꝫ ierit. De martyrū ptꝫ per Aug.li.de ſancta virginitate:dicentē. Nemo quantum puto auſus fuit preferre virginitatem martyrio/ ſed virginitati debeī: ergo martyrio. De doctoꝝ pꝫ ſup illd̄ ephe.i.Sciatis que ſit ſupeminēs magnitudo virtutis eius:dicit gloſa. Crementum habebūt doctores ſancti/vltra id quod alij cōiter habebūt. ¶ Dubitaī ſcd̄o. Cur tm̄ tres ſint aureole.videlꝫ martyrū/virginū/⁊ doctoꝝ? Rñ.pͥmo quia tantū tria ſunt opa excellentiſſima trium potentiaꝝ. Nā excellentiſſimū opus rōnalis eſt veritatis predicatio/cōcupiſcibilis obſeruatio virginitatis:⁊ iraſcibilis ꝑpeſſio mortis. Secūdo qꝛ tm̄ tres ſunt hoſtes quos excellentiſſime vincere poſſumus/ vicꝫ mundus/caro/demonia.martyres vīcunt mundū/virgines carnē/⁊ p̄dicatores demones in cordibꝰ ſuis/⁊ aliorum. ¶ Tertio.qꝛ xp̄o in operibꝰ tribus ꝑfectiſſime cōformamur. In predicatione/in puritate/et in martyrio. ¶ Dubitaī tertio.q̄ aureolarū ſit perfectior? Rñ.tho.di.xlix.Simpliciī inter tres aureolas:martyrū eſt potior. quia pugna martyrij eſt fortior ſꝫ ſe ipſam/et vehemētius affligens. Et ſꝫ pe.de paī.ibid̄. Poſt hoc aureola doctorum.vt patet in cathalogo ſanctorum. quia etiā eccleſia in letanijs prefert martyres doctoribus/⁊ doctores virginibus ꝓut etiā Tho.allegat. Tū quātū ad aliquid tres aureole habēt ſe ſicut excedētes et exceſſe. Preeminet enī ſm aliq̄d aureola virginū alijs inquātum pugna carnis eſt periculoſior ⁊ e vicino:ſed non ſic eſt de martyrio ⁊ de doctrina. Preeminet etiā aureola doctorum alijs.quia pugna doctorum verſatur circa itelligibilia.de qua apl̄s Ephe.vi.nō eſt nobis colluctatio aduerſus carnē et ſanguinēꝫ:ſꝫ aduerſus poteſtates ⁊c̄. Alie ꝟo ſunt circa paſſiōes ſenſibiles. ¶ Dubitaī quarto an differētia ſit inter aureolaꝫ ⁊ palmā? Rñ.ꝙ ſic.quia aureola ē premium accidētale/non quodlꝫ:ſed premiū correſpondens pugne vel victorie precellenti. Sed palma eſt premiū accidentale quod nec radici/vicꝫ caritati/nec operi precellenti debetur:ſed voluntati.quam palmā martyrij martinus habet/et dn̄icus qui auide deſiderauerunt martyriū:nec tm̄ actū martyrij habuerunt. ¶ Dubitatur quīto in ſpeciali de aureola martyrū: que exigantur ad hoc ꝙ aliquis aureolaꝫ martyrū ꝓprie dictā habeat? Rñ. ſm Tho.⁊ pe.de pa.ꝙ tria neceſſaria ſūt vicꝫ pena/ cauſa/⁊ volūtas. preexigiī tamen caritas in omni habēte aureolam. Primū ergo eſt pena/non q̄cūqꝫ ſed mortis vt oportet recepta. Ex quo patꝫ pͥmo ꝙ nō debeī aureola martyꝝ obedientibus ſolū:lꝫ in eis vſqꝫ etiam ad mortē mactetur propria volūtas. Secūdo ꝙ nec pauperibus ſolū:q̄uis moriantur mūdo. Tertio ꝙ nec penitentibꝰ/lꝫ carnē ſuā crucifigāt. Quarto nec martyrib̄ ſolū ſitiētibus.vt martino/⁊ dn̄ico. Quinto nec Iohan.euangeī.lꝫ in olei doliū feruētis miſſus ſit/ non mortuus. Sexto nec pueris in camino ignis:qꝛ illeſi exiuerūt. Nec ſeptimo ſilueſtro/⁊ athanaſio: licet magnā perſecutionē ſint paſſi. Sed tamē quilꝫ xp̄ianus qui in caritate moritur per obedientiā vel voluntatem habet moriendi pro chriſto. vel quodcunqꝫ

alius opus facit bonū:de tali habebit
in celo ſpeciale premiū et gaudiū: ſed
nō omne tale mereṫ dici aureola. Exē
pli gratia. perfecti pauperes volunta
rij habebunt iudiciariā poteſtatē/ꝛ ſic
carnis maceratio aliud ſpeciale gau=
diū:ꝛ ſic intellige de alijs. Simile etiā
intellige de alijs operibus ſm Tho.
Imo interdū plus de aurea quis mere
ri poteſt in talib⁹. vt poſt dicetur. Nec
octauo lucretia: que ſeipſam īterfecit
pagana. Nec nono ſeneca: qui ꝓpter
ſe vt tolerabiliorem mortem haberet:
apertionē venarum in balneo elegit.
Propter quod ſiculus: vt refert Gre.
iiij. dialo. occidēdus et optione ſibi de
morte eligenda data: nullā eligere vo
luit/ſed illam dixit ſe toleraturū quā
deus permitteret: quē tñ deus a mor=
te eripuit. Sed martyrij aureolam ha
bent: primo quedā que ſe/ne corrum=
perentur femine ſubmerſerūt. qꝛ ſpe=
ciali inſtinctu ſpūſſancti hoc fecerunt
vt libro ꝑmo de ciui. dei refert auguſt.
Similiter ſanſon eadē de cauſa. Item
beatus petrus qui ſibi mortem elegit
euerſis pedibus crucifigi: nō propter
ſe/ſed propter chriſti honorē. Nec re=
fert vtrū mors ſtatim: an poſtea ſequa
tur: dum tamē propter illud cauſetur
vel acceleretur. Unde mortui in carce
re et in ſtabulis/vt Marcellus papa.
Item mortui in exilio: martyres ſunt
qꝛ hmōi mortem in eis acceleraſſe ꝑ=
E ſumitur. ¶ Secundū quod ad mar
tyriū requiritur eſt cauſa. qꝛ enī mar=
tyr teſtis eſt. ideo in cauſa fidei pro ec
cleſia vel pro quocunqꝫ articulo fidei/
vel iure eccleſie/aut pro quacunqꝫ vir=
tute infuſa. quia virtutibus deſponſa
tur eccleſia chriſto: quicunqꝫ ſic moriṫ
martyr eſt. Un̄ io. bap. pro veritate ꝑ=
dicationis. agnes pro virtute caſtita=
tis: ꝛ thomas cātuarienſis pro iurib⁹
eccleſie: occiſi taliter/martyres ſunt.
Similiter tam mater ꝙ̄ filius in vtero
eius: ſi ab infideli in vtero lederetur in
odiū fidei: qñ vtrunqꝫ vel alterū mori
cōtingeret. Similiter qui vulnus nō leta
le ſuſciperet/ꝛ per negligentiā que nō
eſſet mortale peccatū moreret in vul=
nere neglecto. Similiter q̄ poti⁹ vellet
occidi: ꝙ̄ mendaciū dicere quodcunqꝫ
peccando. Similiter qui cruce ſignati
in bello hoſtium xp̄i ꝓpter xp̄m ſuſce
pto pugnando perierūt: martyres ſunt
qꝛ nō ſe: ſed xp̄m defenderūt et eccleſiā.
ꝛ ſic moriūtur. Un̄ mortē non fugiunt
ſed eligūt. Similiter ſi quis ꝓpter bo
num cōmune nō relatū ad chriſtum ſu
ſtineret mortem: aureolā non merere
tur. ſed ſi hoc referat ad chriſtū: aureo
lam merebitur/ꝛ martyr erit. vtpote ſi
rempublicā defendat ab hoſtiū impu
gnatione: qui fidē chriſti corrumpere
moliūtur/ꝛ in tali defenſione mortem
ſuſtineret. Tertio requiriṫ voluntas.
Unde q̄ dormiēdo occideretur nunꝙ̄
prius volūtate ad martyriū habita ī=
uitus occideretur: aut fugiens/aut ſe
defendens inuitus occideretur/mar=
tyr non eſſet: niſi fieret vt prius dictuꝫ
eſt de cruce ſignatis. Propṫ qđ mau=
ricius cū ſociis ſuis arma ꝓiecit: vt fie
ret martyr. Innocētes etiā nō ꝑfectā
rationē aureole habēt: niſi vt quidam
tenent: vſus rationis in eis miraculo=
ſe fuerit. ſicut de Iohā. baptiſta in vte
ro probabile eſt. ¶ Dubitatur ſexto. F
quibus debeaṫ aureola virginū? Rn̄.
ſm tho. vbi ſup̄ ꝙ habētib⁹ tria. Pri=
mo inexperiētiā habentibus veneree
voluptatis: volūtarie hoc eligētibus/
ꝛ finaliter in ſimili ꝓpoſito ꝑſeuerāti=
bus. ſemꝑ tñ ꝑſupponiṫ caritas que
eſt auree meritoria. Un̄ patꝫ ꝙ decem
ſunt genera hoīm virginū aureola ca
rentium ſm Tho. in. iiij. Primo frigi
di et eunuchi qui volūtatem habēt du
cendi coniugem ſi poſſent. Un̄ aug. li.
de ſancta virginitate. Quibus ipſum
virile membrū debilitatur vt genera=
re non poſſint: non ſunt eunuchi: ſuffi
cit tñ ꝙ chriſtiani fuerint/ꝛ dei p̄cepta
cuſtodiunt. eo tñ ꝓpoſito ſunt vt cōiu=
ges ſi poſſent haberēt/cōiugatis fide
libus adequati. Scđo qui ſolū ad tē=
pus quo intrabūt matrimoniū cōtine
re ꝓponūt ꝛ ſic decedunt non mutato
ꝓpoſito. Tertio qui primo ꝓponunt

perpetue cōtinere:atth poſtea mutan
tur in propoſito.ꝛ ſic decedūt. Quar-
to qui in veteri teſtamēto virginitatē
ſeruauerunt adulti/ſine ſpeciali īſtin-
ctu ſpiritusſancti. Quīto violēter op-
preſſa:ꝛ conſentiēs deliberate ſtatim.
Sexto inexpertes venereeuoluptatis
cum propoſito perpetue caſtitatis in
mortali decedentes:q̄ ſunt vere fatue
virgines. Septimo infidelis vel fidel'
nichil cogitans de virginitate vel con
iugio vel incōtinentia/ꝛ ſic decedens.
Octauo baptiſati īfantes ante vſū ra
tionis decedētes. Nono īfantes ante
G baptiſmū decedētes. ¶ Sed q̄reres
nunq̄d īcorrupti aureolā nō merētes
ꝛ in caritate decedētes ſpeciale gaudi
um habebūt de īnocētia corruptiōis?
Rū. tho. in. iiij. q̄ ſic. ꝛ ſi non propoſue
runt perpetuo ſeruare. ſicut ꝛ īnocen-
tes qui peccare potuerūt/de innocen-
tia ſpecialiter gaudebūt:ſed illd gau-
H dium nō eſt aureola. ¶ Decimo qui
moroſis delectationib⁹ pleno conſen
ſu ꝛ deliberato īmorantes/ſine tactu
virili/propō motu animi/vel corporis
in vigilia ad pollutionē vel ad ſimilē
experientiā venereevoluptatis ꝑgre-
diūtur/etiam ſaluis ſignaculis corpo
ree ītegritatis. De quo habem⁹ p̄cep.
I ix. ¶ Sūt etiā ſex genera hoīm q̄ ve-
ram aureolā virginū poſſidebūt. Pri
mo beatiſſima maria virgo virginū. q̄
vt Tho. dicit: q̄uis non habuit pugnā
per temptationē/q̄ fit a carne: habuit
tamē pugnā q̄ fit per temptationē ab
hoſte. qui nec etiā ipſum xp̄m reuerit⁹
tēptare fuit. vt pȝ Math. iiij. Scd̄o in-
expte venerea voluptate in vigilia/cū
ꝓpoſito ꝑpetue ꝯtinēdi. Tertio īexpte
venerea voluptate cū ꝓpoſito interru
pto de continēdo. de quo finaliter pe-
nituerunt. Quarto qui in veteri teſta
mēto ex diuino inſtīctu virginitatē ſer
uauerunt. ſicut creditur de Hieremia
Ezechiele/ꝛ Helia: quorū cōiugia nō
legūtur. Quīto vi op̄p̄ſſe q̄ in venereā
voluptatē nunq̄ cōſenſerūt delibera-
te. Quia cuius p̄īcipiū eſt totalit' ex-
tra: nō eſt ordinabile a rōne. Vñ dele-
ctatio que eſt cū ſeminis emiſſiōe: vir-
ginitatē nō tollit in ſomno facta. Si-
milis ratio eſt de mulieribus que dor
miētes/aut in ebrietate/aut amētes a
viris cognoſcūtur: niſi forte hac inten
tione dormitū ierint: vt a viro cogno-
ſcant. Et eadē rōne ille q̄ vigilantes ꝑ
violentiā corrūpunt'/ſiue ab hoīe/ſiue
a demone īcubo: ſi quantū pñt renitā-
tur vt cōſeruent corpus a corruptione
anime vel ſaltē mentē a cōſenſu: ꝛ ſiue
pro fide/ſiue pro quacūq̄ alia cā violē
ter corrūpant': virginitatē non ꝑdunt.
ſed ſi pro fide hoc q̄s ſuſtineat: erit me
ritoriū/ꝛ ad genus martyrij ꝑtinebit.
vñ Lucia dixit. Si me inuitam violari
feceris: michi caſtitas duplicabit' ad
coronā: nō q̄ habeat duas virginitatꝭ
aureolas: ſed quia duplex premiū re-
portabit. Vnū pro virginitatis cuſto-
dia. Aliud pro iniuria quā paſſa eſt. da
to etiā q̄ talis violēter op̄p̄ſſa cōcipi-
at/nec ex hoc meritū virginitatis ꝑdit
Nec tñ matri chriſti equabit': in q̄ fuit
cum integritate mētis/etiā integritas
carnis. Omnia ſunt tho. v̓ba. Sexto
frigidi ꝛ eunuchi voluntatē habentes
incorruptionē ꝑpetuam ſeruandi etiā
ſi facultas adeſſet coeundi. faciūt eñ
de neceſſitate virtutē. ¶ Dubitat' ſe- K
ptimo. quibus aureola doctorꝝ debea
tur? Rū. ſm tho. ꝛ pe. de pa. vbi prius.
q̄ habentib⁹ tria. Primo qui actu do
cuerunt. Secūdo q̄ ex officio docuerūt
vel miſſi. Tertio q̄ docuerūt publice ꝛ
recta intentiōe ꝑtinētia ad ſalutē/per
que diabolus a cordibus hominū ex-
pugnatur/ſicut quibuſdā ſp̄ualib⁹ ar
mis. de quibus. ij. Cor. x. Arma mili-
tie noſtre nō ſunt carnalia/ſed ſp̄ualia
neceſſario tñ caritas p̄exigitur ex qua
procedat doctrina. Propter p̄mū: pre
lati quantūcunq̄ magni nō habebunt
aureolā/quīnunq̄ actu docuerūt/ licȝ
habitu litteratiſſimi fuerīt. Nō eñ ha
bitui: ſed actui debet' aureola doctorꝝ.
Sil'r nō habebūt p̄lati: quibus ex offi
cio doctorū cōpeteret p̄dicare/q̄ nō p̄-
dicauerūt. q2 pugnāri debet': ſm illud
Thi. ij. Non coronabitur: niſi q̄ legiti

me certauerit. Simil̄r nec prelati/nec
alij qui ſolū in priuato/nō publice do=
cuerunt actu aureolā habebūt. Pro=
pter carētiā ſcdi mulieres nō habebūt
nec viri q̄ nō ſūt miſſi legitime ad do=
cendū:nec frat̄ne correctiōi ꝓuate de=
bet. Propt̄ tertij carētiā nō habebūt
aduocati aduocantes/nec medici/nec
phi ſuas artes docētes. Imo nec theo
logi phiaꝫ docētib⁹ debetur: niſi vtan
tur ad declarationē theologie. vt pau
lus īterdū fecit. et hierony. ⁊ alij. Nec
theologus ex officio p̄dicans ſine in=
debito ſemꝑ/ſcꝫ propter vanā gloriā/
vel qui verbū dei propter lucrū tp̄ale
adulterans recipit mercedē ſuā/nūq̄
habebit doctorū aureolā:etiam ſi ī ca
ritate decedat. Nō eñ penitentia pōt
recuperare aureolā. q̄ꝛ penitētia non
viuificat mortua oꝑa que nunq̄ viua
fuerūt. Dicūtur autē mortua nō ſoluꝫ
ſine caritate facta:ſed etiā ſine intētio
ne recta:⁊ q̄cunq̄ non fuerūt a princi
pio meritoria. Uirgo tñ mente ſolum
corrupta/penitēdo recuperare poteſt
aureolā. q̄ꝛ mortificata oꝑa per peni=
tentiam reuiuiſcūt/id eſt que viua fue
runt/⁊ per mortale fuerūt mortificata
ſed virginitas illius que mente corru
pta eſt/quo ad integritatē carnis/et q̄
ad propoſitū cōtinendi viua fuit:licet
poſtmodū per ꝓpoſitū coeundi potue
rit mortificari. ideo penitentia reuiui=
ſcere poteſt. Sed ſic non eſt de predi=
cante ſemper ex inani gloria/vel ex a=
uaricia. quia nunq̄ ſuus actus bonus
fuit. Sed doctorū aureolam habebūt
predicantes et docentes tribus mōis
ſupradictis:ſiue fuerint magiſtri/ſiue
ſimplices ſacerdotes/ſiue prelati/ſiue
non prelati/ſiue docuerit ſcripto/ſiue
verbo/ſiue legendo/ſiue predicando.
ſcripta enim componere quidam mo=
dus docendi eſt. Et notandū q̄ doce=
re/eſt op⁹ caritatis ⁊ miſericordie ma
Z gnum. ¶ Dubitatur octauo. vtrum
in eadē ſpecie vna aureola preemine=
at alteri. ⁊ vtrū vnius virginis aureo=
la ſit nobilior q̄ aureola virginis alte=
rius:⁊ ſic de martyrij ⁊ doctorū aureo
lis? Rñ. q̄ ſic. Una enim ſm excellen=
tiam actus per quā hic pugnauit no=
bilior erit. vt exempli gratia. qui acer
bius martyrium/aut qui puriorē vir=
ginitatem vitando occaſiones habuit
aut qui plures ſaluauit predicando/
vel frequentius predicauit: nobiliorē
habebit aureolā. Et ratio eſt. quia au
reola ſupponitur auree:ſed aurea eſt
in vno maior et nobilior q̄ in alio. vt
de dotibus patuit/ et patebit: ergo et
aureola. ¶ Sed notandum ſm tho. D
q̄ q̄uis aliquis poſſit peruenire ad al
tius vel inferius vel equale meritum
premij/ſcilicꝫ eſſentialis per radicem
caritatis/habendo ſolam voluntatem
ad martyrium:q̄ martyr in actu me=
reatur per martyriū:tamen non mar
tyriſatus non venit ad aureolam/ niſi
prius martyriſetur. et ſic etiam eſt de
aliis duab⁹ aureolis pariformiter ſm
Tho. ſentiēdū. Sciēdū etiā ſꝫ eūdē q̄
meritū aureole pōt intēdi dupl̄r. Uno
mō ex parte radicis ſcꝫ caritatis. Alio
mō ex p̄te operis. Contingit eñ aliq̄s
duos:quorum vnus ex minori carita=
te maius tormentū martyrij habet vel
magis predicationi inſtat. Aut etiam
magis ſe a delectationib⁹ carnis elon
gat. Intenſioni ergo meriti que at=
tenditur penes radices:non reſpōdet
intenſio aureole:ſed intenſio auree. ſꝫ
intēſioni meriti que eſt ex genere act⁹
reſpondet intenſio aureole. Unde po=
teſt eſſe q̄ aliquis minus in martyrio
mereatur quantū ad eſſentiale premiū
q̄ habebit ꝓ martyrio maiorē aureolā

¶ Ca. ix. de fructibus beatorū.

Nunc dicēdum eſt qui A
ſunt fruct⁹ debiti bea
tis q̄buſdā vel oībus.
De quo notat Tho. ī
iiii. diſt. xlix. q̄ fruct⁹
de quo loq̄tur chriſt⁹
Math. xiii. ⁊ Lu. viii.
quē diuidit in triceſimū/ſexageſimū/
⁊ centeſimū:eſt quoddā premiū q̄d de
betur homini ex hoc q̄ de carnali vita
in ſpiritualem tranſit. et reſpondet il=
li virtuti/fructus precipue:qui hoīem

precipue a ſubiectione carnis liberat hoc autem facit continẽtia ſola: quia per eam reprimunt delectatiões que maxime guſtũ ſpiritualis dulcedinis impediũt: quẽ fructus ſuo nomine im=portat. Nã p delectationes venereas aĩa precipue corpori ſubditur adeo vt in actu carnali / ſm hiero. nec ſpiritus pphetie corda pphetarũ tangit: nec ĩ illa delectatione eſt poſſibile aliqd in telligere: vt phs dicit. vij. ethi. Et ido
B continẽtie magis correſpõdet fruct⁹: ꝙ alteri virtuti. ¶ Huius autem fructus ſimilitudo ſic accipitur. Fructus eñ ex ſemine cõſurgit. Fructus autẽ ſm hoc poteſt prodire ex ſemine: quia vis ſementina eſt efficax ad conuertẽdum humores terre in ſuã naturã. Et quanto hec virtus eſt efficacior / ⁊ terra ad hoc patior: tanto fructus ſequitur vberior. Spirituale autem ſemen qd in nobis ſeminat / eſt verbum dei. Unde quanto aliquis magis in ſpiritualitatem ↄuertitur / a carne recedẽs tanto in eo eſt maior fruct⁹ verbi dei. Scdm hoc igit fructus differt ab aureola: quia aureola cõſiſtit in gaudio quod habet de operis pfectiõe: ſꝫ fructus in gaudio qd habet de ipa diſpoſitione operãtis ſm gradũ ſpũalitat / in quã pficit ex ſemine vbi dei. Uñ ſicẽ aureola nõ debet cuilꝫ victori / ſꝫ excellẽti / ⁊ cũ hoc ĩ maĩa excellẽti: ita fructus ſuo mõ q̃ iportat delectatiõeꝫ debitam p cõtinẽtia a vehemẽti delectatione. Jdeo dabit illi vtuti / nõ q̃ ſpreuit minores delectatiões ſicut guſt⁹ / puta abſtinẽtie: ſꝫ dabit illi q̃ ſpreuit maiores ſcꝫ venereas / ſiĉ continẽtie ⁊ caſtitati. Alber. lib. de q̃ttuor coeq̃uis dicit. Qꝫ ſicut videm⁹ in officijs agriculture / ꝙ oẽ qd fructũ fert terra ẽ / ſꝫ tñ cultor guſtat ⁊ pcipit ipſum fructũ ſic etiã terra corporis nři vel aĩe fert fructũ: ſed aĩa guſtat ipm ſeu ſpirit⁹. Eſt aũt fructus pprie q̃ generatur ex grano cadẽte in terrã: ad qd viuificã=dũ ⁊ fouendũ ⁊ nutriendũ habet terra virtutem: ſicut dictũ eſt ei a princi=
Geñ.i. pio. Germinet terra herbam virentẽ ⁊ facientẽ ſemen iuxta genus ſuũ. Continentia autem eſt ſm delectationes carnis continendo illud ad quod poteſtatem acceperat primus homo: et etiam accidens continentie / qd eſt virginitas: naſcitur nobiſcũ in agro corporis noſtri vt facilius excolat. Unde quia fortitudo que eſt circa cultus extrinſecũ vel reſiſtentiã paſſionũ / ⁊ pſimonia circa victũ: ⁊ iuſtitia circa extrĩſecos actus / q̃ oĩa minorem laborem exigunt: nõ eſt fructus de quo nũc loquimur: ſed circa venerea q̃ magno ĩdigẽt cultu. ¶ Sed q̃reres q̃ ſũt gra
dus fructuũ? Rñ. Luc. viij. ⁊ Math. xiij. ꝙ tres / videlꝫ triceſimus: ſexageſimus: ⁊ centeſimus / qui dant in patria: quos triplex gradus ↄtinẽdi meruit in via. Cuius rõ eſt: q2 per cõtinẽtiam / cui fructus reſpondet: homo in quãdã ſpiritualitatẽ adducit carnalitate abiecta. Et ideo ſm diuerſuꝫ modum ſpiritualitatis / quã cõtinẽtia facit: diuerſi fructus diſtinguũt. Eſt eñ quedaꝫ ſpiritualitas neceſſaria ad ſalutem: ⁊ quedã ſupabũdãs. Neceſſaria quidem ſpiritualitas eſt in hoc ꝙ rectitudo ſpiritus ex delectatione carnis nõ puertatur: qd fit cum aliqs ſm rectum ordinem rõnis vtit delectabilibus carnis: ⁊ hec eſt ſpiritualitas cõiugatorũ. Spiritualitas vero ſupabũdãs eſt: per quam homo ab huiuſmodi delectationibus carnis ſpiritũ ſuffocãtibus / omnino ſe abſtrahit. Sed hoc contingit dupliciť. Uel reſpectu ſolum preſentis ⁊ futuri temporis / et hec ẽ ſpiritualitas viduarũ. Uel eſt reſpectu cuiuſlibet tpis preteriti / preſentis / ⁊ futuri: ⁊ hec eſt virginũ. Seruãtibus ergo continẽtiam cõiugalẽ dat in patria fructus triceſimus: vidualẽ ſexageſimus: virginalem cẽteſimus. Cuius ratio ſm Tho. ⁊ Alber. vbi ſupra. aſſignari poteſt ex ipa natura numeroꝝ. Tricenarius eñ numerus ex ductu ternarij in denariuꝫ ſurgit. Eſt autem ternarius numerus oĩs rei pfectio: vt dr pmo celi. Et habet in ſe pfectionem quãdam oĩb⁹ cõmunẽ / ſcꝫ

C

principij/mediū/ꝛ finis. Unde cōueni
enter coniugatis aſſignatᷣ ternarius:
in quibus ſupra obſeruantiam deca-
logi/ꝗ p denariū deſignatur: nō addi
tur pfectio/niſi cōmunis: ſine q̄ nō eſt
ſalus. Seruāt eñ boni cōiugati dena
riū decalogi/ꝛ cōtinēt ſe a tribus ma-
lis circūſtantijs: videlʒ a tp̄e indebito
a pſona indebita: ꝛ a circūſtātia inde-
bita. Ideo ſtipes cōtinētie eoꝝ: ramo
triplici dilatatus/merito habebit fru
D ctum triceſimum. ¶ Sexagenarius
autem numerus ex ductu ſenarij ī de
nariū ſurgit ſeu cauſatur. Et hʒ ſe ad
tricenariū in dupla ꝓportione. Iccir
co ſignat fructū vidualis cōtinentie.
quia hec continet. Primo reſpectū
oīm pſonarū. Secūdo cōtinet reſpe-
ctu oīs futuri tp̄is. Et ſic duplr̄ exce-
dit ꝯiugalem: ideo duplū fructū hʒ re
ſpectu cōiugatoꝝ/videlʒ ſexageſimū.
Uel etiā viduis datur ſexageſim⁹: qꝛ
lx. cōponunt̄ ex denario/ꝛ ſenario: vi-
due autē vere ſeruant denariū p̄cepto
rū: et cū hoc ſenariū operū mīe: eo ꝙ
nec maritū futurū/nec natos in futu
rū hn̄t ꝓuidere. Et ſic ſtipes cōtinen-
tie vidualis in duplici ramo arborem
cōiugū excedit: iō ſexageſimū fructuʒ
E habebūt. ¶ Centenarius aūt cōue
nienter rn̄det virginitati: quia denari
us ex cuius ductu cētenarius ſurgit:
eſt limes ꝛ terminus numeroꝝ: ſilr̄
virginitas tenet ſpūalitatis limitem/
ſeu apicē: quia ad eam nichil de ſpiri
tuali addi pōt. Continet eñ virgo ab
oībus a qbus cōiugati ꝛ vidue: ꝛ cum
hoc cōtinet triplici tp̄e pfecte/videlʒ
preterito/preſenti/ꝛ futuro. Ideo no-
nagenarius virginibus debet̄: ſed qꝛ
ſup hoc votū emittūt cōtinētie virgi-
nalis/vel ſaltem firmū ꝓpoſitum ad-
dunt ſup tria tp̄a: iccirco cētenari⁹ eis
merito debetur/quaꝝ ſtipes eſt obſer
uatio decalogi: ꝛ rami decuplices.
F ¶ Dubitatur hic p̄mo vtrū aliqs de
fructibus debeatur infantib⁹ poſt ba
ptiſmū mortuis? Rn̄. Alber. vbi pri⁹
ꝙ non ꝓprie. Fructus eñ proprie de
betur laboranti. Eſt aūt infantium fru

ctus muneris potius ꝙ̄ vſus vel la-
boris. Sicut ſi ager ꝓfert aliqua: que
ſponte naſcunt̄ ex beneficio ſolis tm̄.
Sol eñ iuſtitie pro paruulis labora-
uit: quibus/vt ſupra tactū eſt eoꝝ īno
cētia ꝛ integritas aliquod gaudium
in patria dabit. ¶ Dubitat̄ ſecundo G
vtrū binubis/id eſt ꝗ ſecundario nu-
pſerunt debeatur fructus ſexageſim⁹
poſtꝙ̄ cōtinent altero coniugum mor
tuo? Rn̄. ꝙ non proprie ſm̄ Alber. et
Pe. de pal. vbi prius. quia continen
tia vidualis a ſecūdis nuptijs abſti-
net. ¶ Dubitatur tertio vtrū iſti qui H
nunꝙ̄ in matrimonio fuerunt/nec vir
ginitatem ſeruauerunt: an fructū ali-
quem habeant? Rn̄. ꝙ ſic. Unde Pe
trus de pal. di. xxxix. ſicut ad aureolā
non ſufficit votum ſeu ꝓpoſitū ſine ef
fectu: ſic nec ad fructuʒ. Unde ſi quis
incōtinens in morte peniteat cum ꝓ-
poſito continēdi: aureā quideʒ habet
ſed non fructū. Qui vero corruptus
peccato/penitens vixit ſanus/cū pro
poſito ſolum continendi matrimonia
liter fructum habebit triceſimū. Sed
ſi cum ꝓpoſito continendi ſimplr̄ ha-
bebit fructum ſexageſimū. Cēteſimū
aūt habere nō poteſt ſicut nec aureo-
lam: quia corde et corpore corruptus
eſt. Ad idem eſt tho. eadem diſt. dicēs
Fructus nō omnibus cōueniunt ſal-
uandis: ſicut patet de his qui in fine
penitent/et incōtinenter vixerūt. Eis
eñ non fructus: ſed eſſentiale premi-
um debetur. Nec cuilibet vidue: ſʒ ei
ſolum que proponit ſeruare viduita-
tem/et que ſeruat: ſexageſimus debe
tur fructus. ¶ Notat tamen Tho. I
vbi prius: ꝙ fructus tripliciter accipi
tur. Uno modo vt dictum eſt hacten⁹
Secūdo mō fructus ſpūalis ſumitur
ad modū ꝛ ſilitudinē corpalis fruct⁹
inquātū corpalis fructus eſt quoddā
cōmodū qđ ex labore agriculture ex-
pectatur. Et ſic fructus dr̄ illud pre-
miū qđ hō cōſequit̄ ex labore ꝗ in hac
vita laborat. Et ſic oē premiū qđ ī fu-
turo habebitur ex nr̄is laborib⁹: fru-
ctus dr̄. Et ſic accipit̄ Ro. vi. habetis

fructum veſtrū in ſanctificationē: finē
K vero vitā eternā. ¶ Tertio ſumitur
fructus ſpūaliter pro eo qḋ reficit tm̄
ꝗuis non ſit vltimus finis. ⁊ ſicvirtu=
tes fructus dicūtur/ inquantū mentē
ſincera delectatiōe reficiūt. vt ambro.
dicit. ⁊ ſic accipitur Galath. v. fructus
autē ſpiritus ſunt caritas/gaudiū ⁊c̄.
Ubi ponūtur duodeci. quos tho. expo
nit ibidez di. ꝙ fructus ſpūs ſunt ꝙ in
hac vita in aīa cōſurgūt ex ſeminatio=
ne gratie. Et ponit apl's p̄mo ꝑficien=
tes in aīa interius q̄nqꝫ. Scḋo ſeptez
perficiētes in aīa exteri⁹. Primo em̄
interius perficitur aīa in corde ꝑ amo
rem. quia primū principiū motiuū vi=
rium interiorū: eſt inclinatio ad bonū.
que dicitur amor ſiue caritas. Secun
do perficitur per gaudiū amor. qꝛ vlti
mus terminus quo ꝑficimur interius
eſt gaudiū: quod ꝓcedit ex p̄ſentia rei
per caritatē amate. Qui em̄ hꝫ carita
tem: hꝫ quod amat: ⁊ ſic cōſurgit gau
dium. Tertio perficitur pace. Tūc em̄
amans pacē habet: qn̄ rem amatā ſuf
ficiēter poſſidet/ ⁊ res amata ſufficiēs
eſt amanti/propter ſuā perfectionem.
Quarto perficitur patientia. Sūt em̄
que pacē conturbāt aduerſa quedaꝫ:
cōtra que ꝑficit patiētia que facit ad=
uerſa patiēter tolerare. vn̄ luc̄. xxi. In
patientia veſtra poſſidebitis aīas ve=
ſtras. Quito ꝑficit longanimitate. qꝛ
dilatio boni amati etiā īpedit gaudiū
cōtra quā dilationē ꝑficit longanimi=
tas/que expectatione nō frāgit. Unḋ
Math. xxiiij. Qui ꝑſeuerauerit vſqꝫ in
finē: hic ſaluus erit. Sexto ꝑficit boni
tate: que ⁊ ſequētia ad extriſeca perfi=
ciunt q̄ ſunt/aut iuxta nos vt ꝓximus
aut ſupra/vt deus. aut infra/vt ſenſiti
ua ⁊ corpus. Primo ergo in corde in
ordine ad ꝓximū ꝑficit bonitas ꝑ re=
ctā ⁊ bonā volūtatem. Eſt em̄ bonitas
rectitudo ⁊ dulcedo animi: qua oībus
alijs quis bene vtitur. qꝛ Luc̄. vi. Nō
poteſt arbor bona fructus malos face
re. Septimo benignitas ꝑficit in ordi
ne ad ꝓximū. vt qs ei bona ſua largiē
cōicet. vn̄ beignitas dr̄ q̄ſi bona igneſ=
tas. quaſi faciēs hominē fluere ad ꝓ=
ximū: id eſt rerū largitas. Un̄. ij. Cor.
ix. Hilarē datorē diligit deus Un̄ col.
iij. Induite benignitatez ⁊c̄. Octauo
perficitur māſuetudine: qua quis pa=
tienter ſuſtinet ꝓximi moleſtias. de q̄
Math. xi. Diſcite a me: qꝛ mitis ſum ⁊
humilis corde. Nono fide perficimur
ad deū ſuper nos. Fides em̄ eſt hic co
gnitio quedā inuiſibilium certitudine
quadā. ſꝫ illḋ Geū. xv. Credidit abra
ham deo/ ⁊ reputatū eſt ei ad iuſtitiā.
Decio modeſtia ad id quod īfra nos
eſt: ſcꝫ corpus perficiēs in exteriorib⁹
actibus. Nā modeſtia actibus ſeu di=
ctis moduꝫ īponit. Undecimo quo ad
appetitū ſenſibiliū interiorē ꝑficit cō=
tinentiā: q̄ etiā a licitis abſtinet. Duo=
decimo caſtitas que licitꝭ recte vtitur.
Hec de thoma.

¶ Ca. x. De ſocietate iocūdiſſima amicitia/concordia/ ⁊ honore.

TErtiūdecimū gaudi= B
um extrinſecū corpo
ris erit de ſocietate
iocūdiſſima beatorū
⁊ ſegregatiōe a cōſor
tio malorū. Hec duo
p̄ncipalia gaudia erit
et vtrunqꝫ nobis multitudine inume=
rabili. Primo gaudebūt tot gaudijs:
quot ſunt cōſodales beati angeli ⁊ ho
mines. Secūdo tot gaudijs: quot dā=
natorū demonū et hominū euaſerunt
ſodales. De p̄mo dicit Anſel. proſol.
ca. penulti. Interroga intima tua ſi ca
pere poſſint gaudiū ſuū de tanta bea=
titudine ſua. Sed certe ſi quis alius/
quem oīno ſicut teipſuꝫ diligeres ean
dem beatitudinē haberet: duplicaret
gaudiū tuū. qꝛ nō min⁹ gauderes pro
eo q̄ ꝓ teipō. Si vero duo vel tres vel
mlto plures idipꝫ haberēt: tātūdē ꝓ
ſingulis q̄tū pro teipō gauderes ſi ſin
gulos ſicut teipm̄ amares. Ergo ī illa
ꝑfecta caritate innumerabiliū angelorꝫ
beatorꝫ ⁊ hominū: vbi nullus min⁹ di=
liget aliū q̄ ſeipꝫ/non aliter gaudebit
quiſqꝫ pro ſingulis alijs/q̄ ꝓ ſeipſo.

Si ergo cor hoīs de tāto ſuo bono vix
capiet gaudiū ſuū: quō capax erit tot
B et tantoꝝ gaudioꝝ? Hec anſel. ¶ Vñ
tho.in.iiij di.xlix.dicit. Illud gaudiuȝ
qđ vnus ſpēaliter videtur habere īter
oēs homines beatos: illud quodāmō
oēs beati ſimiliter habēt / īquantū ſcȝ
per caritatē pfectā / vnuſquiſq; bonuȝ
alterius bonū ſuū reputat. Nō tñ hoc
gaudiū / quo vnus alteri cōgaudet de
aureola / quā in eo videt: pōt in non ha
bente aureolā vocari aureola. q2 non
datur in premiū victorie eius: ſed ma
gis reſpicit victoriā alienā. Corona ve
ro ipſis victorib⁹ redditur / nō victorie
cōgaudētibus / ꝓpter illoꝝ gaudiorū
multitudinem. dicit̄ Math. xxv. fideli
ſeruo. Euge ſerue bone ꝛ fidelis ꝛc̄. in
tra in gaudiū dñi tui. non dicitur gau
dium te intrabit. q2 etiaȝ extrinſecum
gaudiū vix hō capere pōt humana cō=
iectura. Huic etiā tredecimo gaudio
aſſociari poſſunt tria bona beatitudi
nis / q̄ ponit Anſel. li. de ſimi. vicȝ ami
citiā / concordiā / et honorē. De primo
eñ dicit. Perfecta amicitia eſt q̄ ī ini
micitiā cōuerti nō pōt. Hic eñ ſi quis
tantam amicitiam haberet / velut pa=
ter ad filium: verti tamē poteſt in ini=
micitiā. Sed in patria quantū ſe q̄ſq; /
tñ et tandiu diliget alterū: nec video
quomō poſſit aliter eſſe. preſertim cuȝ
omnes vnū corpus xp̄i ſint. ꝛ xp̄s qui
C eſt pater omniū ſit caput. ¶ De ſcđo
ſcilicȝ concordia dicit. Concordiā / nec
ad noſipſos hic plerunq; habem⁹. cū
corpus ꝛ anima diſſideāt: ſed hec ceſ=
ſabunt / cum corpus et aīa in deū ten=
dent. Ibi enim erit tanta concordia. vt
quemadmodū ad quē locum oculus
dexter velit: ad eundē / ꝛ ſine labore et
ſiniſter. Eccleſia vna erimus et chriſti
corpus / ꝛ chriſtus erit caput ꝛ ſpōſus
Sed dicis ſi ego volo q̄ voluero / et idē
mecū omnes volūt: ergo maior petro
eſſe potero ſi voluero? Rñ. Imbecillitati
tue te maioreȝ petro velle non potes.
quia hoc velle / eſt ſe nichil velle eſſe.
Illi eñ eſſe in gloria equalem / velle
non poteris / cuius meriti impar es.

Pulcherrimū eñ̄ illud corpus pro
nullo cōmodo violare vis. In huma=
no etenī corpore: nec pes manus eſſe
appetit: nec oculus auris: ſic et in illa
dei ciuitate admirabili. Quiſq; enim
pro modulo ſuo ſatiabitur: vt nec am=
plius velle poſſit. Tho. in. iiij. di. xlix.
aſſignat rationē ſic dicens. In beatis
erit perfecta caritas. Vñ quilȝ ibi pl⁹
diliget deū q̄ ſeipſum. Et ideo magis
volet id quod eſt cōueniens deo: q̄ id
quod eſſet ei vtili⁹. Et ideo magis vo=
let diuinā iuſtitiā ſaluari in hoc q̄ ipſe
minus habeat / quod eſt deo cōuenien
tius: q̄ in hoc q̄ plus habeat qđ eſſet
ſibi vtilius. ¶ De tertio vicȝ honore D
ſic dicit Anſel. Honorari auteȝ homo
appetit ab hoībus: vt eorū verbis aut
factis collaudet̄. verbis vt eū collau=
dent: factis vt eum ſibi ꝑponāt. Sȝ cū
honorē hmōi appetit: tāe eſt ac ſi mus
tu⁹ querat ab aliis laudari / eiſq; in re
gimine preponi. Hunc tñ honorē nul=
lus ad plenū hic habere poteſt. cū nec
imperator ab omībus cognoſcat̄ / aut
oībus preponatur. In futuro autē ab
oībus beatis honorabit̄. Cuiuſmodī
autē honor ſit futuris exēplis declare
mus. Ecce ponit̄ pauper oī ſolatio de
ſtitutus / vulnerū ꝛ aliarū infirmitatū
feditate corruptus: ꝛ oī quo vel a fri=
goris aſperitate defendatur tegimine
nudus: hūc talē / tali modo iacentē / et
in nullo ſemet iuuare valētē: ſi rex ali
quis potētiſſimus tranſiens videret /
miſertus vulneribus mederi iuberet /
curatūq; ſuis regalib⁹ īdumentis ſeu
ornamētis indutū preſentatū ꝑciperet /
et in filium adoptaret adductū: ac deī
de preciperet vt in regno ſuo filius ſuus
haberet̄ a cunctis / atq; in nullo qđ im
peraret a quoq̄ ei ꝯtradiceretur / here
dem ſuū filiūq; ſui proprii coheredē cō
ſtitueret / ꝛ eū ſuo nomīe vocari vellet:
nōne diceres hūc magnifice ꝛ īopina=
te honoratū? Et certe nobis deus hec
oīa faciet. Nati eñ de putredine car=
nis replemur multis miſeriis omni ſo
latio deſtituti: oīȝ paſſionū īfirmitate
obnoxii / ac peccatorum vulnerib⁹ pleni a

deo recipimur/ curat/ſanat/ reſtituit/
ornat/facit īcorruptibiles/adoptatos
coheredes ⁊c̄.Omniq; creature iube
bit vt nobis obediat:vocamur dij no-
pſ̄.81. mine ſuo.Ego inqt pſ̄.dixi dij eſtis.
Ipſe deus deificās eſt:tu vero deꝰ dei-
ficatus.Sed hec ratio fortaſſis ī apo-
ſtolis et excellētibus locū habet. Sed
quid de me qui lōge diſto? Attende ꝙ
vniuerſaliter ait.Ego dixi dij eſtis ⁊ fi
lij excelſi omnes/vt nullū ab iſta deita
te excipiendū deus oſtenderet Hec an
ſel̄.Et ponit ſtatī exemplum de ligno/
plūbo/⁊ ferro/in ignē poſitis:quorū
vnū altero magis ignitū ſit: cū ignis
totū penetrauerit. Sicut eñ ibi nullū
ſit ignis/ſed quodlʒ ſit ignitū ⁊ vnum
plus alio igneſcit:ſic ī patria vnuſqſq;
deificatus erit ex dei vnione. Attamē
vnus alio beatior/ nulluſq; vere dicit̄
deus per eſſentiā/ſed participatione.
vt ſic cuiq; pro modulo ſue vnionis/ꝓ
pinquioris ad deum:deitatis nomē et
E honor vnicuiq; impendat̄. ¶ Deci-
mūquartū extrinſecū gaudiū habebit̄
reſpectu chriſti humanitatis. Pro cu
ius ītellectu notādū ſʒ magr̄ʒ Jo. de
tambaco tractatu de delicijs ſenſibili-
bus paradiſi.ꝙ beati duplex gaudiuʒ
habebūt.Unū eſſentiale qđ habebūt
dei creatore viſo ⁊ amato. Aliud acci-
dentale de creatura cognita ⁊ amata.
Sed cum in hoīe ſit corpus ⁊ aīa quo
rum vtrunq; beatificabit̄ eſſentialiter
⁊ accidētaliter. Idcirco eſſentiale gau
dium adhuc eſt duplex/ſm ꝙ in chri-
ſto duo reperiuntur.Unū eſt anie/⁊ erit
viſio ⁊ fruitio diuine eſſentie in ſe et ꝑ
ſe.de quibus dicet̄ in tertio principa-
li.Et qꝛ deus in ſe nō poteſt cognoſci
a corporeis ſenſibus:idcirco vt iſti ſen
ſus deo beatificētur:eſt aliud gaudiū
eſſentiale corporis quod habemus de
chriſti humanitate percepta.qꝛ ibi eſt
terminus ⁊ finis ⁊ ſummū a ſenſibus
humanis deſideratiſſimū.Hec diſtin-
ctio notatur Joh.xvij.vbi xp̄s ait de-
ſcribendo beatitudinē di. hec eſt vita
eterna/id eſt beatitudo eſſentialis/vt
cognoſcāt te ſolū deū verū/ecce ꝑmū
eſſentiale anime:⁊ quem miſiſti ieſum
chriſtū/ecce eſſentiale ꝑmū corporis.
¶ Unde in chriſti hūanitate ſola/ om F
nes ſenſus noſtri quietabūtur vt opta
re nequeāt gaudia maiora:triplici de
cauſa. Primo qꝛ chriſti hūanitas erit
ꝑfectiſſime decorata premijs/ que in
alijs dicunt̄ tres aureole.quattuor do
tibus corporis.⁊ decoratiōe ſūma oīʒ
ſenſuū ſuorum.que oīa in xp̄o videbi-
mus ⁊ noſtris fruemur ſenſibus. Se-
cundo qꝛ noſtra aīa in aīa xp̄i videbit
ſummas perfectiones in eſſentia eius
in virtutibus varijs/in actibus trium
dotum aīe/in his etiā que in nobis di
cūtur aureole/⁊ ſimilibꝰ.et ſic ſumme
gaudebit de his aīa noſtra. Tertio qꝛ
in chriſti humanitate per accidēs vide
bimus deū.vt expoſitū eſt ſupra.et tā
to plus ꝙ̄ in alijs rebus quanto deus
magis eſt vnitꝰ humanitati chriſti/ꝙ̄
alijs rebus ſit vnitus. Erit igitur xp̄i
hūanitas iocundiſſimū obiectū quiq;
noſtrorum ſenſuū.ſʒ illud Job.xix. Cre
do ꝙ redemptor meus ⁊c̄.Et in carne
mea videbo deū ſaluatorē meū.Et ea-
dem rōne audiet/ odorabit/ guſtabit/
⁊ tanget.quia viſus ponitur pro noti-
tia aliorū ſenſuū. Primo qꝛ in patria
erit chriſtus viſui obiectum pulcherri
mū:qꝛ hic etiā fuit pulcherrimꝰ homi
nū.ſʒ illud pſ̄.Specioſus forma pre pſ̄.44
filijs hominū. Cicatrices eñ nō defor
mabunt:ſed vltra oē qđ de gemmis ⁊
coronis cogitari poteſt decorabūt:ita
vt deus pater oībus dicat aīalibus il
lud Cantic̄.iij.Egredimini filie ſyon/
⁊ videte regē in diademate quo coro-
nauit eum mater ſua/ſcʒ ſinagoga in
die ſolēnitatis et leticie/ ſupple egre-
dimini ⁊ videte. ¶ Sed q̄reres quō G
ergo chriſtꝰ videre poterit ſuā pulcher
rimā propriā faciē.Similiter quō alij
ſancti proprias? Rñ.magr̄ Joh.ꝙ per
ſpecies influxas hoc poſſunt vbiq; et
ſemper.⁊ etiam poſſunt videre ꝓprias
facies per ſpecies a ſe receptas ⁊ refle
xas. Poſſunt eñ vti corporibus glo-
rioſis aliorū. vel etiā manibus ꝓpriis
leuando eas ante oculos/tanꝙ̄ ſpecu

lis mundiſſimis. Cuius rō eſt:q: ſm
Grego.corpora glorioſa ſunt träſpa=
rentia:polita etiam ſunt. Et ſic bea=
toꝝ poſſunt vti corporibus ſuis/⁊ ſpe
ciebus ſenſibilibus ad placitū ſicut ⁊
xp̄s in reſurrectione. Unde ſubtrahē
do vel imutando poſſunt corpora ſua
facere terminata/⁊ ꝑ ꝯñs optima ſpe
cierū receptacula: ⁊ ſic videre eis ſitu
oppoſita. Secundo.in patria xp̄s erit
auditui noſtro obiectum iocūdiſſimū
Ita vt verbū vnū amoroſe alteri ami
cabiliter allocutū:pre dulcedie mor=
talis homo ſufferre non poſſet/quin
cor eius pre dulcedine liquefactū de=
ficeret:niſi miraculoſe deus aliquem
vellet cōſeruare:chriſtus itaqꝫ ſimul
poſſe loqui poteſt/et cantare optimis
regulis artis muſice: et alia habebit
in ſūmo que creature beate habebūt:
ꝑticipatiue ſolum ab eo. De guſtu/ta
ctu/olfactu cōtemplare ſicut ſupra di
ctum eſt de aliis:dūmodo nobiliſſime
chriſto attribuas. Amplexus etiā ca=
ſtiſſimos xp̄s in patria nemini nega=
bit:qui hic dulciter a deuotis ꝑmiſit
ſe tangi/et quoſdam eſt amplexatus:
vt patꝫ in die reſurrectionis de mulie
ribus accedentibus/que pedes ei⁹ te
nuerūt. Et mar. ix.dr̄: ieſus accipiēs
puerū quem cuꝫ complexus eſſet: ait
illis:quiſqꝫ vnū ex his pueris recepe
rit:me recipit.⁊ mar.x.ait:ſinite par=
uulos venire ad me:et cōplexās eos:
benedicebat eos. Hec oīa de iohanne
de tambaco.vbi ſupra.

Capitulum vndecimū De in=
terioribus gaudiis traſcibilis:
cōcupiſcibilis: quietatione intel
lect⁹:⁊ rōne ſcibilium.

A Quo ad ſcd̄m ꝑncipa=
le/de interiorib⁹ bea
toꝝ gaudiis notādū
ꝙ taliū reperiūt qn=
qꝫ ꝑ oppoſitū ad qn=
qꝫ interiores penas
dānatorū/recitatas
ſupra.ca.iii. Primū gaudiū interius
erit in ſenſuum interioꝝ/et exteriorū
multiplici melioratione. Secūdū eſt
in traſcibilis et cōcupiſcibilis quieta=
tione. Tertiū in intellectus reſpectu
oīm ſcibiliū ꝑfectione. Quartū ī oīm
preteritoꝝ gratiſſima contemplatiōe
Quintū in oīm oꝑationū ad dei volū
tatem cōformatione. Quantum B
ad primū notandū ſm iohā. de tāba=
co vbi prius:ꝙ duodecim ſunt q̄ ī pa=
tria faciūt ſenſibiliū interioꝝ et exte=
rioꝝ maximā delectatōnem:⁊ q̄ōlꝫ in
ter illa duodecim habet valde multa
ſub ſe. Primum eſt debita ſpirituum
quātitas/vel ad minus ſpirituū ma=
ior puritas:ſuppoſito ꝙ in patria fo=
ret delectatio cū omni dilatatiōe. Se=
cūdū eſt cōplexionis bonitas: cui⁹ ſi=
gnū eſt ꝙ melācolici non ſunt apti ad
delectationes/ſicut ſanguinei. In pa
tria autem ſancti optimas habebunt
complexiones ſꝫ cuiuſlꝫ merita. Ter
tiū eſt iuuenilis etas:q: ſm pħm.viii.
ethico. In ſenibus minus eſt de dele
ctatione q̄ꝫ in iuuenibus. In etate aūt
xp̄i reſurgemus ſm ap̄lm. Uñ aptitu
dinem maximā habebimus ad gau=
dendum. Sicut etiam ſulphur maio=
rem habet aptitudinem ad igniendū:
q̄ꝫ lignū fumigans. Quartum eſt ꝑfe
ctio tam ſenſuū q̄ꝫ oꝑationū:q: quan=
to potentia eſt ꝑfectior: tanto oꝑatio
eſt delectabilior ſm pħm.iiii. ethicoꝝ
Fiet autē ꝓtunc refluentia ab anima
in corpus:vt in ſuis oꝑationibus per
ficiantur ſenſus:ꝓut dicit auguſti.in
epiſtola ad dioſcorū. Quintum eſt ꝙ
operabimur attentius q̄ꝫ in via: quia
protunc non erunt impedimenta que
nūc. Inde ſurget maxima delectatio.
Sextum eſt:quia ſine leſione organo
rum actuabuntur oēs ſenſus noſtri.
Septimū eſt:quia non vexabimur in
organis membroꝝ ⁊ ſenſuū tedio vel
labore. Octauū eſt ꝑmixtio delectati=
onis cum triſtitia. Nonū eſt:ꝙ nō mi
nus delectabimur in ꝓceſſu delecta=
tionis q̄ꝫ in principio. Decimū eſt:ꝙ
magis a longinquo poſſumus videre
corpora ſanctorum glorioſa/audire/
odorare/⁊ ſic de aliis ſenſibus:q̄ꝫ non

gloriosa/qđ delectabilius est:qr a lon
ginq̄ videndo/audiendo:ꝛ ſic de alijs
plura videmus ꝛ audimus. Undeci=
mū est ꝙ licet non per ſe/tamē per ac
cidens intellectus ꝛ affectus ſentien
do recreabuntur/ per preſentiam dei
in omnibus rebus exiſtentem maxi=
me in xp̄o. Sicut concludimus in via
aliquem viuere ex locutione. Duode
cimū est maius meritū ſm̄ ſenſum/ q̄
membra hic et potentie cōpate ſunt
ad meritum: ꝓpter q̄ in patria magꝭ
gaudebimus ſm̄ ſenſus/nō ſolū abſo
lute:ſed etiam in comparatione vni⁹
ſenſus ad alium:ꝛ vnius membri ad
aliud:quia ſi aliquis ſm̄ certum ſen=
ſum hic plus meruit priuatiue vel po
ſitiue/ꝙ̄ ſm̄ alium: ſm̄ hoc etiam am
plius premiabitur:vt oculus a vanis
viſibilibus abſtinendo:vel eukariſtiā
deuote videndo:et ſic de auribus ꝛ de
aliis/ſm̄ talem partem plus premia=
bitur. Unde diues in inferno ſʒ Gre=
go. vbi plus peccauit: ibi ampli⁹/ ſcʒ
in lingua/tortus eſt. Sic eadem rōne
lazarus: vbi plus meruit ibi plus pre
C miabitur. ❡ Secūdum principale
īterius gaudiū erit de iraſcibilis ꝛ cō
cupiſcibilis quietatione: quia cōcupi
ſcibilis amplius de ſenſibilibus deli
tijs nō poterit optare:cū ſit in apice ꝑ
fecta:nec iraſcibil̄s alicui habebit tri
ſti repugnare:aut aliq̄d tanꝙ̄ diffici=
le et arduū cōſiderare. Ibi etiam erit
amicitia vera inter xp̄m ꝛ eius matrē
ex vna parte:et nos ex alia. De q̄ an=
ſelmus lib. de ſimili. dicit ſic. Cōtem
plare xp̄m ꝑ quē tibi oīa gaudia eue
nient/et ꝑcipies ꝙ ille plus ꝙ̄ tu teip
ſum/et ꝙ̄ oēs alij ſe / incomparabilr̄
amet te. Et tu ſuꝑ teip̄m/et ſuꝑ omēs
alios ineffabili quadā ſuauitate illuʒ
amabis. Hec ille. Ibi etiam amicitia
perfecta erit inter te/et omēs electos
homines. Ibi etiā amicitia erit inter
te ꝛ oēs angelicos ſpūs. Ibi etiā gau
debimus de euaſione oīm odioꝝ que
habēt dānati. De amicitia/cōcordia/
et honore/habes ꝓcedēti ca. De ꝓſen
ti etiā materia habere potes plura: q̄

dicta ſunt de penis interiorib⁹ dam=
natoꝝ. ij. membro ꝓncipali ibidem.
❡ Tertium principale interius gau= D
diū erit de intellect⁹ reſpectu omniuʒ
ſcibiliū ꝑfectione. Ubi notandū ꝙ in
tellectus aīe btē quodāmodo ſciet in
numerabilia ꝑ quinqʒ influxus. Pri
mo cognoſcet ꝑ ſpecies īfluxas/ ſicut
alie ſubſtantie ſeparate naturalr̄ plu
ra. Secūdo per ſpecies acquiſitas hic
in via. Tertio ꝑ ſpecies receptas per
ſenſus corporis glorificati vt dictum
eſt de actuatiōe quinqʒ ſenſuū. Quar
to ꝑ illuminationem anime chriſti/ et
beate virginis/et aliorum ſuperioruʒ
beatorum. Unde dicit thomas i. iiij.
diſtin. xlix. quando gloria hominū et
angeloꝝ erit penitus ꝯſummata: om
nes beati ſcient oīa q̄ deus ſciā viſio=
nis nouit/id eſt oīa q̄ vnꝙ̄ ſūt ꝓterita
oīa pn̄tia ſimplr̄/ꝛ oīa q̄ vnꝙ̄ ſūt futu
ra. ita tn̄ ꝙ nō oēs beati oīa videant ī
eſſentia diuina:ſʒ aīa xp̄i ibi plene vi
debit oīa ſicut et nunc videt. Alij aūt
ibi videbūt plura vl̄ pauciora ſm̄ gra
dū quo deū cognoſcent. Et ſic aīa xp̄i
de his q̄ pre aliis videt in verbo: oēs
alios illuminabit. Uñ dr̄ apoc. xxi. ꝙ
claritas dei illuminat ciuitatem btōꝝ
et lucerna eius eſt agnus. Et ſilr̄ alij
ſuperiores illumiabūt inferiores: nō
quidē noua illuminatione/vt ſcientia
inferioꝝ ꝑ hoc augear̄:ſed quadā cō=
tinuatione illuminationis: ſicut ſi itel
ligar̄ ꝙ ſol quieſcēs illuminat aerem
Et ideo dr̄ dan. xij. ꝙ qui ad iuſtitiam
erudiūt multos:fulgebūt quaſi ſtelle
ī ꝑpetuas eternitates. Prelatio autē
ordinis dicir̄ ceſſatura quātū ad ea q̄
nūc circa nos ꝑ angeloꝝ ordinata mi
niſteria exercentur. Hec tho. Quinto
in dei eſſentia/vel ſpeciali dei influen
tia cognoſcent oīa etiam indiuidua.
Uñ anſel̄. lib. de ſimili. dicit ſic. btitu
dinis pars eſt ſapientia: qua hic ſe ca
rere eſtimat ſi quid nō agnouerit: qđ
alterū ſcire putauerit. Sed q̄ eius ſa=
pientia/qui ſeip̄m ignorat? Quis eñ
ꝑfecte cognoſcere valeat: cuiuſmodi
res ſit corpus eius interius/quale po

ſterius et interius? In futuro aũt bea
tus nichil eoꝝ q̃ ſcire voluerit ignora
bit:q2 ĩ ſũma ſapiã/ toti⁹ creature bo
nitatẽ videbit:quã ĩ deo meli⁹ q̃ ĩ ſeip
ſa relucẽ ꝯſtat. Ibi ſinguli oẽs: ibi ab
oĩb⁹ ſinguli cognoſcẽt: nec quẽq̃ om
nino latebit/qua patria/qua gente/q̃
ſtirpe quis editus fuerit:vel quid eti
E am in vita ſua fecerit. ¶ Sed dice-
res. Nunquid ſcelera mea que erube
ſcenda cunctis cõfeſſio deleuerat: ibi
cunctis in aperto cõtuenda tradent ĩ
cordis mei libro? Sed tu cui tanta di
miſſa ſunt:nunq̃d ingratus eris? Cer
te vt in illius laudibus eternaliter io
cundus ſis: ſemper de quanta miſe-
ria ſis erutus/vt puto coraꝫ habebis
Cum ergo ſingulorũꝫ conſcientie ſin
gulis pateãt: fateri audeo/curata cri
mina ſine confuſione ad magnam mi
ſericordiam dei/eiuſq̃ gratificationẽ
tuãq̃ congratulationem cunctis pa-
tere. Nõ enim pro peccatis te maior
cordis anguſtia premet/ſceleꝝ ve tuo
rum magis pudebit: q̃ aliquem ma-
gnis vulneribus ſauciatum nunq̃ ex
omni parte ſanatum. Aboliti languo
ris moleſtia nunquid aliquem p̃mit?
vel nunquid eorũ que in cunis poſit⁹
infans egerit verendum pudet? Tũc
quippe cum integre ſanitas perfecta
mundicia plena: remiſſio omniũ ſecu
ra offenſionum impunitas certe tibi
arriſerit:cognitio vel recordatio pec-
catorum tuoꝝ in nullo tibi horrori vl'
confuſioni eſſe poteſt. Uerum ſuper
agnitis delictis velut enormi ac feda
infirmitate tua:pietas virtus ſapien-
tia medici qui te ſanauit: ſublimius
a cunctis admirabitur/laudabit'/ma
gnificabitur. Laus talis autẽ dei:eti-
F am tua gloria eſt. ¶ Sed dicis:glo-
riam dei ibi intuendam video: ſ3 quo
modo inter tot innocentes in me ſa-
nata intuentes non me iudicent:non
intelligo. De quo agis / frater intelli
get te:nequaq̃ ſe:ſed deũ ĩ quem pec
caſti offendiſſe:quem tu videris peni
tus ignouiſſe. Nec in cor innocentis
aſcendere poteſt vt te iudicet cum ſic
deum offenderes:ſed magis clemen
tiam admirabitur/non ſolum in te:ſ3
etiam in ſe/qui ne hoc medicamento
indigeret:cuſtoditus fuit. Si ipi etiã
angeli te indignũ ſocietate ſua iudi-
care vellent/dicẽtes. tu homo de pul
uere factus/contra preceptũ dei te in
ſcenſũ peccati dimerſiſti:nunquid no-
bis ſimilis eſſe vis/quos nũq̃ contra
dei preceptum ire audiſti? Reſponde
bis ſi de puluere (vt dicis) factus ſuꝫ:
non mirũ ſi vento tẽptationis impul
ſus ſum cadens. Uerum agnita xp̃i
gratia pro eo omnia reliqui: eius vo-
luntatem conatus ſum implere: vide
tribulationes in fame/in ſiti ꝛc. q̃ ad
eius honorem ſuſtinui: vos autẽ nun
q̃ horũ minimũ tuliſtis. Sed hec ra-
tiocinatio adultos tantũ reſpicit: qui
vim ſibi fecerũt. Unde alij dicere poſ
ſunt. Nõ in regno dei veſtram queri-
mus equalitatem/dono et gratie chri
ſti aſcribim⁹:cui⁹ ſanguis bonis cũ-
ctiſ prepõderat. Hec anſel. ¶ Quar G
tum intrinſecum gaudium principa-
le conſiſtit in omniũ preteritoꝝ gratiſ
ſima comtemplatiõe. Nam tũc diſti-
ctiſſime videbũt tam in proprijs ope-
ribus q̃ in alienis quomõ diligẽtib⁹
deũ/ſm apl'm. Oĩa cooperant' in bo- Ro. 8.
nũ/celũ/terra/mũdus/infernus/ bo-
ni/et mali/ ꝓſpera/ꝛ aduerſa/demon
et bonus angelus. Tunc videri pote-
runt iudicia dei:que ſunt hic abyſſus
multa. vbi Pſ̃. mirabil' di. zelaui ſu- pſ̃. 72.
per iniquos pacẽ peccatoꝝ vidẽs: nõ
eſt reſpectus morti eoꝝ ꝛc. Et ſequit'
donec intrem in ſanctuariũ dei:et in-
telligam in nouiſſimis eoꝝ/id eſt poſt
hanc vitã. Et hiere. xij. Quare via im
pioꝝ proſperatur:bene eſt oĩbus qui
operant' iniquitatẽ ꝛc. Sed precedit.
Iuſtus q̃dẽ es dñe:ſi diſputẽ tecũ ꝛc.
hic erunt tot gaudia:quot de cognitiſ/
vt in precedenti membro dictum eſt
notabilia beati conſiderant dona eis
hic in via collata: hic etiam maxima
gaudia habent/q̃ euaſerunt oẽs ver-
mes conſcientie/ quos habent dam-
nati in inferno. ¶ Quĩtũ intrinſecũ H

gaudium conſiſtit in omniū opationū
ad dei voluntatem cōformatione. Si
cut eñi damnati perpetue peccant:ita
iſti perpetue deū honorāt. Et ſicut dā
nati ꝓ quolibet ſuo malo actu eſſen=
tialem penam habent/id eſt inſepara
bilem deordinationem: ſm illud au=
guſti.lib.cōfeſſ.iuſſiſti dñe:ꝛ ita factū
eſt vt pena ſit ſibi oīs animus inordi=
natus:ita ſaluati in quolibet ſuo actu
quoddam inſeparabile et continuum
premium habent/ et complacentiam
de bonis actib⁹ quos deum in eis vi=
dent operari ꝛc̄.

¶ Capitulū duodecimū De do=
tib⁹ anime ſcʒ viſione/delectatio
ne:ꝛ comprehenſione.

Gaudia ſuperiora ani
me beate in patria/
nunc vltimo ſunt de
claranda que conſi=
ſtūt in dotibus aīme
A tribus. ¶ Ubi pᷣmo
notandū qd ſit dos:
de hoc dictum eſt ſupra.vij.ca. Secū
do notat tho.in.iiij.diſ.xlix. ꝓprie in=
quit dotes aīe ſunt īmediata pncipia
illius opationis (in qua beatitudo cō
ſiſtit/p quā aīma xp̄o cōiūgiť. Et ſunt
tres dotes tanꝙ tria ſupma dona ani
mā ſūme ordinantia ꝛ diſponētia ad
beatitudinē. Pria ē viſio/id ē habit⁹
lumis gl̄ie ſeu ſapie. Scda ē dilectio
id eſt ꝯſūmata ꝛ pfecta charitas pſie.
Tertia eſt ꝯpᷓhenſio/id ē tētio dei ī=
finiti boni:q̄ ſe tradit ſua vnione ipſi⁹
aīe eſſentie/intellectui/volūtati/ꝛ me
morie. Et hoc donū tertiū eſt de⁹ ip̄e/
quo maius īntelligi nequit. Ex his tri
bus ſupremis donis pmanētib⁹: aīa
elicit tres pfectiſſimas opatiōes. Ex
pᷣmo viſionem dei claram. Ex ſecūdo
dilectioneʒ dei ſūmā. Et ex tertio/ cer
titudinem de nō amiſſibilitate ſupre=
mā: q̄ tria ſequitur inexplicabilis aīe
delectatio/fruitio/ꝛ letificatio. vnde
ſicut ad dulciter et delectabiliter vi=
dendum aliquid/puta roſam: tria pn
cipaliter requiruntur. Primo vt ocu
lus ſit tranſparēs ꝛ mūdus p humi=
dum glaciale. Secūdo vt lumen cor=
porale adueniat oculo ꝛ medio:qđ fa
cit mediū tranſparens in actu: vt poſ
ſit moueri a colore. Et tertio ſilitudo
q̄dā deciſa a roſa que ſilitudo roſam
in oculo repreſentet:qꝛ roſa non eſt ī
oclo:ſed eius ſilitudo in ſpecie colo=
ris. Sic etiam ad videndū deū beatifi
ce:pᷣmo requiriť aliqđ lumen in ipſo
oculo aīme qđ eſt intellect⁹:ita vt fiat
potens ad deū intelligendū nō p qđ=
ʒ ſub quo potentior fiat. Sicut poten
tia per habitum fit fortior : ſm illud
Math.v. Beati mundo corde. Scdo
habit⁹ charitatis pfect⁹ affectū mul=
cēs: vt delectabiliſſime videať. Ter=
tio deus ip̄e loco ſilitudinis in corpo
ralibus ſic ſe vniet memorie/ vt ſit pn
cipiū quo deū videndi:et non vnit ſe p
ſimilitudinē. ¶ Sed queriť cur ſint B
tres dotes aīe? Rñ. ſm tho. ꝛ alios tri
plici de cā. Primo vt ſic ſatietur to=
ta imago anime:que conſiſtit in intel
lectu voluntate/et memoria: velut in
anime tribus ſupremis potētijs. Nā
ſapientia ſeu lumen glorie perficit ſū
me intellectū. Charitas cōſūmata af
fectum:et comprehenſio dei appropa
te memoriā. Scdo vt ſumme remune
rentur tres nobiliſſime virtutes vie fi
des/charitas/ꝛ ſpes. Nam fides me
reť lumē gl̄ie:ſpes intentionē:ꝛ cha=
ritas ſummam dilectionē. Fides ta=
men ꝛ ſpes nō manebūt eſſentialiť in
patria:ſed fidei ſuccedit lumen gl̄ie/
ꝛ ſpei tentio. Charitas vero manebit:
ſed pficietur ibi ſm illud apl̄i.i.cor.
xiij. nunc manent fides/ſpes/ ꝛ cha=
ritas : maior autem horum eſt chari=
tas. Tertio vt trib⁹ perſonis diuinis
optime ꝯformemur: nam p lumē glo
rie ſeu habitū ſapiētie cōformabimur
filio/qui eſt ſapientia:per charitatem
ſpūi ſctō/qui eſt charitas: et p tentio=
nē/p quā oīa poſſumus:pſis potētie
¶ Eſt itaq; prima dos anime lumen C
glorie : qđ quidam dicunt eſſe ipſam
gratiam cōſummatam: alij habitū ſa
pientie. Certū tamen eſt ꝙ ē q̄dā ha=
bitus ꝛ decor aīe: vt decātauit eccl̄ia

extra de hereticis.in clemenẗ. Ad no
ſtram.Ubi dicitur ſic ꝙ anima ratio=
nalis poteſt eẽ beata per naturã:ꝗꝙ
nõ indigeamus lumine glorie eleuan
te ad deũ videndũ/et btẽ fruendũ:er=
ror.Cuius rõnem aſſignat ſctũs tho.
pte.i.q̃ſtio.xij.dicens:quia oẽ qđ ele=
uatur ad aliquid qđ excedit ſuam na
turã:opꝫ ꝙ diſponatur aliqua diſpo=
ſitione ad talem formam. Cũ igiẗ vir
tus naturalis intellect⁹ creati nõ ſuf
ficiat ad dei eſſentiam videndũ: ẜm il
lud Ro.vi.gratia dei vita eẗna:opor=
tet ꝙ ex diuina gr̃a ſupaccreſcat ei vir
tus intelligendi.Et hoc augmentum
virtutis intellectiue vocamus lumen
gl̃ie.Et eſt illđ de quo diciẗ apoc̃.xxi.
ꝙ claritas dei illuminabit eam/ſcꝫ ſo
cietatem beatoꝝ deuꝫ videntiũ.Et in
ps.35. Pſ̃.in lumine tuo videbimus lumẽ.
Et ẜm hoc lumẽ efficimur deiformes
id eſt deo ſilẽs.ẜm illud.i.Ioh.iij.Cũ
apparuerit:ſimiles ei erimus.Huius
etiam luminis et doni magnitudo:fa
cit ꝙ quis in patria plura in deo videt
q̃ꝫ alius:et ꝙ pl⁹ diligit ꝛ gaudet. Uñ
vbi ſupra dic̃ tho.videntiũ deũ vnus
alio perfectius videt. Et hoc erit per
hoc ꝙ intellectus vnius habebit ma=
iorem virtutem videndi deum. Facul
tas autem videndi deum non compe
tit intellectui p naturam:ſed p lumen
glorie quod ĩtellectũ in quãdã deifor
mitatem conſtituit.Unde intellectus
plus participans de lumine gl̃ie/ pfe
ctius deũ videbit: plus autem partici
pat de lumine gl̃ie qui plus hꝫ de cha
ritate quã hic meruit:ꝛ ad patriam at
tulit. Quia vbi eſt maior charitas eſt
maius deſiderium.Et deſideriũ quo=
dãmodo facit deſiderantem aptum ꝛ
patulum ad ſuſceptionem deſiderati.
Unde qui plus habebit de charitate
pfectius eũ videbit/et beatior erit.
D ¶ Sed q̃reres: videbit ne minimus
beatus oẽs ſpecies ꝛ genera rerum ꝛ
rõnes earũ? Rñ.ibidem ꝙ ſic.quia na
turale deſiderium rationalis creatu=
re eſt ad ſciendum omnia que perti=
nent ad perfectõnem intellect⁹ crea=
ti.Et hec ſunt ſpecies ꝛ genera rerum
et rationes eaꝝ que videbit in deo q̃=
libet videns eſſentiam diuinam. Co=
gnoſcere autem aliqua ſingularia/ et
cogitat⁹ ꝛ facta eoꝝ nõ eſt de pfectio=
ne intellectus creati:nec ad hoc natu
rale deſideriũ tẽdit:tamẽ vt ſupra ha
bitũ eſt ĩ auctoritate Anſel̃.talia etiã
cognoſcem⁹. Unde videbit vnuſq̃ſqꝫ
cogitatõnes alterius/ ꝓut ipẽ vult:di
cẽte Grego.vniuſcuiuſqꝫ mentẽ ab al
terius oculis corpulentia neq̃ꝫ abſcõ
det.Dato etiam/vt dicit tho.ꝙ tũc ſo
lus deus videreẗ/qui eſt fons ꝛ pĩci=
pium totius eſſe et veritatis:ita reple
ret deſiderium naturale ſciendi/ ꝙ ni
chil aliud quereret/et beatus eẽt.Uñ
dicit btũs Augu.v.ↄfeſ. Infelix hõ q̃
ſcit oĩa iſta/ſcꝫ creaturas:te autem ne
ſcit.Beatus aũt qui te ſcit:etiaꝫ ſi iſta
neſciat. Qui vero te ꝛ iſta nouit : non
ꝓpter iſta beatior:ſed ꝓpter te ſoluꝫ
beatus.Hec ille. ¶ Sed q̃reres vide E
bit ne vnus ĩ eſſentia diuina plura q̃ꝫ
alius/ de his que deus facere poteſt?
Rñ.ibidem horum que deus facit vl̃
facere poteſt:tanto aliquis intellect⁹
plura cognoſcit/quãto pfectius deuꝫ
videt.In patria ergo videbimus deũ
in ſe:ꝛ deũ in nobis/et nos in deo / et
deum in creaturis/et creaturas ĩ deo
Cognoſcere autem deum in ſua eſſen
tia eſt viſio meridiana.Cognoſcere ve
ro creaturas in verbo/id eſt in diuina
eſſentia eſt viſio matutĩa. Sed cogno
ſcere creaturas in ſe hoc eſt ĩ proprio
genere eſt cognitio veſpertina.Inuia
autem quintuplex medium eſt inter
nos ꝛ deum.Primũ peccati.Eſa.lix.
peccata veſtra diuiſerunt inter vos et
deũ:hec impediũt ne deus videatur ꝛ
cognoſcaẗ delectabiliter/ ꝛ eſt mediũ
impioꝝ.Secũdũ mediũ ſunt creatu=
re.Rom.i. Inuiſibilia dei a creatura
mundi per ea que facta ſunt intelle=
cta conſpiciuntur: ſempiterna quoqꝫ
virtus eius ac diuinitas/et eſt mediũ
philoſophoꝝ.Tertiũ figure:illđ me=
dium fuit patriarcharũ ꝛ ꝓphetarũ.
Unde.i.Coꝛ.x. Omnia in figura cõ=

tingebant illis. Quartū ſcripture de
pſ.118. quo pſ. Declaratio ſermonū tuoꝛū
illuminat:et itellectum dat paruulis.
Et hoc eſt mediū theologoꝛū. Quin=
tum eſt fidei. Vñ apoc.ij. Eſto fidelis
vſq ad moꝛtē/et dabo tibi coronā vi=
te. Et illud eſt medium omniū fideliū
in ſpeculo et in enigmate et ſimilitudi
ne. Sed ī patria ſine omni medio ſpe
cie et ſimilitudine deus cognoſcet ſe=
ipſo. quia īmerſus toti anime ſupple=
bit vicē ſimilitudinis:⁊ erit quo met vi
demus/et quod videmus. et ſic vniet
deus toti anime: ſicut iam lux oculo/
mel fauo/et vinū pani intincto. Unde
i.coꝛ.xiij. Uidemus nūc per ſpeculuȝ
⁊ in enigmate: tūc autē facie ad faciē.
Secūda dos eſt dilectio/id eſt carita=
tis habitus/pꝛotunc in ſūma ſui per=
fectione conſiſtēs maioꝛ ⁊ minoꝛ ſȝ ꝙ
in via quis meruit. hec caritas ſola ē:
de qua.i.coꝛ.xiij. Caritas nunꝗ̄ exci
dit. hec caritas amplexabitur infinitū
bonū ſine medio impdibiliter: que in
via p media ⁊ īſecura deū dilexit. De
qua charitate anſel.li.ꝓſo.ca.xxiiij.
ſic dicit. Excita nunc aīa mea ⁊ erige
totum intellectum tuū et cogita quā=
tum potes/quale et ꝗ̄tum ſit illud bo
nū. Si enī ſingula bona delectabilia
ſunt: cogita mente ꝗ̄ delectabile ſit il
lud bonū quod continet iocūditatem
omniū bonoꝛ: et non qualem in reb⁹
creatis ſumus experti: ſed tanto diffe
rentem: quanto differt creatoꝛ a crea
tura. Si enī bona eſt vita creata ꝗ̄ bo-
na eſt vita creatrix? Et capitulo.xxv.
F ¶ Qui hoc bono fruet: quid illi erit/
et quid illi non erit? Certe quicꝗd vo=
let/erit: ⁊ quicquid nolet/nō erit. Ibi
quippe erunt bona coꝛpoꝛis ⁊ aīe q̄=
lia nec oculus vidit/nec auris audiuit
nec in coꝛ hominis aſcenderunt. Cur
ergo p multa vagaris homūtio: que=
rēdo bona anime tue ⁊ coꝛpoꝛis tui?
ama vnū bonū in quo ſunt oīa bona:
⁊ ſufficit. Si delectat pulchꝛitudo: ful
gebūt iuſti ſicut ſol. Si velocitas/aut
foꝛtitudo/aut libertas coꝛpoꝛis/cui

nichil obſiſtere poſſit: erūt ſimiles an
gelis dei. Quia ſeminat coꝛpus ani= 1.coꝛ.15.
male: et ſurget coꝛpus ſpūale: poteſta
te vtriꝗ/non natura. Si longa et ſalu
bꝛis vita ibi ſana eſt eternitas: ⁊ eter
na ſanitas: quia iuſti īppetuū viuēt. ⁊ pſ.36.
ſalus iuſtoꝛ a dño. Si ſatietas: ſatia=
bimur cum apparuerit gloꝛia dei. Si pſ.16.
ebꝛietas/inebꝛiabūtur ab vbertate do pſ.35.
mus eius: ſi melodia ibi angeloꝛ cho
ri ꝯcinūt ſine fine deo. Si quelibet nō
īmūda ſed mūda voluptas/toꝛrēte vo pſ.35.
luptatis ſue potabit eos deus. Si ſa=
pientia: ipſa dei ſapientia oſtēdet ſeip
ſam. Si amicitia: diligent deū plus ꝙ
ſeipōs: ⁊ inuicem tanꝙ ſeipſos: ⁊ de⁹
illos plus ꝗ̄ illi ſeipōs. Si cōcoꝛdia:
oībus illis erit vna volūtas: quia nul
la erit ibi niſi dei volūtas. Si poteſtas
omnipotentes erunt ſue voluntatis/
vt deus ſue. Nam ſicut poterit deus
quod volet p ſeipſum: ita poterunt il
li qđ volūt p illum. Quia ſicut illi nō
aliud volent ꝗ̄ quod ille: ita ille nolet
quicquid illi nolent. Et qđ ille volet
non poterit non eſſe. Si honoꝛ ⁊ diui
tie: de⁹ ſeruos bonos ⁊ fideles ſupꝛa
bona multa conſtituet: īmo filij dei ⁊
dij vocabuntur/⁊ erunt. Et vbi erit fi=
lius eius: ibi erunt et illi: heredes qui Ro.8.
dem dei: coheredes autem chꝛiſti. Si
vera ſecuritas: certi ita erunt vt nul=
latenus iſta vel potius illud bonū ſi=
bi defuturū ſciant. Interroga intima
tua: ſi capere poſſunt tm̄ gaudiū ſuuȝ
de tanta beatitudine ſua. ¶ Tertia G
dos aīe eſt tentio ſeu compꝛehēſio: ꝑ
ut opponitur inſecutioni vie. Spes eī
eſt in via expectatio future beatitudī
nis. Et ſpes que differt affligit aīam
de qua.i.Coꝛ.ix. neſcitis ꝙ hi ꝗ in ſta
dio currunt/omnes quidem currunt:
ſed vnus accipit bꝛauiū: ſic currite vt
compꝛehendatis. Sed in patria ſpes
deſinet: et certitudo et ſecuritas de fe
licitate perpetua dabitur/p dei īme=
diatam eſſentiam que anime illabet.
De hac dote dicit anſel.lib.de ſimili=
tudi. Securitas omnes alias partes

beatitudinis ꝯfirmat:nec haberi poſ
ſunt perfecte ſine illa. In hac autem
vita nichil ſecuruꝫ extat totaliṫ. Sub
eodem eñ tp̄e pauꝑ ex diuite:mortu=
us ex viuo poteſt exiſtere. In futuro
autē bonus quicquid voluerit habe=
bit:⁊ nichil ex eo ſe amiſſurū timebit.
Hec ille. Omnia predicta gaudia et
ſingula videbit ſe habere beata aīma
et ex iſtis quoddam infinitum quodā
modo ſurget in ea gaudium. De quo
anſel.ibidē ſic dicit. Quid queſo ma
ius gaudiū cogitari poſſit: ꝙ ex iſtis
compactum pretactis? Gaudium eñ
erit ei intus et extra: gaudiū ſurſum
atq̨ deorſum:gaudiū circūcirca ⁊ vbi
q̨:gaudiū plenū. Hec de anſel. Unde
ibidem lib. ꝓſoliloquio. ca. vlti. orōe
ſic concludit. Dñs deus ⁊ deus meus
ſpes mea/et gaudium cordis mei:dic
anime mee ſi hoc eſt gaudium de quo
Math. 7.a. nobis dicis ꝑ filiū tuū / petite ⁊ acci=
pietiſ / vt gaudiū vr̄ꝫ ſit plenū. Inueni
nāq̨ gaudium quoddam plenū/⁊ plꝰ
ꝙ plenū. Pleno quidem corde: ple=
na mēte:plena anima:pleno toto ho=
mine:non ergo totum illud gaudium
intrabit in gaudentes:ſed toti gaudē
tes intrabunt in gaudiū. Utiq̨ tātū
gaudebunt:quātum amabūt: tantuꝫ
amabūt: quantum cognoſcent. quan
tum te cognoſcent dñe tunc/ et quan=
tum te amabunt? Certe nec oculꝰ vi= .1.cor.2
dit/ nec auris audiuit/ nec in cor ho=
minis aſcendit in hac vita: quantū te
cognoſcent et amabunt in alia vita.
Oro deus cognoſcam te:amem te:vt
gaudeam de te: ⁊ ſi non poſſum ī hac
vita ad plenum:vel perficiam in dies
vſq̨ dum veniat illud ad plenū. Dñe
per filium tuū iubes/imo conſulis pe
tere:⁊ ꝓmittis accipere: vt gaudium
noſtrum ſit plenum. Peto dñe qδ cō
ſulis per admirabilem conſiliarium
noſtrum. Accipiam quod promittis
perveritatem tuam:vt gaudiū meum
plenum ſit. Meditetur interim inde
mēs mea:loquatur inde lingua mea:
amet illud cor meum: ſermocineṫ os
meus:eſuriat illud anima mea: ſitiat
caro mea:dſideret tota ſubſtātia mea
donec itrem in gaudium domini qui
eſt trinus ⁊ vnus deus benedictus in
ſecula.

Eximiī ſacre theologie ꝓfeſſoris
magiſtri Johānis nyder ordinis fra
trum predicatoꝝ/Preceptorium di
uine legis Finit feliciter. Exaratū q̨
Pariſ. per magiſtrū Andream bo=
card. vi. Idus Maij. 1507.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

¶ Sequitur regiſtrũ ſeu tabula capitulorum huius libri cũ materijs ptractãdis in eiſdẽ. Et pmo ca. pmi pcepti

Primũ capitulũ pmi precepti tractat qſtricte deus velit pcepta ſeruari.
Secundum tractat de fide.
Tertiũ tractat de ſpe.
Quartum de dilectione.
Quintũ de errore multiplici circa dilectionẽ. et qmõ pñt cognoſci peccata mortalia.
Sextũ de ſeruitute dei/ꝛ veneratione ſanctorum.
Septimũ de ſacrificijs/oblationibus et decimis.
Octauũ de veneratione imaginum et reliquijs ſanctorum.
Nonũ de ſpẽb⁹ ſupſtitionũ/ꝛ de grauitate pcti huius ac de remedijs licitis et illicitis.
Decimũ de falſa trãſlatione hominũ et ſomnijs/et de ſortibus ꝛc.
Undecimũ recapitulat ſpecies ſuperſtitionum de lupis.
Duodecimum tractat de ſuperbia/et eius ſpeciebus.
Decimumtertium de iactantia/et remedijs ſuperbie.
Decimumquartum de inani gloria/ꝛ remedijs eius.
Decimumquintum de hypocriſi quid ſit. et qualiter cõmittitur ꝛ ſimulatiõe.
Decimumſextũ de preſumptione nouitatum.
Decimumſeptimũ de veſtibus.
Decimũoctauum an mulieres peccẽt mortaliter ſe ornantes.
Decimũnonũ de tẽptatione dei.
Uiceſimũ de accidia/ꝛ ſpeciebus ei⁹/ꝛ remedijs.
Uiceſimũprimũ de erubeſcentia xp̄m ſequendi/et remedijs.
Uiceſimumſecundũ de contemptu/et inobedientia.

¶ Capitula ſecundi pcepti.
Primũ capitulũ tractat de aſſũptione nominis dei et iuramento.
Secundum de periurio/ꝛ quando ſit mortale.
Tertiũ quõ iuramẽtũ ſit multipliciter
Quartũ de blaſphemis iurãtib⁹ illicite per creaturas/ꝛ adiurãtib⁹ illicite.
Quintum de voto ꝛ eius fractione et diſpenſatione.

¶ Capitula tertiũ precepti.
Primũ ca. tractat feſta qualiter ſunt celebrãda. quare iſtituta ſunt ꝛ de trãſgreſſoribus.
Secundũ qualiter feſta ſanctificãtur.
Tertium de ſacramentis. ꝛ primo de baptiſmo.
Quartum de confirmatione.
Quintum de ſacramẽto ordinis.
Sextum de extrema vnctione.
Septimũ de matrimonio.
Octauũ de pñtẽtia. ꝛ pmo de ↄtritiõe.
Nonum de confeſſione.
Decimum de ſatiſfactione.
Undecimũ de remedijs recidiuatiõis piculis procraſtinantibus. et an vnus poteſt ſatiſfacere.
Duodecimũ de ſacramẽto eukariſtie.
Tertiumdecimũ de ſanctificatiõe locorum/ſcꝫ eccleſie/altaris/ꝛ cimiterij
Quartũdecimũ de labore ꝛ ocio/ꝛ de mechanicis.

¶ Capitula quarti pcepti.
Primum de dilectione dei.
Secundum de dilectione proximi.
Tertiũ de nũero ꝛ gdu diligendorum
Quartum de dilectione proximi, put cadit ſub conſilio.
Quintum quomodo filij debent parentes honorare.
Sextũ de honoratione patris ſpũalis
Septimũ de prelato ſclari honorãdo.

¶ Capitula quinti pcepti.
Primum de homicidio/et leſione peccata clamantia.
Secundũ de cauſis homicidij/ſcilicet ira/ꝛ inuidia.
Tertium quomõ ira ſit capitale viciũ/ et de filiabus eius.
Quartũ de maledictiõe. de remedijs
Quītũ de inuidia/ꝛ ei⁹ remedijs. (ire.
Sextũ de filiab⁹ iuidie. ꝛ pmo de odio
Septimũ quõ inimici ſunt diligendi vel odiendi.
Octauũ de reconciliatiõe/ calumnia/

et oratione.
Nonū de dilectiõe ĩmicoꝝ ⁊ rancore.
Decimum de detractione fugienda ⁊ nocumento.
Undecimum de correctione fraterna.
Duodecimū de ordine correctionis.
Decimūtertium de scãdalo/⁊ que ſint propter ſcandalum vitanda.
Decimumquartum de irriſione.
¶ Capitula ſexti precepti.
Primum capitulum tractat de mechia/et luxuria.
Secundum de ſpeciebus luxurie/ſcꝫ cantu/oſculis.
Tertium de chorea/et quando ſit peccatum mortale.
Quartū de actu ꝯiugali/licito/fragili
Quintum de gula/temperantia ⁊ ſpeciebus eius.
Sextum de ſobrietate/et ebrietate/et filiabus gule.
Septimum de abſtinentia/et ieiunio.
Octauū qui teneantur ieiunare/et ꝙs poteſt diſpenſare.
¶ Capitula ſeptimi p̄cepti.
Primū capi. de auaricia et appetitu.
Scõm de obduratiõe ⁊ elemoſina ⁊c̄.
Tertiū quãdo homo teneatur ad elemoſinam: et quando non.
Quartum de furto/et rebus ĩuentis.
Quintū de emptione et venditione.
Sextū de ꝯtractib⁹ vſurariis/⁊ ludis.
Septimum de reſtitutione.
Octauū de ſuffragiis mortuorum.
Nonū ꝗ anĩe defunctorū iuuari pñt.
¶ Capitula octaui p̄cepti.
Primum capitulum de mendacio/et quando ſit mortale.
Secundum de peccatis oris/promiſſione/iactantia.
Tertium de falſo teſtimonio.
¶ Capitula noni precepti.
Primū capitulū de ignorantia quottuplex/⁊ ꝙ periculoſa.
Secundum de cognitione propria et defectu.
Tertium de ignorantia quando excuſat et quottuplex ignorantia.
Quartum de concupiſcentia.
¶ Capitula decimi p̄cepti.
Primum de concupiſcentia alienarū rerum.
Secundum de penis tranſgredientiū decalogum/de ĩferno/tenebris/igne/frigore. ⁊c̄.
Tertiū de penis interiorib⁹ dãnatoꝝ.
Quartum de pena damnatorum reſpectu ſuperiorum.
Quintum de premio ſeruantium decalogum. et primo de gaudiis quinqꝫ ſenſuum.
Sextū de viſiõe corporali delectabiliſſima/et aliorum ſenſuum perfectiõe.
Septimū de dotibus corporis.
Octauū de aurea/⁊ aureola ⁊ fructu.
Nonum de fructibus beatorum.
Decimū de ſocietate iocundiſſima/amicitia/concordia/⁊ honore.
Undecimū de ĩteriorib⁹ gaudiis iraſcibilis/ concupiſcibilis / quietatione intellectus/et ratione ſcibilium.
Duodecimū de dotibus anime/ſcilicꝫ viſione/dilectione/⁊ comprehẽſione.

¶ Finis regiſtri.

¶ Sequitur aliud regiſtrū ſm ordinem alphabeti. Et p̃mo de littera A.

ABorſus cauſe que ſunt fo. xciiii. col. ii. F circa medium. Et quale peccatū ſit/vide in mulier et in homicidium.
Abrenunciatio omniū temporaliū ꝙ vtilis ſit et ad quid ordinatur. fo. lxxxviii. col. iii. C poſt medium.
Abſolutio ſacramẽtalis effectus quales efficiat. fo. lxxii. col. i. A per totum
Abſolutio ſacramentalis an ficte confitenti impendi debeat. fo. lxxiiii. co. i. P. in fine.
Abſolutionis effectum conſequi volens qualiter debeat eſſe diſpoſitus. fo. lxxiiii. col. i. P. ⁊ Q. per totum.
Abſolutio infirmantibus quomodo ſit danda. fo. clvi. col. i. B. in fine.
Abſtinẽtia quid ſit. fo. cxxvi. col. ii. A in medio. Et quomodo et quibus mo

dis ſeruanda ſit.ibidem.col.iij.C. per totum.
Abſtinentia laudatur et approbatur ſanctorum et philoſophorum exemplis.fo.cxxxij.col.ij.F.per totum.
Abſtinentia ſextuplex eſt. et vna ſola eſt virtuoſa.fo.cxxxij.col.i.C.per totũ
Abſtinentia virtus quid moderet in cibis et potibus. fo.cxxvi.col.iiij. D. poſt principium.
Abſtinentia fit vicioſa tribus modis. fo.cxxxij.col.iij.G per totum.
Abſtinentia multa eſt in homine: ſed ſolo exercitio eluceſcit. fo.cxxxij. col. ij.F.in principio.
Accidia prohibetur.fo.iij.col.iiij.K i fine.
Accidia quid ſit. fo.xlij. col.iij.A per totum.
Accidia quare eſt peccatũ.fo.xlij. col. iiij.C.in principio.
Accidia quomodo et quando ſit p̊m⁹ motus.et quando peccatum veniale. et quando mortale peccatum. fo.xlij. col.iiij.C.ante mediũ.D.E.per totũ.
Accidia q̊tuplex ſit.fo.xlij. col.iij.A.
Accidie proprium quid ſit.fo.xlij.col. iij.in principio.
Accidia peccatur viginti modis. fo. xliij.col. ij.E.
Accidia quibus et qualiter remedietur.fo.xliiij.col.iij.O.per totum.
Actus meritorius an requirat actualem tẽdẽtiam in deum.fol.x.col.i.P in pricipio. De hoc etiã vide in meritũ
Actus fidei quid ſit ⁊ quomodo diuidatur.fo.iiij.col.i.B in principio
Actus ſpei quis ſit et quomodo egrediatur.fo.vi.co.iij.A. circa medium
Actus dilectionis dei quomõ ſit optimus.fo.viij.col.iiij.G in fine.
Actus dilectionis quomodo debeat foueri vt creſcat. fol.viij.co.iiij.G.añ finem.Et per que occaſionaliter inflãmetur.ibidem.I in fine.
Actus nobiliſſim⁹ in eccleſia quis ſit fo.lxv.col.iiij.B.circa principiũ.
Actus iuſtorum per filios ſeculi qualiter exprobentur.fo.xlvi.M.p totum
Actus meritorius a quo originem ordinationem et terminationem capere debeat.fo.x.col.ij.Q in principio.
Accuſare prelatos an ſubditi poſſint. fo.clxi.co.iiij.D.in fine
Accuſare an quis teneatur proximuʒ ſuum/et quando/⁊ quomodo.ibidem D per totum.
Adiurare quid ſit.fo.xxiiij.col.iij. Kk poſt principium.et fo.lv. col.iiij. E in principio.
Adiurare hominẽ an liceat.fol.xxiiij. col.iiij.M.per totum.⁊ quomodo.fo. lv.col.iiij.E per totum.
Adiurare irrationales creaturas/ an liceat.fo.xxiiij.col.iiij. Ll. per totum.
Adiurare demones/an ⁊ quomodo liceat.fo.lvi.col.ij.F per totum.
Adorare quid ſit.fo.xv.col.iij.B poſt principium
Adorationis tres ſunt ſpecies/ quedam latria/quedã dulia/quedã iperdulia.Et quibus conueniant.fol.xiij. col.iij.C. poſt principium.
Adoratio quedam interior.quedã exterior.et in quo conſiſtant. fo.xiij.col. ij.A B per totum.
Adorationis ſigna vbi/et quando/et quibus modis debent exerceri.fo.xiij col.ij.B.ante medium.
Adoratio quare fit ad orientem.⁊ ponuntur quinq; cauſe.fo.xvi.col.i.F p totum.
Adulatio quid ſit/et quando ſit mortale peccatum/vel non.fo.clx.col.i.D per totum.
Adulatio q̃ deteſtabilis ſit.⁊ adulator cui aſſimiletur. fo.clx.col.ij.E p totũ.
Adulationis remedia que ſint. ibidẽ F.per totum.
Adulterium q̃d ſit.fo.cxix.col. ij.A.i princi.⁊ ca.ij.C.in prin . ⁊ eſt ſemper mortale peccatum.ibidem.
Adulteriũ q̃ magnum peccatuʒ ſit ex ſeptẽ oſtenditur.fo.cxxij.col.i.D.p to.
Adulterio an vir aut mulier magis peccet.fo.cxix.col.ij.A.circa medium.
Aduocatus cauſam iniuſtam defendens aut cauſam bonam aduerſarij grauãs:quomodo peccet.fo.cxli.col. pma.D. in principio.

Affectio diligendi deum/ an exceſſuȝ habeat.fo.xij.col.iij.circa ꝑncipium
Agens cōtra cōſcientiam edificat ad gehennā quomodo hoc intelligatur. fol.xij.col.i.linea.vi.F.in.x.regula.
Agilitas qualis erit in corporib⁹ glorificatis.fo.clxxxvij.col.i.I in princi. ⁊ quomodo agilitate corpora beatoꝝ moueantur.vide in corpora beatorū.
Alchimiam operari/an ſit peccatum fo.xxxvi.col.ij.B in fine.
Ambiguitate ſtante:cui parti ſtādum ſit.fo.clxij.col.i.E poſt medium.
Amicitie quinq; ſunt propria. fo.cliij. col.iiij.G in principio.
Amor carnalis per que ſigna cognoſcatur.fo.lxxxvi.col.ij.M poſt principium per totum.
Anathema eſt dominū ieſum nō amare.fo.viij.col.ij.C in fine.
Anathema eſt dicere deum mandaſſe quod homo non poſſit implere.fo.ij. col.iij.D in fine.
Anima humana quante capacitatis ſit.et quo ſatiari poſſit.fo.cxxxiiij.col. iij.I in principio.
Anima fidelis tribus arris a deo eſt deſponſata.fo.xij.col.iij.I. in medio.
Anime beatorum in quo celo collocētur.fo.clxxxi.col.iiij.B in principio.
Anime in purgatorio an aliquam habeant ſcientiam.fo.clv.col.ij.H ī fine.
Anime in purgatorio an patienter ſuſtineant penam.fo.cxlv.co.ij.H in prīcipio.
Anime damnatorū an quādoq; infernum exeant.⁊ an tunc penas ſecū portent.fo.xx.col.i.I ad finem precepti. fo.clxxviij.col.ij.H. poſt mediū.
Animam pro proximo ponere/quō liceat.et quādo cadit ſub precepto.fol. lxxxviij.col.iiij.E poſt principium.
Animarum ſex ſunt loca.fol.cliij.col. iiij.A.
Animas in purgatorio quis puniat/ an angeli boni/vel mali.fo.cxlv.co.ij. I.per totum.
Animalia vera vtrum demones formare poſſint/compulſi per incantationem.fol.xx.colū.iij.L.Et modus per quem ſit deo permittēte ponitur ibidem.L per totū.Et qua de cauſa demones faciunt illa ibidem dicitur.Et que res opificio demonū tranſmutari poſſunt/⁊ quomodo ibiđ. M ad fi.
Ars notoria quid ſit.fo.xxvij.co.i.Zȝ
Ars ſaliatorum que ſit et an licita ſit fo.xxvij.col.ij.⁊⁊.
Arte notoria an licitum ſit ſcientias acquirere/et an poſſibile ſit. fo.xxvij. col.i.Zȝ per totum.
Artifices quinq; conditiones ſeruare tenētur:vt eorum opera ſint licita. fo. lxxxiij.col.ij.H.
Artificia ſuperfluorū ornamentorum factiua an ſine peccato poſſint exerceri.fo.xxxix.col.iij.G.
Articuli quot ſunt ⁊ quomodo diſtinguantur.fo.iiij.col.i.A in medio vſq; ad finem.
Articulorum ordinata diſtinctio: an cuilibet fideli ad ſciendum ſit neceſſaria.fo.iiij.col.i.B in principio.
Articulos fidei de quibus publice feſtiuat eccleſia quilibȝ fidelis tenetur in ſpecie cognoſcere/ et eos explicite credere.fo.iiij.co.i. B circa medium. C in principio.
Aſtrorum aſpectu an licite futura cognoſci poſſint/et que/et quomodo/ et quottupliciter.fol.xxvi.col.i. T t per totum.
Aſtrologorum de futuris vera relatio ex quibus cauſis proueniat.fol.xxvi. col.ij.A v.
Auaritia a quo primo adinuenta ſit. fo.xxxvi.col.iij.E poſt principium.
Auaritia deo fidem retrahit/ſpem minuit/caritatem falſificat. fol. cxxxiiij. col.i.G.
Auaritia quottuplex ſit/et quomodo diffiniatur.fo.cxxxiij.col.i.A in ꝑnci.
Auaritia eſt vicium abundantie ī malo dupliciter. ibideȝ. D in medio
Auaritia in quib⁹ reperiatꝰ.fo.cxxxiij col.i.B.
Auaritia quando et quomodo ſit mortale peccatū.fo.cxxxiij.col.ij . C p totū
Auaritia deteſtatur per naturā et ſcripturam.ibidē.F.per totum.

Auaritia ſeptẽ de cauſis eſt valde de teſtabilis.fo.cxxxiiij.col.iij. D.ꝑ totũ.
Auaritia omniũ infirmitatũ ſpiritua lium eſt periculoſiſſima/nouẽ de cauſis.fo.cxxxiiij.col.i.H.
Auditus in patria quibus perficieꝭ: et quomodo ratione ſui obiecti p̃mia bitur gaudio.fo.clxxxiiij.col. iiij.F.ꝑ totum.
Augures auruſpices auſpices quomodo differãt.fo.xxij. col.iij.X. i p̃n.
Auiũ garritu vel aĩalium motu an li citum ſit futura ꝯiecturare: ⁊ quõ.fo. xxij.col.iij.X.per totum
Aurea/aureola/fructus quid ſint: et quomodo differant:⁊ quomodo mereantur.fo.clxxxviij.col.i.A.
Aureola ⁊ palma quomodo differãt. fo.clxxxviij.col.iij.C.ad finem.
Aureole quot ſint:⁊ quare tñ tres.f. clxxxviij.col.i.B.ꝑ totum: ⁊ que illarũ ſit ꝑfectior.ibidem.C.in princi.
Aureola martyrũ quot reqͥrat vt me reatur.fo.clxxxviij.col.iiij.D in prin.
Aureola martyrij ad que opera daꝭ/ et ad que non.ibidem.D.poſt princi.
Aureola doctorum quibus datur:⁊ q̇ bus nõ.fo.clxxxix.col.iiij. K. ꝑ totũ.
Aureola virginũ quibus detur/⁊ qui bus non.fo.clxxxix.col.ij.f.g.h.i.per totum.
Aureola vnius in eadem ſpecie/ vtrũ ſit fulgidior alterius.ibidem.L.ꝑ totũ.⁊ an aureole meritũ poſſit intendi ibidem m.in medio.
Auctoritas dei ſuper nos/vnde cõſurgat ⁊ quomodo propterea deus ſit re uerendus/honorandus/⁊ ſibi obediẽdum.fo.ij.col.ij.B.in princi.
Auctoritate propria contra iuramentum incautum venire nulli licet:ſꝫ ad ſuperiorem ſuũ recurrere tenetur.fo. liiij.col.iij.C.poſt medium.
Auxiliũ in tempore neceſſitatis a qui bus et quõ homo petere debeat. foꝶ. xvi.col.iiij.F.in principio.
Baptiſm⁹ quot fructus cõferat.fo.lxiij.col.iiij. D.ꝑ totum.
Baptiſmi materia que eẽ debeat.ibidem.D.
Baptiſmi forma que ſit/ ⁊ an mutari poſſit.fo.lxiiij.col.i.F.in prĩcipio
Baptiſmi formã q̇ teneanꝭ ſcire. ibidem.E.quaſi in medio.
Baptiſare neceſſitatis tp̃e qͥb⁹ liceat ibidem.E.poſt medium.
Baptiſari neceſſitatis tempore debet hec pars que extra matrẽ apparet/ ſiue ſit pes/ſiue manus ⁊c̃. ibidem. E. in fine.
Baptiſando ablutio in aqua ⁊ verbo rum prolatio an ſimul fieri debeant. fo.lxiiij.col.ij.f.in principio.
Baptiſatus an ſemper memorari teneatur ꝓmiſſiõis deo in baptiſmo facte.ibidem.f.in fine.
Beatitudo in quo conſiſtat.foꝶ.cxcv. col.i.D.poſt medium.
Beati inter ſe an diuerſos gradus habeant/et quomodo ſe excellant.folio clxxxi.col.iiij.B.
Beati quomodo ꝓpriam eorum pulchritudinem valeant cognoſcere.fo. cxcij.col.iiij.in fine.⁊.cxciij.col.i. G.i principio.
Beati an ſeinuicem iudicabunt de p̃teritis exceſſibus contra deum factis fo.cxciiij.col.ij.F.
Bñdicere infirmos per carmina ſcripta vel verba ſacra ſecũ deferre:an licitum ſit.fo.xix.col.iiij. G.ꝑ totum.
Benedictiones vetularum ſuper ĩfirmos vnde ortum habeant. fo.xix.co. iiij.H.per totum.
Bene vel male naſci/bñ vel male fortunari/bene gubernari/ bene cuſtodiri vnde hec ꝓueniant/⁊ an veritatem habeãt.fo.xxi.col.iij.R.
Beneficiorũ dei ingratus quõ peccet/⁊ q̄ ſint dei circa nos bñficia. foꝶ. ij.col.iij.D.
Bñficiorꝫ dei memoria quomodo pre oclis noſtri cordis ſit habẽda. fo. xij. col.iij. k.
Bellum iuſtum quot requirit conditiones / ⁊ que ſint.foꝶ. xlviij.col.i. E. poſt principium.
Bellũ iniuſtũ ex obediẽtia ingrediens an excuſeꝭ a pctõ.ibid.E.in p̃n.

Bigamiã quis p̄rio inuenit.fo.xxxvi.col.iij.E.poſt principium.
Bigami an poſſint mereri.lx. fructuꝫ altero eorũ defuncto.fol.cxciiij.col.ij.G.per totum.
Blaſphemare quid ſit.fol.lv.col.i.A.per totum.
Blaſphemie quot ſint ſpecies.fol.lv.col.i.B.per totum.
Blaſphemie quot ſint gradus.ibidē.C.circa principium.
Blaſphemia an ex genere ſit mortal.ibidem.C.in principio.
Blaſphemia abſq deliberatiõe emiſſa an ſemper ſit mortalis.ibid.C.ī fi.
Blaſphemie peccatũ propꝫ quiſq mala eſt maximevitandũ.fo.lv.co.iij.D.per totum.
Blaſphemat qui animaꝫ ſuã diabolo deuouet.fo.lv.col.iij.D.poſt p̄ncipiũ.
Blaſphemia quomodo ſit in damnatis.fo.cxxvij.col.iiij.F.in medio.
Bonum in deo quid ſit.fo.viij.co.iiij.H.poſt principium.
Bona oĩa an a deo deſcendãt et quomodo.fo.xxviij.col.iiij.H.poſt mediũ et K.ante mediũ.fo.xxix.col.i.
Bona in gr̃e ſunt triplicia.fo.xxviij.col.iij.G circa mediũ.fo.xxvi.co.i.D.
Bona hominis q̃ ſint/ꝛ que ſibi quantum eſt de ſe nõ obſunt.fo.viij.col.iiij.G.in fine.
Bona hoĩs ſunt quĩtuplicia/ꝛ contra hec militant quinqꝫvicia.fo.cxviij.co.i.A.circa principiũ.fol.lxxxiij.col.iij.C.in principio.
Bona proximis impendēda in quotuplici ſint differentia.fo.lxxxix.col.i.F.per totum.
Bona neceſſaria ſm̃ que attendãtur.fo.cxxxviij.col.ij.K.L.per totum
Bona tp̃alia in duplici differẽtia ſunt fo.cxxxvi.col.iij.B.circa principium.
Bona ſuperflua q̃ ſint/ꝛ ſꝫ q̃ ſumanꝫ.fol.cxxxvij.col.i.D.E.F.G.per totũ.
Bona ſuperflua habẽs an teneaꝫ ſubuenire neceſſitatē ſolum in honeſtate vite/ꝛ non extremã patiẽti neceſſitatem.fo.cxxxvij.col.iiij.H.
Bona tēporalia/an quis tribuere teneatur tyranno vt ſalua maneãt bona nature.fo.cxli.col.iij.O.ad finem.
Bona tēporalia quomõ meritorie ſint ordinanda.fo.cxlix.col.i.B.poſt p̄n.
Bonorum operũ proximi vel malorũ an participes fieri poſſimus/et quot modis.fo.cl.col.iij.C.per totum.
Bona op̄a an ſint dimittēda ne ſcãdalũ oriaꝫ.fo.cxvi.co.i.H.J.K.L.M.
Bona fama proximoꝝ tribus modis vtiliter poteſt in noticia aliorũ p̄ferri.fo.xxxiij.col.i.E.per totũ.F in med.ꝛ quomodo intẽtio in tali fama ſit regulanda.ibidem.G.ante finem.
Caracter quid ſit.fo.lxvi.co.i.D.
Caracterē indelebilē que ſacramẽta im̄p̄mãt.fo.lxvi.co.i.
Caracteris diſtinctio in eccleſia militante triplex eſt.ibidē.D.circa finem.
Caritas q̃d ſit.fol.x.col.ij.O.añ me.
Caritas qua deus diligiꝫ.vij.p̄claros fruct⁹ operaꝫ.fol.viij.co.ij.D.E.F.p totum.
Caritas in ꝓximis quomodo dei gloriam operaꝫ.fo.cvi.co.ij.E.añ mediũ
Caritas diuina an maneat ĩter viuos aut mortuos.fo.clvij.co.i.G.poſt p̄n.
Caritas beatorũ in patria/qual'erit.cxcv.col.ij.E.in medio.
Caritatis minimus gradus eſt deum ſuper omnia diligere.et legē eius ſupra aurū ꝛ topaſion cuſtodire.fol.vi.col.i.in medio.
Caritate nõ habita/an aliqua operatio ſit meritoria.fo.viij.col.ij.C.in p̄ncipio.ꝛ O.circa medium.
Caſtratio/aut membri alicuius mutilatio/abſciſio/an ſit alicui licita.fol.xcv.col.i.J.
Cauſalitas oĩm rerum quõ a deo deſcendat.fo.clxv.col.iiij.B poſt p̄nci.
Celũ empyreũ quomõ ſit diſpoſitum.fo.cxxxi.co.iiij.B.in p̄ncipio.ꝛ an habeat diuerſas manſiões.D.in medio et quid ſit manſio in celo.
Cẽſus/tributa/redditus:ꝛ ſic de aliis dominis ſecularibus ſubtrahẽtes/an peccent/et q̃ grauiter.fo.xciij.co.ij.G circa medium.et furtum cõmittũt.fo.

cxli.col.i.J.in principio.
Cēſus ſeu cōtributiōes/exactiōes/et
ſilia iniuſte ĩpoſita an liceat ſine pctō re
tinere.fo.cxli.col.iij.O per totum.
Certitudo q̈tuplex ſit/⁊ q̄ ſufficiat vt
euitet̃ mortale pctm̄.fo.xi.co.iij.F.an̄
me.ĩ.vi.rl̃a.q̄ ē coď fo.co.iij.in medio
Certitudo moralis tribus vijs acq̇rit̃
ibidem in ſeptima regula.
Certitudo ꝯiecturatiua vt quis ſit ſine
pctō mortl̃i p q̄ h̄ri p̄t.vide ĩ cōiectura
Certitudo an aliq̇s ſit ĩ ſtatu ſalutiſ q̈=
mō ſumi debeat.f.lxxi.co.iiij.Q.p to.
Certitudo q̈aliq̇s ſit ĩ celo p q̄ haberi
pōt.fo.cliij.co.iiij.B.in principio.
Certitudo de q̇buſdā q̈ ſint in ĩferno
quomō ſumatur.fo.liiij.col.i.C.ĩ p̄n.
Cibis ⁊ potib⁹ quō p tēpātiā vtēdū ſit
⁊ aliјs nature refectiōib⁹ vtpote/ſōno
labore/ſpacio.⁊c̃. fol̃.cxxvi.col.ij.B.
Cibis ĩcōſuetis period⁹ vite natural̃
abbreuiat̃.fo.cxxvij.col.iij.E.an̄ finē.
Cicatrices in corporib⁹ glorioſis/an
manebūt in patria.vide in vulnus.
Circūſtātie que ſint cōfitende.fo.lxxij
col.iiij.H.J.per totum.
Claritas in corporib⁹ glorioſis qual̃/
⁊ quō erit.fo.clxxxvij.co.iiij.L.p totū
Claritas corpoꝝ gl̃ioſoꝝ an viſum of
fendat.ibidem.M.in principio.
Clauis ſacerdotalis quottuplicē effe
ctum habeat.fo.lxv.col.iiij.B in fine.
Clerici p̄cioſis veſtib⁹ poſſunt vti.fo.
xxxvij.col.iij.F.poſt principium
Cogitatio de fornicatione an ſemp ſit
mortalis.fo.clxxiij.co.i.H circa meď.
Cogitatio pctōꝝ vt cōuertat̃ qualis
eſſe debeat.Uide in pctōꝝ meditatio.
Coḡtio ſpūal̃ vn̄ ꝯhat̃.f.lxiiij.co.iiij.b.
Cognitio diuine volūtatis quottupl̃r
haberi pōt.fo.xli.col.ij.C.in p̄ncipio.
Cognitio ſuiipſius q̈ vtilis ſit.fo.clxv
col.iij.A per totum.
Cognitio ſuiipſius per que/et quomō
hēat̃.clxv.col.iiij.B.C.D.E.F.p to.
Cognitio ſuiipſius ex quibꝫ potiſſime
habetur.fo.clxvi.col.i.C.in p̄ncipio.
Cognitio p̄teritoꝝ in patria an habe=
bit̃/⁊ quō.fo.cxcvi.col.i.G.per totum
Chorea q̈ pericuſoſ⁹ lud⁹ ſit,ꝓpt̃ ſep=
tē.f.cxxliij.co.ij.A.ĩ p̄n.B.C.D.p to.
Chorea vn̄ habeat originē.ibidem.
Chorea ex q̇b⁹ cauſis ⁊ cōditōnib⁹ pu
tat̃ fore licita.cxxxiiij.col.i.F.in fi.
Chorea ex tribus cauſis ſit vicioſa ⁊ il
licita.fo.cxxxiiij.col.i.F.in principio.
Choriſare vtꝝ ſit pctm̄/⁊ qn̄.ibiď F.G
Colēd⁹ ĩ q̇b⁹ ſit de⁹.fo.v.co.i.G.ĩ p̄n.
Colētiſ deū q̇s ſit fruct⁹.f.xvi.co.iiij.E
Colēdi deū an̄ legē decalogi m̄lti fue
rūt mōi ſupſtitioſi.fol̃.iij.col.iiij.K.
Concordia beatoꝝ quāta erit ĩ patria
fo.cxcij.col.i.C.per totum.
Concupiſcētia quid ſit/⁊ quottuplex.
fo.clxxi.col.ij.C per totum.
Cōcupiſcētia carnis qn̄ ſit mortalis/
quando venialis/⁊ quādo nullū pec=
catum.ibidē.D.E.per totum.
Cōditiōes ĩ ꝓmiſſis/ĩ votiſ/ĩ iuramētiſ
ſubaudiēde ⁊ ĩcluſe q̄ ſint.clix.col.iiij.
Cōfeſſio gn̄alis q̄ ſit/q̈tu (B.p to.
plex ſit/⁊ ad q̇d valeat.f.lxxij.co.ij.D
Cōfeſſio ſup cōtritionē q̇d ad= (p to.
dat/⁊ q̈tū ꝓdeſt.lxxiiij.co.iij.A.ad fi.
Cōfeſſio vbi ⁊ cui faciēda ſit.fo.lxxiij
col.ij.L p to.⁊ ĩ q̇bus caſib⁹ pōt q̇s nō
ſuo ſacerdoti ꝯfiteri.fo.lxxiij.co.iij.O
Confeſſio qn̄ ſit facienda ſub p̄cepto.
Cōfeſſio de iḡrātia quō (ibiď.R.
fieri debeat.clxx.co.iij.J in fine.
Confeſſio in quibus caſibus ſit iterā=
da.fo.lxxiiij.col.ij.S.per totum.
Cōfeſſio an poſſit fieri laico.fo.lxxiij.
col.iij.M in principio.
Cōfeſſionis ⁊ ſacramētal̃ abſolutiōis
ſūt.ix.p̄clari effect⁹.lxxij.col.i.A.B.
Cōfeſſionē alicui⁹ audiēs doloſe quō
peccet.⁊ an teneat̃ celare.fo.clxi.co.ij
Cōfiteri volēs quātā dili (B.p⁹ meď.
gentiā debeat h̄re ad recogitandū oīa
pctā mortalia.fo.lxxij.co.iij. F p⁹ p̄n.
Cōfiteri q̇s teneat̃ ⁊ muti ⁊ ignorātes
idioma quō ꝯfiteri teneāt̃.fo.lxxij.co.
Cōfiteri abſenti p l̃raꝫ/an (ij.D p to.
ſit licitū.fol̃.lxxij.col.iij.E.in p̄ncipio.
Cōfiteri an teneatur q̇ nullū hꝫ mor=
tale peccatū.ibidē.E in fine.
Cōfiteri q̄ teneamur/⁊ quot.ibiď. F.ĩ
p̄ncipio.H.J.K.per totum.
Cōfitēs vt effectū abſolutiōis cōſeq̄t̃

quō debeat eē diſpoſitꝰ. vide ī abſol.
Cōfirmatio an ſit ſacrm̄ neccītatis ⁊ qn̄ ⁊ qbus. fo. lxiiij. col. iiij. B. D per totū
Cōfirmatio qͣt fructꝰ cōferat. fo. lxiiij. col. iij. A p totū. Cōfirmatio quibꝰ ſit danda. fo. lxv. col. i. C.
Cōfirmatꝰ quō dꝫ cuſtodiri ne criſma ti irreuerētia exhibeat. ibid. C. pꝰ me.
Cōfirmati officiū qd ſit. fo. lxxiiij. col. iij. A circa medium per totum.
Cōfirmādus q̄liter debeat eſſe diſpoſitus. fo. lxv. co. i. C. in principio.
Confirmandū tenēs qualiter debeat eſſe diſpoſitus. ibidem. C. in medio.
Cōiectura ꝙ qs ſit ſine pctō mortli p q̄ pōt hri. fo. lxxix. col. iij. G in pncipio
Cōmunicatio quotidiana/an ſit licita et expediens. vide in eucariſtia.
Cōmutatio qͣttuplex ſit/⁊ que vnaqq̄ requirit: ꝙ ſit iuſta. fo. cxliij. col. ij. C. ī pricipio. D. E. F. G. H. J. K. per totū.
Cōſcīa an ſemp obligat ad faciendū. fo. xi. co. i. F ante finē in rl'a. xi.
Cōſcīa erronea quō ligat. fol. xi. co. i. F. poſt pncipium.
Conſcientia perplexa quomō ſit regēda. folio. xi. col. i. F in. xiij. regula que eſt folio. xij. col. i.
Conſcīa qn̄ ſit emūdāda. lxi. co. iiij. A
Cōſcīe bone ſignū qd ſit. fo. xcviij. col. ij. D circa finem. (an̄ med
Cōſcīe btōꝝ ī pr̄ia quō ſibi īuicē patebūt. fo. xciiij. co. i. E.
Cōſenſus īterptatiuus qn̄ ſit. fo. clxxi col. iiij. F. poſt med.
Conſenſus mortalis quottupl'r fieri poteſt. fol. clxxi. co. iiij. F p totū.
Cōſenſus deliberatiuꝰ ī delectationē pcti mortal'/an ſit ſpēale pctm̄ mortl'e ī venereis. fo. cxxiij. co. i. H. in medio. fo. clxxi. col. iiij. F. poſt medium.
Conſtans ab incōſtāti quō differt. fo. xlv. col. iiij. G circa medium
Cōſuetudo q̄ poſſit excuſare a pctō/et q̄ nō. fo. cxlv. col. iiij. P. an̄ finem
Cōſuetudo an excuſet a ñ ſoluēdo decimas. vide ī decias. Cōtēptus qd ſit. fo. xlviij. col. iij. G. in principio.
Cōtemptus qn̄ ſit mortale pctm̄/⁊ qn̄ non. ibidem. G. poſt pnci. H per totū.
Contēptus magnitudo vel paruitas: vn̄ conſurgat. ibidem. H ad finem.
Contēptus ⁊ negligētia quō differāt. fo. xlviij. col. iiij. H in principio.
Cōtritio qd ſit. fol. lxix. col. i. A ī pnci.
Cōtritio vt fiat ſufficiens/ſeptē reqrit conditiōes. fo. lxix. col. ij. B. C. D.
Contritio quō/⁊ qn̄/⁊ virtute cuiꝰ formatur caritate. fol. lxxi. col. ij. O ī pn.
Cōtritio dolorē ſenſitiuū an reqrat. folio. lxx. col. iij. K. in fine
Cōtritio de vnoq̄q pctō mortali/et de circūſtātijs ī aliud genꝰ pctī trahētibꝰ an ſingulari ſit hn̄da. fo. lxix. col. ij. B circa mediū. C p totū. D poſt mediū.
Cōtritio prouenialibꝰ quō ⁊ qualis ſit hn̄da. fo. lxxi. col. iiij. R per totum.
Cōtritio de oblitis quō fieri debeat. fo. lxix. co. iiij. E. O. p to. fo. lxxi. col. ij.
Cōtritio de ignoratis quō fieri debeat. fo. lxx. col. i. ⁊. ij. F. per to. J. per totū.
Cōtritio īutil' ⁊ fr̄a q̄ ſit. lxxi. co. i. M. p
Cōtritōis pābula qͣt ⁊ q̄ eē debeant. fo. lxix. col. i. A circa mediū. (totū.
Cōtritōis dolor ꝙ magnꝰ eſſe debeat/ ⁊ ꝙdiu durare debeat. lxix. col. i. A. L
Contritionis dolor ꝓ pctō qͣtiens debeat haberi. vide in dolor.
Cōtritiōis vel attritiōis bone qnq̄ ſūt effectꝰ. fo. lxxi. col. ij. O poſt medium
Cōtriti volūtas qualis eſſe debeat. folio. v. col. iij. J circa med. lxx. col. iij. K circa medium.
Cōuerti ad dn̄m celerit' monemur pp qnq̄. xliij. co. iij. H. lxxvi. co. iij. D E F
Corpora beatoꝝ qualia erūt ī patria. fo. clxxxv. col. i. F ī fi. ⁊ an erūt palpabilia. fo. clxxxvij. col. i. H.
Corpa glificata an ī ſua ptāte hēant videri/vl' nōvideri. clxxxvij. co. iij. M
Corpora beatoꝝ an aliqn̄ corpa (ī fi. lit' moueant. clxxxvij. co. ij. J poſt me.
Corpora beatorum an ab aīabus moueantur motu non organico. K. in pn cipio. ibidem.
Corpora beatorū an in inſtāti moueātur. ibidē. K. poſt pricipiū. ⁊ quō. ibid.
Corpora damnatorū qualia erunt. et quomō puniētur. fo. clxxviij. col. ij. H. per totum. fo. clxxix. col. ij. B. ante fi.

Correctio quotiuplex ſit.fo.cxliij. col. i.A.per totum.
Correctio fraterna.Uide in frater.
Corrupti extra matrimonium an aliquem fructum poſſint mereri et quē. fo.cxci.col.ij.H.
Creature irrationales an ſint diligende.fo.lxxxvij.col.iij.G.in fine.
Creature irratiōales an poſt diē iudicij manebūt.fo.clxxxiij.co.i.H.ꝑ totū
Credere oēs articulos fidei explicite an quilꝫ chriſtianus teneatur/⁊ quō. fo.iiij.col.i.A.B.
Chriſtiana diſciplina in quo conſiſtat fo.cxxxv.col.ij.C.circa principiū.
Cuſtodire ꝙ teneatur homo/⁊ quomō fo.xcvi.col.iij.F.circa principium.

D Amnati in īferno quot exterioribus penis puniātur. fo.clxxxvi.col.iij.A.
Dānati an aliquid cogitabūt de deo. fo.clxxx.col.i.D.in principio.
Damnati an poſſint infernuꝫ exire et hoībus apparere.fo.clxxviij.col.ij.H
Dānati an habeāt noticiā que in mūdo habebant/⁊ an videant ſanctos in gloria.fo.clxxix.col.iij.C.
Dānati an odiēt quos hic in malo dilexerunt.fol.clxxix.col.ij.B.poſt me.
Dānatoꝝ pene īteriores ꝙ ſunt ⁊ quō eis puniūtur.fo.clxxix.co.iij.per totū
Dānatorū pena reſpectu ſupioꝝ quot tuplex erit/⁊ ꝙmagna.fo.clxxx.co.iij. per totum capitulum.
Dānatorū pene quomō erunt oppoſite dotibus felicis aīe/⁊ que erunt ille ibidem .B.
Dānatis ꝓ actibus excellēter malis/ an dabitur luteola:ſicut excellēter bonis,dabit̄ aureola.fol.clxxviij.col.iij. I.per totum.
Dānificari homo in quot poſſit/⁊ quomodo debet fieri ſm hec reſtitutio. vide in reſtitutio.
Damnū proximo illatū an obligat ad reſtitutionē/⁊ quomō.fo.cxl.col.iij.E poſt medium.
Damni recōpēſatio in quibus ſpeciebꝰ furti fieri dꝫ.fo.cxl.co.ij.D.vſqꝫ R.
Decalogus quantū ſe extēdit/⁊ quid contineat.fo.iij.colū.iū.I in ꝑncipio.
Decime de iure naturali ⁊ diuino ſūt inſtitute.fo.xv.co.ij.G.poſt principiū
Decime quare ſint inſtitute fo.xv.co. ij.G.
Decime an debent dari.ꝑce.iiij.C.vi. E.aū mediū.fo.xv.col.ij.G.poſt ꝑnci.
Decime de ꝗbus rebꝰ ſolui dēt.fo.xv col.i.F.in ꝑncipio.et vtrū ꝯſuetudo a nō ſoluēdo decias excuſat.ibidē.F.i fi.
Decimas male exponēs/ꝗmō peccet. fo.xv.col.ij.G.in fine.
Decimas an pauper diuiti ſacerdoti ſoluere teneatur.fo.xv.co.ij.G in ꝑn.
Defectus proximoꝝ ꝗtuplices ſint.⁊ quomodo remedientur. fo.cxxxv.col i.A.circa principium
Delectatio in ꝗ ſit habēda. fo.clxxliij. col.iij.P.
Delectatio ꝙmultiplex ſit/⁊ quomodo ex ea generetur peccatū.fol.clxxi. col.iiij.F.poſt principiū.
Delectatio de cogitatione fornicationis/an ſit ſemꝑ mortal.fol.clxxij.col. iiij.H.in medio.
Delectatio moroſa/an in omni genere peccati ſit vitanda:vide in moroſa delectatione.
Delectationes moroſas habere circa actum venereū de aliqua legitime habenda in vxorē/vel de iā habita:an ſit mortale pctm̄.fo.clxxiij.co.ij.I ꝑ totū
Delectatiōibus malis īmorari ꝙmalū ſit.fo.clxxiij.col.ij.O. in principio et quomō delectabilia ſint fugiēda ꝑ multa docetur.ibidem.P.
Demones qua poteſtate poſſunt cogi et an etiā aliꝗ naturali virtute.fo.lvi. col.ij.G.in principio
Demones an licitū ſit adiurare/⁊ qui modi ſint ſeruandi.fo.xxiiij.co.iij.Kk per totū.fo.lvi.col.ij.F.ꝑ totū.
Demones adiurare vtrū laicis ſit licitum.fo.xxi.col.i.M.per totum.
Demones quomodo futura ſciāt ⁊ ex quibus cauſis.fo.xvij.col.ij.G.ꝑ totū
Demones an hominē inuitū de loco ad locū poſſunt portare.fo.xxi.col.iij. R.in principio.
Demones īcubi et ſuccubi/an ſint.fo,

folio.xix.col.ij.C.per totum.
Demonibus an ſit credendũ etiam ve ritatẽ dicentibus.fo.lvi.col.ij.E.in fi.
Demonibus an debeat maledici.fol. xcix.col.iiij.B.poſt medium.
Demoniaci vtrũ per herbarum ⁊ lapi dum appoſitionẽ poſſunt iuuari.folio xxiiij.col.ij.Ji.per totum.
Demoniacis an eukariſtia ſit danda. fo.lxxviij.col.iiij.C.in fine.
Deriſio circa q̃ fieri habeat. fo.cxviij. col.i.A.
Deriſio quale peccatũ ſit/⁊ quomõ ab alijs diſtinguaᷓ.ibidem. B.per totũ. ⁊ qñ ſit mortale pctm̃.ibiđ.C.D ꝑ.to.
Deriſio tribus de cauſis eſt deteſtabiľ ⁊ deriſores quibꝰ aſſimilẽtur.ibidẽ.E
Deriſoꝝ pene que ⁊ quales in ſcriptu ris reperianᷓ.ibidẽ.F.per totũ.
Deſperatio qñ ſit peccatũ in ſpiritum ſanctum/⁊ qñ ſimplex mortale/⁊ quõ opponitur ſpei.fo.vij.col.ij. E.per to. Et ratio quare ſit peccatũ.ibidẽ.in fi.
Detractio quid ſit. fo.cix.col.ij. A.cir ca principium.
Detractio deteſtãda eſt ꝓpter ſeptem fo.cx.col.i.⁊.ij.G.H.J.K.per totum.
Detractio directa ſit quadrupliciter. fo.cix.col.ij.B.in principio.
Detractio indirecta ſit dupľr ibiđ.B.
Detractio propria que ſit/et an ſemꝑ ſit mortalis.fo.cix.col.iij.C.circa pri cipium.F.circa medium.
Detractor quibus aſſimileᷓ.ibiđ. H. ꝑ totũ. ⁊ quibꝰ noceat. ibiđ .J.in p̃n.
Detractor vno flatu tres ĩterficit. foľ. cxi.col.i.M.in fine.
Detractori quõ ſit reſiſtendũ. foľ.cxi. col.ij.N.per totum.
Detractorẽ audire an ſit licitũ/⁊ quõ/ ⁊ quõ nõ.fo.cx.col.iiij.L.per totum.
Detractorẽ audientes tribꝰ de cauſis ſunt rep̃henſibiles.ibiđ. M.per totũ.
Detractorũ tres ſunt gradus.foľ.cix. col.iiij.D.E.per totum.
Detractorũ tres ſunt modi.ibidẽ.F.
Deuotio vñ cauſeᷓ.fo.lxxix.col.iiij.J
Deuotio quibus geſtis excitetur me lius.fo.xiij.col.iij.C.in fine.
Deuotionis vere ⁊ humilitatis q̃ ſint cauſe.fo.clxvi.col.i.C.poſt medium.
Deus ſm animã ſm corpus et rebus poſſeſſis diuerſimode eſt colendus et adorandus.fo.iij.co.iij.K.circa međ.
Deus quomodo ſpernaᷓ.fo.x.co .iiij. D.per totum.
Deus quare per corpus noſtrũ eſt ve nerãdus ⁊ quot de cauſis.fo.xiiij.col. i.D.in p̃ncipio.quando ⁊ quibus die bus.ibidem.
Deus pro peccatiſ quõ ⁊ per q̃d ſit pla candus.fo.lxiij.col.iij.C.añ medium. ca.viij.P.fo.lxxi.col.iij.
Deꝰ an peccatores exaudiat.fo.clvij. col.i.G.poſt mediũ.
Dilectio quottuplex ſit.fo.viij.co .iiij. H.in principio.
Dilectio dei ꝙſtricte nobis mãdetur. fo.viij.col.i.A.in p̃n.B.C.per totum
Dilectio dei tripliciter cadit ſub p̃ce pto/ſcꝫ vt diligatur fauorabiliter/or dinabiliter/⁊ appreciabiliter.foľ.viij. col.iiij.G.
Dilectio dei actualis an ſemꝑ fieri de beat.⁊ qñ eſt obligatoria/⁊ qñ nõ.foľ. xij.col.ij.G.ꝑ to.fo.lxxi.col.ij.L.ꝑ to.
Dilectio dei ratiõabilis eſt ꝓpter.vij. fo.xij.col.iij.K.ꝑ totũ.⁊ ponũtur ibiđ multe parabole quibus mens incita ri dꝫ ad rõnabiliter diligendũ deum.
Dilectio dei in patria quomodo fiet. folio.xij.coľ.ij.H.
Dilectio ſui ipſius quare nõ ita expli cite eſt mandata:ſicut dilectio ꝓximi. folio.lxxxiij.coľ.i.E.per totum
Dilectõ ſuiipſius ſm q̃ ſumi debeat / vt ſit bona et licita. foľ.lxxxiij. coľ.iij. C.ꝑ totũ. ⁊ fo.ciij.coľ.iij.F.circa me.
Dilectio ſuiipſius vt ſit iuſta et licita: q̃ttuor req̃rit.fo.lxxiij.col.iij. D.ꝑ to.
Dilectio proximi quõ ſit neceſſaria/et quomõ alia mandata in ipſa complen tur.foľ.lxxxiij.col.ij.A.per totum.
Dilectio que in ſe cõtinere debeat. fo. lxxxiiij.col.iij.C.D.E.F. per totum.
Dilectio proximi per quattuor ſophi ſticaᷓ:vt non ſiat meritoria.fo.lxxxvi. col.i.L.in prin.M.
Dilectio proximi nouẽ habet gradus fo.lxxxviij.col.ij.tres extenſiue. A.B

per to. tres intenſiue. C. D. E. ꝑ totū. tres effectiue. F. G. per totū. Et ſm illos attēditur eius ꝑfectio vł īꝑfectio.

Dilectio inimici quō implenda ſit. fo. lxxxvii. col. ii. F. poſt prin. ꝛ ꝙ ipſa ſit ſumma. fo. lxxxviii. col. ii. B. circa me.

Dilectionis dei mādatū an in via poſſit impleri. fo. xii. col. ii. H. per totum.

Dilectionis ordo quis ſit ſeruandus. fo. lxxxvi. col. iiij. C. D. E. F. per totū.

Dilectionē proximi mouētia ꝛ īducētia que/ꝛ quot ſunt. fo. lxxxv. co. iiij. J. K. per totum.

Diligere deū ꝛ ſeruire deo quō īter ſe ordinātur. fo. ix. col. ij. J.

Diligē q̄d ſit. fo. viij. co. iiij. G. pꝰ me.

Diligere deū ſuꝑ omnia quid ſit. folio viii. col. iiii. H. ante mediū. et quomodo diligendus ſit deus. ibidem.

Diligere ſeipſū quid ſit. fo. lxxxiii. co. iii. B.

Diliges dominū deū tuū ex tota mente/ quomodo hoc fiet: exponitur folio ix. col. iii. M. N. ꝛ oſtendiť per ius naturale/ꝛ ciuile/ꝙ omnia in deū ſunt referenda. ibidē. N.

Diligendus quō ſit deus aꝑ̄ciabiliť fo. x. col. iiij. C. per totū.

Diligendus an ſit deus ꝓpter vitam eternā. fo. ix. co. ij. J. in principio

Diligendus an ſit deus propter bñficia que dedit/ꝛ quomodo. fo. ix. col. ij. J. ante mediū vſqꝫ ad finē. K. in principio. fo. xij. col. iij. J. in principio.

Diligendo deū quis debet eſſe reſpectus ꝛ quot de cauſis ſit diligendꝰ. fo. viij. col. iiij. G. in medio.

Diligentia quāta eſſe debeat in preceptorum cuſtodia. fo. viij. col. i. B. poſt principium.

Diligentibus deū oīa cooperari in bonū: quō hoc fiet. fo. viij. col. iiij. F. ꝑ to.

Diligibilia que deus mandauit quot ſunt. fo. iij. col. ij. H. in fine.

Diſpenſatores votoꝝ ꝛ alioꝝ diſpēſabiliū qui/ꝛ quot ſunt. foł. lix. col. iij. X

Diuitiarum appetitꝰ ex quot cauſis ꝓueniat. fo. cxxxiiij. col. iiij. K. per totū.

Diuitiarum appetitꝰ quare ſatiari nō poteſt. fo. cxxxiiij. col. iij. J. per totum.

Diuinatiōis quot ſint ſpecies: ꝛ quō differēter fiant. fo. xix. col. i. B. per to.

Diuites cui aſſimilenť. fo. cxxxiiij. co. iiij. K. in fine

Doctores verbū dei propter deū predicantes an plus merentur dantibus elemoſinā corporalē. fo. cxxxix. col. iij. S. in principio.

Dolere de peccato quotiens homo tenetur/et q̄d prodeſt dolere de peccato fo. lxxv. col. iij. F.

Dominica dies multis prerogatiuis eſt ſublimata. fo. lx. col. i. C. in medio.

Dominus ſecularis quis ſit. foł. xcij. col. ij. A. in principio.

Dñi ſcłares a ſubditiſ ī q̄nqꝫ debēt honorari. fo. xcij. col. i. D. per totum.

Domini ſeculares quot modis inhonorentur. ibidē. G. per totū.

Dominis temporalibus ex quiqꝫ cauſis tenemur obedire. fo. xcij. col. ij. A. in fine. B. C. per totum.

Dominis ſecularibꝰ an ſubditi in omnibus teneātur obedire/ꝛ in quibꝰ nō fo. xcij. col. iiij. E. F. per totū.

Dominis ſecularibꝰ an vltra cenſum debitū liceat ſubuenire/ꝛ in quibꝰ caſibus. fo. cxli. col. ij. M. per totū.

Dos aīe quid ſit. fo. clxxxv. col. iiij. A. B. ꝛ quottuplex eſt dos. B. in fine.

Dotes anime beate quot et que erunt foł. clxxx. col. iiij. B. in p̄ici. fo. cxciiij. col. iij. A. circa prin. ꝛ quare ſunt tres dotes. ibidē. B. per totum.

Dotes corporis glorificati quot/ et q̄ erunt. fo. clxxxvi. col. i. D. circa mediū ꝛ quare tot. D. in fine.

Dubietas in quibus caſibus a peccato excuſat per obediētiā. fo. xlviij. col. i. E. per totum.

Dubia in partē meliorem circa proximos ſunt interpretāda. foł. xxx. col. ij. D. poſt mediū. Sed circa nos in peiorem partem. ibidē datur ratio.

Dubio ſtante quomodo recta cōſcientia debeat formari. fo. xlviij. col. iij. F. per totū. folio. cxvi. co. iiij. L. circa p̄n.

Dubio ſtante de aliquo agibili cautū eſt abſtinere vſqꝫ certitudo habeatur. fo. v. col. i. F. circa medium. fo. xi. co. i.

F.poſt principiū in quīta regula/⁊ vndecima regula per to.clxxi.col.iiij.F. in medio.
Dubius in fide/an ſit infidelis. fol.vi col.ij.M.per totum.
Duellum quid ſit/⁊ an ſit licitū duellare.fo.xli.col.iiij.F.per totū.G.ī pn.
Duellū quot mōis fit.fo.xlij.co.i.G.
EBrietas quot modis capit. ⁊ quot modis cōtingat/⁊ qn̄ ſit peccatū mortale vel veniale/vel nullū.fo.cxxviij.co.ij. D.añ me.
Eccleſie ſententias publice ꝓmulgatas an quilꝫ etiā ſimplex credere ⁊ ſeruare teneat.fo.iiij.col.iiij.E.per totū.
Eccleſie cōſtitutiones quomō obligēt Uide in preceptum eccleſie.
Eccleſie quare ſint adinuente.fo.lxxx col.iij.C.per totum.
Eccleſie quot de cauſis ſunt viſitande fo.lxxx.col.iij.B.per totum.et que in eis licite poſſunt fieri.ibidē.D.p totū
Eccleſie defenſionē petēs per refugiū in eam/an priuari ea debeat/⁊ in qbꝰ caſibus.fo.lxxxi.col.iiij.H.in medio.
Eccleſiarū ⁊ aliorū ſanctorū locorum īmunitas per que ſeruetur/et quō infringatur.fo.lxxxi.co.ij.⁊.iij.F.G.H. per totum.
Electio per ſortē an fieri poſſit/et qn̄. fo.xviij.col.iiij.H.circa principiū
Elemoſina quid ſit.fo.cxxxv.col.ij.B in principio.
Elemoſina quos effectus habeat/⁊ q̄t fo.cxxxv.col.ij.B.C.D.per totum.E in medio.
Elemoſina an ſit maior pars ſatiſfactionis.ibidē.B.circa principium.
Elemoſina an in ſe cōtineat ieiunium et orationē/⁊ quot de cauſis.B. circa principium.
Elemoſina an ſit medium diſpoſitiuū reſurgendi a peccato.C.per totum.
Elemoſina vnius denarij in vita quare plus valet elemoſina oīm diuitiarū poſt mortē data.fo.cxxxvi.col.i.F. pꝰ principiū.G.per totum.fo.clv. col.iiij B.in principio.
Elemoſina de quibus danda eſt. fol. cxxxvi.col.iiij.C.per totum/⁊ quid ſit ſuperfluum vide inſuper.
Elemoſina quibꝰ ſit danda.fo.cxxxix col.i.O.per totum.⁊ an propinquis. P.per totum/⁊ cui magis ſit bn̄faciēdum. Q.per totū/⁊ an patientibꝰ neceſſitatem in ſola vite honeſtate.H.p totum.
Elemoſina ſpiritualis quottuplex ſit. fol.cxxxix.col.iij.R.in princi.et an ſit melior corporali.R.poſt mediū.
Elemoſina corporalis/an ⁊ quādo ſpirituali ſit preferenda.fo.cxxxix. col.iij S.in fine.
Elemoſina quomodo ⁊ ex qua radice ſit danda.fo.cxxxix.col.iiij.T.per to. fo.lxxxviij.col.i.H.
Elemoſine largitio qn̄ ſit ſub p̄cepto. fo.cxxxvi.col.ij.A.ponit vnus caſus. H.in principio ponit ſecūdus caſus.
Elemoſine efficacia in quo cōſiſtit.fo. cxxxv.col.iiij.D.in fine.E.in p̄ncipio.
Elemoſinam dare quando ſit conſiliū fo.cxxxviij.col.iij.L.in principio.
Elemoſinam multi dare poſſunt/et q̄ ſint meliores.folio.cxxxvi.col.i. F.in principio.
Elemoſinam dare an ⁊ quādo ſit peccatum.fo.cxxxviij.col.ij.K.per totum L.in medio.
Elemoſinam qui poſſint dare/⁊ q̄ nō. ibidem.M.per totum.⁊ in quibꝰ caſibus vxor ſine conſenſu viri poteſt dare elemoſinam.ibidē.N
Elemoſinam in magna quātitate dās an plus mereatur q̄ qui modicū dat ex magna caritate.fo.cxxxv.co.iiij.D per totum
Emptores rerū furatarū vel al's vicioſarum/an propter ignorantiam excuſentur.fol.clxvij.col.i.F.per totū.De aliis emptionibus vide in venditores
Epikeia virtus circa precepta legiſlatorum/ quomodo ſit ſeruanda. folio cxxx.col.i.D.
Erubeſcentia ſequendi chriſtum prohibetur.folio.xliiij.col.iiii.A.in p̄nci.
Erubeſcibilia peccata pre ceteris que ſint.folio.xlv.col.i.B poſt medium
Eſtimatio circa deum quottuplex fieri poteſt.fo.vii.col.ii.F.in fine.

Eucariſtia in miſſa oblata quottuplicem effectū habeat.fol.clvi.col.iij. E. poſt medium.
Eucariſtia qb⁹ dari debeat.fo.lxxviij. col.ij.per totū cap.xij.
Eucariſtia an cū actuali deuotione ſit ſumēda/ꝛ deuotio vn̄ cauſet.fo.lxxix. col.iiii.I.poſt mediū.
Eucariſtia deuote ſuſcepta ſeptē notabiles fructus cōfert.fo.lxxx.col.ij.K. per totum.
Eucariſtia miraculoſe ꝑmutata ī aliā ſpecie3 puta in maſſam carnis digiti/ ꝛc̄/an ſit ſumenda ab aliquo.fo.lxxix. col.iiij.I.
Eucariſtia an poſt cibum aut potū debeat ſumi/ꝛ in quib⁹ caſib⁹. fo.lxxviij col.iiij.D.E.
Eucariſtiā quotidie ꝑcipere an liceat. fo.lxxx.col.ij.L.per totū.
Eucariſtiā percipere volens/que ſcire teneatur.fo.lxxix.col.iiij. H.per totū.
Eucariſtiā percipere volēs quīdecim debet habere cōditiōes.fo.lxxviij.co. ij.per totum.
Eucariſtiā volēs percipere quomodo cert⁹ eſſe debeat ꝙ ſit ſine mortali peccato/ꝛ que diligens cōſcientie examinatio excuſat a peccato ꝛ que non. fo. lxxix.col.ij.F.per totum.ꝛ ſigna bone diſpoſitiōis.vide in certitudo.
Excellētiā petere qn̄ ſit pctm̄/ꝛ qn̄ nō. fo.xxix.col.i.K.in fine.
Excōmunicatio a iure fertur ſolū pro mortali.fo.xvi.col.iiij.D.in fine.
Exercitationis modus ad virtutes acquirendas quis ſit.fol.clxvi.col.i. C. in fine.
Exorciſmi cū caracterib⁹ an vim habeant in demones.fol.lvi.col.ij.G.
Expoſitio parabole de hoīe deſcēdente ab hieruſalē in hierico pulchra. fol clxvi.col.ij.D.poſt medium

FAcies anime/id eſt ſuprema portio anime ad quot poteſt conuerti.fo.x.col.iij.A.
Facies demonis qualis ſit. fol.clxxx. col.iiij.B.
Fama bona quomodo conſeruatur. fo.cvij.col.iiij.S.
Fama propria an ſit protegenda/et a quibus.fo.cvij.col.iiij.R.S.per totū
Fama hominis quattuor modis poteſt ledi.fo.ciij.col.ij.L.M.N.O.per totum.
Fama proximi in fraterna correctione/an debeat ledi.fo.cxiij.col.ij.K.circa medium.
Fama proximi in cōfeſſiōe/an debeat conſeruari.folio.lxxiij.col.iij.N.ante medium.O.per totū.
Fame ablatio quot nocumēta īferat. fo.cix.col.iiij.E.circa mediū.
Felicitas naturalis in lumine naturali tm̄ virtutibus moralibus acquirit. fo.iij.col.i.G
Feſta eccleſie in nouo teſtamēto ad ſimilitudinē veteris teſtamenti habent quodāmodo diſtinctionē. fol.lix.col. iiij.B.per totū.
Feſta eccleſie ſunt in triplici differentia.fo.lx.col.ij.E.per totum
Feſta eccleſie principalia quomō elucident miſteriū articulorū fidei.fo.lxij col.i.C.
Feſtiuitas ſabbati quiq3 de cauſis in diem dominicū eſt tranſlata. folio.lx. col.i.C.
Feſtiuitas ſanctificatur nouē modis. fo.lxi.col.iij.A.B.per totū.
Feſtiuo die quid homo facere teneatur ꝙ ſit ī ſtatu ſalutis.folio.lxxi.colū.iij. P.Q.
Feſtiuo die/an homo ſemꝑ et per totam die3 teneatur fore recollectus ad exercitationē in nouē modis ſanctificationis diei feſti. folio.lxiij.colū.i.L. per totum.
Feſtiuo die mortaliter peccās/an magis peccet ꝙ̄ opus corporale faciens aīs licitum. folio.lx.colū.iij. G.circa medium.
Fetores totius mūdi ꝛ oēs feculentie vbi manebunt poſt diem iudicij. folio clxxviij.col.i.G.poſt p̄ncipium.
Fictio que ſit mendacium/et que nō. fo.xxxiiii.col.iiii.D.in principio.
Fides ſub primo precepto cadit.folio iii.col.iiii.in principio.

Tabula.

Fides profitenda eſt corde.fo.v.col.i.
H.in pͤn.Ore.H.p to.Ope.K.in fine.
Fides qñ ore ſit publice profitenda/⁊
qñ non.ibidē.H.per totum
Fides ſimplicium an qñqȝ ſit magis me=
ritoria fide doctorū ⁊ magnorū.fol.v.
col.i.G.
Fidei actus qs ſit.vide in actus.
Fidei articulos an liceat ſcrutari.fol.
vi.col.ij.M.in fine.
Fidei pͤcepta qt hoiȝ gña trāſgrediūt
fo.vi.col.ij.L.M.N.O.per totum.
Fidē corde tenēs ⁊ ore negās an mor
talit peccet.fo.vi.co.iij.N.in pͤncipio
Fletus quō i dānatis repiatur/⁊ quō
eo punient.fo.clxxvij.co.iij.E p totū.
Fomes peccati originalis quid ſit/ et
an poſt baptiſmū maneat.clxvi. col.ij
D.ante medium.
Forma baptiſmi q̄ ſit.vide baptiſm⁹.
Fornicatio ſimplex q̄ ſit/⁊ an ſit ſemp
mortalis.fo.cxxi.col.iij.A.per totum
Fortuna vñ dicat/⁊ qd de ea tenendū
ſit/⁊ an aliqui hoies ſint a natura be=
ne vel male fortunati/⁊ reſpectu cui⁹
ſit fortuna.fo.xxv.col.ij.Qq.per totū
⁊ vtrū hō vīr poſſit eſſe bene fortuna=
tus.ibidem.S. per totum
Fraterna correctio qd ſit/et ad quos
ptineat/⁊ eā omittētes ſine cauſa rō=
nabili q̄periculoſe faciāt.fo.cviij. co=
lūna.ij.A.per totum.
Fraterna correctio ſextuplicē fructuȝ
affert.fo.cviij.col.iij.C.D.per totum
Fraterna correctio quō ſit fiēda ⁊ qb⁹
circūſtātijs.fo.cxiij.col.i.J per totum
Fraterna correctio quibus competat
fo.cxiiij.col.iij.G.in principio.
Fratna correctio an pͦ venialib⁹ pctīs
fieri debeat.fo.cxij.col.iiij.H.per totū
Fraterna correctio i quib⁹ caſib⁹ non
obligat.fo.cxiiij.col.iij.G.per totū.
Fraterne correctionis omiſſio qb⁹ no
ceat.fo.cxi.col.iij.B.p totū.⁊ qñ eius
omiſſio ſit licita ⁊ meritoria. ibidē.E.
per to.⁊ qñ ſit mortalis.F.per to.⁊ qñ
venialis.G.per to.
Fraterne correctionis ordo ⁊ modus
qs ſit.cxiij.col.iiij.B.C.D.E.F.p to.
Fraterne correctioni quare iubet dñs
teſtimonium adhiberi.ibidē.E.in prin.
Frater iniuriatus an tenetur querere
reconciliationem iniuriantis ipo non
petente.fo.cvij.col.i.M.in medio.
Frater offendens ⁊ a leſo veniā petēs
⁊ ſi leſus dimittere non vult:qd faciet
fo.cvij.col.iij.O.per totum.
Frater offendens in ſecreto/an in pu
blico teneatur ſatiſfacere/⁊ econuerſo
fo.cvij.col.ij.N. in pͤn. et an teneatur
dicere ſe mentitū fuiſſe.ibid.N.i me.
Fratris recōciliatio qbus modis fieri
debeat.fo.cv.col.iij.B.p to.E.p⁹ me.
Fratris recōciliatio añ oblationē mu
nerȝ/⁊ quō fieri debeat.fo.cv.co.iij.B
Fratris offenſio quot modis fieri poſ
ſit/⁊ quomō ſm hoc debeat fieri recō=
ciliatio.fo.cv.col.iiij.C.D.E.F.p to.
Fratris reconciliatio q̄cito fieri debe
at.fo.cvi.col.iiij.J.circa medium
Fratri offendenti et nō petenti veniā
nec ſatiſfacienti:an quis dimittere te
neatur.ibidem.K.per totū
Fratre ſine cauſa iraſcēte an quis ab
eo veniā petere teneat ⁊ quō.ibid. D.
Fratrum reconciliatiōe habita: an rā
coris ſigna liceat retinere.ibideȝ. M.
per totum.
Fructus quid ſit.fol.cxc.col.ij.A.per
totū.et quare fructus dicatur.B p to
tum.J.K.per totum.
Fructus ſpiritus quot/⁊ qui ſunt.fo.
cxci.col.iij.K.per totum.
Fructus oris qt ſunt.fo.xliij.co.ij.G.
Fructuum gradus quot/ et qui ſunt.
fo.cxc.col.iiij.C.D.E.per totū.
Furari res exiles vtpote pēnam/acū/
aut ſimile:an ſit mortale.fo.cxl.col.ij.
C.per totum.
Furtum quid ſit.fol.cxl.col.i.A.p to.
Furtum an ſit peccatum mortale.fol.
cxl.col.ij.B.per totum.
Furtum quot mōis cōmittatur/⁊ po=
nuntur.xxi.modi.fo.cxl.col.ij. D.per
totum.A.B.⁊ quomodo/⁊ in quibus
modis ſit recompenſandū.ibidē.
Furtum velatum quomodo fiat/⁊ dā=
tur due regule.ibidem.Prima regu=
la.R.in principio.Scda.T.per totū.
Furtum velatum per primā regulam

qui cōmittant.ibidem.B.S. per totū
Furtum velatū per ſecundā regulā/ qui cōmittant.ibidem.A.per totū.
Furtum ex circunſtantia tranſit in aliam ſpeciem peccati/aut aggrauatur ibidem.B.in medio.
Furtum an cōmittat qui alienā rem occulte et iniuſte ſecum retinet.ibidē. A.in fine.
Furtum an cōmittat qui ſuam rē apō aliū iniuſte et occulte detentā: furtim ꝛ occulte reaſſumit. fol.cxl.col.iij.E. in fine.
Furtum an cōmittat qui res proximi deſtruit occulte/vel manifeſte ꝛ ex eis nichil retinet.ibidē.E.in medio.
Furtum an cōmittit creditor ſi pigno reſibi obligato vtatur.ibidē.E.in fine
Gaudium beatoꝝ de xp̄i humanitate:quale erit. folio. cxcij.col.iij.E.F.G.
Gaudiū beatoꝝ de ſocietate iocundiſſima:ꝙ magnū erit.fo.cxci col.iiij.A.B.per totum.
Gaudia beatorū exteriora quot.erūt. fo.cxciij.col.i.A.in prin.
Gaudia beatorū interiora quot erūt. fo.cxciij.col.i.A.per totum.
Gaudioꝝ multitudo/ꝛmagnitudo q̄liter erit in patria.fo.cxciij.col.i.F.G. per totum.
Gloria quid ſignificet in hoc nomine inanis gloria.fol.xxxij. col.iiij.D. in principio.
Gloria quottuplex ſit.ibidē F.per to.
Gloria vana quot modis ſit. ibidem. G.per totum.
Gloria diabolica que ſit. ibidem.H.p totum.
Gloriam appetere an liceat. fo.xxxij. col.iiij.D.vſq ad H.per totum.
Gratie augmentū an quis alteri mereri poſſit. fol.cxxxvi.colū.i. F. circa medium.
Gradus peccati mortalis: ſunt.xi.fo. clxxiij.col.iij.K.per totum.
Gratus eſſe deo/ an plus teneatur penitens ꝙ innocens aut econuerſo.fo. clxiiij.col.iij.K.
Grati eſſe deo de quibus tenemur.vide in dilectio dei/rōnabilis eſt.
Grati eſſe deo quomodo tenemur. fo. clxiiij.col.ij.I.in medio.
Grati eſſe quibus tenemur.ibidē.L. in principio.
Grati eſſe de beneficio per recompenſationem an teneamur apparenter in dignis/et qui ſint.folio.clxiiij. col.iij. L.M.per totum.
Grati eſſe an debeamus his qui ad peccandum nos iuuant. ibidem. M. poſt medium.
Gratitudinis tres ſunt gradus. folio clxiiij.col.ij.I.
Gula quottuplex ſit.et quomodo diffiniatur.folio.cxxvi.colum.iiij.D.per totum.
Gula quando ſit peccatum mortale. fo.cxxvi.col.iij.F.per totum.
Gula corpori ꝛ anime īfert multa mala.ibidem.E.in medio
Gula octo remedijs curatur.fo.cxxix. col.i.F.per totum.
Gule ſpecies que ſint/et quot eius filie.E.ibidem.
Guſtus in patria quibus perficietur. et quomodo immenſo gaudio ratione ſui obiecti premiabitur.fo. clxxxv. col.i.G.per totum.
Habentes alimenta et quib⁹ tegamur his contenti:quomodo intelligatur illud.fol. cxl.col.iiij.G.in fine.
Heretici et eorū fautores quomō ſint excommunicati. fol.vi.col.iij. Ø.per totum.
Herbis lapidibus et verbis an ꝛ quo modo licitum ſit vti.fo.xvi.col.iiij.E. ante finem.
Herbe an cū orationibus poſſint colligi.E.ibidem.
Homicidium incurritur quindecī modis. fo.xciij.col.iiij. C.D.E.F.G.per totum.
Homicidij cauſe que ſint. ibidem. A. in principio capituli ſcdi. A.per totū B.in principio.
Homicidio non ſequente adhuc multis modis tranſgreditur preceptū nō

occides. folio.xciij.col.iiij. H.J. per totum.
Homīes ſiluestres an ſint.et in quotuplici differentia ſint.fo.xx.col.ij.K. per totum.
Homines permittente deo an a demonibus poſſint ledi.fol.xxi.col.iiij.L. per totum.
Homines operatione demonum an in beſtias poſſint tranſformari.fo.xx. col.iij.M.
Homines an poſſint in lupos transformari.ibidē̃.N.circa mediū̃.
Homines a tribus celeſtibus cauſis diriguntur/ſm tria que in eis ſunt. folio.xxi.col.ij.Qq.circa mediū̃. Uide de hoc influxus.
Homines ſub triplici lege poſiti ſunt/ quibus regi debent.fo.clxiij.col.iij.C circa medium.
Honeſtas perſone ſʒ que ſumi debeat.et qui ſunt honorandi.fol.cxxxvij. col.ij.E.per totum.
Honor dei quomodo ſit querendus. fo.ix.col.iij.M.per totum.fo.xiij.col. ij.A.B.per totum.
Honor beatorum qualis et q̃magnꝰ erit in patria.folio.cxcij. col.ij.D. per totum.
Hora prandij ieiunalis diei que ſit.folio.cxxviij.col.iiij. E.circa medium.
Hora ſecunda poſt meridiem ſm aliquos doctores chriſtus mortuus eſt in cruce.ibidem.E.
Humiliare ſe et veraciter viliorem ſe reputare/quot modis contingat. fol. clxviij.col.ij.L.per totum.
Humilis conditio in aduerſis que ſit. fol.xcvi.col.ij.E.circa mediū̃.
Humilitas quare ita difficulter acquiratur:cum tamen natura ad hanc inclinat.fo.clxviij.col.i.K.in principio.
Humilitatis vere que ſint cauſe et radices.folio.clxvi. columna prima.C. poſt medium.

IActantia vnde oriatur. vide in hypocriſis/ ⁊ cui opponatur.fo.clix.col.iiij. C. ante medium.
Jactantia quot modis committatur. folio.clix.col.iiij.C.circa principium.
Jactantia quando ſit peccatum mortale et quando non. ibidem. C. circa medium.
Jeiunium quid ſit.folio.cxxix.colū̃.ij. A.in principio.
Jeiunium quottuplex ſit.ibidē̃. A.circa medium.
Jeiuniū̃ cadit ſub precepto legis nature/legis diuine/et legis eccleſiaſtice et quomodo diuerſimode. fo.cxxx. col.i.C.D.per totum.Et ſub conſuetudine loci cadit.ibidem.F.
Jeiunium impugnat caro mundus ⁊ diabolus.folio.cxxx.colum.i.C.circa medium.
Jeiunium.xij.preclaras habet vtilitates.ibidem.B.per totum.
Jeiunium quibus circunſtantijs fieri debeat.folio.cxxx.col.iij.E. circa medium.
Jeiunium an quis ſoluere poſſit auctoritate ſua/⁊ quis poſſit in eo diſpēſare.folio.cxxxi. col.iij. A.per totum. et in quibus cauſis ſit diſpenſandum ibidem.B.C.D.E.per totum.
Jeiunium ſine cauſa legitima transgrediens/an peccet mortaliter. folio cxxx.col.i.D.
Jeiunium tripliciter trāſgredi poteſt. ibidem.E.in principio.
Jeiunium an potu ſoluatur.ibidē̃. E. poſt medium.
Jeiunium an redimi poſſit pro pecunia.fo.cxxxij.col.iiij.H.per totum.
Jeiuniū̃ proprie terre/an in alienis locis ſit ſeruandū̃.fo.cxxxi.col.ij. F.ante medium.
Jeiunium quot modis ſit vicioſum. folio.cxxxij.col.iij.G.per totum.
Jeiunali die plus q̃ ſemel comedens an peccet mortaliter totiens quotiēs comedat.fo.cxxx.col.iij.E.circa principium. folio.lviij. colū̃na prima. G. ante finem.
Jeiunali tēpore quibus cibis ſit vtendum.folio.cxxx. columna.iij.E.circa medium. et an de caſtore licitū̃ ſit edere.ibidem.E.poſt medium.

Ieiunali tempe/an electuaria et confectiones poſſint ſumi ⁊ quomō. ibidem.E.poſt medium.
Ignis inferni ꝗmagn⁹ ſit/ et quomō differt ab igne nr̄o.fol. clxxvij. col.ij. D.in principio.
Ignis purgatorius quotuplex ſit/ et quomodo diuerſimode purgat. folio cxiv.col.ij.I.
Ignis quo mund⁹renouabiť ante diem iudicij / quouſꝗ pertinget. folio clxxxij.col.iij.F.
Ignorantia articuloꝝ fidei an in quibuſdam ſit excuſabilis et quibus de cauſis.fo.iiij.col.iij.D.poſt principiū cum declaratione vſꝗ ad F.⁊ F.in fine.L.poſt medium.
Ignorantia quid ſit.fol.clxiij. col.ij. B.in fine.
Ignorantia quotuplex ſit / et ꝗ excuſat/⁊ que nō.fo.clxx.col.iij. A.B.C. D.per totum.
Ignorātia an ſit peccatum.clxiij.col. ſecunda.B.
Ignorantia que magis ſup oēs ē fugienda.fo.clxv.col.iij.A.ad finem.
Ignorantia quomodo poteſt euadi/⁊ per que remediari.fo.clxx.col. iij. L. Et.lxx.col.i.G.
Ignorantia legis nature an aliquem excuſat.fo.clxiij.col.iij. C.circa međ.
Ignorantia an excuſet a ſtatutis ordinarioꝝ.fo.clxx.col.ij.g. in principio.
Ignorantia durante an homo ſemp peccat interim ꝙ ignorat. ibidem I. per totum.
Ignorantia ignorata quō per penitētiam poſſit deleri.fo.clxxiij.col.iij.K. per totum.
Ignorātie que ſint cauſe.fo.clxx.col. ij.H.per totum.⁊ M.in principio.
Illudūť ope demonū ꝗ ſe in angaria opināť/⁊ dicūt raptos:⁊ reſtituti ſenſib⁹ mira dicūt.fo.xxi.col.ij.O p tot.
Illuſio hoīꝫ p demones quot modis fiat.fo.xix.col.iij.E.per totum.
Imperfectionis oīm rerū cauſa ⁊ mater ꝗ ſit.fo.clxv.col.iiij. B.circa pnci.
Inanis gloria ꝗđ ꝑtēdat.fo.xxxij.co. iiij.D.per totum.
Inanis gloria cui aſſimileť. ibiđ.B.
Inanis gloria in oī loco hoīem inuadit.ibidem.B.ad finem.
Inanis glīa mīt̄j de cauſis eſt valde piculoſa.ibiđ. B.poſt pnci. ⁊ oībus opib⁹ ſe inflectit.ibiđ.B.poſt mediū
Inanis glīa qn̄ ſit pctm̄ mortale vel non.fo.xxxiij.col.iiij.I.K.p totum.
Inanis glorie pctm̄ quō ſit cōtra dei charitatē.ibidem.L.M.N.p totum.
Inanis glorie quot ſint remedia.ibidem.C.per totum.
Incātatores ꝗ dicanť:⁊ quō ſunt prohibiti.fo.xix.col.iiij. G.circa princi.
Inceſt⁹ quid ſit:⁊ ꝗ deteſtabile viciū ſit.fo.cxxij.col.ij.E.p totum.
Inclinatiōes an neceſſitēt hoīem ad eligendū.fo.xxv.co.ij.Q.poſt međ.
Indeuotio vn̄ cauſeť.fo.xliiij.co.i.L.
Infirmitas an excuſet a ieiunio.folio cxxi.col.iiij.B.in fine.
Infirmitas hoīs quotuplex ſit. folio lxvi.col.iij.A.circa mediū.
Influxus celi angel⁹ ⁊ de⁹ quō diuerſimode īfluūt ī hoīeꝫ.fo.xviij.co.i.D.
Ingtitudo ſub primis duab⁹ ſpēbus ſupbie cōtineť.fo.xxix.co.ij.L.ī pnci.
Ingratitudo qn̄ ſit pctm̄ mortale aut veniale.fo.clxv.col.ij.O.p totum.
Ingratitudinis quot ſint gradus.fo. cixv.col.ij.N.per totum.
Inimicus quis ſit.fo.ciiij.co.iij.D.in principio.
Inimici ꝗt modis pugnāt ꝯtra nos. fo.ciiij.col.i.A.in međ.
Inimici ī neceſſitatis tp̄e an actualiť ſint diligēdi.fo.cv.col.ij.G.in fine.
Inimici etiā ore triplici ſūt diligēdi. fo.cv.col.iij.in pnci.Q.per totum.
Inimicoꝝ dilectio an ſit nobis poſſibilis.fo.ciiij.col.i.B.C.p totum
Inimicos an corde teneamur diligere:⁊ quō. ibiđ. E. F. ⁊ quō tenemur eis bn̄facere.fo.lxxxvij. col.ij.F. poſt principium.
Inimicos diligendo an requirať ſpecialis actuatio mentis : et an ſemper debeant diligi.fo.cv.col.ij. G.p totū.
Inimicis an tenemur ex precepto beneficia impendere.fo.cviij. col.iij.C.

per totum.
Jnimicis benefacere:an ſit magis me ritoriũ ꝙ amicis.ibidem.C.p totum.
Jnnouatio mũdi q̃re fiat. fol.clxxxij. col.iiij.G.
Jnnouatio mundi quõ fiat. Uide in mundi purgatio.
Jnnouatio elementoꝝ ſolis/lune/ſtel larũ/et aliarum rerum quomodo fiet fo.clxxxiij.col.i.H.p totum.
Jmpaſſibilitas quõ erit in aĩa btã:ꝛ quõ differt ab ea que fuit in Adam in ſtatu innocentie ꝛ q̃ eſt in pueris dece dẽtibꝰ in originali pctõ. fol. clxxxvi. col.ij.E.in principio.
Jntellectus btĩ in patria quõ perficie tur.fo.cxcv.col.i.D.per totum.
Jntẽtio in bona fama de proprio bo no facta/qualis eſſe debeat.fo.xxxiij col.ij.G.ꝛ M.
Jntẽtiõis diſpoſitio ĩ actibꝰ xtuoſis cũ tendẽtia in deũ/qualis eẽ debeat. fo.x.col.i.P.circa mediũ.
Jnuidẽtia fraterne gr̃e/quõ ſit quar tus gradus inuidie.fo.cij.col.ij.G i med.
Jnuidentia fraterne gr̃e vt eſt pctm̃ ĩ ſpm̃ſctm̃ q̃ ſit.ibidem.G.
Jnuidia quid ſit.fo.ci.col.ij.A.p tot.
Jnuidia vnde naſcat.ibidem. G. per totum.E.in medio.
Jnuidia quibus cõiter inheret. fo.ci. col.iiij.E.poſt mediũ.ꝛ F.per totum.
Jnuidia quot hẽat filias.fo.ciij.col.i. A.per totum.
Jnuidia qñ ſit pmꝰ motus.fo.cij.col. pma.F.circa finem:et qñ veniale/ vel mortale peccatũ.G.circa principium et medium.
Jnuidia/ira/odiũ/quõ differant. fol. ciij.col.ij.B.per totum.
Jnuidia quõ et per q̃ remedietur. fo. cij.col.iiij.J.per totum.
Jnuidia eſt ſignũ filioꝝ diaboli.folio cij.col.iij.H.poſt medium.
Jnuidia qualis et quomodo erit ĩ dã natis.fo.clxxix.col.i.B.per totũ.
Jnuidie quot ſint gradus. fol.ci.col. iiij.E.G.
Jra ꝙmagnum et ꝙmalum vicium ſit.fo.xcv.col.iiij.B.C.D.p totum.
Jra quare ſit capitale viciũ. fo. xcvij. col.iiij.A.et quare ꝛ quomodo ſit om nium viciorum ianua. ibidem. A.ad finem.
Jra quotupliciter deum offendat.fo. xcv. col.iiij.B.circa medium:et C.in principio.
Jra quotupliciter animaꝫ deformat: et vilibus rebus aſſimilat.ibidem.C. poſt principium.
Jra corpus quotupliciter ledat. ibi dem.C.poſt medium:vſqꝫ ad finem.
Jra quas vtilitates/et quot diabolo affert.ibidem.D.per totum.
Jra quot modis ſit peccatũ. fo.xcvij. col.ij.H.
Jra quãdo ſit peccatum/aut non.ibi dem.E.F.G. et quando mortale aut veniale.H.J.
Jra quomodo naturaliter naſcatur. ibidem.E.
Jra an ſit licita:ꝛ an cauendum ſit:ꝛ quomodo.fo.xcix.col.ij.J.per totum et quando ſit meritoria.G.H. p totũ.
Jre paſſio quare data ſit hoi. fo.xcix. col.i.H.circa medium.
Jre quot ſint ſpecies.fo.xcviij.col.iij. D.E.per totum:ꝛ quãdo ille ſint mor tales/vel non.F.
Jre que et quot ſint filie. fol. xcv.col. iiij.B. per totum.ꝛ.xcvij. col. iiij.B. C.per totum.
Jre quot ſint gradus.fol.xcvi.col.ij. E.F.G.
Jram irremiſſibilem habẽtes ꝙmali ſint.fo.cix.col.i.in principio.
Jram ꝓpriam quot ſint remediantia fo.c.col.ij.D.E.F.per totum.
Jram alienam quot remedient.ibidẽ G.per totum.
Judex amore odio aut tĩore falſe iu dicans/aut propter ignorantiam ad iudicandum inſufficiens/et ſine peri torum cõſilio iudicãs:quomodo pec cet.fo.cxl.col.ij.B.in principio.
Judices an ſm ꝓbata in iudicio: iu dicare debeant.fo.clxij.col.iiij.H.per totum.
Judicium quotuplex ſit. fol.xxx.col. ſecunda.D.

Judiciū temerarium de malicia proximorū quale peccatū ſit. ibidem. D. poſt principium.
Juramentum quid ſit. fo. xlix. co. iiij. E. in principio.
Juramentum quare ſit introductum fo. xlix. col. iij. D. circa medium.
Juramētū in gñe q̊tuplex ſit: ⁊ modi quibus fit. fo. xlix. col. iiij. F. per totū.
Juramētū licitū q̄d ſit. fo. xlix. co. iiij. E. circa p̊nci. Et ponunẽ ibidem plures illiciti modi iurandi. E. ꝑ totum.
Juramētū vt ſit licitū tria requirit. fo. l. col. iij. H. ꝑ totū: ⁊ vt ſit diſcretū q̄n ꝙ requirit. ibidem. H. circa principiū
Juramētū licitū ſuis comitib⁹ regulatū: eſt cult⁹ latrie. fo. l. co. iij. H. in fine
Juramentum ꝑ deum abſolute et iuramētū per deum cū ſollēnitate ī vel extra iudiciū an ſint idem. fo. xlix. co. iiij. F. poſt medium.
Juramentū incautū quot modis fit ⁊ qui incaute iurent. fo. liij. col. i. A. B. C. D. E.
Juramentum an propria auctoritate liceat ſoluere: vide in auctoritate propria: ⁊ an liceat in iuramentis diſpenſare: et ꝑ q̄s. fo. liiij. col. iij. F. ꝑ totū.
Jurans lapſu lingue / ⁊ aduertens ſe falſum iurare: an ſit periurus. fol. li. col. iij. D. in principio.
Jurās in loco falſum affirmando: an ꝑiuret. ibidem. E. in principio.
Jurans falſum q̄d credit verum / an periuret. ibidem. F. poſt medium.
Jurans per deum ſuper aliquo / cui⁹ oppoſitum magis credit / aut de vtraꝙ parte eſt eque dubius: an mortaliter peccet. fo. clxiij. col. i. J.
Jurans incaute per metum / an teneatur iuramento. fo. liij. col. iij. D. per totum.
Jurans ex impetu / an teneatur iuramento. fo. liij. col. i. A. circa principiū
Jurans aliquod quod eſt maioris boni impeditiuum: an ſeruare teneatur. fo. liij. col. iij. C. per totum.
Jurans contra conſilium euangelicū an ſeruare teneatur. ibidē. B. ī med̄.
Jurātes an poſſint habere dilationē vel abſolutionem a iuramento. ibidē G. per totum.
Jurare an ſit licitum. fol. xlix. col. iij. D. per totum: ⁊ quando ſit licitū. ibidem in medio.
Jurare ⁊ adiurare quomodo differūt ⁊ quotuplex ſit adiurandi modus. fo. xx. col. ij. K. poſt principium.
Jurare per creaturas an ſit licitū. fo. lvi. col. iiij. J. per totum.
Jurare cum ſollēnitate ſuper cruce / euangelio / aut corpore chriſti: quare ſtatuit eccleſia. fo. xlix. co. iiij. F. ad fi.
Jurare faciens aliquem quē probabiliter credit periurare: an peccet iuramentum ab eo recipiens. fol. liiij. col. ij. E. per totum.
Jurare aliquem falſe ſciens ⁊ audiēs an teneatur hoc manifeſtare. ibidem. H. per totum.
Jurare volens quomō debet eſſe certus ſuper re de qua iurat. fo. liij. col. i. A. poſt principium.
Jurare incaute quot modis contingat. ibidem. B. C. ꝑ totum.
Jurare volens ad teſtificandum que ſcire debeat. vide in teſtis.
Jurare falſe deum in teſtem ſumēdo: ꝙ periculoſum ſit oſtenditur per varia exempla. fo. l. col. ij. G. per totum.
Jus poſitiuū quouſꝙ ſe extendat. fo. lxxiij. col. iij. O. in med̄.
Juſticia dei an debeat peccatum mortale eternaliter punire. fo. clxxv. col. iiij. E. per totū.
Juſtificatio impij quomodo / et per q̄ habeat fieri. folio. lxxi. col. iij. P per totum.

Labor vtrū cadat ſub precepto / et quomodo. folio lxxxij. col. i. B. per totum Et quot de cauſis neceſſarium ſit vel expediat laborare. ibidem C. per totum.
Labor ſpiritualis an et quare penalior ſit corporali. fol. lxxxij. col. ij. D. per totum.
Laboratores infideles quomodo peccent. fol. cxl. col. iiij. F. per totum in principio.

Laboris manualis excuſationem: an
aliqui homines poſſint habere / ꝛ vti
elemoſinis.fo.lxxxij.col.iiij.F.p totū
Latria quid ſit.fol.xiij.col.iij.C. poſt
principium.
Latria an ſoli deo ſit exhibenda . ibi-
dem.A.
Latria adoratione in quib⁹ ſignis de
us coletur.fo.x.col.iiij.D.circa med.
Leges humane vtrum imponant ho
mini neceſſitatem in foro conſcientie
fo.clxiij.col.iiij.D.
Leges humane quot modis poſſunt
eſſe iniuſte/et quomodo eis ſit obediē
dum.ibidem.E.
Leges iniquas ſtatuentes quomodo
peccent.et cui pene ſubijcitur de fa-
cto.ibidem.F.
Letanie minores quare ſint inſtitute
fo.xxi.col.i.H.ante finem.
Leuantes de fonte quot eſſe debent/
et an cognatio tranſit ad homines/et
an ad leuantes inter ſe.fol.lxiiij.col.
iiij.B.circa finem.
Leuātes de fonte qui eſſe poſſint.fo.
lxiiij.col.iij.G.per totum: et.lxiiij.co.
iiij.B.in fine.
Lex quotuplex ſit.fol.ij.col.ij.B.per
totum.Et quomodo ab vna prima le
ge omnes alie deſcendūt.ibidem. G.
in fine.
Lex nature quid ſit/et ad que īclinat.
fo.clxiij.col.iij.C.circa pͥncipium.
Lex nature que ſit /et quomodo natu
raliter ad virtutes inclinat:et vitia re
ſpuit.fo.iij.col.i.G.circa medium.
Liberum arbitriū quid ſit. fol. xxvi.
col.i.Tt.in medio.
Liberum arbitrium an neceſſitetur p
influxum aſtrorum.fol.xviij.col.i.D.
ante medium.
Liberum arbitrium an ſubiacet incli
nationi aſtrorum. fol. xxvi.col.i.Tt.
poſt medium.
Loca ſacra p que ꝛ quō violant. fol.
lxxxi.col.iij.G.per totum.
Locorum diſtinctio an ſit in inferno/
et qui ad illa perueniūt.fol.clxxviij.
col.iiij.K.per totum.
Locum propinquiorem deo ſeu man
ſionē in celo quis habebit. fo.clxxxij.
col.i.D.in principio.
Locum propinquiorem humanitati
xp̄i in celo qui habebunt. fol.clxxxij.
col.i.D.
Ludo qui ſe poſſunt ad aliquid obli-
gare.fo.cxlviij.col.ij.P.añ mediū.
Ludo quomodo omnia mandata poſ
ſunt trāſgredi.fo.cxlix.col.iij.A.poſt
medium.
Ludo.xiiij.peccata poſſunt continge
re.fo.cxlix.col.iij.A.in principio
Ludo acquiſita an poſſunt teneri. fol.
cxlix.col.ij.S.per totum.Q.in med.
Ludo perdita an poſſint repeti. fol.
cxlix.col.ij.T.per totum.
Ludo lucrata ad quos vſus debēt cō
uerti.ꝛ per quem.ibidem.R.per totū
Ludus quale peccatum ſit.fo.cxlviij.
col.iiij.Q.
Ludus tribus de cauſis eſt multum
deteſtabilis.fo.cxlix.col.iij.A.p totū.
Ludus quomodo ſit contra charita-
tem.fo.cxviij.col.ij.D.in fine.
Ludus pro recreatione/an et quomo
do ſit licitus.fo.cxlviij.col.ij.P.ante
medium.
Luſores an obligare ſe poſſint ad ſor
tem veniēdam ſpe lucri.fo.cxlviij.co.
ij.P.poſt mediū.Q. in principio.
Luſorum ſtultitia per quinqꝫ oſtendi
tur.ibidem.A.
Lumen glorie quid ſit. fo. cxciij.col.
iiij.C.in principio.
Lupi quidam hominibus crudeliter
ſunt infeſti:ſeptem de cauſis.fol. xxi.
col.i.H.per totum.
Luxuria eſt abominabilis ꝓpter ei⁹
effectus.fo.cxix.col.iiij. Et ī medio.
Luxuria quomodo totā hominis ra-
tionem in omnibus actib⁹ ſuis deor-
dinat.fo.cxx.col.ij.F.
Luxuria in voluntate hominis dupli
cem deordinationem inducit.ibidem
F.ad finem.
Luxuria quot habet filias. folio.cxx.
col.ij. F.in principio.
Luxuria an ſit vincibilis:et probatur
ꝙ ſic auctoritate/ratione/ et ſimilitu-
dine.fo.cxxi.col.i.L. M.per totum.

Luxuria ſeptem modis remediatur. fo.cxx.col.iij.G.H.J.K.per totũ
Luxurie vicium propter quicꝫ eſt abhominabile.fo.cxix.col.iij.C.per totũ
Luxurie viciũ quintupl'r eſt nociuum ibid.D.per to.E.ĩ pn̄.ꝛ quō noceat.F
Luxurie ſpecies et gradus qui ſint.fo cxxi.col.iij.A.B.C.D.E.F.G.ꝑ totũ
Luxurie ſpecies an ſingule ſint peccata mortalia.ibidē.A.in fine
Luxuriã fomentãtes et nutrientes q̃ ſint/et an talia ſint peccata mortalia. quō ꝛ quō nō.fo.cxxiiij.col.i.H.ꝑ totũ fo.clxxiiij.col.i.M.N.ꝑ to.Et grauitas illorũ ſ3 que attendatur.fo.cxxiiij. col.i.H.in fine.
Luxurioſus quō deſcribatur.fo.cxix. col.iij.C.

Ala alteri velle/an ꝛ quomodo ſit licitũ.fo.ciiij.col.iij.D poſt medium.
Maledictiones vitare per exempla ſacre ſcripture docemur.fo.c.col.i.C. ꝑ totum.
Maledicēs alteri primo ſe maledicit. fo.c.co.ij.C.in fine.
Maledicere quid ſit/ꝛ an ſit peccatuꝫ mortale.fo.xcix.col.iij.A.per totum.
Maledicere ſub ratione boni an ſit licitũ ꝛ quot mōis cōtigat.ibid.D ĩ pn̄.
Maledicere creaturis irratiōalibus/ an ſit pctm̄/ꝛ q̃le.ibidē.B.circa med.
Maleficia ſacris tēporib⁹ quare fiũt. fo.xxij.col.iiij.Aa.per totum.
Maleficia per remediationem an ſint tollenda/ꝛ quomō.fol.xxij.col.iij.X. per totum.
Malefice an poſſint lac vaccis auferre.ꝛ quale remediũ ſit adhibendũ.fo. xxv.col.i.Oo.per totũ.
Malefici vtrũ ſuis maleficiis poſſunt homines veraciter ledere/ꝛ quib⁹ modis/ꝛ quibus rebus.fol.xxij.col.i.A. per totum.
Malefici aliqui quare pre ceteris dicãtur incantãtes.fo.xxij.col.i.A.ĩ pn̄.
Maleficiis ſuis an demones ledē poſſint hoīes in caritate exiſtentes vt eos ad vicia perducerēt. fo.xxij.col.iij.Y. per totum.
Martyr ſine morte quot modis fieri poſſit.fo.v.col.iij.J.in fine.
Martyrio ſe offerētes quales eſſe debeant.fo.vi.col.i.K.in pncipio.
Martyrio ſe offerre abſcꝫ ſpeciali diuino motu incautũ eſt homini imꝑfecto.ibidem.K.poſt medium.
Martyriũ quō cadit ſub p̄cepto.fo.v. col.iij.J.
Martyriũ quot exigat vt ſit meritorium aureole. fo.clxxxviij.col.iiij.D.in principio.E.per totum.
Matres quare plus diligunt filios q̃ patres.fo.xc.col.ij.K.poſt mediũ.
Matrimonialis bñdictio ad q̃ ſit vtil'. fo.lxviij.col.iij.E.per totum.
Matrimonialis actus in quib⁹ caſib⁹ ſit veīale pctm̄.fo.cxxxv.co.ij.D ꝑ to.
Matrimonialis actus in quibus caſibus cōiter ſit mortal'.ibid.E circa pn̄.
Matrimonialis actus in quib⁹ caſib⁹ ſit dubius:an venialis vel mortalis ſit ibidem.E.in principio.
Matrimonialis actus in q̃bus caſib⁹ ſit meritorius/ꝛ in quib⁹ licitus tãtũ. fo.cxxiiij.col.iij.A.in principio.
Matrimonialis debiti redditio quomodo cadit ſub p̄cepto.ibidē.A.ĩ me. ꝛ quō non.B.C.per totũ.
Matrimonialis actus petitio/ an die dñico ſit fiēda.fo.lxiij.col.i.L. in fine.
Matrimoniũ in quo cōſiſtit.fol.lxvij. col.iij.in pn̄n.
Matrimoniũ quomō cōtrahētes conformat paſſioni xp̄i.ꝛ quō hoc fiet. fo. lxvij.col.iij.A.circa mediũ.
Matrimonium cōtrahentes quas cōditiōes obſeruare debēt/vt conſequãtur vtilitates matrimonij.fo.lxviij.co. i.C.D.
Matrimoniũ cauſa libidinis ſolũ contractũ/an ſit verum.ibid.D.in pṙci.
Matrimoniũ an q̃s contrahere tenet vt dote patrē nutriat.fo.xci.col.ij.R.
Matrimonium carnale ꝛ ſpũale/quō adiuicē comparent.fo.clxxxv.col.iiij. A.B.C.
Matrimoniũ cōtrahentes/ꝛ cōſũmãtes/an poſt cōtinētie votũ debitũ petere poſſint/ꝛ quomō.fol.cxxiiij.col.iiij.

E.ad finem.
Matrimonij bona quot ⁊ que ſint.fo. lxvij.col.iiij.B.poſt principium.
Matrimonij effectus ⁊ vtilitates ꝙt ⁊ qui ſint.fo.lxvij.col.iij.A.B.ꝑ totum
Medici circa infirmos quomodo agere debent.fo.clxvij.col.iij.I. añ med.
Mediũ virtutis quomodo ſit ſumendũ.fo.cxxxviij.col.i.I:in principio.
Mendaciũ in genere ꝙd ſit.fol.clviij. col.i.C.in med.et quot ĩ ſe includat. ibidem.B.
Mendaciũ quinq̧ de cauſis eſt deteſtandũ.fo.cxxxiiij.col.iiij.K.ꝑ totum.
Mendacium an poteſt fieri ſine peccato.fo.cxxxiij.col.iij.D.ꝑ totum
Mendaciũ per que fieri poteſt.ibidẽ. C.in principio.
Mendaciũ ꝑ os quot modis incurrit fo.clix.col.iiij.A.in principio.
Mendaciũ an ꝓpter indeliberationẽ poſſit excuſari vt non ſit mortale.fol. clxij.col.iij.F.per totum.
Mendacia ioccoſa ⁊ officioſa an viris ꝑfectis ſint mortalia.fo.clix.col.ij.I. per totum.
Mendacia iocoſa in predicationibus dicere an ſit ſemꝑ mortale.ibidem.I. poſt medium.
Mendaciorum quot ſint genera.fol. clviij.col.ij.E.per totum: ⁊ quomodo omnia reducunt ad tria.E.in fine.
Mendacioꝝ generib⁹ quomodo differenter peccatur. et quando mortaliter.fo.clviij.col.iij. F.G. H.ꝑ totum.
Mentiri et mendaciũ dicere/quõ differãt.ibidem.B.poſt principium.
Mentiri in confeſſione an ſit ſemper mortale.ibidem.I.in fine.
Mercari quomodo ⁊ quot de cauſis ſit periculoſum. fo.cxlv.col.ij.O.per totum.
Mercatores ſaluari volẽtes/ quomodo ſe habere debeant:ibidẽ.P. ꝑ to.
Mercatores vectores/⁊ artifices eis in neceſſitate laborantes:an excuſantur a violatione ſabbati/et quõ nõ.fo. lxij.col.iij.F.G.per totum.
Mercatoꝝ ꝓꝓetates ꝗs ꝓmo inuenit. fo.cxliij.col.ij.B.in ꝓncipio.
Mercennarios dãnificantes eo ꝙ nõ ſtatim ſoluunt:an peccent et quomõ/ et an teneantur recompẽſare damnũ. fo.cxli.col.iij.M.per totum.
Meritoriũ magis an ſit deo aſſentire/ et adherere:ꝙ cognoſcere ſeu apprehendere .fo.v.col.ij.G.circa mediũ.
Meritũ ex opere an augeat ꝑ actualem tendentiam in deũ.fo.x.col.i.P circa mediũ.⁊ fol. clxxxij.col.i.D. in principio.
Meritũ in noſtris bonis actib⁹ ex ꝙt tuor augetur.fol.cviij.col.iij.C.in fine.D.per totum.
Meritum in noſtris bonis actib⁹ ſm quid extendatur :et quomodo hoc fiet.fo.viij.col.ij.D.ante medium vſq̧ in fine.⁊ fo.cxxxv.col.iiij.D.in fi.E.
Meritum qualem actum exigat. fol. cxxxvi.col.ij.G.
Meritum ex datione ſpiritualis elemoſine/an maius ſit ꝙ ex datione elemoſine corporalis. fol.cxxxix. col.iij. S.in principio.
Meritum ex alienis bonis an nobis accreſcat/et quot modis.fo.cliiij.col. prima.C.
Metus ꝗtuplex ſit. fo.xlv.col. iiij.G.
Metus quẽ effectũ habeat. ibidẽ. H.
Metus cadens in conſtantẽ virũ ꝗs ſit .ibidem.H.circa mediũ
Metus cadens in conſtantem virum quotuplex ſit.ibidem. H.ĩ principio.
Miracula ſanctoꝝ diaboli atq̧ antichriſti quomodo differenter fiant.fo. xx.col.iij.R.in fine.
Miſericordia dei quãta ſit.fo.vij.col. iij.F.
Miſericordia ꝙd ſit.fo.cxxxv.col.i.A
Miſericordie quid opponatur. ibidẽ in principio.
Miſſa tota reuerenter et deuote an a quolibet fideli die dñico ex precepto ſit audienda.xiiij.col.i.D.poſt mediũ ꝑ totum. fo.lxi.col.ij.R.in principio.
Miſſe neglectio in die celebri/ an per aliud opus equiualens debet ſuppleri/et quomodo. fo.xij.col.ij.G.ad fi.
Miſſe ſacrificiũ ꝗt de cauſis ſit deo acceptum.fo.clvi.col.iij.E.poſt.ꝓn.

Miſſe ſacrificiū quot genera hominū participant.fol.clvi.col.iij.B.in fine.
Modeſtia virtus circa q̄ cōſiſtat.fol.xxxvi.col.iiij.A.in principio.
Monetam meliorem eligere/ꝛ in argentū reſoluere vt carius vendat: an ſit licitum.fo.cxliij.col.i.Q.ꝑ totū.
Monetam malam exponentes ſicut ad eos peruenit:an peccent.fol.cxli.col.iiij.P.
Mons veneris an in veritate ſit:ꝛ q̄d de eo ſentiendum ſit.fol.xix.col.iiij.G.per totum.
Mons bernēſ/an ſit ꝛ quō ꝑ hoc homines illudant.ibidem.H.ꝑ totum.
Mora ſola an de veniali peccato faciat mortale.fol.clxxi.col.iiij.F.Et ꝙ magna mora hoc faciat.ibidem.G.
Moriētes requirere vt reuelent ſtatū ſuum poſt mortem/an liceat.ꝛ q̄bꝰ liceat.fo.xli.col.iiij.F.ante mediū.
Mortem fugere an liceat in chriſtiana ꝑſecutione:ꝛ q̄n/ꝛ q̄n non.fol.xliij.col.i.G.
Moroſa delectatio an in omni genere peccati ſit vitāda:ꝛ quare.fo.clxxij.col.iiij.H.
Mulier ornata in chorea quō ſit ſagena diaboli.fo.cxxiij.co.iij.B.in fine.
Mulier an elemoſinā dare poſſit.fo.cxxxviij.col.iiij.M.per totum.
Mulier cōtra expreſſaꝫ viri ꝓhibitionem dās elemoſinam:quomodo peccet.fo.cxli.col.ij.K.
Mulieres an ꝑcioſis debeant veſtiri.fo.xxxvi.col.ij.D.circa medium.
Mulieres quō ſe ornare debeāt ad cō placēdū ꝓprijs viris:ꝛ vt ne ſint alijs cā ruine.fo.xxxix.col.i.C.per totū.
Mulieres viros nō hn̄tes/nec habere volentes/nihilominus ornātes ſe ſuꝑflue:quādo peccent mortaliter/vel venialiſ.fo.xxxviij.co.iij.A.circa me.
Mulieres q̄re plꝰ reperiātur ſuperſtitioſe ꝙ viri.fo.xxij.col.iiij.per totum.
Mulieres impregnate quō preuidere debeant ne homicidium committant fo.xciiij.col.ij.F.
Mulieres pregnantes vel nutrientes an et quomodo ieiunare tenentur.folio.cxxxi.col.iiij.B.
Mulierū ornatus qualis eſſe debeat fo.xxxviij.col.iij.A.per totum.
Mulierum religioſarum ornatus/q̄n ſit mortalis.ibidem.B.ī principio.
Mulierū amore capti/incantati/alr̄s philocapti: an neceſſitent ad opera mala: et an abſtinere non valeant: et quomodo.fo.xxi.col.iij.K.in medio.
Mulieribus an licitum ſit ſe colorare propter decorem:ꝛ an membra difformia liceat decorare.fol.xxxix.col.iij.G.per totum.
Mūdi purgatio ante finale iudicium quare fiat:et quō fiat:ꝛ per quid fiat.fol.clxxxij.col.ij.E.per totum.F.in principio.Et que loca non purgabūtur.F.ad finem.
Mundi purgatio quo ordine fiat.fo.clxxxij.col.iiij.G.per totum.
Mutuans alteri pecuniam qua ſub certo dāno per ſe egeret an liceat euꝫ exigere indemnitatem ſuam/quā retentis proprijs euitaret.fol.cxlvi.co.tertia.D.
Mutuatio quotuplex ſit:ꝛ quid ſit:et vnde dicat.fo.cxlvi.col.ij.B.
Mutuatio in quibus rebus fieri habeat.ibidem.F.per totum.
Mutuum quomodo debeat dari.fo.cxlvi.col.ij.B.circa medium.C.per totum.Et que ſit cauſa ꝙ pro mutui datione nichil iuſte poteſt capi.ibidē C.in medio.D.in principio.
Mutuum dātes quot modis poſſint peccare.ibidem.O.in medio.
Mutui datio quando cadit ſub precepto/et quando ſub conſilio.fol.xlvi.col.iiij.E.per totum.
Mutuo dato in quibuſdam caſibus ē licitum vltra valorem rei mutuate recipere/non pro mutuatione/ſed alia de cauſa.fo.cxlvi.col.ij.B.
Mutuo dato an exigi poſſint q̄ pecunia nequeūt mēſurari:vt fauor honor beniuolentia:ꝛ hmōi.ibidem.D.
NEgligentia quomodo ſit vitioſa:et q̄n mortale peccatū:ꝛ q̄n veniale.fo.clxx.co.iiij.M.per totum.

Negligētia ꝛ tepiditas etiā venialis ꝙ mala ſit.ibidem.N.per totum.
Negociatio nūc tp̄is quō ſit licita.fo. cxliiij.col.ij.B.ad finem.
Nomen dei licite aſſumi poteſt multis modis.fo.xlix.col.ij. C. in princi.
Nomen dei ꝙ valde honorifice ſit tractandum.ibidē.C.ad finem.
Nominis dei vana aſſumptio q̄t modis fiat.ibidem.C.poſt principium.
Non aſſumes nomē dei tui inuanum de quo nomine hoc ītelligat̄.fo.cxlix. col.ij.B.
Noue adinuentiones quomodo ſint iudicande an ſint ſuperſtitioſe/vl̄ nō. fo.xxiiij.col.i.D.per totum.
Nouitatum inuentio quotuplex ſit:ꝛ que ſit licita ꝛ que non. fo.xxxvi.col. p̄ma.B ꝑ totum.
Nouitatum inuentio qñ ſit mortalis ibidem.D.per totum.
Nouitatū īuētio q̄t q̄ñb⁹ hoīm ſe magis implicat.ibidem.C.ꝑ totum.
Nouitatum inuentio quot et quibus de cauſis ſit valde periculoſa. ibidem E.per totum.
OBediētia in dubijs/an ꝛ quo modo excuſat a peccato. fol̄. xlviij.col.i.E.ꝑ totum.
Obedientia q̄tuplex ſit.fol̄.xlviij.col. iiij.C.ꝑ totum. et inobedientia quale peccatū ſit.ibidem.I.
Obediendum in quibus ſit deo/ et in quibus hoībus. fo.xlviij.col.iij.B. poſt principium.
Obedire ſubditus p̄lato/an in oībus teneatur.fo.xlviij.col.iij.A.in p̄ncipio
Obedire clericis in q̄bus laici teneātur/et ecōtra.ibidem.B.in fine.
Obedire dn̄is ſecularib⁹ in q̄bus teneant̄ ſubditi/ꝛ in quib⁹ non. fo.xcij. col.iiij.E.F.per totum.
Obduratio quid ſit.fo.cxxxv.col.i.A in principio.
Oblatio quando ſit in precepto.folio xiiij.col.iij.C.in principio
Oblatio qualis eſſe debeat. fol̄.xiiij. col.iiij.E.in principio.
Oblatio quot modis vitiat̄.ibidē.F.
Oblatio ſpiritualis quid ſit / et quomodo ſit offerenda.fo.cv.co.iij.B.circa principium.
Oblationis quantitas quāta eſſe debeat.fo.xiiij.col.iij.C.in fine.
Oblationes nō reddentes a quibus/ et quomodo debeant puniri.ibidem. C.ante finem.
Oblationes ſine ꝓximi charitate/an ſint deo accepte.fo.cv.col.iij.B.circa medium.
Oblatiōes ꝑ ſacerdotē/quō debēt diſpēſari.fo.xiiij.col.iiij.D.in fine.
Oblationibus qui debent vti.ibidem D.in principio.
Obligātiū ꝟba quō ſint intelligenda Uide in verba ambigua.
Obſeruantia dierū/menſiū/et temporū an ſit licita.fo.xxvij.col.ij. ??.ꝑ to.
Occaſione vel ſollicitatione aliquem ad peccandum inducens:ad quid teneatur.folio.cliij.col.ij.Q.per totum
Ociari ꝙ malum ſit.fo. cxx.col.iiij.I per totum.
Ociū quot mala faciat.fo.lxxxij. col. iij.E.et qui ſunt inſiſtentes ocio vicio ſo.ibidem.G.
Occidere cui liceat. fol̄.xciij. col.iiij. C.in medio.
Occidere ſeipſum quot modis contīgat/et ꝙ magnum ſit peccatum. fol̄. xciij.col.iij.G.ꝑ totum.
Occidere peccatorem an ſit grauius ꝙ occidere iuſtum.ibidem.N.ī fine.
Occidens aliquem quem poſſet euadere fugiendo: an ſit homicida.ibidē C.in fine.
Occiſio quotuplex ſit. fo.xcij. col.iij. B.in principio.
Occiſio iuſta quot requirit obſeruanda.ibidem.B.in principio.
Occiſio iniuſta quot modis fiat. ibidem.B.
Occiſionis mandato q̄d ꝓhibeat̄.ibidem.H.in principio.
Occiſione/mandatum nō occides q̄ndecim modis tranſgredit̄.fo.xciij.co. iiij.C.D.E.F.G.ꝑ totum.
Occiſiōes ꝛ alias leſiōes īiuſtas mlta fugere nos docēt.ibidē. L.M.N.
Occiſor an ſit q̄ ī extrema nccīte ꝓxio

non ſubuenit.ibidem. E.in medio.

Oculi beatorum quomodo premiabuntur. vide in viſio.

Odiri deus vtrū ab aliquo poſſit.fo. ciij.col.ij.C.per totum.

Odire deuz quid ſit et quomō ſit grauiſſimū peccatum.fo.ix.col.iij.A.per totum.fo.ciij.col.iij.D.

Odire quid poſſimus / et debeamus fo.ciij.col.iij. E.per totum.

Odium in dammatis quomodo erit fo.clxxvi.col.iij.B.

Offenſio primi quomodo fiet/ꝛ quomodo recompenſetur.quere ī fratris offenſio.

Olfactus ī patria quomodo perficietur/et quibus in gaudio premiabiť. fo.clxxxv.col.i.F.

Omen quid ſit ꝛ an ipſo poſſint futura cognoſci.fo.xxvi.col.iij.yy.ꝑ totū.

Opera miſericordie q̄t ſunt.fo.cxxxv col.i.A.circa medium.

Opera ſeruilia quibus ſoluitur ſabbatū que ſint.fo.lx.co.iiij. J.K.ꝑ toť.

Opera exteriora quomodo ab īterioribus originari et regulari debēt.foľ. cv.col.iij.B.

Opera miſericordie tempore neceſſitatis tam inimicis q̄ amicis ſub obligatione ſunt impendenda. foľ. xcvij. col.iiij.B.

Opera bona viuorum per que ꝛ quomodo deſcendant ad defunctos ī purgatorium.fo.clvij.col.i.G.

Operis ſeruilis neceſſitas quot modis fiet:et quomodo a peccato excuſet.fo.lxij.col.i.C.D.E.

Opus virtuoſum quot mereať:ꝛ econuerſo de malo.fo.xcix. col.iiij.B. circa medium.

Opus ſatiſfactoriū quot debeat habere conditiones.fo.lxxv.co.i. C.D. per totum

Opus manuale vt ſit licitum quot requirat conditiones:vide in artificis.

Opus bonum duo in ſe continet/ ſcꝫ meritum et ſatiſfactionem. foľ. clvi. col.iii.E.

Oratio quid ſit.fo.lxxx.co.iii.C.poſt ꝑncipiū:ꝛ vnde efficaciam habeat.ibidem.E.circa finem.

Oratio qn̄ et quibus eſt in precepto. fo.vii.col.i.C.D.per totum.

Oratio in eccleſia an ſit vtilior et fructuoſior q̄ extra:ꝛ quot de cauſis. fo. lxxxi. col.i.E.

Oratio dn̄ica quomodo contineat ſeptem a quolibet fideli ſperanda/ ꝛ petenda.fo.vi.col.iiij.B.

Oratio ſuꝑ infirmū per ſacerdotē vel aliū ꝓbate vite:an licite poſſit fundi. fo.xxiiij.col.i.Hh.in fine.

Oratio quibus aīabus proſit.fo.cliii col.iiii.A.circa medium.

Orationis ſpecialia loca quare ſit inuenta.fo.lxxx.col.iii.C.ꝑ totum.

Orans deum/nec animam ſuam preparans dimittendo proximo / vel ad deuotionem ſe non diſponens:an mereatur exaudiri a deo.fo.xlii.co.ii.H.

Orationem dn̄icam et ſymbolū apoſtoloꝝ diſcere negligentes:quomodo peccēt cōtra primū p̄ceptū.fo.vii.col. iiii.G.

Orare quilibet fidelis an ꝓ ꝑſequentibus teneatur:et quomodo. fo:cviii. col.i.T.per totum.

Orare quilibet fidelis pro p̄latis eccleſie an teneať.fo.xci.co.iiii.C.ī pn̄.

Orare pro defunctis an ſit melius q̄ pro viuis.f.cliiii.col.iii.E.ꝑ totum.

Orare publice an liceat pro his q̄ ſubitanee mortui ſunt.fo.cliiii. col.i.C.

Orare an liceat pro his qui in manifeſtis peccatis deceſſerunt. foľ. cliiii. col.i.C.

Orare ꝓ ſanctis an licitū ſit.ibiđ.A.

Ordo recte tendentie in deum in operatiōibus humanis ad vitam eternā promerendam quis ſit.fo.x.col.i.D.

Ordo in dilectōne ſeruādus quis ſit. fo.lxxxiiij.col.iij.C.poſt principium.

Ordo ſeruandus in emiſſiōe voti q̄s ſit.fo.lvii.col.iii.C.in pꝛīcipio.

Ordines eccľie quot ſint.foľ.lxv.col. iiij.B.ī međ.ꝛ q̄s ſit excellētior.ibiđ.

Originale peccatū quid ſit.foľ.clxvi. col.ii.D.in principio. et quomō ſpoliauit hominem omnibus virtutibus et gratiis.ibidem.

Patientia irrationabilis ꝗ magna ſit.fo.xcviij.co. iiij G.circa medium.
Pacta quō ſint ſeruanda fo.cxlix.col.i.R.
Parētes ſacerdotuz an fiāt partici‑pes bonoꝝ operꝝ ꝑ eos factoꝝ ſpecia‑liori mō ꝗ alijs.fo.lxvi.co.i.D.pꝰ me.
Parētes honorare docemur ex.vij. rōnibꝰ. lxxxix.co.iij.B.C.D.E.F.G
Parētes quomodo ⁊ in quo ſint ho‑norandi.ibidem.H.ꝑ totum.
Parentes vota filioꝝ ſuorum an ſine pctō/et quando poſſint reuocare.fol. xc.col.iij.L.
Parentes quot modis inhonorent. fo.xc.col.iiij.N.per totum.
Parētibus filij an ad oīa obedire te‑neant.fo.xc.col.iiij.M.per totū.
Parētibꝰ īuitis an filiꝰ religionē po terit intrare.fo.xci.co.ij.Q.ꝑ totū.
Parētibꝰ votū filioꝝ irritātibꝰ an fili os liceat obedire. fo.xc.co.iij.L.ꝑ to.
Pater q̄re dicat deꝰ. fo.vi.co.iiij.B.
Pater ſpiritualis quis ſit. fo.xci.co. iij.A.in principio.
Pater an ſit magis diligēdus matre fo.xc.col.ij.I.K.ꝑ totum.
Pater carnalis an pre ſpūali ſit plꝰ diligēdus.fo.lxxxvij.col.iii.G.ī pnci.
Pater an poſſit compellere filiuz ad mrioniū ꝯhēdū.fo.xci.co.ij.P. ꝑ to.
Patres quos honorare debemꝰ q̄tu plices ſint. fo.lxv.col.iij.A.ꝑ totum.
Paterfamilias in quot tenet ſubditiſ ꝓuidere.xcv.col.i.K.in fine.
Patrini quot tenent filijs ex fōte ſu‑ſceptis .fo.vi.col.ij.L.in pncipio.
Paſſio dñi ieſu quō irā cōpeſcat. fo. c.col.iij.E.in principio.
Pauꝑtas q̄/⁊ ꝗ magna / et qñ excu‑ſet a ieiunio.fo.cxxxij.col.i.C.ꝑ totū.
Peccans cōtra vnū preceptū ſit reꝰ: quomodo hoc intelligatur.fo.ij.col.ij C.poſt medium.
Peccans in die feſtiuo mortalit vno peccato:dupl'r mortaliter peccat. fo. lx.col.iiij.H.in principio.
Peccare ex ignorantia quomō ſit g̃‑uiſſimū.fo.clxviij.col.iiij.B.ī medio.
Peccata dimiſſa quō redire ītelligāt fo.clxvij.col.ij.G.in fine.
Peccata in homīe quō generent.fo. clxxi.col.iiij.F.per totum.
Pctā quō ⁊ ꝓpter q̄ ſūt turpia ⁊ eru beſcibilia.fo.xlv.col.i.C.D.ꝑ totū.
Peccata clamantia in celum quot et que ſint.fo.xcv.col.ij.M.ꝑ totum.
Peccata aliena que/ et quot ſint. fo. cl.col.i.B.C.circa principiū.
Peccata iniquoꝝ an ſemꝑ ſint euel‑lenda:et an aliquibus cauſis ſint to‑leranda.fo.cvij.col.ij.N.O.ꝑ totū.
Pctā verboꝝ ex intētione dicētiſ ſunt iudicanda.fo.cix.col.iij.C.in pncipio
Peccata venialia mlta an faciūt vnū mortale.fo.clxxv.col.i.C.in medio.
Peccata parentū deū vlciſci in filijs vſqꝫ ad quartā generationē: quomo‑do intelligatur.fo.viij.col.i.A.ī med.
Peccati malitia ⁊ magnitudo penes que attendatur.folio.clxvi.col.iiij.E. ante medium.
Pctī gradus qui et quot ſint.vide in gradus.
Peccatoris meditatio qualis eſſe de beat.fo.cxxiij.col.iiij.D.circa mediū.
Peccatores an deus exaudiat. folio clvij.col.i.G.poſt mediū.
Pctōres an ſint diligēdi.fo.lxxxviij. col.i.I.per totum.
Peccatores an ſe odiant. fo.ciij.col. iij.F.Et vtrū ſe diligant.ibidem.
Peccatoꝝ reliquie que ſint.fol.lxvi. col.iij.A.circa medium.
Peccatum mortale ad que/ et ad q̄t mala obliget.fo.vi.col.iiij.B.circa fi.
Peccatum duodecim mala operatur in homine.fol.clxvij.co.i. F.G.H.I. per totum.
Peccatum mortale ex nouem cauſis iuſte eternaliter punitur.fo.clxxv.co. iiij.E.per totum.
Peccatū in quo conſiſtat. fol.xxxvij. col.i.C.in fine.
Peccatum cordis et operis quomo‑do differant / et quando ſunt vnū pec catum/et quando duo.fol.clxxi.col.i. B.in principio.
Peccatum ꝓpriū an q̄s teneat ma‑

✠

nifeſtare.folio.xxxiiii.col.iiii.E. circa medium.H.
Peccatū quot modis dicatur occultum.folio. cxiiii.colū. ſecūda.F. poſt medium.
Peccatū mortale quot modis dicat̄. fo.cxxiii.col.i.H.circa medium
Peccatum veniale an per moram ſit mortale:vide in mora.
Peccatū veniale an poſſit fieri mortale.fo.clxxv.col.i.C.per totum. ⁊ q̄t modis.ibidem.
Peccatum veniale vndecim mala infert.fo.clxxv.col.iij.D.ꝑ totum.
Peccatum contra naturam q̄d ſit/et quot ſint ei⁹ modi ⁊ gradus/⁊ quō de ipſo ſit predicandum. folio.cxxij. colūna.iiij.G.
Pecccatum cōtra naturam īter pctā carnis trib⁹ de cauſis eſt grauiſſimū ibidem.G.poſt medium
Peccatū omne ſuꝑ om̄ia fugere debet om̄is ratiōalis creatura.fo.clxvi. col.iiij.E.
Pena vtentiū ſupſtitionib⁹ q̄ ſit ſm̄ leges. fo.xvi.col.i.B.poſt p̄ncipiū
Pena legalis facientiū tempeſtates que ſit.fo.xxi.co.ij.P.in fine.
Pena damnatorum.vide in damnatorum pena.
Penarū inferni cōſideratio an plus moueat ad dimittendū peccata q̄ cōſideratio gaudioꝝ celeſtiū. fo. clxxxi. col.ij.D.per totū.
Penas infligere qui poſſint/⁊ quomodo diuerſimode. fol. xcv. col.i.K. per totum.
Penitentia q̄d ſit.fo.lxx.col.iii.L.
Penitētia q̄t habeat partes.fol.lxix. col.i.in principio.
Penitentia ſex de cauſis non eſt procraſtinanda.fo.vij.col.iiij. G.poſt medium.fo.xliij.col.iij.H.per totum. ⁊ fo. lxxvi.col.iij.D.E.F.
Penitentia ſera quomodo ſit periculoſa.fo.lxxvi.co.iij. D.G.per totum
Penitentia vera quomodo debeat eē circūſtantionata. fo.lxxvi. col.iiij.E. in principio.
Penitentia quomō ſit iniungenda.fo. lxxv.colūna.iiij.H.circa medium.G. per totum.
Penitentia ſm̄ canones imponenda que ſit ipſis vtentibus ſupſtitionibus folio.xvi. colūna prima.B.circa medium.
Percuſſiones/vulnerationes/mutilationes/ꝓhibent̄.fo.xciiij.col.iiij.H I.per totum.
Perfectus in dei dilectione quomodo poſſit toti terre ꝓdeſſe.fo.viij.col. p̄ma.A.in fine.
Peregrini an teneantur ieiunare/ et quomodo.fo.cxxxij.col.i. D.circa p̄ncipium.vſq; ad finem.
Periurium quid ſit.fo.li.co.p̄ma.A. per totum.
Periuriū quot modis ꝯmittat̄. fo.li. col.ij.C.D.E.F.G.per totum.
Periuriū propriū ſemꝑ eſt mortale pctm̄.fo.li.col.ij.B.in fine.
Periuriū q̄ graue pctm̄ ſit/ ⁊ ex q̄t cognoſcitur.fo.lij.col.i.H.per totum.
Periuriū an poſſit excuſari ꝓpter īdeliberationem q̄ non ſit mortale.fo. clxij.col.iij.F.per totum.
Periuriū quattuor de cauſis eſt multum deteſtabile.fo.lij.col.ij.I.ꝑ totū.
Periurus quis ſit proprie.fol.li.col. ſecūda.B.
Periuri penitentia que ſit.fo.lij.col. p̄ma.H.ad finem.
Periurare aliquē ſciēter permittēs quomodo penitere debeat. folio.liiij. col.ij.E.
Periurus quō ſit infamis: et nō poteſt teſtificare.folio.lij. colū. p̄ma.H. in fine.
Periurādi ꝯſuetudo quō ſit remedianda.fo.lij.col.iij.K.ꝑ totum.
Perplexiōe ſtante quō ſit euitandū pctm̄.fo.clxi.col.i.H.ꝑ totum.
Phiſonomia q̄d ſit. xxvi.co.iiij.Z3.
Phiſonomie iudicio an de moribus hoīm poſſit iudicari. Z3. poſt principium.et a q̄b⁹ ſumat̄ iudicium coniecturationis: ⁊ quomodo ſit iudicandum.ibidem.

Phiſonomie iudicium ex tribus redditur falſum. Z3. ad finem. ibidem.

Piarum mentium eſt ibi agnoſcere culpam vbi culpa non eſt: quomodo hoc debeat intelligi. fol. xi. col. prima vltra medium ſecunde columne. F. in tertia regula.

Pollutio quottuplex ſit: et que impediat ſumptionem eukariſtie/et q̃ non et quomodo. fol. lxxix. col. iiij. H. per totum.

Potentie anime quomodo ⁊ per que in patria perficientur. fol. vi. col. iiij. B. circa medium.

Potus temperantiam quinqȝ exempla nobis ſuadent. fo. cxxviij. co. i. B. per totum.

Potus exceſſus quomodo plus noceat q̃ exceſſus cibi. fol. cxxviij. col. i. A. circa medium.

Preceptorum dei ſcientia q̃ ſumme ſit homini neceſſaria. fo. clxiij. col. iij. C. circa medium.

Preceptorum obſeruantia q̃ ſtricte a deo ſit mādata. folio. ij. col. pͥma. A. per totum.

Preceptorum obſeruatores quotuplex ſequatur vtilitas. fol. ij. colū. ij. C. per totum.

Preceptorum tranſgreſſores quot mala ſequantur. ibidem. D. per totū.

Precepta quot de cauſis ſint diligēter ſeruanda. folio. ij. col. ij. B. per totum vſqȝ E.

Precepta quomodo ſm dictamen recte rationis naturalis ſint homini data: et ideo naturaliter īclinatur ad eorum impletionem. ibidem. B. in fine. E. circa medium.

Precepta quomodo perfectiſſime ordinant hominem ad deum/ad proximum/et ad ſeipſum. folio. iij. col. ij. H. per totum. Et ibidem colligitur ratio quare ſunt decem precepta.

Precepta ex quot alleuiantur. fo. ij. col. iiij. E.

Precepta quotuplicia ſint: et quomodo diuerſimode ligent. folio. iij. co. iij. J. circa medium.

Precepta iuris poſitiui quantum extendant ſe. folio. lxxiij. col. iij. O. in medio.

Precepta eccleſie quomodo ligent. fo. clxiij. col. iij. C.

Precepta prime tabule an poſſint diſpenſatiue laxari. folio. liij. colū. pͥma. H. in medio.

Precepto de parentum honoratione quare additur premij promiſſio. fol. xci. col. pͥma. O.

Precepto non mechaberis/ que prohibentur. folio. cxix. colūna. iij. B. in principio.

Precepto non furtum facies/ que ꝓhibeantur. folio. cxxxij. colūna. iiij. in principio.

Precepto quinto/que prohibeantur folio. xciiij. col. iiij. H. J. per totum

Precepto octauo quid prohibeatur. folio. clvij. col. iiij. A. per totum.

Precepto nono que prohibentur. fo. clxxi. colū. prima. A. in principio. B. poſt medium. Et ad que extendatur prohibitio. L. M. N. per totum.

Precepto decimo quid prohibeatur. fol. clxxiiij. colū. iiij. A. in fine. B. per totum. Et quare hoc preceptum ponatur. ibidem.

Preceptis eccleſie quomodo ſit obediendum. folio. cxxx. col. pͥma. D. circa medium

Preceptum primum ponitur litteraliter. folio. iij. col. iij. J. K. in pͥncipio. et que et quot in eo precipiuntur.

Preceptum ſm preparationem animi quid ſit. folio. v. colūna. iij. J. circa principium.

Preceptum de honoratione parentum quot modis tranſgrediatur. fol. xc. col. iiij. N. per totum.

Preceptum non furtum facies. xxi. modis tranſgredi poteſt. fo. cxl. co. ij. D. per totum.

Predicatores quomodo ſe habere debeant ne ſcandaliſent. fo. cxvij. col. ij. N. per totum.

Prelati qui et quot ſint. fo. lxxiij. col. ſecūda. L.

Prelati a ſubditiſ an poſſint accuſari vide in accuſare.
Prelati ſubditos iniuſte ledētes / aut corrigendo offendentes: an veniā ab eis petere teneantur / et reconciliatio nem.fo.cviij.col.iij.P.per totū.
Prelati eccľie quibus ſint honorandi: et quomodo.fo.xci.co.iiij.C.D.E per totum.et foľ.xcij.col.i. E.in fine
Prelati eccľie quō dehonorenť. foľ. xcij.col.i.F.per totum.
Prelatorum ſtatus quomodo' licite et moderate debet eſſe honeſtus. foľ. cxxxvi.col.iij.B.
Prelatis eccleſie quare ſit obediēdū fo.xci.col.iij.A.ꝑ totum.
Prelatis eccleſie in quibus tenentur laici obedire.fo.xci.col.iiij.B.ꝑ totū
Premiū quotuplex erit in patria. fo. viij.col.ij.D.ad finem.
Preſumptio quotuplex ſit.fo.xxxvi. col.i.A.per totum
Preſumptio quare ſit peccatum / et quando ſit peccatum in ſpiritūſanctū et qn nō.fo.vij.col.iij.F.ꝑ totum
Preſtigiū quid ſit. foľ.xix.col.ij. C. in medio.
Preſtigium in genere quot modis fiat.ibidem.D.per totum
Princeps ſubditis quomodo ꝓuidere teneť.fo.iij.col.ij.H.in ꝑncipio
Princeps quomodo debeat eſſe habendus in gloria: et plus ceteris fidē aſtruere.fo.vi.col.iij.M.in medio
Principi in quot teneňť ſubditi obedire.fo.iij.col.ij.H.ante medium
Proficere quid ſit.fo.xliij.col.iij. H. in fine.
Promittēs tēporalia ex metu cadente in ꝯſtantē virū: an teneať ſoluere. fo.xlvi.col.i.I.per totum.
Promittens aliquid facere qđ intendit / et tamen non facit: an mentiatur. fo.clix.col.iiii.A.
Propoſitū bonū an aliqn obliget / et quomodo.fo.lviii.col.iiii.M.ꝑ totū
Proxim⁹ noſter quis ſit: et quot ſint nobis proximi. foľ.lxxxiiii.col.iii.B. per totum.
Pueri an in cunabulis opere demonū poſſint ꝯmutari.foľ.xxi.col.ii.O. per totum.
Pueri ꝗtēnes eukariſtiā ꝑcipe poſſint.fo.lxxviii.col.iii.B.in fine.
Pueri iurare in iudicio quare nō admittuntur.fo.l.col.iii.H.circa mediū
Pueris poſt baptiſmū morientibus an debeať fructus.fo.cxcii.col.iiii.F. per totum.
Puerpere quare plus ceteris ꝑſonis infirmis / mirabilib⁹ apparitōib⁹ ⁊ fātaſiis vexari videnť. foľ.xxiiii. col.iii. Ff.per totum
Purgatoriū an ſit / ⁊ quō oſtēdať ſcriptura / ꝓbia / ⁊ exemplis.fo.cxliiii.col. iiii.F.
Purgatoriū quotuplex ſit.ibidē.G.
Purgatoriū an vnā aīam citius purget alīa: ⁊ vn̄ hoc ſit.fo.cxlv.co.iii.K.
Purgatorii pena ꝙ magna ſit: ⁊ quotuplex ſit.ibidem.G.poſt principium vſqꝫ ad finem.I.
Purgatorii ignis ꝗtuplex ſit: ⁊ quomodo differenter purget. folio.cxlv. col.ii.I.
Rationis humane quot ſint actus.fo.cxxxiii.co.iiii.F. circa medium.
Rationis actus quō ꝑ luxuriā deordinanť ⁊ ꝑuertūť.ibiđ.F.
Rancoroſi ⁊ iram dimittere nolentes ꝙ mali ſint: et cui aſſimilentur.fo.cix. col.i.E.
Rancor quomō ſit pctm̄ / ⁊ quō ꝑ multa docemur rācorē expellere. ibiđ. E.
Rapina quomō ſit mortale peccatū. fo.cxl.col.ii.B.in principio.
Raptor vltra reſtitutionem rei ablate: an teneatur recompenſare damnū quod iniuſte intulit.fo.cxli.col.ii.L.ī principio.
Recidiuatio ī pctā quomō remediať. fo.lxxvi.col.i.A.B.C.ꝑ totum
Reconciliatio ꝓximo vel fratri fienda.quere in frater.
Redditus cū ocio habere / an liceat. fo.lxxxii.col.i.C.in fine.
Regula et directoriū oīm humanorū actuū ꝗ ſit.fo.viii.co.i.B.poſt mediū. vide in ordo rectus.

Regula ad cognoſcendū quando q̄s
mortaliter peccat contra dilectionem
proximi. fo.lxxxv.col.ij.G.H.ꝑ totū.
Regula vna ad cognoſcendū peccata
mortalia a venialib⁹.fo.xxxi.co.ij.H.
Regula vna ꝓ temperantia ſeruāda
fo.cxxvi.col.ij.B.in principio.
Regule doctorū ad cognoſcendū pec
cata mortalia a venialibus.fo.x.col.
iij.B.per totū.E.per totū.et. F. ꝑ to.
Regule doctorū dirigentes animum
fluctuantē in viam regiam ad mādato-
rū dei obſeruantiam/et ſunt in nu-
mero.xiij.fo.xi.col.i.F.poſt pricipiū.
Regule quibus menſurari debēt ope
ra hominis/ne ſupbiat: ſunt quattu-
or.fo.xxviij.col.ij.E.
Religio quid ſit.fo.xxiij.col.i.D.
Religionis ingreſſum impediens:an
peccet:et quid teneat̃ facere.fol.cliij.
col.iij.R.
Religionū inſtitutio q̄ fuit cauſa.fo.
xi.col.i.F.circa mediū in.vij.regla.
Religioſi quomodo famā bonā cōſer
uare debeant.fol.cxiij.co.iiij.B.poſt
medium.
Religioſi gratia regule et religionis
elemoſinas capientes:⁊ tamen ſm re
gulam non viuentes/ſed contra deuȝ
et regulam:quomodo peccent. folio
cxlij.col.i.R.poſt mediū.
Religioſus habitum religionis por-
tans/⁊ a ſtatu pfectiōis deficiens:an
ſit hypocrita. fol.xxxv.col.ij.H.idem
de clerico quocūq̧.
Religioſus an teneat̃ p̄lato ſuo in oī-
bus obedire.xlvij.col.iiij.C.ꝑ totū
Religioſus an teneatur obedire pre-
lato in his que ſunt contra regulam.
ibidem.D.per totum.
Reliquie ſctōꝝ quō et quot de cauſis
debēt venerari. fo.xv.col.iiij.E.ꝑ to.
Remedia cōtra ſupbiā et inanem glo
riam.fo.xxxi.col.iij.K.per totum
Remedia contra reciduuam pctī:Ui-
de in recidiuatio.
Remedia ſeptem vitiorum capitaliū
Uide in dictionibus vitioꝝ.
Reſtitutio cui fieri debeat. fo.cli.col.
p̄ma.E.per totum. Et per cuius ma-
nus fieri debeat.ibidē.F.ꝑ totum.
Reſtitutio quando fieri debeat. Ibi-
dem.G.
Reſtitutio ƀ quo fieri debeat. fo.cliij.
col.iij.R.ꝑ totum.
Reſtitutio rei ablate in quibus caſi-
bus poſſit differri.fol.li.col.ij.G.an-
te medium.
Reſtitutio in bonis corporis quomō
ſit fienda. fo.cli.col.iiij.I.per totum
Reſtitutio in mutilationibus quō ſit
facienda.ibidem.K.ꝑ totum.
Reſtitutio in bonis aīe ablatis/ſcilȝ
morib⁹:quō ſit fiēda. fo.cliij.co.i.P.
Reſtitutio bone fame in parte vl' ĭ to
to ablate/quomodo ſit fienda. fo.cliij.
col.ij.L.M.N.O.ꝑ totum.
Reſtitutio quomodo ⁊ qualis/cōtri-
tionem precedere debeat.fo.cxlix.co.
iiij.A.in principio.
Reſtituere qui tenentur. ibidem.B.
per totum.
Reſtituere debens ⁊ non habens/q̄d
facere debeat ꝓ ſalute ſua conſeruan
da.fo.cli.col.iiij.H.in medio.
Reſtituere famā an teneatur qui non
certe nec publice/ſed incaute et indi-
ſcrete murmurāter dicunt de aliquo
audiſſe crimen qđ cōmiſiſſet. fol.cliij.
col.iij.M.per totum.
Reſtituere quid teneatur qui aliqueȝ
a religione retraxit.ibidem.R.ꝑ totū
Reuerētia dei exterior in quibus con
ſiſtit.fo.xiiij.col.ij.in principio.
Reuerentiam deo aufert qui eukari-
ſtiam indigne manducat. folio.xiiij.
colū.p̄ma.E.
Ridere an ſit peccatum/et quotuplex
ſit.fo.cxviij.col.iiij.G.per totum.

SAbbati preceptum tranſ-
gredientes q̄ grauiter pec
cent:et quot de cauſis.fol.
lx.col.ij.F.ꝑ totum.
Sabbati preceptum quot modis vio
letur. fol.lx.col.iij.G.H.I.K.L.M.
Sabbati preceptum quomodo ꝑ mor
tale peccatum violetur.fo.lx.colū.iij.
G.circa medium
Sabbati dies quot de cauſis ſit bea-

teuirgini in ſpecialem honorem depu tata.fo.lx.col.ij.D.per totum
Sabbatum in ātiqua lege an fuit ſtri ctius mandatum ꝙ nunc dies domi= nicus.folio.lxi.colūna pma K.poſt principium.
Sabbatum quot modis ſanctificetur fo.lxi.col.iiij.A.per totum.
Sabbatum violant qui abſ legitti= ma cauſa miſſam audire negligūt.fo. lxi.col.ij.K.in principio.idem de ſer= mone audiendo.ibidem. M.cum ſe= quentibus.
Sabbatum ſoluendi neceſſitatis tem pore quis poteſt dare licentiam.folio lxij.col.iiij.H.
Sacerdos ſeptem de cauſis eſt mul= tum honorandus.fol.lxv.colū.iij.A. B.C.D.per totum.
Sacerdos vtiliſſimus eſt eccleſie.fo. lxv.col.iiij.C.in medio.
Sacerdos ſiue bonus ſiue malus ma ximo honore eſt tenendus.ibidē.D.
Sacerdos in pane et aqua ieiunans/ et illo die celebrans an vini ablutio= nem ſumere debeat.fol.lix.col.iij.A. per totum.
Sacerdotis officium cui aſſimiletur/ et quibus.folio.lxvi.colū.prima.D. circa principium.
Sacerdotes raro celebrantes aut in= digne:ꝙ grauiter peccēt.ibidē.D.
Sacerdotes occaſionaliter ad peccā= dum inducentes:ꝙ grauiter peccent. ibidem.D.
Sacerdotibꝰ detrahentes:ꝙ grauiter peccēt.ibidem.D.poſt mediū.
Sacerdos leproſus an celebrare poſ ſit/et quomodo. fol.lxxix.col.iiij.H. ante finem.
Sacra ſcriptura quomodo legi debe at.fo.xi.col.i.F.circa mediū in ſepti= ma regula ſecūdo membro in fine.
Sacramenta eccleſie quare ſūt ſeptē fo.lxiij.col.iij.B.per totum.
Sacramenta vnde habeant efficaciā Ibidem.C.per totum.
Sacramenta quare ſint inſtituta.fo. lxiij.col.iij.A.per totum.
Sacramentoꝝ veneratio.iij.manda= to precipitur. fo.lxiij.col.ij.
Sacramentoꝝ ſuſceptio ꝙ vtilis ſit. fo.liij.col.iij.C.in fine.
Sacramentis eccleſie malefici ſua in ſtrumenta quare tāgi permittant.fo. xxij.col.iij.Z.
Sacrificium deo offerendi quomodo lex nature dictat. fo.xv.co.ij.G.ꝑ to= tum.Et quotuplex ſit ſacrificium.ibi= dem.B.Et quomodo ſacrificiū miſſe ſit dignius aliis.ibidem.
Sacrificiū altaris ex quibus cauſis ſit deo acceptum.folio.clvi.col.iij.E. poſt principium.
Sacrificium altaris quomodo ſuper omnia valeat ꝓ ſatiſſaciendo pro ani mabus in purgatorio.fol.clvi.col.iij. E.in principio.
Sacrificiū altaris quantum tollat de pena.ibidem.E.poſt mediū.
Sacrificiū altaris quante efficacie ſit Ibidem.F.ꝑ totum.
Sacrilegium quid ſit:et qui hoc com mittant. fo.cxxij. colūna.iij. F.in pn.
Sacrilegium quomō graue ⁊ grande peccatum ſit ꝓpter quin.fo.cxxxvi. col.i.F.in fine.
Sanatio aīaꝝ a deo quotuplex ſit.fo. lxix.col.i.A.circa pncipium.
Sancti quibus reuerentiis ſint hono randi.fo.xiij.col.iij.C.in principio.et fo.xv.col.iij.B.poſt mediū.et in qui= bus ſignis honorent dulia veneratio ne.fo.xv.col.iiij.D.in fine.
Sancti non canoniſati an poſſint ve= nerari.fo.xiij.col.iii.C.in fine.
Satiſfactio pro peccatis quare ⁊ quō debet fieri.fo.lxxiiii.col.iii.A.ꝑ totū.
Satiſfactio de qbꝰ rebꝰ:⁊ ptibꝰ hoīs fieri debeat.ibidē.G.ꝑ totum.
Satiſfactio ꝑ q̄ opa fieri poſſit.ibidē F.G.per totum.
Satiſfactio quāto tp̄e ⁊ ꝑ quot opa fi eri poſſit.fo.lxxiiij.col.iiii.B.ꝑ totū.
Satiſfactio ꝑ q̄ opa magi fieri poſſit. fo.lxxviii.col.i.M.ꝑ totum.
Satiſfactio ꝓ aīabꝰ ī purgatorio ꝑ q̄t et q̄ fieri poſſit.fo.clv.col.iiii.A.B.C D.E.ꝑ totū.⁊ an ꝑfectū maiorē capi ant ſm maiorē charitatē.ibid.E.ī fi.

Satiſfactio proximo de iniuria ſibi il
lata per q̄ fieri poſſit.fo. cvi.co.iiij.H.
Satiſfacere per ſe in vita:quare meliꝰ
ſit ꝙ per alium poſt mortem.folio.clv
col.iiij.B.in principio.
Satiſfacere an ꝗs poſſit qui eſt in pec
cato mortali cōſtitutus.folio.lxxv.co.
iiij.H.
Satiſfacere viuus proviuo peccatore
an poſſit/ꝛ quot modis.fo.lxxviij.col.
iij.H.per totum.L.in me. Et quando
non poſſit.J.ꝑ totum.
Satiſfacere ꝓ aliovolens quō debeat
eſſe diſpoſitus.lxxviij.co.iiij.L.ꝑ totū.
Satiſfactorium opus quale eſſe debe
at.vide in opus ſatiſfactoriū.
Scandalū quid ſit.fol.cxv.col.i.A.in
principio/et quot modis poſſit ꝗs ſcā
daliſari.ibidem.
Scādalū quottuplex ſit. cxv.col.ij.C.
Scandalum an ſit generale vel ſpēa-
le peccatū.fo.cxv.col.iij.E.per totum
Scandalum quando ſit peccatū mor
tale/et qn̄ veniale/et quando non.fo.
cxv.col.iij.D.E.F.G.
Scandalum in fama quomodo ſit ca
uendū.fo.clii.col.iii.M.circa mediū.
Scandalū ne oriatur vtrum bona ſint
dimittenda.fol.cxvi.col.i.H.J.K.L.
per totum.
Scandalū in quot generibus hoīꝫ ori
ri poſſit.ibidem.H.in medio.
Scandali peccatū ꝙ deteſtabile ſit.fo.
cxv.col.i.B.in principio
Scandali ſuſpicio quomō faciliter nō
ſit habenda.ibidem.L.in principio.
Scandaliſantis quot ſint pene. folio
cxv.col.i.B.ante mediū. De ſcanda-
lo vitando dantur quattuor regule.fo
lio.cxvij.col.iiij.P.per totum.
Scientia acquiſita qualem mercedeꝫ
habebit in gloria.fol.viij.col.iij. E.in
principio.
Scire quilibet que tenetur.fol.clxiij.
col.iij.C.in principio.H.J.per totum
fo.clxv.col.iij.A.in principio.
Scrupulus quid ſit.fo.xi.co.i.F. poſt
medium in octaua regula.Et qui ſcru
puli ſint abijciendi/ꝛ quomō.ibidē in
duodecima regula.
Secretum quottuplex ſit.ꝛc. Vide in
ſigillum.
Senſus hominis quomō in patria ꝓ-
miabuntur.fol.clxxxiij.col.iij. A. per
totū.ꝛ quomō fiet ſenſatio per ſenſus
in patria.ibidem.B.et quottuplex ſit
ſentire.ibidem.
Senſus hominis quomō ab humani
tate chriſti tāꝙ a iocūdiſſimo obiecto
ſatiabuntur.fo.cxcij.col.iiij.F.per to-
tum.G.poſt principiū.
Senſibiliū maximā delectationē que
et quot delectabūt in patria. fo.cxcij.
col.ij.B.
Serpentes per diuinū verbū an liceat
arcere.fo.xix.col.iiii.G.in fine
Seruire deo propter vitā eternā an li
citum ſit/ꝛ non ꝓpterea eum diligere
ſed propter ſe.fol.x.col.i.O.per totū.
vide in diligere.
Seruile opus die dominico factū an
excuſari poſſit aliquando/et per que.
fo.lxij.col.i.C.J.K.per totum.
Seruile opus ex neceſſitate fieri quot
modis contingat/ꝛ quō/ꝛ qn̄ excuſat
a violatione ſabbati.lxij.co.ij.D.E.F
Seruile opus die feſtiuo factū an pie-
tas/ꝛ modicitas excuſent. fo.lxij.col.
iiij.J.K.per totum
Seruitꝰ q̄ttuplex ſit.fo.lx.co.iiij.J.K
Seruitus q̄ deo fit quō ī noſtrā cedat
vtilitatē. fo.xx.co.ij.K.in medio
Sigillū ſecreti ꝛ ꝯfeſſiōis an ꝑ ligat/
ꝛ quō.fo.clxi.col.ij.B.C. per totum.
Sigilla hominē ad tacendū artantia
quot ſint.fol.lxxiij.col.ij.M.per totū.
Signū aliquod a deo peti/an ſit licitū
fo.xli.col.iij.D.in principio
Signū magne fidei quod ſit.fo.v.col.
i.G.poſt medium.
Signū reꝓbatiōis qḋ ſit.vid ī ſupbia
Signa exteriora in v̄bis geſtus ꝛ factiſ
cui debeāt correſpōdere.fo.xxxiiij.co.
iij.C.circa prin. De hoc vide in veſtis.
Simulatio qd ſit.xxxiiij.co.iij.B.circa
Simulatio q̄ttuplex ſit/ꝛ q̄ mor (prin.
talꝭ/ꝛ q̄ nō.fo.clx.col.iij.G.poſt prin.
Simulatio q̄re ſit pctm̄.xxxiiij.co.iij.C
in p̄nci.ꝛ qn̄ ſit pctm̄.D.ad finem.
Simulatio aliqua an ſit licita. fo.xxxv

col.ij.J.per totum.
Simulatio et hypocriſis quō differāt fo.cxxxv.col.ij.B.in principio.
Simulata equitas quō ſit duplex iniquitas.fo.xxxiiij.col.iiij.E.in fine
Sobrietas qd ſit.cxxviij.col.i.A ī pn̄.
Societas bona/ quomodo ⁊ quando ſit querenda.fo.xliiij.col.iij.G.ī med
Societas mala ꝙ periculoſa ſit.⁊ quō ſocietas popularꝫ fuit beato petro occaſio dn̄m negādi.fo.ij.co.iiij.F.añ fi.
Sol et luna quomō ſtabunt poſt diem iudicij.fo.clxxxiij.col.i.H.poſt mediū
Somnia an ⁊ quomodo ſint ſigna futurorum.fol.xviij.col.i.C.per totum.
Somnioꝝ ꝙ diuerſe ſint cauſe.fo.xvij col.iiij.B.in princi.⁊ quomodo caute ſm ea poſſit iudicari.ibidem.
Sorte vti qd ſit.fo.xviij.col.ij.E.ꝑ to.
Sortibus licite vti in quot caſibus cōtingat.fo.xvi.col.iij.D.per totum.
Sortibus male vti in quot caſibus cōtingat.ibidem.F.in principio
Species rerum an poſſint permutari fo.xx.col.iij.M.in principio
Speranda et deſiderāda quomō ſint a deo petenda.fo.vi.co.iiij.B.
Sperare in ſanctos ⁊ ſanctas priuilegiatas quomō liceat.fo.vij.col.iiij.G.
Spes qd ſit.fo.vi.col.iij.A.in princi.
Spes quomō cadit ſub precepto.fol. vi.col.iij.in principio.
Spes ſuper miſericordia dei/et in ꝓpriis meritis quomodo fundari debeat.ibidem.A.
Status honeſtus qui ſit. fol.cxxxvij. columna.iij.G.
Status decentia quomodo ſit conſeruanda.fo.cxxxvij.col.iij.G.per totum
Strepitus nocturnales ⁊ cetere inſolentie in quibuſdam domibus contingentes/a quo et opere cuius fiant.fo. xxi.col.iiij.S.per totum
Stuprum quid ſit/⁊ ſtuprū cōmittēs quid teneatur in foro conſcientie. fol. cxxi.col.iiij.B.
Stupro quot mala eueniant.fol.cxxi. col.iiij.B.
Subditi an prelatos debeant accuſare.Uide in accuſare.
Subtilitas in corporib⁹ glorioſis quomodo erit in patria.fo.clxxxvi.col.iiij G.per totum.
Suffragia quibus proſint et quib⁹ nō fo.cliij.col.iiii.A.per totū. C.in med. D.in principio.F.in principio.
Suffragia qua intētione debeāt regulari.fo.cliiii.col.ii.D.in medio.
Suffragia pro alio facta an etiam ꝓſint facienti ad ſatiſfaciendū pro ſe.folio.cliiii.col.ii.D.ad finem.
Suffragia facta per peccatores an valeant defunctis.fo.clvii.col.i. G.ꝑ to.
Suffragia facta pro multis an valeāt equaliter oībus.ibidem.J.per totum
Suffragia ꝯtinuata ſucceſſiue an pl⁹ valeant ſimul factis.ibidē. K.per to.
Suffragiorū valor per quattuor gradus diſtinguitur. folio.clvii.col.iii.H per totum.
Superbia quid ſit/⁊ quomodo per eā peccetur. folio.xxvii.colū.iii.B.H.in principio.
Superbia eſſentialiter in quo ſit. fol. xxviii.col.iiii.H.in principio.
Supbia ⁊ inanis gloria differūt quadrupliciter.fo.xxvii.col.iiii.C.per totū.fo.xxx.co.i.C.ante mediū.fo.xxxii col.i.B.in principio.
Superbia quomō duabus virtutibus cōtrariatur.fol.xxvii.col.iiii.C.in pn̄.
Superbia prohibetur. fo.iii.col.iii.K circa finē.fo.xxvii.col.iii.A in princi.
Superbia ꝙ magnū malum ſit. folio xxvii.col.iii.per totum
Superbia quomodo ſit reproboꝝ euidētiſſimū ſignū.xxi.col.ij.G.circa pn̄.
Superbia quibus operibus ſe immiſcet.fo.xxxi.col.i.E.per totum.
Superbia quomodo multis nocet/ et quibus.ibidem.F.per totum
Supbia qn̄ ſit mortale peccatū/et qn̄ non.fo.xxxi.col.ii.G.per totū. ⁊ danē de hoc concluſiones illatiue ex regulis datis de cognitione peccatoꝝ venialium vel mortalium.ibidē.J.per to.
Superbia in veſtium ornatu generat ex ſe mltavicia.xxxix.co.iiii.H.ꝑ totū
Superbia in veſtitu per multa ſanctorū exēpla diſſuadeē.fo.xl.co.i.J.ꝑ to.

Superbia in veſtitu exteriori eſt quītuplex ſtultitia.ibidē.K.per totū
Superbie radices quottuplices ſint. fo.xxviij.col.ij.D.per totū
Supbie quot/ꝛ que ſint cauſe eā ante cedētes.fo.xxviij.col.iij.G.ī ꝑncipio.
Supbie que ꝛ quot ſunt cōcomitātia. fo.xxxi.col.i.E.circa principiū.
Supbie q̄t ſunt ſpēs. fo.xxviij.co.iiij. H.Pria ſpēs q̄ ſit.ibid.H.pꝰꝑnci.Et q̄t ſint eiꝰ ſigna.ibid.J.p to.Scda ſpecies q̄ ſit/et quō multiplr̄ errat q̄ hac ſpecie peccat.ibidē.K.L.p to.Tertia ſpēs q̄ ſit.xxix.col.iij.B.p to.Quarta ſpēs q̄ ſit ꝛ quō p eā peccať.ibid.xxx. col.i.C.p to.ꝛ q̄ ad eā reducāť.E.poſt medium.D per totum
Supfluū quid ſit et q̄liter ꝛ ꝫ que debet ſumi ꝛ attendi.cxxxvij.col.i.D.E.
Supſtitio q̄d ſit.fo.xix.co.i.A.(F.G in ꝑn.Dd.circa ꝑn.Et q̄t ſunt ſupſtitionis gn̄a.ibid.A.circa pn̄cipiū
Supſtitiōes quō cognoſcāť. xix.co.iij D.ꝛ ponunť mlta ſupſtitionū exēpla.
Supſtitiōes ꝙuia ſint pctā.f.xvi.col. ij.C.ī pn̄n.ꝛ quomō/et qbꝰ mōis ſint peccata mortalia.ibid.D
Supſtitionū quot ſint ſpēs ꝑncipales fo.xvi.col.i.B.per totum.
Supſtitionū maleficia vnde ſortiātur effectū.ibid.F.p totum
Supſtitiōibꝰ vtēs/apoſtata fidei quō declaratur.fo.xvi.col.i.B.ante finem
Suſpicās de ꝑrio ſuo mortře pctm̄ ex leuibꝰ ꝛ īſufficiētibꝰ ſignis/ꝛ firmiter exhic credēs:an mortaliter peccat. fo lio.xxx.col.ij.D.poſt pn̄n.
Suſpicio q̄d īportat. fo.xxx.co.ij.D
Suſpicio ex q̄bus ꝯtingat. ibidem.D
Suſpitōis quot ſint gradus. ibidē.D
Taciturnitas in qbꝰ ſit habenda.vide in ſigillum.
Tactus in patria quō pſicieť ꝛ q̄bus rōne ſui obiecti maxīo gaudio ꝑmiabiť.fo.clxxxv. col.ij.H.per totum
Tediū vite vnde oriatur ꝛ qn̄ ſit pctm̄ fo.xliiij.col.ij.M.in principio
Temptare deū quid ſit.foľ.xl.col.iiij. A.p to.cū declaratione eius.B.C.D
Tēptare deū an ſp ſit pctm̄.ibid.B.
Temptatio dei quottuplex ſit.foľ.xli. col.i.B.in principio.
Temptatio dei per quot genera hoīz ſit.ibidē.E.in principio.
Temptatiōis ꝓgreſſus quō ſit/ꝛ quō ex ea pctā fluunt.fo.clxxi.co.iiij.F.
Temptationū vie q̄ ſint/ꝛ quō ſint obſtruēde.fo.cxx.col.iiij.J.in principio.
Temptantiū deū quadruplex eſt gradus.fo.xliij.col.ij.H.per totum.
Temptatio hoīs ī mortꝭ articulo q̄re/ quō/ꝛ q̄t de cauſis ſit grauiſſima. foľ. lxvi.col.ij.B.poſt principium.
Tēpeſtates an liceat xbis ſacris/ cāpanarū pulſationibus/ꝛ ſimilibus repellere.fo.xxv.col.i.Pp.per totum
Tepiditas ꝙmala ſit.vid ī negligētia
Tepiditas quō diabolo preſtat fiduciā tēptādi.fo.xliij.col.ij.F. circa me.
Teſtificare an quis teneať aliquibus caſibus.fo.clxi.col.i.A.per totū
Teſtis teſtificādo/vel aľs aſſerēdo in rarevolēs/qualē ſciētiā habere debeat ſuper re ipſa de qua iurare debeat. fo.clxij.col.iiij.G.H.J.per totum.
Teſtimoniū an licite pōt fieri de his q̄ alicui ī ſecreto ſunt ꝯmiſſa.fo.clxi.co. ij.B.C.per totum.
Teſtimoniū fľm an ſit mortale pctm̄.
Theſauri inuenti/an ſint retinendi/ꝛ quō.fo.cxliij.col.i.Y.per totum
Timor in genere/ an excuſet a peccato.fo.xlvi.col.ij.K.per totum
Timor quādo ſit mortľe peccatū.ibid L.per totum.
Triſtitia quottuplex ſit. xlij.co.iij.A.
Triſtitia de alieno bono q̄ttuplex ſit. fo.ci.col.iij.C.D.per totum
Triſtitia de bono diuino qn̄ ſit primꝰ motus/qn̄ veniale pctm̄/ꝛ quō mortale.fo.xliij.col.i.D.E. per totum
Triſtitie quot ſint radices ꝛ cauſe. ibidem.B.per totum
Turpia ꝛ inhoneſta q̄ ſint occultanda fo.xlv.col.i.B.in medio.
Venditio ꝛ emptio quot requirant cōditiōes vt fiant licite. foľ.cxliij.col.ij. C.circa medium.E.per totū.F.in principio.

Venditio et emptio quomodo ſm naturalē et diuinā legē requirant equalitatem/ ⁊ ſm q̄ iuſtū preciū in ipſis ſit ſumendū.fol.cxliiij.col.i.G.H.K. Et que eſtimatio ſit ſequenda.K.
Venditiōis ⁊ ēptiōis q̄s debeat eſſe finis intētus.fo.cxliiij.col.iiij.L.p totū
Venditor an teneat dicere defectū vel vicium rei vēdende.ibidē.M.per totū
Vēditiōe ⁊ emptiōe quottupliciter poſſit fieri fraudatio.ibidē.D.in princi.
Vēdere rē cari⁹ q̄ ſit empta an liceat. ⁊ in q̄bus caſibus. fo.cxliiij. col.iiij.F.
Vendētes quō diuerſū lucrū dn̄t capere.fo.cxlv.col.iiij.P.circa mediū
Veniale peccatū.vide in peccatum.
Verba cōtumelioſa ꝓferre quādo ſit pctm̄ mortale/aut veniale/aut nullū.folio.xcviij.col.i.C.in pricipio.
Verba opprobrioſa q̄ mali effect⁹ ſint generatiua.fo.xcvi.co.iiij.G.poſt me.
Verba ambigua quomō ſint intelligēda.fo.clxij.col.i.E.poſt medium
Verba vel facta occaſionē ſcādali inducētia q̄t mōis fiant.fo.cxv.col.ij.C.
Verbū detractoriū qn̄ ſit veniale/ aut mortale.fo.cix.co.iiij.F.poſt pricipiū
Verbū dei quāte efficacie ſit.fo.xxiij. col.iiij.Gg.ante finem
Verecūdia q̄tuplex ſit. fo.xlv.co.iij.F
Verecūdia quando ſit/ ⁊ quib⁹ de cauſis laudabilis. fo.xlv.col.ij. E.per to. Et p oppoſitū īuerecūdia quot de cauſis ſit vituperabilis.ibidē.F.in prin.
Verecūdia qn̄ ſit mortale pctm̄ aut veniale.fo.xlvi.col.iij.M.per totum.
Verecūdia bona q̄d ſit.ibidem.B.
Verecundia bona in quibus reperiatur.ibidem.B.F.in principio.
Verecundia mala quid ſit.fo.xlv.col. iiij.G.in principio.
Verecundia mala in quibus reperiatur fo.xlvi.col.iiij.O.per totum.
Verecundia mala q̄t habeat radices. ibidem.P.in fine
Verecūdia quot remedijs expellatur. ibidem.B.per totum.
Vermis conſciētie quid ſit/ ⁊ quomodo ſit in viuētibus ⁊ in damnatis.fo. clxxx.col.i.E.per totum
Vermis cōſcientie quottuplex ſit.ibidem.E.per totum.
Veſtes precioſas deferre an ſit peccatum.fo.xxxvij.col.i.C.per totum
Veſtes vane ⁊ turpes/vel ſupflua ornamenta:an ꝓpter conſuetudinē ſine graui peccato poſſint deferri.fo.xxxix col.iij.G.circa medium.
Veſte muliebri an vir poſſit vti/ ⁊ ecōuerſo.fo.xxxix.col.i.D.per totum.
Veſtis exterior quō īterior animi dʒ eſſe īdiciū.fo.xxxvi.col.iiij.B
Veſtiri p̄cioſe an poſſint ꝯſtituti in dignitatibus.fo.xxxvij.col.i. D.p totū.
Veſtium humilium delatio an ſit virtuoſa operatio.fo.xl. col.ij.L.⁊ quib⁹ pſonis ⁊ q̄bus mōis.N.per totum.
Veſtiū precioſitas quot generibus hominū ⁊ quomō ſm magis ⁊ min⁹ admittitur.fo.xxxvij.col.iij.F. p totum.
Veſtium curioſitas quomodo humano ſtudio fuit excogitata/ ⁊ quātū nūc diſtat a prima veſtium inſtitutione. folio.xxxviij.col.ij.H.
Veſtiū textax/p̄m⁹ iuētor q̄s fuit.fol. xxxviij.col.ij.H.poſt principium.
Veſtitu exteriori an ⁊ quō virtutes acquirūtur.fo.xxxvi.co.iiij.B.in fine
Veſtitu per exceſſuȝ aut defectū cōtingit.xij.mōis peccari.fo.xxxvij.col.iiij. G.H.per totum.
Veſtitum humilē quomō quidā impugnant/ ⁊ rationes eorū ſoluuntur.fol. xl.col.iij.M.per totum.
Veſtitus ſuperbia cui aſſimiletur.Vide in ſuperbia.
Via ad patriā celeſtem que ſit.fol.vi. col.iiij.B.poſt medium.
Via regia in mandatis dei obſeruanda.fo.xi.col.i.F.poſt principium.
Via viciorū durior eſt etiam naturaliter mādatorum obſeruantia propter quicq̄.fo.ij.co.iiij.F.in principio
Vicia capitalia quare aliqua dicātur. fo.cxxxiij.col.iij.D.circa medium.
Vicia quare ſenſualibus hoībus apparcāt xtutib⁹ dulciora/ ⁊ ex q̄t/ ⁊ q̄b⁹ cauſis.fo.ij.col.iiij.F.a me.vſq̄ ad fi.
Vicia rep̄mere quō poſſim⁹/ ⁊ p q̄ media.fo.clxvi.col.i. C.poſt medium

Vicium negans quod quis in ſe tum habet/an ⁊ quõ peccet.fo.xxix.col.iiij. B.in p̃ncipio.
Vini potationẽ quomõ multa reꝑhenſibilia comitantur.fo.cxxviij.co.ij.D.
Vinũ abuſiue ſumptũ.vij.mala inducit.ibidem.C.per totum.
Virginẽ opp̃mens vel ſeducẽs q̃d teneat ĩ foro cõſcie.cxxi.co.iiij. B.ĩ p̃n.
Virgines an p̃cioſis ſint oꝛnãde.folio xxxvij.col.ij.E.per totum.
Virgines in patria an ⁊ quõ hũanitati xp̃i erũt ꝓpĩquioꝛes.fo.clxxxij.co.i. D.ad finem.
Virtuoſi actoꝛis que ſunt cõditiones. fo.vi.col.i.K.poſt medium.
Virtutes q̃b⁹ modis ſunt acq̃rẽde.fo. clxxiiij.col.ij.O.poſt principiũ.
Virtutes quomodo differenter ſint in anima/⁊ in actibus exterioꝛibus.fol. xxxvi.col.iiij.B.in principio
Virtutis mediũ quõ ſit ſumendũ.fol. cxxxviij.col.i.J.in principio.
Virtutẽ habens ꝑfectã/⁊ habẽs virtutem impꝑfectam/vel carẽs virtute quõ differẽter poſſint eundẽ actum agere. fo.vi.col.i.K.poſt principium
Vis iraſcibilis et cõcupiſcibil' in ꝑſia quõ ꝑficiẽtur.fo.cxiij.co.iij.C.ꝑ totũ.
Viſio dei quottuplex ſit/⁊ que ſint ille viſiones.fo.cxcv.col.ij.E.circa p̃nci.
Viſio dĩ q̃t mõis hẽat.clxxvi.co.iij.B
Viſio dei ĩ gl̃ia quõ ſequat' ad maioꝛẽ amoꝛẽ in via.fo.viij.E.ꝑ totũ.
Viſiovie ꝑ q̃ ĩpediat'/ꝙ non ſit ꝑfecta. fo.viij.col.iij.E.poſt principiũ
Viſio humanitatis xp̃i quale gaudiũ affert beat̃.fo.clxxviij.co.iiij.L.ꝑ to.
Viſio beatoꝝ quõ ⁊ ex q̃b⁹ erit maxĩe gaudioſa.fo.clxxxiij.co.iiij.C.D ꝑ to.
Viſiões nocturnales ſpiritũ q̃t mõis contĩgere poſſint.fo.xx.co.i.J.per to.
Viſiones in ſpeculis maleficoꝝ/quomodo illuſoꝛie ſint.xix.co.iij.F.ꝑ totũ
Viſiões ſoꝛtilegice quomodo ſint falſe.fo.xvij.col.iij.A.per totum.fol.xx. col.iij.M.circa principiũ.
Unctio ſacra/an ſit ſacramentũ neceſſitatis.fo.lxvij.col.ij.C.per totũ.
Unctio quibus ſit dãda. fo.lxvij.co.i. B.in medio.⁊ q̃n ſit dãda.ibidem.B.
Unctio an ſit iteranda in eadẽ egritudine.ibidem.B.poſt medium
Unctionis extreme quot ſint effectus ⁊ vtilitates.fo.lxvi.co.iij.A.per totũ.
Unctionis ſacramentũ quibus ſit inſtitutum.fo.lxvi.col.iij.in principio.
Unctionẽ negligens voluntarie:an et quomodo peccet. folio.lxvij.col.ij. E. ad finem.
Ungendus quomõ debeat eſſe diſpoſitus.ibidem.B.per totum
Ungi an debeat qui rõnis vſum perdidit.ibidez.A.circa medium. B. circa finem.
Voluntas viri iuſti qualis eſſe debet. fo.v.col.iij.J.circa mediũ
Vota an irritari aut diſpenſari aut cõmutari poſſint/⁊ ꝑ quos. fo.lix.co.iij.
Voti fractio pꝛopꝛia autoꝛitate abſqꝫ rationabili cauſa:an ſemper ſit peccatum.fo.lviij.col.i.G.in medio.
Voti liciti et cõpleti quot ſint cõditiones.fo.lvij.col.i.A.B.C.per totũ
Voto aliquid faciens quod aliũde nõ faceret/an ex hoc meretur. folio.lvij. col.iiij.F.per totum
Votum an requirat deliberationẽ.fo. lvij.col.ij.B.circa principium
Votum quid ſit.folio.lvij.colũ.i.A.in principio.
Voti conditiões.Vide in cõditio.
Votum cui pꝛopꝛie fieri debet. fo.lvij col.ij.B.
Votum an magis obliget iuramẽto. folio.lviij.col.ij.G.per totum
Votũ an ſemper obliget ad obſeruantiam.ibidem.J.per totum.
Votum ſub conditione emiſſum/an obliget vouentem.ibidem.N.per totum.
Votum ſub conditione inhoneſta factum:an ſit obligatoꝛium ſtante conditione.ibidem.R.per totũ.
Votum ſub conditione factum/et cõditione pꝛopter culpam vouentis non impleta:an ſit obligatoꝛium.ibidem. O.P.per totum.
Votum ſubitaneum/ an et quomodo obliget. folio.lvij.col.iij.L.per totũ.

Uotum quomõ obligat ad rem poſſibilem ſolū.ibidē.G.in principio.
Uotū de abſtinētia carniū:an ad medici mandatum laxari debeat.fol.lix.col.ij.S.
Uotum indeliberatū relaxans propa autoritate:an mortal' peccet.ibid.X.
Uouens caſtitatē/ꝛ fornicās.quō dupliciter peccet.ibid. A.poſt medium.
Uouē an ſit expediēs.fo.lviij.co.iiij. D
Uouere quomodo ſit actus latrie. fo. lviij.col.iiij.E.
Uouere an liceat/ ꝙ omne votum vouendū velit voce vel ſcripto exprimere fo.lix.col.ij.S.per totum.
Uoto aliquid facere an ſit meli⁹ ꝙ ſine voto.fo.lviij.col.iiij.E.per totum.
Uſura circa que cōmittatur. fo.cxlvi. col.ij.B.circa principium.
Uſurarij quō multis modis peccent. f.cxlviij.co.iiij.J.K.L.M.N.O.ꝑ to.
Uſurarius ad que teneť.ibidem. B
Uſurandi quomodo multi ſint modi. ibidem.J.
Uulnera in ſanctis in patria an apparebunt/ꝛ quare/ꝛ quō glorioſa apparebunt.fo.clxxxvi.col.iiij.F.ꝑ to.capi. viij.A in medio.
Uxorē an quis pl⁹ diligere teneatur ꝙ parētes. fo.lxxxvij.co.iiij.G.p⁹ me.
X p̄i hūanitas quomō erit cā excellentiſſimi gaudij beatoꝝ ꝛ ſaturitas obiectiua oīm ſenſuū beatoꝝ fo.cxcij.col.iiij.E.F.G.per totum.
y Mago anīe peccatricis quomō depingi debeat.fo.clxxvij col.iiij.J.
ymagines quot de cauſis inuēte ſunt fo.xv.col.iiij.D.in principio
ymaginū vſus quare admittitur in eccleſia:cū in veteri teſtamēto repiatur vetitus.fo.xv.col.iiij.B.ī fine.C.ꝑ to.
ypocriſis vana gloria ꝛ iactātia quomodo differenter ex eadē radice oriātur.fol.xxxiiij.col.iiij.A.fere per totū.
ypocriſis quot modis accipiatur.ibidem.B.
ypocriſis cōmuniter dicta et ſimulatio quō idem ſint.vide in ſimulatio.
ypocriſis proprie dicta quid ſit. folio xxxiiij.col.iiij.E.
ypocriſis quot includat ī ſe. ibidē.E.
ypocriſis propria in quot ꝛ quibus pſonis reperiatur. fo.xxxiiij. col.iiij.F. per totum.
ypocriſis proprie dicta an ſemper ſit peccatum.ibidē.E.poſt mediū/ꝛ quō cognoſcatur an ſit peccatū mortale vľ veniale.ibidē. K.per totū.L.in prin.
ypocriſis quomodo ſit periculoſa et valde nociua.foľ.xxxv.col.iij. L. poſt principium.vſqꝫ ad finem.
ypocrita quid ſit.ibidem.E.in medio ꝛ quomodo cognoſcať.G.per totum.
yronia quid ſit/et an ſit peccatum.fo. xxxv.col.iiij.M.per totum.
ʒ Elus domus dei quomodo et in quo debet haberi.folio.cxij col.i.D.per totum.
Zizania quot de cauſis nō ſit euellenda.folio.cxvij.col.ij.N.O.ꝑ totum.

¶ Finis tabule.

ROMA